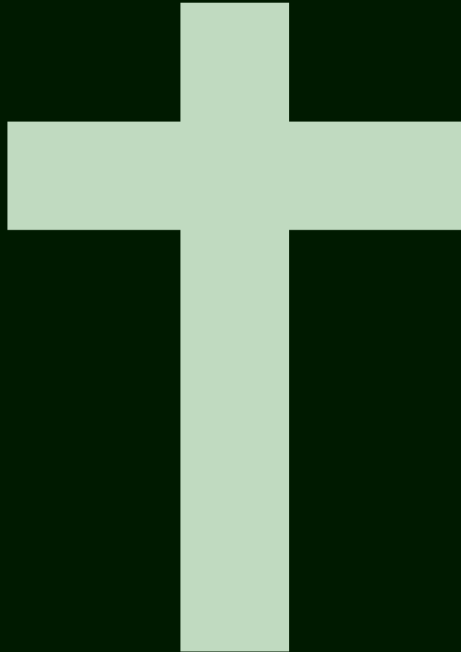

Dónbeenì páaní
fĩle vũahũ

New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

Dónbeenì páaní fīnle vūahũ
New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Buamu

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

Contents

Matiye	1
Maaki	46
Luki	74
Zān	124
Bè-wénia	156
Oroomusa	198
Korɛntesa nín-yání	219
Korɛntesa ɲun níi	238
Kalasiisa	250
Efɛɛzesa	257
Filiipusa	264
Koloosisa	269
Tesaloniikisa nín-yání	274
Tesaloniikisa ɲun níi	278
Timɔtee nín-yání	281
Timɔtee ɲun níi	287
Tiite	291
Filemɔn	294
Hebere	296
Zaaki	311
Piere nín-yání	317
Piere ɲun níi	323
Zān nín-yání	327
Zān ɲun níi	332
Zān tɪn níi	333
Zude	334
Bè-sànkani	336

Le Dónbeenĩ bin-tente vūahũ na ó o Matiye túara

Vūahũ túaró ñuhũ

O Matiye lé o Yeesu ñi-keninia pírú ñun ñi-kení. O bía mí vūahũ yi le o Yeesu *Krista lé o kǎnílo na khíi ɓuen, yia le Dónbeenĩ yánkaa dó mí ñii nɔn le mí ì na ɓa *zúifùwa yi. O mún zéenia ɓio ɓa zúifùwa ya-díwá pǎnáa o Yeesu.

O Matiye bía a Yeesu teró là a háyónmu ɓio. O bía le o Yeesu lé o bée na wà ɓueé kǎní ɓa nùpua mí bè-kora yi (Matiye 1–2). O mún bía ɓio ó o Zǎn bátizeráa o Yeesu, làa ɓio ó o Satǎni khàráa wo lora (Matiye 3–4). O zéenia ɓio ó o Yeesu sá lè mí tonló ho Kalilee kǎhũ yi (Matiye 19–28).

O Matiye sankaa o Yeesu kàránló làa cúa-hónú:

1. Ho túiá poni bèró yi ɓio (Matiye 5–7).
2. Le *Dónbeenĩ béeni ɓio keniló (Matiye 10).
3. Hǎ wǎhio ɓio hẹñun na wee zéeni le Dónbeenĩ béeni ɓio yahó (Matiye 13).
4. ɓio le Dónbeenĩ nùpua ko ɓa ɓua lè mítén (Matiye 18).
5. O Yeesu ɓini ɓuenló ɓio (Matiye 24–25).

O Yeesu lé o Krista ɓio bon (Luki 3.23-38)

¹ O Yeesu *Krista nɔnkǎni lé dǎo kà: O Yeesu Krista nɔnkǎni can o *Daviide yi, ó o Daviide nɔnkǎni ɓèn can o *Abaraamu yi. ² O o Abaraamu lé o *Izaaki ɓàn maá.

O o Izaaki za lé o *Zakoobu,

ó o Zakoobu za lé o *Zudaa lè mín zàwa,*

³ ó o Zudaa zàwa na ó o yú là a Tamaare lé o Farɛɛsi là a Zeraa,

ó o Farɛɛsi za lé o Hɛsiron,

ó o Hɛsiron za lé o Araamu,

⁴ ó o Araamu za lé o Aminadaabu,

ó o Aminadaabu za lé o Naasɔn,

ó o Naasɔn za lé o Salamɔn,

⁵ ó o Salamɔn za lé o Buaze na ó o yú là a Arahaabu,

ó o Buaze za lé o Obɛɛde na ó o yú là a Uruute,

ó o Obɛɛde za lé o Zesee,

⁶ ó o Zesee za lé o bée Daviide.

O o bée Daviide za lé o *Salomɔn na ó o yú là a Uuri ɓàn háa,

⁷ ó o Salomɔn za lé o Orobuaamu,

ó o Orobuaamu za lé o Abia,

ó o Abia za lé o Azaafe,

⁸ ó o Azaafe za lé o Zozafaa,

ó o Zozafaa za lé o Zoraamu,

ó o Zoraamu za lé o Oziasi,

⁹ ó o Oziasi za lé o Zuataamu,

ó o Zuataamu za lé o Akazaa,

ó o Akazaa za lé o Ezekiasi,

¹⁰ ó o Ezekiasi za lé o Manasee,

ó o Manasee za lé o Amɔɔsi,

ó o Amɔɔsi za lé o Zoziasi,

¹¹ ó o Zoziasi za lé o Zekonia lè mín zàwa.

* **1:2** O Zudaa lè mín zàwa lé bía lé o Isirayɛele ñipomu zǐ-ñúná pírú ñun ɓàn maáwà.

Bún wó ká a *Isirayele nìpomu á ho *Babiloonasa kíkàa yi á 6a vaá wee kàyá 6a kǎhǎ yi.

¹² Bǐo 6a wi ho Babiloona yi mu kàyámu yi

ó o Zekonia ton o Salasiéle,
ó o Salasiéle za 6èn lé o Zorobabéle,

¹³ ó o Zorobabéle za lé o Abiyuude,
ó o Abiyuude za lé o Eliakiimu,

ó o Eliakiimu za lé o Azoore,
¹⁴ ó o Azoore za lé o Sadooki,

ó o Sadooki za lé o Akiimu,
ó o Akiimu za lé o Eliyuude,

¹⁵ ó o Eliyuude za lé o Eliazaare,
ó o Eliazaare za lé o Matan,

ó o Matan za lé o Zakoobu,

¹⁶ ó o *Zakoobu za lé o Zozéfu, o Mari 6àn báa.

O Mari mu lé wón ton o Yeesu na 6a le *Krista.

¹⁷ Á wáa lá a *Abarahaamu jii wán à 6uee 6úe o *Daviide yi, á 6a maáwà na sǎ mín á yú ho píru náa. Ó o Daviide jii à 6uee 6úe ho pǎahǎ na ó o *Isirayele nìpomu á ho Babiloonasa kíkàa yi á 6a vaá wee kàyá 6a kǎhǎ yi, á maáwà na sǎ mín á yú ho píru náa. A 6èn lá bǐo 6a wi mu kàyámu yi jii wán à 6uee 6úe o Krista yi, á maáwà na sǎ mín á mún yú ho píru náa.

*O Yeesu teró
(Luki 2.1-7)*

¹⁸ Bǐo kà lé bǐo ó o Yeesu bǐo wóràa á vaá 6ó a teró yi. Bàn nu Mari fúaamu hǎa bò nòn o Zozéfu yi.† Ká sǎni 6a ya mín, à bǐn ò o sù lè sǎni lè le Dónbeenǐ Hácírí pánká. ¹⁹ Bàn fúaalè Zozéfu fù léee nùpue na téréna. O fù yí wi ò o dé nǐyio mín fúaalè Mari yi, ó o wi ò o sánka 6úe mu fúaamu. ²⁰ Bǐo mu wi o sǐi yi kà, ó o Núhúso Dónbeenǐ wáayi tonkaro bía làa wo hǎ kònkórà yi: «*Daviide mǎnmǎni Zozéfu, yí hézón o Mari fé yaró. Le sǎni na wi o wán kà ó o sù lè le Dónbeenǐ Hácírí pánká. ²¹ O ò te o za báa. Fo ò cé o yèni làa Yeesu.‡ Orén lé yǎa á à kǎni mín nìpomu mí bè-kora yi.» ²² Mu 6úen6úen wó bèra a na à bǐo ó o Núhúso bía lè mí jì-cúa fero jii à yǐo lé. ²³ O bía:

«Yǎa yí zǔ báa á à sǐ le sǎni á à te o za,§
á 6a wé è ve làa Emanuwéle.

Bún kúará le: «Le Dónbeenǐ wi làa wén». *»

²⁴ Bǐo ó o Zozéfu sǎna, ó o wó bǐo le Dónbeenǐ wáayi tonkaro le o wé. O fó a Mari á yan.

²⁵ Ká a Zozéfu màhǎ yí wó a làa hǎa yí mǎn fúaa bǐo ó o ton mí za, ó o Zozéfu mu có a yèni làa Yeesu.

2

Ba bè-zǔrílowà 6ueé 6úεkto o Yeesu

¹ O Yeesu hǎa ton ho *Zudee kǎhǎ lóhó na 6a le Betelehεmu yi. Mu pǎahǎ ká a *Heroode* lé o bée. O Yeesu mu teró mǎndén, á 6a nùpua 6úí na kàrána zǔ mu bǐo á zǔ hǎ màndayio lè mí kúaráwa, á ló lè le wii hènǐi 6ueé dǎn ho Zeruzalεmu lóhó, ² á 6a tǔara: «Ba *zúifúwa bée na ton á wi wen? Le màndayiiire 6úí hà lè le wii hènǐi, á zéeniá a bǐo, á wa ló 6uara wà 6ueé 6úaaní a.» ³ Bǐo ó o bée Heroode jǎ mu, ó orén lè ho Zeruzalεmusa 6úen6úen yilera lúnkaa. ⁴ O o von le *Dónbeenǐ yankarowà júnása lè ho *làndá bǐo zéenilowa 6úen6úen na wi o nìpomu yi á kúaa mín wán. O o tǔara 6a yi

† **1:18** Mu lé mu yaamu ká lé bǐo 6a òn yí páania le zǐi yi. Ba zúifúwa cǎn ó o hǐnzoró hǎa wee wé keǎ mín zǐi à yí le lúlú-kùure sǐi, à lońnaa wo ká a jǔhǎ téréna. ‡ **1:21** O Yeesu yèni kúará le: «Le Dónbeenǐ wee kǎni 6a nùpua.»

§ **1:23** Mi loń Ezayii vǔahǎ 7.14 * **1:23** Mi loń Ezayii vǔahǎ 8.8, 10 * **2:1** O Heroode na bǐo bía hen lé o Heroode Nǐ-beeni.

làa hen na ó o kânílo á ko ò o te yi. ⁵ A 6a bía nɔn wo yi: «O ko ò o te ho Zudee kǎhǎ lóhó na 6a le Betelehεemu yi. Lé bǐo á bǐo kà lé bǐo á le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fεero túara:

⁶ «Betelehεemu, fo yínɔn ho *Zudaa kǎhǎ lórá búenbúen 6àn ló-za.

Lé fo ó o Núhǎso na à dí ũ nǐpomu *Isirayεele yahó á à lé yi.»†»

⁷ O *Heroode wǎa sànkkaa von 6a bè-zǔrǎlowà mu, ò o túara 6a yi á zǔrǎnanaa ho pǎahǎ binbirǐ na 6a mɔn le mànàayiire yi. ⁸ Bǔn mɔn ó o le 6a lén va ho Betelehεemu, ò o bía nɔn 6a yi: «Mi va a túaka o háyónza mu bǐo sese. Ká mi yú a mɔn, à mi bǐnǐ 6uee bǐo mu na miǐ, á ìnén mùn vaá 6úaaní a.»

⁹ Bǐo 6a jǎ hǎn bíonǐ so o béε mu cǔn vó, á 6a wà. A 6a bǐnǐa wee mi le mànàayiire na 6a nɔnzon mɔn lè le wii hènǐi, à le wà á 6a bò yi. Pǎahǎ na le vaá dǔn ho lahó na ó o háyónza mu wi yi, á le ðǐn. ¹⁰ Bǐo 6a mɔn le mànàayiire kà síi, á mu wó sí-wεε 6a cǔn làa sòobéε. ¹¹ A 6a yòò zon le zǐi yi, á zoó mɔn o háyónza mu lè mín nu Mari. A 6a líi fǎrá mí nɔnkórná wán à 6a 6úaanía a háyónza. Bǔn mɔn á 6a feera mí sǎa à 6a hǎn wo lè ho sǎnú lè mu biowa búii na sǎmu sí, ho *ǎnsǎn lè ho *mǐrè. ¹² Bǔn mɔn le Dónbeenǐ jǎ 6a zeñ wán hǎ kònkórá yi le 6a yǐ bǐnǐ yǐ vaa lé o Heroode wán. A 6a wǎa lá wǎ-veere á vannáa mín kǎhǎ.

O Yeesu 6àn nùwǎ lùwa làa wo

¹³ Ba bè-zǔrǎlowà lénló mɔn, á le Dónbeenǐ wáayi tonkaro búii 6uara a Zozeεfu cǔn hǎ kònkórá yi, á bía nɔn wo yi: «Hǐnǐ fé o háyónza lè mín nu à ũ lùwǐ va ho *Ezipite kǎhǎ. Va a keεnǐ bǐn fúuu fúaa ká ì khii le ũ bǐnǐ buen. Lé bǐo ó o béε *Heroode á à bǐo le 6a cànká a háyónza mu búε.» ¹⁴ O o Zozeεfu wǎa hǐnɔn ho tǐnàahǎ á fó a háyónza lè mín nu ò o jɔn ho Ezipite kǎhǎ.

¹⁵⁻²¹ Ká a Heroode zǔna le 6a bè-zǔrǎlowà khà a, ó o síi câ làa sòobéε. O o nɔn le jǐi le 6a búε 6a zà-báawa búenbúen na ho Betelehεemu lóhó yi, làa hǎa bǎmakaa ho yi. A wǎa lá bǐa lúlúio yú hǎ bǐo jɔn jǐi à liiráa, à héha lè ho pǎahǎ na 6a bè-zǔrǎlowà zéénia le mí mɔn le mànàayiire yi. Bǔn lé bǐo á le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fεero Zeremii bǐo na ó o bía á wóráa jǐi sú. O bía:

«Wǎamakaa búii sǎ jǎ ho Aramaa lóhó yi.

Mu wó lè minka wéε.

Lé o Araseεle wee wá mí zàwa bǐo yi.

O yǐ tà le 6a yanka mí

lé bǐo 6a jǐhǎ 6ó.‡»

O Zozeεfu là a háyónza lè mín nu kará ho Ezipite yi fúuu fúaa bǐo ó o Heroode húrun.

O *Heroode húmú mɔndén, ó o Núhǎso wáayi tonkaro bǐnǐa 6uara a Zozeεfu cǔn hǎ kònkórá yi, á 6ueé bía nɔn wo yi: «Hǐnǐ fé o háyónza lè mín nu, à ũ bǐnǐ va ho *Isirayεele kǎhǎ yi. Lé bǐo á bǐa lá wee cà a háyónza mu á à búε wǎa húrun.» O o Zozeεfu hǐnɔn á fó a háyónza lè mín nu á bǐnǐa 6uararàa ho Isirayεele kǎhǎ yi. Mu wó kà síi bèra a na à bǐo ó o Núhǎso bía lè mí jǐ-cúa fεero jǐi à yǐo lé. O bía: «ǐ von ì za léra ho *Ezipite kǎhǎ yi.»§ ²² Bǐo ó o Zozeεfu jǎ à 6a le o Aakelayuusi lé yǐa zon mín maá Heroode lahó á lé o béε ho *Zudee kǎhǎ yi, ó o zǎna ho vaa keεnǐló bǐn. Bǐo á bǐo ó o ò wé á zéénia nɔn wo yi hǎ kònkórá yi, á 6a wà jɔn ho Kalilee kǎhǎ. ²³ Ba vaá kará ho lóhó búii na 6a le Nazarεete yi. Mu wó kà síi, bèra a na à bǐo le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fεerowà yánkaa bía à jǐi sí. Bán yánkaa le 6a khii wé è ve o làa Nazarεete nǐi.

3

O Zǎn Batiisi buera le Dónbeenǐ bíonǐ (Maaki 1.1-8; Luki 3.1-18; Zǎn 1.19-28)

† 2:6 Mi loñ Miseen vǎahǎ 5.1 ‡ 2:15-21 Mi loñ Zeremii vǎahǎ 31.15 § 2:15-21 Mi loñ Ozee vǎahǎ 11.1

¹ Pãahũ búí bueé dãn, ó o Zãn Batiisi bïo 6a zũna le o wi ho *Zudee kôhũ dùure yi, á wee bue le Dónbeenĩ bïonĩ. O wee bío na 6a nùpua yi: ² «Mi khí mu bè-kora wéró yi, à bè le Dónbeenĩ yi, lé bïo le *Dónbeenĩ béenĩ bueé 6ó.» ³ Lé orén Zãn mu á le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεεro *Ezayii á bía bïo kà síi:

«Ñii búí wee bío pónpón le dùure yi kà síi:

«Mi wíoka ho wôhũ
ká a Núhũso o buen.

Mi muin ho wôhũ
na ò o bè.»*

⁴ O Zãn dà-zĩnii tã là a cón-ñumúkũ varà, á ku-ceèni wó lè ho sãahũ. O bè-dĩnii lé 6a hawà lè hã sò-kia sòró. ⁵ Ho Zeruzalεemu lóhósa, lè ho Zudee kôhũ ñipomu, làa bïa 6ó ho muhũ na 6a le Zurudẽn yi búenbúen á wee buen o cón. ⁶ Ba wee zéeni mí bè-kora 6a nùpua yahó, ò o Zãn bátízé 6a ho Zurudẽn mu yi. ⁷ Bïo ó o mɔn à 6a *Farizíεwa lè 6a *Sadusíεwa wee lé buen o *bátéemù lahó yi, ó o bía nɔn 6a yi: «Mi yí mɔn miten le, díhioni zàwa yén! Le Dónbeenĩ sí-cíilè na yòó lua á mi so wee leéka le mi dà à fé miten níi yi le? Lé o yén bía mu nɔn mia? ⁸ Héyii! Mi wé wé hã wára na se, hĩa wee zéeni le mi khú mu bè-kora wéró yi á bò le Dónbeenĩ yi. ⁹ Mi yí leéka le bïo mi lé o *Abarahaamu mènmanía á bũn mí dòn wãa à yí dé. Le ì bío mu na mia: Mi yí mɔn hã huua na ká le? Hón le Dónbeenĩ yáa pá dà á à wé là a Abarahaamu zàwa. ¹⁰ A mi cén pa miten bïo sese. Lé le dóorè hónhónía buan hã vĩnsia kúioró bïo yi. Vĩndεε léé vĩndεε na yí máa ha hã bia na sí, á dén ñ kúii á à sía à kúee mín wán á à cíi. ¹¹ Inén wee bátízé mia lè mu ñumu lé bïo mi khú mu bè-kora wéró á bò le Dónbeenĩ yi. Ká yia á à buen inén mɔn, wón á à bátízé mia lè le Dónbeenĩ Hácírí, lè ho dôhũ. O po mi. Ì yáa yí ko là a nakãa tɛnló hùúu. ¹² O buan mí véeró dèe mí níi yi á bueé véeráa mí dĩnló. A hĩa lé ho dĩn-poni o ò khuii á à kúee mí nání yi. Ká hã ñakãa hõn o ò cíi ho dôhũ na máa hí hùúu yi.»

*O Yeesu bátéemù bïo
(Maaki 1.9-11; Luki 3.21-22)*

¹³ Mu pãahũ, ó o Yeesu ló ho Kalilee kôhũ yi á buara ho muhũ na 6a le Zurudẽn yi. O buara a Zãn cón le wón bátízé mí. ¹⁴ O o Zãn pá, ò o bía nɔn wo yi: «Ûnén lé fo lá ko á ù bátízé mi, á léé webio 6èn nɔn á ù le inén bátízéráa fo?» ¹⁵ Ká a Yeesu màhá bía nɔn wo yi: «Día le mu wé làa bũn. Lé kà síi á wa ko à wa wéráa à tíráa le Dónbeenĩ síi bïo ñii.» O o Zãn wãa tà. ¹⁶ Bïo ó o Zãn bátízé a Yeesu wó ó o Yeesu ló mu ñumu yi. Ho pòn-kéní mu yi, á ho wáayi ñii héra, ó o mɔn le Dónbeenĩ Hácírí à le lion lòn háponi o wán á líi wi làa wo. ¹⁷ A mu tãmu búí sã ñá ho wáayi á bía: «Yia kà lé ì Za na á ì bò ì tàká wán. O bïo sí mii.»

4

*O Satãni wi ó o khà a Yeesu lorí
(Maaki 1.12-13; Luki 4.1-13)*

¹ Bũn mɔn á le Dónbeenĩ Hácírí buan o Yeesu vannáa le dùure yi bèra a na ò o *Satãni khà a lorí. ² Hã wizooní búará-ñun lè mí tĩnɔnna búará-ñun ó o Yeesu wó ò o yí dú, á le hĩni dà a. ³ O o Satãni vá bueé 6ó a yi, á bía nɔn wo yi: «Hã huua na kà fo yí mɔn lé? Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bïo bon kénkén, à ù bío le hã huua na kà yèrémá wé ho dĩnló.» ⁴ O o Yeesu bía: «Bïo kà lé bïo túara le Dónbeenĩ bïonĩ vũahũ yi: «Dĩnló mí dòn yí máa na mukãni nùpue yi. O nùpue màkóo mún wi le Dónbeenĩ bïonĩ na le wee bío yi.»*

⁵ Bũn mɔn ó o Satãni mu fó a vannáa ho Zeruzalεemu, á vaá yòó dĩnía wo le *Dónbeenĩ zĩ-beeni ñun-tĩahũ, ⁶ ò o bía nɔn wo yi: «Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bïo bon kénkén, à ù yén

* 3:3 Mi lorí Ezayii vũahũ 40.3 * 4:4 Mi lorí Lándá zéeni ló vũahũ (Deutéronome) 8.3

lii ho tá yi, lé bïo mu túara: «Le Dónbeenĩ á à na le jii mí wáayi tonkarowà yi á 6a à cõn fo á líí wíoka à bàrá, bèra a na à ù zeñ yí túii làa huee 6úi.»†»

7 O o Yeesu bía nɔn wo yi. «Mu mún túara le Dónbeenĩ biónĩ vūahũ yi kà: «Yí ví ví yí khūaa ũ Núhũso Dónbeenĩ jii yi hàrí lòn wizon-kéní.»‡»

8 O o Satāni mu pá bīnía fó a yòorarāa le búee 6úi na dōndōn wán, á yòó zéenia ho tá kána búenbúen, lè mí nāfòró, lè mí semu na wi hā yi làa wo, 9 ò o bía nɔn wo yi: «Í ì na bïo kà búenbúen foñ ká fo tà líí fàrá ũ nɔnkójúná wán à ù búaania mi.» 10 O o Yeesu wāa bía nɔn wo yi: «Lé bīn, Satāni! Mu túara le Dónbeenĩ biónĩ vūahũ yi: «Ū Núhũso Dónbeenĩ lé yīa á ũ ko à ù búaani, à mún sá na orén mí dòn yi.»§»

11 O o Satāni wāa wà ò o día a Yeesu. A le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà buara a cõn, á 6ueé wó bïo ó o màkóo wi yi nɔn wo yi.

*O Yeesu búakáa mí tonló ho Kalilee kōhũ yi
(Maaki 1.14-15; Luki 4.14-15)*

12 Wizonle 6úi, ó o Yeesu ná le o Zān 6a dó ho kàsó yi, ó o wà van ho Kalilee kōhũ. 13 O yí kará ho Nazareete yi, ò o wà van vaá kará ho *Kapεεnayuumu lóhó yi. Ho lóhó mu wi ho Kalilee vū-beenĩ jii, ho Zabulon lè ho Nefutalii lùna na bīn yi. 14 Mu wó kà síi, à hā biónĩ na le *Dónbeenĩ jii-cúa fεero *Ezayii bía à jii sí. O bía:

15 «Ūnén Zabulon lè ũnén Nefutalii kána
na wi lè ho vū-beenĩ cõn ho Zurudēn jūhũ yi.

Ūnén Kalilee na lé bīa yínɔn 6a *zúifùwa kōhũ.

16 Minén nīpomu na lá wi le tībírí yi
á mɔn mu khon-beenĩ.

Minén na lá kará mu húmú kōhũ yi mu yuumu yi
á mu khoomu ló wán.*»

17 Lé bīn jii wán ó o Yeesu wāa búakáa wee bue le Dónbeenĩ biónĩ. Bïo kà lé bïo ó o hīa wee bío: «Mi khí mu bè-kora wéró yi à bè le Dónbeenĩ yi. Lé le *Dónbeenĩ bēenĩ 6ueé 6ó.»

(Maaki 1.16-20; Luki 5.2-11)

18 Bïo ó o Yeesu hīa wee vará á bá ho Kalilee vū-beenĩ, ó o mɔn 6a ce-pawà nùwā jūn. Ba lée maá zàwa, o Simɔn na 6a mún wee ve làa Piere, lè mín za Andere. Ba wee yénní mí zùán dé mu jumu yi. 19 O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Mi 6uee bè mi, á í wé á 6a nùpua lé bīa á mi wé è yí á à 6ua à buennáa í cõn làa bïo mi wee paráa 6a cewà bïo síi.» 20 A 6a dēnía kúaará mí zùánwà à 6a bò là a Yeesu wà.

21 Bïo ó o vá van cīnú, ó o tīn mɔn maá zàwa nùwā jūn 6úi. Ba lé o Zebedee nùwā, o Zaaki là a Zān. Ba wi mí woohũ yi lè mín maá, á wee wíoka mí zùánwà. O o Yeesu von 6a. 22 Mí lahó yi, á 6a ló día mí woohũ lè mín maá, à 6a bò là a Yeesu wà.

(Luki 6.17-19)

23 O Yeesu hīa wee vará ho Kalilee kōhũ búenbúen yi, á wee kàrán 6a nùpua 6a *zúifùwa kàránló zíní na wi bīn yi, á wee bue le *Dónbeenĩ bēenĩ bín-tente. O wee wéé 6a nùpua na mu vāmú lè mí síiwà búenbúen tò. 24 O Yeesu yèni ló fò ho Siirii kōhũ búenbúen. A 6a wee 6ua bīa mu vāmú lè mí síiwà wee beé lò, làa bīa sánia wee jí bïo cèrèè bïo yi à buennáa o cõn: Bīa 6a cīnāwa wi yi, làa bīa á le dāndāhionĩ wi yi, lè 6a mùamúawà, ó o Yeesu wee wéé 6a. 25 Ba zāamá-kúii hīa wee bè o yi. Ba wee lé ho Kalilee lè hā Lórá Bïo Pírú kána yi, lè ho Zeruzalεemu lóhó yi, lè ho Zudee kōhũ yi, lè hā kána na khíi lè ho Zurudēn muhũ món.

† 4:6 Mi loñ Lení vūahũ (Psaumes) 91.11-12 ‡ 4:7 Mi loñ Lándá zéeniló vūahũ (Deutéronome) 6.16 § 4:10 Mi loñ Lándá zéeniló vūahũ (Deutéronome) 6.13 * 4:16 Mi loñ Ezayii vūahũ 8.23-9.1

5

*O Yeesu kàránna 6a nùpua le búee wán
(Luki 6.20-23)*

¹ Ká a Yeesu mən bán minka nǐ-kúii so, ó o yòora le búee yòó kará. Ó o nǐ-kenínia wà 6ueé 6ó a yi. ² Ó o wáa lá le bíonǐ ò o wee kàrán 6a kà síi:

³ «Bia zū le mí khon mí yiwa bán núná sí,
lé bǐo le Dónbeenǐ béenǐ á 6a níní wi yi.

⁴ Bia wee wá, bán núná sí,
lé bǐo le Dónbeenǐ khií hǐí 6a sía.

⁵ Bia wayika bán núná sí,
lé bǐo ho tá na le Dónbeenǐ dó mí nii le mí ì na, á bǐo á à sí 6a yi.

⁶ Bia le Dónbeenǐ síi bǐo wéroro poni wee búe, bán núná sí,
lé bǐo á bǐo 6a wee ca á 6a à yí á mu nii ì sí.

⁷ Bia zū mí ninzàwa màkàrí bán núná sí,
lé bǐo le Dónbeenǐ mún khií zūn 6a màkàrí.

⁸ Bia hácírí bò le Dónbeenǐ bǐo mí don wán bán núná sí,
lé bǐo 6a khií mi le Dónbeenǐ.

⁹ Bia wee wé à ho héerà keń bíà làa ba páanía wi pàahǐ bán núná sí,
lé bǐo le Dónbeenǐ khií ve 6a le mí zàwa.

¹⁰ Bia 6a wee beé lò lé bǐo 6a wee wé bǐo le Dónbeenǐ síi vá yi bán núná sí,
lé bǐo ho wáayi béenǐ bǐo sǎ 6a yi.

¹¹ Ká 6a nùpua wee là mia, á wee beé mi lò, á wee fūaa hǎ sabíoní lè mi síiwà mi dǎní yi ínén bǐo yi, se mi núná sí. ¹² Mi zámaka, mi le mi sía wa làa sòobéε, lé bǐo le Dónbeenǐ búíá beenǐ pan mia ho wáayi mu bǐo yi. Mu bon, lé kà síi á 6a beéaràa le *Dónbeenǐ nǐ-cúa fεerowà na dú mi yahó lò.

(Maaki 9.50; Luki 14.34-35)

¹³ «Minén ka lòn yámú ho dí míjǎ nùpua fǐahǐ. Ká mu yámú yonyoró ló mu yi, á 6a à wé kaka á mu ù bǐnǐ ì zoráa. Mu cǔnú máa keń ká mu yínorǐ à lée yénní mu kúia à 6a nùpua wé yonka.

¹⁴ «Minén ka lòn khoomu ho dí míjǎ nùpua fǐahǐ. Ho lóhó na son le búee wán wé dǐn denkhεen. ¹⁵ Ba máa wé dé fǐntǎní à bún yi làa láahó. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bíà wi le zǐi yi búenbúen keń mu khoomu yi. ¹⁶ Minén mún ko mi keń lòn khoomu 6a nùpua yahó, bèra a na ká 6a mən mu bè-tentewà na mi wee wé, à 6a búaaní mǐn Maá na wi ho wáayi.

O Yeesu kàránna 6a nùpua ho làndá bǐo dǎní yi

¹⁷ «Mí yí leéka le í buara á wà 6ueé búe o *Moyiize làndá lè 6a nǐ-cúa fεerowà kàránló nǐhǐ dé. Bùee. I wà 6ueé tíí mu nii lé bǐo. ¹⁸ Le í mí ho túíá na mia: Hàrí ho wáayi lè ho tá à mía kaka, á ho làndá bàn bǐn-za na khúekhúe á máa fá ho nii, fúaa mu bǐo búenbúen véro. ¹⁹ Lé bǐn nən ká yǐa wó khon hǎ làndáwá mu bàn dà-za búí dǎní yi, á wee kàrán 6a nùpua le 6a wé wé làa bǐn, wón bànso khií keń cǐnú ho wáayi béenǐ yi. Ká yǐa bèn wee tà bè ho làndá yi, á wee kàrán 6a nùpua le 6a wé wé làa bǐn wón bànso khií wé o nǐ-beenǐ ho wáayi bá-zàmu yi. ²⁰ Le í bío mu na mia: Ká mi yí máa bè bǐo le Dónbeenǐ le mi wé yi á yí po ho *làndá bǐo zéenílowa lè 6a *Farizǐewa, á mi máa dàń máa keń ho wáayi bá-zàmu yi.

Ho héerà keńló minén lè 6a nùpua na ká pàahǐ bǐo

²¹ «Mí jǎ à 6a bíà bǐo kà nən wán búaaawa yi: «Yí búe nùpue.»* Yǐa wó nǐ-6úe á bànso 6a à 6ua á à varáa le cítíi fǐiníi. ²² Ká ínén màhǎ à bío á à na mia: Yǐa síi cǎ mǐn za yi, wón 6a à 6ua á à varáa le cítíi fǐiníi. Yǐa bíà le mǐn za lée bǐnbú, wón bànso á ho làndá túíá

* 5:21 Mi loń Léró vǐahǐ (Exode) 20.13; Làndá zéeníló vǐahǐ (Deutéronome) 5.17

fεεrowà ko 6a cítí. A yĩa bía le mín za lé o khéero, wón 6ànsò ko ò o dé le Dofíní dǎhǔ yi. ²³ «Ká fo wà 6ueé wé mu hǎmu á à na le Dónbeenǐ yi mu hǎmu cǐnǐi lahó yi, ká ũ hácírí 6uara le fo wó khon lè mi ninza ó o sǐi wee cǐ foñ, ²⁴ à ũ bàrá ũ hǎmu mu hǎmu cǐnǐi lahó yi, ká ũ lén va a cǐn à mi vaá véení mu. Ká bǔn wó wó, à ũ màhǎ 6uee wé ũ hǎmu à na le Dónbeenǐ yi.

²⁵ «O 6úí lá le fo wó khon làa mí sǐi, ó o von fo le cítí flinǐi, à ũnén na wó khon à fèn wé le pii dà-kéní làa wo ho wǎhǔ wán ká mi dǐn yí vaá dǎn. Ká bǔn mía á wón vaá dé fo o cítí-fl níi yi, á wón 6èn á à yèrémá khíi dé fo o paro níi yi o ò dé ho kàsó yi. ²⁶ Le ǐ mǐ ho tǔiá na foñ: Ho kàsó mu á fo máa lé yi hùúu, ká ũ yí wǎ le wárí na á fo ko à ũ na 6úen6úen á yí tíira pii.

Mi yí le mi sǐa vá nùpue 6àn hǎa yi
(Matiye 18.8-9; Maaki 9.43, 47-48)

²⁷ «Mi jíá à 6a bía bǐo kà: «Yí wé hǎ-fé tàá bá-fé.»† ²⁸ Ká ǐnén màhǎ à bío bǐo kà á à na mia: Yĩa lora mín za 6àn hǎa á sǐi vá a yi, se 6ànsò fó a wó mí yilera yi. ²⁹ Ká mu lé ũ nín-tǐánǐ yère wee dé fo mu bè-kohó wéró yi, à ũ còkon le lèe díá. Mu sǐaaní à ũ sǎnía bǐo 6úí yí kǎn bǐn, á po bǐo hǎ pii sú à 6a lèera dó le Dofíní dǎhǔ na máa hí lùe yi. ³⁰ Ká mu lé ũ nín-tǐánǐ níi wee dé fo mu bè-kohó wéró yi, à ũ kúii le lèe díá. Mu sǐaaní à ũ sǎnía bǐo 6úí yí kǎn bǐn á po bǐo hǎ pii sú á fo ò zoráa le Dofíní dǎhǔ na máa hí lùe yi.

O 6úí yí dǐndǐn ǐa mín hǎa
(Matiye 19.7-9; Maaki 10.11-12; Luki 16.18)

³¹ «Mu túara: «Yĩa le mí ì ǐa mín hǎa, á 6ànsò ko ò o wé mu yaamu fáaró vǔahǔ à na a yi.»‡ ³² Ká ǐnén màhǎ wee bío mu na mia: Báa na díá mín hǎa, à 6àn hǎa mu ǐon yí fó báa, ká a wà vaá yan bá-veere, se lé 6àn báa mu dó a ho bá-fénló yi. A yĩa mún fó a hǎa na 6àn báa díá wo á yan, wón mún lé o hǎ-fé.

Mi wé yí báa bǐo hùúu

³³ «Mí mún jíá à 6a bía ǐon wán 6úaawa yi: «Bío fo báa le Dónbeenǐ yahó le fo ò wé à ũ yí khíní yi. Wé mu.»§ ³⁴ Ká ǐnén màhǎ wee bío mu na mia: Mí yí báa hùúu. Mí yí báa lè ho wáayi, lé bǐo á bǐn lé le *Dónbeenǐ béeñí lùe. ³⁵ Mí yí báa lè ho tá, lé bǐo á hón lé le Dónbeenǐ zení bèenii. Mí yí báa lè ho Zeruzalεemu, lé bǐo á hón lé 6a bá-zàwa béε lóhó. ³⁶ Yáá mún pá yí báa lè ũ ǐúhǔ, lé bǐo le ǐún-vǎní dà-kéní mí dòn 6àn cemù lè le 6àn bímú á fo yí dà máa wé. ³⁷ Mí wé le úuu, à mí dǐn bǔn wán. Ká mí le 6ueé, à mí dǐn bǔn wán. Ká bǐo mí wee bǐnǐ báa à bè mu wán bǔn wee lé o *Satǎni yi.

Mí wé yí dǐ yúaa mín wán
(Luki 6.29-30)

³⁸ «Mí jíá à 6a bía: «Ká yĩa fia mí ninza yère á 6a mún ñ fio 6ànsò yère. Yĩa kéra mí ninza ǐin-kéza á 6a mún kén 6ànsò ǐin-kéza.»* ³⁹ Ká ǐnén màhǎ wee bío na mia le ká a ñi-sǔmúii wí ò o wé mu bè-kora làa mia, à mí díá le o wé. Hen ká a 6úí dó ũ nín-tǐánǐ sáahó yi, ũ ǐǐ mu yi ká ũ yèrémá hǎa so dá a yi. ⁴⁰ Hen ká a 6úí le mí ì cítí làa fo á à féráa ũ báká, ũ bè ũ kán6un ho wán na a yi. ⁴¹ Ká ho pánká ton-sá 6úí kǐkǎa foñ le ũ sè bǐo 6úí à varákaráa ho kilomεeterè dà-kéní, à ũ sè mu à varákaráa hǎ kilomεeterewa bǐo ǐun làa wo. ⁴² Yĩa flora bǐo ũ cǐn, à ũ na mu wo yi. Yĩa le mí ì ke bǐo ũ cǐn à ũ yí ǐǐ.

Mí wé warí mí zúkúsa
(Luki 6.27-28, 32-36)

† 5:27 Mí loñ Léró vǔahǔ (Exode) 20.14; Lándá zééníló (Deutéronome) vǔahǔ 5.18 ‡ 5:31 Mí loñ Lándá zééníló vǔahǔ (Deutéronome) 24.1 § 5:33 Mí loñ Levii nùwǎ vǔahǔ (Lévitique) 19.12; Míló vǔahǔ (Nombres) 20.3; Lándá zééníló vǔahǔ (Deutéronome) 23.22-24 * 5:38 Mí loñ Léró vǔahǔ (Exode) 21.24; Levii nùwǎ vǔahǔ (Lévitique) 24.20; Lándá zééníló vǔahǔ (Deutéronome) 19.21

⁴³ «Mi já à 6a bía: <Fo ko à ù wań mí ninza ká ù jin ù zúkúso.> ⁴⁴ Εε ká ínén wón wee bío mu na mia: Mi wań mí zúkúsa. Mi wé fio na bía wee beé mi lò yi, ⁴⁵ lé bún á à zéení le mi lé mǐn Maá na wi ho wáayi zàwa. Orén lé yía wee wé à le wii hà 6a nǐ-sǔmáa lè 6a nǐ-tentewà wán. O wee wé à ho vlohó tè bía téréna làa bía yí téréna cǎn. ⁴⁶ Ká bía wa mia lé bán mí dòn á mi wa, á mi wee leéka le mi so pá à bǐnǐ ì yí cǔnú mu mǎn le? Hàrí 6a *lànpo féwá wee wé ká síi. ⁴⁷ Ká mǐn zàwa lè mǐn hínni lé bán mí dòn mi wee tènǐ yi, se mi so pá yú bío wó lé? Hàrí bía yí zǔ le Dónbeenǐ wee wé ká síi. ⁴⁸ Mi wé 6a nùpua na jii tun làa bío á mǐn Maá na wi ho wáayi tentemu jii tunnáa bío síi.»

6

O Yeesu kàránlò na ó o nǎn mu hǎmu wéró dǎnǐ yi

¹ «Héyǐ! Hen ká mi wé le mi ì wé bío le Dónbeenǐ làndá bò, à mi yí wé mu le 6a nùpua mi. Ká mi wó mu 6a mǎn, á mi máa yí cǔnú mǐn Maá na wi ho wáayi cǎn. ² Hen ká fo wé le fo ò hǎ mu bío lè 6a nǐ-khenia, à ù yí yényení mu le 6a nùpua jí làa bío 6a nǐ-khàwa wee wéráa mu ho kàránlò zǐnǐ lè hǎ bonfúaa yi bío síi. Ba wee wé mu à cà lè le yèni. Le ì mǐ ho tǔiá na mia: Bǎnsowa so yú mí cǔnú vó. ³ Εε ká ùnén, fo wé le fo o hǎ mu bío lè 6a nǐ-khenia, à ù yí le hàrí mǐn bǎnlo binbirǐ à zǔn dèe búí mu yi. ⁴ Le mu hǎmu mu à wé bío na sǎnkaa wó. A mǐn Maá na wee mi mu bío na sǎnkaa á à na mu cǔnú foñ.

O Yeesu kàránlò na ó o nǎn ho floró lè le jii líró dǎnǐ yi (Luki 11.2-4)

⁵ «Hen ká mi wé wee fio, à mi yí wé lè 6a nǐ-khàwa bío síi. Bán wee wé dǐn ho kàránlò zǐnǐ làa hen na hǎ wǎna fò mǐn yi à wéráa mí floró, bèra a na à 6a nùpua búenbúen wé mi 6a. Le ì mǐ ho tǔiá na mia: Ba yú mí cǔnú vó. ⁶ Εε ká ùnén wé le fo o fio, à ù yòo zo ù zǐi à pe ho zǔajii, à ù fio mǐn Maá Dónbeenǐ yi. Le làa fo páanía zoó wi bǐn. A lerén na zǔ bío fo zoó wee wé á à na mu cǔnú foñ.

⁷ «Hen ká mi wé wee fio, à mi yí dǐn la hǎ minka bíonǐ yi làa bío á bía yí zǔ le Dónbeenǐ wee wéráa mu. Ba wee leéka le ká mí yí bía cèrèe á le Dónbeenǐ máa jí mí cǎn. ⁸ Mi yí wé bío 6a wee wé bǎn síi, lé bío á mǐn Maá Dónbeenǐ á fèra zǔ bío mi màkóo wi yi vó, ká mi dǐn yí flora.

⁹ «Mi wé wee fio, à mi fio ká síi:
Wàn Maá na wi ho wáayi,
wé à 6a nùpua zǔn le fo lé le Dónbeenǐ na bǎn síi mía.

¹⁰ Dí ù béeñǐ hǎ lùà búenbúen yi.
Le ù síi bío wé ho tá wán làa bío mu wee wéráa ho wáayi bío síi.

¹¹ Hǎ wèn lè mu bè-dǐnii na ko làa wèn ho zuia.

¹² Sén wa bè-kora día, làa bío á warén mún wee tà sén día à na bía wó khon làa wèn yi.

¹³ Pa wèn bío wee khà wèn dé mu bè-kohó wéró yi bío yi. Kǎnǐ wèn o *Satǎni níi yi.

[Le béeñǐ, lè ho dànló, lè ho cùkú bío sǎ foñ fèe. *Amiina.]

¹⁴ «Ká bía wó khon làa mia bío á mi wee tà sén día, á mǐn Maá na wi ho wáayi mún wé è sén mi bè-kora á à día. ¹⁵ Ká mi yí máa tà sén día na 6a yi, á mǐn Maá na wi ho wáayi mún máa wé è sén mi bè-kora máa día.

¹⁶ «Hen ká mi wé lù mí jǐnǐ, à mi yí sè mí yara làa bío á 6a nǐ-khàwa wee wé wéráa mu. Ba wee wé sè mí yara à 6a nùpua búenbúen zǔn le 6a lù mí jǐnǐ. Le ì mǐ ho tǔiá na mia: Ba yú mí cǔnú vó. ¹⁷ Εε ká ùnén wé le fo ò lí ù jii à ù sèe ù yahó, à wíoka ù jǔhǔ sese, ¹⁸ bèra a na à 6a nùpua yí zǔn le fo lù ù jii. Mǐn Maá Dónbeenǐ mí dòn na wi le lùe na sǎnkaa yi á mǎn bío fo sǎnkaa wó. Orén lé yía á à na ho cǔnú foñ.»

Ho nǎfòró binbirǐ bío (Luki 12.33-36)

¹⁹ «Mi yí sá ho nàfòró ká lè miten ho òmíyá yi. Ba sūnḡowa lè 6a làkàbúaaawa wi bín á à yáa ho. Ba kònlòwà wee wé háaka hā wonna ká 6a zoo ḡuaa ho. ²⁰ Ho wáayi lé bín á mi sá ho nàfòró binbirí bàrá yi à ká lè miten. Bín á sūnḡowa tàá làkàbúaaawa máa yí ho máa yáa. Kònlòwà mún yí dà máa yòó háa woohú bín á máa ḡuaa bío. ²¹ Mu bon, hen na á ù nàfòró wi yi lé bín á ù sīi búenbúen á à dé yi.

²² «O nùpue yíó lé o sánia fíntání. Ká ù yíó se, á ù sánia búenbúen á à keń mu khoomu yi. ²³ Ká ù yíó yi se, á ù sánia búenbúen á à keń le túbírí yi. Hen ká mu khoomu na wi foń hía yèrémáa wó le túbírí, à ù loń bío le túbírí mu á à keńnáa cícíci.»

(Luki 16.13)

²⁴ «Nii woon yí dà máa sá máa na ḡúnása nùwā ḡun yi. O ò ḡin o ñi-kení ká a wań yía so. O wé è ḡí o ñi-kení bíoni, ká yía so ó o máa kònbí. Mi yí dà máa sá máa na le Dónbeení yi ká mi mún pá henía le wárí càró bío.»

Mi dé mi sía le Dónbeení yi

(Luki 12.22-31)

²⁵ «Lé bűn nɔn á í wee bíoráa bío ká á à na mia: Mi wé yí yáa mi yilera mi mukānī bío yi, le mi ì yí mu bè-dínii lè mu bè-ḡunii wen, tàá mi sánia bío yi, le mi ì yí hā sī-zínia wen á à zī. Le mukānī bío po mu bè-dínii, á hā sánia bío po hā sī-zínia, mu so yí bon le? ²⁶ Mi loń 6a ḡínzàwa. Ba yí máa dĩ bío á mún yí máa lá dĩnló. Ba náa mía, ká mìn Maá na wi ho wáayi màhá pá wee dĩníní 6a. A minén so bío ḡúhú yí wi yí po 6a ḡínzàwa le? ²⁷ Minén tíaḡú á yía dà mí mukānī wizooní á à dé wán cínú mí yilera yáaró bío yi so wi le?

²⁸ «Á mi yilera yáaró hā sī-zínia bío yi so ḡúhú wi le? Mi loń le pūíílè. Le yí máa sá dèe, á mún yí máa tí sía. ²⁹ Le í bío mu na mia: Hàrí o *Salomɔn lè mí cùkú búenbúen ká wón pá yí zā sía na se yú lerén búí yi. ³⁰ Ká le Dónbeení wee donkhueé le ḡíní ká sīi, dĩo wé keń ho zuia ká ho yíró à 6a cǐ le, à sònkú minén á le è wé kaka máa zíní. Mi siadéro le Dónbeení yi bèntín fòora.

³¹ «Àwa, á mi wé yí yáa mi yilera à dĩn bío le lée webio mi ì dí tàá lée webio mi ì ḡu, tàá le mi ì yí hā sía wen á à zī. ³² Mu bon, bíá yí zū le Dónbeení búenbúen wee dĩn cà bűn féee, ká minén mìn Maá na wi ho wáayi wón zū bío ko làa mia. ³³ Mi le mi yara sí le Dónbeení béení bío làa bío téréna le cón, á bío ká búenbúen á le Dónbeení á à na mia. ³⁴ Mi cén yí yáa mi hácirí ho yíró bío yi. Lé ho yíró bío wi lè mi wòhú. Hā wizooní lè mí dà-kení kení bè-wénia á à kǎna hā.»

7

Mi wé yí cítí nùpue à síiní ḡúhú

(Luki 6.37-38, 41-42)

¹ «Mi wé yí cítí nùpue à síiní ḡúhú, á le Dónbeení mún máa cítíi mia á máa síinía ḡúná. ² Lé bío á bío mi wee síiní lè 6a nùpua ḡúná, lé bűn bân síi le Dónbeení khii síinínáa mi ḡúná. Le wíló dèe na á mi wee mènzá lè mu bío, lé dén bân síi á le Dónbeení á à mènzá lè mí bío. ³ Le zóore na wi ù yère yi á fo yí zū bío, à le zàn-dèe na wi mi ninza yère yi á fo màhá mɔn wee zéení. ⁴ Fo dà à wé kaka à bío le mi ninza díá le ù lén le zàn-dèe na wi o yère yi, ká le zóore na wi únén yère yi á fo yí zū bío le? ⁵ Yí mɔn á úten na le! Le zóore na wi ù yère yi lé dĩo á ù ko à ù lén vé, á ù yíó màhá à mi wéréwéré á à dàń ñ lénnáa le zàn-dèe na wi mi ninza yère yi.

⁶ «Mi yí lá mu bío na bío sá le Dónbeení yi à na 6a booní yi. Nún-sí, á 6a dà à yèrémá à cūaaka mia. Mi mún yí kúia ho lóro na yàwá here 6a nònbúeení tá le 6a yonka.»

Mi wé cà mu bío le Dónbeení cón

(Luki 11.9-13)

⁷ «Mi wé fio le Dónbeenĩ cǎn, á le è hã mia. Mi wé cànka mu bïo le Dónbeenĩ cǎn, á mi ì yí. Mi wé búanbúa ho woohũ á le è hén ho mi ì zo. ⁸ Lé bïo á yïa wee fio á le è hã, yïa wee cà bïo le cǎn, ó ò yí mu, yïa wee búanbúa ho woohũ á le è hén ho ó ò zo.

⁹ «Minén t̄lahũ ó o búí za flora ho búurú o cǎn, ó o so ò na huee wo yi le? ¹⁰ Tàá ká a flora a ceza o cǎn ó o so na háa wo yi? ¹¹ Awa, á bïo minén na yí seka á zũ bïo se naló mi zàwa yi, à sǎnkú m̄n Maá na wi ho wáyí á à wé kaka máa nanáa mu bè-tentewà bïa wee fio mu o cǎn yi?

¹² «Bïo mi wi à ba n̄i-vio wé na mia búenbúen à mi mún wé mu bàn síi na ba yi. Bún lé bïo ó o M̄oyiize làndá lè le *Dónbeenĩ j̄i-cúa f̄erowà zéenia.»

Mi bánbá à mi cà le mukānĩ na máa vé
(Luki 13.24)

¹³ «Mi zo lè ho zũaj̄ii na finía. Lé bïo á hĩa búaa w̄ohũ bèró sí, ká ba n̄upua na màhá wee bè ho á à hí mu húmú binbirĩ. Bïa wee bè ho á boo. ¹⁴ Ho zũaj̄ii na finía hón w̄ohũ bèró do, ká bïa màhá wee bè ho á à yí le mukānĩ binbirĩ na máa vé. Bïa wee bè ho á yí tà yí boo sese.»

Ba j̄i-cúa f̄erowà na bïo yí bon wee zũn kaka?
(Luki 6.43-44)

¹⁵ «Bïa le mí lé le *Dónbeenĩ j̄i-cúa f̄erowà ká mu yí bon, á mi pa miten bïo yi. Ba wee wayí miten lòn pia bïo síi, ká ba yiwa yí se lòn dakhínkh̄inwa. ¹⁶ Mi ì zũn ba bïo ba wárá yi. Nia máa wé khé kíkahó wán. A lunkúnsòró mún máa wé fáa bódíohó wán. ¹⁷ Le v̄ind̄̄e na se wee wé ha hã bia na se. A le v̄ind̄̄e na yí se wee wé ha hã bia na yí se. ¹⁸ Le v̄ind̄̄e na se máa wé ha bia na yí se, á le v̄ind̄̄e na yí se máa we ha bia na se. ¹⁹ V̄ind̄̄e lée v̄ind̄̄e na yí máa ha hã bia na se, dén ñ kúii á à sía à kúee mín wán á à c̄íi. ²⁰ Lé ká síi á mi ì zũnnáa bïa le mí lé ba j̄i-cúa f̄erowà à ba yí ñon ba, hã wárá na ba wee wé yi.»

(Luki 13.25-27)

²¹ «Bïa búenbúen na wee ve mi le «Núhũso! Núhũso!» yín̄on bïa khii keñ le Dónbeenĩ béenĩ yi. Bïa wee wé wán Maá na wi ho wáyí síi bïo lé bán khii keñ mu yi. ²² Le cítii f̄i ñonzoñ, á n̄upua c̄er̄e á à bío ò na mi: «Núhũso, wa buera le Dónbeenĩ bíonĩ, á ñon ba c̄ináwa léra ba n̄upua yi, á wó mu yéréké bïowa c̄er̄e lè ũ yèni.» ²³ A ì wãa à bío ò na ba yi: I yí zũ mia hũúu. Mi vá lé ì n̄is̄ání, bè-kora wérowà yén.»

Hã z̄inĩ bïo j̄un wahiire
(Luki 6.47-49)

²⁴ «Àwa. N̄upue lée n̄upue na wee jí ì bíonĩ à bè hã yi wón bànso bïo bonmín làa n̄upue na hácírí wi, á son mí z̄ii ho búaaahó wán. ²⁵ Ho v̄iohó bueé tò, á hã b̄onnáa sú cáa, á ho pinpiró và lè mí p̄anká le z̄ii mu wán à le yí tò, lé bïo le j̄uhũ f̄ará ho búaaahó wán. ²⁶ Ká n̄upue lée n̄upue na wee jí ì bíonĩ, ò o yí máa bè hã yi, wón bànso bïo bonmín làa n̄upue na lé o b̄ónbú, á son mí z̄ii le h̄n̄lè wán. ²⁷ Ho v̄iohó bueé tò, á hã b̄onnáa sú cáa, á ho pinpiró và lè mí p̄anká le z̄ii mu wán, á le tò p̄upè.»

²⁸ Bïo ó o Yeesu bía vó, á ba z̄aamáa wó coon làa s̄ob̄eé bïo ó o wee k̄arán lè ba n̄upua bïo yi. ²⁹ Lé bïo ó o yí k̄áranna ba n̄upua lè ho *làndá bïo zéenílowa bïo síi. Orén wó mu lè ho p̄anká na le Dónbeenĩ ñon wo yi.

8

O Yeesu w̄éra a b̄ueré búí
(Maaki 1.40-45; Luki 5.12-16)

¹ O Yeesu yòó ló le búee wán lion, á ba z̄aamá-kúii bò a yi. ² O o *b̄ueré búí vá bueé bó a yi, á líí f̄ará mí ñonkój̄uná wán o yahó, ò o bía: «Núhũso, fo dà à w̄é mi ká fo tà.» ³ O o Yeesu líí bò mi níi o wán ò o bía ñon wo yi: «Ì tà mu, wãa wa.» Mí lahó yi, ó o n̄ii d̄eñía

wan. ⁴ Bún món ó o Yeesu bía n̄n wo yi: «Bìo wó foñ á ù yí bío le nùpue jí. Ká ù màhã vaa zéeni úten lè le *Dónbeenĩ yankaro. A ù mún wé mu hãmu bìo na ó o *M̄oyiize bò le 6a wé wé mu d̄nĩ yi, à 6a búenbúen z̄rĩ ká ù wan b̄io bon.»

O Yeesu wéera 6a dásíwá jùhũso ton-sá
(Luki 7.1-10)

⁵ B̄io ó o Yeesu vaá wee zo ho *Kap̄eyayuumu lóhó yi, á ho Oroomu dásíwá jùhũso búii vá buée b̄ó a yi, á flora a le o séeni mí. ⁶ O bía: «Núhũso, í ton-sá dũmaná le z̄ii yi. O lé o m̄umúa, á lò wee be d̄akhĩna.» ⁷ O o Yeesu bía n̄n wo yi: «Í buée wé wo.» ⁸ A 6a dásíwá jùhũso bía n̄n wo yi: «Núhũso, ù buenl̄ó í z̄ii lée bìo na á ù yí koráa. Na le j̄ii mí d̄on, á ù ton-sá pá à wa. ⁹ Inén í beere j̄unása wi á ù wee bè b̄ioní yi. A inén mún wi 6a búii jùhũ wán, á bán mún wee jí í c̄n. I le ȳia va hen à wón va b̄in. I le o búii buen ò o d̄eni buen. I le í ton-sá wé bìo na, ò o d̄eni wé mu mí lahó yi.»

¹⁰ B̄io ó o Yeesu j̄á h̄n b̄ioní so, ó o wó coon, ò o bía n̄n bía bò a yi: «Le í mí ho t̄iá na mia: O *Isirayele n̄pomu búenbúen yi á ù d̄in yí f̄o mín làa nùpue na s̄id̄eró m̄i yú ȳia ká yi. ¹¹ Nùpua c̄r̄e kh̄ii lé lè le wii h̄eni lè le t̄eni, á buée keeni ká 6a à dí ho s̄nú le *Dónbeenĩ béeni d̄ini là a *Abarahaamu, là a *Izaaki, là a *Zakoobu. ¹² Ká b̄ia lá ko à 6a n̄in keeni le Dónbeenĩ béeni yi, bán 6a à j̄a lée kuia ho kh̄uhũ le t̄ibirí yi, á 6a lée wá á yiwa à vá b̄in.»

¹³ Bún món ó o Yeesu wáa bía n̄n 6a dásíwá jùhũso yi: «Lén kh̄i6o, bìo fo flora á à wé, le bìo fo dó ù s̄i m̄i.» Lé h̄on p̄n-k̄eni so yi, á 6a dásíwá jùhũso ton-sá á wan yi.

O Piere b̄an hio h̄aa lè 6a v̄anv̄arowà búii wéeró b̄io
(Maaki 1.29-34; Luki 4.38-41)

¹⁴ O Yeesu van o Piere z̄ii. O vaá yú a Piere mu b̄an hio h̄aa le d̄amu d̄e yi à le t̄eni wee z̄é wo. ¹⁵ O o Yeesu buan o n̄ii yi á le t̄eni kh̄ina. O o h̄aa mu d̄eni h̄in n̄n ho d̄inl̄ó wo yi. ¹⁶ Ho tá yuuní, á 6a buan 6a nùpua c̄r̄e na 6a c̄nawa wi yi á buararáa o Yeesu c̄n, ó o wee bío à j̄a 6a c̄nawa lén 6a yi. O mún wéera 6a v̄anv̄arowà búenbúen na 6a buan buararáa o c̄n. ¹⁷ O wó mu bèra a na à le *Dónbeenĩ j̄i-cúa f̄ero *Ezayii bìo na ó o bía à wé: «O lá wa l̄onbee. O fó wa v̄amú bò mí wán.»*

Ba nùpua n̄wã j̄un búii na wi 6a bè là a Yeesu b̄io
(Luki 9.57-62)

¹⁸ O Yeesu m̄on 6a z̄amãa na k̄inía wo yi, ó o n̄n le j̄ii mí n̄i-ken̄inía yi le 6a le mí kh̄i lè ho v̄i-beeni m̄on. ¹⁹ A ho l̄andá bìo zéeni6o búii buée b̄ó a yi, á bía n̄n wo yi: «N̄i-k̄ar̄anl̄o, í ù bè foñ á à varáa h̄a l̄ua búenbúen na á ù wee va yi.» ²⁰ O o Yeesu bía n̄n wo yi: «Ba cawanwà yú h̄a k̄ana wee zo. A 6a j̄inzàwa mún yú mí lenna. Ká a *Nùpue Za wón màhã yí yú ho lahó na ó o dà à v̄in yi.» ²¹ O o n̄i-ken̄inía n̄i-k̄eni búii bía n̄n wo yi: «Í ù bè foñ. Ká ù màhã día le í vaa n̄u wán maá vé.» ²² O o Yeesu bía n̄n wo yi: «Día le 6a n̄i-hía à n̄u mí n̄i-hía, ká ùnén buee bè m̄i.»

O Yeesu d̄n̄ia ho pinpi-beeni
(Maaki 4.35-41; Luki 8.22-25)

²³ O Yeesu ȳò z̄on ho woohũ lè mí n̄i-ken̄inía á 6a wà. ²⁴ Cúa-yen à ho pinpi-beeni wee v̄a ho v̄i-beeni wán á wee ȳanb̄onka mu j̄umu k̄úee ho woohũ yi f̄úaa ho wi ho lí. Mu wee wé ká a Yeesu d̄uma. ²⁵ O o n̄i-ken̄inía vá buée b̄ó a yi, á s̄inía wo, à 6a bía n̄n wo yi: «Núhũso, wa à hí. K̄an̄i wen.» ²⁶ O o Yeesu bía n̄n 6a yi: «Lée webio n̄n á mi z̄ananáa? M̄i s̄ia d̄eró m̄i b̄ent̄in f̄ora.»

O o wáa lí h̄in̄on, á ȳò n̄amaka a ho pinpiró lè mu j̄umu na wee ȳanb̄onka yi, á mu wó t̄ét̄é. ²⁷ Ba búenbúen á mu wó coon, á 6a wee bío mín yi: «Páa! O nùpue mu lé o ȳen s̄i ká? H̄arí ho pinpiró lè mu j̄umu ó o b̄iaráa, á mu pá bò a b̄ioní yi.»

* 8:17 Mi loĩ Ezayii v̄uahũ 53.4

Ba nùpua nùwã ñun cínáwa ña lénló bïo
(Maaki 5.1-20; Luki 8.26-39)

²⁸ Bïo ó o Yeesu khii dñn ho Kadaraa kǎhũ yi, á nùpua nùwã ñun búí ló 6a ñi-hía nùuníi wee sí a yahó. Ba nùpua mu 6a cínáwa wi yi á 6a záníi wi fúaa ñi woon yí máa khà miten à lá ho wǎhũ mu. ²⁹ Bïo 6a mǎn o Yeesu á 6a wee bío kà pǎnpǎn: «Dónbeení Za, lée webio fo lon làa wɛn. Fo 6uara wà 6ueé beé wa lò ká mu pǎahũ dñn yí dñn le?»

³⁰ Mu wee wé à nǎnbùε-6oohũ búí khèra vaá wee dí. ³¹ A 6a cínáwa mu yankaa o Yeesu kà sii: «Hen ká ũ wi ũ ña wɛn, ũ wǎa bío le wa vaa zo ho nǎnbùε-6oohũ na kà yi.» ³² O o Yeesu le 6a vaa zo. A 6a cínáwa mu ló 6a nùpua nùwã ñun mu yi á vaá zon 6a nǎnbùεníní yi. A 6a búenbúen yóó lùwa le 6úee wán á kùenkaa líí zon ho vǔ-beení yi á húrun.

³³ A bǎ lá wee pa 6a á lùwá lion ho lóhó, á líí lá bío wó búenbúen á fεera, sǎnkú bío wó 6a nùpua nùwã ñun na 6a cínáwa lá wi yi. ³⁴ A ho lóhó nùpua búenbúen ló wà lée sí a Yeesu yahó. Bïo 6a lée yú a, á 6a yanka wo le o sáberé ò o lé mín kǎhũ yi à lén.

9

O Yeesu wεéra a ñii búí na sǎntia húrun
(Maaki 2.1-12; Luki 5.17-26)

¹ O Yeesu yóó zon ho woohũ á yèrémáa kǎa ho vǔ-beení á khú mí lóhó.* ² A 6a 6uan o mùamúa búí lè mí dǎmu dèε á buararáa o cǎn. Bïo ó o Yeesu mǎn bío 6a dóráa mí sía wo yi, ó o bía nǎn o ñii mu yi: «Wàn bǎnlo, hení ũ sii, ũ bè-kora séra dí.» ³ A ho *lándá bío zéenílowa nùwã yɛn búí wee bío mín yi: «O ñii na kà wee mǎní miten lè le Dónbeení.» ⁴ O o Yeesu zǔna 6a yilera ó o bía nǎn 6a yi: «Lée webio nǎn á hǎ yile-kora wiráa mia. ⁵ Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío le o bè-kora séra dí lée, tàá lé à bío le o híní varáka? ⁶ Ká í mǎhá wi mi zǔn le o *Nùpue Za yú ho pánká ho tá wán à sénnáa mu bè-kora dí.» O o wǎa bía bío kà nǎn o mùamúa yi: «Lii híní, lá ũ dǎmu dèε à ũ khíbo.» ⁷ O o ñii mu hínǎn yóó dñn, á wà van mí zii. ⁸ Bïo 6a zǎamáa mǎn mu, á 6a zǎna, á wee khòoní le Dónbeení ho pánká na kà 6àn síi na le nǎn 6a nùpua yi bío yi.

O Yeesu von o Matiye le o bè mí yi
(Maaki 2.13-17; Luki 5.27-32)

⁹ Bǔn mǎn ó o Yeesu ló hǎn lahó so yi wà. Bïo ó o wee khií, ó o mǎn o ñii búí na 6a le Matiye ká a kará mí tonló lahó yi, á wee fé ho lànpo. O o bía nǎn wo yi: «Híní bè mií.» O o Matiye líí hínǎn bò a yi.

¹⁰ O Matiye von o Yeesu lè ho dñnló mí zii. Ho *lànpo féwá lè 6a ñi-kora cèrεε wi ho dñnló mu díníi là a Yeesu lè mí ñi-kenínia. ¹¹ Bïo 6a *Farizíεwa mǎn mu kà, á 6a bía nǎn o ñi-kenínia yi: «Lée webio nǎn á mi ñi-kǎránlo wee dí lè ho lànpo féwá lè 6a ñi-kora na kà?» ¹² O o Yeesu ñá bío 6a bía, ó o bía nǎn 6a yi: «Héyii! Minén! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tñi 6ànso dǎní le? Bùéé. Ba vǎnvárowà lé bía wee wé cà a dǎní. ¹³ Mi lén vaa kǎrán le Dónbeení bioní na kà á zǔn kúará: «Bïo á í mǎkóo wi yi lé le yi na se. Ká 6a bà-kúio na 6a wee wé lè mu hǎmu á í pǎ bío.»† Mi zǔn mu sese. Inén yí 6uara bía wee leéka le mí téréna bío yi dé. Bía zǔ le mí lé 6a bè-kora wérowà lé bía á í 6uara bío yi.»

O Yeesu bía hǎ ñini líró bío
(Maaki 2.18-22; Luki 5.33-39)

¹⁴ O Zǎn Batiisi ñi-kenínia vá 6ueé 6ó a Yeesu yi à 6a wee tùa wo yi: «Lée webio nǎn á warén lè 6a *Farizíεwa wee lí wa ñini túntún, ùnén ñi-kenínia yí máa lí mí ñini?» ¹⁵ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Mi wee leéka le bía 6a von mu yaamu sǎnú díníi yara so dà à sè ká a hǎ-fla 6àn bǎa làa ba páanía wi le? Bǔn yí dà máa wé. εε ká pǎahũ búí khií dǎ, ó o

* **9:1** O Yeesu 6àn lóhó na ó o Matiye bía bío hen lé ho Kapεεnyuumu. Mi lorí Matiye vǔahũ 4.13 † **9:13** Mi lorí Ozee vǔahũ 6.6

há-fla bân báa ba à lén ba t̄ahũ, b̄n ká ba màhá wé è lí mí j̄iní. ¹⁶ Nùpue máa lá nín-ké-finle b̄io búí máa la làa báká k̄inle. Lé b̄io ká a wó mu, á le nín-ké-finle á a wíoka a lèe ho. ¹⁷ Làa b̄n síi, nùpue máa wé kúee *d̄iv̄én fla s̄m̀ani-k̄ia yi. Lé b̄io ká a kúaa ho b̄n, ká ho h̄ia wee za, á h̄a à nàma, á ho d̄iv̄én á à kúia, á h̄a s̄m̀aniwa mún n̄ yáa. Ho d̄iv̄én fla ba wé kúee h̄a s̄m̀ani-fla yi. Ká mu wó kà, á mu búenb̄uen á à wé se.»

*Ba zúifùwa ya-dí h̄nló
là a h̄aa búí w̄é̄ró b̄io
(Maaki 5.21-43; Luki 8.40-56)*

¹⁸ P̄ahũ na ó o Yeesu wee b̄io lè ba nùpua yi, à b̄n ba *zúifùwa ya-dí búí bueé d̄n, á bueé líí búrá a tá ò o b̄ia: «Í h̄nló h̄urun yí míana, ká ũ màhá b̄uen buee bè ũ níi o wán o ò v̄ee.» ¹⁹ O o Yeesu lè mí n̄i-ken̄inia h̄n̄n b̄o làa wo. ²⁰ Hón p̄ahũ so yi, à b̄n ò o h̄aa búí wee mi mí s̄é̄ró f̄é̄e á d̄n h̄a l̄ulúio p̄irú j̄un à ho máa f̄i, á vá bueé b̄o a yi, á zoó t̄aa o dà-z̄n̄ii j̄i-k̄aní yi là a m̄n. ²¹ O wee b̄io b̄o ká mí yi: «Hen ká í dàrna t̄aa o dà-z̄n̄ii yi mí d̄n, á í wa.» ²² B̄io ó o Yeesu ȳèr̄em̄aa kh̄ii m̄n wo, ó o b̄ia: «Wàn h̄nló, yí z̄n̄ d̄e. B̄io fo dó ũ síi m̄i, lé b̄n w̄é̄ra fo.» O o h̄aa mu d̄en̄ia wan mí lahó yi.

²³ B̄io ó o Yeesu w̄aa vaá d̄n ba zúifùwa ya-dí z̄i, ó o w̄aa m̄n ba s̄i-b̄úawá à ba wíokaa mít̄en vó o n̄i-h̄io n̄uló b̄io yi, lè ba z̄am̄aa na wee wá ká ba a zúnz̄urá. ²⁴ O o b̄ia: «Mí lé lè ho kh̄uhũ. O h̄nzo-za mu yí h̄urun, o lée ȳia na d̄ma.» A ba wee yáa mí j̄iní yi na a yi. ²⁵ B̄io ba z̄am̄aa ló vó, ó o Yeesu yòó zon le z̄i yi, á zoó f̄u o h̄nzo-za níi yi, ó o líí h̄n̄n, ²⁶ á mu j̄a ho k̄h̄ũ búenb̄uen yi.

Ba muiiwà là a n̄i na o c̄ná wi yi w̄é̄ró b̄io

²⁷ B̄n m̄n ó o Yeesu ló b̄n wà. B̄io ó o wee kh̄í, á muiiwà n̄w̄a j̄un búí b̄o a yi ká ba a w̄amaka: «*Daviide Za, màk̄arí w̄en.» ²⁸ B̄io ó o Yeesu vaá d̄n le z̄i, á ba muiiwà mu bueé b̄o a yi, ó o t̄ara ba yi: «Mí l̄aa mu yi le í dà wee w̄é̄ mia le?» A ba le: «Ūuu, N̄uh̄so, fo dà mu.» ²⁹ O o Yeesu w̄aa d̄n ba ȳio, ò o b̄ia: «Le mu wé làa b̄io mi l̄ar̄aa mu yi.» ³⁰ A ba ȳio d̄en̄ia wee mi. O o Yeesu hen̄ia b̄io ká n̄n ba yi: «H̄yà, nùpue yí ko ò o j̄í b̄io wó mia kà.» ³¹ Ká b̄io ba wà, á ba wee b̄io o Yeesu b̄io ho k̄h̄ũ búenb̄uen yi.

³² P̄ahũ na á bán wee lén yi, à b̄n ba b̄uan o n̄i búí b̄uarar̄aa o Yeesu c̄n̄, c̄ná búí wi o yi, ó o yí dà máa b̄io. ³³ O o Yeesu j̄n̄ o c̄ná mu l̄era, ó o n̄i j̄ii d̄en̄ia fá á wee b̄io. A ba z̄am̄aa wó coon mu b̄io yi, á ba wee b̄io: «War̄én *Isiraȳele n̄pomu yi á wa d̄in̄ yí m̄n b̄io ká b̄n síi huúu.» ³⁴ Ká ba *Fariz̄īewa bán b̄en̄ wee b̄io: «Mu lé ba c̄náwa j̄uh̄so lé ȳia wee na ho dànló wo yi ò o j̄a lè ba c̄náwa lén b̄ia ba wi yi.»

Ba z̄am̄aa màk̄arí b̄uan o Yeesu yi

³⁵ O Yeesu wee h̄e lé h̄a ló-beera lè h̄a ló-z̄awa yi, á wee k̄ar̄án ba nùpua ba *zúifùwa k̄ar̄ánló z̄iní yi. O wee bue le *Dónbeen̄i b̄en̄i b̄in-tente, ká a w̄é̄ mu v̄amú lè mí síiwà búenb̄uen na tò ba nùpua. ³⁶ Ba z̄am̄aa na ó o wee mi á màk̄arí b̄uan wo yi. Lé b̄io ó o m̄n à ba san, á yilera lùnkaa. Ba ka lòn pia na paro mía. ³⁷ O o w̄aa b̄ia n̄n mí n̄i-ken̄inia yi: «Ho d̄in̄ló bon d̄in̄ c̄èr̄e, ká ho l̄arowà lé b̄ia yí boo. ³⁸ Awa. A mi fio o m̄h̄ũ b̄anso yi le o wíoka na ba ton-sáwá le ba lá ho.»

10

*O Yeesu tonkarowà p̄irú j̄un yènn̄aa
(Maaki 3.13-19; Luki 6.12-16)*

¹ O Yeesu hueekaa mí n̄i-ken̄inia p̄irú j̄un á n̄n ho dànló ba yi à ba wé j̄a lè ba c̄náwa lén b̄ia ba wi yi à mún w̄é̄ lè mu v̄amú lè mí síiwà búenb̄uen. ² H̄ia ká lé o tonkarowà p̄irú j̄un yènn̄aa: O n̄n-yání tonkaro lé o Sim̄n, na ba mún có yèni làa Piere, lè m̄n za Andere, là a Zaaki lè m̄n za Z̄an na lé o Zebedee z̄awa. ³ A dé o Filiipu là a Baatelemii,

o Toma là a lànpo fé Matiye, o Alifee za Zaaki là a Tade,⁴ o Simòn na lé 6a Zelooteva* kuure nùpua nì-kení, là a Zudaa Isikariote na khíi dé o Yeesu mí zúkúsa níi yi.

O Yeesu tonkaa mí tonkarowà píru jun
(Maaki 6.7-13; Luki 9.1-6)

⁵ Bán báawa píru jun so lé bía ó o tonkaa, á henía bío kà nòn yi: «Mi yí va hã kãna na á bía yínón 6a *zúifùwa kará yi, à mún yí zo ho *Samaríi kòhú lórá yi. ⁶O *Isirayele nìpomu na ka lòn pia na vùnun bán lé bía mi va cón. ⁷Mi lá ho wòhú wà, à bío kà lè bío mi wé bue: Le *Dónbeení bēēnī á sùarāa. ⁸Mi wεé 6a vánvárowà. Bía húrun á mi vèení. Ba bùeréwà à mi wεé, à ja 6a cínáwa lén bía 6a wi yi. Mi yú mu làa kãamāa, à mi 6èn mún wé na mu làa kãamāa. ⁹Mi yí lén làa sánú, tàá wáí. Hàrí le wén-wíníwà à mi yí 6ua. ¹⁰Mi yí 6ua puure. O 6úi yí 6ua báká tàá nakāa à séení hãa ó o zã. O 6úi yí 6ua búin-za. I bía bún lé bío ó o ton-sá ko lè mí jii dínló. ¹¹Mi wé vaá zon lóhó lée lóhó yi, à mi cà yia á à tà mi ì làa o wán, à kεení wón 6ànso cón fúaa mi léró ho lóhó mu yi. ¹²Mi wé vaá zon zii lée zii na yi, à mi bío le ho hээрà à keñ le zii mu nùpua wán. ¹³Ká bía wi le yi á tà mi bío, á mi hээрà á à keñ 6a wán. Cá 6a pã mi bío, à mi fé mi hээрà tēēnii. ¹⁴Mi wé vaá zon zii, tàá lóhó na yi, cá bía wi bún pã mi bío á le mí máa jí mi cón, cá mi wee lé bún, à mi púaa mi zení khúnkhūnī kúia.† ¹⁵Le í mĩ ho tũia na mia: Le cítii fi nònzoñ, á hón lóhó so nùpua bío na khíi sá 6a yi á à poñ bío sá ho *Sodōmu lè ho Komōre lórása yi.»‡

O Yeesu bía le lònbee na yòó lua bío
(Maaki 13.9-13; Luki 21.12-17)

¹⁶«Mi jí bío kà: I wee tonka mia. Mi ka lòn pia na wà vaá zo 6a dakhínkhínwa tiahú. Mi zūn miten buaró làa bío 6a háwá zūnáa miten buaró bío síi, à wé 6a nùpua na wayika lè 6a 6úaa6úuní bío síi. ¹⁷Mi pa miten bío. Ba nùpua khíi wé è 6ua mia á à varáa ho pánká 6ànsowà cón á bán vaá cítii mia. Ba wé è ha mia lè hã làbàaní 6a *zúifùwa kàránló zíní yi. ¹⁸Ba wé è 6ua mia á vaá díní hã kãna júnása lè 6a bá-zàwa yahó bío mi tà mi bío yi. Lé bún mi ì bè yi á à zéénínáa í bío lè 6arén làa bía yínón 6a zúifùwa.

¹⁹«Hen cá 6a khíi wé buan mia vannáa le cítii finíi, à mi yí le mi yiwa dè bío mi ì láráa mi jii-cúaa làa bío mi ì bío bío yi. Mi ì yí hã bíoní na mi ì bío ho pãahú mu yi. ²⁰Hã bíoní mu máa wé mi kùrú bíoní. Mìn Maá Dónbeení Hácírí lé dño á à dé hã mi jini yi á mi ì bío. ²¹Ba nùpua 6úi wé è dé mín kùrú zàwa á à na 6a à 6úe. Hàrí 6a maáwà 6úi á à wé mu 6àn síi lè mí zàwa. Ba zàwa 6úi mún ñ híní mín maáwà wán, á à na 6a 6a à 6úe. ²²Ba nùpua 6úen6úen á à jin mia bío mi tà mi bío yi. Cá yia màhã hã mí síi fúaa mu véení, wón á à fen. ²³Hen cá 6a khíi wee beé mi lò lóhó na yi, à mi lùwí va dà-veere yi. Le í mĩ ho tũia na mia: O *Isirayele kòhú lórá 6úen6úen á mi máa bèeni máa vé cá a *Nùpue Za yí buara.

²⁴«Nì-kenínii na po yia wee kení a wón mia. A ton-sá na po mí júhúso wón mún mia. ²⁵Ká a nì-kenínii hía ka làa yia kenía wo bío, se bún á à kãja. Cá a ton-sá mún hía ka le mí júhúso bío, se bún á à kãja. Cá le zii-júhú nì-kínle 6a hía wee ve là a *Belezebuule, S á se o zii nùpua á 6a a ve lè hã yènnáa na yí seka po dén.

Le Dónbeení lé dño mi wé zñ
(Luki 12.2-7)

* **10:4** Ba Zelooteva lé 6a nùpua na fù wee cūii mín síi bío hení. Ba hía wee fi lè 6a Oroomusa lè tibírí yi. † **10:14** Hã zení khúnkhūnī púaa kúiaró lée bío na 6a zúifùwa wee wé hón pãahú so yi cá 6a vaá ló ho kã-veere 6úi yi á bínia wà 6ueé zo mìn kòhú. Cá bío hen kà bún lé 6arén zúifùwa wee wé mu làa mín, á zéení le le pánfi mia 6arén làa bía pã le Dónbeení bēēnī bío pãahú. ‡ **10:15** Mi loñ Bío júhú 6úēēnī vūahú (Genèse) 18–19 § **10:25** Belezebuule: Mu pãahú cá le yèni mu á 6a zúifùwa cèrè hía zū le lé 6a cínáwa júhúso na lé o Satáni te le.

²⁶ «Mi cén wé yí zǎn ɓa nùpua. Mu ɓio na sànkkaa ɓúenɓúen khii mi, á ɓio sà yi ɓúenɓúen mún khii zúñ. ²⁷ ɓio á í ɓía nɔn mia le tǐbíri yi, à mi mǐ wéréwéré le ɓa nùpua jí. ɓio á í hǔmɔnkkaa làa mia à mi yòo bue hǎ lóra. ²⁸ Mi wé yí zǎn ɓia wee ɓúe o nùpue ká ɓa yí dà máa ɓúe o mànáká. Le Dónbeenǐ na dà a yáa hǎ sǎnía lè ho mànáká le Doffní dǎhǔ na máa hí yi, dén lé dǐo mi wé zǎn. ²⁹ Ba jǐnzà-wǐníwà ɓúaa jún so yí máa wé yèè ho tǔmón dà-kéní le? ƐƐ ká hàrí ɓa yà-kéní máa kùen ká mǐn Maá Dónbeenǐ yí zǔ mu. ³⁰ Ká mu lé minén, hàrí mi jún-vǎní ɓúenɓúen á le Dónbeenǐ zǔ jii. ³¹ Mi wǎa yí zǎn dèè, lé mi ɓio jǔhǔ wi po ɓa minka jǐnzà-wǐníwà.

O Yeesu ɓio tàrò tàd mu pǐlò
(Luki 12.8-9)

³² «Yia dǐn ɓa nùpua yahó ò o ɓía wéréwéré le mí ɓio sǎ miǐ, á ínén mún khii ɓio mu wéréwéré wàn Maá na wi ho wáyai yahó le ɓànsò ɓio sǎ miǐ. ³³ Ká yia ɓèn ɓía wéréwéré ɓa nùpua yahó le mí yí zǔ mi, á ínén mún khii ɓio wàn Maá na wi ho wáyai yahó le í yí zǔ ɓànsò.

O Yeesu ɓio wee kheé ɓa nùpua
(Luki 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Mí yí leéka le í ɓuara wà ɓueé dé ho héerà ho dǐmǐná yi. ɓueé. I yí wà ɓueé dé héerà ho yi. Hǎ fio lé hǎa á í wà ɓueé dé. ³⁵ I wà ɓueé kheé o za lè mǐn maá, á à kheé o nu lè mí hǐnló, là a ɓúaa hǎa lè mí yàró hǎa. ³⁶ O nùpue ɓàn zǐi nùpua lé ɓán á à yèrémá à wé o zúkúsa. ³⁷ Yia wa mǐn maá tàá mǐn nu á po mi, wón ɓànsò yí dà máa páaní làa mi. A yia wa mí za tàá mí hǐnló á po mi, wón ɓànsò yí dà máa páaní làa mi. ³⁸ Yia yí máa lá mí *kùrùwá pǐ* à bèraa miǐ, wón ɓànsò mún yí dà máa páaní làa mi. ³⁹ Yia wi ò o pa mí mukǎní ɓio wón á à vǐiní le. Ká yia màhá vǐinía mí mukǎní ínén ɓio yi, wón á à ɓíní ì yí le.

Yia ɓuan le Dónbeenǐ ton-sá cǔnú na ó ò yí
(Maaki 9.41)

⁴⁰ «Yia ɓuan mia sese, se lé ínén á ɓànsò ɓuan sese. A yia ɓuan mi se, se lé yia tonkaa mi á ɓànsò mún ɓuan se. ⁴¹ Hen ká yia ɓuan le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fɛero ɓúii se lé ɓio ó o lé le Dónbeenǐ jǐ-cúa fɛero, á ɓànsò khii yí ɓa jǐ-cúa fɛerowà cǔnú na ɓa à yí. Hen ká a ɓúii ɓuan o nùpue na téréna lé ɓio ó o téréna, ó o khii yí ɓia téréna cǔnú na ɓa à yí. ⁴² Ká nùpue nɔn hàrí ho kóo-za yimù cúee jún-wia ɓia wi hen na jǔhǔ mia nǐ-kéní ɓúii yi, lé ɓio ó o lé í nǐ-keníni, wón ɓànsò á à yí mu cǔnú máa khi.»

11

¹ ɓio ó o Yeesu zéenia mí nǐ-kenínia wó, ó o ló ɓín wà, á wà vaá kàrán ɓa nùpua ká a bue le Dónbeenǐ ɓio ho kǎhǔ mu lórá yi.

O Zǎn Batiisi tonkaa ɓa nùpua o Yeesu cǔn
(Luki 7.18-35)

² ɓio ó o Zǎn Batiisi wi ho kàsó yi, ó o jǎ ɓio ó o *Krista wee wé, ó o tonkaa mí nǐ-kenínia nùwǎ yɛn ɓúii ³ le ɓa va a tùa wo yi: «Ūnén lé fo á wa jǎ ɓio le fo ko ũ ɓuen léé, tàá wa pá ko à wa lòní nǐ-veere?» ⁴ O o Yeesu ɓía nɔn ɓa yi: «ɓio mi wee jí làa ɓio mi wee mí á mi vaa ɓio na a Zǎn yi. ⁵ Ba muuwwà yǐo wee mi, á ɓa mùamúawà hǐnɔn wee varáka. Ba ɓueréwà wee wa. Ba bekewà jǐkǔnna wee jí mu ɓio. Ba nǐ-hía wee vèe. A le ɓín-tente wee bue na ɓa nǐ-khenia yi. ⁶ Yia yí pǎ í ɓio ká a tà mu yi, se wón ɓànsò jǔhǔ sí.»

⁷ ɓio ó o Zǎn nǐ-kenínia ɓínía wà, ó o Yeesu wee ɓio o Zǎn mu ɓio lè ɓa zǎamáa ká síi: «Lée webio á mi van vaá lora le dùure yi? Lée ho konkohó na ho pinpiró wee hée vǐnvǎ

* **10:38** Ho kùrùwá pǐlò ɓio wee zéeni le ɓànsò sǎ mu hǔmú yi. Hen ká á mu wee zéeni le yia tà a Yeesu ɓio á zǔ le ɓún sǎaání orén mí ɓere mukǎní.

lée? Bùéé. ⁸ A lée webio mí vaá lora? Lée nùpue búí na s̄a h̄onb̄on̄on le? B̄ia wee z̄í h̄n s̄i-sen̄iso á wi ba p̄amá-beera z̄ín̄i yi. ⁹ A lé o yén mi van b̄io yi? Lé le *Dónbeen̄i j̄i-cúa f̄εero búí le? Ká mu lé wón, se mi t̄úíá s̄í. O yáá pá po wón, le í b̄io mu na mia. ¹⁰ O Z̄án mu lé ȳia á le Dónbeen̄i b̄ion̄i v̄ūah̄ú b̄ia b̄io ká s̄í: «Í tonka í tonkaro ò o dí ū yahó á bueé w̄ioka ū w̄h̄ú». ¹¹ Le í m̄i ho t̄úíá na mia: ba nùpua na wi ho d̄ím̄íj̄á yi búen̄b̄uen á ȳia b̄io j̄úh̄ú wi po a Z̄án wón mia. εε ká le *Dónbeen̄i b̄éni z̄awa m̄on-dí mah̄á pá po a. ¹² P̄ah̄ú na ó o Z̄án Batiisi wee z̄éni le Dónbeen̄i b̄io yi á buee búe ho zuia yi, á le Dónbeen̄i b̄éni b̄io á ba wee firáa le mi s̄obéε. A b̄ia wee fi làa b̄un wi ba fé mu le ho p̄anká. ¹³ Le Dónbeen̄i j̄i-cúa f̄εerowá búen̄b̄uen là a *M̄oyiize làndá á b̄ia le Dónbeen̄i b̄éni b̄io yi f̄úuu á bueé ó a Z̄án Batiisi p̄ah̄ú. ¹⁴ Ká mi tà le b̄io b̄ia búen̄b̄uen bon, se o Z̄án mu lé ȳia lé o *Elii na búenl̄ó b̄io f̄era b̄ia. ¹⁵ Ȳia wee j̄í b̄io, à wón j̄í b̄io b̄ia sese.»

¹⁶ O Yeesu pá b̄in̄ia b̄ia: «Ho zuia nùpua á í dà à tèè le ba yén? Ba ka le ba háyúwá na lée kará ba nùpua f̄ém̄in̄l̄ó lahó yi, à ba wee háani na mí ninz̄awa na zoó le bonfón̄i yi ká: ¹⁷ «Wa búá h̄a s̄a san, à mi le mi máa lée yo. Wa bó le yèni, á mi le mi máa wá.» ¹⁸ Mi loí. B̄io ó o Z̄án buara, á yí máa dí d̄in-poni, á mún yí máa j̄u d̄iv̄én, á ba le o c̄iná wi o yi. ¹⁹ O o *Nùpue Za b̄en̄ buara, á bueé wee dí ká a j̄u, á ba wee b̄io b̄io ká: «Mi loí. O n̄i na ká yí máa wé b̄io búí ká mu ȳin̄ó d̄inl̄ó díró làa d̄iv̄én j̄ul̄ó. O lé ba *l̄anp̄ó féwá le ba n̄i-kora b̄an̄ b̄onl̄o.» εε ká le Dónbeen̄i bè-z̄úr̄min̄i wee z̄éni mí térénl̄ó ba bè-z̄úr̄lowá bè-wénia yi.

H̄a lórá na nùpua p̄á a Yeesu b̄io

(Luki 10.13-15)

²⁰ B̄un m̄on, ó o Yeesu wee zá le h̄a lórá na ó o wó mu yéréké b̄iowa c̄èr̄ε yi, lé b̄io á ba nùpua na wi h̄a yi á yí yèr̄emáa mi yilera le mi wárá. O wee b̄io b̄io ká: ²¹ «Ūnén Koraz̄en lóhó le ūnén Betesayidaa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé b̄io ká mu yéréké b̄iowa na wó mi c̄n̄ b̄an̄ s̄i lá wó ho Tiire le ho Sid̄on lórá* yi, se h̄a lórá mu nùpua lá h̄in̄on háani á khuiira h̄a p̄orókówá z̄á† á kúaa le s̄ani mi wán, á z̄éniánaa le mí wi à mí khí mu bè-kora wéró yi. ²² Lé b̄un n̄on á í wee b̄ioráa mu na mia: Le cítí fi n̄onzoñ á ho Tiire le ho Sid̄on lórá lònbee na a yí h̄a, á à wé làa yi minén lònbee yi.

²³ «εε ká ūnén *Kap̄εenayuumu, fo wee leéka le ba khíi lá fo á à yòr̄áa ho wáayi yi le? Bùéé. Ho n̄i-h̄onb̄o-lóhó lé h̄a ba khíi líi dé fo yi. Lé b̄io ká mu yéréké b̄iowa na wó ū c̄n̄ b̄an̄ s̄i lá wó ho *Sod̄om̄u yi, se ho lóhó mu pá lá wi hàrí lòn zuia. ²⁴ Lé b̄un n̄on á í wee b̄ioráa mu na mia: Le cítí fi n̄onzoñ á ho Sod̄om̄u b̄io á à wé làa yi ūnén b̄io yi.»

O Yeesu dó m̄in Maá Dónbeen̄i b̄arákà

(Luki 10.21-22)

²⁵ C̄inú b̄un m̄on, ó o Yeesu b̄in̄ia wee b̄io b̄io ká: «Í Maá, ūnén lé ho wáayi le ho tá Nuh̄úso, í wee dé ū b̄arákà. Lé b̄io mu b̄io na fo sà mu bè-z̄úr̄min̄i b̄ansowá le le hác̄ír̄i b̄ansowá yi á fo tà z̄éniánaa làa b̄ia b̄io j̄úh̄ú mia. ²⁶ Í Maá, mu bon. B̄io mu wóráa ká lé b̄io s̄í fon̄.

²⁷ «Í Maá dó mu b̄io búen̄b̄uen í níi yi. N̄i woon yí z̄ū a Za, ká mu ȳin̄ó o Maá. A n̄i woon mún yí z̄ū a Maá, ká mu ȳin̄ó o Za, làa b̄ia ó o Za mu wi ò o z̄éniánaa làa wo.

²⁸ «Minén búen̄b̄uen na ho s̄eró na líi wee beé lò, mi buen í c̄n̄, á í na h̄a v̄úr̄ná mia. ²⁹ Mi lá í z̄úu bè mi wán à díá le í k̄arán mia. Lé b̄io á ínén wayi, á wee liin̄i íten, á minén mi beere á à yí h̄a v̄úr̄ná. ³⁰ Í z̄úu na á í bè mi wán á yí lí, á ho s̄eró na á í bè mi wán á mún záyi.»

* **11:21** Ho Tiire lóhó le ho Sid̄on lóhó: H̄a h̄a le ho Fenisii k̄sh̄ú ló-beera búí. Lé b̄in̄ á ho w̄ah̄ú na ba le Baale wi yi. Hón w̄ah̄ú so le h̄a ó o b̄éε h̄a na ba le Zezab̄εele fó zonnáa o Isiraȳεele k̄sh̄ú yi. H̄a lórá mu firó b̄io b̄ia o Ezekiȳεele v̄ūah̄ú yi 26.1–28.19. † **11:21** Hen ká ba z̄úíf̄uwa f̄u wi ba z̄éniánaa le mí wi le w̄εε yi, tàà ká ba wi ba z̄éniánaa le mí wi á mí khí mu bè-kora wéró yi, à ba wé khuii h̄a p̄orókówá z̄í, ká ba wé kúee le s̄ani mí wán.

12

O Yeesu lé yia á ho Sabaa bïo wi níi yi (Maaki 2.23-28; Luki 6.1-5)

¹ Cíinú bǔn mǎn, ó o Yeesu wee kǎa hǎ mana búii yi ho *Sabaa zoñ. A le hǐni dà a nǐ-kenínia, á 6a wee khé ho ðǐnló na bon ðǐn à là. ² Bïo 6a *Farizíewa mǎn mu á 6a wee bío là a Yeesu: «Loñ ũ nǐ-kenínia. Bïo 6a wee wé yí ko làa wéró ho Sabaa zoñ. Wa làndá hò mu.» ³ Ó o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Bïo ó o *Daviide yankaa wó ká arén lè mí nùpua le hǐni dà á mi ðǐn yí kàrána yí mǎn le? ⁴ O wà zon le Dónbeenǐ pǎnsòni bùkú yi, á zoó lá ho búurú na 6a wó lè mu hǎmu á 6a là. Ká 6a nǎn lá yí ko à 6a là ho. Le *Dónbeenǐ yankarowà mí dòn lé bǐa á ho làró níi nǎn yi.* ⁵ Tàá mi so ðǐn yí kàrána mu o *Mǎyiize làndá yi, le le Dónbeenǐ yankarowà na wee sá le Dónbeenǐ pǎnsòni bùkú yi, á máa wé bè ho Sabaa làndá yi ká mu nǎn pá yí nǎn wé khe le? ⁶ Le † bío mu na mia: Bïo wi hen á nǐhǔ wi po le Dónbeenǐ pǎnsòni bùkú. ⁷ Ká le Dónbeenǐ bíonǐ vǔahǔ bíonǐ na le bía le mínén màkóo wi le yi na se yi, ká 6a bà-kúio na 6a wee wé lè mu hǎmu á mí pǎ bío, † á mi lá zū kúará, se bǐa yí wó yí khon á mi lá máa síinǐ nǐnǎ. ⁸ Lé bïo ó o *Nùpue Za lé yia á ho Sabaa bïo wi níi yi.»

O Yeesu wéera a níi na bàhó húrun (Maaki 3.1-6; Luki 6.6-11)

⁹ Bǔn mǎn ó o Yeesu ló bǐn á wà van 6a *zúifùwa mu kàránló zǐi yi. ¹⁰ Mu zoñ à nǐi búii wi bǐn á bàhó húrun. A bǐa wi bǐn wi 6a koonǐ a Yeesu yi. Lé bǔn nǎn á 6a tǔara a yi ká: «Wa làndá yi á nùpue so dà wee wéé *Sabaa zoñ le?» ¹¹ Ó o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Minén ó o búii pio yà-kénǐ mí dòn lá wi síi, á wó wó kùera zon le buii yi ho Sabaa zoñ, ó o so máa líf lén wo le? ¹² A bïo ó o nùpue bïo nǐhǔ màhǎ wi po a pio há. A bǔn wa làndá yi, á nùpue dà à wé tentemu làa nùpue ho Sabaa zoñ.» ¹³ Bǔn mǎn, ó o Yeesu yèrémáa bía là a nǐi: «Hóonǐ ũ bàhó.» Ó o nǐi hóonǐa mí bàhó, á ho ðèenǐa wan ðǐn làa hǐa so bío.

¹⁴ A 6a *Farizíewa wà ló, á bïo 6a à wé á à yírǎa o Yeesu á à búie lé bǔn 6a lée wee wǎanǐ wán.

O Yeesu lé le Dónbeenǐ ton-sá na le mǎn léra

¹⁵ Bïo ó o Yeesu zūna mu, ó o ló bǐn wà. A 6a minka zǎamáa bò a yi. Ó o wéera 6a vǎnvárowà búenbúen na wi bǐn, ¹⁶ ká a màhǎ henǐa mu nǎn 6a yi le 6a yí bá mí bío na nùpua yi. ¹⁷ Mu wó ká síi, bèra a na ò o nǐ-cúa fεero *Ezayii bíonǐ na ká à nǐi sí. ¹⁸ Le le Dónbeenǐ bía:

«Yia ká lé † ton-sá na á † mǎn léra,
yia á † bò † tǎká wán.
† síi wan o bío yi.
† † liinǐ † Hácírǐ o wán,
o ò bue † cítii bío á à na hǎ síiwà yi.

¹⁹ O làa nùpue máa wǎanǐ.

O máa wǎamaka bío.
Ba máa nǐ a sǎ bonfúaa yi.

²⁰ Le nǎaninle na nǐmáa
ó o máa khé máa día.

A le fǐntǎnǐ na wee hí
ó o mún máa búe.

O ò 6ua mítén ká síi,
fúaa bío ó o térénló bío yòó có ló,

²¹ á hǎ síiwà búenbúen màhǎ à dé mí sía wo yi.» †

* 12:4 Mi lorǐ Samuwéle nín-yánǐ vǔahǔ 21.2-7 † 12:7 Mi lorǐ Ozee vǔahǔ 6.6 ‡ 12:21 Mi lorǐ Ezayii vǔahǔ 42.1-4

O Yeesu pànká á yí ló Satāni cǎn
(Maaki 3.22-30; Luki 11.14-23)

²² Ba ɓuan o n̄i ɓúí ɓuararāa o Yeesu cǎn ò o cǎná wi o yí, ó o lé o muíi á mún yí dà máa ɓío. Ó o Yeesu weéra a, ó o n̄i dèenía fá á wee ɓío, á mún wee mi. ²³ A ɓa zǎamāa wó coon mu ɓío yí, á ɓa wee ɓío: «Yia kà màhǎ lé o *Daviide Za lée?»

²⁴ Ká ɓío ɓa *Farizíewa ná mu, á ɓa wee ɓío: «O n̄i na kà á wee na ɓa cǎnáwa lén ɓia ɓa wi yí là a *Bezebuule pànká, yia lé ɓa cǎnáwa n̄húso.» ²⁵ Ká a Yeesu màhǎ zūna ɓa yilera, ó o ɓía n̄n ɓa yí: «Kǎhǎ lée kǎhǎ na n̄pua wee fi mín yí á à fi ì vé. Lóhó lée lóhó, tàá zii lée zii na n̄pua wee fi mín yí á n̄hú á à ɓúe. ²⁶ Ká ɓío ó o *Satāni te ó o wee ɓíní na se o wee fi lè mítén. A ɓia ɓío sǎ a yí n̄hú so máa ɓúe le?»

²⁷ «Mi wee ɓío le ì wee na ɓa cǎnáwa lé ɓío ó o Bezebuule wee na mu ɓàn pànká mi. Ká lé ɓún mu wórāa, á yia ɓèn wee na ho pànká minén n̄pua yí à ɓa na lè ɓa cǎnáwa lé o yén? ɓia làa mia lée dà-kéní bán mí ɓeere yáá wee zéení le mi ɓío yí bon. ²⁸ Ká le Dónbeení Hácírí lé ɓío wee na ho pànká ínén yí, à ì na lè ɓa cǎnáwa, se ɓún wee zéení le le *Dónbeení ɓéení á dèenía ɓueé ɓó mia.

²⁹ «N̄i woon yí dà máa zo pànká ɓànso zii á máa zoó khiui o n̄i ɓío, ká a yí can o pànká ɓànso mu yí wó. Ká a màhǎ can wo wó, ó o zoó khiui ɓío wi o zii ɓúenɓúen.

³⁰ «Yia yí wi làa mi, se wón wee fi làa mi. A yia mún yí máa séení mi ho vá kúeemínwánló yí, se wón wee saawaní. ³¹ Lé ɓún n̄n á ì wee ɓío mu na mia: Ba n̄pua bè-kora na ɓa wó ɓúenɓúen lè hǎ ɓín-kora na ɓa ɓía ɓúenɓúen, á ɓío khii sén n̄ díá á à na ɓa yí. Ká yia ɓía khon le Dónbeení Hácírí ɓá ní yí, wón ɓa khii máa sén ɓío máa díá.

³² Yia ɓía le ɓín-kohó o *N̄pue Za ɓá ní yí, wón ɓa à sén n̄ díá á à na yí. Ká yia ɓía khon le Dónbeení Hácírí ɓá ní yí, wón ɓa khii máa sén máa díá máa na yí, hàrí ho zuia.»

Le v̄ndèe semu wé zūrí hǎ ɓia na le wee ha yí
(Luki 6.43-45)

³³ «Hen ká le v̄ndèe se, à le ɓia wé sí. Ká le v̄ndèe yí se, à le ɓia máa wé sí. Le v̄ndèe semu wé zū hǎ ɓia na lé wee ha yí. ³⁴ Díhioni yén! ɓío mi yí se, á mi dà à wé kaka á à ɓiorāa mu ɓío na se. O n̄pue ɓío na wi o síi yí, ɓún lé ɓío ó o wee wé ɓío. ³⁵ O n̄pue na se wón wee wé ɓío hǎ ɓín-tentewà, lé ɓío á ɓío wi o síi yí se. Ká yia yí se wón wee wé ɓío hǎ ɓín-kora lé ɓío á ɓío wi o síi yí se. ³⁶ Le ì mí ho túiá na mia: Le Dónbeení cítii fi n̄nzoñ, á hǎ ɓín-conconwà na ɓa n̄pua ɓía á ɓa à zéení n̄hú. ³⁷ Lé ɓío á ù ɓi-cúa lé hǎ ɓa à ɓín wán á à ɓínáa le cítii á à zūrináa ká ù téréna, tàá ká ù yí téréna.»

Ba le o Yeesu wé yéréké ɓío ɓúí à mí mi
(Maaki 8.11-12; Luki 11.29-32)

³⁸ A ho *lándá ɓío zéenílowa lè ɓa *Farizíewa n̄wǎ yen ɓúí wǎa ɓía n̄n o Yeesu yí: «N̄-kàránlo, wa wi à ù wé ɓío ɓúí à wa mi.» ³⁹ O o Yeesu ɓía n̄n ɓa yí: «Ho zuia n̄pua na yí se, na wee ɓíní le Dónbeení món à wé mu bè-kora, á wee cà à ɓa mi yéréké ɓío. Ée ká ɓa máa mi yéréké ɓío ɓúí ká mu yínǎn le *Dónbeení ɓi-cúa fεero Zonaasi ɓío. § ⁴⁰ Mu bon. O Zonaasi wó hǎ wizooní ɓío t̄n lè mí t̄nǎnna ɓío t̄n o ceza píohó yí. Lé ká síi ó o N̄pue Za mún khii wérāa hǎ wizooní ɓío t̄n lè hǎ t̄nǎnna ɓío t̄n ho tá yí. ⁴¹ Ho Niniivesa yèrémāa mí yilera lè mí wárá, lé ɓío ɓa ná a Zonaasi ɓioní. A yia wi minén t̄hǎhǎ, wón ɓío n̄hú wi po a Zonaasi. Lé ɓún n̄n á le Dónbeení cítii fi n̄nzoñ, á ho Niniivesa mu á à h̄n̄i ì ɓín ho lònɓío n̄pua yahó, á à kooní ɓa yí. ⁴² O ɓéé hǎa na hǎa wi ho Saba kǎhǎ n̄hú wán á hǎa ló lùe na ɓá ní nà yí làa sòobéé, á ɓueé ná a *Salom̄n bè-zūminí ɓioní.* A yia wi minén t̄hǎhǎ, wón ɓío n̄hú wi po a Salom̄n. Lé ɓún n̄n á le Dónbeení cítii fi n̄nzoñ, ó o ɓéé hǎa mu á à h̄n̄i ì ɓín ho lònɓío n̄pua yahó á à kooní ɓa yí.

§ 12:39 Zonaasi: O ɓío ɓía le Dónbeení páníi k̄nle v̄uhǎ na ɓa le Zonaasi v̄uhǎ yí. * 12:42 Mi loñ Bá-zàwa n̄n-yání v̄uhǎ (1 Rois) 10.1-13; Wizooní bè-wénia ɓa-n̄n n̄i v̄uhǎ (2 Chroniques) 9.1-12

Bïo ó o cíná wee bîni ßuee zordá yîa ó o lá ló yi
(Luki 11.24-26)

⁴³ «Hen ká a cíná ló a nùpue na ó o lá wi yi, ò o vaa héε vará le dùure yi, à cà ho lahó na ó ò keení á à vūn yi ká a máa yí ho. Ká a hîa cà san, ⁴⁴ ò o bío mí yi: «I ì bîní ì va hen na á ì ló yi.» Ká a bînía van bîn ò o vaa yí ho lahó mu mí káamáa ká ho sàara, á wíokaa sesese. ⁴⁵ Ká a mən mu, ò o bîní vaa fé 6a cínáwa bùaa hēpun na 6èn jii po arén, à 6a páaní ßuee zoo keení cìcàkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nùpue so bío wíoka yáa poñ bío mu fù karáa. Lé làa bûn síi á ho lònbiò nùpua na yí se bío khii wéráa.»

O Yeesu 6àn nu lè 6àn zàwa lé 6a yén?
(Maaki 3.31-35; Luki 8.19-21)

⁴⁶ O Yeesu wee bío lè 6a zāamáa, à bûn à 6àn nu lè 6àn zàwa 6ueé dñn. Ba lée ðin ho khūuhū, á wi 6a bío làa wo. ⁴⁷ O o 6úi bía là a Yeesu: «Loñ. Mîn nu lè mîn zàwa lée ðin ho khūuhū á wi 6a bío làa fo.» ⁴⁸ O o Yeesu bía lè 6ànso: «Wàn nu lé o yén? A wàn zàwa lé 6a yén?» ⁴⁹ Bûn món ó o dá mí ní mí nî-kenínia yi ò o bía. «Mi loñ. Wàn nu lè wàn zàwa wi hen. ⁵⁰ Lé bío á yîa wee wé wàn Maá na wi ho wáayi síi bío, wón lé wàn za, lè wàn hînló, lè wàn nu.»

13

O ðïro wàhiire
(Maaki 4.1-9; Luki 8.4-8)

¹ Bûn zoñ ó o Yeesu hîñon le zîi yi ló, à wà vaá kará ho vū-beení jii, á wee kàrán 6a nùpua. ² Ba minka zāamáa kînía wo yi, ó o wó san zon ho woohū á zoó kará, à 6a zāamáa bán ðin mu jumu jii.

³ O wee wà hā wàhio à kàránnáa 6a nùpua làa bío cèrèε. O bía: «Nîi 6úi ló van mí mōhū yi, á wà vaá dé mí bè-dà. ⁴ Bío ó o wee dé mu á mu 6úi lion ho wōhū nîsání, á 6a jînzàwa sèekaa bûn vā. ⁵ Mu 6úi lion ho 6úaaahó na le tîní wi wán ká le yí lì, á mu dèénia ló, lé bío le tîní yí boo bîn. ⁶ Bío le wii jà lè mí sòobéε, á ho ðinló na ló wîníwîní á hon, lé bío ho naní yí vá yí lion. ⁷ Mu 6úi lion hen na hā kíkara bia héra yi, á mu ló, á hñn kíkara so hîñon yòó pà mu. ⁸ Mu 6úi bûn lion ho tá na se yi, á mu ló, á yòó han mí bia. Hā 6úi yú khîmàni khîmàni, hā 6úi yú 6úará-tîñ tîñ, hā 6úi yú 6óní làa píru píru.»

⁹ O Yeesu pá bînía bía bò mu wán: «Yîa wi ò o jí bío, á wón jí bío bía sese.»

Lée webio nən ó o Yeesu wee wàráa hā wàhio
(Maaki 4.10-12; Luki 8.9-10)

¹⁰ O o nî-kenínia vá 6ueé 6ó a yi, á wee tùa wo yi. «Lée webio nən fo wee wàráa hā wàhio na 6a yi?» ¹¹ O o Yeesu bía nən 6a yi: «Le Dónbeenî wó á le béení bío na sà yi á mí yú zūna, à 6a nî-vio yí zūna mu. ¹² Lé bío á yîa bío wi á 6a khii bîní yòó bè mu 6úi wán á à na a yi, ó o bío á à wé boo. Ká yîa dèε 6úi mía, wón á hàrí mu bè-za na ó o wee leéka le mu wi mi cón á 6a pá à fé. ¹³ Lé bûn nən á ì wee wàráa hā wàhio na 6a yi. Ba wee loñ coon, ká 6a yí máa mí. Ba wee jí mu bío ká 6a yí máa 6ua mu à zūñ kúará. ¹⁴ Lé kà síi á le *Dónbeenî jî-cúa fεero *Ezayii bío na ó o bía 6a ðání yi á jii sùráa. O bía bío kà:

«Mi khii wee jí mu bío
ká mi máa zūñ mu kúará.
Mi khii wé è loñ coon
ká mi máa mi hàrí dèε.

¹⁵ Mu nîpomu na kà 6èntîñ bñnbúra.

Ba tun mí jikōnna,
á muunía mí yîo.

Ba yí wi à 6a mi bío.

Ba múñ yí wi à 6a jí bío.

Ba yí wi à 6a zūñ mu bío

à yèrè má buen ínén Dónbeenĩ cǎn à ǐ wɛé ɓa.»*

16 «Éε ká minén bán júná sí. Mi yǐo wee mi, á jikǒnna mún wee jí mu bǐo. 17 Le ǐ mí ho tǔiá na mia: Le Dónbeenĩ jǐ-cúa fεrowà cèrèε lè ɓa nùpua búí na téréna á sía hǐa vá à ɓa mi bǐo minén wee mi, à ɓa yǐ mǎn mu. Ba sía hǐa vá à ɓa jí bǐo minén wee jí, à ɓa yǐ ná mu.

O Yeesu zéenia o ɗiro wàhiire kúará
(Maaki 4.13-20; Luki 8.11-15)

18 «Mi wǎa jí yǐa wee dé mu bè-dà wàhiire kúará. 19 Bǐa wee jí le *Dónbeenĩ béenĩ bǐo á ɓa yǐ zǔ mu kúará á ka lè ho wǒhǔ nǐsǎní na mu bè-dà lion yǐ. O *Satāni wee ɓuee lén mu ɓa sía yǐ. 20 Ba búí ka lòn ɓúaaahó. Ba wee jí le Dónbeenĩ bíonĩ, à tà le yǐ fùafù, à zǎmaka le bǐo yǐ. 21 Ká ɓa mǎhá yǐ máa día à le zo ɓa. Ba wee tà le bǐo ho pǎahǔ na cǐnú yǐ mí dòn. Ká le lònbee, tàá ho kúará lénló yú ɓa le Dónbeenĩ bíonĩ bǐo yǐ, à ɓa dèení pǐ le Dónbeenĩ bǐo. 22 Ba búí ka lè ho tá na hǎ kíkara bia héra yǐ á mu bè-dà lion yǐ. Ba ná le Dónbeenĩ bíonĩ, ká ho ɗímǐná bǐo yilera, lè ho nǎfòró poni na wee khà ɓa nùpua, á wee hè le bíonĩ mu, à le máa wé bǐo ɓa yǐ. 23 Ba búí ɓèn ka lè ho tá na se bǐo, na mu bè-dà lion yǐ. Ba wee jí le Dónbeenĩ bíonĩ, à zǔn le kúará, á ɓa ɓèn wee ha hǎ bia. Ba búí khǐmàni khǐmàni, ɓa búí ɓúará-tǐn tǐn, ɓa búí ɓóní làa pírú pírú.»

Le jí-kohó wàhiire

24 O Yeesu bǐnía wà le wàhiire búí nǎn ɓa yǐ: «Ho wáayi béenĩ bǐo ɓonmín làa bǐo kà: Nǐi búí dó mu bè-dà tente mí mǎhǔ yǐ. 25 A ho tǐnàahǔ búí ká ɓa nùpua ɓúenɓúen dǔma, ó o nǐi mu zúkúso ɓuara, á ɓueé dó le jíní bia ho mǎhǔ mu yǐ, ò o bǐnía wà. 26 Pǎahǔ na ho ɗǐnló ló á yòó wee te yǐ, á le jíní mún líí ló. 27 A ho mǎhǔ ɓànsò ton-sáwá bía nǎn wo yǐ: «Núhǔso, fo yǐ dó mu bè-dà tente ũ mǎhǔ yǐ le? A le jíní ɓèn ló wen bǐn.» 28 O o bía nǎn ɓa yǐ: «Lé ǐ zúkúso wó mu.» O o ton-sáwá bía: «Fo wi à wa vaa dεε le jíní mu le?» 29 A ho mǎhǔ ɓànsò bía nǎn ɓa yǐ: «Bùeé. Mi día, lé bǐo ká mi le mi ì dεε le jíní ká mi yǐ wó sese á mi ì dεε le á à léé lè ho ɗǐnló. 30 Mi día le mu páaní ɗǎ fúaa ho ɗǐnló láró pǎahǔ. Hón pǎahǔ so yǐ, ká ǐ bǐo ò na ɓa ton-sáwá na à lá ho ɗǐnló yǐ le ɓa dεε le jíní vé, à kúia lè mí kúnkúwá à cǐí. Bǔn mǎn à ɓa mǎhá lá ho ɗǐnló kúee ǐ nání yǐ.»

Ho mútáàdè bεere lè le ja-fǐni wǎhio
(Maaki 4.30-34; Luki 13.18-19)

31 O Yeesu tǐn bǐnía wà le wàhiire búí nǎn ɓa yǐ: «*Le Dónbeenĩ béenĩ bǐo ɓonmín lè ho mútáàdè bεere na ó o nǐi búí vaá dù mí mǎhǔ yǐ. 32 Lé ka cǐnú po hǎ bia na ká ɓúenɓúen. Ká le mǎhá ló, à le ɗǎ poń ho zen-ɓuahó bè-vànií ɓúenɓúen, à wé mí vǐndè-kùure, à ɓa jǐnzàwa wé ɓuee tá mí lenna lakara wán.»

(Luki 13.20-21)

33 O Yeesu bǐnía wà le wàhi-veere búí nǎn ɓa yǐ: «Ho wáayi béenĩ bǐo ɓonmín lè le ja-fǐni na ó o hǎa búí zúnzúio kúaa mu dǔmu kiloowa ɓóní làa hònú yǐ á khan bàrá á mu ló.»

O Yeesu wee wà hǎ wǎhio á zéeninnda mu bǐowa yara
(Maaki 4.33-34)

34 Bǔn ɓúenɓúen ó o Yeesu wee wà lè hǎ wǎhio à na ɓa zǎamáa yǐ. O hǐa yǐ máa wé kàrán ɓa ká a yǐ wà wǎhio. O hǐa wee wé ká síi, 35 bèra a na à le *Dónbeenĩ jǐ-cúa fεro bǐo na ó o bía à jǐi sí:

«ǐ khǐi wé è bǐo làa ba
lè hǎ wǎhio.

Mu bǐo na sà yǐ

hàrí ho ɗímǐná jǐhǔ ɓúεenii

á ǐ khǐi zéení yara làa ba.»†

* 13:15 Mi loń Ezayii vǎahǔ 6.9-10 † 13:35 Mi loń Lení vǎahǔ (Psaumes) 78.2

O Yeesu zéenia le jí-kohó wàhiire kúará

³⁶ Bún món ó o Yeesu wà vaá zon le zii yi ò o díá 6a zâamâa. O o ñi-kenínia wà zon o cón, á zoó bía làa wo: «Le jíni na ló ho mǎhǔ yi wàhiire kúará á ù zéeni làa wen.» ³⁷ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Yia wee dé mu bè-dà tente lé o *Nùpue Za. ³⁸ Ká ho mǎhǔ lé ho ðímíjǎ. Mu bè-dà tente lé bía bío sǎ le Dónbeení béeni yi. Ká le jí-kohó lé bía bío sǎ o *Satāni yi. ³⁹ O zúkúso na dó le jí-kohó bia lé o Satāni. Ho ðínló láró wee zéeni ho ðímíjǎ véro bío. Ká 6a ton-sáwá na wee lá ho ðínló lé le Dónbeení wáayi tonkarowá. ⁴⁰ Bío 6a wee ðeεráa le jíni à kúee ho ðǎhǔ yi, lé bún bàn sii mu khii wéráa ho ðímíjǎ véro pǎahǔ. ⁴¹ O Nùpue Za khii tonka mí wáayi tonkarowá, á 6a 6ueé lén bía wee khá bía ká dé mu bè-kora wéroyi, làa bía wee wé mu bè-kora. ⁴² Ba khii kúee 6a ho ðǎ-sǔmúí yi, hen na le minka yi véε wi yi, á 6a à wá bín. ⁴³ Ká bía téréna bán á à juiika le le wii bío sii mín Maá Dónbeení béeni yi. Yia wi ò o jí bío, à 6anso jí bío bía sese.

Ho nǎfòró na sǎnkaa le ho lóró wǎhio

⁴⁴ «Ho wáayi béeni bío 6onmín le mu bè-seni 6úi na 6a lú ho mǎhǔ yi. O o 6úi zūna mu ðáni vaá khéra á bínía sǎ vaá lú. O sii wan wan, á vaá yèera bío wi o cón 6úen6úen, ò o 6ueé yà ho mǎhǔ mu.

⁴⁵ «Ho wáayi béeni bío 6onmín là a duanlo 6úi na wee cà ho lóró na yàwá here. ⁴⁶ Bío ó o yú ho 6úi na yàwá here, ó o vaá yèera bío wi o cón 6úen6úen, ò o yà ho lóró mu.

Ho zùán wàhiire

⁴⁷ «Ho wáayi béeni bío pá bínía 6onmín le ho zùán na 6a wee lée dé ho muhǔ yi à vínáa 6a cewá le mí síiwá. ⁴⁸ Ká ho sú, à 6a ce-pawá vá ho léráa mu jumu jii, à lée keeni ká 6a hueeka 6a. A bía se 6a wee kúee mí sàkíwá yi, ká bía yí se bán 6a wee kúia. ⁴⁹ Lé bún bàn sii khii wé ho ðímíjǎ véro pǎahǔ. Le Dónbeení wáayi tonkarowá á 6ueé lén bía yí téréna bía téréna tǎahǔ, ⁵⁰ á à kúee ho ðǎ-sǔmúí yi, hen na le minka yi véε wi yi, á 6a à wá bín.»

⁵¹ Bún món ó o Yeesu tùara 6a yi: «Bío ká 6úen6úen mi zǔ kúará le?» A 6a le ũuu. ⁵² O o Yeesu wáa bía nǎn 6a yi: «*Lándá bío zéeni lo lée lándá bío zéeni lo na kenía mítén á zǔ ho wáayi béeni bío jǔhǔ á ka lòn zii 6anso 6úi na nǎfòró á mu bè-fla le mu bè-kia wi yi.»

Ho Nazarεete lóhósa yí tà a Yeesu bio (Maaki 6.1-6; Luki 4.16-30)

⁵³ Bío ó o Yeesu wà hǎn wǎhio so wó, ó o ló bín, ⁵⁴ á wà van ho lóhó na ó o ðǎn yi. O wà vaá wee kǎrán 6a nùpua 6a *zúifùwa kǎránló zíní yi. A 6a nùpua na wi bín 6úen6úen wó coon á 6a wee bío: «Bún bè-zúíminí so ó o yú wen? O wó kaka wee wéráa mu yéréké biowa na ká? ⁵⁵ Yínǎn o 6úen-khèero te mí za le? A bán nu yínǎn o Mari le? O Zaaki là a Zozεεfu là a Simǎn là a Zude so yínǎn bán zàwa le? ⁵⁶ A bán hínni so làa wen yí wi mín wán hen le? A lé wen ó o yú hón pánká so 6úen6úen yi?» ⁵⁷ Lé bún bío yi á 6a yí wi à 6a dé mí sǎa wo yi. O o Yeesu wáa bía nǎn 6a yi: «Le *Dónbeení jí-cúa fεero wé yí le kǎnbii há lùà 6úen6úen yi. Ká 6a lóhósa le bán kùrú zii nùpua bán máa wé kǎnbi o.» ⁵⁸ O Yeesu yí ðáana yí wó yéréké bío cèrèε bín lé bío 6a siadéro wo yi fòora.

14

O Zǎn Batiisi 6úero (Maaki 6.14-29; Luki 9.7-9)

¹ Mu pǎahǔ ó o *Heroode* na wi ho Kalilee kǎhǔ jǔhǔ wán á ná bío 6a wee bío o Yeesu ðáni yi. ² O o bía nǎn mí mónsa na làa wo páanía wi yi: «O nùpue mu na ká lé o Zǎn bínía vèera. Lé bún nǎn ó o dà wee wéráa mu yéréké biowa.» ³⁻⁴ Mu bon. O Heroode hía nǎn le jii le 6a wii o Zǎn. A 6a wíira a can dó ho kásó yi. O Heroode wó mu lé bío ó o Zǎn

* **14:1** O Heroode mu lé yia 6a wee ve làa Heroode Antipaasi.

bía nɔn wo yi le o lá yí ko ò o fé mín za Filiipu bân háa Herodiade à ya. ⁵ O Heroode lá wi ò o búe o Zân ká a màhá zâna ba zâamâa lé bïo ba búenbúen wee leéka le o Zân lé le *Dónbeení jì-cúa fεero. ⁶ Eε ká a Heroode teró wizonle sánú díró yi, ó o Herodiade hínló yon bïa ba von yahó. O o Heroode mu sîi wan mu yi, ⁷ ó o báa le ká a hínzoró mu flora bïo na mí cón á mí ì na mu wo yi. ⁸ O o hínzoró vaá bía mu nɔn mín nu yi, á bân nu le o bío le o Zân Batiisi jùhú lé hĩa à ba dé ho lenbuen yi à na a yi. ⁹ Bïo ó o hínzoró bueé bía mu, ó o bée sánia tò mu bïo yi. Ká bïo ó o báa bïa ó o von yahó, ó o nɔn le jii le ba wé mu na a yi. ¹⁰ O o tonkaa o búí le o va ho kásó yi à vaa kúii o Zân Batiisi jùhú. ¹¹ A ba vaá kúio ho dó ho lenbuen yi bueé nɔn o hínzoró yi ó o buan vaá nɔn mín nu yi. ¹² O o Zân mu ñi-kenínia bueé lá a nùuna, à ba wà vaá bía bïo mu wórâa á nɔn o Yeesu yi.

O Yeesu diinia ba minka zâamâa
(Maaki 6.30-44; Luki 9.10-17; Zân 6.1-14)

¹³ Bïo ó o Yeesu jâ bïo wó kâ, ó o zon ho woohú wà, á wi ò orén mí dòn va ho lahó búí na á nùpue mía yi. Ká ba nùpua màhá zûna mu. A ba lóka há lórá yi á vará mu jumu jii bò a Yeesu yi. ¹⁴ Pâahú na ó o zoó ló ho woohú yi, ó o mɔn ba minka zâamâa. A ba màkárí buan wo yi, ó o búakâa wee wée ba vânvârowà na wi ba tlahú. ¹⁵ Bïo ho zihú dɔn, ó o ñi-kenínia wà bueé bó a yi, á bía nɔn wo yi: «Le wii tò, à ho lahó na ká á bïo búí mún mía yi. Bío le ba nùpua lén va há lórá yi, à vaa yí mu bïo yà dí.» ¹⁶ O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Ba varó bín jùhú mía. Minén miten na mu bè-dínii ba yi.» ¹⁷ A ba bía nɔn wo yi: «Bïo wi wa cón hen, léé búurú bi-zàwa bïo hònú làa cezàwa bùaa jùn.» ¹⁸ O o Yeesu bía: «Mi bua mu buennâa.» ¹⁹ O o bía nɔn ba zâamâa yi le ba líi keení le jíní wán. O o fó ho búurú bïo hònú làa cezàwa bùaa jùn, ò o hónia mí yahó ho wáyí, ò o dó le Dónbeení bárakà, ò o cèekaa ho búurú nɔn mí ñi-kenínia yi. A bán fó sankaa nɔn ba zâamâa yi. ²⁰ A ba búenbúen dú sù. A bïo dú ká ba khiira á mu sú há sàkíwá píru jùn. ²¹ Bïa búenbúen na dú mu, á ba báawa mí dòn á à yí ho muaaseé hònú síi, ká ba háawa là ba háyúwá níi ló.

O Yeesu wee varáka mu jumu wán
(Maaki 6.45-52; Zân 6.16-21)

²² Bún mɔn, ó o Yeesu dèenia kíkâa mí ñi-kenínia yi le ba zo ho woohú dí mí yahó khí ho vù-beení mɔn ká mínén ñ na ho wôhú ba zâamâa yi á ba à boka. ²³ Bïo ó o wó bún vó, ó o wà yòora le búee wán mí dòn, á yòó wee wé mí fioró á ho tá hún yú bín. ²⁴ Bún pâahú à ho woohú vá zon mu jumu yi, á ho pinpi-beení hínɔn wee và là mí pánkà á wee lá mu jumu buee hénka là ho woohú. ²⁵ Há tá-tia yi, ó o Yeesu zoó wee varáka mu jumu wán á mà mí ñi-kenínia. ²⁶ Bïo ba mɔn wo ò o wee varáka mu jumu wán, á ba zâna dàkhíina, á ba wee bío: «O léé ñi-hónbóní.» A ba wee wâamaka. ²⁷ O o Yeesu dèenia bía ká sîi nɔn ba yi: «Mi hení mí sía, mu lé ínén, mi yí zón bïo.» ²⁸ O o Piere wâa bía nɔn wo yi: «Núhúso, ká mu lé fo bïo bon, ù bío le í varáka mu jumu wán à buen ù cón.» ²⁹ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Buen!» O o Piere ló wee varáka mu jumu wán á wee va a Yeesu cón. ³⁰ Ká bïo ó o mɔn bïo ho pinpiró wee wérâa ó o zâna. A bïo ó o wà líi lí mu jumu yi, ó o wâamaa: «Núhúso fení mi.» ³¹ O o Yeesu dèenia dá mí níi cãna a, ò o bía nɔn wo yi: «Û síidéro fòora. Léé webio nɔn á fo titikaarâa?» ³² Bïo ba mí nùwâ jùn yòó zon ho woohú yi, á ho pinpiró dín. ³³ A ba ñi-kenínia na wi ho woohú yi á fârá mí ñonkórúná wán o Yeesu yahó, à ba bía nɔn wo yi: «Fo bèntín lé le Dónbeení Za bïo bon.»

O Yeesu wéera ba vânvârowà búí
(Maaki 6.53-56)

³⁴ Bïo ba kâa ho vù-beení khíi dɔn ho Zenεzarεete kôhú, ³⁵ á ba nùpua na wi bín zûna a Yeesu, á ba bía a búenló bïo nɔn bïa sùarâkaa bín búenbúen yi. A ba buan ba vânvârowà búenbúen buararâa o cón. ³⁶ A ba wee fio wo le o díá le ba pá wâa yí o dà-zínii jì-kání túii yi. A bïa búenbúen na wee yí le túii yi á wee wa.

15

O Yeesu lè 6a Farizíewa wee wàani
(Maaki 7.1-13)

¹ Ba *Farizíewa 6úi lè ho *làndá bío zéenílowa 6úi ló ho Zeruzalεemu yi 6uara a Yeesu cón á 6ueé tùara a yi: ² «Lée webio nòn á ù nǐ-kenínia yí máa wé bǐo á wàn maáwà bò nòn wèn le wa wé wé? Ba yí máa sεε mí níní à bè yi díráa làa bǐo mu koráa.» ³ O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Lée webio nòn á minén 6èn yí máa wé bǐo le Dónbeenǐ henía nòn mia, à mi bò mi kùrú kàránló yi? ⁴ Le Dónbeenǐ bía bǐo kà: «Kònbi mǐn maá lè mǐn nu»* le mún bía: «Yía bía khon mǐn maá tàá mǐn nu dǎní yi, wón ko làa 6úéro.»† ⁵ Ká minén wee kàrán 6a nùpua le ká a 6úi 6àn maá lè 6àn nu ó o bía bǐo kà nòn yi: «Bǐo á ì ko à ì na à séení làa fo á ì hǎn lè le Dónbeenǐ,» ⁶ se wón 6ànso màkóo mía ò o séení mǐn maá. Mi wee pǐ le Dónbeenǐ biónǐ kà síi à wé le làa bè-káamáa ká mi bè mi kùrú kàránló yi. ⁷ Mi yí mòn miten na le? Yaa o *Ezayii tǔiá sí mi wán pàahǔ na ó o fεera le *Dónbeenǐ jǐ-cúa na kà mi dǎní yi:

⁸ «Ba nùpua na kà wee 6ùaaní mi lè mí jǐní
ká 6a yiwa yi á 6a khèra làa mi.

⁹ Le 6ùaaní na 6a wee na mǐi jǐhǔ mía.

Lé bǐo 6a nùpua làndáwá lé hǎa 6a wee kàrán làa mǐn.‡»

Bǐo wee tíi o nùpue
(Maaki 7.14-23)

¹⁰ Bǔn mǎn ó o Yeesu von 6a zǎamáa á bía nòn 6a yi: «Mi jí bǐo kà à zǔn kúará. ¹¹ Bǐo wee zo a nùpue jǐi yí máa tíi wo. Hǎ bióní na wee lé là a nùpue jǐi, hǎn lé hǎa wee tíi wo.» ¹² O o Yeesu nǐ-kenínia vá 6ueé 6ó a yi, á bía nòn wo yi: «Fo zǔ le ù bióní mu á vá 6a *Farizíewa yi le?» ¹³ O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Bè-fánii lée bè-fánii na á ì Maá na wi ho wáayi á yí fá, á khii dεε á à kúia. ¹⁴ Mi día 6a. Ba lé 6a muiiwà na tò 6a muiiwà bǔaa wán. Ká a muui tò mí ninza muui bǔini wán, á 6a à páaní vaá zo ho kǎhǔ.» ¹⁵ O o Piere wǎa bía nòn wo yi: «Zéení le wǎhiire mu kúará làa wèn.» ¹⁶ O o Yeesu bía nòn wo yi «Éee! Lé minén pá dǐn yí zǔ mu bǐowa yara le? ¹⁷ Mu bǐo 6úen6úen na wee zo a nùpue jǐi, à lii zo a píohó yi, bǔn ó o wee bǐnǐ lée ní kúia. ¹⁸ Eε ká hǎ bióní na ó o wee bío lè mí jǐi, á wee lé o síi yi, hǎn lé hǎa wee tíi o nùpue. ¹⁹ Mu bon. Hǎ yile-kora wee lé le síi yi. Lé bǔn te le nǐ-6úee, lè ho hǎ-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà, lè ho kǎnló, làa bǐo yí bon bíoró o nùpue jǐi, lè 6a nùpua yènnáa yáaró. ²⁰ Bǔn bǐowa so lé bío wee tíi o nùpue, ká ho dí le hǎ níní na yí sεera, bǔn yí máa tíi nùpue.»

O síi veere hǎa na tà a Yeesu yi bǐo
(Maaki 7.24-30)

²¹ Bǔn mǎn ó o Yeesu ló bǐn wà, á van ho kǎhǔ 6úi na sùaráa ho Tiire lè ho Sidǎn lórá yi. ²² Á ho Kanan kǎhǔ hǎa 6úi na wi ho kǎhǔ mu yi, á wà 6uara a cón, á 6ueé wee bío pǎnpǎn kà síi: «Núhǔso, *Daviide Za, màkárí mǐi. I hǐnló á cǐná 6úi wi yi á wee beé o lò làa sòobéε.» ²³ O o Yeesu yí dó mí jǐi wo yi. O o nǐ-kenínia vá 6ueé 6ó a yi, á wee bío làa wo: «O hǎa mu na bò wá mǎn wee wǎamaka fεεε á ù bío le o bǐnǐ.» ²⁴ O o Yeesu bía: «O *Isirayεele nǐpomu na ka lòn pia na vǔnun lé bán 6a tonkaa mi bǐo yi.» ²⁵ O o hǎa yàá wǎa wà 6ueé líi fǎrá mí nǎnkóúná wán o Yeesu yahó, ò o bía: «Núhǔso, séení mi.» ²⁶ O o Yeesu bía nòn wo yi: «Mu yí se à 6a lá 6a háyónzàwa dǐnló à yénní kúia na 6a booní yi.» ²⁷ O o hǎa bía nòn wo yi: «Núhǔso, bǔn bon. Eε ká 6a booní wee wé sèeka ho dǐnló na wee kùenka lii kúia mǐn so tá à dí.» ²⁸ O o Yeesu wǎa bía nòn o hǎa mu yi: «Fo 6èntǐn dó ù síi mǐi làa sòobéε.» Mu ù wé làa bǐo fo lonnáa mu. O o hǐnló dèeníá wan bǔn wán.

* 15:4 Mi loǐ Léró vǔahǔ (Exode) 20.12; Làndá zéeníló (Deutéronome) vǔahǔ 5.16 † 15:4 Mi loǐ Léró vǔahǔ (Exode) 21.17 ‡ 15:9 Mi loǐ Ezayii vǔahǔ 29.13

*O Yeesu wɛ́ɛra ɓa v́ánvárowà c̀èr̀ɛɛ
(Maaki 7.31)*

²⁹ B́ɔn m̀ón ó o Yeesu ló h́ón lahó so yi á van ho Kalilee v́ũ-beenĩ jii, á vaá ỳòra le ɓúee wán ỳòó kará. ³⁰ A ɓa minka z̀aamáa ɓuara a c̀ón lè ɓa lóní, lè ɓa muiiwà, làa ɓia s̀ánia ɓio ɓúí mía ɓín, lè ɓa bekewà, lè ɓa v́ánvárowà c̀èr̀ɛɛ ɓúí. Ba ɓueé ɓàráka ɓa o Yeesu tá, ó o wɛ́ɛra ɓa. ³¹ ɓio ɓa z̀aamáa m̀ón à ɓa bekewà na lá yí dà máa ɓio á wee ɓio, á m̀ón à ɓia s̀ánia ɓio ɓúí lá mía ɓín á wan, á m̀ón à ɓia lá lé ɓa lóní wee varáka sese, á m̀ón à ɓia lá lé ɓa muiiwà á wee mi, á mu wó ɓa coon dàkhíina, á ɓa wee ɓùaaní o *Isirayɛele ɓàn Dónbeenĩ yèni.

*O Yeesu ɓinia diinia ɓa minka z̀aamáa
(Maaki 8.1-10)*

³² O Yeesu von mí nĩ-kenínia á ɓia ǹón ɓa yi: «Ba ǹupua na kà makárí ɓuan mií. ɓio kà lé ɓa wizooní t́n ká ɓa wi làa mi, á ɓa bè-dínii wáa vó. I yí wi à ĩ día ɓa à ɓa ɓo ká ɓa yí yú ɓio yí dú. Lé ɓio ɓa dà vaá lé è l̀ùiorá ho w̃hũ wán lé le h́ini.» ³³ O o nĩ-kenínia t̀àra a yi: «Wa à yí mu bè-dínii wen le dùure na kà yi á à na ɓán minka z̀aamáa so yi?» ³⁴ O o Yeesu t̀àra ɓa yi: «Lée búurú ɓio yɛn wi mi c̀ón?» A ɓa ɓia ǹón wo yi: «Lée búurú ɓio h̀ɛnɔn làa cezàwa ɓùaa yɛn ɓúí.» ³⁵ O o Yeesu wáa ɓia ǹón ɓa z̀aamáa yi le ɓa lii kɛɛní, ³⁶ ò o fó ho búurú ɓio h̀ɛnɔn lè ɓa cezàwa, ò o dó le Dónbeenĩ ɓàrákà, ò o c̀èkkaa mu ǹón mí nĩ-kenínia yi á ɓán sankaa ǹón ɓa z̀aamáa yi. ³⁷ Ba ɓúenɓúen dú s̀ù, ó o nĩ-kenínia khuiira ɓio ká, á mu s̀ú h́a s̀akíwá ɓio h̀ɛnɔn. ³⁸ ɓia ɓúenɓúen na dú mu, á ɓa ɓáawa mí dòn á à yí muaaseé náa síi, ká ɓa h́áawa lè ɓa háyúwá níi ló.

³⁹ B́ɔn m̀ón ó o Yeesu ǹón ho w̃hũ ɓa z̀aamáa yi le ɓa ɓoka, ò o zon ho woohũ mí dòn á van ho Makadan k̃hũ.

16

*Ba wi ò o Yeesu wé yéréké ɓio
(Maaki 8.11-13; Luki 12.54-56)*

¹ Ba *Farizíɛwa lè ɓa *Sadusíɛwa wi à ɓa kh̃aa o Yeesu jii yi, á ɓa vá ɓueé ɓó a Yeesu yi á ɓia ǹón wo yi le o wé yéréké ɓio ɓúí na wee zéeni le o dàrló ló le Dónbeenĩ c̀ón. ² O o Yeesu ɓia ǹón ɓa yi: «Hen ká le wii líi wee zo, á ho wáayi mùia, à mi le ho tá h́ia wé se. ³ Ká le ỳnɓii ɓùiríi, ká ho wáayi mùiamu á dó mí yuumu, à mi le ho viohó á à ɓuen. Ká mi wee loń ho wáayi à z̀úrnáa ɓio a à wé, á lée webio ǹón á ɓio wee zéeni ɓio wee wé ɓio kà wán á mi yí z̀ú? ⁴ Ho zuia ǹupua na yí se, na wee ɓíní le Dónbeenĩ m̀ón à wé mu bè-kora wee cà à ɓa mi yéréké ɓio. ɛ ká ɓa máa mi yéréké ɓio ɓúí ká mu yínɔn le *Dónbeenĩ jii-cúa fɛero Zonaasi ɓio.*» B́ɔn m̀ón ó o wà ò o día ɓa.

*Ba Farizíɛwa lè ɓa Sadusíɛwa ɓio
(Maaki 8.14-21)*

⁵ ɓio ɓa nĩ-kenínia wee khí lè ho v́ũ-beenĩ m̀ón o Yeesu c̀ón, á ɓa ǹonsáa yí ɓuan ho búurú. ⁶ O o Yeesu wáa ɓia làa ba: «Mi pa miten ɓa *Farizíɛwa lè ɓa *Sadusíɛwa ɓio yi. Ba ɓio ɓonmín lè le ja-fni.» ⁷ O o nĩ-kenínia wee ɓio làa mín: «O wee ɓio ká síi lé ɓio wa yí ɓuan ho búurú.» ⁸ O o Yeesu z̀úna ɓio ɓa wee ɓio, ó o t̀àra ɓa yi: «Lée webio ǹón mi wee ɓioráa le lé ɓio mi yí ɓuan ho búurú? Mi siadéro mií ɓènt́n f̀òora. ⁹ Mi pá ðin yí máa jí mu ɓio à z̀úń mu kúará le? Ho búurú ɓio h̀onú na á ĩ c̀èkkaa ǹón ɓa ɓáawa muaaseé h̀onú yi, lè h́a s̀akíwá na mi khuiira ɓio ká kúaa yi jii á mi ǹonsáa ɓio yi le? ¹⁰ A ho búurú ɓio h̀ɛnɔn na á ĩ c̀èkkaa ǹón ɓa ɓáawa muaaseé náa yi, lè h́a s̀akíwá na mi khuiira ɓio ká kúaa yi jii á mi ǹonsáa ɓio yi le? ¹¹ A lée webio ǹón á mi le mu lé ho búurú ɓio á ĩ wee ɓio? Mi pa miten ɓa Farizíɛwa lè ɓa Sadusíɛwa na ɓio ka lòn ja-fni ɓio yi.» ¹² O o nĩ-kenínia

* 16:4 Mi loń Matiye v́uahũ 12.39

màhá wáa zūna le o lá yí bía le 6a pa mítén le ja-fini na 6a wee wé lè ho búurú bío yi, ká lé 6a Farizíewa lè 6a Sadusiéwa kàránló na 6a wee na ó o le 6a pa mítén bío yi.

O Piere bía le o Yeesu lé yia le Dónbeenĩ mɔn lera
(Maaki 8.27-30; Luki 9.18-21)

¹³ O Yeesu wà van ho kǎhũ na sùaràa là a Filiipu ló-fáránii na 6a le *Sezaaree yi. O o tùara mí nĩ-kenínia yi: «Ba nùpua wee bío webio o *Nùpue Za dǎní yi?» ¹⁴ A 6a bía nɔn wo yi: «Ba 6úí le fo lé o Zǎn Batiisi. Ba 6úí le fo lé o *Elii. Ba 6úí yàà 6èn le fo lé o Zeremii, tàà le *Dónbeenĩ ji-cúa fεero 6úí.» ¹⁵ O o Yeesu tùara 6a yi: «Minén cǎn á ï 6èn lée wée?» ¹⁶ O o Simɔn Piere bía nɔn wo yi: «Fo lé o *Krista, le Dónbeenĩ na wi fεεε Za.» ¹⁷ O o Yeesu wáa bía nɔn wo yi: «Zǎn za Simɔn, ũ nùhũ sí. Mu yínɔn nùpue zéénia ho tǔiá poni na kà làa fo. Lé wàn Maá na wi ho wáayi á zéénia mu làa fo. ¹⁸ A ínén 6èn ñ bío bío kà á à na foñ: Fo lé o Piere bǔn kúará le huee. A lé dén huee so á ï ï fǎrá ï kuure wán, á hàrí mu húmú máa dàrĩ bío 6úí máa wé làa de. ¹⁹ Ho wáayi béeñĩ won-zàwa á ï ï na foñ. Bío lée bío na á fo khii wé pǎ bío ho tá wán, á le Dónbeenĩ mún ñ pǐ mu bío ho wáayi. A bío na fo khii wé tà bío ho tá wán, á le Dónbeenĩ mún ñ tà mu bío ho wáayi.» ²⁰ O o Yeesu wáa henía mu nɔn mí nĩ-kenínia yi le 6a yí bío le mí lé o Krista.

O Yeesu wee bío mi húmú lè mi vèeró bio
(Maaki 8.31-9.1; Luki 9.22-27)

²¹ A lá bǔn jii wán, ó o Yeesu búakáa wee bío bío kà wéréwéré lè mí nĩ-kenínia: «ÿ ko à ï va ho Zeruzalεmu, à lò vaa be bǔn làa sòobéε 6a *nĩ-kǎa, lè 6a yankarowà júnása lè ho *làndá bío zéénilowa nii yi. Ba à 6úe mi, ká hǎ wizooní tǔn zoñ á ï ï vèe.» ²² O o Piere wáa fó a 6a vá ló, ò o wee bío: «Ébé! Nùhũso, bǔn máa wé làa fo. Le Dónbeenĩ á à kǎnĩ fo mu yi.» ²³ Ká a Yeesu màhá yèrémáa bía nɔn wo yi: «Vá lé ï nǐsǎnĩ lè ũ *Satǎni bioní. Fo wee bǔmaka ï tonló. ũ yilera yínɔn Dónbeenĩ yilera. Hǎ lé 6a nùpua yilera.» ²⁴ Bǔn mɔn ó o Yeesu bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Yia wi ò o bè miĩ, à 6ǎnso khí mí kùrú síi bío wéroró yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pǐ à bèráa miĩ. ²⁵ Lé bío á yia wi ò o kǎnĩ mí mukǎnĩ wón á à vǐnĩ le. Ká yia màhá tà le mí ï vǐnĩ le ínén bío yi, wón á à yí le. ²⁶ O nùpue lá yú ho dǐmǐjá bío 6úen6úen, ò o khon le mukǎnĩ binbirĩ yi, se lé ho cǔnú yén á 6ǎnso yú? O nùpue lá khon le mukǎnĩ binbirĩ yi, ó o so dà à na bío 6úí á à bǐnĩ ï yírǎa le le? ²⁷ Mu bon. O *Nùpue Za khii bueñ mǐn Maá cùkú beenĩ yi lè mí wáayi tonkarowá, á bueé sǎánĩ 6a nùpua nĩ-kénĩ kénĩ yi, á à héha làa bío 6a wó. ²⁸ Le ï mi ho tǔiá na mia: Ba nùwǎ yen zàwa 6úí na wi bǐa hen tǎhũ máa hí ká 6a yí mɔn o Nùpue Za 6uenló lè mí béeñĩ.»

17

O Yeesu miníkaa le 6úee wán
(Maaki 9.2-9; Luki 9.28-36)

¹ Wizooní bío hèzĩn bǔn mɔn, ó o Yeesu fó a Piere là a Zaaki là a Zǎn na ló o Zaaki 6àn za á yòoraràa le 6úee 6úí na dǎn wán. Bío 6a yòó wi bǔn mí dòn, ² ó o Yeesu miníkaa 6a yío yi, á yahó wee juiíka lè le wii bío síi, á sí-zǐnia ka pǔiapǔia lòn khoomu. ³ A 6a nĩ-kenínia le mí ï loĩ, á 6a mɔn o *Mɔyiize là a *Elii* à 6a dǐn wee tà hǎ láakáwá là a Yeesu. ⁴ O o Piere wáa bía nɔn o Yeesu yi: «Nùhũso, mu wó se á wa wi hen. Ká fo tà á ï ï tá hǎ bükú zàwa bío tǔn. ũnén dà-kénĩ, o Mɔyiize dà-kénĩ, o Elii dà-kénĩ.» ⁵ Bío ó o wee bío, à bǔn le dùndúure 6úí na wee juiíka á yòó ló líi pon 6a yi. A mu tǎmu 6úí sǎ jǎ le dùndúure mu yi: «Yia kà lé ï Za na á ï bò ï tǎká wán. O bío sí miĩ. Mi wé jí a cǎn.» ⁶ Bío ó o nĩ-kenínia jǎ mu tǎmu mu sǎ, á 6a zǎnkaa dàkhǐna, á líi búrá mí yara ho tá yi. ⁷ O o Yeesu bueé 6ó 6a yi, á bò mí nii 6a wán, ò o bía: «Mi lii hǐnĩ. Mi yí zǎn bío.» ⁸ A 6a wáa hoonía mí yara á 6a yí mɔn nùpue ká yínɔn o Yeesu mí dòn. ⁹ Bío 6a ló le 6úee wán wee lii, ó o Yeesu henía

* 17:3 Mi loĩ Luki vǎahũ 9.31

bïo kà n̄n 6a yi: «Bïo mi m̄n kà à mi yí bïo le n̄pue jí fúaa o *N̄pue Za húrun á vèera ló 6a n̄-hía t̄ahú.»

(Maaki 9.10-13)

¹⁰ O o n̄-kenínia t̄ara a yi: «Lée webio n̄n ho *l̄andá bïo zéenílowa le o Elii ko ò o 6uen ho yahó?»† ¹¹ O o bía n̄n 6a yi: «Mu bon. O Elii ko ò o 6uen vé, à 6uee kúee mu bïowa 6úen6úen mí lara yi. ¹² Le í bïo mu na mia: O Elii mu yáá 6uara vó. Ká 6a n̄pua màhã yí z̄na le lé orén. A 6a wó a làa bïo 6a sía vá yi. Lé b̄n síi 6a mún ñ beéráa o N̄pue Za lò.» ¹³ O o n̄-kenínia wáa z̄na le lé o Z̄n Batiisi ó o wee bïo bïo.

O Yeesu wéera a háyónza na le d̄and̄hioní wi yi

(Maaki 9.14-29; Luki 9.37-43a)

¹⁴ Bïo 6a líí d̄n hen na 6a z̄amáa wi yi, ó o n̄i 6úí vá 6ueé 6ó a Yeesu yi á líí f̄ará mí n̄nkórn̄ná wán o yahó, ò o bía: ¹⁵ «N̄-k̄aránlo, loí í za màk̄arí yi. Le d̄and̄hioní wi o yi. Le wee beé o lò. P̄nna c̄εεε le wee lá a dé ho d̄sh̄ú tàá mu n̄umu yi. ¹⁶ A í 6uan wo 6uararáa ũ n̄-kenínia c̄n, ká 6a màhã yí d̄anna yí wéera a.» ¹⁷ O o Yeesu wáamaa: «Éee! Mi zuia n̄pua 6̄nt̄ín yí máa dé mí sía le Dónbeení yi bïo bon, á mi mún yí máa jí h̄arí d̄ε. Mi wee leéka le í k̄ení làa mia á wé è k̄arán mia f̄uuu le? Mi 6ua a háyónza mu 6uennáa.» ¹⁸ Bïo 6a 6uara làa wo, ó o Yeesu n̄amakaa o c̄ná yi, ó o ló. O o háyónza d̄enía wan mí lahó yi.

¹⁹ B̄n m̄n ó o Yeesu wà. O o n̄-kenínia wà vaá 6ó a yi à 6a t̄ara a yi: «Lée webio n̄n á warén yí d̄anna yí n̄nnáa o c̄ná mu.» ²⁰ O o Yeesu bía n̄n 6a yi: «Lé bïo mi síidéró mií ka c̄ínú d̄akh̄ína. Le í mí ho t̄iá na mia: Hen ká mi síadéró mií na khúekhúe lè ho mút̄aadè b̄ere bïo á mi yáá pá lá tà le mií wé làa bïo, á mi lá dà à bïo ò na le 6úee na ká yi le le lé ho lahó na le wi yi, à va lòn-veere, á mu ù wé. Bïo woon á mi lá máa wé è wé máa sa. ²¹ [εε ká mu màhã lé ho fioró lè le jii líró mí d̄n lé bïo dà à ja a c̄ná na ká b̄an síi á à lén.]»

O Yeesu wiokaa wee bïo mí húmú lè mí vèeró bïo

(Maaki 9.30-32; Luki 9.43-45)

²² Wizonle 6úí ká a Yeesu lè mí n̄-kenínia 6úen6úen páania wi ho Kalilee k̄h̄ú yi, ó o bía n̄n 6a yi: «O *N̄pue Za á 6a à dé 6a n̄pua níní yi. ²³ Ba à 6úe o, ká mu wizooní t̄n zon ò ò vèe.» A 6a n̄-kenínia yilera yáara làa s̄obéε.

Le Dónbeení z̄i-beení lànpo c̄aló bïo

²⁴ O Yeesu lè mí n̄-kenínia wà van ho *Kap̄εn̄ayuumu lóhó. A le *Dónbeení z̄i-beení *lànpo féwá wà 6ueé 6ó a Piere yi à 6a t̄ara a yi: «Mí n̄-k̄aránlo so wee s̄ání le Dónbeení z̄i-beení lànpo le?» ²⁵ O o Piere bía: «Ūuu o wee s̄ání ho.» P̄ah̄ú na ó o Piere wà vaá zo le z̄i na ó o Yeesu wi yi, ó o Yeesu d̄enía wee t̄a wo yi: «Sim̄n, lée wée ko ò o wé s̄ání ho lànpo lè mí síwà à na ho d̄ím̄já na ká bá-z̄awa yi? Fo wee leéka webio mu d̄ání yi? Lé ho k̄h̄ú n̄pua mí b̄ere lée tàá lé b̄ia 6a funnáa á d̄anna?» O o Piere le lé b̄ia 6a d̄anna. ²⁶ O o Yeesu bía n̄n wo yi: «Àwa, b̄n wee zéení le ho k̄h̄ú n̄pua yí ko 6a wé s̄ání ho lànpo. ²⁷ εε ká wa màhã máa l̄nka 6a n̄pua mu yilera. Lén líi ho v̄-beení yi, à líi pa le ce-h̄íní. O o n̄n-yání ceza na fo ò v̄í à ũ lén à lée h̄én jii, á fo ò yí le wén-h̄nló le yi na dà warén wa n̄w̄a n̄un lànpo á à s̄ání. A ũ wáa 6ua d̄én à ũ va 6a c̄n vaa s̄ání wa lànpo.»

18

Lée wée po b̄ia ká

(Maaki 9.33-37; Luki 9.46-48)

¹ Hón p̄ah̄ú so yi, ó o Yeesu n̄-kenínia wà 6ueé 6ó a yi, à 6a wee t̄a wo yi: «Yia bïo n̄h̄ú wi po b̄ia ká le Dónbeení b̄ení yi lé o yén.» ² O o Yeesu von o háyónza 6ueé d̄nía 6a yahó, ³ ò o bía: «Le í mí ho t̄iá na mia: Hen ká mi yí yèrémáa á yí ka lè 6a háyúwá bïo

† 17:10 Mi loí Malasii v̄ah̄ú 3.23

síi, á mi máa zo le *Dónbeení béeńi yi. ⁴ Yia bío ɲúhú wi po bíá ká le Dónbeení béeńi yi lé yia wee liini míten á wé là a háyónza na ká bío síi. ⁵ Yia buan háyónza búii na ka làa yia ká bío síi sese, se mu lé ínén í bεere á bǎnso buan sese.

Mu bè-kohó wéró yí se

(Maaki 9.42-48; Luki 17.1-2)

⁶ «Ba háyúwá na dó mí sía mií nǐ-kéní á nùpue khà dó mu bè-kora wéró yi, se mu sǎaaní á ba ca le hue-beení bǎnso fonle yi á lèe dé ho mu-beení yi ò o lii lí. ⁷ Ho dǐmǐná á ho yéréké khíi sá yi, lé bío á bío wee khà ba nùpua dé mu bè-kora wéró yi á wi ho yi. Mu bon, mu lée bío na wéró máa khí ho yi. εε ká yia níi wee bè mu, á ho yéréké khíi sá yi. ⁸ Ká mu lé ũ níi táá ũ zeń wee dé fo mu bè-kora wéró yi, ũ kúio há lèe kúia. Fo zon le mukǎní na máa vé lùe yi lé ũ nín-kéní táá lé ũ zeń-kéní, se mu sǎaaní bío ba á lèe fo á á dé ho dǎhú na máa hí máa mi yi lé ũ níní mí bío ɲun táá ũ zení mí bío ɲun. ⁹ Ká mu lé ũ yère wee dé fo mu bè-kora wéró yi, ũ còkon le lèe día. Fo zon le mukǎní na máa vé lùe yi lé ũ yèn-kéní, se mu sǎaaní bío ba á lèe fo ò dé le *Dofíní dǎhú yi lé ũ yío mí bío ɲun.

O pio na vǔnun bǐnía yú wǎhiire

(Luki 15.3-7)

¹⁰ «Mi pa miten bío, á ba háyúwá na ká nǐ-kéní ò o búii yí zùan yi. Lé bío ba háyúwá mu wáayi tonkarowá wi lé wǎn Maá Dónbeení fεεε. ¹¹ [O *Nùpue Za buara wá buée cà bíá khèra lè le Dónbeení á à fení.] ¹² Le í tùa mia. Hen ká a búii pia khímàni lá wi síi, ó o yà-kéní wó wó séra vǔnun, ó o so máa kúia ba khímàni yà-kéní mía na ká le búee yi ká a máa càka yia vǔnun le? ¹³ Le í bío mu na mia: Ká a hǐa yú a, ó o síi á à wa wa a bío yi á à poń ba khímàni yà-kéní mía na yí vǔnun. ¹⁴ Lé làa bún síi á mǐn Maá na wi ho wáayi mún yí wi á ba háyúwá na ká nǐ-kéní á vǐ.

Ká mǐn za búii wó khon làa fo

¹⁵ «Hen ká mǐn za wó khon làa fo, á ũ vaa zéeni a wékheró na a yi, ũnén làa wo mi nùwǎ ɲun mi dòn. Ká a tà, á mi ì bǐní ì wé ba zàwa. ¹⁶ Ká a pǎ, á ũ cà nùpue nǐ-kéní táá nùwǎ ɲun dé ũ wán, á héha làa bío le Dónbeení bioní vǔahú bíaràa mu: «Mu bío búenbúen á wa à lén yío ba seéràsa nùwǎ ɲun táá nùwǎ tǐn bè-bionii wán.»* ¹⁷ Ká a pá pǎ le mí máa ní bán cǎn, á ũ bío mu lé mǐn zàwa na kúaa mǐn wán. Ká a pǎ le mí máa ní bán cǎn, á ũ wǎa wé o lòn lǎnpó fé, táá nǐ-veere búii na yí zǔ Dónbeení. ¹⁸ Le í mǐ ho túiá na mia: Bío lée bío na mi khíi wé pǎ bío ho tá wán, á le Dónbeení mún ñ pǐ mu bío ho wáayi. A bío lée bío na á mi khíi wé tà bío ho tá wán, á le Dónbeení mún ñ tà mu bío ho wáayi.

Mi wé bunbua flo

¹⁹ «Le í mún bío mu na mia. Hen ká nùwǎ ɲun búii wé ló mi tǐahú á bunbuaa flora bío lée bío ho tá wán, á wǎn Maá na wi ho wáayi á à na mu ba yi. ²⁰ Mu bon, hen na á nùwǎ ɲun táá nùwǎ tǐn kúaa mǐn wán yi í yèni yi, se í wi ba tǐahú.»

O ton-sá na pǎ ho séndiaró bío

²¹ O o Piere wǎa vá buée bó a Yeesu yi ò o tùara a yi: «Núhúso, ká wǎn za wee wé khe làa mi fεεε, á í ko à í sén día na a yi cúa-yen? Lée cúa-hèɲun lée?» ²² O o Yeesu le búee. «Í yí bíá le cúa-hèɲun mí dòn. Í le búarǎ-tǐn làa píru píru cúa-hèɲun. ²³ Lé bún nǎn á í ì tée ho wáayi béeńi làa bío ká: Bée búii le mí ì càtí mí kéní na wi mí ton-sáwá yi. ²⁴ Bío ó o búakáa wee càtí há, á ba buan o búii buararàa, á le wǎrí na ó o ko o ò wǐ mí ɲúhúso yi á boo dàkhíina. ²⁵ O nǐi mu yí dà le máa wǐ. A ba ɲúhúso nǎn le ɲii le ba wǎa yèe wo ò o wé o wobá-nǐi, á yèe bán háa, là a zàwa, làa bío wi o cǎn búenbúen, á màhá wǐnǎa le kee. ²⁶ O o ton-sá mu líí fǎrá mí nǎnkóɲúná wán mí ɲúhúso yahó ò o wee yanka a: «Sabéré ũ

* 18:16 Mi loń Lándá zéeni ló vǔahú (Deutéronome) 19.15

ɲɪ ũ yi. I ì wí le kee mu búenbúen.» ²⁷ A ɓa ɲúhúso zūna a màkàrí, ó o séra mu día nɔn wo yi ò o le o lén.

²⁸ «Ó o ton-sá mu wà lée sá mí ninza ɓúi yahó ò orén kee ɓèn wi wón yi. Le lée wén-hãani khímàni. O o wíira mí ninza mu tun kònlè ò o wee bío: «I wárí na wi foñ á ũ wí.» ²⁹ A ɓa ninza mu líí ɓúrá à tá, á wee yanka a kà: «Sábéré ũ ɲɪ ũ yi. I ì wí le kee mu.» ³⁰ Ká a màhã pã, ò o vaá dó a ho kàsó yi á pannáa o kee wíló. ³¹ Bío ɓa ton-sáwá na ká mɔn bío wó, á mu vá ɓa yi làa sòobéé. A ɓa wà vaá lá mu búenbúen fɛera nɔn mí ɲúhúso yi. ³² A ɓa ɲúhúso von o ton-sá mu á ɓueé bíá nɔn yi: «Yí kohó ɓànsó yén! Unén á ì séra bío díá lé bío fo yankaa mi. ³³ Fo ɓèn mún lá ko à ũ zūn mi ninza màkàrí làa bío á ìnén zūnanáa à ũ màkàrí.» ³⁴ Ba ɲúhúso sɪi cã dakhíina, ó o le ɓa ɓua a ton-sá mu vaa dé ho kàsó yi à pa le kee na wi o yi búenbúen wí véró.» ³⁵ Bún món ó o Yeesu bíníá bíá: «Lé ká sɪi á wàn Maá na wi ho wáayi á khíi wé làa mia, ká mi yí máa tà sɛn díá na mɪn zàwa lè mɪn hɪnni yi lè mi sɪa búenbúen.»

19

Bío ó o Yeesu bíá mu yaamu fáaró dǎní yi (Maaki 10.1-12)

¹ Bío ó o Yeesu kàrána ɓa nùpua kà sɪi vó, ó o ló ho Kalilee kòhú yi á wà khú ho *Zudee kòhú sɔn-kéní na wi ho Zurudɛn muhú món. ² Nùpua cɛrɛɛ ɲɔn o món khú bɪn lè mí vánvárowà, ó o weéra ɓa.

³ A ɓa *Farizíewa ɓúi wi ɓa khúaa o Yeesu ɲii yi, á ɓa wà ɓueé ɓó a yi, à ɓa tùara a yi: «Wa làndá yi, ká nùpue ɓàn hãa dá wó khon làa wo, á níi so nɔn wo yi ò o dɛnɪ ɲa a le?»

⁴ O o Yeesu bíá nɔn ɓa yi: «Mi so yí kàrána bío ká yí mɔn le Dónbeení bióní vūahú yi le? «Mu ɲúhú ɓúɛnɪi, á le Dónbeení léra a báa á léra a hãa.»* ⁵ Lé bún nɔn ó o báa á à díá mɪn maá lè mɪn nu, ká à lɛé lè mɪn hãa. A ɓa mí nùwã ɲun á à wé sáníá dà-kéní.† ⁶ Ba wãa yí nɔn nùwã ɲun, ɓa lée nɪ-kéní. Bío le Dónbeení cɛéra mɪn yi à nùpue yí fáa.» ⁷ A ɓa *Farizíewa bíá nɔn wo yi: «Lée webio nɔn ó o Mɔyiize bíaráa le ká báa le mí ì ɲa mɪn hãa, o ò wé mu yaamu fáaró vūahú na a yi?»‡ ⁸ O o Yeesu bíá nɔn ɓa yi: «O Mɔyiize nɔn le níi le mí dà a ɲa mi hánání, lé bío mi yí máa ɲí dɛɛ. Ɛɛ ká mu ɲúhú ɓúɛnɪi á mu lá yí ka ká sɪi. ⁹ Le ì bío mu na mia: Báa na díá mɪn hãa à ɓàn hãa mu ɲɔn yí fó báa, ò o kún fó há-veere yan, se wón lée há-fé.»

¹⁰ O o Yeesu nɪ-kenínia bíá nɔn wo yi: «Ká mu lé ká sɪi ó o báa ko ò o ɓuaráa miten mɪn hãa dǎní yi, ká nùpue wãa yí yan se mu sũaaní.» ¹¹ O o Yeesu bíá nɔn ɓa yi: «Hón kàránló so na ká á báawa búenbúen yí dà máa tà yi. Bía le Dónbeení nɔn mu pánká yi, bán mí dòn lé bía dà à tà mu yi. ¹² Bío wee hè ɓa báawa ɓúi à ɓa máa ya á síwà boo. Ba ɓúi wee te ká ɓa bámu húrun. Ba ɓúi lé ɓa nùpua ɓó ɓa bámu. Ba ɓúi ɓèn wee pí mu há-yaamu ho wáayi béení bío yi. Yia dà hón kàránló so á à tà yi, à wón tà ho yi.»

O Yeesu dúɓuaa ɓa háyúwá yi (Maaki 10.13-16; Luki 18.15-17)

¹³ Nùpua ɓúi ɓuan ɓa háyúwá ɓuararáa o Yeesu cɔn le o bè mí níní ɓa wán, ò o fio na ɓa yi. O o nɪ-kenínia wee zá làa ba. ¹⁴ O o Yeesu wãa bíá nɔn ɓa yi: «Mi díá ɓa háyúwá le ɓa ɓuen ì cɔn. Mi yí hè ɓa. Lé bío ho wáayi béení bío sá bía ka lè ɓa bío sɪi yi.» ¹⁵ O o Yeesu wãa bò mí níní ɓa wán. Bún món ó o ló hón lahó so yi wà.

Ho nàfóro lè le Dónbeení béení bío (Maaki 10.17-31; Luki 18.18-30)

* **19:4** Mí loñ Bío ɲúhú ɓúɛnɪi vūahú (Genèse) 1.27; 5.2   † **19:5** Mí loñ Bío ɲúhú ɓúɛnɪi vūahú (Genèse) 2.24

‡ **19:7** Làndá zéeníló vūahú (Deutéronome) 24.1

¹⁶ Yïo ßueé tï, à nùpue ßúi vaá vá ßueé ßó a Yeesu yi, á tùara a yi: «Nì-kàránlo, lée webio á ï ko à ï wé ká mu se à yíràa le mukānī binbirī na máa vé?» ¹⁷ O o Yeesu bía nòn wo yi: «Lée webio nòn á fo wee tùaràa miī lè mu ßio na se ßio? Le Dónbeenī mí dòn lé ðio se. Ká fo wi à ù yí le mukānī binbirī na máa vé, à le Dónbeenī bioní na le henía ßio à ù bè yi.» ¹⁸ O o nñi tùara: «Hñn lé hã bioní yén?» O o Yeesu bía: «Yí ßúe nùpue. Yí wé hã-fénló tàá bá-fénló. Yí ñuaa ßio. Yí fī sabéré mi ninza ñii. ¹⁹ Kñnbi mñn maá lè mñn nu. Wañ mi ninza làa ßio á fo waràa ũten ßio síi.» § ²⁰ O o yàrónza bía nòn o Yeesu yi: «Bñn ßúenßúen á ï bò yi. Lé mu yén á ï pá ßñía ko à ï wé.» ²¹ O o Yeesu bía nòn wo yi: «Ká fo wi ũ wé o nùpue na ßio ñii sú, à ù lén vaa yèé ßio wi ũ cón ßúenßúen, à na wárí ßa ñi-khenia yi, á fo khii yí ho nàfòró ho wáayi. Bñn món à ù ßñí ßuee bè miī.» ²² Bïo ó o yàrónza ñá hñn bioní so, ó o ßñía wà ká a sãnía tò, lé ßio ó o nñi ßio boo dà.

²³ O o Yeesu bía nòn mí ñi-kenínia yi: «Le ï mñ ho tũíá na mia: Ho nàfòró ßànsò zoró le *Dónbeenī béenī yi ßèntñn do. ²⁴ ï pá à ßñí ï ßio ßio ká á à na mia: O cón-ñúmúkũ zoró lè ho mísímí kōhũ á à wé wayi á à poñ o nàfòró ßànsò zoró le Dónbeenī béenī yi.» ²⁵ Bïo ßa ñi-kenínia ñá hã bioní mu, á ßa wó coon dàkhíina, á ßa bía: «Éee! A yia wãa dà à fen lée wée?» ²⁶ O o Yeesu yòó fá mí yïo ßa yi ò o bía: «Ba nùpua cón á mu yí dà máa wé, èe ká le Dónbeenī cón á ßio ßúenßúen dà wee wé.» ²⁷ O o Piere wãa bía nòn o Yeesu yi: «Loñ, warén ló díá ßio lá wi wa cón ßúenßúen à wà bò foñ, á wa ßio khii wé kaka?» ²⁸ O o Yeesu bía nòn ßa yi: «Le ï mñ ho tũíá na mia: Hen ká a *Nùpue Za khii kará mí cùkú beenī kanmúini wán ho ðímíñá finle yi, á minén píru ñun na bò miī á mún ñ kèení ßa bá-zàwa kanmúini wán, á à cítiràa o *Isirayεele zĩ-ñúná píru ñun. ²⁹ A ßia ßúenßúen na ló díá mí zini, lè mín zàwa, lè mín hñni, lè mín maáwà, lè mín nuwà, lè mí zàwa tàá mí manawà ñén ßio yi, bán khii yí mu ßàn cúa-khímàni khímàni á mún ñ yí le mukānī binbirī na máa vé. ³⁰ Eε ká ßia dú ho yahó hã làa na ká wán, á cèrèε khii wé ßa món-díwá. A ßia dú ho món hã làa na ká wán, á cèrèε khii wé ßa ya-díwá.

20

Ho èrèzén vñsĩa ßuahó vàrowà wãhiire

¹ «Mi loñ, ho wáayi béenī ßio ka làa ßio ó o nñi ßúi na èrèzén vñsĩa ßuahó wi á hĩa wó. Wizonle ßúi ó o fèra hñnón ló le yinbí buirii, á wà lée cà ßa vàrowà á à kúee mí èrèzén vñsĩa ßuahó yi. ² A ßa vàrowà mu làa wo wãanía tò le wén-hñnló dà-kéní na lé o nùpue ñi-kéní wizon-kùure sámú sàánii wán, ó o le ßa wãa vaa sá mí èrèzén vñsĩa ßuahó yi. ³ Bñn món ó o ßñía ló le yinbí-wi-bee yi, á lée yú ßa ßúi ßa nùpua fémínló laho yi à ßa yí máa wé ðèε. ⁴ O o bía nòn ßa yi: «Minén mún lén vaa sá ï èrèzén vñsĩa ßuahó yi, ká ï na le wizon-kùure sámú sàánii mí ñi-kéní kéní yi.» ⁵ A bán wà van. Bñn món á ho mōhũ ßànsò tñn ßñía ló ká le wii yòó fàrá, á kñn ló le wi-háarè, á lée wó ßio ó o wó khíina ßàn síi. ⁶ Mu véenii ó o ßñía ló ho ziihũ ñii, á tñn lée yú ßa nùpua ßúi ho fémínló laho yi. O o tùara ßa yi: «Mi kará hen á tò le wii kãamãa le we?» ⁷ A bán bía nòn wo yi: «Lé ßio á nùpue yí lá wen.» A ho mōhũ ßànsò bía nòn ßa yi: «Minén mún lén vaa sá ï mōhũ yi.»

⁸ «Bïo le wii tò, á ho mōhũ ßànsò bía nòn mí ton-sáwá ñúhũso yi le o ve ßa vàrowà ßuee sàánii yi. Le o ßúaká làa ßia ßuara ho món, à vaa véenii làa ßia ßuara ho yahó. ⁹ A ßia van ho mōhũ yi ho ziihũ á ßuara. A ßa lè mí ñi-kéní kéní yú le wén-hãani dà-kéní kéní. ¹⁰ A ßia van ho mōhũ yi ho yahó wee leéka le minén ñ yí á à poñ ßa. Bïo ßa ßuara, á ho mōhũ ßànsò mún nòn le wén-hãani dà-kéní kéní ßa yi. ¹¹ Bïo ßa fó mí sàánii, á ßa sĩa yí wan le ßio yi, ¹² á ßa wee ßio là a mōhũ ßànsò: «Bia ká sá ho ziihũ ñii mí dòn. A ù pá sàánii ßa yi á mània lè warén na tà le wizon-kùure sámú lònbee yi le wiso-hádōhũ yi.» ¹³ A ho mōhũ

§ 19:19 Mi loñ ho Léro vūahú (Exode) 20.12-16; Lándá zéeniló vūahú (Deutéronome) 5.16-20; Levii nùwá vūahú (Lévitique) 19.18.

ɓànsɔ bía nɔn ɓa vàrowà mu nǐ-kéní yí: «Wàn ɓónlɔ, ɪ yí tò ũ wán. Wa so fù yí wãanía yí tò le wén-hǎnló dà-kéní wán le wizon-kùure sàmú ɓio yí le? ¹⁴ Awa, fé ũ wári ũ lén. Yía ɓuara ho mǎn á ɪ mún wi à ɪ sàání yí à mǎní lè ũnén. ¹⁵ Inén lé yía te ɪ wári. Ká ɪ le ɪ wé le làa ɓio na, á ɪ wé. Tàá lé ɓio á ɪ wó mu sãamu lé ɓún wee vá foñ le?» ¹⁶ O o Yeesu ɓíná ɓia bò mu wán: «Ba mǎn-díwá khii wé ɓa ya-díwá, á ɓa ya-díwá khii wé ɓa mǎn-díwá.»

*O Yeesu wiokaa wee ɓio mi húmú lè mi vèeró ɓio
(Maaki 10.32-34; Luki 18.31-34)*

¹⁷ ɓio ó o Yeesu wee va ho Zeruzalɛmu, ó o fó mí nǐ-kenínia píru ɓun mí ɓii yí, á wee ɓioráa làa ɓio ká ká ɓa wi ho wǎhú wán varákaa wà: ¹⁸ «Mi loñ, wa wee yòo ho Zeruzalɛmu. Lé ɓín ó o *Nùpue Za ɓa à dé le *Dónbeení yankarowà ɓúnása lè ho *lándá ɓio zéenílowa nǐ yí. Ba à síní a ɓúhú á à ɓúe. ¹⁹ Ba à na a ɓia yí zú le Dónbeení yí á ɓa à zùanka yí, á à ha a lè hã làbàání. ɓún mǎn, á ɓa à ɓúe wo ho *kùrùwá wán o ò hí. Ká mu wizooní tɪn zoñ o ò vèe.»

*ɓio ó o Zaaki là a Zǎn ɓàn nu flora a Yeesu cǎn
(Maaki 10.35-45; Luki 22.25-27)*

²⁰ O Zebedee ɓàn hãa lè mí zàwa nùwã ɓun wà ɓueé ɓó a Yeesu yí, ó o hãa mu líí fàrá mí nɔnkóɓúná wán o yahó, á wi ò o fio ɓio ɓúí o cǎn. ²¹ O o Yeesu bía nɔn wo yí: «Lée webio á ũ màkóo wi yí?» O o bía: «Dé ũ ɓii na mi le ɪ zàwa nùwã ɓun na kà ò o nǐ-kéní khii keñ ũ nín-tǎní, ká a nǐ-kéní keñ ũ nín-káahó* ũ béení yí.» ²² O o Yeesu bía nɔn ɓa yí: «ɓio mi wee fio mi yí zú. Le lònbee na á ɪ ò lá ɓàn síí á mi so dà à lá le?» A ɓa le ũuu le mí dà mu. ²³ O o Yeesu bía nɔn ɓa yí: «Mu bon, mi lò á à be. Ká inén màhã yí dà máa ɓio wéréwéré le lé yía ká à à keení ɪ nín-tǎní tàá ɪ nín-káahó. Hǎn lùà so ɓio sã ɓia á wàn Maá wiokaa hã káráa yí.»

²⁴ ɓio ɓa nǐ-kenínia nùwã píru na ká ɓá mu, á ɓa sǎa cã ɓa nùwã ɓun mu yí làa sòobé. ²⁵ O o Yeesu wãa von ɓa ɓúenɓúen á bía nɔn yí: «Mí zú le hã kãna ɓúnása wee wé mí pànká ɓia ɓa wi ɓúhú yí wán. A ɓia lé ɓa nǐ-beera wee zéení làa ɓia ká le mí po ɓa. ²⁶ Ɛε ká minén ɓio yí ko mu wé ká síí. Hen ká minén nǐ-kéní ɓúí wi ò o ɓio ɓúhú wé poñ ɓia ká, ó o ko ò o wé ɓa ton-sá. ²⁷ Ká minén nǐ-kéní ɓúí wi ò o dí ɓia ká yahó, á ɓànsɔ ko ò o wé mi wobá-nǐ. ²⁸ Lé ká síí ó o *Nùpue Za ɓio karáa. O yí ɓuara à ɓa sá na a yí. O ɓuara wà ɓueé sá á à na ɓa nùpua yí, á mún nǎ na mí mukǎní á à lénnáa ɓa nùpua cèrèe ɓúná.»

*O Yeesu héra ɓa muiiwà nùwã ɓun yí
(Maaki 10.46-52; Luki 18.35-43)*

²⁹ ɓio ɓa ló ho Zerikoo lóhó yí, á ɓa zãamá-kúii bò a Yeesu yí. ³⁰ Mu wee wé à muiiwà nùwã ɓun ɓúí kará ho wǎhú nǐsání, á ɓa à ɓa le o Yeesu wee khii. A ɓa wee ɓio ɓǎnpǎn: «Núhúso, *Daviide Za, màkárí wɛn!» ³¹ A ɓa zãamáa wee zá làa ba le ɓa wé tété. A ɓa yáa wãa wiokaa wee ɓio ɓǎnpǎn: «Núhúso, Daviide Za, màkárí wɛn!» ³² O o Yeesu ɗín ò o von ɓa tùara yí: «Lée webio á mi wi à ɪ wé na mia?» ³³ A ɓa bía: «Núhúso, wé le wa yíò à wé mi.» ³⁴ A ɓa màkárí ɓuan o Yeesu yí, ó o ɗǎn ɓa yíò lè mí níní. Mí lahó yí á ɓa yíò dèeníá wee mi, á ɓa bò a Yeesu yí.

21

*O Yeesu zoró ho Zeruzalɛmu lóhó yí
(Maaki 11.1-11; Luki 19.28-40; Zǎn 12.12-19)*

¹ O Yeesu lè mí nǐ-kenínia vaá sùarãa ho Zeruzalɛmu yí. ɓio ɓa wi le ɓúee na ɓa le Oliivewa vǐnsǎa ɓúee wán, ho ɓetefazee lóhó ɓii, ó o fèra tonkaa mí nǐ-kenínia nùwã ɓun

* **20:21** Nín-tǎní làa nín-káahó: Mu wee zéení le hǎn lara ɓio ɓun so lé hã ɓio ɓúhú wi.

á bía n̄n 6a yi: ² «Mi lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi. Mi vaa d̄ɛn̄í b̄n̄, á mi ì mi s̄np̄è-nu ká a can d̄n̄ lè mí za. Mi fee 6a 6uee na mī.» ³ Ká 6a tùara mia à mi bío le o N̄h̄s̄o màkóo wi 6a yi, á 6a à d̄ɛn̄í ì díá 6a mi ì l̄nnáa.

⁴ B̄n̄ wó ká s̄íi bèra a na le *Dónbeen̄i j̄i-cúa f̄ɛro b̄ioní na ká à bío wéráa.

⁵ «Mi bío na ho Sion lóhó n̄pomu yi:

«Loí, lé ũ b̄ɛɛ na bò o buen ũ c̄n̄.

O wayi.

O yòora a s̄np̄è-nu

lè mí za.»^{*}

⁶ Á 6a n̄i-ken̄inia wáa wà, á vaá wó bío ó o Yeesu le 6a wé. ⁷ Ba vaá 6uan o s̄np̄è-nu lè mí za 6uararáa, á bò mí kánbunwà 6a wán ó o Yeesu yòò kará wán. ⁸ Ba minka z̄amáa na bò a yi á 6a c̄ɛɛ wee bá mí kánbunwà ho w̄h̄ wán o yahó. Ba 6úi lé h̄a v̄ns̄ia v̄nna 6a wee khé à bá. ⁹ Ba minka z̄amáa na varákaa dú a Yeesu yahó làa b̄ia bò a yi á wee bío p̄np̄n̄:

«Le ho cùkú à dé o *Daviide Za yi.

Le le Dónbeen̄i wé mu bè-tentewà làa ȳia bò o buen o N̄h̄s̄o yèni yi.

Le le Dónbeen̄i na wi ho wáayi à ho cùkú dé yi.»[†]

¹⁰ B̄io ó o Yeesu vaá zon ho Zeruzal̄ɛmu, á ho n̄pomu 6úen6úen kánkáa. Ba wee tùaka mín yi: «Yia ká léé wée ká?» ¹¹ Á 6a n̄pua wee bío: «O lé o Yeesu, le *Dónbeen̄i j̄i-cúa f̄ɛro. O ló ho Kalilee k̄h̄ lóhó na 6a le Nazarēete yi.»

O Yeesu zon le Dónbeen̄i z̄i-been̄i yi

(Maaki 11.15-19; Luki 19.45-48; Z̄an 2.13-16)

¹² O Yeesu vaá zon le *Dónbeen̄i z̄i-been̄i yi, á zoó n̄n b̄ia wee ȳɛ mu bío làa b̄ia wee yà mu b̄n̄. Ba wén-p̄ar̄ilowà tàbáriwa làa b̄ia wee ȳɛ 6a 6úaa6úuní kanmúiní ó o dónkaa kúaa, ¹³ ò o bía n̄n 6a yi: «Le Dónbeen̄i b̄ioní v̄yah̄ b̄ia bío ká: «† z̄i 6a wé è ve làa fioró z̄i.»[‡] O o b̄in̄ia b̄ia: «Á minén 6èn wó le lè 6a k̄n̄lowà l̄ue h̄á?»[§] ¹⁴ Ba muiiwà lè 6a mùamúawà 6úi wà 6ueé bó a Yeesu yi, ó o w̄ɛra 6a. ¹⁵ Á 6a yankarowà j̄únása lè ho *l̄andá bío z̄éen̄ilowa yiwa c̄a bío 6a m̄n ò o Yeesu wee wé mu yéréké b̄iowa bío yi làa bío 6a háyúwá wee bío p̄np̄n̄ ká s̄íi bío yi: «Ho cùkú à dé o *Daviide Za yi.» ¹⁶ Á 6a wáa b̄ia n̄n o Yeesu yi: «Fo wee jí bío 6a wee bío le?» O o Yeesu le: «Ũuu, † wee jí mu. Minén so yí káranna bío ká le Dónbeen̄i b̄ioní v̄yah̄ yi yí m̄n le? «Fo wó, á h̄arí 6a háyúwá lè 6a kúnkúzawa wee khòoní fo.»^{*}

¹⁷ B̄n̄ m̄n ó o ló ho lóhó yi wà díá 6a, á van ho Betanii lóhó vaá c̄ana b̄n̄.

O Yeesu d̄ank̄ania le v̄nd̄ɛ na 6a le f̄ik̄iyé

(Maaki 11.12-14, 20-25)

¹⁸ Mu tá na léé t̄n̄ ȳn̄b̄ii, ká a Yeesu b̄in̄ia bò o buen ho Zeruzal̄ɛmu, á le h̄ini dà a. ¹⁹ O o m̄n le v̄nd̄ɛ 6úi na 6a le *f̄ik̄iyé ho w̄h̄ n̄s̄an̄í. O o wà vaá bó le yi, ká a màhá yí yú b̄ia le wán, léé v̄nna mí dòn. O o wáa b̄ia n̄n le yi: «Fo máa b̄in̄i máa ha b̄ia h̄úuu.» Á le v̄nd̄ɛ mu d̄ɛn̄ia hon mí lahó yi. ²⁰ B̄io ó o n̄i-ken̄inia m̄n mu, á mu wó 6a coon. Á 6a tùara a Yeesu yi: «Le v̄nd̄ɛ mu d̄ɛn̄ia wó kaka honnáa ká?» ²¹ O o Yeesu b̄ia n̄n 6a yi: «Le † mí ho t̄úia na mia: Hen ká mi dó mi s̄ia mī, á yí máa titika, á bío á † wó lè le v̄nd̄ɛ na ká b̄an̄ s̄íi á mi wé è wé. Ká mi mún pá dà à bío ò na le 6úee na ká yi: «H̄in̄i hen na fo wi yi à vaa zo ho mu-been̄i yi», á mu ù wé. ²² Ká mi dó mi s̄ia mī, á bío 6úen6úen na mi wee fio le Dónbeen̄i c̄n̄, á mi ì yí.»

O Yeesu p̄anká ló wen?

(Maaki 11.27-33; Luki 20.1-8)

* 21:5 Mi loí Zakari v̄yah̄ 9.9 † 21:9 Mi loí Lení v̄yah̄ (Psaumes) 118.25-26 ‡ 21:13 Mi loí Ezayii v̄yah̄ 56.7 § 21:13 Mi loí Zeremii v̄yah̄ 7.11 * 21:16 Mi loí Lení v̄yah̄ (Psaumes) 8.3

²³ O Yeesu yòò zon le *Dónbeenì zì-beenì yi zoó wee kàrán 6a nùpua. A 6a yankarowà júnása lè 6a *zúifùwa *nì-kíá wà buéeé bó a yi, à 6a tùara a yi: «Fo yú le nìi wen wee wéráa bío kà? Lé wée nòn mu wéró nìi fon?» ²⁴ O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Ìnén 6èn mún nè tùa mia làa bío dà-kéní mí dòn. Ká mi zééníá mu, á Ìnén mún nè zééní yíá nòn le nìi mìí á ì wee wéráa bío kà. ²⁵ Yíá tonkaa o Zán le o wé bátízé 6a nùpua lée wée? Lé le Dónbeenì lée, tàá lé 6a nùpua?» A 6a ñn wee wáaní mín yi: «Ká wa le lé le Dónbeenì tonkaa wo, o ò bío le lée webio nòn á wa yí tàráa o bío. ²⁶ Ká wa mún le lé 6a nùpua tonkaa wo, á 6a zámáa máa díá wen. Lé bío 6a búenbúen wee leéka le o Zán lé le *Dónbeenì jì-cúa fεεro.» ²⁷ A 6a wáa bía nòn o Yeesu yi: «Wa yí zū yíá tonkaa wo.» O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Àwa, á Ìnén mún máa zééní yíá nòn le nìi mìí á ì wee wéráa bío kà.»

Ba zàwa nùwā jùn wàhiire

²⁸ O Yeesu pá bíníá bía: «Mí jí bío kà: Nìi 6úi zàwa nùwā jùn híá wi. O o von o nì-kéní á bía nòn yi: † za, lén vaa và ho èrézén vñsía buahó yi ho zuia.» ²⁹ O o le mí máa va. O o híá bíníá lon mí yi, ó o wà van á vaá và. ³⁰ Bún món, ó o maá mu bía mu bío dà-kéní mu làa yíá so. A wón le mí ì va, ò o màhá yí van. ³¹ Awa, 6a nùwā jùn mu tñahú, á lé o yén wó bío á 6àn maá lá wee cà?» A 6a bía: «Lé yíá ó o bíaráa ho yahó.» O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Le ì mí ho tuiá na mia: Ba *lànpó féwá lè 6a háawa na wee yéé mítén á à zo le *Dónbeenì béenì yi á à dí mí yahó. ³² Lé bío ó o Zán Batiisi 6uara, á buéeé wee zééní ho wā-tente bío làa mia, á mí yí tà mu yi. Ká 6a lànpó féwá lè 6a háawa na wee yéé mítén bán tà mu yi. A bío mí yáá pá mòn bún, à mí pá yí yèrémáa mí yilera lè mí wára, á yí tà a bío.»

Ho èrézén vñsía buahó vārowà wàhiire (Maaki 12.1-12; Luki 20.9-19)

³³ «Mí wíoka jí wàhiire 6úi: Mòhú 6ànsò 6úi híá fá ho èrézén vñsía mí mòhú yi, á son ho dándá kíniá yi. O o có ho kòhú á wíokaa, híá ho èrézén wee jaa yi. O mún son o paro lùe. Bún món ó o wáaníá tò lè 6a nùpua 6úi na à và ho, ò orén wà van le khúii. ³⁴ Páahú na ho èrézén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sáwá le 6a va 6a nùpua mu cón le 6a khé bío bío sá mí yi à na. ³⁵ Ká 6a nùpua mu màhá vaá wíikaa 6a, á han o nì-kéní, á bó a jùn nìi so, á mún lèekaa o tñn nìi so lè há huua bó. ³⁶ O o mòhú 6ànsò bíníá tonkaa 6a ton-sáwá mu 6úi. Bán boo po bíá lè ho yahó. Ká 6a nùpua mu màhá vaá wó bán làa bío 6a wó làa bíá so. ³⁷ Mu véení, ó o tonkaa mí za, ò o wee leéka: † za wón 6a à kònbì.» ³⁸ Ká bío 6a nùpua mu yère dá a wán, á 6a wee bío mín yi: † Yíá lua kà lé yíá á ho mòhú bío khíi sí yi. Mí wa 6úe o, á ho mòhú bío wáa à sí wen.» ³⁹ A 6a híñon wíira a, á khèra lée bó díá.»

⁴⁰ O o Yeesu tùara 6a yi: «Àwa, ká a mòhú 6ànsò khíi 6uara, ó o buéeé wé 6a nùpua mu kaka?» ⁴¹ A 6a bía nòn wo yi: «O máa cèe 6a bío máa díá. Ba nì-súmáa mu o ò 6úe, ká a cà nì-vio á à kúee mí mòhú mu yi. O orén làa bán á à wáaní ì tē bío 6a khíi na a yi wán, ho páahú na 6a dó nòn mín yi.» ⁴² Bún món, ó o Yeesu bía nòn 6a yi: «Mí ñn yí kàráanna bío kà yí mòn hùúu le Dónbeenì bíonì vñahú yi le? † Le huee na 6a so-sowa fù pá díá lé dío híá buéeé 6uan ho soró ñniá. Bío kà lé bío ó o Núhúso Dónbeenì wó, mu lée bè-tente wa yèndání yi.» ⁴³ O Yeesu pá bíníá bía: «Lé bún nòn á ì ì bíoráa mu á à na mia. Le *Dónbeenì béenì á à fé mí cón á à na nì-vio yi, bíá á à ha le béenì mu 6àn bíá mí bεεre. ⁴⁴ Yíá lùwá le huee mu wán, á 6ànsò sáníá á à yáa. Ká yíá á le 6èn kùera lion wán, á 6ànsò á à fùfúuka.»

⁴⁵ Bío 6a yankarowà júnása lè 6a *Farizíewa jà a Yeesu wàhio na ó o wà, á 6a zūna le lé 6arén ó o wee bío bío. ⁴⁶ A 6a wáa wee cà bío 6a à wé wé á à 6úeráa wo, ká 6a màhá zána 6a zámáa na wee lá a Yeesu lè le *Dónbeenì jì-cúa fεεro.

† 21:42 Mí loí Lení vñahú (Psaumes) 118.22.

22

*Mu yaamu sánú dínló wàhiire
(Luki 14.15-24)*

¹ O Yeesu pá bíníà wà há wàhio á bíaráa làa bíà wee jí a cón. O bíà bíò kà nòn 6a yi: ² «Ho wáayi béenì bíò bonmín làa bíò kà: Bée búí sá ho dínló mí za yaamu yi. ³ O o tonkaa mí ton-sáwá le 6a vaa yí bíà ó o vonka ho dínló mu bíò yi le 6a buen. Ká 6a màhá yí wi 6a buen. ⁴ O o bíníà tonkaa mí ton-sáwá búí á nòn le jii na kà 6a yi: «Mi vaa bíò bíò kà à na bíà á ì von yi: I dāanì lè ì bùaa na jini wi á fūaana, ì dínló bíò búenbúen wíokaa vó. Mi wáa buen mu yaamu sánú dínló dīnii.» ⁵ Ká bíà 6a von màhá yí càtío mu, á 6a wà vaá wee sáka mí tonni. Ba búí vanka mí mana. Ba búí vaá wee duan. ⁶ A bíà ká wíira 6a ton-sáwá mu han lè mí sòobéé, à 6a bó 6a. ⁷ O o bée sīi cá, ó o tonkaa mí dásíwá le 6a vaa búe bíà wó mu, à cīi 6a lóhó. ⁸ Bún món ó o bíà nòn mí ton-sáwá yi: «Mu yaamu sánú dínló sá vó, ká bíà á ì von lé bíà yí ko 6a dí ho. ⁹ Mi wáa lén zo ho lóhó bonfúaa yi, à bíà mi zoó yí bín búenbúen à mi ve le 6a búee dí ho dínló mu.» ¹⁰ A 6a ton-sáwá wà zoó von bíà 6a fòráa mín búenbúen, 6a nī-kora lè 6a nī-tentewà. A ho sánú dīnii zīi búee sú lè 6a nùpua.

¹¹ «Ó o bée yòó zon le zīi yi, á zoó wee loñ bíà 6a vonka. O o mōn o nī-kénì búí 6a fīahū ò o yí zā ho sánú báká. ¹² O o bíà nòn wo yi: «Wàn bónlo, fo wó kaka zonnáa hen à ù yí zā ho sánú báká?» O o nīi yí dàrina dèe yí bíà. ¹³ O o bée nòn le jii mí ton-sáwá yi: «Mi wīi wo ca zení là a níní, à léé lèe díà ho khūuhū le tībírí yi, hen na le wée lè le minka yi véé wi yi.»»

¹⁴ O o Yeesu bíníà bíà «Bìà von boo. Ká bíà hueekaa bán yí tà yí boo.»

*Ho lànpo cālò à na ho Oroomu bée yi bíò
(Maaki 12.13-17; Luki 20.20-26)*

¹⁵ Ba *Farizíewa wà vaá wāaníà tò bíò 6a à tùa là a Yeesu yi wán, á à yíráa o níi ì 6ua yi. ¹⁶ A 6a tonkaa mí nī-kenínia nùwā yēn búí là á *Herodee mōn nùpua nùwā yēn le 6a vaa bíò bíò kà na a Yeesu yi: «Nì-kàránlo, wa zū le fo wee mī ho tūiá. Bíò le Dónbeenì le 6a nùpua 6ua lè miten, lé bún 6àn kàránló binbirì á fo wee na. Fo yí máa zón nùpue. Fo mún yí máa kà nùpue yío. ¹⁷ Awa, á ù zéení bíò fo wee leéka bíò kà dānì yi: Wa làndá yí á ho lànpo ko ho wé cá na ho Oroomu bée yi léé, tàá mu yí ko làa wéró?»

¹⁸ O o Yeesu zūna há yile-kora na wi 6a yi, ó o bíà nòn 6a yi: «Mi yí mōn miten le. Mi wee cà ì níi á à 6ua yi le we? ¹⁹ Le wárí na á mi wee sáanì lè ho lànpo á mi na le ì loñ.» A 6a 6uan le wén-hōnló búee nòn wo yi. ²⁰ O o Yeesu tùara 6a yi: «Ho yahó lè le yèni na wi le wén-hōnló mu wán á wée te?» ²¹ A 6a bíà: «Lé o bée Sezaare.» O o Yeesu wáa bíà nòn 6a yi: «Áwa. Bíò sá a bée yi, à mi na mu wo yi. Ká bíò bèn sá le Dónbeenì yi, à mi na bún dén yi.» ²² Bíò 6a jà bíò ó o Yeesu bíà kà, á 6a wó coon, á 6a wáa díà wo à 6a wà.

*Ba nī-hía vèeró bíò
(Maaki 12.18-27; Luki 20.27-40)*

²³ Mu zoñ, á 6a *Sadusíewa wà 6uara a Yeesu cón. (Barén lé bíà le 6a nī-hía máa vèe.) ²⁴ Ba tùara a Yeesu yi làa bíò kà: «Nì-kàránlo, bíò kà lé bíò ó o *Mōyiize bíà: «Hen ká baa búí yan mín háa á húrún ò o yí yú za làa wo, á 6àn za búí ko ò o ya a maháa mu, à te 6a zàwa yi mín za mu yèni yi.» ²⁵ Mu ù wé à zàwa nùwā hējun búí hía wi làa wēn. Yīa nín-yání yan á húrún ò o yí yú za lè mín háa. ²⁶ A yīa sá fó a maháa mu yan á wón húrún. O o tīn níi so fó a, á wón mún húrún. Ba mí nùwā hējun búenbúen yan wo bēenia á húrunka. ²⁷ Bíò 6a búenbúen húrún, ó o háa mu mún húrún. ²⁸ Awa, á 6a nī-hía vèe nōnzoñ ó o háa mu bíò á à sī a yén yi 6a nùwā hējun mu fīahū? Bíò 6a búenbúen màhá yan wo bēenia.» ²⁹ O o Yeesu bíà nòn 6a yi: «Mi wee vīnì miten. Mi yí zū hàrì dèe le Dónbeenì bíonì vūahū bíò dānì yi. Mi mún yí zū le le Dónbeenì dà bíò búenbúen wee wé. ³⁰ Bíò wi bín, hen

* 22:24 Làndá zéenílò vūahū (Deutéronome) 25.5-6

ká 6a nǐ-hía khíi vèera, á 6a báawa lè 6a háawa máa ya mín. Ba à wé lè le Dónbeení wáayi tonkarowà bǐo síi ho wáayi. ³¹ Ba nǐ-hía vèeró bǐo dǎní yi, á mi so ðín yí kàránna bǐo le Dónbeení bía nǎn mia le? ³² Le bía le minén lé o *Abarahaamu, là á *Izaaki, là á *Zakoobu 6àn Dónbeení. Le Dónbeení lé bía yío wi lua 6àn Dónbeení. Le yínǎn nǐ-hía 6àn Dónbeení.»† ³³ Ba zǎamáa na jí a bióní á wó coon o kàránló bǐo yi.

Le Dónbeení làndá na bǐo jǐhǔ wi po hǎa ká
(Maaki 12.28-34; Luki 10.25-28)

³⁴ Bǐo 6a *Farizíewa jí ò o Yeesu bía 6ó 6a *Sadusíewa jǐhǔ, á 6a kúaa mín wán. ³⁵ A 6a nǐ-kéní na lé ho làndá bǐo zéenílo wi ò o yí o níi 6ua yi, ó o tùara a yi: ³⁶ «Nǐ-kàránlo, há bióní na bǐo henía ho làndá yi, á lé le yén jǐhǔ wi po hǎa ká?» ³⁷ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Fo ko ũ warí ũ Nǐhǔso Dónbeení lè ũ síi 6úen6úen, lè ũ mànáká 6úen6úen, lè ũ yilera 6úen6úen.»‡ ³⁸ Dén lé ðio bǐo here, á jǐhǔ wi po hǎa ká. ³⁹ Ðio sǎ le yi na mún jǐhǔ wi lè lerén bǐo síi lé ðio ká: «Fo ko ũ warí mi ninza làa bǐo á fo waráa ũten bǐo síi.»§ ⁴⁰ O *Moyiize làndá 6úen6úen, lè le *Dónbeení jí-cúa fεrowà kàránló 6úen6úen, á can há bióní bǐo jún na bò henía ká yi.»

Yia le Dónbeení mǎn léra bǐo
(Maaki 12.35-37; Luki 20.41-44)

⁴¹ Bǐo 6a *Farizíewa kúaa mín wán, ó o Yeesu tùara 6a yi: ⁴² «Mi wee leéka le *Yia le Dónbeení mǎn léra nǎnkāni can wen?» A 6a bía nǎn wo yi: «O lé o *Daviide mǎnmānii.» ⁴³ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Á bǐo le Dónbeení Hácírí dú a Daviide yahó, ó o 6èn wó kaka vonnáa wo le mí Nǐhǔso? Bǐo ká lé bǐo ó o Daviide bía:

⁴⁴ O Nǐhǔso Dónbeení bía nǎn í Nǐhǔso yi:

Buee kεení í nín-tiání
fúaa ká í búrá ũ zúkúsa ũ tá,
á ũ bò ũ zení wán.*

⁴⁵ Ká a Daviide wǎa wee ve o Yia le Dónbeení mǎn léra le mí Nǐhǔso, ó o wé o Nǐhǔso ká a mún pá à bǐnǐ ì wé o mǎnmānii kaka?»

⁴⁶ A 6a nǐi woon yí dàinna dèe yí bía. A lá bǔn zon ó o 6úi yí bǐnía yí khà mítén yí tùara a yi làa bǐo 6úi.

23

Mi pa miten 6a zúifùwa ya-ðiwá bǐo yi
(Maaki 12.38-40; Luki 11.43, 46; 20.45-47)

¹ O o Yeesu wǎa yèrémáa wee bǐo lè 6a zǎamáa lè mí nǐ-kenínia: ² «Ho *làndá bǐo zéenílowa lè 6a *Farizíewa wee kàrán o *Moyiize làndá làa mia. Hón lé 6a tonló. ³ Mi ko mi wé jí 6a cǎn, à bè bǐo 6a wee bǐo na mia 6úen6úen yi. Ká 6a wára hǎn mi yí dé miten yi. Lé bǐo á bǐo 6a wee kàrán làa mia 6a yí máa wé. ⁴ Ba wee jí ho sèró na lí 6a nùpua bà-júná wán, ká 6arén mí beere màhá yí máa dé mí níni hàrí cǐnú à séení 6a sèráa ho. ⁵ Ba wee wé mí bǐo 6úen6úen à zéenínaa mítén. O Moyiize làndá bióní 6úi kúeenii lùakùà zàwa na 6a wee ca mí 6uráa lè mí bàra yi á 6arén wee wé à há wé 6ùaaaka. Ba kánbunwà jí-kǎa dùbúaaní á wee kεn khèekhàa. ⁶ Ho ðínló ðíinii kεnínía na seka, lè ho kàránló zíní yahón lùà, á 6a wa kεnǐló. ⁷ Ba wa à 6a nùpua wé tēení 6a yi lè le kǎnbii 6a zǎamáa fémínló lara yi, á mún wa à 6a nùpua wé ve 6a làa nǐ-kàránlowà. ⁸ Eε ká minén ó o 6úi yí tà le 6a ve o làa nǐ-kàránlo. Mi 6úen6úen lè 6a zàwa mín yi, á mi nǐ-kàránlo mún lé o nǐ-kéní. ⁹ Mi wé yí ve níi woon lè mǐn maá ho tá wán. Lé bǐo á mǐn Maá lé o nǐ-kéní, wón wi ho wáayi. ¹⁰ O 6úi yí tà le 6a ve o làa jǐhǔso. Lé bǐo mi jǐhǔso lé o nǐ-kéní. Wón lé o

† 22:32 Mi loí Léró vǔahǔ (Exode) 3.6 ‡ 22:37 Mi loí Làndá zéeníló vǔahǔ (Deutéronome) 6.5 § 22:39 Mi loí Levii nùwá vǔahǔ (Lévitique) 19.18 * 22:44 Mi loí Lení vǔahǔ (Psaumes) 110.1.

*Krista. ¹¹ Yia po mi búenbúen ko ò o wé mi ton-sá. ¹² Yia yòoníá mítén, á wón 6a à liiní. Ká yia liiníá mítén, á wón 6a à yòoní.

*Ho yéréké khii sá 6a zúifúwa ya-díwá yi
(Maaki 12.40; Luki 11.39-52; 20.47)*

¹³ «Minén *làndá bïo zéenílowa lè minén *Farizíewa ní-khàwa yén! Ho yéréké khii sá mia. Lé bïo mi wee hè 6a nùpua lè ho wáayi béenì díró. Minén mi bæere yí dà máa dí le, á bïa wi 6a dí le á mi mún wee hè.

¹⁴ [«Nì-khàwa yén! Ho yéréké khii sá mia. Mi wee fé 6a maháawa níi bïo búenbúen véení, ká mi pá bíní wé ho fioró na túee à zéenínaa le mi térénna. Lé búñ nòn á minén cítii khii wé here làa sòobéé.]

¹⁵ «Nì-khàwa yén! Ho yéréké khii sá mia. Mi wee vará ho tá lùà búenbúen yi, à pà hã muna héé cà 6a nùpua le 6a yèrémá mí yilera lè mí wára. Ká mi yú a ní-kéní sãanì à mi wé ò o bïo sí le *Dofiní dshú yi poñ minén làa cúa-pun.

¹⁶ «Minén ya-dí muiiwà yén! Ho yéréké khii sá mia. Lé bïo mi wee bío bío kà: Yia báa lè le *Dónbeenì zì-beenì yèni, se búñ dèé búí mía. Ká a màhá báa lè le Dónbeenì zì-beenì bàn sánú yèni, se búñ yí dà máa día kà. ¹⁷ Mi lé 6a bónbúwá, á lé 6a muiiwà. Lé mu yén ñúhú wi po mu yén? Lé ho sánú lée, tàá lé le Dónbeenì zì-beenì na nòn á ho sánú mu bïo sánáa le Dónbeenì yi? ¹⁸ Mi mún wee bío le yia báa lè mu hãmu cíníi bàn yèni, se búñ dèé búí mía. Ká a màhá báa lè mu hãmu na wi le wán yèni, se mu máa día kà. ¹⁹ Muiiwà yén! Lé mu yén ñúhú wi po mu yén? Lé mu hãmu lée, tàá lé mu bàn cíníi na nòn á mu hãmu mu bío sánáa le Dónbeenì yi? ²⁰ Yia cén báa lè mu hãmu cíníi, se bànso báa làa bïo búenbúen na wi le wán yèni. ²¹ A yia báa lè le Dónbeenì zì-beenì yèni, se bànso báa lè le zì-beenì mu, á mún báa lè le Dónbeenì na wi le yi yèni. ²² A yia mún báa lè ho wáayi yèni, se bànso báa lè le *Dónbeenì béenì kanmúiní yèni, á báa lè le Dónbeenì mí bæere na kará lè wán yèni.

²³ «Minén làndá bïo zéenílowa lè minén Farizíewa ní-khàwa yén! Ho yéréké khii sá mia. Lé bïo hã vòn-zà-wíníwà lè mí síiwà na 6a wee kúee le zeení yi á mi wee na bàn cúa-pírú níi, à ho làndá kàránlò na ñúhú wi á mi màhá wee pón día. Búñ na lé ho térénlò, lè le hii, lè le Dónbeenì bío tàró. A búñ lé bïo mi ñòn lá ko mi wé wé, ká mi mún yí nansá bío ká wéró yi. ²⁴ Ya-dí muiiwà yén! Mi wee líi mi bè-ñunii à lén o dònwíá día, ká a cón-ñumúkú wón mi màhá wee ví.

²⁵ «Minén *làndá bïo zéenílowa lè minén Farizíewa ní-khàwa yén! Ho yéréké khii sá mia. Lé bïo mi wee sèe mu ñumu ñuuníi lè ho dínlò diiníi sía bàn máa, ká hã yiwa màhá zoó sú lè mí kònlò bío, lè mi yile-kora. ²⁶ Farizíe muu yén! Ú yi lé dío ù ceé vé, lé búñ á à na ká bío ho khūuhū á à ce.

²⁷ «Minén làndá bïo zéenílowa lè minén Farizíewa, ní-khàwa. Ho yéréké khii sá mia. Mi ka lè hã búráa na 6a khūuníá máa á hã se, ká hã yiwa màhá zoó sú lè 6a ní-híá hūaa lè mu bè-sooní lè mi síiwà. ²⁸ Minén mún ka kà síi. Ho khūuhū á mi ka lè mi lé 6a ní-tentewà 6a nùpua yahó, ká mi yiwa hñn sú lè ho ní-khènlò lè mu bè-kora lè mi síiwà.

²⁹ «Minén làndá bïo zéenílowa lè minén Farizíewa ní-khàwa yén! Ho yéréké khii sá mia, lé bïo mi wee so le *Dónbeenì ñi-cúa fèerowà na húrun búráa, á wee donkhueé bíi fù térénna miten búráa. ³⁰ Mi wee bío: Ká wán maáwà pãahú á warén lá yánkaa wi yi, se 6a ñi-cúa fèerowà búeró bío á wa níni mía yi. ³¹ A búñ mi bíoní lè mi wára wee zéení le bíi 6ó le Dónbeenì ñi-cúa fèerowà, bán mòmmaníá lé minén mi bæere. ³² Awa á mìn maáwà mu bío na á 6a búá ñúhú á mi wáa bánbá tíi ñii. ³³ Mi ka lòn háwá, díhioni yén! Mi wee leéka le mi dà a kání le Dofiní dshú yi le? ³⁴ Lé búñ nòn, á ínén á à tonka 6a ñi-cúa fèerowà lè mu bè-zúñminí bànsowà, làa bíi kàránna dñn mi cñn. A mi ì búe 6a búí, ká 6a búí mi ì búee há *kùrùwáwá wán. Ba búí bán mi ì ha lè hã làbàaní mi kàránlò zíní yi, á wé è ñaka 6a hã lórá yi á à beé lò. ³⁵ Lé búñ á à na ká bíi minén lè mìn búaaawa 6ó ká 6a bè-yáanii mía, lònbee na wi 6a búeró món á à yí mia. Le ní-búee mu búakáa o *Abèele

nǐ-tente búero jii wán, á bueé bó a Barasii za Zakari yi, wón na 6a bó le sòbá-lùe lè mu hāmu cínii p̄ahũ. ³⁶ Le ǐ mǐ ho tǔiá na mia: Ho zuia nùpua lé bán á le lònbee na wi dén nǐ-búee so mǎn á à yí.»

O Yeesu bia ho Zeruzalɛmu lóhó bǐo
(Luki 13.34-35)

³⁷ «Éee Zeruzalɛmusa! Minén na wee búe le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fɛerowà, á wee lèeka bǐa le Dónbeenǐ tonkaa mi cǎn lè hǎ huua à búe. Lée zen cúa-yɛn á ǐ wi à ǐ ve mia kúee mín wán làa bǐo ó o kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mía tá bǐo síi à mi yí tà mu. ³⁸ Awa, le Dónbeenǐ á à pǐ mia á mi zǐi á à dǐn coon. ³⁹ Le ǐ bío mu na mia: A lá ho zuia jii wán, á mi máa bǐnǐ máa mi mi, fúaa nònzoñ na mi khii wee bío bǐo kà: «Le le Dónbeenǐ dúbua yǐa bò o buen o Nùhũso yèni yi.»*»

24

Le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ floró bǐo
(Maaki 13.1-23; Luki 21.5-24)

¹ Bǐn mǎn ó o Yeesu ló le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ lún yi. Bǐo ó o wee lén, ó o nǐ-kenínia vá bueé bó a yi à 6a wíokaa wee zéeni bǐo le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ sonnáa síi làa wo. ² O o Yeesu wǎa bía nǎn 6a yi: «Bǐo kà búenbúen mi yí mǎn le? Le ǐ mǐ ho tǔiá na mia: Mu búenbúen khii fi, á hàrǐ huee máa keñ mí ninza huee wán.»

Mu bè-sũmáa na khii wé bǐo

³ O Yeesu yóó kará hǎ Oliivewa vǐnsǐa búee wán, ó o nǐ-kenínia mí jii yi vá bueé bó a yi, à 6a tũara a yi: «Zéeni ho p̄ahũ na le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ mu á à fi yi làa wɛn. Lé mu bǐowa yɛn khii zéeni ũ buenló p̄ahũ lè ho dǐmǐná véro p̄ahũ?» ⁴ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Mi pa miten bǐo. Mi yí día le nùpue khà mia. ⁵ Lé bǐo á nùpua cèrɛɛ khii buen ǐ yèni yi á à bío le mí lé o *Krista. Ba à khà 6a nùpua cèrɛɛ á à vǐnǐ. ⁶ Hǎ hǐa táro á mi khii wé è jí sǎ, hǐa bó mia làa hǐa khèra. Ká mi màhá yí zǎn. Lé bǐo á bǐn bǐowa so ko mu wé ho yahó. ɛ ká bǐn dɛɛnǐa máa wé ho dǐmǐná véro. ⁷ Ho síi búu khii wé è lé vaá fi làa síi veere. A ho kǎhũ búu khii wé è lé vaá fi lè ho kǎ-veere. Le hǐni, lè ho tá dèkéro á khii wé è wé hǎ lùà búu yi. ⁸ Bǐn bǐowa so búenbúen wéro á khii keñ làa bǐo ó o hǎ-sǎnǐso sǎnǐ vía wee wé búakáráa bǐo síi.

⁹ «Hón p̄ahũ so yi, á 6a nùpua á à dé mia á à na 6a à beé lò, á à búe. Hǎ síiwà nùpua búenbúen khii jǐn mia bǐo mi tà miǐ bǐo yi. ¹⁰ Hón p̄ahũ so yi, á nùpua cèrɛɛ á à khínǐ mí síadéro miǐ. Ba wé è bǐnǐ mín máa, á wé è jǐn mín. ¹¹ Bǐa le mí lé le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fɛerowà ká mu yí bon á khii keñ cèrɛɛ. Ba à vǐnǐ nùpua cèrɛɛ. ¹² Mu bè-kora khii dé wán, á 6a nùpua cèrɛɛ waminǐ á à tǐ yi. ¹³ Ká yǐa màhá hǎ mí síi fúaa mu véenǐ, wón á à fen. ¹⁴ Le *Dónbeenǐ bɛenǐ bǐn-tente mu ko le bue ho dǐmǐná lùà búenbúen yi, á hǎ síiwà búenbúen jí le, à ho dǐmǐná màhá bè yi véraa.

¹⁵ «Mǐ khii mi mu bè-sũmúu na wee yáa mu bǐo ká mu wi le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ yi, bǐo á le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fɛero Daniyɛele bía bǐo.* (Yǐa wee kàrán bǐo kà, à zǔn mu kúará sese.) ¹⁶ Hón p̄ahũ so yi ká bǐa wi ho Zudee yi à bán lùwí yòo hǎ búaa. ¹⁷ Yǐa á à keñ mí zǐi lòho yí ko ò o lii zoo lá mí bǐo búu mí zǐi. ¹⁸ Yǐa á à keñ hǎ mana yi mu p̄ahũ yí ko ò o bǐnǐ bó à lii lá mí kánbun mí zǐi. ¹⁹ Ho yéréké khii sá 6a hǎ-sɛɛnasa lè 6a hǎ-jàawa yi mu zoñ. ²⁰ Mi fio le Dónbeenǐ yi à mi lùwíló mu yí wé hǎ yio p̄ahũ, tàá ho *Sabaa zoñ. ²¹ Lé bǐo á hón p̄ahũ so yi ká le lònbee á à wé búaa á à poñ dǐo khiina, à lá ho dǐmǐná jǐhũ búɛnǐ na le Dónbeenǐ léra mu bǐo búenbúen yi à buee búe ho zuia yi. A le bǎn síi mún máa bǐnǐ máa keñ huúu. ²² Ká le Dónbeenǐ lá yí khò hǎ wizoonǐ mu yi, á nǐi woon lá máa kǎnǐ. ɛ ká le màhá khò hǎ yi 6a nùpua na le hueekaa bǐo yi.»

* 23:39 Mi loñ Lení vǐahũ (Psaumes) 118.26.

* 24:15 Mi loñ Daniyɛele vǐahũ 9.27; 11.31; 12.11.

O Nùpue Za bini buenlò bïo
(Maaki 13.24-31; Luki 17.23-24; 21.25-31)

²³ Ká a búí khíi bíá nòn mia: «Mi loń, lé o *Krista na hen, tàá nín-yíá vaá hen, à mi yí tà mu. ²⁴ Mu bon. Ba kristawa lè 6a ɲi-cúa fεεrowà na bïo yí bon khíi keń. Ba khíi wé è wé mu yéréké bïowa lè mí síiwà na ka lè mu wee zéeni le Dónbeení pánká á à vīinínáa 6a nùpua. Hàrí bíá le Dónbeení hueekaa ká mu lá dà à wé, á 6a mún n̄ vīiní bán. ²⁵ Awa, í 6èn wáa fèra bíá mu nòn mia.

²⁶ «Ká 6a wáa khíi bíá nòn mia le o Krista wi ho tá hení yi, à mi yí va bín. Tàá ká 6a bíá le lé hen ká ó o sánkaa mítén yi, à mi yí tà mu. ²⁷ Làa bío ká ho vïohó ɲuiína ho wáayi lùe búí à mu khoomu dèeni keń lùe búenbúen, lé bún 6àn síi ó o *Nùpue Za bini buenlò bïo khíi wéráa. ²⁸ Hen na ó o yà-hínii díá yi, lé bún 6a dùúawá wee wé fè mín yi. ²⁹ Hón wïzooní so 6àn lònbee khííló món, á le wii á à dé mí yuumu. Ho p̄ihũ khoomu máa bini máa keń. Há mànàayio á à kùenka à lii. Ho wáayi bío búenbúen á à dèké.† ³⁰ Bún ká bío wee zéeni a Nùpue Za buenlò á à mi ho wáayi. A ho ðimíjá nùpua búenbúen wé è wá ká 6a à zúnzúrá. Ba à mi a Nùpue Za buenlò há dùndúio wán ho wáayi lè mí dànló lè mí cùkú beení. ³¹ Le búaa-beení sá á à ɲí. O mún n̄ tonka mí wáayi tonkarowà ho tá kónbúaa mí bío náa yi, á 6a à ve bíá le Dónbeení hueekaa á à kúee mín wán.

³² «Mi loń ho fikíyee vīndεε bío le wee wéráa. Hen ká le 6àn lakara híá wee nàma, á wee sà mí vān-yórowà, se mi zū le ho vïohó tèro dñ. ³³ Lé làa bún síi ká mi khíi wee mi bún bíowa so búenbúen wéro, à mi mún zūn le o Nùpue Za buenlò sùaráa. O ò buen máa khí. ³⁴ Le í m̄ ho tūiá na mia: Ho p̄ahũ na ká nùpua máa hí máa vé ká bún bío so búenbúen yí wó. ³⁵ Ho wáayi lè ho tá khíi vé, ká í bioní hón n̄ keń bún fεεε.»

Le Dónbeení mí dòn zū ho ðimíjá véro p̄ahũ
(Maaki 13.32-37; Luki 17.26-30, 34-36)

³⁶ «Nii woon yí zū ho ðimíjá véro wizonle lè ho p̄ahũ máa zéeni. Le Dónbeení wáayi tonkarowà yí zū mu, hàrí le Dónbeení Za mí bεεre yáá pá yí zū mu. O Maá mí dòn lé yíá zū mu. ³⁷ Bío wó a Nōwee p̄ahũ lé bío 6àn síi khíi wé o *Nùpue Za bini buenlò p̄ahũ. ³⁸ P̄ahũ na mu ɲun-beení ðin yí 6uara, ká 6a nùpua wee dí ká 6a a ɲu, á wee ya mín ká 6a a yeé mí hínni. Fúaa nònzoñ na ó o Nōwee zon ho won-beení yi. ³⁹ Ba yí zūna bío búí yahó fúaa bío mu ɲun-beení 6uara 6ueé lá 6a búenbúen. Lé bún 6àn síi mún khíi wé o Nùpue Za buenlò p̄ahũ.‡ ⁴⁰ Mu p̄ahũ ká báawa nùwá ɲun wi mana yi, ó o ñi-kení á à fé è lénnáa, ká yíá so á à díá. ⁴¹ Ká háawa nùwá ɲun páania ðin wee ni mu bío, ó o ñi-kení á à fé, ká yíá so á à díá. ⁴² Mi cén t̄iní mí ȳio, lé bío mi yí zū le wizonle na mi Núhũso á à buen yi. ⁴³ Mi zū mu le ká le z̄ii 6ànso lá wee wé zūn o k̄ñlo buenlò bío ho t̄inàahũ, se o lá wée t̄iní mí ȳio, á máa díá ó o máa zo a z̄ii. ⁴⁴ Lé bún n̄on á minén mún t̄iní mí ȳio, lé bío ó o Nùpue Za khíi buen ho p̄ahũ na mi yí máa dé le o ò buen yi.

O ton-sá tente là a ton-sá kohó wahiire
(Luki 12.41-48)

⁴⁵ «O ton-sá na yí máa lé mí ɲuhũso món, na hácirí wi lé o yén? Lé yíá 6a ɲuhũso dó 6a ton-sáwá na ká bío níi yi, ò o wé na ho ðinlò 6a yi ho p̄ahũ na mu ko yi, ⁴⁶ ó o wee sá ho tonlò mu á 6a ɲuhũso binía 6ueé kúaa wán. O ton-sá mu ɲuhũ sí. ⁴⁷ Le í m̄ ho tūiá na mia: O ɲuhũso mu á à bàrá a mí bío búenbúen ɲuhũ wán. ⁴⁸ εε ká a lé o ton-sá kohó, ó o wé è bío bío ká mí yi: «Í ɲuhũso míana ò o máa buen». ⁴⁹ Ká à híni wé è ha mí ninzáwa ton-sáwá, ká à dí ká à ɲu lè 6a ɲa-ɲuwá. ⁵⁰ Wón ton-sá so 6a ɲuhũso khíi buen le wizonle na ó o yí zū yi, lè ho p̄ahũ na ó o yí dó yi. ⁵¹ Ká a khíi 6ueé dñ, ó o 6ueé beé o lò làa sòobéε, á à dé o 6a ton-sáwá na ló mí ɲuhũso món t̄iahũ.»

† 24:29 Mi loń Ezayii vūahũ 13.10; 34.4 ‡ 24:39 Mi loń mu Bío ɲuhũ 6úεnii vūahũ (Genèse) 6-7.

25

Ba hñni nùwā píru wāhiire

¹ «Ho wáayi béenì bïo ònmín làa bïo kà: Hñni nùwā píru búí hĩa buan mí fíntéena wà vaá sínáa o há-fla bàn báa yahó. ² Ba nùwā hònú lé 6a bǒnbúwá ká 6a nùwā hònú na ká lé 6a hénlowà. ³ Bĩa lé 6a bǒnbúwá á buan mí fíntéena à 6a yí buan ho jiló yí séenia. ⁴ A 6a hénlowà bán buan ho jiló á séenia hĩa wi 6a fíntéena yi. ⁵ Bïo ó o há-fla bàn báa yuaanía ò o máa buen, á 6a hñni mí nùwā píru búenbúen duma á mu dāmu 6ó.

⁶ «Ho tá t̄ahũ á le zèerè sã já: «Lé o há-fla bàn báa lua, mi lé léé sí a yahó». ⁷ A 6a hñni mí nùwā píru s̄inka, á wee wíoka mí fíntéena. ⁸ A 6a bǒnbúwá wee bío làa bĩa hénkaa: «Mi hã wen lè mí jiló c̄inú. Wa fíntéena wee hí.» ⁹ A bán bía n̄n 6a yi: «Bùéé. Wa máa wé mu. Ho jiló na wa buan máa yí warén làa mia. Mu s̄aaní à mi va 6a j̄i-yèerowà c̄s̄n vaa yà mi jiló.» ¹⁰ A 6a bǒnbúwá wãa hñn̄n wà van ho jiló yèenii. Ba lénló m̄n, ó o há-fla bàn báa buara. A 6a hñni nùwā hònú na wíokaa mí fíntéena vó pan wo, á páania yòó zon làa wo mu yaamu s̄ánú d̄iinii z̄ii. A 6a pon ho z̄ānii á dó. ¹¹ Mu ù dé mí yi, à b̄n̄n 6a hñni na so b̄en bueé d̄s̄n, á bueé wee wãamaka: «Núhũso, Núhũso, hén le wa zo.» ¹² O o há-fla bàn báa bía n̄n 6a yi: «Le í m̄i ho t̄iá na mia: I yí z̄u mia.» ¹³ O o Yeesu b̄inía bía b̄o mu wán. «Mi cén t̄iní mi yio. Lé bïo mi yí z̄u le wizonle lè ho p̄ahũ na ó o *Nùpue Za á à buen yi.»

*Ba ton-sáwá nùwā t̄in wāhiire
(Luki 19.11-27)*

¹⁴ «Ho wáayi béenì bïo ònmín làa bïo kà: N̄i búí le mí ì va le khúii, ó o von mí ton-sáwá á kàràfáa mí n̄i bïo yi. ¹⁵ O ñi-kéní ó o n̄n ho s̄ánú kùráa khĩa-hònú yi. A yia sã ó o n̄n hã kùráa khĩa-jun yi. O o t̄in n̄i so wón ó o n̄n hã kùráa khim̄ani yi. Ba ñi-kéní kéní yú á héhaa làa bïo 6a dà wee sáráa. B̄n̄n m̄n ó o wà. ¹⁶ A yia yú hã kùráa khĩa-hònú d̄eénia hñn̄n wee duan làa hã, á yú hã kùráa khĩa-hònú b̄o hã wán. ¹⁷ Yia yú hã kùráa khĩa-jun mún wó làa b̄n̄n bïo síi, ó o yú hã kùráa khĩa-jun séenia. ¹⁸ Ká yia yú hã kùráa khim̄ani wón wà vaá có ho k̄hũ á lú mí j̄uhũso s̄ánú kùráa yi.

¹⁹ «Mu míana, b̄n̄n m̄n á 6a ton-sáwá mu j̄uhũso b̄inía buara. O o wãa le 6a zéeni bïo mí s̄ánú bïo wóráa. ²⁰ O o ton-sá na ó o n̄n hã kùráa khĩa-hònú yi buara, á bueé zéenia hã kùráa khĩa-hònú na ó o b̄inía yú ò o bía: «Núhũso, fo hĩa n̄n ho s̄ánú kùráa khĩa-hònú mi. Loñ, lé hã khĩa-hònú na á ñi b̄inía yú.» ²¹ A 6a j̄uhũso bía n̄n wo yi: «Fobúa, fo wó se. Fo léé ton-sá tente. Bïo fo t̄erenna mu bïo na j̄uhũ tà mia bïo yi, lé b̄n̄n n̄n á bïo j̄uhũ wi po b̄n̄n á ñi khii kàràfá foñ. Buen buee z̄amaka làa mi.»

²² «B̄n̄n m̄n á yia yú hã kùráa khĩa-jun buara á bía: «Núhũso, fo hĩa n̄n ho s̄ánú kùráa khĩa-jun mi. Loñ, lé hã khĩa-jun búí na á ñi b̄inía yú.» ²³ A 6a j̄uhũso bía n̄n wo yi: «Fobúa, fo wó se, fo léé ton-sá tente. Bïo fo t̄erenna mu bïo na j̄uhũ tà mia bïo yi, lé b̄n̄n n̄n á bïo j̄uhũ wi po b̄n̄n á ñi khii kàràfá foñ. Buen buee z̄amaka làa mi.»

²⁴ «Á yia yú hã kùráa khim̄ani b̄en buara, á bueé bía: «Núhũso, í z̄u le fo lé o nùpue na lònbee wi. Fo wee lá ho d̄inlò ho lahó na fo yí te yi, à lá ho d̄inlò hen na fo yí dù yi. ²⁵ A ñi z̄ana, á ñi vaá lú ù s̄ánú kùráa ho tá yi. Awa, fé ù s̄ánú.» ²⁶ A 6a j̄uhũso bía n̄n wo yi: «Ton-sá kohó yén! Fo lé o pa-dí. Bïo fo z̄u à ñi wee wé lá ho d̄inlò ho lahó na á ñi yí dù yi, ²⁷ á fo so lá yí ko ù vaa bàrá ñi wárí ho banki yi le? Se bïo á ñi buara, á ñi lá vaá fé lé lè le bàn c̄unú. ²⁸ Awa, mi fé ho s̄ánú kùráa khim̄ani mu o c̄s̄n, à na yia hã kùráa khĩa-píru wi c̄s̄n yi.»

²⁹ «Yia bïo wi á 6a à na mu búí b̄anso yi yòó bè, o ò yí á à puuní. Ká yia bïo mia, á harí mu bè-za na wi o c̄s̄n, á 6a pa à fé. ³⁰ Ká a ton-sá na dà-j̄ánii mia á mi lá léé lèé díá ho khũhũ, le t̄ibí-cũáá yi, hen na le minka yi véé lè lé wéé wi yi.»

O Nùpue Za khii bueé cití ba nùpua

³¹ «Ká a *Nùpue Za khii biníà bò lè mí wáayi tonkarowà búenbúen buara lè mí cùkú beení, ó o bueé keení mí bá-zàmu kanmúiní wán á à fináa le cití. ³² A há síwà nùpua búenbúen á à kúee mín wán o yahó, ó o wáa à sanká ba nùpua mín yi, làa bío ó o pi-pa wee wé sénnáa ba pia lén ba via yi bío síi. ³³ A ba pia ó o kúee lè mí nín-tíání, ká ba via ó o kúee lè mí nín-káahó. ³⁴ Búñ món ó o béé á à bío á à na bíà wi là á nín-tíání yi: «Minén na á wán Maá dúbua yi, mi buen buee fé le béení kía na wíokaa mi bío yi hàrì ho òmínjá lénlò pàahú. ³⁵ Mu bon. Le híni háa dà mi á mi nòn ho òmínlò mií. A le ju-hání dà mi á mi nòn mu jumumu mií. A bío á í lé o ní-háni á mi tà á í huera mi wán. ³⁶ A bío á í fù wee vará í bírí á mi nòn le dà-zínii mií. I lò fù yí here á mi buan mi sese. I fù wi ho kàsó yi, á mi bueé búεεkíó mi.» ³⁷ A bíà térénna á à bío bío kà: «Núhúso, lé wen wa mən fo yi à le híni dà fo á wa nòn ho òmínlò foñ, tàá lè ju-hání dà fo á wa nòn mu jumumu foñ á ù jun. ³⁸ Lé ho pàahú yén á wa mən à ù lé o ní-háni á wa tà á ù huera wa wán. Tàá lé wen á wa mən fo à ù wee vará ù bírí á wa nòn le dà-zínii foñ. ³⁹ Lé ho pèn-yén á ù lò yí here, tàá á ù zon ho kàsó yi á wa vaá búεεkíó fo.» ⁴⁰ O o béé á à bío ò na ba yi. Le í mí ho túiá na mia: Mi wé sansan wó mu nòn wán zàwa ní-kéní búí na cínú yi, se mu lé ínén á mi wó mu nòn yi.»

⁴¹ «Búñ món ó o béé á à bío ò na bíà wi là a nín-káahó yi: «Minén na le Dónbeení dánkání, mi khèn làa mi. Mi lén vaa zo ho òmínlò na máa hí máa mi yi, háa lò á pan o *Satáni lè mí tonkarowà. ⁴² Mu bon, le híni fù dà mi, á mi yí nòn ho òmínlò mií. Le ju-hání fù dà mi, á mi yí nòn mu jumumu mií. ⁴³ I fù lé o ní-háni á mi yí tà á í yí huera mi wán. I fù wee vará í bírí, á mi yí nòn le dà-zínii mií. I lò fù yí here, á fù wi ho kàsó yi, á mi yí búεεkíó mi.» ⁴⁴ A ba wáa à bío bío kà: «Núhúso, lé wen wa mən fo yi à le híni lè le ju-hání dà fo, à ù lé o ní-háni, à ù wee vará ù bírí, à ù lò yí here, à ù wi ho kàsó yi, á warén yí séení fo?» ⁴⁵ O o béé á à bío ò na ba yi: «Le í mí ho túiá na mia: Mi wé sansan yí wó mu yí nòn bíà wíníwíní kà ní-kéní búí yi, se mu lé ínén á mi yí wó mu yí nòn yi.» ⁴⁶ Bán nùpua so á à va le lònbee na máa vé lahó yi. Ká bíà térénna bán á à va le mukáni binbirí na máa vé lahó yi.»

26

Ba zúifùwa núnása wee lè o Yeesu wán (Maaki 14.1-2; Luki 22.1-2; Zán 11.45-53)

¹ Bío ó o Yeesu bíà hén bíoní so wó, ó o bíà nòn mí ní-kenínia yi: ² «Mi zū le hen làa wízoní bío jun ká ho *Paaki sánú á à dí. O o *Nùpue Za ba à dé á à na ba à búεε ho *kùrùwá wán.» ³ A ba yankarowà núnása lè ba *zúifùwa ní-kía wáa kúaa mín wán ba yankarowà núhúso beení na ba le Kayiifu lún yi. ⁴ Ba wáanía tò le mí ì wíi o Yeesu ká mu yí zū, á à búε. ⁵ Ba wee bío: «Wa yí ko wa wíi wo ho sánú pàahú. Ká wa wó mu, á ba zámáa á à kánká mu bío yi.»

O háa búí kúaa ho jiló o Yeesu núhú wán (Maaki 14.3-9; Zán 12.1-8)

⁶ Bío ó o Yeesu wi ho Betanii lóhó yi o Simən na háa lé o *búeré níi zii á wee dí, ⁷ ó o háa búí bueé zon ká a buan ho òmínlò-za na sú lè ho jiló na sámu sí á yàwá here. O háa mu vá bueé bó a Yeesu yi, ò o kúaa ho jiló mu o núhú wán. ⁸ Bío ó o ní-kenínia mən mu, á ba yiwa cá mu yi, á ba wee bío: «Bíò ká yí nòn bè-yáarè le? ⁹ Ho jiló mu jòn lá dà à yéé ho yàwá na here yi á à sanká bən wáí á à na ba ní-khenia yi.» ¹⁰ O o Yeesu zūna bío ba wee bío, ó o bíà nòn ba yi: «Mi wee zá là a háa mu le we? Bío ó o wó làa mi á se. ¹¹ Ba ní-khenia bán làa mia á a keí mín wán féεε, éε ká ínén wón máa keí làa mia féεε. ¹² Ho jiló mu ó o kúaa í wán á fèra wíokaaráa í sáníá í nùuló bío yi. ¹³ Le í mí ho túiá na mia: Le Dónbeení bín-tente wé buera lùe lèe lùe yi, ho òmínjá búenbúen yi á ba à bío bío ó o háa na ká wó, á ba à leéka a bío.»

*O Zudaa wi ò o dé o Yeesu na
(Maaki 14.10-11; Luki 22.3-6)*

¹⁴ Lé mu ó o Yeesu nǐ-kenínia píru jún nǐ-kéní na 6a le Zudaa Isikariote wà van 6a yankarowà júnása cǎn, á vaá bía nǎn 6a yi: ¹⁵ «Hen ká í dó a Yeesu nǎn mia, á mi ì na webio mi?» A 6a mà le wén-hǎani 6óní làa píru nǎn wo yi. ¹⁶ A lá bún jii wán ó o Zudaa wǎa wee cà bǐo ó ò wé wé è dérǎa o Yeesu 6a nǐ yi.

*O Yeesu wee di ho Paaki dǐnló lè mí nǐ-kenínia
(Maaki 14.12-16; Luki 22.7-13)*

¹⁷ Ho *búurú na á ja-fini yí dó yi sǎnú díró 6àn nín-yání wizonle zoñ, ó o Yeesu nǐ-kenínia wà 6ueé tǔara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wíoka ho *Paaki sǎnú dǐnló bǐo yi.» ¹⁸ O o Yeesu wǎa bía nǎn 6a yi: «Mi lén zo ho lóhó yi, ká mi zoó fò mín làa nùpue na, à mi bío na 6ànso yi: O Nùhǔso bía le mí pǎahǔ dǎn, á lé ùnén cǎn á mí 6ueé dí ho Paaki sǎnú yi lè mí nǐ-kenínia.» ¹⁹ A 6a nǐ-kenínia wó bǐo ó o Yeesu bía le 6a wé, á wíokaa ho Paaki dǐnló bǐo.

(Maaki 14.17-21; Luki 22.14; Zǎn 13.21-30)

²⁰ Bǐo ho zǐihǔ dǎn, ó o Yeesu lè mí nǐ-kenínia píru jún kará ho dǐnló jǐhǔ yi. ²¹ Bǐo 6a wee dí, ó o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Le í mí ho tǔiá na mia: Minén nǐ-kéní lé yǐa á à dé mi ì na.» ²² O o nǐ-kenínia yilera lúnkaa mu bǐo yi làa sòobéé, á 6a búakáa wee tǔa wo yi lè mí nǐ-kéní kéní. A yǐa le: «Nùhǔso, mu lé mínén le?» A yǐa le: «Mu lé mínén le?» ²³ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Yà páanía zoó cǎ làa mi, wón lé yǐa á à dé mi ì na. ²⁴ O *Nùpue Za á à hí làa bǐo le Dónbeení bióní vǔahǔ bíarǎa mu. Ká yǐa màhǎ nǐ ì bè mu á ho yéréké è zo jǐhǔ. Bànso yáá lá yí ton, se mu sǔaaní.» ²⁵ O o Zudaa na á à dé wo ò na á lá le bióní ò o tǔara: «Nǐ-kǎránlo, á lé ìnén le, táá?» O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Ùnén lé yǐa bía mu.»

O Nùhǔso dǐnló

(Maaki 14.22-25; Luki 22.15-20; 1 Korénte 11.23-25)

²⁶ Bǐo 6a wee dí, ó o Yeesu lá ho búurú, á dó le Dónbeení bǎrákà, ò o cèekaa ho nǎn mí nǐ-kenínia yi ò o bía: «Mi fé là. Hón lé í sǎnía.» ²⁷ Bún món ó o lá le júnuní dèe na ho *dǐvén wi yi, á dó le Dónbeení bǎrákà ò o nǎn ho 6a yi ó o bía: «Mi búenbúen fé juka. ²⁸ Dén lé í cǎni na wíokaa wee zéeni le Dónbeení páanii na le bò bǐo, dén lé í cǎni na kúaarǎ 6a nùpua cèrèe bè-kora séndiaró bǐo yi. ²⁹ Le í bío mu na mia: A lá bǐo ká jii wán, á í máa bǐnǐ máa jū ho dǐvén mu, fúaa nǎnzoñ na á í khíi bǐnǐ ì jū ho wán Maá Dónbeení béeni yi.» ³⁰ Bún món, á 6a sía ho sǎnú lení à 6a wà yòora há Oliivewa vǐnsǐa búee wán.

O Yeesu bía le o Piere á à pí mí bǐo

(Maaki 14.26-31; Luki 22.33-44; Zǎn 13.37-38)

³¹ O Yeesu wǎa bía nǎn mí nǐ-kenínia yi: «Ho tǐnǎn-kéní na ká yi, ká mi búenbúen á à pí í bǐo. Mu bon. Mu tǔara le Dónbeení bióní vǔahǔ yi ká síi á 6a wee kǎrán:

ǎ ì búe o pi-pa,

á ho pi-6oohǔ pia á à kénná à lén ñ va há lùa búenbúen yi.»*

³² Εε ká í vèeró món, á í ì dí mí yahó vaá pa mia ho Kalilee kǎhǔ yi.»

³³ O o Piere lá le bióní á bía nǎn wo yi: «Hàrí à bǐa ká búenbúen pí ũ bǐo, á ìnén wón máa pí mu hùúu.» ³⁴ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Le í mí ho tǔiá na foñ: Ho tǐnǎn-kéní na ká yi, ó o kò-béé máa wá, ká ùnén bía há cúa-tǐn le fo yí zū mi.» ³⁵ O o Piere bía: «Í máa bío le í yí zū fo hùúu, hàrí ká í ko á í hí làa fo.» A 6a nǐ-kenínia na ká búenbúen bía mu bǐo dà-kéní mu.

O Yeesu wee flo ho Zetesemanii yi

(Maaki 14.32-42; Luki 22.39-46)

³⁶ O o Yeesu lè mí nǐ-kenínia wǎa vaá dǎn le lùe búí na 6a le Zetesemanii, ó o bía nǎn 6a yi: «Mi kéeni hen, ká ìnén wón á à lén ñ va vaá hen, á vaá flo.» ³⁷ O o fó a Piere là a

* 26:31 Mi loí Zakari vǔahǔ 13.7.

Zebedee zàwa nùwã ñun wàráa. Ó o yi wãa búakáa wee dè, á hácirí yáara. ³⁸ Ó o bía nòn 6a yi: «Í hácirí yáara dàkhíina. Í ka lè í máa fen. Mi kεεní hen làa mi à tñí mí yío.» ³⁹ Bñn món ó o wãa vá van cñnú, á vaá líí búrá, ò o wee fio kà síi: «Í Maá, ká mu lá dà à wé, à ù yí le le lònbee na kà à yí mi. Εε ká bùeé. Í yí le ñén sñi bío wé. Ùñén lé yía síi bío wé.»

⁴⁰ Ó o bñnia 6uara mí ñi-kenínia nùwã tñn mu cñn, á 6ueé yú 6a à mu dāmu 6ó 6a. Ó o bía nòn o Piere yi: «Éee minén, le léèrè dà-kéní na mii fání mi yío yi á à fio làa mi lé bñn mí yí dàña yí wó lon? ⁴¹ Mi fání mi yío, à fio, bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wérowó yi. Ó nùpue síi wee wé vá mu bè-tente wérowó yi, εε ká ho pánká na ó o ò wé làa bñ lé hña mia.»

⁴² Ó o Yeesu bñnia wà mu cúa-ñun ñii, á vaá wee fio kà síi: «Í Maá, hen ká le lònbee na kà yí dà máa dà í wán ká le yí yú mi, à ùñén lé fo síi bío pá wé.» ⁴³ Ó o tñn bñnia 6uara mí ñi-kenínia cñn, á 6ueé yú 6a à mu dāmu 6ó 6a. Ba yí dàña yí fánia mí yío. ⁴⁴ Mu cúa-tñn ñii, ó o bñnia wà, á tñn vaá flora mu bío dà-kéní mu.

⁴⁵ Bñn món, ó o bñnia 6uara mí ñi-kenínia cñn, á 6ueé bía nòn 6a yi: «Mi dūma wee vñnka le? Mi loñ, ho pāahñ dñn. Ó *Nùpue Za á 6a à dé 6a bè-kora wérowà ñii yi. ⁴⁶ Mi hñí wa lén. Yia á à dé mi ì na 6ueé dñn.»

Ba wñira a Yeesu

(Maaki 14.43-50; Luki 22.47-53; Zàn 18.2-11)

⁴⁷ Pāahñ na ó o Yeesu wee bío yi, à bñn ó o Zudaa 6ueé dñn. Ó lé 6a ñi-kenínia píru ñun ñi-kéní. Ba zāamāa na bò làa wó á 6uan hñ khà-túa lè hñ bñaa. Lé le *Dónbeenñ yankarowà ñúnása lè 6a *zúifùwa *ñi-kía lé bán tonkaa 6a. ⁴⁸ Ó Zudaa, yia á à dé o Yeesu mu á à na, á zéenia bío 6a zāamāa á à zūñnáa wo. Ó bía: «Í hña vaá tēenia nùpue na yi lè le kñnbii, se wón lé yia mi wee cà, à 6a wãa wñi wo.» ⁴⁹ Ó o dēenia wà 6ueé 6ó a Yeesu yi ò o bía nòn wo yi: «Ñi-kàránlo, foó.» Ó o tēenia wo yi lè le kñnbii. ⁵⁰ Ó o Yeesu bía nòn wo yi: «Wàn bñnlo, bío fo wà 6ueé wé hen, à ù wãa wé.»

A bña ká wà 6ueé 6ó a yi, á wñira a. ⁵¹ A bña wi là a Yeesu mu ñi-kéní 6úí dò mí khà-tóní ò o hà le Dónbeenñ yankarowà ñúhñso beenñ ton-sá ñin-tñani ñikāahñ kúio. ⁵² Ó o Yeesu wãa bía nòn wo yi: «Dé ù khà-tóní mí lóorè yi. Lé bío á bña wee khuii hñ khà-túa búenbúen khii hí làa há. ⁵³ Fo yí zū ká í lá dà à ve í Maá le o 6uee séení mi le? Ó o lá à dēení ì tonka mí wáayi tonkarowà hñ-táwá ká 6a po kuio píru ñun le?† ⁵⁴ Εε ká mu wó ká, á bío túara le Dónbeenñ bíoní vñahñ yi á à wé kaka ñii ì síráa? Mu bon, ho vñahñ mu yi á mu bía le lé ká síi á mu ko mu wéráa.» ⁵⁵ Bñn món ó o Yeesu bía nòn 6a zāamāa yi: «Mi so lá ko mi 6ua khà-túa làa bñaa 6uee wñiraa mi lòn ñi-kāanii le? Làa wizooní búenbúen ká í lá wee wé kεεní le *Dónbeenñ zì-beenñ yi à kàrán 6a nùpua á mi yí wñira mi. ⁵⁶ Εε ká bñn búenbúen wó lée bèra a na, à le *Dónbeenñ ñi-cúa fεerowà bío na 6a bía le Dónbeenñ bíoní vñahñ yi à ñii sí.» A 6a ñi-kenínia búenbúen wãa lùwa 6a día a.

Ba 6uan o Yeesu vannáa ho làndá tñiá fεerowà cñn

(Maaki 14.53-65; Luki 22.54-55, 63-71; Zàn 18.12-14, 19-23)

⁵⁷ Bña wñira a Yeesu á 6uan wo vannáa 6a yankarowà ñúhñso na 6a le Kayiifu cñn. Lé bñn á ho *làndá bío zéenílowa lè 6a *zúifùwa ñi-kía kúaa mín wán yi. ⁵⁸ Ó Piere khèra bò a Yeesu món fúaa o Kayiifu lún, á vaá zoó páania kará lè 6a parowà, á wee loñ bío mu hña wéráa. ⁵⁹ Ba yankarowà ñúnása, lè ho làndá tñiá fεerowà búenbúen wee cà bío 6a à koonínaa o Yeesu yi á à bè yi ì síinínaa o ñúhñ á à na 6a à 6úe. ⁶⁰ Ká 6a mähá yí yú bío 6úí, hàrí bío 6a nùpua cèrèè pá wãa 6uara 6ueé koonía o yi mí cúee. Mu véenii, á nùpua nùwã ñun 6úí ⁶¹ 6uara 6ueé bía bío ká: «Ó ñii mu bía le mí dà à fio le Dónbeenñ zì-beenñ á à bñí ì so há wizooní bío tñn yi.» ⁶² A 6a yankarowà ñúhñso líí hñnòn yóó ññn ò o bía nòn o Yeesu yi: «Bíó 6a nùpua mu wee bío ù ññn yi á fo le fo yí máa bío dēe 6úí yi le?» ⁶³ Ó o

† **26:53** Ho wáayi tonkarowà hñ-táwá kuio píru ñun na bío bña ká á kuure dà-kéní wee yí hñ-táwá muaaseé hēzñ síi.

Yeesu cèkè ò o òdín. A 6a yankarowà jùhúso wáa bíá nòn wo yi: «Í wee fio fo, le Dónbeení na wi fèe yèni yi, ká fo lé o *Krista, le Dónbeení Za, ũ bío mu na wén.»⁶⁴ O o Yeesu bíá nòn wo yi: «Lé fo bíá mu. Le í mǐ ho tǔiá na mia: A lá bǐo kà wán, á mi ì mi a Nùpue Za ká a kará le Dónbeení na dà mu bǐo búenbúen nín-tǐáni.† Mi mún khíi mi a ká a kará há dùndúio wán wà à 6uen.»§

⁶⁵ A 6a yankarowà jùhúso wáa lèkkaa mí dà-zínii lé bǐo mu vá a yi dàkhíina, ò o bíá: «Lé le Dónbeení ó o là. Wa màkoo yáá wáa mía seéràsa yi. Mi ná bǐo ó o là le le Dónbeení.⁶⁶ Awa, á lé mu yén á mi wee leéka?» A 6a bíá: «O wó khon, ó o ko ò o búe.»⁶⁷ A 6a wee púini mí jinsáni kúee o yahó wán, ká 6a a vǔaa wo le mí nín-kuio. Ba búii wee fio o sáará,⁶⁸ ká 6a a bío: «Ūnén Krista, wáa zéeni yia vǐna fo làa wén.»

O Piere pá a Yeesu bio

(Maaki 14.66-72; Luki 22.56-62; Zán 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Hón pǎahú so yi, ò o Piere pá kará ho lún yi, á 6a yankarowà jùhúso beení ton-sá háa ñi-kéní vá 6ueé 6ó a yi, á bíá nòn wo yi: «Ūnén mún lá wi là a Kalilee ñii Yeesu.»⁷⁰ Ká a Piere màhá pá mu 6a nùpua búenbúen yío yi, ò o bíá: «Bǐo fo wee bío ká á ínén yí zǔ.»

⁷¹ O o wà vaá òdín ho lún zǔajii. O o ton-sá háa ñi-kéní tǐn mǎn wo, á wón bíá làa bíá wi bǐn: «Yia ká là a Nazareete ñii Yeesu lá páanía wi.»⁷² O o Piere tǐn pá mu ò o báa: «O ñii na ká a ínén yí zǔ.»

⁷³ Mu dó mi yi cǐnú, á bíá bǐn vá 6ueé 6ó a Piere yi, á 6a bíá nòn wo yi: «Mu bon kénkén. Fo lé 6a ñi-kéní búii. Ū bíoni wee zéeni mu.»⁷⁴ O o Piere wíokaa báa le mí sòobéé á bíá: «O ñii na ká á í yí zǔ hùúu.» Ho pǎn-kéní mu yi, ó o kò-béé wá. ⁷⁵ O o Piere hácirí màhá bǐnía 6uara bǐo ó o Yeesu bíá nòn wo yi wán: Sáni ò o kò-béé wá, bǐn ká ūnén pá le fo yí zǔ mi á òn há cúa-tǐn. O o Piere ló, á léé wá búbùbù.

27

Ba buan o Yeesu vannáa o Pilaate cón

(Maaki 15.1; Luki 12.1; Zán 18.28)

¹ Le yǐnbíi búiríi á le *Dónbeení yankarowà júnása, le 6a *zúifúwa ñi-kǐa búenbúen páanía wó le ñii le mí ì na a Yeesu 6a à búe. ² A 6a nòn le ñii le 6a ca a, á 6ua varáa o *Pilaate cón, yia ho *Oroomu béé bàrá ho Zudee kǎhú jùhú wán.

O Zudaa húmú bio

(Bè-wénia 1.18-19)

³ Bǐo ó o Zudaa, yia dó a nòn á mǎn ò o Yeesu 6a síinia jùhú le mí ì búe, ó o zǔna le mí wó khon, ó o yilera yáara, ó o buan le wén-hāani 6óní làa píru á bǐnía 6ueé nòn le Dónbeení yankarowà júnása le 6a ñi-kǐa yi, ⁴ ò o bíá: «Í 6èntǐn wó khon lé bǐo á í nòn yia yí yáara dèe le 6a búe.» Ká bán màhá bíá nòn wo yi: «Á bǐn ciran warén le? Ūnén lé yia làa bú.»⁵ O o Zudaa mǐina le wári kúaará le *Dónbeení zǐ-beení yi, ò o ló léé wà, á vaá lù ho hǔlò zon. ⁶ A le Dónbeení yankarowà júnása khuiira le wári, á 6a bíá: «Wa làndá yi, á dén wári so síi yí ko le kúee le Dónbeení zǐ-beení wári wán, lé bǐo á le lé le cǎni wári.»

⁷ A 6a wǎanía tò, á 6a yà ho mǎhú búii na 6a wee ve làa «Có-mí Mǎhú» làa de, á wó le 6a ñi-hǎni nùuníi. ⁸ Lé bǐn te bǐo 6a wee veráa ho mǎhú mu làa cǎni mǎhú hàri lòn zuia. ⁹ A le *Dónbeení jǐ-cúa fèero Zeremii bǐo na ó o bíá á ñii súráa: «Ba khuiira le wén-hāani 6óní làa píru, dén na lé le wári na ó o *Isirayeele ñipomu héhaa là a yàamu ¹⁰ á yà là a có-mí mǎhú làa bǐo ó o jùhúso bíaràa mu nòn mií.»*

O Pilaate wee tǔaka a Yeesu yi

(Maaki 15.2-5; Luki 23.2-5; Zán 18.29-38)

† 26:64 Mi loí Lení vǔahú (Psaumes) 110.1 § 26:64 Mi loí Daniyele vǔahú 7.13 * 27:10 Mi loí Zakari vǔahú 11.12-13; Zeremii vǔahú 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15

11 Bìo 6a 6uan o Yeesu vannáa o *Pilaate cón, á wón tùara a yi: «Lé ùnén lé 6a *zúifùwa béε le?» O o Yeesu bía nòn wo yi: «Fo bía mu.» 12 Bún món, á bìo 6a yankarowà júnása le 6a nì-kíá wee kooní a yi, ó o yí bía dèε. 13 O o Pilaate wáa bía nòn wo yi: «Bìo 6a wee bío ù jii búenbúen á fo yí máa jí le?» 14 O o Yeesu yí bía dèε mu búí dǎní yi. A mu wó a Pilaate coon dàkhíina.

Ba siiníá o Yeesu jùhù le mí ì búε

(Maaki 15.6-15; Luki 23.13-25; Zǎn 18.39-40; 19.4-16)

15 Ho *Paaki sǎnú lée Paaki sǎnú díró yi, à yǎ ho *Oroomu béε bàrá ho Zudee kǎhù jùhù wán à lén o kàsó nǎi búí díá, yǎ 6a zǎamáa le o díá. 16 Mu ù wé à kàsó nǎi búí wi bín á yèni ló. Ba wee ve o làa [Yeesu] Barabaasi. 17 O o Pilaate wáa tùara 6a zǎamáa na kúaa mín wán yi: «Lé o yén á mi wi à ì lén díá? Lé o [Yeesu] Barabaasi lée tàá lé o Yeesu na 6a le *Krista?» 18 O Pilaate zǎ kénkén le 6a dó a Yeesu nòn mí yi lé bìo le yandee wi 6a yi o bìo yi.

19 Pǎahù na ó o Pilaate wi le cítii ffinii lahó yi, á bǎn háa le 6a 6uee bío bìo kà na a yi: «Yí dé ù jii o nǎi mu bío búí yi. Lé o yí wó yí khon. Ho tǎnǎahù, á ì bèn tǎn lò bon há kónkórǎ yi o bìo yi.»

20 A le *Dónbeení yankarowà júnása le 6a *zúifùwa nì-kíá á bía 6ó 6a zǎamáa jùhù, le 6a fíio o Barabaasi lén díaró ká 6a búε o Yeesu. 21 O o Pilaate lá le bíoní ò o tùara 6a yi: «Ba nùwǎ jùn na kà tǎhù, á lé o yén á mi le ì díá?» A 6a bía nòn wo yi: «Díá a Barabaasi.» 22 O o Pilaate tùara 6a yi: «Ká a Yeesu na 6a le Krista á mi le ì wé kakarǎa?» A 6a búenbúen bía: «Búεε wo ho *kùrùwǎ wán ò o hí.» 23 A wón tùara 6a yi: «Lée webio ó o wó khon yi?» A 6a wíokaa wee bío pónpón: «Búεε wo ho kùrùwǎ wán ò o hí.»

24 Bìo ó o Pilaate mǎn ò o yí dà bìo búí máa wé, à 6a nùpua hoorǎ wíokaa wee dé wán, ó o lá mu jumu ò o sɛera mí níní 6a zǎamáa yahó ò o bía: «Ì níi ló a nǎi na kà 6úeró bío yi.» 25 A 6a zǎamáa búenbúen bía: «Le o húmú bío sǎnsǎ warén le wa zàwa.» 26 O o Pilaate wáa léra a Barabaasi díá, ò o le 6a ha a Yeesu le há làbàaní. O o nòn wo le 6a búεε ho kùrùwǎ wán.

Ba dásíwǎ wee zùarǎka a Yeesu yi

(Maaki 15.16-20; Luki 23.11; Zǎn 19.2-3)

27 O Pilaate dásíwǎ 6uan o Yeesu zonnáa le zǐ-beení lún yi, à 6a von mí ninzàwa na ká búenbúen á 6a 6ueé kíniá wo yi. 28-29 Bìo 6a le mí ì zùarǎka a yi, á 6a tɛra a sǐ-zǐniá, à 6a zǐniá wo le ho kánbun muhù†. Ba tǎ ho jùhù kíri le há kíkara á yòó bò a jùhù wán á wó là a bá-zàmu khènlúee, à 6a dó le kǎaní o nín-tǎáni, á wee lii fǎrá mí nǎnkó júná wán o yahó, ká 6a a bío: «Zúifùwa béε, foó!» 30 Ba wee pǔníní mí jinsǎní kúee o wán, á wee fé le kǎaní vǐn là a jùhù. 31 Bìo 6a zùarǎkaa wo yi vó, á 6a tɛra ho kánbun muhù, à 6a bǐniá zǐniá wo là a kùrú sǎa, á 6uan wo wà vaá búεε ho kùrùwǎ wán.

O Yeesu 6a búaa ho kùrùwǎ wán

(Maaki 15.21-32; Luki 23.26-43; Zǎn 19.17-22)

32 Bìo 6a zoó wee lé ho lóhó yi, á 6a fò mín làa nǎi búí na 6a le Simǎn. O wee lé ho Sirɛena lóhó yi. A 6a dásíwǎ kǐkǎa wo yi le o fé o Yeesu kùrùwǎ pí. 33 Bìo 6a vaá dǎn ho lahó na 6a wee ve làa Kolokota, bún kúarǎ le «jún-6òkuee lahó,» 34 á 6a nòn ho *dǐvén na 6a lúnkaa le mu bío búí na hɛε o Yeesu yi le o ju. Ká a dǐndío mu, ó o pǎ le mí máa ju mu.

35 Bìo 6a búaa wo ho kùrùwǎ wán vó, á 6a wó le jún-sǐni bío á sankaarǎa o sǐ-zǐniá, 36 à 6a karǎ bǐn pan wo yi. 37 Ba tùara bío nòn 6a siiníanǎa o jùhù ho penperɛn wán á yòó búaa o jùhù yi: YǐA Kǎ LÉ O YEESU, 6A ZÚIFÙWA BÉε. 38 Nǐ-wǎnna nùwǎ jùn 6a mún búaa há kùrùwǎwǎ wán là a Yeesu. O nǐ-kéní wi là a nín-tǎáni, ó o nǐ-kéní wi là a nín-káahó.

39 Ba nùpua na wee khíi làa bǐn wee kíbón mí júná ká 6a à là a, 40 ká 6a a bío na a yi: «Ùnén na lá wi à ù fíio le *Dónbeení zǐ-beení à bǐní so le bǎn dà-veere há wízoní bío tǐn

† 27:28-29 Mi loń Maaki vǎahù 15.17

yi, wáa fení ütén. Ká fo lé le Dónbeení Za, à ù lé ho *kùrùwá wán lii.»⁴¹ Hàrí le Dónbeení yankarowà, lè ho làndá bío zéenílowa, lè 6a nǐ-kíá wee yáa mí jíní yi na a yi ká 6a a bío:⁴² «O feníá 6a búí, ò orén màhǎ yí dà máa fení mítén. O yí le mí lé o Isirayεele nípomu bée le? O o wáa lé ho kùrùwá wán lii, á wa à dé wa sía wo yi. ⁴³ O dó mí síi le Dónbeení yi, á bía le mí lé le Dónbeení Za. Awa, ká le Dónbeení mu wa a, à le wáa fení a.»⁴⁴ Ba nǐ-wánna na 6a búaa há kùrùwáwá wán o nǐsáa mún wee là a làa bún síi.

O Yeesu húrun

(Maaki 15.33-47; Luki 23.44-56; Zán 19.25-42)

⁴⁵ Le wii yòo fàraló pàahú, á ho kǎhú búenóúen dǐndǐn wó le tǐbírí, á míana fúuu fúaa le wi-háarè. ⁴⁶ Le wi-háarè mu pàahú, ó o Yeesu bía bío ká pǎnpǎn: «Elii, Elii, lama sabatanii?» (Bún kúará le «wán Dónbeení, wán Dónbeení, fo pǎ mi díá le we?»†) ⁴⁷ A bía wi bǐn nùwá yén búí ná mu, á 6a bía: O wee ve o *Elii. ⁴⁸ A 6a nǐ-kéní lùwa vaá lá le dèe búí na wee kúiní mu numu 6ua, á 6ueé zǐra mu bè-jia yi, á can le 6úaaahiire yi yòo dá a Yeesu yi le o ju. ⁴⁹ Ba búí bán 6èn wee bío: «Mi díá le wa loí le o Elii 6ueé fení a le?»

⁵⁰ O o Yeesu wíokaa wáamaa pǎnpǎn, ò o húrun. ⁵¹ Hón pàahú so yi, á ho pǎnsò-beení na zoó céra le Dónbeení zǐ-beení yi á yòo lèera mí tǎhú líí ló. A ho tá dèkíó, á há 6úaarà benkaa. ⁵² Há búráa jíní hénkaa, á le Dónbeení nùpua cèrèe búí na lá húrun á vèera. ⁵³ Ba ló há búráa yi, ó o Yeesu vèeró mún, á 6a líí zon le Dónbeení lóhó Zeruzalεemu yi. A 6a nùpua cèrèe mǎn 6a.

⁵⁴ A ho Oroomu dásíwá jùhúso lè 6a dásíwá na lá pan o Yeesu yi á mǎn ho tá dèkéro làa bío wó, á 6a zána dàkhíina, á 6a wee bío: «O 6èntín lá lé le le Dónbeení Za binbirí.»

⁵⁵ Háawa cèrèe mún kera bǐn, á khèra dǐn wee loí. Ba lé bía bò a Yeesu yi hàrí ho Kalilee yi, á wee sá na a yi. ⁵⁶ Ba háawa mu tǎhú ó o Makadala Mari, là a Zaaki là a Zozeεfu bàn nu Mari, là a Zebedee nùwá bàn nu á wi yi.

⁵⁷ Bío ho zǐihú dǎn, á ho Arimatee lóhó nǐ búí na lé o nàfòró 6ànso á wà 6uara. O yèni 6a le Zozeεfu. O mún lá lé o Yeesu nǐ-kenínia nǐ-kéní búí. ⁵⁸ Wón lé yǐa wà vaá flora a Yeesu nǐ-hínmu o *Pilaate cǎn. O o Pilaate le 6a díá le o lá. ⁵⁹ O o Zozeεfu lá há, á bá lè ho pǎnsò-finle, ⁶⁰ á dó mí kùrú búure yi na ó o có ho 6úaaahó yi. O o bǐiníia le hue-beení á pon le jii, ò o wà. ⁶¹ Mu wee wé ò o Makadala Mari lè mí yèn-6ua Mari na so á kará sánsáa le búure.

Ba dásíwá pan o Yeesu búure yi

⁶² Mu tá na lée tǎn, ho *Sabaa zon, á 6a yankarowà júnása, lè 6a *Farizíewa páanía van o Pilaate cǎn, ⁶³ á vaá bía nǎn wo yi: «Cùkúso Pilaate, o sabín-fúaaalo mu bióní búí á wa hácírí 6uara wán. Bío ó o yǐo lá wi lua, ó o bía le mí húmú wizooní tǐn zon ká mí ì vèe. ⁶⁴ Cén na le jii le 6a pa le búure yi fúaa mu wizooní tǐn níi, bèra a na ò o nǐ-kenínia yí 6uee lén o sáníia ká 6a bío na 6a zámáa yi le o vèera. A dén sabéré so á à poí dío ho yahó.» ⁶⁵ O o Pilaate bía nǎn 6a yi: «Ba dásíwá na a pa le búure yi wi hen, nín-bǐa. Mí fé 6a à mi lén vaa pa le yi làa bío mi dà à wé làa bú.» ⁶⁶ A 6a wáa wà vaá léra le búure mu paró bío yǐo. Le hue-beení na pon le búure jii á 6a wíokaa pon kúinkúin, á bàrá 6a dásíwá le 6a pa le yi.

28

O Yeesu vèera

(Maaki 16.1-10; Luki 24.1-12; Zán 20.1-10)

¹ Ho dimaasi zon tá-tǐa yi, ká ho *Sabaa khíina, ó o Makadala Mari lè mí yèn-6ua Mari na so á wà van le búure wán. ² Yǐo 6ueé tǐ, á ho tá dèkíó lè mí pánká, ó o Núhúso Dónbeení wáayi tonkaro búí yòo ló líí bǐiníia le huee khíi bàrá á yòo kará wán. ³ O wee juiíka lè ho

† 27:46 Mi loí Lení vùahú (Psaumes) 22.2

viohó ñuúkaró bïo síi, á sí-zínia ka púiapúiapúia. ⁴ Ba parowà zána fúaa ba wee zà, á ka lè ba húrun.

⁵ A ho wáayi tonkaro lá le bíoni, ò o bía nɔn ba háawa yi: «Minén háawa mu, mi yí zón. I zú le mi wee cà a Yeesu, yia ba búaa ho *kùrùwá wán. ⁶ O mía hen, o vèera làa bïo ó o hía bíaráa mu. Mi buen buee loń ho lahó na ó o lá duma yi. ⁷ Mi bánbá vaa bío na a ñi-kenínia yi le o vèera. A bïo kà wán, ó o dú ba yahó van ho Kalilee kǎhú, lé bín ba vaá mi a yi. Bún lé bïo á ñ lá wi à ñ bío na mia.»

⁸ A ba dèenia bínia fùafùà ká ba zónkaa, á ba sía mún pá wan làa sòobéε, á lùwa vaá bía mu là a Yeesu ñi-kenínia. ⁹ Yio buee tí, ò o Yeesu wee sí ba yahó, á bía làa ba: «Mi foó.» A ba vá buee bó a yi, á líi buan o zení yi à ba bùaanía wo. ¹⁰ O o Yeesu wáa bía nɔn ba yi: «Mi yí zón. Mi lén vaa bío na wán zàwa yi le ba lén va ho Kalilee kǎhú, lé bín ba à mi mi yi.»

Ba dásíwá na lá pan o Yeesu búure yi ñi-cúa

¹¹ Bïo ba háawa wi ho wǎhú wán wà, á ba dásíwá nùwá yen búii na lá pan le búure yi bèn wà lion ho lóhó yi, á líi bía bïo wó búenbúen nɔn ba yankarowà ñúnása yi. ¹² Le *Dónbeení yankarowà ñúnása kúaa mín wán lè ba *ñi-kíá á wǎanía tò, à ba nɔn le wári na boo ba dásíwá yi, ¹³ à ba bía nɔn ba yi: «Mi bío le o ñi-kenínia buee ñuaana a ho tá tlahú ká mi duma. ¹⁴ Hári ká a *Pilaate wó wó ñá mu, á wa à zún bïo wa à bío á à búeráa o ñúhú, á mi ñúná á à lé.» ¹⁵ A ba parowà fó le wári, à ba wó làa bïo ba bíaráa mu nɔn ba yi. A mu bènbéra fò há lùà búenbúen ba *zúifùwa cón á buee bó ho zuia yi.

O Yeesu zéenia miten lè mi ñi-kenínia

(Maaki 16.14-18; Luki 24.36-49; Zán 20.19-23; Bè-wénia 1.6-8)

¹⁶ Ba ñi-kenínia píru dòn wà van ho Kalilee kǎhú, le búe-za na ó o Yeesu zéenia làa ba wán. ¹⁷ Bïo ba mɔn wo, á ba bùaanía wo, ká ba búii wi ba tlahú pá titikaa. ¹⁸ O o Yeesu vá buara, ò o bía nɔn ba yi: «Mu bïo búenbúen wéró ho wáayi lè ho tá wán á le Dónbeení nɔn pánká mi. ¹⁹ Mi wáa lén va há síwá nùpua búenbúen cón, à vaa wé ba lè ñi-kenínia. Mi bátizé ba o Maá là a Za lè le Dónbeení Hácíri yèni yi. ²⁰ Mi kàrán ba à ba wé bè bïo búenbúen na á ñ henía nɔn mia yi. Mi zún mu, ñ ñ keri làa mia há wizooní búenbúen yi fúaa ho ñmíñá véro.»

Le Dónbeenì bin-tente vūahú na ó o Maaki túara

Vūahú túaró nūhú

O Maaki hía wee bè là a Piere là a Poole, á wee séení 6a le Dónbeenì tonló yi (Bè-wénia 13.5; Koloosisa 4.10; Piere nín-yání 5.13). O Maaki vūahú wee zéení le o Yeesu lé le Dónbeenì Za na yú ho pánká mu bïo búenbúen wán (Maaki 1.1; 15.39).

Bïo ó o Zān na hía wee bátízé 6a nùpua á buara buéé wíokaaráa ho wōhú ká là a Yeesu, lé bñn ó o Maaki nín-yání túara mí vūahú yi. O mún zéení bïo ó o Yeesu buara buéé bátízéararáa o Zān cón làa bïo ó o Satāni khàráa wo lońna bïo (Maaki 1.1-13).

Bïo ó o Yeesu von lè mí nñ-kenínia, làa bïo ó o wó, bñn búenbúen ó o Maaki túara mí vūahú yi (Maaki 1.14-10.52).

O Yeesu fèra bía bïo va á wé o yi ho Zeruzalεemu yi á nñn mí nñ-kenínia yi. Ká 6a màhǎ yí zūńna a bioní mu kúará (Maaki 8.31; 9.30-32; 10.32-34).

Pāahú na ó o Yeesu wee zo ho Zeruzalεemu yi, á 6a zāamáa dó ho cùkú beenì wo yi. Ká 6a *zúifùwa ya-díwá bán pǎ a bïo (Maaki 11-13). O Maaki vūahú véení, ó o zéení a o Yeesu húmú là a vèeró bïo (Maaki 14-16).

Le Dónbeenì tonkaa o Zān Batiisi

(Matiye 3.1-12; Luki 3.1-9, 15-17; Zān 1.19-28)

¹ Dïo ká lé le bin-tente, dïo wee zéení le Dónbeenì Za Yeesu *Krista bïo nūhú búεeníi ² làa bïo le Dónbeenì bía mí nñ-cúa fεero *Ezayii vūahú yi:

«ǎ ì tonka ì tonkaro

o ò dí ũ yahó á buéé wíoka ũ wōhú.*

³ Nii búii wee bío pónpón le dùure yi ká síi:

«Mí wíoka ho wōhú ká a Nūhúso ò buen.

Mí muin ho wōhú na o ò bè.†»

⁴ Á lé bñn mu bèn wóráa. O nñi búii na 6a le Zān hía wi le dùure yi, á bïo ká lé bïo ó o wee bue: «Mí buen à ì bátízé mia, lé bñn á à zéení le mí khú mu bè-kora wéró yi, á bò le Dónbeenì yi, á le è sén mí bè-kora á à día.» ⁵ Ho Zudee kōhú nùpua lè ho Zeruzalεemu lóhósa búenbúen wee lé buen o cón. Ba wee zéení mí bè-kora 6a nùpua yahó, ò o Zān bátízé 6a ho Zurudēn muhú yi. ⁶ O Zān dà-zínii tǎ là a cón-númúkú varà, á ku-εéñii wó lè ho sǎahú. O bè-dínii lé 6a hawà lè hǎ sò-kia sòró. ⁷ Bïo ká lé bïo ó o hía wee bue na 6a zāamáa yi: «Nùpue búii wí ì món wà a buen, wón po mí. Ì yàá yí ko là a nakāa tenló hùúu.

⁸ Inén bátízéa mia lè mu numu yi, ká arén wón khii bátízé mia lè le Dónbeenì Hácírí.»

O Yeesu bátízémù là a kúará lénló bïo

(Matiye 3.13-17; 4.1-11; Luki 3.21-22; 4.1-13)

⁹ O Yeesu wǎa ló ho Kalilee kōhú lóhó na 6a le Nazarεete yi á van o Zān cón, á wón bátízéa a ho Zurudēn muhú yi. ¹⁰ O Yeesu zoo léení mu numu yi, ó o mñn ho wáayi à ho nñi héra lè mí pánká, á le Dónbeenì Hácírí lion lòn háponi o wán. ¹¹ A mu tǎmu búii sǎ ná ho wáayi, á bía: «Fo lé ì Za na á ì bò ì tàká wán, ũ bïo sí mi.»

¹² Bñn món á le Dónbeenì Hácírí dèení nàana a vannáa le dùure yi. ¹³ O wó hǎ wizooní búará-nun bñn. Lé hón pāahú so búenbúen ó o Satāni khà a yi lońna. O kera 6a nǎpuwà tǎhú bñn á bïo ó o màkóo wi yi, á ho wáayi tonkarowà wee wé na a yi.

O Yeesu von 6a ce-pawà nùwǎ náa

(Matiye 4.12-22; Luki 4.14-15; 5.1-11)

¹² Bñn món á le Dónbeenì Hácírí dèení nàana a vannáa le dùure yi. ¹³ O wó hǎ wizooní búará-nun bñn. Lé hón pāahú so búenbúen ó o Satāni khà a yi lońna. O kera 6a nǎpuwà tǎhú bñn á bïo ó o màkóo wi yi, á ho wáayi tonkarowà wee wé na a yi.

O Yeesu von 6a ce-pawà nùwǎ náa

(Matiye 4.12-22; Luki 4.14-15; 5.1-11)

* 1:2 Mi loń Malasii vūahú 3.1 † 1:3 Mi loń Ezayii vūahú 40.3

14 O Zān d'éró ho kàsó yi m'ón, ó o Yeesu wà van ho Kalilee k'òhù á vaá wee bue le Dónbeení bín-tente na 6a nùpua yi. 15 O wee bío na 6a yi: «Ho p'áhù jii tun, le *Dónbeení b'eení bueé 6ó. Mi khi mu bè-kora w'éró yi à bè le Dónbeení yi, à mi tà le bín-tente bío.»

16 Bío ó o Yeesu h'ia bá ho Kalilee v'ũ-beení jii wà, ó o vaá m'ón 6a ce-pawà n'uwá j'ùn. Ba lé o Sim'ón lè m'ín za Andere. Ba wee y'éní mí z'úán dé mu j'umu yi. 17 O o Yeesu b'ia n'ón 6a yi: «Mi buee bè mií, á ì wé á 6a nùpua lé b'ia mi wé è yí á à 6ua à 6uennáa ì c'ón làa bío mi wee paráa 6a cewà bío síi.» 18 A 6a d'ènía k'úaará mi z'úánwà à 6a bò là a Yeesu wà.

19 O Yeesu dá vá van mí yahó, ó o m'ón o n'ii búí na 6a le Zebedee z'áwa, o Zaaki lè m'ín za Zān à 6a wí mí woohù yi wee w'íoka mí z'úánwà. 20 O o Yeesu d'ènía von 6a, á 6a ló díá m'ín maá Zebedee lè 6a ton-s'áwá ho woohù yi, à 6a bò là a Yeesu wà.

*O n'ii na ó o c'íná wee beé lò
(Luki 4.31-37)*

21 O Yeesu lè mí n'ii-ken'inia wà van ho *Kap'eyayuumu lóhó yi. Ba *z'uíf'ùwa v'únló wizonle na 6a le *Sabaa z'ón ó o zon 6a k'áránl'ó z'ii yi, á zoó wee k'árán 6a. 22 A b'ia j'á a b'ioní w'ó coon làa s'òob'é. Lé bío ó o yí k'áránna 6a nùpua lè ho *l'ándá bío z'éen'ílowa bío síi. Orén w'ó mu lè ho p'ánká na le Dónbeení n'ón wo yi.

23 Mu p'áhù mí b'ere yi, à b'ún ò o n'ii búí na ó o c'íná wí yi bueé zon 6a z'uíf'ùwa k'áránl'ó z'ii yi, á b'ia p'ónp'ón: 24 «Nazareete n'ii Yeesu! Lée webio á ù wà bueé cà wa c'ón hen? Fo 6uara wa y'áaró bío yi lée? Ba le ì yí z'ú fo le? Únén lé y'ia lé le Dónbeení nùpue na le tonkaa.» 25 O o Yeesu n'amakaa wo yi: «Wé t'été. Lé o n'ii mu yi l'ónb'io.» 26 O o c'íná z'èk'era a n'ii lè ho p'ánká, ò o ló a yi ká a w'áamaa p'ónp'ón. 27 A 6a nùpua w'ó coon d'akh'ína, f'úaa 6a wee bío m'ín yi: «Éee! Bío kà lée webio? Ho lée k'áránl'ó finle na p'ánká wí. Hàrì 6a c'ínáwa ó o nùpue mu wee na le jii yi, à 6a wé bío ó o wí à 6a wé.» 28 O o Yeesu y'èni d'ènía ló f'ùaf'ùwa ho Kalilee k'òhù búenb'úen yi.

*O Yeesu w'éera 6a v'ánvárowà c'èr'è
(Matiye 8.14-17; Luki 4.38-41)*

29 B'ún m'ón ó o Yeesu ló 6a *z'uíf'ùwa k'áránl'ó z'ii á bò m'ín là a Zaaki là a Zān á t'érénna van o Sim'ón là a Andere b'án z'ii. 30 Mu w'ó ò o Sim'ón b'án h'io h'áa wí le d'ámu d'è yi, lé bío le t'èni wee z'è wo. O Yeesu buee d'èni á 6a b'ia a bío làa wo. 31 O o Yeesu vá vaá d'ín o j'uhù yi, ò o líí f'ù a n'ii yi h'ón'ia làa wo, á le t'èni kh'ína ó o d'ènía h'ín'ón n'ón ho d'ínl'ó 6a yi. 32 Le wii zoró m'ón, ho tá yuuní,† á 6a nùpua 6uan mi v'ánvárowà làa b'ia 6a c'ínáwa wí yi búenb'úen 6uarar'áa o Yeesu c'ón. 33 Ho lóhó n'ipomu búenb'úen ló bueé k'úaa m'ín wán le z'ii z'úaj'ii. 34 O Yeesu w'éera 6a nùpua c'èr'è na mu v'ámú lè mi síiwà lá wee beé lò, á m'ún j'ón 6a c'ínáwa c'èr'è léra b'ia 6a wí yi. O yí máa díá à 6a c'ínáwa mu bío, lé bío 6a z'ú a síí.

(Luki 4.42-44)

35 Mu tá na lée t'ón y'ínb'ii búir'ii, ká ho tá ka y'úíí, ó o Yeesu h'ín'ón le z'ii yi, á wà ló ho lóhó m'ón le l'ùe búí na á nùpue m'ia yi, á lée wee f'io le Dónbeení yi b'ín. 36 O o Sim'ón lè mí n'inz'áwa ló lée wee cà a. 37 Bío 6a vaá y'ú a, á 6a b'ia n'ón wo yi: «Loí, 6a nùpua búenb'úen wee cà fo.» 38 Ká a Yeesu m'áh'á b'ia n'ón 6a yi: «Mi wa lén va h'á l'órá na b'amakaa yi. I m'ún ko à ì vaa bue le bín-tente b'ín, lé bío á b'ún lé ì b'uenl'ó j'uhù.» 39 O o w'áa h'ín'ón tò ho Kalilee k'òhù búenb'úen yi wà, á wee bue le Dónbeení b'ioní na 6a nùpua yi 6a *z'uíf'ùwa k'áránl'ó z'ini yi, á m'ún wee j'á 6a c'ínáwa lén b'ia 6a wí yi.

*O Yeesu w'éera a 6'úeré búí
(Matiye 8.1-4; Luki 5.12-16)*

† 1:32 Ho Sabaa j'uhù wee wé 6'úa ho y'èz'má z'ón z'ihù à vaa vé ho t'ib'irí z'ón le wii zoró p'áhù. Lé b'ún n'ón á 6a b'iar'áa hen le 6a nùpua pan le wii líi zoró á wee 6uar'áa mí v'ánvárowà 6uennáa o Yeesu c'ón, lé bío 6a lá yí dà máa wé mu le wisoni yi ho Sabaa bío yi.

40 *Bùéré búí wà buara a Yeesu cǎn, á buée líí fàrá mí nǎnkóṣúná wán ò o wee yanka a kà síi: «Fo dà à wéé mi ká fo tà.» 41 Ó o nǎi makárí buan o Yeesu yi dàkhíina. Ó o líí bò mí níi o wán ò o bía nǎn wo yi: «Í tà mu, wáa wa.» 42 Ó o bùéré sǎahú dɛnía bǎnía se dǎn. 43 Ó o Yeesu le o lén, ò o henía bǎo kà nǎn wo yi: 44 «Háyà. Bǎo wó foṅ á ù yí bǎo le nùpue ṣí. Ká ù màhá vaa zéení ùten lè le *Dónbeenǎ yankaro. A ù mún wé mu hámu bǎo na ó o *Moyiize bò le 6a wé wé mu dǎní yi, à 6a búenbúen zǔn ká ù wan bǎo bon.» 45 Ká bǎo ó o nǎi mu wà ó o wee yényení bǎo wó a yi há lùà búenbúen yi. Lé bǎn nǎn ó o Yeesu yí máa tà zo lóhó à nùpue mi, ò o wee khèn kɛnǎ ho donkǎahú lùe búí na á nùpue mía yi. A 6a nùpua wee lé lùà búenbúen yi à buen o cǎn.

2

O Yeesu wéera a mùamúa á mún séra a bè-kora dia (Matiye 9.1-8; Luki 5.17-26)

1 Wizooní bǎo yɛn bǎn mǎn, ó o Yeesu bǎnía buara ho *Kapɛɛnayuumu. A 6a ṣá a sǎ le o wi le zǎi yi. 2 A 6a zǎamáa buée fò mín bùiríbùirí á lùe yí ká, hàrí ho zǔanǎi. Ó o Yeesu wee zéení le Dónbeenǎ bǎonǎ na 6a yi. 3 A 6a nùpua nùwǎ yɛn búí vaá ló wee buen. Ba nùwǎ náa 6a tǎahú buan o mùamúa. 4 Ká 6a màhá yí dà máa zoó bàrá a o Yeesu yahó 6a nùpua booró bǎo yi. A 6a yòó kara ho lòho sǎnsáa hen na ó o Yeesu wi yi. Lé hón kǎhú so á 6a dó a mùamúa yi lè há hǎni á liinía ká a dǔma mí dǎmu dɛɛ wán. 5 Bǎo ó o Yeesu mǎn bǎo 6a dórǎa mí sǎa wo yi, ó o bía nǎn o mùamúa mu yi: «Wàn bǎnlo, ù bè-kora séra dia.» 6 A ho *lándá bǎo zéenílowa na wi bǎn wee bǎo mí yiwa. 7 «O nùpue mu wee bǎo kà síi le we? O wee mǎnǎ mǎten lè le Dónbeenǎ. Lée wée dà à sɛn mu bè-kora á à díá ká mu yǎnǎn lè Dónbeenǎ mí dòn.» 8 Ó o Yeesu dɛnía zǔna 6a yilera ó o bía nǎn 6a yi: «Lée webio nǎn á há yilera na kà síi wiráa mia? 9 Lé mu yɛn bíoró wayi? Lé à bǎo na a mùamúa yi le o bè-kora séra díá lée, tàá lé à bǎo na a yi le o hǎnǎ lá mí dǎmu dɛɛ ò o varáka? 10 Ká í màhá wi á mí zǔnǎ na lé o *Nùpue Za yú ho pǎnká ho tá wán à sɛnnáa mu bè-kora díá.» Ó o wáa bía bǎo kà nǎn o mùamúa yi: 11 «Le í bǎo mu na foṅ, lii hǎnǎ, lá ù dǎmu dɛɛ á ù khíbo.» 12 Mǎ lahó yi ó o nǎi mu dɛnía hǎnǎn yòó dǎn, á líí lá mí dǎmu dɛɛ ò o lée wà ká 6a búenbúen dǎn wee loǎ. A 6a búenbúen wó coon mu bǎo yi. A 6a wee khòonǎ le Dónbeenǎ kà síi: «Bǎo kà 6àn síi wa dǎn yí mǎn hùúu.»

O Yeesu buara 6a bè-kora wérowà bǎo yi (Matiye 9.9-13; Luki 5.27-32)

13 O Yeesu yèrémáa van lè ho Kalilee vǔ-beenǎ ṣii. A 6a zǎamáa wee buen ò o kàrán 6a. 14 O wee khǎí, ó o mǎn o nǎi búí na 6a le Alifee za Levii ká a kará mí tonló lùe yi, á wee fé ho lànpo. Ó o Yeesu bía nǎn wo yi: «Hǎnǎ bè mǎi.» Ó o Levii líí hǎnǎn bò a yi. 15 O Levii von o Yeesu lè ho dǎnló mí zǎi. Ho *lànpo féwá lè 6a nǎ-kora cɛrɛɛ wi ho dǎnló mu dǎinǎ lá a Yeesu lè mí nǎ-kenǎnia. Mu bon. Ba nùpua cɛrɛɛ na hǎa wee bè làa wo lé bán nùpua so síi. 16 Ho *lándá bǎo zéenílowa na lé 6a *Farizǎewa kuure nùpua búí á mǎn ò o Yeesu wee dí lè 6a nǎ-kora lè ho lànpo féwá, á 6a bía nǎn o nǎ-kenǎnia yi: «Lée webio nǎn ó o wee díráa làa bán nùpua so síi?» 17 Ó o Yeesu ṣá bǎo 6a bía, ó o bía nǎn 6a yi: «Héyǎi! Minén! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tǎni 6ànso dǎní le? Búée. Ba vǎnvárowà lé bǎa wee wé cà a dǎní. Inén yí buara bǎa wee leéka le mí térénná bǎo yi dé. Bǎa zǔ le mí lé 6a bè-kora wérowà lé bǎa á í buara bǎo yi.»

Mu bè-kta lè mu bè-fla wi mǎn ṣúná yi (Matiye 9.14-17; Luki 5.33-39)

18 Wizonle búí ó o Zǎn Batiisi nǎ-kenǎnia lè 6a *Farizǎewa nǎ-kenǎnia lù mí ṣinǎ. A 6a nùpua búí wà buée tǔara a Yeesu yi: «Lée webio nǎn ó o Zǎn Batiisi nǎ-kenǎnia lè 6a Farizǎewa nǎ-kenǎnia wee lí mí ṣinǎ à ùnén nǎ-kenǎnia 6èn yí máa wé mu?» 19 Ó o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Mǎi wee leéka le bǎa 6a von mu yaamu sǎnú díró yi á 6a so dà a bǎo le 6a lí

mí jíní ká a há-fia bân báa làa ba wi mín wán le? Bún yí dà máa wé. ²⁰ Εε ká p̄ahú búi khíi dā, ó o há-fia bân báa ba à lén ba f̄ahú, bún ká ba màhá wé è lí mí jíní.

²¹ «Nùpue máa lá nín-ké-finle b̄io búi máa la làa báká k̄inle. Lé b̄io ká a wó mu, á le nín-ké-finle á à wíoka à lèè ho. ²² Làa bún síi, á nùpue máa kúee *div̄én fia s̄ùmàni-k̄ia yi. Lé b̄io ká a kúaa ho bún, ká ho h̄ia wee za, á há à nàma. A ho div̄én lè há s̄ùmàniwa á à páani ì yáa. Ho div̄én fia ko ho kúee há s̄ùmàni-fia yi.»

*O Yeesu wee zéeni ho Sabaa b̄io ya-binbir̄i
(Matiye 12.1-8; Luki 6.1-5)*

²³ Ho *Sabaa búi zoñ ká a Yeesu wee k̄aa há mana búi yi, ó o ñi-kenínia wee khé ho ð̄inló ho w̄ohú ñis̄ání à là. ²⁴ A ba *Fariz̄iεwa wee b̄io là a Yeesu. «Loí, lée webio ñon á ù ñi-kenínia wee sáráa ho Sabaa zoñ ká wa làndá j̄on hò mu?» ²⁵⁻²⁶ O o Yeesu bía ñon ba yi: «B̄io ó o *Daviide yánkaa wó á mi ð̄in yí káránna yí m̄on le? Mu wó le *Dónbeen̄i yankarowà j̄uh̄iso been̄i Abiataare p̄ahú. O Daviide lè mí ninzàwa á le h̄ini h̄ia dà á ba yí yú b̄io ba à dí. O orén mí bæere zon le Dónbeen̄i z̄i yi á zoó lá le Dónbeen̄i h̄amu búurú là, ò o mún ðuan ho búi lée ñon mí ninzàwa yi, ká le Dónbeen̄i yankarowà mí ðon lé b̄ia j̄on lá ko ba wé là ho làa b̄io ho làndá b̄oráa mu.»* ²⁷ O o Yeesu pá b̄inía bía ñon ba yi: «Ho Sabaa bàrá ò o nùpue b̄io wé se, ká nùpue yí léra Sabaa b̄io yi. ²⁸ Lé bún ñon ó o Nùpue Za á ho Sabaa b̄io mún wi níi yi.»

3

*O Yeesu wéera a ñi na bàhó húrun
(Matiye 12.9-14; Luki 6.6-11)*

¹ Bún món ó o Yeesu b̄inía van ba *zúifùwa káránló z̄i yi. Mu zoñ à ñi búi wi bún á bàhó húrun. ² A ba *Fariz̄iεwa na wi bún bò mí ȳo o Yeesu wán le mí ì loí ká a wéé o ñi mu ho *Sabaa zoñ, lé b̄io ba wi ba zéeni a Yeesu mu wékheró b̄io. ³ O o Yeesu bía ñon o ñi na bàhó húrun yi: «Lii h̄ini ðuee lée ð̄in ba nùpua búenb̄uen yahó le ba mi fo.» ⁴ Bún món ó o Yeesu tùara b̄ia wi bún yi: «Wa làndá yi á lé mu yén ó o nùpue ko ò o wé ho Sabaa zoñ? Lée bè-tente lée, tàá lée bè-kohó? Lé ho k̄aní a nùpue lée, tàá lé ho díá ò o hí?» A b̄ia wi bún yí bía d̄è. ⁵ O o Yeesu loína ba búenb̄uen yi khíi fò lè le sí-c̄ilè. O mún yi wee vá lè mi s̄obéε b̄io ba yiwa tunka b̄io yi. O o w̄aa bía ñon o ñi yi: «Hóní ù bàhó.» O o ñi hónía ho á ho ð̄enía wan. ⁶ A ba Fariz̄iεwa fó mín à ba ló á ð̄enía lée kúaa mín wán là a *Herode kuure nùpua, à ba wee loí b̄io ba à wé á à búeráa o Yeesu.

Ba z̄amáa wee lé buen o Yeesu c̄n

⁷⁻⁸ O Yeesu lè mí ñi-kenínia wà van ho Kalilee v̄u-been̄i j̄ii á ba minka z̄amáa bò a yi. Ba nùpua mu búi ló ho Kalilee k̄sh̄ yi. Ba búi ló ho Zudee k̄sh̄ lóhó na ba le Zeruzalεmu yi, lè ho k̄sh̄ mu lórá búi yi mún. Ba búi ló ho Idumεε k̄sh̄ yi, lè ho Zurud̄en muh̄ú món. Ba búi ló há ló-zàwa na b̄amakaa ho Tiire lè ho Sid̄n lórá yi. Bán z̄amáa-kúii so h̄ia wee buen o Yeesu c̄n, lé b̄io ba j̄á b̄io ó o wee wé búenb̄uen. ⁹ O o Yeesu w̄aa le mí ñi-kenínia gua ho woohú búi buennáa bèra a na ká ba z̄amáa h̄ia wee hénka a, ò o zo hon. ¹⁰ Mu bon. B̄io ó o wee wéé ba nùpua c̄èrèè ká síi, á b̄ia mu v̄amú wee beé lò wee j̄aa mín o wán, bèra à na ò o yí ba t̄ii yi. ¹¹ Ba nùpua na ba c̄ináwa wi yi ká ba sansan m̄on o Yeesu, à ba lé lùiorá a tá, à wé w̄amaka ká ba à b̄io: «Fo lé le Dónbeen̄i Za.» ¹² Ká a Yeesu màhá wee hení mu na ba yi le ba yí bá mí b̄io na nùpua yi.

*O Yeesu hueekaa mí tonkarowà píru j̄un
(Matiye 10.1-4; Luki 6.12-16)*

¹³ Bún món ó o Yeesu yòora le búee búi wán, ò o von ba nùpua búi á ba búee yòora a c̄n. ¹⁴ O o hueekaa ba píru j̄un ba f̄ahú á có yèni làa tonkarowà. O hueekaa ba à ba k̄éñ

* 2:25-26 Mi loí Samuwεεle nín-yání v̄uah̄ú 21.1-7

mín wán làa wo ò o wé tonka à 6a bue le Dónbeení bïo. ¹⁵ O mún non ho pànká 6a yi à 6a wé na le 6a cínáwa lén bïa 6a wi yi. ¹⁶ Bïa ó o hueekaa yènnáa lé hïa kà:

O Simōn, yïa ó o có yèni làa Piere.

¹⁷ O Zaaki le mún za Zān na lé o Zebedee zàwa. O Yeesu có 6a yèni làa Buanεzeesi, bñn kúará le «nùpua na ka lòn vïohó na wee nàmaka.*»

¹⁸ O Andere, o Filiipu là a Baatelemii,

o Matiye là a Toma,

o Zaaki na lé o Alifee za,

o Tade, o Simōn na lé 6a Zelootewa† kuure nùpua nñ-kéní.

¹⁹ O Zudaa Isikariote na khii dé o Yeesu mí zúkúsa níi yi.

O Yeesu dànló yí ló Satāni cōn

(Matiye 12.22-32; Luki 11.14-23; 12.10)

²⁰ Bñn mún ó o Yeesu bñnia bueé lion le zii yi. A 6a minka zāamāa tñn bueé fò mún fúaa o Yeesu le mí nñ-kenínia yàá yí yú pāhú máa díráa. ²¹ Bïo á bàn nùwā ná mu, á 6a ló wá bueé fé o, á 6a wee bío le o nùhú mia bñn.

²² Ho *lándá bïo zéenílowa na ló ho Zeruzalemu yi 6uara bñn bán 6èn wee bío: «Mu lé 6a cínáwa nùhúso na 6a le *Bezebuule‡ lé yïa wi o yi. Lé wón non ho pànká wo yi ó o dà wee panáa 6a cínáwa lén bïa 6a wi yi.» ²³ O o Yeesu wáa von 6a wee bíoráa le hā wāhio: «O *Satāni yí dà máa na mí ninzàwa cínáwa. ²⁴ Ká kōhú dà-kéní nùpua hïa wee fi mún yi, se hón kōhú so máa va yahó. ²⁵ Ká zī-nùhú dà-kéní nùpua hïa wee fi mún yi, á hón zī-nùhú so máa va yahó. ²⁶ Ká a Satāni hïa wee fi le mí ninzàwa cínáwa, ká a bēenī sankaa, ó o pànká máa va yahó ká ho ò yáa. ²⁷ Nñi woon yí dà máa zo pànká bánso zii á máa zoó khuii o níi bïo ká a yí can o pànká bánso mu yí vó. Ká a mähá can wo vó, ó o zoó khuii o zii bïo búenbúen á à lénáa. ²⁸ Le í mñ ho túiá na mia: 'Ba nùpua bè-kora le 6a bñn-kora na 6a à bío le Dónbeení dānī yi búenbúen á le Dónbeení dà khii sén nē díá á à na 6a yi. ²⁹ Ká yïa mähá khii bíá le bñn-kohó á léera le Dónbeení Hácírí yi, wón bïo á le Dónbeení máa sén máa díá máa mi hùúu. Mu ù nñ a nùhú yi féεε.» ³⁰ O Yeesu bíá ká sñi non 6a yi, lé bïo 6a wee bío le o cíná wi o yi.

O Yeesu bàn nùwā binbiri

(Matiye 12.46-50; Luki 8.19-21)

³¹ Bïo ó o Yeesu bàn nu le bán zàwa wáa bueé dñn, á 6a lée dñn ho khūuhū, á 6a tonkaa o búí le wón zoo ve o. ³² Ba nùpua na kará kñnia o Yeesu yi boo, á bñn à yïa 6a tonkaa bueé wee bío làa wo: «Loñ, mñn nu le mñn zàwa [lè mñn hñnni] wee cà fo, 6a lée wi ho khūuhū.» ³³ O o Yeesu bíá: «Lé o yén lé wàn nu? Á wàn zàwa lé 6a yén?» ³⁴ O o loñna bíá kará kñnia wo yi khii fò, ò o bíá: «Mi loñ! Wàn nu le wàn zàwa wi hen. ³⁵ Lé bïo á yïa wee wé le Dónbeení sñi bïo se wón lé wàn za, tàá wàn hñnló, tàá wàn nu.»

4

O ñro wāhiire

(Matiye 13.1-9; Luki 8.4-8)

¹ O Yeesu tñn wíokaa wee kàrán 6a nùpua ho Kalilee vñ-beenī nñi. Ba minka zāamāa kñnia wo yi, ó o wó san zon ho woohú á zoó kará. Ho woohú mu wi mu nñmu yi, ká 6a zāamāa bán lée wi le bónbóore yi mu nñmu nñi. ² O hïa wee wá hā wāhio à kàránnáa 6a nùpua làa bïo cērēε. Bïo ká lé bïo ó o kàráanna làa ba: ³ «Mi tántá mi jikōnna. Nñi búí ló van mí mōhú yi, á wá vaá dé mí bè-dà. ⁴ Bïo ó o wee dé mu, á mu búí lion ho wōhú nīsání, á 6a jínzàwa sèekaa bñn vā. ⁵ Mu búí lion ho búaaahó na le tñnī wi wán ká le yí lí, á mu dēenía ló, lé bïo le tñnī yí boo bñn. ⁶ Bïo le wii ná mu le mí sòobéε, á mu hon, lé bïo mu

* **3:17** Ba zúifùwa cōn, ó o nùpue na ka lòn vïohó na wee nàmaka lé o nùpue na sñi khúaa. † **3:18** Mí loñ Matiye vñahú 10.4 ‡ **3:22** Mí loñ Matiye vñahú 10.25

naní yí zon ho tá yi sese. ⁷ Mu búí lion hen na há kíkara bia héra yi, á mu ló, á hǎn kíkara so hǎn yòó pà mu, á mu yí yú bia húú. ⁸ Mu búí bún lion ho tá na se yi, á mu ló, á yòó dǎn, á yú há bia bóní làa píru píru, búará-tín tín, khímàni khímàni.» ⁹ Bún món ó o bía nǎn 6a yi: «Yia wee jí bǐo, à wón jí bǐo bía sese.»

*O Yeesu wàhio wàró jùhù
(Matiye 13.10-17; Luki 8.9-10)*

¹⁰ Bǐo ó o Yeesu pánía wi làa bía yí máa tà lé o món là a nǐ-kenínia píru jún, á 6a flora a le o zéeni há wàhio mu kúará làa mí. ¹¹ O o bía nǎn 6a yi: «*Le Dónbeení béeni bǐo na kúará lá dǐn yí zǔ á minén yú zǔna. Ká 6a nǐ-vio wee jí mu bǐo búenbúen lòn wàhio. ¹² Lé bún nǎn

á 6a lé 6a nùpua na yǐo wi
ká 6a yí máa mi sese.

Ba mún wee jí mu bǐo,

ká 6a yí máa zǔn mu bàn kúará binbirí.

Ká bún mía se 6a lá á à yèrémá à buen le Dónbeení cǎn,

á dén lá à sén nǐ díá á à na 6a yi.»*

*O Yeesu zéenia o ðiro wàhiire kúará
(Matiye 13.18-23; Luki 8.11-15)*

¹³ Bún món ó o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Ká le wàhiire na ká bàn kúará á mi yí zǔ, á mi ì wé kaka á à zǔrínáa há wàhio búenbúen na ká bàn kúaráwa? ¹⁴ Le Dónbeení bióní ka lè mu bè-dà na ó o ðiro wee dé. ¹⁵ Ba nùpua búí ka lè ho wǎhú nǐsání na le bióní lion yi. Hen ká 6a jà le Dónbeení bióní, ò o Satáni dèeni lén le 6a yiwa. ¹⁶ Ba búí ka lè ho búaa hó na le tíní wi wán ká le yí lí. Hen ká 6a jà le Dónbeení bióní, à 6a tà le yi, à zámaka le bǐo yi. ¹⁷ Ká 6a màhá yí máa tà à le bióní mu wǐi 6a sese à va yahó. Ká le lònbee, tàá ho kúará lénló yú 6a le Dónbeení bióní bǐo yi, à 6a dèeni pí le Dónbeení bǐo. ¹⁸ Ba búí ka lè ho tá na á há kíkara bia héra yi á mu bè-dà lion yi. Ba jà le Dónbeení bióní, ¹⁹ èè ká ho yǐró bǐo yilera, lè ho nàfòró símu na wee vǐnǐ 6a nùpua, lè mu bǐowa síwà cèrèè na 6a nùpua sía wee vá yi, bún wee wǐi 6a, à hè le bióní mu à le máa dǎn dèè búí wé. ²⁰ Ba búí bèn ka lè ho tá na se bǐo. Ba wee jí le Dónbeení bióní à tà le yi. Bán ka lòn dǐnló na yòó ton, á ho búí yú há bia bóní làa píru píru, búará-tín tín, khímàni khímàni.»

*Le fǐntǎní wàhiire
(Luki 8.16-18)*

²¹ Bún món ó o Yeesu bǐnía bía nǎn 6a yi: «O búí so wee wé dé fǐntǎní à bǐnǐ lá láahó bún yi le? Tàá bǎnso so wee wé dé le zoo bàrá kàtà tá le? Bùéé. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi. ²² Mu bǐo na sǎnkaa búenbúen khíi mi. A bǐo sà yi búenbúen bǐo khíi zǔn.

²³ Yia wee jí bǐo, à bǎnso jí bǐo bía sese.»

²⁴ O Yeesu pá bǐnía bía bǐo ká nǎn 6a yi: «Mi wé jí bǐo wee bǐo na mia sese. Le wǐló dèè na mi wee mǎnzǎ lè mu bǐo, lé dén bàn síi á le Dónbeení á à mǎnzǎ lè mí bǐo á à wíoka à bè mu búí wán á à na mia. ²⁵ Lé bǐo á yǐa bǐo wi á le è bǐnǐ ì na mu búí wo yi á à bè mu wán. Ká yǐa dèè búí mía, á hàrí mu bè-za na ó o wee leéka le mu wi mí cǎn, á le pá à fé.»

Bǐo mu bè-dǐnii wee wé wé dǎndá bàn wàhiire

²⁶ O Yeesu tín bǐnía bía: «*Le Dónbeení béeni bǐo bonmín làa bǐo ká: Nǐi búí dó mí bè-dà mí mǎhú yi. ²⁷ O wee da à lée sǐn làa wizooní. Hón pǎahú so ká há bia wee hàa à yòó lé ká a yí zǔ bǐo mu wee wéráa. ²⁸ Ho tá mítén wee wé à mu bǐo na dó à lé, à wé mí mùuní, à te, à kúee mí yǐo. ²⁹ Ká ho dǐnló hǐa bon, á láró dǎn, ò o mǎhú bǎnso dèeni lá mí khǎnle ká a khè ho.»

* 4:12 Mi loń Ezayii vǔahú 6.9-10

*Ho mútáàdè v̄ndèε bεεre wàhiire
(Matiye 13.31-32; Luki 13.18-19)*

³⁰ Bũn m̀n ó o Yeesu t̄n pá b̄nía bía: «Lé mu yén á wa dà à tèé lè le Dónbeenĩ b́éni? Lé le wàhiire yén á wa à ð̄n wán á à zéénínáa le b́éni mu b̄io? ³¹ Mu b̄io dà à tèé lè le v̄ndèε na 6a le mútáàdè 6̄n bεεre. Le ka c̄inú á po h̄a bia búenb́uen na ho ð̄m̄j̄ná yi. ³² Ká 6a dù le à le lé, à ð̄a poñ ho zen-6uahó bè-v̄anii búenb́uen, à lakara keñ á tàró wé, à 6a j̄inzàwa wé ð̄n tá mí lenna yi.»

(Matiye 13.34-35)

³³ Lé ká síi ó o Yeesu h̄ia wee w̄aráa h̄a wàhio c̄èrèε làa h̄ia ká 6̄n síi b̄io, à zéénínáa le Dónbeenĩ b̄ionĩ na 6a n̄pua yi. O h̄ia wee k̄arán 6a à héha làa b̄io á bia wee j̄i a c̄n dà à z̄urnáa h̄a kúará. ³⁴ O h̄ia máa wé b̄io lè 6a z̄amáa ká a yí máa wà wàhio. Ká p̄ahũ na ó or̄n lè mí n̄-kenínia wi mí ð̄n, ò o zéení h̄a kúará na bán yi.

O Yeesu ð̄nta ho pinpiró

(Matiye 8.23-27; Luki 8.22-25)

³⁵ Mu n̄nzoñ mí bεεre z̄ihũ, ó o Yeesu bía n̄n mí n̄-kenínia yi: «Mí wa khi lè ho v̄-beenĩ m̀n.» ³⁶ A 6a w̄a wà ð̄ia 6a z̄amáa. Ho woohũ na ó o Yeesu lá wi yi lé h̄ia ó o n̄-kenínia zon làa wo á 6a wà. H̄a wonna búí mún s̄aráa yi làa ba. ³⁷ Cúa-yen à ho pinpi-beeni h̄n̄n wee v̄a, á mu j̄umu wee ȳnbónka zo ho woohũ. L̄onb̄io à ho ȳó wee sí lè mu j̄umu. ³⁸ Mu wee wé ò o Yeesu líí ð̄ma ho woohũ f̄lk̄hũ s̄á mí j̄uhũ á mu ð̄amu 6ó. O o n̄-kenínia s̄inía wo á bía n̄n wo yi: «Núhũso, wa à hí. Mu so léé b̄io na yí ciran fo léé?» ³⁹ O o Yeesu s̄ina n̄makaa ho pinpiró yi, ò o bía n̄n ho v̄-beenĩ j̄umu yi: «Wé t̄éé.» A ho pinpiró ð̄énia ð̄n. A mu búenb́uen wó t̄éé. ⁴⁰ O o Yeesu bía n̄n mí n̄-kenínia yi: «Léé webio n̄n á mí z̄ananáa? A lé minén pá ð̄n yí dó mí s̄ia mi lon?» ⁴¹ Ká b̄io 6a z̄ana ð̄akh̄ina, á 6a wee b̄io mín yi: «Páa! O n̄pue mu lé o yén síi ká? H̄arí ho pinpiró lè mu j̄umu ó o bíaráa, á mu pá bò a b̄ionĩ yi.»

5

O Yeesu n̄n 6a c̄náwa léra o n̄i búí yi

(Matiye 8.28-34; Luki 8.26-39)

¹ Bũn m̀n á 6a wà khii ð̄n ho Kalilee v̄-beenĩ m̀n ho Zerasaa* k̄hũ yi. ² B̄io ó o zoó ló ho woohũ yi léé wee ð̄n, à b̄n ò o n̄i búí ló 6a n̄-hía n̄uní† á wee sí a yahó. O c̄ná búí wi o n̄i mu yi á wee beé o lò. ³ O wee c̄a 6a n̄-hía n̄uní. N̄pue yí ð̄a máa b̄iní máa ca a làa ð̄e woon, h̄arí lè h̄a z̄uak̄aríwà. ⁴ P̄nna c̄èrèε 6a can wo lè h̄a z̄uak̄aríwà. Ká a mah̄a wee wé khò h̄a z̄uak̄aríwà, à háaka h̄a c̄aní na wi o zení yi. P̄nká 6̄nso na dà a b̄io wón mía. ⁵ Fúuu lè h̄a wizooní, ká lé 6a n̄-hía n̄uní lè h̄a búaa ó o wi yi, á wee w̄amaka ká a h̄uaa míten 6óonika yi lè h̄a huaa.

⁶ O n̄i mu kh̄era m̄n o Yeesu ó o l̄uwa 6uara á 6ueé líí búrá a tá ⁷ ò o wee b̄io b̄io ká p̄np̄n: «Dónbeenĩ na wi mu b̄io búenb́uen j̄uhũ wán Za Yeesu! Léé webio fo lon làa mi? Sábéré, † wee yanka fo le Dónbeenĩ yèni yi, yí yáa † b̄io.» ⁸ O bía b̄n, lé b̄io ó o Yeesu wee k̄ká a c̄ná na wi o yi le o lé. ⁹ O o Yeesu t̄ara a yi: «Û yèni 6a le we?» O o bía: «Í yèni 6a le Z̄amáa, lé b̄io wa boo.» ¹⁰ O o wee yanka a le o yí ja mí lén ho k̄hũ mu yi.

¹¹ Mu wee wé à n̄nb̄uε-6oohũ búí wee dí le búee n̄s̄aní. ¹² A 6a c̄náwa mu yankaa o Yeesu ká: «Na ho w̄hũ wen le wa vaa zo 6a n̄nb̄uεení na ká yi.» ¹³ O o Yeesu n̄n mu w̄hũ 6a yi. A 6a c̄náwa mu ló a n̄i yi á vaá zon 6a n̄nb̄uεení yi. A 6a búenb́uen ȳó l̄uwa le búé wán á k̄enkaa líí zon ho v̄-beenĩ yi á húrun. Ba à yí l̄on muaaseé jun síi.

* **5:1** Ho Zerasaa lé h̄a Lórá B̄io Pírú k̄hũ ló-beeni. Le Dónbeenĩ b̄ionĩ v̄nna búí yi á ho Kadaraa lè ho Zεekesa lórá lé h̄a b̄io bía. † **5:2** Ba z̄uíf̄uwa búráa lè warén búráa ȳn̄n dà-kéní. Ba f̄u wee wé cé mí búráa h̄a 6ó-leera yi kúia. Lé h̄n búráa so síi ó o kh̄ero ló yi guararáa o Yeesu c̄n.

¹⁴ A bĩa lá wee pa 6a lùwa vaá bía mu nɔn bĩa wi mí manawà yi, á bía mu nɔn bĩa wi ho lóhó yi. A 6a nùpua ló wà 6ueé loń bĩo wó. ¹⁵ Bĩo 6a 6ueé dɔn hen na ó o Yeesu wi yi, á 6a mɔn o nĩ na 6a minka cínáwa lá wi yi, ò o wó mí nĩ-tente á zǎ mí sĩa kará, á 6a zǎna. ¹⁶ A bĩa mu wó yĩo yi lá bĩo wó a nĩ na 6a cínáwa lá wi yi làa bĩo wó 6a nɔnbùɛɛnĩ yi á fɛɛra nɔn bĩa ló 6uaraka yi. ¹⁷ A 6a wee yanka a Yeesu le o sáberé ò o lén día mí.

¹⁸ Pǎahũ na ó o Yeesu bĩnía wà yòo zo ho woohũ yi, ó o nĩ na yú míten 6a cínáwa nĩ yi yankaa wo le o día le mí bè làa wo. ¹⁹ O o Yeesu pǎ ò o bía nɔn wo yi: «Bĩnĩ va mĩn zĩi à vaa bío ũ màkárĩ na ó o Nùhũso zũĩna, làa bío ó o wó nɔn foń 6úen6úen à na 6a nùpua yi.» ²⁰ O o nĩ mu 6èn wǎa wà á tò hǎ Lórá Bĩo Pírú kǎhũ yi ká a wee yényení bío 6úen6úen na ó o Yeesu wó nɔn wo yi. A bĩa 6úen6úen na jǎa mu á mu wó coon dàkhĩna.

*O Zayiruusi hĩnló là a hǎa 6úii wɛ́éró bío
(Matiye 9.18-26; Luki 8.40-56)*

²¹ Bũn mɔn ó o Yeesu zon ho woohũ, á yèrɛmǎa khú ho vũ-beenĩ mɔn, hen na ó o ló yi 6uararǎa. A 6a minka zǎamǎa 6ueé kĩnía wo yi ká a wi mu jumu jii. ²² Hón pǎahũ so yi à bũn 6a *zuífùwa kàránló zĩi ya-dĩ 6úii na yèni 6a le Zayiruusi 6ueé dɔn. Bío ó o 6ueé 6ó a Yeesu yi ó o líi 6úrá a tá, ²³ á wee 6ón6ónĩ a kà síi: «ĩ hĩnló mǎa fen, i wee fio fo, sáberé à ũ 6uee bè ũ nĩi o wán ò o lò fá.» ²⁴ O o Yeesu wǎa bò làa wo á 6a wà. A 6a minka nùpua 6ura bò a yi. ²⁵ Hǎa 6úii wi 6a tǎahũ á wee mi mí sɛɛró fɛɛɛ á dɔn hǎ lúlúio pírú jùn à ho mǎa fi.† ²⁶ O lò bon làa sòobɛɛ le tĩni 6ànsowà nĩnĩ yi, á nĩ bío 6úen6úen wó. Ká a màhǎ pá yĩ yú míten. O vǎmú yǎá wíokaa wee dé wán. ²⁷ O hǎa mu hǎa jǎa a Yeesu bío, lé bũn nɔn ó o 6ueé zon 6a zǎamǎa yi, á jǎana zoó 6o a Yeesu yi, á tǔaa o dà-zĩnii yi là a mɔn. ²⁸ O lá wee bío bío kà mí yi: «Hen ká i dàna tǔaa o dà-zĩnii yi, á i wa.» ²⁹ Bío ó o 6èn yú zoó tǔaa o dà-zĩnii yi, ó o sɛɛró dɛɛnía dĩn, ó o zũna mu mí sǎnía yi le mí wan. ³⁰ Mĩ lahó yi, ó o Yeesu zũna le pànká 6úii ló mí yi, ó o yèrɛmǎa dĩn 6a zǎamǎa yi ò o tũara: «Lée wée tǔaa i dà-zĩnii yi?» ³¹ O o nĩ-kenĩnia bía nɔn wo yi: «Fo yĩ mɔn bío 6a nùpua 6urarǎa foń á wee jǎa mĩn le? A ũ pá wee tũa le lée wée tǔaa foń.» ³² Ká a Yeesu wi ò o zũn yĩa wó mu, ó o wee loń mí nĩsǎa yi. ³³ O o hǎa zǎna, ó o wee zà, lé bío ó o zũ bío wó a yi. O o wà 6ueé líi 6úrá a Yeesu tá, ò o fɛɛra bío mu wórǎa 6úen6úen nɔn wo yi. ³⁴ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wàn hĩnló, bío fo dó ũ síi miĩ, lé bũn wɛ́éra fo. Wǎa lén, vaa yĩ héérà. Fo wan mu vórǎa.»

³⁵ Bío ó o Yeesu wee bío kà síi à bũn 6a tonkarowà 6úii ló a Zayiruusi zĩi jɔn o mɔn á 6ueé wee bío làa wo: «Ũ hĩnló wǎa húrún. Fo tĩn pa à sɛɛ o nĩ-kàránlo le?» ³⁶ Ká a Yeesu màhǎ yĩ lońna lè 6a cɔn ò o bía nɔn o Zayiruusi yi: «Yĩ titika, dé ũ síi miĩ.» ³⁷ O Yeesu yĩ tà le nùpue lɛɛnĩ mí ká mu yínɔnĩ o Piere là a Zaaki lè mĩn za Zǎn. ³⁸ Bío ó o vaá dɔn o Zayiruusi mu zĩi, ó o Yeesu mɔn bío le lùe kánkǎa dĩnnǎa. Ba nùpua wee wá pǎnpǎnpǎn. ³⁹ O o Yeesu yòo zon le zĩi yi ò o bía nɔn 6a yi: «Lée webio te hǎn minka kánkǎa so. Lée webio nɔn mi wee wǎrǎa kà síi? O hĩnzo-za mu yĩ húrún, o lée yĩa na dũma.» ⁴⁰ A 6a wee zùarǎa a yi. O o wǎa le 6a 6úen6úen lé, ò o fó a hĩnzo-za 6àn maá lè 6àn nu lè mí nĩ-kenĩnia nùwǎ tĩn á zonnǎa hen na ó o hĩnzo-za wi yi. ⁴¹ O o líi fù a nĩi yi ò o bía: «Talita kumi.» (Bũn kúarǎa le «hĩnzo-za, le i bío mu na foń, lii hĩnĩ»). ⁴² O o hĩnzo-za dɛɛnía líi hĩnɔn wee varǎka. O teró lúlúio yú pírú jùn. Bío 6a mɔn mu kà síi á 6a wó coon dàkhĩna. ⁴³ Ká a Yeesu màhǎ henía mu nɔn 6a yi le 6a yĩ bío mu le nùpue jǎi. O o bĩnía bía le 6a na mu bío wo yi le o dí.

6

*Ho Nazarɛte lóhósa yĩ tà a Yeesu bío
(Matiye 13.53-58; Luki 4.16-30)*

† 5:25 Mi loń Levii nùwǎ vùahũ 15.25-33

¹ Bũn mɔ́n ó o Yeesu ló hón lahó so yi á wà van ho lóhó na ó o dɔ́n yi. O o ñi-kenínia bò làa wó. ² Bĩo ho Sabaa dɔ́n ó o zoó kàráanna ɓa nùpua ɓa *zúifùwa kàránlò zii yi. Ba minka nùpua na ja a bioní á wó coon dàkhíina. A ɓa wee bío: «Bĩo kà búenbúen ó o yú wen? O bè-zúrímini lè mu yéréké bíowa na ó o wee wé ó o yú wen? ³ Yínɔ́n orén lé o búen-khèero le? A ɓàn nu yínɔ́n o Mari le? O Zaaki là a Zozee là a Zude là a Simɔ́n, bán so yínɔ́n ɓàn zàwa le? A ɓàn hínni làa wen yí wi mín wán hen le?» Lé bũn nɔ́n á ɓa yí tàráa o Yeesu bío. ⁴ Ká a Yeesu màhá bía nɔ́n ɓa yi: «Le *Dónbeenĩ ñi-cúa fɛero wé yí le kònbii lùà búenbúen yi. Ká ɓàn kùrú lóhó mí bæere nùpua, lè ɓàn temínlowà lè ɓàn zĩ-ñúhú nùpua bán máa wé kònbii o.» ⁵ O Yeesu yí wó yéréké bío bĩn, ká mu yínɔ́n ɓa vánvárowà nùwá yɛn na ó o bò mí níni wán á wéera. ⁶ Bĩo ɓa yí dó mí sĩa wo yi á wó a coon.

*O Yeesu tonkaa mi ñi-keninia lè ɓa nùwá ñun ñun
(Matiye 10.5-15; Luki 9.1-6)*

Bũn mɔ́n ó o Yeesu tò há lórà na ɓámakaa bĩn yi, á wee kàrán ɓa nùpua. ⁷ O von mí ñi-kenínia píru ñun á wee tonka lè ɓa nùwá ñun ñun. O nɔ́n ho dànló ɓa yi, à ɓa wé kíkánáa ɓa cínáwa yi, ⁸ á bía bío kà nɔ́n ɓa yi: «Mí yí ɓua dèe à láràa ho wǎhú ká mu yínɔ́n le búin-za mí dòn. Mí yí ɓua bè-dínii, tàá puure. Mí yàá pá yí ɓua wárí. ⁹ Mí zĩ há nakáa ká a búii yí ɓua báká búii à séení hĩa ó o zǎ.» ¹⁰ O o bĩnía bía: «Mí wé vaá zon lóhó lée lóhó yi, à le zii na mí làara yi lé bĩn à mi kɛení yi fúaa mi léró ho lóhó mu yi. ¹¹ Ká lóhó na sa wé pá le mi máa làa mí wán, tàá ká ɓa pá le mí máa ñí mí cón, ká mi wee lé ho yi, à mi púaa mi zení khũnkũnĩ kúia bĩn.* A bũn ñ zéení làa bán le ɓa wó khon.» ¹² A ɓa ɓèn wà dén ñii so wán, á vaá wee hée bue mu na ɓa nùpua yi le ɓa yèrémá mí yilera lè mí wárá. ¹³ Ba cínáwa cèrèe ɓa wee ja lén ɓa wi yi, á mún wee khii ho ñiló lè ɓa vánvárowà cèrèe, à wéé ɓa.

*O Zǎn Batiisi búeró bío
(Matiye 14.1-12; Luki 9.7-9)*

¹⁴ Bũn ñ wé ò o bée *Heroode† ja a Yeesu bío, lé bío ó o yèni ló há lùà búenbúen yi. Ba nùpua búii wee bío le lé o Zǎn Batiisi á vèera, le lé bũn nɔ́n ó o dà mu yéréké bío wee wéráa. ¹⁵ Ká ɓa búii bán ɓèn wee bío le mu lé o *Elii. Ba búii yàá ɓèn wee bío le mu lé le *Dónbeenĩ ñi-cúa fɛerowà na yáania ñi-kéní. ¹⁶ Bĩo ó o Heroode ja mu kà, ó o le éee! Le o Zǎn Batiisi na mínén nɔ́n le ñii ɓa kúio ñúhú lé wón bĩnía vèera le.

¹⁷⁻²⁰ Bĩo kà lé bío mu wóràa: O Heroode hĩa fó mín za Filiipu‡ ɓàn háa Herodiade yan. O o Zǎn bía nɔ́n wo yi: «Mín za ɓàn háa á fo yí ko à ù fé ya.»§ Bĩo ó o Herodiade ja mu ó o sii cá a Zǎn yi, á wi ò o cà a búeró yahó ká a màhá yí dàña mu yí wó, lé bío ó o Heroode mu fù wee hézón o Zǎn. O zũ le o lée ñi-tente na bío sã le Dónbeenĩ yi, ó o ɓèntĩn fù pan o bío. Hen ká a wee ñí a bioní, ò o máa zúrn bío o ò wé sese, ò o ñon pá wa a bioní ñiló. Ká bũn pá yí hò bío ó o nɔ́n le ñii á ɓa wĩira a Zǎn mu can dó ho kàsó yi, á wéeraràa o Herodiade sii.

²¹ A nònzoñ na ó o Heroode mu teró wizonle bánbáa ɓueé dɔ́n yi, ó o Herodiade wáa bò bũn yi á wóràa bío ó o láa wee leéka. Mu zoñ ó o Heroode wó ho sɔ́n-beeni ò o von mí béeni ñi-beera, á von ɓa dásiwá ñúnása lè ho Kalilee kòhú bá-zàwa. ²² Mu zoñ ó o Herodiade hínló á wà zon hen na ɓa wee dí ho sánú yi, á zoó yon. O o bío wéera a Heroode làa ɓia ó o von sĩa. O o Heroode wáa bía nɔ́n o hínzoró yi: «Bĩo fo le fo ò cà à ù zéení, á ï na mu foñ.» ²³ Fúaa o hĩa báa á bía bío kà: «Bĩo búenbúen na á fo le fo o cà á ï ï na foñ, hàri mu wé ï béeni ɓàn sanká màní, á ï pá à na mu foñ.» ²⁴ O o hínzoró wáa wà lée tùara mín nu yi: «Lé mu yén á ï ko à ï bío le o *Heroode na mi coon?» A wón bía nɔ́n mí hínló yi: «Lén

* **6:11** Mi loñ Matiye vǎahú 10.14 † **6:14** O Heroode na ɓa bía bío hen lé o Heroode Antipaasi. ‡ **6:17-20** O Filiipu na ɓa bía bío hen lé yĩ há wi ho Oroomu lóhó yi. Wón wi mí dòn là a Filiipu na fàrá ho Sezaaree lóhó. O Heroode hĩa fó ɓàn háa yan ká a yio wi lua. § **6:17-20** Mi loñ Levii nùwá vǎahú (Lévítique) 18.16

zo o bío le o Zān Batiisi jùhú lé hĩa ò o na fon.» ²⁵ O o hínzoró dèenia yèrèmaa bánbáa zon o béε cǎn á zoó bía bío kà nǎn wo yi: «O Zān Batiisi jùhú lé hĩa à ũ wǎa dé ho lenbuen yi na mi.» ²⁶ O o béε sǎnia búenbúen yòó tò. Ká a màhá yí wi ò o pí bía ó o von yahó bío ó o báa bío yi. ²⁷ Mí lahó yi ó o dèenia tonkaa mí dásí nǎ-kéní, á nǎn le jii yi le o vaa kúii o Zān Batiisi jùhú búa buennáa. O o dásí nǎi wà van ho kàsó zǎi yi, á vaá kúio o Zān Batiisi jùhú, ²⁸ á dó ho lenbuen yi á buéé nǎn o hínzoró yi, á wón buan vaá nǎn mín nu yi. ²⁹ Bío ó o Zān Batiisi nǎ-kenínia jǎ mu, á ba buéé lá a vaá nùna.

*O Yeesu diinia 6a minka zāamāa
(Matiye 14.13-21; Luki 9.10-17; Zān 6.1-14)*

³⁰ Ba tonkarowà vaá bǎnia buara a Yeesu cǎn, á buéé fεera bío ba wó làa bío ba kàráanna búenbúen lè ba nùpua á nǎn wo yi. ³¹ Ba nùpua na wee buen ká ba bǎni lén á boo dà, fúaa o Yeesu lè mi tonkarowà yí yú ho pǎahú máa díráa. Lé bǎn nǎn ó o bíarǎa bío kà nǎn ba yi: «Mí buen le wa khèn lé à mi lée yí vǔn cǎnú.» ³² A barén mí dòn wǎa zon ho woohú á khèra ló van hen na á nùpue mía yi. ³³ Ká nùpua cèrèε màhá mǎn ba lénló, á zǔna ba. A ba lóka hǎ lórá búenbúen yi á búunia dú a Yeesu lè mí tonkarowà yahó van ho lahó mu yi. ³⁴ Bío ó o Yeesu zoó ló ho woohú yi, ó o mǎn ba minka zāamāa. A ba màkǎrí buan wo yi, lé bío ba bonmín lòn pia na paro mía. O o wǎa kàráanna ba làa bío cèrèε. ³⁵ Bío le wii wee tè, ó o Yeesu nǎ-kenínia vá buéé bó a yi á bía nǎn wo yi: «Le wii tò, à hen na wa wi yi, á nùpue mía yi. ³⁶ Bío le ba nùpua mu lén va hǎ manawà lè hǎ lórá na sùarǎkaa hen, à vaa yà mu bío dí.» ³⁷ O o Yeesu bía nǎn ba yi: «Minén miten na mu bè-dǎnii ba yi.» A ba bía nǎn wo yi: «Hǎrí wa vaa yà wén-hǎani* khǎ-jun búurú buee na ba yi, á hon pá máa yí ba.» ³⁸ O o Yeesu bía nǎn ba yi: «Mí vaa loń le lée búurú bío yεn ká mi cǎn.» Bío ba van buara, á ba bía nǎn wo yi: «Lée búurú bi-zǎwa bío hònú làa cezàwa bùaa jun.» ³⁹ O o Yeesu wǎa nǎn le jii mí nǎ-kenínia yi le ba sanká ba nùpua le ba kεení lè mi kuio le jí-sio wán. ⁴⁰ A ba kará lè mí kuio. Ba búí lé ho khímǎni khímǎni, ba búí lé ho búarǎ-jun làa píru píru. ⁴¹ O o Yeesu wǎa fó ho búurú bi-zǎwa bío hònú lè ba cezàwa bùaa jun buan, ò o hoonía mí yahó ho wáayi á wee fio, ò o dó le Dónbeení bǎrǎkà, ò o cèεkaa ho nǎn mí nǎ-kenínia yi le ba sanká na ba nùpua yi. O mún sankaa ba cezàwa bùaa jun nǎn ba búenbúen yi. ⁴² Ba lè mi nǎ-kéní kéní yú dú á sù. ⁴³ Ho búurú lè ba cezàwa na là ká á ba nǎ-kenínia khuiira, á mu sú hǎ sǎkíwǎ píru jun. ⁴⁴ Bǎi dú mu, á ba báawa mí dòn á yú ho muaaseé hònú.

*O Yeesu wee varǎka ho vǔ-beenǎ jummu wán
(Matiye 14.22-33; Zān 6.15-21)*

⁴⁵ Bǎn mǎn ó o Yeesu dèenia kǎkaa mí nǎ-kenínia yi le ba zo ho woohú à dí mí yahó khí ho vǔ-beenǎ mǎn lè ho Betesayidaa lóhó cǎn, ká minén ñ na ho wǎhú ba zāamāa yi á ba à boka. ⁴⁶ Bío ba saawaa mín yi vó, ó o vaá yòora le búee búí wán á wà yòó fio le Dónbeenǎ yi. ⁴⁷ Ho tá á à bío le mí ì hǎ, à bǎn ho woohú na ó o nǎ-kenínia zon á zoó wi ho vǔ-beenǎ sǎi yi. O o Yeesu mí dòn lée dǎn le bónbóore yi. ⁴⁸ O o mǎn ò o nǎ-kenínia lò wee be lè ho woohú pǎró, lé bío ho pinpiró wee sí ba yahó. Hǎ tá-tǎa yi, ó o Yeesu wee varǎka mu jummu wán á mà ba, á wà vaá nikhǎi ba. ⁴⁹ Bío ba mǎn wo ò o wee varǎka mu jummu wán, á ba wee leéka le o lée nǎ-hǎnbóní. A ba wee wǎamaka. ⁵⁰ Ba búenbúen á yǎa yí mǎn wo mía. A ba zǎnkaa dàkhǎina. Ká a Yeesu dèenia bía làa ba: «Mí hení mi sǎa, mu lé ínén, mí yí zǎn bío.» ⁵¹ O o yòó zon ho woohú yi làa ba, á ho pinpiró dǎn. O o nǎ-kenínia wó coon dàkhǎina. ⁵² Ba yí zǔna mu yéréké bío na ó o wó lè ho búurú bǎn kúarǎ, lé bío ba tun mí yiwa.

⁵³ Ba kǎa ho vǔ-beenǎ khíi dǎn ho lahó na ba le Zεεzarεεte kǎhú, á ba can mí woohú mu jummu jii. ⁵⁴ Bío ba zoó ló ho woohú yi á ba nùpua na mǎn o Yeesu dèenia zǔna a, ⁵⁵ á ba héera bía a bío. A ba nùpua wee lé lùaa búenbúen yi à búa mí vǎnvǎrowà ká ba wi mí

* **6:37** Le wén-hǎnló dà-kéní wee yí o nùpue nǎ-kéní wizon-kùure sámú sǎání.

dãmu sĩa wán, à varáa o cǎn hen na 6a wee jí le o wi yi. ⁵⁶ Lùà búenbúen na ó o Yeesu wee va yi, hã ló-zàwa lè hã ló-beera lè hã manawà, á 6a nùpua wee 6ua mí vánvárowà à varáa ho fèminló lara yi ká 6a yanka a le o díá le 6a tũika a dà-zínii jí-káa yi. A bĩa wee yí le tũii yi, bán búenbúen wee wa.

7

O Yeesu lè 6a Farizíewa wee wãani (Matiye 15.1-9)

¹ Ba *Farizíewa lè ho *làndá bïo zéenílowa nùwã yèn búii na ló ho Zeruzalæemu yi, á gueé kúaa mín wán kíniá o Yeesu yi. ² Ba loína mǎn ò o ñi-kenínia búii wee dí à 6a yí sɛera mí níni á yí ceéararáa mítén làa bïo ho làndá bòráa mu. ³ Mu bon, 6a Farizíewa lè 6a *zúifùwa búenbúen á wee bè ho làndá na á bàn maáwà zéeniá nǎn 6a yi. Ba máa wé dí ká 6a yí sɛera mí níni sese. ⁴ Ká 6a vaá ló ho yáwá yi à 6a máa dí ká 6a yí sɛera mítén. *Làndáwá cèrèè na 6a yú mín maáwà cǎn á 6a wee bè yi: Hã juuníi sĩa, lè hã dũunà lè hã bánámáwá, bïo na á hã ko à hã wé sɛeráa. ⁵ A 6a Farizíewa lè ho làndá bïo zéenílowa wãa tũara a Yeesu yi: «Lée webio nǎn á ù ñi-kenínia yí máa bèráa ho kàránló na á wán maáwà nǎn wèn yi, á wee dí ká 6a níni yí sɛera làa bïo ho làndá bòráa mu?» ⁶ O o Yeesu wãa bía nǎn 6a yi: «Nì-khàwa yén! O *Ezayii tũíá sí mí wán pãahũ na ó o fɛera le *Dónbeenĩ jí-cúa na ká mi dǎní yi. Bïo ká lé bïo ó o hĩa tũara:

«Ba nùpua na ká wee 6uaaní mi lè mí jíni, ká 6a yiwa yi, á 6a khèra làa mi.

⁷ Le 6uaaní na 6a wee na miĩ jũhũ mía.

Lé bïo 6a nùpua làndáwá

lé hĩa 6a wee kàrán làa mín.»*

⁸ O o Yeesu bíníá bía: «Le Dónbeenĩ làndáwá á mi wee pí díá, ká mi bè 6a nùpua kàránló yi.» ⁹ O o pá bíníá bía: «Bïo mi pã le Dónbeenĩ làndáwá à mi bò mín kùrú làndáwá yi lée bïo na se mi cǎn sá! ¹⁰ Mu bon. O *Mɔyíize bía: «Kǎnbi mǎn maá lè mǎn nu.»† Mu mún bía: «Yia bía khon mín maá tàá mín nu dǎní yi, wón ko làa búeró.»‡ ¹¹ Ká minén bán wee kàrán 6a nùpua le ká nùpue bía nǎn mín maá yi tàá mín nu yi le mí níni bïo na mí lá ko à mí séení làa wo lée Koroban. (Bũn kúará le hãmu na bïo sã le Dónbeenĩ yi.) ¹² Se mi nǎn le níni wo yi ò o yí séení mín maá tàá mín nu. ¹³ Ká mi wee wé ká sii se lé le Dónbeenĩ bionĩ bàn báhéé á mi wee lén le wán lè mi kùrú làndáwá na mi wee zéení làa mín. Bũn bàn síiwà cèrèè á mi wee wé.»

Mu bïo na wee tíi o nùpue (Matiye 15.10-20)

¹⁴ Bũn món ó o Yeesu von 6a zãamáa á bía nǎn yi: «Mi búenbúen jí bïo ká à zũn kúará: ¹⁵ Bïo ó o nùpue wee dí, bũn dèè woon yí máa tíi wo. Bïo wee lé o sii yi, bũn lé bïo wee wé tíi wo. ¹⁶ [Yia wee jí bïo à wón jí bïo bía sese.]» ¹⁷ Bïo ó o Yeesu wà díá 6a zãamáa ó o vaá zon le zii yi, ó o ñi-kenínia zoó wee tũa wo yi lè le wãhiire mu bàn kúará. ¹⁸ O o bía nǎn 6a yi: «Minén mún yí zũ mu bïowa mu yara le? Mi yí zũ le bïo ó o nùpue wee dí dèè woon yí máa tíi wo le? ¹⁹ Mu yí máa zo a sii yi, ká mu wee zo a píohó yi ò o bíní lée ní kúia.» O Yeesu wee zéení làa hǎn bioní so le ho dǎnló búenbúen dà wee dí. § ²⁰ O pá bíníá bía: «Bïo wee lé o nùpue sii yi lé bïo wee tíi wo. ²¹ Lé bïo ó o nùpue sii lé bĩn á hã yile-kora wee lé yi à dé o ho hã-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà yi, lè ho kǎnló lè le ñi-búee yi. ²² Hã wee na ò o wé o bá-fé tàá o hã-fé, à sii wé vá 6a nùpua bïowa yi, à wé o ñi-sũmúí, à wé khà 6a nùpua vĩnĩ. O yú bïo na ò o wé. Le yandee wee keĩ wo yi. O wé yáa 6a nùpua yèni, à wé

* 7:7 Mi loĩ Ezayii vũahũ 9.13 † 7:10 Mi loĩ Léró (Exode) vũahũ 20.12; Làndá zéeníló (Deutéronome) vũahũ 5.16 ‡ 7:10 Mi loĩ Léró (Exode) vũahũ 21.17; Levii nùwã (Lévítique) vũahũ 20.9 § 7:19 Mi loĩ Bè-wénia vũahũ 10.9-16

6ùaaní mítén, à wé o bǎnbú. ²³ Bǔn bǐowa so 6úen6úen wee lé o nùpue síi yi. Bǔn lé bǐo wee tíi wo.»

O síi veere hǎa na tà a Yeesu yi bǐo
(Matiye 15.21-28)

²⁴ Bǔn mǎn ó o Yeesu ló dén lùe so yi á wà van ho kǎhǔ na sùaràa yi lè ho Tiire lóhó. O vaá zon le zǐi 6úii yi, á yí wi à 6a zǔn o bǐo. Ká a màhǎ yí sà mítén yí yú. ²⁵ Hǎa 6úii na hǐnló ó o cǐná wi yi á ǎa a sǎ. O o dèenǎ wà 6uara a cǐn á 6ueé líi 6úrá a tá, ²⁶ ò o flora a Yeesu le o ǎa a cǐná lén mí hǐnló yi. O hǎa mu yǐnǎn zúifù, o ló ho Siiro-Fenisii kǎhǔ yi. ²⁷ O o Yeesu bǐa làa wo: «Dǐa le 6a háyúwá dí vé. Mu yí se à 6a lá 6a háyónzàwa dǐnló yénní kúia na 6a booní yi.» ²⁸ O o hǎa bǐa nǎn wo yi: «Núhǔso, mu bon. Èé ká 6a booní ǎn mún pá wee wé sèeka ho dǐnló na 6a háyónzàwa wee dí ká ho ò kùenka.» ²⁹ O o Yeesu wǎa bǐa nǎn wo yi: «Ū bǐonǐ na á ũ bǐa kà bǐo yi, á ï ǎn o cǐná léra ũ hǐnló yi wó. Wǎa hǐnǐ lén va ũ zǐi.» ³⁰ O o hǎa 6èn bǐnǐa wà van mí zǐi, á vaá yú mí hǐnló ò o dǔma le dǎmu dèe wán, ò o cǐná ló a yi.

O Yeesu wéera a beke 6úii

³¹ Bǔn mǎn ó o Yeesu ló ho kǎhǔ na á ho Tiire lóhó wi yi, á ló ho Sidǎn lóhó yi, á kǎa hǎ Lórà Bǐo Pírú kǎhǔ yi bǐnǐa 6uararàa lè ho Kalilee vǔ-beenǐ cǐn. ³² A 6a bò là a nǐi 6úii 6uararàa o cǐn ò o lé o beke, á bǐonǐ mún yí máa ǎi. Ba flora a Yeesu le o bè mí nǐnǐ o wán. ³³ O o Yeesu wǎa fó arén mí dòn wàráa á khèra lè 6a zǎamàa, ò o kúaa mí nǐn-kízàwa o ǎikǎnna yi. Bǔn mǎn ó o bò mí ǎinsǎnǐ o nǐi denle wán, ³⁴ ò o hóonǐa mí yahó ho wáayi á wee fio, ò o vǔuna sùèè ò o bǐa nǎn o nǐi yi: «Efata.» (Mu kúarà le «hén»). ³⁵ Mǐ lahó yi ó o nǐi ǎikǎnna dèenǐa wee ǎi mu bǐo, á denle fá, á wee bǐo sese. ³⁶ O o Yeesu henǐa mu nǎn bǐa wi bǐn 6úen6úen yi le 6a yí bǐo bǐo wó kà à na nùpue yi. Ká bǐo ó o hò 6a kà síi, á 6a wǎa wíokaa wee yényení mu. ³⁷ Ba nùpua wó coon mu bǐo yi dàkhǐna. Ba wee bǐo: «Bǐo ó o wee wé 6úen6úen 6èntǐn se. Hàrǐ 6a bekewà ǎikǎnna wee ǎi mu bǐo. A bǐa bǐonǐ lá yí máa ǎi wee bǐo sese.»

8

O Yeesu bǐnǐa dǐnǐa 6a minka zǎamàa
(Matiye 15.32-39)

¹ Hón ǎahǔ so yi á 6a minka zǎamàa tǐn wà 6ueé kúaa mín wán. Bǐo á bǐo 6a à dí mǐa, ó o Yeesu von mí nǐ-kenǐnǐa á bǐa bǐo kà nǎn yi: ² «Ba nùpua na kà màkárǐ 6uan mǐi. Bǐo kà lé 6a wizoonǐ tǐn ká 6a wi làa mi, á 6a bè-dǐnǐi wǎa wó. ³ Ká ï dǐa 6a kà síi 6a wà, á 6a wé è lé è lùiorá ho wǎhǔ wán lé le hǐni. Lé bǐo 6a cèrèè léenǐa nà yi.» ⁴ O o nǐ-kenǐnǐa bǐa nǎn wo yi: «Wa à yí mu bè-dǐnǐi wen le dùure na kà yi á à na bán minka zǎamàa so yi?» ⁵ O o Yeesu tùara 6a yi: «Lée búurú bǐo yèn wi mi cǐn?» A 6a bǐa nǎn wo yi: «Lée búurú bǐo hènun.» ⁶ O o bǐa nǎn 6a zǎamàa yi le 6a líi kèenǐ. O o fó ho búurú bǐo hènun, ò o dó le Dónbeenǐ bǎrákà, ò o cèekaa ho nǎn mí nǐ-kenǐnǐa yi le 6a sankaa na 6a zǎamàa yi, á 6a sankaa ho nǎn 6a yi. ⁷ Cezàwa bùaa yèn 6úii mún lá ká 6a cǐn. O o Yeesu dó le Dónbeenǐ bǎrákà 6a cezàwa mu bǐo yi, ò o le 6a nǐ-kenǐnǐa mún sankaa bán na 6a yi. ⁸ Ba 6úen6úen dú sù, ó o nǐ-kenǐnǐa khuiira bǐo ká, á mu sú hǎ sǎkíwá bǐo hènun. ⁹ Ba báawa na kera bǐn á à yí muaaseé náa síi. Bǔn mǎn ó o Yeesu nǎn ho wǎhǔ 6a yi le 6a 6oka. ¹⁰ O o yòò zon ho woohǔ bǔn wán lè mí nǐ-kenǐnǐa á ǎn ho Dalamanutaa kǎhǔ.

Ba Farizǐewa le o Yeesu wé yéréké bǐo 6úii à mí mi
(Matiye 16.1-4)

¹¹ A 6a *Farizǐewa 6uara 6ueé wee wǎanǐ là a Yeesu. Ba wi 6a khúaa o ǎii yi, á 6a le o wé mu yéréké bǐo 6úii na wee zéenǐ le o dànló ló le Dónbeenǐ cǐn. ¹² O o Yeesu yòò vǔuna

sùεε ò o bía: «Lée webio nɔn á ho zuia nùpua wee càráa mu yéréké bïo? Le ì mí ho tũíá na mia: Yéréké bïo dèε woon máa zéení làa mia.»

¹³ O Yeesu wà díá 6a, á bíníá yòó zon ho woohú lè mí nǐ-kenínia á jɔn lè ho vǔ-beení mɔn.

*Ba Farizíewa là a Heroode bïo
(Matiye 16.5-12)*

¹⁴ O Yeesu nǐ-kenínia nɔnsáa á yí guan mu bè-dínii. Búurú bi-za dà-kéní mí dòn lé hǎa wi 6a cɔn ho woohú yi. ¹⁵ O o Yeesu wǎa bía bïo kà henía nɔn 6a yi: «Mi fání mí yïo, à pa miten bïo 6a *Farizíewa là a *Heroode bïo yi. Ba bïo 6onmín lè le ja-fíni.» ¹⁶ O o nǐ-kenínia wee bío mín yi: «O wee bío kà síi lé bïo wa yí guan ho búurú.» ¹⁷ O o Yeesu zǔna bïo 6a wee bío, ó o tùara 6a yi: «Lée webio nɔn mí wee bíoráa le lé bïo mí yí guan ho búurú? Mi pá ðín yí máa jí mu bïo à zǔn mu kúará le? Mi tun mi yiwa le? ¹⁸ Mi lée muiiwà lée, tàá mí yí máa jí bïo. Mi so yí máa leéka mi yiwa bïo kà wán le: ¹⁹ Bïo á ì cèεkaa ho búurú bïo hònú nɔn 6a báawa muaaseé hònú yi, á bïo dú ká na mi khiiira wàráa sú sàkíwá bïo yɛn?» A 6a bía: «Lée sàkíwá píru jɔn.» ²⁰ O o bíníá tùara 6a yi: «Á bïo á ì cèεkaa ho búurú bïo hɛjɔn á nɔn 6a báawa muaaseé náa yi, á bïo dú ká na mi khiiira wàráa á sú sàkíwá bïo yɛn?» A 6a bía: «Lée sàkíwá bïo hɛjɔn.» ²¹ O o Yeesu wǎa bía nɔn 6a yi: «Ó, o! A hàrí lòn zuia à mí pá yí zǔ mu bïo yara le?»

O Yeesu wó ó o muui búii wee mi

²² Bǔn mɔn á 6a wà vaá ðɔn ho Bɛtesayidaa lóhó. A 6a búii guan o muui buararáa o Yeesu cɔn à 6a flora a le o tũii wo yi. ²³ O o Yeesu tò a muui mu níi yi á lóráa ho donkíahú, á lée bò mí jɔnsání o yïo wán, ò o bò mí níni o wán ò o tùara a yi: «Fo wee mi bïo búii le?» ²⁴ O o muui yòó loína ò o bía: «Ì wee mi 6a nùpua. Ba wee varáka, ká 6a màhá ka lòn vǐnsíá.» ²⁵ O o Yeesu pá bíníá bò mí níni o yïo wán, ó o loína sese á mɔn mu bïo wéréwéré. O wan á wee mi mu bïo búenbúen wèɛn. ²⁶ O o Yeesu wǎa le o lén va mí zǐi, ká a yí lii zo lóhó yi.

*O Piere bía le o Yeesu lé yía le Dónbeení mɔn léra
(Matiye 16.13-20; Luki 9.18-21)*

²⁷ Bǔn mɔn ó o Yeesu lè mí nǐ-kenínia wà jɔn lè há lórá na sùaráa yi là a Filiipu ló-fáránii cɔn, hǎa 6a le Sezaaree. Bïo 6a lá ho wǔhú wà, ó o Yeesu tùara 6a yi: «Lée webio 6a nùpua wee bío ì dǎní yi?» ²⁸ A 6a bía: «Ba búii le fo lé o Zǎn Batiisi. Ba búii le fo lé o *Elii. Ba búii bán 6èn le fo lé *Dónbeení jɔ-cúa fεerowà búii na yáania nǐ-kéní.» ²⁹ O o bíníá tùara: «Ká minén bán 6èn le ì lée wée?» O o Piere bía nɔn wo yi: «Ūnén lé yía le Dónbeení mɔn léra.» ³⁰ O o Yeesu wǎa henía mu nɔn 6a yi le 6a yí bío mu na nùpue yi.

*O Yeesu wee bïo mí húmú lè mí vèeró bïo
(Matiye 16.21-28; Luki 9.22-27)*

³¹ Bǔn mɔn ó o Yeesu wee kàrán mí nǐ-kenínia ká a bío: «O *Nùpue Za ko ò o lò be làa sòobéε. Ba *nǐ-kíá, lè le *Dónbeení yankarowà júnáasa, lè ho *làndá bïo zéenílowa á à pí a bïo. Ba nùpua à búe o ká há wizooní tɔn zòñ o ò vèe.» ³² O hǎa wee bío mu na 6a yi wéréwéré. O o Piere wǎa fó a á 6a vá ló, á lée wee bío làa wo. ³³ Ká a Yeesu màhá yèrémáa khíi loína mí nǐ-kenínia yi ò o nàmakaa o Piere yi kà síi: «Va lé ì nǐsání lè ũ *Satáni bíoní. Ū yilera yínɔn Dónbeení yilera. Há lé 6a nùpua yilera.»

³⁴ Bǔn mɔn ó o Yeesu von 6a zámáa lè mí nǐ-kenínia á bía nɔn yi: «Yia wi ò o bè mií, à 6ànsò khí mí kùrú síi bïo wéro yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pí* à bèráa mií. ³⁵ O nùpue na wi ò o kǎní mí mukǎní wón á à vǐníní le. Ká yía màhá tà le mí ì vǐníní le ínén lè le Dónbeení bín-tente bïo yi, wón á à kǎní le. ³⁶ O nùpue lá yú ho ðímíná bïo búenbúen ò o khon le mukǎní binbirí yi, se lé ho cǔnú yén á 6ànsò yú? ³⁷ Lée webio ó o nùpue dà à kǎní lè mí mànaká? ³⁸ Yia wee nǐyi ínén lè ì bíoní bïo yi ho zuia nùpua tǎahú, bía wee bíni le

* 8:34 Mi loń Matiye vǔahú 10.38

Dónbeenĩ mǎn à wé mu bè-kora, ó o Nùpue Za 6èn mún khii niyi 6ànso bïo yi ká a khii bínía 6uara mín Maá Dónbeenĩ cùkú beenĩ yi lè le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà.»

9

¹ O Yeesu pá bínía bía nǎn 6a yi: «Le í mǐ ho túiá na mia: Ba nùwá yén 6úi wi hen á máa hí ká 6a yí mǎn le *Dónbeenĩ béeñĩ láró lè ho pànká.»

*O Yeesu miníkaa le 6úee wán
(Matiye 17.1-13; Luki 9.28-36)*

² Wizooní bïo hēzĩn bũn mǎn, ó o Yeesu fó a Piere là a Zaaki là a Zǎn á yòoraráa le 6úee 6úi na dǎn wán á 6a yòó wi bĩn mí dòn. O o Yeesu dǐndĩn miníkaa 6a yahó, ³ á sǐ-zǐnia wee juúika kúiakúia, á ka púiapúia. Hǎ cemu 6àn sǐi a nùpue na dà à ceé làa sǐa ho dímĩná yi wón mía. ⁴ Yìo 6ueé tí, ò o *Elii là a *Moyiize* dǐndĩn ló 6ueé wee bío là a Yeesu.† ⁵ O o Piere wǎa bía nǎn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, mu wó se á wa wi hen. Wa à tá hǎ bùkú zàwa bïo tĩn: Únén dà-kéní, o Moyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.» ⁶ O yí zū bío o ò bío lé bío 6a ninzàwa là arén mí bεεre á zǎna dàkhiina. ⁷ A le dùndúure 6úi yòó ló líi pon 6a yi á mu tǎmu 6úi sǎ wee jí le dùndúure mu yi: «Yia ká lé í Za na á í bò í tàká wán, mi wé jí a cǎn.» ⁸ Mí lahó yi á 6a nǐ-kenínia lońkaa mí nǐsǎa yi, à 6a màhǎ yí mǎn nǐ-veere ká yínǎn o Yeesu mí dòn.

⁹ Bïo 6a ló le 6úee wán wee lii, ó o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Bïo mi mǎn ká á mi yí bío le nùpua jí, ká mu yínǎn o *Nùpue Za húmú là a vèeró mǎndén.» ¹⁰ A 6a tà bío ó o bía yi ká 6a màhǎ wee tùaka mín yi: «Ho vèeró mu húmú mǎndén 6àn kúará lé mu yén?» ¹¹ A 6a tùara a Yeesu yi: «Lée webio nǎn á ho *làndá bío zéenílowa le o Elii ko ò o buen ho yahó?»‡ ¹² O o bía nǎn 6a yi: «Mu bon. O Elii ko ò o buen ho yahó à 6uee kúee mu bíowa mí lara yi. εε ká lée webio 6èn mún nǎn á mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi le o Nùpue Za lò ò be làa sòobεε, á 6a mún máa mǐ a máa dé dèε yi. ¹³ Awa, á le í bío mu na mia: O *Elii mu 6uara ho yahó, á 6a nùpua wó a làa bío 6a sǐa vá yi làa bío mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi o dǎnĩ yi. §»

*O Yeesu wεéra a háyónza 6úi
(Matiye 17.14-20; Luki 9.37-43a)*

¹⁴ Bïo 6a 6ueé dǎn 6a nǐ-kenínia na ká, á 6a 6ueé yú à 6a zǎamáa kínia 6a yi, á ho *làndá bío zéenílowa 6úi dǐn wee wǎanĩ làa ba. ¹⁵ Ba nùpua miinĩ là a Yeesu á mu vǐníkaa 6a. A 6a 6ùunia wà 6ueé tēēnĩ a yi. ¹⁶ O o Yeesu tùara mí nǐ-kenínia yi: «Lée webio mi wee wǎanĩ wán làa ba?» ¹⁷ O o 6úi ló 6a zǎamáa yi á bía nǎn wo yi: «Nì-kàránlo, í lá 6uan í za buararáa ũ cǎn, cǐná 6úi wi o yi á wee beé o lò. O wee hē o ò o máa bío yí. ¹⁸ Lùe lée lùe ká a bío mu hǐnǎn o wán, ò o cǐná mu fé o dé ho tá yi, ò o jĩnsǎ-khùankhúwa wé lé, à wé là mí jĩa, à pà día. A í flora ũ nǐ-kenínia le 6a ja a cǐná mu lén wo yi, ká 6a màhǎ yí dǎrĩna mu.» ¹⁹ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Mí zuia nùpua 6èntĩn yí dó mí sǐa le Dónbeenĩ yi bío bon. I màhǎ wǎa à jí í yi mi bío yi, á wé è kàrán mia vaá dǎ ho pǎahũ yén coon? Mí 6ua a háyónza mu buennáa.» ²⁰ A 6a 6uan wo buararáa. O cǐná miinĩ là a Yeesu ó o zékéra a háyónza lè mí pànká. A wón líi lùwá ho tá yi, á wee birónka, á jĩnsǎ-khùankhúwa wee lé. ²¹ O o Yeesu tùara a háyónza 6àn maá yi: «Mu wee wé o yi míana lée táá lé lònbió?» A 6àn maá bía: «Lé o kúnkúzàmu pǎahũ á mu búakáa yi. ²² Pǎnna cèrèε yi ó o cǐná mu wé lá a à dé ho dǎhũ yi táá mu jumu yi le mí ì 6úe. Ká fo dà à wé bío 6úi, à ũ màkárĩ wēn à ũ séení wēn.» ²³ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Fo bía le ká í dà mu. Yia dó mí sǐi mǐi á bío búenbúen dà wee wé cǎn.» ²⁴ Mí lahó yi ó o háyónza 6àn maá dēēnĩa zoó wǎamaa: «Í dó í sǐi foń ká ũ màhǎ séení mi à í yí titika.» ²⁵ O o Yeesu mǎn à 6a zǎamáa 6ùunia wà 6ueé 6úe 6a

* 9:4 Mí loń Luki vūahũ 9.31 † 9:4 O Elii là a Moyiize lé le Dónbeenĩ nùpua na yánkaa wee fεε le jí-cúa na le nípomu yi. Ba húrun míana. ‡ 9:11 Mí loń Malasii vūahũ 3.23 § 9:13 O Elii na ó o Yeesu le o 6uara ho yahó lé o Zǎn Batiisi ó o bía bío.

yi, ó o wee zá là a cíná kà síi: «Ūnén cíná na wee wé ò o nùpue máa bíó yí, à mún máa jí mu bíó, le í bíó mu na fon, lé o háyónza mu yi, à yí bíní yí zo a yi hùúu.»²⁶ Ó o cíná wee wāama, ò o zèkéra a háyónza lè mí pánká ò o ló. Ó o háyónza díá lòn nùpue na húrun. Fúaa bíá wi bín cèrèe wee bíó le o húrun.²⁷ Ká a Yeesu màhá líí fù a níí yí á hóníá làa wo ó o yòó òó. ²⁸ Bíó ó o Yeesu wà van le zii yí á lè mí nì-kenínia mí dòn páanía wi, á ba tùara a yi: «Lée webio nòn á warén yí dàrina yí jònnaa o cíná mu?»²⁹ Ó o Yeesu bíá nòn ba yi: «Ho fioró mí dòn lé hía dà à ja a cíná na kà bàn síi á à lén.»

*O Yeesu wiokaa wee bíó mí húmú lè mí vèeró bíó
(Matiye 17.22-23; Luki 9.43-45)*

³⁰ Bún món ó o Yeesu lè mí nì-kenínia ló dén lùe so yi á káa ho Kalilee kōhú wà. O Yeesu yí wi à ba nùpua zūn o dānī, ³¹ lé bíó ó o wee kàrán mí nì-kenínia. O wee bíó na ba yi: «O *Nùpue Za á ba à dé ba nùpua níí yí á ba à búe. Ó o húmú món wízoní tìn ká a vèe.»³² Ká a nì-kenínia màhá yí zūna a bíonī mu kúará. A ba mún zāna, á yí wi ba tūa wo yi lè mu jūhú.

*Lée wée po bíá ká?
(Matiye 18.1-5; Luki 9.46-48)*

³³ Bún món ó o Yeesu lè mí nì-kenínia wà vaá dōn ho *Kapεεnyuumu lóhó. Bíó á ba wà van le zii yí ó o tūara ba yi: «Lée webio mí lá wee wāaní wán ho wāhú wán?»³⁴ A ba wó tété, lé bíó ba lá wee wāaní, á wi ba zūn yia po barén na ká. ³⁵ Ó o Yeesu wāa líí kará ò o von ba mí píru jūn á bíá nòn yi: «Hen ká yia wi ò o keí bíá ká jūhú wán, à bànso liíní mítén ba búenbúen yahó, à wé ba búenbúen ton-sá.»³⁶ Ó o fó a háyónza búí bueé òó ná ba yahó, á líí lá a yòó buan ò o bíá: ³⁷ «Nùpue lée nùpue na buan o háyónza na kà bàn síi sese ínén bíó yi, se le ínén í beere á bànso buan sese. A yia buan mí sese, se mu yínón ínén á bànso buan sese, mu lé yia tonkaa mí ó o buan sese.»

*Yia yí máa fi làa wen se wón làa wen lée dà-kéní
(Luki 9.49-50)*

³⁸ Ó o Zān bíá nòn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, wa mōn o nīi búí ò o wee ja ba cínáwa lè ū yèni, á wa lá wi à wa hè o, lé bíó ó o míá wa kuure yi.»³⁹ Ká a Yeesu màhá bíá nòn ba yi: «Mí yí hè o, lé bíó á Nùpue na wó yéréké bíó lè í yèni á yí dà máa bíó bín-kohó í dānī yí mí lahó yi. ⁴⁰ Yia yí máa fi làa wen se wón làa wen lée dà-kéní. ⁴¹ Le í mí ho tūiá na míá: Yia nòn mu jumu kóo-cúe míá lé bíó mí bíó sá yia le Dónbeenī mōn léra yi, wón bànso á à yí mu cūnú máa ká.»

*Mi pa miten bíó mu bè-kohó wéró yi
(Matiye 18.6-9; Luki 17.1-2)*

⁴² «Ba háyúwá na dó mí sía míí á yia khà dó mu bè-kohó wéró yi, wón bànso á ba lá can le hue-beenī fonle yi á lèera dó ho muhú yi, bún pá à wé sūaaní le lònbee na à yí o. ⁴³ Ká mu lé ū níí wee dé fo mu bè-kora wéró yi, à ū kúii le díá. Fo yú le mukānī binbirī na máa vé lè ū níí dà-kéní bún sūaaní bíó ba à dé fo le Dofíní dōhú na máa hí lùe yi lè ū níí bíó jūn. ⁴⁴ [«Ba sūnōowa na wee là há sánia wi bín, ba yí máa hí. A ho dōhú mún yí máa hí bín hùúu.»] ⁴⁵ Ká mu lé ū zeñ wee dé fo mu bè-kora wéró yi, à ū kúii le díá. Fo yú le mukānī binbirī na máa vé lè ū zeñ kéní bún sūaaní bíó ba à dé fo le Dofíní dōhú na máa hí lùe yi lè ū zení mí bíó jūn. ⁴⁶ [«Ba sūnōowa na wee là há sánia wi bín, ba yí máa hí, á ho dōhú mún yí máa hí bín hùúu.»] ⁴⁷ Ká mu mún lé ū yère wee dé fo mu bè-kora wéró yi, à ū còkon le lén díá. Fo yú le *Dónbeenī béenī lè ū yèn-kéní bún sūaaní bíó ba à dé fo le Dofíní dōhú na máa hí lùe yi lè ū yio mí bíó jūn. ⁴⁸ [«Ba sūnōowa na wee là há sánia wi bín, ba yí máa hí. A ho dōhú mún yí máa hí bín hùúu.»]

* 9:48 Mi loñ Ezayii vūahú 6.24

49 «Nùpue lée nùpue á le Dónbeenĩ khii khén kúará lè le lònbee na ka lòn dõhũ bïo, á à ceéráa wo, làa bïo 6a hĩa wee wé kúeeráa mu yámú mu hãmu wán à ceéráa mu bïo síi.†
50 Mu yámú yoo. Εε κά mu yámú yonyoró hĩa ló mu yi, á 6a à wé kaka á mu ù bĩní ì zoráa? Minén mi bæere keń lòn yámú na yonyoró wi. Mi keń mín wán làa héerà.»

10

Bïo ó o Yeesu bía mu yaamu fáaró dǎní yi
(Matiye 19.1-12; Luki 16.18)

1 Bũn mǎn ó o Yeesu ló bĩn á wà van ho *Zudee kõhũ, á khú ho Zurudẽn muhũ mǎn. A 6a zãamáa tĩn kúaaaka mín wán hen na ó o wi yi. Ó o wee kàrán 6a làa bïo ó o lá wee wé wéráa mu. 2 A 6a *Farizíewa nùwã yɛn búí vá 6ueé 6ó a yi. Ba wi à 6a yí o níi 6ua yi, á 6a tũara a yi: «Wa làndá wee na níi báa yi ò o ña mín hĩa le?» 3 Ó o Yeesu mún tũara 6a yi: «Lé mu yén ó o *Mõyiize làndá henía nɔn mia mu dǎní yi?» 4 A 6a bía: «O Mõyiize nɔn le níi le ká báa wi ò o día mín hĩa ò o lén, ò o wé mu yaamu fáaró vũahũ vé à bè yi díaráa wo.»* 5 Ó o Yeesu wãa bía nɔn 6a yi: «O Mõyiize mà bũn lé bïo mi yí máa ní dèε. 6 Bũn mía á mu ñúhũ búεenii ká mu lá yí ka ká. Mu bïo búenbúen lénló pãahũ, á le Dónbeenĩ ðléra a báa, á léra a hĩa.»† 7 «Bũn bïo yi ó o báa á à día mín maá lè mín nu ká à léé lè mín hĩa, 8 á 6a mí nùwã ñun á à wé sãnía dà-kéní.»‡ Ba wãa yínɔn nùwã ñun, 6a lée ñi-kéní. 9 Bïo le Dónbeenĩ ceéra mín yi à nùpue yí fáa.»

10 A bïo ó o Yeesu lè mí ñi-kenínia hĩa zon le zĩ yi, á 6a wíokaa tũara a yi mu bïo mu dǎní yi. 11 Ó o bía nɔn 6a yi: «Báa na día mín hĩa ò o kũn fó hã-veere yan, se wón lée hã-fé bãn nín-yání hĩa cǎn. 12 Mu lée dà-kéní là a hĩa na día mín báa ò o wà vaá yan bá-veere. Wón mún lée bá-fé.»

O Yeesu wee fan 6a háyúwá bïo yi
(Matiye 19.13-15; Luki 18.15-17)

13 Ba nùpua búí buan mí háyúwá buararáa o Yeesu cǎn le o bè mí níni 6a wán. Ó o ñi-kenínia wee zá làa ba. 14 Ká bïo ó o Yeesu mǎn mu, ó o síi cã ó o bía nɔn mí ñi-kenínia yi: «Mí wé día le 6a háyúwá buen í cǎn. Mí yí hè 6a. Mu bon, bĩa ka lè 6a háyúwá na ká bïo síi, lé bán á à keń le Dónbeenĩ bá-zãmu yi. 15 Le í mí ho tũíá na mia: Yia yí tà le *Dónbeenĩ béenĩ bïo là a háyónza bïo síi á 6ãnsò yí dà máa zo le yi hũú.» 16 Bũn mǎn ó o wee láka 6a 6ua ò o bò mí níni 6a ñi-kéní kéní wán ò o fara le le Dónbeenĩ wé mu bè-tentewà làa ba.

Ho nãfòró 6ãnsò lè le Dónbeenĩ béenĩ bïo
(Matiye 19.16-30; Luki 18.18-30)

17 Bïo ó o Yeesu wee lá ho wõhũ á à lén, à bũn ò o ñii búí lùwá mà a, á 6ueé líí fãrá mí nɔnkópúná wán o yahó ò o tũara a yi: «Ñi-kàránlo tente, lée webio á í ko á í wé à yírãa le mukãni binbirĩ na máa vé?» 18 Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Lée webio nɔn fo wee verãa mi làa ñi-tente? Ñi-tente mía ká mu yínɔn le Dónbeenĩ mí dòn. 19 Fo zũ le Dónbeenĩ làndáwá na ká: Yí 6ue nùpue, yí wé hã-fénló táá bá-fénló, yí ñuaa bïo, yí fĩ sabéré nùpue ñii, yí khà nùpue à fé bïo, kǎnbi mĩn maá lè mĩn nu.»§ 20 Ó o ñii bía: «Ñi-kàránlo, bũn búenbúen á í bò yi hàrí í yàrónzãmu pãahũ.» 21 Ó o Yeesu loĩna a yi, á wara a. Ó o bía nɔn wo yi: «Bïo dà-kéní ká á fo yí wó. Lén vaa yèé bïo wi ù cǎn búenbúen à sankã bãn wãrí na 6a ñi-khenia yi, bũn ká le Dónbeenĩ kĩa na ho wáayi á fo ò yí. Bũn mǎn à ù bĩní 6uee bè miĩ.» 22 Ká a ñii ñá hǎn bioní so, ó o sãnía tò, á yèrémãa wá ká a yilera yãara, lé bïo ó o níi bïo boo. 23 Ó o Yeesu loĩna mí ñi-kenínia na kĩnía wo yi ò o bía: «Ho nãfòró

† 9:49 Mi loĩ Levii nùwã vũahũ (Lévítique) 2.13 * 10:4 Mi loĩ Làndá zéeniló vũahũ (Deutéronome) 24.1, 3

† 10:6 Mi loĩ Bïo ñúhũ búεenii vũahũ (Genèse) 1.27; 5.2 ‡ 10:8 Mi loĩ Bïo ñúhũ búεenii vũahũ (Genèse) 2.24

§ 10:19 Mi loĩ Léró vũahũ (Exode) 20.12-16; Làndá zéeniló vũahũ (Deutéronome) 5.16-20

6ànsowà zoró le *Dónbeenĩ béenĩ yi 6èntĩn lònbee wi.» ²⁴ Hã bioní mu yáara 6a hácirí làa sòobéε. O o Yeesu pá bínía bía nɔn 6a yi: «Wàn bɔnlowà, ho zoró le Dónbeenĩ béenĩ yi 6èntĩn lònbee wi. ²⁵ O cón-ɲúmúkú zoró lè ho mísímí kòhú á à wé wayi á à poń o nàfòró 6ànsò zoró le Dónbeenĩ béenĩ yi.» ²⁶ Ba ñi-kenínia wó coon dàkhíina hã bioní mu bïo yi. A 6a wee tùaka mín yi: «Éee! A yïa wãa dà à fen lée wée?» ²⁷ O o Yeesu lorina 6a yi ò o bía: «Bìo yí dà máa wé 6a nùpua cón á dà wee wé le Dónbeenĩ cón. Lé bïo le Dónbeenĩ dà bïo búenbúen wee wé.» ²⁸ O o Piere bía nɔn wo yi: «Loń, warén ló día bïo lá wi wa cón búenbúen à wa bò foń.» ²⁹ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Le í mĩ ho tũíá na mia: Yïa ló día mí zĩi, lè mín zàwa, lè mín hínni, lè mín nu, lè mín maá, lè mí zàwa, lè mí manawà ínén lè í bín-tente bïo yi, ³⁰ á 6ànsò ò yí hã zíní, lè mín zàwa, lè mín hínni, lè 6a nuwà, á à yí 6a zàwa, lè hã manawà. A le lònbee mún ñ yí o. Mu 6àn khímàni khímàni á 6ànsò ò yí ho pãahú na wa wi yi. A mún ñ yí le mukãní binbirí na máa vé ho pãahú na wà à 6uen yi. ³¹ Εε ká bïa dú ho yahó bïo ká wán á cèrèε khíi wé 6a món-díwá. A bïa dú ho món bïo ká wán á khíi wé 6a ya-díwá.»

*O Yeesu wioka wee bïo mi húmú lè mi vèeró bïo
(Matiye 20.17-19; Luki 18.31-34)*

³² O Yeesu làa bïa làa wo bò mín wãa lá ho wòhú wee yòo ho Zeruzalεemu. O o varákaa dú mí ñi-kenínia yahó. O o ñi-kenínia hácirí yáara, á bïa làa ba bò mín zána. O o Yeesu tĩn bínía fó mí ñi-kenínia píru ɲun, ò o wee bío bïo ko mu wé o yi hen làa cĩnú à na 6a yi: ³³ «Mi loń, wa wee yòo ho Zeruzalεemu, hen na ó o *Nùpue Za 6a à dé le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bïo zéenílowa níi yi. Ba à síiní a ɲúhú, á à na bïa yínɔń 6a *zúífùwa yi á 6a à 6úe. ³⁴ Bán á à zùanika a yi, á à pũiní mí ɲinsání ì kúee o wán, á à ha a lè hã làbàaní, á à 6úe o. Ká hã wizooní tĩn zoń ò ò vèe.»

*Bïo ó o Zaaki là a Zãn wee fio o Yeesu cón
(Matiye 20.20-28)*

³⁵ Bũn món ó o Zebedee zàwa Zaaki là a Zãn á 6ueé 6ó a Yeesu yi á bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, wa wi à ù wé bïo wa à fio ù cón à na wen.» ³⁶ O o Yeesu tùara 6a yi: «Lé mu yén á mi le í wé na mia?» ³⁷ A 6a bía nɔn wo yi: «Hen ká ù khíi wi ù béenĩ cùkú yi, à ù tà día le wa keení ù nĩsáa. O ñi-kéní keń lè ù nín-tiáni, à yïa so keń lè ù nín-káahó.»* ³⁸ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Bïo mi wee fio á mi yí zũ ɲúhú. Mi so dà a lá le lònbee na à dé mi mu húmú yi làa mi le?» ³⁹ A 6a le ũuu le mí dà mu. O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Mu bon. Le lònbee na à yí mi 6àn síi á à yí mia. Mi ì zo le lònbee mu yi. ⁴⁰ Ká mu màhã yínɔń ínén á à bío le yïa ká 6ànsò à keení í nín-tiáni tàá í nín-káahó. Hón lùu so bïo sã bïa le Dónbeenĩ wiokaa hã karáa yi.»

⁴¹ Ká bïo 6a ñi-kenínia nùwã píru na ká ɲá mu, á 6a sía cã a Zaaki là a Zãn yi. ⁴² O o Yeesu von 6a búenbúen á bía nɔn yi: «Mi zũ mu le bïa 6a nùpua yïo wi wán le 6a lé hã kãna ɲúnása, bán ɲúnása so á wee wé zéení mí pánká 6a nùpua wán. A 6a ñi-beera wee wé zéení làa bïa ká le mí po 6a. ⁴³ Εε ká minén bïo lá yí ko mu wé ká síi. Hen ká mi ñi-kéní búii wi ò o bïo ɲúhú wé poń bïa ká, à 6ànsò wé minén na ká ton-sá. ⁴⁴ Hen ká mi ñi-kéní búii wi ò o dí bïa ká yahó, á 6ànsò ko o ò wé mi búenbúen wobá-nii. ⁴⁵ O Nùpue Za mí beere yáá yí 6uara à 6a sá na a yi. O 6uara wà 6ueé sá à na 6a nùpua yi, á mún ñ na mí mukãní á à lénnáa 6a nùpua cèrèε ɲúná.»

*O Yeesu wéera a muui búii na 6a le Baatimεε yïo
(Matiye 20.29-34; Luki 18.35-43)*

⁴⁶ O Yeesu lè mí ñi-kenínia lè 6a zãamãa vaá dõn ho Zerikoo lóhó. Bïo 6a wee lé ho yi, à bũn ò o muui búii na 6a le Baatimεε á kará ho wòhú nĩsání wee fioka. Bàn maá 6a le Timεε. ⁴⁷ Bïo ó o ɲá le mu lé o Nazarεete ñii Yeesu, ó o bía pónpón: «*Daviide Za, Yeesu, màkárí

* 10:37 Mi loń Matiye vùahú 20.21

miï.» ⁴⁸ A ɓa nùpua cèrèe wee zá làa wo le o wé tété. O o yàá wáa wíokaa wee bío pónpón: «Daviide za, makári miï.» ⁴⁹ O o Yeesu ñin ò o bía: «Mi ve o le o ɓuen.» A ɓa bía nɔn o muii mu yi: «Hení ũ s̄i, lii h̄n̄í, lé o wee ve fo.» ⁵⁰ O o wáa lèera mí kánɓun díá, ò o líí tá h̄n̄ɔn á mà a Yeesu wee ɓuen. ⁵¹ O o Yeesu t̀ara a yi: «Lée webio á fo le í wé na fon?» O o muii bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo wé le í yío à wé mi.» ⁵² O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Lén, bío fo dó ũ s̄i miï lé b̄n̄ á ï wééraráa fo.» Mí lahó yi ó o dèenía wee mi á bò là a Yeesu wà.

11

O Yeesu zoró ho Zeruzalɛmu yi

(Matiye 21.1-11; Luki 19.28-40; Zān 12.12-19)

¹ Bío ó o Yeesu lè mí n̄i-kenínia vaá s̀aráa ho Zeruzalɛmu yi, ho Betefazee lè ho Betanii lórá n̄s̄ání, lè h̄a Oliivewa v̄ns̄ia ɓúee c̄n̄, ó o Yeesu tonkaa mí n̄i-kenínia nùw̄a ɓun le ɓa dí mí yahó, ² á bía nɔn ɓa yi: «Mi lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi. Mi vaa d̄eenii á mi ì d̄eení ì mi s̄np̄è-bòoh̄ú ɓúí na á nùpue ñin yí yòora yí m̄ɔn hùúu ká a can ñin. Mi fee wo à ɓua ɓuee na miï. ³ Ká a ɓúí t̀ara mia le lée webio nɔn mi wee feeráa wo, à mí bío na ɓanso yi le o Nùh̄uso makóo wi o yi, ó o mún ñ b̄n̄í ì ɓuen làa wo lònɓio.»

⁴ A ɓa wà van á vaá zoó yú a s̄np̄è-bòoh̄ú ɓúí le ɓonfónii ho w̄sh̄ú n̄s̄ání ká a can ñin le z̄i ɓúí z̄uajii. A ɓa feera a. ⁵ A ɓa nùpua nùw̄a yen ɓúí na wi b̄n̄ á t̀ara ɓa yi: «Lée webio mi wó ká? Mi feera o s̄np̄èen̄i mu le we?» ⁶ A bío ó o Yeesu lá bía nɔn ɓa yi lé b̄n̄ á ɓa bía nɔn ɓa nùpua mu yi. A ɓa díá ɓa á ɓa wà. ⁷ Ba ɓuan o s̄np̄èen̄i mu ɓueé nɔn o Yeesu yi, à ɓa bò mí kánɓunwà o mání wán, ó o Yeesu yòó kará wán. ⁸ Ba nùpua cèrèe wee bá mí kánɓunwà ho w̄sh̄ú wán o yahó. Ba ɓúí lé h̄a v̄ns̄ia v̄ɔnna na ɓa khó h̄a mana yi á ɓa wee bá. ⁹ B̄ia dú a yahó làa b̄ia dú a m̄n̄ á wee bío bío ká pónpón:

«Le ho cùkú à bío s̄i le Dónbeen̄i yi.

Le le Dónbeen̄i wé mu bè-tentewà

làa ȳia bò o ɓuen o Nùh̄uso Dónbeen̄i yèni yi.*

¹⁰ Le le Dónbeen̄i wé mu bè-tentewà

làa ȳia wà ɓueé f̄arà wán ɓ̀aa *Daviide b̄een̄i á à ñiní.

Le ho cùkú à bío s̄i le Dónbeen̄i na dà mu bío ɓúenɓúen wán yi.»

¹¹ Bío ó o Yeesu vaá ñin ho Zeruzalɛmu, ó o wà van le *Dónbeen̄i z̄i-been̄i lún yi, á zoó loŋkaa le kh̄ii fò. B̄n̄ m̄n̄ ó o fó mí n̄i-kenínia píru ɓun à ɓa b̄n̄ia ɓun ho Betanii. A b̄n̄ à le wii wáa tò.

O Yeesu dánkánia le v̄nd̄e na ɓa le fikiyée

(Matiye 21.18-19)

¹² Mu tá na lée t̄n̄, p̄ah̄ú na ɓa wee lé ho Betanii yi á à lén, à b̄n̄ ò o Yeesu á le h̄ni dà.

¹³ O kh̄era m̄n̄ le v̄nd̄e na ɓa le fikiyée à le sà ñin. O o wà le mí vaá loŋ le mí ì yí b̄ia le wán lé. O o vaá yú à lée v̄nna mí ɓii yi, lé bío mu yí wó h̄a v̄ns̄ia mu haró p̄ah̄ú. ¹⁴ O o Yeesu wáa bía nɔn le v̄nd̄e mu yi: «Fo máa b̄n̄í máa ha b̄ia hùúu á nùpue máa dí.» O o n̄i-kenínia ɓá bío ó o bía.

O Yeesu ɓun ɓa bè-yèrowà

(Matiye 21.12-17; Luki 19.45-48; Zān 2.13-22)

¹⁵ Ba vaá ñin ho Zeruzalɛmu ó o Yeesu wà vaá zon le *Dónbeen̄i z̄i-been̄i lún yi á zoó wee ɓa ɓa bè-yèrowà lè ɓa bè-yàwa. Ba wén-p̀arílowà tabáriwa, làa b̄ia wee yèé ɓa ɓ̀aaɓ̀uuní kanm̀uini ó o dónkaa kúaa. ¹⁶ O wee h̄e ɓa le nùpue yí ɓua d̄e à k̄an̄aa ho lún mu yi. ¹⁷ O o màhá wáa wee kàrán ɓa nùpua làa bío ká: «Le Dónbeen̄i b̄ioní v̄uah̄ú yi á mu bía: † z̄i ɓa wé è ve le k̄ana nùpua ɓúenɓúen floró z̄i.»† O o Yeesu b̄n̄ia bía: «Á minén wó le lè ɓa k̄n̄lowà lùe há?» ¹⁸ A le *Dónbeen̄i yankarowà ɓunása lè ho *làndá bío

* 11:9 Mi loŋ Lení v̄uah̄ú (Psaumes) 118.25-26 † 11:17 Mi loŋ Ezayii v̄uah̄ú 56.7

zéenílowa ná mu á 6a wee cà bío 6a à wé wé è 6úeráa o Yeesu. Ba zǎna a lé bío ó o kàránló á 6a zǎmáa búenbúen sía wee wa bío yi. ¹⁹ Bío le wii tò ó o Yeesu lè mí nǐ-kenínia á ló ho lóhó yi lée wà.

Mi dé mi sía le Dónbeení yi
(Matiye 21.20-22)

²⁰ Mu tá na lée tǎn yǐnbíi búiríi ká 6a lá ho wǎhú wà, á 6a vaá mǎn ho fikíyée mu á ho hon lè mí naní búenbúen. ²¹ O o Piere leékaa bío wó khíina bío, ó o bía nǎn o Yeesu yi: «Nǐ-kàránló, loń. Ho fikíyée na fo dánkánía á hon.» ²² O o Yeesu wǎa bía nǎn mí nǐ-kenínia yi: «Mi dé mi sía le Dónbeení yi. ²³ Le í mǐ ho túiá na mia: Ká a 6úi lá bía lè le 6úee na kà: «Híní hen na fo wi yi à vaa zo ho mu-beení yi.» Ká 6ànsó yí titikaa ò o dó mí síi le Dónbeení yi le bío mí bía á à wé, á mún nè wé á à na a yi. ²⁴ Lé búń nǎn á í wee bíoráa mu á à na mia: Hen ká mi wé wee fio bío 6úi le Dónbeení cǎn à mi láa mu yi le mu yú wó. Le è wé mu á à na mia. ²⁵ Mi wé sansan wee fio, ká a 6úi wó khon làa mia á mi sía wee cǐ bío yi, à mi sén mu día. Búń ká mǐn Maá Dónbeení á mún nè sén mi bè-kora á à día.» ²⁶ [Ká mi yí máa tà sén día na 6a yi, á mǐn Maá na wi ho wáayi mún máa wé è sén mi bè-kora máa día.]

O Yeesu pànká ló wen?
(Matiye 21.23-27; Luki 20.1-8)

²⁷ Búń mǎn á 6a wǎa nǎn ho Zeruzalεmu. Bío ó o Yeesu zoó wee varáka le *Dónbeení zǐ-beení lún yi, á 6a yankarowà júnása lè ho *làndá bío zéenílowa lè 6a nǐ-kíá á wà 6ueé 6ó a yi ²⁸ à 6a tǔara a yi: «Fo yú le níi wen wee wéráa bío kà? Lée wée nǎn mu wéró níi fon?» ²⁹ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Ínén mún nè tǔa mia làa bío dà-kení. Ká mi tà á zéenia mu, á í 6èn mún nè zéení yǎ nǎn mu bíowa mu 6àn wéró níi mǐi làa mia. ³⁰ Yǎ nǎn le níi o Zǎn yi le o wé bátízé 6a nǔpua lée wée? Lé le Dónbeení lée, táá lé 6a nǔpua? Mi bío lon!» ³¹ A 6a yèrémáa wee wǎaní mǐn yi: «Ká wa le lé le Dónbeení tonkaa wo, o ò bío le lée webio nǎn á wa yí tàráa o bío. ³² Táá ká wa 6èn le lé 6a nǔpua tonkaa wo, á mu ù wé kaka?» Ba zǎna 6a zǎmáa lé bío á bán búenbúen wee leéka le o Zǎn hǐa lé le *Dónbeení jǐ-cúa fεero binbirí. ³³ A 6a wǎa bía nǎn o Yeesu yi: «Wa yí zǔ yǎ tonkaa wo.» O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Àwa, á ínén mún máa zéení yǎ nǎn le níi mǐi á í wee wéráa bío kà.»

12

Ho èrészén vǐnsíá 6uahó vǎrowà wǎhiire
(Matiye 21.33-46; Luki 20.9-19)

¹ Búń mǎn ó o Yeesu wǎa wee bío làa ba lè há wǎhio: «Nǐi 6úi hǐa léra ho èrészén vǐnsíá 6uahó á son ho dándá kínia yi, á có ho kǎhú na ó o wé è jaa ho èrészén yi. O mún son o paro lùe. Búń mǎn ó o wǎanía tò lè 6a nǔpua 6úi na à và ho, ò orén wà van le khúii. ² Pǎahú na ho èrészén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sá nǐ-kení le o va 6a nǔpua mu cǎn le 6a khé bío bío sǎ mí yi à na. ³ A 6a nǔpua mu vaá han wo á día ó o wà lè mí níi kǎamáa. ⁴ O o mǎhú 6ànsó bǐnía tonkaa mí ton-sá veere. A wón 6a vaá vǐaana vǐaana jǐhú, à 6a là là a. ⁵ O o mǎhú 6ànsó tǐn pá bǐnía tonkaa nǐ-veere. A 6a vaá 6ó wón. Lé ká síi 6a wó lè 6a ton-sáwá cèrèè na ó o mǎhú 6ànsó tonkaa. Ba 6úi 6a han, à 6a 6úi 6a 6ó. ⁶ O mǎhú 6ànsó za na ó o bò mí tàká wán lé yǎ wǎa ká a cǎn. A wón lé yǎ ó o tonkaa, ò o wee leéka: I za wón 6a à kǎnbi. ⁷ Bío 6a nǔpua mu yère dá a wán, á 6a wee bío mǐn yi: «Yǎ lua kà lé yǎ á ho mǎhú bío khíi sí yi. Mǐ wa 6úe o á ho mǎhú bío wǎa à sí wen.» ⁸ A 6a hǐnǎn wǐira a za mu 6ó, á lá lée lèera día lè ho soró mǎn.» ⁹ O o Yeesu wǎa tǔara 6a yi: «Lé mu yén á ho mǎhú 6ànsó wǎa à wé? O o ò buen 6ueé 6úe 6a nǔpua mu, ká a cà nǐ-vio á à kúee mí mǎhú mu yi. ¹⁰ Le bíoní na ká á mi so ðǐn yí kàránna le Dónbeení bíoní vǐahú yi yí mǎn le? «Le huee na 6a so-sowa fù pá día lé ðǐo hǐa 6ueé 6uan ho soró ðǐnía.

11 Bïo kà lé bïo ó o Núhúso Dónbeení wó, mu lée bè-tente wa yèn-dání yi.* »

12 Ba *zúifùwa òúnása wee cà bïo 6a a òún wán á à wíiráa o Yeesu, lé bïo 6a zú le lé 6arén á le wáhiire mu wà bò wán. Εε ká bïo 6a zána 6a zãamãa, á 6a día wo à 6a wà.

Ho lànπό cãló à na ho Oroomu béε yi bïo

(Matiye 22.15-22; Luki 20.20-26)

13 Bún món á 6a tonkaa 6a *Fariziεwa nùwã yεn 6úi là a *Herodee kuure nùpua nùwã yεn 6úi o Yeesu cón le 6a 6uee tùa wo yi, à yírãa o níi 6ua yi. 14 A 6a 6ueé bíã nòn wo yi: «Nì-kàránlo, wa zú le fo wee mĩ ho túiã. Fo yí máa zón nùpue. Fo mún yí máa kà nùpue yïo. Bïo le Dónbeení le 6a nùpua wé 6ua lè mítén lé bún 6àn kàránló binbirí á fo wee na. Awa, á ù bío na wεn. Wa làndá yi á ho lànπό ko ho wé cã na ho Oroomu kãhú béε yi lée, tàá mu yí ko làa wéró? Wa ko wa wé cã ho lée, tàá wa wé yí cã ho?» 15 O o Yeesu zúna le bïo 6a lon binbirí á 6a yí bíã. O o wãa bíã nòn 6a yi: «Mi wí mi khúaa í òún yi à yírãa í níi 6ua yi le we? Mi cà le wén-hõnló 6úi na mĩ le í loí.» 16 A 6a cà le 6ueé nòn wo yi. O o Yeesu tùara 6a yi: «Ho yahó lè le yèni na wi le wén-hõnló mu wán á wée te?» A 6a bíã: «Lé ho Oroomu béε.» 17 O o Yeesu wãa bíã nòn 6a yi: «Àwa. Bïo sã ho Oroomu béε yi à mi na mu wo yi. Ká bïo 6èn sã le Dónbeení yi à mi na mu le yi.» A 6a wó coon bïo ó o bíã bïo yi.

Ba ñi-hía vèeró bïo

(Matiye 22.23-33; Luki 20.27-40)

18 Ba *Sadusiεwa lé bíã le 6a ñi-hía máa vèe. Wizonle 6úi, á 6a 6úi á 6ueé 6ó a Yeesu yi á tùara a yi kà: 19 «Nì-kàránlo, bïo ó o *Moyiize tùara heníã nòn wεn lé bïo kà: «Hen ká a 6úi yan mín háã á húrun ò o yí yú za làa wo, á 6àn za ko ò o fé 6àn háã ya à te 6a zàwa yi mín za mu yèni yi.»† 20 Awa. Ka lòn nùpua nùwã hènun 6úi yánkaa lée zàwa síi. O o yahón so yan mín háã á húrun ò o yí yú za làa wo. 21 O o òún níi so fó a mahãa mu yan á húrun ò o yí yú za làa wo. Lé bún ó o tìn níi so bïo mún wórãa. 22 Ba mí nùwã hènun yan wo bèenia á húrunka ò o 6úi yí yú za làa wo. Mu 6àn véenii ó o háã mu mún húrun. 23 Awa. Nònzon na 6a ñi-hía á à vèe yi ó o háã mu bïo á à sí a yén yi? Bïo 6a mí nùwã hènun mahã yan wo bèenia.» 24 O o Yeesu bíã nòn 6a yi: «Mi wee vïiní mitén. Í bíã bún lé bïo mí yí zú le Dónbeení bíoní vüahú bíoní kúará. Mi mún yí zú le le Dónbeení dà bïo 6úen6úen wee wé. 25 Mu bon. Ba ñi-hía khii vèera á 6a báawa lè 6a háawa máa bíni máa ya mín. Ba à 6onmín lè le Dónbeení wáayi tonkarowà ho wáayi. 26 Ba ñi-hía vèeró dání yi á mi so òún yí kàránna ho lahó na wee bío le vïndè-za na ho dõhú wi yi bïo o Moyiize vüahú yi yí mòn le? Mu tùara bún le le Dónbeení bíã nòn o Moyiize yi: «Ínén lé o *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu 6àn Dónbeení.»‡ 27 O o Yeesu wãa bíã: «Le Dónbeení lé bíã yïo wi lua 6àn Dónbeení ká le yínón ñi-hía 6àn Dónbeení. Mi sòobãa wee vïiní mitén dà.»

Le Dónbeení làndá na bïo here po hĩa ká

(Matiye 22.34-40; Luki 10.25-28)

28 Ho *làndá bïo zéenilo 6úi òún 6a wãaníi. O o mòn ò o Yeesu bíã se nòn 6a Sadusiεwa yi ó o vá 6ueé 6ó a yi ò o tùara a yi: «Le Dónbeení làndáwá 6úen6úen tãhú á lé ho yén bïo here po hĩa ká?» 29 O o Yeesu bíã nòn wo yi: «Le Dónbeení làndáwá yi á hĩa ká lé hĩa bïo here po hĩa ká: «*Isirayεele ñipomu, òún bïo ká: Wa Núhúso Dónbeení lé o Núhúso mí dòn. 30 Fo ko à ù wañ ù Núhúso Dónbeení lè ù síi 6úen6úen, lè ù mànákã 6úen6úen, lè ù yilera 6úen6úen, lè ù pánkã 6úen6úen.»§ 31 Hĩa sã ho yi lé hĩa ká: «Fo ko à ù wañ mí ninza làa bïo fo warãa úten bïo síi.»* *Làndáwá na kún bïo here á po hã bïo òún na ká hõn mía.» 32 A ho làndá bïo zéenilo wãa bíã nòn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo mu se, bïo fo bíã lé ho túiã. O Núhúso lé le Dónbeení mí dòn. Dónbeení 6úi kún mía ká mu yínón lerén.

* 12:11 Mi loí Lení vüahú (Psaumes) 118.22-23 † 12:19 Mi loí Làndá zéenilo vüahú (Deutéronome) 25.5-6 ‡ 12:26 Mi loí Léró vüahú (Exode) 2.6 § 12:30 Mi loí Làndá zéenilo vüahú (Deutéronome) 4-5 * 12:31 Mi loí Levii nùwã vüahú (Lévitique) 19.18

³³ A wań le Dónbeenĩ lè ũ s̄i búenbúen, lè ũ yilera búenbúen lè ũ pánká búenbúen, à mún wań mi ninza lè ũten b̄io s̄i, b̄un s̄iaanĩ mu h̄amu na 6a wee wé na le Dónbeenĩ yi lè 6a bà-kũio na 6a wee ya lè le muiń na le Dónbeenĩ yi.» ³⁴ O o Yeesu m̄on ò o n̄i mu b̄ia 6a bè-zũrlowà b̄ionĩ ó o b̄ia n̄on wo yi: «Hen làa c̄inú ká fo ò keń le Dónbeenĩ bá-z̄amu yi.» B̄un m̄on ó o búii w̄aa yí b̄inía yí khà m̄iten yí t̄uara a yi làa b̄io búii.

Yia le Dónbeenĩ m̄on lera b̄io
(Matiye 22.41-46; Luki 20.41-44)

³⁵ Mu wó ká a Yeesu wee k̄arán 6a n̄upua le *Dónbeenĩ z̄i-beenĩ yi, ó o t̄uara b̄io kà: «Ho *lándá b̄io z̄eenilowa dà a wé kaka a b̄ioráa le yia le Dónbeenĩ m̄on lera lé o *Daviide m̄onm̄anĩ? ³⁶ Lé b̄io ó o *Daviide mí beere á le Dónbeenĩ Hácírí wó ó o b̄ia b̄io kà: «O Nuhũso Dónbeenĩ b̄ia n̄on ĩ Nuhũso yi:

Buee keeni ĩ n̄in-tiání fúaa ká ĩ búrá ũ zúkúsa ũ tá á ũ bò ũ zení wán.†

³⁷ «B̄io ó o *Daviide wee ve yia le Dónbeenĩ m̄on lera le mí Nuhũso. O o wé o Nuhũso ká a mún pá à wé o m̄onm̄anĩ kaka?» Ba z̄amáa wee jí a Yeesu c̄on lè le sí-wεε.

Mi yí wé lè ho lándá b̄io z̄eenilowa b̄io
(Matiye 23.1-36; Luki 20.45-47)

³⁸ B̄io ó o Yeesu wee k̄arán 6a z̄amáa ó o wee b̄io na 6a yi: «Mi yí wé lè ho *lándá b̄io z̄eenilowa b̄io. Bán na wa h̄a b̄aká-beera z̄iló à wé héεkaráa. Ba w̄i 6a n̄upua wé t̄eení 6a yi lè le k̄nb̄ii 6a z̄amáa f̄em̄inlò lara yi. ³⁹ Ba *z̄uífùwa k̄aránlò z̄iní yahón kanm̄uiní lè ho đ̄inlò đ̄iinĩ keen̄inía na seka á 6a wé hueeka keeni yi. ⁴⁰ Ba wee khà 6a mah̄áawa à fé níi b̄io búenbúen. Ba mún wa ho floró na túee wéró à wé lè 6a t̄erenna. Bar̄en c̄itii khii wee here le Dónbeenĩ c̄on.»

O mah̄á-khenii h̄amu b̄io
(Luki 21.1-4)

⁴¹ O Yeesu kará le *Dónbeenĩ z̄i-beenĩ h̄amu bonkonĩ n̄is̄aní á wee loń b̄io 6a z̄amáa wee k̄ueeráa le w̄arí le yi. Ho n̄af̄oró b̄ansowà c̄èr̄εε wee b̄uee k̄uee le w̄arí na boo. ⁴² Mah̄á-khenii búii mún b̄uee k̄úaa mí t̄om̄onwà b̄io ĵun. ⁴³ O o Yeesu w̄aa von mí n̄i-ken̄inía á b̄ia n̄on yi: «Le ĩ m̄i ho t̄úia na mia: O mah̄á-khenii na kà b̄io na ó o k̄úaa á boo po b̄ia ká búenbúen b̄io. ⁴⁴ Lé b̄io le w̄arí na 6a búenbúen wó lè mu h̄amu lé đ̄io 6a yú puunía. O or̄en lè mí khemu, ò o pá k̄úaa b̄io wi o c̄on búenbúen na ó o lá wé è dí.»

13

Ho đ̄im̄j̄ná véro là a N̄upue Za b̄uenlò b̄io
(Matiye 24.1-44; Luki 21.5-33)

¹ B̄io ó o Yeesu zoó ló le *Dónbeenĩ z̄i-beenĩ lún yi, ó o n̄i-ken̄inía n̄i-k̄ení b̄ia n̄on wo yi: «N̄i-k̄aránlo, h̄a huua na kà b̄ent̄in seka, á h̄a mún b̄uaaka. H̄a soni d̄āamu yáá!» ² O o Yeesu b̄ia n̄on wo yi: «Fo m̄on h̄a d̄āamu lon? εε ká huee khii máa keń mí ninza huee wán. Mu búenbúen khii fi.»

³ B̄un m̄on ó o Yeesu yòó kará h̄a Oliivewa v̄ins̄ia búee wán á s̄ans̄aa le Dónbeenĩ z̄i-beenĩ. O o Piere là a Zaaki là a Z̄án là a Andere na wi làa wo mí d̄on á t̄uara a yi: ⁴ «Lé ho p̄ah̄ũ yén á mu b̄io mu ù wé yi? A lé mu b̄io yén khii z̄eení le mu wéró p̄ah̄ũ đ̄s̄n?» ⁵ O o Yeesu w̄aa b̄ia n̄on 6a yi: «Mi pa miten b̄io. Mi yí día le n̄upue khà mia. ⁶ N̄upua c̄èr̄εε khii b̄uen ĩ ȳeni yi á à b̄io: «Ĭ lé o Krista.» Ba à khà n̄upua c̄èr̄εε á à v̄iní. ⁷ Ká mi khii wee jí h̄a h̄ia táró s̄ā, h̄ia lúio yi làa h̄ia kh̄era làa mia à mi yí le mi yiwa dé, lé b̄io á b̄un biowa so ko mu wé ho yahó. Ká b̄un đ̄eenía máa wé ho đ̄im̄j̄ná véro. ⁸ Ho síi búii khii wé è lé vaá fi lè ho síi veere. A ho k̄sh̄ũ búii khii wé è lé vaá fi lè ho k̄a-veere. Ho tá đ̄ek̄eró khii wé h̄a l̄ua búii yi. A le h̄ini khii lé. Mu ù wé làa b̄io o h̄ā-s̄ānis̄o s̄āní v̄ia wee wé búakáráa b̄io s̄i.

† 12:36 Mi loń Lení v̄uah̄ũ (Psaumes) 110.1

⁹ «Èε ká minén pa miten bïo. Ba nùpua khíi wé è ɓua mia á à varáa ho pànká ɓànsowà cón á bán vaá cítí mia. Ba wé è ha mia ɓa *zúífùwa kàránló zíní yi. Ba wé è ɓua mia á vaá ðíní há kána núnása lè ɓa bá-zàwa yahó bïo mi tà miï bïo yi. Lé bún mi ì bè yi á à zéénínáa í bïo làa ba. ¹⁰ Mu bon, sáni ho ðímíjǎ vé, á le Dónbeení bín-tente ko le bue à na há síwà ɓúenɓúen yi. ¹¹ Hen ká ɓa khíi wé wiikaa mia á ɓuan vannáa le cítí yi à mi yí le mi yiwa fèn dè bïo mi vaá bïo bïo yi. Hón pǎahǔ so yi á há bioní na à bïo ò na mia lé hǎa à mi bïo. Lé bïo á há máa lé minén mi bæere yi. Mu lé le Dónbeení Hácírí á à dé há mi jíní yi. ¹² Ba nùpua ɓúí wé è dé mín kùrú zàwa á à na ɓa à ɓúe. Hàrí ɓa maáwà ɓúí á à wé mu ɓàn síi lè mí zàwa. Ba zàwa ɓúí mún ñ híní mín maáwà wán, á à na ɓa ɓa à ɓúe. ¹³ Ba nùpua ɓúenɓúen á à jín mia bïo mi tà miï bïo yi. Ká yǎa màhá há mí síi fúaa mu véenii, wón á à fen.

¹⁴ «Mí khíi mi mu bè-sūmúí* na wee yáa mu bïo ká mu wi hen na mu yí ko mu keń yi. (Yǎa wee kàrán bïo ká à zǔrǐ mu kúará sese.) Hón pǎahǔ so yi ká bǎa wi ho Zudee yi à bán lùwí yòo há ɓúaa. ¹⁵ Yǎa á à keń mí zǐi lòho yí ko ò o lii zoo lá bïo ɓúí. ¹⁶ Yǎa á à keń há mana yi mu pǎahǔ yí ko ò o bǐnǐ ɓo à lii lá mí kánɓun mí zǐi. ¹⁷ Ho yéréké khíi sá ɓa há-sɛenasá lè ɓa há-nàawa yi mu zoñ. ¹⁸ Mi fio le Dónbeení yi à mu bǐowa mu wéró yí lí há yio yi. ¹⁹ Lé bïo ho pǎahǔ mu ɓàn lònbee á à wé ɓúaa á à poñ ðio khǐina. Hàrí ho ðímíjǎ nǔhǔ ɓúaró pǎahǔ na le Dónbeení léra mu bïo ɓúenɓúen yi à ɓuee ɓúe ho zuia yi, á le lònbee mu síi yí kera yí mǎn. A le ɓàn síi mún máa bǐnǐ máa keń hùúu. ²⁰ O Núhǔso lá yí khò le lònbee mu wizooní yi, á nǐi woon lá máa kǎnǐ. Ká a màhá khò há yi ɓa nùpua na ó o hueekaa à ɓa wé làa wo bïo yi. ²¹ Ká a ɓúí bǎa nǎn mia ká síi: «Mí loń. Lé o *Krista na hen, tàá nǐn-yǎa vaá hen», à mi yí tà mu. ²² Mu bon, ɓa Kristawa lè le Dónbeení jǐ-cúa fɛerowà na bïo yí bon khíi keń. Ba à wé mu yéréké bǐowa lè mí síwà na ka lè mu wee zéení le Dónbeení pànká á à vǐnínáa ɓa nùpua. Hàrí bǎa le Dónbeení hueekaa ká mu lá dà à wé, á ɓa mún ñ vǐnǐ bán. ²³ Awa. A minén cén pa miten bïo. Í fèra bǎa mu ɓúenɓúen nǎn mia wó.

²⁴ «Le lònbee khǐlò mǎndén á ðe wii á à dé mí yuumu. Ho pǐihǔ khoomu máa bǐnǐ máa keń.

²⁵ Há mànàayio á à kùenka à lii.

Bïo ɓuan ho wáyí bǐowa ðínía ɓúenɓúen á à dèké.»†

²⁶ Hón pǎahǔ so yi á ɓa à mi a Nùpue Za ɓuenló há dùndúio wán lè mí dànló lè mí cùkú beení. ²⁷ O khíi tonka le Dónbeení wáyí tonkarowà ho tá kónɓúaa bïo náa yi lè ho ðímíjǎ ɓúenɓúen yi á ɓa a ve bǎa le Dónbeení hueekaa á à kúee mín wán.

²⁸ «Mí loń ho *fikíyée vǐndɛɛ bïo le wee wéráa. Hen ká le ɓàn lakara hǎa wee nàma á wee sà mí vǎn-yórówà, se mi zǔ le ho vǐohó téré dǎn. ²⁹ Lé làa bún síi ká mi khíi wee mi mu bǐowa mu wéró, à mi mún zǔrǐ le o *Nùpue Za ɓuenló sùaráa. O ò ɓuen máa khí. ³⁰ Le í mǐ ho tǔiá na mia: Ho pǎahǔ na ká nùpua máa hí máa vé ká bún bǐowa so ɓúenɓúen yí wó. ³¹ Ho wáyí lè ho tá khíi vé, ká í bioní hǎn ñ keń bǐn fɛɛɛ. ³² Nǐi woon yí zǔ ho ðímíjǎ véró wizonle lè ho pǎahǔ máa zéení. Le Dónbeení wáyí tonkarowà yí zǔ mu, hàrí le Dónbeení Za mí bæere yáa pá yí zǔ mu. O Maá mí dòn lé yǎa zǔ mu.

³³ «Mí pa miten bïo. Mi yí wé lòn nùpua na dǔma. Lé bïo mi yí zǔ ho pǎahǔ na mu ù wé yi. ³⁴ Mu bïo ɓonmín làa bïo ká: Nǐi ɓúí le mí ì va le khúii. O o kàráfáa mí zǐi mí ton-sáwá yi, á sankaa há tonni nǎn ɓa lè mí nǐ-kéní kéní yi. Bún mǎn ó o bǎa nǎn o paro yi le o tǐnǐ mí yǐo. ³⁵ Minén mún tǐnǐ mí yǐo, lé bïo mi yí zǔ a zǐi ɓànsó bǐnǐ ɓuenló pǎahǔ. O dà à ɓuen zǐihǔ tàá tá tǎahǔ, tàá kò-bá-wéɛ yi, tàá yǐnbíi. ³⁶ Ká a khíi ðǐndǐn ɓuara ò o yí ɓuee yí mia ká mi ka lòn nùpua na dǔma. ³⁷ Bïo á í wee bǐo na mia ká, á yahó sǎ ɓa nùpua ɓúenɓúen. Mi yí wé lòn nùpua na dǔma.»

* 13:14 Mi loń Daniyɛle vǔahǔ 9.27; 11.31; 12.11 † 13:25 Mi loń Ezayii vǔahǔ 13.10; 34.4

14

Ba zúifùwa júnása wee lè o Yeesu wán
(Matiye 26.1-5; Luki 22.1-2; Zān 11.45-53)

¹ Wízoní bío jún wáa ká ho Paaki sánú díró lè ho *búurú na á ja-fini yí dó yi sánú díró yi. A le *Dónbeení yankarowà júnása lè ho *làndá bío zéenílowa wee cà bío 6a à wé wé è wíiráa o Yeesu ká mu yí zū, á à na 6a à búe. ² Ba wee bío: «Wa yí dà máa wíi wo ho sánú díró yi. Ká wa wó mu á 6a zāamáa á à kánká mu bío yi.»

O hāa búí kúaa ho jiló o Yeesu jūhū wán
(Matiye 26.6-13; Zān 12.1-8)

³ O Yeesu kera ho Betanii lóhó yi o Simōn na hīa lé o *6ùéré nī zīi. Pāahū na ó o kará wee dí à bñn à hāa búí buée wee zo, á buan mí dđukó-za búí na wó lè le huee na 6a le alibaatere à ho sú làa jiló búí na sāmu sí. Ho jiló mu 6a le náàrè á yàwá here làa sòobéé. Bío ó o buée bó a Yeesu yi ó o pūina ho dđukó-za mu jii, ò o kúaa ho jiló mu o Yeesu jūhū wán. ⁴ A bīa wí bñn búí sía cá. A 6a wee bío mín yi: «Ho jiló na kà yáaró jūhū lé mu yén? ⁵ Ho jñn lá dà à yéé á à yí hā wén-hāani khiá-tñn* á à sanká a na 6a nī-khenia yi.» A 6a lan wee zá làa wo. ⁶ O o Yeesu wáa bía: «O hāa mu mi día bío. Mi wee zá làa wó le we? Bío ó o wó làa mi á se. ⁷ Ba nī-khenia bán làa mia á à keñ mín wán fēēē. A pāahū lée pāahū á mi dà wé è wé mu sāamu làa ba ká mi tà. Éē ká ínén wón máa keñ làa mia fēēē. ⁸ Bío ó o dà à wé lé bío ó o wó. O kúaa ho jiló na sāmu sí í sánia wán à fèn wíokaráa há paráa há nùuló. ⁹ Le í mī ho tūiá na mia: Le Dónbeení bñn-tente wé buera lùe lée lùe yi ho dđmíjā búenbúen yi, á 6a à bío bío ó o hāa na kà wó, á 6a à leéka a bío.»

O Zúdaa wí ò o dé o Yeesu na
(Matiye 26.14-16; Luki 22.3-6)

¹⁰ O Yeesu nī-kenínia píru jún nī-kéní na 6a le Zúdaa Isikariote á wà vaá bía nñn 6a yankarowà júnása yi le mí wí à mí dé o Yeesu na 6a yi. ¹¹ A bán sía wan wan á dó mí jini nñn le mí ì na le wáí wo yi. O o wáa wee cà ho pāahū na o ò dàñ ñ wé mu yi, á à dérāa wo 6a nini yi.

O Yeesu wee dí ho Paaki dđnló lè mí nī-kenínia
(Matiye 26.17-25; Luki 22.7-14, 21-23; Zān 13.21-30)

¹² Ho *búurú na á ja-fini yí dó yi sánú díró 6àn nín-yání wizonle zon, dđo 6a wee wé fūaa ho Paaki piozāwa yi,† ó o Yeesu nī-kenínia tūara a yi: «Lé wen á fo wí à wa vaá wíoka ho Paaki dđnló yi?» ¹³ O o tonkaa mí nī-kenínia nūwā jún á bía nñn yi: «Mí lén zo ho lóhó yi, á mí zoó sí a nī búí yahó ká a sò mu jumu lè ho dđuhū. Mí bè o yi, ¹⁴ ká a vaá zon zīi na yi à mí bío na le zīi mu 6ānsó yi: O nī-kāránlo le wa tūa fon: Ho lahó na á ínén lè í nī-kenínia á à dí ho Paaki dđnló yi lé ho yén? ¹⁵ O ò zéení la-beení búí làa mia ho nónwíohū yi na sía bārāka vó. Lé bñn à mí wíoka wa Paaki dđnló bío yi.» ¹⁶ A 6a wà vaá zon ho lóhó yi, á zoó yú mu búenbúen làa bío ó o Yeesu bíarāa mu. A 6a wíokaa ho Paaki dđnló bío.

¹⁷ Bío le wii tò, ó o Yeesu lè mí nī-kenínia píru jún 6uara. ¹⁸ Bío 6a kará wee dí ó o Yeesu bía: «Le í mī ho tūiá na mia: Minén na làa mi páanía kará ho dđnló jūhū yi nī-kéní á à dé mí ì na.» ¹⁹ O o nī-kenínia yilera lunkaa, á 6a wee tūaka a yi lè mí nī-kéní kéní. A yīa le: «Mu lé ínén le?» A yīa le: «Mu lé ínén lé?» ²⁰ O o Yeesu bía nñn 6a yi: «Mu lé minén píru jún nī-kéní, yīa làa mí páanía wà zoó cí. ²¹ Mu bon. O *Núpue Za á à hí làa bío le Dónbeení bíoní vūahū bíarāa mu. Ká yīa mähá nī ì bè mu á ho yéréké è zo jūhū. Bānsó yāá lá yí ton se mu sūaaní.»

(Matiye 26.26-30; Luki 22.15-20; 1 Korēnte 11.23-25)

* **14:5** Mu pāahū á hā wén-hāani khiá-tñn lé o núpue lúlu-kùure sāmú sáanii. † **14:12** Mí loñ Léro vūahū (Exode) 12.6, 14-20

²² Bïo 6a wee dí, ó o Yeesu lá ho búurú á dó le Dónbeenĩ b́arákà. O o wee c̀̀eka ho na mí nĩ-kenínia yi ká à bío: «Mi fé là, hón lé í sánia.» ²³ O o b́inia lá le ñuuní d̀̀e na ho *d́ivén wi yi ò o dó le Dónbeenĩ b́arákà. O o ǹ̀n ho 6a yi á 6a búenb́uen ñun. ²⁴ O o b́ia ǹ̀n 6a yi: «Dén lé í c̀̀ani na wíokaa wee zéeni le Dónbeenĩ páanii na le bò bïo, dén lé í c̀̀ani na kúaará 6a nùpua c̀̀èèe bïo yi. ²⁵ Le í mí ho t́iá na mia: Í máa b́ini máa ñu d́ivén huúu fúaa ho p̀̀ahú na á í khii ñu ho b̀̀an bè-fla yi le Dónbeenĩ b́eeni yi.» ²⁶ B́un m̀̀n á 6a sía ho s̀̀nú lení, à 6a wá yòora h́a Oliivewa v́insia búee wán.

O Yeesu bia le o Piere á à pí mí bïo

(Matiye 26.31-35; Luki 22.31-34; Zán 13.36-38)

²⁷ O Yeesu b́ia ǹ̀n mí nĩ-kenínia yi: «Mi búenb́uen á à lùwí ì día mi. Làa bïo le Dónbeenĩ b́ioráa mu mí b́ioní v́uahú yi ká sii: «Í ì búe o pí-pa á 6a pia á à kénna à lén ñ va h́a lùu búenb́uen.»† ²⁸ Èe ká í vèeró m̀̀n, á í ì dí mí yahó vaá pa mia ho Kalilee k̀̀hú yi.» ²⁹ O o Piere b́ia: «H́ari á b́ia ká búenb́uen pí ũ bïo, á ínén wón máa pí mu huúu.» ³⁰ O o Yeesu b́ia ǹ̀n wo yi: «Le í mí ho t́iá na foñ. Ho t́iǹ̀n-kéní na ká yi, s̀̀ni ò o kò-béèe wá h́a cúa-ñun, b́un ká ũnén b́ia le fo yí zū mí á d̀̀n h́a cúa-t́in.» ³¹ O o Piere pá b́inia wíokaa t́ina mí b́ioní yi: «Í máa bío le í yí zū fo máa mi huúu, h́ari ká í ko à í hí làa fo.» A 6a nĩ-kenínia na ká búenb́uen b́ia mu bïo dà-kéní mu.

O Yeesu flora ho Zetesemanii yi

(Matiye 26.36-46; Luki 22.39-46)

³² B́un m̀̀n á 6a wá vaá d̀̀n le lùe búí na 6a le Zetesemanii. O o Yeesu b́ia ǹ̀n mí nĩ-kenínia yi: «Mi k̀̀eni hen le í lén vaa fio.» ³³ O o fó a Piere là a Zaaki là a Zán á b̀̀ráa. O búakáa źana á yi wee d̀̀e ³⁴ ó o b́ia ǹ̀n 6a yi: «Í h́acírí yáara dàkhíina. Í ka le í máa fen. Mi k̀̀eni hen, á t́ini mi yío.» ³⁵ B́un m̀̀n ó o ẃaa vá van ćinú, á vaá líí búrá ò o flora le ká mu dà à wé, à le lònbee na ká à yí yí mí. ³⁶ O b́ia bïo ká: «Í Maá, fo dà bïo búenb́uen wee wé. Yí le le lònbee na ká à yí mí. Èe ká mu yí wé ínén sii bïo. Le ũnén lé ýa sii bïo à wé.» ³⁷ O o b́inia 6uara mí nĩ-kenínia c̀̀n á 6ueé yú 6a à mu d́amu 6ó 6a. O o b́ia ǹ̀n o Piere yi: «Sim̀̀n, d́amu 6ó fo le? Fo yí dà máa t́ini ũ yío h́ari le lèèrè dà-kéní yi le? ³⁸ Mi f́ani mí yío à wé fio bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéroró yi. O nùpue sii wee wé vá mu bè-tente wéroró yi, èe ká ho p̀̀nká na ó o ò wé làa b́un lé h́ia mía.» ³⁹ O o t́in wíokaa khèra vaá flora ò o b́ia h́a b́ioní dà-kéní mu. ⁴⁰ B́un m̀̀n ó o b́inia 6uara mí nĩ-kenínia c̀̀n á 6ueé yú 6a à mu d́amu 6ó 6a. Ba yí dàrina yí f́ania mí yío. A bïo 6a ẃaa à bío á à na a Yeesu yi á 6a yí zū. ⁴¹ Bïo ó o Yeesu wá á b́inia 6uara mún cúa-t́in níi yi, ó o 6ueé b́ia ǹ̀n 6a yi: «Mi pá d́uma wee v́urka lon? Mu ẃaa vó. Ho p̀̀ahú d̀̀n. O *Nùpue Za á 6a à dé 6a bè-kora wérowá níi yi. ⁴² Mi h́ini wa lén. Ýia á à dé mi ì na 6ueé d̀̀n.»

Ba ẃira a Yeesu

(Matiye 26.47-56; Luki 22.47-53; Zán 18.3-12)

⁴³ P̀̀ahú na ó o Yeesu wee bío yi, à b́un ò o Zudaa 6ueé d̀̀n. O lé 6a nĩ-kenínia píru ñun nĩ-kéní. Ba źamáa na bò làa wo á 6uan h́a khà-túa lè h́a búaa. B́ia tonkaa 6a lé le *Dónbeenĩ yankarowá ñúnása lè ho *lándá bïo zéeni lowa lè 6a nĩ-kía. ⁴⁴ O Zudaa, ýia á à dé o Yeesu mu á à na, á zéenia bïo 6a źamáa á à zúrnáa wo. O b́ia: «Í h́ia vaá t́enia nùpue na yi lè le k̀̀nbii, se wón lé ýia mi wee cà. A mi ẃaa ẃi wo à 6ua sese lénnaa.» ⁴⁵ O Zudaa 6uee d̀̀eni ó o wá vaá 6ó a Yeesu yi ò o b́ia ǹ̀n wo yi: «Nì-kàranlo.» O o t́enia wo yi lè le k̀̀nbii. ⁴⁶ A b́ia làa wo bò mín ẃaa ẃira a Yeesu. ⁴⁷ A 6a nĩ-kéní búí dò mí khà-tóní á hà lè le *Dónbeenĩ yankarowá ñuhúso beeni ton-sá nĩ-kéní ñikáahú kúio. ⁴⁸ O o Yeesu b́ia ǹ̀n b́ia wá 6ueé ẃi wo yi: «Mi so lá ko à mi 6ua khà-túa làa búaa à 6uee ẃiraa mi le? Í lée nĩ-ḱanii le? ⁴⁹ Í làa mia lá wee k̀̀ni mín wán túntún, á wee kàran 6a nùpua le *Dónbeenĩ źi-beeni lún yi á mi yí ẃira mi. Èe ká mu wó ká, à le Dónbeenĩ b́ioní v́uahú

† 14:27 Mi loí Zakari v́uahú 13.7

bïo jii síráa.» ⁵⁰ Ó o ñi-kenínia búenbúen wáa lùwa wà à 6a díá a. ⁵¹ Yàrónza búí lé yíà bò a Yeesu yi. Lée 6unló mí dòn wi o wán. Ba le mí ì wii wo, á 6a 6uan o 6unló yi, ⁵² ó o kueera ho díá, ò o lùwa wà mí káamáa.

O Yeesu 6a 6uan vannáa 6a tũíá fɛɛrowà yahó

(Matiye 26.57-68; Luki 22.54-55, 63-71; Zãn 18.13-14, 19-24)

⁵³ Bũn món á 6a 6uan o Yeesu vannáa le *Dónbeenĩ yankarowà jũhũso zĩi, hen na 6a yankarowà jũnása lè 6a ñi-kíá lè ho *lándá bïo zéenílowa búenbúen kúaa mín wán yi. ⁵⁴ O Piere khèra bò a Yeesu món. O 6ueé zon 6a yankarowà jũhũso lún yi, á zoó páanía kará lè 6a parowà á wee huee ho dõhũ. ⁵⁵ Ba yankarowà jũnása lè 6a *zúífùwa tũíá fɛɛrowà búenbúen wee cà bïo 6a à koonínáa o Yeesu yi á à bè yi ì síínínáa o jũhũ á à na 6a à 6úe. Ká 6a màhá yí yú bïo búí. ⁵⁶ Nùpua cèrèe wee 6uee fũaa há sabíoní o jii, ká 6a màhá wee bĩnĩ kán mín. ⁵⁷ A 6a nùwá yén búí wáa hĩnɔn koonía o yi lè le sabéré na kà: ⁵⁸ «Wa já ò o bía le mí ì fio le Dónbeenĩ zĩi na 6a nùpua son, á à bĩnĩ ì so le búí há wizooní tĩn yi ká dén á nùpua máa so.» ⁵⁹ Hàrí bũn á 6a yàá pá wee kán mín wán. ⁶⁰ A 6a yankarowà jũhũso wáa lii hĩnɔn yóó ðĩn 6a búenbúen yahó ò o tũara a Yeesu yi: «Bìo 6a nùpua wee bío ù ðání yi á fo le fo máa bío dèe búí yi le?» ⁶¹ Ó o Yeesu cèkè ò o ðĩn. A 6a yankarowà jũhũso wíokaa tũara a yi: «Le ùnén lé o Krista, le Dónbeenĩ na wa wee khòoní za le?» ⁶² Ó o Yeesu bía: «Ūuu, í lé orén. Mi búenbúen á à mi a *Nùpue Za ká a kará le Dónbeenĩ na dà mu bío búenbúen nín-tĩání. Mi mún khíi mi a ká a kará há dùndúio wán bò ò 6uen.Š» ⁶³ A 6a yankarowà jũhũso wáa lèekaa mí dà-zĩnii lé bïo mu vá a yi dàkhĩna, ò o bía: «Wa màkóo wáa mía seéràsa yi. ⁶⁴ Há bín-kora na ò o mà léera le Dónbeenĩ yi á mi ná. Awa, á lé mu yén á mi wee leéka?» A 6a búenbúen le o wó khon ó o ko ò o 6úe. ⁶⁵ Ba nùwá yén zàwa búí 6a tĩahũ á 6úakáa wee khàani kúee o Yeesu wán. Ba pon o yahó yi à 6a wee vũaa wo lè mí nín-kuio ká 6a à tũa wo yi le o zéení yíà wó mu làa wo. Le *Dónbeenĩ yankarowà jũhũso lún parowà fó a, á wee dé sáarà yi.

O Piere pá a Yeesu bío

(Matiye 26.69-75; Luki 22.56-62; Zãn 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Páahũ na ó o Piere pá líi wi ho lún yi, à bũn le Dónbeenĩ yankarowà jũhũso beenĩ ton-sá háawa ñi-kéní búí 6ueé ðõn. ⁶⁷ Bïo ó o mɔn o Piere ò o wee huee ho dõhũ, ó o wíokaa loĩna a yi sese ò o bía: «Ūnén mún lá wi là a Nazareete ñii Yeesu mu.» ⁶⁸ Ó o Piere pá mu ò o bía: «Bìo á fo wee bío ká á ì yí zũ.» Bũn món ó o wà vaá bánía ðĩn ho lún zũajii. [O o kò-béé wá.] ⁶⁹ Bïo ó o ton-sá háa mu mɔn o vaa báníló, ó o wee bío làa bíi wi bĩn: «O nùpue na ká lé 6arén ñi-kéní búí.» ⁷⁰ Ó o Piere tĩn pá. Mu yàá yí míana, à bũn à bía wi bĩn tĩn bía nɔn o Piere mu yi: «Ho tũíá poni. Fo lé 6arén búí. Ūnén mún lé o Kalilee ñii.» ⁷¹ Ó o Piere wáa bía: «Ká í fá sabéré à le Dónbeenĩ le í mi mu. I ì báa mu jii wán, o nùpue na mi wee bío bío á ì yí zũ.» ⁷² Hón páahũ so yi ó o kò-béé wá há cúa-jun níi. Ó o Piere hácírí màhá bĩnía 6uara bío ó o Yeesu fù bía làa wo yi wán: «Sáni ò o kò-béé wá há cúa-jun bũn ká ùnén pá le fo yí zũ mi á ðõn há cúa-tĩn.» Ó o Piere wáa wee wá.

15

Ba 6uan o Yeesu 6uararáa o Pilaate cõn

(Matiye 27.1-2, 11-14; Luki 23.1-5; Zãn 18.28-38)

¹ Le yĩnbii búirii á 6a *yankarowà jũnása, lè 6a ñi-kíá, lè ho *lándá bïo zéenílowa, bán búenbúen na lè 6a *zúífùwa tũíá fɛɛrowà á kúaa mín wán, bèra a na à 6a bío tè bío dà-kéní wán. Ba can o Yeesu, á 6uan 6ueé nɔn o *Pilaate yi. ² Ó o Pilaate tũara a yi: «Lé ùnén lé 6a zúífùwa béé le?» Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía mu.» ³ Ba yankarowà jũnása wee kooní a Yeesu yi làa bío cèrèe. ⁴ Ó o Pilaate wíokaa tũara a yi: «Fo le fo máa bío dèe le? Bìo

6a wee bío ù jii á fo yí máa jí le?»⁵ Ká a Yeesu màhá yí bíníá yí bía dèè. Bún wó a Pilaate coon.

*Ba le o Yeesu ko ò o búe
(Matiye 27.15-26; Luki 23.13-25; Zān 18.39–19.16)*

⁶ Hen ká ho *Paaki sánú sansan dǎn, ò o Pilaate lén o kàsó nǐ búí díá, yíá 6a zāamáa le o díá. ⁷ Mu ù wé à nǐ búí na 6a le Barabaasi páanía wi ho kàsó yi lè 6a búí na làa wo káa á bó a nǐ búí. ⁸ A 6a zāamáa wáa wà van o Pilaate cǎn á vaá wee fio wo ò o wé bío ó o lá wee wé na 6a yi. ⁹ O o Pilaate bía nǎn 6a yi: «Mi wi à 6a zúifùwa bée lé yíá à ì díá le?» ¹⁰ O Pilaate zǐ kénkén le 6a yankarowà júnása dó a Yeesu nǎn mí yi lé bío le yandee wi 6a yi o bío yi. ¹¹ Ká 6a yankarowà júnása màhá sùkúra 6a zāamáa le 6a fio o Pilaate cǎn le o Barabaasi lé yíá ò o díá. ¹² O o Pilaate wíokaa tùara 6a zāamáa yi: «Lé mu yén mi le ì wé làa yíá mi wee ve làa zúifùwa bée?» ¹³ A 6a wee bío na a yi ká 6a a wāamaka: «Búee wo ho *kùrùwá wán ò o hí.» ¹⁴ O o Pilaate tùara 6a yi: «O wékhe lé ho yén?» A 6a yáa wíokaa wee wāamaka pǎnpǎn: «Búee wo ho kùrùwá wán ò o hí.» ¹⁵ O Pilaate wi ò o wéé 6a zāamáa sǐ, ó o léra o Barabaasi díá, ò o le 6a ha a Yeesu lè há làbàani, ò o nǎn wo le 6a búee ho kùrùwá wán.

*Ba dásíwá wee zùaríka a Yeesu yi
(Matiye 27.27-31; Zān 19.2-3)*

¹⁶ A 6a dásíwá buan wo zonnáa ho *Zudee kǎhú bée lún yi, à 6a von mí ninzàwa na ká búenbúen. ¹⁷ Ba zǐiníá o Yeesu lè le dà-muhú, á tá ho kǐrǐ lè há kíkara á dó a jùhú yi.* ¹⁸ Bún mǎn á 6a wee tǎeni a yi ká: «*Zúifùwa bée, foó!» ¹⁹ Ba wee vúaa o jùhú lè le kǎani, á wee khàani kúee o wán ká 6a à fàrá mí nǎnkó júná wán à lii búrá a yahó. ²⁰ Bío 6a zùaríkaa wo yi vó, á 6a tǎra le dà-muhú o wán, à 6a zǐiníá wo là a kùrú sǐa. Bún mǎn á 6a buan wo lóràa ho donkǐahú á wà lée búee ho *kùrùwá wán.

*Ba búaa o Yeesu ho kùrùwá wán
(Matiye 27.32-44; Luki 23.26-43; Zān 19.17-27)*

²¹ O Sirɛena nǐ Simǎn na lé o Alekisǎndere là a Urufuusi bǎn maá, á ló há mana yi bò ho wǎhú bueé wee khǐí, á 6a dásíwá bueé kǐkǐa yi le o fé o Yeesu kùrùwá pǐ. ²² Ba buan o Yeesu vannáa lahó búí na 6a le Kolokota yi, bún kúarà le «jún-bòkuee lahó.» ²³ Ba lúnkaa ho *dǐvén lè mu bío búí na 6a le mírè á wi 6a na a Yeesu yi ò o ju, ká a màhá yí jun mu. ²⁴ Bún mǎn á 6a búaa wo ho kùrùwá wán. Ba le mí ì sanká a sǐ-zǐnía á 6a wó le jún-sǐnǐ bío à zǐnǐnáa dío á à sǐ yíá làa yíá yi. ²⁵ Le wi-bee pǎahú lé bío 6a búaa wo yi ho *kùrùwá wán. ²⁶ Bío 6a tǎara le dèè wán, bío wee zéeni bío nǎn 6a búaaráa wo lé bío ká: «ZÚIFÙWA BÉE.» ²⁷ Ba mún búaa 6a nǐ-wǎnna nùwǎ jun búí là a Yeesu. O nǐ-kéní wi là a nín-tǐánǐ ká a nǐ-kéní wi là a nín-káahó. ²⁸ [Bún wó à le Dónbeenǐ biónǐ vǎahú bióní na ká a jii sí: «Ba mà a dó 6a nǐ-kora tǐahú.»]† ²⁹ Ba nùpua na wee khǐí làa bǐn wee kǐbón mí júná ká 6a a là a. Ba wee bío: «Fo yí mǎn mu le. Únén na lá le fo ò fio le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ á à bǐnǐ ì so le bǎn dà-veere há wizoóní bío tǐn yi, ³⁰ wáa fení úten. Lii ho *kùrùwá wán le wa loń.» ³¹ Le *Dónbeenǐ yankarowà júnása lè ho *làndá bío zéeni lowa mún wee yáa mí jini yi na a yi ká 6a a bío làa mín: «O fenía 6a búí ò orén màhá yí dà máa fení mítén. ³² Le o Krista, o *Isirayɛele bée, à lé ho kùrùwá wán lii. Ká wa mǎn mu á wa à dé wa sǐa wo yi.» Bǐa páanía búaa há kùrùwáwá wán là a Yeesu bǎn mún wee là a.

*O Yeesu húmú
(Matiye 27.45-56; Luki 23.44-49; Zān 19.28-30)*

* **15:17** Ba bá-zàwa lè 6a nǐ-beera lé bía yánkaa dà há sǐ-muna wee zǐ. Há yàwá fù here. Há kǐrǐwá 6a wee wé, à kúee 6a bá-zàwa júná yi à zéeni náa 6a bá-zámu pǎnká bío. Ká bío 6a wi 6a zùaríka a Yeesu yi, á 6a zǐiníá wo lè ho kánbun muhú á dó há kíkara kǐrǐ o jùhú yi. † **15:28** Mi loń Ezayii vǎahú 53.12

³³ Le wii yòò fàráló p̄ahũ á ho k̄hũ búenbúen d̄ind̄in wó le t̄íbírí. Mu míana fúuu fúaa le wi-háarè. ³⁴ Le wi-háarè mu p̄ahũ, ó o Yeesu bía b̄io kà p̄np̄n̄: «Eloyii, Eloyii, lama sabatanii?» B̄un kúará le «Wàn Dónbeen̄i, wàn Dónbeen̄i, fo p̄á mi díá le we?» ³⁵ A b̄ia wi b̄in n̄uwā ȳen b̄úí j̄á mu á 6a bía: «Mi loí, o wee ve o *Elii.» ³⁶ A 6a n̄i-kéní b̄úí l̄uwa vaá lá le d̄èe b̄úí na wee k̄iní mu j̄umu á z̄íra mu b̄è-j̄ia yi á can le b̄uaahiire j̄ii yi á yòò dá a Yeesu yi le o ȳèe, ò o bía: «Mi d̄in, wa à loí ká a Elii b̄ueé liiní a ho *kùrùwá wán.» ³⁷ Lé b̄un p̄ahũ ó o Yeesu w̄amaa yi p̄np̄n̄, ò o húrun. ³⁸ A ho p̄nsò-been̄i na zoó céra le *Dónbeen̄i z̄i-been̄i á yòò l̄èera mí t̄iahũ líí ló. ³⁹ Ho Oroomu dásíwá j̄uhũso na d̄in o Yeesu yahó á m̄on b̄io ó o húrunnáa ó o bía: «O n̄upue na kà b̄ènt̄in lá lé le Dónbeen̄i Za binbirí.»

⁴⁰ H̄áawa n̄uwā ȳen b̄úí mún h̄ia wi b̄in á kh̄era d̄in wee loí. Ba h̄áawa mu t̄iahũ ó o Mari wi yi, ȳia wee lé ho Makadala lóhó yi. A séení a Mari na lé o Zaaki háyónza là a Zozee b̄an nu, là a Salomee. ⁴¹ Ba h̄ia wee b̄è o Yeesu yi ká a wi ho Kalilee yi á wee séení a. H̄áawa c̄èrèe b̄úí mún h̄ia wi 6a h̄áawa mu t̄iahũ á b̄ò là a Yeesu b̄uara ho Zeruzal̄emu yi.

Ba n̄una a Yeesu

(Matiye 27.56-61; Luki 23.50-56; Z̄an 19.38-42)

⁴² O Yeesu hí-n̄onzoñ ho z̄ihũ j̄ii, à b̄io á lé b̄un zoñ á 6a wee wíoka mít̄en ho *Sabaa b̄io yi, ⁴³ ó o Zozeefu na wee lé ho Arimatee lóhó yi á b̄uara. O fù lé 6a *z̄uíf̄uwa t̄úíá f̄eerowá n̄i-kéní na 6a ninzàwa wee k̄n̄bi. Wón mún lá wee l̄oní le Dónbeen̄i b̄éni láró p̄ahũ. O henía mí s̄ii ò o van o *Pilaate c̄n̄ á vaá f̄iora a Yeesu n̄i-h̄inmu. ⁴⁴ Ká a Pilaate j̄á b̄io ó o Yeesu d̄ènía húrun ó o wó coon mu b̄io yi. O o von 6a dásíwá j̄uhũso á b̄ueé t̄uara yi le o Yeesu mu húrun míana le. ⁴⁵ A b̄io ó o j̄á mu 6a dásíwá j̄uhũso c̄n̄ vó, ó o n̄on le j̄ii o Zozeefu yi le o lá a s̄anía. ⁴⁶ O o Zozeefu yà ho b̄un-sen̄i dà-poni ò o liinía o Yeesu ho *kùrùwá wán á líí bá lè ho b̄unló b̄uan vaá dó le búure yi, d̄io 6a lá có ho b̄uaahó yi díá. B̄un m̄on ó o b̄iinía le hue-been̄i pon le búure mu j̄ii. ⁴⁷ O Makadala Mari là a Zozee b̄an nu Mari á d̄in m̄on hen na ó o dó a yi.

16

O Yeesu v̄èeró

(Matiye 28.1-8; Luki 24.1-12; Z̄an 20.1-10)

¹ B̄io ho *Sabaa kh̄ína, ó o Makadala Mari là a Zaaki b̄an nu Mari là a Salomee á yà ho j̄iló na s̄amu s̄í le mí vaá kh̄ii làa Yeesu s̄anía. ² Ho dimaasi zoñ ȳinb̄ii b̄uir̄i, le wii hàró p̄ahũ, á 6a h̄in̄on wà j̄on le búure. ³ Ba wee b̄io mún yi: «Lé wée yàá vaá b̄iní le hue-been̄i na pon le búure j̄ii á à na w̄en coon?» ⁴ Ká b̄io 6a vaá d̄n̄, á 6a le mí ì loí, à le hue-be-been̄i b̄iinía ló le búure j̄ii á kh̄ii díá le n̄is̄aní. ⁵ A 6a wà vaá zon le yi, á zoó m̄on yàrónza b̄úí ò o kará lè le n̄in-t̄iání, á z̄á ho báká poni na túee. A 6a z̄ana. ⁶ Ká a yàrónza mu m̄ah̄á bía n̄on 6a yi: «Mi yí z̄n̄. I z̄ú le lé o Nazar̄ete n̄ii Yeesu na 6a b̄úaa ho *kùrùwá wán á mi wee cà. O mía hen, o v̄èera. Mi loí. Lé ho lahó na kà á 6a lá bàrá a yi. ⁷ Mi lén vaa b̄io mu na a Piere là a Yeesu mu n̄i-ken̄inia na ká yi le o dú 6a yahó van ho Kalilee k̄hũ. Lé b̄in 6a vaá mi a yi làa b̄io ó o bíaráa mu.» ⁸ A 6a yilera l̄unkaa, á 6a wee zà. A 6a ló á lée l̄uwa wà. Ba yí bía d̄èe yí n̄on n̄upue yi lé b̄io 6a z̄ana.

O Yeesu z̄éenia mít̄en lè mí n̄i-ken̄inia

(Matiye 28.9-10; Z̄an 20.11-18)

⁹ [O Yeesu v̄èeró m̄on ho dimaasi zoñ ȳinb̄ii á mu n̄in-yání, ó o z̄éenia mít̄en là a Makadala Mari, wón na ó o h̄ia j̄on 6a c̄ináwa b̄uaa h̄èjun léra yi. ¹⁰ O o Mari wà van b̄ia là a Yeesu lá páanía wi c̄n̄, á vaá yú 6a à 6a yara sò á wee wá, ó o bía làa ba le mí m̄on o Yeesu. ¹¹ Ká b̄io 6a j̄á b̄io ó o Mari bía le o Yeesu v̄èera, ó o mún m̄on wo, á 6a yí tà mu.

¹² Bũn mɔn ɔ o Yeesu zéenia míten làa sɛi veere lè mí nĩ-kenínia nùwã ñun ká 6a ñon hã mana. ¹³ A 6a bɛnia 6ueé bía mu lè 6a nĩ-kenínia na ká á bán mún yí tà mu yi.

¹⁴ Mu bãn mɔn, ɔ o Yeesu zéenia míten lè 6a nĩ-kenínia píru dòn ká 6a wee dí. O zá làa ba bɛo 6a yí dó mí sɛa wo yi, làa bɛo 6a tun mí yiwa á yí tà bɛa bía le mí mɔn wo ò o vèera bɛo. ¹⁵ O o wãa bía nɔn 6a yi: «Mi lén va ho ðímíjã làa búenbúen yi à vaa bue le Dónbeenĩ bín-tente na 6a nùpua búenbúen yi. ¹⁶ Yia á à dé mí sɛi le yi, á 6a à bátízé, wón á à fen. Ká yia yí dó mí sɛi le yi, wón ñuhú á à sí. ¹⁷ Bɛa dó mí sɛa le yi wé è wé mu yéréké bɛowa na wee zéeni le Dónbeenĩ pánká: Ba à ña 6a cínáwa á à lén bía 6a wi yi lè í yèni; 6a a bío hã sɛi-viò bíoní; ¹⁸ yia wé 6uan háa yi, tàá ká a ñun bè-ñunii búí na dà a 6úe nùpue, á ðeε woon máa wé 6anso; 6a à bè mí níní 6a vánvárowà wán á bán á à wa.»

¹⁹ Bɛo ɔ o bía bũn vó, ɔ o Nuhúso Yeesu 6uan yòora ho wáayi á yòó kará le Dónbeenĩ nín-tiáni. ²⁰ A 6a nĩ-kenínia wà vaá wee bue le bín-tente hã làa búenbúen yi. O Nuhúso wee séeni 6a, á 6a wee wé mu yéréké bɛowa na wee zéeni le Dónbeenĩ pánká à zéeni le bɛo 6a wee bío á lée tũiá poni.]

Le Dónbeenĩ bín-tente vūahũ na ó o Luki túara

Vūahũ túaró nũhũ

O Luki hĩa wee bè là a Poole va hã kúio. O yínɔ́n zúifù. O lé o *Kεεεsi nĩ. O fù lé o ðàkòtúaràn. Lé orén túara ho vūahũ mu, á mún túara 6a Tonkarowà bè-wénia vūahũ.

Bĩo nɔ́n ó o Luki túararáa mí bín-tente:

1. O Luki wi à 6a kèrètíewa búenbúen zúr le bĩa dó mí sĩa o *Krista yi á bĩo bò bĩo na wó mɔ́n kénkén wán. O o wi ò o hení 6a sĩa à 6a wíoka fára tĩn.
2. O mún wi ó o zéení le 6a kèrètíewa yínɔ́n nùpua na wi à 6a fá mí jii ðĩnì lè 6a *zúifùwa.
3. Nún-sĩ ó o Tiofile hĩa lé o Poole jì-tà ho Oroomu yi. O o Luki túara ho vūahũ mu nɔ́n wo yi, à séenia o tonló yi.

O henía mu bè-kora séndiaró lè ho floró bĩo. O zéenia a *Isirayεele nĩpomu làndáwá yara.

Yĩa lé 6a nùpua búenbúen kãnílo ó o zéenia bĩo mi vūahũ mu yi.

1-2 Tiofile,* bĩo wó khĩna wa cón lè mí dà-kéní kéní búenbúen le Dónbeenĩ ðání yi à lá mu nũhũ búεeníi á 6a búí mɔ́n á lé mu seérása, bán lé bĩa wó le Dónbeenĩ bín-buerowà na zéenia mu làa wen. Ba cèrèε wi à 6a kúεeka mu mín wán à túa hã vɔ́nna yi. ³ A bĩo á ínén mún wi á ï túa mu lè 6a bĩo síi, á ï tũakaa mu cinciira bĩa mɔ́n mu lè mí nĩ-kéní kéní cón á zúrnanáa mu ya-tente. A bĩo mu sãmaanáa lé bún á ï wi à ï túaráa mu à na únén Tiofile cùkúso yi, ⁴ bún lé bĩo o na á fo ò zúr kénkén ká bĩo á 6a fù kàráanna làa fo búenbúen lé ho tũia poni.

O Zãn Batiisi teró bĩo zéenílò

⁵ Ho Zudee kòhũ béε *Heroode pãahũ, á le Dónbeenĩ yankaro búí fù wi bún á yèni 6a le Zakari. O lé o Abia kuure nùpue búí. Bàn hĩa yèni 6a le Elizabεeti. Wón fù lé le *Dónbeenĩ yankarowà nũhũso *Aaron nɔ́nkãni hĩnló búí. ⁶ Ba mí nùwã jùn fù léε nùpua na téréenna le Dónbeenĩ yahó, ó o Nũhũso làndáwá là a bè-zéenínia lè mí dà-kéní kéní búenbúen á 6a wee bè yi lè mí jì-káa. ⁷ Ba lá ðĩn yí yú za lé bĩo ó o Elizabεeti hĩana yí máa te, à 6a mí nùwã jùn mún kĩnkaa.

⁸ Wizonle búí, ó o Zakari zon le *Dónbeenĩ zĩ-beení yi lé bĩo á 6a kuure nùpua lé bán ho yankaró pãahũ yèrémáa buéé ðɔ́n, ⁹ á bĩo 6a le mí ì cà yĩa zoó cĩi mu bĩo na sãmu sí le *sòobá-lùε† yi làa bĩo mu bòráa le Dónbeenĩ yankarowà làndá yi á 6a wó le jùn-sĩni bĩo, ó orén lé yĩa ó o Nũhũso léra.

¹⁰ Hón pãahũ so yi, ká 6a zãmáa léε ðĩn ho khũuhũ á wee wé ho floró. ¹¹ Yĩo buéé tĩ ò o Nũhũso wáayi tonkaro lí ðĩn o yahó mu bĩo na sãmu sí cĩnĩi ðεε nĩsání bàn nín-tĩání. ¹² Pãahũ na ó o Zakari mɔ́n wo, ó o zãna làa sòobéε á wee zà wàwàwà. ¹³ Ká a tonkaro màhá bĩa làa wo: «Zakari, yí zón ðεε, le Dónbeenĩ jã ũ floró. Mĩn hĩa Elizabεeti á à sí le sãní á à te o za báa; ká a khĩi ton à ũ cé o yèni le Zãn. ¹⁴ O bĩo khĩi wé hã zãmakaa lè le sí-wεε ũ cón, á nùpua cèrèε mún khĩi zãmaka a teró bĩo yi. ¹⁵ Lé bĩo ó o khĩi wé nĩ-beení o Nũhũso yèn-ðání yi. Bè-junii na dà a vĩ hã yĩo ó o máa bè mí jii yi hùúu, á le Dónbeenĩ Hácirí á à fèn ñ kεí wo yi ká a yáa ðĩn yí ton. ¹⁶ Orén lé yĩa khĩi bĩnì ì fé o *Isirayεele nĩpomu cèrèε á 6a à yèrémá à buen 6a Nũhũso Dónbeenĩ cón. ¹⁷ Orén mí bεεre lé yĩa khĩi fèn ñ wíoka a Nũhũso wòhũ lè le Hácirí lè ho ðánílò na le Dónbeenĩ yánkaa nɔ́n mí jì-cúa

* **1:1-2** Tiofile: Le yèni mu kúarà lé bĩo kà: «Yĩa le Dónbeenĩ wa». Yĩa ó o Luki von lè le yèni mu á bĩo yí tà yí zũ sese.

† **1:9** Le sòobá-lùε: Lé le Dónbeenĩ zĩ-beení lahó búí na á nùpue woon yí dà máa zo yi ká mu yínɔ́n le Dónbeenĩ yankarowà mí ðòn.

fεero *Elii yi. U za mu lé yia khii véeni há bíoní na wi 6a maáwà lè mí zàwa p̄ahú, á mún ñ yèrémá bíá p̄á le Dónbeení bíoní síá á 6a à wé lè 6a nùpua na téréna lè 6a bè-zúrlowà bío síi. Lé kà síi o ò wíokaráa 6a nùpua á à paráa o Núhúso búenlò.»

18 O o Zakari bíá n̄n le Dónbeení tonkaro mu yi: «Bíò ò wé á ì t̄aráa mu yi lé mu yén? Bíò á ì màhá kína, á wàn háa mún yìo t̄n yú.» 19 A le Dónbeení tonkaro bíá: «Ìnén na ñin ù yahó kà lé o Kabiriyεele. I wi le Dónbeení n̄s̄n̄í á wee sá na le yi. Lerén lé ñio tonkaa mi le ì 6uee bío le b̄n-tente na kà na foñ. 20 Awa! A bío fo yí tà ì bíoní yi, lé búñ n̄n á ù ñii á à ì á máa b̄n̄í máa bío fúaa ù za báa mu te n̄nzoñ. Loñ mu sese, bíò á ì bíá làa fo búenbúen á à wé ho p̄ahú na le Dónbeení le mu ko yi.»

21 Hón p̄ahú so yi ká 6a z̄amáa pá lée ñin ho kh̄uhú á pan o Zakari. Ho p̄n̄-tóní na ó o zoó wó le sòobá-lùe yi á lùnkaa 6a yilera. 22 P̄ahú na ó o wà 6ueé lé yi, á búñ ò o ñii lù, ó o wee bío lè 6a nùpua lè mí n̄n̄í. A 6a ñ̄enía z̄una mu le o bío mu ȳn̄n̄ k̄amáa, Dónbeení z̄enía bío búí làa wó zoó le sòobá-lùe mu yi. 23 N̄nzoñ na ó o Zakari mu tonlò vó yi, ó o wà van mí z̄i.

24 Lé búñ m̄n̄ á b̄n̄ háa Elizabεeti s̄uráa mí s̄n̄í. Bíò ó o z̄una mí s̄n̄í mu bío, ó o wó há p̄ina bío hònú búenbúen ká a yí máa tà lé kh̄uhú. Hón p̄ahú so yi ó o wee bío mí yi: 25 «P̄átí! Bíò kà yáá ñin yí bon. O za máa teró bío na fù wee wé bío na miñ f̄εε á w̄aa vó ho zuia. O Núhúso na p̄anká wi á z̄una ì màkárí á hóonía ì ñuhú.» †

O Yeesu teró bíò z̄eenlò

26 P̄ina bíò h̄z̄n̄ búñ m̄n̄, á le Dónbeení bíá n̄n mí tonkaro Kabiriyεele yi le o ñin lén va ho Kalilee k̄h̄ú lóhó búí na 6a le Nazarεete yi, o h̄nzo-s̄in̄ii búí c̄n̄. 27 O h̄nzoró mu f̄uamuš á b̄o n̄n o b̄εε *Daviide n̄nk̄n̄i nùpue búí na yèni 6a le Zozeεfu yi. O h̄nzo-s̄in̄ii mu yèni 6a le Mari. 28 Bíò ó o Kabiriyεele vaá zon o z̄i yi ó o t̄enía a yi: «Mari, foó. O Núhúso Dónbeení wó mí s̄amu làa fo: Orén mí b̄εere mún wi làa fo. W̄aa z̄amaka.» 29 O o Mari kará coon á yilera yáara. O wee le mí yi, le ñ̄en̄ii so ñuhú lé mu yén. 30 A le Dónbeení tonkaro bíá: «Mari, yí z̄n̄ ñ̄e woon, le Dónbeení s̄amu á ñ̄n fo. 31 Loñ! Bíò fo kará wán á fo ò sí le s̄n̄í á a te o za báa, ká ù le fo ò cé o yèni à ù bío le Yeesu. 32 O khii wé nùpue na ñuhú wi á 6a wé è ve o lè le Dónbeení na wi mu bíò búenbúen ñuhú wán Za. A le Dónbeení mún khii b̄ará a b̄n̄ 6úaa Daviide bá-z̄amu kanm̄in̄í wán. 33 O khii lá lé b̄en̄í o *Zakoobu ñipomu z̄i, á bá-z̄amu máa ve máa mi.»

34 O o Mari bíá n̄n wo yi: «Mu dà a wé kaka? Bíò á ì màhá yí z̄ú báa.»

35 A ho wáayi tonkaro z̄enía mu ya-tente làa wo: «Le Dónbeení Hácírí á à lii ù wàn, á le Dónbeení na wi mu bíò búenbúen ñuhú wán ñ̄rló á à búñ foñ lè ho t̄aró bío síi. Lé búñ n̄n ó o za na á ù khii te á 6a wé è ve le yi poni b̄anso, làa Dónbeení Za. 36 Loñ! O Elizabεeti na làa fo te m̄n̄ pá s̄u le s̄n̄í lè mí há-k̄n̄mu; wón na 6a fù le o h̄ana yí máa te, n̄n-yia s̄n̄í p̄ina yú há bíò h̄z̄n̄. 37 Lé bíò á bíò na le Dónbeení á à wé è sa búñ bíò so mía h̄úu.» 38 Hón p̄ahú so yi ó o Mari bíá n̄n ho wáayi tonkaro yi: «Ì wi o Núhúso níi yi ho zuia, ì wi o níi yi ho ȳró. Le mu wé miñ làa bíò fo bíaráa mu.» A ho wáayi tonkaro zoó ló lée wà ò o ñia a Mari.

O Mari búεεk̄iró là a Elizabεeti bíò

39 Wizooní bíò ȳn̄ búñ m̄n̄, ó o Mari h̄n̄n̄ b̄n̄b̄aa ñ̄n ho lóhó búí na wi ho *Zudaa k̄h̄ú 6úaa yi. 40 Bíò ó o vaá ñ̄n̄ ó o t̄eréna vaá zon o Zakari z̄i, á zoó t̄enía a Elizabεeti yi. 41 Bíò ó o Elizabεeti ñá a Mari t̄en̄ii s̄a, ó o za ñ̄enía zoó k̄ur̄unna a yi, á le Dónbeení Hácírí w̄aa s̄u a Elizabεeti mu, 42 ó o zoó bíá p̄n̄p̄n̄: «Ba háawa búenbúen ñ̄ahú ùnén lé yia le Dónbeení ñ̄úbaa wi wán, ó o za na s̄n̄í wi ù wán á le mún ñ̄úbaa yi. 43 Inén lée wée á ì Núhúso b̄n̄ nu ló buararáa ì c̄n̄! 44 Loñ! P̄ahú na á ì ñá ù t̄en̄ii s̄a, á ì za síi wan

† 1:25 Ba z̄uif̄uwa c̄n̄ ó o háa na ton h̄n̄n̄ yòo kína ò o yí fò za h̄úu á bíò fù lée ñ̄iyio na 6úaa ñ̄akh̄ina. S̄ 1:27 Mi loñ Matiye v̄uahú 1.18

wan á kùrúnna í yi. ⁴⁵ Yia tà le bïo ó o Nùhúso bía nòn mí yi á à wé máa khi bènťin bïo se.»

Le Dónbeenĩ khòonlǎ leni na ó o Mari sia

⁴⁶ O o Mari wáa bía:

Inén wee dé o Nùhúso yèni wán,

⁴⁷ á í sǎi mún wan le Dónbeenĩ
na lé í kánílo bïo yi.

⁴⁸ Lé bïo le lora mí ton-sá hǎa
na bïo nùhú mía.

Bïo kà wán á 6a nùpua búenbúen
na wee te le mí pónna
á à bío lé í bïo se.

⁴⁹ Lé bïo le Dónbeenĩ na dà mu bïo búenbúen
á wó mu bè-beera nòn miĩ.

Le yèni po hǎ yènnáa búenbúen.

⁵⁰ Le sǎamu á bènbera fò 6a nùpua
na wa le á wee kǎnbi
hǎ pónna búenbúen yi.

⁵¹ Le wee wé zéeni mí pánká
bǎa wee búaaní míten wán
á na 6a vǐnvǐná.

⁵² Le wee wé liiní 6a bá-zàwa mí kanmúiní wán
à hóoní 6a yídàwa núná.

⁵³ Bǎa le hǐni wee búe
á le wee wé síiní níní
lè mu bè-tentewá cǎrǎǎ,
à na ho nǎfóro bǎnsowá
á 6a lén le mí nín-kǎamáa.

⁵⁴ Le séenia mí ton-sá *Isirayǎele,
à zéenináa le le yi yí nǎnsǎa mu sǎamu

⁵⁵ na le wee wé là a *Abarahaamu le mí món yi fúuu,

làa bïo le hǎa dórǎa mí jii nòn wàn maáwà yi.

⁵⁶ O o Mari wáa kará là a Elizabǎeti á yú hǎ pǐina tǐn síi, bǐn món ó o bǐnǐa wà 6on.

O Zǎn Batiisi teró

⁵⁷ Bïo ó o Elizabǎeti teró dǎn, ó o ton mí za báa. ⁵⁸ A bǎa làa wó kará 6ó mín yi le bǎn temínlowá ná le o Nùhúso wó mí sǎamu làa wo, á 6a páanía wee zǎmaka làa wo. ⁵⁹ O kúnkúza mu teró wizooní bïo hètǐn zoñ á 6a buan wo búeé *kúio,* á 6a le mí ì cé bǎn maá Zakari yèni á à na a yi. ⁶⁰ A bǎn nu Elizabǎeti pǎ ò o bía: «Bùeé. O yèni 6a le Zǎn.»

⁶¹ A 6a bía nòn wo yi; «Lée webio? Le yèni mu 6a yèn-6ua mía mǐn zǐi.» ⁶² A 6a wáa wee túa bǎn maá yi le mí níní le lé le yèni yén ó o le mí ì cé á à na mí za yi. ⁶³ O o Zakari le 6a lá le dǎǎ na wee túa wán na mí yi, á bïo kà lé bïo ó o túara: «O yèni 6a le Zǎn.» A mu wó 6a coon. ⁶⁴ Lé bǐn wán ó o Zakari jii dǎǎnǎa feera wee bío, á wee búaaní le Dónbeenĩ.

⁶⁵ A bǎa sùarǎkaa bǐn búenbúen zǎna, á ho *Zudee kǎhǐ búaa lùaa búenbúen yi á 6a wee bío bïo wó. ⁶⁶ A bǎa wee jí mu búenbúen wee 6ua mu mí sǎa yi. Ba wee túa míten yi: «O kúnkúza mu bïo khií wé kaka coon?» O Nùhúso pánká bènťin wi làa wo.

⁶⁷ O o kúnkúza mu bǎn maá Zakari á le Dónbeenĩ Hácírí sú á le le o bío hǎ bioní na kà:

⁶⁸ «Mí wé sío búaaní a Isirayǎele nǐpomu

Le Dónbeenĩ khòonlǎ leni na ó o Zakari sia

⁶⁷ O o kúnkúza mu bǎn maá Zakari á le Dónbeenĩ Hácírí sú á le le o bío hǎ bioní na kà:

⁶⁸ «Mí wé sío búaaní a Isirayǎele nǐpomu

* **1:59** Mu lé o nùpue bámu dǎǎ bǎn jii sǎahǐ wèndǎaró. Ba zúifùwa cón á mu fú léé bïo na 6a wee wé à zéenináa mu temínmu na yánkaa wi le Dónbeenĩ là a Abarahaamu le mí món nùpua páahǐ. Hǎri ho zuia á 6a món nùpua páa wee wé mu. Mi loń Levii nùwǎ vǎahǐ (Lévítique) 12.3

ḡàn Dónbeenĩ na lé o Nùhũso.
Lé bĩo le ḡuara kánĩa mí nĩpomu
á mu wi míten.

⁶⁹ Le nòn ò kánĩlo na pánká wi wɛn
na ló le ton-sá *Daviide zĩ-ḡúhũ yi.

⁷⁰ Le yánkaa bía bĩo kà hàánĩ
mĩ ḡi-cúa fɛɛrowà ḡinĩ yi:

⁷¹ I khĩi kánĩ mia mi zúkúsa
làa bĩa ḡina mia búenbúen nínĩ yi.

⁷²⁻⁷³ Bũn sáamu so lé bĩo le hĩa wó,
le hĩa wó mu á nòn wàn ḡuaawa yi.

Le yi pá yĩ nɔnsáa bĩo lerén làa ba ḡinĩ tò wán
le mí ì ḡua làa mín yi.

Le yáanía báa lè wàn ḡuaa *Abarahaamu

⁷⁴⁻⁷⁵ le mí ì fé wɛn wà zúkúsa nínĩ yi,

A wa à dàní ò ðĩn wé è sá a na le yi
wa mukānĩ wizoonĩ búenbúen yi.

Mu húaaràmu lè mu tentemu yi
le yahó ká zánĩi mia wɛn.

⁷⁶ Unén háyónza mu, ḡa khĩi ve
làa yĩa dà mu bĩo búenbúen wán ḡi-cúa fɛɛro.

Fo khĩi dí o Nùhũso yahó loo
á à wíoka a wǎhũ á à na a yi.

⁷⁷ O o nĩpomu à zũn ho fenló
bĩo ḡa bè-kora séndíaró bĩo yi.

⁷⁸ Wàn Dónbeenĩ sĩi se, á hii wi
le léé waminĩ ḡanso.
Le wó á mu khoomu ló ho wáayi
lè le wii na líi hà bĩo síi.

⁷⁹ Le khoomu mu ù lé á à kúia
bĩa kará le tĩbírĩ yi wán
làa bĩa na wi mu húmú yuumu yi,
á à dí wa yahó ho héerà wǎhũ wán.»

⁸⁰ O o háyónza mu wáa wee dǎ á hácírí wee dé wán ká le wà. O o ò kéenĩ há mana tá
henĩ yi fúaa nònzoñ na ó o khĩi ðĩn o Isirayɛele nĩpomu yahó á ḡa a mi.

2

O kánĩlo teró bĩo (Matiye 1.18-25)

¹ O Zǎn mu teró pǎahũ lé bũn á ho *Oroomu béɛ Okusite á nòn lè ḡii, le há kána na bĩo
sǎ mí yi à ḡa túa nùpua búenbúen yènnáa à mí zũn ḡii. ² Hón nín-yání mĩló so wó ká a
Kiriniyuusi lé yĩa ó o bàrá ho Siirii kǎhũ ḡúhũ wán. ³ Lé bũn nòn ká nùpue na nɔnkānĩ
can lóhó na yi ò o lén va bĩn à vaa túa mí yèni.

⁴ O o Zozɛɛfu mún hĩnɔn ló ho Kalilee lóhó na ḡa le Nazarɛete yi á wà van ho Zudee
kǎhũ lóhó yi, hĩa yèni ḡa le Betelehɛemu. Lé bĩn ó o béɛ *Daviide ton yi. O Zozɛɛfu mu lé
o Daviide mǎnmǎnĩi búii. ⁵ O o Zozɛɛfu mu lè mín fúaalè Mari hĩnɔn páanía bò mín á wà
vaá túa mí yènnáa bĩn. Hón pǎahũ so yi ká ḡàn fúaalè mu sǎnĩ dǎn.

⁶ Bĩo ḡa vaá wi ho Betelehɛemu yi, ó o Mari teró pǎahũ dǎn, ⁷ ó o ton mí hĩnbii za á ḡa
bá a lè ho pǎnsòrò á dó ho boohó yi, lé bĩo ḡa yĩ yú le lùè ḡa nĩ-hǎnĩ làanĩi.

Ba pi-pawà ḡá le bĩn-tente

⁸ Mu wee wé ká 6a pi-pawà khèra vaá wee pa mí pia fé mín yi há mana na sùaráa bín yi. ⁹ Yio 6ueé tí à le Dónbeení wáayi tonkaro 6úi dín 6a yahó, ó o Núhúso khon-be-beení lion 6a wán lè mí pánká á 6a yiwa lèεkaa á zána dàkhína. ¹⁰ Ká ho wáayi tonkaro màhá bía á híina 6a sía: «Mì yí zón wà. Lée bín-tente á ì bío á à na mia. Le bío á à wé há zámaka-beení mìn nípomu 6úen6úen cón. ¹¹ Mi yú a kánílo, o ton ho tìnàahú na ká yi o Daviide 6a lóhó yi. O lé o *Krista á lé o Núhúso. ¹² Bío mi ì zúrnáa wo lé bío kà: Mi wáa lén, ká mi hía vaá mən kúnkúza yia ká a dūma ho boohó yi á bá lè ho pōnsòró se wón lé orén.»

¹³ Mí lahó yi à bún à ho wáayi tonkarowà ku-beení 6úi yòó ló lion o cón á 6a páania wee khòoní le Dónbeení:

¹⁴ «Ho cùkú lè le yèn-beení à bío sí le Dónbeení

na dà mu bío 6úen6úen nùhú wán yi!

O o héerà na ó o wee na 6a nùpua

na bío sí a yi à yí mí pánká ho tá wán.»

¹⁵ Bún món á ho wáayi tonkarowà bínia yòó wà à 6a día 6a pi-pawà, á 6a yèrèmaa wee bío mín yi: «Mì híni le wa bánbá va ho Beteleheεmu yi à vaa mi bío ó o Núhúso zéenia làa wen à zúni mu yahó.» ¹⁶ Mí lahó yi á 6a dèenia hínon bánbáa vaá yú à Mari là a Zozeεfu là a kúnkúza yia mu ká a dūma ho boohó yi. ¹⁷ Bío 6a mən wo ká síi, á 6a dèenia lan wee bío bío ho wáayi tonkaro bía nən 6a yi o kúnkúza mu bío yi à na bía wi bín yi. ¹⁸ A bía ná 6a pi-pawà mu ni-cúa 6úen6úen á dín coon mu bío yi. ¹⁹ O o Mari wón 6èn buan há bíoní mu mí yi, á wee le mí yi há bío yi féεε. ²⁰ Bío 6a vaá mən o wán vó, á 6a bínia wà ká 6a wee 6úaaní le Dónbeení yèni, á wee khòoní le bío 6a ná làa bío 6a mən 6úen6úen bío yi.

O Yeesu 6a vad nən le Dónbeení yi

²¹ O teró wizooní bío hētín níi zon á 6a *kúio* wo, á có yèni le Yeesu. Dén yèni so le dío á ho wáayi tonkaro hía zéenia lè 6àn nu ká a sání yáá dín yí sù. ²² Bún món á bío 6a ceéra mítén vó làa bío mu bōráa o *Moyiize làndá yi, ó o Mari là a Zozeεfu buan mí za Yeesu vannáa ho Zeruzalεmu á wà vaá na a nùhúso yi, ²³ làa bío mu túararáa o nùhúso làndá vūahú yi: «Ba nùpua hínbíi zà-báawa lè 6a sároní bùaa nín-yání zà-tenia bà-báa 6úen6úen bío sá a Núhúso yi.»† ²⁴ Ba mún ko 6a na 6a 6úaa6úuní bùaa nún, ká bán yí yú, á 6a a na 6a háponí bùaa nún à á wé lè mu hámu, làa bío mu túararáa o Núhúso làndá vūahú yi.‡

²⁵ Bún pāahú ká a nī-kínle 6úi fù wi ho Zeruzalεmu yi á yèni 6a le Simiōn. Le Dónbeení Hácírí fù wi làa wo. O lée nùpue na fù téréna 6a nùpua yahó, á dó mí síi le Dónbeení yi, á mún bō le làndáwá lè mí dà-kéní kéní yi. O fù kará wee lōoní yia wà 6ueé kání a *Isirayεle nípomu mí wobámu yi. ²⁶ Le Dónbeení Hácírí yánkaa bía nən wo yi: «Fo máa hí ká fo yí mən o *Krista na lé le Dónbeení tonkaro lè ũ yio.»

²⁷ Ho pāahú na ó o Yeesu 6àn nùwā buan wo wà 6ueé tíiráa o Núhúso làndá níi, lé hón pāahú so yi á le Dónbeení Hácírí dà-kéní kéní mu á nàana a Simiōn 6uararáa le *Dónbeení zí-beení yi. ²⁸ Bío ó o mən o kúnkúza mu ó o dèenia vaá fó a buan mí bàra yi, ò o wee khòoní le Dónbeení ká síi:

²⁹ Núhúso, bío á ũ fù bía

èε lé mu wáa wó ho zuia.

Lònbió ũ ton-sá à ũ wáa día

o ò yí níi à hí làa héerà.

³⁰ O kánílo á ì yio á wáa mən,

³¹ yia ũ fèra wíokaa bàrá

há síiwá 6úen6úen yahó loo,

o ò wé yia wé è dé há khoomu.

* **2:21** Mi loí 1.59 † **2:23** Ba sároní bùaa nín-yání zà-tenia bà-báa bán wee 6úe à wé lè mu hámu na a Núhúso yi. Mi loí Léró vūahú (Exode) 13.2, 12, 15 ‡ **2:24** Mi loí Levii nùwā vūahú (Lévitique) 12.1-8

³² Orén lé yia á à wé mu khoomu á hã sîwà nùpua á à bè yi ì zǔrnáa fo o ò wé ũ n̄pomu *Isirayεele cùkú là ho yèni loo.

O Simiǝn là a Aana b̄io na 6a b̄ia a Yeesu d̄ǎni yi

³³ O o Yeesu b̄an maá là b̄an nu wó coon hã b̄ioní na ó o Simiǝn b̄ia 6a za d̄ǎni yi b̄io yi. ³⁴ B̄un m̄ón ó o Simiǝn dú6uaa 6a yi, ò o b̄ia n̄on o Yeesu b̄an nu Mari yi: «Àwa! Le í fèn b̄io mu na foñ: Ũ za mu na kà b̄io khii wé hã kánkáa o Isirayεele n̄pomu búenb̄uen c̄ǎn. Orén b̄io yi, á le Dónbeení khii síni 6a c̄èr̄èe n̄úná, á le orén b̄io yi, á le mún ñ lén 6a c̄èr̄èe búí n̄úná. O ò wé yia wé è zéeni le Dónbeení b̄io, ká 6a nùpua màhã máa tà a yi. ³⁵ B̄un lé b̄io á à na ká 6a nùpua c̄èr̄èe sía b̄io na fù tun yi á à lé ho khũuhũ. εε ká ũnén Mari, le lònbee na à yí fo á à k̄éñ lòn c̄àn6úa na 6a cú là ũ kos̄ii.»

³⁶ Hón p̄ahũ so yi ò o hã-k̄inle búí mún 6ueé d̄ǎn. O lé le *Dónbeení n̄i-cúa f̄εero. O yèni 6a le Aana, ká b̄an maá lé o Fanuwεele na ló a Azεere nùwã z̄ii. B̄an báa na ó o h̄ia yan là mí h̄inmu ó o kararáa d̄ǎn hã lúlúio b̄io h̄ejun. ³⁷ B̄io á wón h̄urun ó o yí b̄inía yí yan á teró lúlúio yòó yú ho búará-náa làa b̄io náa. O fù wee wé 6uen le *Dónbeení z̄i-beeni yi túntún à 6uee sá na le yi là mí n̄ii l̄iró là mí floró le wisoni là ho t̄inàahũ. ³⁸ B̄io ó o m̄on o kúnkúza Yeesu ká b̄an nùwã 6uan wo, ó o d̄èniá wee khòni le Dónbeení ká a b̄io o háyónza yia mu b̄io à na b̄ia búenb̄uen na fù wee lòní ho p̄ahũ na le Dónbeení á à k̄áni ho Zeruzalεemu yi.

Ho Nazarεete b̄ini varó b̄io

³⁹ B̄io ó o Yeesu b̄an nùwã wó b̄io ó o Nùhũso làndá lé 6a bè yi á mu búenb̄uen n̄ii tun vó, b̄un m̄óndén á 6a van ho Kalilee k̄ohũ yi, ho Nazarεete lóhó na 6a lá wi yi. ⁴⁰ O o háyónza mu wee d̄ǎ ká a líika, á hácírí wee dé wán. O fù sú là mu bè-z̄úminí á le Dónbeení dú6uaa mún fù wi o wán.

O Yeesu fò mín là ho làndá z̄úrlowà

⁴¹ Lúlúure lée lúlúure ká a Yeesu b̄an nùwã fù wee wé va ho Paaki s̄ánú§ d̄iníi ho Zeruzalεemu yi. ⁴² B̄io ho p̄ahũ mu yèr̄emáa 6ueé d̄ǎn, á 6a le mí ì va b̄in làa b̄io 6a lá wee wé wéráa mu. Hón p̄ahũ so yi, ò o Yeesu lúlúio wáa yú ho píru n̄un* ó o bò là mín nùwã van ho s̄ánú mu d̄iníi. ⁴³ B̄io ho Paaki s̄ánú mu vaá dú vó, á 6a b̄inía wee 6o, á 6a za Yeesu wón pá kará ho Zeruzalεemu yi ká 6a yí z̄u mu. ⁴⁴ Barén hácírí yi á 6a wee leéka le o wi mí n̄inzawa t̄iahũ. Lé 6a wizon-kùure v̄eni m̄ón, á 6a màhã z̄úrnánáa mu ká a yí bò làa bán. A 6a màhã wáa wee h̄éε tùaka a b̄io mín temínlowà là mí n̄i-z̄úrlowà c̄ǎn. ⁴⁵ A b̄io 6a tùakaa san, á 6a b̄inía lá ho wõhũ van ho Zeruzalεemu á vaá wee cànka a b̄in.

⁴⁶ Mu wizooní t̄in níi zòñ á 6a vaá zoó yú a le *Dónbeení z̄i-beeni yi ká a páaniá kará là ho làndá z̄úrlowà á wee n̄i 6a c̄ǎn ká a tùaka 6a yi. ⁴⁷ A b̄ia wee n̄i a b̄ioní búenb̄uen wee wé coon le hácírí na ó o wee cikonnáa mu b̄io d̄ǎni yi, làa b̄io ó o wee b̄ini zéeniáa mu yara b̄io yi.

⁴⁸ B̄io ó o Yeesu b̄an maá le b̄an nu zoó m̄on wo b̄in á 6a d̄in concáan. A b̄an nu b̄ia làa wo: «Eee! Ũnén, fo wó wen kà le we? Loñ! Mín maá làa mi cànkaa fo hã làa búenb̄uen yi san à wa yí m̄on fo, á wa hácírí yáara làa sòob̄éε ũ b̄io yi.»

⁴⁹ O o Yeesu b̄ia n̄on 6a yi: «À mi lá wee cànka mi le we? Mi so yí z̄u ká í ko à í pa b̄io b̄io s̄a wàn Maá yi sese à wé o síi b̄io le?» ⁵⁰ A b̄an nùwã yí z̄una a b̄ioní mu kúará.

⁵¹ B̄un m̄ón ó o Yeesu h̄inon bò 6a yi vannáa ho Nazarεete á vaá wee bè 6a b̄ioní yi. B̄un b̄iowa so na wee wé là mí d̄a-k̄ení k̄ení búenb̄uen á b̄an nu fù wee 6ua mí síi yi, á wee le

§ 2:41 Ba z̄úifùwa Paaki s̄ánú là 6a k̄èr̄èf̄ewa Paaki s̄ánú ȳinon d̄a-k̄ení. Mi loñ Dónbeení b̄ioní v̄uahũ b̄ioní búí 6àn kúará v̄uahũ yi. * 2:42 Ba z̄úifùwa c̄ǎn ká a za báa teró lúlúio h̄ia yú ho píru n̄un b̄un ká a wáa dà wee mí dé 6a nùpua na ylo t̄on t̄iahũ le Dónbeení b̄io d̄áni yi.

mí yi mu wán féεε. ⁵² O o Yeesu wáa wíokaa wee dā ká a lííka. O hácírí là a bè-zúrminií wee dé wán ká mu wà. Lé búñ n̄n̄n̄ ó o b̄io wέéraráa le Dónbeen̄i lè 6a n̄pua sía.

3

O Zān Batiisi tonló j̄uh̄ (*Matiye 3.1-10; Maaki 1.1-6; Zān 1.19-23*)

¹ Bún p̄ah̄ú ká 6a bá-zàwa béε Tibεεre wi mí p̄anká láró lúlúio pírú hònú níi yi.* A b̄io kà lé b̄io ó o b̄araka lè mí n̄pua h̄a k̄ana búii na b̄io s̄a a yi j̄uná wán: O *P̄nsi Pilaate lé ho Zudee á wón wi j̄uh̄ú wán; ká a *Heroode lé ho Kalílee. B̄an k̄inle Filiipu lé ho Ituree lè ho Tarakoniite á wón wi j̄uná wán; ò o Lizaniasi b̄èn lé ho Abilene á wón wi j̄uh̄ú wán. ² B̄ia h̄ia lé le *Dónbeen̄i yankarowà j̄unása mu p̄ah̄ú lé o Aana là a Kayiifu. Lé hón p̄ah̄ú so yi á le Dónbeen̄i dó mí b̄ion̄i o Zakari za Zān j̄ii yi ká a wi h̄a mana yi ho tá hen̄i yi. ³ O o wáa h̄in̄n̄n̄ tò h̄a lórá na bá ho Zurud̄en̄ muh̄ú á wee bue b̄io kà na 6a n̄pua yi: «Mi b̄uen à ĩ b̄átízé mia, lé búñ á à zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi, á bò le Dónbeen̄i yi, á le è s̄én mi bè-kora á à díá.» ⁴ Bún lé b̄io wee zéení le le *Dónbeen̄i j̄i-cúa féεro *Ezayii b̄io mu na ó o yánkaa túara mí v̄uah̄ú yi ká wéró d̄n̄:

«N̄ii búii wee b̄io p̄np̄n̄ le dùure yi ká síi:

«Mi wíoka ho w̄h̄ú ká a Núh̄úso o b̄uen.

Mi muin ho w̄h̄ú na o ò bè.

⁵ H̄ia léé bonconí à mi ti h̄a.

H̄a búaa lè h̄a búe-zàwa
à mi dà le h̄a m̄aní.

H̄a w̄ana na kunka
à mi b̄in̄i t̄érén.

H̄a w̄a-zàwa na kùarànkúaràn
à mi b̄in̄i wíoka.

⁶ Hón p̄ah̄ú so yi á 6a n̄pua
na wi ho síi yi búenb̄uen

á à mi b̄io le Dónbeen̄i wi à le k̄an̄ínáa 6a.†»

⁷ A b̄io 6a z̄amáa lè mí kuio wee lé b̄uen o Zān mu c̄n̄ bèra a na o ò b̄átízé 6a, ó o wee b̄io na 6a yi: «Mi yí m̄n̄n̄ miten le, díh̄ion̄i zàwa ȳén! Le Dónbeen̄i sí-c̄ííle na yòó lua á mi so wee leéka le mi dà a fé miten níi yi le? Lé o ȳén b̄ia mu n̄n̄n̄ mia? ⁸ Héȳii! Mi wé wé h̄a wárá na se, h̄ia wee zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi á bò le Dónbeen̄i yi. Mi yí b̄io mi yiwa le b̄io mi lé o *Abarahaamu m̄n̄m̄anía á búñ mí dòn wáa à yí dé. Le ĩ b̄io mu na mia: Mi yí m̄n̄n̄ h̄a huua na kà le? H̄ón le Dónbeen̄i yàá pá dà à yèrémá à wé là a Abarahaamu zàwa. ⁹ A mi c̄én pa miten b̄io sese. Lé le dóorè hónhónia b̄uan h̄a v̄ins̄ia kúioró b̄io yi. V̄ind̄èε léé v̄ind̄èε na yí máa ha h̄a bia na sí, á dén ñ kúii á à sía à kúee mín wán á à c̄íí.»

¹⁰ A b̄ia wi b̄in̄ búii túara a yi: «Àwa! A b̄io wa wáa ko wa wé lé mu ȳén coon?» ¹¹ A b̄io kà lé b̄io ó o b̄ia n̄n̄n̄ 6a yi: «Hen ká ȳia b̄akáwá léé b̄io j̄un ká a m̄n̄n̄ mí ninza búii na b̄aká mía h̄úú, ó o ko ò o na ho búii wo yi. Ká ȳia bè-d̄inii wi ò o mún p̄aní sanká mu làa ȳia bè-d̄inii woon mía máa dí.»

¹² Ba *l̄anpó féwá búii mún b̄uara a Zān mu c̄n̄ á wà b̄ueé b̄átízé. A bán mún túara a yi: «N̄i-k̄aránlo, lé mu ȳén á warén b̄èn ko wa wé?» ¹³ O o b̄ia n̄n̄n̄ 6a yi: «Mi yí fé ho l̄anpó à yòó poñ b̄io ho l̄andá zéénia làa mia.»

* **3:1** B̄io ó o Tibεεre wi mí p̄anká láró lúlúio pírú hònú níi yi, à búñ ò o Yeesu teró lúlúio yú ho 6óni làa pírú. Bún wee zéení le o Yeesu lúlúio pírú j̄un b̄io na b̄ia là a Zān Batiisi b̄io mu yí c̄éera mín yi, ká lúlúio c̄èr̄ε wi mu p̄ah̄ú.

† **3:6** Mi loñ Ezayii v̄uah̄ú 40.3-5

¹⁴ A 6a dásíwá mún 6uara á 6ueé tùara a yi làa bïo á 6arén 6èn ko 6a wé. O o bía nòn 6a yi: «Mi wé yí hìhika 6a nùpua à fé wárí, à mún yí bàká nùpue woon yi le sáberé jii wán, ká mi sàánii lé dïo à mi kápa yi.»

(Matiye 3.11-12; Maaki 1.7-8; Zán 1.24-28)

¹⁵ Bún 6úen6úen yi ká 6a nùpua kará dó mí sía wee lòní bïo le Dónbeení le mí ì wé. Ba mí nì-kéní kéní wee leéka le jùhú sí ó o Zán mu lé yia lé o *Krista. ¹⁶ Ká a màhã bía nòn 6a yi: «Ìnén wee bátizé mia le mu jummu, èé ká a 6úi na 6èn pánká po ìnén á wi le ho món bò o 6uen. I yàá yí ko là a nakáa tenló huúu. Wón lé yia 6ueé bátizé mia le le Dónbeení Hácírí le ho dõhú. ¹⁷ O 6uan mí véeró dèe mí nii yi á 6ueé véeráa mí dínló. A hía lé ho dín-poni o ò khuui á à kúee mí nání yi. Ká hã jáakáa hñn o ò cfi ho dõhú na máa hí huúu yi.»

¹⁸ O Zán mún pá kún hía bía bioní cèrèè làa bún 6àn síi á nòn 6a nùpua yi á mún zéenia le Dónbeení bín-tente bïo làa ba.

O Zán kàsó zoró bïo

(Matiye 14.3-4; Maaki 6.17-18)

¹⁹ Bún wee wé ká a *Heroode, yia wi ho Kalilee kõhú jùhú wán á fó mín kínle 6àn hãa Herodiade yan. O mún lá wee wé hã wén-kora le mí síiwá á séenia bïo ká. Bún 6úen6úen lé bïo ó o Zán já ó o vaá yú a á bía nòn wo yi le o lá yí ko ò o wé mu. ²⁰ O o yàá wíoka dó mu wán, ò o le 6a fé o Zán vaa pe jii ho kàsó yi.

O Yeesu bátèèmu bïo

(Matiye 3.13-17; Maaki 1.9-11)

²¹ Bïo 6a nùpua hía wee lé 6uen o Zán cón à 6uee bátizé, ó o Yeesu mún 6uara ó o Zán bátizéra a. Bïo o Zán bátizéra a vó ó o Yeesu wee fio. Lé hón pãahú so á ho wáayi jii héra ²² á le Dónbeení Hácírí lá a háponi síi, á lion o wán. A mu tãmu 6úi sã já ho wáayi á bía: «Fo lé í Za na á ì bò ì tàká wán, ù bïo sí mi.»

O Yeesu nankáni

(Matiye 1.1-17)

²³ Pãahú na ó o Yeesu hía wee 6úa mí tonló jùhú yi ká a teró lúlúio wee yí ho 6óní làa píru síi. A bïo 6a yánkaa wee leéka làa bún ó o hía lé o Zozeefu za, ká a Zozeefu mu 6àn maá 6èn lé o Helii,

²⁴ ó o Helii 6àn maá lé o Mataate,

ó o Mataate 6àn maá lé o Levii,

ó o Levii 6àn maá lé o Meliki,

ó o Meliki 6àn maá lé o Zanayii,

ó o Zanayii 6àn maá lé o Zozeefu,

²⁵ ó o Zozeefu 6àn maá lé o Matatiasi,

ó o Matatiasi 6àn maá lé o Amõsi,

ó o Amõsi 6àn maá lé o Nahuumu,

ó o Nahuumu 6àn maá lé o Hesilii,

ó o Hesilii 6àn maá lé o Nakayii,

²⁶ ó o Nakayii 6àn maá lé o Maate,

ó o Maate 6àn maá lé o Matatiasi,

ó o Matatiasi 6àn maá lé o Semeyee,

ó o Semeyee 6àn maá lé o Zozeeki,

ó o Zozeeki 6àn maá lé o Zodaa,

²⁷ ó o Zodaa 6àn maá lé o Yuanan,

ó o Yuanan 6àn maá lé o Erezaa,

ó o Erezaa 6àn maá lé o Zorobabele,

ó o Zorobabele 6àn maá lé o Salasiele,

ó o Salasiele 6àn maá lé o Nerii,

28 ó o Nerii b̀an maá lé o M̀eliki,
 ó o M̀eliki b̀an maá lé o Adii,
 ó o Adii b̀an maá lé o Kosaamu,
 ó o Kosaamu b̀an maá lé o Elemadamu,
 ó o Elemadamu b̀an maá lé o Èere,
 29 ó o Èere b̀an maá lé o Zozue,
 ó o Zozue b̀an maá lé o Eliyez̀ere,
 ó o Eliyez̀ere b̀an maá lé o Zoriimu,
 ó o Zoriimu b̀an maá lé o Mataate,
 ó o Mataate b̀an maá lé o Levii,
 30 ó o Levii b̀an maá lé o Simiɔn,
 ó o Simiɔn b̀an maá lé o Zudaa,
 ó o Zudaa b̀an maá lé o Zoz̀efu,
 ó o Zoz̀efu b̀an maá lé o Zonaamu,
 ó o Zonaamu b̀an maá lé o Eliakiimu,
 31 ó o Eliakiimu b̀an maá lé o Meleyaa,
 ó o Meleyaa b̀an maá lé o M̀enaa,
 ó o M̀enaa b̀an maá lé o Matataa,
 ó o Matataa b̀an maá lé o Natān,
 ó o Natān b̀an maá lé o *Daviide,
 32 ó o *Daviide b̀an maá lé o Zesee,
 ó o Zesee b̀an maá lé o Ob̀ede,
 ó o Ob̀ede b̀an maá lé o Buaze,
 ó o Buaze b̀an maá lé o Sala,
 ó o Sala b̀an maá lé o Naasɔn,
 33 ó o Naasɔn b̀an maá lé o Aminadaabu,
 ó o Aminadaabu b̀an maá lé o Ademɛn,
 ó o Ademɛn b̀an maá lé o Aanii,
 ó o Aanii b̀an maá lé o H̀esiron,
 ó o H̀esiron b̀an maá lé o Far̀esi,
 ó o Far̀esi b̀an maá lé o *Zudaa,
 34 ó o Zudaa b̀an maá lé o *Zakoobu,
 ó o Zakoobu b̀an maá lé o *Izaaki,
 ó o Izaaki b̀an maá lé o *Abarahaamu,
 ó o Abarahaamu b̀an maá lé o Teraa,
 ó o Teraa b̀an maá lé o Nahoore,
 35 ó o Nahoore b̀an maá lé o Seruuki,
 ó o Seruuki b̀an maá lé o Arakoo,
 ó o Arakoo b̀an maá lé o Fal̀eki,
 ó o Fal̀eki b̀an maá lé o Eb̀ere,
 ó o Eb̀ere b̀an maá lé o Sala,
 36 ó o Sala b̀an maá lé o Kayinaamu,
 ó o Kayinaamu b̀an maá lé o Aafakisaade,
 ó o Aafakisaade b̀an maá lé o S̀emu,
 ó o S̀emu b̀an maá lé o Nɔwee,
 ó o Nɔwee b̀an maá lé o Lam̀eki,
 37 ó o Lam̀eki b̀an maá lé o Matuzala,
 ó o Matuzala b̀an maá lé o Enɔki,
 ó o Enɔki b̀an maá lé o Yar̀ede,
 ó o Yar̀ede b̀an maá lé o Maleleỳele,
 ó o Maleleỳele b̀an maá lé o Kayinaamu,
 38 ó o Kayinaamu b̀an maá lé o Enɔsi,
 ó o Enɔsi b̀an maá lé o S̀ete,
 ó o S̀ete b̀an maá lé o Adāma,

ó o Adāma bān maá lé le Dónbeenĩ.

4

O Yeesu kúará lénló bío (Matiye 4.1-11; Maaki 1.12-13)

¹ Le Dónbeenĩ Hácírí pánká wi o Yeesu wán. O o wáa ló ho Zurudɛn yi léé wà, á le Dónbeenĩ Hácírí lèɛnía wo vannáa le dùure yi. ² A mu yú wizooní búará-ɲun ká a *Satāni wee khà a loń bĩn. Hǎn wizooní so yi búenbúen ó o yí dú bío hùúu. Hǎ wizooní mu vaa véenii, á le hĩni dà a. ³ Bío ó o Satāni mən mu kà, ó o bía nən wo yi: «Le huee na kà á fo yí mən le? Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bío bon kénkén, à ù bío le le huee na kà yèrémá wé ho dínló.» ⁴ O o Yeesu bía nən wo yi: «Bío kà lé bío túara le Dónbeenĩ bionĩ vūahú yi: «Dínló mí dòn yí máa na mukānĩ nùpue yi.»*»

⁵ Bũn món ó o Satāni mu fó a yòraráa le búee búii na dǎn wán á yòò dǎn ò o zéénia ho tá kána búenbúen làa wo le cúekúee wán, ⁶ ò o bía nən wo yi: «Í ì na ho pánká foń á fo ò keń hǎ ɲúhú wán, á à na hǎ nǎfòró lè hǎ semu na wi hǎ yi foń, lé bío le Dónbeenĩ nən hǎ miĩ. I dà a na hǎ yia á ì sli vá yi. ⁷ Ká fo tà á líí fǎrá ù nən kóɲúná wán à ù búaanía mi, á hǎ bío ò sí foń.» ⁸ O o Yeesu bía nən wo yi: «Mu túara le Dónbeenĩ bionĩ vūahú yi: «U Núhúso Dónbeenĩ lé yia á ù ko à ù búaaní à mún sá na orén mí dòn yi.»†»

⁹ Bũn món ó o Satāni mu pá bĩnía fó a vannáa ho Zeruzalɛmu, á vaá yòò dǎnía wo le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ ɲún-tfahú, ò o bía nən wo yi: «Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bío bon kénkén, à ù yén lii ho tá yi, ¹⁰ lé bío mu túara: «Le Dónbeenĩ á a na le ɲii mí wáayi tonkarowà yi le ba pa ù bío sese.»

¹¹ A mu mún bĩnía túara: «Ba à cǎn fo á líí wíoka à bàrá, bèra a na ù zeń yí túii làa huee búii.»‡»

¹² O o Yeesu bía nən wo yi: «Mu mún túara lè Dónbeenĩ bionĩ vūahú yi: «Yí ví ví yí khūaa ù Núhúso Dónbeenĩ ɲii yi hǎri lòn wizon-kéní.»§»

¹³ Bío ó o Satāni mu khà a làa bío búenbúen san ó o wà ò o día a, á pannáa pèn-veere.

O Yeesu bān kùrú nùwā pǎ a bío (Matiye 4.12-17; Maaki 1.14-15)

¹⁴ Bío á bũn búenbúen wó khíina, ó o Yeesu wà van ho Kalilee kǎhú ká le Dónbeenĩ Hácírí pánká wi o wán. O yèni ló ho Kalilee mu kǎhú lórá búenbúen yi. ¹⁵ O fù wee wé kàrán ba nùpua ba *zúifùwa kàránló zĩni yi. A ba búenbúen bènɛn fù wee wíoka a yèni.

(Matiye 13.53-58; Maaki 6.1-6)

¹⁶ Bũn món ó o wà van ho Nazarete, hen na ó o dǎn yi. Ho *Sabaa zoń ó o van ba zúifùwa kàránló zĩi làa bío ó o lá wee wé wéráa mu. Bío ó o le mí ì kàrán le Dónbeenĩ bionĩ vūahú, ó o líí hĩnən yòò dǎn, ¹⁷ á ba lá le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛero *Ezayii vūahú nən wo yi. O o fó ho bèra á fò mún làa bío kà:

¹⁸ «O Núhúso Hácírí á wi miĩ.

Lé bío ó o léra mi

le í vaa bío le bĩn-tente bío
à na bía lé ba ñi-khenia yi.

Le tonkaa mi

le í bío na ba kàsósa yi

le ba à keń míten,
à ì mún bío na ba muiiwà yi
le ba yío á à bĩní wé è mi.

A ì na hǎ sǎní-wia

* 4:4 Mi loń Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 8.3 † 4:8 Mi loń Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 6.13

‡ 4:11 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 91.11-12 § 4:12 Mi loń Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 6.16

bĩa 6a wee beé lò yi.

19 A ĩ mún bue le lúlúure na ó o Núhúso sãamu bio ò wé yi bïo.»*

20 Bún món ó o bun ho vūahú á khíi n̄n ho kàránlò zii ton-sá yi ò o líi kará á wee zéeni há bioní mu núná làa ba. A bĩa wi le zii yi búenbúen fá mí yïo o yi. 21 Bïo ó o jii zoó wee hen á bïo kà lé bïo ó o bĩa n̄n 6a yi ho yahó: «Mí yí m̄n le? Le Dónbeenĩ jii-cúa fεero bioní na mí ná lé h̄n bïo lan wee wé ho zuia.»

22 Bĩa wee jii há bioní mu búenbúen wee wíoka a yèni á mún wó coon há bïo yi. Ba lá yí máa dé le h̄n bín-tentewà so na kà ó o dà wee bío. A 6a wee bío mín yi: «Yia kà kúaní yín̄n̄ o Zozεfu yàró na wa búenbúen zū lé wón wee bío há bioní mu na kà.» 23 O o Yeesu bĩa n̄n 6a yi: «Mí tũíá sí, mí dà à wà le wahiire na kà á à na mi: «Tini b̄anso wεé ūten ūten.» Lé bún n̄n á mí yàá pá dà à b̄iní ì b̄ioráa bïo kà á à na mi: «Bïo á fo wó ho *Kapεenyuumu yi búenbúen á wa ná, á ũ b̄èn wé mu b̄an sii hen kà m̄n kùrú lóhó yi le wa mi.» 24 O o Yeesu pá b̄inía bía: «Le ĩ m̄i ho tũíá na mia: Le Dónbeenĩ jii-cúa fεero na dà à yí le yèn-tente mín kùrú lóhó yi, wón mía. 25 Le ĩ m̄i ho tũíá poni na mia: Le Dónbeenĩ jii-cúa fεero *Elii p̄ahú, á ho v̄iohó h̄ia đ̄in á yí máa tè á d̄ñ há lúlúio bïo t̄in lè mí p̄ina bïo h̄z̄in, á le h̄ini ló ho k̄h̄ú búenbúen yi. Bún p̄ahú ká 6a mah̄awa mún boo o *Isirayεele n̄pomu t̄iahú. 26 Ká le Dónbeenĩ mah̄á pá yí tonkaa o Elii 6a n̄-kéní woon c̄n, ká yín̄n̄ ho Sid̄n k̄h̄ú lóhó búii na 6a le Sarεputaa mah̄aa mí d̄on c̄n.† 27 Ba b̄ueréwà mún h̄ia boo o Isirayεele n̄pomu t̄iahú le Dónbeenĩ jii-cúa fεero Elize p̄ahú, à 6a n̄-kéní woon ó o búii s̄anía yí wan ká yín̄n̄ o Siirii n̄i Naaman mí d̄on.‡»

28 H̄n bioní so bío vaa véenii, à bún à bĩa wi le zii yi búenbúen h̄in̄n̄ yòó đ̄in lé le sí-c̄filè. 29 Lé bún 6a d̄èniá w̄ira a wán, á vá lóráa lée líikaa lóráa ho lóhó món, á vaá yòora le búee mu na ho lóhó son wán b̄an nún-t̄iahú le mí ì d̄on wo ò dé ho k̄h̄ú yi. 30 O o đ̄inđ̄in fó mít̄en 6a níni yi á lée wà ò o díá 6a.

*O Yeesu wεéra 6a v̄anv̄arowà
(Maaki 1.21-28)*

31 Bún món ó o wà van ho Kalilee lóhó, h̄ia 6a le *Kapεenyuumu. Ká 6a *zúifùwa v̄unlò wizonle na 6a le *Sabaa d̄n, ò o kàrán 6a 6a kàránlò zii yi. 32 A bĩa ná a bioní wó coon làa sòobéé lé bïo ó o bioní p̄anká wi binbirí. 33 Mu zon ò o n̄i búii na ó o c̄iná wi yi á wi 6a kàránlò zii mu yi. A wón zoó bía bïo kà p̄n̄p̄n̄: 34 «Éee! Nazarete n̄i Yeesu, lée webio á ũ wà bueé cà wa c̄n hen? Fo buara wa yáaró bïo yi lée? Ba le ĩ yí zū fo le? Ūnén lé yia lé le Dónbeenĩ n̄pue na le tonkaa.» 35 O o Yeesu n̄amakaa wo yi: «Wé t̄été, lé o n̄i mu yi lòn̄bïo!» O o c̄iná mu d̄èniá fó a d̄ó ho tá yi 6a n̄pua na wi b̄in búenbúen t̄iahú ò o ló a yi ká a mah̄á yí yú a yí bóonia yi. 36 A bĩa kera b̄in na m̄n mu wéró b̄an búenbúen z̄nkaa kará concáan. Cúa-yen, à 6a yèrèmaa wee bío mín yi: «Pátí! D̄io kà lé le bioní yén síi kà? O n̄pue mu wee na le jii 6a c̄ináwa yi lè ho p̄anká, à 6a máa d̄an kán wo ká 6a d̄èni wé bïo ó o le 6a wé.» 37 O o Yeesu yèni d̄èniá ló há lórá na b̄amakaa b̄in búenbúen yi.

(Matiye 8.14-17; Maaki 1.29-34)

38 Bïo ó o zoó ló ho kàránlò zii, ó o téréna van o Sim̄on zii. O vaa d̄èniá à bún 6a wee bío làa wo le o Sim̄on b̄an h̄io h̄ia le t̄èni wee z̄éé. A 6a flora a le o wεé wo. 39 O o vaá zon á líi lúnlúrá a n̄h̄ú yi ò o bía le le t̄èni lé o yi, á le d̄èniá ló. Mí lahó yi ó o h̄in̄n̄ n̄n ho đ̄inlò 6a yi.

40 Bïo le wii líi zon, § á bĩa búenbúen na 6a v̄anv̄arowà lè mí s̄iwà wi c̄n á buan 6a buararáa. O o bò mí níni 6a n̄-kéní kéní wán á 6a wan. 41 Ba n̄pua c̄èrèe na 6a c̄ináwa wi yi á 6a wee lé yi ká 6a a bío p̄n̄p̄n̄: «Ūnén lé yia lé le Dónbeenĩ Za.» Ká a Yeesu wón

* 4:19 Mí loĩ «Dónbeenĩ sãamu lúlúure» Dónbeenĩ bioní vūahú bioní búii b̄an kúará vūahú yi. † 4:26 Mí loĩ Bá-zàwa n̄n-yání vūahú (1 Rois) 17.9 ‡ 4:27 Mí loĩ Bá-zàwa cúa-jun níi vūahú (2 Rois) 5.1-14 § 4:40 Mí loĩ Maaki vūahú 1.32

màhǎ wee zá làa ba le 6a yí bío. Lé bǐo 6arén mí bæere yàá zū mu le o lé *Yia le Dónbeenǐ mǎn léra.

*O Yeesu wee bue le Dónbeenǐ bín-tente
(Maaki 1.35-39)*

⁴² Bǔn 6àn tá lée tǎn yǐnbǐi bùirǐi, ó o Yeesu hǐnǎn khèra ló van le lùe 6úii na a nùpue mía yi, á vaá kará mí dòn. Bǐo 6a nùpua sǐna yí mǎn wo, á 6a wee cànka a. Bǐo 6a vaá yú a, á 6a wǎa yí wi à 6a bǐnǐ díá ò o khèn làa ba. ⁴³ O o Yeesu bíá nǎn 6a yi: «Ó, o! I mún ko à ï va hǎ lórá na ká yi à vaa bue le *Dónbeenǐ béenǐ bín-tente bǐn, lé bǐo á bǔn lé bǐo le Dónbeenǐ tonkaa mi bǐo yi.» ⁴⁴ O o hǐnǎn wà, á vaá wee bue le bín-tente 6a *zuífùwa kàránló zǐnǐ yi ho *Zudee kǒhǔ yi.

5

*O Yeesu von mí nǐn-yǎnǐ nǐ-kentnia
(Matiye 4.18-22; Maaki 1.16-20)*

¹ Wizonle 6úii ká a Yeesu wi ho Zenezarēte* vǔ-beenǐ nǐi á 6a zǎamáa kǐnǐa yi wee nàa mín, lé bǐo 6a wi 6a jí le Dónbeenǐ bíonǐ, ó o mǎn hǎ wonna bǐo nǔn ká hǎ dǐn mín nǐsǎa mu nǔmu nǐi. ² Ba ce-pawà na zon hǎ 6uararàa 6úen6úen ló lée dǐn wee sēē mí zùánwà. ³ Hǎ wonna mu 6àn dà-kénǐ lé o Simǎn te ho, á hón lé hǐa ó o Yeesu fióra zon, ò o bíá nǎn wo yi le o nàa zo mu nǔmu yi cǐnú, bǔn mǎn ó o líi kará ò o wee kàrán 6a zǎamáa na dǐn bǐn.

⁴ Pǎahǔ na ó o bíá vó yi, ó o khǐi wee bío là a Simǎn: «Wǎa vá zo mu nǔmu na boo yi, à ùnén lè mí nǐnzàwa na páanía wee sá à yénnǐ mí zùánwà kúee mu nǔmu yi à mi wǐika 6a cewà.» ⁵ O o Simǎn bíá làa wo: «Éee! Ùnén! Loń! Wa púia mu nǔmu yi cáana à wa yí fò hàrí ceza. Éē ká ũ bíonǐ nǐi wán, á ï yénnǐ hǎ á à kúee.» ⁶ A 6a yénnǐa hǎ kúaa mu nǔmu yi á hǎ líi vǔn 6a cewà cèrèē, lée cǐnú ká hǎ zùánwà hǔnǐ lá à fáa. ⁷ A 6a von mí nǐnzàwa ce-pawà na wi ho won-veere yi le 6a 6uee séení mí. A bán 6uara 6ueé séení 6a á hǎ wonna mí bǐo nǔn sú lè 6a cewà fúaa hǎ wi hǎ líi lí mu nǔmu yi.

⁸ Bǐo ó o Simǎn Piere mǎn mu ká sǐi, ó o líi 6úrá a Yeesu tá ò o bíá nǎn wo yi: «Búii! Núhǔso, ï yàá 6èntǐn lá yí ko à ï sùará foń lé bǐo á ï lé o bè-kora wéro.» ⁹ O Simǎn wee bío ká sǐi lé bǐo 6a ce-kuui na 6a vǔn ká bǐo zǎnǐa wo dàkhǐina, orén làa bíá páanía wi ho woohǔ yi làa wo. ¹⁰ Hàrí o Zebedee nùwǎ Zaaki làa Zǎn na mún lé 6a ce-pawà, bán mún zǎna lè 6a bǐo sǐi. O o Yeesu bíá nǎn o Simǎn mu yi: «Áyǐ! Yí zǎn dèē woon. Lii hǐnǐ. A lá ho zuia nǐi wán, á 6a nùpua lé bíá fo wé è yí á à 6ua à 6uennáa ï cǎn.» ¹¹ Bǔn mǎn á 6a vá mí wonna 6ueé dǐnǐa mu nǔmu nǐi, à 6a kúará mí bǐo 6úen6úen bǐn, à 6a bò là a Yeesu wà.

*O Yeesu wééra a 6ùeré nǐi
(Matiye 8.2-4; Maaki 1.40-45)*

¹² Wizonle 6úii ká a Yeesu wi ho lóhó 6úii yi, ó o fò mín là a *6ùeré nǐi 6úii. Bǐo ó o mǎn o Yeesu ó o dèenǐa líi 6úrá à yahó á 6uure 6ó ho tá yi. O o fióra a yi ká: «Núhǔso! Fo dà à wéé mi ká fo tà.» ¹³ O o Yeesu líi bò mi nǐi o wán ò o bíá nǎn wo yi: «Í tà mu, wǎa wa.» Mí lahó yi ó o nǐi dèenǐa wan. ¹⁴ Bǔn mǎn ó o Yeesu henǐa bío ká làa sòobéē nǎn wo yi: «Bǐo wo foń á ũ yí bío le nùpue jí. Ká ũ màhǎ vaa zéení ũten lè le *Dónbeenǐ yankaro. A ũ mún wé mu hǎmu bǐo na ó o *Mǎyiize bò le 6a wé wé mu dǎnǐ yi à 6a 6úen6úen zǔn ká ũ wan bío bon.»

¹⁵ Ká bǔn yí hò bǐo 6a wíokaa wee bío o Yeesu bǐo hǎ lùe 6úen6úen yi. A 6a nùpua cèrèē wee vá kúee mín wán à nǐnǎa o bíonǐ à mún 6ua mí vǎnvárowà lè mí sǐiwà à 6uennáa ó cǎn le o wéé. ¹⁶ Ká a Yeesu wón màhǎ wee wé wé ká a lén mí dòn vaa fió le lùe 6úii na wan 6úirín yi ká a bǐnǐ buen.

* **5:1** Ho Zenezarēte vǔ-beenǐ yèni, ho Kalilee vǔ-beenǐ lè ho Tiberiade vǔ-beenǐ 6úen6úen lé ho vǔhǔ dà-kénǐ 6a wee ve ká.

*O Yeesu weéra a mùamúa
(Matiye 9.1-8; Maaki 2.1-2)*

¹⁷ Wizonle búí ò o Yeesu wee kàrán 6a nùpua. Mu nònzon ká 6a *Farizíewa lè ho *làndá bío zéenílowa wi bín á kará 6ó a yi. Ba ló ho Kalilee lè ho *Zudee lórá cèrèè yi. Ba búí yàá pá ló ho Zeruzalèmu lóhó yi. O Núhúso Dónbeení pànká na wi o Yeesu yi lé hĩa nòn ó o wee weéráa 6a vánvárowà. ¹⁸ Yío 6uee tí, à nùpua búí sò mí mùamúa luaráa ká a wi mí dāmu dèè wán. Bío 6a 6ueé dān á 6a wi 6a zo le zii yi làa wó à zoó bàrá a Yeesu yahó. ¹⁹ A 6a wó fúuu san lé bío 6a nùpua boo dà. A 6a díá 6a yòora làa wó le zii mu lòho, á yòó kara ho sòn-kéní à 6a can hā hūni o mùamúa mu dāmu dèè yi á liinía làa wó líí bàrá a Yeesu yahó bíá wi bín búenbúen tíahú. ²⁰ Bío ó o Yeesu mən bío 6a dóráa mí sía wo yi, ó o bíá nòn o mùamúa yi: «Wàn bónlo, ũ bè-kora séra díá.»

²¹ Bío ó o bíá bñn kà á ho làndá bío zéenílowa lè 6a Farizíewa á wee bío mí yiwa: «O nùpue mu léé wée á wee mání mítén lè le Dónbeení kà síi? Lé wée dà a sèn mu bè-kora á à díá ká yínón le Dónbeení mí dòn.» ²² Ká a Yeesu màhá zūna 6a yilera ó o bíá nòn 6a yi: «Lée webio nòn á hā yilera na kà síi wiráa mia? ²³ Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío le o bè-kora séra díá léé tàá lé à bío le o híní varáka? ²⁴ Ká í màhá wi á mí zūn le o *Nùpue Za yú ho pànká ho tá wán à sénnáa mu bè-kora díá.» O o wáa bíá bío kà nòn o mùamúa yi: «Le í bío mu na fon, lii híní, lá ũ dāmu dèè á ũ khí6o.» ²⁵ O o nñi mu dèenía hínòn yòó dñn bñn wán 6a búenbúen yío yi á líí lá mí dāmu dèè ò o wee 6úaaní le Dónbeení ká a wà nòn mí zii. ²⁶ A 6a búenbúen wó coon mu bío yi. A 6a zāna à 6a pá wee khòoní le Dónbeení kà síi: «Wa 6èntñn mən yéréké bè-bárakáwá zuia.»

*O Yeesu von o Levii le o bè mí yi
(Matiye 9.9-13; Maaki 2.13-17)*

²⁷ Bñn món ó o Yeesu ló léé wà. O vaá wee khíí ó o mən o lànpo fé búí na 6a le Levii ká a kará mí tonló lùè yi. O o bíá nòn wo yi: «Híní bè miñ.» ²⁸ O o Levii dèenía hínòn díá mí tonló lè mí bío búenbúen, ò o bò a Yeesu yi.

²⁹ O Levii sá ho dñnló o Yeesu bío yi, ò o von wo mí zii. O mún von 6a nùpua búí 6a 6ueé páanía kará wee dí. Ba cèrèè lé 6a ninzàwa *lànpó féwá. ³⁰ A bío 6a Farizíewa lè ho làndá bío zéenílowa na bío sã 6a yi mən mu á 6a wee khí mí kíó yi. A 6a tūara a Yeesu nñ-kenínia yi: «Lée webio nòn á mí pá tà wee dí ká mí ì ju lè 6a lànpo féwá lè 6a nñ-kora na kà?» ³¹ O o Yeesu bíá nòn 6a yi: «Héyí! Minén! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tñni bānsò dān le? Bùéé, 6a vánvárowà lé bíá wee wé cà a dān. ³² Inén yí 6uara bíá wee leéka le mí térénna bío yi dé. Bíá zū le mí lé 6a bè-kora wérowà lé bíá á í 6uara bío yi, bèra a na à 6a khí mu bè-kora wéro yi.»

*O Yeesu bíá le jii líró bío
(Matiye 9.14-17; Maaki 2.18-22)*

³³ Bñn món á 6a nùpua búí tūara a Yeesu yi: «O Zān nñ-kenínia wee wé lí mí jini à mún wé mí floró, á 6a Farizíewa nñ-kenínia mún wee wé kà síi. A ũnén nùpua bán 6èn wee dí ká 6a a ju léé webio?» ³⁴ O o Yeesu bíá nòn 6a yi: «Mí yí mən le: Pāhú na 6a nùpua wi mu yaamu sánú díró yi là a hā-fla bán báa á 6a so dà à bío le 6a lí mí jini le? ³⁵ Ho pāhú búí khii dā ó o hā-fla bán báa 6a a lén 6a tíahú, bñn ká 6a màhá wé è lí mí jini.»

³⁶ O o mún bñnía wà le wāhiire na kà nòn 6a yi: «Nùpue na a lá mí báká finle á à kúii bío búí á à la lè mí báká kínlé na lèera wón mía. Lé bío ká a wó mu, á ho dà-finle á à yáa. A bío lan mún yi mún máa wii mín. ³⁷ Làa bñn síi, nùpue máa kúee *dívén flá sūmāni-kia yi. Lé bío ká a kúaa ho bñn ká ho hĩa wee za, á hā à nāma, á ho dívén á à kúia, á hā sūmāniwa mún n yáa. ³⁸ Ho dívén flá ko ho kúee hā sūmāni-fla yi. ³⁹ A nùpue mún máa díá dívén kía ká a máa ju dívén flá. Lé bío á 6a wee bío le ho dívén kía lé hĩa sí.»

6

*O Yeesu zéenia ho Sabaa bio lè ba nùpua
(Matiye 12.1-8; Maaki 2.23-28)*

¹ Mu wó ká a Yeesu wee kãa hã mana búii yi ho *vũnló wizonle na ba le Sabaa zoñ, ó o ñi-kenínia wee báará zoo khé ho ñnló lée pùká là. ² A ba *Farizíewa búii mən mu á ba wee bío làa ba: «Lée webio nən mí wee wéráa bío ká? Wa làndá hò mu.» ³ Ó o Yeesu bíá nən ba yi: «Bìo ó o *Daviide yánkaa wó ká arén lè mí nùpua á le hĩni dà á mi ñni yí kàrána yí mən le? ⁴ Orén mĩten zon le Dónbeenĩ zii á zoó lá le Dónbeenĩ hãmu búurú á là, ò o buan ho búii lée nən bíá làa wó bò mín yi. Ká a nən lá yí ko ò o wé mu, lé bío le *Dónbeenĩ yankarowà mí dòn lé bán wee wé là ho.» ⁵ Ó o tĩn pá bĩnía bíá nən ba yi: «O *Nùpue Za lé yia á ho Sabaa bío wi níi yi.»

(Matiye 12.9-14; Maaki 3.1-6)

⁶ Ho Sabaa mu búii zoñ ó o Yeesu van ho kàránlò zii yi á vaá zoó wee kàrán ba nùpua. Mu zoñ à ñii búii wi bĩn á nĩn-tiání bàhó húrún. ⁷ A ho *làndá bío zéenílowa lè ba Farizíewa bò mí yío o Yeesu wán le mí ì loń ká a pá à wéé nùpue ho Sabaa zoñ, lé bũn ba à ñni wán á à yíráa wo ò kooní yi. ⁸ Ó o Yeesu zũna ba yilera ò o pá bíá nən o ñii na bàhó húrún yi: «Lii hĩnĩ vá buée lée ñni hen ká ba nùpua yahó le ba mi fo.» Ó o ñii líi hĩnən á vá buée lée ñni. ⁹ Ó o Yeesu bíá làa ba: «Le ì tũa mia làa bío búii: Lé mu yén ó o nùpue ko ò o wé ho Sabaa zoñ? Lée bè-tente lée, tàá lée bè-kohó? Lé ho kãní a nùpue lée, tàá lé ho búe o?» ¹⁰ Ó o Yeesu lora ba búenbúen yi khii fò ò o bíá nən o ñii yi: «Hóonĩ ù bàhó.» Ó o ñii hóonía ho á ho dèenía wan. ¹¹ A ho làndá bío zéenílowa lè ba Farizíewa sía cá mu yi làa sòobéé, á ba wee wãanĩ mín yi: «Lée webio á wa yàá à wé á à yíráa wo ò fi níi yi coon?»

*O Yeesu hueekaa mi tonkarowà píru nun
(Matiye 10.1-4; Maaki 3.13-19)*

¹² Wizonle búii ó o Yeesu hĩnən le mí yòó wé mí floró le búee wán, ó o yòó flora le Dónbeenĩ yi bĩn fúuu cáana. ¹³ Bío ho tá tñn, ó o von mí ñi-kenínia kúaa mín wán, á hueekaa ba píru nun ba tĩahú á có yèni làa tonkarowà. Hĩa ká lé ba yènnáa:

¹⁴ O Simən na ó o có yèni làa Piere,
o Andere na lé o Simən mu bãn za,
o Zaaki là a Zãn, o Filiipu là a Baatelemii,
¹⁵ o Matiye là a Toma, o Alifee za Zaaki,
o Simən na lé ba Zeloote* kuure nùpua ñi-kéní,

¹⁶ o Zaaki za Zudaa,
là a Zudaa Isikariote na khii dé o Yeesu o zúkúsa níi yi.

*O Yeesu kàrána ba nùpua á wéera ba búii
(Matiye 4.23-25; Maaki 3.7-11)*

¹⁷ Bũn món, ó o Yeesu bĩnía bò lè mí ñi-kenínia lion ho tá pèerú yi hen na ó o món-bèwa cèrèe ñni yi. Ba minka zãamãa mún wi bĩn. Ba ló ba *zúifùwa kòhú kùarãa búenbúen yi, ho Zeruzalèmu lóhó, lè ho Tiire lè ho Sidõn lórã na wi mu yámú numu ñii ló-zàwa yi. ¹⁸ Ba búenbúen wà buee jí a Yeesu cõn á mún ñi cãnka ò o wéé ba véena. Bíá ba cĩnáwa wee beé lò wee yí mĩten. ¹⁹ Ba nùpua búenbúen wee cãnka à ba yí o túii yi, lé bío le Dónbeenĩ pánkã na wi o yi á wee lé lée wéé ba nùpua búenbúen.

(Matiye 5.1-12)

²⁰ Ó o Yeesu wãa yòó lora mí ñi-kenínia yi ò o bíá:
«Minén na lé ba ñi-khenia, mi núná sí,

lé bío le Dónbeenĩ bèenĩ á mi níni wi yi!

²¹ Minén na le hĩni wee búe ho zuia, mi núná sí,

* 6:15 Mi loń Matiye vũahú 10.4

lé bïo á bïo mi wee ca á mi ì yí á mu jii ì sí!

Minén na wee wá ho zuia, mi júná sí

lé bïo mi khií ðí há konsíní!

²² «Ká 6a nùpua khií jina mia, á pá mia, á wee là mia, á wee yáa mi yèni o *Nùpue Za bïo yi, se mi júná sí. ²³ Mi zámaka à wé coronka lé bïo le Dónbeení búiá beení pan mia ho wáayi mu bïo yi. Mu bon, lé ká síi á 6arén 6àn 6úaawa mún yánkaa beéaráa le *Dónbeení jì-cúa fεεrowà lò.

²⁴ Εε ká minén nàfòró 6ànsowà á ho yéréké khií sá yi,

lé bïo á mu bïo 6úen6úen mí yú vó,

á bïo máa bíní máa bè mu wán máa na mia.

²⁵ Minén na wee ðí bùubaa ho zuia á ho yéréké khií sá yi,

lé bïo á bïo cèrèε hini khií tè mia.

Minén na wee ðí há konsíní ho zuia á ho yéréké khií sá yi,

lé bïo mí bïo khií wé ho yahó sèró lè le wéε.

²⁶ Minén na 6a nùpua wee wíoka yèni á ho yéréké khií sá yi,

lé bïo á lé ká síi á 6àn 6úaawa mún yánkaa wó làa bïa fù le mí lé le Dónbeení jì-cúa fεεrowà ká mu jòn yí bon.

*Wa ko wa wé wé mu bè-tentewà làa bïa yí wa wεn
(Matiye 5.38-48)*

²⁷ «Àwa, minén na wáa ðín wee jí ì cón 6úen6úen lé minén á ì wee bío bïo ká a na yi:

Mi waí mi zúkúsa.

Bïa jina mia à mi wé mu bè-tentewà na yi.

²⁸ Bïa wee dánkání mia

à mi wé dúbua yi.

Bïa wee yáa mi yèni

à mi wé fio na yi.

²⁹ Hàrí ká a 6úi dó ù sáahó yi,

à ù yèrémá hïa so dá a yi.

Ká a 6úi fó ù kán6un,

à ù mún día le o fé ù báká.

³⁰ Yïa flora bïo ù cón,

ù na mu wo yi.

Yïa lá ù bïo,

à ù día le o 6ua.

³¹ Bïo mi wí à 6a nǐ-vio wé na mia,

à mi wé mu 6àn síi à na 6a yi.

³² Ká bïa wa mia lé bán mí dòn á mi wa, á mi wee leéka le mi so pá à bíní ì yí bïo mu món

le? Hàrí 6a bè-kora wérowà mún wa bïa wa 6a. ³³ Ká bïa wee wé mu bè-tentewà na mia

lé bán mí dòn mi wee wé mu 6àn síi na yi, á mi wee leéka le mi so pá à bíní ì yí bïo mu

món le? Hàrí 6a bè-kora wérowà mún wee wé bún. ³⁴ Ká bïa khií dàí mu á à wí mia,

lé bán mí dòn á mi wee ke lè mí bïo, á mi wee leéka le mi so pá à bíní ì yí bïo mu món

le? Hàrí 6a bè-kora wérowà mún wee ke mín bïowa làa mín làa bún síi à paráa mu khií

wíló. ³⁵ Εε ká minén yí wé bún. Mi waí mi zúkúsa, mi wé wé mu bè-tente na 6a yi. Ká

nùpue kon ù bïo, ù yí dé ù síi mu khií bíní wíló yi. Lé bún ò na ká mi ì wé le Dónbeení na

wí mu bïo 6úen6úen jùhũ wán zàwa, lé bïo á 6a bè-yízũnlowà lè 6a nǐ-sũmáa á le wee

wé mu bè-tentewà na yi. ³⁶ Mi zũn le hii wéró làa bïo á mǐn Maá Dónbeení zũnáa le hii

wéró bïo sii.

Mi wé yí cítí nùpue

(Matiye 7.1-5)

³⁷ «Mi wé yí cítí nùpue, á le Dónbeení mún máa cítí mia. Mi yí síini nùpue jùhũ, á

le Dónbeení mún máa síini mí júná. Mi wé sén día na mín yi, á le Dónbeení mún wé è

sén n̄ díá á à na mia. ³⁸ Mi wé hã mu bïo, á le Dónbeenĩ mún wé è hã mia. Mu bïo na le Dónbeenĩ á à hã làa mia á à wé bïo na à kúee mí d̄e yi á à d̄id̄i fúaa ká mu sú cáa pùuu. Lé bïo le w̄l̄o d̄e na mi wee m̄anzã lè mu bïo, lé dén bàn s̄i á le Dónbeenĩ á à m̄anzã lè mí bïo á à na mia.»

³⁹ O b̄in̄iá wà le wàhiire na kà: «M̄ui so dà a tè mí ninza m̄uii b̄ini wán le? B̄ueé. Lé bïo ká 6a vaá d̄n ho k̄h̄ũ á 6a mí n̄wã ñun á à páan̄i ì zo ho. ⁴⁰ N̄i-ken̄inii na po ȳi wee ken̄i a wón mía. N̄upue lée n̄upue na ken̄iá d̄n ó o dà à wé làa ȳi ken̄iá wo bïo s̄i. ⁴¹ Lée webio n̄n á le zóore na wi ù yère yi á fo ȳi z̄ũ bïo, à le zàn-d̄e na wi mi ninza yère yi á fo màhã m̄n wee zéeni? ⁴² Fo dà a wé kaka à b̄io le mi ninza díá le ù lén le zàn-d̄e na wi o yère yi, ká le zóore na wi ùn̄n yère yi á fo ȳi z̄ũ bïo le? Ȳi m̄n ùten na le! Le zóore na wi á ù yère yi lé d̄i á ù ko à ù lén vé, á ù ȳi màhã à mi wéréwéré á à d̄n n̄ lénnáa le zàn-d̄e na wi mi ninza yère yi.

*Le v̄ind̄e lè mí bia wàhiire
(Matiye 7.16-20; 12.33-35)*

⁴³ «V̄ind̄e na se máa wé ha bia na ȳi se, á le v̄ind̄e na ȳi se mún máa wé ha bia na se. ⁴⁴ Mu bon, le v̄ind̄e bia lé h̄n 6a wee wé bè yi à z̄ũn̄áa le s̄i. Lunkúnsòró máa wé fáa bódíohó wán. A ñia mún máa wé khé kíkahó wán. ⁴⁵ O n̄upue na se wón wee wé b̄io hã b̄in-tentewà lè b̄io á b̄io wi o s̄i yi se. Ká ȳi se wón wee wé b̄io hã b̄in-kora, lé b̄io á b̄io wi o s̄i yi ȳi se. O n̄upue b̄io na wi o s̄i yi, lé b̄in̄n wee wé lé là a ñii.

*Hã z̄in̄i b̄io ñun wàhiire
(Matiye 7.24-27)*

⁴⁶ «Mi wee ve mi le «N̄uh̄so! N̄uh̄so!» à mi màhã ȳi máa wé b̄io á ì wee b̄io na mia á mu ñuh̄ so wi le? ⁴⁷ Mi d̄in̄ le ì zéeni a n̄upue na wee b̄uen ì c̄n̄, à ñi ì b̄ion̄i, à mún bè hã yi b̄io ó o b̄io bonn̄áa mín làa mia. ⁴⁸ O b̄io bonm̄in làa n̄upue b̄ui na le mí ì so mí z̄i ó o náana ho tá á líi b̄o le huee yi a màhã bò yi fáraráa le ñuh̄. Hã vi-beera t̄eró p̄ah̄ á mu ñun-beenī b̄ueé d̄ek̄io le à le pá d̄in̄. Le ȳi tò lé b̄io le ñuh̄ fárá se. ⁴⁹ Ēe ká ȳi wee ñi ì b̄ion̄i ò o ȳi máa bè hã yi, wón bànso b̄io bonm̄in làa n̄upue b̄ui na fárá mí z̄i ñuh̄ ho tá k̄am̄áa yi á son. B̄io ho vi-beenī tò á mu ñun-beenī buara b̄ueé b̄o le yi, à le d̄eñiá tò p̄p̄è.»

7

*Ba d̄asiw̄a ñuh̄so ton-sá w̄eró b̄io
(Matiye 8.5-13; Z̄an 4.46-54)*

¹ B̄io ó o Yeesu b̄iá h̄n b̄ion̄i so b̄uenb̄uen á n̄n 6a z̄am̄áa yi v̄o, ó o wà van ho *Kap̄enayuumu. ² Mu p̄ah̄ ká ho *Oroomu d̄asiw̄a ñuh̄so b̄ui wi b̄in̄ á ton-sá ñi-ken̄i na ó o b̄ent̄in̄ wa làa s̄ob̄éé á lò ȳi here díá mu húmú ñii wán. ³ B̄io 6a d̄asiw̄a ñuh̄so mu ñá a Yeesu b̄io, ó o tonkaa 6a *z̄uif̄uwa ñi-k̄iá n̄wã ȳen b̄ui le 6a vaa fio wo le o b̄uee w̄é mí ton-sá. ⁴ A bán wà van o Yeesu c̄n̄ á vaá wee b̄onb̄on̄i a ká 6a à b̄io làa wo: «O ñii mu na tonkaa w̄en b̄ent̄in̄ ko lè ù séeni, ⁵ lé b̄io ó o wa wa ñipomu. Orén lé ȳi léra mí ñii yi á séeniá w̄en á sonn̄áa wa k̄ar̄ánl̄o z̄i.» ⁶ O o Yeesu d̄eñiá bò làa ba á 6a wà. B̄io 6a vaá s̄uaráa o ñii mu z̄i à b̄in̄ ò o t̄in̄ tonkaa mín b̄onlowà le 6a lée b̄io na a yi: «N̄uh̄so, ȳi séé ùten ì b̄io yi. Ù b̄uenl̄o ì z̄i yi lée b̄io na á ì ȳi koráa. ⁷ Lé b̄in̄ b̄io yi á ì ȳi hen̄ianáa ì s̄i á ȳi buara ù c̄n̄ iten. Na le ñii á ì ton-sá pa à wa. ⁸ In̄én ì bæere ñunása wi á ì wee bè b̄ion̄i yi. A in̄én mún wi 6a b̄ui ñuh̄ wán, á bán mún wee ñi ì c̄n̄. Ì le ȳi va hen à wón va b̄in̄, ì le o b̄ui b̄uen ò o d̄eñi b̄uen. Ì le ì ton-sá wé b̄io na, ò o d̄eñi wé mu mí lahó yi.» ⁹ B̄io ó o Yeesu ñá h̄n b̄ion̄i so, ó o wó coon o ñii mu b̄io yi, ó o yèr̄em̄áa kh̄ii b̄iá lè 6a z̄am̄áa na bò a yi: «Le ì b̄io na mia: O *Isiraȳele ñipomu b̄uenb̄uen yi á ì d̄in̄ ȳi fò mín làa n̄upue na s̄id̄eró m̄i ȳi ká yi.» ¹⁰ A 6a d̄asiw̄a ñuh̄so bàn b̄onlowà b̄in̄iá kh̄ibon á vaá ȳi ò o ton-sá mu wan.

O Yeesu vèenia o Napee mahda za

11 Bún món ó o Yeesu wà wee va ho lóhó búí na 6a le Napee. O o ñi-kenínia lè 6a zâamákúii bò làa wo. 12 Bío ó o vaá dõn ho lóhó ñii, ó o fò mín làa nùpua búí à 6a buan mí ñi-hío wà vaá nù. Yia húrun léee maháa búí te mí za kéní. Ho lóhó nùpua cèrèe ló á bò là a háa mu. 13 Bío ó o Nuhúso mæn o háa mu ó o makárí buan wo yi. O o bía làa wo: «Háa mu, yí yáa ũ yilera.» 14 O o wà vaá 6ó 6a yi á lá mí ñii bò le kháare wán á bía buan o ñi-hío ñin. O o Yeesu bía: «Yàrónza, lii híní, lé mi bía mu.» 15 O o dèenía líi hínon yòó kará wee bío. O o Yeesu hoonía wo yòó dó bàn nu ñii yi. 16 A bía wi bín búenbúen zãna á 6a wee khoní le Dónbeení kà síi: «Yà kà mahá lé le *Dónbeení ñi-cúa fεero binbirí á wa yú. Le Dónbeení ló buara á wà buée fení mí ñipomu.» 17 O Yeesu bío na ó o wó kà dèenía ñá 6a *zúifùwa kòhú búenbúen yi á dà khú zon hía làa ba 6ó mín yi mún.

*O Yeesu zéenia mi buenló ñuhú næn o Zân Batiisi yi
(Matiye 11.2-6)*

18 O Zân Batiisi ñi-kenínia vaá bía bío wó búenbúen á næn wo yi. Bún món ó o von 6a nùwá ñun búí 6a fahú 19 á tonkaa le 6a vaa túa o Yeesu yi: «Ūnén lé yia á wa ñá bío le fo ko ũ buen léee, tàá wa pá ko à wa lóní ñi-veere?» 20 A bán wà vaá yú a Yeesu á bía næn wo yi: «O Zân Batiisi tonkaa wen ũ cón le wa buee túa fon le lé fo lé yia ko ũ buen léee, tàá wà pa ñi-veere?» 21 A mu wáa wó se à 6a buée dõn ò o lan wee weé 6a nùpua cèrèe na mu vãmú lè mí síwà tò. O mún wee ña 6a cínáwa lén bía 6a wi yi, á mún wee hén 6a muiiwà yïo à há mi wéréwéré. 22 Bún wéró món, ó o mahá yèrémáa wee bío là a Zân tonkarowá: «Mi lén vaa zéeni bío mí mæn làa bío mí ñá à na a Zân yi: Lé 6a muiiwà yïo wee mi, á 6a mùamúawà hínon wee varáka, 6a bùeréwà wan, 6a bekwà ñikõnna wee ñí mu bío, 6a ñi-hía wee vèe, á le bín-tente wee bue na 6a ñi-khenia yi.* 23 Yia yí pá í bío ká a tà mu yi se wón bànso ñuhú sí.»

*O Yeesu wee bío o Zân Batiisi bío
(Matiye 11.7-11)*

24 Bío ó o Zân tonkarowá binía wà, ó o Yeesu wáa wee bío o Zân mu bío lè 6a zâamáa kà síi: «Lée webio á mi van vaá lora le dùure yi? Lé ho konkohó na ho pinpiró wee héee vinvá léee? Búee. 25 A lée webio mi vaá lora? Lée nùpue búí na sía hõnbõnõn le? Hón sí-sení bànso wà so lé 6a pãamá-beera zíní á 6a wi yi. 26 A lé o yén mi van bío yi? Lé le *Dónbeení ñi-cúa fεero léee? Ká mu lé wón se mi tũíá sí. O yáa pá po wón, le í bío mu na mia. 27 Orén lé yia le Dónbeení fèra bía bío mí võnna yi: † ì tonka í tonkaro o ò dí ũ yahó á buée wíoka ũ wõhú.»† 28 Le í bío mu na mia: Ba nùpua na ho ñimí ñá yi búenbúen á yia ñuhú wi po a Zân wón mia. Eε ká le *Dónbeení béení zàwa món-dí mahá pá po a.

(Matiye 11.16-19)

29 «Ba nùpua búenbúen, hàrí ho *lànpo féwá á hía wee buee ñí a Zân cón. A 6a tà zúrna le le Dónbeení bío bon á 6a wee buen o cón ò o bátizé 6a. 30 Ká 6a *Farizíewa lè ho *làndá bío zéeni lowa bán yí tà bío le Dónbeení le mí ì wé è na 6a yi, á 6a bèn mún pá à Zân *bátéemù bío.» 31 O o Yeesu binía bía: «Ho zuia nùpua na kà á ì dà à tèe lè 6a yén? Lé 6a yén á 6a bío bonnáa mín? 32 Ba ka lè 6a háyúwá na lée kará 6a nùpua fèminló lahó yi, á wee háaní na mí ninzàwa na zoó le bonfónii yi kà:

Wa 6úa há sía san,

à mi le mi máa léee yo.

Wa bó le yèni,

á mi le mi máa wá.

33 Bío ó o Zân Batiisi buara á yí máa dí ñin-poni, á mún yí máa ñu *divén, á mi le o cíná wi o yi. 34 A bío ó o *Nùpue Za bèn buara wee dí, á mún wee ñu ho divén á mi mún yí tà bún,

* 7:22 Mi loí Ezayii vùahú 35.5; 61.1 † 7:27 Mi loí Malasii vùahú 3.1

à mi wee bío bío kà: «Mi loń! O nńi na kà yí máa wé bío búí ká mu yínńń dńnló díró làa ńa-ńunló. O lé 6a *lànńpó féwá lè 6a bè-kora wérowà bàn bńnlo.» ³⁵ Εε ká bía búenbúen na mu bè-zńńmini wi yi bío bon, bán wé è wé mu bè-zńńmini mu bàn wára.»

*O bá-fé na bè-kora séra día bío
(Matiye 26.1-13; Zńn 12.1-8)*

³⁶ Wizonle búí ó o Farizíε búí von o Yeesu le o búee dí mí zńi. O o Yeesu van á 6a vaá khónkaa dńmaka† wee dí. ³⁷ Hón pńahń so yi ò o háa búí na á ho lńhó nńpua búenbúen zń bá-féńló bío á ná bío ó o Yeesu wi o nńi mu zńi, ó o buan mí dεε búí na yáwá here na sú lè ho ńiló na sńmu sí á buararáa bńn. ³⁸ Bío ó o búeeé zon, ó o bánbáa khíi hńerá a Yeesu mńn ò o wee wá, ó o yèn-caa wee lii o Yeesu mu zení wán. O o ńún-vńní lé dńo ó o wee bńńi sńuka làa há, bńń mńn ó o wee bńńi yεε há ká a kúee ho ńiló mu há wán.

³⁹ A bío ó o Farizíε na ó o wi zńi á mńn mu, ó o wee bío mi yi: «Yia ká cén lá lée Dńnbeenń ńi-cúa fεero kńnkń, ó o lá a zńń o háa mu na wee lanláka a zení léenńi, là a bè-wénia.»

⁴⁰ O o Yeesu bía nńn wo yi: «Simńn, í ì bío bío búí á à na foń.» O o Simńn le: «Nńhńso, bío.»

⁴¹ O o bía làa wo: «Nńpua nńwń ńun hńa kon nńfńró bànso búí wári. O nń-kéní lée wén-hńani khńá-hńnú, ò o nń-kéní na so lée wén-hńani búarń-ńun làa pńrú. ⁴² Bío á yia 6a kon le cńn zń à 6a yí dà le máa wń, ó o bó 6a mí nńwń ńun kení. Awa! Ba nńwń ńun mu tńahń, á ũ wee leéka le lé o yén nń wań o nńi mu á à poń mí ninza.» ⁴³ O o Simńn bía: «Í wee leéka le lé yia ó o día le kee na búaa nńn yi.» O o Yeesu le: «Ũ bío bon, fo mà ho tńiá.»

⁴⁴ O o yèrémáa khíi sńnsáa o háa mu ò o wee bío là a Simńn: «Fo yí mńn le: í búeeé zon hen coon à ũ yí le 6a bua mu ńumu búee sεε le í zení, ò o háa na ká wńn wá siinńa há á bńńia sńukaa lè mí ńún-vńní. ⁴⁵ Bío á í búeeé dńn ũ zńi, á ũ yí hńńn yí wńira mi á yí yéera nńi, ò orén lè mí búee zoró hen á í zení lé hńn ó o wńira lè ho yéeró. ⁴⁶ Fo mún yí kúaa ńiló í ńúhń wán á yí dńráa ho cńkń mńi, ò orén wńn lé ho ńiló na sńmu sí ó o kúaa í zení wán. ⁴⁷ Lé bńń nńn à í ì bío mu á à na foń: Bío ó o háa mu 6a séra bè-kora cèrεε día lé bńń nńn ó o waminí wára booráa. Εε ká yia bè-kora na séra día ka cńńú, wńn waminí wára na o ò zéenń à 6èn nń keń cńńú.»

⁴⁸ Bńń mńn ó o Yeesu bía nńn o háa yi: «Ũ bè-kora séra día.» ⁴⁹ A bía làa wo páanńa wee dí wee bío mí yiwa: «O nńpue mu lée wée á wee hení mí síi à bío le mu bè-kora séra día?»

⁵⁰ O o Yeesu bía nńn o háa yi: «Fo wńa yú ho héerá, hńń lén, ũ síidéro mńi á fenńa fo.»

8

Ba hńawa na fń wee bè là a Yeesu

¹ Bńń mńn ó o Yeesu hńńn tò há lń-beera lè há lń-zawa yi á wee bue le *Dńnbeenń béenńi bńn-tente. Bía bò làa wó lé o nń-kenńnia pńrú ńun, ² lè 6a háawa nńwń yen búí, bía ó o ńn 6a cńńawa lera yi á mún wéera véena. Ba lé o Mari na 6a wee ve làa Makadala* Mari, yia ó o ńn 6a cńńawa búaa hẹńun lera yi, ³ là a Kuza na ó o *Heroode bàrá mí zńi tonńi ńúhń wán bàn háa Zaana, là a Suzaana. Háawa cèrεε mún hńa wi bńń á séenńa 6arén á fń wee wé lén mí nńi bío à séenńi là a Yeesu lè mí nń-kenńnia.

*O Yeesu wà o díró wńhiire á bńńia zéenńa kúarđ
(Matiye 13.1-9; Maaki 4.1-9)*

⁴ Ba nńpua hńa wee léka há lńrá yi buen o Yeesu cńn. Bío 6a kńńia wo yi boo, ó o wá le wńhiire na ká nńn 6a yi: ⁵ «Nńi búí hńa lń van mí mńhń yi, á wá vaá dé mí bè-dá. Bío ó o vaá wee dé mu á mu búí lée lion ho wńhń wán, á 6a wń-béwa yonkaa, à mu búí á 6a ńínzawa 6èn séekea vń. ⁶ Mu búí lion há huua yi hen na le tńńi yí boo yi, á mu lń ká mu

† **7:36** O Yeesu pńahń ká 6a zńífńwa le mí ì dí, à 6a khńn darńka kńńi ho dńnló yi díráa. § **7:46** Le nńi yéeró, há zení sεeró lè ho ńiló kúeeró ho ńúhń wán, bńń búenbúen lé bío á 6a zńífńwa fń wee wé à dérńa ho cńkń mí nń-hńń yi.

* **8:2** Makadala: Lé ho lńhó búí na wi ho Kalilee vń-beenńi ńii le le wii téenńi.

dèenia bɪnɪa hon, lé bɪo á ho hɪnló mía bɪn. ⁷ Mu búí bɪn lion hen na há kíkara bia héra yi, á mu ló á yòo zon mín yi làa há, á hɪn pà mu. ⁸ Mu búí bɪn lion ho tá na se yi, á mu ló á yòo dɛn á han mí bia, á há lè mí dà-kéní kéní á yú há bia khímàni khímàni.» Bɪn món ó o pá bɪnɪa bía bɪo kà nɔn 6a yi: «Yia wee jí bɪo, à wón jí bɪo bía sese.»

(Matiye 13.10-13; Maaki 4.10-12)

⁹ O o Yeesu nɪ-kenɪnia tɔara a yi: «Le wàhiire mu kúará lé mu yén?» ¹⁰ O o bía nɔn 6a yi: «Le Dónbeenɪ béeɪnɪ bɪo na ó o nùpue yí zú kúará á le wee zééní à ceé na minén mi dòn yi. Ká 6a nùpua na ká wee jí mu lòn wàhio káamáa, lé bɪn nɔn á 6a lé 6a nùpua na yío wi ká há yí máa mi, á mún wee jí mu bɪo ká 6a yí máa zúɪn mu kúará.†

(Matiye 13.18-23; Maaki 4.13-20)

¹¹ «Le wàhiire mu kúará lé bɪo kà: Mu bè-dà lé le Dónbeenɪ biónɪ. ¹² Bɪo lion ho wàhɪ wán lé 6a nùpua na ká 6a jí le Dónbeenɪ biónɪ à 6a máa yí tà le yi, ká a *Satáni dèení bánbá 6uee lén le 6a yiwa yi, à mún ti 6a káníló wàhɪ. ¹³ Bɪo lion há huua na le tɪnɪ yí boo yi lé 6a nùpua na ká 6a jí le Dónbeenɪ biónɪ à 6a tà le yi, à zámaka le bɪo yi, ká ho kúará lénlò yú 6a pàahɪ na yi, à 6a dèení lé lè mí món, lé bɪo á le biónɪ mu yí wɪira 6a sese. ¹⁴ Bɪo lion há kíkara yi lé bía wee jí le Dónbeenɪ biónɪ ká 6a jún-sèró, lè ho dímɪjá nàfòró, lè ho bòn símu á wee hè le à le máa dàɪ ha há bia na dɛn. ¹⁵ Bɪo 6èn lion ho tá na se yi lé bía wee jí le Dónbeenɪ biónɪ à 6ua le lè le sí na se, dɪo púaara día. Ba yí máa bɪnɪ lé lè mí món. Bɪn lé bɪo nɔn á 6a wee haráa há bia na se.

Le fɪntánɪ wàhiire

(Maaki 4.21-25)

¹⁶ «Nùpue na à dé le fɪntánɪ mí zɪi á à bɪnɪ ì lá le dèe búí á à pe yi, tàá ká a dó le vó o ò lá le zoó bàrá mí kàtà tá wón mía. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bía wee zo le zɪi wé mi. ¹⁷ Mu bè-sànkaniɪ na mu khoomu khii máa lé wán bɪnɪ mía. Hàrɪ bɪo kúará yí zúɪn búenbúen bɪo khii bɪo yi le wizon-kéní. ¹⁸ A mi cén wé jí bɪo wee bɪo na mia sese, lé bɪo á yia bɪo wi á 6a à bɪnɪ ì na mu búí wo yi á à bè mu wán. Ká yia dèe búí mía, á hàrɪ mu bè-za bɪo na ó o wee leéka le mu wi mí cón á 6a pa à fé.»

O Yeesu bòn nu lè bòn zàwa bɪo

(Matiye 12.46-50; Maaki 3.31-35)

¹⁹ O Yeesu bòn nu lè bòn zàwa buara a cón à 6a màhá yí dà máa zoó búe o yi, lé bɪo 6a nùpua boo dà. ²⁰ O o búí bía mu nɔn wo yi: «Mìn nu lè mɪn zàwa wi 6a mi ũ wán, 6a lée dɪn ho khùhù pan fo.» ²¹ O o Yeesu bía nɔn bía wi bɪn búenbúen yi: «Bía wee jí le Dónbeenɪ biónɪ à bè le yi, bán lé wán nu lè wán zàwa.»

O Yeesu dɪnɪa ho pinpiró

(Matiye 8.23-27; Maaki 4.35-41)

²² Wizonle búí, ó o Yeesu zon ho woohɪ lè mí nɪ-kenɪnia, ò o bía nɔn 6a yi: «Mi wa khí lè ho vù-beenɪ món.» A 6a dèenia zoó wà mu jumu yi bɪn wán. ²³ Bɪo 6a vá zon yú, á ho pinpi-beenɪ hɪnɔn wee và lè mí pànká ho vù-beenɪ wán, á mu jumu wee yànbón zo ho woohɪ, lònɔn à ho yòo wee sí lè mu jumu. Bɪn búenbúen wee wé ká a Yeesu wón mu dāmu 6ó. ²⁴ O o nɪ-kenɪnia vaá wee sínɪ á ká 6a à bɪo bɪo kà: «Núhɪso! Núhɪso! Wa à hí.» Bɪo ó o sína, ó o líi hɪnɔn á nàmakaa ho pinpiró lè mu jumu na wee yànbónka yi á mu búenbúen dɪn wó tétété. ²⁵ O o Yeesu bía làa ba: «Mi sía déró mií wáa wi wen?» A 6a búenbúen zónkaa dɪn concáan, á wee bɪo mín yi: «Páa! O nùpue mu lé o yén síi kà? Hàrɪ ho pinpiró lè mu jumu ó o bíaráa, á mu pá bò a biónɪ yi.»

O Yeesu weéra a nɪi na 6a cɪnɔwa wi yi

(Matiye 8.28-34; Maaki 5.1-20)

²⁶ A 6a khii dɛn ho Zerasaa kàhɪ, hia sánsáa mín lè ho Kalilee kàhɪ. ²⁷ Bɪo ó o Yeesu ló ho woohɪ yi líi le mí ì dɪn, à bɪn ho lóhó na 6a wi yi nùpue búí na 6a cɪnáwa wi yi á wee

† 8:10 Mi lon Ezayii vùahɪ 6.9.

sí a yahó. O wee vará mí bírí míana. O mún yí máa da zii yi, lé 6a nǐ-hía nùuníi ó o wee da yi. ²⁸⁻²⁹ Pǎnna cèrèè ká 6a cínáwa mu hínǎn o wán, à 6a sí sa ca a níní là a zení lè há zúakùaríwà ò o yí dàrì yí va lùè. Ká a màhǎ wee khòò há búenbúen kúia, à 6a cínáwa na wi o yi ña a dé há mana yi. O o Yeesu nǎn le ñii 6a cínáwa na wi o yi le 6a lé. Lé bǔn nǎn ó o miiníi là a Yeesu mu, ó o líí búrá a tá ò o wee bío bío ká pǎnpǎn: «Dónbeení na wi mu bío búenbúen ñúhú wán Za Yeesu, léé webio á ù lon làa mí? Sábéré, í wee yanka fo, yí yáa í bío.» ³⁰ Bǔn mǎn ó o Yeesu tùara a ñii mu yi: «Ū yèni 6a le we?» O o bía: «Í yèni 6a le Zámáa.» Lé bío 6a cínáwa na wi o yi á boo dà. ³¹ A bán lé bía wee yanka a Yeesu le o yí ña mí vaa kúee 6a cínáwa kǎhú na nàyíló ñii mía yi.† ³² Mu wee wé à nǎnbùè-6oohú búí yòó wee dí le búee yi. A 6a cínáwa mu yankaa o Yeesu le o sáberé ò o na ho wǎhú mí yi, à mí vaa yòò zo bán yi. O o nǎn mu wǎhú 6a yi. ³³ Lé bǔn wán 6a cínáwa mu ló a ñii mu yi á vaá zon 6a nǎnbùèení yi. A 6a búenbúen yòò lùwa le búee wán á kùenkaa líí zon ho vǔ-beení yi á húrún.

³⁴ Bío á bía lá wee pa 6a mǎn bío wó ká, á 6a lùwa vaá bía mu nǎn bía wi mí manawá yi, á bía mu nǎn bía wi ho lóhó yi. ³⁵ A 6a nùpua ló le mí bueé loñ bío wó. Bío 6a bueé dǎn o Yeesu, á 6a mǎn o ñii mu na 6a cínáwa lá wi yi, ò o wó a nǐ-tente á zǎ mí sía kará a Yeesu tá. A 6a zǎna. ³⁶ A bía mu wó yí yi wee bío bío ó o ñii mu wó wó wannáa làa ba. ³⁷ Ho Zerasaa kǎhú ñipomu yi á yí yá zǎna mu bío mu wón mía, fúaa 6a wee yanka a Yeesu le o sáberé ò o lén día mí. O o Yeesu wà vaá zon ho woohú le mí ì bíní ì lén ñ va hen na ó o ló yi, ³⁸ ó o ñii na yú mǐten 6a cínáwa níi yi yankaa wo le o día le mí bè làa wo. O o Yeesu pǎ ò o bía nǎn wo yi: ³⁹ «Lén va mǐn zii à vaa bío bío búenbúen na le Dónbeení wó nǎn foñ à na 6a nùpua yi.» O o ñii mu bíní wà á vaá wee yényení bío búenbúen na ó o Yeesu wó nǎn wo yi ho lóhó búenbúen yi.

O Zayiruusi hǐnló là a hǎa búí wééró bio
(Matiye 9.18-26; Maaki 5.21-43)

⁴⁰ Bío ó o Yeesu bíní khíi dǎn hen na ó o ló yi buararáa, ó o khíi yú 6a nùpua cèrèè à 6a wee zámaka a bíní buenló bío yi. Ba búenbúen lá wee lòní a. ⁴¹ Hón pǎhú so yi à bǔn ò o ñii búí na lé 6a *zúifùwa kàránló zii ya-dí na yèni 6a le Zayiruusi bueé dǎn, á bueé líí búrá a Yeesu tá ò o wee yanka a le o bè làa mí va mí zii, ⁴² lé bío ó o hǐnló yà-kéní na ó o yú á wee hí. O lúlúio wǎa lá wee yí ho píru ñun síi. Bío ó o Yeesu bò làa wo wà a va a zii, á 6a minka nùpua bura bò a yi.

⁴³ Hǎa búí wí 6a tǎhú á wee mí mí sèeró fèèè á dǎn há lúlúio píru ñun à ho máa fi. O ñii bío yáara le tǐni bǎnsowà cèrèè cǎn ká bán búenbúen màhǎ yí dàrìna a yí wééra. ⁴⁴ Bío ó o vá zoó bó a Yeesu yi, ó o zoó tǔaa o dà-zíni ñi-kǎní yi là a mǎn. O o sèeró dèenía dǐn bǔn wán. ⁴⁵ O o Yeesu dǐn ò o tùara: «Lé o yén tǔaa mi?» A bía bó a yi búenbúen à yí le mí yí tǔaa wo yi, à yí le mí yí tǔaa wo yi. O o Piere lé yí bía làa wo: «Éè! Núhúso! Fo yí mǎn bío 6a nùpua buraráa foñ á wee ñaa mín le?» ⁴⁶ O o Yeesu le: «Í mǎn mu, ká a búí màhǎ pá tǔaa mi. Lé bío á í zǔna mu le pànká búí ló mi.»

⁴⁷ Bío ó o hǎa mu mǎn ò o zǔna a bío ó o wà buara ká a wee zàka á bueé líí búrá a Yeesu tá, ò o zéenía bío nǎn ó o tǔaanáa wo yi, làa bío ó o wó wó wannáa mí lahó yi bía wi bǐn búenbúen yahó. ⁴⁸ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Wán hǐnló, bío fo dó ù síi mi, lé bǔn wéera fo. Wǎa lén, vaa yí héerà.»

⁴⁹ Bío ó o Yeesu wee bío ó o ñii yáa yí tò, à bǔn ò o tonkaro búí ló a Zayiruusi zii á ñon o mǎn bueé dǎn á bueé wee bío làa wo: «Ū hǐnló wǎa húrún. Wǎa yí sèé o ñi-kàránlo.» ⁵⁰ Bío ó o Yeesu ña mu, ó o bía nǎn o Zayiruusi yi: «Yí titika, dé ù síi mi, á ù hǐnló á à wa.» ⁵¹ Bío 6a vaá dǎn, ó o le bía ká dǐn ho khúuhú, ò o Piere là a Zǎn là a Zaaki là a hǐnzo-za bǎn maá lè bǎn nu lé bán ó o fó zonnáa le zii yi. ⁵² Ba nùpua búenbúen wee wá kùaará a hǐnzo-za mu bío yi. O o Yeesu bía: «Mí yí wá bío. O hǐnzo-za mu yí húrún, o léé yí na

† **8:31** Ba zúifùwa cǎn á ho kǎhú na nàyíló ñii mía mu lé 6a cínáwa kàsó lùè.

dūma.» ⁵³ A 6a nùpua wee zùarika a yi lé bïo 6a zū kénkén le o húrun. ⁵⁴ O o Yeesu lii fù a nii yi, ò o von wo pónpón: «ĩ hínló, lii híní.» ⁵⁵ O o vèera á dèenía líi hínòn. O o Yeesu bía le 6a na mu bïo wo yi le o dí. ⁵⁶ A 6àn nùwā can dīn coon mu bïo yi. Ká a Yeesu màhá henía mu nòn 6a yi le 6a yí bío bïo wó kà le nùpue jí.

9

O Yeesu tonkaa mí nĩ-kenínia píru jùn (Matiye 10.5-9, 11-14; Maaki 6.7-13)

¹ O Yeesu von mí nĩ-kenínia píru jùn á nòn ho dànló lè le jii 6a yi, à 6a wé kíkánáa 6a cínáwa yi á mún wéé 6a vánvárowà. ² O tonkaa 6a le 6a vaa bue le *Dónbeenĩ béenĩ bïo à mún wéé 6a vánvárowà. ³ Bïo kà lé bïo ó o henía nòn 6a yi: «Mi yí 6ua hàrí dèe à láráa ho wōhũ. O 6úi yí 6ua bũin-za, tàá puure, tàá bè-díni. Mi yàá pá yí 6ua wárí. O 6úi yí 6ua báká 6úi à séení hĩa ó o zã. ⁴ Mi wé vaá làara nùpue na wán, à wón zii lé dïo mi kèenĩ yi fúaa mi léró ho lóhó mu yi. ⁵ Mi wé vaá zon lóhó na yi, ká bĩa wi ho yi pã mi bïo, ká mi wee lé ho yi, à mi púaa mi zení khũkhũnĩ kúia bĩn.* A bũn ñ zéení làa bán le 6a wó khon.» ⁶ A 6a bèn wà dén jii so wán á vaá wee hée bue le Dónbeenĩ bĩn-tente, á mún wee wéé 6a vánvárowà há lórà lè mí dà-kéní kéní yi.

O Heroode hácirí ydara a Yeesu bïo yi (Matiye 14.1-2; Maaki 6.14-16)

⁷ Bũn biowa so na wee wé kà búenbúen ó o *Heroode na 6a bàrá ho kōhũ jũhũ wán jà á mu lùnkaa o yilera, lé bïo 6a 6úi wee bío le lé o Zãn Batiisi vèera. ⁸ Ba 6úi bèn le lé o *Elii bĩnia 6uara. Ba 6úi yàá bèn wee bío le mu lé le *Dónbeenĩ jĩ-cúa fèerowà na yáania nĩ-kéní lé yĩa vèera. ⁹ Ká a Heroode wón wee bío mí yi: «O Zãn á ínén ì beere nòn le jii á 6a kúio jũhũ. O o nii mu na bèn wee wé bũn bè-beera so na à ì jà bïo lée wée coon?» O o wãa wee cà ò o mi a Yeesu wán konloon.

O Yeesu diinia 6a nùpua na po muaaseé hònú (Matiye 14.13-21; Maaki 6.30-44; Zãn 6.1-15)

¹⁰ Bïo ó o Yeesu tonkarowà bĩnia 6ueé dñn á bïo 6a wó búenbúen á 6a lá fèera nòn wo yi. Bũn món ó o fó 6arén mí dòn á 6a khèra van lè ho lóhó 6úi na 6a le Betesayidaa cñn. ¹¹ A bïo 6a zãamãa zũna mu, á 6a bò a món. O o Yeesu mòn 6a ó o yèrèmaa sã 6a yahó, á wee bío le Dónbeenĩ béenĩ bïo na 6a yi. A bĩa wee cà le lòn-hebúee ó o mún wééra. ¹² Bïo ó o nĩ-kenínia píru jùn mòn à le wii wee tè, á 6a vá 6ueé 6ó a yi à 6a bía làa wo: «Bío na 6a zãamãa yi le 6a lén va há ló-zàwa lè há manawà na sùarãa hen à vaa làa, à mún yí mu bïo dí. Lé bïo á hen na wa wi yi á lóhó yí sùarãa yi, dèe woon mía hen.» ¹³ O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Minén miten na mu bè-díni 6a yi.» A 6a bía nòn wo yi: «Búurú bi-zàwa bïo hònú làa cezàwa bùaa jùn mí dòn lé bũn wi wa cñn hen, tàá fo le wa lén vaá yà ho dīnló à 6uee na 6a nĩ-kúii na kà yi le?» ¹⁴ Lé bïo á 6a báawa na wi bĩn mí dòn mu zòn á à yí ho muaaseé hònú síi. O o Yeesu bía nòn mí nĩ-kenínia yi: «Mi sankã 6a nùpua le 6a kèenĩ lè mí kuio ho búarã-jùn làa píru píru wán.» ¹⁵ A 6a hínòn sankã 6a á 6a búenbúen karãka. ¹⁶ O o Yeesu wãa fó ho búurú bïo hònú lè 6a cezàwa bùaa jùn mu á buan ò o hoonía mí yahó yòó dá ho wáayi, ò o dó le Dónbeenĩ bārãkã mu bïo yi. Bũn món ó o cèekaa mu nòn mí nĩ-kenínia yi le 6a dá lè 6a zãamãa. ¹⁷ A 6a búenbúen dú sù, á bïo ká á 6a khuiira á mu sú há sàkiwã píru jùn.

O Piere le o Yeesu lé o Krista (Matiye 16.13-21; Maaki 8.27-31)

¹⁸ Wizonle 6úi, ó o Yeesu khèra vaá wee fio, ò o nĩ-kenínia wi bĩn, ó o tũara 6a yi: «Ba nùpua wee bío webio ì dñn yi?» ¹⁹ A 6a bía: «Ba 6úi le fo lé o Zãn Batiisi, 6a 6úi le fo lé o

* 9:5 Mi lorĩ Matiye vūahũ 10.14

Elii. Ba búí bán bèn le fo lé le Dónbeení jì-cúa fεεrowà na yáania ñi-kéní búí na vèera.»
²⁰ O o Yeesu bíníà tùara 6a yi: «Ká minén cón á mi le í lée wée?» O o Piere bía: «Fo lé o *Krista na le Dónbeení tonkaa.»²¹ O o bía bío kà heníà nòn 6a yi: «Mi yí ví ví bío mu le nùpue jí dé.»²² O o pá bíníà bía nòn 6a yi: «O *Nùpue Za ko ò o lò be. Ba ñi-kíá, lè le *Dónbeení yankarowà júnáasa, lè ho *lándá bío zéenílowa á à pí a. Ba à na a 6a à búé, ká há wizooní tìn zoñ ó ò vèe.»

*O Yeesu wee bè yi kaka
 (Matiye 16.24-26; Maaki 8.34-9.1)*

²³ Bún món ó o yèrémáa wee bío làa bíá wi bín búenbúen: «Yia wi ò o bè mií, à bânso khí mí kùrú sîi bío wéro yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pí† lè há wizooní búenbúen, à bèráa mií.²⁴ O nùpue na wi ò o kání mí mukāñi, wón á à vîiní le. Ká yia màhá tà le mí ì vîiní le ínén bío yi, wón á à kání le.²⁵ O nùpue lá yú ho ðímíjá bío búenbúen ò o khon le mukāñi binbirí yi, tàà o bío yáara búenbúen, se lé ho cúnú yén á bânso yú? ²⁶ Yia wee ñyi ínén lè í bioní bío yi, ó o Nùpue Za bèn mún khii ñyi bânso bío yi ká a khii bíníà buara lè mí cùkú beení, là a Maá Dónbeení lè mí wáayi tonkarowà cùkú beení yi. ²⁷ Le í mí ho tûiá na mia: Bíá wi hen tlahú, á 6a búí wi yi á máa hí ká 6a yí mən le *Dónbeení béení.»

*O Yeesu miníkaa le búee wán
 (Matiye 17.1-8; Maaki 9.2-8)*

²⁸ Bío á bún búenbúen bíá khíina, wizooní bío hêtín bún món ó o fó a Piere là a Zān, là a Zaaki á yòoraráa le búee wán á wà yóó fio. ²⁹ Páahú na ó o wee fio yi, ó o yahó ðindín miníkaa, á sî-zínia mún yèrémáa wee juiíka kúiakúia. ³⁰⁻³¹ Yio buée tí à nùpua nùwá jún búí ðín là a Yeesu ho wáayi cùkú beení yi á wee tà há láakáwá làa wo. *Ba lé o Mòyiize là a *Elii. ‡ Há láakáwá na 6a wee tà lé o Yeesu bío na ó o ò va ho Zeruzalemu á vaá hí á à tíiráa ho tonló na ó o buara bío yi jii. ³² Bún búenbúen wee wé ká a Piere lè mí ninzàwa dūma kákáká. Bío 6a sîna á 6a mən o Yeesu cùkú beení lè 6a nùpua nùwá jún na páania ðín làa wo. ³³ Páahú na á 6a nùpua mu le mí ì lén, ó o Piere wáa yí zū bío o ò bío, ó o bía nòn o Yeesu yi: «Núhúso, mu wó se á wa wi hen. Wà à tá há bùkú-zàwa bío tìn: Ünén dà-kéní, o Mòyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.» ³⁴ Páahú na ó o wee bío yi, á le dùndúure búí yóó ló lii pon 6a yi. Bío ó o ñi-kenínia mən bún, á 6a zāna. ³⁵ A mu tāmú búí sá wee jí le dùndúure mu yi: «Yia ká lé í za na á í mən léra. Mi wé jí a cón.» ³⁶ Bún tāmú so bío vaa véenii, á 6a le mí ì loñ ò o Yeesu ðín mí dòn. A lá bún jii wán á barén ó o búí yí bíá bío 6a mən yí nòn nùpue yi hùúu.

*O Yeesu wéera a háyónza na ó o cíná wi yi
 (Matiye 17.14-18; Maaki 9.14-27)*

³⁷ Mu bàn tá na lée tōn ká 6a ló le búee wán wee lii, á 6a zāamáa lée sá a Yeesu yahó. ³⁸ Ba ñi-kúii mu tlahú á ñi búí ðín ðín ò o wāamaa yi: «Ñi-kàránlo! Í wee yanka fo, loñ í za bío yahó yi; lé orén mí dòn lé yia á í ton kánaa yi. ³⁹ Cíná búí wi o yi, á wee ðín ðín fé wo dé, ò o wé wāama ká a táará, à jinsā-khùankhúá wé lé. Mu wee wé híni o wán túntún. Hen ká mu hínon o yi à mu bío le mí ì khíi ká a díá sùrèn lòn ñi-hío. ⁴⁰ A ñi-kenínia á í yàá fèra yú á yankaa le 6a jia a lén wo yi, ká 6a màhá yí dàina mu.» ⁴¹ O o Yeesu bía: «Mí zuia nùpua bèn tìn yí máa dé mí sía le Dónbeení yi bío bon, á mí mún yí máa jí hàrí dèε. Mí wee leéka le í keení làa mia á wé è kàrán mia fúuu le?» Bún món ó o mún bíá là a ñi: «Bua ñ za mu à ñ buen le í loñ.» ⁴² Bío ó o háyónza vá wà buée sùará a yi, ó o cíná mu tìn fó a dó ho tá yi ó o lii wee dá kèkèkè. O o Yeesu kíkaa o cíná mu yi le o lé, ò o wéera a yàronza nòn bàn maá yi. ⁴³ A bíá wi bín búenbúen can ðín le Dónbeení na dá mu bío búenbúen pánká na 6a mən bío yi.

† 9:23 Mi loñ Matiye vūahú 10.38 ‡ 9:30-31 O Mòyiize bío wee zéení ho Lándá bío o Isirayele ñipomu cón. Ká a Elii bío bún wee zéení le Dónbeení bioní táníló bío. O Yeesu lé yia bèn buée tíra mu mí cúa-jún jii.

O Yeesu wee bio mi húmú lè mí vèeró bio
(Matiye 17.22-23; Maaki 9.30-32)

Bio 6a lè mí nǐ-kení kéní ðin wee loń mu bè-beera na ó o Yeesu wó kà, ó o yèrèmaa wee bio lè mí nǐ-kenínia: ⁴⁴ «Hã bioní na á ì ì bio ò na mia á mi jí à 6ua mi yiwa: O *Nùpue Za á 6a à dé 6a nùpua níi yi.» ⁴⁵ Le bioní mu ó o nǐ-kenínia yí ná jùhú sese, le kúará á tun 6a yi, lé bún nǎn á 6a yí zū le 6àn ya-tente, á 6a mún hézãna mu bini tũaró làa wo.

Lée wée po bia ká?
(Matiye 18.1-5; Maaki 9.33-37)

⁴⁶ O Yeesu nǐ-kenínia wee wãaní mín yi á à zũrnáa yia po 6a búenbúen. ⁴⁷ Bio ó o Yeesu zũna 6a yilera, ó o vaá fó a háyónza búí bueé bàrá mí nǐsání ⁴⁸ ò o wee bio làa ba: «Nùpue lée nùpue na 6uan o háyónza na kà sese ínén bio yi, se lé ínén á 6anso mún 6uan sese. A yia 6uan mi se, se wón mún 6uan yia tonkaa Mi sese. Lé bio á yia bio jùhú mía mi búenbúen ðahú wón lé yia po minén na ká.»

Yia yi máa fi làa mia se wón sã mi jii
(Maaki 9.38-40)

⁴⁹ O o Zãn lá le bioní ò o bía: «Núhũso, wa mǎn o nǐi búí ò o wee ja 6a cínáwa lè ũ yèni, á wa lá wi wa hè o, lé bio ó o mía wa kuure yi.» ⁵⁰ O o Yeesu bía bio kà nǎn 6a yi: «Mi yí hè o, lé bio á yia yi máa fi làa mia se wón làa mia lée dà-kení.»

Ho Samarii lóhó búí nùpua yi tà a Yeesu bio

⁵¹ Bio ó o Yeesu léró ho ðimí ja yi pãahú wà bueé sũará, ó o hã mí sii ò o le mí wãa à lén á à va ho Zeruzalemu. ⁵² O o fèra tonkaa 6a nùpua á 6a dú a yahó. A 6a wà vaá zon ho *Samarii lóhó búí yi le mí zoó wíoka le lùe á à ká làa wo. ⁵³ A ho lóhó mu nùpua pã le o máa làa mí wán, lé bio ó o veenĩ yahó sã ho Zeruzalemu. ⁵⁴ Bio ó o Zaaki là a Zãn mǎn mu kà, á 6a bía nǎn o Yeesu yi: «Núhũso, fo le wa bio le ho ðõhú lé ho wáayi à lii cǐ 6a búe jùhú le?» § ⁵⁵ O o Yeesu yèrèmaa khii zá làa ba. * ⁵⁶ Bún món á 6a wà van ló-veere.

Yia le mí ì bè o Yeesu bio
(Matiye 8.19-22)

⁵⁷ Pãahú na á 6a wi ho wõhú wán, ó o nǐi búí vaá ló bueé wee bio là a Yeesu: «Ì ì bè foń á à varáa hã lùe búenbúen na á ũ wee va yi.» ⁵⁸ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Ba cawanwà yú hã kãna wee zo, á 6a jínzawa mún yú hã lenna. Ká a *Nùpue Za wón màhã yí yú ho lahó na ó o dà à vũń yi.»

⁵⁹ O o Yeesu biniá bía làa búí: «Buee bè mi.» A wón bía làa wo: «Ì ì bè foń. Ká ũ màhã día le ì vaa nù wán maá vé.» ⁶⁰ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Día le 6a nǐ-hía à nù mí nǐ-hía, ká ũnén vaa bue le Dónbeenĩ béenĩ bio.»

⁶¹ O o búí pá biniá bía làa wo: «Núhũso, ì ì bè foń, ká ũ màhã día le ì vaa dé wán nùwã cãawése vé à ì biniá buen.» ⁶² O o Yeesu bía làa wo: «Yia wee và lè mí nàwa sũnóuahó ká a yèrèma khii loń lè mí món, wón yí ko lè le *Dónbeenĩ béenĩ.»

10

O Yeesu tonkaa mi nǐ-kenínia búí

¹ Bún món ó o Núhũso pá biniá hueekaa 6a nùpua búará-tin làa píru làa nùwã jun* búí á tonkaa lè 6a nùwã jun jun le 6a dí mí yahó va hã ló-beera lè hã lùe búenbúen na ó orén mí beere ko ò o va dá. ² O o bía nǎn 6a yi: «Ho ðinló bon ðin cèrèè, ká ho lárówà lé bia yí boo. Awa. A mi fio o màhú 6anso yi le o wíoka na 6a ton-sáwá le 6a lá ho. ³ Mi lén! Ká mi jí bio kà: I wee tonka mia. Mi ka lòn piózawa na wà vaá zo 6a dakhinkhinwa ðahú.

§ 9:54 Le Dónbeenĩ bioní vǎnna búí yi á bio kà lé bio túara sã le bioní mu jii: «Làa bio ó o Elii hã wórãa mu bio sii.»

* 9:55 Le Dónbeenĩ bioní vǎnna búí yi á bio kà lé bio túara sã le bioní mu jii: «Le hácirí na wee ja a mia dé bio ká yi á mí yí zū sí. O Nùpue Za 6uara 6a nùpua kãniló bio yi ká a yí 6uara 6a búeró bio yi.» * 10:1 Le Dónbeenĩ bioní vǎnna búí yi á 6a tonkarowà mu lée búará-tin làa píru.

4 Mi yí ɓua wári, mi yí ɓua puure, hàrí nakáa. Mi yí dín la ɓa nùpua tèníló yi ho wǎhú wán.

5 «Mi wé vaá zon zii léé zii, à mi fèn bío le ho héerà kéñ le zii mu yi. 6 Ká nùpue na ko lè ho héerà wi le yi, á mí héerà á à dǎ ɓànsò. Ká a ɓèn yí ko làa ho, á ho máa dǎ a. 7 Dén zii so lé dño à mi kéñí yi, ká mi wé yí làa zii yi à ɓíní lé vaa làa le ɓúi yi. Ba wé yú bío na nòn mia à mi dí ɓún. I ɓía ɓún lé bío ó o ton-sá ko lè mí jii dínló.

8 «Lóhó léé lóhó na mi wé vaá zon yi, ká ɓa tà ɓuan mia, ká ɓa wé yú bío na bàrá mi tá, à mi dí ɓún. 9 A ɓa vǎnvárowà na wi ho lóhó mu yi à mi wéé, à mi mún bío na ho nùpua yi le le *Dónbeení ɓééni ɓueé ɓó ɓa yi. 10 Ká lóhó na mi vaá zon yi ká ho nùpua yí tà mí bío, à mi zoo dín ho lóhó mu sii yi ká mi bío bío kà na ɓa yi: 11 «Mi lóhó khúñkhúñí na fà wa zení á wa à púaa á à kúee mi wán,† ká mi màhá pá zúñ mu le le Dónbeení ɓééni ɓueé ɓó.» 12 Le í bío mu na mia: Le cítii fí nònzoñ, á hón lóhó so nùpua bío na khií sá ɓa yi á à poñ bío sá ho *Sodɔmu lóhósa yi.‡

(Matiye 11.20-24)

13 «Ūnén Korazēn lóhó lè ūnén Betesayidaa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé bío á ho yéréké bè-beera na wó minén cón ɓàn síi lé ɓún lá wó ho Tiire lè ho Sidōn lóráŝ yi, se hǎ lórá mu nùpua lá hínɔn hàání á khiiira hǎ pórókówá zǎ, á kúaa le sǎni mí wán, á zéeniánaa le mí wi à mí khií mu bè-kora wéró yi. 14 Lé ɓún nòn le cítii fí nònzoñ á ho Tiire lè ho Sidōn lórá lònbee na à yí hǎ á à wé làa yi minén lònbee yi. 15 Εε ká ūnén *Kapεenayuumu, fo wee leéka le ɓa khií lá fo á à yòoráa ho wáayi le? Bùee. Ho nǐ-hónbó-lóhó lé hía ɓa khií líí dé fo yi.» 16 O o wee bío lè mí nǐ-kenínia: «Yia wee jí mí cón, se ɓànsò mún wee jí í cón. A yia pá mia se wón mún pá mi. A yia pá mi, se lé yia tonkaa mi ó o mún pá.»

Ba tonkarowà ɓíní ɓuenló bío

17 Bǎa ó o tonkaa mí ɓúará-tin làa píru làa nùwǎ jun* ɓínía ɓuara à ɓa sǎa wan làa sòobéé, á ɓa ɓía nòn o Yeesu yi: «Núhúso, hàrí ɓa cínáwa ká wà von ū yèni le ɓa wé bío na, à ɓa wé mu.» 18 O o Yeesu ɓía nòn ɓa yi: «Í lá wee wé mi a *Satāni, ɓa cínáwa núhúso ká a yòò kùera ho wáayi wee líi lè ho viohó na juiína bío síi. 19 Mi loñ! I nòn ho pànká mia, hía mi wé è varákaráa ɓa háwá, lè ɓa naawà wán, à mún pùpúuraa o zúkúso pànká ɓúenɓúen, ká dèe woon máa yí mia. 20 Εε ká mi màhá yí zámaka bío mí yú ho pànká ɓa cínáwa wán bío yi, ká mi zámaka lé bío á mi yènnáa túara ho wáayi le Dónbeení cón.»

(Matiye 11.25-27)

21 Hón pǎahú dà-kení so yi á le Dónbeení Hácírí wééra Yeesu sii, ó o wee bío bío kà: «Éee! I Maá, ūnén lé ho wáayi lè ho tá Núhúso, í wee dé ū bǎrákà. Lé bío mu bío na fo sà mu bè-zúñminí ɓànsowà lè le hácírí ɓànsowà yi á fo tà zéeniá làa ɓía bío núhú mia. I Maá, mu bon. Bío mu wóráa kà lé bío sí foñ. 22 Í Maá dó mu bío ɓúenɓúen í nǐ yi. Nǐi woon yí zū a Za, ká mu yínɔñ o Maá. Á nǐi woon mún yí zū a Maá, ká mu yínɔñ o Za, làa ɓía ó o Za mu wi ò o zéeni láa wo.»

(Matiye 13.16-17)

23 ɓún món ó o yèrémáa wee bío lè mí nǐ-kenínia mí núhú wán: «Minén na wee mi bío kà lè mí yǐo, mi júná ɓèntín sí. 24 Lé bío le *Dónbeení jii-cúa fεerowà lè ɓa bá-zàwa cèrèe sǎa hǎa vá à ɓa mi bío minén wee mi à ɓa yí mɔn mu. Ba sǎa hǎa vá à jí bío minén wee jí, à ɓa yí jǎ mu.»

O Samarii nǐi na wó le hii wǎhiire

† 10:11 Mi loñ o Matiye 10.14 ‡ 10:12 Ho Sodɔmu lé hǎ ló-beera bío jun na le Dónbeení yánkaa ɓó núhú o Abaraamu pǎahú dà-kení. Ho bío wee zéeni mu bè-kora mónló lè le Dónbeení cítii bío. Mi loñ Bío núhú ɓúeení vǎahú (Genèse) 18.20-21; 19.24-25 § 10:13 Mi loñ Matiye vǎahú 11.21 * 10:17 Mi loñ o Luki 10.1

²⁵ Ho *làndá bïo zéénìlò búí wi ò o yí o Yeesu níi ɓua yi, ó o tùara a yi: «Nì-kàránlo, í ko à í wé kaka à bè yi yíráa ho yíróon mukānī na máa vé?» ²⁶ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Lé mu yén tùara wa làndá vūahū yi? Fo wee jí mu kaka?» ²⁷ O o nīi bía nɔn wo yi: «Fo ko ū wañ ū Nūhūso Dónbeenī lé ū sīi búenbúen, lè ū mànákā búenbúen, lè ū pánká búenbúen, lè ū yilera búenbúen† à ū mún wañ mi ninza làa bïo á fo waráa ūten bïo sīi.‡» ²⁸ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía se. Bánbá ū wé bñn, á fo ò yí le mukānī.»

²⁹ O o nīi pá wi ò o cà ho tūiá sīni, ó o bīniá tùara a yi: «Lé o yén lé wa ninza?» ³⁰ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Nīi búí hīa ló ho Zeruzalεmu yi á wee va ho Zerikoo, á ɓa wā-tiwa vaá tun wo ho wāhū kuio yi á fó sīa, à ɓa han wo ɓóonía yi ó o yuunia día, à ɓa wà. ³¹ Mu wó fò mín à le *Dónbeenī yankaro búí lá ho wāhū mu. Bïo ó o ɓueé mɔn o nīi mu ò o día ó o hà yòó ló á khíi lá mí wāhū wà. ³² O o *Levii nùwā nī-kéní búí mún lá ho wāhū mu á ɓueé mɔn o nīi mu ò o día, á wón mún hà yòó ló á khíi wà. ³³ Bñn món ó o *Samarīi nīi búí mún lá ho wāhū dà-kéní mu. Bïo ó o ɓueé mɔn o nīi ó o màkárí ɓuan wo yi. ³⁴ O o vaá ɓó a yi, á kúaa ho ðivén lè ho jiló o dokuaa wán á bá, ò o lá a yòó bò mí yà-yòonii wán á vannáa ɓa nī-hānī làanīi zīi, á vaá wee loñ wo yi ká a váanī a. ³⁵ Mu tá na lée tōn yīnbīi ó o léra le wén-hāani bïo jūn á nɔn le zīi ɓānso yi, ò o bía: «O nīi mu á ū pa bïo sese, ká í khíi bīniá wà ɓueé khíi hen, ká bïo fo wó a bïo yi á po le wárí na á í nɔn foñ, á í ì sàání mu.» ³⁶ O o Yeesu màhá bīniá wee tūa wo yi: «Ba nùwā tīn mu tīahū ó o yén lé yīa zéeniá le o nùpue na ɓa wā-tiwa tun lé mí ninza?» ³⁷ A ho làndá bïo zéénìlò bía: «Lé yīa wó le hīi làa wo.» O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wáa lén à wé vaa wé làa bñn sīi.»

O Yeesu làara a Maate là a Mari ɓàn zīi

³⁸ Bïo ó o Yeesu lè mí nī-kenīnia wi ho wāhū wán wà, ó o vaá dān ho lóhó búí, ó o zoó làara a hāa búí na ɓa le Maate zīi. ³⁹ O hāa mu ɓàn hīnló búí wi bñn á yèni ɓa le Mari. Bïo ó o mɔn o Yeesu ó o wà ɓueé kará a tá á wee jí a bioní. ⁴⁰ Hón pāahū so yi, ò o Maate wón ɓèn yahó bon mí zīi tonni sáró yi. Bïo ó o mɔn mín hīnló mu ò o kará, ó o wà ɓueé wee bío là a Yeesu: «Nūhūso, wán hīnló bïo ó o kará yí máa séení mi á fo yí mɔn le? Bío le o hīnī dé mí nīi mī.» ⁴¹ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Héyīi, Maate. Fo wee yáa ū yilera ká ū hée tāmá mu bïo cèrèè wéró yi, ⁴² ká bïo dà-kéní lé bïo bïo here. O Mari léra bïo se po mu búenbúen, bïo á nùpue yí dà máa fé o cōn máa yí.»

11

O Yeesu wee zéeni ho floró wéró (Matiye 6.9-13)

¹ Wizonle búí ó o Yeesu vaá wee wé mí floró le lùe búí. A bïo ó o flora wó, ó o nī-kenīnia nī-kéní bía làa wo: «Nūhūso, kení wɛn lè ho floró làa bïo ó o Zān Batiisi kenīanāa mí nī-kenīnia.» ² O o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hen ká mi wé wee flo, à mi bío kà:

Wàn Maá,

wé à ɓa nùpua zūr le fo lé le Dónbeenī na ɓàn sīi mia.

Dí ū béenī hā lūa búenbúen yi.

³ Hā wɛn lè mu bè-dīnīi na ko làa wɛn
hā wizoní lè mí dà-kéní kéní yi.

⁴ Sén wa bè-kora día,

làa bïo á warén mún wee tà sén día
à na bīa wó khon làa wɛn yi.

Pa wɛn bïo wee khà wɛn dé mu bè-kohó wéró yi bïo yi.»

⁵ O o pá bīniá bía nɔn ɓa yi: «O búí ɓàn ɓónlo wāa lá wi sīi. Wizonle búí ó o hīnɔn vaá yú a ho tá tīahū á bía nɔn yi: «Í ɓónlo, ke mi làa búurú bi-zàwa bïo tīn, ⁶ wàn ɓónlo nī-kéní

† 10:27 Mi loñ Levii nùwā vūahū (Lévitiye) 19.18 ‡ 10:27 Mi loñ Làndá zéénìlò vūahū (Deutéronome) 6.5

6úí ló le kúii yí á 6ueé ló í wán, à bè-dínii mía í cón maa na a yi.» ⁷ A yía zoó le zii yi 6èn bía bío kà: «Día mi, yí bũmaka mi. Ho woohũ pon, á í zàwa làa mi dũma vó. Í yí dà maa hĩnĩ maa na búurú foñ. Bónlo na à wé bũn mía.» ⁸ Le í mĩ ho tũíá na mia: Hàrí ká a pã le mí maa hĩnĩ maa na ho búurú mu wo yi 6a bõnmũ bío yi, á bío ó o yí wi ò o yèni yáa, ó o pá hĩa hĩnĩ á à na bío ó o wee cà 6úen6úen wo yi.

(Matiye 7.7-11)

⁹ «Ĩén wee bío mu na mia: Mi wé fio le Dónbeenĩ cón, á le è hã mia. Mi wé cànkã mu bío le Dónbeenĩ cón, á mi ì yí. Mi wé 6úan6úa ho woohũ á le è hén ho mi ì zo. ¹⁰ Lé bío á yía wee fio á le è hã, yía wee cà bío le cón, ó o yí mu, yía wee 6úan6úa ho woohũ á le è hén ho ó ò zo.

¹¹ «Minén tlahũ ó o 6úí za* flora a ceza o cón, ó o so o na háa wo yi le? ¹² Tàá ká a flora le fũaale ó o so o na naa wo yi le? ¹³ Awa, á bío minén na yí seka á zũ bío se naló mi zàwa yi, à sònkú mĩn Maá na wi ho wáayi á à wé kaka maa nanáa mí Hácírí bía wee fio le o cón yi?»

Béeni na nũpua wee fi mín yi yí dà maa va yahó

(Matiye 12.22-30; Maaki 3.20-27)

¹⁴ Wizonle 6úí ò o Yeesu wee ja a cíná á à lén o nĩ 6úí na ó o cíná mu wó ó o yí dà maa bío yi. Bío ó o ló a yi vó, ó o nĩ nii dèniá fá á wee bío. A 6a zãamãa wó coon mu bío yi.

¹⁵ Ká 6a nĩ-kéní kéníwà 6úí màhã pá wee bío: «Mu lé 6a cínáwa jũhũso *Bezebuule† lé yía nòn ho pànká wo yi, ó o dà wee ja náa 6a cínáwa lén bía 6a wi yi.» ¹⁶ Ba 6úí bán 6èn le mĩ khũaa o nii yi, á 6a bía nòn wo yi: «Wé ho yéréké bío 6úí na wee zéeni le ũ dànló ló le Dónbeenĩ cón le wa mi.» ¹⁷ Ká a Yeesu màhã zũna 6a yilera, ó o bía nòn 6a yi: «Kõhũ lée kõhũ na nũpua wee fi mín yi, á à fi ì vé. A zĩ-jũhũ na nũpua mún wee fi mín yi á jũhũ á à 6úe. ¹⁸ Ká a *Satãni hĩa bĩniá wee fi lè míten ó o béeni á à wé kaka à keĩnãa? Bío á mi màhã wee bío le mu lé o Bezebuule lé wón nòn ho pànká mĩ á í wee ja lè 6a cínáwa. ¹⁹ Ká lé bũn mu wórãa, á bía làa mia lé le dà-kéní 6èn wee ja 6a cínáwa mu lè ho pànká yén? Bán mí bæere wee zéeni le mi bío yí bon. ²⁰ Le í mĩ ho tũíá na mia: Lé le Dónbeenĩ pànká lé hĩa á í wee ja lè 6a cínáwa. Bũn wee zéeni le le Dónbeenĩ mu béeni wãa 6ueé 6ó mia. ²¹ Ká a pànká 6ànso 6úí á hĩa sĩa wi ó o kará pannáa mí lùe yi, ó o níi bío á dèe 6úí maa wé. ²² È ká yía pànká wi po a vaá ló 6uara 6ueé dàina a han, o ò fé o hĩa sĩa na ó o lá dó mí sii yi, á mún nè khuii o níi bío á à sankã.

²³ «Yía yí tà í bío se wón lé í zúkúso, á yía mún yí maa séeni mi ho kúeemínwánlò bío yi, se wón wee saawaní.

(Matiye 12.43-45)

²⁴ «Hen ká a cíná ló a nũpue na ó o lá wi yi, ò o vaa hée vará le dùure yi, à cà ho lahó na ó o keeni á à vũn yi ká a maa yí ho. Ká a wó san ò o bío mí yi: «Mu sũaaní à í bĩnĩ va hen na á í ló yi.» ²⁵ Ká á bĩniá van bĩn, ò o vaa yí ho lahó mu ká ho sàara á wíokaa sesese.

²⁶ Ká a mòn mu, ò o bĩnĩ vaa fé 6a cínáwa bùaa hèjun na 6èn nii po arén à 6a páani 6uee zoo keeni cícàkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nũpue so bío wíoka yáa poñ bío mu fù karãa.»

²⁷ Bío ó o Yeesu dĩn wee bío, à bũn ò o hĩa 6úí na wi 6a zãamãa tlahũ bía nòn wo yi pónpón: «O hĩa na ton fo á yèniá 6èntĩn jũhũ sí.» ²⁸ O o Yeesu bía nòn wo yi: «Bía júná sí lé bía wee jí le Dónbeenĩ bionĩ à mún tà bè le yi.»

Ba le o Yeesu wé yéréké bío à mí mi

(Matiye 12.38-42)

* **11:11** Le Dónbeenĩ bionĩ vónna 6úí yi á bío ká lé bío túara sã le bionĩ mu jii: Ká a za flora ho búurú o cón ó ò na le huee wo yi le. † **11:15** Mi loñ Matiye vũahũ 10.25

²⁹ Pãahũ na 6a zãamãa kɪnía o Yeesu yi wee ɲaa mín, ó o wee bío làa ba: «Ho lònɓio nùpua yiwa yí se. Ba wi à ì wé yéréké ɓío ɓúí à 6a mi. ƐƐ ká 6a máa mi yéréké ɓío ɓúí ká mu yínóí le *Dónbeení ɲi-cúa fɛero Zonaasi ɓío. ³⁰ ɓío ó o Zonaasi ɓío hĩa zééníánáa ho Niniivesa, † lé ɓún ɓàn síi ó o *Nùpue Za ɓío mún khii zééníánáa ho lònɓio nùpua.

³¹ «O béé hĩa na hĩa wi ho Sabaa kǒhũ ɲúhũ wán§ á hĩa ló le lùe na dǎní nàyi làa sòobéé á ɓueé ɲá a Salomɔn bè-zúrímíní bióní. A ɓío wi minén tǎahũ ɓún ɓèn po a Salomɔn. Lé ɓún nɔn á le Dónbeení cítíi fí nònzoñ ó o béé hĩa mu á à híní ì dǐn ho lònɓio nùpua yahó á à kooní 6a yi.» ³² «Ho Niniivesa khii mu bè-kora wéró yi lé ɓío 6a ɲá a Zonaasi bióní. A ɓío wi minén tǎahũ ɓún ɓèn po a Zonaasi. Lé ɓún nɔn á le Dónbeení cítíi fí nònzoñ á ho Niniivesa mu á à híní ì dǐn ho lònɓio nùpua yahó á à kooní 6a yi.

Le fɪntání wàhiire

(Matiye 5.15; 6.22-23; Maaki 4.21)

³³ «Nùpue máa dé fɪntání á máa sánka, ó o mún máa ɓún le yi làa láahó. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à ɓia wee zo le zii wé mi.

³⁴ «Ũ yío lé ũ sánía fɪntání. Ká ũ yío se, á ũ sánía ɓúenɓúen á à keñ mu khoomu yi. Ká ũ yío yáara á ũ sánía á à keñ le tǐbíri yi. ³⁵ Awa! A ũ cén pa ũten ɓío, à ũ khoomu à yí wé le tǐbíri. ³⁶ Ká ũnén ũ beere á wi mu khoomu yi á ɓío ɓúí yúii mía yi, á fo ò dǐn wé è mi làa ɓío ká fo dǐn le fɪntání khoomu yi à ũ mináa ɓío síi.»

O Yeesu wee kooní ho làndá ɲúnása yi

(Matiye 23.4-36; Maaki 12.38-40)

³⁷ Pãahũ na ó o Yeesu bía wó yi, ó o *FarizíƐ ɓúí ɓueé von wo lè ho dǐnló mí zii. O o Yeesu hɪnɔn á vaá zoó kará wee dí. ³⁸ O FarizíƐ mu na von wo á wó coon ɓío ó o wee dí ò o yí seƐkaa mítén làa ɓío 6a wee wé wéráa mu. ³⁹ O o Núhũso bía nɔn wo yi: «Minén FarizíƐwa, mi ka lè mu ɲumu ɲuuníi lè ho dǐnló dǐnii sía na máa mí dòn wee ce wéréwéré, ká mi yiwa hǎn màhã sú lè ho kǎnló lè mu sũnsũmámu. ⁴⁰ Mi lé 6a ɓónɓúwá. Le Dónbeení na wó ɓío wee mi ho khũuhũ á so mún yí wó ɓío wi lè ho yi le? ⁴¹ Mu hãmu wéró se, ká mi yiwa naló le Dónbeení yi à mi yí nɔnsã yi, lé ɓún ñ na ká mu ɓío ɓúenɓúen á à ce wéréwéré. ⁴² Ká minén FarizíƐwa, ho yéréké khii sá mia, lé ɓío á hàrí hã vãn-zà-wíníwà na 6a wee kúee le zéení yi ɓúenɓúen á mi wee na ɓàn cúa-pírú níi, à mu húaaràmu lè le Dónbeení waminí á mi màhã wee pǎn día, à ɓún lé ɓío mi ɲòñ lá ko à mi wé wé ká mi yiwa mún yí nɔnsã ɓío ká wéró yi.

⁴³ «Ho dǒhũ khii cǐ minén FarizíƐwa, lé ɓío mi wa ho yahón lùà kɛɛníló ho kàránló zíní yi, á mún wa à 6a nùpua wé tɛɛní mia lè le kǎnbii 6a zãamãa fɛmínló lara yi. ⁴⁴ Ho yéréké khii sá mia, lé ɓío mi ka lòn ɓúráa na yí máa mi sese na 6a wee vará wán à 6a yí zũ mu*.»

⁴⁵ A ho *làndá ɓío zéeníló nǐ-kéní bía làa wo: «Nì-kàránlo, fo wee bío ká, se lé warén fo mún wee là.» ⁴⁶ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Minén làndá ɓío zéenílowa á ho dǒhũ mún khii cǐ, lé ɓío á mi wee ɲí ho sèró na lí 6a nùpua wán, à mi màhã yí máa dé mi níní ho sèró ɓío yi hàrí cǐnú. ⁴⁷ Ho yéréké khii sá mia, lé ɓío á 6a ɲi-cúa fɛerowà na á mǐn maáwà ɓó bán ɓúráa lé hǎn á minén wee so. ⁴⁸ ɓún wee zéení le ɓío á mǐn maáwà mu wó á mí tà á nɔn mi wee soráa 6a ɲi-cúa fɛerowà mu na 6a ɓó ɓúráa.

⁴⁹ «Lé ɓún nɔn le Dónbeení bè-zúrímíní bíarãa ɓío ká: † ì tonka 6a ɲi-cúa fɛerowà lè 6a tonkarowà 6a cǎn, á 6a ɓúí 6a à ɓúe 6a tǎahũ, ká 6a ɓúí 6a à beé lò.» ⁵⁰ Ho dǐmíɲá ɲúhũ fáráló pãahũ, á 6a ɲi-cúa fɛerowà na 6a ɓó ɓúenɓúen á ho zuia nùpua lé bán á le lònbee na wi 6a húmú món á à ɲí wán. ⁵¹ A lá a *Abɛele ɓúeró pãahũ à ɓuee dǎ a Zakari ɓúeró

† 11:30 Mi loñ Zonaasi vũahũ 2.11–3.9 § 11:31 Mi loñ Bá-zàwa nín-yání vũahũ (1Rois) 10.1-13 * 11:44 Há ɓúráa ɓío: Ho làndá ɓío zéenílowa cǎn ká yía dǎn o nǐ-hío à 6a le wón tun. Lé ɓún á hàrí hã ɓúráa á nùpue yàá pá yí ko ò o vará wán tàá ò o dǎ, ɓún ká a pá dɛɛnía tun. Lé ɓún nɔn á 6a zúífùwà fù wee wé khũuníánáa mí ɓúráa à hã wé mi sese.

yi, wón na 6a 6ó le *Dónbeenì zì-beenì yi mu hãmu wéeni laho lè le *sòobá-lùe pãahũ.†
Le ì mí ho tũíá na mia: Dén cãni so na kúará búenbúen lé ho lònbiò nùpua lé bán á le
lònbee na wi mu món á à ñí wán.

⁵² «Minén làndá bio zéenílowa: Ho yéréké khíi sá mia, lé bio le Dónbeenì zũnló binbirí
wõhũ á mi tun. Minén mi bæere á yí bò ho, á bía le mí ì bè ho á mi mún hò.» ⁵³ Bio ó o Yeesu
ló le zii yi, à bio ho làndá bio zéenílowa mu lè 6a Farizíewa sía wee cí a yi làa sòobéé, á 6a
lée wee tuaka a yi mu biowa lè mí síiwà dání yi. ⁵⁴ Ba le mí ì jí a ñii yi ká a hía bía khon
à 6a yí o níi 6ua yi.

12

Mi pa miten bio (Matiye 10.26-27, 19-20)

¹ Mu wee wé ká 6a nùpua fò mín bín búirí búirí búirí fúaa 6a wee yonka mín zení lé
6a booró. O o Yeesu wãa sãnsãa mi ñi-kenínia á wee bíoráa: «Héyí! Mi pa miten 6a
*Farizíewa bio yi. Ba bio bonmín lè le ña-finí. Bio 6a wee kàrán lè 6a nùpua á 6arén mí
bæere yí máa bè yi. ² Mu bio na sãnkaa búenbúen khíi mi, á bio sà yi búenbúen mún khíi
zũn. ³ Lé bín nòn á bio mi ì bío le túbirí yi, á 6a nùpua khíi mí wéréwéré. Bio mi wee
hũmanka kúee mín ñikãna yi hã zíní fikána á mún khíi bue hã lora.

Mi wé kãnbi le Dónbeenì (Matiye 10.28-31)

⁴ «Wàn bõnlowà, ì ì bío mu ù na mia. Mi wé yí zõn bía wee búe o nùpue ká 6a máa bíní
dání mu búu wé. ⁵ Yia mi ko à mi wé zõn á ì ì zéeni làa mia. Mi wé zõn le Dónbeenì na
dà à dé mia le Dofíní dõhũ na máa hí yi mu húmú món. Le ì bío mu na mia: Dén le ðio
mi ko mi wé zõn. ⁶ Ba ñinzà-wíníwà bùaa hònú so yi máa yéé hã tãmónwà bio ñun le?
A le Dónbeenì yi pá yí máa nãnsã bán yà-kéní búu yi. ⁷ Hàrí mi ñún-vãní búenbúen á le
Dónbeenì zũ ñii. Mi wãa yí zõn dèè, lé mi bio ñúhũ wi po 6a minka ñinzà-wíníwà.

Yia tà làa yia pã a Yeesu bio (Matiye 10.19-20; 10.32-33)

⁸ «Le ì bío mu na mia: Yia ðin 6a nùpua yahó ò o bía wéréwéré le mí bio sã mií, ó o
*Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenì wáyí tonkarowà yahó le 6ãnsò bio sã mí yi. ⁹ Ká yia
bèn bía wéréwéré 6a nùpua yahó le mí yí zũ mi, ó o Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenì
wáyí tonkarowà yahó le mí yí zũ 6ãnsò. ¹⁰ Nùpue na bía le bín-kohó o Nùpue Za dání
yi, á wón 6ãnsò á 6a à sèn ñ díá á à na yi. Ká yia khíi bía le bín-kohó le Dónbeenì Hácírí
dání yi, á wón 6ãnsò máa yí mu 6àn séndíaró.

¹¹ «Hen ká 6a khíi wé 6uan mia vannáa 6a *zúífùwa kàránló zíní yi, tàá ho pànká
6ãnsowà yahó à bán cítí mia, à mi yí le mi yiwa dè bio mi ì láráa mi ñi-cúa làa bio mi ì
bío bio yi. ¹² Lé bio á bio mí vaá bío á le Dónbeenì Hácírí á à zéeni làa mia hón pãahũ so
yi.»

O nãfòró 6ãnsò na lé o bõnbú wãhiire

¹³ O ñii búu bía nòn o Yeesu yi 6a zãamãa tãhũ: «Nì-kàránlo, bío na wàn za yi le o sankã
wàn kía ò o na ì bio.» ¹⁴ O o Yeesu bía nòn wo yi: «Wàn bõnlo, lée wée dó mi le ì fáa mìn
tũíawà à mún sankã mìn kía na mia?» ¹⁵ Bín món ó o wee bío làa bía wi bín búenbúen:
«Mi pa miten bio. Mi yí wé nùpua na yio yí máa sí làa bio, lé bio hàrí ò o nùpue níi bio
wé boo kaka, á so o mukãní pá po mu.»

† 11:51 O Abæele là a Zakari húmú bio: Le Dónbeenì bioní vùahũ làa bio 6a zúífùwa fù túara làa ho, ó o Abæele lé yia
lé o yahón nùpue na 6a 6ó, á ho vùahũ mu vaa véeni ó o Zakari lé yia 6a 6ó dú ho món. Mi loí Bio Nùhũ Búeení vùahũ
(Genèse) 4.8; Wizoóni bè-wénia nín-yání vùahũ (1 Chroniques) 24.20-22

¹⁶ O o wáa wà le wàhiire na kà nòn 6a yi: «Nì 6úi na nàfòró wi hĩa 6ó ho ðĩnló làa sòobéé mí mǎhũ yi. ¹⁷ O o lon mí yi, ò o wee bío bío kà lè mí sǐi: «Lé mu yén á ì ko à ì wé? I ðĩnló na á ì yú á máa zo ì náa.» ¹⁸ A bío kà lé bío ó o wáa le mí ì wé: «I ì fi ì náa búenbúen, ká ì bǐnǐ ì so hĩa 6úaaka á à khuii ì ðĩnló le ì bío búenbúen á à kúee yi.» ¹⁹ Bǔn món á ì wáa à bío ì sǐi yi: «Ayì, wàzaa, à ù bío 6èntǐn se. Fo ò wé hǎ lúlúio zànzàn ká dèe 6úi máa fòo foñ. Wáa wé vǔn, wé dí, wé ñu ká ù wé bío sǐ foñ.» ²⁰ Ká le Dónbeenǐ màhǎ bía nòn wo yi: «Fo lé o bǔnbú. Ho tǐnàahũ na kà lé hón á ì ì fé ù mukānǐ yi. Awa, hón pǎahũ so yi, ká ù bío na á ù khuiira zoó bàrá pan yi á bío á à sǐ wée yi.» ²¹ Lé kà sǐi á yia wee khuii ho nàfòró zoo pa yi ká a máa cà hĩa le Dónbeenǐ cǔn á bío khíi wéráa.»

*Mi cà le Dónbeenǐ béenǐ vé
(Matiye 6.25-34)*

²² Bǔn món ó o wee bío lè mí ñi-kenǐnia: «Lé bǔn nòn á ì wee bíoráa bío kà á à na mia: Mi wé yí yáa mi yilera mi mukānǐ bío yi, le mi ì yí mu bè-ðĩnii wen à á dí, tàa mi sǎnía bío yi, le mi ì yí hǎ sǐ-zǐnia wen á à zǐ. ²³ Mu bon. Le mukānǐ bío po mu bè-ðĩnii, á hǎ sǎnía bío po hǎ sǐ-zǐnia. ²⁴ Mi loñ 6a khànkxonwà, 6a yí máa ðǐ bío, á mún yí máa lá ðĩnló. Ba náa mia, ká le Dónbeenǐ màhǎ pá wee ðĩnǐ 6a. A bío mínén bío ñúhũ màhǎ wi po 6a ñǐnzàwa. ²⁵ Minén tǐahũ á yia dà mí mukānǐ wizooní á à dé wán ðĩnú mí yilera yáaró bío yi so wi le? ²⁶ A bío mí yí dà dèe woon máa wé bío ðĩnú bío yi, á mí wee yáa mi yilera bío kà ðǎnǐ yi le we? ²⁷ Mi loñ le pǔilǐlè. Le yí máa sá dèe, á mún yí máa tǐ sǎ. Le ì bío mu na mia: hàrǐ o *Salomǔn lè mí cùkú búenbúen ká wón pá yí zǎ sǎ na se yú lerén 6úi yi. ²⁸ Ká le Dónbeenǐ wee donkhueé le ñǐnǐ kà sǐi, ðio wé keñ ho zuia ká ho yǐró à 6a cǐ le, à sònkú mínén á le è wé kaka máa zǐnǐ. Mi siadéro le Dónbeenǐ yi 6èntǐn fòora. ²⁹ Mi wé yí yáa mi yilera à wé ðĩn cà bío mi ì dí làa bío mi ì ñu. ³⁰ Mu bon, bǐa yí zǔ le Dónbeenǐ ho ðĩmǐjá yi lé bán wee wé ðĩn cà bǔn búenbúen fèe. Èe ká mínén mǐn Maá Dónbeenǐ wón zǔ bío ko làa mia. ³¹ Mi le mi yara sǐ le Dónbeenǐ béenǐ bío, á bío ká á le Dónbeenǐ á à na mia.

³² «Minén nùwǎ yen zàwa na á ì pan bío, mi yí zǔn dèe, lé bío á mu wó sǐna mǐn Maá Dónbeenǐ yi à le na mí béenǐ mia.

(Matiye 6.19-21)

³³ «Mi yèé mi ñii bío à sanká wǎrǐ na mi yú à na 6a ñi-khenia yi. Mi cà ho nàfòró binbirǐ na máa vé bàrá ho wáayi ká lè miten. Bǐn á 6a kǔnlowà máa ñuaa ho, á bùaa mún máa yáa ho. ³⁴ Mu bon, hen na mi nàfòró wi yi lé bǐn á mi sǎ búenbúen á à dé yi.

*Ba ton-sáwá na wee fǎnǐ mí yǐo bío
(Matiye 24.45-51)*

³⁵ «Mi zǐ mí tonló sǎ, à zǎnǐ mí fǐntéena wíoka ðĩnnáa. ³⁶ Mi wé lè 6a nùpua na pan mí ñúhũso na van mu yaamu cèenǐ bío. Ká a 6uee ðǎn pǎahũ na yi, á 6úanóúaa ho woohũ à 6a dèenǐ hén ho. ³⁷ Bán ton-sáwá so na á 6a ñúhũso 6uee yú à 6a fǎnǐa mí yǐo pan wo 6èntǐn ñúná sǐ. Le ì mǐ ho tǔiá na mia: O ñúhũso mí beere á à lá mí tonló sǎ á à zǐ ká a bío le 6a keñǐ, ká a lá ho ðĩnló á à sanká à na 6a yi 6a à dí. ³⁸ Hàrǐ ò o ñúhũso mu 6uee ðǎ ho tá tǐahũ tàa mu yáa dà bǔn wán, ká a 6uee yú 6a ká 6a yǐo fá á kará pan wo, se bán ton-sáwá so ñúná 6èntǐn sǐ.

³⁹ «Mi zǔ le ká le zǐi 6ànsó lá wee wé zǔrǐ o kǔnlo 6uenló pǎahũ, ó o lá máa wé è díá ó o máa zo a zǐi. ⁴⁰ Minén mún tǐnǐ mí yǐo, lé bío ó o *Nùpue Za khíi 6uen ho pǎahũ na á mí yí máa dé le o 6uen yi.» ⁴¹ O o Piere tǔara a yi: «Núhũso, le wàhiire mu á ù wà nòn warén wa ðòn yi lé, tàa lé 6a nùpua búenbúen á le wà nòn yi?»

⁴² O o Yeesu bía nòn wo yi: «O ton-sá na yí máa lé mí ñúhũso món, na háçirǐ wi le o yén? Lé yia ó o ñúhũso á à bàrá mí zǐi tonni ñúhũ wán, le o wé sanká ho ðĩnló na mí zǐi nùpua lè mí ñi-kénǐ kénǐ yi ho pǎahũ na mu ko yi, ⁴³ ó o wee sá ho tonló mu ó o ñúhũso bǐnǐa

6ueé kúaa wán. O ton-sá mu ɲúhú sí. ⁴⁴ Le í mǐ ho túiá na mia: O ɲúhúso á à bàrá a mí bǐo búenbúen ɲúhú wán.

⁴⁵ «Ká a ton-sá mu díá ò o wee bío mí yi: «Í ɲúhúso míana ò o máa buen.» O o wǎa hǐnɔn wee ha mí ninzàwa ton-sáwá, 6a báawa lè 6a háawa, á wee dí ká a ɲu khée, ⁴⁶ wón ton-sá so 6a ɲúhúso khíi buen le wizonle na ó o yí zū yi, lè ho pǎahú na ó o yí dó yi. Ká a ɲúhúso mu khíi 6uee dǎn, ó o 6ueé beé o lò làa sòobéε, ká a pá à dé o 6a ton-sáwá na ló mí ɲúhúso món tǎhú.

⁴⁷ «O ton-sá na zū mí ɲúhúso síi bǐo, ò o yí wíokaa mítén á yí wó mu làa bǐo ó o lonnáa mu, wón á ho haró ò ní. ⁴⁸ Ká yia yí zū mí ɲúhúso síi bǐo, ò o wó há wén-kora á 6a ko 6a ha, wón haró máa tà máa ní a làa yia so bǐo. Yia 6a nɔn mu bǐo na boo yi, á 6a khíi fé bǐo boo cǔn, á yia 6a kàràfáa mu bǐo na boo yi, á 6a khíi tùa yi làa bǐo po bún.

Ho kharó lè lé citi bǐo

⁴⁹ «Lé ho dǎhú á í buan wa 6ueé dé ho tá yi, á í bènɛn lá wi à ho dèení zà! ⁵⁰ Ká í màhá ko à í kǎa lònbe-beenǐ búí yi, á í hácirí bènɛn lúnkaa mu bǐo yi, ká mu yí wó yí wó, á í máa yí íten.

(Matiye 10.34-36)

⁵¹ «Mi wee leéka le í buara wà 6ueé dé héerà ho dí mí ɲá yi le? Bùéé. Le í bío mu na mia: Lé há bíoní á í wà 6ueé kúee á à kheéráa 6a nùpua. ⁵² Bǐo kà wán á 6a nùpua nùwǎ hònú na wi le zǐi dà-kéní yi á à kha. Ba nùwǎ tǐn á à fi lè 6a nùwǎ ɲun na so, á 6a nùwǎ ɲun á mún ò fi lè 6a nùwǎ tǐn mu. ⁵³ O maá máa wé sí lè mí za, ó o za mún máa wé sí lè mín maá. O nu máa wé sí lè mí hǐnló, ó o hǐnló mún máa wé sí lè mín nu. O bùaa háa máa wé sí lè mí yàró háa, ó o yàró háa mún máa wé sí lè mín bùaa háa.»

(Matiye 16.2-3)

⁵⁴ Bún món ó o wee bío lè 6a zǎamáa: «Hen ká mi mɔn ká há dùndúio wee vá kúee mín wán lè le wii tènǐi, à mi le ho viohó ò tè, à mu bèn wé làa bún. ⁵⁵ Hen ká mi mɔn ká ho pinpiró wee lé lè le wii hènǐi bàn nín-káahó à buen, à mi le ho wunwuró ò keǐ, à mu bèn wé làa bún.* ⁵⁶ Ni-khàwa yén! Mi wee loǐ ho tá lè ho wáayi à zǔǐnǎa bǐo wee wé pònna. A léé webio nɔn á mu bǐo na wee wé lòn bǐo á mí yí zū máa zéení kúará?

(Matiye 5.25-26)

⁵⁷ «Léé webio nɔn á mínén mi beere yí dà máa hueeka mu bǐowa mín yi à zǔǐnǎa bǐo téréenna. ⁵⁸ O búí lá wó khon lè mi ninza síi, ó o von fo le cítí yi, à ùnén na wó khon bánbá à ù fèn wé le ɲii dà-kéní lè mi ninza mu ho wǎhú wán ká mi dǐn yí vaá dǎn. Ká bún mía ó o vaá dé fo o cítí-fi ní yi, á wón bèn á à yèrémá khíi dé o paro ní yi, á wón ò dé ho kàsó yi. ⁵⁹ Le í bío mu na mia: Ho kàsó mu á fo máa lé yi hùúu ká ù yí wǎ le wárí na fo ko á ù na búenbúen á yí tíira ɲii.»

13

Le vǐndèε na yí máa ha wǎhiire

¹ Mu pǎahú, á nùpua nùwǎ yɛn búí ló 6ueé wee bío ho Kalileesa búí bǐo là a Yeesu, bíá ó o *Pilaate na wi ho *Zudee kǎhú ɲúhú wán á nɔn le ɲii 6a bó ká 6a dǐn wee wé mu hámu. ² O o Yeesu bíá nɔn 6a yi: «Mi wee leéka le bán nùpua so lé bíá hǐa wee wé mu bè-kora po ho Kalileesa na ká á nɔn 6a bǐo wóráa ká síi le? ³ Bùéé. Ká mínén mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ò hí lè 6a bǐo, le í bío mu na mia. ⁴ Tàá mi wee leéka le 6a nùpua píru hètǐn na ho Silowee nónwíohú hǐa tò ɲá yi á 6a húrún lé bán hǐa wee wé mu bè-kora po ho Zeruzalεmu nùpua na ká le? ⁵ Bùéé. Ká mínén mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ò hí lè 6a bǐo, le í bío mu na mia.» ⁶ Bún món ó o wà le wǎhiire na ká nɔn 6a yi: «Nii búí hǐa fá le vǐndèε búí na 6a le *fikiyée mí vǐnsǐa buahó yi. Wizonle búí ó o le mí 6ueé loǐ le mí ò

* **12:55** Ba zúifúwa kǎhú bío síi wi mí dòn lè warén bǐo. Mu yámú ɲumu wi lè le wii tènǐi. Lé làa bún á ho viohó wee wé lé yi buennáa. Ká le wii hènǐi bàn nín-káahó á ho tá henǐ bùaa yi. Lé làa bún á ho wunwuró wee wé lé yi buennáa.

yí bia ho wán á à khò le, ó o ìueé khon. ⁷ O o wáa wee bío le mí ton-sá: «Bíò kà le mu lúlúio bíò tìn ká ì sansan le ì ìueé khò le vǐndè mu na kà bia, à ì ìuee khe. Mu jùhù míá à ì díá le à le fé le lùe káamáa. Búe le.» ⁸ O o ton-sá bíá nòn wo yi: «jùhùso, díá lé ho dueera loń, ká ì ì búnú le jùhù á à kúee ho duioró yi. ⁹ Nún-sí á lóhóló ká le è ha. Ká le wáa yí han làa bún, à ù màhá búe le.»»

O Yeesu wéera há-mónkú búí ho Sabaa zon

¹⁰ Mu háa wó *Sabaa búí zon ká a Yeesu wee kàrán 6a nùpua ho kàránló zii yi. ¹¹ Mu zon à háa búí wi bún á lò yí here yú há lúlúio píru hētín. O cíná búí wó a là a mónkú ó o yí dà máa híní máa yòó muin. ¹² Bíò ó o Yeesu mən wo, ó o von wo á ìueé bíá bíò kà nòn yi: «Háa mu, fo wáa yú ūten ū vǐmú níi yi.» ¹³ O o yòò bò mí níni o wán, ó o dèenía hínən yòò muina đín á wee òuaaní le Dónbeení. ¹⁴ Ká ho kàránló zii jùhùso màhá yí wara mu, lé bíò ó o Yeesu wéera vǎnváro ho Sabaa zon, ó o bíá nòn 6a zǎamáa yi: «Há wizooní bíò hēzín lé hǎn á ho tonló ko à ho wé sá yi ho yàwá jùhù yi, á mí wé òuen le 6a wéé mia hón pǎahú so yi, ká mí yí wé mu há wizooní bíò hējun níi na le ho Sabaa zon yi.» ¹⁵ O o Nùhùso bíá nòn wo yi: «Nì-khàwa yén! Mìnén á yǎa yí máa fee mí nàa tàá mí sǔnpèení à lée juií ho Sabaa zon lée wéé? ¹⁶ O háa na kà na lé o *Abarahaamu mènmaní búí na ó o *Satāni can há lúlúio píru hētín yi á so lá yí ko ò o fee díá ho Sabaa zon le?» ¹⁷ Dén bíoní so na ó o Yeesu bíá á dó há nǐyio bíá làa wo wee wǎaní yi. Ká 6a zǎamáa na wi bún búenbúen bán 6èn wee zǎmaka mu bè-tentewà na ó o wee wé bíò yi.

Ho mútáàdè beere le le ja-fini wǎhio

(Matiye 13.31-33; Maaki 4.30-32)

¹⁸ O Yeesu bíniá bíá bíò kà: «Le *Dónbeení bēení á bonmín làa webio? Lée webio á ì dà à tée làa de? ¹⁹ Le bíò bonmín le ho mútáàdè* beere na ó o níi búí dù mí vǐnsia buahó yi, á le ló á hínən yòò wó mí vǐndè-beení, á 6a jǐnzàwa wee tá mí lenna yi.» ²⁰ O o pá bíni bíá bíò kà: «Lée webio á ì dà à tée le Dónbeení bēení? ²¹ Le bíò bonmín le le ja-fini na ó o háa búí zúnzúio kúaa mu dǔmu kiloowa 6óní làa hònú yi á khan bàrá á mu ló.»

Ho zoró le ho zǔanii na finia bíò

(Matiye 7.13-14, 22-23)

²² O Yeesu háa tò há ló-beera le há ló-zàwa yi á wee kàrán 6a nùpua ká a va le ho Zeruzalēmu cǎn. ²³ O o búí tǔara a yi: «Nùhùso, bíá á à kǎní yínón 6a à wé 6a ní-dòndáa le?» O o bíá nòn 6a yi: ²⁴ «Mí bánbá à mí zo le ho zǔanii na finia. Le ì bíò mu na mia: Ba nùpua cērèe khíi cà ho zoró yahó ká mu yǐo máa lé. ²⁵ Ká a zii 6ànso khíi hínən á vá mí woohú pon á dó, à bún mìnén lée wi ho khūuhú á wee búanbúa ká mí ì bíò bíò kà: «Nùhùso, hén le wa zo.» O ò bíò o na mia: «Í yí zǔ mí léenii.» ²⁶ A mí 6èn á à bíò o na a yi: «Eee! Ká wa jǎn páania dú á jun làa fo, á fo mún kàránna 6a nùpua wa lóhó bonfúaa yi.» ²⁷ O o tìn á à bíò ò na mia: «Mí vá lé ì nǐsǎní, bè-kora wérowà yén! Í yí zǔ mí léenii.»

²⁸ «Ká mí khíi mən o Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu le le Dónbeení jǐ-cúa fērowà búenbúen le Dónbeení bá-zàmu yi à mìnén 6a lée kúaará ho khūuhú, á mí ì wá á yiwa à vá bún. ²⁹ Ba nùpua khíi lé ho đímíjǎ kúarǎa búenbúen yi á ìueé kēení ká 6a à dí ho sǎnú le Dónbeení bēení dǐnii. ³⁰ Bún ká bíá dú ho món ho zuia khíi wé 6a ya-díwá, ká bíá dú ho yahó ho zuia 6èn khíi wé 6a món-díwá.»

O Yeesu varákaa wee va le ho Zeruzalēmu cǎn

³¹ Hón pǎahú so yi á 6a *Farizíewa nǔwǎ yén búí vá ìueé 6ó a Yeesu yi á wee bíò làa wo: «Héyí! Híní lén hen à va lòn-veere, lé bíò ó o *Heroode wi ò o búe fo.» ³² O o bíá nòn 6a yi: «Mí lén va à bíò na wón cawan† so yi: «Í wee ja 6a cínáwa á mún wee wéé 6a vǎnvárowà

* **13:19** Ba zúifùwa cǎn á ho mútáàdè beere lé đio ka cǐnú. Ba wee wé ni ho 6àn bia kúee le zéeni yi, à le símu wíoka dé wán. † **13:32** Ba zúifùwa cǎn ó o cawan lé yǎa 6èn héra làa bíò ó o zanká hérarǎa warén cǎn bíò síi.

ho zuia lè ho yǐró, ká mu wizooní tǐn zòh à ì tí í tonló jii. ³³ Ká í màhǎ ko à ì lá í wǎhǔ lén ho zuia lè ho yǐró lè ho yǐró níi ló, lé bǐo mu yí se à le *Dónbeení jì-cúa fεero hí lòn-veere ká mu yínǎí ho Zeruzalεemu yi.»

(Matiye 23.37-39)

³⁴ «Éee Zeruzalεemusa! Minén na wee búe le Dónbeení jì-cúa fεerowà, á wee lèeka bǐa le Dónbeení wee tonka mi cǎn lè hǎ huua à búe. Lée zen cúa-yen á ì wi à ì vá mia kúee mín wán làa bǐo ó o kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mía tá bǐo síi à mi yí tà mu! ³⁵ Awa! Le Dónbeení á à pǐ mia hùú. † Le í bío mu na mia: Mi máa bǐnǐ máa mi mi fúaa nǎnzòh na mi khii wee bío bǐo ká: «Le le Dónbeení dúbua yǐa bò o buen o Núhúso yèni yi.Š.»»

14

O Yeesu wεéra vǎnváro búii ho Sabaa zòh

¹ Ho *Sabaa búii zòh ó o Yeesu á ba *Farizǐewa jǐhúso búii von lè ho dǐnló mí zii. A bǐa wi bǐn fá mí yǐo wo yi le mí ì loí bǐo o ò wé. ² A bǐn ò o níi búii na mu vǎmú búii tò ó o sǎnía lon á dǐn o yahó. ³ Ó o Yeesu lá le bíoní ò o tǔara ho *làndá bǐo zéenilowa lè ba Farizǐewa yi: «Wa làndá yi á nǔpue so dà à wεé vǎnváro ho Sabaa zòh le?» ⁴ A ba yí bía, à ba dǐn búirín. Ó o Yeesu wǎa buan wo yi, á wεéra, ò o le o lén khíbo. ⁵ Bǐn món ó o wee bío làa bǐa wi bǐn: «Minén á yǐa za tàá o nàa tò le buii yi ó o máa dèení máa suee wo fùafùaa hàrí mu wé ho Sabaa zòh lé o yén?» ⁶ Ó o búii mún yí dàrna dèe yí bía mu dǎní yi.

Bǐo wi ho yahón lùà lè ho mónén lùà kεeníló yi

⁷ Bǐn món á bǐo ó o Yeesu mǎn à bía ba von wee yi ho yahón lùà à kεení yi, ó o wà le wǎhiire na ká nǎn ba yi: ⁸ «Hen ká a búii von fo mí yaamu sǎnú dǐiní, à ù yí dèení yí vaa kεení ho yahó, lé bǐo mu dà a wé le o búii na jǐhú wi po fo á ba mún von. ⁹ A fo ò kεení ù zàamu ká yǐa von mia mi nùwǎ jǐn á buée wee bío làa fo: «Hǐnǐ à ù na le lùe yǐa ká yi.» A fo màhǎ à còoní ì hǐnǐ lé ù nǐyio á à lén khii kεení ho món. ¹⁰ Ba wé von fo làa bǐn síi, à ù buee khii lii kεení ho món, ká yǐa von fo buee dǎn, o ò bío ò na foñ: «Wán bǐnlo, hǐnǐ buee yòo kεení ho yahó.» Hón pǎahǔ so yi bǐn ká bǐa ba von mu yaamu sǎnú dǐiní búenbúen á à mi bǐo ba bùaaníanaa fo. ¹¹ Lé bǐo á nǔpue lée nǔpue na wee yòoní mítén wón à le Dónbeení á à liiní. Ká yǐa wee liiní mítén wón à le è yòoní.» ¹² Bǐn món ó o yèrémáa wee bío làa yǐa von wo: «Hen ká fo wé le fo ò ve nǔpua à ba buee dí ù cǎn, à mu wé wisoni yi tàá ho tǐnǎahǔ, à ù yí le mu wé mǐn bǐnlowà, lè mǐn zàwa lè mǐn temínlowà, tàá mi nǐnzàwa bío bǎnsowà. Lé bǐo ba khii dàñ fo ò ve làa bǐn bǐo síi á à dé bǐo fo wó nǎn ba yi lahó yi. ¹³ Ká fo wíokaa ho dǐnló ho sǎnú bǐo yi á le fo o ve lè ba nǔpua, à ba nǐ-khenia, lè ba mùamúawà, lè ba lóní lè ba muuwwà lé bán à ù ve. ¹⁴ Ká fo wó bǐn, á ù bǐo á à wé se, lé bǐo á bán yí dà mu síi máa wé máa na foñ. Le Dónbeení le dǐo khii sǎání foñ bǐa wó mu bè-tentewà vèeró zòh.»

Bǐa ba von lè ho dǐnló wǎhiire
(Matiye 22.1-10)

¹⁵ Bǐo á bǐa làa wo páanía wee dí nǐ-kéní jǎ hǎn bíoní so, ó o bía nǎn o Yeesu yi: «Yǐa khii kεení le *Dónbeení bεení dǐnló dǐiní bèn tǐn bǐo se.» ¹⁶ Ó o Yeesu bía nǎn wo yi: «Nǔpue búii hǐa le mí ì dí sǎn-beení, ó o fèra bía mu nǎn ba nǔpua cèrèe yi. ¹⁷ Bǐo ho dǐnló mu dǐró pǎahǔ dǎn, ó o le mí ton-sá vaa bío na bǐa ó o von yi: «Mi hǐnǐ buen, lé ho dǐnló wíokaa vó pan mia.» ¹⁸ A ba lè mí nǐ-kéní kéní yú bǐo ba à bío máa buennáa. O nín-yání nǔpue bía nǎn o ton-sá yi: «Sábéré, í bèn tǐn yí dà máa buen; í yà ho mǎhǔ lòn bǐo, á ì ko à ì vaa loí ho.» ¹⁹ Ó o búii wón bía nǎn wo yi: «Sábéré, í yà ho varó nàwa bùaa píru, lé bán á ì wi à ì dǐndí loí.» ²⁰ Ó o nǐ-kéní wón bèn bía: «Í yan lòn bǐo á ì bèn tǐn yí dà máa buen.» ²¹ Ó o

† 13:35 Mi loí Zeremii vǎahǔ 12.7, 22.5   § 13:35 Mi loí Lení vǎahǔ (Psaumes) 118.26.

ton-sá mu bíníá buée bíá mu búenbúen nɔn mí jùhúso yi, á wón síi cá, ó o bíá nɔn wo yi: «Wáa bánbá lén va 6a nùpua fèminló lara yi, à zo ho lóhó bonfúaa yi, à 6a ñi-khenia, 6a mùamúawà, 6a muiwà lè 6a lóní na fo ò fèráa mín bín à ù 6ua buennáa.»²² Mu ù dé mí yi, ò o ton-sá bíníá buée wee bíó lè mí jùhúso: «Bíó fo le í wé á í wó ká há lùà búí màhã pá ká.»²³ O o bíá nɔn mí ton-sá yi: «Wáa héε lá há wána, à léka há manawà yi loń, ká ù fò mín làa nùpua na, à ù bíó búe 6a júná le 6a buen í zii, bèra a na à le sí.»²⁴ Le í bíó mu na mia: Bía á í von ho yahó búenbúen á ñi-kéní kà á í ðínló mu máa zo jii.»

O Yeesu bèrɔ yi bíó
(Matiye 10.37-38)

²⁵ Páahú búí ó o Yeesu lá ho wáhú á 6a zámáa bò a yi, ó o yèrémáa wee bíó làa ba:
²⁶ «Yia le mí ì buen í cón, ká 6ànso yí pã mín maá, lè mín nu, á yí pã mín háa lè mí zàwa, á yí pã mín zàwa lè mín hínni, á yáá pá yí pã míten mí bæere, á 6ànso yí dà máa wé í ñi-kenínii.²⁷ Yia yí máa lá mí *kùrúwá pí* à bèráa mií, wón 6ànso yí dà máa wé í ñi-kenínii.²⁸ Hen ká minén ó o búí lá le mí ì so le zì-beeni, ó o so máa keení ká a máa le mí yi le wárí na o ò dé le yi bíó yi, à loń ká ðío wi o cón á dà le wee so á à buée le? ²⁹ Ká bún pã ká a fàrá le jùhú á le yí ðáńna yí 6on, jún-sí á bía wee mi le wé è yáa mí jini yi á à na a yi ká 6a à bíó: ³⁰ «O ñii na kà son mí zii hūńia yi ò o yí ðáńna le yí buéera.»

³¹ «Mu mún lée dà-kéní là a béε búí na á 6a ninza béε ló wà buée tá le há hía. O so máa keení ká a máa loń le mí dásíwá muaaseé píru á dà wee sánsá mí zúkúso dásíwá muaaseé 6óní na wà buée fi làa wo le? ³² Ká a zū le mí yí dà mu, o ò fèn ñ tonka 6a nùpua á 6a à khèn vaá sí a yahó á à tùa wo yi làa bíó ó o ko ò o wé na a yi, à bè yi yíráa ho héera.»³³ O o Yeesu wáa bía: «Mi le mi yiwa sese. Minén ó o búí yí dà máa wé í ñi-kenínii ká 6ànso yí pã bíó wi o cón búenbúen.»

Mu yámú na pánká mia bíó
(Maaki 9.50)

³⁴ «Mu yámú yoo. Εε ká mu yámú yonyoró hía ló mu yi, á 6a à wé kaka á mu ù bíní ñ zoráa.† ³⁵ Mu cúnú wáa mia, mu yí dà máa yèrémá máa wé bíó búí ho tá yi, á mu mún yí dà máa wé duioró. Ba wé yénní mu kúia. Yia wee jí bíó, à wón jí bíó bía sese.»

15

O pio na vúnun á bíníá yú wáhiire
(Matiye 18.12-14)

¹ Wizonle búí á ho *lànpo féwá lè 6a bè-kora wérowà vá buée kíníá o Yeesu yi á wee jí a bíní. ² Bíó 6a *Farizéwa lè ho *lándá bíó zéenílowa mɔn mu á 6a sía wee cí á 6a wee bíó mín yi: «Mi loń, o nùpue mu mána mín lè 6a bè-kora wérowà á wee dí làa ba.»³ O o Yeesu wà le wáhiire na kà nɔn 6a yi: ⁴ «Minén ó o búí pia khímàni lá wi, ó o yà-kéní wó wó séra vúnun, ó o so máa kúia 6a khímàni yà-kéní mia na ká le dùure yi ká a máa vaá càńka yia vúnun fúaa o yú a le? ⁵ Ká a hía vaá yú a, ó o síi ñ wa wa á à lá a yòó pí á à khíboráa. ⁶ O buée dženíi o ò ve mín bínlowà làa bíá làa wó 6ó mín yi á à bíó ò na yi: «Í pio yà-kéní na lá vúnun á í wáa cà yú. Mi le wa páaní zámaka mu bíó yi.» ⁷ Le í bíó mu na mia: Lé ká síi á le sí-wεε mún ñ wéráa hen na le Dónbeeni lè mí tonkarowà yòó wi yi, o nùpue ñi-kéní na khú mu bè-kora wérowà yi bíó yi, á à poń 6a ñi-tentewà khímàni ñi-kéní mia na màkóo mia ho yèrémálo yi.»

O hãa na wén-hãnló vúnun ó o cà yú bíó

* 14:27 Mi loń Matiye vūahú 10.38 † 14:34 Hón páahú so yi ká mu yámú á yí máa ce sese. Mu bíowa búí hía lúnkaa mu yi. Lé bún nɔn á mu yonyoró hía wee wé lé mu yi ká mu búí pá ká à 6a lá lée kúia.

⁸ «Tàá ká a háa búí wén-hāani bïo píru lá wi, ó o wó wó vīinia le dà-kéní, ó o so máa dé le fntāni á máa sàa mí zīi ká a cà le kùarāa búenbúen yi fúaa o yú le le? ⁹ Ká a yú le o ò ve mín bñlowà làa bīa làa wó bó mín yi á à bío ó na yi: «I wén-hñnló na lá vñnun á ĩ yú. A mí le wa páani zāmaka mu bïo yi.» ¹⁰ Le ĩ bío mu na mia: Lé ká síi á le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà sía á à warāa o bè-kora wéro ñi-kéní na khú mu bè-kora wéro yi bïo yi.»

O za na van vñnun wāhiire

¹¹ Bñn mñn ó o Yeesu pa bñnia bīa bïo ká: «Ñii búí zāwa nūwā ñun hīa wi. ¹² Wizonle búí ó o fēeso bīa ñon mín maá yi: «I maá, sanka wàn kīa à ũ na ĩnén bïo.» O o maá bèn sankaa mí nāfòró á ñon mí zāwa nūwā ñun mu yi.

¹³ «Wizooní bïo yen bñn mñn, ó o fēeso yēera bïo ó o yú búenbúen á lá wári ò o wà van ho kōhũ búí na dāni nāyi. Bïo ó o vaá wi bñn ó o zon mu koomu yi á yāara mí wári búenbúen véenia. ¹⁴ Pāahũ na ó o wári mu yāara wó yi, à bñn le hñn-sūmúí búí ló ho kōhũ mu yi, á mu bïo búenbúen hñni wee tè o. ¹⁵ O o vaá yú ho kōhũ mu nùpue búí á wón le o wé vaa pa mí ñonbùεeni mí mōhũ yi. ¹⁶ A ba ñonbùεeni dñnló ó o síi wee bñni vá yi lè ho díró ká nùpue mähá yí máa na ho wo yi.

¹⁷ «Ó o hácirí bñnia buara bïo ó o wó khīina wán, ó o zūna le mí wó khon, ó o wee bío mí yi: «Wàn maá ton-sáwá búenbúen wee dí ho dñnló sa mítén, à ĩnén wón buée wee hí hen lè le hñni. ¹⁸ ĩ bñni ĩ va wàn maá cñn á vaá bío ò na a yi: I maá, ĩ bñntñn wó khon lè le Dónbeenĩ á mún wó khon làa fo, ¹⁹ á ĩ wāa yí ko à ũ bñni bua mi lè ũ kùrú za tenii bïo, ká ũ bua mi lè ũ ton-sá bïo síi.» ²⁰ O o wāa hñnōn wà ñon mín maá zīi. Bïo ó o khēra yòó ló lua, á bàn maá fēra mōn wo, ó o makári buan wo yi làa sòobēε, ó o lùwa wee sí mí za mu yahó á vaá wīira a kùkà á wee bèéni yi. ²¹ O o za wee bío làa wo: «I maá, ĩ wó khon lè le Dónbeenĩ á mún wó khon làa fo. I yí ko à ũ bñni bua mi lè ũ kùrú za bïo síi.» ²² Ká bàn maá mähá bīa ñon mí ton-sáwá yi: «Mi bánbá zoo lonka à mi lén ho báká beenĩ na se po hīa ká à buée léε zīni làa wo. A mi dé le nñn-kízà-fbεεre o nñn-kíza yi, à mún zīni a lè hā nakāa. ²³ Mi léε lén o ñon-bòohũ na ñini wi à búε à wà dí ho sñnú à wεé wa sía. ²⁴ Lé bïo, á ĩ za mu lá ka lòn ñii na húrun ká a bñnia vèera. O lá vñnun, á ĩ bñnia yú.» A ba wāa cūaana ho sñnú díró.

²⁵ «Bñn búenbúen wee wé ká a ñii mu za kñle so van há mana. Bïo ó o ló há mana yi buée wee sùará mín zīi, ó o wee ñii há sía lè ho yoró sá. ²⁶ O o dñn ò o von o ton-sá búí tūara yi làa bïo wee wé bàn lún yi. ²⁷ O o ton-sá bīa ñon wo yi: «Lé mñn fēε bñnia buara, á mñn maá léra a ñon-bòohũ na ñini wi á bó, lé bïo ó o za bñnia buara lè le lòn-hebúεe.» ²⁸ O o kñle so dēenia síi cā bñn wán á henbuaa le mi máa zo. A bàn maá ló le mi léε yanka a ò o buée zo. ²⁹ Ká a mähá bīa ñon mín maá yi: «Lon, ĩnén sá ñon foñ há lúlúio cèrēε yi, á harí wizon-kéní á ĩ dñn yí pá ũ ñii, ò o vio za sāani á ũ yāá pá dñn yí ñon mñn le ĩ dí lè ho sñnú lè wàn bñlowà. ³⁰ A ũnén za na lá ũ níi bïo vaá yāara véenia ba há-kora wán bñnia buara, á ũ mähá le ba lén o ñon-bòohũ na ñini wi búε.» ³¹ A bàn maá bīa ñon wo yi: «I za, ĩnén làa fo páania wi mín wán fēεε, á bïo á ĩ te búenbúen bïo sá foñ. ³² Ká wa mähá ko wa dí ho sñnú à wεé wa sía, lé bïo á mñn fēε mu lá ka lòn ñii na húrun á bñnia vèera. O lá vñnun á ĩ bñnia yú.»»

16

O ton-sá kohó na hácirí wi wāhiire

¹ Bñn mñn ó o Yeesu wee bío lè mí ñi-keninia: «Nāfòró bánso búí hīa lá nùpue búí bàrá mí tonni ñuhũ wán. Wizonle búí á ba buée bīa ñon wo yi le o ton-sá mu wee yāa o níi bïo dàkhīina. ² O o von wo buée wee bíorāa: «Bïo á ĩ ñá ũ dāni yi á so bon le? Wāa wa lá bïo á ũ wó búenbúen bàn càtīi, bñn mñn á wa à kúia mín. A ũ tonló wó ĩ cñn zuia.» ³ O o ñii wee bío mí yi: «Eee! I ñuhũso wāa léra mi mí tonni sáró yi á ĩ ñi wé kaka? Bïo ho varó á ĩ yí dà bïo, á ho hēε fio mún ñiyio wi mñn. ⁴ Awa, ĩ wāa zū bïo á ĩ wé ká ĩ tonló yāara á ĩ pá à

yí 6a 6úi na à 6ua mi.» ⁵ A 6iá 6úen6úen na 6a 6úhúso kení wi yi ó o von lè mí nǐ-kéní kéní. A yíá 6uara ho yahó ó o tùara yi: «I 6úhúso kee na wi foñ lé le yén?» ⁶ A wón 6iá: «Lée oliivewa bia 6iló 6àrikónwa khímàni.» O o 6iá nòn wo yi: «Lii keení fùafùà. Fé ù kee vūahú à ù túa: 6iló 6àrikónwa 6úará-6un làa píru.» ⁷ O o 6inía tùara a 6úi yi: «A ùnén 6èn kee lé le yén?» A wón 6iá: «Lée 6ínlò 6órókówá khíá-hònú.» O o 6iá nòn wo yi: «Fé ù kee vūahú à ù túa: 6ínlò 6órókówá khíá-náa.» ⁸ 6iò ó o ton-sá mu yí téréna ká 6a 6úhúso màhá pá khòniá wo há héní na ó o yú 6iò yi. Lé 6iò á ho 6ímí6á na ká nùpua zū mín 6uaró á po mu khoomu nùpua.»

⁹ O o Yeesu mu 6inía 6iá: «Le í 6iò mu na mia: Mi wé yú ho 6ímí6á nàfòró à mi wé wé 6iò mi ì yíráa 6a 6ónlowà làa ho, ká ho khii vó mi cón, á 6a à fé mia á à zoráa le mukāñi na máa vé lahó yi. ¹⁰ Yíá yú mu 6iò na 6ínú ó o zūna mu 6uaró, wón 6a nòn 6iò boo yi ó o mún n zūn mu 6uaró. Yíá yí téréna mu 6iò na 6ínú yi, ó o mún máa téréna mu bè-beera yi. ¹¹ Ká mi yú ho 6ímí6á nàfòró á mi yí zūna hón 6uaró, á lée wée á à tá à na ho nàfòró tente mia? ¹² O nǐ-veere 6iò na 6a kàràfáa mia á mi yí zūna 6uaró, á mi kùrú 6iò á 6a mún máa na mia.

(Matiye 6.24)

¹³ «Ton-sá woon yí dà máa sá máa na 6únása nùwā 6un yi. O ò 6in o nǐ-kéní, ká a wañ yíá so. O wé è 6í a nǐ-kéní 6ioní, ká yíá so ó o máa kèñbi. Mi yí dà máa sá máa na le Dónbeení yi ká mi mún pá henía le wá rí càró 6iò.» ¹⁴ 6iò 6a *Farizléwa 6á há 6ioní mu, á 6a wee yáa mí 6iní yi na a Yeesu yi, lé 6iò á 6a dó mí sía le wá rí càró yi dàkhíina. ¹⁵ Ká a Yeesu màhá 6iá nòn 6a yi: «Minén wee wé míten lè 6a nǐ-tentewà 6a nùpua yahó, èè ká le Dónbeení dén zū 6iò wi mi yiwa, lé 6iò á 6iò 6a nùpua wee mi à wé lè mu bè-beení á le Dónbeení yí máa tà yi.

Ho làndá lè le Dónbeení béení 6iò

(Matiye 11.12-13)

¹⁶ «O *Moyiize làndá lè le *Dónbeení 6i-cúá fèerowà vónna á pāahú wà fèèè 6ueé bó a Zān Batiisi 6uenlò yi. Wón 6uenlò 6ii lé bún á le *Dónbeení béení 6iò bueró 6úhú 6úa yi, á 6a nùpua lè mí nǐ-kéní kéní wee 6iáa mín le béení mu zoró yi wán.

(Matiye 5.18)

¹⁷ «Ho wáayi lè ho tá véro á wayi po ho làndá 6ín-za dèè na 6ínú víló.

(Matiye 5.32)

¹⁸ «Báa na díá mín háa ò o 6inía fó há-veere yan lée há-fé. A yíá fó a háa na 6àn báa díá wo á yan mún lé o há-fé.»

O nàfòró 6ànsò là a Lazaare wàhiire

¹⁹ Bún món ó o Yeesu pá 6inía 6iá 6iò ká: «Nùpue 6úi háa wi 6ín á nàfòró wi á wee zí há sí-sení na yàwá here. Wizooní 6úen6úen lée sánú díró o cón. ²⁰ Nǐ-khenii 6úi na yèni 6a le Lazaare, na sánía 6úen6úen vó lè há dokuaa á háa wee 6uee da a nàfòró 6ànsò mu khūhū. ²¹ O síi yáa wee wé vá a nǐ mu 6ínlò na wee kùenka lii kúia yi lè ho díró. A bè bún wán, á 6a booní wee wé 6uee 6enka a dokuaa. ²² Wizonle 6úi ó o nǐ-khenii mu húrun, á le Dónbeení wáayi tonkarowà 6ueé líí lá a yòó bàrá a *Abarahaamu nísání. Bún món ó o nàfòró 6ànsò mún húrun á 6a nùuna. ²³ 6iò ó o wi ho nǐ-hónbó-lóhó yi, ó o lò wee be dàkhíina. O o hoonía mí yahó le mí ì loí, ó o khèra mòn o Abarahaamu ò o Lazaare kará a nísání.

²⁴ «Ó o von wo 6ónpón: «Wàn 6úaa Abarahaamu, loí í màkárí yi à ù tonka a Lazaare le o dé mí nín-kíza 6úhú mu 6umu yi, à 6uee wéé lè í 6enle, lé 6iò á ì lò 6èntín wee be ho dōhú na ká yi dàkhíina.» ²⁵ Ká a Abarahaamu màhá 6iá nòn wo yi: «I za, le ù yi, 6iò á ù yíò fù lua á ù yú mu bè-sení cèrèè á wééra lè ù síi, ò o Lazaare 6iò wó há yinyio. Ho zuia á wón yú mí lònbee cúnú à ùnén 6èn yú le lònbee. ²⁶ Bún pá níí ló, á ho ká-be-beení wi

warén làa mia p̄ahũ, bèra a na ká b̄ia le mí ì lé hen á à khí mí c̄s̄n à 6a yí dàí mu. A nùpue mún yí dà máa lé hen na á ù khíi wi yi máa 6uen wa c̄s̄n.»

²⁷ «Ó o nàfòró 6ànsò b̄ia n̄n wo yi: «Í pá à b̄iní ì fio fo. Sábéré à ù tonka a Lazaare mu ò o lii wàn maá z̄ii. ²⁸ Wàn zàwa nùwā hònú líi wi b̄in, ò o lii ñ̄ 6a zeñ wán à bán wāa yí 6uee zo le lònbe-been̄i na kà lahó yi.» ²⁹ Ó o Abarahaamu b̄ia n̄n wo yi: «O *M̄oyiize làndá lè le *Dónbeen̄i ñ̄i-cúa f̄erowà b̄ioní wi b̄in, le m̄in zàwa mu wé ñ̄i h̄s̄n.» ³⁰ Ó o nàfòró 6ànsò b̄ia: «Wàn 6ùaa Abarahaamu, b̄in pá máa yí 6a. Hen ká b̄ia h̄urun ñ̄i-kéní 6úí lá ló lion 6a c̄s̄n á 6a à yèrémá wárá.» ³¹ Ká a Abarahaamu màhã b̄ia n̄n wo yi: «Ká 6a yí máa ñ̄i a M̄oyiize lè le Dónbeen̄i ñ̄i-cúa f̄erowà c̄s̄n, á hàrì à ñ̄i-hío 6úí vèe, á 6a pá máa tà.»»

17

Yi khà mi ninza dé bè-kohó wéró yi (Matiye 18.6-7; Maaki 9.42)

¹ B̄in m̄ón ó o Yeesu b̄ia n̄n mí ñ̄i-kenínia yi: «B̄io wee vá a nùpue dé mu bè-kohó wéró yi b̄in yí dà máa h̄e h̄úú. Èé ká ȳia màhã ñ̄i bò mu b̄io, wón á ho yéréké è sá yi. ² Hàrì 6a ca le hue-been̄i ò fonle yi à lèe dé ho muhũ yi, b̄in pá à wé wayi á à poñ le lònbee na à yí o ká mu lé orén n̄n á 6a háyúwá na kà ñ̄i-kéní 6úí wó mu bè-kohó. ³ Mi cén pa miten b̄io sese.

Mi ninza bè-kora s̄ndiaró b̄io (Matiye 18.21-22)

«Hen ká mi ninza 6úí wó khon làa fo à ù zéení a wékheró na a yi. Ká a tà le mí ì khí mu yi, à ù s̄n mu día na a yi. ⁴ Ká a wó khon làa fo le wizon-kùure yi hã zen cúa-h̄ejun, à mu lè mí dà-kéní kéní ó o wee 6uee ñ̄in ù yahó le mí ì khí mu yi, à ù s̄n mu día na a yi.»

Le s̄idéró na ka lè ho mútáàdè bèere b̄io (Matiye 17.20)

⁵ Ba tonkarowà b̄ia n̄n wo yi: «Núhũso, dé wa s̄idéró wàn.» ⁶ Ó o Núhũso b̄ia: «Hen ká mi s̄idéró na khúekhúe lè ho mútáàdè bèere b̄io á mi yàá pá lá tà le mí ì wé làa b̄io, á mi lá dà à b̄io ò na* le v̄indèe na kà yi: «Dè ho lahó na ù wi yi a vaa zoo fá ùten ho muhũ yi, á le è wé mu.

O ton-sá tonló b̄io

⁷ «Hen ká minén ó o 6úí ton-sá lá wi á wee v̄a a m̄ohũ tàá o wee pa a sáron b̄iaa s̄ii, ká a ló hã mana yi 6uara, á mi ì b̄io le o d̄en̄i 6uee k̄en̄i ò o dí le? ⁸ Ȳin̄ó b̄io ká mi ì b̄io ò na a yi le: «Sá ho ñ̄inlò na m̄i, wíoka ùten à ù lá ho 6uennáa le í dí à ñ̄i ju. B̄in m̄ón á ùnén màhã à dí ká ù ju.» ⁹ Ó so o t̄en̄i mí ton-sá mu yi b̄io 6a le o wé ó o wó b̄io yi le? B̄ueé. ¹⁰ Minén b̄io làa b̄in mún lée dà-kéní. B̄io le Dónbeen̄i le mi wé ká mi wó mu wó, à mi b̄io b̄io kà: «Wa lée ton-sáwá na á nùpue yí ko ò o na b̄io yi. B̄io 6a le wa wé lé b̄in mí dòn á wa wó.»»

O Yeesu wéera 6a 6ùeréwà nùwā píru

¹¹ B̄io ó o Yeesu wee va ho Zeruzal̄emu, ó o bò le s̄ii na wi ho *Samar̄ii lè ho Kalilee p̄ahũ yi. ¹² Ó o vaá wee s̄arà ho lóhó 6úí yi, à *6ùeréwà nùwā píru wee sí a yahó. A 6a khèra ñ̄in ¹³ à 6a wee wāamaka p̄ñp̄ñ: «Yeesu! Ñ̄i-kàránlo! Z̄ñ wa màkárí.» ¹⁴ B̄io ó o Yeesu m̄on 6a, ó o b̄ia n̄n 6a yi: «Mi lén vaa zéení míten lè le *Dónbeen̄i yankarowà.»†

* **17:6** B̄io ó o Yeesu b̄ia binbirí lé b̄io kà: «Hen ká mi s̄idéró lá 6ùaa yú ho mútáàdè bèere na c̄inú yi.» Ba zúífùwa c̄s̄n á ho mútáàdè bèere lé ñ̄i ka c̄inú po mu bè-d̄in̄i bia 6úen6úen. Ba wee wé ni ho 6àn bia kúee le zéení yi, à le s̄imu wíoka dé wán. † **17:14** Le Dónbeen̄i yankarowà mí dòn lé b̄ia h̄ia wee wé b̄io le o nùpue na mu 6ùemu v̄amú lá wi yi á wán, ó o wáa dà à zo 6a nùpua f̄ahũ. Mi loñ Levii nùwā (Psaumes) 13.49.

A bïo 6a bò mín wee va bïn, á 6a wan. ¹⁵ Bïo 6a ñi-kéní mən ò o wan, ó o bïnía tò mí laà yi á wee khòoní le Dónbeení pónpón ká a buen, ¹⁶ á buée líí búrá a Yeesu tá, á yahó 6ó ho tá yi, ò o wee dé o bákàkà. O lée Samarii ñii. ¹⁷ O o Yeesu wáa bía: «Ba mí nùwā píru búenbúen yí wan le? A 6a nùwā dènú na ká bèn zon wen? ¹⁸ Bán tñahú ó o búí yí leékaa ò o bïní buee búaaní le Dónbeení ká mu yínón ho síi veere nùpue na ká mí dòn le?» ¹⁹ Bïn mán ó o Yeesu bía nən wo yi: «Lii híni lén, à ù síidéro mií wééra fo.»

O Nùpue Za bïní buenló bïo

²⁰ Wizonle búí á 6a *Farizíewa tùara a Yeesu yi le lé ho pàahú yén á le *Dónbeení béení á à buen yi. O o bía nən 6a yi: «Le Dónbeení béení buenló yínón bïo na wee mi làa yïo. ²¹ Ba máa bío le: «Mí loń, mu wi hen» táá «Lé vaá hen á mu wi yi.» Lé bïo á mi ko à mi zũn mu le le Dónbeení béení wi làa mia wó.» ²² Bïn mán ó o bía nən mí ñi-kenínia yi: «Pàahú búí buée dā ó o *Nùpue Za wizoní dà-kéní búí á mi sía á à vá yi lè ho miló ká mi máa mi le.

(Matiye 24.23-28)

²³ «Ba à bío ò na mia: «O wi hen» táá «Lé vaá làa hen ó o wi yi.» Eε ká mi yí va bïn, mi yí lùwí mu bïo yi. ²⁴ Làa bïo ká ho viohó ñuiina ho wáyai lùe búí à mu khoomu dèení keń lùe búenbúen, lé bïn bàn síi ó o Nùpue Za bïní buenló wizonle bïo khií wéráa. ²⁵ Eε ká a màhá ko ò o lò be làa sòobéé vé, à ho pàahú na ká nùpua pí a bïo.

(Matiye 24.37-41)

²⁶ «Bïo wó a Nòwee pàahú lé bïo bàn síi khií wé o *Nùpue Za bïní buenló pàahú.† ²⁷ Ba nùpua hía wee dí ká 6a à ñu, á wee ya mín ká 6a a yéé mí zàwa mín yi fúaa nònzoñ na ó o Nòwee zon ho won-beení yi á mu ñun-beení buara buée 6ó 6a búenbúen. ²⁸ Mu mún khií wé làa bïo hía wó a Looote pàahú.‡ Ba nùpua hía wee dí á wee ñu, á wee yà ká 6a a yéé mí bïowa, á wee dí ká 6a a so. ²⁹ Eε ká nònzoñ na ó o Looote ló ho Sodòmumu yi, á ho dāhú lè ho kíribí ló ho wáyai á tò 6a wán, á 6ó 6a véenia. ³⁰ Lé bïn bàn síi mún khií wé nònzoñ na ó o Nùpue Za ko ò o mi wán. ³¹ Mu zoñ à yia wi mí zii lòho yí bío le mí ì lii á zoó khiii mí sía, à yia há mana yi mún yí bío le mí ì bïní ì buen mí zii. ³² Mi leéka a Looote bàn háa bïo.* ³³ Yia wi ò o fení mí mukānī wón á à vīnī le. Ká yia vīnīa mí mukānī wón á à yí le.

³⁴ «Le í bío mu na mia: Mu zoñ tñāhú á 6a nùpua nùwā ñun na páania dūma le dāmu dèe dà-kéní wán, ó o ñi-kéní á à fé è lénnáa, ká yia so á à día. ³⁵ Ba háawa nùwā ñun na páania wee ni mu bïo, ó o ñi-kéní á à fé è lénnáa, ká yia so á à día. ³⁶ [Ba báawa nùwā ñun na wi há mana yi, ó o ñi-kéní 6a à fé è lénnáa, ká 6a à día a ñi-kéní.] ³⁷ O o ñi-kenínia tùara a yi: «Núhúso, lé wen á mu ù wé yi?» O o bía nən 6a yi: «Hen na ó o yà-híni día yi, lé bïn á 6a dùbúawá wee wé fè mín yi.»

18

O maháa là a citi-ñi wāhiire

¹ Bïo ó o Yeesu wi ò o zéeni lè mí ñi-kenínia le 6a ko 6a wé fio féεε à bàra yí tè hùúu, ó o wà le wāhiire na ká nən 6a yi: ² «Citi-ñi búí hía wi lóhó búí yi. O yí máa zón Dónbeení, á mún yí máa kñnbi nùpue. ³ Maháa búí mún hía wi ho ló-kéní mu yi á wee buen o ñii mu cón féεε à buee bío bïo ká na a yi: «Mí ínén le í fioso tūiá.» ⁴ O wó mu míana ò o ñii mu wee pí a bïo. Ká mu màhá a va à yí, ò o sá san ó o wee bío mí yi: «Í yí máa zón le Dónbeení, á í mún yí máa kñnbi nùpue bïn bon, ⁵ ká a maháa na ká bèn tñ lan mií dàkhíina. Í ì wé bïo ó o wee cà, ò o wé yí buee ñin sεé mi.» ⁶ O o Núhúso bïnía bía nən 6a yi: «Mí loń bïo ó o citi-ñi-kohó mu na ká wó. ⁷ Mi wee leéka le le Dónbeení so máa na ho tūiá síni bía le hueekaa yi na wee ve le pónpón le wisoni lè ho tñāhú yi le? ⁸ Le í bío mu na mia: Le è

† 17:26 Mí loń Bïo Núhú Búeení vūahú (Genèse) 6–9 § 17:28 Mí loń Bïo Núhú Búeení vūahú (Genèse) 19 * 17:32 Mí loń Bïo Núhú Búeení vūahú (Genèse) 19.26

na ho tũia s̄ini 6a yi ho p̄ahũ na mu ko yi. Eε ká a *Nùpue Za màhá khii b̄inia 6uara, ó o 6ueé yí 6a nùpua na dó mí s̄ia le Dónbeenĩ yi ho tá wán le?»

O Fariz̄ie là a lànpo fé wahiire

⁹ O mún b̄inia wà le wahiire 6úi á bò b̄ia wee leéka le mí térinna à 6a wee zuañ b̄ia ká yi wán: ¹⁰ «Nùpua nùwã ñun 6úi h̄ia wà yòó wé ho floró le *Dónbeenĩ z̄i-beenĩ yi. O ñi-kéní léé *Fariz̄ie ká yia so léé *lànpo fé. ¹¹ O o Fariz̄ie zoó f̄ará ñin ho wáayi á wee fio mí yi kà: «Dónbeenĩ, ì wee dé ù b̄arákà, lé b̄io á ì yí ka le 6a nùpua na ká b̄io. Ba wee tè 6a nùpua wán, á wee ñuaa, á lé 6a h̄á-féwá, s̄onkú o lànpo fé na kà. ¹² Inén wee lí ñii h̄a cúa-ñun ho yàwá ñuhũ dà-kéní yi, á b̄io á ì wee yí b̄an cúa-pírú ní á ì mún wee na foñ.» ¹³ O o lànpo fé wón vá lí ñin le kùéèrè yi á yàá yí wi ò o h̄oní mí yahó ho wáayi á wee hiimika ká a b̄io mí ñi-káa yi kà: «Dónbeenĩ, màkárí mi, ì léé bè-kora wéro.» ¹⁴ O o Yeesu b̄inia b̄ia b̄io kà: «Le ì b̄io mu na mia: Ba nùwã ñun mu t̄ahũ ó o lànpo fé lé yia b̄inia van mí z̄i ká a térinna le Dónbeenĩ yahó. Lé b̄io á yia wee yòoní mítén á le Dónbeenĩ á à liini, ká yia wee liini mítén á le è yòoní.»

*Ba b̄uan 6a háyúwá buararãa o Yeesu c̄n
(Matiye 19.13-15; Maaki 10.13-16)*

¹⁵ Hàrí 6a háyúwá á nùpua 6úi b̄uan buararãa o Yeesu c̄n le o bè mí níni 6a wán. B̄io ó o ñi-keninia m̄on mu, á 6a wee zá làa ba. ¹⁶ Ká a Yeesu màhá von 6a, ò o b̄ia: «Mi día le 6a háyúwá wé buen ì c̄n, mi yí h̄e 6a, lé b̄io le *Dónbeenĩ b̄eenĩ b̄io s̄a b̄ia ka le 6a b̄io s̄i yi. ¹⁷ Le ì m̄i ho tũia na mia: Yia yí tà le Dónbeenĩ b̄eenĩ b̄io là a háyónza b̄io s̄i, á b̄anso yí dà máa zo le yi h̄uu.»

*Ho n̄àfòró b̄ansowà le le Dónbeenĩ b̄eenĩ b̄io
(Matiye 19.16-30; Maaki 10.17-31)*

¹⁸ Ba *zúifùwa ñunása ñi-kéní 6úi t̄uara a Yeesu yi: «Ñi-karànlo tente, ì ko à ì wé mu yén à yirãa le mukãñi na máa vé.» ¹⁹ O o Yeesu b̄ia ñon wo yi: «Lée webio ñon á fo wee verãa mi làa ñi-tente? Ñi-tente mía ká mu yin̄n le Dónbeenĩ mí dön. ²⁰ Fo z̄u le Dónbeenĩ làndáwá na kà: Yí wé h̄á-fénló tàá bá-fénló, yí 6úe nùpue, yí ñuaa b̄io, yí ñi s̄abéré mi ninza ñii, k̄nbi m̄in maá le m̄in nu.*» ²¹ O o ñii b̄ia ñon wo yi: «B̄un 6úenb̄uen á ì bò yi hàrí ì yàronzamu p̄ahũ.» ²² B̄io ó o Yeesu ñá a ñi-cúa vó, ó o b̄ia ñon wo yi: «B̄io dà-kéní pá f̄ora foñ. Vaa yéé b̄io wi ù c̄n 6úenb̄uen à sankã b̄an wárí na 6a ñi-khenia yi, b̄un ká fo ò yí ho n̄àfòró ho wáayi. B̄un m̄on à ù b̄ini 6uee bè mi.»

²³ Ká a ñii mu ñá h̄a b̄ioní mu, ó o s̄anía tò, lé b̄io ó o níi b̄io boo dà. ²⁴ B̄io ó o Yeesu m̄on ò o yahó so, ó o b̄ia b̄io kà: «Ho n̄àfòró b̄ansowà zoró le Dónbeenĩ b̄eenĩ yi b̄ent̄in á à wé here. ²⁵ O cón-ñumúkũ zoró le ho mís̄imí k̄hũ á à wé wayi á à poñ o n̄àfòró b̄anso zoró le Dónbeenĩ b̄eenĩ yi.» ²⁶ A b̄ia ñin wee ñi a b̄ioní t̄uara a yi: «Éee! A yia wãa dà à fen léé wée?» ²⁷ O o Yeesu b̄ia ñon 6a yi: «B̄io yí dà máa wé 6a nùpua c̄n á dà wee wé le Dónbeenĩ c̄n.»

²⁸ B̄un m̄on ó o Piere b̄ia ñon wo yi: «Loñ, warén ló día b̄io lá wi wa c̄n à wa bò foñ.» ²⁹ O o Yeesu b̄ia ñon 6a yi: «Le ì m̄i ho tũia na mia: Yia ló día mí z̄i, tàá m̄in h̄aa, le m̄in z̄awa, le m̄in nùwã, le mí z̄awa le Dónbeenĩ b̄eenĩ b̄io yi, ³⁰ ó ò yí b̄io c̄èrèé á à poñ b̄un ho p̄ahũ na wa wi yi, á mún pá à yí le mukãñi na máa vé ho yiró na lua yi.»

*O Yeesu wiokaa wee b̄io mí h̄umú le mí vèeró b̄io
(Matiye 20.17-19; Maaki 10.32-34)*

³¹ O Yeesu fó mí ñi-keninia pírú ñun mí ñuhũ wán á b̄ia ñon 6a yi: «Mi loñ, wa wee yòo ho Zeruzal̄emu, á b̄io 6úenb̄uen na le *Dónbeenĩ ñi-cúa f̄erowà t̄uara o *Nùpue Za ñin yi á ñii yòó sí b̄in. ³² Lé b̄io 6a à dé o b̄ia yí z̄u le Dónbeenĩ níi yi, á b̄an ñ z̄uañ yi, á à là,

* 18:20 Mi loñ Léró v̄ahũ (Exode) 20.12-16; Làndá z̄eeniló v̄ahũ (Deutéronome) 5.16-20

á à p̄iní mí j̄insānī ì kúee o wán. ³³ Ba à ha a lè hā làbàaní, á à 6úe o. Ká mu wizooní t̄in zoñ, o ò vèe.» ³⁴ Ká a n̄i-kenínia màhã yí zūna dèe woon mu yi. Hã bíoní mu b̄an kúará á sà 6a yi á 6a yi zū b̄io ó o Yeesu wi ò o b̄io j̄uhũ.

O Yeesu héra a muíi búí ȳio ho Zerikoo yi
(Matiye 20.29-34; Maaki 10.46-52)

³⁵ B̄io ó o Yeesu vaá wee sùará ho Zerikoo yi, à b̄un ò o muíi búí kará ho w̄shũ n̄isānī wee floka. ³⁶ B̄io ó o j̄á 6a z̄amáa na wee khíí sã, ó o t̄àara b̄io wee wé. ³⁷ A 6a b̄ia n̄on wo yi le lé o Nazar̄ete n̄ii Yeesu lé ȳia wee khíí. ³⁸ O o wee b̄io p̄np̄n: «*Daviide Za, Yeesu, màkárí mi!» ³⁹ A b̄ia wi ho yahó wee n̄amaka a yi le o wé t̄été. Ká a ȳáá wíokaa wee w̄ama lè mí sòobé: «Daviide Za, màkárí mi!» ⁴⁰ O o Yeesu d̄in ò o le 6a 6ua a muíi mu buennáa. B̄io ó o 6ueé d̄on, ó o t̄àara a yi: ⁴¹ «Lée webio á fo le ì wé na fon?» O o b̄ia: «Núhũso, wé le ì ȳio à wé mi.» ⁴² O o Yeesu b̄ia n̄on wo yi: «W̄áa mi, b̄io fo dó ù s̄ii mi ì lé b̄un á ì weéraráa fo.» ⁴³ Mí lahó yi ó o d̄enía wee mi, á b̄ò a Yeesu yi á wee khòoní le Dónbeení. A 6a z̄amáa búenb̄uen m̄on mu á 6a mún wee khòoní le Dónbeení.

19

O Yeesu là a Zasee b̄io

¹ B̄io ó o Yeesu vaá zon ho Zerikoo, ó o tò ho yi wee k̄aa. ² O n̄ii búí wi ho lóhó mu yi á yèni 6a le Zasee. O lé ho *l̄anpó féwá j̄uhũso búí, á n̄àf̄oró wi. ³ O wee cà ò o mi a Yeesu à z̄ūn, ó o wó san, lé b̄io 6a n̄upua boo dà, ò o mún lé o n̄i-6úin6úí. ⁴ O o lùwa dú ho yahó á vaá yòora le v̄indè-beení búí na 6a le sikom̄ore, na d̄in hen na ó o Yeesu wà 6uee khíí yi, ò o dàr̄ mináa wo.

⁵ B̄io ó o Yeesu 6ueé d̄on le lùe mu, ó o h̄onía mí yahó ò o von wo: «Zasee, 6uee lii f̄uaf̄ua. Lé fo á ì ko à ì làa wán ho zuia.» ⁶ O o Zasee d̄enía bánb̄aa lion, á líí fó a Yeesu vannáa mí z̄ii lè hã z̄amakaa.

⁷ A b̄ia búenb̄uen na m̄on mu á mu yí s̄i yi á 6a wee h̄uh̄uaaka: «O n̄upue mu vaá làara a bè-kora wéro wán.» ⁸ Ká a Zasee wón màhã h̄in̄on yòó d̄in o Yeesu yahó ò o wee b̄io: «Núhũso, loñ, ì n̄ii b̄io b̄an sanka màní á ì ì na 6a n̄i-khenia yi, ká ì mún tò a búí wán mu búí yi, á ì ì na mu b̄an cúa-náa b̄anso yi.» ⁹ O o Yeesu b̄ia n̄on wo yi: «Le z̄ii na ká n̄upua w̄aa k̄anía ho zuia, lé b̄io ó o n̄ii na ká mún lé o *Abarahaamu m̄onm̄aní búí. ¹⁰ Lé b̄io ó o *N̄upue Za 6uara wà 6ueé cà b̄ia khèra lè le Dónbeení, á à fení.»

Ho s̄nú kùráa w̄ahiire
(Matiye 25.14-30)

¹¹ O o Yeesu b̄inía wà le w̄ahiire dà-kéní á n̄on b̄ia d̄in j̄á hã bíoní mu yi. Lé b̄io ó o s̄uráa lè ho Zeruzal̄emu, á 6a mún wee leéka le le *Dónbeení béení á à d̄ení ì zéení mít̄en mí lahó yi. ¹² B̄io ká lé b̄io ó o b̄ia: «N̄ii búí na sã se mún z̄ii á ko ò o lá le béení, ó o ló van ho k̄shũ búí na d̄aní n̄ayi á wà vaá lá le b̄in ká a b̄iní ì buen.* ¹³ S̄áni ò o lén, ó o von mí ton-sáwá n̄uwá píru á sankaa ho s̄nú kùráa† dà-kéní kéní n̄on yi, ò o b̄ia: «Mi bánb̄a duan làa ho ká ì ì buen.» ¹⁴ Ká 6a k̄sh̄usa màhã j̄ina a á 6a tonkaa 6a n̄upua le 6a j̄a a m̄on à vaa b̄io b̄io ká: «Wa yí wi ò o n̄ii mu wé wa bé.»

¹⁵ «B̄io ó o vaá lá mí béení b̄inía 6uara mún k̄shũ, ó o von 6a ton-sáwá na ó o k̄aràf̄aa mí s̄nú yi. O wi ò o z̄ūn b̄io 6a sá yú làa ho.

¹⁶ «Ó o n̄in-yání n̄upue 6uara á b̄ia: «Núhũso, ù s̄nú kùurè na á ù n̄on mi ì ì b̄inía yú hã kùráa b̄io píru séenía.» ¹⁷ O o bée b̄ia n̄on wo yi: «Fòb̄úa, fo wó se. Fo lée ton-sá tente, b̄io á fo tér̄enna mu bè-w̄iníwà yi, á ì ì b̄arà fo hã ló-beera b̄io píru j̄uhũ wán.»

* **19:12** Mu b̄an s̄ii h̄ia wó ho p̄ahũ mu yi: B̄io ó o Heroode N̄i-beení h̄ia húrun, ó o za Heroode Aakelayuusi ló van ho Oroomu á wà v̄a cà le béení á 6ueé zoráa mún maá lahó yi, á 6a z̄úif̄uwa tonkaa 6a n̄upua le 6a j̄a a m̄on à vaa b̄io le mí yí tà a b̄io. † **19:13** Mu p̄ahũ ká ho s̄nú kùurè dà-kéní á 6a yèera a ho b̄an w̄arí á à yí ó n̄upue n̄i-kéní wizooní khim̄ani sámú s̄anii.

¹⁸ «Á yia sã buara buée bía: «Núhũso, ũ sánú kùúrè na á ũ nɔn miã á ï bĩnía yú hã kùráa bĩo hònú séenía.» ¹⁹ Ó o bée bía nɔn wo yi: «A ũnén á ï ï bàrá hã ló-beera bĩo hònú jũhũ wán.»

²⁰ «Ó o búí bĩnía buara buée bía: «Núhũso, ũ sánú kùúrè na á ũ nɔn miã, nín-dĩo. I lá dó le le nín-kéní yi bàrá, ²¹ lé bĩo á ï zãna fo. Fo lé o nùpue na mukãní jii. Fo wee lá bĩo á ũ yí bàrá, á wee lá ho ðĩnló na á ũ yí dù.»

²² «Ó o bée bía nɔn wo yi: «Ton-sá kohó yén! I ï cíti fo ũ kùrú jĩ-cúa wán. Fo fù zũ le ï jii, á wee lá bĩo á ï yí bàrá, á mún wee lá ho ðĩnló na á ï yí dù, ²³ ká bũn fo zũ, á lée webio nɔn á ũ yí vaá bàrá le ho banki yi? Se bĩo á ï bĩnía buara, á ï lá buée fé le le bãn cũnú.»

²⁴ «Bũn mɔn ó o bía nɔn bĩa wi bĩn yi: «Mi fé ho sánú kùúrè mu o cɔn à na hã kùráa bĩo píru bãnso yi.» ²⁵ A ba bía nɔn wo yi: «Núhũso, wón á hã bĩo píru wi cɔn vó.» ²⁶ Ó o bía nɔn ba yi: «Le ï bío mu na mia: Yia bĩo wi á ba à bĩnĩ ï na mu búí wo yi á à bè mu wán. Èe ká yia bĩo mía, á hàrí mu bè-za na wi o cɔn á ba pá à fé. ²⁷ Ká ï zúkúsa na yí wi á ï wé ba bée á mí bua buennáa hen à buee búe ï yĩo yi.»» ²⁸ Bĩo ó o Yeesu bía bũn vó, ó o khĩina dú ba yahó á jɔn ho Zeruzalɛmu.

O Yeesu zoró ho Zeruzalɛmu yi

(Matiye 21.1-11, 15-17; Maaki 11.1-10; Zãn 12.12-16)

²⁹ Bĩo ó o Yeesu vaá sùarãa ho Betefazee lè ho Betanii yi, le búee na ba wee ve làa Oliivewa vĩnsĩa búee nĩsãní, ó o tonkaa mí nĩ-kenĩnia nùwã jũn á bía nɔn yi: ³⁰ «Mi lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi, ká mi vaá ðɔn, á mi ï mi sũnpè-za na á nùpue ðĩn yí yòora yí mɔn hùúu ká a can ðĩn. Mi fee wo bua buennáa. ³¹ Ká a búí tũara mia le lée webio nɔn mi wee feerãa wo, à mi bío na bãnso yi: «O Núhũso màkóo wi o yi.»» ³² A bĩa ó o tonkaa wà van, á mu búenbũen vaá wó làa bĩo ó o Yeesu biarãa mu.

³³ Bĩo ba wee fee o sũnpè-za mu, á bĩa te o wee tũa ba yi: «Lée webio nɔn á mi wee feerãa o sũnpè-za mu?» ³⁴ A ba bía: «O Núhũso màkóo wi o yi.» ³⁵ Bũn mɔn á ba buan o sũnpè-za mu buararãa o Yeesu cɔn, à bò mí kãnbunwà o wãn, à ba buan wo yi ó o Yeesu yòora. ³⁶ Bĩo ó o lá ho wõhũ wà, á ba nùpua wee bá mí kãnbunwà ho wõhũ wãn o yahó. ³⁷ Bĩo ó o búakãa wee birón hã Oliivewa vĩnsĩa búee á wà vaá sùarãa ho Zeruzalɛmu yi, á ba zãamãa na lé o nĩ-kenĩnia búenbũen wee zãmaka, á ba búakãa wee khòonĩ le Dónbeenĩ pũnpũn ho yéréké bè-beera na ba mɔn bĩo yi: ³⁸ Ba wee bío:

«Le le Dónbeenĩ wé mu bè-tentewà
là a bée *Davide na bò o buen o Núhũso yèni yi.

Ho héerà keĩ ho wáyai,

à ho cùkú lè le yèn-beenĩ bio sĩ le Dónbeenĩ

na dà mu bĩo búenbũen jũhũ wán yi.»

³⁹ A ba *Farizíewa búí na wi ba zãamãa tĩahũ bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, bío le ũ nĩ-kenĩnia wé tété.» ⁴⁰ Ó o Yeesu bía: «Ká ba wó tété, á hã huua pá à wãamaka.»

O Yeesu wee wá ho Zeruzalɛmu bĩo yi

⁴¹ Bĩo ó o Yeesu vaá sùarãa ho Zeruzalɛmu yi, á yĩo mɔn ho, ó o wee wá ho nĩpomu bĩo yi, ⁴² ká a bío: «Èee Zeruzalɛmusa, mi yàá mún lá zũna bĩo dà à na ho héerà mia ho zuia bĩo hã. Èe ká mu màhã wãa sãnkãa mia. Mi yí dà mu máa mi. ⁴³ Lé bio ho pãahũ búí khĩi dã, á mi zúkúsa á à keení ï kĩnĩ mia, á à fĩfãka yi. ⁴⁴ Ba à fi mi lóhó lè minén búenbũen dúkúdukúdukú. Ba máa día á hàrí huee máa keĩ mí ninza huee wán mi lóhó mu yi, lé bĩo mí yí zũna ho pãahũ na le Dónbeenĩ buara mi bĩo yi.»

O Yeesu jɔn ba bè-yèerowà

(Matiye 21.12-13; Maaki 11.15-17; Zãn 2.13-16)

⁴⁵ Bũn mǎn ó o Yeesu zon le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á zoó wee ña 6a bè-yèérowà ká a bío na 6a yi: ⁴⁶ «Le Dónbeenĩ bíá mí biónĩ vǎnna yi: † zĩ á à wé fioró zĩ,‡ ká minén wó le lè 6a kǎnlowà lùe.»

⁴⁷ O Yeesu lá wee wé kàrán 6a nùpua le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi làa wizooní búenbúen. A le *Dónbeenĩ yankarowà ñúnása, lè ho *làndá bío zéenílowa, lè mu ñipomu ñúnása wee cà bío 6a à wé è búeráa o Yeesu. ⁴⁸ Ká bío 6a à wé è yíráa wo á 6a yí zũ, lé bío ó o bióní ñíló sí 6a nùpua búenbúen yi.

20

Ba wi 6a zũn hen na ó o Yeesu pànká ló yi (Matiye 21.23-27; Maaki 11.27-33)

¹ Wizonle búí ká a Yeesu wee kàrán 6a nùpua le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi ká a bue le bín-tente, á 6a *yankarowà ñúnása, lè ho *làndá bío zéenílowa, lè 6a *zúífùwa ñí-kíá ² bueé wee tùa wo yi: «Zéení bío ñon á ù wee wéráa hã wárá mu? Lée wée ñon mu bàn níi for?»

³ O o Yeesu bíá ñon 6a yi: «Ínén mún ñ tùa mia, mi bío na mií: ⁴ Lée wée hĩa ñon le níi le o Zãn wé bátízé 6a nùpua? Lé le Dónbeenĩ lée, tàá lé 6a nùpua?»

⁵ A 6a ñin wee bío mún yi: «Hen ká wa le lé le Dónbeenĩ, o ò bío le lée webio ñon á wa yí tàráa o bío. ⁶ Ká wa mún le lé 6a nùpua tonkaa wo, á 6a zãamáa á à lèeka wen lè hã huua á à búe. Lé bío á 6a láa mu yi kénkén le o Zãn lé le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεero.» ⁷ A 6a wãa bíá le mí yí zũ yĩa ñon le níi mu o Zãn yi. ⁸ O o Yeesu bèn bíá ñon 6a yi: «Àwa, ínén mún máa zéení yĩa ñon le níi mií á ï wee wéráa bío kà.»

Ho èrészén vĩnsĩa buahó vàrowà wãhiire (Matiye 21.33-46; Maaki 12.1-12)

⁹ Bũn mǎn ó o Yeesu wà le wãhiire na kà ñon 6a zãamáa yi: «Nii búí hĩa léra mí èrészén vĩnsĩa buahó á ñon 6a nùpua na làa wó wãanĩa tò bío 6a khii na a yi wán, le 6a wé và ho, ò o wà van le khúii na nàyi á wà vaá mía bĩn. ¹⁰ Pãahũ na ho èrészén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sá ñí-kéní le o va 6a nùpua mu cǎn le 6a khé bío bío sã mí yi à na. A 6a nùpua mu vaá han wo, á díá ó o wà lè mí ñín-kãamáa. ¹¹ O o mǎhũ bànso bĩnĩa tonkaa mí ton-sá veere, á 6a mún vaá là wón á han ñon, ó o wà à 6a yí ñon dèe wo yi. ¹² O o pá bĩnĩa tonkaa 6a nùwã ñin níi, á wón 6a mún vaá han bóonĩkaa yi, á ñon.

¹³ «Ó o mǎhũ bànso wãa bíá: † Ee ï wãa à wé kaka coon? Awa, ï ï tonka ï za na á ï wa làa sòobéε, ñún-sĩ á wón 6a à kǎnbi.» O o bíá ñon mí za mu yi le o hĩnĩ lén, á wón hĩnĩn wà. ¹⁴ εε ká bío 6a nùpua mu yère dá a wán, á 6a wee bío mún yi: † Yĩa lua ká lé yĩa á ho mǎhũ bío khii sí yi. Mi wa búe o, á ho mǎhũ bío wãa à sí wen.» ¹⁵ A 6a hĩnĩn wĩira a á khèra lée bó díá.» O o Yeesu wãa tùara 6a yi: «Àwa! Lé mu yén á ho mǎhũ bànso ò wé làa ba? ¹⁶ O ò buen bueé búe 6a nùpua mu, ká a cà ñí-vio á à kúee mí mǎhũ mu yi.» Bío 6a nùpua ñá hã bióní mu, á 6a bíá: «Póon! Bũn máa wé.»

¹⁷ Ká a Yeesu màhã fá mí yĩo 6a yi ò o bíá: «Le Dónbeenĩ biónĩ vũahũ bióní na kà kúará lé mu yén?

† Le huee na 6a so-sowa lá pã díá,
lé ñio hĩa bĩnĩa bueé buan ho soró ñinĩa.»

¹⁸ Yĩa lùwá le huee mu wán á bànso sãnĩa á à yáa.

Ká yĩa á le bèn kùera lion wán, á bànso á à fufúuka.»*

¹⁹ A 6a *yankarowà ñúnása lè ho *làndá bío zéenílowa zũna le lé barén á le wãhiire mu wà bò wán, á 6a dèenĩa wee cà a wĩiró yahó, ká 6a màhã zãna 6a nùpua.

Ho lànpo cãló à na ho Oroomu béε yi bío (Matiye 22.15-22; Maaki 12.13-17)

† 19:46 Mi loĩ Ezayii vũahũ 56.7 * 20:18 Mi loĩ Lení vũahũ (Psaumes) 118.22

²⁰ Bũn mǎn á 6a wee hũen o Yeesu. Ba tonkaa 6a nĩnbáwa 6úi na wee wé míten lòn nùpua na térénna. Ba le bán khũaa o jii yi à yí o bín-kohó 6úi bè yi dérãa wo yĩa wi ho kǎhũ jũhũ wán nũ yi. ²¹ A 6a tùara a yi: «Nĩ-kàránlo, wa zũ le bĩo fo wee bío làa bĩo fo wee kàrán lè 6a nùpua á térénna. Fo yí máa kà nùpue yĩo. Bĩo le Dónbeenĩ le 6a nùpua wé 6ua lè míten lé bũn 6àn kàránló binbirĩ á fo wee na. ²² Awa! A ũ bío na wɛn: Wa làndá yi á ho lànpó ko ho wé cã na ho Oroomu kǎhũ bɛɛ yi lée, tàá mu yí ko làa wéró?»

²³ O o Yeesu zũna 6a hénnĩ bĩo, ó o bía nɔn 6a yi: ²⁴ «Mi zéení le wén-hǎnló 6úi làa mi. Ho yahó lè le yèni na wi le wén-hǎnló mu wán á wée te?» A 6a bía: «Lé o bɛɛ.» ²⁵ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Àwa. Bĩo sã a bɛɛ yi à mi na a yi, ká bĩo 6èn bĩo sã le Dónbeenĩ yi à mi na mu dén yi.» ²⁶ O bioní na ó o bía á 6a yí mɔn bín-kohó 6úi na 6a dà a bè yi á à wĩirãa wo 6a nùpua yahó. Bĩo ó o bía wó 6a coon, á 6a ãĩn tétété.

*Ba nĩ-hĩa vèeró bĩo
(Matiye 22.23-33; Maaki 12.18-27)*

²⁷ Ba *Sadusiɛwa lé bĩa le 6a nĩ-hĩa máa vèe. Lé bán nùwã yɛn 6úi 6uara a Yeesu cǔn 6ueé tùara a yi: ²⁸ «Nĩ-kàránlo, bĩo ó o *Mɔyĩize túara henía nɔn wɛn lé bĩo kà: Hen ká a 6úi yan mín hĩa á hũrun ò o yí yú za làa wo, á 6àn za ko ò o fé 6àn hĩa ya, à te 6a zàwa yi mín za mu yèni yi.† ²⁹ Ka lòn nùpua nùwã hɛjɔn 6úi lá lée zàwa síi, ó o yahón so yan mín hĩa á hũrun ò o yí yú za làa wo. ³⁰ O o jɔn nĩ so fó a mahĩa mu yan, ³¹ bũn mǎn ó o tĩn nũ so fó yan, á 6a mí nùwã hɛjɔn yan wo bèenia á hũrunka, ò o 6úi yí yú za làa wo. ³² Mu 6àn véeníi ó o hĩa mu mún hũrun. ³³ Ayà, nònzoñ na 6a nĩ-hĩa á à vèe yi, ó o hĩa mu bĩo ò sĩ a yén yi? Bĩo 6a mí nùwã hɛjɔn màhã yan wo bèenia.»

³⁴ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Ho ãĩmĩjã na lòn bĩo báawa lè 6a hĩaawa wee ya mín. ³⁵ ɛɛ ká 6a báawa lè 6a hĩaawa na ko 6a khĩi vèe à yí le mukãni ho ãĩmĩjã na bò o 6uen yi bán máa ya mín. ³⁶ Ba yí dà máa bĩnĩ máa hí, lé bĩo 6a 6onmín lè le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà. Ba lé le Dónbeenĩ zàwa lé bĩo 6a vèera. ³⁷ Ho lahó na bía le vĩndè-za na ho ãhũ wi yi bĩo, ó o Mɔyĩize zéeníia mu wéréwéré le 6a nĩ-hĩa khĩi vèe, ò o von o Nũhũso le *Abarahaamu 6àn Dónbeenĩ là a *Izaaki 6àn Dónbeenĩ là a *Zakoobu 6àn Dónbeenĩ.‡ ³⁸ Le Dónbeenĩ lé bĩa yĩo wi lua 6àn Dónbeenĩ, ká le yínɔn nĩ-hĩa 6àn Dónbeenĩ. Lé bĩo 6a 6úen6úen yĩo wi lua lerén bĩo yi.»

³⁹ A ho *làndá bĩo zéenílowa nùwã yɛn 6úi bía nɔn wo yi: «Nĩ-kàránlo, fo bía se.» ⁴⁰ Lé bĩo 6a yí wi à 6a bĩnĩ khà míten tùa wo yi làa bĩo 6úi.§

*O Krista s̄ĩnĩ zũnló bĩo
(Matiye 22.41-46; Maaki 12.35-37)*

⁴¹ O Yeesu bĩnĩa tùara 6a yi: «Ba da à wé kaka à bíorãa le o *Krista lé o *Daviide mǎnmǎnĩ? ⁴² Lé bĩo ó o Daviide mí bɛɛre bía mu hã Leni vũahũ yi:

«O Nũhũso Dónbeenĩ bía nɔn ĩ Nũhũso yi:

Buee kɛɛnĩ ĩ nĩn-tĩánĩ,

⁴³ fúaa ká ĩ 6úrá ũ zúkúsa ũ tá,

á ũ bò ũ zenĩ wán»*

⁴⁴ Bĩo ó o Daviide wee ve o Krista lè mí Nũhũso, o ò wé o jũhũso ká a mún pá à wé o mǎnmǎnĩ kaka?»

*Mi pa míten ho làndá bĩo zéenílowa bĩo yi
(Matiye 23.6; Maaki 12.38-40)*

⁴⁵ Bĩo 6a zãamãa ãĩn wee jí a bioní, ó o bía nɔn mí nĩ-kenĩnia yi: ⁴⁶ «Mi pa míten ho *làndá bĩo zéenílowa bĩo yi. Ba wa hã bákã-beera zĩlò à wé hɛɛkarãa. Ba wa 6a wé tɛɛnĩ 6a yi lè le kǎnbii 6a zãamãa fɛmĩnló lara yi. Ho kàránló zĩnĩ yahón lùà, lè ho ãĩnló ãĩnĩi kɛɛnĩnia na seka 6a wé hueeka kɛɛnĩ yi. ⁴⁷ Ba wee khà 6a mahĩaawa juaa bĩo, á mún wa

† 20:28 Mi loĩ Làndá zéenílò vũahũ (Deutéronome) 25.5 ‡ 20:37 Mi loĩ Léró vũahũ (Exode) 3.6 § 20:40 Mi loĩ Léró vũahũ (Exode) 3.6 * 20:43 Mi loĩ Lení vũahũ (Psaumes) 110.1

ho floró na túee wéró à 6a nùpua leéka le 6a térénna. Lé bñn 6úen6úen nɔn á 6a lònbee khíi wíoka à dérää wán.»

21

O mahá-khenii hámu bio (Maaki 12.41-44)

¹ O Yeesu hoonía mí yahó á lora khíi fò, ó o mɔn ho nàfòró 6ànsowà na wee kúee mí hámu há 6onkoní yi le *Dónbeení zì-beení yi. ² O o mún mɔn o mahá-khenii 6úí ò o wee kúee mí tòmónwà bio jùn, ³ ó o bía: «Le í mí ho túiá na mia: O mahá-khenii na kà bio na ó o kúaa á boo po bía ká 6úen6úen bio. ⁴ Lé bio le wárí na 6a 6úen6úen wó lè mí hámu lé dño 6a yú puunía. O orén lè mí khemu, ò o pá kúaa bio wi o cón 6úen6úen na ó o lá wé è dí.»

Le Dónbeení zì-beení floró bio (Matiye 24.1-8; Maaki 13.1-8)

⁵ Bio 6a nùpua nùwá yɛn 6úí wee bío le Dónbeení zì-beení bio, le le donkhueéra lè há *hue-sení lè mu biowa na 6a wó lè mu hámu, ó o Yeesu bía nɔn 6a yi: ⁶ «Pàahú 6úí khíi dá ká bio mí yño wi wán kà á à fi. Hàrí huee máa keñ mí ninza huee wán.»

Ho yéréké biowa na khíi wé á ho dñmíjá á à vérdá

⁷ A 6a tùara a yi: «Nì-kàránlo, lé ho pàahú yén á bñn bio so ò wé yi, á lé mu bio yén khíi zéení le mu bio mu wéró pàahú dñn?» ⁸ O o Yeesu bía: «Mi pa miten bio. Mi yí díá le 6a vñní mia. Lé bio á nùpua cèrèe khíi 6uen í yèni yi á à bio: «Í lé o *Krista, ho pàahú dñn.» Ká mi mahá yí bè 6a yi. ⁹ Hen ká mi khíi wee jí há hía táró, lé ho káaló bio, à mi yí dèé mi yiwa. Lé bio á bñn biowa so ko mu wé ho yahó. Ká bñn dèeníá máa wé ho dñmíjá véro pàahú.»

¹⁰ O o binía bía bò mu wán: «Ho síí 6úí khíi wé è lé vaá fi lè ho síí veere, á ho kòhú 6úí khíi wé è lé vaá fi lè ho ká-veere. ¹¹ Ho tá dèkénòn sùmáa khíi wé há lùà 6úí yi, á le hñní lè mu vñn-kora khíi keñ lùà cèrèe yi. Mu bè-beera 6úí na bio á à wé le záníí á à wé ho wáayi lè ho tá yi.

(Matiye 10.17-22; Maaki 13.9-13)

¹² «Èe ká sání à bñn 6úen6úen dá, á 6a à wíika mia á à beé lò. Ba à 6ua mia á à varáa 6a *zúifùwa kàránló zíní yi á vaá cítí, á à kúee mia ho kásó yi. Ba wé è 6ua mia á vaá dñní há kána júnása lè 6a bá-zàwa yahó bio mi tà mií bio yi. ¹³ Lé bñn mi ì bè yi á à zéeníáa í bio. ¹⁴ Mi bè mi hácírí bio kà lè bio wán: Mi yí dèé mi yiwa bio mi vaá bío á à fenínáa miten bio yi. ¹⁵ Inén í beere lé yía á à na há bioní lè mu bè-zúrminí mia, á mi zúkúsa ó o 6úí máa dàñ máa sánsá mia á mún máa kán. ¹⁶ Hàrí mìn maáwà lè mìn nuwà, mìn zàwa lè mìn nùwá na ká, lè mìn bñnlowà miten lé bán á à dé mia á à na, á mi cèrèe 6úí 6a à 6úe. ¹⁷ Ba nùpua 6úen6úen á à jin mia bio mi tà mií bio yi. ¹⁸ Èe ká hàrí mi jún-vání dà-kéní 6úí máa vñ. ¹⁹ Mí fàrá dñn sese, bñn lé bio á à na ká mi ì yí le mukāñí na máa vé.

O Yeesu wee bio ho Zeruzalæmu floró bio (Matiye 24.15-21; Maaki 13.14-19)

²⁰ «Pàahú na mi khíi mi 6a hñn-táwá lè mí kuio ká 6a kñnía ho Zeruzalæmu yi, bñn ká mi ì zñn le cñnú ká ho floró yi. ²¹ Hón pàahú so yi á bía á à keñ ho *Zudee yi ko 6a lùwí yòò há 6úaa. Bía á à keñ ho Zeruzalæmu yi ko 6a lé ho yi lén, à bía wi há mana yi yí bñní 6uee zo ho yi. ²² Lé bio mu ù wé le cítíí fló wizooní na le Dónbeení bioní vñahú bè-bionii 6úen6úen á jii ì sí yi. ²³ Ho yéréké khíi sá 6a há-sèenasa lè 6a há-jàawa yi mu zoñ. Lé bio mu ù wé le yi-véè làa sòobéè ho kòhú mu yi, á le Dónbeení á à zéení le le síí wee cí 6a nùpua mu yi. ²⁴ Ba à 6úe 6a 6úí lè há hía khàra, ká 6a 6úí 6a à 6ua à varáa há ká-vio yi, á bía yínóñ 6a zúifùwa 6ueé fi ho Zeruzalæmu á à keení ho yi fúaa 6a pàahú jii sú.

O Nùpue Za bini buenlò bío
(Matiye 24.29-35; Maaki 13.24-31)

²⁵ «Mu biowa búí na síí yí zú khíi wé le wii le ho piihú lè há mànaayio yi. Ho òmíjǎ kánasa búenbúen á yilera à yáa mu yámú jumu na wee kùrún sǎ jíló bío yi. ²⁶ Ba nùpua búí yiwa á à dè dè è yuunika ká ba leékaa bío khíi wé ho tá wán mu páahú, lé bío á ho wáayi bío búenbúen á à dèké. ²⁷ Bún ká ba à mi a *Nùpue Za há dùndúio wán ká a yòó lua lè mí dànló lè mí cùkú beení. ²⁸ Ká bún biowa so wéroró jii khíi héra, à mi híní òn à hóoní mi júná lé bío á mi káníló wáa sùaráa.»

O Yeesu lá ho fikiyee bío á kàranna lè ba nùpua
(Matiye 24.32-35; Maaki 13.28-31)

²⁹ Bún món ó o Yeesu wà le wàhiire na kà nòn ba yi: «Mi loń ho *fikiyee vǐndèè lè há vǐnsǎ na ká. ³⁰ Ká há hǎa wee sà mí vǐn-yórowà, se mi zú le ho vǐohó tèró dǎn. ³¹ Làa bún síí ká mi khíi mǎn ká bún biowa so wee wé, à mi zún le le *Dónbeení béeńí sùaráa. ³² Le í mí ho túiá poni na mia: Ho páahú na kà nùpua máa hí máa vé ká bún biowa so búenbúen yi wó. ³³ Ho wáayi lè ho tá khíi vé, ká í bíoní hǎn òn kèń bún fèèè.»

Mi wé fání mi yío

³⁴ «Hen ká mi wee pa miten bío sese, á mi máa na miten ho dàndǐnló lè ho ja-junló, lè ho òmíjǎ bío yilera yi. Ká bún mia le wizonle mu khíi vǐ mia lè ho zún bío síí. ³⁵ Lé bío le khíi yòoka ho òmíjǎ nùpua búenbúen wán. ³⁶ Mi fání mi yío. Mi wé fio fèèè, á mi ì yí ho pánká à fenínaa miten bío wà bueé wé búenbúen yi, á à dàń òn ònnaa o *Nùpue Za yahó.»

³⁷ Le wisoni yi ó o Yeesu fù wee wé kàran ba nùpua le *Dónbeení zǐ-beení yi. Ká ho zǐihú ò o lén yòo cǎa há Oliivewa vǐnsǎ búee wán. ³⁸ Ba nùpua búenbúen fù wee wé bueen le Dónbeení zǐ-beení yi le yǐnbíi búiríi, à buee jí a cǎn.

22

O Yeesu dénaló bío
(Matiye 26.1-5, 14-16; Maaki 14.1-2, 10-11; Zǎn 11.47-53)

¹ Ho *búurú na á ja-fini yí dó yi sǎnú na ba le Paaki wà bueé sùará. ² A ba *yankarowà júnása lè ho *làndá bío zéenílowa wee cà bío ba à wé wé è búeráa o Yeesu, lé bío ba zǎna ba zǎamáa. ³ A bún ó o *Satáni dó há yile-kora ò Zúdaa na ba wee ve làa Isikariote yi. O lé ba ní-kenínia píru jún ní-kení. ⁴ O o Zúdaa mu wà vaá wǎanía lè ba yankarowà júnása lè le *Dónbeení zǐ-beení parowà júnása, à zúnnaa bío o ò wé wé è déráa o Yeesu ba níi yi. ⁵ A bán sía wan wan le mí ì na le wǎrí wo yi. ⁶ O o Zúdaa wáa tà, á hínon wee cà bío o ò òn wán á à déráa wo ba níi yi ká ba zǎamáa yí zún mu.

O Yeesu le ba wioka ho Paaki ònló bío
(Matiye 26.17-19; Maaki 14.12-16; Zǎn 13.21-30)

⁷ Páahú na ba wee dí ho búurú na á ja-fini yí dó yi sǎnú yi, á le wizonle na ba ko ba fúaa ho Paaki piozàwa yi à wé lè mu hámu dǎn, ⁸ ó o Yeesu tonkaa o Piere là a Zǎn á bíá nòn yi: «Mí lén vaa wioka ho Paaki ònló bío.» ⁹ A ba túara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wioka mu yi?» ¹⁰ O o bíá nòn ba yi: «Mí loń! Hen ká mi hǎa wà líí zo ho lóhó yi, á mi ì fè mín làa níi búí na sò mu jumu lè ho dǐuhú, à mi bè o yi va le zǐ na ó o vaá zo yi, ¹¹ à vaa bío na le zǐ mu bǎnso yi: «O ní-kàranlo le wa túa fon: Ho lahó na á ínén lè í ní-kenínia á à dí ho Paaki ònló yi lé ho yén?» ¹² O ò zéení la-beení búí làa mia ho nónwíohú yi na sía bàráka vó. Lé bún à mi wioka ho ònló bío yi.» ¹³ A ba wà vaá yú mu búenbúen làa bío ó o Yeesu bíaráa mu á ba wiokaa ho Paaki ònló bío.

O Nuhúso ònló
(Matiye 26.26-29; Maaki 14.22-25; 1 Korénte 11.23-25)

14 Bïo ho pãahũ dãn, ó orén lè mí tonkarowà páanía kará ho dínló jùhũ yi. 15 Ó o bía nòn 6a yi: «Í bènťín wee cà à í dí ho Paaki sánú dínló na kà làa mia à bè yi lò beráa. 16 Lé bïo á í máa bíní máa dí ho làa mia hùúu, fúaa nònzoñ na á mu ù wé á jii á à sí yi le *Dónbeenĩ béeñĩ yi, le í bío mu na mia.» 17 Ó o wãa lá le juuníi dèe á buan, ò o dó le Dónbeenĩ bárákà, ò o bía: «Mi fé le juuníi dèe na kà à ju fé mín yi. 18 Le í bío mu na mia: A lá ho zuia jii wán, á í máa bíní máa ju dïvén hùúu, ká mu yínóñ le Dónbeenĩ béeñĩ buenlò món.»

19 Bũn món ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ bárákà, ò o cèekaa ho nòn 6a yi, ò o bía: «Hia kà lé í sánia [na nòn mi bïo yi. Mi wé wé mu à leékaráa í bïo.» 20 Lé bũn bàn síi ó o mún láráa le juuníi dèe ho dínló díró món, ò o bía: «Le juuníi dèe na kà lé le páanii finle na bò lè í cãni na á à kúia mi bïo yi.]

(Matiye 26.20-25; Maaki 14.17-21)

21 «Èe ká mi màhá loñ, yia á à dé mi ì na làa mi á páanía kará ho dínló jùhũ yi hen. 22 Mu bon, o *Nùpue Za á à hí làa bïo le Dónbeenĩ le mu wéráa. Ká yia màhá níi ì bè mu á ho yéréké è zo jùhũ. 23 A 6a búakáa wee tùaka mín yi le lé o yén màhá à wé mu mí tñahũ coon?»

Yia po bía ká lé o yén?

(Matiye 20.25-28; Maaki 10.42-45)

24 O Yeesu nĩ-keninia wee wãaní mín yi à zúrínáa yia po barén na ká. 25 Ó o Yeesu bía nòn 6a yi: «Ho dímíjńá kána bá-zàwa wee wé mí pánká hã wán, á bía ho pánká wi níni yi le 6a wé ve mí làa «bè-tente wérowà». 26 Èe ká minén bïo yí ko à mu keñ kà. Minén á yia jùhũ wi po bía ká wón ko ò o wé mítén cínú bía ká yahó. A yia á ho pánká wi níi yi wé bía ká ton-sá. 27 Yia jùhũ wi lée wée? Lé yia 6a wee lá ho dínló na yi ò o dí lée, tàà lé yia wee lá ho na? Yínóñ yia 6a wee lá ho na yi le? Awa! Inén wi mí tñahũ lòn ton-sá bïo síi.

(Matiye 19.28)

28 «Bïo á mi wee tà keñ làa mi fèee le lònbee na wee yí mi yi, 29 le bũn nòn á le béeñĩ na á í Maá nòn mií á í mún nòn mia. 30 Mi khíi dí á à ju làa mi í béeñĩ yi, á mi mún khíi keení 6a bá-zàwa kanmúini wán á à cítíráa o *Isirayeele zĩ-júná píru jùn.»

O Yeesu bía le o Piere hĩa pĩ mi bïo

(Matiye 26.31-35; Maaki 14.27-31; Zãn 13.36-38)

31 O Yeesu bía nòn o Simøn Piere yi: «Simøn, Simøn, héyĩ! Loñ! O *Satãni flora ho wõhũ le Dónbeenĩ cñn yú à didiráa mia làa bïo 6a wé didiráa mu dũmu à lén zàn-bïo. 32 Èe ká í màhá flora nòn foñ, à le siidéro yí fòo foñ. Ká ù khíi tà yèrémáa buara í cñn, à ù hení mìn zàwa sía.» 33 Ó o Piere bía nòn wo yi: «Núhũso, hàrí à mu wé kàsó, á í ì zo ho làa fo. A mu wé húmú, á í ì hí làa fo.» 34 Ó o Yeesu bía: «Piere, le í bío mu na foñ: Ho zuia ó o kò-bée máa wá, ká ù pã le fo yí zũ mi a dãn hã cúa-ťín.»

Mi wé wloka miten hã fio bïo yi

35 Bũn món ó o Yeesu bía nòn 6a yi: «Bïo á í hĩa tonkaa mia, à í le mi yí bua wárí à yí bua puure làa nakãa, á bïo búii cén fòora mia le?» A 6a bía: «Dèe búii yí fòora wen.» 36 Ó o wãa bía nòn 6a yi: «Àwa! Bïo kà wán ká yia wárí wi ò o lá le bua, à yia puure wi mún lá le bua. Yia khà-tóni mia à wón yèé mí báká beenĩ, ò o yà ho búii. 37 Le í bío mu na mia: Le Dónbeenĩ bioní vñahũ bioní na kà bïo ko à mu sá mií à jii sí: «Ba mà a dó 6a bè-kora wérowà jii.»* Mu bon. Bïo túara í dãn yi á à wé jii ì sí.» 38 Ó o nĩ-keninia bía nòn wo yi: «Núhũso, lé hã khà-túa bïo jùn na.» Ó o Yeesu bía: «Mi wãa día kà.»

O Yeesu flora hã Olivewa Búee wán

(Matiye 26.36-45; Maaki 14.32-41)

* 22:37 Mi loñ Ezayii vñahũ 53.12

³⁹ O Yeesu ló ho lóhó yi á wà van hã Oliivewa búee wán làa bïo ó o wee wé wéráa mu. O o ñi-kenínia bò a yi. ⁴⁰ Bïo ó o vaá dñn ho lahó mu ó o bía nɔn ɔa yi: «Mi wé fio bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéró yi.» ⁴¹ Bũn mɔn ó o khèra làa ba á à yí lòn hen na ó o nùpue hue-lèenii dà vaá dã yi sïi, á líí fàrá mí nɔnkóɲúná wán ò o wee fio kà sïi: ⁴² «Í Maá, ká fo tà, à ù yí le le lònbee na kà dã mi. Eε ká mu yí wé Ìnén sïi bïo ká ùnén sïi bïo lé bïo wé.» ⁴³ [Bũn mɔn á le Dónbeenĩ tonkaro búí buée zéenia míten làa wo, á hĩna a sïi. ⁴⁴ O Yeesu wíokaa wee fio lè mí sòobéε, lé bïo á bïo wà buée wé làa bïo á à sá a yi búenbúen ó o mɔn, á mu wee beé o lò dàkhĩna, ó o fɛnĩ yèrémáa ka lòn cãni, á wee luioka lii kúia ho tá yi.] ⁴⁵ Bïo ó o flora vó, ó o bĩnía buara mí ñi-kenínia cɔn á buée yú ɔa à mu dãmu ɔó ɔa, lé bïo ɔa yiwa wee váráa. ⁴⁶ O o bía nɔn ɔa yi: «Mi yí da. Mi hĩnĩ fio à mi yí zo mu bè-kora wéró yi.»

*Ba wĩira a Yeesu
(Matiye 26.47-55; Maaki 14.43-49; Zãn 18.2-11)*

⁴⁷ Bïo ó o Yeesu dñn wee bío, à bũn ɔa zãamáa búí vaá ló lua. Yĩa dú ɔa yahó lé o Zudaa, wón na lé o ñi-kenínia píru ɲun ñi-kéní mi bæere. O buée dɛenii, ó o wà buée ɔó a Yeesu yi, á le mí ì tɛenĩ a yi lè le kɔnbii. ⁴⁸ A wón bía nɔn wo yi: «Éee, Zudaa, lé le kɔnbii tɛenii á fo ò bè yi á à déráa o *Nùpue Za á à na le?» ⁴⁹ Ká bĩa làa wo bò mín zũna bïo hĩa à wé, á ɔa tùara a yi: «Núhũso, wà dà à fi lè wa khà-túa le?» ⁵⁰ A ɔa ñi-kéní búí dɛenía hà ɔa *yankarowà ɲúhũso ton-sá nín-tĩánĩ ɲikãahũ kúio. ⁵¹ Ká a Yeesu màhã bía: «Héyii! Mí día kà.» O o dñn o ñi ɲikãahũ ó o dɛenía wan. ⁵² Bũn mɔn ó o Yeesu yèrémáa bía nɔn ɔa yankarowà ɲúnása, lè le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ parowà ɲúnása lè ɔa ñi-kĩa na wà buée wii wo yi: «Mi buan mí khà-túa lè mí búaa buararãa Ì wán le we? Ì lée ñi-kãanii le? ⁵³ Hã wizoonĩ búenbúen á ì lá wee wé kɛnĩ làa mia le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á mi yí wĩira mí hɔn pãahũ so yi. Eε ká ho pãahũ na kà hɔn bïo sã minén lè le tĩbíri pánkã ɲúhũso yi.»

*O Piere pã a Yeesu bïo
(Matiye 26.57-58, 69-75; Maaki 14.53-54; Zãn 18.12-18, 25-27)*

⁵⁴ Bũn mɔn á ɔa wãa wĩira a Yeesu á buan vaá zonnãa ɔa yankarowà ɲúhũso zii. O Piere bò ɔa yi ká a màhã khèra wi. ⁵⁵ Ba zoó lò ho dñhũ ho lún sïi yi á ɔa búí kará kĩnía yi. O o Piere buée zoó kará làa ba. ⁵⁶ O o ton-sá hãa búí mɔn wo ho dñhũ khoomu yi ò o kará, ó o fá mí yío wo yi, ò o bía: «O ñi na kà mún fù wi làa wo.» ⁵⁷ O o Piere pã mu, ò o bía: «Héyii! Hãa mu, Ì yáá yí zũ a.»

⁵⁸ Mu ù dé mí yi ò o búí tĩn mɔn wo, á wón bía nɔn wo yi: «Ùnén mún lé o ñi mu bãn ñi-kéní búí.» Ká a Piere màhã bía: «Ñii mu, Ì yí nɔn wo.» ⁵⁹ Bïo mu dá dò mí yi lòn lèèrè dà-kéní sïi ó o ñi-veere búí tĩn pá bĩnía bía mu: «Mu bon kɛnkɛn. O ñi mu fù wi làa wo, lé bïo ó o mún lé o Kalilee ñii.» ⁶⁰ Ká a Piere màhã bía: «Bïo á ùnén yáá wee bío á Ì yí zũ.» Ho pãahũ dà-kéní kéní na ó o wee bío mu yi ó o kò-béε wá. ⁶¹ O o Núhũso yèrémáa fá mí yío o Piere yi. Lé bũn ó o Piere hácíri màhã buara bïo ó o Núhũso bía nɔn wo yi wán: «Ho zuia ó o kò-béε máa wá ká ù pã le fo yí zũ mí á dñn hã cúa-tĩn.» ⁶² O o Piere hĩnɔn ló á lée wá búbùbù.

*Ba dásiwá wee ha a Yeesu ká ɔa a là a
(Matiye 26.67-68; Maaki 14.65)*

⁶³ Ba nùpua na pan o Yeesu yi wee yáa mí ɲiní yi na a yi ká ɔa a ha a. ⁶⁴ Ba wee pe o yahó yi ká ɔa tùa wo yi: «Ká fo lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛero bïo bon, à ù zéeni yĩa vĩna fo.» ⁶⁵ Hã bín-kora lè mí sĩiwá á ɔa wee bío na a yi.

*Ba buan o Yeesu vannãa ho làndá tũia fɛerowà cɔn
(Matiye 26.59-65; Maaki 14.55-65; Zãn 18.19-24)*

⁶⁶ Bïo ho tá tɔn, á ɔa *zúifùwa ñi-kĩa, lè ɔa *yankarowà ɲúnása *lè ho làndá bïo zéenilowa kúaa mín wán, à ɔa le ɔa bua a Yeesu buennãa minén na lé ho làndá tũia

fεεrowà yahó. ⁶⁷ A 6a tùara a yi: «Fo lé o *Krista à ù bío mu le wa jí.» O o bía nɔn 6a yi: «Í bía mu nɔn mia á mi máa tà mu, ⁶⁸ ká í mún tùara mia á mi máa bío dèε. ⁶⁹ Ká hã laà na kà wán, ó o *Nùpue Za á à κενί le Dónbeení na dà mu bío búenbúen nín-tiáni.»†
⁷⁰ A 6a búenbúen wãa bía: «À bún à fo lé le Dónbeení Za lon?» O o bía nɔn 6a yi: «Lé minén miten bía le í lé orén.» ⁷¹ A 6a wãa bía: «Wa màkóo wãa mía sεéràsa yi. Warén waten wãa jí a jí-cúa.»

23

Ba buan o Yeesu buararàa o Pilaate cón (Matiye 27.2, 11-14; Maaki 15.1-5; Zàn 18.28-38)

¹ Ho làndá tũíá fεεrowà búenbúen hínɔn buan o Yeesu vannáa o *Pilaate cón. ² Bío 6a vaá dñn bín, á 6a wee bá a ká 6a a bío: «O nni na kà á wa yú ò o wee khà wa nìpomu vñíní le 6a yí cã ho lànpó à na a bée yi. O o mún wee bío le mí lé o *Krista, o bée.» ³ O o Pilaate tùara a yi: «Lé ùnén lé 6a *zúífùwa bée le?» O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía mu.» ⁴ O o Pilaate bía nɔn 6a yankarowà júnása lè 6a zãamãa yi: «Bíoní na à í ì dñn wán á à síinínãa o nni na kà jùhũ á í yí mɔn.» ⁵ Ká 6a màhã pá wíokaa wee bío lè mí pánkã: «O wee kãaní wa nìpomu lè mí kàránlò. O búá mu jùhũ ho Kalilee yi á tò ho *Zudee yi féeε wà bueé bó hen.»

⁶ Bío ó o Pilaate jí hã bíoní mu, ó o tùara: «O nni mu lée Kalilee nni le?» A 6a le ũuu. ⁷ A bío ó o zũna mu kà, ó o le 6a bua a varáa o *Heroode cón, lé bío ó o Heroode lé yia wi ho Kalilee jùhũ wán, à wón mún wi ho Zeruzalεemu yi mu pãahũ.

Ba buan o Yeesu buararàa o Heroode cón

⁸ Bío ó o Heroode mɔn o Yeesu, ó o sñi wan, lé bío ó o jí a sã míana, á lá wi ó o mi a wán hàrí hàání. O lá wi ò o mi a ká a wee wé yéréké bío búí. ⁹ O tùara a yi làa bío cèrèε ká a Yeesu màhã yí dó mí jii wo yi hũú.

¹⁰ Ba *yankarowà júnása lè ho *làndá bío zéenílowa dñn wee kooní a Yeesu yi lè le hεεrè. ¹¹ O Heroode lè mí dásíwá wee yáa mí jíní yi na a Yeesu yi ká 6a a zùañka a yi. Ba zíníá wo lè ho bákã beení na se làa sòobεε, à 6a bíníá buan wo vannáa o Pilaate cón. ¹² Lé bún zòñ ó o Heroode là a Pilaate bíníá wó 6a bñnlowà ká 6a jɔn lá wee fi.

Ba le o Yeesu ko ò o búε

(Matiye 27.15-26; Maaki 15.6-15; Zàn 18.39-40; 19.4-16)

¹³ Bún món ó o Pilaate von 6a yankarowà júnása, lè 6a ya-díwá lè 6a zãamãa á kúaa mín wán, ¹⁴ ò o bía nɔn 6a yi: «O nni na kà á mi buan buararãa í cón, á le o wee kãaní mu nìpomu. Awa! I mún wãa tùara a yi mi búenbúen yio yi, á hã wén-kora na mi le o wó na dà à dé o jùhũ á í yí mɔn. ¹⁵ O Heroode bíníá buan wo bueé nɔn wεn, lé bío á wón mún yí mɔn o wékheró. O bènñn yí wó bío búí na nɔn ó o korãa lè mu húmú. ¹⁶ Í ì bío le 6a ha a lè hã làbàaní, ká í ì díá wo o ò lén.» ¹⁷ [Hen ká ho Paaki sãnú díró dñn, ó o Pilaate ko ò o lén o kàsó nni búí díá.]

¹⁸ A bún 6a búenbúen páanía wee bío pñnpñn: «Búε o, à ù díá o Barabaasi!» ¹⁹ Wón Barabaasi so kàsó zoró jùhũ lé bío ó o hĩa wi ho kãaló fio yi, á bó a nni búí. ²⁰ Bío ó o Pilaate wi ò o díá a Yeesu, ó o wíokaa tùara 6a zãamãa yi. ²¹ Ká 6a màhã wee wãamaka: «Búεε wo ho *kùrùwá wán ò o hí! Búεε wo ho kùrùwá wán ò o hí!»

²² Mu cúá-tñn níí ó o Pilaate bía nɔn 6a yi: «Lée webio ó o wó khon yi? I yí mɔn bío búí na nɔn ó o korãa lè mu húmú. I ì bío le 6a ha a lè hã làbàaní, ká í ì díá wo o ò lén.» ²³ Ká 6arén bán pá lan wee wãamaka pñnpñn le 6a búεε o Yeesu ho kùrùwá wán. A 6arén wãamakaa lé hĩa yú ho pánkã. ²⁴ O o wãa tà le mí ì wé bío 6a wee cà. ²⁵ O nni na 6a le o díá, wón

† 22:69 Mi loñ Lení vñahũ (Psaumes) 110.1, Daniyεεle vñahũ 7.13

na kera ho káaló fio yi á wó le ñi-úúee 6a dó ho kásó yi, ó o léra díá, ò o ñon o Yeesu 6a dásíwá yi le 6a wé làa bío 6a zúífùwa sía vá yi.

Ba dásíwá buan o Yeesu wàráa
(Matiye 27.32-34; Maaki 15.21-23; Zān 19.17-22)

²⁶ Bío 6a buan o Yeesu wàráa, á 6a vaá fò mín làa Siréna* ñii búii na 6a le Simōn, ò o ló hā mana yi lua. A 6a dásíwá wíira a buée séenia lè ho kùrùwá, ò o bèráa o Yeesu món. ²⁷ Ba minka zāamāa bō a yi á séenia 6a hāawa búii na wee wá kùaará a bío yi. ²⁸ O o Yeesu yèrēmāa wee bío làa ba: «Zeruzaléemu hāawa, mi yí wá ínén bío yi, ká mi wá minén miten lè mí zàwa bío yi. ²⁹ Lé bío hā wízoní búii na lua yi, á 6a khíi wé è bío: «Ba hāawa na yí máa te làa bíi ñin yí ton za yí yènia yí mōn bán ñúná bènñin sí.» ³⁰ Hón páahú so yi ká 6a à bío ò na hā búaa yi: «Mi tē ñi wēn» á mún ñ bío lè hā dōnbúaa: «Mi pe wēn.»† ³¹ Lé bío ká 6a wee wé ínén na ka lòn bűen-siire ká síi, á minén na ka lòn bűen-henñ bío khíi dà bűn wán.»

Ba búaa o Yeesu ho kùrùwá wán
(Matiye 27.35-44; Maaki 15.24-32; Zān 19.17-27)

³² Ba mún buan ñi-wanna nūwā ñun búii na 6a à páaní ñi búe là a Yeesu. ³³ Bío 6a vaá dñn ho lahó na 6a wee ve làa «Ñún-bòkuee» á 6a búaa o Yeesu ho *kùrùwá wán bñn. Ba ñi-wanna nūwā ñun á 6a mún búaa hā kùrùwáwá wán bñn. O ñi-kení wi là a Yeesu ñin-tíani ká yia so wi là a ñin-káahó. ³⁴ [O o Yeesu bía: «Í Maá, sēn día na 6a yi, lé bío 6a yí zū bío 6a wee wé.»] Bűn món á 6a dásíwá wó le ñún-sini bío á sankaaráa o sí-zinia. ³⁵ Ba zāamāa ñin bñn á wee loñ. Ba *zúífùwa ñúnása bán wee yáa mí ñini yi na a yi ká 6a à bío: «O fenía 6a búii, le orén mún fení miten ká a lé o *Krista bío bon, yia le Dónbeenñ mōn léra.» ³⁶ Ba dásíwá mún wee yáa mí ñini yi na a yi. Ba vá buée bó a yi, á hōonia mu bè-ña yòo ñon wo yi ³⁷ à 6a wee bío: «Hen ká fo lé 6a zúífùwa bée, à ũ fení ũten ũten.» ³⁸ Yòo o ñuhú yi á bío ká lé bío 6a túara: «Yia ká lé 6a zúífùwa bée.» ³⁹ Ba ñi-wanna na 6a búaa ñi-kení wee là a ká a bío: «Fo yínñi o Krista le, á ũ fení ũten ũten à ũ mún fení warén lon!» ⁴⁰ Ká a ñi-kení na so wón bēn wee zá lè mí ninza mu ká a bío: «Fo yí máa zñn Dónbeenñ le? Yínñi le lònbee dà-kení mu á ũ wi yi le? ⁴¹ Warén bán ko lè le lònbee, lé bío wa wékhe lé hā dó wēn mu yi, ká arén wón yí wó bè-kohó.» ⁴² Bűn món ó o bñnia bía: «Yeesu, hen ká fo khíi buara lè ũ béenñ, à ũ pa í bío.» ⁴³ O o Yeesu bía ñon wo yi: «Le í mñ ho tñiá poni na foñ: Ho zuia ká fo ò keñ làa mi le Dónbeenñ cñn.»

O Yeesu húmú
(Matiye 27.45-56; Maaki 15.33-41; Zān 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Mu wó à le wii wà yòo fará, á ho kñhú búenbűen ñinñin wó le tibirí á míana fúuu fúaa le wi-háarè. Ho pōnsòró na zoó le *Dónbeenñ zñ-beenñ yi á lenkaa mín ñahú. ⁴⁶ O o Yeesu bía pōnpñ: «Í Maá, í wee dé í mánáká ũ níi yi.» Bío ó o bía bűn vó, ó o húrun. ⁴⁷ Bío ho Oroomu dásíwá kuure ñuhúso mōn bío wó, ó o khōonia le Dónbeenñ, ò o wee bío: «O ñii na ká bēntñn lá téréna.» ⁴⁸ Ba zāamāa na buara buée lora mu bío mu á mōn bío wó, á 6a bñnia wá ká 6a yara sò làa sòobée. ⁴⁹ O Yeesu bán bñnlowà búenbűen lè 6a hāawa na bō làa wó hāri ho Kalilee yi á buée khèra ñin wee loñ bío wee wé.

O Yeesu nùuló bío
(Matiye 27.57-61; Maaki 15.42-47; Zān 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ñii búii hñi wi bñn á yèni 6a le Zozeefu. O wee lé 6a *zúífùwa lóhó na 6a le Arimatee yi. O fù léee ñi-tente na téréna, á hñi wee lōoní le *Dónbeenñ béenñ buenló. O fù lé 6a zúífùwa làndá tñiá fērowà ñi-kení, ká a mähá fù yí tà bío 6a ninzawa ñini tò wán wó. ⁵² O o wà van o Pilaate cñn vaá flora a Yeesu ñi-hñmu. ⁵³ Bűn món ó o huera a ho

* **23:26** Siréna: Ho léee lóhó búii na wi ho Afiriiki kñhú yi á sùarāa yi lè ho Méditeranee yámú ñumu. O Yeesu páahú á 6a zúífùwa búii hñi wi ho lóhó mu yi. † **23:30** Mi loñ Ozee vñahú 10.8.

*kùrùwá wán, á líí pon yi lè ho ɓunló, á lá vaá nùuna le búure na có ho ɓúaa hó yi, na á ñi-hío lá ðin yí nùuna yi yí mɔn.† 54 Mu wó ho yèzǔmá zoñ ziihǔ á ho *Sabaá jǔhǔ ɓúaráa. 55 Ba háawa na bò là a Yeesu hàrí ho Kalilee yi á bò mín là a Zozeɛfu vaá mɔn le búure, á lora ɓio ó o Yeesu ñi-hínmu dǔmanáa. 56 Bǔn mɔn á ɓa ɓínía vaá wee wíoka ho jiló lè mu ɓio na sǎmu sí o Yeesu mu sǎnía ɓio yi. Ho Sabaá zoñ á ɓa vǔńna làa ɓio ho làndá heníanáa mu.

24

O Yeesu vèeró ɓio (Matiye 28.1-9; Maaki 16.1-8; Zǎn 20.1-10)

1 Ho dimaasi zoñ yǐnbíi bǔiríi á ɓa háawa hínɔn lá ho jiló na sǎmu sí na ɓa lá wíokaa, á ɓuan vannáa le búure wán. 2 Ba vaá yú le hue-beeni na lá pon le búure jii à le ɓínía khíi día. 3 A ɓa yòó zon, ká ɓa màhá yí zoó mɔn o Nǔhǔso Yeesu sǎnía. 4 A ɓa ðin yilera lúnkaa, à ɓǔn à báawa nùwǎ jún na sí-zǐnia wee juiika ðin ɓa yahó. 5 ɓio ɓa zǎna ðin cúiorá mí júná, á ɓa nùpua mu bía làa ba: «Lée webio nɔn á yǐa yǐo wi lua á mí ɓueé wee cà ɓa ñi-hía lùe yi? 6 [O mía hen. O vèera.] Mi le mi yiwa ɓio ó o hía bía nɔn mia wán ká a wi ho Kalilee yi: 7 «O *Nùpue Za ko ò o dé ɓa bè-kora wérowà níi yi, à ɓúεε ho *kùrùwá wán, à vèe há wizooní tǐn níi zoñ.»

8 A ɓa hácirí màhá ɓínía ɓuara o Yeesu ɓióní wán. 9 A ɓa ɓínía wà vaá bía mu ɓúenɓúen nɔn ɓa tonkarowà píru dòn làa ɓia ká ɓúenɓúen yi. 10 Ba lé o Makadala Mari, là a Zaana, là a Zaaki ɓàn nu Mari. Ba há-vio na lá páanía wi làa ba á mún bía mu ɓio dà-kení mu nɔn ɓa tonkarowà yi. 11 εε ká ɓa tonkarowà màhá lá há ɓióní mu lòn ɓín-conconwà, á ɓa yí tà ɓa ɓio. 12 [Ká a Piere màhá pá hínɔn lùwa van le búure wán à vaá líí lúnlúra ó o lora le yi. A ho nùuló dèε lé ðio ó o mɔn. O o wó coon ɓio wó ɓio yi á ɓínía vannáa mí zii.]

O Yeesu zéenia miten lè mí ñi-kenínia ɓúii (Maaki 16.12-13)

13 Le wizonle mu mí ɓεεre zoñ, ó o Yeesu ñi-kenínia nùwǎ jún ɓúii bò mín jɔn ho lóhó na ɓa le Emayuusi. Horén lè ho Zeruzalεemu á à yí léèrèwa ɓio jún vεεni síi. 14 ɓio wó khíina ɓúenɓúen lé ɓǔn ɓàn láakáwá á ɓa wee tà. 15 ɓio ɓa wee ɓio ká ɓa à wǎaní mín ká ɓa wà, ó o Yeesu mí ɓεεre ɓueé ɓó ɓa yi á bò làa ba. 16 Ba jɔn wee mi a, ká ɓio ɓúii màhá hò ɓa á ɓa yí zǔna a. 17 O o Yeesu tùara ɓa yi: «Lée webio á mi wee wǎaní wán ká mi wà?»

A ɓa ðin sò mí yara. 18 A ɓa ñi-kení na ɓa le Keliopaasi bía nɔn wo yi: «Ba nùpua na ɓuara ho Zeruzalεemu yi ɓúenɓúen, á ùnén ũ dòn lé yǐa yí zǔ mu ɓiowa na wó há wizooní yɛn na kà yi le?» 19 O o tùara ɓa yi: «À ɓǔn ɓiowa so lè mu yén?» A ɓa bía nɔn wo yi: «ɓio wó a Nazarεete níi Yeesu yi há. O lá lé le *Dónbeení jii-cúa fεero. Le Dónbeení lè ɓa nùpua zǔna le o pánká wi mí bè-wénia lè mí ɓióní yi. 20 Wa *yankarowà júnása lè wa ya-díwá nɔn wo ɓia yí zǔ le Dónbeení yi à ɓán sínía jǔhǔ à ɓúe, á ɓa ɓúaa wo ho *kùrùwá wán. 21 Wa lá wee leéka le orén lè yǐa ko ò o kǎní a *Isirayεele ñipomu, ká mu yǐo wǎa máa lé. Ho zuia lé mu ɓiowa mu wéroró wizooní ɓio tǐn. 22 Wa kuure háawa nùwǎ yɛn ɓúii wó wɛn coon. Ba fù hínɔn le yǐnbíi bǔiríi á van le búure wán, 23 ká ɓa màhá yí vaá yú a sǎnía. A ɓa ɓínía ɓueé bía mu nɔn wɛn, à ɓa mún bía le Dónbeení wáayi tonkarowà ɓúii zéenia miten làa mí, à ɓa bía nɔn mí yi wéréwéré le o yǐo wi lua. 24 Wa ninzàwa nùwǎ yɛn ɓúii mún van le búure wán á vaá mɔn mu ɓúenɓúen làa ɓio ɓa háawa ɓiaráa mu, ò o Yeesu wón ɓa yí mɔn.»

25 O o Yeesu màhá wǎa wee ɓio làa ba: «Mí lé ɓa ɓónbúwá. Mí yí máa dé mí sía le Dónbeení jii-cúa fεerowà bè-ɓiónii yi fua. 26 O *Krista so lá yí ko ò o lò be kà síi à yíráa mí

† 23:53 Ba zúifùwa ɓúráa: O Yeesu páahǔ ká ɓa zúifùwa na níni se fù wee wé cé mí ɓúráa há ɓúaarà yi. Há ɓúii wee wé há bú-kǎní à ho zǐ-jǔhǔ dà-kení nùpua wé nùu yi. Há ɓúráa mu ɓa fù wee wé pe jini lè há hue-beera. ɓia yí dà hǔn ɓúráa so síi máa cé, ɓán ɓúráa fù wee wé cé ho tá kǎamáa yi. Ba fù wé khūni há à há wíoka wé mi, lé ɓio ká yǐa vará há wán tàà o ðon há, se ɓanso tun.

cùkú beenĩ le Dónbeenĩ cǎn le?» ²⁷ Bũn mǎn ó o wǎa zéenia bĩo bía a dǎnĩ yi le Dónbeenĩ bionĩ vũahũ yi búenbúen bǎn kúará. O búa mu jũhũ là a *Mɔyiize vǎnna á vaá lá le le Dónbeenĩ jĩ-cúa fɛerowà vǎnna búenbúen.

²⁸ Bĩo ba vaá bó ho lóhó na ba wee va yi, ó o Yeesu wó lòn nĩ na le mí ì khĩ á à va làa yahó. ²⁹ Ká ba màhǎ hò a le o yí wé mu, à ba bía nǎn wo yi: «Día à ù cǎa làa wɛn, ho tá wee hí.»

O o Yeesu wǎa zoó làara ba wán. ³⁰ Bĩo ba wee dí, ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ bǎrákà, ò o cèekaa ho nǎn ba yi. ³¹ Lé bũn wán á ba yĩ màhǎ fá, á ba zũna a. O o dɛɛnía jũuna vũnun ba yahó. ³² A ba wee bío làa mín: «Bĩo ó o fù wee bío ká a zéeni le Dónbeenĩ bionĩ kúará làa wɛn ho wǎhũ wán á wa sĩa so fù yí hǎ le?»

³³ A ba dɛɛnía hĩnǎn bĩnía jǎn ho Zeruzalɛmu. Ba vaá yú ba tonkarowà píru dòn le mí ninzàwa mín wán bĩn, ³⁴ á bán wee bío làa ba: «O Nũhũso vèera bĩo bon. O Simǎn mǎn wo.» ³⁵ A bǎrɛn mí bɛere lá bĩo wó ho wǎhũ wán bía nǎn ba yi, làa bĩo ba zũnnanáa o Yeesu pǎahũ na ó o wee cèekaa ho búurú yi.

*O Yeesu wiokaa zéenia mĩten le mí tonkarowà
(Matiye 28.16-20; Maaki 16.14-18; Zǎn 20.19-23; Bè-wénia 1.6-8)*

³⁶ Bĩo ba wi bũn bíoró yi, à bũn ò o Yeesu mí bɛere dɛɛnía wi ba tǎahũ [ó o bía nǎn ba yi: «Le ho héerà kɛnĩ làa mia.»] ³⁷ A ba zǎna dàkhĩna, lé bĩo ba mǎn wo wó làa nĩ-hǎnbónĩ. ³⁸ Ká a Yeesu màhǎ bía làa ba: «Mĩ yilera yáara le we? Lée webio nǎn hǎ titikaa wiráa mí sĩa yi? ³⁹ Mĩ loń ĩ nĩnĩ le ĩ zenĩ. Mu lé ĩnén ĩ bɛere. Mĩ buee dǎ mĩ loń, lé bĩo ó o nĩ-hǎnbónĩ sǎnía mía làa bĩo mĩ mǎn à ĩnén sǎnía wiráa bĩo sii.» ⁴⁰ [O bía hǎn bionĩ so nǎn ba yi, ò o zéenia mí nĩnĩ le mí zenĩ làa ba.] ⁴¹ Ká ba minka sĩ-wɛɛ làa bĩo mu wó ba coon bĩo yi, á ba pá yí tà yí tà le o Yeesu vèera bĩo bon, ó o wǎa bía nǎn ba yi: «Bè-dĩnii wi mi cǎn le?» ⁴² A ba nǎn o ceza na sǎn sǎn-kénĩ wo yi, ⁴³ ó o fó a là ba yĩo yi.

⁴⁴ Bũn mǎn ó o bía nǎn ba yi: «Bĩo kà lé bĩo á ĩ bía nǎn mia pǎahũ na á ĩ làa mia páania wi: Bĩo túara ĩ dǎnĩ yi búenbúen o Mɔyiize làndá le ba jĩ-cúa fɛerowà vǎnna, le hǎ lenĩ vũahũ yi á lá ko mu wé.» ⁴⁵ Bũn mǎn ó o Yeesu wó á ba wee zũn le Dónbeenĩ bionĩ vũahũ bionĩ kúará, ⁴⁶ ò o bía nǎn ba yi: «Mu túara kà: O *Krista ko ò o lò be, bũn mǎn ò o vèe hǎ wizoonĩ tĩn nĩi zon. ⁴⁷ Bĩo kà lé bĩo mĩ bue o yèni yi à na hǎ sǎiwà nùpua búenbúen yi: «Mĩ yèrémá mĩ yilera le mĩ wárá à mĩ yí mu bè-kora séndíaró.» Mĩ búa mu jũhũ ho Zeruzalɛmu yi. ⁴⁸ Bĩo mĩ mǎn à mĩ bío na ba nùpua yi. ⁴⁹ ĩnén ĩ bɛere á à tonka le Dónbeenĩ Hácírĩ na le dó mí jii le mí ì na á le è lii mĩ wán, ká mĩ màhǎ ko mĩ kɛnĩ ho lóhó yi fúaa le Dónbeenĩ pǎnká lé ho wáayi à lii mĩ wán.»

*O Yeesu yòora le Dónbeenĩ cǎn
(Maaki 16.19-20; Bè-wénia 1.9-11)*

⁵⁰ Bũn mǎn ó o Yeesu fó ba á ba ló ho lóhó yi wà vaá sùaràa ho Betanii yi, lé bĩn ó o hoonía mí nĩnĩ ò o dúbuaa ba yi. ⁵¹ Pǎahũ na ó o wee dúbua ba yi, ó o làa ba saawaa mín yi, [ó orɛn wón búan yòora ho wáayi.] ⁵² [Ká bǎrɛn bán búaanía wo] à ba bĩnía van ho Zeruzalɛmu ká ba sĩa wan làa sòobéɛ. ⁵³ Ba yí máa khĩ le *Dónbeenĩ zĩ-beeni yi. Ba wee buee búaanĩ le bĩn fɛɛɛ.

Le Dónbeenì bin-tente vūahú na ó o Zân túara

Vūahú túaró jùhú

O Zân na hía lé o Yeesu ni-kenínia ni-kéní lé wón túara ho vūahú na kà. O sansan wee bío míten bío, ò o le o ni-kenínii búí (18.15), tàá o ni-kenínii na ó o Yeesu wa (13.23; 19.26; 20.2; 21.7, 20,41).

Bíio o Matiye là a Maaki là a Luki túara cèrèè ó orén wáa yí bíníá yí tò yí mí vūahú yi. Bíio o Zân túara mí vūahú lé bíio kà:

1. O zééníá le o Yeesu lé le Dónbeenì bíonì na wi fèèè, le o wó míten là a nùpue á buée kará làa wèn. O zééníá bíio ó o Zân Batiisi fèera a Yeesu tūiá poni dání yi. O mu zééníá bíio ó o Yeesu fòráa mín lè 6a nùpua lè mí síwà (1).
2. O Zân zééníá le o Yeesu ló le Dónbeenì cón, á mún zééníá bíio o Yeesu kàráanna lè 6a nùpua (2–12).
3. O zééníá bíio ó o Yeesu kàráanna lè mí ni-kenínia ho tñàahú na 6a wíira a yi (13–17).
4. O Zân bíá bíio wó a Yeesu yi bíio (18–19).
5. Ho vūahú vaa véení, ó o mún bíá a vèeró, làa bíio ó o zééníánáa míten lè mí ni-kenínia mí vèeró món bíio (20–21).

O Yeesu Krista lé le Dónbeenì Bíonì

¹ Mu jùhú búεení, á yia lé le Bíonì á wi ká bíio búí òn yí léra. O páanía wi lè le Dónbeenì. Orén mí bεere lé le Dónbeenì. ² Mu bíio búenbúen jùhú búεení, ká arén lè le Dónbeenì páanía wi. ³ Lé orén á le Dónbeenì òn wán léraráa mu bíio búenbúen. Bíio ó o ní yí kera lénló yi bún mía. ⁴ Orén lé yia le mukānì wee lé cón. Dén mukānì so ka lòn khoomu na wee zéení bíio le Dónbeenì karáa lè 6a nùpua. ⁵ Mu khoomu mu wee dé le tibirí yi, á bíá wi le tibirí mu yi wee pí mu bíio.*

⁶ Nii búí hía wi bín á le Dónbeenì tonkaa. O yèni 6a le Zân.† ⁷ Lé orén buara buée wó yia ka lòn khoomu sèràso, á wee mí ho tūiá o jii, bèra a na à 6a búenbúen tà le yia ka lòn khoomu á bíio bon orén pánká yi. ⁸ Orén mí bεere hía yínón yia ka lòn khoomu, ká a buée wó o sèràso, á mà ho tūiá o jii. ⁹ Yia lé mu khoomu binbirí á buara ho òmíjǎ yi á buée wee dé mu khoomu 6a nùpua búenbúen wán.

¹⁰ Yia lé le Bíonì á wi ho òmíjǎ yi, ho òmíjǎ na le Dónbeenì òn orén wán á léra. εε ká ho òmíjǎ mu nùpua màhá yí zūna a. ¹¹ O buara mín kùrú lùe yi, á bíá bíio sǎ a yi pá a bíio. ¹² Ká 6a tñahú á 6a búí màhá tà a bíio, á dó mí sia wo yi. Bán ó o wó á 6a wó le Dónbeenì zàwa. ¹³ Ba yí wó le Dónbeenì zàwa làa bíio 6a nùpua wee teráa 6a zàwa bíio. Ba mún yí wó le Dónbeenì zàwa làa bíio ó o báa là a hía wee páaní à yiráa 6a zàwa bíio. Le Dónbeenì míten lé òio wó á 6a lé le zàwa.

¹⁴ Yia lé le Bíonì á buée wó a nùpue, á kará làa wèn. O sǎamu jii mía. Lé orén wee zéení ho tūiá poni binbirí làa wèn. Wa fá wa yio o cùkú yi, hía ó o Za kéní na ló mín Maá Dónbeenì cón wé yí.

¹⁵ O Zân na lé o sèràso á bíá bíio ká pónpón o dání yi: «Yia ká lé yia á ì fèra bíá bíio non mia. I bíá le o wi ì món bò o buen, ká a màhá po mi lé bíio ó o wi ì yahó hàání.»

¹⁶ Mu bè-tentewà lè mí síwà na lé o sǎamu na jii mía á wa búenbúen yú jàmaa mín wán. ¹⁷ Ho làndá lé o *Moyiize á le Dónbeenì bò yi nonnáa ho wèn. Ká mu sǎamu lè ho tūiá poni lé orén na lé o Yeesu *Krista á le Dónbeenì bò yi zééníánáa mu làa wèn.

* **1:5** á bíá wi le tibirí mu yi wee pí mu bíio: Le Dónbeenì bíonì vónna búí yi, á mu bíá ká sii: á le tibirí máa dání mu bíio. † **1:6** O Zân na bíio bíá hen lé yia hía wee bátízé 6a nùpua. Mi loñ Matiye vūahú 3.1-17

18 Nùpue na òn m̀n le Dónbeenì wón míá. Ká arén na lé o Za kéní na lé le Dónbeenì, yíá pááníá wi là a Maá Dónbeenì, lé wón ǹn ó o Maá bío zūnáá.

Bíó ó o Zàn Batiisi bíá miten d́nì yì

(Matiye 3.1-12; Maaki 1.2-8; Luki 3.15-17)

19-20 Wizonle búí á 6a *zúífùwa júnása na wi ho Zeruzalemu yì á tonkaa 6a yankarowà là a Levii nùwá le 6a 6uee t̀a o Zàn yì le o lé o nùpue yén síí. Ó o yí sà mu, ò o mà ho t̀iá wéréwéré ǹn bíá 6a tonkaa yì: «Ìnén yínóń o Krista, yíá le Dónbeenì m̀n léra.» 21 A 6a t̀ara a yì: «Á fo lé o nùpue yén síí? Fo lé le *Dónbeenì jì-cúa fεero *Elii† le?» Ó o Zàn le mí yínóń Elii. A 6a bíńíá t̀ara: «Á fo lé le *Dónbeenì jì-cúa fεero na wa wee l̀oníſ le?» Ó o Zàn le 6úeé. 22 A 6a wáá bíá ǹn wo yì: «Ūnén 6̀n lé o nùpue yén síí? Wa ko wa vaa zéení bíó búí à na bíá tonkaa wen yì. Fo léé wée?» 23 Ó o Zàn bíá: «Ìnén lé yíá le *Dónbeenì jì-cúa fεero *Ezayii bíá bíó:

«Nii búí wee bíó p̀np̀n le dùure yì ká síí:

Mi wíoka ho wáhú ká a Núhúso o buen.»*

24 Bíá 6a tonkaa o Zàn c̀n búí lé 6a Farizíewa. 25 A bán t̀ara a Zàn mu yì: «Ká fo yínóń yíá le Dónbeenì m̀n léra, á yínóń o Elii, á mún yínóń le Dónbeenì jì-cúa fεero na wa wee l̀oní, á léé webio ǹn fo wee bátízéráá 6a nùpua?» 26 Ó o Zàn wáá bíá ǹn 6a yì: «Ìnén wee bátízé 6a nùpua lè mu jumu. εε ká a búí wi mi t̀ahú á mi yí zū bíó. 27 Inén f̀era dú wón yahó. O nakáa t̀nló á ìnén yáá pá yí koráa.» 28 Bíó ká búenbúen wó ho Betanii† lóhó yì, ho muhú na 6a le Zurudēn m̀n, híá ó o Zàn híá wee bátízé 6a nùpua yì.

O Yeesu ka l̀n muinì pioza á le Dónbeenì ǹn

29 Mu tá na léé t̀n, ó o Zàn m̀n ò o Yeesu mà a wee buen, ó o bíá: «Yíá ká ka l̀n muinì pioza á le Dónbeenì ǹn à sénnáa ho òmíná nùpua bè-kora díá.† 30 Lé orén lé yíá á ì bíá bíó ká síí: Nùpue búí wi ì m̀n bò o buen, ká a màhá po mi lé bíó ó o wi ì yahó háání. 31 I lá yí zū yíá lé orén, ká ì màhá 6ueé wee bátízé 6a nùpua lè mu jumu, bèra a na ò o *Isirayεele ǹpomu à zūń wo.» 32 O Zàn mu pá bíńíá bíá bíó ká wéréwéré: «Ì m̀n le Dónbeenì Hácírí à le lion o wán l̀n háponi, á líí wi làa wo. 33 I lá òn yí zū yíá lé orén, ká le Dónbeenì na tonkaa mi le ì bátízé 6a nùpua lè mu jumu màhá bíá ǹn m̀i: «Fo ó mi le Dónbeenì Hácírí ká le yóó ló wee líi o nùpue búí wán. Wón lé yíá á à bátízé 6a nùpua lè le Dónbeenì Hácírí.» 34 I m̀n mu, á ì wee bíó mu wéréwéré le o lé le Dónbeenì Za.»

O Yeesu lé yíá le Dónbeenì m̀n léra

35 Mu tá na léé t̀n, ká a Zàn t̀n wi ho lahó dà-kéní mu yì lè mí ǹ-kenínia nùwá jun, 36 ó o m̀n o Yeesu ò o wee khíí, ó o bíá: «Yíá wee khíí ká lé le *Dónbeenì Pioza.» 37 Ó o Zàn ǹ-kenínia nùwá jun mu ná bíó ó o bíá, á 6a d̀eníá bò a Yeesu yì. 38 Ó o Yeesu yèrémáa khíí lora á m̀n à 6a bò a yì, ó o t̀ara 6a yì: «Léé webio mi wee cà.» A 6a bíá: «Arabii (b̀n kúará le: «ǹ-krátánlo»), lé wen fo wi yì?» 39 Ó o Yeesu bíá ǹn 6a yì: «Mi buen, á mi vaa mí hen na á ì wi yì.» A 6a wáá bò a yì á vaá zūna bíń. Mu wó le wi-háarè. A 6a wáá kará tò le wii bíń làa wo.

40 O Zàn ǹ-kenínia nùwá jun na ná a bíoní á bò a Yeesu yì ǹ-kení 6a le Andere, o Sim̀n Piere bán za. 41 Yíá ó o Andere mu nín-yání van c̀n lé bán za Sim̀n mu á vaá bíá ǹn wo yì: «Wa m̀n o Mesii.» (Mesii lé mu heberemu. Ká mu kúará lè mu kerεekimu 6a le Krista,

† 1:21 Bíó le Dónbeenì jì-cúa fεero Elii tonló sá vó, ó o fuan yòora ho wáayi. Ba búí híá wee leéka le o ko ò o bíńi buen à dí yíá le Dónbeenì m̀n léra yahó, à 6uee wíoka a buenló bíó. Mi loń Malasii 3.23 § 1:21 O jì-cúa fεero na 6a Farizíewa t̀ara bíó lé o jì-cúa fεero na ó o M̀yíize bíá bíó le o ka lè mínén bíó síí á le Dónbeenì khíí tonka. Mi loń Lándá zéeníló v̀ahú (Deutéronome) 18.15 * 1:23 Mi loń Ezayii v̀ahú 40.3 † 1:28 Ho Betanii na 6a bíá bíó hen h́n wi ho Zurudēn muhú ǹsání. Ho wi mí òn làa híá wi ho Zeruzalemu ǹsání. † 1:29 Ba zúífùwa f̀ú wee wé ya há muinì lè 6a bà-kúio, à càráa mí bè-kora séndíaró. O Zàn le o Yeesu ka l̀n muinì pioza á le Dónbeenì ǹn, lé bíó ó o Yeesu mu á 6a à 6úe 6a nùpua bè-kora séndíaró bíó yì. Mi loń Ezayii v̀ahú 53.

bún kúará le yia le Dónbeenì m̀on léra.) ⁴² O o fó a buararáa o Yeesu c̀n. O o Yeesu lora a yi ò o bía: «Fo lé o Sim̀on, o Zàn za. Awa! Bìo kà wán á ̀ba wé è ve fo làa Sefaasi.» (Sefaasi lé mu heberemu. Mu kerεεkimu yi ̀ba le Piere, bún kúará le búaaahó.)

⁴³ Mu tá na lée t̀n, ó o Yeesu le mí ì va ho Kalilee k̀shù, ó o fò mín là a ǹi búii na yèni ̀ba le Filiipu, ó o bía ǹon wo yi: «Bè mi.» ⁴⁴ O Filiipu mu wee lé ho Betesayidaa lóhó yi, hen na ó o Andere là a Piere wee lé yi. ⁴⁵ Bún món ó o Filiipu b̀en vaá fò mín là a Natanayεele, ó o bía ǹon wón yi: «Yia ó o *Moyiize bía b̀io ho làndá v̀onna yi, wón na ̀ba ni-cúa fεerowà mún bía b̀io, á wa yú. O lé o Nazarεete ǹi Yeesu, o Zoεεfu za.» ⁴⁶ O o Natanayεele bía ǹon wo yi: «Bè-tente so dà a lé Nazarεete yi le?» O o Filiipu bía ǹon wo yi: «Buen á fo vaá mi a.» ⁴⁷ Bìo ó o Yeesu m̀on o Natanayεele ò o vará mà a, ó o bía b̀io kà o d̀nì yi: «Yia kà á k̀uaak̀uaamu mía yi. O lé o *Isirayεele ǹi binbirì.» ⁴⁸ O o Natanayεele tùara a Yeesu yi: «Fo wó kaka z̀unanáa mi?» O o Yeesu bía ǹon wo yi: «Ì fèra m̀on fo ká ù kará le v̀indèe na ̀ba le fikiyée tá, ká a Filiipu yàá d̀in yí von fo.» ⁴⁹ O o Natanayεele bía ǹon wo yi: «Nì-kàránlo, fo lé le Dónbeenì Za. Fo lé o Isirayεele ǹipomu béε.» ⁵⁰ O o Yeesu bía ǹon wo yi: «Fo dó ù s̀ii mi lé b̀io á ì bía le ì m̀on fo ho *fikiyée tá. Awa! Bè-beera búii yàá khii wé fo ò mi ká mu po b̀io kà.» ⁵¹ O o pá b̀inía bía: «Le ì m̀i ho t̀iá na mia: Mi khii mi ho wáayi ká ho héra, á le Dónbeenì wáayi tonkarowà wee bè o *Nùpue Za yi à liiráa à b̀inì yò. S»

2

O Yeesu yéréké b̀io na ó o ǹin-yání wó

¹ Hã wizooní b̀io t̀in zòh, à bún mu yaamu s̀nú búii wee dí ho Kalilee k̀shù lóhó na ̀ba le *Kanaa yi. O o Yeesu b̀an nu kera b̀in. ² Ba mún von o Yeesu le mí ǹi-kenínia mu yaamu mu s̀nú d̀iiní. ³ Bìo ho *d̀ivén hía vó, ó o Yeesu b̀an nu bueé bía ǹon wo yi: «Ba d̀ivén vó.» ⁴ Ká a Yeesu màhá bía ǹon wo yi: «Háa mu, lé ùnén ko ù zéeni b̀io á ì ko à ì wé làa mi le? I p̀ahù d̀in yí d̀n.» ⁵ O o Yeesu b̀an nu wáa bía ǹon ̀ba ton-sáwá yi: «Bìo búenbúen na ó o hía à bío le mi wé, à mi wé mu.»

⁶ Numu s̀ia b̀io hèzìn wi b̀in. Hã lé hã huua á ̀ba tan. Hã mí dà-kénì kénì á liiterewa khimani s̀ii dà à kúee yi. Ba *zúifùwa wee wé kúee mu jumu hã yi, à sεeka le míten làa b̀io ̀ba làndá b̀oráa mu à ceéráa míten. ⁷ O o Yeesu bía le ̀ba ton-sáwá hà mu jumu siiní hã s̀ia mu. A bán siinía hã yòó bó mí ni-káa yi. ⁸ O o Yeesu wáa bía ǹon ̀ba yi: «Mi k̀ mu c̀inú à vaa na yia dú ho s̀nú tonni yahó yi.» A ̀ba ká mu vaá ǹon wo yi, ⁹ ó o d̀indío à mu lé ho d̀ivén. O o yí zù hen na á hón d̀ivén so ló yi, ká ̀ba ton-sáwá na hà mu jumu, bán zù hen na ho ló yi. O o von o há-fla b̀an báa ¹⁰ á bía ǹon wo yi: «Ba nùpua búenbúen wee wé dá ho d̀ivén na s̀i ho yahó. Ká p̀ahù na á bìa ̀ba von yìo hía wee v́ ̀ba, à ̀ba màhá wé dá hía yi tà yí s̀i. A ùnén wón b̀en b̀ará hía s̀i fúuu fúaa hã làa na kà wán.»

¹¹ Bìo kà lé o Yeesu ǹin-yání yéréké b̀io na wee zéeni le o ló le Dónbeenì c̀n na ó o wó. Mu wó ho Kalilee k̀shù lóhó na ̀ba le Kanaa yi. Bìo ó o wó kà lé bún zéenia o beemu, ó o ǹi-kenínia wíokaa dó mí s̀ia wo yi. ¹² Bún món ó o Yeesu le mín nu, le mín zàwa, le mí ǹi-kenínia á b̀o mín van ho *Kapεεnyuumu lóhó yi. Ba kará b̀in wó hã wizooní b̀io yen.

O Yeesu zoó j̀on ̀ba duanlowà

(Matiye 21.12-13; Maaki 11.15-17; Luki 19.45-46)

¹³ Bìo ̀ba *zúifùwa s̀nú na ̀ba le *Paaki díró wà bueé s̀ará, ó o Yeesu wà yòora ho Zeruzalεemu lóhó yi. ¹⁴ Bìo ó o vaá zon le *Dónbeenì zì-beeni lún yi, ó o zoó yú ̀ba nùpua b̀in à ̀ba wee yèè ̀ba nàwa, le ̀ba pia, le ̀ba búaaáúuní. O mún zoó yú bìa wee p̀arí le wárí

§ 1:51 Bìo ó o Yeesu bía hen á b̀io ̀bonmín le le yòonì na ó o Zakoobu hía m̀on hã kònkórá yi ká ho wáayi tonkarowà wee lii à b̀inì yòo làa de. Mu wee zéeni le o Yeesu ka lòn yòonì na wi le Dónbeenì le ̀ba nùpua p̀ahù. Mi lorì Bìo j̀uhù búeení v̀uahù (Genèse) 28.12-13

bín, à 6a karáka mí tàbáriwa júná yi.* ¹⁵ O o wáa lá ho húló pá lè le làbàani, á nɔn lè 6a búenbúen á 6a ló lè mí nàwa lè mí pia. A 6a wén-pùarilowà wári ó o pónkaa kúaará, á líikaa 6a tàbáriwa kúaaaka. ¹⁶ O o bía nɔn 6a bùaabú-yèérowa yi: «Mi khuii 6a le 6a lé. Mi yí wé í Maá zii làa duanló zii.» ¹⁷ O o nì-kenínia hácirí yòó 6uara le Dónbeení bióní vūahú bióní na kà wán: «Dónbeení, bío á í heníanáa ũ zii bío 6èntín hía máa ká mi†» ¹⁸ A 6a zúifùwa júnáasa na wi bín tùara a yi: «Lé mu yéréké bío yén á fo dà à wé á à zéeni le bío fo wó kà 6àn wéró pánká á fo yú le Dónbeení cón?» ¹⁹ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Ká le Dónbeení zí-beeni na kà mi lá fù, á ínén n bíní ì so le há wizooní bío tìn yi.» ²⁰ A 6a zúifùwa júnáasa bía nɔn wo yi: «Le Dónbeení zí-beeni na 6a son há lúlúio 6úará-jun làa bío hèzín† lé dén á ũnén le ká 6a lá fù, á fo dà à bíní ì so há wizooní bío tìn yi le?»

²¹ Eε ká le Dónbeení zí-beeni na ó o Yeesu wee bío bío lé orén mí bεεre sánia. ²² O Yeesu vèeró món lé hón pāahú so ó o nì-kenínia hácirí bínía 6uara há bióní na ó o hía bía wán. A 6a tà le le Dónbeení bióní vūahú bióní á bon, á mún tà le o Yeesu bióní á bon.

O Yeesu zū bío wi 6a nùpua sía yi

²³ Pāahú na ó o Yeesu hía wi ho Zeruzalemu yi ho *Paaki sánú bío yi, á 6a nùpua cèrèε mɔn mu yéréké biowa na ó o wee wé, á 6a tà a bío. ²⁴ Ká a Yeesu màhá yí dó mí sii 6a yi, lé bío ó o zū bío wi 6a nùpua búenbúen yi. ²⁵ O màkóo mía à 6a zéeni bío wi o nùpue yi làa wo. Orén mítén zū bío wi o nùpue sii yi.

3

O Yeesu zéenia le mukāni binbirí bío

¹ Nii búii hía wi bín á yèni 6a le Nikodεemu. O lé 6a *zúifùwa jūhúso búii á mún lé 6a *Farizéwa kuure nùpue búii. ² Tínaahú búii, ó o 6uara a Yeesu cón á 6ueé wee bío làa wo: «Nì-kàránlo, wa zū le ũnén lé yia le Dónbeení tonkaa. Lé bío á nùpue yí dà máa wé mu yéréké biowa làa bío ũnén wee wéráa mu ká le Dónbeení yí nɔn mu wéró pánká 6ànso yi.» ³ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Le í mí ho tūiá na foñ: Nùpue yí dà máa zūn le *Dónbeení béeni bío, ká 6ànso yí bínía yí ton.*» ⁴ O o Nikodεemu tùara a Yeesu yi: «O nùpue na yio tñn dà à bíní ì te kaka? Bío ó o màhá yí dà máa bíní máa zo mín nu píohó yi á máa te.» ⁵ O o Yeesu bía nɔn o Nikodεemu yi: «Le í mí ho tūiá na foñ: Nùpue yí dà máa keñ le Dónbeení béeni díinii, ká 6ànso yí ton mu jumu lè le Dónbeení Hácirí yi. ⁶ Yia ton o nùpue yi, wón mu nípomu mukāni wi yi. A yia ton le Dónbeení Hácirí yi, wón le Dónbeení Hácirí na wee na le mukāni binbirí wi yi. ⁷ Awa, á bío á í bía nɔn foñ le mi búenbúen ko à mi bíní te, ũ cén yí le mu wé fo coon. ⁸ Ho pinpiró wee wé và lùe lée lùe na bío sí ho yi. A fo ò jí ho sã, ká fo yí zū hen na ho ló yi, làa hen na ho wee va yi. Lé ká sii ó o nùpue na ton le Dónbeení Hácirí yi á bío karáa.» ⁹ O o Nikodεemu wáa bía nɔn o Yeesu yi: «Ho bíní teró mu bío á dà à wé kaka?» ¹⁰ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ūnén nì-kàránlo na yèni ló a *Isirayεle nípomu tīahú, á pá yí zū bún le? ¹¹ Le í mí ho tūiá na foñ: Bío wa zū làa bío wa mɔn á lé mu seéràsa, bún lé bío wa wee bío bío wéréwéré. Ká mi màhá yí wi à mi tà mu yi. ¹² Hen ká í wee bío bío wee wé ho tá wán làa mia, à mi máa tà bío á í wee bío yi. A mi 6èn n wé kaka à tàráa bío á í wee bío yi ká í wee bío bío wee wé ho wáayi làa mia?»

¹³ Nùpue dínn yí yòora ho wáayi. O *Nùpue Za mí dòn lé yia ló ho wáayi á lion.

* **2:14** Le wári pùariló: Ba zúifùwa na hía wee lé há ká-vio yi 6uen á wee 6uee pùarika há ká-vio wári na 6a 6uan lè mín kshú wári, á dàñ yàráa 6a bà-kúio 6a muini yaró bío yi, lè le Dónbeení zí-beeni lànpo caló bío yi. † **2:17** Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 69.10 † **2:20** Le Dónbeení zí-beeni soró jūhú 6úa yú há lúlúio 6óni ó o Yeesu tonnáa. Bún pāahú ká a Heroode Ní-beeni lé yia lé ho Zudee kshú béε. O Yeesu teró món lúlúio 6úará-tín làa bío náa lé bún le zí-beeni mu son vó yi. Bún pāahú ká a Heroode Akiripaa lé yia 6èn lé o béε. * **3:3** Yí bínía yí ton: Mu keεεkimu yi á le bióni mu na yèrémáa ká 6àn kúará mún lé bío ká: Yí ton ho wáayi.

14 Bïo ó o Isirayεεle nïpomu hïa wi ho tá henï yi, ó o *Møyiize hïa can ho hñnló háa le ßεεnï yi á hoonía fára.† O Nùpue Za mún ko ò o ca le ßεεnï yi à hooní fára làa bñn síi, 15 bèra a na ká nùpue léé nùpue dó mí sïi wo yi, à bànso yí le mukānï binbirï na máa vé.

16 Mu bon. Le Dónbeenï wara ho ðímíjǎ nùpua dàkhíina, fúaa le nɔn mí za kéní, bèra a na ká nùpue léé nùpue na dó mí sïi wo yi, à bànso bïo yí yáa, ká a yí le mukānï binbirï na máa vé. 17 Le Dónbeenï yí tonkaa mí Za ho ðímíjǎ yi à síinínáa 6a nùpua júná, ká le tonkaa wo ò o ßuee kǎnï 6a. 18 Yia dó mí sïi wo yi, wón bànso jùhũ máa sí. Ká yia yí dó mí sïi wo yi, wón jùhũ sú vó. Bànso jùhũ sú léé bïo ó o yí dó mí sïi le Dónbeenï Za kéní yi. 19 Bïo nɔn á 6a nùpua júná súráa léé bïo ká: Yia na lé mu khoomu binbirï ló ßuara ho ðímíjǎ yi. Ká bïo 6a nùpua wára yí seka á 6a wara le túbírí á po a. 20 Mu bon, nùpue léé nùpue na wee wé mu bè-kora, wón wee jïn mu khoomu. O yí máa tà léé ðïn mu yi ò o wén-kora à mi wéréwéré. 21 εε ká yia wee bè le Dónbeenï tũíá poni yi, wón wee wé lé mu khoomu yi, à 6a mi wéréwéré le o wee bè le Dónbeenï bíonï yi.

Bïo ó o Zān Batiisi bia a Yeesu ðání yi

22 Bñn mún ó o Yeesu lè mí nï-kenínia ló ho Zeruzalεεmu yi wà van la-veere ho *Zudee kōhũ yi. O vaá kará bñn á cáakaa làa ba, á wee bátizé 6a nùpua. 23 O Zān wón mún hïa wee bátizé 6a nùpua ho lahó na 6a le Enɔn yi, ho wi ho Saliimu lóhó nĩsǎnĩ, léé bïo mu jumu boo bñn. Ba nùpua hïa wee ßuen o cñn ò o bátizé 6a. 24 Mu wee wé ká a Zān 6a ðïn yí dó ho kásó yi.

25 Wizonle ßúi, ó o Zān nï-kenínia nùwǎ yɛn ßúi wǎanía là a zúifù nñi ßúi bïo ho làndá le 6a wé wé ceéráa mítén wán. 26 O o Zān nï-kenínia mu wà van o cñn, á vaá bíá nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, ũ hácírí so ßuara a nùpue na nɔnzoñ wi làa fo khíi ho Zurudēn mún bïo yi le? Yia fo mà ho tũíá jii. Awa, lé o wǎa wee bátizé 6a nùpua, á 6a nùpua cèrèε mún wee va a cñn.» 27 O o Zān bíá nɔn 6a yi: «Nùpue yí dà máa yí bïo ká Dónbeenï yí nɔn mu wo yi. 28 Minén mi bæere jǎ ho tũíá na á ï mà le ï yínɔñ yia le Dónbeenï mɔn léra, ká ï léé nùpue na le Dónbeenï tonkaa á ï dú a yahó ßuara. 29 Mu ka lòn há-fla, wón bïo sǎ mín báa yi. εε ká bàn báa mu bàn bñnlo wón wee wé ðïn o nĩsǎnĩ, à wé jí a bíoní. O sïi wé wa a há-fla bàn báa bíoní yi. Léé bñn á ïnén sïi mún wee waráa. Léé ï sí-wεε mu jii màhá wǎa sú bïo ká wán. 30 Yia mi bíá bïo ko ò o bïo jùhũ wé, à wé dé wán, ká ïnén bïo ko mu tï yi.

31 «Yia ló ho wáayi lion, wón po 6a nùpua ßúenßúen. Yia bïo sǎ ho tá yi, wón wee wé 6a nùpua wára, á wee bío 6a nùpua bíoní. Ká yia ló ho wáayi lion wón po 6a nùpua ßúenßúen. 32 Bïo ó o mɔn làa bïo ó o jǎ ho wáayi le Dónbeenï cñn, léé bñn bàn tũíá ó o wee mĩ na 6a nùpua yi. Ká 6a nùpua màhá yí máa tà bïo ó o wee zéení yi. 33 Yia tà ho tũíá na ó o mà nɔn 6a yi, se bànso wee zéení le bïo le Dónbeenï bíá léé tũíá poni. 34 Yia le Dónbeenï tonkaa wón wee fεε le jï-cúa, léé bïo le Dónbeenï wee na mí Hácírí bànso yi à yòo puuní. 35 O Maá Dónbeenï wa a Za, á bàrá a mu bïo ßúenßúen jùhũ wán. 36 Yia dó mí sïi o Za yi, se bànso yú le mukānï binbirï na máa vé. Ká yia pǎ a Za mu bïo, se wón yí yú dén mukānï so. Ká le Dónbeenï sïi pá wé è cñn bànso yi fεεε.»

4

O Yeesu là a Samarii hñzoró fò mñn le buii wán

1 Ba *Farizíεwa jǎ le o Yeesu mún nùpua á po a Zān nùpua, ó o mún wee bátizé 6a nùpua po a. 2 (O Yeesu mí bæere yí máa bátizé 6a nùpua. O nï-kenínia léé bíá wee bátizé 6a). Bïo ó o Yeesu jǎ bïo 6a bíá a ðání yi, 3 ó o ló ho *Zudee kōhũ yi lè mí nï-kenínia á bínia jɔn ho Kalilee kōhũ. 4 Ká 6a màhá ko 6a kǎa ho *Samarïi kōhũ yi à varáa bñn. 5 Ba wà á vaá sùarǎa ho Samarii lóhó ßúi na 6a le Sikaare yi. Ho lóhó mu bó ho mǎhũ na ó o

† 3:14 Pǎahũ ßúi ó o Isirayεεle nïpomu á 6a háwá hïa wee háa ho tá henï yi, à 6a hí. Ká yia yòo lora a háa na o Møyiize wó lè ho hñnló á hoonía fára yi, à wón fen. Mi lorí Míló vǎahũ (Nombres) 21.9

*Zakoobu yánkaa nɔn mí za Zozεεfu yi.*⁶⁻⁸ Buii búí ó o Zakoobu yánkaa có bín. Bío ó o Yeesu buée dɔn dɔn buii so ɲúhú yi, ò o san le veɛní yi, ó o líí kará bín wee vūńka. O o nĩ-kenínia bán wà zoó yà mu bè-dínii ho lóhó yi. Mu wó à le wii yòó fàrá.

O o Samarii hínzoró búí ló wà buée hà mu ɲumu, ó o Yeesu bía làa wo: «Háa mu, há mi lè mu ɲumu le í ɲu.»⁹ O o háa bía nɔn wo yi: «Éée! Ʋnén zúifù nĩ wó kaka wee fio mu ɲun-ɲunii ínén na lé o Samarii hínzoró cón?» O háa bía bún lé bío ba *zúifùwa fù yí máa páaní bío búí yi lè ba Samariisa hùúu.¹⁰ O o Yeesu bía nɔn o háa mu yi: «Fo lá zū bío na le Dónbeení le mí ì há làa fo, á lá zū yía wee fio mu ɲumu ũ cón, ũnén lé fo lá à fio mu ɲumu, ó o lá à na mu ɲumu na wee na le mukānĩ binbirĩ foñ.»¹¹ O o háa bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, le buii nà yi, á ũ hūló mún mía máa hàráa. A fo lá à wé kaka á à yíràa mu ɲumu na wee na le mukānĩ binbirĩ mu? ¹² Wàn búa Zakoobu lé yía có le buii mu. Orén mí bæere ɲun le ɲumu, ó o zàwa là a sánii mún ɲun mu. A ũnén so dà à bío le fo po wón le?»¹³ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Nùpue lée nùpue na wee ɲu le buii na kà ɲumu, wón á le ɲu-hānĩ pá wé è dàń. ¹⁴ Eε ká nùpue na à ɲu mu ɲumu na á í na bānso yi, wón á ɲu-hānĩ máa bíní máa dàń hùúu. Mu ɲumu na á í na a yi, á à wé lòn ɲun-dānĩ na yí máa fí hùúu bānso yi, á mu ù na le mukānĩ binbirĩ.»¹⁵ O o háa bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, yàá wāa na bún ɲumu so miĩ, à le ɲu-hānĩ yí bíní yí dàń mi, à í wāa yí bíní yí buee hà ɲumu hen.»

¹⁶ O o Yeesu bía nɔn o háa yi: «Lén zoo ve mìn báa à mi buee lé.»¹⁷ O o háa bía nɔn wo yi: «Í yí yan.» O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ū túiá sí à ũ bío le fo yí yan. ¹⁸ Bío fo bía bon. Ba báawa na fo yan yú ba nùwā hònú, á yía làa fo páanía wi kà yínɔní mìn báa.»¹⁹ O o háa wāa bía nɔn o Yeesu yi: «Wàn yàró, í wāa zū le ũnén lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fεero búí. ²⁰ Warén wàn búaawa á búaania le Dónbeenĩ le búee na kà wán, ká minén zúifùwa bán wee bío le hen na le Dónbeenĩ ko le wé búaani yi á wi ho Zeruzalεemu yi. A lé mu yén wāa bío bon?»²¹ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Háa mu, tà bío á à í bío yi. Pāahú búí khii dā, á le Dónbeenĩ búaani ló le búee na kà wán lè ho Zeruzalεemu yi á bío ɲúhú máa wé. ²² Minén Samariisa wee búaani le Dónbeenĩ ká mi yí zū le. Warén zúifùwa bán zū le Dónbeenĩ na wa wee búaani lé bío le Dónbeenĩ dín warén wán á wee kánínáa ba nùpua. ²³ Eε ká pāahú búí khii dā, ho yàá wāa dɔn vó, á le Dónbeenĩ búaani lowa binbirĩ á wé è búaani a Maá Dónbeenĩ lè lerén mí bæere Hácírí pánká, lè ho túiá poni na le zéenia làa ba. Mu bon, bán búaani lowa so lé bía ó o Maá síi vá yi. ²⁴ Le Dónbeenĩ lé le hácírí, á bía wee búaani le ko ba búaani le lè lerén mí bæere Hácírí pánká, lè ho túiá poni na le zéenia làa ba.»

²⁵ O o háa bía nɔn o Yeesu yi: «Í zū mu le *Yia le Dónbeenĩ mɔn léra yia ba le *Krista, á wà à buen. Ká a khii buée dɔn, ó o buée zéenika mu bñowa búenbúen yara làa wen.»

²⁶ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ínén na wee bío làa fo kà lé orén mí bæere.»

²⁷ Bún pāahú ò o Yeesu nĩ-kenínia bínía buée dɔn. Bío ba buée mɔn ò o Yeesu wee bío là a háa, á mu wó ba coon. Ká barén ó o búí màhá yí tùara a yi le mu wó kaka tàá lée webio nɔn ó o wee bíoráa là a háa mu. ²⁸ O o háa wāa día mí ɲumu dεε bín, ò o wà zon ho lóhó yi à zoó wee bío lè ba nùpua ²⁹ le ba buee lée loń o nĩ na zúina bío á mí wó búenbúen á bía. Le o màhá à wé Yia le Dónbeenĩ mɔn léra na ba le Krista lée? ³⁰ A ba nùpua ló mà a Yeesu.

³¹ Hón pāahú so yi, ó o Yeesu nĩ-kenínia le o dí. Ba wee bío: «Nì-kàránlo, sáberé à ũ dí.»

³² Ká a màhá bía nɔn ba yi: «Í bè-dínii á mi yí zū síi.»³³ A ba nĩ-kenínia wee tùaka mìn yi le o búí màhá buan bè-dínii buée nɔn wo yi lée. ³⁴ O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Yia tonkaa mi síi bío wéró, lè ho tonló na ó o le í sá à síiní ɲii, bún lé bío lé í dínló. ³⁵ Minén wee wé bío le hen làa piina bío náa ká ho dínló láró dɔn. Ká ínén bèn wee bío na mia: Mi loń há manawà sese, ho dínló bon dín á pan mí láró. ³⁶ Yia wee lá ho dínló dɛenia búakáa mí

* 4:5 Mi loń Bío ɲúhú búeenii vūahú (Genèse) 33.19; 48.22; Zozue vūahú 24.32

tonló á wee yí mí sàánfi. Ho dínló na ó o wee lá lé 6a nùpua na à keń le mukānī binbirī na máa vé yi. Lé kà síi ó o dīro là a láro sīa wee wé páanī waráa. ³⁷ Bīo bía kà bènťin bon: O dīro wi, á yīa wee lá ho dínló wi. ³⁸ Awa, ínén wáa tonkaa mia 6a nùpua cón bera a na à mi yí 6a buennáa làa bīo ho dínló lárówà wee láráa ho ho mǎhǔ na á 6a yí sá yi bīo síi. Nī-vio lé bīa 6úa ho tonló mu jǔhǔ, á minén á à sá à sǐ jii.»

³⁹ Ho Samariisa na wi ho lóhó mu yi cèrèè dó mí sīa o Yeesu yi, lé bīo ó o háa mítén bía nǎn 6a yi le o Yeesu bía bīo mí wó búenbúen nǎn mí yi. ⁴⁰ Lé bǔn nǎn ká 6a Samariisa buée dǎn, á 6a yankaa wo le o keení làa mí. O o Yeesu kará bǔn há wizooní bīo jǔn. ⁴¹ A bīa dó mí sīa wo yi wíokaa dó wán há bioní na ó orén mí beere bía nǎn 6a yi bīo yi. ⁴² A 6a bía nǎn o háa yi: «Bīo kà wán, á wa wáa dó wa sīa wo yi lé bīo warén wa beere já a jǐ-cúa, ká mu yínǎn bīo fo bía nǎn wén mí dòn bīo yi. Wa wáa zū le orén lé ho dímǐjása kánilo.»

O Yeesu wéera a ya-dí beení búí za

⁴³ Bīo ó o Yeesu lè mí nǐ-keninia wó há wizooní bīo jǔn ho lahó mu yi, á 6a ló bǔn wá van ho Kalilee kǎhǔ yi. ⁴⁴ O Yeesu mítén háa bía le *Dónbeení jǐ-cúa fεero máa wé yí le kǎnbii mín kùrú kǎhǔ yi. ⁴⁵ Eε ká bīo ó o vaá dǎn ho Kalilee, á ho kǎhǔ mu nùpua 6uan wo se. Lé bīo á bán mún van ho *Paaki sǎnú díró ho Zeruzalεemu yi, á vaá mǎn bīo búenbúen na ó o wó bǔn.

⁴⁶ O Yeesu bǐnía van ho Kalilee kǎhǔ lóhó na 6a le *Kanaa, hen na ó o háa yèrémáa mu jǔmu wó lè ho dǐvén yi. Ho kǎhǔ mu béε tonni ya-dí beení búí wi bǔn á za lò yí here wi ho *Kapεenayuumu yi. ⁴⁷ Bīo ó o tonni ya-dí beení mu jǐa le o Yeesu ló ho *Zudee kǎhǔ yi á 6uara ho Kalilee, ó o ló van o cón, á vaá yankaa wo le o 6uen ho Kapεenayuumu, à buée wéé mí za na día mu húmú jii wán. ⁴⁸ O o Yeesu bía nǎn o nǐi yi: «Yínǎn mí wé yí mǎn mu yéréké bīowa na wee zéeni le Dónbeení pánká, á mi máa dé mí sīa mǐ lon?» ⁴⁹ O o béε tonni ya-dí beení bía nǎn o Yeesu yi: «Nǐ-karánlo, sáberé à ũ wa bè mín va hen na á ĩ za wi yi ò o yí hí.» ⁵⁰ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Lén va, ũ za á dèε búí máa wé.» O o nǐi dó mí síi bīo ó o Yeesu bía nǎn wo yi ó o bǐnía wá.

⁵¹ Mu tá na lée tǎn, ó o ton-sáwá ló buée sǎ a yahó, á bía nǎn wo yi le o za wáa wan. ⁵² O o tǔara ho pǎahǔ na ó o za mu bīo díká dó yi làa ba. A 6a bía nǎn wo yi le mu wó ho hǐhǔ ká le wii dá yeenia. Lé hón pǎahǔ so á le tènǐ búakáa ló a sǎnía yi. ⁵³ O o za bǎn maá wáa zǔna le mu wó ho pǎn-kéní na ó o Yeesu bía nǎn wo yi le o za á dèε búí máa wé. O orén lè mí zǐi nùpua búenbúen dó mí sīa o Yeesu yi. ⁵⁴ Bǔn lé bīo wó a Yeesu cúa-jǔn nǐi yéréké bīo na wee zéeni le o ló le Dónbeení cón na ó o bǐnía buée wó ho Kalilee kǎhǔ yi, ká a ló ho Zudee kǎhǔ yi 6uara bǔn.

5

O Yeesu wéera a mùamúá búí

¹ Wizooní bīo yen bǔn mǎn, à bǔn 6a *zúifúwa sǎnú búí díró dǎn, ó o Yeesu wá yòora ho Zeruzalεemu. ² Ho lóhó mu yi á súeenii la-beení búí wi yi á 6a wee ve lè mu heberemu le Betezadaa. Le 6ó ho zǔajii na 6a wee ve làa Pia Zǔajii. Há sǎnsáwá bīo hǎnǔ son kǐnía le súeenii la-beení mu yi. ³ Lé hǎn tá á 6a vǎnvárowà cèrèè háa wee wé da yi. Ba vǎnvárowà mu tǎhǔ á 6a muiwá, lè 6a lóní, lè 6a mùamúawà wi yi. [Ba háa wee da bǔn à pa bīo mu jǔmu háa à bùcán. ⁴ Lé bīo á pǎnna búí, à le Dónbeení wáayi tonkaro buée bùcán mu. Ká a vǎnváro na zon mu yi ho yahó, hǎrǐ mu wé vǎmú lée vǎmú tò à o ò pá wa.] ⁵ Vǎnváro búí háa wi bǔn á vǎmú míana a wán yú há lúluio 6óní làa píru láa bīo hētín. ⁶ Bīo ó o Yeesu mǎn wo ò o dǔma, ó o zū le o lò yí here míana, ó o tǔara a yi: «Fo wi à ũ wa le?» ⁷ O o nǐi bía nǎn wo yi: «Nǐ-karánlo, nùpue na à lá mi líí dé mu jǔmu yi mu bùcánló pǎahǔ á mía. Hen ká ĩ dǎmákaa le ĩ líí zo, bǔn ká a búí zon vó.» ⁸ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Lii hǐnǐ,

lá ũ dāmu dèè à ũ varáka.» ⁹ Mí lahó yi ó o nni mu dèenía wan, á lá mí dāmu dèè ò o wee varáka.

Èé ká bïo mu wó 6a *zuífùwa vūnló wizonle na 6a le *Sabaa zoñ, ¹⁰ á 6a zuífùwa júnása wee bío là a nni na wan: «Wa làndá yi, á fo yí ko à ũ lá ũ dāmu dèè 6ua, lé bïo ho Sabaa lé ho zuia.» ¹¹ O o nni bía nɔn 6a yi: «Yia weéra mi lé yia bía nɔn mi le í lá í dāmu dèè à í varáka.» ¹² A 6a wáa tùara a yi: «Yia le ũ lá ũ dāmu dèè ũ varáka lée wée?» ¹³ Ká a nni màhá yí zū yia weéra a, lé bïo ó o Yeesu vūnun 6a nùpua na wee jàa mín bín tshú.

¹⁴ Bún món, ó o Yeesu vaá fò mín là a nni mu le *Dónbeení zì-beení lún yi, ó o bía nɔn wo yi: «Loñ lon. Bïo ká wán, á fo wáa wan. Awa. Ká fo yí wi à mu búí na po bïo yú fo khíina à bíní yí fo, à ũ yí bíní yí wé bè-kohó.» ¹⁵ O o nni wá vaá bía nɔn 6a zuífùwa júnása yi le lé o Yeesu weéra mí. ¹⁶ Lé bún nɔn á 6a zuífùwa júnása vā bōráa o Yeesu yi wee sɛé, bïo ó o weéra a nùpue ho Sabaa zoñ bïo yi. ¹⁷ Ká a Yeesu màhá bía nɔn 6a yi: «Í Maá Dónbeení wee sá féé, á ínén mún wee sá.» ¹⁸ Dén bióní so na ó o Yeesu bía bïo yi, á 6a zuífùwa júnása wíokaa sòobáa mítén o búeró bïo yi. Lé bïo á mu yínɔn bïo ó o wó khon ho Sabaa bïo yi mí dòn, ká lé bïo ó o le le Dónbeení lé mín kùrú Maá. Bún wee zéení le o mànía mítén lè le Dónbeení.

Le Dónbeení Za pànká

¹⁹ O Yeesu wíokaa lá le bióní ò o bía nɔn 6a yi: «Le í mí ho tūiá na mia: O Za* yí máa wé bïo búí mítén. Bïo á bân Maá Dónbeení wee wé ò o mi, bún lé bïo ó o wee wé. Bïo á bân Maá wee wé búenbúen ó o mún wee wé. ²⁰ Mu bon, o Maá wa a Za, á bïo ó orén mí beere wee wé ó o wee zéení làa wo. O pá à bíní ì zéení a lè mu bè-beera na po bïo mi mɔn á buéé bó ho zuia yi, ó o ò wé, á mu ù wé mia coon. ²¹ Làa bïo síi ó o Maá wee vèenínáa 6a nì-hía à na le mukānī binbirī 6a yi, lé làa bún síi ó o Za mún wee nanáa le mukānī binbirī bïa ó o wi ò o na le yi. ²² O Maá mún yí máa cítí nùpue, ká a màhá nɔn le cítíi fló pànká búenbúen o Za yi, ²³ bèra a na à 6a nùpua búenbúen wé kònbí o Za, làa bïo 6a wee kònbiráa o Maá. Yia yí máa kònbí o Za, se bânso mún yí máa kònbí o Maá na tonkaa wo. ²⁴ Le í mí ho tūiá na mia: Yia wee tà jí í bióní, á dó mí síi í Maá na tonkaa mi yi, wón bânso yú le mukānī binbirī na máa vé hā làa na ká wán. Bânso á í máa cítí. O dèenía ló mu húmú yi, á yú le mukānī binbirī. ²⁵ Le í mí ho tūiá na mia: Ho pāhú búí khíi dā, ho yáa wáa dōn wó, á bïa yí yú le mukānī binbirī, na ka lòn nì-hía á à jí le Dónbeení Za tāmú. Bïa á à jí mu, bán á à yí le mukānī binbirī. ²⁶ Mu bon, làa bïo ó o Maá á le mukānī binbirī wee lé cón, lé làa bún síi ó o wó ó o Za á le mukānī binbirī mún wee lé cón. ²⁷ O nɔn ho pànká wo yi ò o fináa le cítíi, lé bïo ó o lé o *Nùpue Za.

²⁸ «Mí yí le bïo bía ká wé mia coon, lé bïo á pāhú búí khíi dā, ká 6a nì-hía búenbúen á à jí a Nùpue Za tāmú, ²⁹ á 6a à vèe. A bïa wó mu bè-tentewá á à yí le mukānī binbirī na máa vé. Ká bïa wó mu bè-kora bán júná à sí. ³⁰ Inén yí dà dèe máa wé íten. I wee wé fi le cítíi à héha lè í Maá jì-cúa na ó o mà nɔn mi. A í cítíi fló mún térénna, lé bïo á í yí máa fi le làa bïo á í síi vá yi. I wee fi le làa bïo ó o Maá na tonkaa mi síi vá yi.

³¹ «Mu lá lé ínén í dòn á wee mí ho tūiá í jii, á mi lá dà a pí í tūiá. ³² Èé ká nì-veere lé í sɛérà, á í zū le ho tūiá na ó o wee mí í jii á bon. ³³ Minén lé bïa tonkaa 6a nùpua á 6a van o Zàn Batiisi cón, á wón vaá mà ho tūiá í jii á nɔn 6a yi. ³⁴ Inén wón màkóo mía à nùpue wé í bïo sɛéràso. Ká í màhá bía mu bèra a na à mì dàñ kání.

³⁵ «Bïo ó o Zàn hía wee bío ka lòn flintání na khoomu yenkeen, á mi tà zāmaka mu khoomu mu bïo yi ho pòn-za dèe yi. ³⁶ Bïo búí wi bín á wee zéení bïo á í bïo karáa. Bún po ho tūiá na ó o Zàn mà í jii. Mu bïo mu lé mu bè-wénia na á í Maá le í wé, bïo á í wee wé ká, lé bún wee zéení le lé í Maá tonkaa mi bïo bon. ³⁷ A í Maá na tonkaa mi wón mí beere mún wee mí ho tūiá í jii. Mi yí jà a bióní, á mi mún yí zū a. ³⁸ Mi yí tà a bióní yi binbirī, lé bïo mi yí tà yia ó o tonkaa bïo. ³⁹ Mi wee kàrán le Dónbeení bióní à cikon, lé

* 5:19 Hen ká a Yeesu sansan le Za táá Dónbeení Za se lé orén Yeesu mí beere wee bío mítén bïo.

bïo mi wee leéka le lé lerén wee na à mi zūn bïo mi ì wé á à yíràa le mukānī binbirī na máa vé. Awa, lé dén bionī so lé ðio wee zéeni bïo á ì bïo karáa wéréwéré,⁴⁰ à mi mahá pá yí wi à mi buen ì cón à yíràa le mukānī binbirī.

⁴¹ «Inén makóo mia à ba nùpua khòoní mi. ⁴² Εε κά minén bán á ì zū bïo mi karáa. Le Dónbeenī mi yí wa. ⁴³ I Maá lé yīa á ì buara yèni yi, á mi pá ì bïo. Ká a búí mahá lá buara mí kùrú yèni yi, á mi ì tà wón bïo. ⁴⁴ Minén na wi mi wé khòoní mín, à mi yí wi à mi cà à ðio lé le Dónbeenī mí dòn à khòoní mia, á à wé kaka à déràa mi sía inén yi? ⁴⁵ Mi yí leéka le lé inén khíi kooní mia le Dónbeenī yahó dé. Bùeé. O *Moyiize na mi wee lòní le o ò séeni mia lé wón wee kooní mia le Dónbeenī yahó. ⁴⁶ O Moyiize bïo mi lá tà kékékén, se inén á mi mún lá à tà bïo, lé bïo á inén lé yīa ó o Moyiize bía bïo mí vónna yi. ⁴⁷ Εε κά bïo ó o túara ì dānī yi á mi yí tà yi, á mi mún yí dà máa tà inén bioní yi.»

6

O Yeesu diinta ba zāamāa
(Matiye 14.13-21; Maaki 6.30-44; Luki 9.10-17)

¹ Būn món ó o Yeesu le mí nī-kenínia zon ho woohū á khú ho Kalilee vū-beenī món, hīa ba mún wee ve làa Tiberiade vū-beenī. ² A ba minka zāamāa bò a yi, lé bïo ba vānvārowà na ó o wee wεé à ba mi á bïo wee wé ho yéréké. ³ O o Yeesu wà vaá yòora le búee búí, á yòò kará bīn le mí nī-kenínia. ⁴ Mu wee wé, à ba *zúifùwa sánú na ba le *Paaki díró sùarāa. ⁵ O o Yeesu le mí ì loñ, à ba minka zāamāa wee buen wo yi, ó o túara a Filiipu yi: «Lé wen á wa à yí mu bè-díni yi á à na ba minka nùpua na kà búenbúen yi?» ⁶ O Yeesu túara a Filiipu yi kà, lé bïo ó o wi ò o khén o kúará, ká arén wón zū bïo ó o ò wé. ⁷ O o Filiipu bía nòn o Yeesu yi: «Hàrí wa lá yí le wén-hāani khíá-ḡun* à vaa yà le ho búurú buee cèeka wīnīwīnī, á ba búenbúen pá máa yí.» ⁸ O o nī-kenínia nī-kéní, o Simòn Piere bān za Andere á bía nòn o Yeesu yi: ⁹ «Yàronza búí wi hen á ba cezàwa bùaa ḡun, le ho búurú bi-zàwa bïo hònú na wó le mu bïo búí na ba le ooze† dūmu á wi cón. Ká lee webio á būn ñ wé le ba minka zāamāa na kà?» ¹⁰ O o Yeesu wāa bía: «Mi bío le ba búenbúen líi keení.» Le ḡíní sà le lùe mu yi boo, á lé dén ba wāa líi kará wán. Ba báawa mí dòn á à yí muaaseé hònú síi. ¹¹ O o Yeesu fó ho búurú bi-zàwa, á dó le Dónbeenī bārākà, ò o nòn ho le ba sankà na bīa kará bīn búenbúen yi. Lé būn bān síi ó o mún wó le ba cezàwa, á ba búenbúen dú làa bïo ba sía vá yi. ¹² Bïo ba búenbúen dú sù, ó o Yeesu bía nòn mí nī-kenínia yi: «Mi yí día le bïo dú ká à yáa. Mi khuii mu búenbúen.» ¹³ A ba khuiira mu, á ho ooze búurú bi-zàwa bïo hònú bïo na là ká á sú hā sākíwá píru ḡun. ¹⁴ Bïo ba nùpua mōn mu yéréké bïo na ò o wó, á ba bía: «O nī na kà bēntīn lé le *Dónbeenī ḡi-cúa fεero, yīa lá ko ò o buen ho dímíjā yi.» ¹⁵ Bïo ó o Yeesu zūna le ba nùpua bueé fé mí á à wé le mí béé le ho pánkà, ó o tīn wà yòora le búee wán mí dòn.

O Yeesu varákaa mu ḡumu wán
(Matiye 14.22-27; Maaki 6.45-52)

¹⁶ Ho zīhū, ó o Yeesu nī-kenínia wà lion ho vū-beenī ḡii, ¹⁷ á líi zon ho woohū wee khí le ho *Kapεεnayuumu lóhó cón. Ho tá hūn ká a Yeesu ḡīn yí bueé dān ba. ¹⁸ Ho pinpiró wee vā le mí pánkà, á ho vū-beenī ḡumu wee yānbónka. ¹⁹ Bïo ba vá zon á à yí lòn kilomεeterewa bïo hònú táa bïo hēzīn síi le le bónbóore‡, á ba mōn o Yeesu ò o wee varáka mu ḡumu wán wà bueé sùarā ba yi, á ba zāna. ²⁰ O o Yeesu bía nòn ba yi: «Mu lé inén, mi yí zōn.» ²¹ A ba wāa wi ba bío le o Yeesu yòo zo ho woohū yi, à būn ba dēniā dōn hen na ba wee va yi vó.

* **6:7** Le wén-hānló dà-kéní wee yí o nùpue nī-kéní wizon-kùure sámú sáání. † **6:9** Ooze: Mu lee bè-vānii búí na ba zúifùwa hīa wé vā à wé le ba nāwa dínló. Ho ooze mu dūmu á ba nī-khenia wee è wé le ho búurú. Horén dūmu yāwá sí. ‡ **6:19** Ho Kalilee vū-beenī: Ho vū-beenī mu tóntómú á à yí kilomεeterewa bóní síi, ká ho bùaaró á à yí kilomεeterewa píru ḡun síi.

O Yeesu ka lòn dñnló na wee na le mukāñi binbirĩ

²² Mu tá na lée tñn, á 6a zãamáa na khii wi lè ho vū-beenĩ món á zūna le lée woohũ dà-kení mí dòn lá wi bñn. Ba zūna le o Yeesu yí zon ho woohũ lè mí nĩ-kenínia, ká lé 6arén wà mí dòn. ²³ Εε ká wonna búí ló ho Tiberiade lóhó yi 6ueé dñn ho lahó na ó o Yeesu dó le Dónbeenĩ bārákà ò o nñn ho búurú 6a là yi. ²⁴ Bìo 6a zãamáa mñn ò o Yeesu mía bñn, ó o nĩ-kenínia mún mía bñn, á 6a yòò zon hñn wonna so yi nñn ho *Kapεenayuumu lóhó, á wà khii cà a.

²⁵ Bìo 6a bñnia khii yú a Yeesu ho vū-beenĩ món, á 6a wee tùa wo yi: «Nĩ-kàránlo, fo 6uara hen dià?» ²⁶ O o Yeesu bía nñn 6a yi: «Le ì mí ho tũíá na mia: Mí wee cà mi yínǎñ bño mi zūna mu yéréké bño na á ì wó 6àn kúará, ká lé bño mi yú ho búurú á là sù bño yi. ²⁷ Mí wé yí sá ho dñnló na dà wee yáa bño yi, ká mi wé sá hĩa yí máa yáa bño yi, hón na wee na le mukāñi binbirĩ na máa vé. Hón dñnló so lé o Nùpue Za á à na ho mia, lé bño ó orén lé yía ó o Maá Dónbeenĩ zéenia bño le mí nñn mu bño 6úen6úen wéró pánká yi.» ²⁸ A 6a tùara a yi: «Lé ho tonló yén á le Dónbeenĩ wi à wa sá?» ²⁹ O o Yeesu bía nñn 6a yi: «Bìo le Dónbeenĩ le mi wé, lé à mi dé mi sĩa yía le tonkaa yi.»

³⁰ Bìo ó o bía ká síi, á 6a bía nñn wo yi: «Ūnén 6èn lé mu yéréké bño yén fo dà à wé á wa à mi á à dérää wa sĩa fon? Wé mu búí le wa mi! ³¹ Pãahũ na á wàn 6úaaawa hĩa wi ho tá henĩ yi, á 6a yú ho *maanε á là, làa bño mu túararää le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi: «O hĩa nñn ho dñnló na ló ho wáayi 6a yi á 6a dú.Š» ³² O o Yeesu 6èn bía nñn 6a yi: «Le ì mí ho tũíá na mia: Mu yínǎñ o *Moyiize lé yía hĩa nñn ho búurú na ló ho wáayi mia. Lé ì Maá Dónbeenĩ nñn ho mia. Lé orén mún wee na ho dñnló binbirĩ na ló ho wáayi mia. ³³ Mu bon, ho dñnló binbirĩ na le Dónbeenĩ wee na lé yía ló ho wáayi lion. Lé orén wee na le mukāñi binbirĩ ho ðimíjása yi.» ³⁴ A 6a bía nñn wo yi: «Nĩ-kàránlo, wé na hón dñnló so wen fεεε.»

³⁵ O o Yeesu wãa bía nñn 6a yi: «Inén lé yía lé ho dñnló na wee na le mukāñi binbirĩ. Yía bò miĩ á dó mí síi miĩ, á hñni làa nũ-hãní máa 6úe 6ànso hũúu. ³⁶ Ì bía mu nñn mia le mi mñn bño á ì wó, à mi nñn pá yí dó mí sĩa miĩ. ³⁷ Bĩa á ì Maá wee wé à 6a bño síi miĩ le mí nĩ-kení kení wé è bè miĩ. Yía bò miĩ, á ì máa bío le o bñni hũúu. ³⁸ Lé bño á ì yí ló ho wáayi yí wà 6ueé wé ì síi bño. Yía tonkaa mi lé wón síi bño á ì wà 6ueé wé. ³⁹ Yía tonkaa mi síi bño lé à ì yí vñini bĩa ó o kàràfáa miĩ nĩ-kení búí, ká ì vèeni 6a ho ðimíjá vé nñnzoñ. ⁴⁰ Mu bon, ì Maá síi bño lé à bĩa 6úen6úen na fá mí yío o Za yi á dó mí sĩa wo yi, à yí le mukāñi binbirĩ na máa vé, à ì vèeni 6a ho ðimíjá vé nñnzoñ.»

⁴¹ A 6a *zúifùwa wãa wee khii mí kíó yi, lé bño ó o bía le mínén lé ho dñnló binbirĩ na ló ho wáayi lion. ⁴² A 6a bía: «Yínǎñ orén lé o Zozεεfu za Yeesu le? Wa zū 6àn maá lè 6àn nu. O o wãa à wé kaka á à biorää le mí ló ho wáayi lion?» ⁴³ O o Yeesu bía nñn 6a yi: «Mí yí khii mí kíó yi. ⁴⁴ Nùpue woon yí dà máa bè miĩ, ká a Maá na tonkaa mi yí 6uan wo yí buararää, á inén á à vèeni 6ànso ho ðimíjá vé nñnzoñ. ⁴⁵ Bìo ká lé bño túara le Dónbeenĩ ni-cúa fεerowà vñna yi: «Le Dónbeenĩ khii kàrán 6a 6úen6úen.*» Nùpue lée nùpue na wee jí a Maá Dónbeenĩ tãmu, á wee día miten ò o kàrán, wón á à bè miĩ. ⁴⁶ Bñn yí máa zéeni le ì le nùpue búí mñn o Maá. Yía ló le Dónbeenĩ cñn 6uara, lé wón mí dòn mñn wo. ⁴⁷ Le ì mí ho tũíá na mia: Yía dó mí síi wo yi, wón yú le mukāñi binbirĩ na máa vé. ⁴⁸ Inén lé ho dñnló na wee na le mukāñi binbirĩ. ⁴⁹ Mìn 6úaaawa là ho *maanε ho tá henĩ yi, εε ká bñn màhá yí hò 6a húmú. ⁵⁰ Ká inén lé ho dñnló binbirĩ na ló ho wáayi lion. Yía dú ho, á 6ànso ò yí le mukāñi binbirĩ na máa vé. ⁵¹ Inén lé ho dñnló na wee na le mukāñi binbirĩ, hĩa ló ho wáayi lion. Yía dú ho, á 6ànso á à yí le mukāñi binbirĩ na máa vé. Ho dñnló na á ì na bèra a na à ho ðimíjása yí le mukāñi binbirĩ, lé ì sãnía.»

Š 6:31 Mí loñ Lení vūahũ (Psaumes) 78.24; Léro vūahũ (Exode) 16.1-15. Ba zãamáa bía le bionĩ mu à zéeni le o Moyiize lé yía hĩa nñn ho dñnló mín 6úaaawa yi. * 6:45 Mí loñ Ezayii vūahũ 54.13

⁵² Bïo 6a *zuífùwa ná hã bíoní mu, á 6a wee kán mín lè mí sòobée. Ba wee bío: «O ñi mu dà a wé kaka a nanáa mí sánia wɛn á wa a là?» ⁵³ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Le í mĩ ho tũiá na mia: Hen ká mi yí là a Nùpue Za sánia, á yí ñun o cãni, á le mukãni binbirí máa kéí mia. ⁵⁴ Yia là í sánia, á ñun í cãni, wón 6anso yú le mukãni binbirí na máa vé. I ì vèni 6anso ho ðímíjá vé nònzoñ. ⁵⁵ Mu bon, ínén sánia lé ho ðínló binbirí, á í cãni lé mu bè-ñunii binbirí. ⁵⁶ Yia là í sánia á ñun í cãni, se wón páania làa mi á ínén páania làa wo. ⁵⁷ O Maá na tonkaa mi lé wón mí beere wee na le mukãni binbirí. A lé orén pánká yi á le mukãni binbirí mún wiráa ínén yi. Lé làa bún síi, á yia là í sánia, á 6anso mún ñi yí le mukãni binbirí ínén pánká yi. ⁵⁸ Inén lé ho ðínló na ló ho wáayi lion, hón yí ka làa hĩa á mín 6uaawa yánkaa dú bïo síi. Bán dú hón à 6a pá húrun. Eε ká yia dú ho ðínló na ló ho wáayi lion, á 6anso á à yí le mukãni binbirí na máa vé.» ⁵⁹ O Yeesu bía hã bíoní na kà, ká a wee kàrán 6a nùpua 6a zuífùwa kàránlò zii ho *Kapεenayuumu lóhó yi.

Le mukãni binbirí na máa vé bíoní

⁶⁰ Bïo á bĩa bò a yi ná a bíoní, á 6a cèrèe bía: «O ñi mu bíoní 6èntín hereka. Nùpue na dà à tà hã yi á mia.» ⁶¹ O o Yeesu zũna le bĩa bò a yi wee khí mí kíó yi bío ó o bía bïo yi, ó o bía: «Hã bíoní mu 6óonia mia lé? ⁶² Eε ká mi 6èn wáa khíi mɔn o *Nùpue Za ká a bínia wee yòo hen na ó o ló yi 6uara há? ⁶³ Le Dónbeení Hácírí lé ðio wee na le mukãni binbirí. O nùpue mítén yí dà ðèe máa wé. Hã bíoní mu na á í bía nɔn mia kà lé le Dónbeení Hácírí á hã ló cón. Hã wee na le mukãni binbirí. ⁶⁴ Eε ká 6a nùwá yɛn 6úi mi t̄iahũ á yí dó mí sía mií.» A mu 6èn bon, mu ñúhũ 6úεnií á bĩa yí dó mí sía o Yeesu yi ó o zũna bïo, á mún zũna yia á à dé o ò na bío. ⁶⁵ O o Yeesu pá bínia bía ká síi: «Lé bún te bío á í bía mu nɔn mia le nùpue yí dà máa bè mií, ká a Maá Dónbeení yí nɔn mu wéró pánká 6anso yi.»

⁶⁶ A wáa lá bún ñii wán, á bĩa bò a yi cèrèe bínia o món, á yí máa bè làa wo. ⁶⁷ O o wáa tũara mí ñi-kenínia píru ñun yi: «Minén mún máa bíní le?» ⁶⁸ O o Simɔn Piere bía nɔn wo yi: «Núhũso, lé o yén á wa à bíní vaá bè yi? Unén lé yia le mukãni binbirí na máa vé bíoní wee lé cón. ⁶⁹ Warén dó wa sía foñ, á zũ le ùnén lé yia lé le Dónbeení nùpue yi poni 6anso na le tonkaa.» ⁷⁰ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Mu so yínɔí ínén hueekaa minén píru ñun le? Eε ká mi ñi-kéní 6úi màhá pá lé o *Satãni nùpue.» ⁷¹ Mu lé o Simɔn Isikariote za Zudaa ó o wee bío bío. Mu bon, 6a píru ñun mu t̄iahũ ó orén lé yia à dé o ò na.

7

O Yeesu 6àn zàwa yí dó mí sía wo yi

¹ Bún món, ó o Yeesu tò ho Kalilee k̄hũ yi. O yí wi ò o zoo tè ho *Zudee k̄hũ yi, lé bío 6a *zuífùwa ñúnása wi 6a 6úe o. ² Bïo 6a zuífùwa sánú na 6a le *Búkúwá Sánú díró wà 6ueé sùará, ³ ó o Yeesu 6àn zàwa bía nɔn wo yi: «Fo lá ko à ù lé hen à lén va ho Zudee k̄hũ yi, à bĩa bò foñ bún mún mi mu bè-wénia na fo wee wé. ⁴ Nùpue na wi 6a zũn wo, wón bè-wénia máa wé sánka wé. Mu bè-beera na fo wee wé, á fo ko à ù wé à 6a nùpua 6úen6úen mi.» ⁵ Mu bon, o Yeesu 6àn zàwa mí beere yí dó mí sía wo yi. ⁶ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Ínén á ho páahũ ðín yí ðñ cón, ká minén bán á ho páahũ wi cón wà f̄éεε. ⁷ Ho ðímíjá nùpua yí dà máa ñin mia, ká ínén wón 6a ñina, lé bío á í wee mĩ ho tũiá le 6a wára yí seka. ⁸ Minén lén va ho sánú ðiiníi. Inén wón máa va, lé bío ho páahũ ðín yí ðñ í cón.» ⁹ O Yeesu bía hñn bíoní so nɔn 6a yi ò o kará ho Kalilee k̄hũ yi.

O Yeesu van hã bukúwá sánú ðiiníi

¹⁰ Bïo ó o Yeesu 6àn zàwa wà van ho sánú ðiiníi, ó orén mún wà van. Ká a màhá sánkaa mítén vannáa, ò o bío yí zũn. ¹¹ Ba *zuífùwa ñúnása wee cà a ho sánú mu ðiiníi. Ba wee h̄εε tũaka hen na ó o Yeesu mu wi yi. ¹² O Yeesu bío wó le wãaníi làa sòobée 6a zãamãa t̄iahũ. Ba 6úi wee bío le o ñi mu léε ñi-tente. Ba 6úi 6èn le o wee v̄iníi 6a nùpua. ¹³ Ká

nùpue na màhá à hení mí sîi á à bío mu wéréwéré 6a nùpua yahó wón mía, lé bîo 6a zâna 6a zúifùwa júnása.

¹⁴ Ho sánú dú zon ho t̄ahũ lòn wizooní bîo náa sîi ó o Yeesu zonnáa le *Dónbeení zî-beení lún yi, á zoó wee kàrán 6a nùpua. ¹⁵ Ba zúifùwa wee wé coon o bío yi, á 6a wee bío: «O n̄i mu kàránlò j̄n̄n̄ yí van yahó ò o pá zũ le Dónbeení bioní v̄uahũ bîo kà sîi le we?»

¹⁶ O o Yeesu bía n̄n̄ 6a yi: «Bìo á ì wee kàrán làa mia á yí ló ínén ì beere c̄n̄. Yia tonkaa mi lé yia mu ló c̄n̄. ¹⁷ Yia tà wee wé le Dónbeení sîi bîo, wón b̄anso á à z̄n̄n̄ ká ì kàránlò ló le Dónbeení c̄n̄, tàá ká ì wee bío ì kùrú bioní. ¹⁸ Yia wee bío mí kùrú bioní, wón wee cà le yèni. Ká yia wee cà le yèni à na yia tonkaa wo yi, wón wee m̄i ho t̄iá, o téréna. ¹⁹ O *M̄oyiize so yí n̄n̄ ho làndá mia le? A yia màhá wee bè ho yi mi t̄ahũ wón mía. Lée webio n̄n̄ mi wí mi búeráa mi?» ²⁰ A 6a zâamáa bía n̄n̄ wo yi: «O c̄n̄á wi fon̄! Yia wí ò o búe fo lé o yén?» ²¹ O o Yeesu b̄n̄iá lá le bioní ò o bía n̄n̄ 6a yi: «Ì wó mu yéréké bîo dà-kéní mí dòn wa v̄n̄lò wizonle na lé ho *Sabaa zon̄, á mi búenb̄uen wó coon mu bîo yi. ²² O M̄oyiize bò mu henía n̄n̄ mia le mi wé *kúio mi zà-báawa, á mi yàá wee kúio 6a hàrí ho Sabaa zon̄. Ho làndá mu yàá yín̄n̄ M̄oyiize búá ho j̄uhũ, mu lé m̄in̄ búaaawa. ²³ Awa, ká minén dà wee kúii o za báa ho Sabaa zon̄, bèra a na à mi yí wé yí khe o M̄oyiize làndá d̄n̄i yi, á lée webio n̄n̄ á mi s̄iá wee c̄n̄áa mi, lé bîo á ì wó ó o n̄i-kùure wan cun ho Sabaa zon̄? ²⁴ Bîo mi wee mi à ãn̄ wán c̄t̄iráa o nùpue à mi k̄i yi. Mi wé c̄t̄i o nùpue làa bîo téréna le Dónbeení c̄n̄.»

O Yeesu lé yia le Dónbeení m̄n̄ léra

²⁵ A ho Zeruzal̄emusa búii wáa wee bío: «Éee! Yia kà so yín̄n̄ o n̄i na á wa júnása wí 6a búe le? ²⁶ N̄in̄-yia wee bío 6a nùpua yahó, ò o búii yí dó mí j̄ii wo yi. Wa júnása màhá wáa z̄na le lé orén lé yia le Dónbeení m̄n̄ léra lée? ²⁷ Yia kà wón á warén z̄n̄ léenii. Éé ká yia le Dónbeení m̄n̄ léra k̄ií buara, á nùpue woon máa z̄n̄n̄ hen na ó o ló yi.» ²⁸ Bîo ó o Yeesu wee kàrán 6a nùpua le *Dónbeení zî-beení lún yi, ó o bía bîo kà p̄n̄p̄n̄: «Mí so z̄n̄ mi k̄énk̄én, á z̄n̄ ì léenii le? Inén yí buara ìten, ká ho t̄iá poni b̄anso lé yia tonkaa mi. Mí yí z̄n̄ a, ²⁹ ká ínén wón z̄n̄ a, lé bîo á mu lé orén á ì ló c̄n̄ buararáa. Orén lé yia tonkaa mi.» ³⁰ A 6a wáa wee cà a w̄iró yahó, ká nùpue woon yí w̄ira a, lé bîo ó o p̄ahũ ãn̄ yí d̄n̄. ³¹ Éé ká 6a zâamáa mu t̄ahũ, á 6a c̄èr̄èè j̄n̄n̄ pá tà a bîo. Ba wee bío: «*Yia le Dónbeení m̄n̄ léra k̄ií buara, ó o so búeé wé yéréké b̄iowa na po bîo ó o n̄i na kà wee wé le?»

Ba tonkaa 6a parowà le 6a vaa w̄ii o Yeesu

³² A 6a *Fariz̄īewa búii ná bîo 6a zâamáa wee h̄uh̄uaka a Yeesu d̄n̄i yi, á 6a Fariz̄īewa mu kuure lè le *Dónbeení yankarowà júnása tonkaa 6a parowà búii le 6a vaa w̄ii wo. ³³ O o Yeesu bía: «Ì k̄n̄lò mí t̄ahũ máa wé bîo na á à mía. Hen làa c̄in̄ú ká ì ì b̄n̄i ì va yia tonkaa mi c̄n̄. ³⁴ Mí k̄ií wé è cà mi, ká mi máa yí mi, á hen na á ì ì k̄n̄ yi á mi mún yí dà máa va yi.» ³⁵ A 6a *zúifùwa wee tùaka mín yi le lé wen o ò va ká mí máa yí o coon? Lé 6a zúifùwa na h̄era wika b̄iá yín̄n̄ 6a zúifùwa t̄ahũ ó o màhá wi ò o lén va c̄n̄ lée? O màhá wi o ò vaa kàrán b̄iá yín̄n̄ 6a zúifùwa lée? ³⁶ Bîo ó o bía le wa k̄ií wé è cà mí ká wa máa yí mí, á hen na mí ì k̄n̄ yi á wa yí dà máa va yi, b̄n̄ kúará lée webio?

O Yeesu le b̄iá le j̄u-h̄n̄i dà buen mí c̄n̄

³⁷ Ho sánú dí vé n̄n̄zon̄ d̄n̄ wizonle so lé ãn̄ j̄uhũ wi po h̄iá ká. B̄n̄ zon̄ ó o Yeesu ãn̄ 6a zâamáa yahó ò o bía p̄n̄p̄n̄: «Hen ká yia le j̄u-h̄n̄i dà, à b̄anso buen ì c̄n̄ á ì ì na mu j̄umu wo yi ó o ò j̄u. ³⁸ Yia dó mí s̄i mi, làa bîo mu túararáa le Dónbeení bioní v̄uahũ yí kà sîi: «A wón b̄anso s̄i á à wé lòn j̄un-d̄n̄i, á mu j̄umu na wee na le muk̄n̄i wé è tá á à lé yi.» ³⁹ Mu lé le Dónbeení Hácírí ó o Yeesu wee bío bîo kà sîi, ãn̄ á b̄iá dó mí s̄i wo yi

khii yí. Mu p̄ahũ ká le Dónbeenĩ ðĩn yí n̄n mí Hácírí b̄ia dó mí s̄ia o Yeesu yi, lé b̄io le Dónbeenĩ ðĩn yí léra a yèni.

Ba z̄amáa ñi-cúa wi m̄n ñúná yi o Yeesu b̄io yi

⁴⁰ Ká 6a z̄amáa na wi b̄n ñá a Yeesu b̄ioní mu, á 6a 6úí wee b̄io le ȳia kà wón 6̀ent̄ĩn lé le *Dónbeenĩ ñi-cúa f̄ero. ⁴¹ Ba 6úí bán 6̀en le o lé *Ȳia le Dónbeenĩ m̄n léra. Ba 6úí 6̀en le mu so bon ká ȳia le Dónbeenĩ m̄n léra ko ò o lé ho Kalilee k̄sh̄ũ yi le. ⁴² Mu so yí túara le Dónbeenĩ b̄ioní v̄uahũ yi le o *Daviide n̄nk̄ni, là a Daviide mu 6a lóhó Beteleh̄emu lé b̄n á Ȳia le Dónbeenĩ m̄n léra ko ò o lé yi le? ⁴³ A 6a z̄amáa ñi-cúa wó m̄n ñúná yi o Yeesu mu b̄io yi. ⁴⁴ Ba z̄amáa mu t̄ahũ á n̄wã ȳen 6úí wi 6a w̄i wo, ká n̄pue woon yí t̄aa wo yi.

Ba z̄uif̄uwa ñúnása yi tà a Yeesu b̄io

⁴⁵ B̄io 6a parowà na le Dónbeenĩ yankarowà ñúnása lè 6a Fariz̄iewa tonkaa b̄inía buara, á bán túara 6a yi: «Lée webio n̄n á mi yí 6uannáa wo yí buararáa?» ⁴⁶ A 6a parowà b̄ia: «Hã b̄ioní na ó o n̄pue mu wee b̄io bán s̄ii á wa ðĩn yí ñá a 6úí ñii yi yí m̄n h̄úú.» ⁴⁷ A 6a Fariz̄iewa b̄ia n̄n 6a yi: «Minén m̄n díá miten ó o khà lon? ⁴⁸ Warén ñúnása t̄ahũ lè warén Fariz̄iewa t̄ahũ á ñi-kéní kà so tà a b̄io le? ⁴⁹ Ká lé 6a z̄amáa na kà mí dòn, bán na yí z̄ũ d̄e o M̄ȳiize lándá b̄io yi, bán le Dónbeenĩ dánkánía.» ⁵⁰ A 6a Fariz̄iewa ñi-kéní na 6a le Nikod̄emu, ȳia van o Yeesu c̄sn ho t̄nàahũ 6úí, ⁵¹ á b̄ia n̄n 6a yi: «Wa lándá yi, á wa yí dà máa s̄iiní n̄pue ñúhũ ká wa yí ñá bánso ñi-cúa, á yí z̄ũna ká a wó khon.» ⁵² A 6a b̄ia n̄n wo yi: «Ūnén m̄n wee b̄io lòn Kalilee ñi! Kàrán le Dónbeenĩ b̄ioní v̄uahũ à cikon, á fo ò mí mu le *Dónbeenĩ ñi-cúa f̄ero ñi-kéní kà yí máa lé Kalilee yi.»

[⁵³ Lé b̄n á 6a 6úen6úen wà khí6on wán,

8

¹ ò o Yeesu wón wà yòora le 6úee na 6a le Oliivewa 6úee wán.

O h̄a-bá-fé na ó o Yeesu k̄nía

² Mu tá na lée t̄n ȳinb̄ii b̄uir̄ii, ó o b̄inía van le *Dónbeenĩ z̄i-beenĩ lún yi, á 6a z̄amáa 6ueé k̄nía wo yi. O o líí kará ò o wee k̄rán 6a. ³ A ho *lándá b̄io z̄eenílowa lè 6a *Fariz̄iewa buan o h̄a 6úí na 6a z̄u yi là a bá-veere 6ueé zonnáa, á zoó ðĩnía wo 6a n̄pua 6úen6úen yahó, ⁴ à 6a b̄ia n̄n o Yeesu yi: «N̄i-kàránlo, o h̄a na kà 6a z̄u yi là a báa. ⁵ A wa lándá yi, ó o *M̄ȳiize b̄o mu henía n̄n w̄en le ká wa wé yú bán h̄aawa so s̄ii, à wa lèeka 6a lè h̄a huua 6úe.* Awa, ūnén 6̀en le we mu d̄ání yi?» ⁶ Ba b̄ia b̄n à kh̄uaanáa o Yeesu ñii yi à ȳiráa wo kooní yi. Ká a Yeesu màh̄á líí lúnlúrá, ò o wee túa ho tá p̄np̄uró yi lè mí n̄n-kíza. ⁷ B̄io 6a ðĩn lan wee túa wo yi, ó o líí h̄n̄n yòó ðĩn, ò o b̄ia n̄n 6a yi: «Ȳia ðĩn yí wó b̄e-kohó h̄úú mi t̄ahũ, à wón w̄aa lèe wo lè le huee ho yahó.» ⁸ O o Yeesu b̄inía líí lúnlúrá, á wee túa ho tá p̄np̄uró yi. ⁹ B̄io ho lándá b̄io z̄eenílowa lè 6a Fariz̄iewa mu ñá h̄n̄ b̄ioní so, á 6a wee lén lè mí ñi-kéní kéní, à 6úaká lè 6a ñi-kía, á ká a Yeesu là a h̄a ho t̄ahũ. ¹⁰ O o Yeesu w̄aa líí h̄n̄n yòó ðĩn ò o wee b̄io là a h̄a: «O, o, h̄a mu, 6a n̄pua mu b̄o làa wen? O 6úí mía máa s̄iiní ū ñúhũ le?» ¹¹ O o h̄a b̄ia n̄n o Yeesu yi: «Núh̄so, o 6úí mía máa s̄iiní ho.» O o Yeesu w̄aa b̄ia n̄n wo yi: «Àwa, á ñén m̄n máa s̄iiní ū ñúhũ. Fo dà a lén, ká ū 6̀en yí b̄iní yí wé b̄e-kohó.»]

O Yeesu ka lòn khoomu ho ð̄m̄j̄ása c̄sn

¹² O Yeesu pá b̄inía b̄ia b̄io kà n̄n 6a z̄amáa yi: «Ūnén ka lòn khoomu ho ð̄m̄j̄ása c̄sn. Ȳia tà b̄o m̄i, se bánso yú mu khoomu na wee na le muk̄ni binbirí. O máa keñ t̄ibirí yi h̄úú.» ¹³ A 6a Fariz̄iewa b̄ia n̄n o Yeesu yi: «Ūnén w̄aa wee m̄i ho t̄iá ū ñii, à b̄n à b̄io fo wee b̄io á n̄pue yí ko ò o tà yi.» ¹⁴ O o Yeesu b̄ia n̄n 6a yi: «H̄arí ká ñi wee m̄i ho t̄iá ñi

* **7:42** Mi loñ Samuw̄ele ñun níi v̄uahũ 7.12; M̄isee v̄uahũ 5.1
17.6-7

* **8:5** Mi loñ Lándá z̄eeníló v̄uahũ (Deutéronome)

jii, se bio á ï wee bio ó o nùpue ko ò o tà yi. Lé bio á ï zū hen na á ï ló yi buararáa, á ï mún zū hen na á ï wee va yi. Ká minén bán yí zū ï léení, á mún yí zū hen na á ï wee va yi. ¹⁵ Minén wee ñi ba nùpua cítii ñló síi, ká ñén wón máa cítii nùpue. ¹⁶ Ká ï lá ko à ï ñi cítii, á ï cítii mu ñúhú á à wé. Lé bio mu yínó ñén ï dòn á à ñi le cítii mu. Mu lé ñén lè ï Maá na tonkaa mi á à páaní ï ñi le. ¹⁷ Mi làndá vūahú yi á mu túara le ká seéràsa nūwā ñun mà ho tūiá mu bio dà-kéní bio yi, se bñn bio so á nùpue ko ò o tà yi. ¹⁸ ñén wee mñ ho tūiá ï jii. A ï Maá na tonkaa mi mún wee mñ ho tūiá ï jii.» ¹⁹ A ba túara a yi: «Mìn maá mu wi wen?» O o Yeesu bía nòn ba yi: «Mi yí zū mi, á mún yí zū ï Maá. Ká mi lá zū mi, se mi mún lá à zū ï Maá.» ²⁰ O Yeesu bía hñ bioní so ká a wee kàrán ba nùpua le *Dónbeení zì-beení lún yi, mu hāmu kúeení lahó ñsání. Nùpue yí wiira a lé bio ó o pāhú ñn yi dñ.

O Yeesu wee bio mi varó mñ Maá cñn bio

²¹ O Yeesu pá bñiá bía bio kà nòn ba yi: «ñén ñ lén á mi ï càráa mi. Èé ká mi màhá à hí lè mi bè-kora. Hen na á ñén wee va yi, á minén yí dà máa va yi.» ²² A ba *zúifùwa wee bio mñ yi: «O wi ò o búe mñten léé? Bio ó o màhá le hen na minén wee va yi á warén yí dà máa va yi.» ²³ O o Yeesu bía nòn ba yi: «Minén ló ho tá yi. Ká ñén ló ho wáyí. Minén bio sã ho ñimíjã na kà yi, ká ñén wón bio yí sã ho yi. ²⁴ Lé bñn te bio á ï le mi ï híráa lè mi bè-kora. Mu bon, hen ká mi yí tà le ñén lé yia wi fèèè, á mi ï hí lè mi bè-kora.» ²⁵ A ba túara a yi: «ñén lé o yén?» O o Yeesu bía nòn ba yi: «ï wee bio mu na mia fèèè hàrí mu ñúhú búèèni. ²⁶ ï dà à bio bio cèrèè mi dñní yi, á dà à ñi le cítii mi bio cèrèè wán. Ká yia tonkaa mi lé ho tūiá poni bānsò, á bio á ï jã a cñn, bñn lé bio á ï wee bio na ho ñimíjãsa yi.»

²⁷ Ba yí zū ká lé o Maá Dónbeení ó o wee bio bio. ²⁸ O o Yeesu wãa bía nòn ba yi: «Ká a *Nùpue Za á mi can le búèèni wán hooniá fará, bñn ká mi ï zū ká ñén lé yia wi fèèè. A mi ï zū ká ï yí máa wé bio woon ñten. Bio á ï Maá bía nòn mñ, bñn lé bio á ï wee bio. ²⁹ ï Maá na tonkaa mi á wi làa mi, o yí ñiá mi ï dòn, lé bio á ï wee wé bio sí a yi fèèè.» ³⁰ Bio ó o Yeesu wee bio kà, á ba nùpua cèrèè dó mí sã wo yi.

Le Dónbeení tūiá poni wee wé ó o nùpue kèñ mñten

³¹ O o Yeesu wãa bía nòn ba zúifùwa na dó mí sã wo yi: «Ká mi wee bè ï bioní yi, se mi màhá lé ï ñi-kenínia bio bon. ³² Mi ï zū ñ ho tūiá poni binbirí na ló le Dónbeení cñn. Lé bñn ñ wé á mi ï kèñ mñten.» ³³ A ba bía nòn wo yi: «Warén lé o *Abarahaamu mñnmánia. Wa yí wó a búí wobáaní yí mñ. A léé webio nòn á ñén bíaráa le wa à kèñ waten?» ³⁴ O o Yeesu bía nòn ba yi: «Le ï mñ ho tūiá na mia: Nùpue léé nùpue na wee wé mu bè-kora wón ka lòn wobá-ñii mu bè-kohó ñii yi. ³⁵ A mi zū le o wobá-ñii bio yí sã ho zì-ñúhú yi fèèè. Ká a za na ton ho zì-ñúhú yi, wón bio sã ho yi fèèè. ³⁶ Ká le Dónbeení Za wãa wó mia lè ba nùpua na wi mñten, á mi ï wé mñten binbirí. ³⁷ ï zū le mi lé o Abarahaamu mñnmánia, èé ká mi màhá wee cà à mi búe mi, lé bio á bio á ï wee kàrán làa mia yí máa zo mia. ³⁸ Bio á ï Maá zéenia làa mi, lé bñn á ï wee bio, ká minén bèn wee wé bio á mñ maá bía nòn mia.» ³⁹ A ba bía nòn wo yi: «Warén wán maá lé o Abarahaamu.» O o Yeesu bía nòn ba yi: «Ká mi lá lé o Abarahaamu zàwa bio bon, se mi lá wee wé hã wará na ó o Abarahaamu wó bān sii. ⁴⁰ A mi yí máa wé hñ, à mi wi mi búe ñén na mà ho tūiá poni nòn mia, hñ na á ï jã ï Maá Dónbeení cñn. Bñn ó o Abarahaamu yí wó. ⁴¹ Mi wee wé mñ maá wará.» A ba bía nòn wo yi: «Wán maá lé le Dónbeení mí dòn. Wa yínó zíní zàwa.» ⁴² O o Yeesu bía nòn ba yi: «Ká mñ maá lá lé le Dónbeení, á mi lá à wañ mi, lé bio á ñén ló le Dónbeení cñn buara. ï yí buara ñten. Lé lerén tonkaa mi. ⁴³ Bio nòn á mi yí máa zūñiá hã bioní na á ï wee bio na mia kúará lé mu yén? Lé bio á mi yí wi mi ñi há. ⁴⁴ Yia lé mñ maá lé o *Satāni. A mñ maá sii bio lé bñn á mi wi à mi wé. O lé o ñi-búe hàrí ho ñimíjã lénlò pāhú. O yí dà máa mñ ho tūiá poni, lé bio á tūiá poni mia wo yi. Hen ká a fã le sabéré,

se lé orén mí bæere síí ó o wee zéeni, lé bio ó o lé o sabín-fútaalo. Orén lé yia á hã sabióní wee lé yi. ⁴⁵ Εε κά ἰνέν wee mĩ ho túiá poni, lé bún nɔn á mi yí tàráa í bióní yi. ⁴⁶ Minén t̄ahũ, ó o búí so dà a bío le í wó bè-kohó le? Ká í wee mĩ ho túiá poni, á léé webio nɔn mi yí tàráa í bióní yi? ⁴⁷ Bĩa na lé le Dónbeenĩ zàwa binbirí wee wé jí le Dónbeenĩ bióní. Εε κά minén yínɔn le Dónbeenĩ zàwa, lé bún nɔn mi yí máa jíńáa le bióní.»

O Yeesu le minén po a Abarahaamu

⁴⁸ A 6a *zúifùwa bía nɔn wo yi: «À bún wa túiá sí à wa bío le fo lé o *Samaríi n̄i†, á wa mún túiá sí à wa bío le o cíná wi foñ.» ⁴⁹ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «ἰνέν á cíná mía yi. I Maá lé yia á í wee k̄ɔnbi. Ká minén bán wee zuań m̄i. ⁵⁰ ἰνέν yí máa bío le n̄upue dé cùkú m̄i. O búí wi á à bío le 6a dé ho m̄i, á lé wón mún lé o cítí-fl. ⁵¹ Le í m̄i ho túiá na mia: Yia tà bò í bióní yi, á 6anso máa hí máa cén.»

⁵² A 6a zúifùwa bía nɔn wo yi: «Hã laà na kà wán, á wa wãa láa mu yi k̄ɔnk̄ɔn le o cíná wi foñ. O *Abarahaamu húrun, á le *Dónbeenĩ jí-cúa f̄erowà húrunka. A ũnén pá wee bío le ká yia tà bò ũ bióní yi á 6anso máa hí máa cén. ⁵³ ũnén 6èn wee leéka le ũ jíhũ so wi po a Abarahaamu le? Wón húrun, á le Dónbeenĩ jí-cúa f̄erowà mún húrunka, á ũnén 6èn wee leéka le fo léé wée?»

⁵⁴ O o Yeesu bía: «Í lá wee dé ho cùkú íten yi, se mu jíhũ mía. Yia wee dé ho cùkú m̄i lé í Maá, yia mi le o lé m̄in Dónbeenĩ. ⁵⁵ A mi n̄ɔn yí zū a. Ká ἰnén wón zū a. I lá le í yí zū a, se í lé o sabín-fútaalo lè mi bio sii. Εε κά í zū a, á wee bè o bióní yi. ⁵⁶ M̄in maá Abarahaamu h̄ia wee leékaa le mí ì mí í buenló, ó o z̄amakaa mu bio yi. O o 6èn m̄ɔn í buenló, á síi wan mu bio yi.» ⁵⁷ A 6a zúifùwa bía nɔn wo yi: «Ūnén na lúlúio máa yí ho búará-ɔun làa píru á m̄ɔn o Abarahaamu wen?» ⁵⁸ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Le í m̄i ho túiá na mia: O Abarahaamu á à bío le mí ì te, à bún à ἰnén wi.»

⁵⁹ A 6a wãa s̄ekaa hã huua le mí ì l̄ekaa làa wo á à búe. O o Yeesu sà míten ló le *Dónbeenĩ z̄i-beenĩ lún yi léé wà.

9

O Yeesu w̄éera a n̄i na ton ká a lé o muui

¹ Bio ó o Yeesu lè mí n̄i-kenínia wee kh̄i, á 6a fò m̄in làa n̄i búí na ton ká a lé o muui. ² O o n̄i-kenínia t̄uara a yi: «N̄i-kar̄ánlo, léé webio nɔn ó o n̄i na kà ton ká a lé o muui? Lé orén k̄urú bè-kora bio yi léé, tàá lé 6àn n̄uwã bè-kora bio yi?» ³ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Mu yínɔn orén bè-kora bio yi, á mu mún yínɔn 6àn n̄uwã bè-kora bio yi. O n̄i mu ton ká a lé o muui, léé bèra a na à bio le Dónbeenĩ dà a wé à 6a n̄upua búenb̄uen mi a yi. ⁴ Bio mu khoomu wi hã laà na kà wán, á wa ko wa wé le Dónbeenĩ na tonkaa mi bè-wénia. Le t̄ibirí h̄ia wi, á n̄upue máa dàń máa wé bio búí. ⁵ Bio á í wi ho d̄im̄íńá yi hã laà na kà wán, á í ka lòn khoomu ho yi.» ⁶ Bio ó o Yeesu bía h̄n bióní so wó, ó o p̄uinía mí jíns̄ání, á khan lè le t̄íní, á kh̄ira là a muui ȳo, ⁷ ò o bía nɔn wo yi: «Lén vaa s̄ε ũ yahó le s̄úeenii la-beenĩ na 6a le Silowee yi.» (Ho Silowee mu k̄uara le «tonkaro».) O o muui wà vaá s̄εera mí yahó, á b̄inía wee buen, ò o wee mi. ⁸ A b̄ia làa wo kará 6ó m̄in yi, làa b̄ia lá wee wé mi a ká a wee fioka, á wãa wee t̄uaka m̄in yi: «Yia kà so yínɔn o n̄i na lá wee wé k̄εn̄i fioka le?» ⁹ A 6a búí le mu lé orén. Ba búí 6èn le mu yí bon, le o làa wo 6onm̄in. O o n̄i le mu lé minén. ¹⁰ A 6a t̄uara a yi: «Fo wó kaka wee mináa?» ¹¹ O o n̄i bía nɔn 6a yi: «O n̄i na 6a le Yeesu, lé wón khan le t̄íní lè mí jíns̄ání, á kh̄ira lè í ȳo, ò o le í lén vaa s̄ε í yahó ho Silowee yi. A í wà van b̄in vaá s̄εera í yahó, á í wee mi.» ¹² A 6a t̄uara a yi le o n̄i mu wi wen, ó o le mí yí zū.

Ba Fariz̄éwa wee t̄uaka a muui yi là a waró bio

† 8:48 Samaríi n̄i: Ba zúifùwa c̄n á 6a Samariisa yí máa ce le Dónbeenĩ yahó. Ba yí máa bè le Dónbeenĩ làndá yi. Ba von o Yeesu lè le yèni mu hen á là làa wo.

¹³ A 6a bò là a n̄i na lá lé o muii vannáa 6a *Farizíewa cón. ¹⁴ Yaa b̄io ó o Yeesu khan le t̄íní lè mí n̄insān̄í á w̄éera a n̄i ȳio, á wó ho *Sabaá z̄on̄. ¹⁵ Lé b̄un̄ n̄on̄ á 6a Farizíewa b̄en̄ s̄á wee tùa o n̄i yi làa b̄io wó wó ó o wee mináa. A wón b̄ia n̄on̄ 6a yi: «O kh̄ira le t̄i-sio lè ì ȳio, á ì s̄era ì yahó, á ì w̄aa wee mi.» ¹⁶ A 6a Farizíewa n̄uw̄a ȳen̄ b̄úi w̄aa b̄ia: «O n̄i na wó b̄io k̄a á Dónbeen̄i yí tonkaa, lé b̄io ó o yí bò ho Sabaá làndá yi, ò o s̄á ho tonló.» Ba b̄úi bán b̄en̄ wee b̄io: «Bè-kora wéro so dà wee wé yéréké b̄io na wee zéení le Dónbeen̄i p̄anká na á ȳia k̄a wó b̄an̄ s̄ii le?» A 6arén̄ n̄i-cúa b̄in̄ia wi mín̄ n̄úná yi. ¹⁷ A 6a b̄in̄ia tùara a n̄i yi: «Lé mu ȳen̄ ùn̄én̄ b̄en̄ wee leéka o n̄i mu d̄án̄i yi, b̄io á lé orén̄ w̄éera ù ȳio?» A wón b̄ia: «O n̄i mu lé le *Dónbeen̄i n̄i-cúa f̄ero.»

¹⁸ B̄io ó o n̄i lá lé o muii, á ȳio b̄in̄ia wee mi, á 6a zúifùwa n̄únáa yí tà yi. ¹⁹ A 6a von b̄an̄ n̄uw̄a wee tùa yi: «Ȳia k̄a lé min̄én̄ te mì za le? Lé orén̄ á mì le o ton k̄a a lé o muii le? A mu wó kaka ó o wee mináa?» ²⁰ O o n̄i b̄an̄ n̄uw̄a b̄ia: «Lé warén̄ te wa za, á ton ò o lé o muii. ²¹ Ká b̄io wó wó ó o wee mináa á wa yí z̄ū, á ȳia w̄éera a ȳio á wa mún̄ yí z̄ū. Mi tùa wo yi, o ȳio t̄on̄, o dà wee b̄io mí b̄io m̄iten.» ²² Ba b̄ia k̄a s̄ii lé b̄io 6a z̄ana 6a zúifùwa n̄únáa. Bán wó le n̄ii le ká n̄upue b̄ia wéréwéré 6a n̄upua yahó le o Yeesu lé *Ȳia le Dónbeen̄i m̄on̄ léra, á b̄anso 6a à hè lè mí k̄aránlò z̄ii zoró. ²³ Lé b̄un̄ n̄on̄ á b̄an̄ n̄uw̄a b̄iaráa le 6a tùa orén̄ mí b̄ere yi, le o ȳio t̄on̄.

²⁴ A 6a zúifùwa n̄únáa b̄in̄ia von o n̄i na lá lé o muii, á b̄ia n̄on̄ wo yi: «Loñ le Dónbeen̄i yi à ù b̄ènt̄ín̄ m̄i ho t̄iá. Warén̄ bán z̄ū le o n̄i mu lé o bè-kora wéro.» ²⁵ O o n̄i b̄ia n̄on̄ 6a yi: «O n̄i mu lé o bè-kora wéro lée, o ȳin̄on̄ o bè-kora wéro lée, b̄un̄ á ìn̄én̄ yí z̄ū. B̄io dà-kén̄i lé b̄io á ì z̄ū, ì lá lé o muii, ká b̄io k̄a wán̄ á ì wee mi.» ²⁶ A 6a b̄ia n̄on̄ wo yi: «Lée webio ó o wó làa fo. O wó kaka á w̄éeraráa ù ȳio?» ²⁷ O o n̄i b̄ia n̄on̄ 6a yi: «Ì lá b̄ia mu n̄on̄ mia, á mì yí n̄á lè ì cón. A lée webio n̄on̄ á mì wi à ì b̄in̄i b̄ioráa mu na mia? Min̄én̄ ȳaa mún̄ w̄aa wi à mì wé o n̄i-ken̄inia s̄á?» ²⁸ A 6a wee là a, à 6a b̄ia: «Ùn̄én̄ lé ȳia lé o n̄i mu n̄i-ken̄inii k̄è. Warén̄ bán lé o *M̄oyiize n̄i-ken̄inia. ²⁹ Wa z̄ū le le Dónbeen̄i b̄ia là a M̄oyiize. Ká ȳia k̄a wón̄ á wa yí z̄ū léení.» ³⁰ O o n̄i b̄ia n̄on̄ 6a yi: «Mu b̄ènt̄ín̄ lée bè-v̄in̄ikani. Mi yí z̄ū a léení, è ká arén̄ lé ȳia màhá w̄éera ì ȳio. ³¹ Wa z̄ū le le Dónbeen̄i yí máa n̄i a bè-kora wéro floró. Ká ȳia wee k̄on̄bi le, á wee wé le s̄ii b̄io, wón̄ lé ȳia á le wee n̄i floró. ³² B̄io ho ð̄im̄in̄á wi wi, á wa ð̄in̄ yí n̄á ká n̄upue na ton k̄a a lé o muii ó o b̄úi w̄éera ȳio. ³³ O n̄i na k̄a lá yí ló le Dónbeen̄i cón, á b̄io ó o wó k̄a ó o lá máa d̄án̄ máa wé.» ³⁴ A 6a b̄ia n̄on̄ wo yi: «Ùn̄én̄ na ton lè mu bè-kora mí n̄ii yi lé fo wee k̄arán warén̄ le?» A 6a n̄on̄ wo ó o ló, á hò a lè mí k̄aránlò z̄ii zoró.

B̄ia lé 6a muiiwà binbiri

³⁵ B̄io ó o Yeesu n̄á à 6a hò a n̄i lè mí k̄aránlò z̄ii zoró, ó o wà vaá yú a, á b̄ia n̄on̄ wo yi: «Fo dó ù s̄ii o *N̄upue Za yi le?» ³⁶ O o n̄i b̄ia: «N̄i-k̄aránlò, zéení a làa mì bèra a na á ì d̄án̄ dé ì s̄ii wo yi.» ³⁷ O o Yeesu b̄ia n̄on̄ wo yi: «Fo m̄on̄ wo, ìn̄én̄ na wee b̄io làa fo lé orén̄.» ³⁸ O o n̄i w̄aa b̄ia: «Núh̄uso, ì dó ì s̄ii foñ.» O o líí b̄urá a yahó. ³⁹ O o Yeesu w̄aa b̄ia: «Ìn̄én̄ buara ho ð̄im̄in̄á yi le cít̄ii b̄io yi, bèra a na à 6a muiiwà à wé mi. Ká b̄ia wee mi, à bán wé 6a muiiwà.» ⁴⁰ B̄io 6a *Farizíewa n̄uw̄a ȳen̄ b̄úi na wi b̄in̄ n̄á h̄á b̄ion̄i mu, á 6a b̄ia n̄on̄ o Yeesu yi: «Á lé warén̄ mún̄ lé ùn̄én̄ muiiwà le?» ⁴¹ O o Yeesu b̄ia n̄on̄ 6a yi: «Ká mì lá lé 6a muiiwà binbiri, á bè-kohó b̄io lá máa m̄i máa léé mia. È ká b̄io mì le mì wee mi, lé b̄un̄ n̄on̄ á mu bè-kohó b̄io wee mì lééráa mia.»

10

Le pi-loore w̄ahiire

¹ O Yeesu b̄ia n̄on̄ 6a yi: «Le ì m̄i ho t̄iá na mia: Ȳia yí máa zo le pi-loore yi lè le b̄an̄ z̄ūan̄ii, ká a wee zo le yi làa lòn-veere, wón̄ b̄anso lée k̄on̄lò làa n̄i-w̄aah̄. ² Ȳia wee zo le ho z̄ūan̄ii, wón̄ lé o pi-pa. ³ Ȳia wee pa le pi-loore yi wee hén̄ le n̄ii ò o zo. A 6a pia wee n̄i a cón. O wee ve mí pia lè 6a yènnáa à léráa ho kh̄uh̄. ⁴ Ká a von mí pia b̄úen̄b̄úen̄ 6a ló,

ò o dí 6a yahó lén à 6a bè món, lé bïo 6a zū a tãmu. ⁵ Ká yïa 6a yí zū wón 6a máa bè món. Ba yàá à lùwí á à khèn làa wo, lé bïo 6a yí zū a tãmu.»

⁶ O Yeesu wà dén wãhiire so non 6a yi, ká bïa ó o wà le non yi màhá yí zūna a bioní kúará.

O Yeesu ka lòn pi-pa tente

⁷ O Yeesu pá bíníá bía: «Le í mĩ ho tũíá na mia: Inén ka lòn pi-loore bân zũajii. ⁸ Bïa dú í yahó búenbúen lée kónlowà làa nĩ-wanna. Eε ká í pia yí ná 6a cón. ⁹ Inén ka lòn zũajii. Yïa zon làa ho, á wón ñ fen. Bànso dà wé è zo ká a lé mítén, á mún ñ yí mí bè-dínii. ¹⁰ O kónlo wón wee wé buen ho juaáló, lè ho búeró, lè ho yáaró bïo yi mí dòn. Eε ká inén wón buara, bèra a na à í pia yí le mukāñi binbirí na bân síi mia.

¹¹ «Inén ka lòn pi-pa tente. O pi-pa tente wee tà dé mí mukāñi na mí pia bïo yi. ¹² Ká yïa wee pa 6a pia le wá rí bïo yi, wón ká a mən o dakhínkhín ò o lùwí ká a díá 6a, à wón yí 6a búí wíika, à bïa ká kéná. O wé lùwí lé bïo 6a pia bïo yí sã a yi. O yínɔñ pi-pa binbirí. ¹³ O wee sá le wá rí bïo yi, ká 6a pia bïo yí ciran wo.

¹⁴ «Inén ka lòn pi-pa tente. Bïa bïo sã mĩ ka lòn pia. Í zū 6a, á 6a mún zū mi, ¹⁵ làa bïo ó o Maá zūnáa mi á í mún zūnáa wón bïo síi. Í wee dé í mukāñi na í pia bïo yi. ¹⁶ Í pia búí pá wi, á ñ yí zon le pi-loore na kà yi. Bán á í mún ko à í hè buennáa. Ba à jí í tãmu, á 6a à wé pi-6oohũ dà-kéní, làa pi-pa ñi-kéní. ¹⁷ O Maá wa mi, lé bïo á í wee tà dé í mukāñi na, à bíní yíráa le. ¹⁸ Nùpue yí dà máa vñíní inén mukāñi làa pánká. Inén lé yïa wee tà dé le na íten. Le bân naló pánká wi í cón, á le bân bíní yíró pánká mún wi í cón. Bún lé bïo á í Maá non le jii le í wé.»

¹⁹ Hón bioní so bïo yi, á 6a *zúifùwa jì-cúa tñn wó mín júná yi. ²⁰ Ba tñahũ, á 6a cèrèè wee bío bío kà: «O cíná wi o yi, o wee khée. Mi yí jí a cón.» ²¹ Ba búí bèn wee bío: «Nùpue na á cíná wi yi yí dà máa bío há bioní na kà bân síi. Cíná so dà a wéé muuwa yïo le?»

Ba zúifùwa júnása pã a Yeesu bïo

²² Mu wó le tènñi pãahũ, ká 6a *zúifùwa wee dí le *Dónbeení zĩ-beení ceéró sánú ho Zeruzalεmu yi, ²³ ó o Yeesu zoó wee varáka ho sãnsá na 6a le Salomən sãnsá yi, le Dónbeení zĩ-beení lún yi. ²⁴ A 6a zúifùwa wãa bueé kíníá wo yi, à 6a túara a yi: «Fo màhá à díá wɛn há yilera yi á vaá dã ho pãahũ yén coon? Hen ká fo lé *Yia le Dónbeení mən lera, à ù bío mu wéréwéré na wɛn.» ²⁵ O o Yeesu bía non 6a yi: «Í bía mu non mia, á mi yí tà mu. Há wárá na á inén wee wé lè í Maá pánká, lé hón wee zééní í léenii. ²⁶ Eε ká bïo non á minén yí taráa mu, lé bïo á mi yí máa mĩ dé bïa bïo sã mĩ jii. ²⁷ Bïa bïo sã mĩ wee jí í cón làa bïo 6a pia wee jínáa o pi-pa cón bïo. Í zū 6a, á 6a wee bè mĩ. ²⁸ Í wé è na le mukāñi binbirí na máa vé 6a yi. Ba bïo máa yáa hùúu. O búí máa fé 6a í níi yi. ²⁹ O Maá na kàráfáa 6a mĩ, wón po mu búenbúen, ó o búí máa fé 6a í Maá níi yi máa yí. ³⁰ Inén lè í Maá lée dà-kéní.»

³¹ A 6a zúifùwa tñn khuiira há huua le mí ì lèeka làa wo ò búe. ³² O o Yeesu wãa bía non 6a yi: «Í wó mu bè-tentewà cèrèè lè í Maá pánká á mi mən. Á lé mu yén bïo yi á mi le mí ì lèekaráa mi lè há huua á à búe?» ³³ A 6a bía non wo yi: «Mu yínɔñ ù bè-tente búí na fo wó bïo yi á wa le wa à lèekaráa fo lè há huua á à búe. Ká lé bïo fo wee là le Dónbeení. Unén nùpue kãamáa á le fo lé le Dónbeení.» ³⁴ O o Yeesu wãa bía: «Mu túara mi lándá vñahũ yi ká síi: «Inén Dónbeení bía le mi lé há doffina.»* ³⁵ A wa jòn zū le bïo túara le Dónbeení bioní vñahũ yi á yí dà máa khíní yi. Wa mún zū le minén lándá yi á le Dónbeení bía le 6a nùpua na le non mí bioní yi lé há doffina. ³⁶ Ká inén wón ó o Maá Dónbeení mən lera á í bïo sã a yi á tonkaa ho ñimíjá yi. A mi ì wé kaka à bíoráa le inén wee là le Dónbeení lé bïo á í bía le í lé le za? ³⁷ Hen ká í yí máa wé bïo á í Maá wee wé, à mi yí tà í bïo. ³⁸ Ká í

* 10:34 Mi loñ Lení vñahũ (Psaumes) 82.6

wee wé mu, hàrí ká mi le mi máa tà ì bíoní yi, à mi pá wáa tà bío á ì wee wé yi, bèra a na à mi zūn kénkén le o Maá páanía làa mi, á ì páanía làa wo.»

³⁹ A 6a tɪn le mí ì wíi wo, ká a màhá porónna wà ò o díá 6a.

⁴⁰ O Yeesu bíníá khú là ho Zurudēn muhú món, hen na ó o Zān lá wee bátízé 6a nùpua yi, á khíi kará bín. ⁴¹ Nùpua cèrèè buara a cón. Ba wee bío: «O Zān yí wó hàrí yéréké bío dà-kéní na wee zéení le Dónbeení pánká. Ká bío búenbúen na ó o bía a nni mu dání yi 6èntɪn lée túiá.» ⁴² A 6a nùpua cèrèè dó mí sía o Yeesu yi bín.

11

O Lazaare húmú làa vèeró bío

¹ Nii búí na 6a le Lazaare hía lò yí here. O Lazaare mu là mín hínni nùwā jun, o Maate là a Mari, á wi ho Betanii lóhó yi. ² O Mari mu lé yia hía kúaa ho jiló na sámu sí o Yeesu zení wán á bíníá sùukaa là mí jún-vání.* Lé wón 6àn za Lazaare á lò yí here. ³ O o Lazaare mu 6àn hínni mí nùwā jun tonkaa o búí le o vaa bío bío kà na a Yeesu yi: «Núhúso, mìn bónlo á lò yí here.» ⁴ Bío 6a vaá bía mu nɔn o Yeesu yi, ó o bía: «Mu vāmú mu yínɔn bío na à wé o ò hí ì cén. Mu ù wé á le Dónbeení yèni á à lé. Mu ù wé á le Dónbeení Za cùkú á à mi.»

⁵ O Yeesu á wa a Maate là a Mari là 6àn yàró Lazaare. ⁶ Eε ká bío ó o jà a Lazaare vāmú bío, ó o bíníá wó há wizooní jun hen na ó o wi yi. ⁷ Bún món, ó o bía nɔn mí nì-kenínia yi: «Mi bíní le wa lén va ho *Zudee kōhú.» ⁸ O o nì-kenínia bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, yínɔn bín á 6a còonía le mí ì lèeka fo là há huua á à búe le? A lé bín á ù pá wi à ù bíní va yi le?» ⁹ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Há lèèrèwa píru jun lé hía wi le wizon-kùure yi, tàá? Ká a nùpue wee varáka le wisoni yi, ò o máa hūaa míten, lé bío á mu khoomu wi. ¹⁰ Eε ká a nùpue wee varáka ho tɪnàahú, ò o wé hūaa míten, lé bío mu khoomu mía.» ¹¹ Bío ó o Yeesu bía hín bíoní so vó, ó o pá bíníá bía: «Wàn bónlo Lazaare dūma, ká ì màhá vaá sɪnɪ a.» ¹² O o nì-kenínia bía: «Hen ká a dūma, se o vāmú díká wee dé, o ò wa.» ¹³ O Yeesu wi ò o bío le o Lazaare húrun. Ká a nì-kenínia bán wee leéka le lé mu dāmu binbirí ó o bía bío. ¹⁴ O o Yeesu wáa bía mu wéréwéré nɔn 6a yi: «O Lazaare húrun. ¹⁵ Bío mu yí wó yí yú mi bín á ì wee zāmaka minén bío yi, lé bío á lé bún á à na á mi ì wíoka à dérāa mi sía miì. Mi wáa wa lén va hen na ó o Lazaare mu wi yi.» ¹⁶ O o Toma na 6a wee ve làa Hénbéní á wáa bía nɔn 6a nì-kenínia na ká yi: «Mi mún wa lén va, à vaa páaní hí làa wo.»

¹⁷ Bío ó o Yeesu wà vaá zo ho Betanii lóhó yi, ó o jà à 6a le o Lazaare nùuna á yú há wizooní bío náa. ¹⁸ Ho Betanii là ho Zeruzalεmu yí nà yi mín yi. Mu máa yí kilomεeterewa bío tɪn sese, ¹⁹ á 6a *zúifùwa cèrèè ló ho Zeruzalεmu yi buara a Maate là á Mari cón, á wà buéé tɛení 6àn yàró yúmú. ²⁰ Bío ó o Maate jà à 6a le o Yeesu bò o buen, ó o ló lée sá a yahó, ò o Mari wón kará le zii yi. ²¹ Bío ó o lée yú a, ó o bía nɔn wo yi: «Núhúso, fo nònzoñ lá wi hen, se wàn yàró yí húrun. ²² Eε ká ì zū le há làa na ká wán pá, á bío búenbúen na fo ò fio le Dónbeení cón, á le è wé.» ²³ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Mìn yàró á à vèe.» ²⁴ O o Maate bía: «Ì zū le ká le Dónbeení wee vèení 6a nì-hía ho díjíjā vé nònzoñ, ó o ò vèe.» ²⁵ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ìnén lé yia wee vèení 6a nì-hía á wee na le mukānì binbirí. Yia dó mí síi miì, ó o mukānì á à keñ, hàrí à 6ànso hí. ²⁶ A nùpue lée nùpue na dó mí síi miì á yú le mukānì binbirí, wón máa hí máa cén. Maate, fo tà bún le?» ²⁷ O o Maate bía: «Ūuu Núhúso, ì tà le fo lé *Yia le Dónbeení mɔn lera, le Dónbeení Za na ko ò o buen ho díjíjā yi.»

²⁸ Bío ó o Maate bía bún vó, ó o wà buéé von mín hínló wee hūmɔnkarāa: «O nì-kàránlo lée wi hen. O le ù buen.» ²⁹ Bío ó o Mari jà bío bía, ó o dɛéníá hínnɔn bánbāa mà a Yeesu. ³⁰ Mu pāahú ò o Yeesu lá díñ yí buéé zon ho lóhó yi. O wi hen na ó o Maate lée sá a yahó yi. ³¹ Bío 6a zúifùwa na lá wi le zii yi làa Mari, á wee híi o síi mɔn wo ò o hínnɔn bánbāa

* 11:2 Mi loñ Zān vūahú 12.3

ló, á 6a b6 a m6n. Ba wee leéka le o b6 6 lé le búure wán á léé wá. ³² Bío ó o Mari vaá d6n hen na ó o Yeesu wi yi, ó o líí 6úrá a yahó, 6 o bía n6n wo yi: «Núhúso, fo n6nz6n lá wi hen, se wán yáró yí húrun.» ³³ Ká a Yeesu m6n 6 o wee wá, á 6a nùpua na b6 làa wo mún wee wá, á mu vá a yi làa sòobéé, ó o sò mí yahó. ³⁴ Ó o tùara 6a yi: «Lé wen á mi nùuna a yi?» A 6a bía n6n wo yi: «Núhúso, buen 6uee loń.» ³⁵ Ó o Yeesu yèn-caa wee lé. ³⁶ A 6a zúífùwa na wi bín á wee bío: «Mi loń bío ó o lá wa làa wo.» ³⁷ Ká 6a nùwá y6n 6úi bán 6èn wee bío: «Orén na wééra a muui yío, á so mún lá yí dà máa h6 o Lazaare húmú le?»

³⁸ Bío 6a wee va hen na le búure wi yi, ó o Yeesu á mu wíokaa vá yi làa sòobéé. Le búure mu léé 66-leéhó 6úi k6hú, á jii pon lè le hue-beeni. ³⁹ Ó o Yeesu bía: «Mi bini le huee lén bín.» Ó o Maate na lé yia húrun bán hínló, á bía n6n o Yeesu yi: «O sámu á à wé, lé bío ó o wi le búure yi yú há wizooní bío náa.» ⁴⁰ Ó o Yeesu bía n6n wo yi: «Í so yí bía yí n6n fon le ká fo dó ũ sii mi, á fo 6 mi le Dónbeeni cùkú beeni le?» ⁴¹ A 6a wáa biniía le huee léra. Ó o Yeesu y6d dá mí yahó ho wáayi, 6 o bía: «Í Maá, í wee dé ũ bákà, lé bío fo tà já í fioró. ⁴² Í zú le fo wee jí í c6n f6éé, éé ká í wee bío làa fo bío ká wán 6a nùpua na kínía mi ká bío yi, b6ra a na 6a tà le lé ũnén tonkaa mi bío bon.» ⁴³ Bío ó o Yeesu bía h6n bioní so vó, ó o bía p6np6n: «Lazaare, 6uee lé.» ⁴⁴ Ó o Lazaare na lá húrun 6ueé ló, ká a zení là a nini bá lè há nín-kéniwá, á yahó pon yi. Ó o Yeesu bía: «Mi fee wo, à díá le o lén.»

*Ba zúífùwa júnása le mí ì na a Yeesu 6a à 6úe
(Matiye 26.1-5; Maaki 14.1-2; Luki 22.1-2)*

⁴⁵ Bío 6a *zúífùwa na 6uara a Mari c6n m6n bío ó o Yeesu wó, á 6a cèrèé dó mí sia wo yi. ⁴⁶ Ká 6a tiahú á 6a nùwá y6n 6úi wá vaá yú 6a *Farizéwa, á lá bío ó o Yeesu wó á f6era n6n 6a yi. ⁴⁷ A 6a Farizéwa lè le *Dónbeeni yankarowá júnása á von mí ninzáwa *lándá tuiá f6erowá na ká à 6a kúaa mín wán, á bía n6n mín yi: «Wa 6èntin ko à wa wé bío 6úi. O nii mu sòobáa wee wé mu yéréké biowa dàkhina. ⁴⁸ Ká wa díá ó o wee wé mu, á 6a nùpua 6úen6úen hía yèrémá à dé mí sia wo yi. A ho Oroomusa júnása á à hini í fi wa *Dónbeeni zì-beeni, á à 6úe wa nìpomu jùhú.†» ⁴⁹ A 6a nì-kéni na 6a le Kayiifu, yia lé le Dónbeeni yankarowá jùhúso beeni le lúlúure mu yi, á bía n6n 6a yi: «Mi yí zú bío 6úi mu yi. ⁵⁰ Mi so yí zú le warén c6n á mu sáaaní 6 o nùpue nì-kéni hí wa nìpomu 6úen6úen bío yi à mu bè yi fennáa le?» ⁵¹ O Kayiifu mu yí bía há bioní mu míten. Ká bío ó o lé le Dónbeeni yankarowá jùhúso beeni le lúlúure mu yi, lé bín n6n ó o wee f6é le Dónbeeni jì-cúa ká síi, le o Yeesu ko 6 o hí mín nìpomu bío yi. ⁵² Mu yin6n bán mí d6n bío yi. O mún ko 6 o hí, à le Dónbeeni záwa 6úen6úen na saawaa wi ho dímíjá 6úen6úen yi, 6 o vá kúee mín wán, à wé lè mu nìpomu dà-kéni.

⁵³ Lé bín bío yi, á 6a zúífùwa júnása bía tò mu wán mu z6n le mí ì na a Yeesu 6a à 6úe. ⁵⁴ A lé bín n6n ó o Yeesu wáa yí máa h6é 6a zúífùwa tiahú à 6a mi, 6 o wá van ho lóhó 6úi na 6a le Efarayimu, hía 66 le dùure yi, á vaá kará bín lè mí nì-keninia.

⁵⁵ Hen ká 6a zúífùwa sánú na 6a le Paaki wá 6ueé dā, à 6a cèrèé léka à f6n va ho Zeruzalému, á vaa ceé míten à dán díráa ho sánú mu. ⁵⁶ Ba nùpua wee cà a Yeesu, á wee tùaka mín yi le Dónbeeni zì-beeni lún yi le o Yeesu mu á à yí í buen ho sánú díinii léé, tàá o máa buen. ⁵⁷ Mu ù wé à le *Dónbeeni yankarowá júnása lè 6a *Farizéwa á n6n le jii le ká yia zú hen na ó o Yeesu wi yi, à 6anso 6uee bío mu, à mí wii wo.

12

*O Mari kúaa ho jiló na sámu sí o Yeesu zení wán
(Matiye 26.6-13; Maaki 14.3-9)*

¹ Bío á ho *Paaki sánú díró ká há wizooní bío h6zín, ó o Yeesu 6uara ho Betanii lóhó, hen na ó o Lazaare wee lé yi, yia ó o vèenia. ² Ba wee dí ho sánú o Yeesu bío yi bín, ó o

† 11:48 Ho páahú mu yi, ká ho Oroomusa pánká wi 6a zúífùwa wán.

Maate wee na ho dīnló 6a nùpua yi. Bĩa là a Yeesu páanía kará ho dīnló jùhú yi ó o Lazaare wi t̄iahú.

³ O o Mari 6uan ho jiló na s̄amu s̄i á yàwá here liitere sanká màní, hĩa wó lè mu b̄io 6úi na 6a le náàrè mí j̄ii yi, á 6ueé kúaa o Yeesu zení wán, á b̄inía s̄uukaa lè mí j̄ún-v̄aní. A ho jiló s̄amu h̄in̄on s̄ú le z̄ii mu 6úen6úen. ⁴ O o Yeesu n̄i-ken̄inia n̄i-ken̄í na 6a le Zudaa Isikariote, ȳia á à dé wo ò na, á w̄aa b̄ia: ⁵ «Lée webio n̄on 6a yí ȳéeraráa ho jiló mu lè w̄én-h̄āani kh̄iá-t̄in, á yí n̄on 6a n̄i-khenia yi?» ⁶ O Zudaa b̄ia b̄in̄ ȳin̄on̄ b̄io 6a n̄i-khenia b̄io here wo yi, ká lé b̄io ó o lé o k̄n̄lo. Ba 6un6ua-w̄arí na wi o c̄on̄ ó o wee lén dí. ⁷ Ká a Yeesu m̄ah̄á b̄ia: «O h̄aa mu á ũ día. Ho jiló mu ó o lá b̄ará pan lè í s̄anía w̄iokaró h̄a n̄uló b̄io yi. ⁸ Ba n̄i-khenia á à ker̄i làa mia f̄éεε, ká ín̄én w̄on̄ máa ker̄i làa mia f̄éεε.»

⁹ Ba minka *zúifùwa j̄á le o Yeesu wi ho Betanii yi, á 6a wà van b̄in̄. Mu ȳin̄on̄ o Yeesu b̄io yi mí d̄on̄ 6a vannáa, 6a mún wi 6a vaa mi a Lazaare na ó o Yeesu v̄ènia. ¹⁰ A le *Dónbeen̄i yankarowà j̄únása mún w̄ānía tò le mí ì na a Lazaare 6a à 6úe ¹¹ lé b̄io á mu lé o Lazaare mu v̄èrò b̄io yi á 6a zúifùwa c̄èr̄εε wee ȳèr̄emá dé mí s̄ia o Yeesu yi.

O Yeesu zoró ho Zeruzal̄εmu lóhó yi b̄io

(Matiye 21.1-11; Maaki 11.1-11; Luki 19.28-40)

¹² Mu tá na lée t̄on̄, á 6a minka z̄āamáa na 6uara ho s̄ánú díró b̄io yi, á j̄á le o Yeesu wà 6ueé zo ho Zeruzal̄εmu, ¹³ á 6a khó h̄a yùkúio v̄on̄na na 6a lée dér̄aa ho cùkú wo yi 6uan, á 6a wà lée s̄á a yahó. Ba wee b̄io b̄io kà p̄on̄p̄on̄: «Le ho cùkú à b̄io s̄i le Dónbeen̄i yi. Le o N̄úh̄uso Dónbeen̄i wé mu bè-tentewà làa ȳia b̄o o 6uen o ȳeni yi, o *Isiraȳεele b̄éε.» ¹⁴ O Yeesu yòora a s̄ūnp̄è-bòohú 6úi, làa b̄io le Dónbeen̄i b̄ion̄i v̄ūahú b̄iaráa mu kà s̄ii:

¹⁵ «*Sion lóhó n̄ipomu, yí z̄on̄ d̄èε.

Lor̄, lé ũ b̄éε b̄o o 6uen,
o yòora a s̄ūnp̄è-bòohú.»

¹⁶ P̄āh̄ú na mu wee wé yi, ó o Yeesu n̄i-ken̄inia yí z̄ūna mu kúará. Ká p̄āh̄ú na le Dónbeen̄i léra a Yeesu ȳeni yi, á 6a hácírí m̄ah̄á 6uara b̄io le Dónbeen̄i b̄ion̄i v̄ūahú b̄ia a d̄ání yi wán. A b̄io ho v̄ūahú mu b̄ia, lé b̄in̄ ó o b̄io wór̄aa.

¹⁷ Bĩa n̄on̄zon̄ páanía wi là a Yeesu p̄āh̄ú na ó o von o Lazaare á w̄on̄ v̄èera ló le búure yi, bán 6úen6úen wee m̄i b̄io 6a m̄on̄ t̄úia. ¹⁸ B̄io mún n̄on̄ 6a minka z̄āamáa lée s̄ánáa o yahó, lé b̄io mu ȳéréké b̄io na wee z̄éeni le o ló le Dónbeen̄i c̄on̄ t̄úia na mà á 6a j̄á. ¹⁹ A 6a *Fariz̄iεwa w̄aa wee b̄io mín yi: «Mi yí m̄on̄ mu le, mi yí dà d̄èε 6úi máa wé. Ba nùpua 6úen6úen wee ȳèr̄emá bè o yi.»

O Yeesu wee b̄io mí h̄umú b̄io

²⁰ Bĩa wà 6ueé 6uān̄i le Dónbeen̄i ho Zeruzal̄εmu yi ho s̄ánú díró p̄āh̄ú á b̄ia ȳin̄on̄ *zúifùwa 6úi wi t̄iahú. ²¹ Ba v̄a 6ueé 6ó a Filiipu na wee lé ho Kalilee k̄h̄ú lóhó na 6a le Betesayidaa yi, á b̄ia n̄on̄ wo yi: «Wa wi à wa mi a Yeesu wán.» ²² O o Filiipu w̄aa b̄ia mu là a Andere, á 6a mí n̄uwā j̄un̄ wà vaá b̄ia mu là a Yeesu. ²³ O o Yeesu b̄ia n̄on̄ 6a yi: «H̄ia ká lé ho p̄āh̄ú na le Dónbeen̄i á à lén o *N̄upue Za ȳeni yi. ²⁴ Le í m̄i ho t̄úia na mia: Ká ho d̄in̄ló b̄εere á yí dù, á mukān̄i yí hà á b̄io ká yí soora, á le è d̄in̄ ká. Ká le mukān̄i hà, á b̄io ká soora, á le è ha h̄a b̄ia na boo. ²⁵ Ȳia hen̄ia mí mukān̄i b̄io, w̄on̄ á à v̄in̄i le. Ká ȳia yí máa c̄at̄i mí mukān̄i b̄io h̄úuu ho d̄im̄j̄á na ká yi, w̄on̄ á à yí le mukān̄i binbir̄i na máa vé. ²⁶ Ȳia wi ò o s̄á na mī, á w̄on̄ bè mī. A hen̄ na á í wi yi, á í ton-sá mún ñ ker̄i yi. Ȳia wee s̄á na mī, w̄on̄ á í Maá á à dé ho cùkú yi. ²⁷ B̄io ká wán, á í hácírí yáara. Lé mu yén á í ì b̄io? Í b̄io le í Maá k̄n̄i mi le lònbee na à yí mi h̄a làa na ká wán lée? εε ká lé b̄in̄ b̄io yi á í j̄on̄ 6uarar̄aa. ²⁸ Í Maá, z̄éeni ũ cùkú le 6a nùpua mi.» A t̄amu 6úi s̄á j̄á ho wáayi á b̄ia: «Í z̄éenia í cùkú, á í pá à w̄ioka à z̄éeni ho.» ²⁹ Ká 6a z̄āamáa na d̄in̄ b̄in̄ j̄á mu, á 6a le lée v̄iohó v̄a. Ba 6úi 6èn le lée tonkaro na ló ho wáayi b̄ia làa wo.

³⁰ O o Yeesu b̄in̄ia b̄ia: «Mu ȳin̄on̄ ín̄én b̄io yi á mu t̄amu s̄á j̄ánáa. Mu lé min̄én b̄io yi. ³¹ B̄io ká wán lé ho d̄im̄j̄á na ká nùpua c̄it̄iró p̄āh̄ú. Lé b̄io ká wán á le Dónbeen̄i

lùwáráa ho ðímíjǎ na kà jùhũso. ³² Ká ìnén 6a khii can le 6ùeɛnǐ wán hoonía yòó fàrá, á ì wé á 6a nùpua búenbúen á à buen ì cǎn.» ³³ O bía kà sii á zéeníanáa bǐo ó o ò híráa síí. ³⁴ A 6a zāamáa bía nǎn wo yi: «Wa zū le le Dónbeenǐ lándá vūahũ yi á mu bía le *Yia le Dónbeenǐ mǎn léra ko ò o keń bǐn féeɛ, á ũ wó kaka wee bioráa le o *Nùpue Za 6a ko 6a ca le 6ùeɛnǐ wán hooní yòó fàrá? A wón Nùpue Za so 6èn lé o yén?» ³⁵ Ó o Yeesu bía mítén bǐo nǎn 6a yi: «Mí yú mu khoomu, ká ho pǎahũ na mu ù wé á yí túee. A bǐo mí yú mu khoomu, á mí wǎa wé varáka mu yi, à le tǐbírí hǐa yí yòoka mí wán. Mu bon, yia wee varáka le tǐbírí yi á yí máa mí bǐo wi o yahó. ³⁶ Mí tà dé mí sía yia lé mu khoomu yi, pǎahũ na mí yú mu yi, à mí wé mu khoomu nùpua.»

Bǐo ó o Yeesu bía hǎn bioní so wó, ó o khèra vaá sà mítén 6a yi.

Ba zúifùwa cèrèɛ pá pǎ a Yeesu bǐo

³⁷ Bǐo ó o wó mu yéréké bǐowa cèrèɛ na wee zéení le o ló le Dónbeenǐ cǎn 6a mǎn mí cúee, ká 6a pá yí dó mí sía wo yi. ³⁸ Mu wó ò o *Ezayii jǐ-cúa na ó o fɛera, à jǐi sí. O bía: «Núhũso, lé o yén yàá dó mí sii le bǐn-tente na wa wee bue yi?

A lé o yén ó o Núhũso zéeníá lè mí pǎnká?»*

³⁹ Bǐo nǎn 6a yí dà máa tàráa mu yi, lé bǐo ó o Ezayii mu pá bǐnía bía:

⁴⁰ «Le Dónbeenǐ wó á 6a ka lòn muiiwà,
bèra a na à 6a wé yí mi.

Le wó á 6a yiwa tunka

bèra a na à 6a wé yí dàń zūń bǐo á le wee wé.

Le wó kà sii bèra a na

à 6a yí dàń yèrèma buen le cǎn à le wɛé 6a.»†

⁴¹ O Ezayii bía hǎn bioní so lé bǐo ó o mǎn ho cùkú na le Dónbeenǐ á à dé o Yeesu yi, ó o bía a bǐo yi. ⁴² Ɛɛ ká 6a *zúifùwa ya-díwá mí bɛere tǐahũ, á 6a cèrèɛ jǎn pá dó mí sía o Yeesu yi. Ká 6a màhǎ yí máa tà bío mu wéréwéré, lé 6a *Farizǐewa bǐo yi, à bán yí hè 6a lè 6a zúifùwa kàránló zǐi zoró. ⁴³ Ba wa le yèni càró 6a nùpua cǎn á po le yèni càró le Dónbeenǐ cǎn.

Yia yí máa tà a Yeesu bioní bǐo, wón jùhũ á à sí

⁴⁴ O Yeesu bía bǐo kà pǎnpǎn: «Yia dó mí sii mií, se yínǎn ìnén ì dòn á bǎnso dó mí sii yi. Bǎnso dó mí sii yia tonkaa mi yi. ⁴⁵ Yia mǎn mi, se lé yia tonkaa mi á bǎnso mún mǎn.

⁴⁶ Ìnén ka lòn khoomu á buara ho ðímíjǎ yi, bèra a na ká nùpue léee nùpue na dó mí sii mií, à bǎnso yí keń le tǐbírí yi. ⁴⁷ Ká a búí jǎ ì bioní ò o yí bò hǎ yi, á mu máa wé ìnén lé yia á à síiní bǎnso jùhũ. Mu bon, ìnén yí wà bueé síiní ho ðímíjǎ nùpua júná, ká ì wà bueé fení 6a. ⁴⁸ Yia pá ì bǐo, á yí máa tà ì bioní yi, wón jùhũ á à sí. Hǎ bioní na á ì bía lé hǎn á à síiní bǎnso jùhũ ho ðímíjǎ vé nǎnzoń. ⁴⁹ Lé bǐo á ì yí bía lè ì pǎnká. Ká a Maá na tonkaa mi, wón mítén lé yia nǎn le jǐi mií, á zéeníá bǐo á ì ì bío binbirí lè 6a nùpua. ⁵⁰ A ì mún zū le bǐo ó o wee na le jǐi à ì hení na 6a nùpua yi, bǐn wee na le mukǎnǐ binbirí na máa vé. Hǎ bioní na á ì wee bío lé hǐa ó o Maá nǎn le jǐi le ì bío.»

13

O Yeesu sɛera mí nǐ-keninia zení

¹ Sǎni ho *Paaki sǎnú díró búaká, á bǐo ó o Yeesu zūna le mí léró ho ðímíjǎ yi à va mín Maá cǎn pǎahũ ðǎn, á bǐa bǐo sǎ yi na wi ho ðímíjǎ yi ó o wa, ó o wíokaa zéeníá le bǐo mí wa làa ba bǎn síi mía.

² O Yeesu lè mí nǐ-keninia lan wee dí ho zǐihũ jǐi. A bǐn, ò o *Satǎni wó ó o Yeesu dénaló bǐo wi o Zúdaa na lé o Simǎn Isikariote za síi yi wó. ³ O Yeesu zū le o Maá dó mu

* 12:38 Mí loń Ezayii vūahũ 53.1 † 12:40 Mí loń Ezayii vūahũ 6.10

bïo búenbúen mí níi yi. Ó o mún zū le mí ló le Dónbeenì cón, á bíníà wà à va le cón. ⁴ Ó o wáa líí hínòn ho dínlò jùhú yi, á tɛra mí báká beenì, ò o lá le nín-kéní can lè mí kuio. ⁵ Ó o kúaa mu jumu le dèe búí yi, ò o wee sɛɛ mí nǐ-keníníà zení, à bíní sùuka lè le nín-kéní na ó o can lè mí kuio.

⁶ Bïo o buée dǎn o Simòn Piere, á wón bía nǎn wo yi: «Núhúso, lé ùnén wi à ù sɛɛ ínén zení le?» ⁷ Ó o Yeesu bía nǎn wo yi: «Bïo á ínén wee wé bïo kà wán á ùnén yí zū kúará. Ɛɛ ká fo khíi zūn mu làa món.» ⁸ Ó o Piere bía: «Bùeé, ùnén máa sɛɛ í zení hùú.» Ó o Yeesu bía nǎn wo yi: «Ká í yí sɛɛra ù zení, á ùnén làa mi máa páaní bïo búí yi.» ⁹ Ó o Simòn Piere wáa bía: «Núhúso, ká mu ka kà, à ù yí sɛɛ í zení mí dòn, ká ù sɛɛ í níní lè í jùhú.» ¹⁰ Ó o Yeesu bía nǎn wo yi: «Yia súaa, wón bïo búenbúen wee ce. O hía le mí ì sɛɛ bïo, se mu lé o zení. Minén bán wee ce, ɛɛ ká mu yínǎn mi búenbúen.» ¹¹ Ó o Yeesu zū yia á à dé o ò na, lé bǔn te bïo ó o le ɓa búenbúen yí máa ce.

¹² Bïo ó o sɛɛra ɓa zení vó, ó o lá mí báká beenì zǎ ò o bíníà líí kará ho dínlò jùhú yi, ò o wáa wee bío lè mí nǐ-keníníà: «Mi so zū bïo á ì wó kà kúará le? ¹³ Mi wee vɛ mi làa nǐ-kàránlo, làa Núhúso, á mi tǔiá sí, í lé o nǐ-kàránlo á lé o Núhúso. ¹⁴ Ká ínén hía sɛɛra minén zení, se minén mún ko mi wé sɛɛ mín zení. ¹⁵ I wó mu zéeniá làa mia, bèra a na, à minén mún wé wé mu làa mín, làa bïo á ì wóráa mu làa mia. ¹⁶ Le í mǐ ho tǔiá na mia: Ton-sá na po mí jùhúso wón mía. Ó o tonkaro na po yia tonkaa wo, wón mún mía. ¹⁷ Bïo mi zū bǔn, ká mi wee wé mu, se mi júná sí.»

*O Yeesu le mí nǐ-keníníà nǐ-kéní á à dé mí ì na
(Matiye 26.20-25; Maaki 14.17-21; Luki 22.21-23)*

¹⁸ Ó o Yeesu bía: «Mu yínǎn mi búenbúen á ì wee bío bïo. Inén lé yia zū bía á ì hueekaa. Ɛɛ ká bïo túara le Dónbeenì bioní vǔahú yi ko mu wé à jii sí. Mu túara kà sii: «Yia làa mi páanía dú í dínlò á bíníà wee fi làa mi.»* ¹⁹ I wee bío mu na mia bïo kà wán ká mu bïo mu dín yí dǎn, bèra a na ká mu khíi dǎn, à mi tà le ínén lé yia wi fɛɛɛ. ²⁰ Le í mǐ ho tǔiá na mia: Nùpue na khíi ɓuan í tonkaro sese, se lé ínén á ɓanso ɓuan sese. A yia ɓuan mi sese, se lé yia tonkaa mi á ɓanso ɓuan sese.»

²¹ Bïo ó o Yeesu bía hǎn bioní so vó, ó o hácírí wíokaa yáara, ó o wáa bía wéréwéré: «Le í mǐ ho tǔiá na mia: Minén nǐ-kéní lé yia á à dé mí ì na.» ²² A ɓa nǐ-keníníà wee lońka mín yi. Ba yí zū yia ó o wee bío bïo. ²³ Mu wee wé, ò o Yeesu nǐ-keníníà nǐ-kéní, yia ó o wa, á kará ɓó a yi. ²⁴ Ó o Simòn Piere bía làa wón lè mí níi le o tǔa o Yeesu yi le lé o yén ó o wee bío bïo. ²⁵ Ó o nǐ-kenínii mu ɓúera van là a Yeesu cón, á tǔara a yi: «Núhúso, lé o yén fo wee bío bïo?» ²⁶ Ó o Yeesu bía: «Í zoó cǐ ho búurú, ká yia á ì nǎn ho yi, se wón lé orén.» Ó o Yeesu wáa lá ho búurú zoó cǎ á nǎn o Zúdaa na lé o Simòn Isikariote za yi. ²⁷ Ó o Zúdaa féeni lè ho búurú, ó o Satāni dèeniá zon wo. Ó o Yeesu bía nǎn o Zúdaa yi: «Bïo fo le fo ò wé, à ù wé fù.» ²⁸ A ɓa nǐ-keníníà na ká tǎhú á nǐ-kéní woon yí zū bïo nǎn ó o Yeesu bíaràa làa wo kà sii. ²⁹ Bïo ó o Zúdaa ɓa ɓunɓua-wáarí wi cón, á ɓa búí wee leéka le o Yeesu wi ò o bío le o vaa yà bïo ɓa màkóo wi yi ho sánú bïo yi. Tàá ká a Yeesu wi ò o Zúdaa mu na bïo búí ɓa nǐ-khenia yi. ³⁰ Bïo ó o Zúdaa wáa fó ho búurú kà sii, ò o dèeniá hínòn yòó ló. Mu wee wé à ho tá hǔn.

O Yeesu bin-finle búí na ó o bía bïo henía

³¹ Ó o Zúdaa léró mónǎn, ó o Yeesu bía: «Hǎ làa na kà wán, ó o *Nùpue Za cùkú wee mi, ó o Nùpue Za mún wee zéeni le Dónbeenì cùkú. ³² [Ká a Nùpue Za wee zéeni le Dónbeenì cùkú] á le mún n wé ó o Nùpue Za cùkú mún n mi, á le è wé mu hen làa cǐnú. ³³ I nǐ-keníníà na á ì wa làa sòobéɛ, ho páahú na á ì wé làa mia á yí túee. Mi khíi wé è cǎ mi. Ɛɛ ká bïo á ì bía nǎn ɓa *zúifùwa yi, lé bǔn ɓàn sí á ì mún n bío á à na minén yi: Mi yí dà máa va hen na á ì wee va yi. ³⁴ I ì bío bín-finle búí á à hení ì na mia: Mi wé wań mín. Mi

* 13:18 Mi loń Lení vǔahú (Psaumes) 41.10

ko mi wé wań mǐn, làa bǐo á ĩ waráa mia bǐo síi. ³⁵ Ká mi wa mǐn, á 6a nùpua búenbúen màhǎ à zǔń le mi lé ĩ nǐ-kenínia.»

³⁶ O o Simǎn Piere tùara a yi: «Núhũso, lé wen á fo ò va yi?» O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Hǎ laà na kà wán, á fo yí dà máa bè làa mi máa va hen na á ĩ wee va yi. Ká fo màhǎ khii bè làa mi làa mǎndén.» ³⁷ O o Simǎn Piere bía nǎn wo yi: «Núhũso, lée webio nǎn á ĩ yí dà máa bè làa fo hǎ laà na kà wán? I tà à ĩ ì dé ĩ mukǎnǐ na ũ bǐo yi.» ³⁸ O o Yeesu bía: «Fo ò tà á à dé ũ mukǎnǐ ì na ĩnén bǐo yi kénkén le? Le ĩ mǐ ho tǔiá na foń: Sǎni o kò-béé wá, ká fo bía le fo yí zǔ mi hǎ cúa-tǐn.»

14

O Yeesu lé yǐa lé ho wǎhũ

¹ O Yeesu bía nǎn mí nǐ-kenínia yi: «Mi yí yáa mi yilera. Mi dé mi sía le Dónbeenǐ yi, à mún dé mi sía mi. ² Wán Maá zǐi á hǎ kǎnǐnia lùà cèrèè wi yi. Ká mu lá yí bon, se ĩ lá yí bía le ĩ vaá wíoka lùè á à ká làa mia. ³ Ká le lùè vaá wíokaa vó, á ĩ bǐnǐ 6ueé fé mia, à mi vaa páanǐ kǎnǐ làa mi hen na á ĩ ì kǎn yi. ⁴ Mi zǔ ho wǎhũ na wee va hen na á ĩ wà à va yi.»

⁵ O o Toma bía nǎn wo yi: «Núhũso, bǐo wa yí zǔ ũ veenǐ, á wa à zǔń ho wǎhũ kaka?» ⁶ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «ĩnén lé yǐa lé ho wǎhũ, á lé ho tǔiá poni 6ànsò, lé ĩnén le mukǎnǐ binbirǐ wee lé cǎn. Nùpue yí dà máa va a Maá cǎn ká 6ànsò yí ló ĩ wán. ⁷ Ká mi lá zǔ mi, ó o Maá á mi mún ñ zǔń. Hǎ laà na kà wán, ó o Maá mi zǔ, á mǎn wo.» ⁸ O o Filiipu bía nǎn o Yeesu yi: «Núhũso, zéeni a Maá làa wen, á bǔn wǎa à yí wen.» ⁹ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Éee! Filiipu, ĩnén wi làa mia míana, à ũ pá yí zǔ mi le? Yǐa mǎn mi, se 6ànsò mǎn o Maá. A fo tǐn le ĩ zéeni a Maá làa fo le we? ¹⁰ A le fo yí tà le ĩnén páanǐ là a Maá ó o Maá páanǐ làa mi lon? Hǎ bǐonǐ na á ĩ wee bǐo na mia á ĩnén yí te. Hǎ bǐonǐ mu wee lé o Maá na wi làa mi cǎn. Lé orén wee wé bǐo ó o síi vá yi. ¹¹ Mi tà bǐo á ĩ bía nǎn mia yi le ĩnén páanǐ là a Maá ó o Maá páanǐ làa mi. Ká bǔn mía à mi pá wǎa tà mu bè-wénia na á ĩ wó á mi mǎn bǐo yi. ¹² Le ĩ mǐ ho tǔiá na mia: Yǐa dó mí síi mi, á 6ànsò ò wé hǎ wárá na á ĩ wee wé 6àn síi. O yáa à wé hǎ po hǎn, lé bǐo á ĩ wee va a Maá cǎn. ¹³ A bǐo búenbúen na mi wé è fio ĩ yèni yi á ĩ ì wé, bèra a na ò o Maá yèni lé ĩnén na lé o Za pànká yi. ¹⁴ Ká mi wé flora bǐo búii ĩ yèni yi, á ĩ ì wé mu.»

O Séenilo veere naló bǐo

¹⁵ «Ká mi wa mi, á mi wé è bè bǐo á ĩ henǐa nǎn mia yi. ¹⁶ A ĩnén á à fio o Maá yi, ó o na a Séenilo veere mia, ò o wé kǎn làa mia féèè. ¹⁷ O Séenilo mu lé le Dónbeenǐ Hácírǐ tǔiá poni 6ànsò, dén na á ho dǐmǐnása yí dà máa yí, lé bǐo á 6a yí máa mi le, á yí zǔ le. Minén bán zǔ le, lé bǐo le wi làa mia, á khii kǎn mia.

¹⁸ «ĩ máa día á mi máa wé lòn híiminǐ, ĩ ì bǐnǐ ì 6uen mi cǎn. ¹⁹ Hen làa cǐnú ká ho dǐmǐnása máa mi mi, ká minén bán ñ mi mi, lé bǐo á le mukǎnǐ binbirǐ wi mi á minén le mukǎnǐ binbirǐ mún ñ wé yi. ²⁰ Ká mu pǎahũ khii dǎn, á mi ì zǔń le ĩnén páanǐ lè ĩ Maá, á minén páanǐ làa mi, á ĩnén páanǐ làa mia. ²¹ Yǐa wee pa ĩ bǐonǐ na á ĩ bò henǐa bǐo, á wee bè hǎ yi, wón lé yǐa wa mi. I Maá á à wań yǐa wa mi, á ĩnén mún ñ wań 6ànsò, á wé è zéeni ĩten làa wo.»

²² O o Zudaa, yǐa wi mí dòn làa Zudaa Isikariote, bía nǎn wo yi: «Fo ò wé kaka à zéeni ũten làa wen ká fo máa zéeni ũten lè ho dǐmǐnása?» ²³ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Yǐa wa mi, wón wee bè bǐo á ĩ wee bǐo yi. I Maá á à wań 6ànsò, á ĩ Maá làa mi á à 6uen 6ànsò cǎn, á 6ueé kǎn làa wo. ²⁴ Yǐa yí wa mi, wón yí máa bè ĩ bǐonǐ yi. Hǎ bǐonǐ na á ĩ wee bǐo ká yí ló ĩnén ĩ bèere yi. Mu lé ĩ Maá na tonkaa mi á hǎ ló yi.

²⁵ «ĩ bía bǐo ká nǎn mia ho pǎahũ na á ĩ wi làa mia. ²⁶ Èè ká a Séenilo na lé le Dónbeenǐ Hácírǐ, dǐo ó o Maá Dónbeenǐ á à tonka ĩ yèni yi, dén wé è kǎnǐ mia lè mu bǐo búenbúen, á à bǐnǐ ì leéka mia lè mu biowa búenbúen na á ĩ bía nǎn mia.

²⁷ «Í wee lén, ká í màhá a na ho héerà mia. Í héerà lé hĩa á í wee na mia. Ho wi mí dòn lè ho ðímíjńá héerà. Mi yí le mi yilera yáa. Mi yí zń. ²⁸ Mi jńá à í bía le í wee lén, ká í bńńí ì buen mi cń. Mi lá wa mi, se bńó á í bía le í va a Maá cń á mi sĩa lá à wa bńo yi, lé bńo ó o Maá po mi. ²⁹ Í bía mu nńn mia hĩa laà na kà wán, ká mu bńowa mu wéró ðńń yí ðń, bèra a na, ká mu khĩĩ ðń, à mi wńoka dé mi sĩa mĩ. ³⁰ Í máa bńńí máa bńo bńonĩ cèrèè làa mia, lé bńo á ho ðímíjńá na kà jńúhńso wà a buen. O yí yú pńnká í wán. ³¹ È ká ho ðímíjńása ko ba zńń le í wa a Maá, á bńo ó o bńo henĩa nńn mĩ lé bńń á í wee wé. Mi lii hńńí, mi wa lén hen.»

15

O Yeesu lé ho èrèzén vńdèè binbirĩ

¹ O Yeesu bía: «Ínén lé ho èrèzén vńdèè binbirĩ, ká í Maá lé ho èrèzén vńdèè bńnso. ² Ká lakahó lée lakahó na can mĩ à ho yí máa ha, ó o ò kúii ho. Ká hĩa wee ha, hńń búenbúen ó o wee kí, à hĩa wńoka wé ha lè mí sòobèè. ³ Làa bńń sĩa á minén ðèenĩa wee ce vó lòn lakara na ba kú í kàránlò na á mi tà yi bńo yi. ⁴ Mi páanĩ làa mi, á í mún ñ páanĩ làa mia. Lakahó yí ðà máa ha bia ká ho yí can le vńdèè yi. Làa bńń sĩa, ká minén mún yí páanĩa làa mi, á le Dónbeenĩ Hácírĩ bĩa máa keń mia.

⁵ «Ínén ka lòn vńdèè, ká minén ka lòn lakara. Yĩa páanĩa làa mi, á ínén páanĩa làa wo, á wón bńnso á le Dónbeenĩ Hácírĩ bĩa á à keń yi cèrèè. Inén bńo nĩ mĩa, á mi yí ðà ðèè woon máa wé. ⁶ Yĩa yí páanĩa làa mi ka lòn vńdèè lakara na ba kúiora lée kúaará. Ká hĩa lakara mu hon à ba khuii hĩa bè mín wán à dé ho ðńhĩ yi cń. ⁷ Ká mi páanĩa làa mi, á wee bè í bńonĩ yi sese, à bńo mi wee cà, à mi fio, á mi ì yí mu. ⁸ Ká le Dónbeenĩ Hácírĩ bĩa wi mia cèrèè se mu wee zéení le mi lé í nń-kenĩnia binbirĩ, á ba núpua búenbúen á à mi í Maá cńkú mu bńo yi. ⁹ Làa bńo ó o Maá waráa mi, lé bńń bńn sĩa á ínén mún waráa mia. Mi páanĩa làa mi, á mi ì wńoka à zńń bńo á í waráa mia. ¹⁰ Ká mi wee bè bńo á í bńo henĩa yi, se mi páanĩa làa mi á mi ì zńń bńo á í waráa mia bńo, làa bńo ínén páanĩa là a Maá á zń bńo ó o waráa mi, lé bńo á í bńo bńo ó o bńo henĩa yi.

¹¹ «Í bía bńń nńn mia, bèra a na à ínén sń-wèè bńn sĩa à keń mia, à mi sń-wèè jńi sĩa. ¹² Bńo á í ì henĩ á à na mia lé bńo kà: Mi wań mín làa bńo á í waráa mia bńo sĩa. ¹³ Núpue na ðà à wań mín bńńlowà á à poń yĩa nńn mí mukāńĩ ba bńo yi wón mĩa. ¹⁴ Ká mi wee bè bńo á í bńo henĩa nńn mia yi, á mi ì wé wán bńńlowà. ¹⁵ Í wĩa máa bńńí máa ve mia làa ton-sáwá, lé bńo ó o ton-sá yí zń bńo ba jńúhńso wee wé. Mi lé wán bńńlowà, lé bńo á bńo ó o Maá bía nńn mĩ búenbúen á í fèera nńn mia. ¹⁶ Minén yí léra mi. Inén lé yĩa hueekaa mia á tonkaa, à mi lén vaa wé hĩa wára na se, hĩa le Dónbeenĩ Hácírĩ bia wee mi yi, á bńo á à mĩa, bèra à na ká bńo mi wee fio o Maá cńń í yèni yi à mi yí mu. ¹⁷ Bńo á í ì wńoka à henĩ á à na mia lé bńo kà: Mi wań mín.»

Ho ðímíjńása jina a Yeesu lè mí nń-kenĩnia

¹⁸ «Ká ho ðímíjńása jina mia, à mi zńń le ba jina mi ló mia. ¹⁹ Ká minén lè ho ðímíjńása lá lée ðà-kenĩ, á ba lá à wań mia làa bńo ba waráa bńo bńo sĩa ba yi. Bńo nńn á ho ðímíjńása jinanáa mia, lé bńo á í hueekaa mia á mi wi mí dòn làa ba. Mi bńo wĩa yí sĩa ho ðímíjńá yi. ²⁰ Mi liinĩ mi hácírĩ bńo á í bía nńn mia wán: «Ton-sá na po mi jńúhńso wón mĩa.» Ká ínén á ba beéra lò, á minén á ba mún ñ beé lò. Ká ba bńo bńo á í kàránna làa ba yi, á ba mún ñ bè minén kàránlò yi. ²¹ È ká lé ínén bńo yi á ba wé è beéráa mi lò, lé bńo ba yí zń yĩa tonkaa mi. ²² Bńo á í buara á buéé bía làa ba á ba pń, lé bńń nńn á mu bè-kohó bńo wee mĩ lèera ba yi. A bńo kà wán, á ba wĩa yí ðà máa bńo le mí yí zń mu. ²³ Yĩa jina mi, se wón mún jina í Maá. ²⁴ Í lá yí wó wára na á nń-veere yí ðà máa wé hũúu ba tńahũ, á se bè-kohó bńo máa mĩ máa lèé ba yi. È ká bńo ba mńn mu mí cúee, à ba pá jina ínén, á jina í Maá. ²⁵ È ká bńo túara ba làndá yi á ko mu wé à jńi sĩa: «Ba jina mi ká mu jńúhũ jńńn mĩa.»*

* 15:25 Mi loń Lenĩ vńahũ (Psaumes) 35.19; 69.5

²⁶ «O Séenilo khii buen. Orén lé le Dónbeenĩ Hácírí tũiá poni ãanso. I ì tonka a, ó o ò lé I Maá cón á à buen. Ká a khii buara ó o buee mi ho tũiá I jii. ²⁷ A minén mún wé è mi ho tũiá I jii, lé bïo mi wi làa mi hàrí I tonló búakáro pãahũ.»

16

¹ «I wee bío bún na mia à mi yí bíní I món. ² Mi kàránló zíní zoró á 6a khii wé è hè làa mia. Hàrí pãahũ búí khii dã, á bïa wee búe mia pá à leéka le mí wee sá na le Dónbeenĩ yi ká sii. ³ Ba à wé mu lé bïo 6a yí zũ a Maá Dónbeenĩ, á mún yí zũ ínén ⁴ Ká I wee bío mu làa mia bèra a na ká 6a khii hínon wee wé mu, à mi bíní leéka le I bïa mu non mia. I tonló búakáro pãahũ, á I yí bïa mu làa mia, lé bïo á I lá wi làa mia.»

Le Dónbeenĩ Hácírí bè-wénia

⁵ «Hã làa na ká wán, á I bíní wee va yïa tonkaa mi cón, á mi tãahũ á nĩ-kéní ká yí tũara mi le lé wen á I wee va yi? ⁶ Èé ká lé bïo á I bïa mu non mia lé bún wee vá mia. ⁷ Ká mu 6èn lé ho tũiá á I mi á à na mia: Mu sũaaní minén cón à I lén. Ká I yí wà, ó o Séenilo máa buen mi cón. Èé ká I van, á I ì tonka a ó ò buen mi cón. ⁸ Ká a khii buara, ó o buee zéení le ho ðímíjása le 6a wee víní mítén mu bè-kora, làa bïo téréna, le le Dónbeenĩ cítii bïo dání yi. ⁹ O ò zéení le 6a wó mu bè-kohó, lé bïo 6a yí dó mí sïa mi. ¹⁰ O ò zéení le I téréna bïo á I wee va a Maá cón á mi máa bíní máa mi mi bïo yi. ¹¹ Le Dónbeenĩ cítii bïo dání yi, o ò zéení le le Dónbeenĩ ðènía cítio ho ðímíjása na ká jũhũso á sïnía jũhũ.

¹² «Bïo cèrèè á I lá wi à I bío na mia, ká I ðín máa bío mu lé bïo mu here po mia. ¹³ Ká le Dónbeenĩ Hácírí tũiá poni ãanso khii buee dãn, á le è wé á mi ì zũí le Dónbeenĩ tũiá poni búenbúen. Hã bioní na le è bío máa lé lerén mí bæere cón. Ká bïo le já I cón búenbúen lé bún á le khii bío, á à bue bïo ko à mu buen bïo. ¹⁴ Le è zéení I cùkú lé bïo le è lá bïo á I le le zéení á à bue è na mia. ¹⁵ Bïo bïo sã a Maá yi búenbúen bïo sã mi, lé bún non á I wee bíoráa mu na mia le le è lá bïo á I le le zéení búenbúen á à bue è na mia.»

Mi yara sèró món mi sïa á à wa

¹⁶ «Hen làa cínú ká mi máa mi mi, ká cínú bún món á mi ì bíní ì mi mi.» ¹⁷ O o nĩ-kenínia nũwã yèn wee bío mín yi: «Bïo ká kúará léé webio coon? O bïa: «Hen làa cínú ká mi máa mi mi, ká cínú bún món á mi ì bíní ì mi mi» làa bïo ó o bíní bïa: «Bïo á I wee va a Maá cón.» ¹⁸ Ho cínú na ó o wee bío bïo kúará léé webio? Wa 6èntín yi zũ bïo ó o wee bío.»

¹⁹ Bïo ó o Yeesu zũna le 6a wi 6a tũa wo yi, ó o bïa non 6a yi: «Bïo á I bïa le hen làa cínú ká mi máa mi mi, ká cínú bún món á mi ì bíní ì mi mi, lé bún bïo yi á mi wee tũakaráa mín yi le? ²⁰ Awa, le I mi ho tũiá na mia: Mi khii wé è wá ká mi ì zúnzúrá ká ho ðímíjása bán wee zãmaka. Mi yara khii sè, èé ká mi yara sèró mu màhã á à yèrémá à wé le sï-wèè. ²¹ Hen ká a hãa wee te à mu wé le lònbee o wán hón pãahũ so yi. Ká a ton wó, ò o sïi wa, lé bïo ó o yú a kúnkúza. O wé nonsã le lònbee na yú a yi. ²² Minén mún bïo ka ká. Bïo ká wán, á mi yara sò, èé ká I bíní ì mi mia, hón pãahũ so ká mi sïa á à wa. Dén sï-wèè so á nùpue máa hè yi làa mia. ²³ Ká dén wizonle so khii dãn, á mi máa bíní máa tũa mi làa bïo búí. Le I mi ho tũiá na mia: Bïo búenbúen na mi khii fio o Maá cón I yèni yi ó o ò na mia. ²⁴ Mi lá ðín yí flora bïo búí I yèni yi. Mi wé fio, á mi ì yí, bèra a na à mi sï-wèè jii sí.

²⁵ «I wá hã wãhio á bíarãa bïo ká búenbúen non mia. Ká pãahũ búí khii dã, ká I máa wé è wá wãhio máa na mia. I khii wé è bío bïo bïo ciran o Maá wéréwéré á à na mia. ²⁶ Ká hón pãahũ so khii dãn, á mi wé è fio o Maá Dónbeenĩ yi I yèni yi. I máa bío máa na mia le I wé è fio o Maá mu yi mi bïo yi. ²⁷ Mu bon. O Maá Dónbeenĩ mí bæere wa mia, lé bïo mi wa mi á tà le I ló a cón bïo bon á buara. ²⁸ I ló a cón á buara ho ðímíjása yi. Bïo ká wán, á I wee lé ho ðímíjása yí á à bíní ì va a Maá cón.» ²⁹ O o nĩ-kenínia bïa non wo yi: «Ó, o! Fo màhã wãa wee bío làa wèn wéréwéré ká fo máa wá wãhio. ³⁰ Bïo ká wán, á wa wãa zũ le fo zũ mu bïo búenbúen. U màkóo mía à ù pa le o búí tũa foñ. Bún lé bïo non á

wa tà le fo ló le Dónbeenĩ cón bïo bon.» ³¹ O o Yeesu bía nɔn ɔa yi: «Mi tà mu hã laà na kà wán le? ³² Eε ká ho pãahũ lua, ho yàà ɔueé dãn wó, ká mi ì kéná á à lén mĩn júná yi á à díá mi ì dòn. Eε ká ì míá ì dòn, o Maá Dónbeenĩ wi làa mi. ³³ I bía bũn búenbúen nɔn mia bèra a na à mi yí ho hээрà mi páaníló làa mi bïo yi. Mi lò ò be ho ðimíjã pãnká-sũmáa níi yi, eε ká mi hení mi sía, lé ì dàina hã.»

17

O Yeesu floró na ó o wó

¹ Bïo ó o Yeesu bía ká síi wó, ó o hónía mí yahó ho wáayi, ò o bía: «Ì Maá, ho pãahũ dãn. Wé zéení ìnén na lé ù Za cùkú, bèra a na à ìnén ɔèn mún wé zéení ùnén cùkú. ² Fo nɔn ho pãnká miĩ ɔa nùpua búenbúen wán bèra a na à ì dàí nanáa le mukãní binbirĩ na máa vé bía búenbúen na fo kàràfáa miĩ yi. ³ Le mukãní binbirĩ na máa vé lé à ɔa zũn ùnén na lé le Dónbeenĩ binbirĩ na bàn sii míá, à zũn ìnén Yeesu *Krista na fo tonkaa. ⁴ I wó á ɔa nùpua mɔn ù cùkú ho tá wán ho tonló na fo le ì sá á ì sá á ho jii sù bïo yi. ⁵ I Maá, bïo ká wán, á ù wé le ì bĩnĩ yí ho cùkú ù nĩsání, hĩa á ì yú lè ho yahó ká bïo búí ðĩn yí léra.» ⁶ «Ì zéeníá ù bïo lè ɔa nùpua na fo hueekaa ho ðimíjãsa tãahũ á kàràfáa miĩ. Ba bïo sã foñ, ká fo kàràfáa ɔa miĩ, á ɔa bò ù biónĩ yi. ⁷ Bïo ká wán á ɔa zũ le bïo búenbúen na fo nɔn miĩ á ló ùnén ù bæere cón. ⁸ Mu bon. Hã biónĩ na ù nɔn miĩ lé hĩa á ì fεera nɔn ɔa yi. A ɔa tà hã yi. A ɔa zũna kénkén le ìnén ló ù cón ɔuara, á tà le ùnén lé yia tonkaa mi.

⁹ «Ì yí máa fio foñ ho ðimíjãsa búenbúen bïo yi. Bía fo kàràfáa miĩ lé bán á ì wee fio bïo yi, lé bïo ɔa bïo sã foñ. ¹⁰ Bía búenbúen na bïo sã miĩ á bïo sã foñ, á bía búenbúen na bïo sã foñ á mún bïo sã miĩ, á ì cùkú wee mi ɔa yi. ¹¹ Ìnén bĩnía wee ɔuen ù cón, ì wãa máa keñ ho ðimíjã yi, ká ɔarén bán wi ho yi. I Maá na bàn síi míá, pa ɔa yi lè ù pãnká, hĩa fo nɔn miĩ, bèra a na à ɔa wé le dà-kénĩ làa bïo á ùnén làa mi lé le dà-kénínáa. ¹² Bïo á ì hĩa wi làa ba, á ì wó á ɔa bò bïo á ùnén karáa yi, ù bïo na fo le ì zéení. I pan ɔa bïo á hàrí nĩ-kénĩ yí vũnun, ká mu yínɔn yia ko ò o vĩ, bèra a na à bïo túara le Dónbeenĩ biónĩ vũahũ yi à jii sí. ¹³ Hã laà na ká wán á ì bĩnía wee ɔuen ù cón, ká bïo á ì pá wi ho ðimíjã yi, á ì wee bío hã biónĩ na ká búenbúen, bèra a na à ɔarén mí bæere yí le sí-wεε na á ì yú á le jii sù bàn síi. ¹⁴ Ù biónĩ á ì fεera nɔn ɔa yi. Ká ho ðimíjãsa màhã jina ɔa, lé bïo ɔa bïo yí sã ho ðimíjã yi làa bïo á ìnén bïo yí sãnáa ho yi. ¹⁵ I yí le ù lén ɔa ho ðimíjã yi, ká ù màhã kãní ɔa o *Satãni níi yi. ¹⁶ Ba bïo yí sã ho ðimíjã yi làa bïo á ìnén bïo yí sãnáa ho yi. ¹⁷ I Maá, wé à ɔa bïo sí foñ búenbúen ù túiá poni pãnká yi. Mu bon, ù biónĩ lé ho túiá poni. ¹⁸ Bïo fo tonkaa làa mi ho ðimíjã yi, lé bũn á ì mún wee tonkaráa ɔarén ho yi. ¹⁹ Ìnén ì bæere nɔn ìten foñ búenbúen ɔa bïo yi, bèra a na à ɔarén ɔèn mún na mítén foñ búenbúen ù túiá poni pãnká yi.

²⁰ «Ì yí máa fio foñ bía dó mí sía miĩ bïo yi mí dòn. Ká bía á à dé mí sía miĩ ɔa biónĩ pãnká yi, á ì mún wee fio bïo yi. ²¹ I wee fio foñ bèra a na à ɔa búenbúen wé le dà-kénĩ. I Maá, làa bïo á ùnén páanía làa mi, á ìnén páanía làa fo, mún wé le ɔarén páaní làa wen, bèra a na à ho ðimíjãsa zũn le lé ùnén tonkaa mi. ²² Bïo fo wó ù cùkú wee mi miĩ, lé bũn bàn sii á ì mún wó ù cùkú mu wee mi ɔa yi, bèra a na à ɔa wé lé dà-kénĩ làa bïo á ìnén làa fo lée dà-kénínáa. ²³ Mu bon, ìnén páanía làa ba, á ùnén páanía làa mi. Bũn wó bèra a na à ɔa páaníló làa wen jii sí, à ho ðimíjãsa zũn le lé ùnén tonkaa mi, á fo wa ɔa làa bïo fo waráa mi. ²⁴ I Maá, bía fo kàràfáa miĩ á ì wi à ɔa keñ hen na á ìnén ñ keñ yi, bèra a na à ɔa mi ì cùkú, ho cùkú na fo dó miĩ lé bïo fo wara mi ká ho ðimíjã ðĩn yí léra. ²⁵ I Maá na téréna, ho ðimíjãsa yí zũ fo, ká ìnén wón zũ fo, á bía fo kàràfáa miĩ zũ le lé ùnén tonkaa mi. ²⁶ I zéeníá ù bïo làa ba á ɔa zũ fo. I pá à wíoka wé è zéení mu làa ba, bèra a na à bïo fo wa lè ìnén, à dén waminĩ so mún wé mi ɔarén yi, à ìnén làa ba páaní.»

18

O Yeesu wĩrɔ bĩo

(Matiye 26.47-56; Maaki 14.43-50; Luki 22.47-53)

¹ Bĩo ó o Yeesu fiara vó, ó o Yeesu lè mí nĩ-kenĩnia hĩnɔn ló lée wà, á vaá kǎa ho Sedoron bonconĩ. Vĩnsĩa buahó búu wi bĩn ó o vaá zon yi làa ba. ² O Zudaa na à dé o ò na zũ ho lahó mu. Lé bĩo ó o Yeesu lá dàn buen bĩn lè mí nĩ-kenĩnia. ³ Ho *Oroomu dásiwá kuure lè 6a parowà na 6a yankarowà júnása lè 6a *Farizíewa tonkaa, lé bán ó o Zudaa mu wǎa dú yahó buararǎa hǎ vĩnsĩa buahó mu yi. Ba nùpua mu buan hǎ fĩntéena, lè hǎ kǎaní na 6a zǎnía, lè hǎ fio sǎa. ⁴ Bĩo ó o Yeesu zũ bĩo á à sá a yi búenbúen, ó o vá bueé bó 6a yi, ò o tũara: «Lé o yén mi wee cà?» ⁵ A 6a bía nɔn wo yi: «Lé o Yeesu, o Nazareete nĩ.» O o Yeesu le mu lé mínén. Bũn wee wé ká a Zudaa na dó a nɔn wi bĩn làa ba. ⁶ Bĩo ó o Yeesu bía le mu lé mínén, á 6a ló lè mí món á lée lùiorá. ⁷ O o Yeesu tũara 6a yi mu cúa-jun nĩ le lé o yén á 6a wee cà. A 6a le lé o Yeesu, o Nazareete nĩ. ⁸ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Ĩ mà mu nɔn mia le mu lé ínén. A bĩo mu lé ínén mi wee cà, á mi wǎa día bía kà le 6a lén.» ⁹ O Yeesu bía bũn bèra a na à le bíonĩ na ó o bía à jii sí: «Bia á ù kǎràfǎa mi, á hàrí nĩ-kéní á ĩ yí vĩnía.» ¹⁰ Mu wee wé ò o Simɔn Piere buan ho khà-tóní. O o dènia dò ho, á hà lè le *Dónbeenĩ yankarowà jùhũso beenĩ ton-sá nín-tǎnĩ jikǎahũ kúio. O ton-sá mu yèni 6a le Malekuusi. ¹¹ O o Yeesu bía nɔn o Piere yi: «Dé ù khà-tóní mí lóorè yi. Fo wee leéka le ĩ máa tà le lònbee na á ĩ Maá le le yí mi lon?»

Ba buan o Yeesu vannáa o Aana cǎn

(Matiye 26.57-58; Maaki 14.53-54; Luki 22.54)

¹² A 6a dásiwá lè mí jùhũso, lè 6a *zúifùwa júnása parowà wǎa wĩira a Yeesu á can. ¹³ A yǎ 6a buan wo vannáa cǎn ho yahó lé o Aana. O Aana mu lé o Kayiifu 6àn hio báa. Wón Kayiifu so lé le *Dónbeenĩ yankarowà jùhũso le lúlúure mu yi. ¹⁴ Lé orén hǎa zéenia 6a zúifùwa júnása, le mu sǎaaní ò o nùpue nĩ-kéní hí mu nĩpomu búenbúen bĩo yi.

O Piere pǎ le mí yínɔn o Yeesu nĩ-kenĩnii

(Matiye 26.58, 69-70; Maaki 14.54, 66-68; Luki 22.55-57)

¹⁵ O Simɔn Piere lè mí ninza nĩ-kenĩnii búu bò a Yeesu món. O nĩ-kenĩnii mu lè 6a yankarowà jùhũso zũ mín. Lé bũn nɔn ó o dàrina yòó zonnáa 6a yankarowà jùhũso zĩ-beenĩ lún yi là a Yeesu. ¹⁶ O o Piere wón ðĩn ho khũhũ ho zũajii. Ká a nĩ-kenĩnii na so, yǎ lè le Dónbeenĩ yankarowà jùhũso zũ mín, wón bĩnía yòó ló á lée bía là a ton-sá hǎa na pan ho zũajii, ò o fó a Piere zonnáa. ¹⁷ O o ton-sá hǎa na lá pan ho zũajii wǎa tũara a Piere yi: «Ũnén so yínɔn o nĩ mu nĩ-kenĩnii búu le?» O o Piere bía: I yínɔn o nĩ-kenĩnii búu. ¹⁸ Bĩo le tènĩ wi, á 6a ton-sáwá lè 6a parowà zǎnía hǎ hǎa wee huee, ó o Piere mún pǎanía wee huee làa ba.

O Aana túakaa o Yeesu yi

(Matiye 26.59-66; Maaki 14.55-64; Luki 22.66-71)

¹⁹ Le Dónbeenĩ yankarowà jùhũso wee tũa o Yeesu yi, là a nĩ-kenĩnia bĩo làa bĩo ó o wee kǎrán lè 6a nùpua dǎní yi. ²⁰ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩ bía mu wéréwéré 6a zǎamǎa yahó. Pǎahũ lée pǎahũ, á ĩ lá wee wé kǎrán 6a nùpua 6a zúifùwa kǎránló zíní yi lè le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi, hen na 6a zúifùwa wee wé kúee mín wán yi. I yí sà ĩten yí wórǎa bĩo búu. ²¹ Lée webio nɔn fo wee tũarǎa mi? Tũa bía jǎ ĩ bíoní yi. Bán zũ bĩo á ĩ bía.»

²² Bĩo ó o Yeesu bía bũn, á 6a parowà nĩ-kéní búu na ðĩn o nĩsání dó a sǎahó yi, ò o bía nɔn wo yi: «Lé làa bũn á ù ko à ù bío sínáa le Dónbeenĩ yankarowà jùhũso le?» ²³ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ká ĩ bía khon, à ù zéení hen na á ĩ bía khon yi. Ká ĩ 6èn bía se, á lée webio nɔn á fo vĩnanáa mi.» ²⁴ O o Aana wǎa le 6a bua a Yeesu varǎa le Dónbeenĩ yankarowà jùhũso beenĩ Kayiifu cǎn ká a pá can.

O Piere tɪn pã le mí yínǎn o Yeesu ni-keninii
(*Matiye 26.71-75; Maaki 14.69-72; Luki 22.58-62*)

²⁵ Bɪn wee wé ká a Simǎn Piere pá wi ho lahó dà-kéní na ó o lá wi yí á wee huee ho dǎhǔ. Ó o búí bía nǎn wo yí: «Ǫnén so yínǎn o nǐ mu ni-keninii búí le?» Ó o Piere pã ò o bía: «Ǫnén yínǎn o ni-keninii.» ²⁶ Bɪn mǎn á le *Dónbeenǐ yankarowà jǔhǔso beenǐ ton-sá ni-kéní na te mǐn làa yǎ ó o Piere hà jikāahǔ kúio á bía nǎn wo yí: «Ǫ so yí mǎn fo là a nǐ mu há vǐnsǐa buahó yi le?» ²⁷ Ó o Piere tɪn pã mu. Mí lahó yi ó o kò-béε wá.

Ba buan o Yeesu vannáa o Pilaate cǎn
(*Matiye 27.1-2, 11-14; Maaki 15.1-5; Luki 23.1-5*)

²⁸ Ba *zúifùwa júnása wǎa fó a Yeesu o Kayiifu cǎn vannáa o *Oroomu nǐi *Pilaate zǐ-beenǐ yi, yǎ ho Oroomu béε bàrá ho Zudee kǎhǔ jǔhǔ wán. Mu wó há tá-tǎa yi. Bǐa bò là a Yeesu mí bεεre yí zon le zǐi yi. Lé bǐo ba wi ba bua mǐten sese le Dónbeenǐ yahó à diráa ho Paaki sǎnú ká ba wee ce. ²⁹ Lé bɪn te bǐo ó o Pilaate lóráa ba cǎn ho khǔuhǔ á léε tǔara ba yi: «Lé mu yén á mi le o nǐ mu wó khon bǐo yi?» ³⁰ A ba bía: «O lá yí wó yí khon se wa yí buan wo yí buararáa ũ cǎn.» ³¹ Ó o Pilaate bía: «Mí bǐnǐ lén làa wo. Mí vaa cítí o à héha lè mi làndá.» A ba bía: «Mí yí nǎn nǐi wen le wa búε nǔpue.» ³² Mu wó ká sǐi à le bǐonǐ na ó o Yeesu bía á zééníánáa bǐo o ò híráa sǐi, à jǐi sí.*

³³ Ó o Pilaate wǎa yèrémáa yòó zon le zǐ-beenǐ yi ò o le ba bua a Yeesu buée zoráa. Bǐo ó o Yeesu buée zon ó o tǔara a yi: «Lé ũnén lé ba zúifùwa béε le?» ³⁴ Ó o Yeesu bía nǎn wo yi: «Fo zǔna mu ũten bía léε, tàá lé ba búí bía í bǐo nǎn fon?» ³⁵ Ó o Pilaate bía: «Ǫnén so léε zúifù le? Mǐn sǐi nǔpua lè mǐn yankarowà júnása lé bǐa dó fo í nǐi yi. Léε webio á fo wó?» ³⁶ Ó o Yeesu bía nǎn wo yi: «Ǫ béeǐnǐ bǐo yí sǎ ho ðímǐjá na ká yi. Ká mu bǐo lá sǎ ho ðímǐjá na ká yi, se í nǔpua lá à hǐnǐ ì fi há fio à í yí yí zo ba zúifùwa júnása nǐnǐ. Éε ká búéé, Ǫnén béeǐnǐ yínǎn ho ðímǐjá na ká béeǐnǐ.» ³⁷ Ó o Pilaate bía nǎn wo yi: «Á fo lé o béε lon, tàá?» Ó o Yeesu bía nǎn wo yi: «Lé ũnén ũten bía mu, í lé o béε. Í buée ton ho ðímǐjá yi à zééní ho tǔiá poni lè ba nǔpua. Yǎ bǐo sǎ ho tǔiá poni yi wón wee jí bǐo á í wee bǐo.»

³⁸ Ó o Pilaate tǔara a yi: «Tǔiá poni léε webio?»

(*Matiye 27.15-31; Maaki 15.6-20; Luki 23.13-25*)

Bǐo ó o bía bɪn wó ó o tɪn ló léε yú ba zúifùwa á bía nǎn ba yi: «Ǫnén cǎn ó o nǐ mu yí wó yí khon bǐo woon yi. ³⁹ Hen ká ho *Paaki sǎnú sansan ðǎn, à mi le í lén o kásó nǐi búí día. Awa, á mi wi à ba zúifùwa béε lé yǎ à í día le?» ⁴⁰ A ba wee bǐo na a yí ká ba wǎamaka: «Búéé! Yí día wón. O Barabaasi léε yǎ á ũ lén día.» Ó o Barabaasi jǎn hǐa lé o ni-kǎanii.

19

¹ Ó o *Pilaate wǎa nǎn le jǐi ba dásíwá yi le ba bua a Yeesu léε ha lè há làbàani. ² Ba dásíwá mu tá ho kǐrǐ lè há kíkara á dó a jǔhǔ yi, à ba zǐinǐa wo lè ho kánbun muhǔ.* ³ Ba wee buée ðǐn o yahó ká ba bǐo: «*Zúifùwa béε, Foó!» Ká ba à dé o sáarà yi.

⁴ Ó o Pilaate tɪn zoó ló mí zǐi yi, á léε bía nǎn ba zúifùwa yi: «Àwa, í bía le ba bua a buée léráa à mi zǔn le Ǫnén cǎn o nǐ mu yí wó yí khon bǐo woon yi.» ⁵ Ó o Yeesu ba wǎa buan lóráa ho khǔuhǔ, ká há kíkara kǐrǐ wi o jǔhǔ yi, á mún zǎ ho kánbun muhǔ. Ó o Pilaate bía nǎn ba zúifùwa yi: «Lé o nǐ mu na wǎa.» ⁶ Bǐo ba yankarowà júnása lè ba parowà mǎn o Yeesu á ba wee bǐo pǎnpǎn: «Búεε wo ho *kùrùwá wán! Búεε wo ho kùrùwá wán!» Ó o Pilaate bía nǎn ba yi: «Mǐnén mí bεεre wǎa fé o vaa búεε ho kùrùwá wán. Ǫnén cǎn ó o

* **18:32** Hen ká ba zúifùwa le mí ì búε o nǔpue, à ba lèka a lè há huua. Ká ho Oroomusa le mí ì búε o nǔpue, à ba búεε wo ho kùrùwá wán. * **19:2** Ba bá-zàwa lè ba ni-beera lé bǐa yánkaa dà há sǐ-muna wee zǐ. Há yàwá fù here. Há kǐrǐwá na wó lè ho sǎnú ba wee wé kúεε ba bá-zàwa júná yi à zééníánáa ba bá-zàmu pánká bǐo. Ká bǐo ba wi à ba zǔarǐka a Yeesu yi, á ba yú ho kánbun muhǔ búí á ba lá zǐinǐa làa wo á dó há kíkara kǐrǐ o jǔhǔ yi.

n̄i mu yí wó yí khon b̄io woon yi.» ⁷ A 6a zúifùwa bía n̄on wo yi: «Warén làndá yi, ó o n̄i mu ko lè ho búeró lé b̄io ó o le mí lé le Dónbeen̄i Za.»†

⁸ B̄io 6a bía kà wíokaa zān̄ia o Pilaate làa sòobé. ⁹ O o wáa bò mín là a Yeesu yòò zon le z̄i-been̄i yi, á zoó tùara a yi: «Lée wen ùnén wee lé yi?» O o Yeesu yí dó mí j̄ii wo yi. ¹⁰ O o Pilaate wáa bía n̄on wo yi: «Éee! Lé ìnén á fo le fo máa bíoráa le? Fo so yí z̄ũ le ù díaró tàá ù búeró ho kùrùwá wán bàn pànká wi ìnén cón le?» ¹¹ O o Yeesu bía n̄on wo yi: «Fo yí dà máa yí pànká ìnén wán, ká le Dónbeen̄i yí n̄on ho foñ. Lé b̄iñ n̄on á ȳia dó mí ù n̄i yi wékheró b̄úaa á po ùnén wékheró.»

¹² A lá b̄iñ j̄ii wán ó o Pilaate wáa wee cà b̄io ó o ò díaráa o Yeesu ó o ò lén. Ká 6a zúifùwa wíokaa wee b̄io p̄ñp̄ñ: «O n̄i na ká á fo díá ó o wà se fo yín̄á ho *Oroomu b̄éé bàn b̄ónlo. Nùpue na le mí lée b̄éé se wón wee penka lè ho Oroomu b̄éé.» ¹³ B̄io ó o Pilaate j̄á h̄ón b̄ioní so, ó o le 6a 6ua a Yeesu léráa ho kh̄uh̄ũ à vaá ñ̄n̄i ho lahó na 6a le «Lún na h̄á hue-pen̄enwà bá yi.» Mu heberemu 6a le «Kabataa.» Lé h̄ón lahó so ó o Pilaate lée kará yi mí cítii fin̄ii. ¹⁴ Mu wó le wizonle na lée h̄ín̄i ì wé 6a ho *Sabaa zon, ho *Paaki s̄nú díró p̄ah̄ũ, ká le wii yòò f̄ará. O o Pilaate wáa bía n̄on 6a zúifùwa yi: «Lé mi b̄éé na.» ¹⁵ A 6a wee b̄io p̄ñp̄ñ: «Búe o! Búe o! Búéé wo ho kùrùwá wán.» O o Pilaate bía: «Mí wi à ì búéé mi b̄éé ho kùrùwá wán k̄énk̄én le?» A le *Dónbeen̄i yankarowà j̄únása bía n̄on wo yi: «Wa b̄éé búí mía ká mu yín̄á ho Oroomu b̄éé.» ¹⁶ O o Pilaate wáa dó a 6a ní yi le 6a búéé ho kùrùwá wán.

O Yeesu húmú

(Matiye 27.32-56; Maaki 15.21-41; Luki 23.26-39)

A 6a dásíwá wáa fó a Yeesu. ¹⁷ Ba n̄on o *kùrùwá wo yi, ó orén mí b̄eere p̄á á lóráa ho lóhó m̄ón, ho lahó na 6a le «Nún-6òkuee» yi. Mu heberemu á 6a wee ve ho lahó mu làa «Kolokota.» ¹⁸ Lé h̄ón lahó so 6a búaa wo yi ho kùrùwá wán. Ba mún búaa 6a nùpua nùwá j̄un búí h̄á kùrùwáwá wán làa wo. O ní-kéní wi là a nín-t̄án̄i, ká a n̄i-kéní wi là a nín-káahó, ó orén zoó wi ho t̄ah̄ũ. ¹⁹ O Pilaate n̄on le j̄ii le 6a túa b̄io ká yòò búéé o Yeesu j̄uh̄ũ yi ho kùrùwá wán: «Yeesu, NAZARÉETE NII, ZÚIFÙWA BÉÉ.» ²⁰ Ba *zúifùwa c̄èr̄éé kàrána b̄io túara a Yeesu j̄uh̄ũ yi, lé b̄io ho lahó na 6a búaa wo yi yí n̄ayi lè ho lóhó, á mu mún túara lè mu heberemu lè mu latenmu, lè mu ker̄ekimu.† ²¹ A le Dónbeen̄i yankarowà j̄únása wà 6uara a Pilaate cón á 6ueé bía n̄on wo yi: «Fo lá yí ko à ù túa <zúifùwa b̄éé>, ká ù túa <o nùpue mu le mí le 6a zúifùwa b̄éé.>» ²² O o Pilaate bía: «B̄io á ì túara á à ñ̄n̄i làa b̄io mu ñ̄nnáa.»

²³ B̄io 6a dásíwá búaa o Yeesu wó, á 6a nùwá náa na búaa wo sankaa o s̄i-z̄inia á ká a báká na 6a t̄á á ñ̄iminí mía yi. ²⁴ A 6a dásíwá wee b̄io mín yi: «Mí yí le wa l̄éka ho à sankaráa ho. Mi wa wé le j̄ún-s̄ini b̄io à z̄únnaa ȳia ho ò s̄i yi.» Mu wó ká s̄ii à le Dónbeen̄i b̄ioní v̄yah̄ũ b̄io na túara à wé à j̄ii sí: «Ba sankaa ì s̄i-z̄inia, á wó le j̄ún-s̄ini b̄io à z̄únnaa ȳia á ì dà-z̄inii dà-kéní búí s̄á yi.»§ A b̄iñ lé b̄io 6a dásíwá b̄en wó.

²⁵ B̄ia ñ̄n̄i bó a Yeesu kùrùwá yi, lé bàn nu, lè bàn nu bàn h̄ín̄ló, là a Mari, o Kolopaasi bàn h̄áa, á séniá a Mari na wee lé ho lóhó na 6a le Makadala yi. ²⁶ B̄io ó o Yeesu m̄on mín nu, á m̄on mí ñ̄i-kenínii na ó o wa à wón ñ̄n̄i bàn nu ñ̄s̄án̄i, ó o Yeesu bía n̄on mín nu yi: «Háa mu, lé ù za na.» ²⁷ O o bía n̄on o ñ̄i-kenínii mu yi: «Lé m̄in nu na.» A wáa lá h̄ón p̄ah̄ũ so j̄ii wán, ó o ñ̄i-kenínii wáa fó a á vaá 6uan.

²⁸ B̄iñ m̄ón, ó o Yeesu wáa z̄ũ le mu b̄io búenb̄uen j̄ii sú, ó o bía b̄io ká: «Nu-h̄án̄i dà mi»*, à síin̄ináa le Dónbeen̄i b̄ioní v̄yah̄ũ b̄ioní j̄ii. ²⁹ Mu wee wé à d̄éé búí bàrá s̄ùaráa

† **19:7** Mi loñ Levii nùwá v̄yah̄ũ (Lévítique) 24.16 † **19:20** Mu heberemu lé 6a zúifùwa bàn b̄ioní, á mu latenmu lé ho Oroomusa bàn b̄ioní, ká mu ker̄ekimu dén lé le b̄ioní na 6a dà wee bíoráa làa mín. Mu túara lè h̄á b̄ioní b̄io t̄in mu à 6a búenb̄uen dàñ mu wé kàrán. § **19:24** Mi loñ Lení v̄yah̄ũ (Psaumes) 22.18 * **19:28** Mi loñ Lení v̄yah̄ũ (Psaumes) 69.22; 22.16

bín á sú lè ho òvén bè-ɲia†, á 6a dásíwá lá le dèe na wee kúiní mu ɲumu á cú le v̄indè-za búí na 6a le *izoopu búeɲi yi á z̄íra ho òvén bè-ɲia yi yòó dá a Yeesu yi. ³⁰ B̄io ó o Yeesu yèera mu, ó o b̄ia: «Mu b̄io búenbúen ɲii wáa sú.» B̄io ó o b̄ia b̄in, ó o búera mí ɲúh̄ú ò o húrun.

³¹ Mu wó le wizonle na lée h̄iní ì wé ho *Sabaá zoñ, à b̄io á h̄on Sabaá so lée Sabaá beení‡, á 6a zúifùwa ɲúnása yí wi à 6a díá b̄ia 6a búaa há kùrùwáwá wán. A 6a búeé flora a Pilaate le o b̄io le 6a fi 6a zení à 6a hí fùafùà à 6a liiní 6a. ³² A 6a dásíwá wáa búeé fù 6a nùwá ɲun na 6a búaa o n̄sáa zení, ³³ A 6a le mí ì loñ ò o Yeesu húrun. Lé b̄in te b̄io 6a yí fùráa o Yeesu zení. ³⁴ Ká 6a dásíwá n̄-kéní màhá pá cú a dòkóní lè mí cànóúa. A le cāni lè mu ɲumu d̄eɲía ló b̄in. ³⁵ Ȳia mà mu b̄iowa mu t̄iá á m̄on mu mítén. B̄io ó o wee mí bon. O z̄ú k̄énk̄én le b̄io mí wee mí lé ho t̄iá poni. O wee mí mu t̄iá bèra a na à minén mún dé mi s̄ia o Yeesu yi. ³⁶ Mu bon. Mu wó ká bèra a na à b̄io túara le Dónbeení b̄ioní v̄uah̄ú yi à ɲii sí: «H̄arí o h̄ule dà-kéní á yí fù.» § ³⁷ A mu mún pá b̄inía túara: «Ba à fá mí ȳio ȳia 6a cú wán.»*

O Yeesu n̄uló b̄io

(Matiye 27.56-61; Maaki 15.42-47; Luki 23.50-56)

³⁸ B̄io á b̄in wó kh̄ina, ó o Zozeɛfu na wee lé ho Arimatee lóhó yi á vaá flora a *Pilaate le o na le níi mí yi le mí lá a Yeesu s̄anía vaá n̄u. Orén mún lé o Yeesu n̄-kenínii búí, ká a màhá lá yí wi à mu z̄ún lé b̄io ó o wee z̄n 6a *zúifùwa ɲúnása. O o Pilaate n̄on mu níi wo yi. O o Zozeɛfu wáa búeé lá a Yeesu n̄-h̄inmu. ³⁹ O o Nikodeemu, ȳia h̄ia buara a Yeesu c̄on ho t̄n̄aah̄ú búí yi, á mún buara. O buan mu b̄io búí na s̄amu sí na wó lè ho m̄irè á lunkaa làa b̄io 6a le aloweesi á buararáa. Mu búenbúen yú há kiloowa bóni làa píru. ⁴⁰ O orén là a Zozeɛfu páania lá a Yeesu n̄-h̄inmu à 6a kúaa mu b̄io mu ho n̄uló d̄e wán á bá là a Yeesu n̄-h̄inmu, làa b̄io 6a zúifùwa wee wé n̄unáa mí n̄-h̄ia. ⁴¹ V̄ins̄ia buahó búí wi hen na 6a búaa o Yeesu ho *kùrùwá wán n̄s̄aní á bú-finle búí wi yi á n̄upue ð̄n̄ yí n̄una yi. ⁴² Lé dén 6a dó a Yeesu yi, lé b̄io mu zoñ à 6a zúifùwa wee wíoka mítén á lée h̄iní ì wéráa ho Sabaá, à le búure mu mún s̄aráa yi b̄in.

20

O Yeesu v̄era

(Matiye 28.1-10; Maaki 16.1-8; Luki 24.1-12)

¹ Ho dimaasi zoñ ȳinb̄ii búir̄ii, ó o Makadala Mari wà van le búure wán. Mu wee wé ká ho tá pá ka ȳuúii. O o Mari m̄on à le hue-beení na lá pon le búure ɲii á h̄era. ² O o lùwa vaá yú a Sim̄on Piere là a n̄-kenínii na ó o Yeesu wa, á b̄ia n̄on 6a yi: «Ba léra a N̄uh̄so le búure yi, á wa yí z̄ú hen na 6a dó a yi.» ³ O o Piere là a n̄-kenínii na so wáa wà van le búure ɲii. ⁴ Ba mí nùwá ɲun wee lùwí ká a n̄-kenínii na so màhá dàn lùwí po a Piere, ó o vaá ð̄n̄ ló a. ⁵ O o zoó búeera lora le búure yi, ó o m̄on ho n̄uló d̄e à le díá, ká a màhá yí zon. ⁶ O o Sim̄on Piere ɲon o m̄on búeé ð̄n̄, á wón yòó zon le búure yi, á zoó m̄on ho n̄uló d̄e à le díá. ⁷ O mún zoó m̄on le n̄in-kéní na lá pon o yahó yi à le bun sese bàrá mí ð̄n̄, dén yí páania yí bàrá lè ho n̄uló d̄e. ⁸ O o n̄-kenínii na lá búeé ð̄n̄ ho yahó màhá yòó zon. B̄io ó o m̄on mu ká, ó o tà le o Yeesu v̄era b̄io bon. ⁹ Mu bon. Le Dónbeení b̄ioní v̄uah̄ú b̄ia le o Yeesu ko ò o v̄e, ká 6a n̄-kenínia lá ð̄n̄ yí z̄ú le b̄ioní mu kúará. ¹⁰ B̄in m̄on á 6a n̄-kenínia nùwá ɲun b̄inía kh̄ibon.

O Yeesu z̄eɲia mítén là a Makadala Mari

(Matiye 28.9-10; Maaki 16.9-11)

† 19:29 Ho òvén bè-ɲia fù lé 6a n̄-khenia lè 6a dásíwá bè-ɲunii. Ho yáwá sí. ‡ 19:31 Ho Sabaá beení: Ho Sabaá mu wi mí ð̄n̄ lè há Sabaawa na ká lé b̄io ho lù m̄in yi lè ho Paaki s̄anú. § 19:36 Mi loñ Lení v̄uah̄ú (Psaumes) 34.20

* 19:37 Mi loñ Zakari v̄uah̄ú 12.10

¹¹ Ká a Mari wón bíníá ɓuara ɓueé ðín le búure jii wee wá. O wee wá ká a ɓúεε loń le búure yi. ¹² O o mɔn le Dónbeenĩ tonkarowà na ló ho wáayi nùwã jun na zã hã sĩ-poa. Ba kará ho lahó na ó o Yeesu nĩ-hínmu lá wi yi. O nĩ-kéní kará làa hen na ó o jùhũ lá dó yi, ò o nĩ-kéní kará làa hen na ó o zení lá dó yi. ¹³ A ɓa tonkarowà mu wee tùa o Mari yi: «Háa mu, lée webio nɔn fo wee wáráa?» O o Mari bía nɔn ɓa yi: «Ba ɓueé léra í Nùhũso á í yí zũ hen na ɓa dó a yi.» ¹⁴ Bìo ó o Mari bía bũn vó, ó o yèrémáa khii mɔn o Yeesu ò o ðín. Ká a màhã yí zũna a. ¹⁵ O o Yeesu wee tùa wo yi: «Háa mu, lée webio nɔn fo wee wáráa? Lée wée á fo wee cà?» O o Mari wáa wee leéka le lé o vĩnsĩa ɓuahó ɓànsò wee tùa mí yi, ó o bía: «Hen ká lé ùnén ɓueé léra a Yeesu mu à ù zééní hen na fo dó a yi làa mi, á í vaá lá a.» ¹⁶ O o Yeesu von wo: «Mari!» O o Mari ðèenía zũna a, ó o von o Yeesu lè mu heberemu: «Arabunii!» Mu kúará le: «Nĩ-kàránlo.» ¹⁷ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Día mi. Í ðín yí yòora í Maá cǎn. Lén vaa yí bia dó mí sĩa miĩ ɓúenɓúen, bia lé wàn zàwa, à bío na ɓa yi le í wee yòo í Maá Dónbeenĩ na mún lé mĩn Maá Dónbeenĩ cǎn.» ¹⁸ O o Makadala Mari mu wáa wà vaá bía bío kà nɔn ɓa nĩ-kenínia yi: «Í mɔn o Nùhũso!» O o Mari lá bío ó o Yeesu bía á fεera nɔn ɓa yi.

O Yeesu zéenia miten lè mí nĩ-kenínia
(Matiye 28.16-20; Maaki 16.14-18; Luki 24.36-49)

¹⁹ Ho dimaasi kéní kéní mu zòh ziihũ, ó o Yeesu nĩ-kenínia kúaa mĩn wán le zii ɓúí yi. Ba pon hã wonna ɓúenɓúen á dóka, lé bío ɓa zãna ɓa *zúifùwa júnása. Yìo ɓueé tí, ò o Yeesu ɓueé ðín ɓa t̄ahũ, ò o bía nɔn ɓa yi: «Le ho héerà keń làa mia.» ²⁰ Bìo ó o bía bũn vó, ó o zéenia mí níní lè mí dòkóní làa ba. A ɓa nĩ-kenínia sĩa wan làa sòobéε bío ɓa mɔn o Nùhũso bío yi. ²¹ O o Yeesu tĩn bíníá bía nɔn ɓa yi: «Le ho héerà keń làa mia. Bìo á í Maá tonkaaráa mi ho ðímíjã yi, lé bũn ɓàn sĩa á ínén mún ñ tonkaráa mia.» ²² Bìo ó o bía bũn vó, ó o p̄era mí jii s̄ons̄amu kúaa ɓa wán ò o bía: «Mí yí le Dónbeenĩ Hácírí. ²³ Hen ká mí wé tà séra nùpue lée nùpue bè-kora díá nɔn wo yi, á le Dónbeenĩ mún ñ s̄én ɓànsò bè-kora á à díá. Ká mí wé p̄á le mí máa s̄én nùpue lée nùpue bè-kora máa díá, á le Dónbeenĩ mún máa s̄én wón ɓànsò bè-kora máa díá.»

O Yeesu zéenia miten là a Toma

²⁴ P̄ahũ na ó o Yeesu ɓueé zéenia miten lè mí nĩ-kenínia, ká ɓa nĩ-kéní lá mía bĩn. O yèni ɓa le Toma, ɓa mún wee ve o làa Hénbéní. ²⁵ A ɓa nĩ-kenínia na ká bía nɔn wo yi le mí mɔn o Nùhũso. O o Toma bía nɔn ɓa yi: «Ká ínén yí mɔn hã hĩa f̄aani o níní yi, á yí bò í nín-kíza hã wán, á yí bò í níi o dòkóní f̄n̄ló wán, á í máa tà mu.»

²⁶ Ho dimaasi na sã bĩn, á ɓa nĩ-kenínia tĩn kúaa mí wán le zii yi ká a Toma wi làa ba. A ɓa pon hã wonna á dóka. O o Yeesu tĩn ɓuara ɓueé ðín ɓa t̄ahũ, ò o bía nɔn ɓa yi: «Le ho héerà keń làa mia.» ²⁷ O o bía nɔn o Toma yi: «Buee bè ù nín-kíza í níní f̄aani wán loń, à bè ù níi í dòkóní f̄n̄ló wán. Wáa yí bíní yí titika, ká ù tà le í vèera bío bon.» ²⁸ O o Toma bía nɔn o Yeesu yi: «Fo lé í Nùhũso á lé í Dónbeenĩ.» ²⁹ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo dó ù s̄ii miĩ lé bío á fo mɔn mi. Ká bĩa màhã dó mí sĩa miĩ à ɓa yí mɔn mi bán júná s̄i.»

³⁰ O Yeesu pá bíníá wó yéréké b̄iowa c̄èr̄èε á ɓa nĩ-kenínia mɔn ká mu yí túara ho v̄uahũ na kà yi. ³¹ Bìo túara ká lée bío na à na à mí ðàn tà le o Yeesu lé *Yia le Dónbeenĩ mɔn léra, le o lé le Dónbeenĩ Za bío bon, à bío mi ì dé mi sĩa wo yi, à mí yí le mukãñĩ binbirĩ orén p̄anká yi.

21

O Yeesu wíoka zéenia miten lè mí nĩ-kenínia

¹ Bũn mɔn, ó o Yeesu bíníá zéenia miten lè mí nĩ-kenínia. Bũn wó ho Tiberiade v̄u-beenĩ jii. Bìo ká lé bío ó o zéenia lè miten làa ba. ² Wizonle ɓúí, ó o Yeesu nĩ-kenínia ɓúí páanía wi. Ba lé o Simɔn Piere, là a Toma na ɓa wee ve làa Hénbéní, là a Natanayεele na wee lé ho Kalilee k̄hũ lóhó na ɓa le *Kanaa yi, là a Zebedee zàwa, là a Yeesu nĩ-kenínia

nùwā ɲun búí. ³ O o Simōn Piere bía nōn bĩa ká yi: «ǐ ì lén vaá pa 6a cewà.» A 6a le mí ì bè làa wo. A 6a wáa zon ho woohú wà, á vaá pan féeε ho tá tǎn à 6a yí fò hàrí ceza yà-kéní.

⁴ Bǐo ho tá wee tí, à bǔn ò o Yeesu 6ueé dǐn mu ɲumu ɲii. Ká a nǐ-kenínia màhǎ yí zūna a. ⁵ O o Yeesu von 6a tùara yi: «Wàn bǐnlowà, mi yú cewà le?» A 6a bía nōn wo yi: «Wa yí fò dèε.» ⁶ O o bía nōn 6a yi: «Mi wáa lèε mi zùán dé lè ho woohú nín-tǎnǐ á mi ì yí 6a cewà.» A 6a lèera ho zùán dó á vá le mí ì hooní yòó dé ho woohú yi, á 6a hoonía san lé bǐo ho sú lè 6a cewà. ⁷ O o nǐ-kenínii na ó o Yeesu wa wáa bía nōn o Piere yi: «Yia dǐn kà lé o Nùhúso.»

Bǐo ó o Piere ɲá le o lé o Nùhúso, ó o lá mí báká na ó o lá tɛra á zǎ ò o yéran zon mu ɲumu yi wee lé o Yeesu cǎn. ⁸ Ba nǐ-kenínia na ká bán pà ho woohú vá lè 6a cewà na 6a vǔn cèrèε 6ueé lóráa. Ba lá yí nàyi lè le bǐn6óore, 6a à yí lòn mɛsterewa khímàni síi làa de. ⁹ Bǐo 6a lée dǎn á 6a mǎn hǎ donfúaa à 6a cezàwa bò hǎ wán, á mǎn ho búurú. ¹⁰ O o Yeesu bía nōn 6a yi: «Mi lén 6a cewà na mi vǔn bùaa yɛn búí 6uennáa.» ¹¹ O o Simōn Piere yòó zon ho woohú ò o vá ho zùán lè 6a cewà lée día. Ce-beera búará-hèɲun làa píru làa bùaa tǐn lé bĩa ló ho zùán mu yi, à ho pá yí fáara. ¹² O o Yeesu bía nōn 6a yi: «Mi 6uee dí.» Ba búenbúen á yia henía mí síi tùara a Yeesu yi le o lé o yén wón mía. Ba zū le mu lé o Nùhúso. ¹³ O o Yeesu vá 6ueé 6ó 6a yi, ò o lá ho búurú lè 6a cezàwa sankaa nōn 6a yi. ¹⁴ Bǐo kà lé mu zen cúa-tǐn ká a Yeesu wee zéeni mítén lè mí nǐ-kenínia o vèeró mǎn.

Bǐo ó o Yeesu bía nōn o Piere yi

¹⁵ Bǐo 6a dú vó, ó o Yeesu tùara a Simōn Piere yi: «Zān za Simōn, fo wa mi po bǐo á bĩa ká waráa mi le?» O o Simōn le: «Ūuu, Nùhúso, fo zū le í wa fo.» O o Yeesu bía nōn wo yi: «Wé pa bĩa bǐo sǎ miǐ bǐo làa bǐo ó o pi-pa wee wé paráa mí pia bǐo.» ¹⁶ O o Yeesu bǐnía tùara a yi mu cúa-ɲun níi: «Zān za Simōn, fo wa mi le?» O o Simōn le: «Ūuu, Nùhúso, fo zū le í wa fo.» O o Yeesu bía nōn wo yi: «Wé pa bĩa bǐo sǎ miǐ bǐo làa bǐo ó o pi-pa wee wé paráa mí pia bǐo.» ¹⁷ O o Yeesu pá bǐnía tùara a yi mu cúa-tǐn níi: «Zān za Simōn, fo wa mi le?» A mu 6óonía a Simōn Piere yi lé bǐo ó o Yeesu tùara a yi mu cúa-tǐn níi le o wa mí le. O o bía nōn o Yeesu yi: «Nùhúso, fo zū bǐo búenbúen. Fo zū le í wa fo.» O o Yeesu bía nōn wo yi: «Wé pa bĩa bǐo sǎ miǐ bǐo làa bǐo ó o pi-pa wee wé paráa mí pia bǐo. ¹⁸ Le í mǐ ho tǔiá na foñ: Bǐo á fo hǎa lé o yàró ká ũ wee ca ũ kuio ká ũ lén va hen na á ũ síi vá yi. Ká fo khíi kǐna po bǐo kà, á ũ wé è ben ũ bàra á nǐ-veere 6ueé ca ũ kuio mu á à 6ua fò ò varáa hen na á fo yí wi á ũ va yi.» ¹⁹ O o Yeesu bía hǎn bioní so à zéenináa bǐo ó o Piere á à híráa síi á à dérää ho cùkú le Dónbeení yi. Bǐo ó o bía hǎ bioní mu vó, ó o le o Piere bè mí yi féeε.

²⁰ O o Piere yèrémáa khíi mǎn o nǐ-kenínii na ó o Yeesu wa ò o bò 6a yi. O lé yia nònzon búera van là a Yeesu cǎn ká 6a kará ho dǐnló ɲúhú yi á tùara a yi: «Nùhúso o, lé o yén á à dé fo ò na?» ²¹ Bǐo ó o Piere wáa mǎn o nǐ-kenínii mu, ó o tùara a Yeesu yi: «Nùhúso o, á wón na kà bǐo 6èn khíi wé kaka?» ²² O o Yeesu bía nōn o Piere yi: «Hen ká í wi ò o keñ bǐn à í bǐnǐ 6uee yí, se bǔn wáa yí ciran fo. Ūnén díá à ũ bè miǐ.» ²³ Dén bioní so bǐo yi, á bĩa tà a Yeesu bǐo wáa wee héε bío le o nǐ-kenínii mu máa hí. O o Yeesu ɲǎn yí bía là a Piere le o nǐ-kenínii mu máa hí. O bía le: «Hen ká í wi ò o keñ bǐn à í bǐnǐ 6uee yí, se bǔn wáa yí ciran fo.»

²⁴ Wón nǐ-kenínii nǐ-kéní kéní so lé yia mà bǐo wó kà tǔiá, á túara mu. A wa mún zū le bǐo ó o mà, á bon. ²⁵ O o Yeesu pá bǐnía wó bǐo cèrèε. Ká 6a lá le mí ì tɛ mu yi lè mí dà-kéní kéní á à túa, á hǎ vǔnna na mu ù túa yi á kúeení lá máa yí lé hǎ booró.

O Yeesu tonkarowà Bè-wénia vūahú

Vūahú túaró jūhú

Ho vūahú na kà lé o Luki vōnna bïo jūn níi na o túara.

Bïo zéénia wéréwéré ho vūahú mu yi, lé bïo 6a kèrètíewa kuure wee dérää wán ká le wà:

1. O Yeesu yòoró ho wáayi lè le Dónbeení Hácírí liiró o ñi-kenínia wán bïo (1.1–2.36).
2. Ba kèrètíewa kuure jūhú búaró ho Zeruzalεmu yi o Yeesu yòoró ho wáayi món (2.37–7).
3. Le bín-tente bueró ho kōhú lùà na ká yi bïo (8–12).
4. Bïo le wó wó dōnnáa ho ñímíjǎ kǎna búenbúen yi (13–28).

Ho vūahú mu yi á wa mún ñ mí le lònbee lè mí síiwà na 6a kèrètíewa kuure kǎa yi.

Mu bïowa na bïo bía ho vūahú mu yi, lé bñn héra ho tonló na 6a kèrètíewa ko a 6a sá lén fée jii: O Yeesu *Krista bín-tente bueró ho ñímíjǎ lè mí kùarää búenbúen yi.

O Yeesu dó mí jii nɔn le le Dónbeení Hácírí á à lii

¹⁻² Tiofile, * bïo ó o Yeesu hía wee wé làa bïo búenbúen na ó o hía wee kení lè 6a nùpua mí tonló jūhú búaró pǎahú à vaa búe bïo le Dónbeení buan wo yòorarää ho wáayi á ñ bía bïo ñ nín-yání vūahú yi. Sǎni ò o yòo ho wáayi, ó o bía mí sòobá-bióní lè le Dónbeení Hácírí pànká á nɔn 6a nùpua na ó o hía hueekaa wó lè mí tonkarowà yi. ³ Bïo ó o húrun bñnia vèera ó o zéénikaa mítén làa ba hǎ wizooní búará-jun yi á wó bïo cèrèè à 6a zūñ ká a yïo wi lua bïo bon. Hñn wizooní so yi ká 6a páanía wi mín wán, ó o wee bïo le *Dónbeení béení bïo na 6a yi.

⁴ Wizonle búí ká a làa ba wee dí, ó o henía bïo ká nɔn 6a yi: «Mí yí lé ho Zeruzalεmu yi. Mí kεení bñn à pa bïo á ñ fèra bía bïo làa mia, mu hǎmu na á ñ Maá dó mí jii le mí ñ na.

⁵ O Zǎn hía wee bátizé lè mu jumu ká minén bán á à bátizé lè le Dónbeení Hácírí hen làa wizooní bïo yɛn.»

O Yeesu buan yòora ho wáayi

⁶ A bía làa wo páanía kará túara a yi: «Núhúso, lé hón pǎahú so á fo ò wíoka a *Isirayεele ñipomu bïo á 6a à kεní mítén le?» ⁷ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Ho pǎahú lè le wizonle á mí yí ko mí túa zūñ. O Maá mí dòn lé yǎ bàrá mu mítén. ⁸ Éε ká pǎahú na le Dónbeení Hácírí á à lii mí wán yi, á mí ñ yí ho pànká. Mí ñ wé ñ séérása á à bío ñ bïo ho Zeruzalεmu yi, lè ho *Zudee lè ho *Samaríi kǎna búenbúen yi, lè ho ñímíjǎ kùarää búenbúen yi mún.»

⁹ Bïo ó o bía hñn bióní so vó, ó o buan yòó wà ho wáayi ká 6a ñn wee loñ. A le dùndúure búí ló búee tun wo yi, á 6a yí máa mi a. ¹⁰ Bïo 6a ñn fá mí yïo ho wáayi, hen na ó o Yeesu yòó wà yi, yïo búee tí à báawa nùwǎ jun na zǎ hǎ sí-poa á ñn 6a ñsǎní, ¹¹ á wee bío làa ba: «Kalileesa, mí ñn hen wee loñ ho wáayi lée webio? O Yeesu mu na le Dónbeení léra mí tǎhú á buan yòorarää ho wáayi á kǎíi bñní ñ buen làa bïo mí mǎnnáa wo ká a yòó wà bïo síi.»

O Yeesu tonkarowà kuure

¹² Bñn món á 6a tonkarowà ló le búee na 6a wee ve làa Oliivewa vñsía búee wán á bñnia lion ho Zeruzalεmu. Le búee mu lè ho lóhó á à yí kilomεetere dà-kéní síi. ¹³ Bïo 6a líi zon ho Zeruzalεmu yi, á 6a vaá yòora ho nónwíohú na 6a láa wee wé kúee mín wán yi. Bía kera bñn lé o Piere, o Zǎn, o Zaaki là a Andere, o Filiipu là a Toma, o Baatelemii là a

* **1:1-2** Tiofile: Le yèni mu kùarää lé bío ká «Yia le Dónbeení wa.» Yia ó o Luki von lè le yèni mu á bío yí tà yí zū sese.

Matiye, o Alifee za Zaaki, o Simōn na 6a le Zeloote†, là a Zaaki za Zudaa. ¹⁴ Ba 6úen6úen fù wó mí yilera làa dà-kéní, á wee kúee mín wán túntún à páaní fio le Dónbeení yi là 6a hãawa 6úí, là a Yeesu 6àn zàwa là 6àn nu Mari.

Yia zon o Zudaa laho

¹⁵ Wizonle 6úí, ká bĩa tà a *Krista bïo na kúaa mín wán á à yí lòn nùpua 6úará-hèzín sii, ó o Piere hīnōn yòó ðīn 6a tīahū ò o bía: ¹⁶ «Wàn zàwa, bïo le Dónbeení Hácírí bía là a *Daviide jii le Dónbeení bioní vūahū yi á lá ko à mu wé. Le fèra bía mu ho vūahū mu yi o Zudaa dānī yi, wón na dú bĩa wīira a Yeesu yahó. ¹⁷ O Zudaa lá lé wa kuure nùpua nī-kéní, á nūí lá wi ho tonló dà-kéní yi làa wen.» ¹⁸⁻¹⁹ Ho Zeruzalεmusa 6úen6úen zū mu le o wékheró wárí na 6a sàánía làa wo, lé ðio ó o yà là ho mōhū. Hón mōhū so lé hĩa ó o lion yi là mí yahó, á píohó nà, á fin-sānīwà ló kúaarà ho tá yi. Lé bñn te bïo 6a wee veráa ho mōhū mu làa «Hakelidama.» Bàn bioní yi á mu kúará le «cāni mōhū.»

²⁰ O o Piere bīnía bía: «Bïo túara hã lení vūahū yi lé bïo kà: «O zii ko le ðīn coon à nùpue yí zo»† Mu mún pá bīnía túara: «O 6úí ko ò o zo a laho».§ ²¹⁻²² Lé bñn nōn ó o nùpue 6úí ko ó o dé wa wán à wé o Núhūso Yeesu vèeró seéraso. Bía ó o nùpue mu ko ò o lé tīahū, lé bĩa làa wen páanía bō mín ho pāahū 6úen6úen na ó o Núhūso Yeesu làa wen vará yi, à lá pāahū na ó o Zān Batiisi bátízera wo jii wán, à vaa 6úe pāahū na ó o buan yòora ho wáayi.» ²³ A 6a wáa zéénía 6a nùpua nūwā jūn, o Matiasi là a Zozεefu na 6a wee ve làa Baasabaasi taa Zusituusi. ²⁴ Bñn mōn á 6a 6úen6úen páanía flora kà sii: «Núhūso, ūén lé yia zū 6a nùpua 6úen6úen sia. Zéení yia á ū léra 6a nūwā jūn na kà tīahū làa wen, ²⁵ yia á à zo a Zudaa laho ū tonkarowà tonló yi, hón na á wón ló ðía ò o van hen na ó o ko ò o va yi.» ²⁶ A 6a wó le jún-sīni bïo à zūnnaa yia le Dónbeení léra, ó o Matiasi lé yia á mu tò wán. Lé wón dó 6a tonkarowà píru dòn na ká wán.

2

Le Dónbeení Hácírí lion

¹ Ho Pāntekoote zoñ, á bĩa tà a *Krista bïo 6úen6úen kúaa mín wán laho dà-kéní yi. ² Yio 6ueé tī à mu bïo 6úí sã wee jí ho wáayi lòn pinpi-beení na wee và là mí pánká bïo sii, á 6ueé líí sú le zii na 6a kará yi. ³ A 6a le mí ì loñ à bïo 6úí lòn dōhū ðenní á sankaa le mí dà-kéní kéní, á wi 6a 6úen6úen wán. ⁴ A 6a 6úen6úen sú là le Dónbeení Hácírí, á 6a wee bío hã sī-viò bioní, làa bïo le Dónbeení Hácírí mu le 6a bioraa.

⁵ Mu pāahū ká 6a *zúifūwa 6úí na wee bè le Dónbeení yi sese á ló ho ðīmíjā kāna 6úen6úen yi, á 6ueé kará ho Zeruzalεmu yi. ⁶ Bïo 6a jhá mu bïo mu sã, á 6a ðéniá 6ueé fò mín 6ùirí6ùirí. Bĩa tà a Krista bïo bïo na á 6a wee bío á bĩa wi bñn là mí nī-kéní kéní wee jí là mín kùrú bioní, á mu sòobáa vīnīkaa 6a dà. ⁷ Mu wó 6a coon dàkhīina á 6a wee bío: «Ba nùpua mu na wee bío kà 6úen6úen so yīnōr Kalileesa le? ⁸ A mu 6èn wó kaka á wa là wa nī-kéní kéní wee jínáa bïo 6a wee bío là wàn kùrú bioní? ⁹ Warén na wi hen, á 6a 6úí lé 6a Paatewa. Ba 6úí ló ho Mēdií là ho Elaamu là ho Mezopotamii kāna yi. Ba 6úí ló ho *Zudee, là ho Kapadoosi, là ho Pōn, là ho Azii kāna yi. ¹⁰ Ba 6úí ló ho Firizii, là ho Pānfilii, là ho *Ezipite kāna, là ho Libii kōhū sñn-kéní na sùarāa là ho Sirεena yi. Bĩa ló ho *Oroomu yi mún wi wa tīahū. ¹¹ Ba zúifūwa binbirí làa bĩa yèrēmāa bō 6a zúifūwa mu 6àn Dónbeení yi á mún wi hen. Ho Kerεtesa là 6a araabuwà mún wi hen. Wa 6úen6úen á yia yí máa jí le Dónbeení bè-beera na le wó na 6a wee bío là wàn kùrú bioní wón mía.»

¹² Ba 6úen6úen wó coon, 6a yí zū mu síí. A 6a wee bío làa mín: «Bïo kà mähā léé webio coon?» ¹³ Ká 6a 6úí bán 6èn wee yáa mí jíní yi ká 6a à bío: «Áyí, 6a bùaa jūn sù wee khée.»

O Piere jī-cúa na ó o fεera

† 1:13 Mi loñ Matiye vūahū 10.4 ‡ 1:20 Mi loñ Lení vūahū (Psaumes) 69.26 § 1:20 Mi loñ Lení vūahū (Psaumes) 109.8

14 O o Piere wáa hínən yòó ðín lè mí ninzàwa tonkarowà píru dòn, ò o bía pónpón nən 6a zâamáa yi: «Minén *zúifùwa lè minén na kará ho Zeruzalεmu yi búenbúen, mi jí bïo á ï ì bío á a na mia sese: Mi ko à mi zūrì bïo kà jùhũ. 15 Ba búí wee leéka le 6a nùpua mu jun sú wee khée, εε ká bùeé. Lé bïo á mu lé le yĩnbii léèrèwa bïo dènú níí á wa wi yi! * 16 Bïo ó o jì-cúa fεero Zowεele hía bía lé bún lan wee wé hã laà na kà wán. 17 Bïo kà lé bïo le Dónbeenì bía:

«Hã pónna vaa véenii á ï ì ben ï Hácírí
à le è fè 6a nùpua búenbúen.

Mi zà-báawa lè mi zà-hĩnni
á wé è fεε ï jì-cúa.

Mi yàrón-fla á wé è mi mu bïowa búí na 6a lá yí dà máa mi.

Mi nĩ-kía á hã kònkórá wé è jĩ yi.

18 Mu bon. Hón pónna so yi á ï ì ben ï Hácírí
à le è fè 6a báawa lè 6a hãawa na lé ï ton-sáwá,
á 6a wé è fεε ï jì-cúa.

19 Mu bïowa búí na sǐi yí zũ
á ï ì lén yòó ho wáayi,
á à wé mu yéréké bïowa ho tá wán.

Le cãni, lè ho dǎhũ,
lè le minka yĩnní á à kεí.

20 Le wii á à dé mí yuumu
á ho pĩhũ á à wé cǔencǔen lòn cãni.
Bún bïowa so búenbúen á à wé è vé
ó o Núhũso wizon-beenì na cùkú wi á à dãnáa.

21 Hón pãahũ so yi ká nùpue lée nùpue na tà von o Núhũso yèni
à wón á à fen.†

22 «*Isirayεlesa, mi jí bïo á ï ì bío á à na mia: O Nazarεete nĩ Yeesu fù lée nùpue na le Dónbeenì zéenia bïo làa mia le mí wiráa. Mu yéréké bïowa na wee zéeni le Dónbeenì pánká na le wó là a nĩ mi tǎahũ, lé bún wee zéeni mu. Minén miten yáá zũ mu. 23 O nĩ mu á le Dónbeenì dó mí níni yi làa bïo á le wi à mu wéráa. Le fèra zũ bïo mi ì wé làa wo. Minén lé bía dó a bía yí zũ le Dónbeenì níi yi, á 6a búaa wo ho *kùrùwá wán, ó o húrun. 24 Ká le Dónbeenì màhá fáa wo mu húmú níi yi, le vènia wo. Mu húmú lá yí dà máa yí pánká o wán hùúu. 25 O *Daviide hía bía bïo kà o dǎni yi:

Ì hía wee wé mi a Núhũso ï yahó fεε.

Orén lé yia wee 6ua miĩ bèra a na á ï yí dèdèeka.

26 Lé bún nən á ï sǐi wan,
á bioní búenbúen lée sǐ-wεε bioní.

Hàrí à ï zūrì ï húmú bïo,
á ï sǐi pá à hĩ.

27 Lé bïo á fo máa día mi
á ï máa va hen na 6a nĩ-hía wee va yi.
Fo máa tà ù ton-sá na á ù wa á máa soo.

28 Fo zéenia mi lè ho wǎhũ na wee va le mukǎnĩ lahó yi.

Hen ká ï wi ù nĩsǎni à ï sǐi wa wa dà khí.‡

29 «Wán zàwa, mi le ï bío wán 6úaa Daviide bïo wéréwéré na mia: O Daviide hía húrun á 6a nùuna, á búure pá dà wee zéeni ho zuia. 30 Bïo ó o hía lé le *Dónbeenì jì-cúa fεero, á zũ le le Dónbeenì hía báa á dóráa mí jii nən le mí ì na a béenì o mǎnmǎnia nĩ-kéní búí

* 2:15 Ba zúifùwa fù yí máa híní dí bïo yĩnbii hùúu, ká mu yínǎi 6a floró na 6a wee wé hã léèrèwa bïo dènú pãahũ wó wó. † 2:21 Mi loĩ Zowεele vūahũ 3.1-5 ‡ 2:28 Mi loĩ Lení vūahũ (Psaumes) 16.8-11

yi, ³¹ ó o fèra zūna bïo wa ðueé wé, ó o wǎa bía a *Krista vèeró bïo kà síi: Le Dónbeenì máa díá ó o máa va hen na ða ñí-hía wee va yi, le máa díá ó o máa soo. §

³² «O Yeesu mu le Dónbeenì vèenía, á warén búenbúen lé mu seéràsa. ³³ O ðuan yòora le Dónbeenì nín-tíání. Lé bín ó o yú le Hácírí yi, ðïo ó o Maá dó mí jii le mí ì na. O ðera le fò wa ñí-kéní kéní. A bñn lé bïo mi wee mi á wee jí lònbiò. ³⁴ O Daviide wón yí yòora ho wáayi ká a màhǎ bía bïo kà:

«O Núhúso bía nɔn í Núhúso yi:

Buee kɛɛní í nín-tíání,

³⁵ fúaa ká í ðúrá ũ zúkúsa ũ tá,

á ũ bò ũ zení wán.»*

³⁶ «Minén Isirayɛle ñipomu búenbúen ko à mi zúñ mu kénkén le o Yeesu mu na mi ðúaa ho kùrúwá wán lé wón le Dónbeenì wó là a Núhúso là a Krista.»

Bia tà a Krista bïo nín-yání kuure

³⁷ Bïo ða jí há bióní mu, á há zon ða dàkhíina, á ða tùara a Piere le mí ninzàwa tonkarowà yi: «Wàn zàwa, á lé mu yén á wa ko à wa wé.»

³⁸ O o Piere bía nɔn ða yi: «Mi yèrémá mi yilera le mí wára, à mi ñí-kéní kéní bátizé o Yeesu *Krista yèni yi, á mi bè-kora á à sén ñ díá. Bñn ká le Dónbeenì á à na mí Hácírí mia. ³⁹ Le Dónbeenì dó mí jii nɔn minén le mí mònmanía yi, làa bía na dání nàyi, bía búenbúen na ó o Núhúso á à ve.» ⁴⁰ O Piere pá bñnia bía há bióní cèrèè á bó le ða jíhú, á henía ða sía. O bía: «Ho lònbiò nùpua yí se, mi lé ða món, à tà ho káníló bïo.» ⁴¹ Ba cèrèè tà a Piere bióní yi á ða bátizéra ða. Mu zon á bía zon sǎ bía tà a *Krista bïo yi jii, á à yí nùpua muaaseé tñn síi. ⁴² Ba wee tà jí ða tonkarowà kàránló na á bán wee na ða yi sese, á hácírí wó dà-kéní, á wee páaní sankha ho búurú†, à páaní fio.

⁴³ Barén le mí ñí-kéní kéní á mu zon dà. Ba tonkarowà wee wé ho yéréké bïowa na wee zéeni le Dónbeenì pánká. ⁴⁴ Bia tà a Krista bïo búenbúen fù ðunðuaa, á wee páaní kúee mí ní bïo mín wán. ⁴⁵ Ba fù wee yéé mí manawà, le mí zíní, le mí bïowa, à sankha wáí na mín yi làa bïo ða ñí-kéní kéní koráa. ⁴⁶ Làa wizooní búenbúen ká ða wee páaní kúee mín wán le *Dónbeenì zì-beeni lún yi à máa khí. Ba wee páaní sankha ho búurú mí zíní yi, à dí mí ðñnló le le sí-wɛɛ ká bióní mia mu yi. ⁴⁷ Ba wee khòoní le Dónbeenì, á mu ñipomu búenbúen wee wíoka ða yèni. Làa wizooní búenbúen ká a Núhúso wee vá bía ó o kánía à kúee ða kuure nùpua wán.

3

O Piere là a Zǎn wɛéra a mùamúa

¹ Wizonle búí, ó o Piere là a Zǎn hñnɔn wee yòo le *Dónbeenì zì-beeni lún yi le wi-háarè fioró pǎahú. ² Ba yòó wee ðá ò o ñíi búí na ton ká a le o mùamúa a kará le *Dónbeenì zì-beeni zūajii na ða wee ve làa Zūajii-seni* jii. Làa wizooní búenbúen ká ða wee lá a ðuee díá bñn ò o wé fioka le wáí bía wee ðuee zo le zì-beeni lún mu yi cǎn. ³ Bïo ó o Piere là a Zǎn wà ðueé zo ó o mɔn, ó o le ða há mí. ⁴ A bán fá mí yïo wo yi, ò o Piere bía: «Loí wɛn sese.» ⁵ O o ñíi ðèn wǎa wíokaa fá mí yïo ða yi. O wee leéka le ða hía a na bïo búí mí yi. ⁶ O o Piere wǎa bía nɔn wo yi: «Wáí ðèntñn mia í cǎn máa na foñ. Bïo í cǎn lé bïo á ì ñ na foñ. O Nazarete ñii Yeesu *Krista pánká yi, à ũ lii hñní yòo varáka.» ⁷ O o ðuan o nín-tíání bàhó yi á wee hóoní làa wo. Mí lahó yi à bñn ò o mùamúa mu zení là a nɔnkíkàá-yïo ðèenía fá, ⁸ ó o tá yòó ðñn mí zení wán á wee varáka. O varákaa bò làa ba a zon le Dónbeenì

§ 2:31 Mi loí Lení vǎahú (Psaumes) 132.11 * 2:35 Mi loí Lení vǎahú (Psaumes) 110.1 † 2:42 Ba zúífùwa fù wee wé cèeka ho búurú là vé, à bè yi díráa. Ká a Yeesu ðñnló na ó o dú le mí ñí-kenínia món, á bía tà a bïo wǎa wee wé mu à leékaráa o Yeesu mu bïo. * 3:2 Zūajii-seni: Ba wee leéka le ho lé le Dónbeenì zì-beeni zūajii búí na léé wi bía yínɔí ða zúífùwa lahó na ða wee kɛɛn yi le há lara na bïo sǎ ða zúífùwa binbirí yi pǎahú.

zi-beeni lún yi, á wee yénka ká a khòoní le Dónbeeni. ⁹ Ba zâamáa búenbúen mən wo ò o wee varáka ká a khòoní le Dónbeeni. ¹⁰ Bìo 6a zūna le lé o n̄i na wee buee keeni fioka le Dónbeeni zi-beeni Zūaji-seni jii, á 6a búenbúen zāna á wó coon bìo wó a yi bìo yi.

O Piere wee zéeni bìo nən ó o n̄i wannáa

¹¹ Bìo ó o n̄i yí máa lé o Piere là a Zān mōn á 6a n̄pua búenbúen wee b̄uni buee zo 6a cōn o *Salomən Sānsá † yi. Ba búenbúen wó coon bìo wó bìo yi. ¹² Bìo ó o Piere mən mu, ó o bía bìo kà nən 6a zâamáa yi: «*Isirayēlesa, lée webio nən ó o n̄i mu waró bìo wórāa mia coon? Lée webio nən mi wee loṛnāa wən kà s̄i, ka lè mu lé warén waten lè wa pānká á nən ó o wee varákarāa, t̄aá lé bìo wa b̄o le Dónbeeni yi bìo yi. ¹³ O *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu † lè wàn 6uāawa na ká b̄an Dónbeeni lé ȳa dó ho cùkú mí ton-sá Yeesu yi. Minén miten lé b̄ia dó a ho pānká b̄ansowà ní yi, á p̄á a bìo o *Pilaate yahó, ká wón n̄n w̄āa lá tà le mí ì díā a. ¹⁴ O n̄i-térénnii na bìo s̄i le Dónbeeni yi á mi p̄á bìo, ò o n̄i-búe na ho k̄asó yi lén díaró á mi s̄ia m̄ah̄á vá yi á f̄iora a Pilaate cōn. ¹⁵ Lé b̄in mi wó bórāa ȳia le mukān̄i bìo wi ní yi. Ká le Dónbeeni m̄ah̄á v̄enía wo. Warén lé mu b̄an s̄eérāsa. ¹⁶ O Yeesu ȳeni pānká, làa bìo wa dó wa s̄ia o yi lé b̄in w̄éera a n̄i mu na mi búenbúen zū á ȳio wi wán kà. Bìo wa dó wa s̄ia o Yeesu yi lé b̄in nən ó o n̄i mu wan cunnāa làa bìo mi búenbúen mən làa wo.

¹⁷ «Wàn z̄awa, † zū le bìo minén lè mi j̄únāsa wó là a Yeesu á mi yí zū j̄úh̄ú. ¹⁸ Eε ká lé kà s̄i á le Dónbeeni wórāa, á bìo le h̄ia bía mí j̄i-cúa f̄erowà búenbúen j̄iní yi á ȳio lé. Le bía le o *Krista ko ò o lò be. ¹⁹ A mi cén ȳeremá mi yilera lè mi wárā, á na miten le Dónbeeni yi, á dén á à s̄en mi bè-kora á à díā. ²⁰ B̄in ká le è na h̄ā p̄ōnna na mi ì yí ho h̄éerā yi mia, á mi ì yí á à v̄ūn̄ yi, á mún n̄ na a *Krista na le f̄era léra mia, o Yeesu. ²¹ O Yeesu ko ò o keeni ho w̄aȳi m̄an̄i f̄úaa p̄āh̄ú na mu bìo búenbúen kh̄ii ȳeremāa wó mu bè-f̄ia yi làa bìo le Dónbeeni bíarāa mu h̄ān̄i mí j̄i-cúa f̄erowà j̄iní yi. ²² O *M̄oyiize bía bìo kà: «Mi N̄uh̄uso Dónbeeni á à lén o j̄i-cúa f̄ero b̄ui m̄in̄ z̄awa f̄iah̄ú na ka lè † bìo. Bìo búenbúen na ó o wé è bío á à na mia à mi wé j̄i sese. ²³ N̄upue lée n̄upue na kh̄ii yí máa jí a j̄i-cúa f̄ero mu b̄ion̄i, wón á à lén le Dónbeeni n̄ipomu f̄iah̄ú á à búe.» ²⁴ A lá a Samuwēle j̄ii wán á 6a j̄i-cúa f̄erowà na kh̄ina lè mí n̄i-kéní kéní búenbúen á mún bía h̄ā wizooní na kà bìo.

²⁵ «Bìo le Dónbeeni dó mí j̄ii nən m̄in̄ 6uāawa yi lè mi j̄i-cúa f̄erowà j̄iní á bìo s̄ā mia. Mi níi mún wi le *p̄ān̄i yi, dío le Dónbeeni b̄o lè m̄in̄ 6uāawa p̄āh̄ú na le bía bìo kà nən o *Abarahaamu yi: «Ū m̄ōnm̄ān̄ia bìo yi, á h̄ā z̄i-j̄únā búenbúen na ho tá wán á ì ì dúbua yi.» ²⁶ Eε ká mu n̄in̄-yání, á lé minén lé b̄ia le Dónbeeni tonkaa mí ton-sá Yeesu ó o 6uara bìo yi. Le tonkaa wo ò o buee dúbua mia, á mi lè mi n̄i-kéní kéní kh̄i mi wén-kora yi orén bìo yi.»

4

O Piere là a Zān đ̄in ho l̄andá t̄iia f̄erowà yahó

¹ Bìo ó o Piere là a Zān wee bío lè 6a zâamáa, á b̄in le *Dónbeeni yankarowà, lè le *Dónbeeni zi-beeni parowà j̄únāsa lè 6a *Sadus̄ēwa bueé đ̄ōn. ² Ba s̄ia b̄ent̄in̄ yí wan 6a tonkarowà n̄uwā j̄un mu bìo yi h̄uúu, lé bìo 6a wee k̄arān 6a n̄pua, á wee bío le o Yeesu v̄era, á b̄in bìo yi á 6a n̄i-h̄ia mún dà à v̄e. ³ A 6a w̄ira 6a kúaa ho k̄asó yi á pannāa ho tá t̄iló, lé bìo le wii tò vó. ⁴ B̄in pá yí hò bìo á b̄ia j̄á h̄ā b̄ion̄i mu á c̄er̄e tā h̄ā yi, á b̄ia dó mi s̄ia a *Krista yi á dó wán á yú báawa muaaseé hònú s̄i.

† **3:11** O Salomən Sānsá: Ho lé le Dónbeeni zi-beeni s̄ansá na wi lè le wii h̄ēn̄i. Ho son á pon le zi-beeni mu lún s̄n̄-kéní na á b̄ia ȳin̄n̄ 6a z̄uif̄uwa dà wee zo yi. Lé b̄in á ho l̄andá bìo z̄een̄ilowa h̄ia wee k̄arān 6a n̄pua yi. † **3:13** Mi loṛ Léró v̄ūah̄ú (Exode) 3.6, 15 § **3:23** Mi loṛ L̄andá z̄een̄iló v̄ūah̄ú (Deutéronome) 18.15, 18, 19 * **3:25** Mi loṛ Bìo j̄úh̄ú búēn̄i v̄ūah̄ú (Genèse) 22.18, 26.4

⁵ Mu tá léé tǎn á 6a *zúifùwa júnása, lè 6a *nǐ-kǐa, lè ho *làndá bǐo zéénfílowa kúaa mín wán ho Zeruzalεemu yi. ⁶ Ba nùpua búí na wi bǐa kúaa mín wán bǐn tǐahǔ lé o Aana na lé 6a yankarowà jǐhǔso beenǐ, là a Kayiifu là a Zǎn là a Alεkisǎndere, à séení 6a yankarowà jǐhǔso beenǐ zǐi nùpua búenbúen. ⁷ Ba le 6a 6ua 6a tonkarowà 6uee dǐnǐ mí tǐahǔ. Bǐo 6a 6ueé dǔn á 6a tǔara 6a yi: «Lé o yén pánká yi tàá lé o yén yèni yi á mi wééraráa o nǐi mu?»

⁸ A bǔn ò o Piere wǎa sú lè le Dónbeenǐ Hácírí, ó o wee bǐo làa ba: «Minén nǐpomu júnása lè mí nǐ-kǐa, ⁹ bǐo mi wee tǔa wεn ho zuia lè mu bè-tente na wó nǔn o mùamúa yi bǐo, làa bǐo ó o wó wó wannáa. ¹⁰ Awa, mi búenbúen ko à mi zǔn mu, ò o Isirayεele nǐpomu mún zǔn mu. Bǐo nǔn ó o nǐi na kǎ wannáa á dǐn mi yahó lé o Nazarεete nǐi Yeesu yèni pánká yi, yǐa mi búaa ho *kùrùwá wán ó o húrun, na le Dónbeenǐ vèenía. ¹¹ O Yeesu lé yǐa le Dónbeenǐ bǐonǐ vǔahǔ bǐa bǐo le o lé le huee na á 6a sorowà pǎ bǐo, minén sorowà. Dén huee so lé dǐo bǐnía 6uan ho soró dǐnía.* ¹² O Yeesu mí dòn lé yǐa dà wee kǎnǐ 6a nùpua. Mu yǐnǔn orén yèni, á yèni búí na kǔn dà à kǎnǐ wεn á le Dónbeenǐ yǐ nǔn nǐi woon yi ho dǐmǐná yi.»

¹³ A 6a zúifùwa làndá tǔiá fεerowà mu á mu wó coon dàkhǐina, lé bǐo 6a mǔn ò o Piere là a Zǎn wee bǐo ká 6a ponǐ séra. Ba mún zǔna le 6a lé 6a nùpua na yǐ kǎrǎnna. Ba zǔna mu le 6arén là a Yeesu kera mín wán míana. ¹⁴ Ká bǐo 6a mún mǔn o nǐi mu ò o wan á dǐn o Piere là a Zǎn nǐsǎnǐ, á 6a wǎa yǐ dà bǐo máa bǐo. ¹⁵ A 6a wǎa le 6a tonkarowà léé dǐn ho khǔhǔ vé, à 6arén bán kará wee wǎanǐ. ¹⁶ Ba wee bǐo mín yi: «Léé webio wa yàá à wé lè 6a nùpua mu coon? Ho Zeruzalεemusa búenbúen zǔ mu kénkén le ho yéréké bǐo na wó á 6a mǔn lé 6arén wó mu, á warén mún yǐ dà máa bǐo le mu yǐ bon. ¹⁷ A mi cén wa là le hεéré làa ba, à hè 6a à 6a yǐ bǐnǐ yǐ bǐo o Yeesu bǐo là a búí hùúu. Lé bǔn á à na ká bǐo wó ká máa bεn máa fè 6a zǎamáa.»

¹⁸ Bǔn mǔn á 6a bǐnía von o Piere là a Zǎn á bǐa henía nǔn yi le 6a khǐ à yǐ bǐo, tàá à yǐ kǎrǎn 6a nùpua o Yeesu yèni yi hùúu. ¹⁹ Ká a Piere là a Zǎn màhǎ bǐa nǔn 6a yi: «Minén mi bεere wǎa loǐ le mu so téréenna le Dónbeenǐ cǔn à wa bè mi bǐonǐ yi ká wa pǐ lerén bǐonǐ le? ²⁰ Warén cén yǐ dà máa pe wa jǐnǐ ká bǐo wa mǔn làa bǐo wa jǎ á wa yǐ máa bǐo bǐo.» ²¹ A ho làndá tǔiá fεerowà wǐokaa là le hεéré làa ba, à 6a kúaará 6a. Bǐo 6a à dǐn wán á à beéráa 6a lò á 6a yǐ zǔ, lé bǐo 6a zǎamáa búenbúen wee khòonǐ le Dónbeenǐ bǐo wó bǐo yi. ²² O nǐi na waró bǐo wó ho yéréké á teró lúlúio po búarǎ-jun.

Bǐa tà a Krista bǐo wee fio

²³ Bǐo ó o Piere là a Zǎn ló ho kàsó yi, á 6a wà van mí kuure nùpua cǔn, á vaá lá bǐo búenbúen na 6a yankarowà júnása lè 6a nǐ-kǐa bǐa nǔn 6a yi á fεera nǔn mí nǐnzàwa mu yi. ²⁴ Bǐo 6a jǎ mu wó, á 6a búenbúen wó mí yilera làa dà-kénǐ á wee fio le Dónbeenǐ yi ká sǐi: «Nǐhǔso, ùnén lé fo léra ho wáayi lè ho tá, lè ho muhǔ lè mu bǐo búenbúen na wi ho yi. ²⁵ Ùnén lé fo bǐa lè ù Hácírí ù ton-sá *Daviide na lé wàn 6úaa jǐi yi ká:

«Léé webio nǔn á hǎ sǐi-viò nùpua wee kánkáráa?

Léé webio nǔn á ho dǐmǐnása wee lè ká mu jǐhǔ mía?

²⁶ Ho dǐmǐná bá-zàwa wǐokaa mǐten dǐn hǎ fio bǐo yi.

Ba júnása mún hǐnǔn von mín kúaa mín wán à 6a lò.

Ba búenbúen wó mí jǐi làa dà-kénǐ là a Nǐhǔso làa yǐa o mǔn léra wán.»†

²⁷ A mu bèn bon ò o *Herode là a *Pǔnsi Pilaate wó le jǐi dà-kénǐ ho lóhó yi hen, 6arén là a *Isirayεele nǐpomu, lè hǎ sǐi-viò nùpua à 6a hǐnǔn ù ton-sá Yeesu na bǐo sǐi foǐ wán, yǐa fo mǔn léra. ²⁸ Bǐo fo hǐa fèra bǐa le fo ò wé á à kǎna lè ù pánká lè ù sǐi bǐo yi, bǔn búenbúen lé bǐo 6a wó ká à tǐira jǐi. ²⁹ Nǐhǔso, wǎa loǐ 6a hεéré na 6a wee là. Na le sǐi-hebúee warén na lé ù ton-sáwá yi à wa wé bue lè ù bǐonǐ. ³⁰ Dé ù níi, à 6a vǎnvárowà waró lè mu yéréké biowa na wa wee wé ù ton-sá Yeesu na bǐo sǐi foǐ yèni pánká yi, à

* 4:11 Mi loǐ Lení vǔahǔ (Psaumes) 118.22 † 4:26 Mi loǐ Lení vǔahǔ (Psaumes) 2.1-2

zéeni ká ũ bïo bon.» ³¹ Bïo 6a flora wó, á ho lahó na 6a wi yi á zà kikiki, á 6a búenbúen sú lè le Dónbeenĩ Hácírí, á 6a hĩnɔn wee bue le Dónbeenĩ bíonĩ lè le sí-hebúee.

Bĩa tà a Krista bïo wee páani sanká mí nĩ bïo

³² Bĩa tà a *Krista bïo búenbúen á fù bunbuaa, á síá lè 6a hácírí wó dà-kéní. O búí fù yí máa bío mí nĩ bïo á mí te mí dòn. Ba bïo búenbúen na fù wi 6a cón á 6a bunbuaa yi. ³³ Ba tonkarowà fù wee zéeni a Nùhũso Yeesu vèeró bïo lè ho pànká beenĩ, á le Dónbeenĩ wee na hã dúbuaa cèrɛɛ 6a búenbúen yi. ³⁴ Nĩ-khenii fù mía 6a t̄ahũ, lé bïo á bĩa manawà lè 6a zíní wi á fù wee yèé hã, ³⁵ à 6a wárí 6uee dé 6a tonkarowà nĩ yi, à 6a bíní wé sí sanká na mín yi làa bïo 6a nĩ-kéní kéní koráa. ³⁶ Mu bân síí ó o Zozɛɛfu hĩa wó. O lé o *Levii nùwã nĩ-kéní na wee lé ho Siipere† yi. Ba tonkarowà wee ve o làa Baanabaasi, mu kúará le yĩa wee hení hã síá. ³⁷ O hĩa yèéra mí m̄hũ á buan wárí 6ueé nɔn 6a tonkarowà yi.

5

O Aniansi lè mĩn hĩa Safiraa bïo

¹ Nii búí hĩa wi bĩn 6a le Aniansi, ká bân hĩa 6a le Safiraa. O hĩa yèéra mí m̄hũ, ² á fá wárí sɔn-kéní bàrá, á bân hĩa mún zũ mu, à d̄io ká ó o buan vaá nɔn 6a tonkarowà yi. ³ O o Piere bía nɔn wo yi: «Aniansi, lée webio nɔn ó o *Satãni dórãa hã yile-kora foñ, ũ fá le sabéré le Dónbeenĩ Hácírí nii, á fá ho m̄hũ wárí sɔn-kéní bàrá? ⁴ Bïo ho m̄hũ mu lá d̄in yí yèéra ká yínɔn fo te ho le? A bïo ho yèéra, á ho bân wárí bïo sã a yén yi? Yínɔn fo le? A lée webio nɔn á fo wórãa bïo kã? Fo yí fá sabéré nùpua nii, le Dónbeenĩ lé d̄io á fo fá le sabéré nii.» ⁵ Bïo ó o Aniansi ná hã bíoní mu, ó o ló lùwá, á líí húrun. A bĩa ná mu búenbúen zãna dàkhĩna. ⁶ A 6a yàrówá hĩnɔn cà le d̄ɛɛ pon o yi, á buan vaá nùuna.

⁷ Lèrèwa bïo tĩn síi bũn món á bân hĩa wà 6ueé zon ká a yí zũ bïo wó. ⁸ O o Piere tũara a yi: «Mĩ ho tũiá na mĩi: Mĩn m̄hũ na mi yèéra bân wárí búenbúen lé d̄io kã le?» O o le ũuu, le dén lé lerén. ⁹ O o Piere wãa bía nɔn wo yi: «Ũnén lè mĩn báa wó kaka wãanía tòráa á wee khénnãa le Dónbeenĩ Hácírí kúará? Loĩ, bĩa lée wi ho zũajii kã lé bĩa vaá nùuna mĩn báa. Ũnén 6a mún ñ lá á à lénãa.» ¹⁰ Mĩ lahó yi ó o hĩa mu bèn d̄ɛnía ló lùwá o Piere tá, á líí húrun. Bïo 6a yàrówá 6ueé zoó d̄ɔn ò o húrun, á 6a lá a buan vaá nùuna bân báa nĩsãní. ¹¹ Bĩa tà a *Krista bïo kuure làa bĩa ná mu búenbúen zãna dàkhĩna.

Ba tonkarowà wee wé mu yéréké bïowa

¹² Mu yéréké bïowa cèrɛɛ na wee zéeni le Dónbeenĩ pànká á 6a tonkarowà hĩa wee wé mu nĩpomu t̄ahũ. Bĩa tà a Krista bïo búenbúen hĩa wee wé mí yilera làa dà-kéní à wé kúee mín wán le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi o *Salomɔn Sãnsá* yi. ¹³ Nĩ-vio yí máa hení mí síá zo 6a t̄ahũ, èe ká 6a zãamãa màhã pá wee wíoka 6a yèni. ¹⁴ Ba báawa lè 6a hãawa na wee dé mí síá o Nùhũso yi á wee wé boo ká 6a wà. ¹⁵ A 6a wãa wee 6ua 6a vánvárowà à 6uee lée bàráka hã wãna nĩsãa hã dãmu síá wán, bèra a na ká a Piere hĩa 6ueé wee khĩí, ò o bóni pá wãa yí kúia 6a búí wán. ¹⁶ Hàrí hã lórá na sùarãa lè ho Zeruzalɛmu à nùpua mún wee bũuni buen lè mí vánvárowà lè 6a nùpua na 6a cĩnáwa wee beé lò. A 6a búenbúen wee wa.

Ba wee beé o Krista tonkarowà lò

¹⁷ A 6a yankarowà nùhũso beenĩ làa bĩa làa wo páania wi na lé 6a *Sadusíɛwa kuure nùpua á le yandee sú 6a tonkarowà bïo yi. ¹⁸ A 6a wíikaa 6a tonkarowà á kúaa 6a zãamãa kàsó yi. ¹⁹ Ká a Nùhũso wáyí tonkaro búí màhã lion ho t̄nãahũ à líi héra ho kàsó zĩi wonna, ò o léra 6a á bía nɔn yi: ²⁰ «Mĩ lén va le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi á vaa bue le mukãní binbirí na máa vé bïo búenbúen à na 6a zãamãa yi.» ²¹ A 6a tonkarowà bò bïo

† **4:36** Siipere: Lé ho k̄hũ búí na ho Mediteranɛɛ yámú n̄umu k̄nía yi. Ho wi lè mu yámú n̄umu mu bân wii hènii. Ba tonkarowà páahũ ká 6a zúífùwa na wi bĩn á boo. * **5:12** Mĩ loĩ Bè-wénia vùahũ 3.11

ó o bía yi. Le yǐnbii bùirri á 6a wà van le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ lún yi á vaá zoó wee kàrán 6a nùpua.

Ba yankarowà nùhúso beenǐ làa bǐa làa wo páanía wi á von o *Isirayεele nǐpomu *nǐ-kǐa. Á 6arén na lé ho làndá tǔiá fεerowà búenbúen kúaa mín wán, á 6a tonkaa 6a búii le 6a lén vaa lén 6a tonkarowà ho kàsó yi 6ua 6uennáa. ²² Ká 6a parowà màhǎ yǐ vaá yú 6a bǐn, á 6a wà 6ueé bǐa bǐo kà nǎn 6a yi: ²³ «Wa vaá yú ho kàsó zǐi wonna ká hǎ pon dǐn sese, á 6a parowà na bǐn búenbúen mún dǐnka mí lara yi. Εε ká bǐo wa héra à wa zon, á wa yǐ zoó yú nùpue.»

²⁴ Bǐo le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ parowà nùhúso le 6a yankarowà núnása nǎ hǎ bióní mu, á 6a wǎa yǐ zǐ hen na 6a à dé mítén yi 6a tonkarowà mu vǐló bǐo yi, á 6a wee tùa mítén yi le mu yàá wó kaka wóràa coon. ²⁵ Hón pǎahǔ so yi ò o búii 6ueé dǎn, á bǐa nǎn 6a yi: «Mǐ loń, 6a nùpua mu na mi pon nǐi ho kàsó yi, lé 6arén vaá wi le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ lún yi á wee kàrán 6a nùpua.» ²⁶ Á le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ parowà nùhúso dεenía hǐnǎn fó mí nùpua á 6a vaá 6uan 6a tonkarowà 6uararàa ká 6a màhǎ yǐ wó mu làa hεerè, lé bǐo 6a zǎna le ká mí wó mu, á 6a nùpua á à lèeka mí le hǎ huua.

²⁷ Bǐo 6a 6ueé dǎn ho làndá tǔiá fεerowà yahó làa ba, á 6a yankarowà nùhúso beenǐ tùara 6a yi: ²⁸ «Wa so nǎnzoń yǐ hò mia le le sòobεε le mi yǐ bǐnǐ yǐ kàrán 6a nùpua o nǐi mu yèni yi le? A mi wǎa loń bǐo mi wó. Ho Zeruzaleεemu lóhó búenbúen á mi vó le mi kàránló, á mún wi à mi bàká warén yi là a nǐi mu húmú bǐo.»

²⁹ Ó o Piere le 6a tonkarowà bǐa nǎn 6a yi: «Wa ko à wa bè le Dónbeenǐ bióní yi á sǔaaní bǐo wa à bè 6a nùpua bióní yi. ³⁰ O Yeesu mu na mi búaa ho *kùrùwá wán ó o húrun, á wán 6úaawa 6àn Dónbeenǐ vèenía, ³¹ á 6uan yòó bàrá mí nǐn-tǐánǐ. Le wó a là a nùhúso na lé o kǎnǐlo, ò o *Isirayεele nǐpomu bè yi á yèrémá mí yilera le mí wára, á yǐ mu bè-kora séndiáró. ³² Warén, le le Dónbeenǐ Hácírí na le nǎn bǐa wee tà le bǐo yi, á lé mu bè-wénia mu 6àn seéràsa.»

³³ Bǐo ho làndá tǔiá fεerowà nǎ hǎ bióní mu, á 6a yiwa cǎ cǎ, á wi 6a búe 6a tonkarowà. ³⁴ Εε ká *Farizǐe búii màhǎ kera 6a tǐahǔ á yèni 6a le Kamaliyeli. O lé ho *làndá bǐo zéenílowa nǐ-kéní na 6a zǎamàa búenbúen wee kǎnbi. Wón lé yǐa líi hǐnǎn yòó dǐn 6a tǔiá fεerowà tǐahǔ ò o le 6a bío le 6a tonkarowà mu lée dǐn ho khǔuhǔ mànǐ. ³⁵ Bǐn mǎn ó o bǐa nǎn bǐa kúaa mín wán yi: «Isirayεlesa, mi cǎ hácírí bǐo mi ì wé le 6a nùpua na ká bǐo yi. ³⁶ Nǐi búii 6ueé còonía hǐnǎn á yèni 6a le Tedaasi. O hǐa wee wé mítén lòn nùpue na bǐo nùhǔ wi. Nùpua na 6ueé tà bò a yi á à yǐ báawa khǐá-náa síi. Bǐo ó o húrun, á bǐa búenbúen na tà bò a yi mu pǎahǔ á saawaa, ó o bǐo nùhǔ 6ó. ³⁷ Bǐn mǎn á ho mǐló pǎahǔ, ó o Kalilee nǐi Zudaa 6èn hǐnǎn á yú 6a nùpua cèrεε á 6a bò a yi. A wón 6a mún 6ó, á bǐa bò a yi búenbúen saawaa. ³⁸ Awa, á mi le ǐ bío mu na mi: Ba nùpua mu á mi día bǐo. Mǐ día 6a le 6a lén. Lé bǐo ká 6a tonló mu á bǐo ló nùpue nǐi yi, á ho nùhǔ á à 6úe. ³⁹ Ká ho bǐo 6èn ló le Dónbeenǐ nǐi yi, á mi yǐ dà dεε búii máa wé làa ho. Mǐ yǐ wó sese á mi ì kεń lòn nùpua na wee fi le le Dónbeenǐ.»

Bǐo ó o fεera mí nǐ-cúa vó, á ho làndá tǔiá fεerowà tà a bǐo. ⁴⁰ Á 6a von 6a tonkarowà, á 6ueé han le hǎ làbàaní, á 6a le 6a yǐ bǐnǐ yǐ bío bǐo o Yeesu yèni yi, á 6a wǎa día 6a à 6a wà.

⁴¹ Ba tonkarowà ló le zǐi yi ká 6a sía wan, lé bǐo le Dónbeenǐ le 6a ko le le lònbee o Yeesu yèni bǐo yi. ⁴² Làa wizoonǐ búenbúen ká 6a wee kàrán 6a nùpua, á wee bue le bǐn-tente le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ lún yi le hǎ zǐnǐ na ká yi le o Yeesu lé *Yǐa le Dónbeenǐ mǎn léra á wó là a kǎnǐlo.

6

Ba nùpua na wé è séeni 6a tonkarowà

¹ Mu pǎahǔ ká 6a nǐ-kenínia wee dé wán ká 6a wà. Á 6a *zúifùwa na wi 6a tǐahǔ na wee bío mu kεεekimu sía yǐ wan bǐo á 6àn zàwa na lé 6a zúifùwa binbirí wee wé yi.

Ba wee zá le làa wizooní búenbúen le mínén maháawa á ba yí máa loí yi sese ho dínló sankaró pãahú. ² A ba tonkarowà píru jún von ba ñi-kenínia búenbúen kúaa mín wán bía nòn yi: «Wàn zàwa, wa yí ko à wa día le Dónbeení bíoní bueró ká wa yèrémá wa yara sí ho dínló bío. ³ Mi cén hueeka ba núpua nùwá hẹ̀jún mi t̄ahú na mi zū le ba téréna, á sú lè le Dónbeení Hácírí lè mu bè-zū̀míní. Bán lé bía á wa à dé mu níi yi. ⁴ Bún ká warén bèn dà à na waten ho fioró lè le Dónbeení bíoní bueró yi lè wa sòobéé.»

⁵ Bío ba tonkarowà fɛera mí jì-cúa vó, á ba kuure núpua tà ba bío. Bía ba hueekaa lé o Etiéna na lé o núpue na sídéró wi, na sú lè le Dónbeení Hácírí. A séení a Filiipu, là a Porokoore, là a Nikonəəre, là a Timən, là a Paamenaasi, là a Antiosi ñi Nikolaa na hía yèrémáa bò ba zúífùwa mu bàn Dónbeení yi. ⁶ Ba buan ba vannáa ba tonkarowà cón, á bán bò mí níi ba wán à ba flora nòn ba yi.

⁷ Le Dónbeení bíoní wee ben fè hã lara ká le wà, á ba ñi-kenínia wee dé wán ho Zeruzalɛmu yi, á ba yankarowà cɛ̀rɛ́ á wee tà dé mí sía o *Krista yi.

O Etiéna ba wíira

⁸ O Etiéna le Dónbeení dúbuaa nòn ho pánká yi, ó o wee wé mu yéréké bè-beera na wee zéení le Dónbeení pánká ba núpua t̄ahú. ⁹ A ba zúífùwa nùwá yɛn búí á hínɔn pá a bío. Ba búí lé ba zúífùwa kàránló zii núpua na ba wee ve làa wobáaní na wi mítén. Ba lé bía ló ho Sirɛna lè ho Alɛkisándiri lórá yi. Ká ba búí lé bía ló ho Silisii lè ho Azii kãna yi. Lé bán lé bía bueé wee wãaní là a Etiéna. ¹⁰ Ká ba màhá yí dàrna a bío, lé bío le Dónbeení Hácírí bè-zū̀míní na le wee na a yi lé bío ó o wee bíoráa. ¹¹ A ba yà ba núpua jíní à ba le ba bío bío ká: «Wa jà ò o ñi mu bía khon o *Mɔ̀yiize lè le Dónbeení dání yi.» ¹² Lé bún ba bía á súkúra lè ba zãamáa, lè ba *ñi-kia, lè ho *làndá bío zéenílowa. Bún món á ba bueé wíira a Etiéna á buan vannáa ho làndá t̄iá fɛerowà yahó. ¹³ Ba mún fó ba núpua búí bòráa na bueé f̄úaa hã sabíoní o Etiéna mu jii. A bán bueé bía: «Fééé ká a ñi mu wee bío hã bín-kora à léé le *Dónbeení zì-beení là a Mɔ̀yiize làndá yi. ¹⁴ Wa jà ò o bía le o Yeesu, wón Nazareete ñi so, á à fio le Dónbeení zì-beení, á mún ñ yèrémá hã làndáwá na ó o Mɔ̀yiize nòn wɛn.»

¹⁵ Ho làndá t̄iá fɛerowà na wi le zii yi mu zoñ búenbúen fá mí ȳo o Etiéna yi, á mɔn ò o yahó bonmín lè le Dónbeení wáayi tonkaro yahó.

7

O Etiéna jì-cúa na ó o fɛera

¹ Ba yankarowà jùhúso beení t̄àara a Etiéna yi: «Hã! Bío ba wee bío ũ jii so bon le?»

² O o Etiéna bía: «Minén wán maáwá lè wán zàwa, mi jí bío á ñ bío á à na mia. Le Dónbeení cùkúso hía zéénia mítén lè wán búa *Abarahaamu ká a wi ho Mezopotamii yi á dín yí ló yí vaá kará ho Haran lóhó yi, ³ á bía nòn wo yi: «Lé día mìn k̄hú lè mìn zii á lén va ho k̄hú búí na á ñ zéení làa fo yi.» ⁴ O o Abarahaamu wãa hínɔn día ho Kalidee k̄hú á vaá kará ho Haran yi. Bío ó o Abarahaamu bàn maá húrun á le sã léra a ho Haran yi á buararáa ho k̄hú mu na mi wi yi ho zuia. ⁵ Dónbeení á yí nòn tá wo yi bín. Hàrí hía lè le nín-t̄ahú bío ó o yí yú. Ká le Dónbeení màhá nòn le jii le mí ñ na ho k̄hú mu na ká wo yi, orén lè mí m̀nmanía na à híní o món. A ho pãahú na le Dónbeení wee bío mu yi làa wo ká za woon mía o cón. ⁶ Bío ká lé bío á le bía nòn wo yi: «Ũ m̀nmanía khii keñ kã-veere yi, á à wé ba wobáaní bín. Ba à beé ba lò hã lúlúio khía-náa yi. ⁷ Éé ká ho sí na à wé ba lè mí wobáaní á ínén Dónbeení màhá à cítí. Bún món á ba à lé bín á à lén wé bueé búaani mi ho lahó na ká yi.»* ⁸ Bún món á le bò le *páaní là a Abarahaamu. Bío wee zéení le páaní mu bío lé ho *kúiró. Lé bún nòn ó o Abarahaamu za *Izaaki teró wizooní bío h̄t̄ín níi yi ó o *kúio wo. Lé bún ó o Izaaki mún kúio o *Zakoobu, á wón bèn kúiora mí zàwa píru jún na lé wa z̄i-júná bàn búaawa.

* 7:7 Mi loí Bío jùhú búéení v̄ahú (Genèse) 15.13-14, Léró v̄ahú (Exode) 12.40

⁹ «O zàwa mu dú le yandee lè mín fèeso Zozεεfu†, á yèéra a ó o wó a wobá-nii ho *Ezipite yi. Ká le Dónbeenĩ mähá kera làa wo. ¹⁰ Le léra a mí lònbee búenbúen yi. Le wó ó o dàrna dín ho Ezipite béε yahó á zéenia mí bè-zúrĩminĩ, ó o bío wó sina a yi. A wón bàrá a mí zii bíowa lè ho Ezipite kōhũ bíowa búenbúen jùhũ wán.

¹¹ «Mu pãahũ á le hĩni ló ho Ezipite kōhũ búenbúen yi lè ho Kanan kōhũ yi mún. Mu wó lònbee làa sòobéε, á wàn bùaawa mu yí máa yí bío ba à dí. ¹² Bío ó o Zakoobu já à ba le ho dínlò wi ho Ezipite yi, ó o nín-yání tonkaa wàn bùaawa le ba va bín. ¹³ Mu cúa-jun níi na ba bínia van bín, ó o Zozεεfu wáa zéenia mítén lè mín zàwa. Lé bũn ó o béε bò yi zúrĩnanáa hen na ó o Zozεεfu nōnkáni can yi. ¹⁴ O o Zozεεfu wáa tonkaa mín zàwa le ba vaa fé mín maá lè mín zii nùpua búenbúen. Ba à yí nùpua búará-náa hònú mía. ¹⁵ O o Zakoobu wáa buara ho Ezipite. Lé bín ó o buéé húrún yi, á wàn bùaawa mún húrún bín. ¹⁶ Ba buan ba nĩ-hĩnmu vannáa ho Sisεemu yi, á vaá nùuna le búure na ó o Abarahaamu hĩa yà a Hamōore zàwa cón.

¹⁷ «Bìo ho pãahũ na le Dónbeenĩ ko à le tíí bío le hĩa dó mí jii nōn o Abarahaamu yi jii wà buéé sùará, á bũn wa nĩpomu boo, á wee dé wán ho Ezipite yi. ¹⁸ Bũn món ó o béε búí na yí zũna a Zozεεfu á kará ho Ezipite kōhũ jùhũ wán. ¹⁹ O khà wa nĩpomu, á beéra wàn bùaawa lò, á kíkáa ba yi le ba pí mí zàwa kúia à ba hí. ²⁰ Lé bũn pãahũ ó o *Mōyĩize ton yi. O hĩa léé kúnkúza na se, na bío sí le Dónbeenĩ yi. Pĩna bío tĩn ká a wi mín zii á bàn nu wee yèení. ²¹ Ba día a yí máa loń yi, ó o béε hĩnló lé yĩa lá a buan á hōn lè mí kùrú za bío. ²² Lé o béε zii á ba kenía o Mōyĩize yi lè ho Ezipitesa bío na ba zũ búenbúen, ó o wó a nùpue na pànká wi mí bíoní lè mí wárá yi.

²³ «Bìo ó o Mōyĩize lúlúio yú ho búará-jun, ó o kará lon mí yi, ó o hĩnōn le mí vaá loń mín zàwa na lé o *Isirayεele nĩpomu. ²⁴ O o vaá mōn o Ezipite nĩi búí ò o wee ha bàn za nĩ-kení, ó o tà mín za na ba wee ha jii, ò o bó a Ezipite nĩi. ²⁵ O lá wee leéka le o Isirayεele nĩpomu na lé bàn zàwa á à zũn le le Dónbeenĩ le mí ì dín orén wán à lénnáa ba júná, yaa ba yí zũna mu. ²⁶ Mu tá na léé tōn, ó o Mōyĩize fò mín lè mín síi nùpua nùwá jun ká ba wee fi. O o le mí ì yanka ba, ó o bía bío ká: «Wàn zàwa, minén na lé lè dà-kení á bínia wee fi mín yi le?» ²⁷ A yĩa dà mí ninza na so á lío o Mōyĩize ò o bía nōn wo yi: «Lé o yén bàrá fo wa jùhũ wán le ù wé cíí wēn? ²⁸ Fo wi à ù búé mi làa bío á fo hĩhũ bóráa o Ezipite nĩ bío síi le?» † ²⁹ Bío ó o Mōyĩize já hōn bíoní so, ó o lùwa á vaá kará ho Madĩa kōhũ yi. Lé bín ó o yú ba zàwa nùwá jun yi.

³⁰ «Lúlúio búará-jun bũn món, á le Dónbeenĩ wáyai tonkaro búí zéenia mítén làa wo le vĩndè-za dōhũ na wee cíí yi, ho tá henĩ yi, ho Sinayii búee nĩsání. § ³¹ Bũn bè-minii so wó a Mōyĩize coon. A bío ó o wi ò o vaa sùará mu yi à wíoka loń sese, ó o já a Nùhũso tãmu na bía làa wo: ³² «O *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu na lé mĩn bùaawa bàn Dónbeenĩ lé mi.» * O o Mōyĩize zãna, á wee zà wàwàwà, á yí wi ò o loń mu yi. ³³ O o Nùhũso wáa bía làa wo: «Tēn ù nakãa, lé bío á ho lahó na á ù wi yi léé tá na bío sã mĩ. ³⁴ Le lònbee na á ì nĩpomu wi yi ho Ezipite yi á ì mōn. I já ba wéε sã, á ì lion wà líi kání ba. Wáa buen. I ì tonka fo ho *Ezipite yi.» †

³⁵ «O Mōyĩize nĩ-kení mu na ó o *Isirayεele nĩpomu fù pã bío le lé o yén dó a le o wé mí jùhũso lè mí cíí fi, † wón lé yĩa le Dónbeenĩ tonkaa ò o wé o jùhũso làa yĩa wee lén hã júná. Le wó mu ho wáyai tonkaro pànká yi, yĩa hĩa zéenia mítén là a Mōyĩize le vĩndè-za na wee cíí yi. ³⁶ O Mōyĩize lé yĩa léra a Isirayεele nĩpomu ho *Ezipite yi. O wó mu yéréké bíowa na wee zéeni le Dónbeenĩ pànká ho kōhũ yi, lè ho muhũ na ba wee ve làa muhũ na mùia yi, lè ho tá henĩ yi hã lúlúio búará-jun pãahũ. ³⁷ Lé o Mōyĩize mu lé yĩa pá bía bío ká nōn o Isirayεele nĩpomu yi: «Le Dónbeenĩ á à lén o jii-cúa fεero búí mĩn zàwa tãahũ

† 7:9 Mi loń Bío jùhũ búeeníi vūahũ (Genèse) 37–50 ‡ 7:28 Mi loń Léró vūahũ (Exode) 2.14 § 7:30 Mi loń Léró vūahũ (Exode) 3.2 * 7:32 Mi loń Léró vūahũ (Exode) 3.6 † 7:34 Mi loń Léró vūahũ (Exode) 3.7, 8, 10 ‡ 7:35 Mi loń Léró vūahũ (Exode) 2.14

na ka lè ì bïo síi á à tonka mi cón. § 38 Bïo mu nïpomu hïa kúaa mín wán ho tá henï yi, á lé orén pá hïa wee vará wán òuaawa lè le Dónbeenï wáayi tonkaro pãahũ, yïa hïa wee bïo làa wo ho Sinayii búee wán. Lé orén á le Dónbeenï bïonï na wee na le mukãní á nòn yi, ò o òuee lii na wén. 39 Ká wán òuaawa màhã yí tà ká òa à bè hã bïonï mu yi. Ba pá a bïo, á wi òa bïní va ho Ezipite yi. 40 Ba bía nòn o *Aaron yi: «Cà hã wònna búii na wén na à dí wa yahó, lé bïo á wa yí zū bïo wó a Mòyiize mu na léra wén ho Ezipite yi.»* 41 A òa wãa pá a nòn-za kansí á wee wé mu hãmu na yi, á dú ho sòn-beenï bïo òarén mítén dàrna wó bïo yi. 42 Ká le Dónbeenï màhã bïnía òa món, á día òa á òa wee òuaaní ho wáayi bïowa, làa bïo mu túararãa òa òi-cúa fèerowà vūahũ yi:

«Isirayeele nïpomu,

hã lúlúio búarã-òun na mi wó ho tá henï yi,

á òa bà-kùio na mi fūaana lè mu hãmu na mi wó,

lé ìnén á mi so wó mu nòn yi le?

43 Bùee. Mu lé mi Mòlooki wãahũ bùkú za

lè mi Erefã† wãahũ mànàayiire á mi òuan,

hón na á mi wó mítén á wee òuaaní,

lé búñ nòn á ì sèraa mia á à dàraa ho *Babiloona wán.» †

44 «Hã pònsòni bùkú na hïa wi wán òuaawa cón ho tá henï yi lé hón á hã penminí na le Dónbeenï làndá túara wán wi yi. Lé hón pònsòni bùkú so hïa wee zéeni le le Dónbeenï wi òa tãhũ. O *Mòyiize hïa wó ho làa bïo le Dónbeenï zéeni le o wé làa ho. Le hïa le o wé ho làa hïa ó o mòn bïo síi. 45 Búñ món á hã pònsòni bùkú mu á wán òuaawa lè mí mènmanía na sã mín á mún òuan. Pãahũ na le Dónbeenï òon hã kãna nùpua á fó táwá nòn òa yi ká a Zozue dú òa yahó ká lé horén òa òuan. A ho òèn wi bïñ fúuu fúaa o *Daviide pãahũ. 46 O Daviide bïo hïa wó sína le Dónbeenï yi, ó o flora le níi le cón, à sorãa ho lahó búii à na a *Zakoobu òan Dónbeenï yi. 47 Ká a *Salomòn lé yïa màhã son le zii mu nòn le Dónbeenï yi. 48 Èe ká le Dónbeenï na dà mu bïo búenbúen wán màhã yí máa zo zoo kèeni òa nùpua zì-sonia yi làa bïo ó o òi-cúa fèero bíarãa mu.

49 Ho wáayi lé ì béeni kanmúini,

ká ho tá lé ì zení bèeni.

Lé le zii yén síi á mi dà à so á à na mi.

Lé ho lahó yén á ì dà a kèeni yi?

50 Búñ bïowa so búenbúen so yínòí mi wó mu ìten le? §

51 «Búii! Isirayeelesa, mi yiwa tunka dà, mi yí máa tà hén mi sía lè mi òikónna le Dónbeenï veró yi. Minén lè mìn òuaawa léé dà-kéni. 52 Lé o òi-cúa fèero yén á mìn òuaawa mu á yí beéra lò? Bïa buera yïa mí dòn na wee wé le Dónbeenï síi bïo òuenlò bïo, bán à mìn òuaawa òó. Bïo ká wán, lé orén òi-kéni mu á minén lò món á mún òó. 53 Minén na le Dónbeenï wáayi tonkarowà dó ho làndá níi yi, lé minén mítén yí bò ho làndá mu bè-bïonii yi.»

O Etiëna búeró bïo

54 Bïo ho làndá túia fèerowà òa hã bïonï mu á òa sía ka le hã à fáa o Etiëna bïo yi lè le sí-cíilè. 55 Ká arén wón sú lè le Dónbeenï Háciri, ó o hóonia mí yahó á lora ho wáayi, ó o mòn le Dónbeenï cùkú là a Yeesu ò o wi le Dónbeenï nín-tiáni, 56 ó o bía: «Mi tántá mi òikónna, ho wáayi òii héra, á ì mòn o *Nùpue Za ká a òin le Dónbeenï nín-tiáni.» 57 A òa wee wãama pónpón à òa tun mí òikónna. 58 Búñ món á òa búenbúen dèeni kúaa a wán á wïira lórãa ho donkiahũ á léé wee lèeka lè hã huua á à búe. Bïa wee wé mu á tenkaa mí sía bàrà a yàronza búii na òa le Soole tá le o pa yi. 59 Bïo òa wee lèeka a Etiëna

§ 7:37 Mi loñ Làndá zéeniló vūahũ (Deutéronome) 18.15 * 7:40 Mi loñ Léró vūahũ (Exode) 32.1, 23 † 7:43 Mòlooki: Lé ho Kanan kãhũ hàáni nùpua wãahũ na òa fù wee hã. Erefã: Lé le mànàayiire búii na ho Ezipitesa fù pá síi, á wó lè mí wãahũ à wee hã. † 7:43 Mi loñ Amòosi vūahũ 5.25-27 § 7:50 Mi loñ Ezayii vūahũ 66.1-2

lè hã huua, ó o wee fio kà síi: «Núhũso Yeesu, tà fé 1 mànákã.» ⁶⁰ Bũn mɔn ó o ló lion mí nɔnkɔjúná wán, ò o wãamaa pɔnpɔn: «Núhũso, yí bè mu bè-kohó na kà 6a wán.» Bĩo ó o bía hɔn bioní so vó, ó o hũrun. **8**

¹ O Etiɛna búeró ó o Soole tà.

O Soole wee beé bĩa tà a Krista bĩo lò

Mu nɔnzɔn mí bæere, á bĩa tà a *Krista bĩo na ho Zeruzalɛmu yi, á 6a búakáa wee beé lò làa sòobɛɛ. Ba tonkarowà níi ló, ká bĩa ká búenbúen saawaa zon ho *Zudee là ho *Samarĩi kãna yi. ² Ba nùpua búii na wee bè le Dónbeenĩ yi sese lé bĩa lá a Etiɛna vaá nùuna, á 6a wá wá a bĩo yi. ³ O Soole wón 6èn lé bĩa tà a Krista bĩo jũhũ búeró ó o hĩnɔn can mí kuio bĩo yi. O wee héɛ wĩika 6a báawa là 6a hãawa hã zĩnĩ yi, á 6ua vaa kúee ho kásó yi.

O Filiipu wee bue le bĩn-tente ho Samarĩi yi

⁴ Bĩa saawaa wà bán tò hã kãna yi, á wee bue le bĩn-tente. ⁵ O Filiipu wà van ho Samarĩi kɔhũ ló-beenĩ yi, á vaá wee bue o Krista bĩo à na ho nùpua yi. ⁶ Bĩo 6a zãamãa jã bĩo ó o Filiipu wee bĩo, á mún mɔn mu yéréké biowa na wee zéeni le Dónbeenĩ pánkã na ó o wee wé, á 6a wĩokaa wee tántá mí jikɔnna sese bĩo ó o wee bĩo yi. ⁷ Ba nùpua cèrèɛ na 6a cĩnáwa wi yi, á 6a wee fáara lé yi ká 6a à wãamaka pɔnpɔn. A 6a mùamúawà là 6a lónĩ cèrèɛ mún wee wa. ⁸ A mu wó sí-we-beenĩ ho lóhó mu yi.

⁹ Nii búii na 6a le Simɔn à hĩa wi ho lóhó mu yi, á wó mí níi símú bĩn míana. Ho Samarĩi nùpua búenbúen wee wé coon bĩo ó o wee wé bĩo yi. O lá wee wé mítén lòn nùpue na bĩo jũhũ wi. ¹⁰ Ba nùpua búenbúen hĩa wee jí a cɔn sese, á lá 6a háyúwá yi à yòo búe 6a nĩ-kĩa yi. Ba wee bío: «O nii na kà á le Dónbeenĩ pánkã na 6a wee ve làa pánkã beenĩ á wi cɔn.» ¹¹ Bĩo nɔn 6a wee dĩn jínãa o cɔn sese kà síi, lé bĩo ó o wee wé 6a coon là mí níi símú biowa mu míana. ¹² Ká bĩo 6a yèrèmãa dó mí sĩa le bĩn-tente na ó o Filiipu buera nɔn 6a yi le *Dónbeenĩ béeni là a Yeesu *Krista bĩo yi, á 6a báawa là 6a hãawa á 6a bátízera. ¹³ O Simɔn mí bæere mún dó mí síi le yi, á 6a bátízera a. Bũn jii wán, ó o wãa yí mãa tà lé o Filiipu mɔn. Mu yéréké biowa na wee zéeni le Dónbeenĩ pánkã na ó o wee mi, ó o wee wé coon bĩo yi.

¹⁴ Bĩo 6a tonkarowà na ho Zeruzalɛmu yi jã le ho Samariisa búii tà le Dónbeenĩ bionĩ bĩo, á 6a tonkaa o Piere là a Zãn 6a cɔn. ¹⁵ Bĩo 6a vaá dɔn á 6a flora nɔn 6a nĩ-kenĩnia nĩ-fla yi bèra a na à 6a yí le Dónbeenĩ Hácírĩ. ¹⁶ Le Dónbeenĩ Hácírĩ mu lá dĩn yí lion 6arén búii wán: Ba bátízera 6a o Núhũso Yeesu yèni yi mí dòn. ¹⁷ O o Piere là a Zãn wãa bò mí níni 6a wán á 6a yú le Dónbeenĩ Hácírĩ. ¹⁸ Bĩo ó o Simɔn mɔn à bĩa dó mí sĩa o Krista yi yú le Dónbeenĩ Hácírĩ pãahũ na á 6a tonkarowà bò mí níni 6a wán yi, ¹⁹ ó o bía nɔn o Piere là a Zãn yi: «Mí fé le wárĩ à mi na ho dànló mu 6àn síi miĩ, bèra a na ká 1 wé bò 1 níi nùpue wán à wón yí le Dónbeenĩ Hácírĩ.» ²⁰ O o Piere bía nɔn wo yi: «Le ùnén là ù wárĩ búenbúen páani cĩ, lé bĩo fo wee leéka le le Dónbeenĩ bè-hãniĩ á dà a yà. ²¹ Mu bĩo mu á ù níi yí túee yi, á fo mún yí ko làa bũn, lé bĩo á le Dónbeenĩ cɔn á fo yínɔn húaarà. ²² Bĩo wi ù síi yi yínɔn bĩo na se. Cén día mu à ù fio o Núhũso yi ká mu dà a wé, ò o sɛn día na foñ hã yile-kora na wi foñ bĩo yi. ²³ I mɔn à mu koomu zon fo dàkhĩna ù yí dà mãa fé úten mu bè-kora níi yi.» ²⁴ O o Simɔn wãa bía nɔn o Piere là a Zãn yi: «Mínén miten fio o Núhũso yi à na miĩ, bèra a na à bĩo mi bía ká búii yí yí mi.» ²⁵ O Piere là a Zãn wee zéeni bĩo 6a zũ a Núhũso dání yi là 6a nùpua, á wee bue o bionĩ. Bũn mɔn á 6a bĩnĩa jɔn ho Zeruzalɛmu, á wee bue le bĩn-tente ho Samarĩi lórã cèrèɛ yi ká 6a wà.

O Filiipu buera le bĩn-tente nɔn o Etiopii nĩi yi

²⁶ Mu pãahũ ó o Núhũso wãayi tonkaro búii bía nɔn o Filiipu yi: «Hĩnĩ dé ù yahó là le wii hɛnii 6àn nín-káahó. Lá ho wõhũ na ló ho Zeruzalɛmu yi á lion ho Kazaa, ho bèrowà

yí boo lònbio.» ²⁷ O o Filiipu dèenía hínən wà. Ho wǎhǔ na ó o lá, á Etiopii nǐi búii bò. O lé ho Etiopii kǎhǔ bée hǎa Kandaasi ton-sá beenǐ na wi o nǎfòrò jǔhǔ wán. O búara ho Zeruzalεmu buée búaanía le Dónbeenǐ ²⁸ á bǐnía wee 6o. Le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fεero *Ezayii vǔahǔ lé hǐa ó o kará mí wòtóró yi wee kàrán. ²⁹ A le Dónbeenǐ Hácírí bía nən o Filiipu yi: «Bánbá vaa búe ho wòtóró na kà yi à bǐ ho lén.» ³⁰ O o Filiipu lùwa vaá 6ó ho yi, á jǎ ò o Etiopii nǐi wee kàrán o jǐ-cúa fεero Ezayii vǔahǔ, ó o tùara a yi: «Bìo fo wee kàrán kà á fo zǔ kúará le?» ³¹ O o nǐi bía: «ǐ ì wé kaka á à zǔnǎa mu ká a búii yí zéenía mu làa mi.» O o wǎa le o Filiipu buée yòo kεení mí nǐsǎní. ³² Ho vǔahǔ bǐo na ó o nǐi wee kàrán lé bǐo kà:

O bǐo bonmín là a pio
na 6a 6uan wà vaá 6úe,
O bǐo bonmín là a pioza
na 6a wee khè vará,
ká a đǐn cèkè yí máa wá.

³³ Ba zǐira a jǔhǔ,
yǐa dà a fε ho tǔiá o jǐi á yí ló.
Ba vǐnía o mukǎnǐ ho tá wán,
á lé o yén á à dàń nǐ bío
6a zàwa bǐo á a kée wo yi?*

³⁴ O o Etiopii nǐi tùara a Filiipu yi: «Lée wée ó o jǐ-cúa fεero mu wee bío bǐo kà? Lé orén mítén bǐo ó o wee bío lée tàá lée nǐ-veere?» ³⁵ O o Filiipu wǎa đǐn ho vǔahǔ bǐo na ó o nǐi kàráanna wán á láráa le biónǐ, ò o buera a Yeesu *Krista bǐn-tente nən wo yi.

³⁶ Bǐo 6a wi ho wǎhǔ wán wà, cúa-yen à 6a vaá dǎn ho saahó búii na mu jumu wi yi. O o Etiopii nǐi bía: «Lé mu jumu na. Bǐo á à hè mi á ì máa bátízé lé mu yén.» ³⁷ [O o Filiipu bía nən wo yi: «Ká fo tà a Krista bǐo lè ù sǐi búenbúen á fo dà à bátízé.» O o nǐi bía nən wo yi: «Ūuu, ì tà le o Yeesu Krista lé le Dónbeenǐ Za.»] ³⁸ O o dèenía le 6a đǐnǐ ho wòtóró. O orén là a Filiipu lion líi zon mu jumu yi, á wón bátízera a. ³⁹ Bǐo 6a ló mu jumu yi, á le Dónbeenǐ Hácírí lá a Filiipu wàráa, ó o Etiopii nǐi yí bǐnía yí mən wo. O o wǎa lá mí wǎhǔ wà ká a sǐi wan làa sòobée. ⁴⁰ O Filiipu le mí ì loń ò o wi ho Azote lóhó yi. Lé bǐn ó o đǐn yi á wee hée bue le bǐn-tente hǎ lórá búenbúen na ó o wee kǎa yi, fúaa bǐo ó o vaá dǎn ho *Sezaaree.

9

Bǐo wó a Soole yi ho Damaasi wǎhǔ wán

¹ Hón pǎahǔ so yi à bǐo ó o Soole pá can mí kuio bǐo yi, lé bǐa tà a *Krista bǐo lò beéró lè 6a búeró. O o wà van 6a yankarowà jǔhǔso cǎn, ² á wón na ho vǔahǔ wo yi, ò o 6ua varáa ho Damaasi lóhó yi, à vaa zéení lè 6a *zúifùwa kàránló zǐnǐ júnása. Hón vǔahǔ so lé hǐa á à zéení le ká a yú 6a báawa lè 6a hǎawa na bò a Krista wǎhǔ, ò o wiika 6a 6ua varáa ho Zeruzalεmu. ³ Bǐo ó o lá ho Damaasi wǎhǔ á wà vaá sùará ho yi, yǐo buée tǐ à khoomu búii ló ho wáayi líi kúará a wán. ⁴ O o ló lùwá ho tá yi, á mu tǎmu búii wee bío làa wo: «Soole, Soole. Fo wee beé ì lò kà sǐi lé we?» ⁵ O o tùara: «Núhǔso, fo lée wée?» A mu tǎmu bía nən wo yi: «ǐ lé o Yeesu na á fo wee beé lò. ⁶ Wǎa lii hǐnǐ vaa zo ho lóhó yi. Ká fo zoó dǎn, á 6a à zéení bǐo fo ko à ù wé.» ⁷ A 6a nùpua na bò là a Soole á đǐn coon yí dà máa bío. Ba wee jǐ mu tǎmu sǎ ká 6a yí mən nùpue. ⁸ O o Soole líi hínən á héra mí yǐo, ká a màhǎ yí máa mi bǐo. A 6a fù a nǐi yi á zonnáa ho Damaasi lóhó yi. ⁹ Wizoóní bǐo tǐn ká a yí máa mi. O yí máa dí, á yí máa jǔ.

¹⁰ Nǐ-kenínii búii hǐa wi ho Damaasi lóhó yi á yèni 6a le Ananiasi. O Núhǔso zéenía mítén làa wo á von wo: «Ananiasi.» O o tà: «Núhǔso, lé mi na.» ¹¹ O o Núhǔso bía nən wo yi: «Dèení lén vaa lá ho wǎhǔ na 6a le «Wǎhǔ na muina», à va a Zudaa zǐi, à vaa tùa o Taasi

* 8:33 Mi loń Ezayii vǔahǔ 53.7-8

nii na 6a le Soole bio. Bio ka wán ó o lan wee fio. ¹² A bio bui zéenia míten làa wo. O mən nii bui na 6a le Ananiasi na buée wee bè mí níní o wán, ò o yìò dàń bíní mi.» ¹³ O o Ananiasi bía: «Núhúso, nùpua cèrèé bía a nii mu bio nən mií, á mún zéenia mu bè-kora búenbúen na ó o wó lè ù nùpua na ho Zeruzaléemu yi nən mií. ¹⁴ Ba yankarowà júnása á nən ho pànká wo yi ò o buée wíikaráa bía búenbúen na wee ve ù yèni hen.» ¹⁵ Ká a Núhúso màhá bía nən wo yi: «Lén va, lé bio ó o nii mu á ì léra le o sá ì tonló. Orén lé yía á à zéení ì bio á a na há sǐ-viò lè mí bá-zàwa là a *Isirayéle nìpomu yi. ¹⁶ Le lònbee búenbúen na a yí o ìnén bio yi á ì zéení làa wo.»

¹⁷ O o Ananiasi wáa hínən wà, á vaá zon le zii yi, á zoó bò mí níní o Soole wán ò o bía nən wo yi: «Wán za Soole, o Núhúso Yeesu na zéenia míten làa fo ho wǎhú na fo lá wee buennáa wán lé wón tonkaa mi ù cǎn, à ù bíní wé mi, à ù mún sí lè le Dónbeení Hácírí.» ¹⁸ Mí lahó yi, á bio bui lòn donkuua á ló a yìò yi, á kùenkaa líí kúaará ó o wáa wee mi. O o hínən á 6a bátízera a. ¹⁹ Bún món ó o dú ó o bíní yú ho pànká.

O Soole wó a Yeesu Krista sééràso

O Soole wó há wizooní bio yèn lè 6a nǐ-kenínia na wi ho Damaasi yi. ²⁰ Mí lahó yi ó o dèenia wee zéení le Dónbeení bio 6a *zúífùwa kàránló zíní yi, á wee bue le o Yeesu lé le Dónbeení Za. ²¹ Bía búenbúen na jà a bióní á mu vǎ, á 6a wee bío: «Bía wee ve o Yeesu yèni ho Zeruzaléemu yi ó o nii na ká so hía yí máa beé lò lè mí sòobéé le? A yínǎí 6arén ó o so ló bio yí 6uara á wà buée wíika hen á vaá na 6a yankarowà júnása yi le?» ²² Ká a Soole yàá wíokaa wee zéení le Dónbeení bio lè mí pànká féé. Bio ó o wáa wee zéení mu wéréwéré le o Yeesu lé o *Krista, á 6a zúífùwa na ho Damaasi yi wáa yí zū bio 6a à bío á à na a yi.

²³ Wizooní bio yèn bún món, á 6a zúífùwa wáania tò à 6a le mí ì 6úe o Soole. ²⁴ Ká a bui màhá jà a zeñ wán. Ho lóhó zūapíní á 6a wee pa yi le wisoni lè ho tǐnàahú à dàń yíràa wo 6úe. ²⁵ Hón pǎahú so yi ó o Soole nǐ-kenínia fó a ho tǐnàahú á dó ho lío-beení yi, á léé liíní lè ho dándá na 6a son kòonia ho lóhó yi món.

²⁶ O Soole wà vaá dǎn ho Zeruzaléemu, ó o wi ò o zo 6a nǐ-kenínia tǐahú, ká 6a búenbúen màhá zǎna a lé bio 6a yí láa mu yi le o léé nǐ-keníni binbirí. ²⁷ O o Baanabaasi lé yía wáa fó a á dú yahó á vannáa 6a tonkarowà cǎn, á vaá lá bio ó o Soole mǎnnáa o Núhúso ho wǎhú wán làa bio á wón bíaràa làa wo á féera nən 6a yi. O mún féera bio ó o Soole poní séraráa á zéenia lè le Dónbeení bio o Yeesu yèni yi ho Damaasi yi á nən 6a yi. ²⁸ A lá hón pǎahú so yi ó o Soole wáa wi làa ba, á wee bue le Dónbeení bióní à tè ho Zeruzaléemu yi yòo lé ká a poní séra. ²⁹ O mún wee bío lè 6a zúífùwa na wee bío mu kerékimu, á wee wáaní làa ba. Ká bán màhá wee cà bio 6a à yíràa wo ò 6úe. ³⁰ Bio á bía tà a Krista bio zūna mu, á 6a lèenia o Soole vannáa ho *Sezaaree, á día a bín ó o nən ho Taasi.

³¹ Mu pǎahú á bía tà a Krista bio wi ho h́erà yi ho *Zudee, lè ho Kalilee, lè ho *Samaríi kána yi. Ba pànká wee dé wán, á wee 6ua míten là a Núhúso kǎnbii, á le Dónbeení Hácírí wee dé mí níi 6a yi á 6a wee jin.

O Piere wéera a Ené

³² O Piere hínən tò ho kǎhú búenbúen yi. Wizonle bui ó o wà van bía tà a *Krista bio yi cǎn ho Lidaa lóhó yi. ³³ O vaá yú nii bui bín na yèni 6a le Ené. O lé o mùamúa, á wi le dǎmu dèé yi yú há lúlúio bio h́tǐn. ³⁴ O o Piere bía nən wo yi: «Ené, o Yeesu Krista wee wéé fo. H́ní h́oní ù dǎmu dèé.» O o Ené dèenia líí hínən. ³⁵ Ho Lidaa lóhó lè há lórá na wi ho Saarən kǎhú tá pèerú yi nùpua búenbúen mən wo, á 6a tà nən míten o Núhúso yi.

O Piere vèenia o Tabita

³⁶ Háa bui na tà a Krista bio na yèni 6a le Tabita á h́a wi ho Zopee lóhó yi. Le yèni mu lè mu kerékimu á 6a le Dookaasi. Mu kúará le «há-woní.» O h́a wee wé mu bè-tentewá féé, á wee séení 6a nǐ-khenia. ³⁷ Mu pǎahú ò o tò mu wámú á húrun. Bio 6a súenia wo vó, á 6a yòò bàrá a ho nónwíohú yi. ³⁸ Ho Lidaa lè ho Zopee sùaràa mín yi. Bio 6a

nǐ-kenínia já ò o Piere wi ho Lidaa yi, á 6a léra 6a nùpua nùwã jun tonkaa á bía bǐo kà nǎn yi: «Wa wee fio fo, bánbá à ù buen wa cǎn fùafù.»³⁹ A 6a vaá bía mu nǎn wo yi, ó o dènia hǐnǎn bò làa ba. Bǐo ó o bueé dǎn, á 6a fó a yòoraráa ho nónwíohú na ó o nǐ-hío wi yi. A 6a maháawa búenbúen wee vá buee búe o yi ká 6a à wá. Hã sǐ-zǐnia na ó o Dookaasi mu bã ká a ðǐn yí húrun á 6a wee lá zéeni làa wo.⁴⁰ O o Piere le 6a búenbúen lé, ò o líí fǎrá mí nǎnkójuná wán, ò o flora. Bǐn mǎn ó o yèrémáa sánsáa o nǐ-hío ò o bía: «Tabita, lii hǐní.» O o héra mí yǐo. Bǐo ó o mǎn o Piere, ó o lii hǐnǎn yòó kará.⁴¹ O o Piere buan o nǐ yi, á séenia wo ó o líí hǐnǎn yòó ðǐn. Bǐn mǎn ó o von bǐa tà a Krista bǐo, lè 6a maháawa, á bueé zéenia wo làa ba ká a yǐo wi lua.

⁴² Ho Zopee nùpua búenbúen já mu, á 6a cèrèè tà a Núhúso bǐo. ⁴³ Bǐn mǎn ó o Piere dá cǎakaa ho Zopee yi o sǎn-fi búí na yèni 6a le Simǎn cǎn.

10

O Piere veró bía yǐnǎn 6a zúifùwa cǎn

¹ Nǐi búí hǐa wi ho *Sezaaree lóhó yi á yèni 6a le Koronεeye. O hǐa lé ho Oroomu dásíwá ku-beenǐ búí kuure núhúso, ðǐo 6a wee ve làa Italií dásíwá kuure. ² O nùpue mu hǐa wee bè le Dónbeenǐ làndá yi sese, orén lè mí zǐi nùpua búenbúen wee kǎnbi le Dónbeenǐ. Ba *zúifùwa nǐ-khenia ó o hǐa wee séeni lè mí sòobéè, á wee fio le Dónbeenǐ yí máa khi. ³ Wizonle búí wi-háarè yi, á bǐo búí zéenia mítén làa wo. O mǎn le Dónbeenǐ wáayi tonkaro wéréwéré ò o bueé zoó wee bío làa wo: «Koronεeye.» ⁴ O o yòó lora wo yi lè le zǎní ò o bía: «Núhúso, mu wan le?» A ho wáayi tonkaro bía: «Le Dónbeenǐ tà já ù floró, á mún mǎn le séeni na fo wee wé na 6a nǐ-khenia yi, á le leékaa ù bǐo. ⁵ Awa, wǎa tonka 6a nùpua bǐo kà wán le 6a va ho Zopee lóhó à vaa fé o nǐi búí na 6a le Simǎn buennáa, yǐa 6a mún wee ve le Piere. ⁶ O làara a nǐi búí na wee fi há sǎnna wán. O yèni 6a le Simǎn, á zǐi wi mu yámú numu nǐi.»

⁷ Bǐo ho wáayi tonkaro na bía làa wo wà, ó o Koronεeye von mí ton-sáwá nùwã jun lè mí dásíwá nǐ-kéní na sá a cǎn míana á wa le Dónbeenǐ, ⁸ á bía bǐo wó búenbúen nǎn 6a yi, ò o tonkaa 6a le 6a va ho Zopee.

⁹ A 6a wà. Ho tá tǎn yú 6a ká 6a pá wi ho wǎhú wán. Le wii á a bío le mí yòó fǎrá à ðǐn, à 6a sùaráa ho Zopee. Lé hón pǎahú so yi ó o Piere yòora le zǐi lòho á wà yòó wé mí floró. ¹⁰ Bǐo ó o yòó wi bǐn, á le hǐni dà a, ó o le mí ì dí. Bǐo 6a lan wee sǐ ho ðǐnló, á bǐo búí bueé zéenia mítén làa wo. ¹¹ O mǎn ho wáayi à ho héra. A dèè búí lòn pǎnsò-beenǐ á 6a buan ji-kǎa bǐo náa yi, á yòó ló wee lii, á wà líí búe ho tá yi. ¹² Le dèè mu yi á nǎnuwà làa náa náa sowa, làa bǐa wee várá mí píora wán, lè 6a jǐnzàwa lè mí síwá búenbúen wi yi. ¹³ A tǎmu búí bía nǎn wo yi: «Piere, lii hǐní búe 6a à là.» ¹⁴ O o Piere bía: «Ébé, Núhúso, í máa wé mu. ðǐnló na ù hò yi, làa hǐa tun á ì ðǐn yí dú yí mǎn hùúu.» ¹⁵ A mu tǎmu bǐnǐa sǎ já á bía nǎn wo yi: «Bǐo na le Dónbeenǐ le mu wee ce vó à ùnén yí wé làa bǐo na tun.» ¹⁶ Mu wó làa bǐn á dǎn há zen cúa-ðǐn. Bǐn mǎn á le dèè mu dènia buan yòora ho wáayi.

¹⁷ O o Piere wǎa wee tùa mítén yi lè mu bǐo na ó o mǎn bàn kúará. Hón pǎahú so yi, ò o Koronεeye nùpua na ó o tonkaa le 6a buen o Simǎn zǐi á tùakaa bueé dǎn le bàn zǔajǐi. ¹⁸ A 6a von à 6a tùara: «Lé hen kà ó o Simǎn na 6a le Piere á làara yi le?» ¹⁹ Bǐo ó o Piere pá lan wee le mí yi mí bè-minii bàn kúará wán, à bǐn le Dónbeenǐ Hácírí wee bío làa wo: «Loń, 6a nùpua nùwã ðǐn wi hen á wee cà fo. ²⁰ Yí titika bǐo, hǐní lii bè làa ba, ìnén lé yǐa tonkaa 6a.» ²¹ O o Piere wǎa hǐnǎn lion 6a nùpua mu cǎn, á líí bía nǎn 6a yi: «Yǐa mi wee cà lé ìnén í beere, léé webio nǎn mi buararáa hen?» ²² A 6a bía: «Ba dásíwá núhúso búí na 6a le Koronεeye lé yǐa tonkaa wen ù cǎn. O léé nǐ-tente á wee kǎnbi le Dónbeenǐ, á 6a *zúifùwa búenbúen wee wíoka a yèni. Le Dónbeenǐ wáayi tonkaro búí bía nǎn wo yi le

o bío le 6a 6uee ve fo 6uennáa mí cón, ò o jí bío fo ò bío á à na a yi.» ²³ O o Piere fó 6a, á 6a zoó cãana làa wo.

Bíio wó a Koronεeye zii

Mu tá na lée tãn, ó o Piere làa ba páania lá ho wãhũ, á bĩa tà a *Krista yi nùwã yɛn búii ló ho Zopee yi á lènia 6a. ²⁴ Ba vará cãana á tá lée tãn vaá dõnnáa ho Sezaaree. Bũn ñ wé ò o Koronεeye, lè mín zii nùpua, lè mín bõnlowà binbirí na ó o von á kará pan wo bĩn. ²⁵ Pãahũ na ó o Piere wà 6ueé zo yi, ó o Koronεeye hĩnɔn sã a yahó, á vaá líi búrá a tá, ò o tɛnia wo yi lè le kõnbii. ²⁶ Ká a Piere màhá fù a yi á hõnia ò o bía nɔn wo yi: «Lii hĩní, ĩnén mún lé o nùpue lè ù bío síi.» ²⁷ Bũn món ó o pá lan wee bío làa wo á vaá zonnáa le zii yi, á zoó yú 6a nùpua cèrèè ká 6a kúaa mín wán, ²⁸ ó o bía nɔn 6a yi: «Mi zũ le 6a zúifùwa cón, á ho va ho síi veere nùpue cón, tàá à páani kɛni làa wo lée bío na yí ko à mu wé, ká le Dónbeenĩ màhá zéenia mu nɔn mi le ĩ yí ko à ĩ lá nùpue woon lòn ñ-tinii na á nùpue yí ko ò o wé va cón. ²⁹ Lé bũn nɔn á ĩ yí pá mi veró à ĩ dɛnia 6uara. Awa, á mi wãa zéeni ĩ veró nũhũ.»

³⁰ O o Koronεeye bía: «Mu wizooní tĩn lée zuia, ho pãahũ dà-kéni kéni na kà yi, le wi-háarè, á ĩ wee fio ĩ zii. Yio 6ueé tĩ à nùpue búii na dà-zĩnii wee juũka á dĩn ĩ yahó, ³¹ ò o bía: «Le Dónbeenĩ tà ná ù floró, á mún mɔn le séeni na fo wee wé à na 6a ñ-khenia yi, á le leékaa ù bío. ³² Wãa tonka 6a nùpua ho Zopee yi le 6a vaa bío le o Simɔn na 6a le Piere à 6uen. O làara a Simɔn wán, yĩa wee fi hã sõnna, na zii wi mu yámú numu jii.» ³³ A ĩ dɛnia tonkaa 6a nùpua le 6a vaa ve fo, á fo tà 6uara bũn se. Hã laà na kà wán, á wa búenbúen wi le Dónbeenĩ yahó hen à jínáa bío búenbúen na ó o Nũhũso dó ù jii yi le ù bío.»

³⁴ O o Piere wãa lá le bíoni á bía: «Bíio kà wán á ĩ wãa zũ kénkén le le Dónbeenĩ yí máa hueeka 6a nùpua mín yi. ³⁵ Nùpue lée nùpue, ò o lé kõhũ lée kõhũ yi, ká a wee kõnbi le, á wee wé le síi bío, se wón bío sí le yi. ³⁶ Mi zũ bío le Dónbeenĩ bía nɔn o *Isirayεele ñipomu yi ká le nɔn ho héerà bĩn-tente 6a yi, dño ó o Yeesu *Krista 6uararãa, wón na lé 6a nùpua búenbúen Nũhũso. ³⁷ Bíio ó o Zãn bía le Dónbeenĩ bío lè 6a nùpua á bátizera 6a, á bío búakáa wó ho Kalilee yi, à lá bío wó ho Zudee yi búenbúen á mi mún zũ. ³⁸ Mi mɔn bío le Dónbeenĩ liinánáa mí Háciri pánká o Nazarεete ñii Yeesu wán. Mi mún zũ bío ó o Yeesu mu vararãa ho kõhũ yi, á wee wé mu bè-tente ká a wéé bĩa ó o *Satãni pánká wi wán búenbúen, lé bío le Dónbeenĩ hĩa wi làa wo. ³⁹ Bíio búenbúen na ó o wó 6a zúifùwa kõhũ lè ho Zeruzalεemu yi á wa mɔn, á lé mu seérãsa. Ba búaa wo ho *kùrùwá wán ó o húrún. ⁴⁰ Ká le Dónbeenĩ màhá vènia wo mu wizooní tĩn ñii zoñ á 6a nùpua mɔn. ⁴¹ Mu yínɔñ 6a nùpua búenbúen mɔn wo. Warén na lé fèra hueekaa wó lè 6a seérãsa lé warén mɔn wo. Bíio le Dónbeenĩ vènia wo mónðén, á warén làa wo páania dú á jun. ⁴² O henia mu nɔn wen le wa zéeni le Dónbeenĩ bío, á mún bue na 6a nùpua yi le orén lé yĩa le Dónbeenĩ bàrá ò o cíi 6a yèn-vèniãsa lè 6a ñ-hía. ⁴³ Le *Dónbeenĩ jii-cúa fεerowà búenbúen bía a bío, le nùpue lée nùpue na dó mí síi o yi, ó o ò yí mu bè-kora séndiaró o yèni pánká yi.»

⁴⁴ Pãahũ na ó o Piere lan wee bío yi, á le Dónbeenĩ Háciri lion bĩa wee jí a bíoni wán. ⁴⁵ Bĩa tà a *Krista bío na lé 6a *zúifùwa binbirí na bò là a Piere 6uararãa á wó coon dàkhĩna le Dónbeenĩ Háciri na le nɔn á le bera fò bĩa yínɔñ 6a zúifùwa bío yi. ⁴⁶ Lé bío 6a wee jí à 6a wee bío hã síi-viò bíoni na 6a yí zũ, á wee khòni le Dónbeenĩ le bè-beera na le wó bío yi. O o Piere bía: ⁴⁷ «Ba nùpua na ká á 6a dà à hè le 6a yí bátizé 6a lè mu numu, ká 6a jɔñ yú le Dónbeenĩ Háciri lè wa bío síi le?» ⁴⁸ O o nɔn le jii le 6a bátizé 6a o Yeesu Krista yèni yi. Bũn món á 6a flora a Piere le o wé hã wizooní bío yɛn làa mí.

11

O Piere fεera bío wó a Koronεeye zii

¹ Ba tonkarowà làa bĩa tà a *Krista bïo na wi ho *Zudee yi á ɲá le bĩa yínɔ́n ɓa *zúifùwa á mún tà le Dónbeení bïo. ² Bïo ó o Piere bíníá van ho Zeruzalɛmu, á bĩa tà a Krista bïo na le ɓa zúifùwa binbirí á wee zá làa wo: ³ «Lée webio nɔn á fo vannáa bĩa yínɔ́n ɓa zúifùwa cón á páanía dú làa ba?» ⁴ O o Piere wáa líí lá bïo mu wóráa le mí dà-kéní kéní búenbúen á fɛera nɔn ɓa yi kà síi: ⁵ «Mu wee wé ká í wi ho Zopee lóhó yi á wee wé í floró. Yïo ɓueé tí à bïo ɓúí zéenia míten làa mi. Mu lée dèe ɓúí lòn pɔnsò-beení á ɓa ɓuan ɲi-káa bïo náa yi, na yòó ló ho wáayi á ɓueé líí ɓó mií. ⁶ A í lora le yi sese, á mɔn ɓa naɲuwà làa náa náa sowa, bĩa ho lóhó yi làa bĩa há mana yi, làa bĩa wee várá mí píorà wán, le ɓa ɲínzàwa. ⁷ A í ɲá tãmu ɓúí sã na wee bïo làa mi: «Piere, líi híni ɓúe ɓa à là.» ⁸ Ká í màhá bía: «Ebé, Núhúso, í máa wé mu. Dínló na ũ hò yi, làa hĩa tun á í dín yí dú yí mɔn hùúu.» ⁹ A mu tãmu tɪn pá bíníá sã ɲá á bía nɔn mií: «Bïo na le Dónbeení le mu wee ce vó ũnén yí wé làa bïo na tun.» ¹⁰ Mu wó làa bún á dɔn há zen cúa-tɪn. Bún mɔn á le dèe mu dèenia bíníá ɓuan yòora ho wáayi. ¹¹ Hón pãahú dà-kéní so yi, à bún ɓa nùpua nùwã tɪn ɓúí na ɓa tonkaa á ló ho *Sezaaree yi á ɓueé dɔn le zii na á í wi yi. ¹² A le Dónbeení Hácírí bía le í yí titika, le í híni bè làa ba. Wán zàwa nùwã hèzɪn na bò làa mi ɓuara hen, le bán lènia mi vannáa ho Sezaaree, á wa vaá páanía zon o Koronɛye zii. ¹³ A wón lá bïo ó o wó wó mɔnnáa ho wáayi tonkaro mí zii ká a dín wee bïo làa wo kà síi: «Tonka ɓa nùpua le ɓa va ho Zopee à vaa ve o Simɔn na ɓa le Piere le o buen. ¹⁴ Há bioní na á à kãní ũnén le ũ zii nùpua búenbúen le hɔn ò o bïo á a na foñ.»

¹⁵ «Bïo á í ɓúakáa wee bïo à bún le Dónbeení Hácírí lion ɓa wán, làa bïo le hĩa lionnáa warén wán mu ɲúhú ɓúeenii bïo síi. ¹⁶ A í hácírí màhá ɓuara bïo ó o Núhúso hĩa bía wán: «O Zãn hĩa wee bátizé le mu ɲumu, ɛ ká minén bán á à bátizé le le Dónbeení Hácírí.» ¹⁷ Bïo le Dónbeení hĩa hɔn làa wen, pãahú na wa tà a Núhúso Yeesu Krista yi, le bún á le mún hɔn le ɓarén. A ínén lée wée á à pí bïo le Dónbeení le mí ì wé.» ¹⁸ Bïo ɓa ɲá hɔn bioní so, á ɓa yòó wan tɛen, á wee khòní le Dónbeení kà síi: «Mu ɓèntɪn bon. Le Dónbeení mún tà nɔn ho wɔhú bĩa yínɔ́n ɓa zúifùwa yi à ɓa dàí yèrè má mí yilera le mí wárá, à yí le mukãni binbirí na máa vé.»

Bïo ho Antiosi kèrètɛwa kuure ɲúhú ɓúakáarãa

¹⁹ Bĩa tà a *Krista bïo lò beéro na ɓúakáa o Etiëna ɓúeró pãahú lé bún nɔn á ɓa saawaarãa. Ba ɓúí wà fúaa ho Fenisii le ho Siipere kãna, le ho Antiosi lóhó yi. Ká ɓa màhá vaá yí máa bue le Dónbeení bioní à na nì-vio yi, ká mu yínɔ́n ɓa *zúifùwa. ²⁰ ɛ ká bĩa tà a Krista bïo nùwã yɛn ɓúí na wee lé ho Siipere le ho Sirɛna yi, á ló van ho Antiosi, á mún vaá wee bue le Dónbeení bín-tente na bïo ciran o Núhúso Yeesu à na bĩa yínɔ́n ɓa zúifùwa yi. ²¹ O Núhúso dànló fù wi làa ba, á nùpua cèrɛe á tà yèrè máa bò a Núhúso yi.

²² Ho Zeruzalɛmu kèrètɛwa kuure ɲá mu bïo mu, á ɓa wáa tonkaa o Baanabaasi le o va ho Antiosi. ²³ Bïo ó o vaá dɔn bún ó o mɔn bïo le Dónbeení dúɓuaarãa bĩa tà a Krista bïo yi, ó o zãmakaa mu bïo yi, ò o henía ɓa búenbúen sía, à ɓa yí lé o Núhúso mɔn, ká ɓa tà a bïo mí sía yi. ²⁴ Mu bon, o Baanabaasi ɓèntɪn fù lée nùpue na se, á sú le le Dónbeení Hácírí, á dó mí síi o Núhúso yi. Nùpua cèrɛe tà nɔn míten o Núhúso yi.

²⁵ Bún mɔn ó o Baanabaasi wà van ho Taasi lóhó, á wà vaá cà a Soole. ²⁶ Bïo ó o vaá yú a, ó o bò mín làa wo ɓuara ho Antiosi yi. Ba mí nùwã ɲun á wó le lúlú-kùure ká ɓa wee páani kúee mín wán le ho Antiosi kèrètɛwa, á kàráanna nùpua cèrɛe. Lé ho Antiosi yi á ɓa ɓúakáa wee verãa bĩa tà a Krista bïo làa kèrètɛwa.

²⁷ Mu pãahú á le *Dónbeení ɲi-cúa fɛerowà ɓúí ló ho Zeruzalɛmu yi á van ho Antiosi. ²⁸ Ba nì-kéní na ɓa le Akabuusi á le Dónbeení Hácírí bía nɔn yi, ó o hínnɔn yòó dín ò o bía le hen làa cínú ká le hínn-súmúí á à lé ho tá búenbúen wán. A le ɓènn ló pãahú na ó o Koloode wó ho *Oroomu bá-zàwa bée yi. ²⁹ A ɓa nì-kenínia wãanía tò, le mí nì-kéní kéní á a na bïo na mí dà a na á à wé le le séenii á à toní ì na bĩa tà a Krista bïo ho *Zudee yi. ³⁰ A bún lé bïo ɓa wó, à ɓa tonkaa o Baanabaasi là a Soole le ɓa ɓua mu vaa na ho Zudee kãhú kèrètɛwa kuio ya-díwã yi.

12

O Piere léro ho kàsó yi bío

¹ Mu p̄ahũ ká a béε *Heroode* wee beé 6a kèrètíewa nùwã yèn búí sánia lò. ² O 6ó a Zãn bàn k̄nle Zaaki lè ho khà-tóní. ³ Bũn món, á bío ó o m̄n à mu sí 6a *zúifùwa yi, ó o mún w̄ira a Piere. Bũn wó ho *búurú na á ja-f̄ini yí dó yi sánú díró p̄ahũ. ⁴ Bío ó o Piere 6a w̄ira, ó o Heroode n̄n le j̄ii le 6a dé o ho kàsó yi, ò o bàrá 6a dásiwá nùwã náa náa kuio bío náa le 6a pa a yi. O lá wee leéka le ká ho *Paaki sánú dú khíina, o ò cítí o 6a nùpua ȳio yi. ⁵ O Piere wón 6a w̄aa pan yi ho kàsó yi, ká 6a kèrètíewa kuure òn wee fio le Dónbeenĩ yi na a yi lè mí sòobéε.

⁶ Ho t̄inaahũ na tá lée tí ó o Heroode á à cítí o 6a nùpua ȳio yi, ká a Piere 6a can lè hã zúakùaríwà bío j̄un ó o dũma 6a dásiwá nùwã j̄un p̄ahũ. Á 6a parowà mún òn mí lara yi ho kàsó z̄ii z̄uaj̄ii. ⁷ Ȳio 6ueé tí à wáayi tonkaro búí òn, á mu khoomu búí j̄uina zoó ho kàsó z̄ii. O o Nùhũso wáayi tonkaro líí búanbúaa o Piere òkóní, á s̄inia wo, ò o bía n̄n wo yi: «Lii h̄iní f̄uaf̄u.» Hón p̄ahũ so yi á hã zúakùaríwà feera a níní yi líí kúaará. ⁸ Á ho wáayi tonkaro bía n̄n wo yi: «Ca ũ k̄irí à ũ z̄í ũ nakáa.» O o Piere wó bũn. O o bía n̄n wo yi: «Lá ũ kánbun z̄í à ũ bè miĩ.»

⁹ O o Piere wó bũn ò o ló lée bò a yi. O yí máa leéka le bío ho wáayi tonkaro wee wé á bon. O wee leéka le hã lée kònkórá. ¹⁰ Ba lée khíina 6a n̄n-yání parowà, á b̄inia vaá khíina b̄ia s̄á, á wà vaá 6ó ho h̄nló woohũ na s̄ansáa ho lóhó yi, á hón héra mítén á 6a yòó ló. Bío 6a lá ho w̄hũ wà, ȳio 6ueé tí à ho wáayi tonkaro wà ò o día a Piere.

¹¹ O o Piere w̄aa z̄una le bío wó kà bon, ó o bía: «Hã laà na kà wán á ĩ w̄aa z̄u mu kénkén le o Nùhũso lé ȳia tonkaa mí tonkaro na ló ho wáayi ó o 6ueé líí kánia mi o Heroode níi yi, á mún kánia mi le lònbee búenbúen na 6a zúifùwa lá wee fan le le yí mi yi.» ¹² Bío ó o lon mí yi vó, ó o wà van o Zãn na 6a le Maaki bàn nu Mari z̄ii. Ba nùpua c̄èr̄ε kúaa mín wán b̄in á wee fio. ¹³ O vaá búanbúaa ho z̄uaj̄ii woohũ, ó o ton-sá h̄aa búí na 6a le Oroode á h̄in̄n wà 6ueé hén ho. ¹⁴ Bío ó o 6ueé z̄una a Piere t̄amu, ó o s̄ii wan wan á yí héra ho woohũ ò o b̄inia lùwa zoó bía le o Piere lée wi ho z̄uaj̄ii. ¹⁵ Á 6a bía n̄n wo yi: «Fo yàá wee khée.» Ká a m̄ah̄á wee bío le mu bon kénkén. Á 6a w̄aa bía: «Áyí! Mu lé o ñi-h̄n̄bómu.» ¹⁶ O o Piere pá òn wee búanbúaa ho woohũ. Bío 6a wó san héra ho, á 6a m̄n wo á mu wó 6a coon. ¹⁷ O o lá mí níí dá 6a yi le 6a wé t̄été, ò o zéenia bío ó o Nùhũso wó wó léraráa wo ho kàsó yi làa ba, ò o pá b̄inia bía: «Mi bío mu na a Zaaki lè wán z̄awa na so yi.» Bũn món ó o ló á wà van lòn-veere.

¹⁸ Bío ho tá t̄n á 6a dásiwá búenbúen kánkáa, á wee cà à 6a z̄ún bío ó o Piere bío wóráa. ¹⁹ O o Heroode le 6a cà a, á 6a cà a san 6a yí yú a, ó o t̄uakaa b̄ia lá pan wo yi, ò o n̄n le j̄ii le 6a búe 6a. Bũn món ó o Piere ló ho *Zudee yi á vaá kará dóka mí yi ho *Sezaaree yi.

O béε Heroode h̄umú bío

²⁰ O Heroode s̄ii h̄ia wee c̄i ho Tiire lè ho Sid̄n lórása yi dàkhíina. Á bío 6a bè-d̄inii wee lé o Heroode mu bàn k̄hũ yi, á 6a wó le j̄ii dà-kéní à 6a le mí ì va a c̄n. Á 6a 6ueé òn o Bilasutuusi wán, ȳia wi o Heroode mu z̄ii tonni j̄uhũ wán. Ba wà zoó yanka a ò o le mí véení hã bíoní. ²¹ Bío le wizonle na 6a bàrá òn, ó o Heroode lá mí bá-z̄amu s̄ia z̄á, ò o kará mí béenĩ kanmúiní wán, ò o lá le bíoní 6a z̄amáa yahó. ²² Á mu ñipomu búenbúen bía p̄np̄n: «Mu yí n̄n nùpue wee bío, mu lée dof̄nĩ búí.» ²³ P̄ahũ na 6a wee bío mu yi, à bũn le Dónbeenĩ wáayi tonkaro búí v̄ina a Heroode, lé bío ho cùkú na bío s̄á le Dónbeenĩ yi ó o fó bò mítén wán. Á 6a s̄unbowa zon wo ó o húrun.

²⁴ Le Dónbeenĩ bíoní wee b̄en f̄è hã lùá ká le wà. ²⁵ Bío ó o Baanabaasi là a Soole tonló vó ho Zeruzal̄εmu yi, á 6a fó a Zãn na 6a le Maaki á wáráa.

* 12:1 O Heroode na 6a wee bío bío hen lé o Heroode Akiripaa n̄n-yániso.

13

Ba hueekaa o Baanabaasi là a Soole á tonkaa

¹ Ho Antiosi kèrètíewa kuure yi á ba ñi-cúa fεerowà lè ba ñi-kàránlowà hía wi yi. Ba lé o Baanabaasi là a Soole, là a Simiön na ba wee ve làa Ñi-bírí, là a Sirεena ñi Lisiyuusi, là a Manarεe na páania dñn là a béε *Heroode.* ² Wizonle búí, ká ba wee bùaani a Núhúso, á lù mí ñiní, á le Dónbeení Hácírí bía ñn ba yi: «Mí lén o Baanabaasi là a Soole mí dòn à ba sá ho tonló na á ï von ba bïo yi.» ³ A bïo ba lù mí ñiní à ba flora wó, á ba bò mí ñiní ba wán à ba ñn ho wǎhú ba yi á ba wà.

⁴ Bïo ó o Baanabaasi là a Soole á le Dónbeení Hácírí wǎa von kà síi, á ba wà van ho Selesii lóhó. Lé bín á ba zon ho won-beení yi vannáa ho Siipere kǎhú na wi mu ñumu tǎhú. ⁵ Bïo ba vaá dñn ho Siipere kǎhú lóhó na ba le Salamiina á ba wǎa wee bue le Dónbeení bióní ba *zúífùwa kàránló zíní yi. Yia kera bín làa ba á wee séení ba lé o Zǎn Maaki. ⁶ Ho kǎhú búenbúen ba tò yi yòó ló, á vaá bó ho Pafóosi lóhó yi. Lé bín á ba fò mín là a zúífù ñi búí na wee wé mu ñin-símú na ba le Bara-Yeesu yi. O lá wee lá mítén lòn ñi-cúa fεero. ⁷ O hía wi ho kǎhú mu ñuhúso na ba le Sεεziyuusi Poluusi cón. O ñi mu fù léé nùpue na hácírí wi. O wi ò o ñí le Dónbeení bióní. O o von o Baanabaasi là a Soole le ba buen mí cón. ⁸ Ká a ñin-símú bànso Elimaasi á yí wi à ho kǎhú mu ñuhúso à tà a *Krista bïo ó o wi ò o hè ba. (Ba *Kεεεsisa wee ve o Bara-Yeesu mu làa Elimaasi.) ⁹ Hón pǎahú so yi, ó o Soole na ba mún wee ve làa Poole† á le Dónbeení Hácírí wǎa sú ó o fá mí yïo wo yi, ¹⁰ ò o bía: «Ūnén *Satāni za sabín-fūaalo yén. Fo wee vīnī ba nùpua. Mu bïo na se búenbúen fo wee firáa. O Núhúso síi bïo bñn téréna, à ūnén wón wee báaráka làa bñ. Cén khí mu yi. ¹¹ Awa, wǎa loñ mu. O Núhúso á à bóoní foñ. Fo ò wé o muui, á à cǎaka ká ū máa mi le wii khoomu.» Mí lahó yi ó o Elimaasi yïo dēnía coora, á wó mí tībírí. O o wee hée vīnā, á wee cà yīa á à tè o ñii yi ì lénnáa. ¹² Bïo ho kǎhú ñuhúso mñn bïo wó, ó o tà dó mí síi o Krista yi. O Núhúso bïo na ó o wee ñí á zon wo dà.

O Baanabaasi là a Poole van ho Antiosi

¹³ O Poole lè mí ñinzàwa á zon ho won-beení ho Pafóosi yi á van ho Pǎnfilii kǎhú lóhó na ba le Pεeze. Bïo ba vaá dñn bñn, ó o Zǎn Maaki día ba, ò o bñnía van ho Zeruzalεemu. ¹⁴ Barén bán ñin ho Pεeze yi à ba lá ho won-beení, á vaá dñn ho Pizidii kǎhú lóhó na ba le Antiosi. Ho *Sabaa zon, á ba zon ho kàránló zii yi á zoó kará. ¹⁵ Bïo ba kàránna ho làndá vǎahú lè le *Dónbeení ñi-cúa fεerowà vǎahú wó, á ho kàránló zii ñuhúso le ba bío bïo kà na ba yi: «Wàn zàwa, hen ká bióní wi mi cón á mi le mi ì hñí lè ba nùpua sía se mi wǎa dà à bío.»

¹⁶ O o Poole líi hñn yòó ñin ò o dá mí ñii le ba wé tété, ò o bía: «Minén *Isirayεelesa, lè minén na wee kñnbi le Dónbeení búenbúen, mi ñí bïo á ï ì bío: ¹⁷ O Isirayεele ñipomu na kà bán Dónbeení lé dén hueekaa wán bùaawa. Le wó á mu ñipomu na kà ñina ho *Ezipite yi pǎahú na ba wi mu ñi-hāmu yi bñn. Bñn món á le léra ba bñn lè mí pánká. ¹⁸ Le buan ba hñ mana tá hení yi á yú lòn lúlúio búará-ñun síi. ¹⁹ Ho Kanan kǎhú yi á hñ síiwà bïo hēñun nùpua á le bó ñuhú, á fó táwá ñn mí ñipomu yi, à hñ bïo sí ba yi. ²⁰ Mu búenbúen wó á míana yú hñ lúlúio khíá-náa làa búará-ñun làa píru síi.

«Bñn món á le Dónbeení hueekaa ba búí wán bùaawa tǎhú á wó lè ba ñúnása, à bán wé fáa ba tǎiáwà. A mu wó làa bñn fεεε á bueé bó a ñi-cúa fεero Samuwεele pǎahú yi. ²¹ Bñn món á ba flora a béε le Dónbeení cón á le ñn o Kiisi za Sayuule ba yi. Wón na wee lé o Bēnzamεε zī-ñuhú yi. A wón kera ba ñuhú wán á dñn hñ lúlúio búará-ñun. ²² Bïo le hía pǎ a Sayuule día á le ñn o *Daviide ba yi á wó lè ba béε. Wón Daviide so á le bía bïo kà ñíní

* **13:1** O Heroode na ba wee bío bío hen lé o Heroode Antipaasi na wi ho Kalilee ñuhú yi. † **13:9** Bïo ñn ó o Soole ba yèrémáa wee ve là a Poole: Ba zúífùwa na bío sá ho Oroomu yi á yènnáa fù lé mu bío ñun ñun. Ba zúífùmu yèni wee kerí. Ká yīa bío sá ho Oroomu yi, à wón ba bñn cé le búí na yi. Ho Soole lé ba zúífùwa yèni. Ká ho Poole lé bío ó o bío sá ho Oroomu yi.

yi: † s̄i nùpue á ĩ wáa yú, o lé o Zesee za Daviide† wón lé ȳia á à wé b̄io búenb̄uen na á ĩ ì b̄io le o wé á à tíi j̄ii.› 23 O Daviide m̀nman̄ii n̄i-kéní búí lé o Yeesu. Lé wón le Dónbeen̄i wó là a Isirayεele n̄ipomu k̄an̄ílo, làa b̄io á le h̄ia dóráa mí j̄ii le mí ì wé làa b̄u. 24 S̄ani ò o Yeesu búen, à búñ ó o Z̄an buera n̄on o Isirayεele n̄ipomu búenb̄uen yi le 6a yèrèma mi yilera lè mi wárá à 6a bátízé 6a. 25 P̄ah̄ú na ó o Z̄an muk̄an̄i véro wà b̄ueé d̄ã, ó o wee bío: ‹Mi wee leéka le ĩ lée wée? Ȳia mi wee lòní wi mí dòn le ĩnén. εε ká mi màh̄ã loí, 6̀anso wi ĩ món lù. Hàrí o nak̄aa tenló á ĩ pá yí koráa.›

26 ‹Wàn z̄awa, minén na lé o *Abarahaamu m̀nman̄ia làa b̄ia mi t̄lah̄ú na wee k̀n̄bi le Dónbeen̄i, lé warén á ho fenló b̄ion̄i na ká á buera n̄on yi. 27 Ho Zeruzalεemusa lè mí j̄únáa á yí z̄úna a Yeesu b̄io 6̀an̄ j̄uh̄ú á mún yí z̄úna 6a j̄i-cúa f̄εerowà b̄ion̄i na wee k̄arán ho *Sabaa wizoon̄i lè mí dà-kéní kéní yi kúará. O Yeesu mu á 6a s̄in̄ia j̄uh̄ú á tíraráa 6a j̄i-cúa f̄εerowà b̄ion̄i j̄ii. 28 B̄io 6a à ð̄n wán á à búeráa wo á 6a yí yú, á 6a le o *Pilaate bío le 6a búe o. 29 B̄io á b̄io búenb̄uen na le Dónbeen̄i b̄ion̄i v̄uah̄ú b̄ia a Yeesu d̄án̄i yi á 6a wó á mu j̄ii tun á 6a liin̄ia wo ho *kùrùwá wán á líi nùuna. 30 Ká le Dónbeen̄i màh̄ã vèen̄ia wo. 31 H̄ã wizoon̄i c̄èr̄ε yi ó o Yeesu z̄een̄ia m̄iten làa b̄ia na h̄ia l̄en̄ia wo ho Kalilee yi fúaa ho Zeruzalεemu. Lé bán wáa wó a s̄ér̄asa á wee bío o b̄io à na a Isirayεele n̄ipomu yi.

32 ‹Warén lé b̄ia wee bue le Dónbeen̄i b̄in-tente à na mia: Le Dónbeen̄i j̄ii na le dó n̄on wàn búawa yi 33 á b̄io j̄ii sú. Le vèen̄ia o Yeesu á tíraráa mu j̄ii b̄io ká wán á n̄on warén na lé 6a m̀nman̄ia yi, làa b̄io mu túararáa h̄ã Lení v̄uah̄ú lení b̄io j̄un n̄ii yi: ‹Fo lé ĩ Za. Ho zuia j̄ii wán á ĩ lé m̄in̄ Maá›. § 34 Le Dónbeen̄i h̄ia b̄ia mu le mí ì vèen̄i a ó o máa b̄in̄i máa hí. B̄io ká lé b̄io le h̄ia b̄ia: ‹Ĭ ì dúbua mia lè h̄ã dúbuaa na láayi wi. H̄ã á ĩ dó ĩ j̄ii n̄on o Daviide yi le ĩ na›. * 35 Lé búñ n̄on ó o pá wíokaa b̄ia mu le Dónbeen̄i b̄ion̄i v̄uah̄ú lahó búí yi: ‹Fo máa díá á ȳia b̄io s̄ã foñ máa soo le búure yi›. † 36 O Daviide p̄ah̄ú, ó o h̄ia tà sá ho tonló na le Dónbeen̄i le o sá. Búñ món ó o húrun á 6a nùuna a 6̀an̄ búawa n̄s̄an̄i ó o soora. 37 Ká ȳia le Dónbeen̄i vèen̄ia wón yí soora.

38-39 ‹Wàn z̄awa, mi ko mi z̄ún mu le lé o Yeesu b̄io yi á mu bè-kora s̄éndiaró b̄io á bueraráa n̄on mia. Orén lé ȳia á nùpue lée nùpue dó mí s̄i yi, ó o ò fen mí bè-kora búenb̄uen yi, b̄io ó o *M̄oyiize l̄andá lá yí dà máa fení mia yi. 40 A mi cén pa m̄iten b̄io, à b̄io 6a j̄i-cúa f̄εerowà b̄ia à yí yí mia, mu b̄ia ká s̄ii: 41 ‹Minén khònlowà, mi loí. Mi b̄io á à v̄in̄ika mia. Mi ì hí á à lé b̄in̄. B̄io mi ȳio wi lua, á ĩ ì wé yéréké b̄io búí na 6a b̄ia b̄io n̄on mia, á mi máa dé mi s̄ia mu yi›. †›

42 B̄io ó o b̄ia búñ vó, ó orén là a Baanabaasi ló 6a *zúifùwa k̄aránlò z̄ii yi. A b̄ia wi b̄in̄ flora 6a le 6a b̄in̄i búen ho *Sabaa wizonle na s̄ã yi, à wíoka b̄uee bío mu b̄io dà-kéní mu d̄án̄i yi. 43 Ho kúeem̄in̄wánlò món̄dén á 6a zúifùwa c̄èr̄ε, lè 6a n̄i-vio na yèrèmaa zon 6a yi, á tà b̄o a Poole là a Baanabaasi yi. A bán wee bío làa ba ká 6a à hení 6a s̄ia à 6a ca t̄in̄ le Dónbeen̄i s̄amu yi.

44 Ho Sabaa na s̄ã z̄on̄, lée c̄in̄ú ká, ká ho lóhó nùpua búenb̄uen á lá à lé è vé, á b̄ueé j̄í a N̄uh̄úso b̄ion̄i. 45 B̄io 6a zúifùwa m̄on 6a z̄amáa, á le yandee sú 6a, á 6a wee kán o Poole ká 6a à là a. 46 O o Poole là a Baanabaasi wáa wee bío b̄io ká làa ba ká 6a poní séra: ‹Le Dónbeen̄i b̄ion̄i á lá ko à le bue na minén yi vé. Ká b̄io mi p̄ã le, á wee leéka le mí yí ko lè le muk̄an̄i binbir̄i na máa vé, à wa wáa a yèrèma à va b̄ia ȳin̄on̄ 6a zúifùwa c̄on̄. 47 B̄io ká lé b̄io le Dónbeen̄i b̄ia n̄on w̄en: ‹Ĭ bàrá fo á wó lè h̄ã k̄ana búenb̄uen n̄ipomu khoomu, bèra a na à ũ bue ho fenló b̄io ho ð̄m̄j̄ná kùaráa búenb̄uen yi›.› 48 B̄io á b̄ia ȳin̄on̄ 6a zúifùwa j̄á h̄ón̄ b̄ion̄i so, á 6a wee z̄amaka ká 6a à khònon̄i a N̄uh̄úso b̄ion̄i. B̄ia búenb̄uen na b̄io s̄ã le muk̄an̄i binbir̄i na máa vé yi, á tà n̄on m̄iten.

† 13:22 Mi loí Samuwεele n̄in-yán̄i v̄uah̄ú 13.14 § 13:33 Mi loí Lení v̄uah̄ú (Psaumes) 2.7 * 13:34 Mi loí Ezayii v̄uah̄ú 55.3 † 13:35 Mi loí Lení v̄uah̄ú (Psaumes) 16.10 † 13:41 Mi loí Habakuuki v̄uah̄ú 1.5

49 O Nùhũso bionĩ wee ben fè ho kǎhũ búenbúen nĩpomu. 50 Ká 6a zúifùwa màhá hĩnɔn sũna 6a hãawa na nĩni se na wee kǎnbi le Dónbeenĩ, lè ho lóhó ya-díwá, á wó le jii dà-kéní làa ba, à 6a wee beé o Poole là a Baanabaasi lò, á jɔn 6a léra mín kǎhũ yi. 51 A 6a báawa nùwã jɔn mu púaara mí zení khũnkhũnĩ á kúaa 6a wán,§ à 6a wà van ho Ikoniyuumu lóhó. 52 Ba nĩ-kenĩnia á sĩa wan làa sòobéε, á sú lè le Dónbeenĩ Hácírí.

14

O Poole là a Baanabaasi van ho Ikoniyuumu

1 Bĩo ó o Poole là a Baanabaasi vaá dǎn ho Ikoniyuumu lóhó yi, á 6a vaá zon 6a *zúifùwa kàránlò zĩ. A bĩo 6a zoó bíá á wó, á 6a zúifùwa làa bíá yínɔn 6a zúifùwa cèrèε á tà a *Krista bĩo. 2 Ká 6a zúifùwa na pã a Krista bĩo á súkúra bíá yínɔn 6a zúifùwa, fúaa 6a wee leéka mu bè-kora làa bíá tà a Krista bĩo. 3 Bũn lé bĩo nɔn ó o Poole là a Baanabaasi á kará míana ho Ikoniyuumu yi. Ba wee bío ká 6a ponĩ séra, á dó mí sĩa o Nùhũso yi. O Nùhũso wee na mí pànká 6a yi à 6a wéráa mu yéréké bĩowa na wee zéení le Dónbeenĩ pànká, à zéení le bĩo 6a wee bío o sãamu dǎnĩ yi lée tũíá. 4 A ho lóhó nùpua sankaa lè hã kuio bĩo jɔn. Ba sǎn-kéní tà 6a zúifùwa jii, ká bíá so bèn tà 6a tonkarowà jii. 5 Ba zúifùwa làa bíá yínɔn 6a zúifùwa lè mí júnása wee wíoka mítén ká 6a à beé o Poole là a Baanabaasi lò, á à lèeka 6a lè hã huua á à bùe. 6 Bĩo 6a mí nùwã jɔn zũna mu, á 6a lùwa, á dó mí yara lè ho Lisitere lè ho Dεεbe na lé ho Likawonii kǎhũ lórá cǎn, lè hã lórá na bãmakaa hã. 7 Bĩo 6a vaá dǎn á 6a lan wee bue le bĩn-tente bĩn.

O Poole là a Baanabaasi wi ho Lisitere lè ho Dεεbe yi

8 Nii búí wi ho Lisitere yi á zení húrun kará. O ton ká a lé o mùamúa, á dǎn yí varákaa yí mɔn huúu. 9 O kará wee jí bĩo ó o Poole wee bío. O o Poole fá mí yĩ wo yi, á mɔn à bĩo ó o dó mí sĩa o *Krista yi á dà à wee wéε, 10 ó o wãa bíá nɔn wo yi pǎnpǎn: «Lii hĩnĩ yòo muin dǎn ũ zení wán.» O o nii yéran fárá mí zení wán á varákaa wà. 11 Bĩo 6a zãamãa mɔn bĩo ó o Poole wó, á 6a bíá pǎnpǎn lè ho Likawonii kǎhũsa bionĩ: «Éee! Hã dofinã búí lá a nùpue sĩa á bùeé líí bó wεn.» 12 O Baanabaasi 6a wee ve làa Zeesi, ká a Poole 6a wee ve làa Hεεmεεsi, lé bĩo ká mu lée bĩo na ò o Poole lé yĩa bío.* 13 Ho Zeesi na lé 6a dofinĩ búí á zĩ hĩa wi ho lóhó jii. Dén dofinĩ so yankaro lé yĩa buan 6a dǎanĩ na 6a donkhueéra lè le pũíle á bùeé dǎnnãa ho lóhó dándá na son kòonia ho zũanĩnĩ jii. O wi ò orén lè 6a zãamãa à wé mu hãmu à na a Poole là a Baanabaasi yi.

14 Bĩo 6a tonkarowà mí nùwã jɔn zũna mu, á 6a lèekaa mí sĩ-zĩnia à zéení ká 6a yí wa bĩo 6a le mí ì wé, à 6a fáara yòó zon 6a zãamãa tǎhũ, 15 ká 6a à bío pǎnpǎn: «Éee! Minén nùpua mu, lée webio nɔn á mi wee wéráa bío kà? Warén mún lé 6a nùpua lè mí bĩo sĩa, á wee bue le bĩn-tente na mia le mi ko à mi díá hǎn wòn-kãamãawa so, ká mi yèrémá sãnsá le Dónbeenĩ na wi fεεε, dǎo léra ho wáayi, lè ho tá, lè mu yámú jumu làa bĩo wi mu yi búenbúen. 16 Hã pǎnna na khĩina yi, á le Dónbeenĩ díá hã sĩa wà nùpua búenbúen á 6a bò mí sĩa wãna. 17 Ká le jɔn wee zéení mítén lè mu bè-tentewà na le wee wé: Làa lúlúio ká le wee na ho viohó mia, à ho dǎnló be wé se, à mi wé dí sĩa à sĩa wa.» 18 Hãrí hã bionĩ na ó o Poole là a Baanabaasi bíá ká à hèráa 6a zãamãa mu hãmu na 6a le mí ì wé á à na 6a yi bĩo yi, á pá wó le lònbee. 19 Mu pãahũ, à 6a zúifùwa búí ló ho Antiosi lè ho Ikoniyuumu lórá yi á buara ho Lisitere yi. Lé bán lè 6a zãamãa wó le jii à 6a lèekaa o Poole lè hã huua, á vará wo lórãa ho donkǎhũ, lé bĩo 6a wee leéka le o húrun. 20 Bĩo 6a nĩ-kenĩnia ló lée dǎn kĩnĩa wo yi, ó o líí hĩnɔn, á zon ho lóhó yi. Mu tá na lée tǎn, ó orén là a Baanabaasi bò mín van ho Dεεbe.

O Poole là a Baanabaasi bĩnĩa buara ho Antiosi

§ 13:51 Mi loĩ Matiye vũahũ 10.14 * 14:12 Ho Kerεεsisa lè ho Oroomusa dofinã boo. Dĩo 6a le Zeesi lé dǎn wi hã búenbúen jũhũ wán. Ká dǎo 6a le Hεεmεεsi dǎn lé hã tonkaro.

21 O Poole là a Baanabaasi buera le bín-tente ho Dεεbe yi, á 6a nùpua cèrèè tà wó 6a nǐ-kenínia. Bǔn món, á 6a yèrémáa van ho Lisitere lè ho Ikoniyuumu yi, lè ho Antiosi na wi ho Pizidii kǎhǔ yi. 22 Ba wee hení bǐa tà a *Krista bǐo sǐa, á wee hení mu na 6a yi le 6a fǎrá dǐn, à dé mí sǐa o Krista yi. Ba wee bǐo bǐo kà na 6a yi: «Wa ko wa kǎa lònbee cèrèè yi à bè yi zoráa le *Dónbeenǐ bǐenǐ yi.» 23 Ba hueekaa 6a nùpua 6úi 6a kèrètǐewa kuio lè mí dà-kéní kéní yi á wó lè 6a ya-díwá. Bǔn món á 6a lù mí jǐnǐ à 6a flora, á dó 6a bǐo o Núhǔso na 6a tà nǎn mǐten yi níi yi.

24 Bǔn món á 6a kǎa ho Pizidii kǎhǔ yi á vaá dǎn ho Pǎnfilii kǎhǔ. 25 Ba buera le Dónbeenǐ bíonǐ ho Pεεze lóhó yi à 6a wà jǎn ho Atalii lóhó. 26 Lé bǐn á 6a dǐn yi láráa ho won-beenǐ á van ho Antiosi. Lé hón lóhó so yi á 6a hǐa dó 6a bǐo le Dónbeenǐ sǎamu 6ànso níi yi, à le séenǐ 6a ho tonló na 6a vaá sá á ho jǐi sú bǐo yi. 27 Bǐo 6a vaá dǎn ho Antiosi, á 6a von 6a kèrètǐewa kúaa mín wán, á lá bǐo 6úen6úen na le Dónbeenǐ làa ba páanía wó á fεera nǎn 6a yi, làa bǐo á le mún hǐeraráa ho wǎhǔ á nǎn bǐa yǐnǎn 6a zúifùwa yi, à bán mún dǎn tà a Krista bǐo. 28 A 6a kará dá míana bǐn làa bǐa tà a Yeesu bǐo lè 6a nǐ-kenínia.

15

Ba kèrètǐewa ya-díwá kúaa mín wán

1 Nùpua nùwá yǎn 6úi ló ho *Zudee yi á 6uara ho Antiosi yi, á 6ueé wee kǎrán bǐa tà a *Krista bǐo làa bǐo kà: «Mí yǐ dà máa fen ká mí yǐ kúiora làa bǐo mu bǐoráa o *Mǎyǐize làndá yi.» 2 O o Poole là a Baanabaasi pǎ 6a bǐo, á wǎanía làa ba lè mí sòobéε mu bǐo yi. Mu véenǐ, á 6a le o Poole là a Baanabaasi, lè ho Antiosi nùpua nùwá yǎn 6úi ko 6a va ho Zeruzalεemu, à vaa fεε ho tǔiá mu na a Krista tonkarowà lè 6a kèrètǐewa ya-díwá yi. 3 A 6a kèrètǐewa kuure nǎn bǐo 6a màkóo wi yi le vεenǐ mu bǐo yi 6a yi. Ba kǎa ho Fenisii lè ho *Samarisii kǎna yi ká 6a à bío bǐo á bǐa yǐnǎn 6a *zúifùwa wó wó yèrémáa tàráa le Dónbeenǐ bǐo lè mí dà-kéní kéní. A mu wó sǐ-wε-beenǐ bǐa 6úen6úen na tà a Krista bǐo cǎn. 4 Ba vaá dǐenǐ ho Zeruzalεemu yi á 6a wà van 6a kèrètǐewa cǎn á bán lè 6a tonkarowà, lè 6a ya-díwá, á bǐenǐa 6a yi. A 6arén 6èn lá bǐo 6úen6úen na 6a wó lè le Dónbeenǐ pǎnká á fεera nǎn 6a yi. 5 Ká 6a *Farizǐewa kuure nùpua nùwá yǎn 6úi na tà a *Krista bǐo á hǐnǎn bǐa: «Bǐa yǐnǎn 6a zúifùwa na tà a Krista bǐo ko 6a *kúio. O o Mǎyǐize làndá bèró bǐo mún hení na 6a yi.»

6 A 6a tonkarowà lè 6a ya-díwá kúaa mín wán, à loǐnǎa le bíonǐ mu yahó yi. 7 Ba kára mín míana. Bǔn món ó o Piere líi hǐnǎn lá le bíonǐ ò o bǐa nǎn 6a yi: «Wàn zàwa, mí zǔ le le Dónbeenǐ mǎn mí léra mí tǎhǔ mu míana à ì bue le bín-tente à na bǐa yǐnǎn 6a zúifùwa yi, bèra a na à 6a jí le, à tà le bǐo. 8 Le Dónbeenǐ zǔ bǐo wi 6a nùpua sǐa yi. Le nǎn mí Hácírǐ 6a yi làa bǐo warén yúráa le bǐo sǐi, à zéenǐ le le tà 6a bǐo. 9 Le yǐ wó bǐo woon na wee zéenǐ le warén làa ba wi mín jǐnǎa yi. Le ceéra 6a sǐa, lé bǐo 6a tà le bǐo. 10 A lée webio nǎn á mí wǎa wi à mí sèenǐ 6a lè ho sèró na á wàn 6úaaawa lè warén wa bεere á yǐ dǎnna yǐ sò, á à khúaanáa le Dónbeenǐ jǐi yi? 11 Búeé dé. Bǐo warén kǎnǐa o Núhǔso Yeesu sǎamu bǐo yi, lé bǔn 6arén bǐo mún wóráa.» 12 A bǐa wi bǐn 6úen6úen wó tété. Bǔn món á 6a wee jí á Baanabaasi là a Poole cǎn. Ba wee bǐo mu yéréké biowa na wee zéenǐ le Dónbeenǐ pǎnká na le wó lè 6a nínǐ bǐa yǐnǎn 6a zúifùwa cǎn. 13 Bǐo á 6a bǐa wó, ó o Zaaki hǐnǎn lá le bíonǐ ò o bǐa: «Wàn zàwa, mí jí bǐo á ì ì bío. 14 Bǐo le Dónbeenǐ tà lora bǐa yǐnǎn 6a zúifùwa bǐo hàrǐ mu jǐhǔ 6úenǐi, á léraráa mu nǐpomu na bǐo sǎ le yi 6a tǎhǔ, ó o Simǎn* zéenǐa.

15 «Mu fò mín lè le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fεerowà bíonǐ, lé bǐo mu túara le Dónbeenǐ bíonǐ vǔahǔ yi kà sǐi:

16 O Núhǔso bǐa: «Bǔn món dǎn á ì ì bǐnǐ ì 6uen

* 15:14 Simǎn: Le lé o Piere zúifùmu yǎn na có nǎn wo yi. Ká dǐo 6a le Piere dǎn lé o Yeesu có le.

á bueé so a *Daviide zii na lá tò.
Le soni na fù á ì ì bíní ì hóoní,
á le è fàrá á à ðín.

¹⁷ Hón pãahú so yi á 6a nùpua na ká búenbúen,
lè hã kãna búenbúen na á ì von à hã bïo sï mï á à cà a Nùhúso.†

«Hĩa kà lé o Nùhúso ñi-cúa,
yĩa nòn á mu bïowa mu ¹⁸ bïo zũnnanáa hàání.»

¹⁹ O Zaaki pá bínía bía: «Lé búnn nòn á ì le mu sũaaní à bïa yínón 6a zúífùwa na yèrémáa bô le Dónbeení yi à 6a yí seé. ²⁰ Ká mi màhá wa túa 6a yi, à bïo na 6a yi le 6a wé yí là le muiní taa, lé bïo hã tun. A pa míten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sïiwà yi. A yí là bùaa na yí fũaana taa. A yí dí cãni.‡

²¹ Hàání bïn ká 6a nùpua wee kàrán o Mõyiize làndá làa mín hã lórà lè mí dà-kéní kéní yi, à kàrán ho 6a zúífùwa kàránló zíní yi hã *Sabaawa búenbúen zoñ.»

Ba kèrètíewa na yínón 6a zúífùwa vūahú bïo

²² A 6a tonkarowà, lè 6a ya-díwá, lè 6a kèrètíewa kuure wãanía tò le mí ì hueeka 6a búí mí tiahú á à dé o Poole là a Baanabaasi wán, á à tonka ho Antiosi yi. A 6a hueekaa o Silaasi là a Zude na 6a wee ve làa Baasabaasi. Ba mí nùwã ñun á bïa tà a *Krista bïo wee kãñbi.

²³ Bïo kà lé bïo túara ho vūahú na 6a a 6ua á à varáa yi:

«Warén tonkarowà lè 6a kèrètíewa ya-díwá wee tẽní minén na lé wán zàwa na yínón 6a *zúífùwa yi, bïa ho Antiosi lóhó yi lè ho Siirii lè ho Silisii kãna yi.

²⁴ Wa ñá à 6a nùpua búí ló wa cón, ká warén ñon yí tonkaa 6a, á bueé lúnkaa mi yilera lè mí bíoní, á mi yí zũ bïo mi ì wé. ²⁵ Lé búnn nòn á wa wãanía tò à wa le wa à hueeka 6a búí á à tonka mi cón. Ba à bè là a Baanabaasi là a Poole na lé wán búnlowà na wa wa làa sòobéc, ²⁶ bán na zàanía mí mukãní wa Nùhúso Yeesu *Krista tonló bïo yi. ²⁷ O o Zude là a Silaasi lé bïa wa wãa tonkaa mi cón, à bán míten 6uee wíoka fεε bïo túara ho vūahú yi à na mia. ²⁸ Warén á tò mu wán á le Dónbeení Hácírí mún tà mu le wa máa ñi sèró mi wán máa dà máa khíí. Hã làndáwá na bïo henía nòn mia na mi ko mi bè yi lé hĩa kà: ²⁹ Mi wé yí là le muiní taa. Mi yí dí cãni. Mi yí là bùaa na yí fũaana taa. Mi pa míten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sïiwà yi. Ká mi wee dàñ pa míten bïo búnn búenbúen yi, se mu se.

Ká mi foó.»

³⁰ Búnn món á 6a nòn ho wãhú bïa 6a le mí ì tonka yi á 6a wà van ho Antiosi. Bïo 6a vaá ðñn bïn, á 6a von bïa búenbúen na tà a Krista bïo á kúaa mín wán, à 6a nòn ho vūahú mu 6a yi. ³¹ Bïo 6a kàráanna ho, á 6a búenbúen zãmakaa ho bán bíoní na henía 6a sïa bïo yi. ³² Bïo ó o Zude là a Silaasi hĩa lé 6a ñi-cúa fεerowà búí, á 6a kará bïn míana lè mín zàwa kèrètíewa, á henía 6a sïa, à 6a wíoka yí ho pánká. ³³ Ba dá dóka mí yi ho Antiosi yi. Búnn món á 6a dó 6a cãawése, á bán le 6a bè wã-tente, à 6a día 6a á 6a yèrémáa van bïa tonkaa 6a cón, ³⁴ [§] ³⁵ ò o Poole là a Baanabaasi kará ho Antiosi yi. A 6arén làa bïa tà a Krista bïo cèrèe búí wee kàrán 6a nùpua, á wee bue o Nùhúso bíoní.

O Poole là a Baanabaasi saawaa mín yi

³⁶ Wizoóní bïo yèn búnn món, ó o Poole bía nòn o Baanabaasi yi: «Wa bíní tè hã lórà búenbúen na wa buera le Dónbeení bíoní yi, à búεkí wán zàwa kèrètíewa à loñ le 6a bïo wó kaka.» ³⁷ O Baanabaasi lá wi ò o fé o Zãn na 6a le Maaki à bèráa. ³⁸ Ká a Poole màhá yí tà a féro, lé bïo ó o bínía 6a món ho Pãnfílii kãhú yi, á yí bínía yí sá tonló làa ba.* ³⁹ Wãaní na here kera 6a pãahú mu bïo yi, fúaa 6a saawaa. O o Baanabaasi fó a Maaki á

† 15:17 Mi loñ Amõasi vūahú 9.11-12 ‡ 15:20 Mi loñ Léró vūahú (Exode) 34.15-16; Levii nùwã vūahú (Lévítique) 18.6-23; 17.10-16 § 15:34 Le Dónbeení bíoní vønna búí yi á bïo kà lé bïo túara sã lè bíoní mu ñii: «Ká a Silaasi wón le mí ì kεení bïn.» * 15:38 Mi loñ Bè-wénia 13.13

6a lá ho won-beeni à 6a n̄on ho Siipere k̄h̄h̄. ⁴⁰ O o Poole wón bèn léra a Silaasi. Sáni ò o lén, á b̄an z̄awa k̄er̄et̄ewa k̄ar̄af̄aa wo o N̄uh̄so yi. ⁴¹ O k̄aa ho Siirii lè ho Silisii k̄ana yi, á wee séení 6a k̄er̄et̄ewa kuio à 6a siadéro o Krista wíoka f̄ará t̄in.

16

O Poole f̄o a Tim̄tee á 6a b̄o m̄in

¹ B̄in m̄ón ó o Poole wà van ho D̄ebe lóhó, á ð̄in b̄in vannáa ho Lisitere lóhó. N̄ii búii na 6a le Tim̄tee na tà a *Krista b̄io á wi ho lóhó mu yi. O lé o z̄úif̄u h̄inzoró na lé o k̄er̄et̄e háa á te mí za. Ká b̄an maá lé o *K̄er̄eki n̄ii. ² Ba k̄er̄et̄ewa na wi ho Lisitere lè ho Ikoniyyumu lórá yi á wee wíoka a yèni. ³ O Poole lá wi ò o fé ò à 6a wé páaní bè m̄in. O o le 6a k̄úii wo 6a *z̄úif̄uwa na wi b̄in b̄io yi, lé b̄io 6a búenb̄uen z̄u mu le b̄an maá lé o K̄er̄eki n̄ii. ⁴ Há lórá búenb̄uen na 6a wee k̄aa yi, á 6a wee bío b̄io 6a tonkarowà lè 6a k̄er̄et̄ewa ya-d̄iwá w̄anía tò wán ho Zeruzal̄emu yi à na b̄ia tà a Krista b̄io yi, ká 6a à bío na 6a yi le 6a wé bè mu yi. ⁵ Ba k̄er̄et̄ewa kuio wíokaa f̄ará ð̄in, á siadéro o Krista yi wi, á b̄ia tà a Krista mu b̄io wee dé wán làa wizooní.

Le Dónbeen̄i le o Poole lén va ho Maseduana

⁶ Le Dónbeen̄i Hácírí hò 6a le 6a yí vaá bue le Dónbeen̄i b̄ion̄i ho Azii k̄h̄h̄ yi. A 6a k̄aa ho Firizii lè ho Kalasii k̄ana yi á wà. ⁷ B̄io 6a vaá ð̄on ho Mizii k̄h̄h̄ j̄ii á 6a le mí ì va ho Bitinii k̄h̄h̄ yi á à loñ. Ká a Yeesu Hácírí mah̄á yí n̄on mu w̄h̄h̄ 6a yi. ⁸ A 6a w̄aa k̄aa ho Mizii k̄h̄h̄ yi á lion ho Torowaasi lóhó wonna ð̄inn̄ii. ⁹ Ho t̄in̄ah̄h̄ á b̄io búii z̄een̄ia mít̄en là a Poole. O m̄on ho Maseduana k̄h̄h̄ n̄upue búii ò o muina ð̄in á wee fio wo ká síi: «Buen ho Maseduana yi à b̄uee séení w̄en.» ¹⁰ Mí lahó yi á wa ð̄en̄ia wee cà b̄io wa à wé wé á à varáa ho Maseduana, lé b̄io wa w̄aa z̄u le lé b̄in á le Dónbeen̄i von w̄en le wa vaa bue mí b̄in-tente à na ho k̄h̄h̄ mu n̄upua yi.

Ho Filiipu yi, ó o háa na 6a le Lidi tà a N̄uh̄so b̄io

¹¹ Wa zon ho won-beeni ho Torowaasi yi á t̄er̄enna van ho Sam̄taraasi k̄h̄h̄ na mu n̄umu k̄in̄ia yi. Mu b̄an tá na lée t̄on, á wa van ho Niapoliisi lóhó. ¹² Lé b̄in á wa ð̄in yi vannáa ho Maseduana k̄h̄h̄ s̄ón-k̄ení na b̄io s̄a ho Oroomu yi b̄an ló-beeni na 6a le Filiipu. Ho Oroomusa c̄er̄e h̄ia kará ho lóhó mu yi. Hón lóhó so á wa wó wizooní b̄io ȳen yi. ¹³ Ho *Sabaa zon, á wa h̄in̄on ló ho donk̄lah̄h̄ á wà lion ho v̄uh̄h̄ j̄ii, le n̄ún-s̄í á wa líi yí 6a *z̄úif̄uwa floró lahó b̄in. Wa líi yú 6a háawa búii à 6a kúaa mín wán, á wa kará tà há láakáwá làa ba. ¹⁴ Ba háawa mu n̄i-k̄ení 6a le Lidi. O wee lé ho Tiat̄iire lóhó yi, á wee duan lè há p̄onsò-muna na ȳawá here. O wee k̄onbi le Dónbeen̄i. O kará wee tántá mí n̄ik̄on̄na wa b̄ion̄i yi, ó o N̄uh̄so wó ó o wíokaa wee jí b̄io ó o Poole wee bío sese. ¹⁵ Orén lè mí z̄ii n̄upua á 6a b̄at̄iz̄era. B̄in m̄ón ó o b̄ia b̄io ká á vonnáa w̄en: «Ká mi wee leéka le í tà a N̄uh̄so yi b̄io bon, à mi b̄uee làa í z̄ii.» O o ð̄in lan w̄en f̄úuu á wa tà van.

B̄io wó ho Filiipu k̄asó z̄ii yi

¹⁶ Wizonle búii, ká wà wee va ho floró lahó yi, á ton-sá háa búii na lé o t̄iah̄n̄ii b̄uee s̄á wa yahó. O wee yí w̄arí c̄er̄e ho t̄inló mu b̄io yi à na mí n̄únása yi. ¹⁷ O b̄o warén là a Poole m̄ón, á wee bío p̄n̄p̄n̄ ká síi: «Ba n̄upua na ká lé le Dónbeen̄i na dà mu b̄io búenb̄uen wán ton-sáwá. Ho w̄h̄h̄ na wee k̄an̄i 6a n̄upua lé hón b̄io 6a wee bue à na mia.» ¹⁸ Wizooní c̄er̄e yi ká lé b̄in ó o háa mu wee wé. Fúaa o Poole síi c̄á c̄á, á ȳer̄emáa b̄ia n̄on o c̄in̄a na ó o wee sáráa yi: «Le í b̄io mu na foñ: O Yeesu yèni p̄anká yi, à ù lén día a háa mu lòn̄b̄io.» Mí lahó yi ó o c̄in̄a ð̄en̄ia wà día a háa. ¹⁹ B̄io ó o háa mu n̄únása m̄on à b̄io ó o lá wee yí na 6a yi á n̄uh̄h̄ w̄aa b̄ó, á 6a w̄iira a Poole là a Silaasi vannáa ho p̄anká b̄ansowà c̄ón 6a z̄amáa f̄emínló lahó yi. ²⁰ Ba b̄uan 6a vannáa bán na lé ho *Oroomusa t̄úia f̄er̄owà c̄ón, à 6a b̄ia: «Ba n̄upua na ká ð̄in wee k̄anká wa lóhó. Barén lé 6a *z̄úif̄uwa, ²¹ à warén na lé ho Oroomusa á 6a mah̄á wee k̄arán lè mu bè-wénia búii na wa làndá le wa yí wé.» ²² Á 6a z̄amáa mún sía cà a Poole là a Silaasi yi. A 6a t̄úia f̄er̄owà le 6a ten 6a

sĩa, à 6a le 6a ha 6a lè hã fínfoóní. ²³ Bìo 6a han 6a vó, á 6a kúaa 6a ho kàsó yi, à 6a henía mu nòn o paro yi le o pa 6a yi sese. ²⁴ Bìo ó o paro já bún kà síi, ó o buan 6a zoó kúaa ho kàsó zii fíkòhù, á kúaa hã sùrukùwa 6a zení yi.

²⁵ Bìo ho tá wà vaá sanká à màní, ó o Poole là a Silaasi wee fio ká 6a à khòoní le Dónbeení. A 6a kàsósa na ká wee jí 6a cón. ²⁶ Yìo 6ueé tí à ho tá zà lè mí sòobéé, á dèkíó ho kàsó zii. Hã wonna búenbúen dèenía hénkaa, á 6a kàsósa búenbúen zúakuaríwà feera. ²⁷ O o paro sĩa. Bìo ó o mòn à ho kàsó zii zūajiní hénkaa, ó o wee leéka le 6a kàsósa búenbúen lùwa, ó o dò mí khà-tóní le mí ì 6úe lè mítén. ²⁸ O o Poole wāamaa pónpón o wán: «Yí yáa ūten. Wa búenbúen wi hen.» ²⁹ O o paro le 6a buen lè mu khoomu. A 6a buan mu buararáa ó o fó ò o bánbáa vaá zon le zì-za yi ká a wee zà lé le zání, á zoó búrá a Poole là a Silaasi tá. ³⁰ Bún món ó o fó 6a lóráa ò o tùara 6a yi: «Minén nùpua mu, lé mu yén á ì ko à ì wé à fennáa?» ³¹ A bán bía nòn wo yi: «Tà a Nùhúso Yeesu bío, á ūnén lè ū zii nùpua á à fen.» ³² A 6a bía a Nùhúso bío nòn orén là a zii nùpua búenbúen yi. ³³ Ho tñàahù mu yi, ho pãahù dà-kéní kéní mu yi, ó o nni fó 6a vaá seera dokuaa. O orén lè mí zii nùpua búenbúen á 6a dèenía bátizéra. ³⁴ Bún món ó o fó a Poole là a Silaasi yòoraráa mí zii, á yòó nòn mu bè-dínii 6a yi. O nni mu lè mí zii nùpua búenbúen sĩa wan, lé bío 6a tà le Dónbeení bío.

³⁵ Bìo ho tá tòn, á ho Oroomu tūiá fèerowà tonkaa 6a nùpua le 6a vaa bío le yia wee pa ho kàsó zii yi à kúia 6a nùpua mu le 6a lén. ³⁶ O o paro 6ueé bía mu nòn o Poole yi kà síi: «Ba tūiá fèerowà á nòn le jii le 6a kúia mia. Mi wãa dà a lé á à lén làa héera» ³⁷ Ká a Poole màhã bía nòn bía 6a tonkaa yi: «Warén na bío sã ho Oroomu yi á 6a han 6a zãamãa yio yi à 6a yí cítio wen làa bío mu lá ko mu wéráa, á buan wen vaá kúaa ho kàsó yi. A 6a wãa dñ dñ le mí ì kúia wen ká mu sã máa jí. Bún léé bío na yí dà máa wé. Mi vaa bío le 6arén mítén buen 6uee kúia wen.» ³⁸ A bán bñiá vaá bía mu nòn ho Oroomu tūiá fèerowà yi. Bío 6a já le o Poole là a Silaasi á bío sã ho Oroomu yi, á 6a zónkaa. ³⁹ A 6a wãa buara 6ueé bía nòn 6a yi le mí wó khon. Bún món á 6a kúaará 6a, à 6a yankaa 6a le 6a lé ho lóhó yi à lén. ⁴⁰ Bìo ó o Poole là a Silaasi ló ho kàsó yi, á 6a wà van o Lidi zii. Ba mónka mín zàwa kèrètíewa wán, á henía 6a sĩa. Bún món á 6a wà.

17

O Poole là a Silaasi wà van ho Tesaloniiki lóhó

¹ O Poole là a Silaasi ló lè ho Anfipoliisi lè ho Apolonii lórá yi á vaá dōnnáa ho Tesaloniiki. Ho lóhó mu á 6a *zúifùwa kàránlò zii wi yi. ² O o Poole wà van bñn làa bío ó o lá wee wé wéráa mu. Orén lè 6a nùpua na bñn wãanía le Dónbeení bioní vūahù bioní wán hã *Sabaawa bío tñn na sã mín yi. ³ O wee zéení hã bioní mu yara làa ba, le mu túara ho vūahù mu yi le yia le Dónbeení mòn léra ko ò o lò be, à hí, à vèe. O wee bío na 6a yi: «O Yeesu mu na á ì wee bío bío làa mia, wón lé *Yia le Dónbeení mòn léra.» ⁴ Ba nùwã yèn 6úí tà mu yi, á leéra là a Poole là a Silaasi. Ho *Kerēsisa cèrèe na wee kònbi le Dónbeení á mún tà 6a bío á wee bè làa ba, lè 6a hãawa cèrèe 6úí na níní se mún. ⁵ Ká 6a zúifùwa á le yandee màhã sú mu bío yi. A 6a hñn cónkaa 6a nñ-kora nùwã yèn 6úí hã 6onfúaa yi á kúaa mín wán, á sùkúra 6a zãamãa séenía, á kánkãa lè ho lóhó dñiá. Ba fira van o Zasñn zii á wà vaá zoó cà a Poole là a Silaasi á à léráa ho lóhó nùpua na kúaa mín wán yahó. ⁶ A bío 6a zoó khon 6a yi, á 6a fó a Zasñn làa bía tà a *Krista bío nùwã yèn 6úí á lóráa ho lóhó tūiá fèerowà cón, à 6a wee bío pónpón: «Ba nùpua na ká héera kánkãa 6a nùpua hã lùu búenbúen yi lè mí kàránlò. Ba mún wãa 6ueé dñn hen, ⁷ ó o Zasñn tà á 6a làara a wán. Ba búenbúen yí máa tà bè 6a bá-zàwa béé Sezaare làndá yi. Ba le béé 6úí wi á yèni 6a le Yeesu.» ⁸ Hã bioní mu á cñina 6a zãamãa lè ho lóhó tūiá fèerowà sĩa. ⁹ O Zasñn làa bía tà a Krista bío á sãanía le wárí na 6a ko 6a sãaní á 6a díá 6a.

O Poole là a Silaasi wà van ho Beeree

¹⁰ Ho tá hīnī, á 6a kèrètíewa na bīn dènía le o Poole là a Silaasi lé à lén va ho Beeree lóhó. Bío 6a vaá dōn bīn á 6a wà van 6a zúifùwa kàránlò zii yi. ¹¹ Ba zúifùwa na 6a vaá yú bīn á wee tà hén mí yiwa á po bīa ho Tesaloniiki lóhó yi. Ba tà ná le Dónbeenī bionī sese. Làa wizooní ká 6a wee kàrán le Dónbeenī bionī sese, à loí le bío ó o Poole wee bío so bon le. ¹² Bīa tà a Krista bío 6a tīahú á boo. Ho Kerεεsisa tīahú, á 6a hāawa na níní se cèrèè lè 6a báawa cèrèè á mún tà a Núhūso bío. ¹³ Ká bío ho Tesaloniiki zúifùwa ná ò o Poole wee bue le Dónbeenī bionī ho Beeree yi, á 6a wà 6uara bīn á tīn 6ueé kánkáa hón lóhó so nùpua, á lùnkāa 6a yilera. ¹⁴ A 6a kèrètíewa dènía le o Poole hīnī lén à dé mí yahó lè mu yámú jumu cón. O o Silaasi là a Timotee bán kará ho Beeree yi. ¹⁵ Bīa bò là a Poole á lènía wo fúuu fúaa ho Ateena lóhó. Bío 6a le mí ì bīnī á à va ho Beeree, ó o Poole háanía 6a le 6a vaa bío le o Silaasi là a Timotee bánbá ja mí món 6uen fúafúa.

O Poole jī-cúa na ó o fεera ho Ateena yi

¹⁶ Pāahú na ó o Poole wi ho Ateena yi á pan o Silaasi là a Timotee, ó o mōn à ho lóhó mu sú lè hā dofi-kansiwa, á mu wee vá a yi. ¹⁷ O wee wāanī lè 6a *zúifùwa làa bīa yínōí 6a *zúifùwa na wee 6úaaní le Dónbeenī na ó o wee yí 6a kàránlò zii yi. Làa wizooní ká a wee wāanī lè 6a nùpua na ó o wee yí 6a fémínlò lahó yi. ¹⁸ Ba Epikuríewa* lè 6a Sitoyisíewa† nūwā yēn mún wee 6uee wāanī làa wo. Ba 6úí wee tùaka mín yi ká síi: «O dàn bíoro mu, lée webio ó o yáá dīn wee bío kà.» Ba 6úí bán 6èn le: «Mu ka lòn dofi-vio bío ó o wee bue.» Ba wee bío bīn lé bío ó o Poole wee bío o Yeesu bío, lè ho vèeró bío.

¹⁹ A 6a 6uan wo vannāa ho lóhó tūiá fεerowà cón, á 6a bīa nōn wo yi: «Mu bè-finle na á ũ wee kàrán lè 6a nùpua á fo dà a zéení yahó làa wēn le? ²⁰ Bío wa wee jí ká lée bè-fla wa cón, á wa wi à wa zūn mu kúará.» ²¹ A bío ho Ateenasā 6úen6úen lè mí kàyáwá 6èn wa lè mí sòobéè lé mu bè-fla na wee wé 6àn jíló lè mu láakáwá tàró.

²² O o Poole wāa líi hīnōn yòó dīn ho lóhó tūiá fεerowà yahó ò o bīa: «Ateenasā, í mōn mu le hā dofiina 6úaanílò bío 6èntīn wi mia làa sòobéè. ²³ Lé bío á í héekaa mi lóhó yi á mōn mu bīowa na mi sonka mi dofiina 6úaanílò bío yi. I yáá pá mōn le muinī yēnīi lahó 6úí à bío ká lé bío túara le wán: «Dofinī na á nùpue yí zū.» Awa! A bío mi wee 6úaanī ká mi yí zū mu, lé bīn á ínén 6uara wà 6ueé zéení làa mia. ²⁴ Le Dónbeenī na léra ho dīmíjā lè mu bīowa na wi ho yi 6úen6úen, na lé ho wáayi lè ho tá Núhūso, á yí máa zoo keení hā zīnī na 6a nùpua wee so mítēn na le yi. ²⁵ Le makóo mía à nùpue wé bío 6úí na le yi. Lerén lé dīo wee na le mukānī 6a nùpua yi, lè mu bío 6úen6úen. ²⁶ Le dīn o nùpue nī-kéní wán á lérarāa hā síiwā nùpua 6úen6úen héera bārāka ho tá wán, á wāana 6a kāna sūaa, á fūaana hā pōnna jīnī dīnīa. ²⁷ Le Dónbeenī wó ká síi bèra a na à 6a nùpua cānka le. Hàrī ká 6a wee héè vīnā càráa le, jūn-sī 6a à yí le. Tūiá poni, le Dónbeenī yí khèra lè wa nī-kéní kéní. ²⁸ «Lé bío wa mukānī ló lerén lé dīo níi yi. Lé lerén nōn wa wee dàí varákarāa.» Mi len-béwá 6úí yáá mún bīa mu wéréwéré ká síi: «Wa lé le zāwa.» ²⁹ A bío wa lé le zāwa, á wa yí ko à wa tée le Dónbeenī làa sánú tàá wáí tàá huaa kansiwa hūúu, bīn na 6a nùpua kará lon mí yiwa á wó mítēn. ³⁰ Hā pōnna na 6a nùpua fù yí zū mu bío yi, bīn le Dónbeenī wāa yí máa loí yi ho zuia. Bío ká wán á 6a nùpua 6úen6úen lé bīa le wee ve hā lūa 6úen6úen yi, le 6a yèrémá mí yilera lè mí wárá. ³¹ Wizōnle dà-kéní 6úí lé dīo le Dónbeenī bārā, ò o nùpue na le léra à cítí ho dīmíjā 6úen6úen lè ho térénlò. Le vènía o nùpue mu, à zéení lè 6a nùpua le orén lé yīa le léra ò o fī le cítíi mu.» ³² Bío 6a ná ò o Poole wee bío ho vèeró bío, á 6a 6úí wee yáa mí jīnī yi na a yi. Ba 6úí 6èn wee bío: «À ũ bionī mu jíló á wa à pa làa pōn-veere.» ³³ Lé bīn wán ó o Poole 6èn wà ò o día 6a. ³⁴ Ká

* **17:18** Epikuríewa: Ba lé ho Kerεεsi kōhū bè-zūrílo 6úí na lé o Epikuure nī-kenīnia. Ba wee cà bío 6a a wé ká le lònbee máa yí 6a. Ba wee leéka le ho dīmíjā bío 6úen6úen lé ho wé fēráa mín. † **17:18** Sitoyisíewa: Ba lé ho Kerεεsi kōhū bè-zūrílo 6úí na 6a le Zenōn nī-kenīnia. Ba wi 6a zūn bío ho dīmíjā bīowa wee wéráa, á wi 6a yí le sí-he6úee à sánsá le lònbee lè mí síiwá 6úen6úen.

6a nùwã yɛn ɓúí bán pá bò a Poole yi, á tà a *Krista ɓíò. O ɓúí lé 6a tũíá fɛɛrowà nĩ-kéní na 6a le Denii, là a hãa ɓúí na 6a le Damariisi, à pá ɓíní séení 6a ɓúí.

18

O Poole van ho Korente

¹ ɓún mɔ́n ó o Poole ló ho Atɛna yi á van ho Korente* lóhó yi. ² O vaá fò mín làa zúífù nĩ ɓúí na 6a le Akilaasi ɓín. O nĩ mu ton ho kǎhũ na 6a le Pǎn yi. Orén lè mín hãa Pirisiye ló ho Italii kǎhũ yi á ɓuara ho Korente yi yí míana, lé ɓíò ho *Oroomu bá-zàwa béɛ Koloode nɔn le jii le 6a *zúífùwa ɓúenɓúen lé ho Oroomu lóhó yi. O o Poole wà van 6a cǎn. ³ A ɓíò ó orén làa ba tonló lée dà-kéní, á 6a wãa páania kará wee ɓí hã sɔ́nna na wee tá lè hã ɓùkúwá. ⁴ Hã *Sabaawa lè mí dà-kéní kéní yi ó o Poole wee wé lá le ɓióní 6a zúífùwa kàránló zii yi, á wee cà ò o ɓíò ɓúe 6a zúífùwa lè ho *Kɛɛsisa júná.

⁵ ɓíò ó o Silaasi là a Timotee ló ho Maseduana yi ɓueé dǎn, ó o Poole yahó wãa sã le Dónbeení ɓíò zéeníló mí dòn, á wee ɓíò mu wéréwéré na 6a zúífùwa yi le o Yeesu lé *Yia le Dónbeení mɔn léra. ⁶ Ká 6a zúífùwa mu màhá pá a ɓíò à 6a wee là a, ó o Poole púrúnna mí sǎ-zǎnia khũnkũnĩ kúaa 6a wán† ò o ɓía nɔn 6a yi: «Hen ká mi vũnun, se mu lé minén mi ɓɛere á mu ló yi. Nùpue máa tũa mi ɓíò làa mi. ɓíò ká wán á ï wãa à va ɓia yínɔn 6a zúífùwa cǎn.»

⁷ O o ló ɓín á wà van nĩ ɓúí na 6a le Titiyuusi Zusituusi cǎn. O nĩ mu wee kǎnbi le Dónbeení, á zii wi 6a zúífùwa kàránló zii nĩsǎnĩ. ⁸ Ba zúífùwa kàránló zii jũhũso na 6a le Kirisipuusi lè mí zii nùpua ɓúenɓúen á tà a Nũhũso ɓíò. A ho Korentesa cèrèɛ na já a Poole ɓióní á mún tà a Nũhũso ɓíò á 6a ɓátizera.

⁹ Ho tĩnàahũ ɓúí yi, ó o Nũhũso zéenia míten là a Poole, á ɓía nɔn wo yi: «Yí zǎn ɓíò ɓúí. Yí wé tété, wé ɓíò ká ũ wà. ¹⁰ Inén wi làa fo á nùpue na dà a sǎnsá fo á à ɓóoní yi wón mia, lé ɓíò 6a nùpua na ɓíò sã miĩ á boo ho lóhó na ká yi.» ¹¹ O Poole wó le lúlú-kùure lè mí sanká ho Korente yi, á kàránna 6a nùpua ɓín lè le Dónbeení ɓíò.

¹² ɓún mɔ́n á ho Oroomu nĩ Kaliyon á 6a ɓàrá ho Akayii kǎhũ jũhũ wán. Lé ɓún páahũ á 6a zúífùwa lò a Poole wán. Ba wĩira a ɓuan vannáa le cítii finíi, ¹³ à 6a wee ɓíò: «ɓíò ó o nĩ na kà le 6a nùpua wé ɓúaanínáa le Dónbeení á wi mí dòn làa ɓíò á wa làndá le mu wéráa.» ¹⁴ ɓíò ó o Poole le mí zoó ɓíò, ó o Kaliyon kúio o jii ò o wee ɓíò lè 6a zúífùwa: «Minén zúífùwa, mu lá lée wékhe ɓúí na ɓúaa tàá bè-vio ɓúí na wa làndá hò á ï lá à tà á à jí mí cǎn làa ɓíò mu lá ko mu wéráa. ¹⁵ Ká ɓíò mu lé hã ɓióní, lè hã yènnáa, lè mí kùrú làndá ɓíò, á lé minén miten ko à mi loĩ mu yahó yi. Inén máa fi hǎn tũíawà so sii ɓàn cítii.» ¹⁶ O o le 6a lén. ¹⁷ A 6a ɓúenɓúen wãa wĩira a Sositeena na lé 6a kàránló zii jũhũso á wee ha le cítii finíi. O o Kaliyon cèkè ò o yí dó mí jii 6a yi.

O Poole ɓínia van ho Antiosi

¹⁸ O Poole pá kará dá dóka mí yi ho Korente yi. ɓún mɔ́n ó o díá mín zàwa kèrètíewa ò o wà van ho Sǎnkeree lóhó wonna dǎnníi. Sǎnĩ ò o zo ho won-beení ó o nɔn mí jũhũ á 6a lɛera, lé ɓíò ó o lá dó mí jii nɔn le Dónbeení yi ɓíò ɓúí dǎnĩ yi.‡ O orén là a Pirisiye lè mín báa Akilaasi á zon ho won-beení á vannáa ho Siirii kǎhũ. ¹⁹⁻²¹ ɓíò 6a vaá dǎn ho Efɛze yi, ó o Poole wà van 6a *zúífùwa kàránló zii yi, á vaá zoó wee wãani làa ba. Ba flora a le o cãaka cúa-yɛn, ó o yí tà. O o ɓía ɓíò ká nɔn 6a yi á wà díarãa 6a: «Ká le Dónbeení tà á ï ï va ká ï ï ɓíní ï ɓuen mi cǎn.» O o Poole zon ho won-beení ho Efɛze yi á wà ò o díá a Pirisiye là a Akilaasi. ²² ɓíò 6a vaá dǎn ho *Sezaaree lóhó, ó o ló van ho Zeruzalɛmu, á

* **18:1** Korente: Ho lé ho Akayii kǎhũ ló-beení. O Poole páahũ ká ho nĩpomu boo làa sòobéɛ. Ho yèni hãa wee lé ho hã-fénló lè ho bá-fénló lè mí sǎiwà na wee wé ho yi ɓíò yi. † **18:6** Mi loĩ Matiye vũahũ 10.14 ‡ **18:18** Mi loĩ Miló vũahũ (Nombres) 6.1-21. Ba zúífùwa cǎn ká yia fù wé dó mí jii le mí ï wé ɓíò ɓúí á à na le Dónbeení yi, à ɓànsò jũhũ á foohũ máa ɓíní bè wán. Ká ho páahũ na ó o wee leéka ɓíò á jii sù, ò o màhá lɛé mí jũhũ.

vaá tènía 6a kèrètíewa kuure yi. Bún món ó o wà van ho Antiosi. ²³ O cāakaa yú bín á bò yi wàráa. O káa ho Kalasii lè ho Firizii kána yi, á wee hení 6a kèrètíewa búenbúen sía le Dónbeení bío yi.

O Apoloosi van ho Efεeze lè ho Korente

²⁴ Zúifù búí na 6a le Apoloosi á 6uara ho Efεeze yi. O wee lé ho Alekisándiri lóhó yi. O lé o núpue na zū hā bióní. O mún zū le Dónbeení bióní vūahú bióní làa sòobéε. ²⁵ Ba kàráanna a là a Núhúso wǎhú bío. O nǎn mítén á wee bue ká a zéení bío ó o Yeesu bío wóráa binbirí à na 6a núpua yi. Ho *bátéèmu bío dǎní yi, ó o Zǎn bátéèmu bío na 6a kàráanna làa wo lé bún mí dòn ó o zū. ²⁶ O wee bío 6a *zúifùwa kàránló zii yi ká a poní séra. Bío ó o Pirisiiye là a Akilaasi ná a bióní, á 6a fó a, á wíokaa zéení le Dónbeení wǎhú bío binbirí á nǎn wo yi. ²⁷ Bún món ó o Apoloosi wi ò o va ho Akayii kǎhú, á bǎn zàwa kèrètíewa henía o síi mu bío yi. Ba yáá túara ho vūahú tonía nǎn bíà tà a *Krista bío na wi ho kǎhú mu yi, le ká a Apoloosi mu vaá dǎn 6a, á 6a 6ua a sese. Bío ó o vaá dǎn bín á le Dónbeení sǎamu wó ó o séení bíà tà a Krista bío làa sòobéε. ²⁸ O jì-cúa na ó o wee lá búenbúen á 6a zúifùwa yí máa dǎn bío bío búí dǎní yi. O wee dǎn le Dónbeení bióní vūahú bióní wán à zéenínaa mu wéréwéré na 6a yi le o Yeesu lé *Yia le Dónbeení mǎn léra.

19

O Poole van ho Efεeze

¹ Pǎahú na ó o Apoloosi wi ho Korente yi, ó o Poole lá ho wǎhú na ló hā 6úaa yi á van ho Efεeze. Kèrètíewa nùwǎ yén búí ó o vaá yú bín, ² ó o túara 6a yi: «Pǎahú na mi tà a *Krista bío á mi so yú le Dónbeení Hácírí le?» A 6a bíà nǎn wo yi: «Wa yáá dǎn yí ná Dónbeení Hácírí bío yí mǎn.» ³ O o Poole bínía túara 6a yi: «Ó, o, á lé ho *bátéèmu yén á mi yú?» A 6a bíà: «Lé o Zǎn bátéèmu.» ⁴ O o Poole wǎa bíà: «O Zǎn hía wee bátízé bíà wee tà yèrémá mí yilera lè mí wàrá, á wee bío là a *Isirayεle nǐpomu le 6a tà yia wà a buen orén món bío, o Yeesu.»

⁵ Bío 6a ná hǎn bióní so vó, á 6a tà ó o bátízera 6a o Núhúso Yeesu yèni yi. ⁶ O o Poole bò mí níní 6a wán, á le Dónbeení Hácírí lion 6a wán. A 6a wee bío hā síi-viò bióní, á wee fεε le Dónbeení jì-cúa. ⁷ Ba núpua mu búenbúen á à yí píru jùn síi.

⁸ O Poole yí máa kǎhí 6a zúifùwa kàránló zii yi. Pìina bío tǐn ká lé bín ó o wee 6uee bío yi ká a poní séra. O wee bue le *Dónbeení béeni bío, á wee cà à bíà wee jí a cǎn à tà mu yi. ⁹ Ká 6a búí màhá tun mí yiwa, á pǎ le mí máa tà a Yeesu bío, á wee zúarǎka a Núhúso wǎhú yi 6a zǎamáa yǐo yi. O o Poole fó bíà tà a Krista bío á wàráa ò o díà 6a. Làa wizooní búenbúen ká a wee 6uee wǎaní lè 6a núpua o Tiranuusi kàránló zii yi. ¹⁰ O wó mu á dǎn hā lúluío bío jùn. Lé bún nǎn á 6a zúifùwa làa bíà yínǎn 6a zúifùwa na wi ho Azii kǎhú yi búenbúen á nánáa o Núhúso bío.

O Sevaa zàwa nùwǎ hẹ̀jùn bío

¹¹ Le Dónbeení wee wé mu yéréké bè-beera là a Poole níi. ¹² Hǎrí hā sí-zǐnia lè hā nín-kéníwà na dǎn o Poole sǎnía á 6a wee bè 6a vǎnvarowà wán à 6a wa, à 6a cǐnáwa lé bíà 6a wi yi. ¹³ *Zúifùwa nùwǎ yén búí na wee hée léka hā lùà yi à ná 6a cǐnáwa lén bíà 6a wi yi, á mún le mí ì wé è loń ká mí dà a ná 6a là a Yeesu yèni pǎnká. Ba wee bío lè 6a cǐnáwa ká síi: «Mí lé là a Yeesu yèni pǎnká, yia ó o Poole wee bue bío.» ¹⁴ Bíà wee wé mu lé o zúifù níi na 6a le Sevaa na lé 6a yankarowà nùhúso beení zàwa nùwǎ hẹ̀jùn. ¹⁵ Ká a cǐná màhá bíà nǎn 6a yi: «O Yeesu á ì zū, á mún zū a Poole. Ká minén bèn lé 6a yén?» ¹⁶ O o níi na ó o cǐná wi yi á zon 6a wán, á dǎrna 6a, á han lè mí sòobéε bóoníkkaa yi á 6a lùwa ló le zii yi mí kǎamáa. ¹⁷ Ho Efεeze zúifùwa làa bíà yínǎn 6a zúifùwa búenbúen ná bío wó, á 6a búenbúen zǎna, á wíokaa wee kǎnbi o Núhúso Yeesu yèni. ¹⁸ Bíà tà a *Krista bío cèrèε búí wee 6uee bío à zéení bío 6a wó ká mu yí se wéréwéré 6a zǎamáa yǐo yi. ¹⁹ Mu

nín-símú wérowà cèrèè á buan mí vǒnna á buée cǐina ba nùpua búenbúen yahó. Ba càtio hǎ vǒnna mu yàamu, á mu yú wén-hāani* muaaseé búará-ɲun làa píru. ²⁰ Lé kà síi ó o Núhúso bioní wee ben fèráa hǎ lùà ká le wà. Le bàn pànká á ba nùpua wee mi.

O Demetiriyuusi bioní na ó o kánkáa ho Efεeze yi

²¹ Ká bǔn biowa so búenbúen wó khǐina, ó o Poole le mí ì kǎa ho Maseduana lè ho Akayii kǎna yi á à va ho Zeruzalεemu. O wee bío bío kà mí yi: «Hen ká í vaá dǔn bǐn, á í mún ko à í dǎ ho *Oroomu.» ²² O o tonkaa o Timotee là a Erasiite na làa wo wee séení mún le ba va ho Maseduana, ò orén mí bæere wón kará dóka mí yi ho Azii kǒhú yi.

²³ Mu pǎahú ò o Núhúso wǒhú bío á kánkáa ba nùpua dàkhǐina ho Efεeze yi. ²⁴ O donkhue-sǐ-pà búii na ba le Demetiriyuusi á hǐa wi ho Efεeze yi. Orén lé yǐa wee pà a dofiní hǎ-nǐi Aatemiisi† zǐ-beení bàn bè-zàwa lè le wén-hāani. Bǐa wee sá a cǔn á wee yí le wári na boo mu bío yi. ²⁵ Wizonle búii ó o nǐi mu von mí ton-sáwá làa bíà làa ba tonló le mí ì wé dà-kéní á kúaa mún wán, ò o bíà nǒn ba yi: «Minén nùpua mu, mi zǔ mu kénkén le lé ho tonló na kà bío yi á wa nǐi bío wee dérǎa wán. ²⁶ Háya! O o nǐi mu na ba le Poole bío na ó o wee wé á mi wee mi, á wee jí. O wee bío le hǎ dofi-kansiwa na ba nùpua wó mítén á yǐnǒn dofiina. A ba nùpua cèrèè tà a bío ho Efεeze yi. Hàri ho Azii kǒhú nùpua ó o vó ká cǐinú. ²⁷ Mu wà làa bǔn, á wa tonló yèni á à yáa. Mu yǐnǒn bǔn mí dòn. Wa dofiní hǎ-nǐi Aatemiisi zǐ-beení na ba son nǒn wo yi á bío ɲúhú mún máa kerí. Orén mí bæere á bío mún máa bǐnǐ máa wé here ba nùpua yi. Wón na á ho Azii kǒhúsa lè ho dǐmǐná nùpua búenbúen wee búaaní.» ²⁸ Bío ba ɲá hǎ bioní mu, á ba sía cǎ, á wee wǎamaka ká ba a bío: «Ho Efεezesa Aatemiisi lée dofiní hǎ-beení!»

²⁹ Ho lóhó nùpua búenbúen kánkáa. Ho Maseduana kǒhú nùpua nùwǎ ɲun búii na là a Poole lá wee bè mún va hǎ khúio, á ba wǐikaa á búunia bò yǐ buararǎa le wǎanii la-beení yi. Ba lé o Kayuusi là a Arisitaaki. ³⁰ O Poole lá wi ò o va a zoo dǐn ba nùpua yahó, ká ba kèrètǐewa hò a. ³¹ Ho pànká ton-sáwá búii na wi ho Azii kǒhú yi na lé o Poole mu bàn bǔnlowà le ba bío na a yi le o wé mí sǎbéré ò o yí va bǐn. ³² Hón pǎahú so yi, à ba zǎamǎa yí máa jí mún yi. Ba wee hée bío mún ɲúná yi fúaa ba cèrèè búii yáa wǎa yí zǔ mí kúeemínwánló ɲúhú. ³³ Ba zúifúwa ɲàana a nùpue búii na ba le Alekisǎndere á lée dǐnǐa ba nùpua yahó. A ba búii ló ba tǎahú á zéénia bío ó o ko ò o bío na ba zǎamǎa yi. O o Alekisǎndere wǎa hónǐa mí nǐi dá ba zǎamǎa yi le ba wé tété, ò o wi ò o lá le bioní ba zǎamǎa yahó ká a zéení le orén lè mún zàwa á nínǐ mǐa mu yi. ³⁴ Ká bío ba nùpua zǔna mu le o lé o zúifú, á mu bío dà-kéní na kà lé bío á ba búenbúen páanǐa wee wǎama á yú hǎ lèrèwa bío ɲun síi: «Ho Efεezesa Aatemiisi lée dofiní hǎ-beení!» ³⁵ Mu véenii, á ho lóhó pànká ton-sá vǒn-túaro beení lé yǐa dàrǐna bíà lè ba zǎamǎa á ba wó tété, ò o bíà nǒn ba yi: «Efεezesa, ba nùpua búenbúen zǔ le ho Efεeze lóhó lé hǐa pan wa dofiní hǎ-nǐi Aatemiisi zǐ-beení yi, á pan o bàn kansi na ló ho wáayi lion yi. ³⁶ Nùpue yí dà máa kán mu. Eε ká mi màhá ko à mi wé wayi, ò o búii hǐa yí wé bío ká bànso á yí lon mí yi. ³⁷ Ba nùpua na kà á mi buan buararǎa hen à ba ɲon yí yáara bío búii wa dofiní hǎ-nǐi zǐi, á mún yí bíà yí khon yí nǒn wo yi. ³⁸ Hen ká a Demetiriyuusi lè mí ton-sáwá le o búii wó khon làa mí, á le cítii filó wizonle wi, á bíà wee fi le mún wi. Le ba va bán cǔn. ³⁹ Ká bioní pá bǐnǐa wi mi cǔn bío búii dǎnǐ yi, á bíà wee kúee mún wán à loǐ ho làndá bío, á dà à loǐ mu yahó yi. ⁴⁰ Wa yí wó sese, á ba hǐa bío le lé warén wee kǎanǐ ba nùpua bío wó ho zuia kà bío yi. Lé bío ho kúeemínwánló na kà á ɲúhú mǐa máa zéení.» Bío ó o bíà hǔn bioní so vó, ó o le ba zǎamǎa saawaa.

* **19:19** Wén-hǎnló: Hón pǎahú so yi, ká le wén-hǎnló dà-kéní lé o nùpue nǐ-kéní wizon-kùure sámú saánii. † **19:24** Aatemiisi: O lé le dofiní hǎ-nǐi búii. Ho Efεeze yi, á ba wee bío le orén lé yǐa á ho tá le mí bío búenbúen sǎ yi. Orén lé yǐa ba wee wé fio yi à búerǎa ho dǐnló, à sánii mún ɲinnǎa. Ba zǐ-beení na ba hǐa son o dofiní hǎ-nǐi mu bío yi bàn sííwǎ hǐa yí boo mu pǎahú.

20

O Poole van ho Maseduana lè ho Kεεεsi

¹ Bïo mu bïo na lá wee kánká ho lóhó yòò kǎina, ó o Poole von bïa tà a *Krista bïo kúaa mín wán, á henía 6a sïa. Bǔn mǎn ó o dó 6a cǎawése ò o wà nǎn ho Maseduana. ² O kǎa hǎn kǎhǔ so yi á bía bïo cèrèè á heníanáa bïa tà a Krista bïo sïa, ò o ló bǎn wà van ho *Kεεεsi kǎhǔ. ³ O kará bǎn á dǎn hǎ pǎina bïo tǎn. Bǔn mǎn ó o wi ò o lá ho won-beenǐ à va ho Siirii kǎhǔ yi. Lé hǎn pǎahǔ so yi á 6a bía nǎn wo yi le 6a *zúifùwa lò a wán. O o díá ò o yèrémáa kǎa ho Maseduana. ⁴ Bïa lèenía wo lé o Beeree nǐ Sopateere na lé o Piruusi za, là a Arisitaaki, là a Sekǔnduusi na pǎanía wee lé ho Tesaloniiki yi, là a Deebe nǐ Kayuusi, là a Timotee. A séení ho Azii kǎhǔsa Tisiiki, là a Torofimu. ⁵ Ba dú wa yahó á vaá pan wen ho Torowaasi yi. ⁶ Warén bán lá ho won-beenǐ ho Filiipu yi ho *búurú na á na-fǐni yí dó yi sǎnú díró mǎn á wó hǎ wizooní bïo hònú á bò yi vaá dǎnnáa. Bǔn mǎn á wa vaá yú 6a ho Torowaasi yi. Lé yàwá nǔhǔ dà-kéní á wa wó bǎn.

Bïo wó ho Torowaasi yi

⁷ Ho tǐbírí zon ká le wii wà líi zo, á wa kúaa mín wán le wa à sanká ho búurú* á à là. A bïo ó o Poole lée sǎn á à lén, ó o tà hǎ láakáwá lè 6a nǔpua fúuu fúaa ho tá sanká mǎnǐ. ⁸ Lé hǎ nǎnwíora bïo nǔn nǐ yi á wa yòò kúaa mín wán yi. Hǎ fǐntéena cèrèè á 6a zǎnía bǎn. ⁹ Yàrónza fèè búí na 6a le Etiisi á kará le bonkεε nǐi. Bïo ó o Poole wee bío ká a wà fèè, á mu dǎmu bó a yàrónza fèè mu. O o yòò kùera hǎ nǎnwíora bïo nǔn nǐ yi, á líi lùwá. A 6a le mí 6ueé hóonía a ò o húrun. ¹⁰ O o Poole yòò lion, á líi bánbáa vaá lá a 6uan mí bàra yi ò o bía: «Mi yí dée mi yiwa, lé o yǐo wi lua.» ¹¹ O o bǎnía wà yòora, á yòò cèekaa ho búurú là. Bǔn mǎn ó o pá bǎnía bía fúuu fúaa ho tá tǎn á wii hà, ó o màhǎ wà. ¹² O yàrónza fèè 6a 6uan wàráa ká a yǐo wi lua. A 6a 6úen6úen á mu wó sí-hǐlè cǎn làa sòobéè.

O Poole dǎn ho Torowaasi yi á vannáa ho Milee

¹³ Bïo ó o Poole lon, lé ho bè ho wǎhǔ à varáa ho Asoosi lóhó, hen na á wa ko wa vaa yí o yi à wa pǎaní zo ho won-beenǐ. A warén zon ho won-beenǐ dú a yahó nǎnnáa bǎn. ¹⁴ Bïo ó o 6ueé yú wen ho Asoosi yi, ó o pǎanía zon làa wen á wa wà van ho Mitileena lóhó. ¹⁵ Wa dǎn bǎn vaá ló ho Siyoo kǎhǔ na mu nǔmu kǎnía yi mu tá na lée tǎn. Bǔn bǎn tá na kǔn bǎnía lée tǎn, á wa vaá dǎn ho Samǎosi kǎhǔ na mu nǔmu kǎnía yi. Mu bǎn tá na bèn bǎnía lée tǎn lé bïo wa vaá dǎnnáa ho Milee lóhó. ¹⁶ O Poole yí wi ò o dǎn bǔmaka mítén ho Azii kǎhǔ yi. Lé bïo ó o wi ò o bánbá vaa dá ho Zeruzalεemu à ho Pǎntekoote dí yí bǎn ká mu dà a wé. Lé bǔn nǎn ó o yí ló lè ho Eféze cǎn.

O Poole bía lè ho Eféze kèrètǐewa kuure ya-díwá

¹⁷ O Poole tonkaa 6a nǔpua ho Milee yi le 6a va ho Eféze, à vaa ve 6a kèrètǐewa kuure ya-díwá na bǎn le 6a 6uen. ¹⁸ Bïo 6a 6ueé dǎn, ó o bía nǎn 6a yi: «À lá í 6uen-nǎnzon ho Azii kǎhǔ yi nǐi, á bïo á í 6uan lè íten ho pǎahǔ 6úen6úen na á í làa mia kará mín wán á mi zǔ. ¹⁹ Í liinía íten á sá a Nǔhǔso tonló lè le wéè lè le lònbee na yú mi, bïo 6a *zúifùwa lò í wán bïo yi. ²⁰ Mi zǔ mu le bïo dà a séení mia bǎn dèè woon á í yí sǎnkaa mia. Mu 6úen6úen á í buera, á kàrána làa mia 6a zǎamáa yahó lè mi zǎnǐ yi. ²¹ Ba zúifùwa làa bïa yǐnǎn 6a zúifùwa á í henía mu nǎn yi le 6a yèrémá mí yilera lè mí wára, à tà wa nǔhǔso Yeesu bïo. ²² Bïo ká wán lé mi tǎn wee na ho Zeruzalεemu làa bïo le Dónbeenǐ Hácírí le í wéráa mu konloon, ká í mún yí zǔ bïo wà vaá yí mi bǎn. ²³ Hǎ lórá lè mí dà-kéní kéní yi á le Dónbeenǐ Hácírí wee fèn nǐ í zeñ wán le ho kásó zoró, lè le lònbee lè mí síwá á pan mí bǎn. Bǔn mí dòn lé bïo á í zǔ. ²⁴ Inén cǎn á í mukǎnǐ bïo nǔhǔ mia, díká à bïo le Dónbeenǐ tonkaa mi bïo yi à yǐo lé, à le Dónbeenǐ sǎamu bín-tente bïo zéenílò tonló na ó o nǔhǔso Yeesu kàráfáa mi à í sá à tíí nǐi. ²⁵ Í héera buera le *Dónbeenǐ béenǐ bïo mi 6úen6úen tǎhǔ, ká bïo ká wán á í wáa zǔ le minén ó o búí máa bǎnǐ máa mi mi. ²⁶ Lé bǔn nǎn á í

* 20:7 Mi lonǐ Bè-wénia vǔahǔ 2.42

wee bíoráa bío kà á à na mia ho zuia: Mi nǐ-kéní búí vǐnía mítén á bǎnso bío máa tùa làa mi. ²⁷ Lé bío le Dónbeenǐ bío na á lé le mí ì wé búenbúen á ì zéénia làa mia á yí ká dè. ²⁸ Minén miten pa miten bío, à mún pa ba kèrètíewa kuure bío làa bío ó o pi-pa wee wé paráa mí pia yi bío síi bíá le Dónbeenǐ Hácírí kàràfáa mia le mi pa yi. Ba kèrètíewa kuure á mi wé loń bío sese. Lé le Dónbeenǐ kùrú Za cǎni kúaará ba bío yi á ba bío sǎ le yi. ²⁹ I zǔ mu le ì lénló món ká ba nùpua búí na bonmín lòn dakhínkhínwa na zǎní wi á à zo mi tǎhǔ. Ba à dé le bóoníi ho pi-6oohǔ yi. ³⁰ Hárí minén tǎhǔ á ba nùpua búí ì lé yi, á à híní wé è fúaa há sabíoní á à khàráa bíá tà a *Krista bío à bán bè ba yi. ³¹ Mi cén tǐní mi yǐo, à zǔń mu le ì jà mi zeń wán há lúlúio bío tǐn yi, há wisonáa le mí tǐnǎnna yi ká ì wee wá.

³² «Hǎ làa na kà wán, á ì wǎa à dé mí bío le Dónbeenǐ le mí sǎamu bíonǐ níi yi. Dén bíonǐ so lé dío pánká á à na ká mi síadéró á à fárá à tǐn. Lè è na ho nǎfóró mia, há le bǎrá ká làa bíá bío sǎ le Dónbeenǐ yi. ³³ I síi yí vá nùpue búí wárí là a sǎnú, là a sí-zǐnia yi yí mǎn. ³⁴ Minén mi bæere zǔ le ì níní na kà lé há á ì sáráa, á jǎánanáa ínén làa bíá làa mi lá páanía wi màkóo. ³⁵ Lé búń á ì wó á zéénia làa mia à mi wé sá làa búń à séenínáa ba nǐ-khenia. Mi wa bíńí leéka le o jǔhǔso mí bæere á bíá bío ká: Yía wee há mu bío wón cǔnú na ó o yú á búaa po yǐa ba wee na mu yi.»

³⁶ Bío ó o bíá làa ba wó, ó orén làa ba búenbúen líí fárá mí nǎnkóńúná wán, ò o flora. ³⁷ Ba búenbúen wee wá, á wee wǐi o Poole bua yi à yèe kíó à déráa o cǎawése. ³⁸ Ba yara sò dàkhǐina, lé bío ó o Poole bíá le ba máa bíńí máa mi mí. Búń món á ba lèénia wo vannáa ho won-beenǐ lahó yi.

21

O Poole wà van ho Zeruzalɛmu

¹ Búń món á wa saawaa mín yi. Wa zon ho won-beenǐ téréenna van ho Koosi lóhó. Mu tá na léé tǎn lé bío wa vaá dǎnnáa ho Oroode lóhó, á díń bíń vannáa ho Pataraa lóhó. ² Wa yú ho won-beenǐ búí bíń na wà a va ho Fenisii kǎhǔ, á wa zon hón wǎráa. ³ Bío wa vaá sǔaráa ho Siipere kǎhǔ, á wee mi ho, á wa hà ho dó le wa nín-káara. Wa dó wa yara le ho Siirii kǎhǔ cǔn á vannáa ho Tiire lóhó. Lé bíń á ho won-beenǐ sèró ko ho búen yi. ⁴ Wa yú ba kèrètíewa búí bíń á wa wó ho yǎwá jǔhǔ dà-kéní làa ba. Le Dónbeenǐ Hácírí jà ba zeń wán, á ba bíá là a Poole le o yí va ho Zeruzalɛmu. ⁵ Ká bío ho páahǔ na wa ko à wa wé bíń wó, á wa lá wa wǎhǔ wà. Á ba kèrètíewa le mí háawa le mí háyúwá búenbúen ló á lèénia wen léé cúa ló ho lóhó yi. Bío wa líí dǎn mu yámú jumu jii á wa líí fárá wa nǎnkóńúná wán à wa flora. ⁶ Búń món á wa dó mín cǎawése, á tǎeníkaa mín yi, à wa yóo zon ho won-beenǐ, à barén bèn bíńia khíbon.

⁷ Wa díń ho Tiire yi á vannáa ho Pitolemayiisi lóhó, á tǎenía wán zàwa kèrètíewa na bíń yi, à wa kará làa ba le wizon-kúure. Lé bíń á wa væenǐ mu yámú jumu wán wó yi. ⁸ Mu tá na léé tǎn á wa ló wà á van ho *Sezaaree. Le Dónbeenǐ bíń-buero búí wi bíń á yèni ba le Filiipu. Lé wón á wa làara zii. O lé ba nùpua nùwǎ hǎjǔn na ba hueekaa ho Zeruzalɛmu yi nǐ-kéní.* ⁹ O hǐnni nùwǎ náa wi á yí yan, á wee fɛɛ le Dónbeenǐ jǐ-cúa na ba nùpua yi. ¹⁰ Wa wó há wizooní cèrèɛ bíń, á le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fɛero búí na ba le Akabuusi ló ho *Zudee yi á bueé yú wen bíń. ¹¹ O o wà buara wà cǔn, á bueé fó a Poole ku-cɛɛní, ò o can mí zení le mí níní ò o bíá: «Bíó kà lé bío le Dónbeenǐ Hácírí bíá: «Lé ká síi á ba *zúífùwa á à ca làa yǐa te le ku-cɛɛní na ká ho Zeruzalɛmu yi, á à dé bíá yí zǔ le Dónbeenǐ níi yi.»» ¹² Bío wa jǎ há bíoní mu, á warén le wán zàwa na ho Sezaaree yi á yankaa o Poole le o yí va ho Zeruzalɛmu. ¹³ Ká a màhá bíá nǎn wen: «Mi wee wá á wi à mi yáa ì yilera le we? I wíokaa ìten wó ì caró bío yi ho Zeruzalɛmu yi. Hárí ì búeró bíń o jǔhǔso Yeesu bío yi á ì pá wíokaa ìten wó bío yi.» ¹⁴ Bío wa hò a san làa bío ó o le mí ì wé, á wa khú a yankaró yi à wa bíá: «O Nǔhǔso lé yǐa síi bío wé.» ¹⁵ Wa wó há wizooní bío yèn

* 21:8 Mi loń Bè-wénia vǔahǔ 6.1-6

bín. Bún món á wa wíokaa waten à wa ñon ho Zeruzalεemu. ¹⁶ Ho Sezaaree kèrètíewa búí lèenía wen. Ba dú wa yahó vannáa Siipere ñí búí na 6a le Munasôn cón. O lé o kèrètíe míana. Lé wón zii á wa làara yi.

O Poole van o Zaaki cón

¹⁷ Bío wa vaá dñn ho Zeruzalεemu, á wàn zàwa kèrètíewa na bín á sá wa yahó lè há zámakaa. ¹⁸ Mu tá na lée tñn, ó o Poole làa wen bò mín van o Zaaki cón. Lé bín á 6a kèrètíewa kuure ya-díwá búenbúen kúaa mín wán yi. ¹⁹ O o Poole tènía 6a yi, ò o lá bío le Dónbeení dóráa mí ñí wo yi ho tonló na ó o sá bía yínón 6a *zúífùwa tiahú á fεera le mi dà-kéní kéní ñon 6a yi. ²⁰ Bío 6a ñá à cón wó, á 6a wee khòní le Dónbeení, à 6a bía ñon wo yi: «Wàn za Poole, wáa loñ bío 6a kèrètíewa na lé 6a zúífùwa booráa. Ba búenbúen sòobáa o *Moyiize làndá bío dàkhíina. ²¹ Ba bía ñon 6a yi le 6a zúífùwa búenbúen na wi há síí-viò nùpua tiahú á fo wee kàrán le 6a pí ho làndá mu. Le fo wee bío le 6a wé yí *kúio mí zàwa, le o búí yàá yí bíní yí bè 6a zúífùwa làndá yi hùúu. ²² Háya! A mu wáa à wé kaka? Bío 6a màhá à jí mu kénkén le fo wi hen. ²³ Awa! A bío wa à bío á à na foñ lé bío à ù wé. Nùpua nùwá náa búí wi hen á dó mí ñíní le mí ì wé bío búí á à na le Dónbeení yi. ²⁴ Wáa fé bán bèráa à 6a ceéró làndá à ù páaní wé làa ba, à bío 6a ko 6a lén mu bío yi à ù sàání, à 6a bè yi à dàñ lεeráa mí ñúná.† Ká mu wó kà síí á 6a nùpua búenbúen á à zúí le bío 6a wee bío ù ñii yí bon. ²⁵ Ká mu lé bía yínón 6a zúífùwa na tà a *Krista bío, bán wa túara ho vūahú ñon yi á zéénía bío wa wi à 6a 6ua lè mítén: Ba yí ko 6a là le muiní taa, à yí dí cāni, à yí là bùaa na yí fūaana taa, á mún pa mítén ho bá-fénló lè ho há-fénló lè mí sííwà yi.» ²⁶ O o Poole wáa fó 6a nùpua nùwá náa mu, á mu tá na lée tñn ó o làa ba páanía wó 6a ceéró làndá. Bún món ó o wà zon le *Dónbeení zí-beení lún yi, ò o bía le mí ceéró làndá á à vé há wizooní bío hẹ̀jun yi. Bún wee zéení le lé ho pāahú na á 6a à wé mu hāmu yi 6a ñí-kéní kéní bío yi.

O Poole 6a wíira le Dónbeení zí-beení lún yi

²⁷ Há wizooní bío hẹ̀jun mu wáa lá ká véró, à bún à ho Azii kōhú *zúífùwa búí mən o Poole le Dónbeení zí-beení lún yi. A 6a hínon súkúra 6a zāamāa búenbúen, à 6a wíira a Poole. ²⁸ A 6a wee bío pñpñ: «*Isirayεlesa, mi buen wen, yia ká lé o ñii na wee héε kàrán 6a nùpua le 6a yí kòñbi o Isirayεle ñipomu búenbúen là a Moyiize làndá, lè le Dónbeení zí-beení na ká. Há làa na ká wán ó o yàá bò mín làa bía yínón 6a zúífùwa á zonnáa le Dónbeení zí-beení lún na bío sá 6a zúífùwa yi á zoó tíira dén sòobá-lùe so.» ²⁹ Ba wee bío bún, lé bío ó o Efεeze ñí Torofiimu á 6a lá mən ò orén là a Poole páanía bò mín ho lóhó yi. A 6a wee leéka le lé o Poole 6uan wo zonnáa le Dónbeení zí-beení lún na bío sá 6a zúífùwa yi. ³⁰ Ho lóhó búenbúen kánkáa yòó ló, á 6a nùpua wee lé lùaa búenbúen à lùwí buen. Ba 6ueé wíira a Poole le Dónbeení zí-beení lún yi á 6uan lórāa ho khūhū, à 6a dèenía pon há wonna. ³¹ Ba wi 6a 6úe ó Poole à bún 6a 6ueé bía á ñon ho *Oroomu dásíwá kuure ñúhúso yi le ho Zeruzalεemu búenbúen kánkáa. ³² Mí lahó yi ó o dèenía fó 6a dásíwá búí lè mí ñúnása, à 6a lùwa mà 6a zāamāa. Bío á bán mən 6a dásíwá kuure lè mí ñúhúso á 6a día a Poole haró. ³³ A 6a dásíwá ñúhúso vá vaá bó a Poole yi ò o ñon le ñii le 6a wíi wo à ca lè há zúakùaríwà bío ñun. Bún món ó o túara a léenii làa bío ó o wó. ³⁴ Ká 6a zāamāa màhá wee héε wāamaka ká 6a a bío mín ñúná yi, á 6a dásíwá ñúhúso yàá wáa yí máa jí bío 6a wee bío sese. O o ñon le ñii le 6a 6ua a Poole vaa dé 6a dásíwá lún yi. ³⁵ Bío ó o Poole á 6a dásíwá 6uan vaá dñnnáa ho lún zūajii, á bán sá san lá à 6uan lé bío 6a zāamāa wee ñàa buennáa o wán lè le héεrè. ³⁶ Ba búenbúen 6ura bò a yi ká 6a a bío pñpñ: «O ò 6úe.»

O Poole wee fε ho tūid mí ñii

† 21:24 Mí loñ Bè-wénia vūahú 18.18

³⁷ Pãahũ na ó o Poole vaá wee zo 6a dásíwá lún yi ó o bía lè 6a dásíwá ñúhũso lè mu kerεεkimu: «Fo dà a na le ní miĩ á ì ì bío bío 6úi làa fo le?» A wón bía ñon wo yi: «Éee! Yaa fo wee ñí kerεεkimu. ³⁸ I lá mən le lé fo lé o *Ezipite ñii na cònía káa á fò 6a ñi-6úewá muaaseé náa zonnáa le dùure yi.» ³⁹ O o Poole bía ñon wo yi: «Ìnén léé zúifù ñii. I wee lé ho Silisii kōhũ ló-beenĩ 6úi na 6a le Taasi na yèni ló yi. Sábéré à ù na le ní miĩ le ì bío lè 6a zãamáa.» ⁴⁰ A 6a dásíwá ñúhũso ñon mu ñii wo yi. O o Poole wãa ñin ho lún zũajii ò o dá mí ní 6a zãamáa yi á 6a búenbúen wó tétété, ò o lá le bíonĩ ò o wee bío làa ba lè mu zúifùmu.

22

¹ «Wàn maáwà lè wàn zàwa, mi ñí bío á ì bío hã làa na kà wán, á a lénnáa ì ñúhũ.»
² Bío 6a ñá ò o wee bío mu zúifùmu, á 6a wíokaa wan tétété. O o Poole wíokaa lá le bíonĩ ò o bía: ³ «Ìnén léé zúifù ñii. I ton ho Silisii kōhũ lóhó na 6a le Taasi yi, ká ì màhá ñin ho Zeruzalεεmu yi hen. O Kamaliyeli lé yia kenía mi lè wàn 6úaawa làndá sesese. Inén mún lá can ì kuio le Dónbeenĩ bío yi làa bío minén wee wéráa mu ho zuia bío sii. ⁴ Bía wee bè o Ñúhũso wōhũ 6úi á ì beéra lò á 6ó, á wíikaa 6a báawa lè 6a hãawa 6úi kúaa ho kàsó yi. ⁵ Le *Dónbeenĩ yankarowà ñúhũso beenĩ lè 6a *ñi-kia búenbúen á zũ le bío á ì wee bío bon. Bán lé bía á ì fò hã vōnna cōn, na á ì ì 6ua á à varáa wàn zàwa *zúifùwa na ho Damaasi yi cōn, hãa wee zéeni le ì dà vaá wíika bía tà a *Krista bío bín á à 6ua à buennáa ho Zeruzalεεmu yi á buéé beé lò.

⁶ «Bìo á ì wi ho wōhũ wán á wà vaá sùará ho Damaasi yi, ká le wii yòó fàrá, yio buéé tí à khon-beenĩ 6úi ló ho wáyai líi kúaará ì wán á kñía miĩ. ⁷ A ì ló lùwá ho tá yi, á tãmu 6úi wee bío làa mi: «Soole! Soole! Léé webio ñon á fo wee beéráa ì lò.» ⁸ A ì tũara: «Ñúhũso, fo léé wée?» A mu tãmu bía: «Inén lé o Nazarεete ñii Yeesu na á fo wee beé lò.» ⁹ Bía làa mi bò mín á mən mu khoomu ká 6a màhá yí ñá bío bía. ¹⁰ A ì tũara: «Ñúhũso, léé webio á ì ko á ì wé?» O o Ñúhũso bía ñon miĩ: «Lii híni vaa zo ho Damaasi yi. Bío le Dónbeenĩ wi à ù wé búenbúen á 6a zoó bío á à na fon.» ¹¹ Ká bío mu khoomu cueéra ì yio á ì yí máa mi, á bía làa mi bò mín tò ì ní yi á zonnáa ho Damaasi yi.

¹² «Ñii 6úi na yèni 6a le Ananiasi wi bín. O wee kōnbi le Dónbeenĩ á wee bè wa làndá yi sese. Ba zúifùwa búenbúen na ho Damaasi yi wa a bío. ¹³ Wón lé yia 6uara buéé yú mi á bía ñon yi: «Wàn za Soole, bíní wé mi.» Mí lahó yi á ì yio héra á mən wo. ¹⁴ O pá bínía bía: «Wàn 6úaawa 6àn Dónbeenĩ fèra léra fo bèra a na à ù zũr le sii bío, à ñin mi a Yeesu, o ñi-térénnii, à ñí a bíoní. ¹⁵ A ùnén lé fo á à wé o seéràso á à zéeni bío fo mən làa bío fo ñá á à na 6a ñupua búenbúen yi. ¹⁶ Fo ñin pan mu yén? Híni ve o Ñúhũso le 6a bátizé fo, à ù bè-kora à sèn día.»

¹⁷ «Bìo á ì bínía van ho Zeruzalεεmu, á wizonle 6úi ká ì wee wé ì fioró le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi, ¹⁸ ó o Ñúhũso zéeniá míten làa mi á bía ñon miĩ: «Híni fùafùà lé ho Zeruzalεεmu yi, lé bío á 6a ñupua máa tà ho tũiá na á fo wee mĩ ì ñin yi bío.» ¹⁹ A ì bía ñon wo yi: «Ñúhũso, 6a zũ mu kēnkēn le inén iten lá wé va 6a kàránlò zíní yi, à ha bía tà ù bío, à fé 6a vaa kúee ho kàsó yi. ²⁰ A pãahũ na á ù seéràso Etiēna 6a 6ó yi ká a inén ì beere wi bín, á tà mu wéró á pan 6a sĩ-zinia yi.» ²¹ O o Ñúhũso wãa bía ñon miĩ: «Día à ù lén va, ì ì tonka fo á fo ò khèn ñ va làa bía yínōn 6a zúifùwa cōn.»»

O Poole bío sã ho Oroomu yi

²² Ba zãamáa ñá mí yiwa á ñá a Poole cōn fúuu á vaá 6ó dén bíonĩ so yi, á 6a wee bío pōnpōn: «Wón ñupue so sii á ko ò o 6úe. O mukānĩ ko le vĩ.» ²³ Ba wee wãamaka á wee ten mí sĩ-zinia yòó dáka ká 6a a wé le ñin yòó mĩ ho wáyai. ²⁴ A 6a dásíwá kuure ñúhũso ñon le ñii le 6a 6ua a Poole zoo dé 6a dásíwá lún yi, à 6a ha a lè hã làbàani ò o zéeni bío ó o wó á ñon 6a zãamáa wee wãamakaráa o wán ká sii. ²⁵ Bío 6a wee ca a Poole lè hã hũni á à ha, ó o bía ñon o dásí ñii na wi bín yi: «Ní so ñon mia à mi ha ñupue na bío sã ho

*Oroomu yi ká mí yí cítíó wo le?» ²⁶ Bío 6a dásíwá jùhúso ná mu ó o wà vaá bía mu lè mí kuure jùhúso: «Páa! Loñ bio fo lá à wé. O nii mu bïo sã ho Oroomu yi.» ²⁷ A 6a kuure jùhúso wà van o Poole cón, á vaá tùara a yi: «À ù bïo sã ho Oroomu yi kénkén à ù bío mu làa mi.» O o Poole le «Ûuu.» ²⁸ A 6a dásíwá kuure jùhúso bía: «Ínén léra le wén-kúii á bò yi yúráa mu.» O o Poole bèn bía: «Ínén wón ton làa bũ.» ²⁹ A bïa lá ko 6a ha a dèenia día a. Ba dásíwá kuure jùhúso mí bæere á zãna bïo ó o le 6a ca yïa bïo sã ho Oroomu yi bïo yi.

O Poole ðïn 6a zúifùwa tũia færowà yahó

³⁰ Lé bũn nòn á mu bàn tá na lée tøn á bïo 6a dásíwá kuure jùhúso wi ò o zũn bïo nòn á 6a zúifùwa le o Poole wó khonnáa, ó o feera a, ò o bía le 6a yankarowà júnása lè 6a tũia færowà búenbúen kúee mín wán. Bũn món ó o buan o Poole vannáa 6a yahó.

23

¹ O o Poole wãa fá mí yïo ho làndá tũia færowà yi ò o bía: «Wàn zàwa, í yi yí máa dè. Inén í bæere zũ le í bò le Dónbeenĩ yi sese á bueé 6ó ho zuia yi.» ² A le *Dónbeenĩ yankarowà jùhúso beenĩ Ananiasi nòn le jii bía ðïn 6ó à Poole yi le 6a vïaa o jii. ³ Ká a Poole màhá bía nòn wo yi: «Fo la lòn soró na 6a khũunía.* Le Dónbeenĩ á à vïaa fo. Fo ðïn ho làndá wán á kará wee cítíráa mi, à ù màhá le 6a vïaa mi ká ho làndá jòn ho mu.» ⁴ A bïa 6ó a Poole yi bía nòn wo yi: «Cáa, yaa fo yáa wãa wee là le Dónbeenĩ yankarowà jùhúso beenĩ.» ⁵ O o Poole bía: «Wàn zàwa, í lá yí zũ ká a lée Dónbeenĩ yankarowà jùhúso beenĩ. Bío á ï màhá zũ le le Dónbeenĩ bionĩ bía bïo kà: «Yí mĩ bín-kohó à lée mí nïpomu jùhúso yi.»†» ⁶ O Poole zũ mu le ho làndá tũia færowà sôn-kéní lé 6a *Sadusiéwa, ká 6a sôn-kéní lé 6a *Fariziéwa, lé bũn nòn ó o bíaráa bïo kà pónpón 6a yahó: «Wàn zàwa, wàn maáwà lé 6a Fariziéwa, á ínén mún lé o Farizié. Bío á ï dó í sïi 6a nĩ-hía vèeró bïo yi, lé bũn nòn 6a wee cítíráa mi.» ⁷ Bío ó o bía hñn bionĩ so vó á 6a Fariziéwa lè 6a *Sadusiéwa wee kán mín, á 6a khan, á sankaa mín lè hã kuio bïo jùn. ⁸ Ba Sadusiéwa bán wee bío le nĩ-hía máa vèe. Le wáayi tonkarowà mía, á bè-vio búii na yí dà máa mí mún mía. A 6a Fariziéwa bèn tà bũn búenbúen bïo. ⁹ Hã wãamakaa wee dé wán ká hã wà, á ho *làndá bïo zéenílowa na lè 6a Fariziéwa lé le kuure á hñn pã, á wee là mí hære ká 6a a bío: «Wa yí møn bè-kohó o nĩ na kà yi. Mu ù wé bïo búii zéenia mĩten là wo, tàa wáayi tonkaro búii bía làa wo.»

¹⁰ Le wãanii wó herera dà fúaa 6a dásíwá kuure jùhúso zãna le 6a hïa lèeka a Poole. O o le mí dásíwá búii lii fé o Poole 6a zãamáa tãhũ à zoráa 6a dásíwá lún yi. ¹¹ Mu zon tñnahũ, ó o Nùhúso zéenia mĩten là a Poole á bía nòn wo yi: «Hení ù sïi. Fo zéenia í bïo ho Zeruzalæmu yi hen, fo mún ko à ù zéení í bïo ho Oroomu yi.»

Ba lò a Poole wán le mí ì búe

¹² Mu tá na lée tøn yĩnbii, á 6a *zúifùwa lò. Ba dó mí jini nòn le Dónbeenĩ yi á le mí máa dí, á máa ju ká mí yí yú a Poole yí 6ó. ¹³ Bïa lò há lïo mu á po nùpua búarà-jùn. ¹⁴ Ba wà vaá yú 6a yankarowà júnása lè 6a ya-díwá á bía nòn yi: «Wa dó wa jini nòn le Dónbeenĩ yi lè le sòobé le wa máa dí, á máa ju ká wà yí yú a Poole yí 6ó. ¹⁵ Minén lè ho làndá tũia færowà búenbúen, mi wãa fio mu 6a dásíwá kuure jùhúso cón le o bío le 6a 6ua a Poole buennáa mí cón, à wé le mí wi à mí wíoka loñ o bïo yahó yi sese. Warén bán wãa wíokaa waten vó ðïn pan, á à búe o ká a ðïn yí bueé ðñn hen.» ¹⁶ Ká a Poole bàn hñn-za màhá ðïn ná há lïo mu. O o wà zon 6a dásíwá lún yi, á zoó bía mu nòn o Poole yi. ¹⁷ O o Poole von 6a dásíwá jùhúso nĩ-kéní, á bueé bía nòn yi: «Bè là a yàronza na kà varáa mí kuure jùhúso cón. O bionĩ wi làa wo.» ¹⁸ A wón fó a vannáa mí jùhúso cón, ò o

* 23:3 Ho pãahũ mu yi ká há soni 6a wee wé khũuni à há fianí wé yi mi. † 23:5 Mĩ loñ Léro vùahũ (Exode) 22:27

bía: «O kàsó n̄i Poole le í ɓua a yàronza na kà ɓuennáa ũ c̄n, le o bióni wi làa fo.» ¹⁹ A ɓa dásíwá kuure ɓúhúso fù a yàronza ní yi, á ɓa khèra vaá ðin ò o tùara a yi: «Lée webio á fo le fo ò bío á à na mi.» ²⁰ A wón bía: «Ba zúifùwa wó lè ɓii dà-kéní à ɓa le mí ì flo fo, à ho yíró, à ũ bío le ɓa ɓua a Poole à varáa ho làndá t̄iá f̄erowà yahó, le lé bío á ɓa wi ɓa wíokaa loñ o bío yahó yi sese. ²¹ Ee yí ɓí mu. Ba búí wíokaa mítén wó, á wi ɓa párá w̄i wo. Ba po n̄pua ɓúará-ɓun. Ba dó mí ɓiní n̄n le Dónbeení yi, á le mí máa dí, á máa ɓu ká mu yín̄n̄ o Poole á ɓa yú ɓó. Ba wíokaa mítén wó, á pan à ũnén lé ȳia ɓii.» ²² A ɓa dásíwá kuure ɓúhúso henía mu n̄n o yàronza mu yi le bío ó o bía n̄n mí yi ò o yí bío le n̄pue ɓí. O o día a ó o wà.

Ba ɓuan o Poole vannáa o kuv̄eneere Felikisi c̄n

²³ B̄n m̄n á ɓa dásíwá kuure ɓúhúso von mí dásíwá ɓúnása n̄wã ɓun á bía n̄n yi: «Mi ve ɓa dásíwá kh̄iá-ɓun à kúee mín wán, à bè ɓa cón-yòdorowà ɓúará-t̄in làa píru wán, à séení ɓa n̄pua kh̄iá-ɓun na ɓuan h̄a c̄nɓúawá, à mi wíokaa miten ho *Sezaaree varó bío yi ho t̄in̄ah̄ú l̄èr̄ewa bío d̄enú p̄ah̄ú. ²⁴ Mi mún cà ɓa cúawa na mi ì lá là a Poole, à ɓua vaa dé o kuv̄eneere Felikisi ní yi ká mi yí le d̄e ɓúí wé o.» ²⁵ O o tùara h̄a bióní na kà ho v̄ah̄ú yi á n̄n ɓa yi:

²⁶ «Ínén Koloode Liziasi á wee t̄ení ũnén Felikisi na lé o kuv̄eneere yi.

²⁷ Ba *zúifùwa lá w̄ira a n̄i na kà, á lá wi ɓa ɓúe o. Ká í z̄una mu le o bío s̄a ho *Oroomu yi, á ínén dásíwá á k̄nía wo. ²⁸ Í wi à í z̄un̄ bío n̄n ɓa zúifùwa wee koonínáa wo yi, lé b̄n á í ɓuan wo vannáa ɓarén làndá t̄iá f̄erowà c̄n. ²⁹ A í z̄una le lé ɓarén k̄urú làndá bío á n̄n ɓa wee koonínáa wo yi, ká n̄pue màh̄á yí dà máa bío le o wó khon ó o ko ò o ɓúe, tàà ò o dé ho kàsó yi. ³⁰ B̄n m̄n, á ɓa ɓà í zeñ wán le ɓa zúifùwa wee lè o wán, lé b̄n n̄n á í d̄enía le ɓa ɓua a varáa ũ c̄n, à í mún le b̄ia wee kooní a yi à ve o ũ c̄n.»

³¹ A ɓa dásíwá wó bío ɓa ɓúhúso bía n̄n ɓa yi. Ba fó a Poole ho t̄in̄ah̄ú mu yi á ɓuan w̄aráa fúaa ho Antipatiriisi lóhó. ³² Mu tá na lée t̄n, á ɓa dásíwá na wee varáka b̄nía ɓuara mí lún yi, à ɓa día b̄ia yòora ɓa cúawa á bán bò là a Poole. ³³ Ba vaa d̄enii ho Sezaaree yi, á ɓa dó ho v̄ah̄ú o kuv̄eneere ní yi, à ɓa n̄n o Poole wo yi. ³⁴ O o kuv̄eneere k̄aránna ho ò o tùara a Poole yi le o wee lé ho k̄h̄ú yén yi? O o Poole bía: «Í wee lé ho Silisii yi.» Bío ó o z̄una le o ló ho Silisii yi, ³⁵ ó o Felikisi bía n̄n wo yi: «B̄ia wee kooní foñ h̄ia ɓueé d̄n, á í màh̄á à tùa foñ.» O o n̄n le ɓii le ɓa dé o o *Heroode b̄eení z̄i-beení† yi à pa yi.

24

O Poole á ɓa zúifùwa le o wó khon

¹ Wizoní bío hònú b̄n m̄n, á ɓa yankarowà ɓúhúso beení Ananiasi, lè ɓa ya-díwá n̄wã ȳen ɓúí, à séení n̄pue ɓúí na z̄u ho *Oroomu làndáwá na ɓueé bío ɓa ɓii á bò mín ɓuara ho *Sezaaree. O ȳeni ɓa le T̄etuluusi. Ba wà vaá von o Poole o Felikisi na le o kuv̄eneere c̄n. ² A ɓa ɓuan o Poole ɓuararáa. O o T̄etuluusi w̄aa wee z̄ení bío ó o wó khonnáa kà síi: «Wa ɓúhúso, ũnén lé ȳia n̄n wa yúrãa ho h̄erã. Mu bè-yèr̄emákania na wíokaa wa k̄h̄ú lé ũ bè-z̄un̄miní n̄n á b̄n ɓúenɓúen wórãa. ³ Mu b̄iowa na wa wee yí ɓúenɓúen f̄ee h̄a l̄ua ɓúenɓúen yi á wa z̄u bío, á wa yiwa yí dà máa n̄nsã foñ huúu. ⁴ Í yáa máa ðin máa yáa ũ p̄ah̄ú. I wee flo fo, s̄abéré à ũ ɓí í c̄n c̄inú. ⁵ Wa m̄n mu le o n̄i na kà dà à yáa bío ká mu ɓúaa. Ba *zúifùwa na ho ðim̄ɓá yi ɓúenɓúen ó o wee kánká. Lé orén lé ho Nazar̄etesa kuure ɓúí ɓúhúso. ⁶ Le *Dónbeení z̄i-beení na bío s̄a le yi ó o lá wi o ò tíí, lé b̄n te o w̄iró. Wa lá le wa à ðin [wa làndá wán á à cítirãa wo, ⁷ ká ɓa dásíwá ɓúhúso Liziasi lé ȳia fáa wo wa ní yi lè le sí-suee, ⁸ ò o n̄n le ɓii b̄ia wee kooní a yi le ɓa

† 23:35 Heroode b̄eení z̄i-beení: Le lée z̄i-beení ɓúí ó o Heroode h̄a son ho Sezaaree lóhó yi. Le z̄i-beení mu lé ðio á ho Oroomu kuv̄eneerewà h̄ia wee wé keñ yi.

buen ũ cón.] Fo tùara a n̄i mu yi, á ũnén à ũten á à mi b̄io 6a le o wó khonnáa.»⁹ A 6a zúifùwa b̄ia s̄a a n̄i mu j̄ii le b̄io ó o b̄ia lé ho t̄iá.

O Poole wee f̄ε mi t̄iá o Felikisi yahó

¹⁰ O o kuvεεεere w̄aa dá mí n̄i o Poole yi le o b̄io. O o Poole lá le b̄ion̄i ò o b̄ia b̄io kà: «ĩ z̄ũ le fo f̄ã le cítii ho k̄h̄ũ na kà yi mu míana. Lè b̄ũn te b̄io á ĩ láarãa fon̄ á à f̄εrãa ĩ t̄iá á à lénnãa ĩ j̄ũh̄ũ ũ yahó. ¹¹ Fo dà à t̄uaka à loń. ĩ 6uara ho Zeruzalεemu yi á wà 6ueé 6uaan̄i le Dónbeen̄i mu wizoon̄i á ðĩn̄ máa dà p̄irú j̄un wán. ¹² Ba yí yú mi ká ĩ wee w̄aan̄i là a 6úii le Dónbeen̄i z̄i-been̄i lún yi. Ba mún ðĩn̄ yí yú mi ká ĩ wee khà n̄upua kúee mín yi 6a zúifùwa k̄arãnló z̄in̄i yi, tàá ho lóhó yi. ¹³ Ba yí dà máa zéeni le b̄io 6a wee b̄io ĩ j̄ii á bon. ¹⁴ B̄io á ĩ z̄ũ à ĩ wee wé lé b̄io kà: Ho w̄h̄ũ na á 6arén le ho b̄io yí bon, h̄on̄ lé h̄ia á ĩnén b̄o á wee sá na wán 6uaawa 6àn Dónbeen̄i yi. B̄io 6úen6úen na wi ho lãndá lè le *Dónbeen̄i j̄i-cúa f̄εrowà v̄onna yi á ĩ tà b̄io. ¹⁵ B̄io á ĩ dó ĩ s̄ii yi, lé b̄ũn á 6arén mún s̄ia dó yi le 6a n̄i-tentewà lè 6a n̄i-kora á kh̄ii v̄ee. ¹⁶ Lé b̄ũn n̄on á ĩ wee hen̄i ĩ lò à 6ua ĩten sese le Dónbeen̄i lè 6a n̄upua yahó.

¹⁷ «Mu ù yí l̄ulúio b̄io ȳen ká ĩ máa va ho Zeruzalεemu. Ká ĩ b̄in̄i buenl̄o b̄in̄ j̄ũh̄ũ lé le séen̄ii wárí á ĩ 6uan 6ueé n̄on wán n̄ipomu yi, lè mu h̄amu na á ĩ 6ueé n̄on le Dónbeen̄i yi. ¹⁸ B̄ũn lé b̄io 6àn tonl̄o á ĩ kera yi le Dónbeen̄i z̄i-been̄i lún yi á 6a 6ueé zoó yú, à b̄ũn ho ceéró lãndá wó vó. N̄upua na boo yí kera b̄in̄ làa mi, á wòronlè mún yí wó. ¹⁹ Ho Azii k̄h̄ũ zúifùwa n̄uw̄a ȳen 6úii lé b̄ia n̄onzon̄ wi b̄in̄. Bán lé b̄ia lá ko à 6a 6uee ðĩn̄ ũ yahó, à koon̄i m̄i ká 6a m̄on ĩ wékheró. ²⁰ Tãá le ĩ t̄uá 6arén na kà yi: N̄onzon̄ na á ĩ ðĩn̄ ho lãndá t̄iá f̄εrowà yahó à f̄εra ho t̄iá lérarãa ĩ j̄ũh̄ũ vaá vó, ká b̄io 6a le ĩ wó khonnáa 6úii 6a m̄on à 6a zéeni mu. ²¹ Ká yín̄on̄ b̄io á ĩ b̄ia p̄on̄p̄on̄ 6a yahó le ĩ tà 6a n̄i-h̄ia v̄eéro b̄io, á n̄on 6a wee cítirãa mi ho zuia.»* ²² O Felikisi z̄ũ b̄io o N̄uh̄so w̄h̄ũ b̄io karãa sese, ó o b̄arã le cítii fló p̄on̄-veere yi, ò o b̄ia: «Hen ká 6a dásiwá kuure j̄ũh̄so Liziasi 6uara, á ĩ mãhã à f̄i mi cítii.» ²³ O o n̄on le j̄ii 6a dásiwá j̄ũh̄so na pan o Poole yi le o dé o ho kàsó yi, ká a mãhã día le o dá wé mít̄en, ò o mún na ho w̄h̄ũ 6àn b̄s̄nlowà yi à 6a wé ðãn̄ 6uee 6úεεk̄i o à yí o séeni.

O Poole ðĩn̄ o Felikisi là a Durusiye yahó

²⁴ Wizoon̄i b̄io ȳen b̄ũn m̄on, ó o Felikisi lè mín h̄ãa zúifù h̄ĩnzoró Durusiye á b̄o mín 6uara. O le 6a vaa ve o Poole le o buen, ó o 6ueé j̄á b̄io á wón b̄ia le siidéro o *Krista yi b̄io yi. ²⁵ Ká b̄io ó o Poole h̄ia wee b̄io ho t̄erén mít̄en lè ho 6ua mít̄en sese, lè le cítii na wà a buen b̄io, ó o Felikisi z̄ãna, ó o b̄ia: «Fo w̄aa dà a lén. Ká ĩ yú n̄ii p̄ãh̄ũ na yi, á ĩ ĩ b̄in̄i ĩ ve fo.» ²⁶ O mún lá wee cà ò o Poole na le wárí wo yi, lé b̄ũn n̄on ó o wee verãa wó túntún à 6uee tà lè h̄ã láakáwá. ²⁷ L̄ulúio b̄io j̄un b̄ũn m̄on, ó o Poosiyuusi F̄esituusi á zon o Felikisi lahó, á wó a kuvεεεere. O Felikisi wi ò o w̄é 6a zúifùwa s̄ia, ó o día a Poole ho kàsó yi.

25

O Poole le 6a bá-zàwa b̄ε lé ȳia á à cítii mí

¹ O F̄esituusi buenl̄o ho k̄h̄ũ mu yi wizoon̄i t̄in̄ b̄ũn m̄on, ó o ðĩn̄ ho *Sezaaree yi á vannãa ho Zeruzalεemu. ² B̄io ó o vaá ð̄n̄ b̄in̄, á le *Dónbeen̄i yankarowà j̄unãsa lè 6a *zúifùwa ya-díwá á 6ueé b̄ia a Poole wékheró b̄io n̄on wo yi. Ba flora a F̄esituusi ³ le o j̄iá mí yi ò o na ho w̄h̄ũ mí yi à mí 6ua a Poole varãa ho Zeruzalεemu. Yaa 6a lò a wán, á wi 6a 6úe o ho w̄h̄ũ wán. ⁴ Ká a F̄esituusi mãhã b̄ia n̄on 6a yi: «O Poole wi ho kàsó yi ho Sezaaree yi, á hen làa c̄in̄ú ká ĩnén ĩ b̄εere á a b̄in̄i ĩ va b̄in̄.» ⁵ O o b̄in̄ia b̄ia: «Hen ká 6a 6úii wi mi t̄iãh̄ũ á dà vaá zéeniã a wékheró, à bán w̄aa le wa bè mín va.»

* 24:21 Mi loń Bè-wénia v̄ũah̄t̄ 23.6

⁶ O Fesituusi wó hã wizooní bïo hêtin, tàà bïo píru mí dòn làa ba, bún món ó o bínia van ho Sezaaree. Mu tá na léé tǎn, ó o Fesituusi léé kará mí cítii fliníi lahó yi, ò o le 6a 6ua a Poole 6uennáa. ⁷ Ká a Poole 6ueé dǎn, á 6a zúifùwa na ló ho Zeruzalεemu yi kínia wo yi á wee kooní a yi làa biowa síiwà cǎrǎe na á 6arén mí bεere yáá yí dà máa zéení yara. ⁸ Ká a Poole màhǎ pǎ ò o fεera ho tǔiá léraráa mi nǔhǔ kà síi: «ǐ yí wó bè-kohó 6úi 6a zúifùwa làndá lè le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ dǎní yi. ǐ mún yí wó yí khon lè ho *Oroomu bée.» ⁹ Bïo ó o Fesituusi wi ò o wéé 6a zúifùwa sía, ó o wǎa tùara a Poole yi: «Fo o tà á à va ho Zeruzalεemu á 6a vaá cítii fo ǐ yǐo yi bǐn le biónǐ mu dǎní yi le?» ¹⁰ O o Poole bía: «ǐ wi o bée cítii fliníi, á le bǐn á ǐ ko à ǐ cítii yi. ǐ yí wó yí khon lè 6a zúifùwa. A ùnén ũ bεere yáá zū mu. ¹¹ Ká ǐ 6uan khon, á wó mu 6úi na bïo yi á 6a ko 6a 6úe mi, á ǐ máa pí ǐ húmú. Ká bïo 6a 6èn le ǐ wó khonnáa á yí bon, á nùpue 6úi 6èn mún yí ko ò o dé mi 6a níi yi. O bée lé yǎ á à fεe ǐ tǔiá.» ¹² O o Fesituusi lè 6a nùpua na wee na hã yile-tentewà wo yi mǎn mín. Bún món ó o bía: «O bée lé yǎ á à fεe ũ tǔiá làa bïo fo le mu wéráa.»

O Poole dǐn o Akiripaa là a Bereniisi yahó

¹³ Wizooní bïo yen bún món, ó o bée *Akiripaa lè mín hǐnló Bereniisi á van ho *Sezaaree á wà vaá tǎnía a Fesituusi yi. ¹⁴ Ba wó hã wizooní bïo yen bǐn, ó o Fesituusi yú zéení a Poole bïo là a bée Akiripaa kà síi: «Nùpue 6úi wi hen ó o Felikisi á dó ho kàsó yi día. ¹⁵ Pǎahǔ na á ǐ van ho Zeruzalεemu, á 6a yankarowà núnása lè 6a *zúifùwa ya-díwá 6ueé bía a níi mu wékheró bïo nǎn miǐ, á 6a le ǐ bío le o ko ò o 6úe. ¹⁶ A ǐ bía nǎn 6a yi le ho Oroomusa yí máa tà síiní nùpue nǔhǔ kà síi, ká 6ànso làa bía le o wó khon yí dǐn mín yara ó o yí mà ho tǔiá yí léraráa mi nǔhǔ bïo 6a le o wó khon dǎní yi. ¹⁷ Ba bò mín làa mi á 6uara hen, á ǐ wǎa yí día á mu yí míana, à mu 6àn tá na léé tǎn, á ǐ van le cítii fliníi, à ǐ le 6a 6ua a nùpue mu 6uennáa. ¹⁸ A bía le o wó khon á 6uara. Ká hã wékhewa na á ǐnén lá wee leéka bïo 6àn dǎe woon á 6a yí mà a níi. ¹⁹ Mu lé 6arén kùrú làndá bïo á 6a làa wo wǎanía wán, là a níi 6úi na 6a le Yeesu na húrun ó o Poole wee bío le o yǐo wi lua bïo yi. ²⁰ Bïo á ǐ ì wé wé è fáaráa hã tǔiáwà mu á ǐ yí zū. Lé bún nǎn á ǐ tùara a Poole yi le o tà á à va ho Zeruzalεemu á 6a vaá cítii o ho tǔiá mu dǎní yi le? ²¹ Ká a Poole màhǎ cà mu le o bée lé yǎ à cítii mí. A ǐ wǎa nǎn le níi le 6a día le o wé ho kàsó yi fúaa ká ǐ yú a nǎn o Sezaare yi.» ²² O o Akiripaa wǎa bía nǎn o Fesituusi yi: «Mu mún ñ wé sí ǐnén yi à ǐ ní a níi mu bióní.» O o Fesituusi bía nǎn wo yi: «Ho yíró ká ũ ní hã.»

²³ Mu tá na léé tǎn, ó o Akiripaa là a Bereniisi lè 6a dásíwá núnása lè ho lóhó nǐ-beera á bò mín, á bán dó ho cùkú 6a yi lǎnía 6ueé zonnáa le cítii fliníi. O o Fesituusi nǎn le níi le 6a 6ua a Poole 6uennáa. ²⁴ Bïo ó o 6ueé dǎn, ó o Fesituusi bía: «À ùnén bée Akiripaa, lè minén na làa wen páanía wi hen ká 6úen6úen, o níi na dǐn mi yahó ká lé yǎ bïo yi nǎn á 6a zúifùwa 6úen6úen vonnáa mín ǐ cǎn hen, lè ho Zeruzalεemu yi, á wee wǎamaka le o ko ò o 6úe. ²⁵ ǐnén cǎn á ǐ yí mǎn bïo 6úi na nǎn ó o koráa lè mu húmú. Eε ká bïo ó orén míten le 6a bá-zàwa bée lé yǎ ko ò o cítii mí, á ǐ le bún lé bïo á mu wǎa à wéráa. ²⁶ Bïo á ǐ ì túa sese o níi mu dǎní yi á à na 6a bá-zàwa bée mu yi á mía. Lé bún nǎn á ǐ 6uan wo á 6ueé dǐnía mi yahó, sǎnkú à ùnén Akiripaa ũ bεere yahó. Ká fo tùara a yi, á ǐ ì yí bïo 6úi á à túa. ²⁷ Lé bïo mu nǔhǔ mía ǐ cǎn à ǐ bío le 6a 6ua kàsó níi varáa ho Oroomu ká ǐ yí zéení a wékheró.»

26

O Poole lá le bioní o bée Akiripaa yahó

¹ O o *Akiripaa bía nǎn o Poole yi: «Ho wǎhǔ nǎn fon, wǎa fεe ũ tǔiá à lénnáa ũ nǔhǔ.» O o Poole wǎa dó a Akiripaa kǎfére ò o wee fεe ho tǔiá à lénnáa mí nǔhǔ kà síi: ² «Bée Akiripaa, ǐ síi 6èntǐn wan ho wǎhǔ na á ǐ yú ho zuia bïo yi à fεe ǐ tǔiá à lénnáa ǐ nǔhǔ ùnén yahó, làa bïo 6úen6úen na 6a zúifùwa le ǐ wó khon bïo yi. ³ A ùnén ũten yáá zū 6a zúifùwa làndáwá 6úen6úen làa bïo 6a wee wé kán mín wán. A ǐ bǐnà wee fio fo à ũ ní ũ

yi à jínáa í cón. ⁴ Ba zúifùwa búenbúen zū bǐo á í karáa hàrì í yàronmu p̄ahú. Ba zū bǐo á í buan lè iten hàánì wàn síi nùpua t̄ahú lè ho Zeruzalεemu yi. ⁵ Ba zū mi míana, á lá tà mu á 6a à bǐo mu wéréwéré le ínén mún lé wa kuure nùpua na wee hení ho làndá bǐo nǐ-kénì, bǐa 6a le Farizíεwa. ⁶ Ho zuia á 6a wee cítí mi lé bǐo á í dó í sǐi bǐo le Dónbeenì dó mí jǐi le mí ì na wàn bùaawa yi. ⁷ Wàn síi nùpua zǐ-júná píru jún á mún dó mí sǐa le mí wé è sá máa khí á wé è bùaaní le Dónbeenì fúuu le wisoni lè ho t̄inàahú. Bée Akiripaa, bún lé bǐo n̄n 6a zúifùwa wee koonínáa mi. ⁸ Minén zúifùwa, lée webio n̄n á mi wee leéka le le Dónbeenì yí dà máa vèní 6a nǐ-hía?

⁹ «Ínén í bεere lá wee leéka le í ko à í wé bǐo búenbúen à hèráa o Nazarεete n̄i Yeesu bǐo. ¹⁰ Bún lé bǐo á í wó ho Zeruzalεemu yi. Mu b̄an wéró wǔhú á í yú 6a yankarowà júnása cón á wǐkaa le Dónbeenì nùpua c̄èrεε kúaa ho kàsó yi. Ká 6a le mí ì búe 6a à í mún tà bún. ¹¹ P̄onna c̄èrεε yi ká í wee hée léka 6a zúifùwa káránló zínì búenbúen yi à beé 6a lò, á wi à í k̄k̄á 6a yi à 6a yèrémá mí jínì à pí a Yeesu bǐo. Í lá jǐi 6a wán dà, fúaa í wee màj̄á lé vaa beé 6a lò há k̄a-vio búí lórá yi.

¹² «Wizonle búí á í ló j̄n̄n ho Damaasi mu bǐo yi lè le *Dónbeenì yankarowà júnása jǐi na 6a n̄n mi. ¹³ Bée Akiripaa, mu wó le wisoni yi ká í lá ho wǔhú wà, á í m̄n̄n mu khoomu na p̄anká wi po le wii khoomu à mu yòó ló ho wáayi á líi k̄n̄ia ínén làa bǐa làa mi bò mín yi. ¹⁴ A wa búenbúen ló lùiorá, á í wee jí à mu t̄amu búí wee bǐo bǐo ká làa mi lè wàn bíonì: «Soole, Soole, fo wee beé í lò ká síi le we? Fo ka lòn v̄aró n̄aa na wee yén tá mín so ká wón v̄ina a. εε ká ũ màhá à wé á à sa.» ¹⁵ A í tùara: «Núh̄so, fo lée wée?» O o bía: «Ínén lé o Yeesu na fo wee beé lò. ¹⁶ εε ká ũ líi híni yòó ð̄n. Í wi à ũ wé í ton-sá. Lé bún n̄n á í zéénianáa íten làa fo. Fo ò wé í s̄ér̄aso á à zéení ì na 6a nùpua yi le fo m̄n̄n mi, á mún ñ bǐo bǐo á í b̄inì ì zéení làa fo á à na 6a yi. ¹⁷ Ínén á à k̄n̄í fo 6a zúifùwa làa bǐa yín̄n̄ 6a zúifùwa níi yi. Í wee tonka fo 6a cón, ¹⁸ bèra a na à ũ hén 6a ȳio, à vá bǐa wi le t̄ibirí yi léráa mu khoomu yi, á mún fé 6a o *Sat̄ani p̄anká níi yi à na le Dónbeenì yi. Ká 6a tà ínén bǐo yi, á 6a bè-kora á à s̄én ñ díá á à na 6a yi, á 6a à yí ho lahó bǐa bǐo s̄á le Dónbeenì yi t̄ahú.»

¹⁹ «Bée Akiripaa, lé ká síi mu wóráa. Í yí p̄á mu bǐo na zéénia m̄iten làa mi bǐo. ²⁰ Í nín-yání bía le Dónbeenì bǐo ho Damaasi yi. Bún m̄ón á í zéénia mu ho Zeruzalεemu yi, à lá ho *Zudee k̄h̄ú búenbúen, á zéénia mu làa bǐa yín̄n̄ 6a zúifùwa. Í wee bǐo na 6a yi le 6a yèrémá mí yilera lè mí wárá, à sí mí yara lè le Dónbeenì, à wé wé há wárá na wee zéení le 6a yèrémáa bǐo bon. ²¹ Lé bún bǐo yi 6a zúifùwa w̄iraráa mi ká í wi le Dónbeenì z̄i-beenì lún yi, á le mí ì búe. ²² Ká le Dónbeenì màhá pan mi fúuu á búeé 6ó ho zuia. A í t̄in ð̄n mí yahó á wee zéení bǐo á í m̄n̄n làa bǐo á í j̄á à na 6a n̄i-beera làa bǐa ká búenbúen yi. Bǐo á í wee bǐo yí wi mí dòn làa bǐo 6a j̄i-cúa f̄εrowà là a *M̄oyiize bía le mu ù wé. ²³ Ba bía le ȳia le Dónbeenì m̄n̄n lera á lò ò be, le orén lé ȳia á à wé o nín-yání nùpue na à vèe. Le lé orén lé ȳia á à zéení ho k̄n̄íló bǐo na lé mu khoomu á à na wàn n̄ipomu lè há síi-vio yi.»

²⁴ Bǐo ó o Poole wee f̄ε ho t̄iá á à lénnáa mí j̄uh̄ú ká síi, ó o F̄esituusi w̄amaa o wán: «Eee Poole. Fo wee khée le? A ũ minka bè-z̄urnini lé bǐo w̄aa n̄n á ũ j̄uh̄ú míanáa b̄in.» ²⁵ O o Poole bía n̄n wo yi: «F̄esituusi c̄ukúso, í yí máa khée. Há bíonì na á í wee bǐo ká á j̄uh̄ú wi, á há mún bon. ²⁶ O bée Akiripaa j̄á mu b̄an t̄iáwà. Í dà a bǐo o yahó ká í ponì séra. Í zū mu k̄énk̄én le mu lè mí dà-kénì kénì ó o zū. Lé bǐo mu yín̄n̄ bǐo na s̄ankaa wó k̄uér̄è yi. ²⁷ Bée Akiripaa, fo dó ũ s̄i bǐo le *Dónbeenì j̄i-cúa f̄εrowà bía yi le? Í zū mu le fo dó ũ s̄i mu yi.» ²⁸ O o Akiripaa bía n̄n o Poole yi: «Fo w̄aa wi à hen làa c̄inú à í yèrémá wé o k̄èr̄t̄ε.» ²⁹ O o Poole bía n̄n wo yi: «À mu wé lòn̄b̄io, tàá à mu mía poñ bún, á í pá wee f̄io le Dónbeenì yi le mu yí k̄j̄a ũnén ũ dòn yi, ká bǐa búenbúen na wee jí í bíonì ho zuia à wé le í bǐo, ká há zúak̄aríwà na can làa mi níi ló.»

³⁰ O o béε, là a Bereniisi, là a kuvεενεερε, làa bia búenbúen na làa ba wi mín wán á hínən yòó ðin, ³¹ à 6a fó mín 6a ló á léε wee bío làa mín: «Wékheró búí na nən ó o nni na kà ko ò o búε, tàá ò o dé ho kàsó yi hón mía.» ³² O o Akiripaa bia nən o Fεsituusi yi: «Mu yínəí bío ó o nni mu le o béε fi mí cítii, ó o lá dà à díá.»

27

Ba buan o Poole jənnáa ho Oroomu

¹ Bío mu bia le wa ko wa lá ho won-beenì à varáa ho Italii kōhú yi, á 6a nən o Poole lè 6a kàsósa nūwā yən búí 6a dásíwá jūhúso na 6a le Zuliyuusi yi. O dásí nni mu á ló ho *Oroomu dásíwá kuure búí yi, ðio 6a wee ve làa bá-zàwa béε dásíwá kuure. ² Wa zon ho Adaramiite lóhó won-beenì dà-kéní na ko ho dé mí yahó lè ho Azii kōhú wonna ðinnii cón á hínən wà. Nni búí na 6a le Arisitaaki á zon làa wən. O ló ho Maseduana kōhú lóhó na 6a le Tesaloniiki yi. ³ Mu tá na léε tən, á wa vaá ðən ho Sidən lóhó. O Zuliyuusi buan o Poole se, ó o nən le níi wo yi ò o léka mín bñnlowà wán à 6a yí o séení. ⁴ Bñn món á wa hínən bñn wà. Ká ho pinpiró wee sí wa yahó, á wa kun á khii tun waten yi lè ho Siipere kōhú na wi mu jumu tiahú, á bá hón wà. ⁵ Wa tò mu yámú jumu yi á ló ho Silisii lè ho Pánfilii kána nisaní yi á vaá ðən ho Lisii kōhú lóhó na 6a le Miraa. ⁶ Lé bñn á 6a dásíwá jūhúso yú ho Alekisándiri lóhó won-beenì búí na wà a va ho Italii kōhú. A hón lé hía ó o kúaa wən yi. ⁷ Wa wó wizooní ká hā boo ho wōhú wán. Wa wà yèrèðèðè, á lò bon làa sòobéε á bò yi vaá ðənnáa ho Kìniide lóhó jii. A bío ho pinpiró hò wən á wa yí dà máa lá dén ðání so, á wa kun vaá ló lè ho Salaməneε cón, á bá ho Kerεete kōhú na wi mu jumu tiahú wà. ⁸ Wa bá ho kōhú mu, ká mu mähá wó lònbee làa sòobéε. Wa vaá ðən ho lahó búí na 6a wee ve làa «Wonna ðinnii La-seni.» Ho wi ho Lasee lóhó nisaní. ⁹ Wa míana le vεenì mu yi dà, á 6a *zúifùwa jini líró pāhú* khíina yú, á ho won-beenì pàró lònbee wíokaa wee wé. Lé bñn ó o Poole jənnáa 6a zeñ wán kà síi: ¹⁰ «Wàn zàwa, í mən mu le le vεenì na wa wi yi á à wé lònbe-beenì. Ho won-beenì lè mí sèró á ho yáaró na bùaa á à yí. A bè bñn wán, á warén wa bæere yí bánbáa á wa mukāni á à ví mu yi.» ¹¹ Eε ká 6a dásíwá jūhúso mähá dó mí síi bío ho won-beenì jūhúso làa yia te ho leékaa le mí ì wé yi, á po bío ó o Poole bia. ¹² Ho keenì hā wonna ðinnii na ká yi yínəí bío na se le tēenì pāhú. Lé bñn te bío á bia wi ho won-beenì yi boomuso á wó le jii dà-kéní à 6a le mí ì híní ho lóhó mu yi á à lén. Ba lá wi à 6a vaa dá ho Kerεete kōhú wonna ðinnii la-veere búí na 6a le Fenikisi. Hā yèrəmáa wi lè lé wii tēenii. Lé bñn 6a wi à 6a vaa cāaka yi, à le tēenì pāhú khíi ká mu lá dà à wé.

¹³ Ho pinpi-zàwa búí hínən lè le wii hēenii bən nín-káahó á wee pèεka, á 6a wee leéka le mí dà à wé bío 6a lá le mí ì wé. Ba hínən á vá léε bá lè ho Kerεete kōhú bən jii-kāni á wà. ¹⁴ Cúaa-yən á pinpi-beenì búí na 6a le Erakiyon á ló ho kōhú mu wii hēenii bən nín-tiáni. ¹⁵ A ho yèrəmá sí ho pinpiró léε bío na yí dà máa wé. A wa sá san díá waten, á ho buan wàráa. ¹⁶ Ho kōhú dà-za búí na wi mu jumu tiahú á yēni 6a le Koda, ká ho wi le wii hēenii bən nín-káahó, lé hón á wa khíina nisaní, á ho dá tun wən cīnú, á wa mähá wāa yú ho won-za na 6a wee wé zo fenínáa mítēn ká mu here na can wa món á lá yòó dó. Ká wa lò mähá bon wórāa mu. ¹⁷ Bío wa lá ho yòó dó vó, á 6a won-pàwa canka hā hūni á bánbáa ho won-beenì à ho hía yí hekenka. Ba zāna ho hía vaa fūuní le hēnlè yi ho Libii jii, á 6a lá le ðēε na wee tí ho won-beenì lūwii yi á can ho won-beenì yi lè ho hūló á líí dó mu jumu yi, à 6a wāa díá mítēn á ho pinpiró lá wàráa. ¹⁸ Bío ho tá tən à ho pinpiró pá lan wee vīnvā ho won-beenì lè mí sòobéε, á 6a búakáa wee búen ho sèró à kúee mu jumu yi. ¹⁹ Mu bən tá na bñnía léε tən, á ho won-beenì bíowa búí á barén lè mí nín-bia wee khúaa yēnní kúee mu jumu yi. ²⁰ Mu yú wizooní bío yən ká nùpue yère máa dá lé

* **27:9** Ba zúifùwa jini líró: Ba zúifùwa wee wé lí mí jini hā wiso-poa pihú vaa véenii lè ho tá khóorè pihú búakáro pāhú. Ba jini mu líró món lé bío á hā pinpi-beera wee wé va yi. Hā wonna pàró yidèrè wé kei hón pāhú so yi.

wii lè hã mànàayio wán, à ho pinpiró pá lan wee và lè mí pànká. Mu ù va à yí, à wa yàà wáa yí máa leéka le o búí ì fen.

²¹ Bĩa wi ho won-beenì yi míana à 6a máa dí bio. O o Poole wáa hínòn òn 6a yahó ò o bía nòn 6a yi: «Mi nònzoñ lá zū se bio á ì le mi yí le wa lé ho Kerete yi á mi tà yi. Se mu minka biowa na wee yáa kà á lá máa yí máa wé. ²² Eε ká hã laà na kà wán á mi hení mi sía. O búí mukānì máa ví. Ho won-beenì mí dòn lé hĩa á à yáa. ²³ Ho hĩhũ tĩnàahũ, á le Dónbeenì na á ì bio sã yi á wee búaaní, lé dén wáayi tonkaro á buara ì cón, ²⁴ á buée bía nòn mi: «Poole, yí zón. Fo ko à ù vaa òn ho Oroomu béε yahó. Le Dónbeenì á à fení ùnén làa bĩa làa fo páanía wi búenbúen.» ²⁵ Wa nùwã, mi cén hení mí sía. I dó ì síi le Dónbeenì yi. Mu ù wé làa bio mu bía nònnaa mi. ²⁶ Ho pinpiró á à dòn wen á à varáa ho kã-veere búí yi.»

²⁷ Mu tĩnònna píru náa yú ká ho pinpiró buan wen wàraa ho *Mediteranεε yámú numu wán. Ho tá tĩahũ, á ho won-beenì ton-sáwá wee leéka le wa wà vaá sùará le bónbóore yi. ²⁸ A 6a lèera ho hũló na ho hõnló dèε búí na lí á can yi á dó mu numu yi, á mu booró yú hã mēterewa bóní làa píru làa bio hènun. Bio 6a vá van cínú, á 6a tĩn lèera ho dó, á 6a yú mēterewa bóní làa bio hētĩn. ²⁹ Ba zãna le wa won-beenì hĩa vaá hén hã hue-beera búí. Lé bĩn nòn á 6a khũaana ho hõnló biowa bio náa na líka na wee bua ho ònì á can ho won-beenì yi á kúaa mu numu yi lè ho món, á 6a wáa kará wee lònì ho tá tĩló. ³⁰ Ho won-beenì ton-sáwá wi 6a lùwí, á 6a vá ho won-za na 6a wee wé zo fenínáa mítén ká mu here á dó mu numu yi, á 6a wee bío le lé mu biowa na wee bua ho ònì á mí wee kúee lè ho yahó. ³¹ O o Poole bía nòn 6a dásíwá nũhũso lè 6a dásíwá na ká yi: «Héyĩ! Ba nùpua mu á yí kará ho won-beenì yi, á mí máa fen.» ³² A 6a dásíwá wáa fáara ho won-za mu hũni á díá á ho wà.

³³ Bio 6a wee lònì ho tá tĩló, ó o Poole henía 6a sía le 6a dí mu bio. O bía làa ba kà: «Bio ká lé mu wizoonì píru náa ká mi yí máa dí bio hũuu. ³⁴ Mi cén cà mu bio dí, à mí pànkáwá à keñ. Mi nĩ-kénì woon á dèε búí ká máa khuee yi.» ³⁵ Hõn bioní so bío vaa véenii, ó o Poole lá ho búurú, á dó le Dónbeenì báraká, ò o cèεkaa ho wee là. ³⁶ A 6a búenbúen màhã wáa yú le sí-hebúee á wee dí. ³⁷ Warén na wi ho won-beenì mu yi léε nùpua khiá-nun làa búará-tĩn làa píru làa nùwã hēzĩn. ³⁸ Bio 6a dúka sù á 6a khũaana ho ònì á kúaa mu numu yi bèra a na à ho won-beenì wé záyi.

³⁹ Bio ho tá tñ, á ho won-beenì ton-sáwá á yí zū ho laho na 6a wi yi. Lahó búí na sùaráa lè le bónbóore na ho pinpiró yí tà yí here yi, lé bĩn á 6a lá wi à 6a vaa zoo ònì ho won-beenì yi ká mu lá dà à wé. ⁴⁰ A 6a feera mu biowa na líka na wee bua ho ònì á kúaará. Ho won-beenì mu bàn pèenía á 6a mún feera kúaará, á 6a can ho pñsò-beenì ho won-beenì mu yahó, à ho pinpiró wáa dòn ho à nanáa hõn laho so yi. ⁴¹ Ká 6a màhã vaá bó le hõnlè yi. Ho won-beenì mu bàn yahó á fùunía le hõnlè yi á ho yí dà máa va lùe. Ká ho bàn món á mu numu na wee hĩnì lè mí pànká á háakaa. ⁴² A 6a dásíwá wi à 6a búe 6a kàsósa, ò o búí hĩa yí wáa lén à fen. ⁴³ Ká 6a dásíwá nũhũso màhã wi ò o fení a Poole, ó o pã le 6a yí wé mu. O o bía nòn bĩa zū mu numu yi le 6a yénka lé ho yahó à bánbá na le bónbóore. ⁴⁴ Ká bĩa ká bán á à buaka hã penminí táa ho won-beenì biowa búí yi á nanáa 6a món. Lé ká síi á wa búenbúen wóráa á dàña lóráa mu numu yi à dèε woon á yí wó a búí.

28

Bío wó ho Malite yi

¹ Bío wa mən à wa fera wó, á wa ná à 6a le ho kōhũ na wa wi yi yèni 6a le Malite. ² Ho nùpua buan wen se. Mu wó à ho viðó wee tè á le tēenì wi, á 6a lò ho dōhũ á wa kará kíniá yi. ³ O o Poole khiiira hã búenì le mí ì yénní á à kúee ho dōhũ yi. A bio ho dōhũ wunwuró wi, ó o díhioni ló hã búenì mu yi, á cúaana a Poole ní buan yi wee dándu. ⁴ Bío ho Malitesa mən mu, á 6a wee bío làa mín: «Wa nùwã, o nĩ na ká léε nĩ-búe. O fera

²⁷ Ba nùpua na kà yí máa jí dèe.

Ba tun mí òikōnna
le mí máa jí b̄io.

Ba muunía mí ȳlo
á yí wi 6a mi.

Ba yí wi 6a jí b̄io lè mí òikōnna.

Ba tun mí yiwa.

Ba p̄á le mí máa yèrè má máa 6uen ì c̄ōn à ì w̄é 6a.

²⁸ Awa, á mi w̄áa z̄ūí mu. Le Dónbeení wó á ho fenló bíoní mu á à bue á à na b̄ia yín̄óí zúifùwa yi. Bàn ñ tà á à jí le.» ²⁹ [B̄io ó o Poole bía h̄ōn bíoní so vó, á 6a zúifùwa saawaa wà ká 6a a kán mín.] ³⁰ Zii 6úí na ó o Poole wee da yi ká a sàání, lé dén ó o kará yi lúlúio b̄io òun. B̄ia wi 6a mi a wán 6úen6úen wee 6uee yí o b̄ín. ³¹ O wee bue le Dónbeení b̄éení b̄io, á wee kàrán o Yeesu Krista b̄io lè 6a nùpua ká a poní séra, á b̄io 6úí yí máa h̄è.

Ho vūahũ na ó o Poole túara nɔn ho Oroomu kèrètíewa kuure yi

Vūahũ túaró jūhũ

Ho vūahũ mu lé o Poole túara ho nɔn ho Oroomu kèrètíewa kuure yi.

O bía le 6a nùpua búenbúen wó khon lè le Dónbeenĩ, ká bía màhá tà dó mí sía o Yeesu *Krista yi á le Dónbeenĩ á à wé á 6a à téréen le yahó. Le è kǎní 6a mu bè-kora yi á à na le mukǎní binbirĩ na máa vé 6a yi (1–8).

O Poole bía lè 6a *zúifùwa na wee pĩ a Yeesu bío le 6a yí dà máa pĩ le Dónbeenĩ máa lén f́́́́. (9–11).

O le há laà na kà wán á le Dónbeenĩ sáamu na le wee wé làa bía yínɔní 6a zúifùwa á ko mu wé à 6a na mítén búenbúen o Yeesu yi, à bío sí le Dónbeenĩ yi f́́́́ (12.1–15.13).

O mún bía le mí wi à mí va ho Oroomu, à ðĩn bĩn varáa ho Esipaaje. O o tènía bía ó o zū ho Oroomu lóhó yi búenbúen (15.14–16.27).

Le tènĩ

¹ Inén Poole na lé o Yeesu *Krista ton-sá, lé mi wee túa ho vūahũ na kà á à na mia. Le Dónbeenĩ von mi à ĩ wé o Yeesu Krista tonkaro. Le léra mi à ĩ bue le Dónbeenĩ bín-tente, ² ðio le fèra ðĩn mí jĩ-cúa f́́́́wà wán dóráa mí jĩi nɔn mí biónĩ vūahũ yi.* ³ Le bín-tente mu bío ciran le Za Yeesu Krista. O lé o *Daviide m̀̀̀̀m̀̀nĩ mu nĩpomu ðání yi. ⁴ Éé ká le Dónbeenĩ Hácírí zéenia mu lè mí p̀̀̀̀kà le o lé mí za bío le vènia wo bío yi, wón na lé wa Núhũso Yeesu Krista.

⁵ Lé o Yeesu Krista mu p̀̀̀̀kà yi á le Dónbeenĩ sáamu wóráa mi là a tonkaro, bèra a na há kǎna búenbúen nùpua à dé mí sía wo yi, à wé bè o bióní yi, à déráa ho cùkú wo yi. ⁶ Minén mún lé bán nùpua so búí, minén na le Dónbeenĩ von, á mi bío sǎ a Yeesu Krista yi.

⁷ Awa! I wee túa ho vūahũ na kà á à na minén búenbúen na le Dónbeenĩ wa làa sòobéé á von á mi bío sǎ le yi ho Oroomu lóhó yi. Le wán Maá Dónbeenĩ lè wa Núhũso Yeesu Krista wé mí sáamu làa mia, à na ho h́́́́rǎ mia.

O Poole wi o ò vaa búéki ho Oroomu

⁸ I ò búaká lè wán Dónbeenĩ b́́́́kà déró mi búenbúen bío yi o Yeesu Krista p̀̀̀̀kà yi. Lé bío mí síadéró le Dónbeenĩ yi á bío wee bío ho ðĩmĩjǎ l̀̀̀̀a búenbúen yi. ⁹ Le Dónbeenĩ na á ĩ wee sá na yi lè ĩ síi búenbúen le bín-tente na á ĩ wee bue bío yi, ðio bío ciran le Za, ðén zū le bío á ĩ wee mí lé ho túiá poni. Le zū le ká ĩ wee fio à ĩ leéka mi bío. ¹⁰ Páahũ lée páahũ ká ĩ wee fio, à ĩ le ká mu lé le Dónbeenĩ síi bío, à le tà na mu ní, à ĩ ðán buen mi ć́́́n. ¹¹ Mu bon, ĩ b̀̀̀̀tĩn wi à ĩ mi mi wán làa sòobéé, bèra a na à mu bío wéró p̀̀̀̀kà na le Dónbeenĩ Hácírí dó mi à mi mún yí, à mi p̀̀̀̀kà wíoka kǎn. ¹² A há síadéró le Dónbeenĩ yi na wa léera yi á wa à hení mín sía bío yi.

¹³ Wán zàwa lè wán h́́́́nĩ kèrètíewa, ĩ wi à mi zūn le ĩ wi à ĩ buen mi ć́́́n ká há búmakaa màhá hò mi á ĩ ðĩn yí yú mu wóhũ. I ò buen mi ć́́́n, bèra a na à ĩ tonló c̀̀̀̀nú kǎn làa bío ho ḱ́́́rǎráa há kǎna na ká nùpua ć́́́n bío síi. ¹⁴ I ko à ĩ bue le Dónbeenĩ bín-tente na 6a nùpua búenbúen lè mí síiwà yi, bía yío h́́́́ra làa bía yío yí h́́́́ra, bía kǎráanna, làa bía yí kǎráanna. ¹⁵ Lé b́́́́n te bío á ĩ wi à ĩ buee bue le bín-tente mu à na minén na mún wi ho Oroomu lóhó yi.

Le Dónbeenĩ bín-tente p̀̀̀̀kà wi

* 1:2 Mi lorĩ Ezayii vūahũ 52.7; 61.1

¹⁶ Mu bon, le bín-tente bueró ñiyio yí máa dí mi. Le bín-tente mu lé le Dónbeenĩ pànká na le wee kânínáa bĩa búenbúen na wee dé mí sĩa le yi, à búaká làa bĩa lé 6a *zúífùwa, à dānāa bĩa ká. ¹⁷ Le bín-tente mu wee zéení le le Dónbeenĩ wee wé à 6a nùpua téréen le yahó 6a siadéro le yi mí dòn bío yi, làa bío mu túararāa: «Yia téréenna le Dónbeenĩ yahó bío à 6anso dó mí sĩa le yi bío yi, wón á à kɛɛ le mukānĩ binbirĩ yi.»†

Ba nùpua wee wé mu bè-kora lè mi sīwà

¹⁸ Le Dónbeenĩ wi ho wáayi, á wee zéení le mí yi wee cĩ 6a nùpua yi bío 6a pǎ le à 6a wee wé bío yí se bío yi. Ba wee ti ho tũia poni yi lè mi wén-kora. ¹⁹ Lé bío á bío ó o nùpue dà à zūn le Dónbeenĩ bío dānĩ yi á yí sà 6a yi, lerén mítén zéenia mu wéréwéré làa ba. ²⁰ A lá ho dīmíná nùhũ búenĩ, á le Dónbeenĩ pànká na jii mĩa, làa bío le karāa bún ó o nùpue yío yí máa mi. Eɛ ká mu màhá wee zūn le bè-wénia yi. Lé bún te bío 6a tũia yí dà máa wé sínáa. ²¹ Ba zū le le Dónbeenĩ dà, à 6a yí dó le bārākà làa bío mu korāa. Lé bún wó á bío 6a wee leéka á nùhũ míanáa, á háciira mĩa, á wi le tibirĩ yi. ²² Ba le mí lé mu bè-zūnminĩ 6ansowà, à 6a màhá wó 6a bǎnbúwá. ²³ Sǎni 6a 6uāanĩ le Dónbeenĩ cūkúso na máa hí, á 6a día 6a wee 6uāanĩ mu bè-lénia na 6a wee ta lòn nùpue, tàá jínza, tàá nǎnu làa náa so, tàá bĩa wee vārā mí piorà wán, bán na búenbúen wee hí.

²⁴ Lé bún bío yi á le Dónbeenĩ díarāa 6a á 6a wi mu bío na tun wéro yi, à héha lè 6a sĩa wārā na yí se, á wee wé hã ñiyi-wārā làa mín. ²⁵ Ba pǎ le Dónbeenĩ tũia poni à 6a bò hã sabionĩ món. Ba wee 6uāanĩ bío le Dónbeenĩ léra, á wee sá na mu yi, à lerén Dónbeenĩ na léra mu á 6a día, dén na màhá ko lè le khòonĩ féɛɛ. Amiina!

²⁶ Lé bún bío yi á le Dónbeenĩ díarāa 6a á 6a wee wé hã ñiyi-wārā na bío sí 6a yi. Ba háawa wee da làa mín, à 6a yí máa da làa báawa. ²⁷ Lé làa bún sii á 6a báawa mún yí máa da làa háawa, à 6a sĩa wee bini vá mín yi làa sòobéɛ. Lé bún bío yi á le lònbee na ko làa ba wee yírāa 6a bío 6a vūnun wee wé bío yi.

²⁸ Bío 6a pǎ le mí máa zūn le Dónbeenĩ, á le 6èn día á 6a bò mí hácin-kora món, á wee wé bío yí ko. ²⁹ Mu bío na yí téréenna lè mí sīwà búenbúen 6a wee wé: Ba wee wé mu yikomu, 6a yío wee lé mí ninzawa bío, 6a lé 6a ñi-sūmāa, le yandee wi 6a yi làa sòobéɛ. Ba lé 6a ñi-6úewá, á wa hã warà. Ba wee khà 6a nùpua, 6a wa mu bè-kora wéro lè 6a nùpua. Ba wee fūaa hã sabionĩ 6a nùpua jini, ³⁰ á wee yáa mín yennāa. Ba lé le Dónbeenĩ zúkúsa. Ba wee là 6a nùpua, á wee yonĩ mítén. Ba wee khòn, 6a dà mu bè-kora wéro làa sòobéɛ. Ba wee pí mín nūwā bionĩ. ³¹ Ba lé 6a bǎnbúwá. Ba dó mí jini le mí ì wé bío na, à 6a máa wé mu. Ba yiwa tunka, 6a yí zū makārĩ. ³² Ba jòn zū le Dónbeenĩ cítii bío le bĩa wee wé hǎn wārā so sii bío sã mu húmú yi. Eɛ ká barén mí beere màhá pá wee wé mu, á 6a mún wee tà bĩa wee wé mu jii.

2

Ba nùpua cíttró bío

¹ Ū wé nùpue léee nùpue á wee cítii bĩa ká, á ù nùhũ máa lé, fo wee siini ho ūten. Lé bío á bĩa fo wee cítii, bán wārā 6àn sii lé hĩa ūnén mún wee wé. ² A wa 6èn zū le bĩa wee wé hǎn wārā so sii á le Dónbeenĩ á à cítii làa bío téréenna. ³ A ūnén na wee cítii 6a nùpua à ù jòn wee wé 6a wārā 6àn sii, fo so wee leéka le ù nùhũ á à lé le Dónbeenĩ cítii yi le? ⁴ Tàá bío le Dónbeenĩ sii se, á wee ñi mí yi, á zū mu bè-tente wéro, á fo so wee lá làa bè-kāamāa le? Zūn le lé bún tentemu so wee jàa fo à ù yèrémá ù yilera lè ù wārā. ⁵ Awa, á bío fo yí wi ù jí dèɛ, á yí wi ù yèrémá ù yilera lè ù wārā, á le lònbe-sūmú lé dño fo 6èn ñ dé ūten yi le Dónbeenĩ sí-cíilè wizonle zòn. Bún zòn ká le è fi le cítii làa bío téréenna. ⁶ Le è sàanĩ 6a nùpua yi á à héha lè 6a bè-wénia.* ⁷ Bĩa wee wé mu bè-tentewà làa sòobéɛ, á wee cà ho cūkú lè le yèni le Dónbeenĩ cǎn, lè le mukānĩ binbirĩ, bán le è na le mukānĩ na máa vé yi.

† 1:17 Mi loĩ Habakuuki vūahũ 2.4 * 2:6 Mi loĩ Leni vūahũ (Psaumes) 62.13

⁸ Ká bĩa káa le Dónbeenĩ yi, na pǎ ho tũíá poni à 6a tà mu bè-kora bĩo, bán le è zéenináa le mí yi wee cĩ 6a yi làa sòobéε. ⁹ Le lònbee lè le yi véε á à yí bĩa búenbúen na wee wé mu bè-kora. Mu ù búáká làa bĩa lé 6a *zúifùwa, á à dǎnáa bĩa yínǎn 6a zúifùwa. ¹⁰ Εε ká bĩa wee wé mu bè-tentewà, bán le Dónbeenĩ á à dé ho cùkú yi, le è wé á 6a à yí le kǎnbii á à kéĩ ho héerà yi. Le nín-yání ì wé mu làa bĩa lé 6a zúifùwa, á bĩa yínǎn 6a zúifùwa màhǎ à sǐ. ¹¹ Mu bon, le Dónbeenĩ yí máa hueeka nùpua mín yi.

¹² Lé bũn nǎn á bĩa búenbúen na wó mu bè-kora à 6a yí zũ a *Mɔyize làndá, bán húmú bĩo á làndá níi mía yi. Ká bĩa zũ ho làndá mu à 6a wee wé mu bè-kora, bán á à cítí lè ho làndá. ¹³ Mu bon, bĩa téréna le Dónbeenĩ yahó yínǎn bĩa wee jí a Mɔyize làndá mí dòn ká 6a máa bè ho yi. Bĩa wee wé bĩo ho làndá le 6a wé, bán lé bĩa le Dónbeenĩ wee wé à 6a téréna le yahó. ¹⁴ Hen ká bĩa yínǎn 6a zúifùwa na ó o Mɔyize làndá mía cǎn á wee wé bĩo ho làndá bò, se ho làndá mu wi 6a yiwa. ¹⁵ Bũn wee zéení le bĩo ho làndá le 6a wé wé á wi 6a sĩa yi, á 6a yiwa lé mu seéràsa. Lé bĩo á pǎahũ búí à barén míten yilera pí 6a bĩo, ká pǎahũ búí à hǎ tà 6a jii. ¹⁶ Le Dónbeenĩ cítíi fi nǎnzoñ, ká mu bĩo á à zũn. Bũn zoñ ká le è ðĩn o Yeesu *Krista wán á à cítiráa 6a nùpua 6a bĩo búenbúen na sà yi ðǎnĩ yi, làa bĩo le Dónbeenĩ bín-tente bíaràa mu, ðĩo á ì wee bue.

Ba zúifùwa yí máa bè ho làndá yi làa bĩo mu kordá

¹⁷ Εε ká ũnén na lé o zúifù, á zũ a *Mɔyize làndá, á le ũ sǐi wan le Dónbeenĩ bĩo yi, ¹⁸ fo zũ bĩo sǐ le Dónbeenĩ yi. Lé ho làndá nǎn á fo zũnáa bĩo se. ¹⁹ Fo láa mu yi le fo lé 6a muiiwà ya-dí, á lé bĩa wi le tǐbírí yi khoomu. ²⁰ Fo le fo lé bĩa yí zũ mu bĩo nǐ-karánlo, á lé 6a háyúwá nǐ-karánlo. Lé bĩo fo zũ le mu bĩo zũnló lè ho tũíá poni á wi ho làndá yi.

²¹ Awa, ũnén na màhǎ le fo lé bĩa ká nǐ-karánlo bèn wó kaka yí máa káránnaa ũten? Fo wee hení mu na 6a nùpua yi le 6a yí juaa bĩo, à ũnén màhǎ wee juaa le we? ²² Fo wee kárán 6a nùpua le ho hǎ-fénló lè ho bá-fénló 6a kǎhĩ yi, à ũnén màhǎ wee wé mu le we? Fo jina hǎ wǎnna à ũ màhǎ wee zoo juaa mu bĩo hǎ wǎnna zíní yi le we? ²³ Fo wee yòoní ũten ho làndá bĩo yi, à le Dónbeenĩ yèni dèn bèn wee yáa bĩo fo yí máa bè ho làndá mu yi bĩo yi. ²⁴ Mu bon, bĩo ká lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vǎahũ yi: «Lé minén bĩo yi á bĩa yí zũ le Dónbeenĩ wee yáaràa le yèni.»†

²⁵ Mu bon, ká fo wee wé bĩo ho làndá bò, se ũ *kúiiro† bĩo jǎhũ wi. Ká fo *kúio à ũ màhǎ yí máa bè bĩo ho làndá bò henía yi, se fo ka lòn nùpue na yí kúio. ²⁶ Ká yǎ yí kúio ò o bèn wee bè bĩo ho làndá bò henía yi, á le Dónbeenĩ so máa cǎtí bǎnso lòn nùpue na kúio le? ²⁷ A yǎ yí kúio ò o wee bè bĩo ho làndá bò henía yi lé wón kǎhĩ cítí ũnén na yí máa bè ho yi, ká ũnén ho làndá mu jǎn wǎa túara nǎn yi, á fo mún kúio. ²⁸ Mu bon, mu yínǎn o nùpue sǎnía wee wé bǎnso là a zúifù, á mu mún yínǎn ho kúiiro wee wé o là a zúifù. ²⁹ Ká a zúifù binbirĩ lé yǎ lé orén zoó mí sǐi yi. A ho kúiiro binbirĩ, hón lé le sǐi na yèrémáa. Bũn lé le Dónbeenĩ Hácírí wee wé mu, ká yínǎn ho kúiiro na ó o Mɔyize làndá bò. O zúifù binbirĩ yí máa yí le yèni nùpua cǎn. Le Dónbeenĩ lé ðĩo ó o wee yí le yèni cǎn.

3

Le Dónbeenĩ le mí ì wé bĩo à le wé mu

¹ Awa, á mu zúifùmu lè ho kúioró lée bĩo na cǎnú wi le? ² Mu cǎnú wi làa sòobéε hǎ ðǎa búenbúen yi. Barén lé bĩa le Dónbeenĩ káràfáa mí bíonĩ yi ho yahó. ³ Awa, á hàrĩ ká 6a búí 6a tǎahũ á yí bò bĩo le Dónbeenĩ le 6a wé yi, á bũn so ò hè lerén á le máa bè mí bíonĩ yi le? ⁴ Bùéé. Wa ko wa zũn le le Dónbeenĩ dèn wee ðĩn ho tũíá poni wán, ká 6a nùpua búenbúen lé 6a sabín-fúaalowa, làa bĩo mu túararàa le Dónbeenĩ bíonĩ vǎahũ yi lerén míten ðǎnĩ yi:

«Ba nùpua ko 6a zũn

† 2:24 Mi loĩ Ezayii vǎahũ 52.5 ‡ 2:25 Mi loĩ Luki vǎahũ 1.59

le bïo fo wee mï búenbúen lé ho tûiá poni.
A hàrí 6a yáa ũ yèni,
se ũ bïo pá bon.»*

⁵ Ká bïo warén wee wé à mu yí térénná lé bún wó á le Dónbeenĩ térénló bïo wíokaa zūnanáa, se í wáa dà à bío bío kà á à héha lè 6a nùpua leékaró: Hen ká le Dónbeenĩ wee beé wa lò bïo búí dǎní yi, bún so wee zéení le le yí térénná le? ⁶ Bùéé dé! Bún lé 6a nùpua leékaró. Lé bïo ká le Dónbeenĩ yí térénná, á le è cíti ho ðímíjǎ nùpua kaka?

⁷ Ká ínén lá fá le sabéré á le Dónbeenĩ tûiá poni bïo wíokaa zūna á dóráa ho cùkú le yi, á lé mu yén bèn wáa nǎn á í jǎhǎ á à síráa le í lé o bè-kora wéro? ⁸ Ba búí na wee là wén á yáa wee bío le wa wee bío bío kà: Mi wé wa wé mu bè-kora à mu bè-tentewà lé yi. Bán nùpua so júná á à sí.

Nùpue na térénná le Dónbeenĩ yahó á mía

⁹ Awa, á warén *zúifùwa màhá bèn wee leéka le wa bïo jǎhǎ so wi po bǎa ká lée? Bùéé dé! Í zéeníá mu le 6a *zúifùwa làa bǎa yínǎn 6a *zúifùwa búenbúen á mu bè-kohó pánká wi wán, ¹⁰ làa bïo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vǎahǎ yi:

«Ba nùpua búenbúen yi

á nǐ-kéní kà yí térénná,

¹¹ hácírí 6ànso nǐ-kéní kà á mía,

hàrí nǐ-kéní kà yí máa cà le Dónbeenĩ.

¹² Ba búenbúen día ho wǎ-tente,
6a páanía wó 6a nùpua na bïo jǎhǎ mía.

Bè-tente wéro nǐ-kéní kà
á mía 6a tǎahǎ.

¹³ Ba jǎnǐ ka lòn búráa na hénkaa.
Ba wee khà 6a nùpua.

Ba bíoní ka lòn díhioni sùró.

¹⁴ Ba wee dánkání 6a nùpua làa sòobéε,
6a wee bío há bín-kora.

¹⁵ Ba can mí kuio le nǐ-búee bïo yi.

¹⁶ Há dǎa na 6a wee tè yi
búenbúen á 6a wee fi mu bïo yi,
à dé há yinyio 6a nùpua yi.

¹⁷ Ba yí zū héεrà wǎhǎ.

¹⁸ Ba yèn-dǎní yi á Dónbeenĩ kǎnbii jǎhǎ mía.»†

¹⁹ A wa jǎn zū le ho làndá bò nǎn bǎa wee bè bïo ho wee bío yi. Bún wó bèra a na à bío léení yí keń o búí cǎn, à ho ðímíjǎ nùpua búenbúen mún zǎn le mí wó khon le Dónbeenĩ yahó. ²⁰ Nii woon yí dà máa wé bïo ho làndá le o wé búenbúen á máa térénnáa le Dónbeenĩ yahó. Mu bon, ho làndá jǎhǎ, lée bèra a na à 6a nùpua zǎn le mí wó khon.

Bïo le Dónbeenĩ wee kǎní là a nùpue

²¹ Εε ká há làa na kà wán, á bïo le Dónbeenĩ wee wé à wa wé 6a nùpua na térénná le yahó ká ho làndá níí ló, bún le Dónbeenĩ mu wáa zéeníá làa wén. O *Moyiize làndá mí beεre lè le Dónbeenĩ jǎ-cúa fεεrowà zéeníá mu wéréwéré. ²² Le Dónbeenĩ wee wé à 6a nùpua térénná le yahó 6a siadéro o Yeesu *Krista yi bïo yi. Le wee wé mu làa bǎa búenbúen na wee dé mí sía wo yi, hueekaró mía mu yi. ²³ Lé bïo 6a nùpua búenbúen wó mu bè-kohó, á 6a búenbúen khèra lè le Dónbeenĩ cùkúso. ²⁴ Εε ká le Dónbeenĩ sǎamu bïo yi, á le wó á 6a térénná o Yeesu Krista pánká yi, wón na wó á 6a yú míten mu bè-kohó níí yi. Le wó mu kǎamáa. ²⁵ Le Dónbeenĩ wó a lè le muinĩ yǎ. Lé bún bïo yi ó o Krista mu húmú pánká yi á bǎa dó mí sía wo yi búenbúen á yúráa mu bè-kora séndiároró. Le Dónbeenĩ wó

* **3:4** Mi loń Lení vǎahǎ (Psaumes) 51.6 † **3:18** Mi loń Lení vǎahǎ (Psaumes) 14.1-3; 53.2-4; 5.10; 10.7; 140.4; Ezayii vǎahǎ 59.7-8

kà sîi, à zéénínáa bío le wee wé à 6a nùpua térén le yahó. Hàrí ho yánkaa, á 6a nùpua bè-kora na 6a wó ²⁶ á le há mí sîi bío yi, à zéénínáa bío le wee wé à 6a térén le yahó. Hàrí lòn zuia ká le Dónbeenĩ pá térénna, á wee wé à 6a nùpua térén le yahó 6a siadéro o Yeesu yi bío yi.

²⁷ Lé bío á mu lé le siidéro le Dónbeenĩ yi wee wé ò o nùpue térén le yahó, á mu jùhũ míá ò o yòoní mítén mí wára bío yi. ²⁸ Mu bon, wa wee leéka le o nùpue wee térén le Dónbeenĩ yahó o siidéro le yi bío yi, ká yínɔ́n o Mɔ̀yiize làndá na ó o wee bè yi bío yi. ²⁹ Tàá le Dónbeenĩ mu so lé 6a *zúifùwa mí dòn 6àn Dónbeenĩ le? Le so yínɔ́n há sîiwà na ká búenbúen 6àn Dónbeenĩ le? Úuu, le mún lé há sîiwà na ká 6àn Dónbeenĩ. ³⁰ Mu bon, lerén lé le Dónbeenĩ dà-kéní mí dòn. Lé lerén wee wé à 6a zúifùwa térén le yahó 6a siadéro le yi bío yi, á le mún wee wé à há sîiwà na ká nùpua mún térén le yahó 6a siadéro le yi bío yi. ³¹ A bũn so wee zéení le lé dén siidéro so le yi bío yi ó o Mɔ̀yiize làndá jùhũ wáa míanáa le? Bùéé dé! Ho làndá mu bío jùhũ keńló á wa yàá wíokaa wee tíi jii lè wa siadéro le Dónbeenĩ yi.

4

O Abarahaamu siidéro le Dónbeenĩ yi bío

¹ A bío wa wáa à bío wàn 6úaa *Abarahaamu dǎní yi lé mu yén? Lé mu yén ó o yú? ² Ká a Abarahaamu lá térénna le Dónbeenĩ yahó bío ó o wó bío yi, se o dà à yòoní mítén, ká a màhá yí dà máa yòoní mítén le Dónbeenĩ yahó. ³ Mu bon, bío ká lé bío túara le Dónbeenĩ bíoní vūahũ yi: «O Abarahaamu dó mí sîi le Dónbeenĩ yi, lé bũn nɔ́n le càtio wo là a nùpue na térénna le yahó.»* ⁴ O ton-sá wón sàánii ko làa wo, ká le yínɔ́n dèe na 6a wé há làa wo. ⁵ Èé ká a búí yí máa wé dèe, à 6ànso màhá dó mí sîi le Dónbeenĩ na wee wé ò o bè-kora wéro à térén le yahó, wón le Dónbeenĩ wee càtí le o térénna mí yahó o siidéro le yi bío yi. ⁶ Lé bũn te bío ó o nùpue na le Dónbeenĩ wee càtí le o térénna le yahó ká mu bè-wénia nii ló ó o *Daviide wee bío jún-sîni bío ká sîi:

⁷ «Bia le Dónbeenĩ séra wékheró díá, á 6ó bè-kora jùhũ, bán júná sî.

⁸ O nùpue na bè-kora ó o Núhũso yí jà a jùhũ yi, wón jùhũ sî.»†

⁹ Dén jún-sîni so bío ciran bíá kúiora mí dòn lée, tàá bíá yí kúiora á mu mún ciran? Mu bon, wa wee bío bío ká: «O Abarahaamu siidéro le Dónbeenĩ yi lé bũn wó a là a nùpue na térénna le yahó.» ¹⁰ Ká lé o *kúiiro mǎndén á le wóráa wo là a nùpue na térénna lée, tàá le wó mu wó ó o kúioráa? Bùéé, le Dónbeenĩ wó a Abarahaamu là a nùpue na térénna wó ó o kúioráa. ¹¹ Sǎni ò o Abarahaamu kúii, à bũn le Dónbeenĩ wó a là a nùpue na térénna le yahó o siidéro le yi bío yi. Ká ho kúiiro hón lée fíiminí na bò a wán, à zéení le le Dónbeenĩ wó a là a nùpue na térénna mí yahó o siidéro le yi bío yi. Lé bũn bío yi ó o Abarahaamu mu wóráa bíá búenbúen na dó mí sîa le Dónbeenĩ yi à 6a yí kúiora 6àn maá. ¹² Èé ká a mún lé bíá kúiora 6àn maá, bán na yí kǎnaa ho kúioró mí dòn yi, à 6a bò bío á wàn maá Abarahaamu wó yi, wón na dó mí sîi le Dónbeenĩ yi sǎni ò o kúii.

Há kía wee yi le siidéro le Dónbeenĩ yi pánká yi

¹³ Le Dónbeenĩ dó mí jii nɔ́n o *Abarahaamu là a mǎnmánia yi, le mí ì na ho dímíjǎ 6a yi á ho ò wé 6a kía.‡ Ká mu màhá yínɔ́n bío ó o Abarahaamu wee wé bío ho làndá le o wé bío yi. Le wó mu lé bío ó o térénna le yahó o siidéro le yi bío yi. ¹⁴ Ká há kía bío lá sǎ a *Mɔ̀yiize làndá bèrowà yi mí dòn, se le siidéro le Dónbeenĩ yi jùhũ míá, á bío le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ì na mí nípomu yi mún lá à kǎ. ¹⁵ Lé bío á bío 6a nùpua yí máa

* 4:3 Mi lorí Bío jùhũ búenbúen vūahũ (Genèse) 15.6 † 4:8 Mi lorí Lení vūahũ (Psaumes) 32.1-2 ‡ 4:13 Mi lorí Bío jùhũ búenbúen vūahũ (Genèse) 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18

wé bïo ho làndá le 6a wé sese, lé bñn wee cñí le Dónbeení sïi. Ká làndá lá mía, se làndá yáaró 6èn mún mía.

¹⁶ Lé bñn bïo yi á hã kĩa bïo sãnáa bïa dó mí sïa le Dónbeení yi, bèra a na à hã wé bïo na hñn làa ba, à bïo le Dónbeení dó mí jii le mí ì na à bïo sï bïa lé o Abarahaamu mòmànía búenóúen yi. Mu yínóń bïa mí dòn na wee wé bïo ho làndá le 6a wé, ká mu mún lé bïa búenóúen na dó mí sïa le Dónbeení yi. ¹⁷ Làa bïo mu túararáa le Dónbeení bíoní vūahũ yi: «ĩ wó fo lè hã kãna cèrèε nïpomu 6àn maá.»[§] Le Dónbeení na ó o dó mí sïi yi yahó, ó o lé wa maá. Dén Dónbeení so lé ðio wee dé le mukãní 6a nñ-hía yi, le wee wé à bïo lá mía à kεń.

¹⁸ O Abarahaamu dó mí sïi lònía mu bïo na lòníló do, á dó mí sïi le Dónbeení yi, lé bñn te bïo ó o wóráa hã sñwà na boo 6àn maá, làa bïo le Dónbeení bíaráa mu kà sïi: «Ū mòmànía jii máa zũń.»^{*} ¹⁹ O lúlúio á à yí ho khímàni mu pãahũ, á ká mu húmú, á mún zũ mín hãa Sara máa teró bïo, εε ká a sñdéro le Dónbeení yi màhã pá fará ðñ. ²⁰ Bïo le Dónbeení dó mí jii le mí ì wé ó o yí titikaa bïo yi hàrí cñínú. Ká a sñdéro le Dónbeení yi bïo yi ó o wíokaa yú ho pánká, á dóráa ho cùkú le yi. ²¹ O Abarahaamu láa mu yi binbirí le bïo le Dónbeení dó mí jii le mí ì wé á wéro pánká mún wi le cñn.

²² Lé bñn nòn á mu túara a Abarahaamu ðání yi le «le Dónbeení càtío wo là a nùpue na téréna.»[†] ²³ εε ká le bíoní mu «le Dónbeení wó a là a nùpue na téréna» á yí túara orén mí dòn bïo yi. ²⁴ Le mún túara warén bïo yi, warén na le Dónbeení càtío lè 6a nñ-térénnia, warén na dó wa sïa le yi, lerén na vènia wa Núhũso Yeesu 6a nñ-hía ðahũ. ²⁵ Le Dónbeení díá á 6a 6ó a wa bè-kora bïo yi, á wó ó o vèera, bèra a na à wa wé 6a nùpua na téréna le yahó.

5

Le Dónbeení wó á 6a nùpua làa de bñnia sï

¹ Bïo le Dónbeení wó wèn lè 6a nùpua na téréna wa sñdéro le yi bïo yi, á warén làa de á ho héera wáa wi pãahũ wa Núhũso Yeesu *Krista pánká yi. ² Lé orén pánká yi á wa wee zãmakaráa mu sãamu na wa wi yi wa sñdéro le Dónbeení yi bïo yi, á sïa wan bïo wa dó wa sïa wee lòní wa páaníló le Dónbeení mu cùkú yi làa de. ³ Mu yàa yínóń bñn mí dòn, wa wee zãmaka le lònbee na wee yí wèn bïo yi, Lé bïo wa zũ le le wee wé à wa hñ wa sïa. ⁴ Ká wa hã wa sïa, lé bñn ñ wé á wa à ðàń ñ yí le sée ho kúará khénló wán. Ká wa ðàńna kãa ho kúará khénló mu yi, á wa à ðàń ñ dé wa sïa á à lòní bïo le Dónbeení le mí ì wé. ⁵ Wa sñdéro à lòní á bïo máa dé nïyio wèn, lé bïo le Dónbeení zéenia le mí wa wèn làa sòbèε le Hácírí na le nòn wèn pánká yi. ⁶ Mu bon, wa lá yí dà ðèε búí máa wé waten. A bïo ho pãahũ na le Dónbeení bàrá á ðñ, ó o Krista 6ueé húrun 6a bè-kora wérowà bïo yi. ⁷ Ho tà à hí o nùpue na téréna bïo yi lònbee wi. Nún-sï á nùpue dà à hení mí sïi á à hí yïa wee wé mu bè-tente bïo yi. ⁸ εε ká le Dónbeení wee zéeni le le wa wèn làa bïo kà: Bïo wa lá lé 6a bè-kora wérowà mí cúee, ká a Krista màhã pá tà húrun wa bïo yi. ⁹ Wa wó 6a nùpua na téréna le Dónbeení yahó o Krista húmú cãni pánká yi. A lée kénkén ká wa mún khíi kãní le Dónbeení sï-cñílè yi.

¹⁰ Mu bon, bïo wa lá lé le Dónbeení zúkúsa, ó o za húmú pánká yi á wa làa de wáa bñnia sï. A bïo wa sï làa de kà sïi, á wa láa mu yi kénkén le wa à kãní bïo ó o yïo wi lua pánká yi. ¹¹ Mu yàa yínóń bñn mí dòn, wa wee zãmaka le Dónbeení bïo yi wa Núhũso Yeesu Krista pánká yi, wón na wó á wa lè le Dónbeení mu bñnia sï.

O Adãma là a Yeesu Krista bïo

¹² Lé o nùpue nñ-kéni wékheró bïo yi á mu bè-kohó wéro zonnáa ho ðímíjã yi. A lé mu bè-kohó wéro 6èn nòn á mu húmú wiráa. A 6a nùpua búenóúen mún wee hí, lé bïo 6a

§ 4:17 Mi loń Bïo jũhũ 6úeení vūahũ (Genèse) 17.5 * 4:18 Mi loń Bïo jũhũ 6úeení vūahũ (Genèse) 15.5 † 4:22 Mi loń Bïo jũhũ 6úeení vūahũ (Genèse) 15.6

6úen6úen lé 6a bè-kora wérowà. ¹³ Sáni le Dónbeenĩ bè o *Moyiize làndá, à bñn mu bè-kohó wi ho ðímíjǎ yi wó. Ká bño á ho làndá lá ðĩn mía, á le Dónbeenĩ 6èn lá yí máa mi mu bè-kohó bño dé ðèè yi. ¹⁴ A lá a Adáma pǎahũ à vaa 6úe o Moyiize pǎahũ yi, á mu húmú yú le sée 6a nùpua wán. Hàrí bño á bán nùpua so wékheró yí ka là a Adáma wékheró bño síi, wón na wó bño le Dónbeenĩ le o yí wé, à 6a 6úen6úen pá húrun, o Adáma na bño wee zéeni yia khíi 6uen bño. ¹⁵ Ká ho wékheró na wó, bñn lè le Dónbeenĩ sǎamu yí dà máa tée. Lé bño ká lé o nùpue ñi-kéní mí dòn wékheró bño yi á 6a nùpua cèrèè húrunnáa, á le Dónbeenĩ sǎamu na le wó lè 6a nùpua cèrèè o nùpue ñi-kéní pànká yi, wón na lé o Yeesu Krista, bñn sǎamu so bño 6èn yí dà máa bío. ¹⁶ Le Dónbeenĩ sǎamu là a nùpue ñi-kéní wékheró á wi mín júná yi. Mu bon, o nùpue ñi-kéní wékheró lé bñn wó á le Dónbeenĩ síinía 6a nùpua júná. Èè ká mu bè-kora cèrèè wéró món, á le wó mí sǎamu lè 6a nùpua, le wó á 6a téréna le Dónbeenĩ yahó. ¹⁷ Mu bon, o nùpue ñi-kéní wékheró lé bño wó á mu húmú yú ho pànká. Èè ká a Yeesu *Krista mí dòn pànká yi, á 6a nùpua na wee yí mu sǎamu lè mí síiwà, bña le wee wé à 6a téréna le yahó, bán yío á à wé lua, á à páaní ì dí le béenĩ làa wo. ¹⁸ Lé ká síi ó o nùpue ñi-kéní wékheró non á 6a nùpua 6úen6úen júná súrúaa. Làa bñn síi, ó o nùpue ñi-kéní bè-wénii na téréna, lé bñn 6èn wee wé à 6a nùpua 6úen6úen téréna, à bè yi yírúaa le mukānĩ. ¹⁹ O nùpue ñi-kéní mí dòn lé yia yí bò bño le Dónbeenĩ bíá yi, lé bñn non á 6a zǎamáa wórúaa 6a bè-kora wérowà. Làa bñn síi, ó o nùpue ñi-kéní na tà le Dónbeenĩ bño lé yia 6èn wó á 6a zǎamáa á à téréna le yahó.

²⁰ Bño ho làndá bò, á mu bè-kora 6èn mún wee dé wán ká mu wà. Èè ká hen na mu bè-kora wee dé wán yi, lé bñn á le Dónbeenĩ sǎamu 6èn mún wíokaa wee dé wán yi ká mu wà. ²¹ Bñn wee wé bèra a na à bño síi mu bè-kora yírúaa ho pànká á wee wé à 6a nùpua hí, lé làa bñn 6àn síi á le Dónbeenĩ sǎamu 6èn mún wee yírúaa ho pànká, à wé à 6a nùpua téréna le yahó, à na le mukānĩ binbirĩ na máa vé 6a nùpua yi 6a páaniló là a Nuhúso Yeesu Krista bño yi.

6

Bño ho bátèèmu bño wee zéeni

¹ Awa, á bño wa wǎa à bío lé mu yén? Wa so ko wa wíokaa wé wé mu bè-kora à le Dónbeenĩ wé wérúaa mí sǎamu cèrèè làa wen léé? ² Bùéé dé! Mu bè-kora ðání yi, á wa ka lòn nùpua na húrun. A wa so ko à wa bñnĩ wé wé bè-kora le? ³ Mi so yí zū le warén 6úen6úen na bátízera wa páaniló là a Yeesu *Krista bño yi, á ka lè wa páanía húrun làa wo le? ⁴ Awa, ho *bátèèmu wó á wa ka lè wa páanía húrun làa wo, á páanía nùna làa wo, bèra a na à bño síi ó o Maá Dónbeenĩ vèeníanáa o Krista léra 6a ñi-hía tǎahũ lè mí pànká na cùkú wi, lé làa bñn síi á warén mún wirúaa le mukān-finle yi.

⁵ Mu bon, wa ka lòn nùpua na húrun wa páaniló làa wo bño yi. Làa bñn síi á wa mún khíi vèe wa páaniló làa wo bño yi làa bño ó orén vèerarúaa bño síi. ⁶ Mi wa zūn le bño wa fù karúaa, bñn là a Krista páanía 6úaa ho *kùrùwá wán, bèra a na à mu bè-kora wéró júhũ 6úe wa cón, à wa yí bñnĩ yí wé mu 6àn wobáaní. ⁷ Mu bon, O nùpue na húrun, wón wǎa júhũ ló mu bè-kora wéró yi.

⁸ A bño wa páanía húrun làa wo, á wa láa mu yi kénkén le wa mún ñ páaní ì keñ le mukānĩ yi làa wo. ⁹ Wa zū le bño ó o Krista wǎa vèera, ó o máa bñnĩ máa hí. Húmú máa bñnĩ máa ðání o bño, ¹⁰ lé bño ó o húrun mu bè-kora bño yi le cùekúee á mu vórúaa. A le mukānĩ na ó o wǎa wi yi ó o wi yi le Dónbeenĩ bño yi. ¹¹ Lé làa bñn 6àn síi á minén mún zūn le mi ka lè mi húrun mu bè-kora ðání yi, á le mukānĩ na mi wi yi á mi wǎa wi yi le Dónbeenĩ bño yi mi páaniló là a Yeesu Krista bño yi. ¹² A warén na wi le mukānĩ yi ho tá wán á mu bè-kora wǎa yí ko mu bñnĩ yí pànká wán. ¹³ Mi yí bñnĩ yí díá mi sǎnía mu bè-kora níi yi à hǎ wé mu bño na yí téréna tonló sía, ká mi wé lòn nùpua na húrun bñnía vèera bño síi, à sǎnía wé mu bño na téréna tonló sía, à wé sá na le Dónbeenĩ yi. ¹⁴ Bño mi ka lòn nùpua na húrun vèera, á mi le mi sǎnía wé mu bño na téréna tonló sía, à wé sá

na le Dónbeenĩ yi. Lé bïo ó o M̄oyiize làndá pànká wáa mía mi wán, mu lé le Dónbeenĩ sãamu á mi wi yi.

Wa yi m̄da sã na mu bè-kora yi

¹⁵ Awa, á bïo ó o *M̄oyiize làndá pànká wáa mía wa wán à wa wi le Dónbeenĩ sãamu yi, á lé bũn bïo yi á wa wé è wéráa mu bè-kora le? Bùéé dé! ¹⁶ Ká mi wee wé mu bè-kora, se mi lé mu bè-kora bân wobáaní. Bũn wee b̄uen lè mu húmú. Ká mi b̄en wee bè bïo le Dónbeenĩ wee bío yi, á dén ñ wé mia lè ba n̄pua na térénna le yahó. ¹⁷ Mi wa dé le Dónbeenĩ b̄arákà! Mi fù lé mu bè-kora wobáaní. Èé ká hã laà na kà wán, á bïo ba k̄aránna làa mia na mi tà yi, á mi bò yi lè mí s̄ia b̄uenb̄uen. ¹⁸ Mi j̄úná ló mu bè-kora wéró yi, á wáa lé bïo térénna wobáaní. ¹⁹ I wee bío làa mia làa bïo ba n̄pua wee bíoráa, lé bïo mi yí máa wé z̄ũn mu bïo yara f̄uaf̄uà. Mi fù ka lòn wobáaní, á wee dé mítén mu koomu wárá lè mí s̄iwà yi, à k̄aa le Dónbeenĩ yi. Làa bũn bân s̄ii á hã laà na kà wán, á mi mún día mítén lòn wobáaní, à wé wé bïo térénna, à bïo s̄i le Dónbeenĩ yi.

²⁰ Bïo mi fù ka lòn wobáaní mu bè-kora wéró níi yi, á bïo térénna wéró bïo mía mia. ²¹ Awa, á lé ho c̄nú yén mi wáa yú hã wárá na mi wee n̄yi bïo yi hã laà na kà wán. Bïo wee lé mu m̄ón lé mu húmú. ²² Èé ká hã laà na kà wán, á le Dónbeenĩ fáa mia mu bè-kora níi yi, á mi wáa lé le ton-sáwá. C̄nú na wi mu yi, lé bïo mí bïo sã le yi, á bïo wee lé mu m̄ón lé le muk̄añi binbirĩ na máa vé. ²³ Mu bon, mu bè-kora wéró s̄áanii lé mu húmú. Èé ká le Dónbeenĩ bïo na le wee hã làa w̄en wa páaníló là a Yeesu *Krista na lé wa Núh̄uso bïo yi, bũn lé le muk̄añi binbirĩ na máa vé.

7

O k̄èrèt̄e á ho làndá pànká wáa mía wán

¹ Wán z̄awa lè wán h̄inni, bïo á ï bío ò na mia á mi z̄ũ k̄énk̄én, lé bïo mi z̄ũ ho làndá: O n̄pue na ȳio wi lua, wón lé ȳia ho làndá pànká wi wán. ² Làa bïo s̄ii ká a h̄aa yan o báa, à ho làndá c̄éé wo bân báa mu yi ho p̄ah̄ũ b̄uenb̄uen na á wón ȳio wi lua yi. Ká bân báa h̄ia h̄urun, se o h̄aa j̄uh̄ũ ló h̄ón làndá so yi. ³ Ká bân báa mu yí h̄urun ò o b̄in̄ia yan bá-veere, se o lé o bá-fé. Èé ká bân báa h̄urun ó o bò yi yannáa, se làndá mía o wán, se o ȳin̄on bá-fé. ⁴ Lé làa bũn s̄ii á minén bïo mún karáa. Mi páaníló là a *Krista bïo yi á minén mún ka lè mi h̄urun, á ho làndá wáa b̄in̄ia mía mi wán. Mi bïo wáa sã ȳia v̄era ló ba ñi-h̄ia t̄iah̄ũ yi, bèra a na à wa wé sã ho tonló na bïo s̄i le Dónbeenĩ yi. ⁵ Mu bon, p̄ah̄ũ na á mu bïo na yí se poni fù yú ho pànká wa wán, á ho làndá wee wé à mu bè-kora poni b̄ue w̄en. A wa sã hã ton-kora na wee b̄uen lè mu húmú. ⁶ Èé ká hã laà na kà wán, á wa ka lè wa h̄urun ho làndá d̄ání yi, á wáa yú waten mu bïo na á wa lá lé ba wobáaní níi yi. Wa wáa dà à sã à na le Dónbeenĩ yi lè le hácín-finle, lerén mí b̄eere Hácírí pànká yi, ká wa wáa máa b̄in̄i máa bè *M̄oyiize làndá yi máa sã máa nanáa le Dónbeenĩ yi.

Bïo n̄on ho làndá b̄oráa

⁷ Awa, á wa wáa bío mu yén? Ho làndá lée bè-kohó le? Bùéé. *Làndá lá mía se ï yí z̄ũ bè-kohó. Mu bon, ká ho làndá lá yí b̄ia le: «Yí le ù ȳio lé mi ninza bïo,»* á ï lá máa z̄ũn le bũn lée bè-kohó. ⁸ Lé ho làndá á mu bè-kohó bò yi d̄oráa le s̄ii bïo na yí se lè mí s̄iwà bân wéró poni mi. Làndá lá mía, se bè-kohó mún mía. ⁹ Bïo á ï fù yí z̄ũ ho làndá, á ï ȳio wi lua. Ká bïo ho làndá bò, á mu bè-kohó b̄en yú ho pànká, ¹⁰ á ï wáa ká mu húmú. Lé bũn te bïo á ho làndá na lá à wé á ï yí le muk̄añi, lé h̄ón á à dé mi mu húmú yi. ¹¹ Mu bon, mu bè-kohó bò ho làndá yi á khà mi yáara.

¹² Ká ho làndá h̄ón wee ce, á bïo bò henía mún wee ce, á térénna, á se. ¹³ Awa, á lé mu bïo na se b̄in̄ia wó ñén b̄uero le? Bùéé! Èé ká mu bè-kohó màh̄á d̄in̄ mu bïo na se wán á b̄oráa mi. Lé bũn wa z̄ũnanáa le mu bè-kohó yí se làa s̄ob̄éé, á mún z̄ũnanáa mu bè-kohó s̄ũns̄umámu bïo le Dónbeenĩ bò henía pànká yi. ¹⁴ Mu bon, wa z̄ũ le ho làndá h̄ón

* 7:7 Mi lon̄ Léró v̄uah̄t̄ (Exode) 20.17; Làndá z̄éeníló v̄uah̄t̄ (Deutéronome) 5.21

lé le Dónbeenĩ bò ho le Dónbeenĩ mu Hácírí pànká yi. Ká ìnén wón lé o nùpue, pànká mìa miĩ. I ka lòn wobá-nii na 6a yèera mu bè-kohó yi.

O nùpue á mu bè-kohó pànká wi wán

¹⁵ Ho tũíá poni, bío á ì wee wé á ì 6èntĩn yí zũ ñúhũ: Bío á ì wi à ì wé á ì yí maa wé, ká bío á ì ñina, bũn lé bío á ì màhá wee wé. ¹⁶ Ká ì hĩa wee wé bío á ì yí wi à ì wé, se ì tà le ho làndá se. ¹⁷ Awa, se bío á ì wee wé ká á yí ló miĩ, ká lé bío mu bè-kohó yú ho pànká ì wán. ¹⁸ Mu bon, ì zũ le mu bío na se wéró pànká mìa miĩ. I wee wé le ì wé mu bío na se, ká ho pànká na á ì wé làa bũ lé hĩa mìa. ¹⁹ Bío se na á ì wi à ì wé á ì yí maa wé, à mu bío na yí se na á ì yí wi à ì wé, bũn lé bío á ì màhá wee wé. ²⁰ Ká ì wee wé bío á ì yí wi à ì wé, se bũn wáa yí ló miĩ. Lé mu bè-kohó na yú ho pànká ì wán á mu ló yi.

²¹ Lé bũn bío yi á ì zũnanáa bío ká: Hen ká ì le ì wé mu bío na se, à bío yí se lé bũn à ì día ká ì wé. ²² Le Dónbeenĩ làndá à ìnén ì bæere sũi wee wa bío yi. ²³ Èé ká bè-veere 6úi màhá wi, bũn 6èn wee fi làa bío á ì tà bío. Mu wee wé mi lè mu bè-kohó bío na wi miĩ kásó nii. ²⁴ A hĩa 6èn lée yéréké wee sá miĩ! Yia màhá à kãní mi mu ñi-hĩnmu mu yi lé o yén coon? ²⁵ Èé ká mi wa dé le Dónbeenĩ bárákà o Yeesu *Krista na lé wa Ñúhũso pànká yi.

Awa, ì hácírí yi, á le Dónbeenĩ làndá pànká wi ì wán. Ká hã sãnía dãní yi, á mu bè-kohó 6èn pànká wi ì wán.

8

Le Dónbeenĩ Hácírí wee wé ò o nùpue ñúhũ lé

¹ Hã làa na ká wán á bĩa wáa páanía là a Yeesu *Krista, bán ñúná maa sí. ² Mu bon, le Dónbeenĩ Hácírí, dío wee na le mukãní o nùpue yi o páaníló là a Krista bío yi, á kãnía mi mu bè-kohó bío lè mu húmú nii yi. ³ O *Moyiize làndá lá yí dà maa wé bũn, lé bío 6a nùpua yídamu tun mu wéró wõhũ. Èé ká le Dónbeenĩ wó mu. Le ñon mí za ó o 6ueé lá hã sãnía lè 6a bè-kora wérowà bío, á léraráa 6a ñúná mu bè-kora nii yi. Lé ká sũi le Dónbeenĩ wó á 6óráa mu bè-kora ñúhũ, bũn na lá wee yí ho pànká 6a nùpua wán. ⁴ Le Dónbeenĩ wó ká sii bèra a na à wa dàní wé bío ho làndá le wa wé à mu ñii sí, warén na yí maa wé bío wa sĩa wee vá yi na yí se, à wa wee wé bío sí le Dónbeenĩ Hácírí yi. ⁵ Mu bon, bĩa wee 6ua míten héha làa bío sí 6a yi na yí se, bán yilera bò bío sí 6a yi wán. Ká bĩa wee 6ua miten làa bío le Dónbeenĩ Hácírí le 6a 6uaráa miten, bán yilera 6èn bò bío sí le Hácírí mu yi wán. ⁶ Yia wee 6ua míten héha làa bío sí a yi, wón lá mu húmú wõhũ. A yia wee bè bío le Dónbeenĩ Hácírí le o wé yi, wón 6èn lá le mukãní na maa vé lè ho héera wõhũ. ⁷ Lé bío á bĩa wee 6ua míten héha làa bío sí 6a sãnía yi, bán lé le Dónbeenĩ zúkúsa. Ba yí maa wé bío le Dónbeenĩ làndá le 6a wé. Ba yáa yí dà mu maa wé húúu. ⁸ Bĩa wee 6ua míten héha làa bío sí 6a yi, bán bío yí dà maa wé sí le Dónbeenĩ yi.

⁹ Èé ká minén bán yí maa 6ua miten làa bío sí mi sãnía yi. Mi wee wé bío le Dónbeenĩ Hácírí le mi wé, lé bío le Hácírí mu wi mia. Hen ká a Krista Hácírí* mìa nùpue na yi, se wón 6ãnsó bío yí sã a yi. ¹⁰ Èé ká a Krista wi minén yi, á mi yú le mukãní le Dónbeenĩ Hácírí pànká yi, lé bío mi téréna le Dónbeenĩ yahó. Mi ì hí bũn bon, ¹¹ Èé ká le Dónbeenĩ na vènía o Yeesu á Hácírí wi mia, á lerén na vènía o Krista mu á mún ñ na le mukãní mi sãnía yi le Hácírí mu na wi mia pànká yi, hõn sãnía so na bío sã mu húmú yi.

¹² Wán zàwa lè wán hĩnni, bío lé hã kíkãa wa wán lé à wa wé bío sí le Dónbeenĩ yi, ká yínán à 6ua waten héha làa bío sí wen. ¹³ Ká mi wee 6ua miten héha làa bío sí mia, á mi ì hí. Èé ká mi khú mi kùrú sũi bío wéró yi le Dónbeenĩ Hácírí pànká yi, á mi ì keń le mukãní yi.

¹⁴ Mu bon, bĩa le Dónbeenĩ Hácírí wee dí yahó, bán 6úen6úen lé le Dónbeenĩ zàwa. ¹⁵ Le Hácírí na mi yú maa wé mia làa wobáaní, le maa dé zãníi mia. Le wee wé mia lè

* 8:9 O Krista Hácírí na bío bĩa hen dén lè le Dónbeenĩ Hácírí 6úen6úen lée dà-kéní.

le Dónbeenĩ zàwa, á wa dà wee veráa le le «Abaa.» Mu kúará le: I Maá. ¹⁶ Le Dónbeenĩ Hácírí mí bæere yáa wee bío mu wéréwéré wa sía yi le wa lé le Dónbeenĩ zàwa. ¹⁷ Awa, á bío wa lé le Dónbeenĩ zàwa, á hã kĩa na le dó mí jii le mí ì na mí zàwa mu yi á bío mún sã warén yi. Wa à páaní hã yi là a Krista. Mu bon, ká wa tà wee páaní le lònbee yi làa wo, á wa mún khií páaní a cùkú yi làa wo.

Le Dónbeenĩ wi à 6a nùpua keĩ le cùkú yi

¹⁸ Le lònbee lè mí sliwà na wee yí wen ho zuia á yí dà máa tèè lè ho cùkú na wa khií yí le Dónbeenĩ cón. ¹⁹ Mu bon, mu bío búenbúen na le Dónbeenĩ léra á sli vá làa sòobée wee lòní bío le Dónbeenĩ khií zéenináa bío le zàwa. ²⁰ Mu bon, mu bío búenbúen á wi ho pánká na bío jùhũ mía níi yi. Yínón munén màkóo kera mu yi, yia léra mu lé yia wó mu.† Éé ká ho dé mí sli lòní á jùhũ pá wi mu bío mu cón. ²¹ Le Dónbeenĩ khií fé mu bè-lénnii búenbúen ho yáaró pánká na mu wi níi yi lòn wobá-nii níi yi, á mu ù keĩ mítén, á à keĩ ho cùkú yi làa bío le Dónbeenĩ zàwa wiráa mítén bío sli. ²² Mu bon, wa zũ le hárí lòn zuia á mu wee jinika là a hãa na sání wee búe bío sli. ²³ Ká mu màhá yínón mu bè-lénnia mu mí dòn wee jinika. Warén na yú le Dónbeenĩ Hácírí wó, dén na lé le nín-yání bè-hánii, warén mún wee jinika á pannáa bío le khií màjá à lén wa júná, à zéení le wa lé le zàwa. ²⁴ Wa fera bún bon. Ká wa fenló mu màhá lée bío na wa dó wa sía wee lòní. Éé ká a nùpue hía mòn mu bío na ó o wee lòní, se bún bío so ó o máa bíni máa lòní. Mu bío na ó o nùpue yio wi wán ó o so tĩn bíni ì lòní le? ²⁵ Éé ká wa dó wa sía wee lòní bío wa yio mía wán, se wa hã wa sía wee lònínáa mu.

²⁶ A le Dónbeenĩ Hácírí mún wee séení wen, lé bío wa lé 6a yidàwa le Dónbeenĩ bío dání yi. Mu bon, wa yí zũ bío wa à floráa. Lé bún te bío le Hácírí mu wee fio wa bío yi lè hã jinikaa na bío yara yí dà máa zéení. ²⁷ A le Dónbeenĩ na wee mi bío khiina zoó wi hã sía yi, dén zũ bío le Hácírí wi le fio. Mu bon, le Hácírí mu wee fio bío dó mí sía le Dónbeenĩ yi bío yi. Le wee wé mu làa bío le Dónbeenĩ le mu koráa.

²⁸ Le Dónbeenĩ wee wé à mu bío búenbúen wé ho cùnú bío bío wa le cón, bán na le hueekaa làa bío le lon làa bú. ²⁹ Mu bon, le Dónbeenĩ fèra hueeka 6a, á le mún fèra lon à le wé à 6a bonmín lè le za, bèra a na à wón wé 6a zà-kúii kínleso. ³⁰ Bán na le Dónbeenĩ fèra le mí ì wé bío ká sli á le mún von, á bío le von á le mún wó á 6a téréna le yahó, á bío le wó á 6a téréna le yahó á le mún wó á 6a yú le cùkú.

Le Dónbeenĩ waminĩ bío

³¹ Bío wa yáa wáa à bíni ì bío lé mu yén? Bío le Dónbeenĩ wi làa wen, á yia dà à sánsá wen lé o yén? ³² Le Dónbeenĩ na yí pá mí za húmú, à le tà nòn wo ó o húrun wa búenbúen bío yi, á so máa na mu bío búenbúen wen máa bè mí za mu wán le? ³³ Nùpue na dà à bàká bío le Dónbeenĩ hueekaa yi wón mía. Lé bío le Dónbeenĩ wó á 6a téréna le yahó. ³⁴ Nùpue na wáa dà à siini 6a júná wón mía. Lé bío ó o *Krista húrun. Mu yáa yínón bún mí dòn, o vèera, á wi le Dónbeenĩ nín-tiáni, á wee fio le yi wa bío yi. ³⁵ Lée wée dà à fáa wen o Krista na wa wen níi yi? Lé ho yéréké na wé sá a nùpue yi lée, tàá lé le yidèèrè? Tàá lé bío 6a nùpua wee beé wa lò bío yi le? A lé le hini lè mu khemu lée, tàá lé mu bío na dà wee dé le bóonii. Tàá lé mu húmú le? ³⁶ Mu ù wé wen làa bío mu túararáa le Dónbeenĩ bíoni vūahũ yi: «Lé ũnén Dónbeenĩ bío yi á wa wee zàanínáa wa mukáni làa wizonni búenbúen. Ba nùpua wee lá wen lòn pia na 6a wà vaá búe.»‡ ³⁷ Éé ká mu búenbúen yi, á warén lé bío le 6a san-báa binbirí o Krista na wa wen pánká yi. ³⁸ I láa mu yi binbirí le mu húmú, lè ho keĩ le mukáni yi, lè le Dónbeenĩ tonkarowà na ho wáayi, lè hã pánkáwá búenbúen, làa bío hã làa na ká wán, làa bío khií wé, ³⁹ lè ho wáayi pánkáwá, làa hã ho tá yi, lè mu bè-lénnia búenbúen, á dèe woon yí dà máa fáa wen le Dónbeenĩ waminĩ na le dín wa Núhúso Yeesu Krista wán zéení làa wen níi yi.

† 8:20 Mi loĩ Bío jùhũ búenii vūahũ (Genèse) 3.17 ‡ 8:36 Mi loĩ Lení vūahũ (Psaumes) 44.23

9

O Isirayεele n̄pomu b̄io s̄a le Dónbeen̄i yi

¹ I ì m̄i ho t̄iá poni, ì máa f̄i sabéré lé b̄io á ì b̄io s̄a a *Krista yi. A le Dónbeen̄i Hácírí mún wee zéení mu wéréwéré ì s̄i yi le b̄io á ì b̄io á bon. ² I yi wee dè làa sòobéε, á lò wee be mu b̄io yi. ³ Mu bon, ìnén ì bæεre lá à fan le le Dónbeen̄i dánkání mi, à ì là a Krista fáa mún yi ká b̄iñ lá dà à séení wàn zàwa lè wàn h̄inni na làa mi lé ho s̄i kéní b̄io yi. ⁴ Ba lé o *Isirayεele n̄pomu. Le Dónbeen̄i wó 6a lè mí zàwa, á zéení mí cùkú làa ba, á b̄ò le páanii lè mí s̄i wà làa ba. Le n̄n ho làndá 6a yi, á zéení b̄io 6a wé è 6uani làa de làa ba. Le dó mí j̄ii n̄n 6a yi b̄io c̄èrèε d̄ání yi. ⁵ Lé 6arén lé o *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu m̄nmanía, á mu n̄pomu d̄ání yi, á lé 6arén b̄an s̄i ó o Krista mún bueé ton yi, wón na wi mu b̄io 6úen6úen j̄uh̄ wán, á lé le Dónbeen̄i, á le khòní b̄io s̄a yi f̄εε. *Amiina.

B̄ia lé o Isirayεele n̄pomu binbirí

⁶ B̄iñ wee zéení le b̄io le Dónbeen̄i dó mí j̄ii le mí ì wé á le so khú yi le? B̄ueé. εε ká b̄ia 6a wee ve làa Isirayεele zàwa ȳin̄n̄ bán 6úen6úen lé b̄ia lé o zàwa binbirí. ⁷ O o Abarahaamu zàwa mún ȳin̄n̄ bán 6úen6úen lé b̄ia lé o zàwa binbirí. Mu bon, b̄io kà lé b̄io le Dónbeen̄i b̄ia n̄n o Abarahaamu yi: «Ba zàwa na á ì dó ì j̄ii le ì na fon, lé o Izaaki á ì ì d̄in wán á fo ò ȳiraa 6a.»* ⁸ B̄iñ wee zéení le o Abarahaamu zàwa na ó o ton 6úen6úen ȳin̄n̄ Dónbeen̄i zàwa. B̄ia lé le zàwa lé b̄ia le Dónbeen̄i dó mí j̄ii b̄io yi, na lé o Abarahaamu m̄nmanía. ⁹ Mu bon, h̄a j̄i-cúa na kà lé h̄a le Dónbeen̄i mà á dóràa mí j̄ii: «Lóhó ló t̄iká ká ì b̄in̄ ì 6uen ũ c̄s̄n ká m̄in h̄aa Sara ton o za báa.»† ¹⁰ B̄iñ pá ȳin̄n̄ mu mí dòn. O Erebekea mún ton 6a hénbéní lè wàn maá Izaaki. ¹¹⁻¹² P̄ah̄ na 6a yàá d̄in̄ yí ton yi á yí wó b̄io se làa b̄io yí se, á le Dónbeen̄i b̄ia b̄io kà: «O k̄inleso á à wé o f̄εeso ton-sá.»‡ Le Dónbeen̄i b̄ia b̄iñ bèra a na à b̄io le le mí ì wé à wé à lén. Le wee hueeka 6a n̄pua làa b̄io s̄i le yi. Mu yí máa lé 6a n̄pua wárá yi, ká mu wee lé lerén na wee ve 6a yi. ¹³ Làa b̄io mu túararàa le Dónbeen̄i b̄ion̄i v̄uah̄ yi ká s̄i: «O wara a Zakoobu ò o día a Ezayuu.»§

Le Dónbeen̄i le mí ì wee b̄io na à le wé mu

¹⁴ Awa, á b̄iñ kúará lé mu yén? Mu so wee zéení le le Dónbeen̄i yí téréna le? B̄ueé dé! ¹⁵ Mu bon, b̄io kà lé b̄io le b̄ia n̄n o *M̄oyiize yi: «Ì le ì wé h̄ii làa n̄pue na, à ì wé le lè 6anso. I le ì z̄in̄ n̄pue na màkárí à ì z̄in̄ 6anso màkárí.»* ¹⁶ B̄iñ wee zéení le ȳin̄n̄ b̄io 6a n̄pua wee cà mu, tàá b̄io 6a wee j̄i mí lò b̄io yi. Ká le Dónbeen̄i na wee wé le h̄ii lé d̄io mu wee lé yi. ¹⁷ B̄io kà lé b̄io b̄ia le Dónbeen̄i b̄ion̄i v̄uah̄ yi: «Ì dó fo lè ho *Ezipite k̄sh̄ b̄éε bèra a na à ì d̄aríló b̄io z̄in̄, à ì yèni mún lé ho d̄im̄j̄ná 6úen6úen yi.»† ¹⁸ Lé b̄iñ n̄n ká le Dónbeen̄i le mí ì z̄in̄ n̄pue na màkárí, à le z̄in̄ 6anso màkárí. Le le mí ì wé ò o n̄pue yi ti, à le wé à 6anso yi ti.

¹⁹ Ká lé b̄iñ mu karáa, j̄un̄-s̄i ó o 6úi á à tùa m̄i le lée webio n̄n le Dónbeen̄i mu pá wee zaráa lè 6a n̄pua? Mu bon, ȳia dà à p̄i b̄io le Dónbeen̄i le mí ì wé wón mía. ²⁰ N̄pue so dà à p̄i b̄io le Dónbeen̄i le mí ì wé le? Dà-m̄inii so dà à tùa ȳia má le yi le lée webio n̄n ó o má mi kà le? ²¹ O s̄i-m̄i so yí dà máa mí ho córó làa b̄io ó o s̄i vá yi le? O le mí ì mí d̄ε na b̄io j̄uh̄ wi làa sòobéε, tàá d̄io b̄io j̄uh̄ tà mía lè ho córó mu, ò o mí.

²² Awa, le Dónbeen̄i wi le zéení le mí s̄i wee c̄i, á wi le zéení mí p̄anká. A le j̄n̄ pá j̄a mí yi làa sòobéε b̄ia le s̄i wee c̄i yi b̄io yi, na b̄io s̄a ho yáaró yi. ²³ Ká le màh̄ mún wi le zéení mí cùkú been̄i làa b̄ia le z̄ina màkárí, bán na le f̄era wíokaa à 6a keñ le cùkú been̄i

* **9:7** Mí loñ B̄io j̄uh̄ 6úen̄i v̄uah̄ (Genèse) 21.12 † **9:9** Mí loñ B̄io j̄uh̄ 6úen̄i v̄uah̄ (Genèse) 18.10, 14
‡ **9:11-12** Mí loñ B̄io j̄uh̄ 6úen̄i v̄uah̄ (Genèse) 25.23 § **9:13** Mí loñ Malasii v̄uah̄ 1.2-3 * **9:15** Mí loñ Léró v̄uah̄ (Exode) 33.19 † **9:17** Mí loñ Léró v̄uah̄ (Exode) 9.16

mu yi. ²⁴ Bán sowaso lé warén. Le von wen léra 6a *zúifùwa làa bía yínón 6a zúifùwa tlahú. ²⁵ Bïo kà lé bïo le Dónbeenĩ bía mí jii-cúa fεero Ozee vūahú yi:

«Bia lá yínón ĩ nīpomu
á ĩ wé è ve le ĩ nīpomu.
Mu nīpomu na á ĩ lá yí wa,
á ĩ wáa wań làa sòobéε.

²⁶ Hen na 6a lá wé le:
«Mi yínón ĩ nīpomu»,
á 6a wée ve mia yi lè

le Dónbeenĩ na wi fεεε zàwa.»†

²⁷ O jii-cúa fεero *Ezayii wón 6èn bía bïo kà pónpón o *Isirayεele nīpomu dání yi: «Hàrí ò o Isirayεele nīpomu wé boo lè mu yámú jumu jii hènle bia bïo síi, á 6a sńn-kéní mí dòn lé bía á à fen. ²⁸ Mu bon, bïo ó o Núhũso bía le mí ì wé o ò wé fua fua ho tá wán.»§ ²⁹ Làa bïo ó o Ezayii mu mún pá fèra bíaràa bïo kà:

«Le Dónbeenĩ na dà mu bïo búenbúen
lá yí ká bía wa nǎnkáni can yi,
se wa bïo lá à keń
lè ho Sodǎumu lóhó bïo sii,
wa bïo lá à 6onmín
lè ho Komǎore lóhó bïo síi.»*

Le Dónbeenĩ wee wé à 6a nùpua téréen le yahó

³⁰ Awa, á bïo wa wáa à bío lé mu yén? Bía yínón 6a *zúifùwa na yí cà à 6a téréen, á le Dónbeenĩ wó á 6a téréenna le yahó 6a siadéro le yi bïo yi. ³¹ O *Isirayεele nīpomu bán 6èn lá wi 6a đĩn ho làndá wán à téréennáa le Dónbeenĩ yahó á mu yí wó yí yú. ³² Lée webio nǎn 6a yí wóràa mu yí yú? Lé bïo 6a yí cà à 6a téréen le Dónbeenĩ yahó lè 6a siadéro le yi, à 6a wi 6a téréen le yahó lè hã wárà na 6a wee wé. A 6a kákàna le huee na wee wé ò o nùpue lùwá wán.

³³ Làa bïo mu túararàa le Dónbeenĩ bíonĩ vūahú yi:
«Mi loń, ho Sion lóhó yi,
á ĩ bàrá le huee
na wee kǎkǎn wán,
ho búaaahó na wee lùwá a nùpue.
Eε ká yĩa màhã dó mí síi ho yi,
á 6ànso máa nīyi.»†

10

Ba zúifùwa làa bía yínón 6a à bïo sã a Núhũso yi

¹ Wán zàwa lè wán hĩnni, bïo wi ĩ síi yi làa sòobéε na á ĩ wee fio le Dónbeenĩ cńn 6a *zúifùwa dání yi, lé 6a káníló bïo. ² Mu bon, ĩ dà à bío mu 6a jii le 6a 6èntĩn henía le Dónbeenĩ bïo làa sòobéε, εε ká mu yara binbirĩ á 6a yí zũ. ³ Bïo le Dónbeenĩ wee wé ò o nùpue téréen le yahó á 6a yí zũ, á 6arén mítén wi 6a cà bïo 6a à wé ká 6a à téréen le yahó. Lé ká síi á 6a pánáa bïo wee wé ò o nùpue téréen le Dónbeenĩ yahó. ⁴ Mu bon, lé o *Krista nǎn ó o *Mǎyĩize làndá bèró bïo jii súràa, bèra a na à bía búenbúen na wee dé mí sía o Krista mu yi, à bán téréen le Dónbeenĩ yahó.

⁵ Bïo ó o Mǎyĩize bía ho làndá na wee wé ò o nùpue téréen le Dónbeenĩ yahó dání yi lé bïo kà: «Yĩa wee wé bïo ho làndá bò henía wón yío á à wé lua ho pánká yi.»* ⁶ Le siidéro o Krista yi dání yi na wee wé ò o nùpue téréen le Dónbeenĩ yahó á bïo kà lé bïo bía: Yí bío

† 9:26 Mi loń Ozee vūahú 2.1-3, 25 § 9:28 Mi loń Ezayii vūahú 10.22-23 * 9:29 Mi loń Ezayii vūahú 1.9; Bïo jiihú búεenĩ vūahú (Genèse) 19.23-28 † 9:33 Mi loń Ezayii vūahú 28.16 * 10:5 Mi loń Levii nùwá vūahú (Lévitique) 18.5

ũ s̄i yi le «lé o yén á à yòo ho wáayi?» Mu wee zéeni le lé o yén á yòo wé ó o Krista 6ueé lii. ⁷ Mún yí bío ũ s̄i yi le «lé o yén á à lii ho n̄i-h̄n̄bó-lóhó yi?» Mu wee zéeni le lé o yén á líi vèení a Krista 6a n̄i-h̄iá t̄lah̄.

⁸ Ká bío kà lé bío bía: «Le bíon̄i 6ueé 6ó foñ. Dén bíon̄i so lé ðio wee zéeni le siidéro o Krista yi bío.»† Lé lerén bíon̄i mu á wa wee bue. ⁹ Ká fo tà bía wéréwéré le o Yeesu lé o Núh̄so, ká fo dó ũ s̄i binbir̄i le le Dónbeen̄i vèení wo léra 6a n̄i-h̄iá t̄lah̄, á fo ò fen. ¹⁰ Mu bon, le s̄i na wee dé le Dónbeen̄i yi binbir̄i lé bío wee wé ò o n̄upue térén le yahó. Yia bía mí siidéro o *Krista yi bío wéréwéré, wón 6anso á le Dónbeen̄i á à fení. ¹¹ Mu bon, bío kà lé bío túara le Dónbeen̄i bíon̄i v̄uah̄ yi: «N̄upue léee n̄upue na dó mí s̄i le Dónbeen̄i yi wón máa n̄iyi.»‡ ¹² Ba *zúifùwa làa b̄ia yín̄óñ 6a zúifùwa á hueekaró mía yi. Ba 6úen6úen lééra o Núh̄so n̄i-kéní yi, wón na wee wé mu tentemu làa b̄ia 6úen6úen na wee fio mu o cón. ¹³ Mu bon, bío kà lé bío túara le Dónbeen̄i bíon̄i v̄uah̄ yi: «N̄upue léee n̄upue na à ve o Núh̄so, ó ò k̄aní.»§

¹⁴ Εε ká 6a so dà à ve o Núh̄so ká 6a yí dó mí s̄ia wo yi le? A 6a so dà à dé mí s̄ia wo yi ká a 6úí yí zéení o bío á 6a yí ná le? A 6a so dà à ní mu ká a 6úí yí buera mu le? ¹⁵ A mu so dà à bue ká a 6úí yí tonkaa mu bío yi le? Làa bío mu túararáa le Dónbeen̄i bíon̄i v̄uah̄ yi ká s̄i: «Bia wee 6uen lè h̄a b̄in-tentewà á miló s̄i-wεε 6ènt̄ín wi làa sòobéε.»* ¹⁶ Ká 6a 6úen6úen màhá yí bò le Dónbeen̄i b̄in-tente yi. Mu bon, bío kà lé bío ó o *Ezayii bía: «Núh̄so, lé o yén yàá dó mí s̄i le b̄in-tente na wa wee bue yi?»† ¹⁷ Lé ká s̄i á le siidéro le Dónbeen̄i yi wee lé le bíon̄i na ó o n̄upue wee ní yi, á le bíon̄i mu lé o Krista bío bueró.

¹⁸ Awa, le í tùa mia: O *Isirayεele n̄ipomu á yí ná le b̄in-tente mu le? Ba ná le. Bío kà lé bío túara le Dónbeen̄i bíon̄i v̄uah̄ yi:

«Le Dónbeen̄i b̄in-tente
á b̄enb̄éra h̄a l̄ua 6úen6úen.

Le buera n̄on

ho ðim̄ín̄á n̄upua 6úen6úen yi.»‡

¹⁹ Le í wioka tùa mia: A lé o Isirayεele n̄ipomu yí z̄una mu kúará le? Awa, á bío kà lé bío ó o *M̄oyiize f̄era b̄ia mu ðání yi:

«Í ì wé á b̄ia yín̄óñ í n̄ipomu

á mi ì dí lè le yandee.

Í ì wé á mi s̄ia á à c̄í

mu n̄ipomu na h̄acírí mía yi.»§

²⁰ Le *Dónbeen̄i ní-cúa f̄εero Ezayii yàá henía mí s̄i ò o b̄ia bío kà:

«Bia lá yí máa cà mi

á yú mi.

Bia lá yí máa fio ðèε í cón

á í zéení lè íten.»*

²¹ Ká a Isirayεele n̄ipomu ðání yi, á le Dónbeen̄i ní-cúa f̄εero Ezayii pá b̄inía le le Dónbeen̄i b̄ia bío kà: «Làa wizooní 6úen6úen ká í wee dá í níi ve o Isirayεele n̄ipomu na yí máa bè í bíon̄i yi, à 6a k̄aa.»†

11

Le Dónbeen̄i yi p̄á a Isirayεele n̄ipomu bío

¹ Awa, le í tùa mia: Le Dónbeen̄i p̄á a *Isirayεele n̄ipomu le? B̄ueé dé! Lé bío á ínén mún lé 6a n̄i-kéní, á lé o *Abarahaamu m̄onm̄aní. Í ló a B̄enzamεε n̄uwá 6àn z̄i-n̄uh̄ yi. ² Le

† **10:8** Mi loñ Lándá zéenílò v̄uah̄ (Deutéronome) 30.12-14 ‡ **10:11** Mi loñ Ezayii v̄uah̄ 28.16 § **10:13** Mi loñ Zoweele v̄uah̄ 3.5 * **10:15** Mi loñ Ezayii v̄uah̄ 52.7 † **10:16** Mi loñ Ezayii v̄uah̄ 53.1 ‡ **10:18** Mi loñ Lení v̄uah̄ (Psaumes) 19.5 § **10:19** Mi loñ Lándá zéenílò v̄uah̄ (Deutéronome) 32.21 * **10:20** Mi loñ Ezayii v̄uah̄ 65.1 † **10:21** Mi loñ Ezayii v̄uah̄ 65.2

Dónbeenĩ nĩpomu na le fèra hueekaa á le yí pǎ. Mi bĩnĩ leéka le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ bionĩ na kà bĩo, hĩa ó o nĩ-cúa fεero *Elii mà nɔn le Dónbeenĩ yi ká a sũ yí wan o Isirayεele nĩpomu bĩo na 6a wó yi. O le: ³ «Núhũso, ũ nĩ-cúa fεerowà á 6a 6ó. Ũ muinĩ yεenĩi lùà á 6a fù. Lé ìnén ì dòn ká, á ìnén 6a mún wi 6a búe.»* ⁴ A bĩo kà lé bĩo le Dónbeenĩ bĩa nɔn wo yi: «Ba báawa muaaseé hẹ̀nun á ì ká lè ìten. Bán yí búrá le dofinĩ na 6a le Baale yahó á yí 6úaanía le.»† ⁵ Mu mún ka kà sũ ho zuia. Le Dónbeenĩ sãamu bĩo yi, á 6a sɔn-kéní lé bĩa le léra. ⁶ Lé le sãamu bĩo yi á le hueekaaràa 6a, ká yínɔn bĩo 6a wó bĩo yi. Ká bũn mía se le sãamu wãa yínɔn sãamu.

⁷ Lée webio á mu wee zéení? Mu wee zéení le bĩo ó o Isirayεele nĩpomu lá wee cà á 6a yí yú. Bĩa le Dónbeenĩ hueekaa lé bĩa yú mu. Ká bĩa ká bán yiwa wãa tunka. ⁸ Mu bon, bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi:

«Le Dónbeenĩ wó á 6a háciira mía.

Le wó á hàrí lòn zuia

à 6a yí dà máa mi,

á yí dà máa nĩ bĩo.»‡

⁹ O *Daviide mún bía bĩo kà:

«Le 6a bè-dínii wé lòn dádá,

lòn kòhũ na 6a à tè yi,

à bĩo ko làa ba à sá 6a yi.

¹⁰ Le 6a wé 6a muuiwà,

à yí bĩnĩ yí mi dèε.

Nĩ le lònbee 6a núná yi.»§

¹¹ Awa, le ì tũa mia: Mi wee leéka le lé 6a *zúifùwa lùwá á mu vóráa le? Bùéé dé! εε ká lé 6a wékheró pánká yi á hã sũwà na ká nùpua bò yi feraràa. A bũn lé bĩo dó le yandee 6a zúifùwa mu yi. ¹² Ba wékheró wó á ho ðímíná nùpua yú mu bè-tentewà le Dónbeenĩ bĩo ðání yi. A bĩo 6a khon ho káníló yi wó á bĩa yínɔn 6a zúifùwa yú mu bè-tentewà le Dónbeenĩ bĩo ðání yi. Bũn wee zéení le ká 6arén zúifùwa hĩa tà ho káníló bĩo, á mu bè-tentewà mu á à wíoka à dé wán.

Le vĩndèε na ló míten làa ðio 6a fá bĩo

¹³ Hã làa na kà wán, á minén na yínɔn 6a *zúifùwa lé mia á ì wee bíoràa. Ì lé o Yeesu tonkaro bĩa yínɔn 6a zúifùwa cɔn, á ì sũ wan ho tonló mu bĩo yi. ¹⁴ Ì wi à mu yandee zo wàn sũ nùpua na lé 6a zúifùwa à kánínáa 6a nĩ-dòndáa. ¹⁵ Mu bon, bĩo le Dónbeenĩ nàana 6a bánía, á bũn wó á ho ðímínáa làa de bĩnía sũ. Awa, ká le Dónbeenĩ bĩnía tà 6a bĩo, á bũn so máa kεn lè 6a húrun vèera le? ¹⁶ Ká ho ðínló bè-yáa bĩo sã le Dónbeenĩ yi, se hĩa ká búenbúen bĩo mún sã le yi.* Ká le vĩndèε naní bĩo sã le Dónbeenĩ yi, se le bán lakara bĩo mún sã le yi. ¹⁷ O *Isirayεele nĩpomu ka lòn oliivewa vĩndèε na fá, á 6a kúiora lakara búu. Unén na yínɔn o zúifù ka lòn oliivewa vĩndèε na ló míten lakahó á 6a séra buéé cεéra hã oliivewa vĩndèε na fá yi, á ho lakahó mu bò yi wee yíráa dén yuaamu. ¹⁸ Lé bũn nɔn á fo yí ko à ũ yòní ũten, à zùan bĩa ka lòn lakara na 6a kúiora yi. Fo ò yòní ũten le we? Yínɔn ũnén nɔn á hã naní yĩ wi luaráa, hã naní lé hĩa nɔn á ũnén yĩ wi lua.

¹⁹ Nún-sĩ fo dà à bío: Hã lakara mu kúiora bèra a na à ìnén ðan cεé. ²⁰ Mu bon, 6a ka lòn lakara na kúiora, lé bĩo 6a yí dó mí sia le Dónbeenĩ yi. Unén 6a 6èn cεéra, lé bĩo ũ dó ũ sũ le Dónbeenĩ yi. εε ká ũ màhá pa ũten bĩo, yí yòní ũten mu bĩo yi. ²¹ Mu bon, ká le Dónbeenĩ hĩa wee kúio le vĩndèε na fá lakara, se le mún dà à wé mu bán sũ lè ũnén. ²² Awa, loń: Le Dónbeenĩ wee wé mu tentemu lè 6a nùpua, á le mún nĩ. Le nĩ bĩa yí máa bè le Dónbeenĩ mu bionĩ yi wán, ká ũnén á le è wé lè mí tentemu ká fo tà bò mu wõhũ.

* **11:3** Mi loń Bá-zàwa nín-yání vūahũ (1 Rois) 19.10, 14 † **11:4** Mi loń Bá-zàwa nín-yání vūahũ (1 Rois) 19.18

‡ **11:8** Mi loń Làndá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 29.3; Ezayii vūahũ 6.10 § **11:10** Mi loń Lení vūahũ (Psaumes)

69.23-24 * **11:16** Mi loń Miló vūahũ (Nombres) 15.19-21

Ká bŭn mía á ũnén á le mún ñ sén lòn lakahó. ²³ Ká 6a zúifùwa khíi bŭnía tà dó mí sŭa le Dónbeenĩ yi, á le è bŭnĩ ì cée 6a hen na 6a fù wi yi lè ho yahó, mu wéro pánká wi le cón. ²⁴ Mu bon, ũnén wón sŭi binbirĩ ka lòn vŭndèè na ló míten 6àn lakahó. Fo séra á 6ueé céeera le vŭndèè na fá yi, ká hón yínón ũ sŭi. Ba zúifùwa bán lá lé le vŭndèè na fá 6àn lakara. A 6a bŭnĩ cээрó le vŭndèè na 6a ló yi á lònbee máa keń le Dónbeenĩ cón.

O Isirayele nŭpomu kãniló bŭo

²⁵ Wàn zàwa lè wàn hŭnni, bŭo le Dónbeenĩ le mí ì wé na sà yi á ì zéení làa mia, bèra a na à mi yí wé miten lè mu bè-zŭrŭminĩ 6ànsowà: O *Isirayele nŭpomu sŭn-kéní á à dŭn máa zŭrŭn bŭo 6úi yara, fúaa ká hã sŭi-viò nŭpua na le Dónbeenĩ hueekaa 6úen6úen yú ho kãniló vó. ²⁶ Bŭn món ó o Isirayele nŭpomu màhã à kãní, làa bŭo mu túararàa le Dónbeenĩ bŭonĩ vŭahŭ yi:

«O kãniló á à lé ho Sion lóhó yi.

O *Zakoobu zŭ-nŭhŭ nŭpua

pŭló làa de á le è khíní yi.

²⁷ Dén lé le páanĩ na á ìnén Dónbeenĩ

á à bè làa ba ká ì séra 6a bè-kora día.»†

²⁸ Bŭo 6a zúifùwa pá le bŭn-tente bŭo, á 6a wó le Dónbeenĩ zúkúsa, lé bŭn bŭo yi á minén yúrãa ho kãniló. Ká bŭa le Dónbeenĩ hueekaa wó lè mí nŭpomu, á le wa 6àn maáwà bŭo yi. ²⁹ Mu bon, le Dónbeenĩ hŭa hŭn bŭo, à le máa bŭnĩ fé mu. Le hŭa von nŭpue na, à le máa bŭnĩ pŭ 6ànso. ³⁰ Bŭo mi yánkaa yí bò le Dónbeenĩ bŭonĩ yi, á hã làa na ká wán á le Dónbeenĩ wó le hii làa mia 6a *zúifùwa pŭló làa de bŭo yi. ³¹ Lé làa bŭn á 6arén mún yí bò le Dónbeenĩ bŭonĩ yi hã làa na ká wán, bèra a na à bŭo le Dónbeenĩ zŭrŭnanãa minén màkárí, à le mún zŭrŭn 6arén màkárí làa bŭn bŭo. ³² Mu bon, le Dónbeenĩ día á 6a nŭpua 6úen6úen wee pŭ le bŭonĩ bŭo, à le bè yi bŭnĩ zŭrŭnãa 6a 6úen6úen màkárí.

Le Dónbeenĩ dà po mu bŭo 6úen6úen

³³ Eee! Le Dónbeenĩ bŭo 6úen6úen 6èntŭn nŭi sŭ. Le bè-zŭrŭminĩ lè le bŭo zŭrŭló á nŭi yí zŭ. Bŭo le le mí ì wé á nŭpue yí dà máa zŭrŭ. A mu wéro yara á nŭpue mún yí dà máa zŭrŭ. Bŭo ká lé bŭo túara le Dónbeenĩ bŭonĩ vŭahŭ yi:

³⁴ «Lée wée dà à zŭrŭn o Nŭhŭso yilera?

Lée wée dà le zéení á à na a yi?

³⁵ A lée wée dà mu bŭo á à hã làa wo

ò o bè yi hãnãa 6ànso?»‡

³⁶ Lé bŭo mu bŭo 6úen6úen wee lé o cón. Lé orén pánká yi á mu 6úen6úen wirãa, á bŭo sã a yi. Le ho cùkú bŭo sŭ a yi féèè. *Amiina!

12

Wa wi le mukãn-finle yi làa Krista

¹ Wàn zàwa lè wàn hŭnni, bŭo le Dónbeenĩ wãa zéeníá mí tentemu làa wen ká sŭi, á ì ì henĩ bŭo ká làa sòobèè á à na mia: Mi na miten 6úen6úen le Dónbeenĩ yi lòn muinĩ yŭa ká mi yŭo nŭn wi lua, à bŭo sŭ le yi, à bŭo wé sŭ le yi. Bŭn lé le 6úaanĩ binbirĩ na mi ko mi 6úaanĩ lè le Dónbeenĩ. ² Mi yí bè ho dŭmŭnãa bŭowa na yí se yi, ká mi día le le Dónbeenĩ yèrè má mí hácirí à wé lè le hácirí dà-finle. Lé bŭn á à na ká mi ì zŭrŭn bŭo le Dónbeenĩ sŭi vá yi, bŭn na se, á bŭo sŭ le yi, á nŭi tun.

³ Le Dónbeenĩ sãamu na le wó làa mi bŭo yi, á ì ì bŭo bŭo ká á à na mi 6úen6úen yi: O 6úi yí leéka le mí bŭo nŭhŭ wi po bŭo ó o bŭo karãa. Ká mi nŭ-kéní kéní wé 6ua miten làa bŭo mi bŭo karãa à héha lè mi sŭadéro le Dónbeenĩ yi, bŭo le nŭn pánká mia. ⁴ Mu bon, o nŭpue sãnŭi lée dà-kéní, ká bŭo céeekaa mín yi wó hã bŭn lé bŭo boo, á mu lè mí dà-kéní

† 11:27 Mi loń Ezayii vŭahŭ 59.20-21 ‡ 11:35 Mi loń Ezayii vŭahŭ 40.13; Zoobu vŭahŭ 41.3

kéní bè-wénia mún wi mín núná yi. ⁵ Lâa bún sii á warén mún boo, ká wa búenbúen lé há sánia dà-kéní wa páaniló là a *Krista bío yi. Wa búenbúen céékaa mín yi, yia lé mí lahó, yia lé mí lahó, làa bío ó o núpue sánia biowa céékaaráa bío sii. ⁶ Mu bío wéró pánká á le Dónbeenĩ nɔn wa nĩ-kéní kéní yi mín núná yi. Yia le Dónbeenĩ nɔn mí ni-cúa fεεró pánká yi, à bânso wé wé mu à héha lé le siidéro le Dónbeenĩ yi. ⁷ Yia le nɔn ho pánká yi ò o wé séení 6a núpua, à wón wé séení 6a. Yia le nɔn ho pánká yi ò o wé kàrán 6a núpua, à wón wé kàrán 6a. ⁸ Yia le nɔn ho pánká yi ò o wé híí 6a núpua sia, à wón wé híí 6a sia. Yia le Dónbeenĩ nɔn ho pánká yi ò o wé há 6a núpua lé mu bío, à wón wé hén mí yi à hánáa 6a. Yia le nɔn ho pánká yi ò o wé dí 6a núpua yahó, à wón sòobá mítén mu wéró yi. Yia le nɔn ho pánká yi ò o wé zūn 6a núpua màkárí, à wón wé wé mu lé le sí-wεε.

⁹ Mi le bío mi wa làa mín à bío wé ho túiá poni. Mi jin mu bè-kora, à ca mi kuio mu bè-tente wéró yi. ¹⁰ Mi warí mín làa sòobéε làa bío á 6a zàwa mín yi ko 6a warínáa mín bío sii. Mi wé kɔnbi mín, à dé mí sòobéε mu yi. ¹¹ Mi ca mi kuio o Núhúso tonló sáró yi, mi yí dí parí, à wé mu lé mí sia búenbúen. ¹² Mi wé zámaka bío mi dó mi sia wee lònó bío yi. Mi wé hí mi sia le lònbee páahú, à wé fio le Dónbeenĩ yi fεεε. ¹³ Mi wé séení mín zàwa lé mín hínni kèrètíewa làa bío 6a màkóo wi yi. Bia wee làa mi wán á mi wé 6ua sese.

¹⁴ Mi wé fan mu bè-tentewà à na bía wee beé mi lò yi, mi wé fan bún, ká mi wé yí dánkání 6a. ¹⁵ Bia wé wee zámaka, à mi zámaka làa ba. Bia wé wee wá, à mi wá làa ba. ¹⁶ Mi wé mí yilera làa dà-kéní. Mi wé yí yòoní mítén, ká mi wé liiní mítén, à tà páaní lé 6a nĩ-khenia. Mi yí wé mítén làa bè-zūnminí bânsowà.

¹⁷ Yia wé wó khon làa mia, à mi yí wé yí khe lé bânso. Mi wé wé mu tentemu lé 6a núpua búenbúen. ¹⁸ Ká mu dà wee wé, à mi sòobá mítén, à ho héérà kéń minén lé 6a núpua búenbúen páahú, ká ho bân yáaró yí lé mia. ¹⁹ Minén na á ĩ wa làa sòobéε, mi wé yí dí yúaa mitén, ká mi dé mu le Dónbeenĩ níi yi. Mu bon, bío ká lé bío túara le Dónbeenĩ bíoní vūahú yi: «Há yúaa díró bío sá mií. Yia ko làa bío na, á ĩ wé mu lé bânso, lé ínén Núhúso Dónbeenĩ bía mu.»* ²⁰ Mu pá bínía túara: «Hen ká ũ zúkúso le híni wee búe, à ũ na mu bío wo yi le o dí. Ká le ju-hání dà a, à ũ na mu jumu wo yi le o ju. Ká fo wee wé ká, á mu ù kéń lòn donfūaa á fo wee khá bè bânso júhú wán.»† ²¹ Mi yí le mu bè-kora yí pánká mi wán, ká mi wé wé mu bè-tentewà à yíráa ho pánká mu wán.

13

Ho pánká ya-díwá lé le Dónbeenĩ bàrà 6a

¹ Ba núpua búenbúen ko 6a wé bè ho pánká ya-díwá bíoní yi. Pánká ya-díwá yí dà máa kéń ká le Dónbeenĩ yí nɔn mu níi. ² Lé bún nɔn ká yia pá 6a bío, se bânso pá le Dónbeenĩ bío na le bò. Ká yia wee wé bún se o wee síiní mí júhú mítén. ³ Yia wee wé mu bè-tente wón yí ko ò o zón ho pánká ya-díwá. Ká yia wee wé mu bè-kora wón ko ò o zón 6a. Hen ká fo wi à ũ wé yí zón ho pánká ya-díwá, à ũ wé wé mu bè-tentewà, á 6a wé è wíoka ũ yèni. ⁴ Mu bon, ho pánká ya-díwá lé le Dónbeenĩ ton-sáwá ũ séeníló bío yi. εε ká ũ bèn wee wé mu bè-kora, à ũ zón, lé bío le Dónbeenĩ nɔn ho wòhú 6a yi à 6a bé bía wee wé mu bè-kora. Hen ká 6a wee bé bânso, se lé le Dónbeenĩ tonló na le kàràfáa 6a yi á 6a wee sá, à zéení làa yia wee wé mu le le Dónbeenĩ sii wee cí bânso yi. ⁵ Lé bún nɔn ó o núpue ko ò o wé wé bío ho pánká ya-díwá le o wé, bèra a na à le Dónbeenĩ sii yí cí a yi, à mún wé bè mu yi lé bío ó o zū le bún lé bío téréna.

⁶ Lé bún bío yi á mi mún ko mi wé sàánínáa ho lànpo. Lé bío le Dónbeenĩ lé dío kàràfáa ho tonló mu 6a yi le 6a sá ho sese. ⁷ Mi ko mi na bío núpue na yi, à mi na mu wo yi: Yia

* 12:19 Mi loń Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 32.35 † 12:20 Mi loń Wáhio vūahú (Proverbes) 25.21-22

bïo léé lànþó, à mi sàání ho wo yi. Bïo ko mu sàání ho pànká ya-díwá yi à mi sàání mu. Yïa mi ko mi kônbi, à mi kônbi o. Yïa ko làa hézání, à mi hézón wo.

Yïa wa 6a nùpua se 6ànso bò le Dónbeenï làndá yi

⁸ Mi yí le kee búí keí mia. Bïo ko mu keí mia lòn kee féεε lé mi warímínló. Yïa wa mín zàwa lè mín hínni, se wón wee wé bïo ho làndá le o wé binbirí. ⁹ Mu bon, há làndáwá na kà á mi zū: «Yí wé há-fé tàá bá-fé. Yí búe nùpue. Yí juuaa bïo. Yí le ũ yïo lé mi ninza bïo.»* Hón làndáwá so làa há ká búenbúen á jii wee sí le bioní dà-kéní na kà yi: «Wán mi ninza làa bïo á fo waráa ũten bïo síi.» ¹⁰ Yïa wa mí ninza binbirí á máa wé bïo na yí se làa wo. Yïa wa mí ninzàwa se wón wee wé bïo ho làndá le o wé binbirí.

Mi wa 6ua waten sese à lònínáa o Krista 6uenló

¹¹ Mi wa wé làa bún, sônku bïo mi yàá zū ho pãahú na wa wi yi síi. Ho pãahú dôn à mi fání mí yïo. Mu bon, há làa na kà wán á ho káníló wáa sùaráa làa wen á po pãahú na wa 6úa wa siadéro o *Krista yi jùhú. ¹² Ho tá ñi-kíá, hen làa cínú ká ho ò tí. Áwa, á mi wáa le wa díá há wára búenbúen na wee wé le tibirí yi. Mi wa lá mu khoomu tonló sía à sáráa. ¹³ Mi wa 6ua waten sese lòn nùpua na wi mu khoomu yi bïo síi. Mi yí wa dé waten ho dândínló lè ho ja-junló yi. Mi yí wa dé waten ho bá-fénló lè ho há-fénló yi, à yí dé waten mu koomu yi. Mi yí wa dé waten há fio lè le yandee yi. ¹⁴ Mi le o Núhúso Yeesu Krista bïo à keí mia. Mi yí díá le bïo mí sía wee vá yi na yí se à yí pànká mi wán, à mi wé wé bïo sí mia.

14

Mi wé yi citti mín dñnló bïo yi

¹ Yïa siidéro yí fará yí tína sese le Dónbeenï yi á mi wé zūn 6uaró, à wé yí wáaní bïo ó o wee leéka. ² Làa bïo síi á 6a búí wee leéka le mi dà mu bè-dínii búenbúen wé è dí, εε ká 6a búí na siadéro le Dónbeenï yi á yí fará yí tína sese bán 6èn lé ho dñn-poni mí dòn 6a wee dí ká há taa núí ló. ³ Á yïa wee dí mu bè-dínii búenbúen yí ko ò o zuañ yïa yí máa là há taa yi. Làa bún síi, á yïa yí máa là há taa mún yí ko ò o cítí yïa wee dí mu bè-dínii búenbúen, lé bïo le Dónbeenï mún tà wón bïo. ⁴ Ünén lé o yén á à cítiráa o ñi-veere ton-sá? O wó se loo, o wó khon loo, se 6a jùhúso lé yïa á à féε mu túiá. O yáá à wé á mu ù wé se, lé bïo ó o Núhúso pànká wi dà à séení a.

⁵ O búí cón á há wizooní júná wi po mín. εε Ká a búí cón á há wizooní búenbúen léé dà-kéní. Mi ñi-kéní kéní ko mi láa bïo mi wee leéka yi mu dání yi. ⁶ Yïa le há wizooní júná wi po mín wee wé mu o Núhúso bïo yi. Yïa 6èn wee dí mu bè-dínii búenbúen wón mún wee wé mu o Núhúso bïo yi. Mu bon, o wee dé le Dónbeenï bārākà mí bè-dínii bïo yi. Á yïa wee dí ho zen-6uahó bïo mí dòn wón mún wee wé mu o Núhúso bïo yi. Wón mún wee dé le Dónbeenï bārākà. ⁷ Mu bon, wa tñahú á yïa mukāñi wi mítén bïo yi wón mía, á yïa á à hí mítén bïo yi wa tñahú wón mún mía. ⁸ Hen ká wa yïo wi lua, se lé o Núhúso á wa yïo wi lua bïo yi. Ká wa húrun, se lé o Núhúso á wa mún húrun bïo yi. Áwa, á hārí wa hí loo, à wa yïo wé lua loo, se wa bïo pá sá a Núhúso yi. ⁹ Mu bon, o *Krista húrun á vèera bèra a na ò o wé bïa húrun làa bïa yïo wi lua Núhúso. ¹⁰ Ká ünén, léé webio nən á fo wee cítiráa mìn za tàá mìn hínló? Á ünén 6èn, léé webio nən á fo wee zuañnáa mìn za tàá mìn hínló yi? Wa búenbúen kñii dñn Le Dónbeenï yahó á le è cítí. ¹¹ Mu bon, bïo kà lé bïo túara le Dónbeenï bioní vūahú yi:

«Īnén Núhúso á wi féεε.

Ho dīmíná nùpua búenbúen

á à fará mí nōnkó júná wán í yahó,

6a búenbúen á à bïo le í lé le Dónbeenï bïo bon.»*

* **13:9** Mi loñ Léro vūahú (Exode) 20.13-17; Làndá zéeníló vūahú (Deutéronome) 5.17-21; Lení vūahú (Psaumes) 19.18 * **14:11** Mi loñ Ezayii vūahú 45.23

12 Lâa bũn sîi, á bïo wa ñi-kéní kéní wó á wa ko wa zéeni na le Dónbeení yi.

Yi dé mĩn za tàá mĩn hĩnló bè-kora wéró yi

13 A mi wãa yí le wa wé cití mĩn. Bïo kà lé bïo á mi le mu keñ mi yiwa: Mi yí wé bïo búii na à dé mĩn za tàá mĩn hĩnló kèrètĩe mu bè-kora wéró yi. 14 I páaníló là a Nùhũso Yeesu bïo yi, á ì zũ mu, á mún láa mu yi le mu bïo búenbúen wee ce le Dónbeení yahó. Eé ká a búii wee leéka le mu búii yí máa ce, se mu bèn yí máa ce bânso cón. 15 Ká mĩn za tàá mĩn hĩnló lò hĩa wee be ùnén bè-dínii bïo yi, se fo wãa yí máa zéeni le fo wa a. Yí wé bèra a na à mĩn za tàá mĩn hĩnló na ó o *Krista húrún bïo yi à hĩa ví ùnén bè-dínii bïo yi. 16 Bïo se minén cón á yí ko mu wé à ba nùpua wé bíní bío mu bè-kohó bïo mi dǎní yi. 17 Mu bon, le Dónbeení bá-zàmu bïo yí máa zéeni bè-dínii tàá bè-ɲunii bïo. Mu lé ho térénló, lè ho héerà, lè hã zãmakaa na le Dónbeení Hácírí wee na. 18 Yia wee sá a Krista tonló làa bũn bïo sîi wón bïo á à wé sí le Dónbeení yi, á ba nùpua mún ñ tà a bïo.

19 Awa, á wa ko wa ca wa kuio à wé wé bïo á à dé ho héerà wa pãahũ, làa bïo wa ñi-kéní kéní ì wé á wa siadéro le Dónbeení yi á à wíoka à dé wán. 20 Yí loñ mu bè-dínii yi à yáará le Dónbeení tonló. Mu bon, mu bïo búenbúen dà wee dí. Eé ká mu bè-dínii na à wé á mi ninza à wé mu bè-kohó bũn yí se. 21 Bïo se, lé ù khí mu bïo búenbúen na dà à dé mĩn za tàá mĩn hĩnló mu bè-kora wéró yi. Hàrí mu wé taa, tàá dǐvén ɲuló, tàá bè-vio. 22 Le siidéro na fo yú mu bïo mu dǎní yi ù bua ù dòn le Dónbeení yahó. Yia sîi yí máa kán wo bïo á bânso wee bua lè mítén dǎní yi, wón ɲúhũ sí. 23 Ká yia sîi wee kán wo o bè-dínii búii dǎní yi, se wón bânso ɲúhũ sú, lé bïo ó o yí máa wé mu à héha lè mí siidéro le Dónbeení yi. Bïo léé bïo na yí máa wé héha lè le siidéro le Dónbeení yi, bũn léé bè-kohó.

15

Wa ko wa wé hĩ wa sĩa

1 Warén na siadéro le Dónbeení yi fára tĩna ko wa wé hĩ wa sĩa bĩa siadéro yí fára yí tĩna bïo yi. Wa yí ko wa wé wé bïo sí wén. 2 Wa ñi-kéní kéní ko wa wé wé bïo sí wán zàwa lè wán hĩnni yi, na à séeni ba, bèra a na à ba siadéro le Dónbeení yi va lè ho yahó. 3 Mu bon, o *Krista yí wó bïo sí a yi, bueé. Bïo kà lé bïo bía le Dónbeení bíoní vũahũ yi: «Hã bín-kora na ba nùpua bía nɔn ùnén Dónbeení yi lé ínén á hã bía nɔn yi.»* 4 Le Dónbeení bíoní vɔnna na túara hàání búenbúen túara bèra a na à hã kàrán wén, à wa dǎn hĩ wa sĩa, à sĩa wé hereka. Lé bũn wee na à wa dǎn dé wa sĩa lòní bïo le Dónbeení dó mí ɲii le mí ì wé. 5 Le le Dónbeení na le sí-hĩlè lè le sí-hebúee wee lé cón à wé à mi wé wíoka ɲí mĩn yi, làa bïo ó o Yeesu Krista le mu wéráa. 6 Lé bũn ñ na ká mi búenbúen á à wé le ɲii dà-kéní, á à dérãa ho cùkú le Dónbeení yi, dén na lé wa Nùhũso Yeesu Krista bân Maá.

7 Awa, á mi cén wé tà mĩn yi làa bïo ó o Krista tàráa mia bïo sîi à dérãa ho cùkú le Dónbeení yi. 8 O Krista bueé wó ba *zúifùwa ton-sá, á tírarãa bïo le Dónbeení dó mí ɲii le mí ì wé è na bân maáwà yi ɲii à zéeni le ká le Dónbeení bía bïo na à le máa lé mu món. 9 O Krista mún bueé wó á bĩa yínɔñ ba zúifùwa wee dé ho cùkú le Dónbeení yi le hii bïo yi, làa bïo mu túararãa le Dónbeení bíoní vũahũ yi kà sîi:

«Lé bũn te bïo á ì wé è sío

á à khòoníáa fo hã síiwà nùpua tãahũ.»†

10 Mu mún túara:

«Síiwà nùpua,

mi páaní zãmaka lè le Dónbeení ɲipomu.»‡

11 Mu mún bíníá túara:

«Dímíá kãna búenbúen nùpua,

mi khòoní a Nùhũso,

* 15:3 Mi loñ Lení vũahũ (Psaumes) 69.10
Lándá zéenióló vũahũ (Deutéronome) 32.43

† 15:9 Mi loñ Samuwéele nín-yání vũahũ 22.50

‡ 15:10 Mi loñ

síiwà búenbúen nùpua,
mi zéeni a beemu.»§

12 Le *Dónbeenĩ jĩ-cúa fεero *Ezayii mún bía bĩo kà:

«Nùpue búii á à lé o Zesee zĩ-júhú nùpua tĩahú
á à dí hã síiwà nĩpomu yahó,

á mu nĩpomu mu mún ñ dé mí sũ wo yi.»*

13 Le le Dónbeenĩ na wee wé à mi dé mí sĩa lòoní bĩo le dó mí jii le mí ì wé, à wé à mi keĩ ho héerà lè hã zámakaa na jii mía yi mi siadéro le yi bĩo yi. Lé bún ñ na ká le Dónbeenĩ mu Hácirí pánká yi, á mi ì dàñ ñ dé mí sĩa làa sòobéé á à lòoní bĩo le dó mí jii le mí ì wé.

O Poole lé o Krista ton-sá

14 Wán zàwa lè wán hínni, ínén ì beere láa mu yi le mu bè-tentewà wéró bĩo wi mia làa sòobéé. Bĩo mi ko mi zũn á mi zũ búenbúen, á dà wee zéeni mín. 15 Bún jòn pá yí hò bĩo á ì bĩnía leékaa mia ho vũahú na kà lara búii yi làa bĩo mi zũ vó, á yí titikaa mu bĩo yi. I wó mu lé bĩo le Dónbeenĩ lè mí sãamu 16 á wó á ì lé o Yeesu *Krista ton-sá bĩa yínón ba *zúifùwa bĩo yi. Le Dónbeenĩ tonló na á ì wee sá lé le bín-tente na á ì wee bue, bèra a na à le Hácirí pánká yi à bĩa yínón ba zúifùwa wé lòn hãmu na bĩo sã le Dónbeenĩ yi, á bĩo sí le yi. 17 I páaniló là a Krista bĩo yi, á ì sũ wan le Dónbeenĩ tonló na á ì wee sá bĩo yi. 18 Mu bon, bĩo á ì wee hení ì sũ bío á yínón bè-veere ká mu yínón bĩo ó o Krista ñn ì wán á wó. O Krista ñn ì wán á ì wee wé à bĩa yínón ba zúifùwa tà le Dónbeenĩ bĩo. O wó mu lè ì bíoní, lè ì bè-wénia, 19 lè mu yéréké bĩowa lè mí síiwà, le Dónbeenĩ Hácirí pánká yi. Lé làa bún á ì bueraráa o Krista bín-tente, à ñn ho Zeruzalεmu lóhó yi à vaa búe ho Ilirii kǎhú yi.† 20 Ká bĩo dà-kéní na kera ì sũ yi, lé à ì bue le Dónbeenĩ bín-tente hã dǎa na nùpua ñn yí ná a Krista bĩo yi, bèra a na à nùpue hĩa yí bío le ì wee so a búii zĩ jũhú na ó o bàrá wán. 21 I wó mu á héhaa làa bĩo le Dónbeenĩ bíoní vũahú bía:

«Bia na ba ñn yí buera a bĩo yí ñn yi

á à mi a,

bĩa ñn yí ná bĩo búii o ñn yi

á à zũn o bĩo yara.»‡

O Poole wee bío mí kuio varó bío

22 Lé bún láa wee hè mi ñn á ì ñn yí bueraráa mi cón. 23 Eε ká hã làa na kà wán á bĩo á ì lá ko à ì wé bín á jii wãa tun. Mi búεkíró bĩo bènñn wi miĩ míana. 24 I wi à ì va ho Esipaaje. Ká ì yú wee va bín, jún-sí á ì bueé búεkí mia. Mu bon, ì wi à ì buee mi mi wán à kǎínáa, à mi séení mi à ì dàñ varáa hón kǎhú so. Ká ì màhã bueé wé wízoní bĩo yen mi cón á à kǎínáa. 25 Ká hã làa na kà wán á ì va ho Zeruzalεmu, á vaá séení bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi bín. 26 Mu bon, ho Maseduana lè ho Akayii kãna kèrètíewa á mu ló sĩa yi le mí ì cã le wárí á à séenína ho Zeruzalεmu kèrètíewa kuure nùpua búii na lé ba ñ-khenia. 27 Lé ñarén mítén leékaa mu. Eε ká lé ho tũiá le ba mi mí, á ba ko ba séení ba. Lé bĩo á hñn kãna so kèrètíewa yínón *zúifùwa, à ho Zeruzalεmu kèrètíewa na lé ba zúifùwa màhã pá tà séenína ba lè le Dónbeenĩ bĩo. Awa, á ñarén bèn mún ko ba séení bán lè mí níi bĩo. 28 Ká ì yú le wárí mu dó ho Zeruzalεmu kèrètíewa níi yi, á ì bueé lé lè mi cón á à varáa ho Esipaaje kǎhú. 29 I zũ le ká ì wee bueen mi cón, á ì bueen là a *Krista bè-tentewà cèera na ó o wee wé lè ba nùpua.

30 Wán zàwa lè wán hínni, mi páaní ca mi kuio làa mi, à wé fio le Dónbeenĩ yi ì bĩo yi. Bún lé bĩo á ì wee cà mi cón wa páaniló là a Núhúso Yeesu Krista, lè le waminí na le Dónbeenĩ Hácirí wee dé wén bĩo yi. 31 Mi wé fio, bèra a na à ì kãní ho *Zudee kǎhúsa na yínón ba kèrètíewa níi yi. Mi mún wé fio, bèra a na à ho Zeruzalεmu kèrètíewa vaa tà

§ 15:11 Mi loĩ Lení vũahú (Psaumes) 117.1 * 15:12 Mi loĩ Ezayii vũahú 11.10 † 15:19 Ho Ilirii: Ho lé ho Oroomu kǎhú sǎn-kéní búii. ‡ 15:21 Mi loĩ Ezayii vũahú 52.15

le séení na á ì ì bua vaá na ba yi bïo lè le sí-wεε. ³² Ká mu wó kà síi, ká le Dónbeení tà á ì buen mi cón lè há zámakaa, á buée vūnka mi cón. ³³ Le le Dónbeení na wee wé à wa κεí ho hээрà yi à κεí lè mi búenbúen. *Amiina!

16

Le tēnī

¹ I wee tonka a Febe mi cón, wón na lé wàn hínló mu kèrètíεmu dání yi, na wee sá le Dónbeení tonló ho lóhó na ba le Sánkeree yi. ² Ká a buée dñn mia à mi bua a sese o Núhúso yèni yi. Mi bua a làa bïo á bïa dó mí sía le Dónbeení yi wee buaràa mín bïo síi. Mi wé séení a bïo lée bïo na ó o màkóo wi mia yi. Orén mí bεεre séení ba nùpua cèrèε, sònkú ínén.

³ I wee tēnī a Pirisiye là a Akilaasi yi, bán na làa mi páanía lé o Yeesu *Krista tonsáwá. ⁴ Ba zàanía mí mukání á káníánáa mi. I yi yí dà máa sà bún yi. A ba kèrètíεwa na yínón ba *zúífúwa mún yiwa máa sà mu yi. ⁵ Ba kèrètíεwa na wee kúee mín wán bàn zii á ì mún wee tēnī yi. I wee tēnī wàn bónlo na ba le Epayinεete yi. Wón lé o nín-yání nùpue na dó mí síi o Krista yi ho Azii kǎhú yi. ⁶ I wee tēnī a háa na ba le Mari yi, wón na séení mia làa sòobéε. ⁷ I wee tēnī a Andoronikuusi là a zūniasi yi. Ba làa mi lée síi kéní, á ba mún kera ho kàsó yi làa mi. Ba lé o Krista tonkarowà na bïo núhú wi làa sòobéε. Ba tà a Krista bïo á dú ínén yahó.

⁸ I wee tēnī a Anpiliatuusi yi, wón na á ì wa làa sòobéε wa páaníló là a Núhúso bïo yi. ⁹ I wee tēnī a Uubēn yi, wón na làa wεn páanía wee sá a Krista tonló, á wee tēnī a Sitakiisi yi, wón na á ì wa làa sòobéε. ¹⁰ I wee tēnī a Apelεesi yi, wón zéení le mi dó mí síi binbirí o *Krista yi. O nni na ba le Arisitobuule lè mí zii nùpua á ì wee tēnī yi. ¹¹ O Herodion, yia lé ho síi kéní làa mi á ì wee tēnī yi. I wee tēnī a Naasiisi zii nùpua yi, bán na dó mí sía o *Krista yi. ¹² I wee tēnī a háa na ba le Tirifεena làa yia ba le Tirifooze yi. Ba wee sá a Núhúso tonló làa sòobéε. Wàn bónlo háa na ba le Pεεsiide á ì wee tēnī yi. Wón mún sá a Núhúso tonló làa sòobéε. ¹³ I wee tēnī a Urufuusi yi, wón na bïo núhú wi làa sòobéε o Krista tonló sáró yi. Bàn nu á ì wee tēnī yi. O mún lé ínén wàn nu. ¹⁴ O Asekiriite, là a Filekon, là a Hεεmεesi, là a Patorobaasi, là a Hεεmaasi, lè wàn zàwa kèrètíεwa na páanía wi làa ba, bán búenbúen á ì wee tēnī yi. ¹⁵ O Filolooki là a Zulii á ì wee tēnī yi. I wee tēnī a Nεree lè mín hínló yi, á wee tēnī a Olenpaasi yi, làa bïa búenbúen na dó mí sía o Krista yi, na páanía wi làa ba á ì wee tēnī yi.

¹⁶ Mi tēnī mín yi lè le kǎnbii tēnī. Ba kèrètíεwa kuio búenbúen wee tēnī mia.

Le zéení na ó o Poole nɔn

¹⁷ Wàn zàwa lè wàn hinni kèrètíεwa, bïo á ì hení á à na mia lé bïo kà: Mi pa miten bïo ba nùpua na wee dé ho sankaró ba kèrètíεwa kuure yi. Ho kàránló na mi yú á ba pá bïo, à ba wee kàrán mia làa bè-veere á à vīnínáa mia. Mí pí ba bïo, ¹⁸ lé bïo ba nùpua mu síi á wa Núhúso na lé o *Krista tonló sáró bïo yí here cón. Bïo bïo here ba cón lé ba dío bïo. Ba wee bío há bín-sia à vīnínáa bïa yí máa dàñ zūñ le sabéré lè ho tūiá poni à hueeka mín yi. ¹⁹ Mu bon, ba nùpua búenbúen zū bïo mi wee tà bèráa bïo ó o Núhúso wee bío yi. Lé bún nɔn á ì síi wannáa mi bïo yi. Εε ká ì màhá wi à mi wé mu bè-zūñminí bǎnsowà binbirí à wé wéráa bïo se. I wi à mi ce, à wé yí wé mu bïo na yí se. ²⁰ Hen làa cīnú ká le Dónbeení na lé ho hээрà bǎnso á à yáa o Satāni pánká, á à dé o mi zení tá.

Le o Núhúso Yeesu wé mí sāamu làa mia!

²¹ O Timotee, yia làa mi páanía wee sá ho ton-kéní á wee tēnī mia. O Lisiyuusi là a Zasñ là a Sosipatεere, bán làa mi lé ho síi kéní á mún wee tēnī mia.

²² Inén Tεεtiyuusi* na túara a Poole ji-cúa á mún wee tɛɛní mia wa Núhúso na wó á wa lé le dà-kéní yèni yi.

²³ O Kayuusi, yíá á ìlàara wán mún wee tɛɛní mia. Lé wón zli á ɓa kèrètɛwa wee kúee mín wán yi. Ho lóhó wén-bàrálo na ɓa le Erasiite, wón lè wán za Kaatuusi á wee tɛɛní mia. ²⁴ [Le wa Núhúso Yeesu Krista à wé mí sãamu lè mi ɓúenɓúen. *Amiina!]

Mi wa khòoní le Dónbeení mí dòn

²⁵ Mi wa khòoní le Dónbeení. Lerén lé dño dà à wé, á mi siadéro le yi á à fàrá à tɛn. Le è wé mu le bín-tente na ɓio ciran o Yeesu Krista, dño á ì wee bue pànká yi. Lé dén bín-tente so á le Dónbeení wee dñn wán zéenináa mí ɓio na lá sà yi há lúlúio zànzàn. ²⁶ ƐƐ ká há làà na ká wán, á mu wáa ló mu khoomu yi wéréwéré le Dónbeení ji-cúa fεεrowà vǎnna na ɓa yáania túara pànká yi. Lé le Dónbeení na wi fεεε á nɔn dén jii so bán yi le ɓa túa mu, bèra a na, à há sǐ-viò nùpua zǔn le, à dé mí sia le yi, à wé bè le bioní yi.

²⁷ Le le Dónbeení na mí dòn lé mu bè-zúrminí ɓanso, à yí ho cùkú fεεε, o Yeesu *Krista pànká yi. *Amiina!

---

* **16:22** O Tεεtiyuusi: O Tεεtiyuusi hía lé o kèrètɛ vǎn-túaro. Lé orén ó o Poole fεεra mí ji-cúa nɔn yi ó o túara.

Ho nín-yání vūahū na ó o Poole túara nɔn ho Korɛnte kèrètíewa kuure yi

Vūahū túaró jūhū

Le Dónbeení tonló lé o Poole búakáa ho ho Korɛnte lóhó yi. O kará bín á yú le lúlú-kùure lè mí pīina bío hèzín (Bè-wénia 18.11).

Ho Korɛnte hía lée lóhó na á mu bè-kora lè mí síwà wee wé yi. A mu lùnkáa o Poole yilera. Lé bín te bío ó o túararáa hā vɔnna nɔn 6a kèrètíewa kuure na wi bín yi, à 6a zūrú bío 6a à 6ua lè mítén.

O 6úa ho Korɛnte kèrètíewa kuure yi: Le ho sankamínló à 6a khí yi à día mu koomu wára (1–5). Ba tūiáwà fɛeró làa bío 6a wé è 6ua lè mítén ó o zéenía yara làa ba (6).

Bío 6a tūakaa bío làa wó ó o zéenía yara: Mu yaamu, le muiní taa, o Yeesu dínló, le Dónbeení Hácírí bè-hānii na le wee na, lè 6a nì-hía vèeró bío (7–15).

O Poole vūahū vaa véení, ó o bía ho Zeruzalɛmu kèrètíewa nì-khenia séeníló bío, bín món, ó o tènía 6a yi (16).

Le tɛnii

¹⁻² Inén Poole na le Dónbeení lè mí síi bío á léra à ì wé o Yeesu *Krista tonkaro, á wee túa ho vūahū na kà. Inén lè wàn za Sositeena á wee tɛní minén kèrètíewa kuure na wi ho Korɛnte lóhó yi, minén na le Dónbeení ceéra à mi bío sí le yi mi páaníló là a Yeesu Krista bío yi. Le hueekaa minén làa bía búenbúen na wee ve wa Núhúso Yeesu Krista mu yèni hā lùà búenbúen yi, à mi wé 6ua miten làa bío le Dónbeení síi vá yi. O Krista mu lé wa búenbúen Núhúso. ³ Le wàn Maá Dónbeení, là a Núhúso Yeesu Krista à wé mu sáamu làa mia à na ho hɛerá mia.

O Poole wee dé le Dónbeení bāraká

⁴ I wee dé le Dónbeení bāraká fɛɛɛ mi bío yi, lé bío le wó mu sáamu làa mia mi páaníló là a *Krista Yeesu bío yi. ⁵ Mu bon. Mu lé mi páaníló là a Núhúso á nɔn mi yúráa le Dónbeení bè-hānia lè mí síwà búenbúen, sònkú le Dónbeení bíoní bueró lè le Dónbeení bío zūrú, ⁶ lé bío ó o Krista bín-tente na zéenía nɔn mia á mi tà bío làa sòobɛɛ. ⁷ Lé bín te bío le Dónbeení bè-hānii búí á yí fòoraráa mia, minén na wee lòní ho pāahū na wa khii mi wa Núhúso Yeesu Krista yi. ⁸ Le Dónbeení lé dío á à sí mia á à díní fúaa mu véení, à wékhe bío yí mī kɛé mia wa Núhúso Yeesu Krista buen nònzoñ. ⁹ Lerén mí bɛere von mia à mi wé le dà-kéní lè le za Yeesu Krista na lé wa Núhúso. Hen ká le Dónbeení dó mí jii le mí ì wé bío na, à le wé mu.

Ba kèrètíewa jì-cúa yí maa fè mìn

¹⁰ Wàn zàwa lè wàn hinni, ì wee yanka mia wa Núhúso Yeesu *Krista yèni yi, le mi wé le jii dà-kéní. Mi yí tà le ho sankaró à zo mi pāahū. Mi wé mi yilera làa dà-kéní. ¹¹ Wàn zàwa lè wàn hinni, ì wee bío kà síi lé bío 6a nùpua búí na wi o Kulowee cón á bueé bía nɔn mii le hā fio wi mi pāahū. ¹² Bío nɔn á ì bíaráa bín lé bío mi búenbúen jì-cúa wi mìn júná yi. O búí le mínén bò a Poole yi, ká a búí bèn le mínén bò a Apoloosi táá o Piere yi. O búí wón bèn le mínén bò a Krista yi. ¹³ Minén so wee leéka le o Krista á dà wee sankaa le? Lé o Poole lé yia húrun ho *kùrùwá wán mi bío yi le? Lé o Poole yèni á 6a bátízéraráa mia le? ¹⁴ I yáá wee dé le Dónbeení bāraká, lé bío ká mu yínɔñ o Kirisipuusi là a Kayuusi, á mi nì-kéní búí á inén yí bátízera. ¹⁵ O o búí tìn wáa à lé wen ká a bío le mí bátízera lè ì yèni. ¹⁶ Mu bon, ì lá le ì nɔnsá. I mún bátízera o Sitefanaasi lè mí zii nùpua. Bán nii ló, á ì wáa ka le ì yí bínía yí bátízera a búí mi cón. ¹⁷ O Krista yáá yí tonkaa mi le ì bátízé nùpua. Bueé. O tonkaa mi, bèra a na à ì bue le bín-tente à na 6a yi. O le ì bue le ká ì yí

wé mu lè mu bè-zūrminì bióní. Ká ì wó mu làa bŭn, ó o Krista húmú ho kùrùwá wán á báhéé máa kɛ́í.

Le Dónbeenì pànká lè le bè-zūrminì bio

¹⁸ Mu bon. Bĩa lá mu húmú wǎhú cǎn, ó o *Krista húmú ho *kùrùwá wán bio zééníló lé mu bǎnbúmu. Ɛε ká warén na lá ho kǎníló wǎhú cǎn, á mu wee zéení le Dónbeenì pànká.

¹⁹ Bìo ká lé bìo túara le Dónbeenì biónì vǎahú yi:

«Mu bè-zūrminì òànsowà bè-zūrminì á ì khíi búe jǎhú.

Bĩa le mí zū mu bìo bìo na 6a zū á ì khíi pí bìo.»*

²⁰ Ká mu wó ká síi, á léé webio á mu bè-zūrminì òànsowà, làa bĩa zū há làndáwá, lè ho òimíjǎ ná ká bín-zūrnlowà wáa dà a bío? Le Dónbeenì zéénia mu le ho òimíjǎ bè-zūrminì léé bǎnbúmu. ²¹ Ho òimíjǎ nùpua lè mí bè-zūrminì hácírí á yí dàna yí zūna le Dónbeenì le bè-zūrminì wára na á le wee wé yi. Lé bŭn nǎn á warén biónì na wa zéénia na ka lòn bǎnbúmu bìo, á le Dónbeenì òin wán á kǎníanáa bĩa tà le yi. ²² Ba *zúifùwa wi à 6a mi mu yéréké biowa na wee zéení le Dónbeenì pànká. A bĩa yínǎn 6a zúifùwa bán 6èn lé mu bè-zūrminì á 6a wee cà. ²³ Ɛε ká warén bán lé o Krista na 6a búaa ho kùrùwá wán bìo á wa wee bue. Bŭn lé bìo wee óooní 6a zúifùwa yi, á bĩa 6èn yínǎn 6a zúifùwa cǎn, á mu lé mu bǎnbúmu. ²⁴ Ɛε ká bán na le Dónbeenì hueekaa cǎn, à 6a wé zúifùwa tàá 6a yí wé zúifùwa, bán zū le o Krista wee zéení le Dónbeenì pànká lè le bè-zūrminì. ²⁵ Mu bon. Le Dónbeenì bìo na 6a nùpua le mu lé mu bǎnbúmu, bŭn dà 6arén bè-zūrminì wán. A bìo 6a nùpua le mu lé mu yídàmu le Dónbeenì cǎn, bŭn dà 6a nùpua pànká wán.

²⁶ Wàn zàwa lè wàn hínni, mi loí mu sese. Mínén na le Dónbeenì hueekaa á mi wó le kuure, ká wa lá mu lè 6a nùpua dání yi, á 6a bè-zūrminì òànsowà, lè ho pànká òànsowà, lè há zǐ-júná nùpua na bìo se, á yí boo mi tǎahú. ²⁷ Ɛε ká le Dónbeenì màhá òin bìo ho òimíjǎsa le mu lé mu bǎnbúmu wán, á zéénianáa le mu bè-zūrminì òànsowà bìo jǎhú mía. Le òin bìo ho òimíjǎsa le mu lé mu yídàmu wán, á zéénianáa le bĩa pànkáwá wi bìo jǎhú mía. ²⁸ Le hueekaa bĩa ho òimíjǎsa wee loí dà wán, bĩa lé 6a nǐ-kǎamáawa na bìo jǎhú mía, bèra a na à bìo 6a le mu bìo jǎhú wi, à bŭn wé mu bè-kǎamáa. ²⁹ Lé bŭn nǎn á nùpue yí dà máa khòn le Dónbeenì yahó. ³⁰ Le Dónbeenì wó á wa páanía là a Yeesu Krista. Lé bŭn nǎn á wa yúráa mu bè-zūrminì binbirì na ló le cǎn. Mu lé o Krista mu á wa òin wán á wóráa 6a nùpua na téréna le Dónbeenì yahó. Lé orén wó á wa bìo sǎ le Dónbeenì yi. Lé orén kǎnia wen. ³¹ Lé bŭn bìo yi á le Dónbeenì biónì vǎahú á mu túara yi ká síi: «Yia le mí ì khòn, à wón khòn bìo ó o Nùhúso wó bìo yi.»†

2

Bìo ó o Poole buera ho Korénte yi

¹ Wàn zàwa lè wàn hínni, bìo á ìnén ì bεere 6uara mi cǎn á 6ueé zéénia le Dónbeenì bìo na sà yi làa mia, á ì yí bía làa mia làa biónì na kokókaa. Mu mún yínǎn ho òimíjǎ bè-zūrminì biónì á ì bíaráa làa mia. ² Ho pǎahú na á ì wi làa mia, á bìo á ì lá wi à ì zéení làa mia yínǎn bè-veere búí ká mu yínǎn o Yeesu *Krista bìo, o Yeesu na 6a búaa ho *kùrùwá wán. ³ Ho pǎahú na ì 6uara mi cǎn ká ì pànká mía, á le zǎnii wi yi. ⁴ Ì biónì làa bìo á ì kàrána lè 6a nùpua á wi mí dòn lè ho òimíjǎsa òen-sia biónì na 6a wee bío à 6uéráa 6a nùpua júná. Ká mu lé le Dónbeenì Hácírí pànká á zéénia mu làa mia le bìo á ì bía á bon. ⁵ Lé bŭn nǎn á mi síidéro le Dónbeenì yi á yí fàrá 6a nùpua bè-zūrminì wán, ká ho fàrá le Dónbeenì pànká wán.

Le Dónbeenì bè-zūrminì

⁶ Wa wee zéení mu bè-zūrminì lè 6a kèrètíewa búenbúen na síidéro fàrá tína o Yeesu *Krista yi, bŭn bon. Ɛε ká mu bè-zūrminì mu màhá yínǎn ho òimíjǎ bè-zūrminì. Mu

* 1:19 Mi loí Ezayii vǎahú 29.14 † 1:31 Mi loí Zeremii vǎahú 9.23

bè-zūrmini mu mún yínǎí ho ðímíjǎ ní-beera bè-zūrmini. Bán khíi hí ì vé. ⁷ Bǐo á warén wee zéeni lè 6a nùpua lé le Dónbeení bè-zūrmini na bǐo sà ho ðímíjǎsa yi. Mu bè-zūrmini mu bǐo fèra wi le Dónbeení sǐi yi hàrí ká ho ðímíjǎ ðìñ yí léra, bèra a na à wa páaní le cùkú yi làa de. ⁸ Mu bè-zūrmini mu á ho ðímíjǎ ní-beera yí zū. Ká 6a lá zūna mu, se 6a yí búaa o Nùhúso na lé o cùkúso ho *kùrùwá wán. ⁹ Bǐo kà lé bǐo túara le Dónbeení bióní vūahǔ yi:

«Mu bǐo na ó o nùpue ðìñ yí mǎn, á ðìñ yí jǎ,
bǐo na ó o nùpue yàá ðìñ yí leékaa hùúu,

lé bǐn le Dónbeení wíokaa á bàrá ká làa bǐa wa le.»*

¹⁰ Bǐn bǐo so á le Dónbeení zéeni lè warén lè mí Hácírí. Mu bon. Le Dónbeení Hácírí wee mi mu bǐo búenbúen sese á zūr, hàrí le Dónbeení mí beere bǐo na khíina zoo sà yi.

¹¹ O nùpue hácírí mí dòn lé ðio zū hǎ yilera na wi o yi. Lé làa bǐn sǐi á le Dónbeení Hácírí mí dòn lé ðio 6èn mún zū le Dónbeení yilera na wi le yi. ¹² Le hácírí na warén yú á yínǎí ho ðímíjǎ na kà hácírí, ká ðio wa yú lé le Dónbeení Hácírí. Le Dónbeení dó mí Hácírí mu wén, à wa ðàñ zūrínáa mu sǎamu na le wó làa wén. ¹³ Warén yí máa bío mu sǎamu mu bǐo yi lè ho ðímíjǎ bè-zūrmini kàránlò na wa yú. Bùéé. Wa wee bío mu sǎamu mu bǐo yi lè le Dónbeení Hácírí bióní na le wee zéeni làa wén. Lé kà sǐi á wa wee zéeniáa le Dónbeení bǐo yara lè le Dónbeení Hácírí mu bióní. ¹⁴ O nùpue na bò mí kùrú hácírí mǎn, wón nùpue so yí dà máa tà bǐo wee lé le Dónbeení Hácírí cǎn. Mu ka lòn bǎnbúmu bǎnso cǎn. O yí dà máa zūr mu kúará. Lé bǐo le Dónbeení Hácírí mí dòn lé ðio wee na ò o nùpue ðàñ cikon mu bǐo. ¹⁵ Ká a nùpue na le Dónbeení Hácírí wi yi, wón wee ðàñ cikon mu bǐo búenbúen, ká ní-veere yí dà máa cikon bǐo wi orén yi. ¹⁶ Làa bǐo mu túarará le Dónbeení bióní vūahǔ yi kà:

«Lée wée dà à zūr o Nùhúso yilera?

Lée wée dà le zéeni á à na a yi?»†

Ɛε ká warén na le Dónbeení Hácírí wi yi, bán yilera là a *Krista yilera lée dà-kení.

3

Wa lé le Dónbeení ton-sáwá

¹ Wán zàwa lè wán hínni, mu bon. Mi ka lòn ðímíjǎsa na le Dónbeení Hácírí mía yi. Lé bǐn nǎn á ì yí ðàñna yí bía làa mia lè 6a nùpua na sǐidéro fàrá tína bǐo sǐi, à ì bía làa mia lòn nùpua na lée kúnkúzàwa mi sǐidéro ðàñ yi. ² Lé bǐn te bǐo hǎ bióní na á ì bía nǎn mia ka lòn yoomu. Hǎ yí ka lòn ðínlò na lí. Mu bon, ì lá bía làa mia lè hǎ bióní na ka lòn ðínlò na lí á mi máa ðàñ máa zūr hǎ kúará. Hàrí hǎ làa na kà wán, á mi pá yí dà máa zūr hǎ kúará, ³ lé bǐo á mi pá buan miten lè ho ðímíjǎsa bǐo sǐi. Le yandee na mi wee dí làa mǐn lè hǎ fio na wi mi pǎahǔ á so yí máa zéeni le mi buan miten lè 6a bǐo sǐi, á wára búenbúen so yínǎí 6a wára le? ⁴ Bǐo ó o búí le mínén bò a Poole yi, ò o búí le o Apoloosi lé yǎa á mínén bò yi. A bǐn 6a ðímíjǎsa wára lè mi wára yínǎí dà-kení le? ⁵ Le ì yàá tùa mia. O Apoloosi lée wée? A ínén Poole lée wée? Wa so yínǎí le Dónbeení ton-sáwá na mi bò níni yi á tàráa le bǐo le? Warén lè wa ní-kení kení wee sá ho tonlò na ó o Nùhúso nǎn wén le wa sá. ⁶ Inén lé yǎa dù, ó o Apoloosi hǎn. Ká le Dónbeení lé ðio wee ðéé mu. ⁷ Bǐn wee zéeni le yǎa dù làa yǎa hǎn á yínǎí ðéé. Le Dónbeení mí dòn lé ðio wee wé à mu ðá. ⁸ Yǎa dù làa yǎa hǎn búenbúen lée dà-kení. Le Dónbeení khíi sàání 6a ní-kení kení yi á à héha lè ho tonlò na 6a sá. ⁹ Mu bon. Wa páanía wee sá na le Dónbeení yi. Mínén lé le Dónbeení mǎhǔ na le wee vǎ. Mi mún lé le Dónbeení zǐi na le wee so.

¹⁰ Inén le Dónbeení nǎn mí pánkǎ yi, á ì ka lòn zǐ-so tente na wǎ le zǐi á bàrá jǐhǔ. Hǎ làa na kà wán á ní-vio lé bía wee so le zǐi jǐhǔ na á ì bàrá wán. Ɛε ká 6a lè mí ní-kení kení mǎhá ko 6a yí hácírí bǐo 6a à soráa wán. ¹¹ Le zǐi jǐhǔ ðén wǎa bàrá vó, mu lé o Yeesu

* 2:9 Mi loñ Ezayii vūahǔ 64.3 † 2:16 Mi loñ Ezayii vūahǔ 40.13

Krista. A nùpue na kũn dà a bàrá zĩ jùhũ veere wón mía. ¹² Ba 6úi wee so le zĩ jùhũ mu wán lè ho sánú, tàá tònòn. Ba 6úi lé hà huua na yàwá here á 6a wee soráa. Ba 6úi yáá 6èn lée 6ùεení, tàá jáakáa, tàá káani á 6a wee soráa. ¹³ Ká bĩo á 6a lè mí nĩ-kéní kéní tonló sáráa, bũn á à wé le cítii fi nònzon á mu ù zũn yi wéréwéré. Mu zon ká ho dũhũ lé hĩa á à khén wa nĩ-kéní kéní tonni kúará. ¹⁴ Ká yia son lè mu bĩo na dà ho dũhũ, á wón á à yí mu cúnú. ¹⁵ Ká yia bĩo na ó o sonnáa 6èn cá, á wón á à khe 6úen6úen. Bànso á à kání, ká a màhá à keń lòn nùpue na káa ho dũhũ yi khii ló á bò yi káníanaa. ¹⁶ Mi so yí zũ ká minén lé le Dónbeenĩ zĩ, á le Dónbeenĩ Hácírí wi mia le? ¹⁷ Awa, ká a 6úi yáara minén na lé le Dónbeenĩ zĩ, á le Dónbeenĩ á à síiní wón 6ànso jùhũ, lé bĩo le Dónbeenĩ zĩ bĩo sã lerén mí dòn yi.

¹⁸ Héyii! O 6úi yí khà mítén. Hen ká a 6úi wi mi tĩahũ á wee leéka le mí lée bè-zũrminĩ 6ànso làa bĩo ho ðímíjá nùpua wee leékaráa mu, à 6ànso wé lòn bónbú, lé bũn ñ na ká à wé mu bè-zũrminĩ 6ànso binbirĩ. ¹⁹ Lé bĩo á ho ðímíjá na ká bè-zũrminĩ á lé mu bónbúmu le Dónbeenĩ cón. Mu túara le Dónbeenĩ bioní vũahũ yi ká sii: «Le Dónbeenĩ wee ví mu bè-zũrminĩ 6ànso wà lè 6a hénní na wi 6a yi.»* ²⁰ Mu mún pá bínia túara ho vũahũ mu yi: «O Nùhũso zũ le mu bè-zũrminĩ 6ànso wà yilera lée káamáa.»† ²¹ Bũn bĩo yi, ò o 6úi wáa yí yòoní mítén 6a nùpua bĩo yi. Bũn jùhũ mía. Lé bĩo á mu bĩo 6úen6úen bĩo sã mia. ²² Inén Poole là a Apoloosi là a Piere 6úen6úen bĩo sã mia. Hàrí ho ðímíjá lè le mukání lè mu húmú á bĩo pá sã mia. Bĩo wee wé ho zuia làa bĩo yĩró ò wé 6úen6úen bĩo sã mia. ²³ A minén bán bĩo sã a *Krista yi, ó o Krista bĩo 6èn sã le Dónbeenĩ yi.

4

O Krista tonkarowà tonló

¹ Mi ko mi zũn le warén lé o *Krista tonkarowà á lé o ton-sáwá na le Dónbeenĩ kàrafáa mu bĩo na sã yi le wa zéení lè 6a nùpua. ² Bĩo 6a wee cà a ton-sá cón lé ò o bè bĩo 6a le o wé yi lè mí dà-kéní kéní. ³ Hàrí mu wé minén, tàá 6a nĩ-vio à cítí mi í tonló na 6a dó miĩ dání yi, se bũn 6úen6úen lée coon. Inén í beεere yáa yí máa cítí íten. ⁴ I láa íten yi bũn bon, εε ká bũn màhá yí máa zéení le í téréenna. O Nùhũso lé yia á à cítí mi. ⁵ Lé bũn bĩo yi, à mi yí cítí nùpue ká mu pãahũ á yí dñ. Mi pa a Nùhũso 6uenló. Ká a khii 6ueé dñ, á bĩo 6a nùpua wee sã mítén le tíbírí yi wé 6úen6úen ó o 6ueé dé mu khoomu wán, á bĩo 6a wee leéka mí yiwa ó o 6ueé bεnka. Hón pãahũ so yi, ká yia ko làa fo6úa, á le Dónbeenĩ ì dé 6ànso fo6úa.

⁶ Wán zàwa lè wán hĩnni, bĩo á í bía khíina wán bũn á í bía bò inén là a Apoloosi wán, bèra a na à mu séení mia à mi zũrínáa le bioní na ká kúará: «Mi yí dà bĩo túara wán.» Minén tĩahũ ó o 6úi yí yòoní mítén bĩo ó o bò a 6úi yi á pánáa o 6úi bĩo. ⁷ O 6úi yí bĩo le mí po bĩa ká. Bĩo wi mi cón lé le Dónbeenĩ nɔn mu mia. Ká mu ka ká, á lée webio nɔn á mi wee yòonínáa miten ka lè mu lée bĩo na á mi yú miten? ⁸ Minén bán wáa yú bĩo mí màkóo wi yi 6úen6úen lon? Bĩo 6úi yí fòora mia sá? Mi wáa wee dí le béenĩ ká warén níi ló lon? I yáa 6èn wee fan le mu wé làa bũn à warén mún páani dí le béenĩ mu làa mia. ⁹ Mu bon. I wee leéka le warén na lé o Yeesu Krista tonkarowà á le Dónbeenĩ wó á wa ka lè wa dú 6a nùpua na ká món. Wa ka lòn kàsósa na 6a ko 6a búe 6a nùpua yahó lè ho wáayi tonkarowà yahó.* ¹⁰ Warén ka lòn bónbúwá ho ðímíjása cón wa páaníló là a Krista bĩo yi. Ká minén bán wee leéka le mí lé mu bè-zũrminĩ 6ànso wà mí páaníló làa wo bĩo yi lon? Warén ka lòn yídàwa, ká minén bán wee leéka le mí pánkává wi lon? Warén 6a nùpua wee loń dà wán, ká minén bán 6a wee dé ho cùkú yi lon?

* 3:19 Mi loń Zoobu vũahũ 5.13 † 3:20 Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 94.11 * 4:9 Mu pãahũ ká hà hĩa táró wi, ká kòhũsa na ló le mí hĩn-táwá vaá dàina bĩa 6a funnáa, à 6a sè 6a níi bĩo 6úen6úen à bíní varáa mín kòhũ. Hàrí 6a zúkúsa na 6a wĩikaa á 6a mún wee wé 6ua varáa lè mí yèn-vèení. Ká 6a vaá dñ à 6a zãmáa lé lée ðin, à 6a wé 6uee khii yahó làa bĩo 6a sò. Ká mu 6úen6úen khíina vó, à 6a màhá búe bĩa 6a wĩikaa 6uan 6a zãmáa yahó.

11 Hàrí lòn zuia, ká warén le hĩni lè le ñu-hání wee búe. Hã sǐ-zǐnia wee fòo wɛn. Ba wee hɛɛ ha wɛn. Wa lòn-kéní mia. 12 Wa wee sá à lò be, à bè yi yíràa wa ñii dǐnló. Hen ká yǐa là wɛn, à wa dúbua bǎnso yi. Hen ká 6a wee beé wa lò, à wa hǐ wa sǐa. 13 Hen ká 6a wee yáa wa yèni, à wa bío mu sǎamu bíoní làa ba. Ho dǐmíjǎsa yèn-dǎní yi, á hàrí lòn zuia á warén ka lòn zàn-bíio na 6a wee cǎ léé kúia. Ba wee cǎtí wɛn lòn yíràa.

14 Bío á ï túara kà á yínǎn bío na á ï túara à dérǎa ñiyio mia. Bùeé. ï wi à ï zéení mia le ï zàwa na á ï wa làa sòobéɛ bío sǐi. 15 Mu bon. Hàrí ká bíia wee pa mi bío o Krista wǎhǔ wán á ka cèrèɛ, se mǐn maá o Krista mu bío dǎní yi lé ínén ï dòn. Lé bío á ínén lé yǐa á buera a Yeesu Krista bín-tente nǎn mia, á mi tà le yi. 16 Awa, á ï bènǐn wee yanka mia, mi sǎbéré à mi wé bè bío á ínén wee wé yi. 17 Lé bǔn bío yi á ï ï tonka a Timotee na lé ï za na á ï wa làa sòobéɛ, wón na bò a Núhǔso wǎhǔ lè mí sòobéɛ. ï ï tonka a ò o búee wíoka leéka mia làa bío á ínén ï bɛere buannáa ïten o Yeesu Krista wǎhǔ wán. Lé bǔn á ï mún wee kǎrán lè 6a kèrètǐewa kuio hã lùà búenbúen na á ï wee va dǎ yi.

18 Ba búii mi tǎhǔ wǎa búakáa wee bío le ï máa bǐnǐ máa kǎa lè mi cǎn, á 6a wee búaaní mǐten. 19 ɛɛ ká a Núhǔso tà mu, á hen làa cǐnú ká ï bǐnǐ búeé búeɛkǐ mia. Hón pǎahǔ so yi ká mu máa wé 6a nùpua mu khòn-bíoní na 6a bíia á ï jǎ á mu ù kǎna yi mí dòn, ká bío 6a dà wee wé á ï mún ñ mi. 20 Mu bon. Le Dónbeenǐ béeñǐ bío yǐ kǎnaa bíoní mí dòn yi, búeé. Ba nùpua ko 6a mi le Dónbeenǐ pǎnká wa wǎrá yi. 21 Mi wi à ï 6ua búini buennáa mi wán léé, tàá ï wayíí ïten à buennáa, à mi zǔn ká ï wa mia?

5

Mu koomu na wó 6a kèrètǐewa kuure yi

1 ï jǎ à 6a le mu koomu na á bíia yǐ zǔ le Dónbeenǐ yáá yǐ máa wé, á 6a búii wee wé minén tǎhǔ. Ba le o búii á wee fé mǐn nu fèɛ. 2 A bǔn pá yǐ máa vá mia, à mi pá wee búaaní mǐten lon? Yǐa wee wé bǔn bío so á ko ò o ña lén mi tǎhǔ. 3 Inén wón hàrí bío á ï mia mi tǎhǔ mi cúee, ká ï hácírí dén wi làa mia. ï ka le ï wi mi tǎhǔ á fǎnǎa le cǐtǐi bǎnso bío yi 4 wa Núhǔso Yeesu yèni yi. Mi kúaa mǐn wán, á mi zǔn le ï wi làa mia lè ï hácírí, á wa Núhǔso Yeesu pǎnká mún wi làa mia. 5 Mu zoñ, à mi lén bǎnso mi tǎhǔ ò o *Satǎni yáa o sǎnia. Ká mu wó kà, á le Dónbeenǐ á à kǎnǐ a mǎnákǎ wa Núhǔso búenlò pǎahǔ. 6 Miten búaaníló ñúhǔ mia. Mi so yǐ zǔ ká le ña-fini 6a dó mu dǔmu yi cǐnú khan à mu búenbúen lé le? 7 A mi cén ceé mǐten. Bǔn bè-kohó so sǐi na ka lòn ña-fini á mi búe ñúhǔ mi tǎhǔ. Ká mi wó bǔn, á mi ï wé 6a nùpua na wee ce, á à kɛn lòn dǔn-khanii na á ña-fini mia yi. Mi yáá lé 6a nùpua na wee ce vó, lé bío á ho *Paaki muinǐ *Pioza á 6a 6ó wa bío yi, wón Pioza so lé o *Krista mí bɛere. 8 Lé bǔn nǎn á mi wǎa yǐ le wa dí ho Paaki sǎnú lè mu bío na yǐ se lè mu sǔnsǔmámu na ka lòn ña-fini. Ká mi wa dí ho lè mu cemu lè ho tǔiá poni na ka lòn búurú na á ña-fini mia yi.

9 ï mǎndén vǔahǔ na á ï túara nǎn mia á ï bíia le mi wé yǐ va dǎ bíia wee wé ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sǐiwà. 10 ï yǐ bíia le mi wé yǐ va dǎ bíia yǐ zǔ le Dónbeenǐ na wee dé mǐten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sǐiwà yi, á sǐa wee vá mí ninzàwa bío yi, á wee ñuaa, á wee hǎ hǎ wǎnna. Mu lá lé làa bǔn, se mi lá à lé ho dǐmíjǎ yi. 11 ɛɛ ká bío á ï wi à ï bío, lé bíia mǎhǎ le mí lé 6a kèrètǐewa, à 6a wee wé ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sǐiwà, á sǐa wee vá mí ninzàwa bío yi, á wee hǎ hǎ wǎnna, á wee yáa mí ninzàwa yènnáa, ká 6a a ñu khée, á lé 6a kǎnlowà, bǎn sǐi lé bíia á ï le mi wé yǐ va dǎ. Mi yáá yǐ ko à mi wé páanǐ dí làa ba. 12-13 Ho dǐmíjǎsa na yǐ zǔ le Dónbeenǐ á bío yǐ ciran mi. Le Dónbeenǐ lé dǐo khíi cǐtǐi bǎn. ɛɛ ká minén bèn ko mi wé fǐ mi kuure nùpua cǐtǐi. Bío ká lé bío túara le Dónbeenǐ bíonǐ vǔahǔ yi: «Mi ña a ñǐ-sǔmúí lén mi tǎhǔ.»*

* 5:12-13 Mi lorí Làndá zéeníló vǔahǔ (Deutéronome) 17.7

6

Ba kèrètɛwa na wee ve mìn le cìtí yi

¹ Bìo lon lon ká minén ó o búí lè mìn za kèrètɛ á há bioní wi p̄ahũ ò o máa va le Dónbeenĩ nùpua c̄n à bán fáa há, ká a va b̄ia yí zũ le Dónbeenĩ c̄n le bán wé mu lée webio? ² Mi so yí zũ ká b̄ia b̄io s̄a le Dónbeenĩ yi lé bán khii c̄tí ho ðímíjása le? Ká lé minén khii c̄tí ho ðímíjása á se mi mún dà á c̄tí b̄io j̄uhũ mia. ³ Mi so yí zũ ká lé warén á khii c̄tí ho wáayi tonkarowà le? Ká mu wó kà se ho ðímíjá b̄io á wa mún dà a c̄tí. ⁴ Lée webio n̄n ká há bioní wi mi p̄ahũ à mi lén va b̄ia 6a kèrètɛwa kuure b̄io j̄uhũ mia c̄n na lé ho ðímíjása à bán c̄tí mia? ⁵ Há n̄yio so yí máa dí mia le? Bè-zũr̄m̄in̄i b̄anso so mia mi t̄ahũ na dà à f̄e há bioní na wi b̄ia lé 6a zàwa p̄ahũ le? ⁶ Awa, b̄io á mi wé lén va b̄ia yín̄n̄ 6a kèrètɛwa c̄n à bán fáa mi t̄iáwà so lée b̄io na ko làa wéró le?

⁷ B̄io mi wee 6ua m̄in̄ varáa le c̄tí yi b̄in̄ yàá wee zééní le mi b̄io yáara búenb̄uen. Ho wékheró so lá yí ko à ho wé kúu mia le? Mi so lá yí ko mi wé tà à 6a tè mi wán le? ⁸ Minén lé b̄ia yàá wee wé khe lè mìn zàwa lè mìn h̄inni, á wee tè 6a wán. ⁹ Mi so yí zũ kénkén le b̄ia wee wé mu bè-kora á n̄in̄i máa k̄n̄ le Dónbeenĩ béen̄i yi le? A mi cén yí khà miten. Lé 6a nùpua na wee dé miten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà yi, làa b̄ia wee há há w̄onna, 6a bá-féwá lè 6a há-féwá, 6a báawa mìn yi na wee da làa mìn, ¹⁰ 6a k̄n̄lowà, làa b̄ia sía wee vá mí n̄inzàwa b̄io yi, làa b̄ia wee j̄u khée, làa b̄ia wee yáa mí n̄inzàwa yènnáa, lè 6a n̄i-wànnà, bán búenb̄uen n̄in̄i máa k̄n̄ le Dónbeenĩ béen̄i yi. ¹¹ B̄io á ï tò yi ká búenb̄uen lé b̄in̄ 6a búí fù wee wé mí t̄ahũ. Ē ká le Dónbeenĩ wáa ceera mia. Mi b̄io s̄a le yi. Mi wó 6a nùpua na térénna le Dónbeenĩ yahó. B̄in̄ búenb̄uen wó wa Nùhũso Yeesu *Krista p̄anká lè le Dónbeenĩ Hácírí p̄anká yi.

Mi wé 6ua miten sese

¹² Ba búí wi mi t̄ahũ wee bío le mu b̄io búenb̄uen wéro níi n̄n mí yi, á b̄in̄ wáa bon. Ē ká mu b̄io búí wéró màhá yí máa na à mi va làa yahó. Inén dà a bío le mu b̄io búenb̄uen wéró níi n̄n m̄i. Ē ká ï màhá máa díá á mu b̄io mu búí máa yí p̄anká ï wán. ¹³ Mi mún wee bío le ho ðínló wó ho píohó b̄io yi, á ho píohó b̄en̄ wó ho ðínló b̄io yi. Ē ká ho píohó loo, ho ðínló loo á le Dónbeenĩ khii búe j̄uhũ. Mi cén yí hácírí, wa s̄anía yí wó ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà b̄io yi. Há b̄io s̄a a Nùhũso yi, ó o Nùhũso wee pa há b̄io. ¹⁴ B̄io á le Dónbeenĩ vèen̄ianáa o Nùhũso lé b̄in̄ b̄an̄ síi ó o mún khii vèen̄in̄áa w̄en̄ lè mí p̄anká. ¹⁵ Mi so yí zũ ká mi s̄anía lé o *Krista s̄anía b̄io búí le? O Krista s̄anía b̄io búí so ko à há páan̄i là a háa na wee ȳé miten le? B̄uée dé. ¹⁶ Tàá mi so yí zũ ká a báa na páan̄i là a háa na wee ȳé miten á lée dà-kéní làa wo le? B̄io ká lé b̄io túara le Dónbeenĩ bioní v̄uhũ yi: «Ba mí n̄uwá j̄un̄ á à wé s̄anía dà-kéní.»* ¹⁷ Ē lé b̄in̄ ká ȳia b̄en̄ páan̄i là a Nùhũso á wón b̄anso á à wé dà-kéní làa wo mí hácírí yi.

¹⁸ Mi khii ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà wéró yi. Mu bè-kora na ó o nùpue dà a wé búenb̄uen á yí máa búon̄iá s̄anía yi ká mu yín̄n̄ ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà. Yia wee dé miten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà wéró yi, á wee wé khe lè mí k̄urú s̄anía. ¹⁹⁻²⁰ Mi so yí zũ ká mi s̄anía lé le Dónbeenĩ Hácírí z̄i le? Le Dónbeenĩ n̄n mí Hácírí mia à le k̄n̄ mia. Le Dónbeenĩ yà mia ho yà-n̄n̄ heb̄úee yi. Mi wáa yí te miten. A mi cén wáa dé ho c̄kú le Dónbeenĩ yi lè mi s̄anía.

7

Mu yaamu b̄io

¹ Há làa na ká wán, á b̄io mi t̄uakaa làa mi, lé b̄in̄ á ï wáa à zééní yara làa mia. Mi wee bío le mu se ò o báa yí páan̄i là a háa. ² Ē ká b̄io ho há-fénló lè ho bá-fénló boo há làa na ká wán, á inén b̄en̄ le o báa ko ò o wé páan̄i lè mìn háa, ò o háa mún wé páan̄i lè mìn báa.

* 6:16 Mi loí B̄io j̄uhũ búeen̄i v̄uhũ (Genèse) 2.24

³ O báa yí ko ò o pí mín hãa ká wón màkóo wi o yi, ó o hãa mún yí ko ò o pí mín báa ká wón màkóo wi o yi. ⁴ O hãa sãnía bïo yí sã a yi, lé bãn báa á hã bïo sã yi. O o báa sãnía bïo mún yí sã a yi, lé bãn hãa á hã bïo sã yi. ⁵ O báa lè mín hãa á yí ko 6a pí mín. Ká 6a hãa yí máa páaní á mu ko mu wé bïo na 6a bía tò wán le mí ì khí mún yi á à dã pãahũ búí, ká mí ì dé mí sòobéé ho fíoró wéró yi. Ká ho pãahũ mu khíina, à 6a bíní wé páaní làa mín. Ká bïn yí wó á nún-sí 6a hãa máa dàí miten máa 6ua yi bïo ó o *Satãni wee khà lè 6a nùpua vîní dãní yi. ⁶ Bïo á ì bía nòn mia kà á yí máa zéení le ì le mi wé mu konloon. Éé ká mi màhã mún dà wé è wé làa bïn. ⁷ Inén wón lá wi à 6a nùpua búenbúen yí yaka lè ì bïo síi. Éé ká le Dónbeení wee na mu bïo wéró pánká wa nì-kéní kéní yi mín núná yi. O búí á à ya, ká a búí dà á a kèení máa ya.

⁸ Bïo kà lé bïo á ì bãn ñ bío ò na 6a mabáawa lè 6a mahãawa yi: Mi wãa lá kará á yí yanka lè inén bïo, se mu se. ⁹ Éé ká mi yí dà mu, à mi yaka. O nùpue yan, á súaani bïo ó o ò kèení á máa ya, ká a nòn yí dà mí síi máa hĩ.

¹⁰ Bïa lé 6a kèrètíewa na yan mín, bán á ì ì bío bïo kà á à na yi. Hón ni-cúa so yínón inén te hã, lé o Núhúso te mí ni-cúa. O hãa á yí ko ò o pí mín báa díá ká a lén. ¹¹ Ká a hãa wà, ò o bãn mún yí bíní vaa ya. Tãá ká a wi ò o bíní ya, ò o véení hã bioní lè mín báa, à 6a ya mín. Lé mu ó o báa mún yí ko ò o na mín hãa.

¹² Hã ni-cúa na á ì bãn ñ fèe bïo kà wán á à na bïa ká yi, hón yínón o Núhúso te hã, lé inén te ì ni-cúa. Ká a báa là a hãa yan mín, ó o báa hãa wó a kèrètíe, à bãn hãa na yínón kèrètíe á tà le mí ì kèení làa wo, á bãn báa yí ko ò o na a. ¹³ Lé làa bïn síi, ká a hãa là a báa yan mín, ó o hãa hãa wó a kèrètíe, à bãn báa na yínón kèrètíe á yí pá a, á bãn hãa yí ko ò o lén díá mín báa. ¹⁴ I wee bío kà síi lé bïo ó o báa na ò ò yínón o kèrètíe á bïo sã le Dónbeení yi bãn hãa na lé o kèrètíe bïo yi. Mu mún lée dà-kéní là a hãa na yínón o kèrètíe. Wón mún bïo sã le Dónbeení yi bãn báa na lé o kèrètíe bïo yi. Mu lá yí ka kà, á 6a zãwa bïo máa sí le Dónbeení yi. Éé ká 6a bïo sã le yi. ¹⁵ Éé ká yia màhã yínón o kèrètíe hãa wi ò o fáa mu yaamu à yia lé o kèrètíe díá le o fáa. Ká mu wó kà, se yia lé o kèrètíe wi miten. Le Dónbeení von mia à mi kèení mín wán làa héerà. ¹⁶ Nún-sí, á minén hãawa na lé 6a kèrètíewa á le Dónbeení dà à ò ò wán á à kãnínáa mí barání na yínón 6a kèrètíewa. Tãá minén báawa na lé 6a kèrètíewa á le Dónbeení dà à ò ò wán á à kãnínáa mí hãnání na yínón 6a kèrètíewa.

Mi díá miten làa bïo mi fù karáa

¹⁷ Ká bïo á ì bía nòn mia kà níí ló, á bïo ó o Núhúso wó á mi nì-kéní kéní bïo karáa á le Dónbeení vonnáa mia, lé bïn à mi pá díá lè miten. Bïn lé bïo á ì wee kàrán lè 6a kèrètíewa kuio hã lùà búenbúen yi. ¹⁸ O búí lá *kúio á le Dónbeení vonnáa wo, à bãnso yí sà mu. Tãá yia le Dónbeení von ò o ò ò ò ò yí kúio à wón mún yí kúii miten. ¹⁹ Ho *kúiiró lè ho yí kúiiró bïo nùhũ míá. Bïo bïo nùhũ wi lé à wé bè le Dónbeení bïo na le bò henía yi. ²⁰ Mi nì-kéní kéní díá miten làa bïo mi fù karáa á le Dónbeení vonnáa mia. ²¹ Yia lá lée wobá-níi á le Dónbeení vonnáa wo, ò o yí yáa mí yilera bïn bïo yi. Éé ká bïo á bãnso á à kèínáa miten níí khíi nòn wo yi, ò o wãa bè bïn bàhó yi. ²² O wobá-níi na ó o Núhúso von ó o bïo sã a yi, wón wãa wi miten o páaníló là a Núhúso bïo yi. Lé làa bïn síi ó o nùpue na ó o *Krista von ká a wi miten wón bèn lé o Krista wobá-níi. ²³ Le Dónbeení yà mia ho yà-nòn hebúee yi, á mi wãa yí díá le 6a nùpua wé mia lè mí wobáani. ²⁴ Wán zãwa lè wán hĩni, bïo mi fù karáa á le Dónbeení vonnáa mia lé bïn à mi díá lè miten le Dónbeení yahó.

Bïa ò ò yí yan bïo

²⁵ Ká bïa ò ò yí yan hùúu, bán bïo na à ì bío 6a dãní yi na le o Núhúso bïo na ó o bò henía bïn míá. Éé ká bïo á ì lé o nùpue na á 6a dà a dé mí sía yi mu sãamu na le Dónbeení wó làa mi bïo yi, á ì ì zéení 6a. ²⁶ Le lònbee na ho zuia kà bïo yi á bïo kà lé bïo á ì wee leéka: Mu se à 6a díá miten làa bïo 6a bïo karáa. ²⁷ Yia bò mu fúamu à wón wãa yí cà bïo ò o

6úe làa bũ. Ká yĩa bèn òn yí bò mu, à wón wáa díá. ²⁸ Ká yĩa màhã pá yan, se mu yínón bè-kohó. O hínzoró na bân fũaalè wi ká a yan, se mu yínón bè-kohó. Ká bĩa yanka bán wi le lònbee yi ho òmíná yi. A le dén lònbee so á ì yí wi à le yí òarén.

²⁹ Wàn zàwa lè wàn hinni, bĩo kà lé bĩo á ì wi à ì bĩo na mia. Ho pãahũ na ká á yí túee. A wáa lá bĩo kà nĩi wán, le bĩa yan à wé le óa yí yan. ³⁰ Le bĩa wee wá à wé le óa yí máa wá. Le bĩa wee zãmaka à wé le óa yí máa zãmaka. Le bĩa wee yà mu bĩo à yí dé mí sĩa bĩo óa yà yi. ³¹ A bĩa ho òmíná bĩo símu zon, à ho òmíná bĩo wé lòn bè-kãamãa cón. Lé bĩo á ho òmíná làa bĩo mí mòn làa ho á máa mía ká ho ò vé.

³² Mĩ lá wi miten, á yilera yí máa yáa, se ì wa mu. O báa na yí yan wón wee dé mí sòobéé o Nũhũso tonló yi. O wee cà ò o wé bĩo sí a Nũhũso yi. ³³ Ká a báa na yan, wón bèn yahó sã ho òmíná bĩo. O wee cà ò o wé bĩo sí mín hãa yi. ³⁴ O wáa wi lè hã sãa nũn. Lé bũn mún lé o hãa na yí yan tàá o hínzoró na bân fũaalè wi. Ba wee dé mí sòobéé o Nũhũso tonló yi. Ba wee cà à óa bĩo búenbúen sí a Nũhũso yi. Ká yĩa yan wón yahó sã ho òmíná bĩo. O wee cà ò o wé bĩo sí mín báa yi. ³⁵ Ì wee bĩo kà síi lé mi séeníi bĩo yi, ká ì yí máa kíkã mia. Ká ì màhã wi à bĩo ko lè ho wéró bũn lé bĩo à mi wé, à na miten búenbúen o Nũhũso tonló yi á yí titika.

³⁶ Ká a yàronza búii wee leéka le ká mí yí yan mín fũaalè se mi wó khon làa wo, ká a zũ le mí yí dà mí síi máa hĩ hũúu, ò o wee leéka le mí ko à mí ya mín, se bũn yínón bè-kohó. A óa ya mín. ³⁷ Éé ká a yàronza búii màhã lon mu míten le mí máa ya mín fũaalè, á zũ le mí dà à hĩ mí síi, ká mu ló arén míten yi binbirì, ò o búii yí kíkãa wo yi, se o wó se. ³⁸ Bĩo wi bũn lé bĩo kà: O yàronza na fó mín fũaalè á yan á wó se. Éé ká yĩa le mí máa ya, wón bèn bĩo sã sũaaní.

³⁹ O hãa là a báa na mu yaamu cẽera á yí dà máa fáa mín yi ká yínón o báa hũrun. Ká bân báa hũrun, se o wi míten, á dà a ya a báa na ó o síi vá yi. Ká a báa mu màhã ko ò o wé o kèrètíé. ⁴⁰ Éé ká a màhã kará yí yan, se o bĩo á à wíoka à wé se. Bũn lé bĩo á ínén wee leéka. A ì mún zũ le le Dónbeenĩ Hácírí wi làa mi.

8

Le muinĩ taa bĩo

¹ Hã làa na ká wán, á wa bèn òn loĩ ho tũaró na sã óa búaa na yan lè le muinĩ taa bĩo. Mĩ wee bĩo le wa búenbúen lé óa bè-zũnlòwà, bũn bon. Bũn bĩo zũnló so lé bĩo wee na ò o nũpue búaanínãa míten. Éé ká le waminĩ dén wee wé à wa síadéro va lè ho yahó. ² Yĩa wee leéka le mí lé o bè-zũnlò wón bãnsò òn yí zũ mu làa bĩo ó o ko ó o zũnãa mu. ³ Éé ká yĩa wa le Dónbeenĩ wón le Dónbeenĩ zũ le o bĩo sã mí yi.

⁴ Awa! Ba búaa na óa yan lè le muinĩ hã wõnna wán taa làró dãní yi, á bĩo kà lé bĩo á ì bĩo: Wa búenbúen zũ le mu biowa na óa nũpua wee lá lòn doffina ho òmíná yi á bĩo nũhũ mía. Warén zũ le le Dónbeenĩ léé dà-kéní mí dòn. ⁵ Hã pánkã-beera na yí máa mi, á óa nũpua búii wee ve làa doffina tàá nũnãsa, á boo. Hàrí ká hõn pánkã-beera so wi ho wáayi lè ho tá wán, ⁶ se warén bán zũ le le Dónbeenĩ léé dà-kéní mí dòn. Dén lé òn lé wa Maá na léra mu bĩo búenbúen. Lé lerén mún léra wen à wa bĩo sí le yi. Wa mún zũ le o Nũhũso léé nĩ-kéní mí dòn. Wón lé o Yeesu *Krista, yĩa nòn á mu bĩo búenbúen wiráa. Lé orén mún nòn á wa à yíráa le mukãni binbirì.

⁷ Warén zũ le mu biowa na óa nũpua wee lá lòn doffina bĩo nũhũ mía. Éé ká óa kèrètíewa búenbúen màhã òn yí yú bũn bĩo zũnló so. Ba búii na sòobãa dó mí sĩa hã wõnna hãló yi á hàrí lòn zuia ká óa wee là le muinĩ taa, à kèrí le óa níní pá wi hã wõnna hãló yi. A bĩo óa lé óa nũpua na pánkãwá mía le Dónbeenĩ bĩo dãní yi, ká óa wee là hã taa mu, à óa leéka le mí wó khon. ⁸ Mu yínón òn ló lé hĩa wee wé à wa bĩo wé sí le Dónbeenĩ yi. Wa dú ho loo, á bĩo búii máa bè wa bĩo wán. Wa mún yí dú ho loo, á bĩo búii máa fá wa bĩo nĩi. ⁹ Minén bán zũ le mi dà ho òn ló búenbúen wé è dí. Éé ká mi màhã le mi yiwa. Nún-sí, á yĩa pánkã tà mía le Dónbeenĩ bĩo dãní yi á dà a va a ví bĩo minén wee wé bĩo yi.

¹⁰ Ká yia pànká mía le Dónbeení bïo dǎní yi á mǎn ũnén na zū mu bïo à ũ kará hã wǎnna zii á wee là le muini taa, ó o so mún máa yí hã làró sí-heóúee le? ¹¹ Bún ká yia pànká mía le Dónbeení bïo dǎní yi, wón na ó o Krista húrun bïo yi, á hĩa ví ũnén bïo zúnló bïo yi. ¹² Hen ká mi wee wé khe lè mǐn zàwa lè mǐn hǐnni na pànkáwá mía le Dónbeení bïo dǎní yi ká síi, se lé o Krista mí bæere á mi wee wé kheráa. ¹³ Lé bún nǎn, ká í bè-dínií búí dà à vǐnǐ wàn za tàá wàn hǐnló, á í máa bǐnǐ máa là taa húúu, bèra a na à 6a hĩa yí ví ínén bïo yi.

9

Bïo ó o Poole bia mí tonkaa tonló dǎní yi

¹ Inén so yínǎn nùpue na wi íten le? Í so yínǎn o Yeesu tonkaro búí le? Inén í bæere á mǎn wa Núhúso Yeesu. Minén so yínǎn ho cúnú na ló í tonló na á í sá a Núhúso bïo yi le?

² Ba búí dà a pí á máa zǔn le ínén mún lé o Yeesu tonkaro. Ká minén bán zū le í lé orén. Lé bïo mi páaníló là a Núhúso á wee zéení le í lé orén tonkaro bïo bon.

³ Bïo ká lé bïo á í wee bío na bĩa wee yáa í yèni yi à búeráa 6a núhú. ⁴ Wa so lá yí ko làa bè-dínií tàá bè-ɲunii bïo wa wee sá a *Krista tonló bïo yi le? ⁵ Warén lé wa nǐ-kéní kéní so lá yí ko à wa ya a hĩa na lé o kèrètíe ò o wé bè làa wén wa tonló mu sáró yi, làa bïo ó o Núhúso bǎn zàwa, là a Piere là a Yeesu tonkarowà na ká wee wéráa mu le? ⁶ Tàá ínén là a Baanabaasi wa dòn lé wén so ko wa wé sá à bè yi yíráa wa ɲii dǐnló le? ⁷ Dásí nǐi na á à lén mí níi yi á à wéráa mu dásímu wón mía. A nùpue na á à fá le vǐndèe ká a máa wé è dí le bia wón mía. O o nǎn-pa na yí máa ɲu 6a nàwa na ó o wee pa yoomu wón mún mía.

⁸ Bïo á í wee bío ká yínǎn 6a nùpua bïo na 6a wee wé mí dòn á í mǎn mu yi. Le Dónbeení làndá na ó o *Mǎyíize túara yi á mu pá ka ká. ⁹ Bïo ká lé bïo túara ho làndá mu yi: «O nàa na 6a wee sáráa ho dǐnló làró pǎahú á 6a yí ko 6a hè lè ho dǐnló làró.»* Bïo le Dónbeení bia ká síi so wee zéení le lé 6a nàwa bïo here le yi le? ¹⁰ Mu so yínǎn warén bïo yi á le bíaráa ká síi le? Ká wèrèe. Mu lé warén bïo yi á le bíonǐ mu túararáa. Yia 6a lá ó o wee và ko ò o dé mí síi bïo ó o khií yí bïo yi. Yia 6a lá ó o wee vǐaa ho dǐnló ko ò o dé mí síi bïo o ò yí bïo yi. ¹¹ Le Dónbeení bín-tente na wa zéení làa mia á ka lòn bïo na wa dù. Ká mi lá wee na mi níi bïo wén, se mu léee bïo na so po wén le? ¹² Ká mi wee na mu 6a búí yi, á warén so yí ko làa bú yí po bán le? Èe ká warén bán yí wi à wa bío le mi ko à mi wé na mi níi bïo wén. Wa yí wi à bïo búí cǐnú à bǔmaka a *Krista bín-tente bueró. Lé bún bïo yi á wa díaráa á mu bïo búenbúen wee kúu wén. ¹³ Mi so yí zū le bĩa wee sá ho tonló le *Dónbeení zǐ-beení yi á bè-dínií wee lé bïo 6a nùpua wee wé lè mu hǎmu yi bǐn le? A bĩa wee fǐaa 6a bùaa le muini yèníí bán mún wee yí bïo sǎ 6a yi. ¹⁴ Lé làa bún síi ó o Núhúso mún bòráa mu henía le yia wee bue le Dónbeení bín-tente á ɲii dǐnló wé è lé ho tonló mu yi.

¹⁵ Bïo á í lá wi làa mia, á bïo ko làa mi, á í yí le mi na hàrí dèe mií. A bïo á í wee túa ká síi, mún yí máa zéení le í le mi wé mu na mií. Bún yi ká í yàá lá húrun se mu sǔaaní. Dén sí-wèe so na wi mií á nùpue yí dà máa hè yi. ¹⁶ Í yí ko à í khòní íten le Dónbeení bín-tente bueró bïo yi. Mu yàá léee bïo na á í ko à í wé konloon. Ká í le í máa bue le bín-tente mu, à wàn dèe suaa mi. ¹⁷ Mu lá lé ínén íten dó íten ho tonló mu yi, se í lá le 6a wé sǎání mií. Èe ká ho lé dèe na á í ko à í sá konloon, á í máa pí ho sáró. ¹⁸ Ká í sǎáníí lé le sí-wèe na í wee yí le bín-tente na á í wee bue làa kǎamáa bïo yi ká í yí máa fé bïo ko làa mi.

¹⁹ Mu bon, ínén léee nùpue na wi íten, á yínǎn wobá-nǐi. Èe ká í màhá wó íten lè 6a nùpua búenbúen wobá-nǐi, bèra a na à í yíráa 6a boomuso à 6a tà a Krista bïo. ²⁰ Hen ká í wi làa bĩa lé 6a *zúífùwa, à í wé íten làa zúífù, bèra a na à í yí bán à 6a tà a Krista bïo. O Mǎyíize làndá á ínén mía yi. Èe ká í wi làa bĩa wi ho yi, à í 6ua íten lè 6a bïo síi, ká í ɲǎn mía ho làndá mu yi, bèra a na à í yí bán à 6a tà a Krista bïo. ²¹ Ká í mún wi làa bĩa

* 9:9 Mi lorí Làndá zéeníló vǐahú (Deutéronome) 25.4

yí zū dèe o Mɔ̀yiize làndá bïo dǎní yi, à ì ɓua ìten lè ɓa bïo sii bèra a na à ì yí bán à ɓa tà a Krista bïo. Bũn yí máa zéení le le Dónbeenì làndá bïo yí ciran mi. I wee bè o Krista làndá yi. ²² Hen ká ì wi làa bïa pànkáwá mía le Dónbeenì bïo dǎní yi, à ì mún wé lòn nùpue na pànká mía, bèra a na à ì yí bán á ɓa tà a Krista bïo. Lé làa bũn á ì wee wé à zoráa ɓa nùpua le mí síwà t̄ahũ à yíráa ɓa ñi-dòndáa ɓúi à kǎní konloon. ²³ Bũn ɓúenɓúen á ì wee wé bèra a na à le Dónbeenì bín-tente à bènben, à ìnén ní mún kɛ́í mu bè-tentewà na le bín-tente mu wee zéení yi.

²⁴ Mi zū le bia wee lùwí khíika mún ɓúenɓúen ó o ñi-kéní na khíina bia ká lé yía ɓa wee wé na mu bïo yi. Minén mún hení mi lò làa bïa wee lùwí khíika mún bïo sii bèra a na à mi yí mu bïo. ²⁵ Bia wee wé hã penkaa jínkaa ɓúenɓúen á wee wé mání mí sǎnía lè le lònbee à càráa mu bïo. Ká mu bïo mu màhã dà wee yáa. Ká warén bán wee mání wa sǎnía lè le lònbee à càráa mu bïo na yí dà máa yáa. ²⁶ Lé bũn ñon á ìnén yí máa wé lòn nùpue na wee lùwí concon. I mún yí máa wé lòn nùpue na wee núaa concon. ²⁷ I wee kíká ìten yi làa sòobéε á wee mání ì sǎnía lè le lònbee bèra a na ká ì khíi buera le Dónbeenì bín-tente vó à le Dónbeenì yí p̄í mi día.

10

Mi día hã wǎnna hǎló

¹ Wàn zàwa lè wàn h̄inni, ì wi à mi b̄íní leéka mi yiwa bïo yánkaa wó wán p̄ahũ na á wàn ɓuaawa bò a *Mɔ̀yiize yi. Le dùndúure yánkaa pon ɓa ɓúenɓúen yi. A ɓa ɓúenɓúen mún kǎa ho muhũ yi.* ² Ba ɓúenɓúen ka lè ɓa yú ho *bátéèmu lè dùndúure lè ho muhũ yi, à ɓa là a Mɔ̀yiize wé dà-kéní. ³ Ba ɓúenɓúen dú ho d̄inlò dà-kéní na ló le Dónbeenì c̄ón. ⁴ A ɓa ɓúenɓúen mún j̄un mu j̄umu dà-kéní na ló le Dónbeenì c̄ón. Bũn j̄umu so ló ho l̄eɓó na le Dónbeenì ñon ɓa yi. Ho l̄eɓó mu lé o *Krista na bò làa ba.† ⁵ εε ká ɓa boomuso màhã pá bïo yí wó s̄ina le Dónbeenì yi, á ɓa húrun ho tá henì yi.

⁶ Bũn b̄iowa so ɓúenɓúen léé bïo na wee zéení w̄en, à wa s̄ia yí vá mu bïo na yí se yi, làa bïo á ɓarén wóráa mu. ⁷ Mi yí dé mi s̄ia hã wǎnna yi làa bïo á ɓarén ɓúi wóráa bïo s̄ii. Mu túara le Dónbeenì b̄ioní v̄uahũ yi ká s̄ii: «Mu ñipomu léé kará à ɓa dú á j̄un, à ɓa h̄inon wee wé hã kàakó-wará.»‡ ⁸ Mi yí wa dé waten ho h̄á-fénló lè ho bá-fénló lè mí síwà yi làa bïo ɓarén ɓúi wóráa mu bïo s̄ii, á ɓa nùpua muaaseé ɓóní làa muaaseé t̄in á húrunnáa le wizon-kéní.§ ⁹ Mi yí wa kh̄úaa o Krista j̄ii yi làa bïo á ɓarén ɓúi wóráa mu á ɓa háwá hàararáa ɓa ɓó. ¹⁰ Mi yí b̄ío le le Dónbeenì yí wó yí se làa mia, làa bïo á ɓarén ɓúi wóráa mu, á le Dónbeenì wáayi tonkaro ɓueé ɓóráa ɓa.

¹¹ Bũn b̄iowa so ɓúenɓúen wó, à zéenínaa w̄en. Mu túara le Dónbeenì b̄ioní v̄uahũ yi à f̄en j̄ináa warén na wi ho d̄im̄jáa véro p̄onna yi zen wán. ¹² Lé bũn ñon ká yía wee leéka le mí pànká wi le Dónbeenì bïo yi, à ɓanso pa m̄iten bïo, ò o h̄ia yí lé lùwá. ¹³ Ho s̄unlò na wee yí mia á mún wee yí ɓa nùpua na ká. Le Dónbeenì na b̄ia mu bïo à le máa yèrèma mí j̄ii, á máa día á ho s̄unlò máa yí mia máa dà mi pànká wán. Ho s̄unlò p̄ahũ á le Dónbeenì á à wé á mi ì z̄un le ho ò khíi. Lé bũn ñ na ká mi ì d̄an mi yiwa á à j̄ii ho bïo yi.

¹⁴ Wàn ɓ̄nlowà na á ì wa làa sòobéε, bũn b̄iowa so ɓúenɓúen bïo yi á mi pa m̄iten hã wǎnna hǎló yi. ¹⁵ I wee b̄ío ká s̄ii làa mia lé b̄ío á ìnén c̄ón á mi ka lòn nùpua na ȳio t̄on. Minén mi bæere w̄aa loí b̄ío á ì b̄ia ká mu bon, tàá mu yí bon. ¹⁶ Hen ká wa lá ho b̄aráka déro j̄uuníi dèe ɓuan à wa dó le Dónbeenì b̄aráka à wa j̄un làa de, à mu so máa páaní w̄en là a Krista c̄ani le? A ho búurú na wa wee c̄εka ká wa wee là ho, à ho so máa páaní

* **10:1** Mi loí Léró v̄uahũ (Exode) 13.21-22; 14.22-29 † **10:4** Mi loí Léró v̄uahũ (Exode) 16.4-35; Miló v̄uahũ (Nombres) 20.8-11 ‡ **10:7** Mi loí Léró v̄uahũ (Exode) 32.6 § **10:8** Mi loí Miló v̄uahũ (Nombres) 25.1-9

wen là a Krista sǎnia le? ¹⁷ A bǐo ho búurú lé ho dà-kéní, á wa lè wa booró mí cúee, ká wa lé hǎ sǎnia dà-kéní ho búurú mu na wa wee sanká bǐo yi.

¹⁸ Mi loń o *Isirayele nǐpomu lon, bǐa wee là 6a búa na 6a fúaana le muinǐ yeenǐ na bǐo sǎ le Dónbeenǐ yi wán bán búenbúen páania lè le Dónbeenǐ. ¹⁹ Bǔn so wee zéeni le o yia na 6a fá ho wǎahǔ wán, lè ho wǎahǔ mí beere á bǐo nǐhǔ wi le? Bùee. ²⁰ I wi à ï bǐo le 6a búa na 6a yan lè le muinǐ hǎ wǎnna wán lé hǎ pánká sǔmáa 6ansowà na á nǔpue yí dà máa mi á mu wó nǎn yi, ká mu yí nǎn Dónbeenǐ yi. A bǐo á ínén màhá yí wi à minén lè hǎ pánká-sǔmáa 6ansowà mu à páani bǐo 6úi yi. ²¹ O Nǐhǔso nǐunǐ dèe á mi yí dà máa núnáa á máa bǐnǐ máa khii nǐ lè hǎ pánká-sǔmáa 6ansowà nǐunǐ dèe. Mi mún yí dà máa dí o Nǐhǔso dǐnló á máa bǐnǐ máa vaá dí hǎ pánká sǔmáa 6ansowà dǐnló. ²² Tàá wa wi à wa wé ò o Nǐhǔso sǐi cǐ wen wa wára bǐo yi le? Wa so wee leéka le wa pánká wi po a Nǐhǔso mu le?

Mi le mi bè-wénia à dé ho cùkú le Dónbeenǐ yi

²³ Ba 6úi wi mi fǐahǔ á wee bǐo le mu bǐo búenbúen dà wee wé. Mu bon. Ee ká bǐo búenbúen yínǎn bǐo na se. Bǐo búenbúen dà wee wé, èe ká mu búenbúen yí máa wé à 6a kèrètǐewa kuure va lè mí yahó. ²⁴ Mi nǐ-kéní kéní yí ko à mi leéka mi kùrú bǐo mí dòn. Mi mún ko à mi leéka bǐo mi ì wé ká mu ù séeni mǐn zàwa na ká. ²⁵ Mu bǐo búenbúen na wee yéé ho yáwá yi á mi dà à yà á à dí, ká mi yí lúnkaa mi yilera á dǐn tǔa miten yi le mu ló wen, ²⁶ lé bǐo á bǐo ká lé bǐo túara: «Ho tá làa bǐo wi ho yi búenbúen á bǐo sǎ a Nǐhǔso yi.»* ²⁷ Hen ká yia yínǎn o kèrètǐe á von mia lè ho dǐnló mí zǐi, ká mi tà van, à bǐo 6a à na mia búenbúen à mi dí, ká mi yí lúnkaa mi yilera à tǔa miten yi làa hen na mu ló yi. ²⁸⁻²⁹ Ká a 6úi màhá bía le hǎ taa na ká lé 6a búa na 6a yan lè le muinǐ taa, à mi yí là hǎ. Hàrǐ ká minén yilera yí lúnkaa mu bǐo yi, à mi pá yí là hǎ yia bía mu nǎn mia bǐo yi, à lúnkaráa wón yilera.

Bǐo á ínén wee wé ká ï ponǐ séra, á so lá ko à mu lúnka a 6úi yilera le? ³⁰ Ho dǐnló na á ï dó le Dónbeenǐ bǎrákà à ï dú, á 6a à yáa ï yèni bǐo yi léee webio? I so yí dó le Dónbeenǐ bǎrákà yí dúráa ho le?

³¹ Lé bǔn nǎn ká mi wé wee dí, ká mi wee nǐ, tàá ká mi wé wee wé bǐo léee bǐo, à mi wé mu, à dérǎa ho cùkú le Dónbeenǐ yi. ³² Bǐa wee vǐinǐ 6a *zúifùwa, tàá bǐa yínǎn zúifùwa, tàá mǐn zàwa lè mǐn hǐnni kèrètǐewa na ká, á minén yí dé miten yi. ³³ Lé ká sǐi á ï wi à ï wérǎa. I wi à ï bǐo búenbúen wé sǐ bǐa ká yi. I yí máa cà ï kùrú bǐo. Bǐo á ï ì wé á 6a cèrèe á à kǎnǐnáa lé bǔn á ï wee bánbá yi.

11

¹ Bǐo á ï wee wé á mi wé bè yi, làa bǐo á ínén wee bèráa bǐo ó o Krista wó yi.

Bǐo mi ko mi 6ua lè miten ho kúeemǐnwánló yi

² I yáa 6èntǐn wee tèeni mia, mi fo6úa, lé bǐo á bǐo á ï wó nǎn mia á mi wee leéka bǐo fèee, á wa kèrètǐewa kǎránló na á ï yú á kǎránna làa mia á mi mún wee bè yi. ³ Ee ká ï màhá pá wi à mi zǔnǐ bǐo ká yara: O báa nǐhǔso lé o *Krista, ó o háa nǐhǔso lé o báa, ó o Krista nǐhǔso lé le Dónbeenǐ. ⁴ Awa. Ká a báa 6úi wee fǐo, tàá o wee fèe le Dónbeenǐ nǐ-cúa ò o pon mí nǐhǔ yi, se o wee zùanǐ o Krista na lé o nǐhǔ yi. ⁵ Ká a háa 6úi 6èn wee fǐo tàá o wee fèe le Dónbeenǐ nǐ-cúa lè 6a nǔpua ò o yí pon mí nǐhǔ yi se o wee zùanǐ o báa na lé o nǐhǔ yi, se o ka lòn háa na nǐhǔ lèera.* ⁶ Ká a háa 6úi yí máa pe mí nǐhǔ yi se o wǎa dà a khè ho. Mu búenbúen lé dà-kéní. Ká ho nǐhǔ khèró tàá ho lèeró á lé hǎ nǐyio o háa cǎn, ò o wǎa wé pe ho yi. ⁷ O báa yí ko ò o pe mí nǐhǔ yi, lé bǐo ó o 6onmǐn lè le Dónbeenǐ, le Dónbeenǐ cùkú wee mi a yi. Ee ká a háa ko ò o pe mí nǐhǔ yi, lé bǐo ó o báa cùkú wee mi a yi. ⁸ Ho léee tǔiá, le Dónbeenǐ yí léra a háa bǐo 6úi á yí wó là a báa. O báa bǐo 6úi lé bǐo

* **10:26** Mi loń Lení vǐahǔ (Psaumes) 24.1 * **11:5** Mu páahǔ, ká a háa lèera mí nǐhǔ se o dó há nǐyio miten yi.

le léra á wó là a háa. ⁹ O báa yí léra a háa bío yi. O háa lé yíá léra a báa bío yi. ¹⁰ Lé bñn nòn le Dónbeení wáayi tonkarowà bío yi, ó o háa na wee fio táá o wee fεε le Dónbeení ñi-cúa á ko ò o pe mí ñúhú yi à zéénínáa ho pánká na o yú bío. ¹¹ Εε ká wa páaníló là a Núhúso bío yi, ó o háa yí dà máa kεí ká a báa níí ló, ó o báa mún yí dà máa kεí ká a háa níí ló. ¹² Mu bon, o háa ló a báa yi, ó o báa bèn wee te o háa yi, ká ba mí nùwã ñun màhã lé le Dónbeení léra 6a.

¹³ Minén mi bεεre wáa loí mu sese. Mu so lée bío na se ò o háa hén mí ñúhú yi díá ká a wee fio le? ¹⁴ Ba nùpua zū le ká a báa ñún-vání á túeeka, se mu lé hã ñiyio o wán. ¹⁵ Εε ká a háa cón á le ñún-vání na túeeka so yínón cùkú bío le? O háa ñún-vání le Dónbeení nòn wo yi, à le wé le nín-kení na pon o ñúhú yi. ¹⁶ Ká a búí wi ò o pá bñí wãaní bío á ï bía, à bãnso zūn le lé bñn á warén lè 6a kèrètíewa kuio búenbúen wee wé.

O Núhúso dñnló dñní yi

¹⁷ Bío á mu lé le zéení túiáwà á wa wi yi, á bío búí wi bñn á ï yí dà máa khòoní mia bío yi. Mu lé bío á mi kúeemínwánló yí máa wé à mi va lè ho yahó. Ho yáá wee lén mia lè mi món. ¹⁸ Bío á ï ì cí wán lé bío ká: I ñá à 6a le ká mi san san kúaa mín wán, à mi wé cūii mín. Mu ka lè mu bon. ¹⁹ Mu bon, ho sankamínló ko ho wé mí tñahú, à bñá lé 6a kèrètíewa binbirí bío dàñ zūnna. ²⁰ Lé bñn te bío ká mi kúaa mín wán, á 6a yí dà máa bío le lé o Núhúso dñnló á mi wee dí. ²¹ Mu bon, mi ñí-kení kení dñnló na mi wee 6ua 6uennáa lé hñá mi wee wé bánbá dí. Bñn lé bío wee na à 6a búí le hñni búe, ká 6a búí ñun sù wee khée. ²² Mi zíní so mía á mi máa wé è dí ká mi ì ñu yi le? Tàá lé 6a kèrètíewa kuure á mi wi mi zùan yi, à dé hã ñiyio bñá khon yi le? Lée webio á mi yáá wáa le ï bío na mia? Mi wi à ï pá dé mí fobúa le? Εε ká bùeé. I bènñn yí dà máa dé mí fobúa mu bío yi.

²³ Awa, ho kàránló na ló a Núhúso cón na á ñnén yú á bèn yèrémáa nòn mia lé hñá ká: Ho tñnàahú na 6a à dé o Núhúso Yeesu á à na, ó o lá ho búurú, ²⁴ á dó le Dónbeení bárakà ò o cèekaa ho ò o bía: «Hìa lé ï sãnía na á ï nòn mi bío yi. Mi wé wé mu, à leékaráa ï bío.»

²⁵ Lé làa bñn bío sñi, ká 6a dú vó, ó o bèn lá le ñuuní dèε na ho *dñvén wi yi ò o bía: «Bíó ká lé le páanii finle na le Dónbeení bò lè ï cãni. Pãahú lée pãahú ká mi wé wee ñu mu, à mi wé mu à leékaráa ï bío.» ²⁶ Awa, á pãahú lée pãahú na mi wé là ho búurú mu, á ñun mu bío mu, se lé o Núhúso húmú á mi wee zéení bío. Mi wé wé mu, fúaa ká a khíi bñnía 6uara.

²⁷ Lé bñn nòn ká nùpue lée nùpue wé là a Núhúso búurú mu, á ñun o bío mu làa bío mu yí koráa, se bãnso wó khon, lé bío ó o zùána a Núhúso sãnía là a cãni yi. ²⁸ Nùpue na wé le mí ì là ho búurú mu, á à ñu mu bío mu, à bãnso cén loí mítén sese à bè yi wéráa mu. ²⁹ Mu bon. Yíá wee là ho búurú mu, á wee ñu mu bío mu ò o yí máa kònbi o Núhúso sãnía, se bãnso wee sñini mí ñúhú. ³⁰ Lé bñn te mu á mi tñahú á 6a cèrèε lé 6a vánvárowà, 6a cèrèε pánkáwá mía, á 6a búí húrun. ³¹ Ká wa lá wee fèn loí waten sese, se le Dónbeení lá máa wé è cítí wεn. ³² Εε ká a Núhúso màhã wee cítí wεn, à bé wεn, bèra a na à wa ñúná khíi yí páaní yí sí lè ho dñmíñása.

³³ Awa, wán zàwa lè wán hñni, mi wé kúaa mín wán o Núhúso dñnló bío yi, à mi yí dí mín ñúná yi, mi wé pa mín. ³⁴ Ká yíá le hñni wé dà, à bãnso dí mí zñi à bè yi 6uennáa, bèra a na ká mi wé kúaa mín wán, à le Dónbeení sñi yí cñi mia. Bío ká na mi tñakaa bío, bñn á ï ì díá ká ï khíi 6uara mi cón, á ï 6ueé zéení bñn yara làa mia.

12

Le Dónbeení Hácírí bè-hãnia

¹ Wán zàwa lè wán hñni, hã làa na ká wán, á le Dónbeení Hácírí bè-wénii na wa wee mi lé bío á ï bío dñní yi. I wi à mi zūn mu yara. ² Mi zū le pãahú na mi dñn yí zū le Dónbeení, ká mi díá mítén á hã wènnna na yí dà máa bío á yú ho pánká mi wán. ³ Lé bñn te mu, á ï wi à ï zéení mu làa mia à mi zūn le o nùpue na wee bío lè le Dónbeení Hácírí

pànká, wón yí dà máa dánkání Yeesu. A nùpue mún yí dà máa bío le Yeesu lé o Núhúso ká le Dónbeení Hácírí yí dó mu òanso òii yí.

⁴ Mu bíowa wéró pànká na le Dónbeení Hácírí wee na á síwà boo, ká lé le Hácírí dà-kéní màhà wee na mu. ⁵ O Núhúso tonló á òúná boo, ká lé o Núhúso òi-kéní á wa wee sá na yí. ⁶ Mu bè-wénia á òúná boo, ká lé le Dónbeení dà-kéní lé òio wee na mu búenbúen wéró pànká òa nùpua búenbúen yí.

⁷ Le Dónbeení Hácírí wee zéeni mítén wa òi-kéní kéní yí lè mí bè-wénia à séenínáa wa búenbúen. ⁸ Le Dónbeení Hácírí wee wé ò o búí wé bío mu bè-zúnmíni bíoní. O búí wón le Hácírí mu wee wé ò o wé bío mu bío zúnló bíoní. ⁹ O búí wón le Hácírí mu wee wé à le síidéro na òan síi mía à keñ wo yí, ká a búí wón lé òa vánvárowà wééro pànká á le Hácírí dà-kéní mu wee na a yí. ¹⁰ Le Dónbeení Hácírí wee na mu yéréké bíowa wéró pànká o búí yí. O búí lé le Dónbeení òi-cúa fèeró pànká ó o wee yí. Ká a búí wón òen lé le Dónbeení Hácírí lè hà hácín-kora hueeka lénló mín yí òan pànká á òon wo yí. O búí le Dónbeení Hácírí mu wee wé ò o wé bío hà bíoní na a nùpue yí zú, ká a búí le Hácírí mu òen wee wé ò o wé òi hà bíoní mu à tání na òa nùpua yí. ¹¹ Lé le Dónbeení Hácírí dà-kéní mu á wee wé bún búenbúen. Lé lerén wee na mu bío wéró pànká wa òi-kéní kéní yí mín òúná yí làa bío á le síi vá yí.

O Krista sánia

¹² Wa zú le hà sánia léé dà-kéní, ká bío cèékaa mín yí wó hà lé bío á boo. Èe ká bún màhà yí hò bío mu páania lé hà sánia dà-kéní. Wa páaníló là a *Krista bío mún ka kà síi. ¹³ Wa búenbúen zíira le Hácírí dà-kéní yí á wóràa hà sánia dà-kéní. Wa wé *zúifùwa loo, à wa yí wé zúifùwa loo, à wa wé wobá-òii, tàá nùpua na wi mítén, se lé le Hácírí dà-kéní mu á wa búenbúen yú.

¹⁴ O nùpue sánia yínòni bío dà-kéní mí òon á wó làa hà, mu boo. ¹⁵ Ká le zen lá bío le bío mínén yínòni le níi, á mí wáa yínòni hà sánia bío búí, se bún pá máa hè bío le can hà sánia mu yí. ¹⁶ Ká ho òikāahú lá le bío mínén yínòni le yère, á mí wáa yínòni hà sánia bío búí, se bún pá máa hè bío ho can hà sánia mu yí. ¹⁷ O nùpue sánia lá lé le yère mí òon, á hà lá wé è òi mu bío kaka? Ká hà lá lé ho òikāahú mí òon, á hà lá wé è tá mu bío síii kaka? ¹⁸ Mu bon, mu bíowa dà-kéní kéní na lé o nùpue sánia á le Dónbeení cèékaa mín yí làa bío le síi vá yí. ¹⁹ Mu lá léé bío dà-kéní mí òon, se hà yínòni sánia. ²⁰ Bío wee cèéka mín yí wé hà sánia bún lé bío boo, ká hà sánia hón léé dà-kéní. ²¹ Lé bún òon á le yère yí dà máa bío máa na le níi yí le mí màkóo mía le yí, á ho òúhú yí dà máa bío le hà zení le mí màkóo mía hà yí. ²² Harí hà sánia bíowa na ka lè hà òúhú mía sese wa cón á wa màkóo yàá pá wi yí. ²³ Híia bío cùkú mía wa cón lé híia wa wee pa bío. A híia bío bíoró òiyio wi, hón lé híia á wa yàá wíokaa wee pa bío. ²⁴ Híia cùkú wi màkóo mía bún yí. Ká le Dónbeení wíokaa o nùpue sánia bíowa à híia cùkú mía ò o wé dé ho cùkú yí. ²⁵ Le Dónbeení wó mu kà síi bèra a na à mu bíowa na cèékaa mín yí wó hà sánia à cùiinà yí keñ yí, ká hà lè mí dà-kéní kéní wé lééka mín bío. ²⁶ Ká hà sánia bío búí yú le òonbee, à bío ká léé le yí làa bú. Ká hà sánia bío búí yú ho cùkú, à bío ká léé le sí-wèe yí làa bú.

²⁷ Mínén mún ka òon sánia dà-kéní na bío sá a *Krista yí, á mí le mí òi-kéní kéní lé hà sánia mu bío búí. ²⁸ Lé làa bún síi á òa kèrètíewa kuure yí, á le Dónbeení nín-yání wó òa búí là a Yeesu tonkarowà. Bíia sá lé le *Dónbeení òi-cúa fèerowà, mu tìn níi lé bíia wee kàrán le Dónbeení bío lè òa nùpua. Bíia ká lé bíia yú ho pànká à wéràa mu yéréké bíowa, làa bíia wee wéé òa vánvárowà, làa bíia wee séeni òa nùpua, làa bíia dà wee dí òa kèrètíewa yahó, làa bíia wee bío hà bíoní na á nùpue yí zú. ²⁹ Ba búenbúen so lé o Yeesu tonkarowà le? Ba búenbúen so wee fèe le Dónbeení òi-cúa le? Ba búenbúen so wee kàrán le Dónbeení bío lè òa nùpua le? Mu so lé òa búenbúen á dà mu yéréké bíowa wee wé le? ³⁰ Tàá lé òa búenbúen so wee wéé òa vánvárowà le? A lé òa búenbúen so wee bío hà bíoní na á nùpue yí zú le? A lé òa búenbúen so wee tání hà le? Bùéé. ³¹ Bío le Dónbeení òon

wérorò pànká wɛn, á bïo ðúhú wi po bïo ká lé búñ á mi wé cà lè mi sïa búenbúen. Búñ bïo yi, á ï ï zéeni wòhú búí na se po bïo ká làa mia.

13

Le waminí bïo

¹ Ká ï lá dà wee bío há sï-viò bíoní, lè le Dónbeení wáayi tonkarowà bíoní, ká ï yí wa 6a nùpua, se ï ka lòn bírínboóní na 6a wee búaa, tàá hõn-dèe búí na 6a wee vúaa. ² Ká ï lá dà wee fɛɛ le Dónbeení ði-cúa à na 6a nùpua yi, á zú le Dónbeení bío na sà yi, lè mu bío na ká búenbúen, hàrí ká ï lá dó ï sïi le Dónbeení yi á dà wee hõnó há búaa mí lara yi, ká ï yí wa 6a nùpua, se ï bío ðúhú mía. ³ Hàrí ká ï lá wee lá ï níi bío à sanká na 6a ní-khenia yi, á dà wee khòn bío á ï tà le lònbee yi bíá ká bío yi* ká ï yí wa 6a nùpua, á ï pá máa yí dèe búí mu yi.

⁴ Yía wa 6a nùpua wón wee wé dàñ mí sïi hí. O wee wé mu tentemu lè 6a nùpua. O yí máa dí yandee. O yí máa khòn. O yí máa dé mítén. ⁵ O yí máa wé ñyi-wará. O yí máa bàrá mí bío bíá ká bío yahó. O sïi yí máa cï fùafù. Ba wó khon làa wo ó o máa 6ua mu mí yi. ⁶ Yía wa 6a nùpua á sïi máa wé wa mu bío na yí téréna bío yi, o sïi wee wé wa ho túiá poni bío yi. ⁷ Yía wa 6a nùpua á mu bío búenbúen wee wé kúu yi. Mu bío búenbúen yi, o wee tà le Dónbeení bío, á dé mí sïi le yi. O wee hí mí sïi mu bío búenbúen yi.

⁸ Le waminí léé dèe na máa vé máa mi. Le Dónbeení ði-cúa fɛɛrowà bío á khíi vé. Há bíoní na a nùpue yí zú á bíoró ðii khíi bàrá. Mu bío zúnló á khíi vé. ⁹ Mu bon. Wa bío zúnló á ðii yí sú, á le Dónbeení ði-cúa na wa wee fɛɛ á ðii mún yí máa sí. ¹⁰ Eɛ ká mu bío na ðii sú pãahú khíi dõn, búñ ká bío ðii yí sú á à vé. ¹¹ Mi loñ, bío á ï fù lé o háyónza, á ï bíoní, lè ï yilera, làa bío á ï zú lé mu bío yara, búñ búenbúen á mu háyónmu wi yi. Ká bío á ï yìo yòò tñn, á ï ló mu háyónmu yi. ¹² Há làa na kà wán, á bío wa wee mi ka sùiyóon. Eɛ ká ho pãahú mu khíi dõn wa wé è mi mu bío búenbúen wéréwéré. Há làa na kà wán á ï Dónbeení zúnló ðii ðiñ yí sú. Eɛ ká ho pãahú mu khíi dõn, á ï zúnló làa de ðii ï sí, làa bío lerén mí bæere zúnáa mi. ¹³ Bïowa bío tñn wi bñn á máa vé huúu máa mi. Búñ lé le waminí, lè le sïidéro le Dónbeení yi làa bío wa pan bío le Dónbeení dó mí ðii le mí ï wé. Ká mu mí bío tñn tñahú á le waminí lé ðiò po bío ká.

14

Le Dónbeení Háçírí bè-hãnií búí bío

¹ Awa, á mi wáa bè le waminí wòhú na á ï zéenia làa mia, à mu bïowa wérorò pànká na le Dónbeení Háçírí wee na à mi wé cà lè mi sïa búenbúen, sñnkú le Dónbeení ði-cúa fɛɛró. ² Yía wee bío há bíoní na á nùpue yí zú, wón yí máa bío lè 6a nùpua, o wee bío lè le Dónbeení. Nùpue yí máa ði bío ó o wee bío. Le Dónbeení Háçírí pànká wee wé ò o bío há bíoní na á nùpue yí dà máa zúñ. ³ Ká yía wee fɛɛ le Dónbeení ði-cúa, wón wee bío lè 6a nùpua. O wee wé à 6a kèrètíewa sïidéro le Dónbeení yi va lè mí yahó, o wee hení 6a sïa, á híi há. ⁴ Yía wee bío há bíoní na á nùpue yí zú, wón wee wé ò orén mí dòn sïidéro le Dónbeení yi va lè mí yahó. Ká yía wee fɛɛ le Dónbeení ði-cúa wee wé á 6a kèrètíewa kuure sïidéro va lè mí yahó. ⁵ I wee fan à mi búenbúen wé bío há bíoní na á nùpue yí zú. Eɛ ká mi màhá wee fɛɛ le Dónbeení ði-cúa á mu ù wé sí mii á à poñ búñ. Yía wee fɛɛ le Dónbeení ði-cúa wón bío cúnú wi po yía wee bío há bíoní na á nùpue yí zú, se o búí bèn wee dàñ bñn tñn há bíoní mu à 6a kèrètíewa kuure sïidéro le Dónbeení yi va làa yahó.

⁶ Wán zàwa lè wán hínni, ká ï wáa lá 6ueé bíá há bíoní na á nùpue yí zú á nòn mia mí dòn, á ï kènló mi cón cúnú lá à wé ho yén? I yí dà máa séeni mia ká mu yínón bío búí na le Dónbeení zéenia làa mi, tàá mu bío zúnló á ï zéenia làa mia, tàá le Dónbeení ði-cúa á ï fɛɛra nòn mia, tàá kàránló búí á ï nòn mia. ⁷ Mi loñ há sï-6úania, ho cáahú tàá ho coohú,

* **13:3** «á ï tà le lònbee yi bíá ká bío yi» Le Dónbeení bíoní vñn-kíá búí yi, á bío ká lé bío bíá: «á nòn íten 6a cína.»

ká há búaró yí bò bïo wán á 6a à zūn bïo há wee bío kaka? ⁸ Lé o yén á à òn òn á à lá há hĩa sĩa ká a yí ná bïo le tñbúaní bía wéréwéré? ⁹ Minén mún bïo ka kà síi. Hen ká mi wee bío há bíoní na á nùpue yí zū, à nùpue na dà à tǎní há á mía, á 6a à wé kaka à jíńáa bïo mi wee bío? Há à kɛ́ń lòn bín-conconwà. ¹⁰ Ho òmíná yí á há síiwà boo, ká há búenbúen wi lè mìn bíoní á síi na 6àn bíoní kúará mía hón mía. ¹¹ Ká yĩa wee bío làa mi á ì hĩa yí máa jí bíoní, bǔn ká ì ka lòn ñi-hǎni o cǎn, ó orén mún ñ kɛ́ń lòn ñi-hǎni ìnén cǎn. ¹² Minén mún bïo ka kà síi. Bïo mi wee cà mu bïowa na le Dónbeení Hácírí wee na wéropánkà lè mi sĩa búenbúen, á mi cén bánbá à mi cà bïo wee wé à 6a kèrètíewa kuure síidéro le Dónbeení yí va lè mí yahó.

¹³ Awa, yĩa wee bío há bíoní na á nùpue yí zū ko ò o fio le Dónbeení yí ò o wé dàń há tǎní à 6a nùpua jí. ¹⁴ Hen ká ì wee fio lè há bíoní na á nùpue yí zū, á ì hácírí dɛn á à kɛ́ń ho fioró wán, ká ì yí máa le ì yí à wéráa ho. ¹⁵ Awa, á lé mu yén á ì wé? Ì ì fio lè há bíoní na á nùpue yí zū lè ì hácírí, ká ì mún pá à le ì yí á à fio lè le bíoní na 6a nùpua zū à 6a jí. Ì ì sío há lení lè há bíoní na á nùpue yí zū lè ì hácírí, ká ì mún pá à le ì yí á à sío lè le bíoní na 6a nùpua zū à 6a nùpua jí. ¹⁶ Ká wa yí máa wé làa bǔn, ká yĩa wee wé ho bǎrákà déró fioró lè há bíoní na á nùpue yí zū lè mí hácírí á bía ká á à wé kaka à tǎráa ho «*Amiina» ho fioró mu vaa véenii. ¹⁷ Hàrì à ù bǎrákà déró fioró mu wé se kaka, á bía yí ná ho máa yí cúnú ho yí.

¹⁸ Ì wee dé le Dónbeení bǎrákà, lé bïo há bíoní na á nùpue yí zū, á ìnén wee bío po mi búenbúen. ¹⁹ Ee ká 6a kèrètíewa kúaa mìn wán, á há bíoní bïo hònú na á ì bío làa ba le le bíoní na 6a zū á ì bío á à kǎrán làa ba, á ì wa á po há bíoní muaaseé píró na á ì bío làa ba na á nùpue yí zū.

²⁰ Wǎn zàwa lè wǎn hǎnni, mi yí wé lòn háyúwá mi yilera yí. Mu bɛ-kora dǎn yí bǔn mi wé lòn háyúwá. Ká mi màhá wé leéka mi yiwa lòn yèn-tǎnia sa. ²¹ Bïo ká lé bïo túara le Dónbeení bíoní vǎhú yí:

«Ì ì òn há síi-vìò nùpua wán

á à bǐoráa lè ì nǐpomu lè há bíoní na 6a yí máa jí.

Hàrì ká ì wó bǔn,

á ì nǐpomu pá máa jí ì cǎn.»*

²² Lé bǔn á há bíoní na á nùpue yí zū hǎn bíoró wee zéení làa bía yínǎn 6a kèrètíewa le 6a níi mía 6a kèrètíewa bïo yí. Bǔn bè-zéeníni so yahó yí sǎ 6a kèrètíewa. Ká le Dónbeení jì-cúa hǎn fɛéró bɛn wee zéení lè 6a kèrètíewa le le Dónbeení wi làa ba. Bǔn yahó yí sǎ bía yínǎn 6a kèrètíewa. ²³ Mi loń. Ká 6a kèrètíewa kuure nùpua búenbúen lá kúaa mìn wán síi, á 6a búenbúen wee bío há bíoní na á nùpue yí zū, ó o búii na òn yí zū 6a kèrètíewa bïo yara, tàá o búii na yínǎn o kèrètíewa bueé dǎn, á 6a so máa bío le mi wee khée le? ²⁴ Ee ká 6a búenbúen wee fɛɛ le Dónbeení jì-cúa, ó o búii na yínǎn o kèrètíewa, tàá o búii na òn yí zū 6a kèrètíewa bïo yara bueé dǎn, á 6a so máa le mí yiwa, á máa zūn le mí wó khon bïo 6a wee jí bïo yí le? ²⁵ Bïo wi 6a yiwa na á nùpue yí zū, á bïo ò zūn. Hón pǎhú so yí, ká 6a màhá líi búrá á à búaaní le Dónbeení ká 6a à bío: «Túíá poni, le Dónbeení bɛntín wi làa mia.»

Ba kèrètíewa kúeemínwǎnló bïo

²⁶ Wǎn zàwa lè wǎn hǎnni, á bïo wǎa ko mu wé le mu yén? Hen ká mi wé kúaa mìn wán, ká yĩa yú lení ò o sío le, ká yĩa yú bïo o ò kǎrán làa bía ká, ò o kǎrán 6a. Ká yĩa le Dónbeení zéení làa bïo búii ò o zéení mu, ká yĩa yú há bíoní na á nùpue yí zū bíoró pánkà, ò o bío há, ká yĩa bɛn yú há tǎníló pánkà, ò o tǎní há. Bǔn búenbúen á à dàń ñ séení 6a kèrètíewa kuure à 6a síidéro le Dónbeení yí wíoka fárá òn. ²⁷ Ká 6a búii wi mí tǎhú á wee bío há bíoní na á nùpue yí zū, á bǔn ko làa nùpua nùwǎ jùn, tàá nùwǎ tǎn à wé mu. Ká yĩa wé bía mí bïo, á yĩa so bɛn bío mí bïo, ò o búii mún wé tǎn bïo 6a ñi-kénii

* 14:21 Mi loń Ezayii vǎhú 28.11

kéní wee bío. ²⁸ Ká yĩa á à tǎní mu mía, á ànso ko ó o wé tété, ò o bío le le Dónbeenĩ mí yi.

²⁹ Ká mu lé 6a 6úi wee fεε le Dónbeenĩ ɲi-cúa, á bán nùwā ɲun tàá nùwā tɪn á ko 6a wé bío ká bĩa ká wee và mí yiwa bío hã ɲi-cúa mu wi à 6a 6ua lè mítén wán. ³⁰ Ká le Dónbeenĩ zéenia bío 6úi là a 6úi mi tǎhũ, á yĩa lá wee bío ko ò o wé tété ká a día le bíonĩ na wón ànso yi. ³¹ Ká mu wee wé kà, á mi 6úen6úen dà wé è fεε le Dónbeenĩ ɲi-cúa, yĩa wé bía mí bío, á yĩa á à bío mí bío, bèra a na à mi 6úen6úen yí ho kàránlò, à mún yí le sí-hebúee. ³² Yĩa wee fεε le Dónbeenĩ ɲi-cúa ko ò o zǔn mítén ò o yí wé mu concon. ³³ Le Dónbeenĩ yí wa bío na lùnkaa. Bío wee wé ho hээрà bún lé bío le Dónbeenĩ wa. Bún lé bío mu wee wéráa bĩa bío sã le Dónbeenĩ yi kuio 6úen6úen yi.

³⁴ Ká 6a kèrètǐewa wé kúaa mín wán, á 6a hãawa ko 6a wé tété. Nii yí nɔn 6a yi à 6a bío. Ba ko 6a wé liiní mítén làa bío 6a *zúifùwa làndá bíaráa mu. ³⁵ Ká 6a wi à 6a zǔn bío 6úi yara, à 6a túa bún lè mí bǎrání mí zíní yi. Mu yí se ò o hãa bío 6a kèrètǐewa kúeemínwánlò yi.

³⁶ Mi wee leéka le le Dónbeenĩ bín-tente so ló mínén cón le? Tàá mu so lé mínén mí dòn á le bío sã yi le? ³⁷ Hen ká a 6úi wee leéka le mí lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fεero, tàá ànso wee leéka le mí yú le Dónbeenĩ bío wéró pànká, à ànso zǔn mu le bío á ï túara nɔn mia ká lé o Núhũso bío na ó o bò henía. ³⁸ Ká yĩa yí tà mu, á le Dónbeenĩ máa tà wón bío.

³⁹ Wán zàwa lè wán hínni, á bío mi wãa ko mi cà lè mi sía 6úen6úen lé le Dónbeenĩ ɲi-cúa fεeró, à bĩa wee bío hã bíoní na á nùpue yí zǔ à mi mún yí hè. ⁴⁰ Bío here, lé à mu 6úen6úen wé làa bío mu koráa, à mu yí lùnka.

15

O Krista vèeró bío

¹ Wán zàwa lè wán hínni, le Dónbeenĩ bín-tente na á ï buera nɔn mia, lé dén á ï bínía wee leéka bío làa mia. Lé lerén á mi tà bío á bò yi lè mi sòobéε. ² Lerén lé ðio á à kǎnĩ mia ká mi wee 6ua le sese làa bío á ï bueraráa le nɔn mia. Ká bún mía se mi tà le bío con.

³ Ho kàránlò na bío ɲúhũ wi po hĩa ká, hĩa ínén ï bεere yú á nɔn mia le hĩa ká: O *Krista húrun wa bè-kora bío yi làa bío mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi. ⁴ Ba nùna a, á mu wizooní tɪn zoñ, ó o vèera làa bío mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi. ⁵ O zéenia mítén là a Piere, bún món ó o màhã zéenia mítén lè mí tonkarowà píurú ɲun. ⁶ Bún món á wán zàwa lè wán hínni na po kǎhã-hònú ó o zéenia lè mítén làa cúekúee. Ba cèrèε pá ylo wi lua hàrĩ lòn zuia. Ba nùwā yɛn 6úi lé bĩa húrun 6a tǎhũ. ⁷ Bún món ó o zéenia mítén là a Zaaki, á màhã zéeníanáa mítén lè mí tonkarowà 6úen6úen. ⁸ Bío ó o zéenia mítén lè 6a 6úen6úen vó, ó o mún zéenia mítén lè ínén na ka lòn za na teró cú wán. ⁹ Mu bon, ï lé 6a tonkarowà 6úen6úen món dí. Ba yàá yí ko 6a ve mi làa tonkaro, lé bío á bĩa bío sã le Dónbeenĩ yi á ï beéra lò. ¹⁰ Bío á ï karáa ho zuia, lé le Dónbeenĩ sãamu pànká yi. A le sãamu na le wó làa mi á yí tò, 6ùee. I sá ho tonlò á lò bon po 6a tonkarowà na ká 6úen6úen. Eε ká mu yínɔn ínén lè ï pànká á wó mu. Lé le Dónbeenĩ sãamu lé bío nɔn á ï dàina wóráa mu. ¹¹ Lé bún bío yi, à mu wé ínén loo, tàá 6arén loo, se ðio ká lé le bíonĩ na wa wee bue, á lé lerén mi tà bío.

Ba ñi-hía vèeró bío

¹² Ká mu lé o *Krista vèeró bío á wa wee bue, á lée webio nɔn á mi tǎhũ á 6a 6úi wee bíoráa le 6a ñi-hía máa vèe? ¹³ Ká 6a ñi-hía máa vèe bío bon, se o Krista mún yí vèera. ¹⁴ Ká a Krista yí vèera, se bío wa wee bue ɲúhũ mía, á bío mi tà yi mún mía. ¹⁵ A bè bún wán, á se wa lé 6a sabín-fúaalowa, lé bío wa bía kénkén le le Dónbeenĩ vèenia o Krista lera 6a ñi-hía tǎhũ. Ká mu bon ká 6a ñi-hía máa vèe, se bío á wa le le Dónbeenĩ vèenia o Krista mún yí bon. ¹⁶ Ká 6a ñi-hía yí dà máa vèe, se o Krista mún yí vèera. ¹⁷ Eε ká a Krista yí vèera, se bío mi tà yi ɲúhũ mía, á mi bè-kora pá ɲà mi ɲúná yi. ¹⁸ Mu yàá po bún, mu wee zéeni le bĩa tà a Křista bío á húrunnáa á bío yàara 6úen6úen. ¹⁹ Ká mu lé

le mukānī na wa wi yi hā laà na kà wán mí dòn bïo yi á wa dóráa wa sĩa o Krista yi, se wa miinà po 6a nùpua na ká 6úen6úen miinà.

²⁰ Εε ká a Krista 6èntīn vèera bïo bon. Bïo á mu bè-yáa wee zéeni le ho dīnló á à be è wé se, lé bñn bán sīi ó o Krista vèeró bïo mún wee zéeni le 6a nī-hía à vèe. ²¹ O nùpue nī-kéní lé yīa nən á 6a nùpua wee hīráa, lé bñn bán sīi ó o nùpue nī-kéní lé yīa mún nən á 6a nī-hía wee vèeráa. ²² Bïo 6a nùpua 6úen6úen wee hí lé bïo 6a lée sīi dà-kéní là a Adāma, lé bñn á 6a 6úen6úen mún n vèe, 6a páaníló là a Krista bïo yi. ²³ Ká ho vèeró mu mähá à wé làa bïo mu sánáa mín. O Krista lé yīa dú 6a 6úen6úen yahó lòn bè-yáa. Bñn món ó o 6uenló páahũ á bĩa bïo sã a yi mähá à vèe. ²⁴ Hón páahũ so yi ká mu bïo 6úen6úen jũhũ á à 6úe. O Krista á à 6úe hã pánká sũmáa 6ànsowà le mí sīiwà 6úen6úen na yí máa mi júná ká a bñnì ì na le béenì o Maá Dónbeenì yi. ²⁵ Mu bon, o Krista 6ueé lá le béenì fúaa bïo ó o 6úrá mí zúkúsa mí tá á bò mí zeñ wán.* ²⁶ O zúkúso na o ò yáa ho món lé mu húmú. ²⁷ Mu bon, mu túara le Dónbeenì bionì vūahũ yi le le Dónbeenì dó mu bïo 6úen6úen o tá.† Ká lé le Dónbeenì dó mu bïo 6úen6úen o tá, se mu wee zéeni le le Dónbeenì na dó mu dén níi ló. ²⁸ Ká a Krista khii wi mu bïo 6úen6úen jũhũ wán, ó orén na lé o Za á 6èn n dé mítén le Dónbeenì tá. Bñn ká le Dónbeenì na lá dó mu bïo 6úen6úen o tá, á à wé mu bïo 6úen6úen béε.

²⁹ Ká 6a nī-hía yí máa vèe, á lée webio á bĩa wee bátízé mítén 6a bïo yi á wee cà? Lée webio nən 6a wee wéráa mu? ³⁰ A warén 6èn lée webio nən á wa wee zàanínáa wa mukānī làa wizooní. ³¹ Wizonle lée wizonle ká ì wee sánsá mu húmú. Wàn zàwa le wàn hñni, ì wee bío bñn lé bïo á bïo wa Núhũso Yeesu Krista wee wé mi tñahũ á ì sīi wan bïo yi. ³² Ho Efεze yi, á ì lò bon 6a nùpua níi yi le ì san làa zín-búaa. Ká mu lé ho dīmíjã bïo mí dòn bïo yi á ì wórãa mu se lé ho cùnú yén á ì yú? Ká 6a nī-hía yí máa vèe, se le bionì na ká bïo bon: «Mí wé wa dí ká wa a jũ, lé bïo wa yĩró húrún se mu vó.»‡ ³³ Mí yí khà mítén: «Lé o nùpue na téréna ò o wee bè là a bè-kora wéro á hĩa wé là a bïo sīi.» ³⁴ A mí cén tñnì mí yĩo, à mí khí mu bè-kora wéró yi. Ba 6úí wi mí tñahũ á yí zũ le Dónbeenì. Ì wee bío ká sīi à hã nĩyio dí mia.

Wa sánia yèrémáló bïo

³⁵ Εε ká 6a 6úí pá wee túa le 6a nī-hía vèeró á à wé kaka sīi. Ba sánia á à keñ kaka 6a vèeró páahũ? ³⁶ Mí 6èntīn lé 6a bñnbúwá. Mí loñ, hen ká a 6úí dù dèε 6úí bεεre, ká le yí sũna, á yí ló bïo le lá karáa wán, á le so ò dàñ lé á yòó dã le? ³⁷ Mu bïo na hà yòó ló yínɔñ bñn mí dù, mu bán bεεre lé dño á mí dù. Mu dà á wé wéñnì tàá bè-dínii 6úí. ³⁸ Bïo á le bïo hĩa wéráa, bñn sã le Dónbeenì yi. Mu bè-dínii 6úen6úen bïo na mu wee lé à sàráa sīi yínɔñ dà-kéní. ³⁹ A bĩa yĩo wi lua 6úen6úen sánia yínɔñ dà-kéní. Ba nùpua, 6a sáron bùaa, 6a jínzàwa le 6a cezàwa 6úen6úen sánia wi ká hã 6úen6úen mähá wi mín júná yi. ⁴⁰ Ho wáayi bïowa semu wi mí dòn làa bĩa yĩo wi lua na wi ho tá yi semu. ⁴¹ Le wii semu wi mí dòn, ho plihũ semu wi mí dòn, á hã mànàayio semu wi mí dòn. A hã mànàayio mu le mí dà-kéní kéní semu pá wi mín júná yi.

⁴² Lé bñn le 6a nī-hía vèeró bïo lée dà-kéní. Hen ká 6a sánia hĩa líi dó ho tá yi làa bïo le bεεre wee dīráa bïo sīi, à hã soo. Ká hã hĩa vèera, à hã sñ yèrémá á máa bñnì hí. ⁴³ Hã sánia na 6a nùuna, á cùkú mia, hã yí dà bïo 6úí máa wé. Ká hã hĩa vèera à hã cùkú wé à pánká keñ. ⁴⁴ Hã sánia na wee nùu, hñn bïo sã ho dīmíjã na ká yi. Ká hã khii vèera, á hã a yèrémá á bïo ò sñ ho wáayi yi. Bïo hã sánia na bïo sã ho dīmíjã yi wiráa, lé bñn bán sīi á hã sánia na bïo sã ho wáayi yi mún wiráa.

⁴⁵ Mu so yí túara le Dónbeenì bionì vūahũ yi ká sīi le? «O Adāma na lé o yahón nùpue, á le Dónbeenì wó ó o yĩo wi lua.»§ Ká a *Krista na lé o mónđen Adāma wón lé ho wáayi nùpue na wee na le mukānī. ⁴⁶ Bïo dú ho yahó yínɔñ hã sánia na bïo sã ho wáayi, hã

* 15:25 Mí loñ Lení vūahũ (Psaumes) 110.1 † 15:27 Mí loñ Lení vūahũ (Psaumes) 8.6 ‡ 15:32 Mí loñ Ezayii vūahũ 22.13 § 15:45 Mí loñ Bïo jũhũ 6úenñii vūahũ (Genèse) 2.7

sǎnía na bïo sǎ ho ðímíjǎ yi lé hǎa dú ho yahó. Ho wáayi sǎnía hǎn wi làa món. ⁴⁷ O yahón nùpue na má là le tǎn wón bïo sǎ ho tá yi. Ká a «nùn ní nùpue» bïo sǎ ho wáayi. ⁴⁸ Bïa bïo sǎ ho tá yi ka làa yǎ má là le tǎn bïo síi. Ká bïa bïo sǎ ho wáayi yi, bán òn ka làa yǎ bïo sǎ ho wáayi bïo síi. ⁴⁹ Bïo wa láráa ho tá yi nùpue síi, lé bǔn wa mún khii láráa ho wáayi nùpue síi.*

⁵⁰ Wàn zàwa là wàn hǎnni, bïo á ì wi à ì zéeni làa mia, lé à mi zǔn le wa yí dà máa keń hen na le Dónbeení wee dí mí béeni yi là wa sǎnía na bïo sǎ ho ðímíjǎ yi. Mu bïowa na dà wee yáa ní yí dà máa keń bïo yí dà máa yáa yi. ⁵¹ Mi jí bïo ká. Ì zéeni bïo búii na le Dónbeení lá sà yi làa mia: Mu yínǎn wa búenbúen lé bïa à hí. Ká 6a nǐ-hía làa bïa yǐo wi lua lé warén búenbúen síi á à yèrémá. ⁵² Mu ù wé fùafù, là le yèrè kèbúenlò bïo síi, ho pǎahǔ na le bǔaaní sǎ á à jí yi le mónðén wizonle zòñ. Ká le bǔaaní mu sǎ jǎ, á 6a nǐ-hía á à vèe, á sǎnía à yèrémá, á wǎa máa bǐnǐ máa hí hùúu. Ká warén na yǐo wi lua, á sǎnía à yèrémá. ⁵³ Mu bon, hǎ sǎnía na wee hí à soo, á ko hǎ yèrémá à wé hǎa yí dà máa hí máa soo. ⁵⁴ Ká hǎ sǎnía na wee hí à soo á khii yèrémáa á wó hǎa yí dà máa hí máa soo, bǔn ká bïo túara le Dónbeení bioní vǔahǔ yi ká màhǎ wǎa jii ì sí:

«Húmú, ù fǔuhǔ fá á mu vóráa.†

⁵⁵ Húmú, ù pànká wi wen?

Húmú, ù hǎnǐ na ù wee táarǎa wi wen?»‡

⁵⁶ Mu húmú hǎnǐ na mu wee táarǎa lé mu bè-kohó. A bïo òn wee na à mu bè-kohó yírǎa ho pànká wa wán lé o *Moyiize làndá. ⁵⁷ Εε ká wa wee dé le Dónbeení bǎrǎkà, lerén na wó á wa dànnáa mu húmú wa Núhǔso Yeesu Krista pànká yi.

⁵⁸ Wàn zàwa là wàn hǎnni na á ì wa làa sòobé, bǔn lé bïo òn á mi fǎrá tǎn, à yí día le 6a ðéké mia. Mi ca mi kuio o Núhǔso tonlò sǎró yi. Lé bïo mi wǎa zǔ le le lònbee na mi wee lá a Núhǔso bïo yi á yínǎn kǎamáa.

16

Le wǎrǐ na cǎn òn ho Zeruzalεmu kèrètǐewa yi

¹ Mi wǎa le wa khii zo le wǎrǐ na wee cǎ à séeninǎa bïa bïo sǎ le Dónbeení yi na wi ho Zeruzalεmu yi tǔiáwà yi. Ì bïa bïo le wǎrǐ cǎlò mu bïo ko mu wérǎa á òn ho Kalasii kèrètǐewa kuure yi vó. Minén mún wé làa bǔn bïo síi. ² Hǎ dimaasiwa búenbúen à mi nǐ-kéní kéní wǎrǐ na mi sá yú búii á mi bàrá mí ðòn làa bïo mi ðarǎa mu. Bèra a na à mi wǎa yí pa Ì buenlò mi cǎn à bío le mi ì cǎnǎa wǎrǐ. ³ Ì khii 6ueé ðǎn mi cǎn, á 6a nùpua na á minén mi beere hueekaa lé bán á ì fé mi hǎmu bïo á à túa hǎ vǎnna à bè wán á à na yi, á 6a à 6ua à varǎa ho Zeruzalεmu. ⁴ Ká ìnén Ì beere pá ko à ì 6ua mu varǎa, á 6a à bè làa mi.

Bïo ó o Poole wi ò o wé

⁵ Ì wi à ì buen mi cǎn, ká Ì màhǎ à kǎa ho Maseduana kǎhǔ yi á à buennáa. ⁶ Nún-sǐ á ì 6ueé cǎaka làa mia cúa-yen, jún-sǐ á le tèeni pǎahǔ búenbúen á ì yàá à wé mi cǎn. Bǔn ká mi wǎa à yí mi á à séeni á ì vaá ðánǎa hen na á ì bò ò va yi. ⁷ Mu bon, Ì yí wi à ì 6uee mi mia làa mìlò ká síi ká Ì khii. Ì wi à ì 6uee cǎaka làa mia ká a Núhǔso tà mu. ⁸ Bïo ká wán, á ì kèeni ho Efεze lóhó yi á ho *Pǎntekoote á à yí mi bǐn. ⁹ Lé bïo á ton-beeni sǎró jii héra día òn mi bǐn, á bïa wi 6a hè ho sǎró mún boo.

¹⁰ Ká a Timotee 6ueé ðǎn mia, à mi sǎbéré à mi wíoka a 6ua, lé bïo ó o wee sá a Núhǔso tonlò là ìnén bïo. ¹¹ O búii yí zùan wo yi. Ká a khii bǐnǐa wà à buen Ì cǎn, à mi séeni a ò o 6ueé ðǎ làa héerà. Ì pan wo, orén là wàn zàwa na bò làa wo.

* **15:49** Le Dónbeení bioní vǎn-kǐa búii yi á bïo ká lé bïo túara: Lé bǔn á mi mún wa láráa ho wáayi nùpue síi. † **15:54** Mi loń Ezayii vǔahǔ 24.8 ‡ **15:55** Mi loń Ozeel vǔahǔ 13.14

¹² Ká mu lé wàn za Apoloosi, wón á ì henía síi á à yí cúa-yen le o bè lè wàn zàwa na bíníà wà à òuen mi cón à òuennáa, ká a síi 6èntín yí tà le veeñi mu bío bío kà wán. I zū mu le pãahũ na ò o yí le níi yi, o ò òuen.

O Poole bioní véeni

¹³ Mi tĩní mi yío, mi fàrá ðĩn mi síidéro le Dónbeenĩ yi. Mi zéeni le mi lé 6a nùpua na sía hereka, á pánkáwá wi. ¹⁴ Mi bè-wénia búenbúen á mi wé wé lè le waminĩ.

¹⁵ Wàn zàwa lè wàn hínni, le ì pá bíní hení bío dà-kéní bío na mia. Mi zū a Sitefanaasi lè mín zii nùpua. Mi zū le ho Akayii kòhũ búenbúen yi, á 6arén lé bĩa nín-yání tà a Núhũso bío. Mi mún zū le 6a dèeniá bánbáa wee séeni bĩa bío sã le Dónbeenĩ yi. ¹⁶ Awa, bán nùpua so síi, làa bĩa làa ba léera ho tonló yi, á mi wé tà día le 6a dí mi yahó. ¹⁷ Bío á wàn zàwa Sitefanaasi là a Akayikuusi, là a Fòotunatuusi á 6ueé búεκίο mi á 6èntín lée bío na wan ì síi làa sòobée. Lé bío á bío mi yí dà máa wé máa na mi bío mi khèra làa mi bío yi, lé búñ á 6arén wó mi lahó yi. ¹⁸ Ba 6èntín híina ì síi làa bío 6a wee wéráa mu làa mia pónna cèrèe yi. Ba nùpua mu síi á mi wé kónbi.

Le tènii

¹⁹ Ba kèrètíewa kuio na wi ho Azii kòhũ yi á wee tèeni mia. O Akilaasi là a Pirisiiye lè 6a kèrètíewa na wee 6uee kúee mín wán 6a cón, á wee tèeni mia wa Núhũso yèni yi. ²⁰ Wàn zàwa búenbúen wee tèeni mia. Minén mún tènika mín yi sese.

²¹ Lònbió lé ínén Poole lè ì nín-bia á wee túa le tènii ì na mia.

²² Ká a búí yí wa a Núhũso mi tãhũ, à mi lén wo mi tãhũ. «Maranataa», le wa Núhũso 6uen.

²³ Le wa Núhũso Yeesu *Krista sãamu à keñi làa mia. ²⁴ I 6èntín wa mia lè ì síi búenbúen wa páaníló là a Yeesu Krista bío yi. *Amiina!

Ho pun nɛi v̄ahũ na ó o Poole túara nɔn ho Korɛnte kèrètɛwa kuure yi

V̄ahũ túaró jũhũ

O Poole lé ȳia wíokaa túara ho v̄ahũ na kà nɔn ho Korɛnte kèrètɛwa kuure yi. Sãni ò o túa ho, à b̄ɛn 6a 6úi 6a t̄iahũ lá p̄á a Poole mu b̄io le o ȳínɔ́ o Yeesu *Krista tonkaro.

Ká a Poole màhã túara 6a yi, á zéenia mí b̄io yahó làa ba. O le mí wa 6a búenbúen, á wi à 6a b̄ini wé sí.

O n̄in-yání zéenia b̄io ó o lò bonnáa, làa b̄io le Dónbeenĩ s̄eníanáa wo (1.1-11). Hã b̄in-zàwa na wi orén làa ba p̄ahũ ó o b̄ia d̄ání yi, á zéenia le lé o Yeesu nɔn le j̄ii mí yi à mí j̄i 6a zeñ wán. O Poole v̄ahũ 6úi yi ó o zá làa ba, èé ká ho v̄ahũ na kà yi ó o le mí s̄ii wan làa s̄obéé b̄io 6a tà yèrèmaa mi yilera le mi wára b̄io yi (1.12–7.16).

O Poole le ho Korɛnte kèrètɛwa wé hén mí n̄ini à wéráa mu h̄amu s̄enĩ ho Zeruzalɛmu kèrètɛwa na lé 6a n̄i-khenia (8–9).

Ho v̄ahũ mu lii véenii, ó o Poole zá làa b̄ia le o ȳínɔ́ le Dónbeenĩ tonkaro, á zéenia le 6a b̄io yí bon (10–13).

Le t̄enii

¹ Mu lé ínén Poole na le Dónbeenĩ le mí s̄ii b̄io á wó là a Yeesu Krista tonkaro, le wàn za Timotee á wee t̄enii 6a kèrètɛwa kuure na wi ho Korɛnte lóhó yi ho Akayii k̄ohũ yi. Wa mún wee t̄enii b̄ia b̄io s̄ã le Dónbeenĩ yi na wi ho k̄ohũ mu búenbúen yi ² Le wàn Maá Dónbeenĩ le wa Nuhũso Yeesu Krista wé mu s̄amu làa mia, à na ho h̄erà mia.

O Poole wee dé le Dónbeenĩ b̄árká

³ Le le khòonii à b̄io sí wa Nuhũso Yeesu *Krista 6àn Maá yi. Wón na lé o maá na z̄u le màkárí, á wee hení wa s̄ia f̄éé. ⁴ O wee hení wa s̄ia le lònbee na wee yí w̄en búenbúen yi, bèra a na à warén b̄en d̄án d̄in b̄in wán à henínáa b̄ia lò wee be s̄ia, à 6a yí le sí-hebúee na warén wa bæere yú le Dónbeenĩ c̄ón. ⁵ Mu bon, làa b̄io s̄ii á le lònbee wee yíráa w̄en dà kh̄ii o Krista b̄io yi, lé làa b̄in s̄ii á le sí-hebúee na wa wee yí le Dónbeenĩ c̄ón o Krista p̄ánká yi á wa wee yí puuní. ⁶ Hen ká wa lò wee be, se léé bèra a na à mi yí le sí-hebúee, à mún k̄ání. Èé ká wa yú le sí-hebúee, se léé bèra a na à minén mún yí le à bè yi d̄án láráa le lònbee dà-kéní kéní na warén wee lá. ⁷ Mi s̄adéro le Dónbeenĩ yi á wa láa yi binbirí. B̄io mi páanía le lònbee yi làa w̄en, á wa 6èn mún z̄u le mi mún páanía le sí-hebúee na wa yú yi làa w̄en. ⁸ Mu bon, wàn zàwa le wàn h̄inni kèrètɛwa, wa ko wa zéeni b̄io sá w̄en ho Azii k̄ohũ yi làa mia. Wa lá le lònbee b̄in làa s̄obéé. Le lònbee mu 6ènt̄in wó herera wa wán fúaa wa yáa lá máa d̄án le. Wa yáa lá wee leéka le le máa ká w̄en. ⁹ Wa 6ènt̄in lá wee leéka le 6a à 6úe w̄en. Lé b̄in nɔn á wa yí dó wa s̄ia waten yi à wa dó hã le Dónbeenĩ na wee v̄enii 6a n̄i-hía yi. ¹⁰ Le Dónbeenĩ lé d̄io k̄anía w̄en b̄in húmú so s̄ii yi, á le pá à b̄ini ì k̄ání w̄en. Mu bon, wa láa mu yi le le pá wé è k̄ání w̄en. ¹¹ Minén mún s̄enii w̄en le mí fioró. Lé b̄in á à na ká mu s̄amu na wa à yí 6a c̄èrèe fioró p̄ánká yi, á 6a n̄upua c̄èrèe á à bè yi á à dérãa le Dónbeenĩ b̄árká wa b̄io yi.

O Poole kh̄inia mí v̄enii yi

¹² B̄io wa s̄ia wee zéeni làa w̄en lé b̄in wa s̄ia wee wa b̄io yi, mu lé b̄io wa wee 6ua le waten ho d̄imíná yi le mu h̄uaaràmu, le le yi na wee ce, d̄io wee lé le Dónbeenĩ c̄ón, s̄ònkú b̄io wa 6uan le waten minén d̄ání yi. Mu yí wó le hã s̄anía bè-z̄úrmini p̄ánká, ká mu wó le Dónbeenĩ s̄amu p̄ánká yi. ¹³ Mu bon, wa v̄onna na wa wee túa na mia á wa yí máa túa bè-vio 6úi yi ká mu ȳínɔ́ b̄io mi wee k̄arán làa b̄io mi wee j̄i hã yi. Í láa mu yi le mi ì

ɲí bïo wa túara wéréwéré. ¹⁴ Mi ðin yí ɲá bïo kà búenbúen: Mi dà à zámaka wa bïo yi, làa bïo á warén mún ñ zámakaráa mi bïo yi ñnzoñ na wa Núhũso Yeesu ù buen yi.

¹⁵ I láa bũn yi. Lé bũn ñn á ï lá wi à ï buée lé mi cón vé, bèra a na à mi séení mi há cúa-ɲun. ¹⁶ Mu bon, ï lá wi à ï buée ðin mi cón vé à buennáa hen ho Maseduana yi. Ká ï bĩnía, á ï tĩn buée ðin mi cón à mi séení mi à ï dàñ varáa ho *Zudee kǎhũ. ¹⁷ Bïo á ï bía le ï wé kà à mu yí wó so wee zéení le ï láa yi mía le? Hen ká ï le ï wé bïo, à ï so wé mu là a ɲiní ɲun bânso bïo sii le, yĩa wee tà ho ũuu ho zuia ká ho yĩró ò o le bùeé lòn nùpue na yí zũ Dónbeenĩ le? ¹⁸ Le Dónbeenĩ na máa wé yèrémá mí ɲii lé ï sééràso. Há ɲi-cúa na wa wee fεε na mia yínǎñ ũuu làa bùeé. ¹⁹ Le Dónbeenĩ Za, o Yeesu Krista, yĩa á ïnén là a Silivēn là a Timotee bía bïo ñn mia ɲi-cúa yínǎñ ũuu làa bùeé. Mu bon, o ɲi-cúa lée ũuu mí ðòn. ²⁰ Orén lé yĩa lé ho ũuu na wee zéení le bïo búenbúen na le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ï wé lé ho tũíá. Lé bũn ñn á lé orén Yeesu *Krista mu á wa wee bè yi à tàráa wa amiina à dérää ho cùkú le Dónbeenĩ yi. ²¹ Lé lerén ñn á warén làa mia wee dàñ fàrá ðin wa páaníló là a Krista yi. Lé lerén mí bæere hueekaa wen, ²² á bò mí fĩminĩ wán. Le dó mí Hácirí wa sĩa yi, à zéení le bïo le dó mí ɲii le mí ï na wen á le è wé máa khí.

²³ I wee báa mu ɲii wán le Dónbeenĩ yahó á à dé ï mukǎnĩ ï na mu bïo yi, le bïo ñn á ï yí bĩnía yí buararáa mi cón ho Korente yi, lé bïo á ï yí wi à ï bóoní mia. ²⁴ Wa yí wi à wa kǎkǎ mia à mi dé mi sĩa, lé bïo wa zũ le mi siadéro o Krista yi fàrá tĩna, á wa wi à wa séení mia bèra a na à mi sĩa wa.

2

¹ Awa! A ï wǎa le ï máa buen mi cón lé bïo á ï yí wi à ï tĩn véení mi yiwa. ² Ká ï véeníá mi yiwa, á lé 6a yén wǎa dà à wéé ï sii, bïo á bĩa dà à wéé ï sii lé bán á ï véeníá yiwa. ³ Lé bũn ñn á ï túararáa ho vǎahũ mu. I lá buara mi cón ho pǎahũ mu yi, á mi bïo lá à véení ï yi, ká minén lé bĩa ɲn lá ko mi wéé ï sii. Mu bon, ï bènĩn láa mu yi le ká ïnén sii wan, á minén búenbúen sĩa mún ñ wa. ⁴ Pǎahũ na á ï wee túa ho vǎahũ mu, ká ï hácirí yáara fúaa ï yàá wá há yèn-ca-poa. Bïo á ï túara ho yi yínǎñ à véení mi yiwa, ká ï wi à mi zũn le ï wa mia làa sòobéε.

O Poole séra dia ñn bĩa wó khon làa wo yi

⁵ Yĩa wó khon làa mi mi tǎahũ á yí véeníá ïnén ï ðòn yi, mu lé mi búenbúen á bânso véeníá yiwa. Bùeé yàá, ï bía dà ï ní wán, mu lé 6a búí mi tǎahũ á bânso véeníá yiwa. ⁶ Wón nùpue so á nùpua cèrèε mi tǎahũ á zaráa, á bũn wǎa à yí o. ⁷ Há làa na ká wán á mi sén mu día na a yi à hení a sii, bũn mía ó o yi ï vá dàkhĩna, á yilera à yáa. ⁸ Bũn bïo yi á ï wee fio mu mi cón le mi zéení mu na a yi wéréwéré le mi wa a. ⁹ Mu bon, ï túara ho vǎahũ mu à loñnáa le mi wee bè bïo á ï bía ñn mia yi le. ¹⁰ Awa! A ï wǎa à bío bïo kà à na mia: Hen ká mi wé séra nùpue bè-kora día ñn wo yi, á ïnén mún ñ sén mu ù día á à na bânso yi. Ká ï lá ko à ï sén bïo búí día na a búí yi, á ï ï sén mu ù día á à na a yi minén bïo yi o *Krista yahó. ¹¹ I wé è wé mu bèra a na ò o *Satāni yí yí séε mi wán, lé bïo á bïo ó o wi ò o wé á wa zũ.

O Poole khon o Tiite yi ho Torowaasi yi

¹² Bïo á ï vaá ðn ho Torowaasi lóhó o Krista bĩn-tente bueró bïo yi, á ï mǎn ò o Núhũso héra ï tonló sáró wǎhũ. ¹³ Ká ï yi pá wee ðé, lé bïo á ï yí yú wán za Tiite bĩn, á bũn lé bïo ñn á ï dórää ho Torowaasisa mu cǎa wé se, à ï wá buara ho Maseduana kǎhũ wá buée loñ le ï yí o hen le.

Wa wee fáa há fũna o Krista pǎnká yi

¹⁴ εε ká mi le wa khòoní le Dónbeenĩ, lé bïo á le wee dí wa yahó à fáaráa há fũna fεεε wa páaníló là a *Krista bïo yi. Le Dónbeenĩ wee ðin wa wán à zéenínáa o Krista à 6a nùpua zũn wo há làa búenbúen yi. O zũnló mu ka lòn sǎmu na sí á wee bènben fè há làa búenbúen. ¹⁵ Mu bon, wa ka lòn bïo na sǎmu sí na ó o Krista wee na le Dónbeenĩ yi, bĩa

káníà làa bíà wee vīníní mítén tīahú. ¹⁶ Bíà wee vīníní mítén cón á mu ka lòn sámu na wee na mu húmú, ká bíà káníà cón á mu bèn ka lòn sámu na wee na le mukānī binbirī. Yīa yàá dà à sá hón tonló so léé wée. ¹⁷ Ba nùpua cèrèe wee bue le Dónbeenī biónī à càráa mu bío, ká warén yí máa wé làa bán bío síi. Le Dónbeenī tonkaa wén, á wa wee hén wa yiwa à sáráa hā tonkaa mu tonló le yahó wa páaníló là a Krista bío yí.

3

Le páanīi finle ton-sáwá bío

¹ Wa so wi à wa tīn zéení waten làa mia le? Tàá wa so màkóo wi à wa búa vūahú na wee zéení làa mia le ba tonkaa wén mi cón làa bío ba búí wee wéráa mu le? Tàá wa bío le mi túa ho búí na wén à wa búa vaa zéeníáa waten lòn-veere yi le? ² Minén mi bεεre ka lè mi lé ho vūahú na túara wa sía yi á ba nùpua búenbúen wee kàrán à zūn. ³ Mu bon. Minén mi bεεre lé ho vūahú na ó o *Krista túara á kàràfáa wén. Ho yí túara lè le dèe na ba wee túaràa ho vūahú wán, ká ho túara lè le Dónbeenī na wi fέεε Hácírí. Ho yí túara huee wán, ká ho túara ba nùpua sía yi. ⁴ Wa wee bío kà, lé bío wa láa le Dónbeenī yi o Yeesu Krista pánká yi.

⁵ Wa yí máa leéka le ho tonló mu wa dà à sá lè wa kùrú pánká. Lé Le Dónbeenī wee na à wa dàrì wéráa mu. ⁶ Lé lerén nòn á wa dàrína wóráa le páanīi finle ton-sáwá. Dén páanīi finle so yí yú mí pánká ho làndá na túara yi. Le yú ho le Dónbeenī Hácírí pánká yi. Ho làndá na túara wee wé à ba nùpua hí mu húmú binbirī, ká le Dónbeenī Hácírí bèn wee wé à ba nùpua yí le mukānī binbirī.

⁷ O *Moyiize làndá hīa túara hā hue-penlenwà wán.* Ho pāahú mu yi á le Dónbeenī cùkú juiíkaa làa sòobéε, fúaa o Moyiize yahó wee juiíka ho cùkú mu bío yi. Bío ó o Moyiize yahó juiíkaró yí máa mía mí cúee, ká a *Isirayεele zàwa yí dàrína yí lora ho yi lé bío ho wee juiíka dàkhíina. Ká hón làndá so na wee na ò o nùpue hí á zéení le Dónbeenī cùkú beenī kà síi, ⁸ á le Dónbeenī cùkú beenī mu bío so khíi máa poí bún ká mu lé le Dónbeenī Hácírí wee sá mí tonló le? ⁹ Wa zū le ho làndá tonló na vaa véení á dà à síníní a nùpue juhú á cùkú wi. Ká mu ka kà, á ho tonló na wee na ò o nùpue téréen so cùkú máa keí máa poí bún le? ¹⁰ Wa yàá dà à bío le ho cùkú na yánkaa wi wāa yí máa mi, lé bío á hīa hā làa na kà wán á bèn po po horén. ¹¹ Mu bon, ká mu bío na hīa khíi á cùkú wi, se bío wee keí bún fέεε cùkú bèn n̄ poí bún cùkú.

¹² A bío wa dó wa sía wee lòníní ho cùkú mu, lé bún nòn wa poní sénkkaa kúaará wee bíoráa. ¹³ Warén yí máa wé là a Moyiize bío, wón yánkaa pon mí yahó yi lè le nín-kéní, bèra a na ò o Isirayεele n̄pomu yí mi ho cùkú na máa mía véró o yahó mu wán.† ¹⁴ O Isirayεele n̄pomu hácírí fù yí dà máa jí le páanīi kíinle vōnna bióní na wee kàrán na ba yi. Hàrì ho zuia á mu pá ka lè ba pon mí yara yi lè le nín-kéní mu. O nùpue páaníló là a *Krista lé bún mí dòn wee wé à le nín-kéní mu hén lén hā yara yi. ¹⁵ Mu bon, hàrì ho zuia ká a Isirayεele n̄pomu wee kàrán o Moyiize vōnna à ba máa zūn hā bān kúará. Mu ka lòn nín-kéní na pon ba sía yi. ¹⁶ Ká yīa tà a Nuhúso bío à le nín-kéní mu hén lén o yahó yi. ¹⁷ O Nuhúso na bío bíá lé le Dónbeenī Hácírí. O Nuhúso Hácírí hīa wi lahó na yi à hón lahó so nùpua keí mítén. ¹⁸ Warén búenbúen na á nín-kéní yí pon yara yi á wee loí mi a Nuhúso cùkú làa bío ó o nùpue wé mináa mí yahó ho zùbálén yi bío síi. O cùkú mu wee juiíka wa wán. O Nuhúso na lé le Dónbeenī Hácírí á wee wé à wa wé yèrémá ká wa wà, à keí là a bío síi, à cùkú wé dé wán fέεε.

4

O Poole yí tèera mí bàra le Dónbeenī tonló sáró yí

* 3:7 Mi loí Léró vūahú (Exode) 34.27-35 † 3:13 Mi loí Léró vūahú (Exode) 34.33-35

¹ Le Dónbeenĩ lè mí tentemu á kàràfáa ho tonló mu wɛn. Lé bɛn nɔn wa yí máa tèè wa bàra ho sáró yi. ² Wa yí máa sà waten wéráa bïo, á pã hã n̄yi-wárá díá. Wa yínɔn n̄i-khàwa, á wa mún yí máa dé yèrémáló le Dónbeenĩ bíonĩ yi. Ká wa wee zéení ho tũíá poni bïo wéréwéré. Wa wee wé kà síi le Dónbeenĩ yahó bèra a na à ɓa nùpua ɓúenɓúen zũn le wa lé ɓa húaaràwa. ³ Ká le bín-tente na wa wee bue á kúará sà yi, se lé ɓia wee v̄í á le kúará sà yi c̄ɔn. ⁴ Bán nùpua so yí zũ le bín-tente kúará lé bïo ó o *Satãni na wee dí mí béenĩ ho ðimíjã yi, á wee wé à ɓa háciira máa dàrĩ mu kúará zũn à dé mí sía le Dónbeenĩ yi. Ba yí máa mi le bín-tente mu khoomu juiĩkaró. Bɛn na wee zéení a *Krista cùkú. ⁵ Mu bon, wa yí máa bío waten bïo ká a Yeesu Krista na lé o Nùhũso lé yíá á wa wee bue bïo. Warén wa bæere lé mi ton-sáwá o Yeesu bïo yi. ⁶ Le Dónbeenĩ yánkaa bíá: «Le mu khoomu keĩ le túbírĩ lahó yi». Lerén lé ðio mún wó á mu khoomu wi wa sía yi, á wa zũnnaa le cùkú bïo na wee mi a Yeesu Krista yahó yi.

⁷ Bɛn bè-beenĩ so wi warén na ka lòn sía na má lè ho córó yi, bèra à na à ɓa nùpua zũn le ho dàrló na bàn síi mía wee lé le Dónbeenĩ c̄ɔn, ká ho yí máa lé warén c̄ɔn. ⁸ Le lònbee lè mí síiwà wee yí wɛn, èè ká le màhá yí yú sée wa wán. Wa yiwa wee dè, èè ká wa háciira màhá pá yí yáara. ⁹ Ba nùpua wee j̄inĩ wa sãnia, èè ká le Dónbeenĩ yí pã wɛn yí díá. Ba wee lùiorá wɛn, èè ká mu yí máa yáa wɛn. ¹⁰ Pònna ɓúenɓúen ká ɓa wee cà wa ɓúeró yahó làa bïo ɓa wó wó ɓórãa o Yeesu, bèra a na à le mukãni binbirĩ na ló a Yeesu c̄ɔn à mi wɛn wéréwéré. ¹¹ Mu bon, wa wi le mukãni yi. Èè ká ɓa wee cà ɓa ɓúe wɛn pònna ɓúenɓúen yi o Yeesu bïo yi. Bɛn wee wé bèra a na à le mukãni binbirĩ na ló a Yeesu c̄ɔn à mi wa sãnia na dà à hí yi. ¹² Lé kà síi á warén wee zàanínãa wa mukãni pònna ɓúenɓúen yi, bèra a na à le mukãni binbirĩ na ho pánkã mia.

¹³ Wa páania le síidéro dà-kénĩ yi. Mu ka làa bïo mu túararãa le Dónbeenĩ bíonĩ v̄uahũ yi le: «ĩ bíá lé bïo á ï dó ï síi.»* Awa, á warén mún dó wa sía làa bɛn síi, lé bɛn nɔn á wa mún wee bíorãa. ¹⁴ Wa zũ le yíá vèenía o Nùhũso Yeesu lé wón mún ñ vèení wɛn, lé bïo wa páania là a Yeesu. O ò páani ñ fé wɛn làa mia yòò bàrá mí c̄ɔn. ¹⁵ Bïo wee wé kà ɓúenɓúen lé minén bïo yi, bèra a na à ɓa nùpua cèrèè wé yí le Dónbeenĩ sãamu ká ɓa wà. Ká mu wó kà, á ɓa nùpua na à dé le Dónbeenĩ b̄arãkã á à dé ho cùkú le yi, á wé è dé wán.

Wa khii yi hã sãnia bè-fla

¹⁶ Lé bɛn nɔn á wa yí máa tèérãa wa bàra. Hàrí ká wa sãnia pánkã wee t̄i yi ká ho wà, á wa hácirí flamu bɛn wee dé wán ká mu wà lè hã wizoní. ¹⁷ Le lònbee na wee yí wɛn hã làa na kà wán na khii vé á máa tèè lè ho cùkú beenĩ na wa khii yí, hón na máa vé máa mi. ¹⁸ Warén yí máa cà mu bïo na wee mi. Bïo yí máa mi lé bïo wa wee cà. Lé bïo á bïo wee mi yí máa mía, ká mu bïo na yí máa mi bɛn wi b̄in féèè.

5

¹ Wa zũ le ká le wizonle na wa sãnia na lé wa mànákãwa z̄inĩ yáara, á le Dónbeenĩ ñ na hã sãnia wa n̄i-kénĩ kéníwà yi ho wáayi. H̄ón mànákãwa z̄inĩ so na á nùpue níi yí wó á à keĩ b̄in féèè. ² Bïo kà wán á wa yiwa wee vá lé bïo wa wee cà mu lè wa sòobèè à le Dónbeenĩ na hã sãnia bè-fla mu wɛn ho wáayi. ³ Ká wa yú h̄ón sãnia bè-fla so, á wa mànákãwa máa wé bïo na wee héeka mí bírí á yí yú sãnia. ⁴ Mu bon, Bïo wa wi hã sãnia na ka lòn z̄inĩ yí á wa yiwa wee vá, á lò wee be. Wa yí le le Dónbeenĩ fé wa sãnia mí dòn, ká wa wi à le wé hã làa bè-fla, bèra a na à hã sãnia na à keĩ b̄in féèè à zo hã bè-kia na à hí lahó. ⁵ Le Dónbeenĩ mí bæere lé ðio wíokaa wɛn bɛn bïo yi. Le nɔn mí Hácirí wɛn à zéení le bïo le dó mí j̄ii le mí ñ na, á le è na máa khi. ⁶ Lé bɛn bïo yi á wa yí máa tèè wa bàra, ká wa j̄on zũ le bïo wa wi ho tá wán, á wa d̄áni n̄ayi là a Nùhũso.

* 4:13 Mi lorĩ Lenĩ v̄uahũ (Psaumes) 116.10

⁷ Mu bon, bïo wa wee ɓua lè waten á wa wee wé héha làa bïo wa dóràa wa sia le Dónbeenĩ yi, ká mu yínɔn bïo wa wee mi lè wa yïo bïo yi. ⁸ Wa sia hereka, á mu mún lá à wé sí wɛn à wa lé ho ðímíjána na kà yi à vaa κενί a Núhũso nĩsání. ⁹ Hàrí à wa κενί ho ðímíjána yi, tàá à wa lén vaa κενί a nĩsání, se bïo wa màkóo wi yi lé ho wé bïo sí a yi. ¹⁰ Lé bïo wa búenbúen ko à wa khíi vaa ðĩn o *Krista yahó ò o cítí. Ká wa wó mu bè-tente tàá ká wa wó mu bè-kora, ó ò sàání wɛn á à héha làa bïo wa nĩ-kéní kéní wó ho ðímíjána yi.

Wa lè le Dónbeenĩ bĩnía sí o Yeesu pànká yi

¹¹ Bïo wa zū a Núhũso kònbií jũhũ, á wa wee bánbá à ɓa nùpua tà ho tũíá poni. Le Dónbeenĩ zū wɛn binbirí, á ï wee leéka le minén mún zū mi mi sia yi. ¹² Wa yí máa cà à wa zéení làa mia le mi ko mi tà wa bïo. Bïo mí sia á à waráa wa bïo yi lé bũn wa wee cà, bèra a na à mi ðàn bío sí bĩa wee yòní mítén bïo ɓa karáa ðání yi, ká bïo ɓa sia yi á ɓa yí máa loń. ¹³ Ká lé bïo wa wee wé lòn khéerowà, lé le Dónbeenĩ yahó á wa wee wéráa mu. Ká lé bïo wa wee wé lòn nùpua na júná wi bĩn, bũn lé minén bïo yi. ¹⁴ O *Krista waminí pànká ɓúaa wa wán. Wa láa mu yi le orén lé o nùpue nĩ-kéní na húrun ɓa nùpua búenbúen bïo yi, á le Dónbeenĩ cǎn á wa búenbúen páanía húrun làa wo. ¹⁵ O húrun ɓa búenbúen bïo yi bèra a na à bĩa yïo wi lua wé yí wé bïo sí ɓa yi, ká ɓa wé wé bïo sí yïa húrun ɓa bïo yi, á vèera.

¹⁶ Lé bũn bïo yi, á wa wáa yí máa loń ɓa nùpua làa bïo wa wee mi làa ba à héha lè mu nĩpomu. Hàrí ká wa yánkaa wee loń o Yeesu yi làa bũn bïo, á hã laà na kà wán á wa wáa yí máa loń wo yi làa bũn.

¹⁷ Hen ká a nùpue páanía là a *Krista, se wón ɓànsò lée nĩ-finle. Mu bè-kíá wáa khíina, mu bïo búenbúen wáa wó bè-fla. ¹⁸ Bũn búenbúen lé le Dónbeenĩ wó mu. O Krista pànká yi, á le wó á warén làa de bĩnía sí, á ho tonló na á le le wa sá, lé ho wé à bĩa ká mún wé sí làa de. ¹⁹ Mu bon, o Krista pànká yi, á le Dónbeenĩ nɔn le níi à ho ðímíjána làa de bĩn wé sí. Le wáa yí máa loń ɓa nùpua búenbúen bè-kora yi. Le le wa bío na ɓa nùpua na ká yi le ɓa bĩn wé sí làa mín.

²⁰ Awa, á wa lé o Krista tonkarowà, á wee lá le bioní o Krista yèni yi. A mu ka lè mu lé le Dónbeenĩ mí bεεre ðĩn wa wán á wee bioráa làa mia. Wa wee ɓónɓóní mia o Krista yèni yi le mi díá le le Dónbeenĩ làa mia bĩn wé sí. ²¹ O Krista yí wó mu bè-kohó yí mɔn, à le Dónbeenĩ síinia a jũhũ lòn bè-kora wéro bïo síi warén bïo yi, bèra a na à wa wé ɓa nùpua na térénna le Dónbeenĩ yahó wa páaníló làa wo bïo yi.

6

¹ Lé kà síi á warén na lè le Dónbeenĩ páanía wee sá, á pá wíokaa wee hení mu na mia, le mi yí díá le le Dónbeenĩ sáamu na le wó làa mia bïo wé káamáa. ² Lerén lé ðio bía mu kà síi:

«Ho pãahũ na mu ko yi,
 á ï jí ũ floró.
 Ho kãníló wizonle zoñ,
 á ï ɓueé séení fo.»*

Awa, ho pãahũ na wa wi yi lé ho pɔn-tente, ho zuia lé ho kãníló wizonle.

³ Wa yí wi à wa wé bïo búii na hĩa na ká wa à wé è khe lè ɓa nùpua, lé bïo wa yí wi à nùpue woon yáa wa tonló yèni. ⁴ Bïo wa wee sá búenbúen yi, á wa wee zéení le wa lé le Dónbeenĩ ton-sáwá. Wa wee hĩ wa sia le lònbee lè mí síiwà, lè le yi véε yi, ⁵ ho haró yi, ho kásó yi, le lònbee na wee yí wɛn ɓa zãamáa níi yi, hã ton-hebúaa sáró yi, mu ðãmu fòoró lè le hĩni yi. ⁶ Wa ɓuan waten lè le yi na wee ce, á zū le Dónbeenĩ, á wee jĩ wa yiwa, á wayika. Le Dónbeenĩ Hácírí wi làa wɛn, wa wa ɓa nùpua lè wa sia búenbúen. ⁷ Wa wee wé mu lè ho tũíá poni bioní na wa wee bue le Dónbeenĩ pànká yi. Wa wee wé bïo térénna, bũn ka lòn fio sia na wa wee firáa lè wa zúkúso, á mún wee paráa waten yi. ⁸ Ba

* 6:2 Mi loń Ezayii vũahũ 49.8

nùpua búí wee dé ho cùkú wɛn ká ɓa búí bán wee yáa wa yèni. Ba búí wee khòní wɛn, ká ɓa búí wee là wɛn. Ba wee bío le wa lé ɓa sabín-fúaalowa, ká wa ɓa wɛn wee mí ho tǔiá poni. ⁹ Ba wee bío le nùpue woon yí zǔ wɛn, à ɓa nùpua ɓa wɛn zǔ wɛn. Ba nùpua yèn-dǎní yi, á wa ka lè wa húrun, à wa ɓa wɛn yǐo wi lua. Ba wee beé wa lò, ká ɓa màhá máa búe wɛn. ¹⁰ Hàrí bío ɓa wee véení wa yiwa, ká wa sía pá wee wa féé. Wa lé ɓa ní-khenia, ká wa ɓa wɛn wee wé à ɓa nùpua cèrèé wé ho nàfòró bànsowà. Wa ka lòn nùpua na dèe búí mía, à mu bío búenbúen ɓa wɛn bío sǎ wɛn.

¹¹ Minén Korénte lóhó kèrètɛwa kuure, wa héra wa yiwa á bía wéréwéré non mia. ¹² Wa yí pá le wa máa wañ mia, minén lé bía yí tà yí wa wɛn. ¹³ I wee bío làa mia ka lè mí lé í zàwa: Mi mún wañ wɛn làa bío wa waráa mia.

Le tǐbiri lè mu khoomu yí dà máa páani

¹⁴ Bía yí dó mí sía o Yeesu yi bè-wénia mi yí páani yi làa ba. Mu bon, mu bío na téréna lè mu bío na yí téréna dà à wé kaka à páanínáa? A mu khoomu lè le tǐbiri so dà à páani le? ¹⁵ O Yeesu *Krista là a *Satāni so dà à páani bío dà-kéní yi le? Yía dó mí síi o Yeesu yi làa yía dó mí síi o Satāni yi yilera so dà à wé dà-kéní le? ¹⁶ Lé le páani yén yàá wi le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ lè hǎ wǎnna pǎahǔ? Mu bon, mi so yí zǔ le warén lé bía lé le Dónbeenǐ na wi féé zǐ-beenǐ le? Mu ka làa bío á le bíaráa mu ká síi:

«Í ì kɛn ɓa tǎhǔ,
 í ì vará làa ba,
 í ì wé ɓan Dónbeenǐ,
 á ɓa à wé í nǐpomu».

¹⁷ Lé bún bío yi ó o Nǔhǔso bíaráa bío kà:

«Mí lé ɓa tǎhǔ,
 mí yí páani làa ba.
 Mí yí dǎ bío na tun hùúu,
 á ínén á à tà mí bío.

¹⁸ Í ì wé mǐn maá,
 á minén á à wé ínén zà-hǐnni lè í zà-báawa.

O Nǔhǔso na dà mu bío búenbúen lé wón te mí ɓi-cúa.»†

7

¹ Wán zàwa na á í wa làa sòobéé, bún bíowa so búenbúen á le Dónbeenǐ dó mí ɓii le mí ì wé. A bío mu ka kà, á mí le wa ceé wa sǎnía lè wa yiwa. Mí wa ɓua waten, à bío sí le Dónbeenǐ yi, à wé kǎnbi le.

O Poole yi véé yèrèmda wó le sí-wéé

² Mí wañ wɛn! Wa yí wó yí khon làa nǐi woon, wa yí yáara a búí bío, wa mún yí tò a búí wán. ³ I yí bía bún à síinínáa mí ɓúná. I yáá lá bía mu le wa ɓèntǐn wa mia làa sòobéé. A wa yǐo wé lua, tàá à wa hí, se wa pá wa mia. ⁴ I ɓèntǐn láa mia, í síi wan mí bío yi làa sòobéé. Le lònbee na wee yí mí búenbúen á í síi here yi, á wee zǎmaka.

⁵ Mu bon, bío wa ɓueé dǎn ho Maseduana, á wa yí yú vǔrǎnà, le lònbee lè mí síiwà yú wɛn hen. Ba nùpua wee pǐ wa bío à kán wɛn, wa yilera hǎn yí kará lòn-kéní ⁶ Hen ká a nùpue bàra tò, à le Dónbeenǐ bǐnǐ hení a síi. O Tiite ɓuenló wa cǎn lé bún á le dǐn wán heníanáa warén sía. ⁷ Mu yáá yǐnǎn bún mí dòn. Bío ó o Tiite ɓueé bía á mún henía wa sía. O bía non wɛn le mí henía mí síi, o le mí sía vá làa sòobéé à mí bǐnǐ mí mí, le bío mí wó làa mí khǐina á bǐnǐa yí sí mia, le mí henía í bío. Bío á í ɓá bún, á í síi wíokaa wan.

⁸ Hàrí ká ho vǔahǔ na á í túara non mia á véení mi yiwa, á ínén mu yí máa vá yi. Mu lá dà à vá mǐl lé bío á í zǔ le í véení mi yiwa ho pǎn-za dèe yi, ⁹ éé ká í màhá síi wan hǎ làa na ká wán. I síi yí wan bío á í véení mi yiwa bío yi. I wee zǎmaka lé bío mí yiwa

† 6:18 Mí loñ Levii nǔwǎ vǔahǔ (Lévitiqúe) 26.12; Ezekiyéle vǔahǔ 27.37; Ezayii vǔahǔ 52.11; Ezekiyéle vǔahǔ 20.34; Samuwéle jun níi vǔahǔ 7.14; Ezayii vǔahǔ 43.6

vá hã wén-kora na mi wó bïo yi, á pã hã día. Le yi-véε na yú mia kà, lé le Dónbeenĩ wi à mu wé làa bũn, bèra a na à mi sĩa cĩ mi wén-kora mu bïo yi à pí hã. Ká mu wó kà, se wa vũahũ mu túaró yínǎn bïo na wa wó khon làa mia. ¹⁰ Ká a nùpue yi wee vá lé bïo mu lé le Dónbeenĩ sii bïo, à dén yi-véε so wé ò o yèrémá mí yilera lè mí wára, lé bũn wee na à le Dónbeenĩ kǎnĩ òanso. Dén yi-véε so sii bïo máa vá wén. Éε ká le yi-véε na màhã ka làa bĩa yí zũ le Dónbeenĩ yi-véε bïo sii, á wee òua a nùpue varáa mu húmú yi. ¹¹ Mu bon, mi yiwa na wee vá lé bïo mu lé le Dónbeenĩ sii bïo, á mi wãa loń bïo wó mia bïo kà wán. Mi loń bïo mi nǎnnáa miten, á yilera búenbúen yèrémáa. Mi wee bïo sĩ miten yi làa sòobéε. Mi wee zéení bïo kà wán le mi yí wa mu bè-kora. Mi wee cĩ mi sĩa mu bïo yi. Bïo lá dà à yí mia mu bïo yi á mi yáá zãna. Mi sĩa vá à mi bĩnĩ mi mi, á mi wi à mi bĩnĩ wé le Dónbeenĩ sii bïo, ká mi bé yĩa wó mu bè-kohó. Mi zéení mu bïo cèrèε yi le mi nínĩ mĩa bũn bïowa so wéení.

¹² Ká í túara ho vũahũ nǎn mia, se mu yínǎn yĩa wó khon bïo yi, á mu mún yínǎn yĩa òa wó khonnáa bïo yi. Í túara ho bèra a na à bïo mi nǎnnáa miten wa bïo yi à bïo zũn wéréwéré le Dónbeenĩ yahó. ¹³ Lé bũn bïo yi á wa yúráa le sí-hebúεe.

Mu bon, mu yáá yínǎn bũn mí òn á wa sĩa hã bïo yi. Wa mún wee zãmaka bïo ó o Tiite sii wan bïo yi, lé bïo mi búenbúen hĩna a sii. ¹⁴ Í khònía mia o Tiite yĩo yi, á bïo ó o van mi cǎn bĩnĩ, á mi òèn yí dó nĩyio miĩ. Bïo á bïo wa wee bío búenbúen lé ho túiá ponináa, lé làa bũn á bïo wa khònía làa mia o Tiite yĩo yi mún wóráa ho túiá. ¹⁵ Bïo ó o òuara mi cǎn á mi òuan wo se. Mi òa bionĩ yi lè le sòobéε lè le kǎnbii. Hen ká a leéka mu, ò o wíoka wań mia. ¹⁶ Í wee zãmaka lé bïo á í láa mia mu bïo búenbúen yi.

8

Mu hãmu cǎló bïo

¹ Wán zàwa lè wán hĩnni, wa wi mi zũn bïo nǎn le Dónbeenĩ wóráa mu sãamu lè ho Maseduana kèrètíεwa kuio. ² Ba lò bon làa sòobéε, ká òa sĩa òèntĩn pá wan làa sòobéε. Ba khon binbirĩ, éε ká òa màhã wó mu hãmu cèrèε le Dónbeenĩ tonló sáró bïo yi. ³ Í lé mu òan sèéràso, òa wó bïo òa dà wee wé, òa wó mu miten á yòó puunĩa lé bïo mu sí òa yi. ⁴ Ba flora mu wa cǎn á henĩa, le wa día le mí dé mí nínĩ à sèenína ho Zeruzalεmu kèrètíεwa kuure. ⁵ Ba wó mu á dà bïo wa lá wee leéka wán. Barén nǎn miten le Dónbeenĩ yi, á òa día miten nǎn wén làa bïo mu sínáa le Dónbeenĩ yi.

⁶ Lé bũn bïo yi á wa le ho cǎló tonló mu na ó o Tiite lá búakáa mi cǎn ò o wíoka sá à tíi nii. ⁷ Mi sładéró lè mí bionĩ yi, mi bïo zũnló lè miten naló yi, lè le waminĩ na mi yú wa cǎn, bũn búenbúen á mi dó mi sòobéε yi, á wó mu sese. Lé ká sii á mi sòobáaráa miten sáráa ho cǎló tonló na kà.

⁸ Í yí máa kíká mia. Í wi à í zéení bïo òa kèrètíεwa kuio na ká wóráa làa mia, bèra a na à mi òan zéení le mi wa bĩa ká bïo bon. ⁹ Lé bïo mi zũ wa Nuhũso Yeesu *Krista sãamu na ó o wó nǎn wén bïo. Orén na mu bïo búenbúen wi níi yi, á día bũn búenbúen ò o tà mu khemu yi mi bïo yi. O wó ká sii bèra a na ò o khemu mu wé mia lè ho nǎfòró òansowá mi sĩa yi.

¹⁰ Í wi à í bío bïo á í wee leéka ho cǎló mu òan yi: Bïo mi wó á se, minén lé bĩa zenĩn lé òa nín-yání nùpua na tà ho bïo, á lé minén mún nín-yání wó ho. ¹¹ Hã làa na ká wán á mi tíi ho tonló mu nii. Bïo mi fù sòobáa miten á tà mu, lé làa bũn à mi pá wé sòobáaráa miten à sá ho tonló mu vaa tíi nii. Mi wé mu làa bïo mi òaráa mu. ¹² Lé bïo ká mi sòobáa miten á nǎn bïo le Dónbeenĩ yi, á le è tà à fé bïo wi mi cǎn, ká le máa loń bïo mĩa mi cǎn. ¹³ Mi yí leéka le í wee sèení bĩa ká lònbee làa mia bèra a na à òarén vũn ká minén lò be. Bùéé, í wi à mi màní.

¹⁴ Hã làa na ká wán á mi bïo wi cèrèε á mu sũaanĩ à mi wé hã bĩa khon. Ká nǎnzoń na minén òèn khon à òarén bïo wi boo, á òa à hã mia. Ká mu wee wé kà, bũn ká mi màa.

15 Mu ù wé làa bïo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi: «Yia yú ho dĩnló cèrèè á yí yú yí puunía, á yia yí yú bïo na boo á bïo búu mún yí fòora yi.»*

O Tiite lè 6a búu varó ho Korente yi bïo

16 Wa wee dé le Dónbeenĩ bārākà, dén na wó ó o Tiite sòobáa miten mi bïo yi làa bïo warén wó làa bũ. 17 Lé bïo á bïo wa le o Tiite va mi cón ó o tà. Mí lahó yi ó orén miten lé yia yáá henía mí bĩnĩ varó mi cón bïo. 18 Wa wãa à tonka a Tiite mu lè wàn za na 6a kèrètíewa kuio búenbúen wee wíoka yèni le Dónbeenĩ bín-tente bueró bïo yi. 19 Mu yínǎnĩ bún mí dòn, 6a kèrètíewa kuio lé bĩa léra wàn za mu ò o wé bè làa wèn wa varáa yi. O wee bè làa wèn à sáráa ho cǎló mu tonló na wee dé ho cùkú o Núhũso mí bæere yi, á mu wee zéení le wa wi wa wé bïo se. 20 Le minka wárí mu á wa wé è pa bïo bèra a na à nùpue yí bío khe na wèn le búaró dĩnĩ yi. 21 Lé bïo wa wi à wa wé bïo se o Núhũso yahó lè 6a nùpua yahó. 22 Wa mún ñ páanĩ ì tonka wàn za búu làa ba. Pǎnna cèrèè wa lora a, á mǎn ò o wee sòobá miten le Dónbeenĩ tonló sáró yi. Hã laà na kà wán ó o yáá wíokaa wee na miten ho tonló mu yi á po bïo lè ho yahó lé bïo ó o láa mia. 23 O Tiite wón làa mi léera ho tonló yi, wa páanía wee sá à séenínáa mia. Ká bĩa á à bè mín làa wo bán lé 6a kèrètíewa kuio tonkaa 6a mi cón. Ba tonló wee dé ho cùkú o *Krista yi. 24 Ká 6a búeé dĩn mi cón, à mi zéení làa ba le mi wa 6a, à 6a kèrètíewa kuio na tonkaa 6a à zũn le bïo wa wee khòonĩ mia bïo yi á bènĩn lée tũá poni.

9

Le Dónbeenĩ wa yia wee hã mu bïo lè le sí-wèè

1 Mu yáa ka lè mu jùhũ mía à ì túa ho vūahũ na kà na mia 6a kèrètíewa kuure séenii mu dĩnĩ yi. 2 Lé bïo á ì zũ bïo mi sòobáaráa miten 6a séeniló bïo yi. I síi wan mi bïo yi á wee bío na ho Maseduana kèrètíewa yi hen le «Ho Akayii kèrètíewa wi 6a séení 6a kèrètíewa kuure na wi ho *Zudee yi. Ba yáa búakáa wee wíoka miten mu bïo yi hárí zenĩn». Ká ho Maseduana kèrètíewa mún já mu, á 6a cèrèè wíokaa nǎn miten le séenii mu bïo yi. 3 È ká ì mǎhã à tonka wàn zàwa mu mi cón bèra a na à bïo nǎn wa khòoníanáa mia à yí wé kǎamáa. A ì wi à mi wíoka miten làa bïo á ì bíaráa mu. 4 Bũn mía ká ìnén lè ho Maseduana kèrètíewa búeé dĩn mia ká mi dĩn yí wíokaa miten ho cǎló mu bïo yi, á warén lé bĩa hã nĩyio ò dí 6a yio yi, lé bïo wa láa mia. I zũ le minén á hã nĩyio mún ñ dí. 5 Lé bũn nǎn á ì leékaa le mu sũaanĩ à ì fio wàn zàwa mu à 6a dí ì yahó buen mi cón, à búeè loĩ le séenii mu bïo, dén na mi dó mi jinĩ nǎn bïo yi. Ká ì búeé dĩn ká mu yio ló, á bũn ñ zéení le mi héra mi yiwa wóráa mu ká kíkãa yí kera mu yi.

6 Mi zũn mu! Nùpue yí dù bïo na boo, ó o máa lá bïo na boo. Nùpue na dù mu bïo na boo, wón ñ lá mu bïo na boo. 7 Mi na, à héha làa bïo wi mi nĩ-kénĩ kéníwà sía yi. Mi yí wé mu làa yi véè, à kerĩ lè mu lée kíkãa mi wán. Lé bïo á yia wee na mu bïo lè le sí-wèè wón bïo sí le Dónbeenĩ yi. 8 Le Dónbeenĩ dà à na bïo cèrèè mia á yòó puuní bïo mi mǎkóo wi yi, bèra a na ká mi yú hã pǎnna búenbúen yi á yòó puunía, á mi ì dĩn ñ wé bïo na se cèrèè làa bũ. 9 Mu ù kerĩ làa bïo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi: «O wee hén mí yi à hǎnáa 6a nĩ-khenia, o wee wé mu tentemu féèè.»* 10 Yia wee na mu bè-dà 6a nùpua yi á wee hã 6a làa bïo 6a à dí, á mún ñ na mu bè-dà minén yi. O o ò wé á mu ù jin á mí tentemu cũnú wé è dé wán. 11 O o ò na bïo cèrèè mia bèra a na à minén bèn hén mi yiwa à hǎnáa 6a nùpua. Mu ù wé á 6a nùpua cèrèè á à dé le Dónbeenĩ bārākà bïo mi nǎn wèn á wa nǎn 6a yi bïo yi. 12 Le séenii na mi wee wé yínǎnĩ dèè na wee séení ho Zeruzalèemu kèrètíewa kuure 6a mǎkóo bïo yi mí dòn, le mún wee wé à 6a wíoka wé dé le Dónbeenĩ bārākà cèrèè. 13 Le séenii na mi wee wé kà á à zéení le mi héra mi yiwa. Mu bon, mi wee

* 8:15 Mi loĩ Léró vūahũ (Exode) 16.18 * 9:9 Mi loĩ Lení vūahũ (Psaumes) 112.9

bío o *Krista bín-tente bío, á bò le yi, á ba nùpua cèrèe wee dé ho cùkú le Dónbeenî yi mu bío yi. Ba mún wé è dé ho cùkú le yi bío mi héraráa mi yiwa á nòn mi nîi bío 6arén lè 6a nùpua 6úen6úen yi bío yi. ¹⁴ A 6a wé è fio ò na mia à zéení le mí wa mia, lé bío le Dónbeenî wó mí sáamu làa mia yóó puunía. ¹⁵ Mi wa dé le Dónbeenî bárakà mu bè-tente na 6àn síi mía, na le wó nòn wèn bío yi.

10

O Poole wee bío mi tonkaró tonló bío

¹ Inén Poole í bεεre á wee fio mia, o *Krista wayiró là a síi na se pànká yi. Ba le ká í wi làa mia à í wé hézón, ká í khèra làa mia à í síi wé here. ² Ká í màhá wee fio mia le mi yí día le ká í khií bínía 6uara mi cón à í yí mia zaráa. Ba nùpua 6úi wi mi òhàhú á wee bío le í wee 6ua íten lòn nùpue na yí zū Dónbeenî. Bán sowaso á í 6ueé mî lè sòobéε á à na yi. ³ Mu bon, wa wi ho ðímíjá yi, ká há fio na wa wi yi á wa yí máa fi lè ho ðímíjá fio bío síi. ⁴ Há fio sía na wa wee firáa yínón ho ðímíjá fio sía. Bùéé! Warén fio sía lé le Dónbeenî na pànká wi fio sía. Há pànká wi à firáa há lùna na 6a zúkúsa wee sà mítén yi. Wa wee bío 6úe 6a sabín-fúaalowa júná. ⁵ Há yile-kora 6úen6úen na á bía wee yóní mítén wee lá à ðín sánsaráa le Dónbeenî bío zúnló á wa wee kánká kúia. Wa wee yèrémá 6a nùpua hácirí à 6a bè o Krista bióní yi. ⁶ Ká pàahú na mi cèrèe khií zéení le mí bò a Krista bióní mu yi bío bon, á warén ñ bé bía ká na yí bò le yi.

⁷ Minén wee loñ bío wee mi mí dòn. Hen ká a 6úi bía le mí bío sá a *Krista yi, ó o ko ò o zúñ le inén mún bío sá a Krista mu yi. ⁸ Hàrí ká í ka lè í dá khònía íten ho pànká na ó o Núhúso nòn wèn bío yi, á nìyio máa dí mi. Hón pànká so na ó o Núhúso nòn wèn, lé à wa séenínaa mí kuure, ká mu yínón mi yáaró bío yi. ⁹ I yí wi à í keñ lè í wi à í zání mia lè í vónna na á í wee túa, ¹⁰ lé bío 6a 6úi le: «O Poole vónna bióní lée bióní na hereka làa bióní na wee vá. Éε ká a màhá wi làa wèn ò o pànká máa keñ, à bióní pànká máa keñ.» ¹¹ Bía wee bío hñn bióní so zúñ le bío wa wee túa há vónna yi à toní na 6a yi lé bún mí bεεre wa à wéráa ká wa khií 6ueé ðñn 6a. ¹² Ba 6úi sòobáa wee wíoka mí yènnáa dàkhíina. Bán á warén so yàà à tà á à màní lè waten le? Ba wee wé mítén lòn mònzání sía à mònzá lè mítén mí dòn. Ba hácirí so wi le?

¹³ Ká warén bán máa khòní waten máa dà máa khií. Ho tonló na le Dónbeenî dó wèn lé hón wa wee kája yi. Lé bún bío yi wa 6uararáa mi cón. ¹⁴ Wa yí dà bío le Dónbeenî le wa wé wán. Mu bon, warén lé bía nín-yání 6uara mi cón 6ueé buera le bín-tente na bío ciran o Krista. ¹⁵ Wa yí máa khòní waten ho tonló na á 6a 6úi sá bío yi. Wa láa mu yi le mi síadéro le Dónbeenî yi wee dé wán ká mu wà, á warén tonló mún ñ va lè mí yahó làa sòobéε mi cón, ká wa máa dà bío le Dónbeenî le wa wé wán. ¹⁶ Ká mu wó làa bún, á wa à ðáñ ñ va lè wa yahó á vaá bue le Dónbeenî bín-tente há kána na dà minén wán yi. Wa yí wi wa sá ho lahó na 6a 6úi 6úakáa wee sá yi à khòní waten ho tonló na 6a sá bío yi.

¹⁷ «Yia le mí ì khòn, à wón khòn bío ó o Núhúso wó bío yi.»* ¹⁸ Yia wee khòní mítén yínón yia ó o Núhúso tà bío, mu lé yia ó o Núhúso mí bεεre wee khòní.

11

O Poole lè 6a tonkarowà na bío yi bon bío

¹ I wi à mi tà à í bío làa mia lòn khéero cùéé. Úuu! Mi tà mu yi. ² Mi bío sí miì làa sòobéε fúaa í yí wi ò o 6úi túii mia làa bío le Dónbeenî yí wi ò o 6úi túiináa mia bío síi. Mu bon, í bò mi fúamu nòn báa ñ-kéní yi. Wón báa so lé o *Krista. I wee zéení mia làa wo lòn hínzo-sínii na yí zū báa. ³ Éε ká bío ó o háa khàráa o Éεve víníia, á í zána à minén mún yilera hía lúnka à ví làa bún síi, à yí día mitén naló lè mí cemu mi páaníló là a Krista bío yi.* ⁴ Mu bon, ká a 6úi 6ueé wee bío Yeesu veere na warén yí bía bío làa mia, tàá ká a

* **10:17** Mi loñ Zeremii vūahú 9.23 * **11:3** Mi loñ Bío jūhú 6úeeníi vūahú (Genèse) 3.1-6, 13

6úí 6ueé nɔn hácín-veere na wi mí dòn lè le Dónbeení Hácírí mia, tàá ká a 6úí 6ueé wee bue bín-tente veere na wi mí dòn làa dño warén buera nɔn mia, à bñn mi dèení tà fùafù.

⁵ A Ìnén cón, á 6a nùpua mu na mi wee òkã bío le 6a lé o Yeesu tonkarowà binbirí, á yí po Ìnén. ⁶ Nùhũ sí á ì yí dàn bío le 6arén bío, ká mu bío zùnló á ì po 6a. Wa zéenia mu làa mia wéréwéré hã pónna búenbúen lè mu bío búenbúen yi.

⁷ Tàá bío á ì buera le Dónbeení bín-tente nɔn mia hã kãamãa yi, á liinia Ìten nɔn mia bèra a na à minén ònà hooní, á ì so wó khon le? ⁸ I tà á fó 6a kèrètíewa kuio 6úí ní bío á sáráa ho tonló nɔn mia. ⁹ Bío á ì fù wi mi cón á màkóo wi le séenii yi á ì bío yí wó Nún-sèró o 6úí wán. Wán zàwa kèrètíewa na ló ho Maseduana yi lé bán 6uan bío á ì màkóo wi yi 6ueé nɔn mi. Ho pãahũ mu yi á ì bío yí wó Nún-sèró minén 6úí wán, á ì mún yí wi à ì bío wé sèró o 6úí wán mi tãhũ. ¹⁰ I dà à khòoní Ìten bñn bío yi, á nùpue na à hè mi ho Akayii kshũ yi mu wéro yi wón mia. O *Krista na wi mi yèni yi á bío á ì wee bío ká lé ho tũia poni. ¹¹ Bío á ì bío ká so wee zéeni le ì yí wa mia le? Bùéé! Le Dónbeení zù le ì wa mia.

¹² Bío á ì bío lá yínɔn òn-sèró o 6úí wán, lé bñn mu pá karáa, bèra à na à bío le mí lé o Yeesu tonkarowà ká mu yí bon à yí bè bñn yi khòonínaa miten le mi wee sá làa bío á warén wee sáráa. ¹³ Ba nùpua mu yínɔn Krista tonkarowà, 6a lé 6a ñi-khàwa, á wee wé míten lòn Krista tonkarowà. ¹⁴ Mi yí le mu wé mia coon, lé bío á pãahũ 6úí ò o *Satãni mún yèrémá míten wé lòn Dónbeení tonkaro na ló ho wáyí, à wé òuika lòn khoomu. ¹⁵ A mi yí le bío ó o Satãni ton-sáwá bío na 6a wee yèrémá míten wé lòn ton-sáwá na téréna wé mia coon. Mu vaa véenii á bío 6a wó sàánii á 6a so máa yí le?

Le lònbee na yú a Poole bío

¹⁶ Le ì wíoka bío mu na mia: O 6úí yí leéka le ì wee khée. Èé ká mi wee leéka le ì wee khée, à mi na le níi mi le ì khòoní Ìten làa bío mi lá à nanáa le o khéero yi. ¹⁷ Bío á ì bío hã làa na ká wán yínɔn bío ó o Nùhũso wi à ì bíoráa, 6ueé! Bío á ì wãa lan wee khòoní Ìten ká, á ì wee bío lòn khéero. ¹⁸ Yínɔn 6a nùpua cèrèè wãa wee khòoní míten ho òmíná bío dání yi le? Awa, á Ìnén mún wãa à khòoní Ìten. ¹⁹ Minén na lé mu bè-zùminí 6ànsowà á wee tà bío 6a khéerowà wee wé yi. ²⁰ Ba nùpua wee wé mia lè mí wobáani, à wé hñn mia, à wé òuaa mi bío, à wé òin mia, à wé òio mi sáara, á mi wee día à bñn búenbúen kúu mia. ²¹ Mu 6àn bíoró òyio wi. Mi sáberé, warén sía yí wó herera yí vaá 6ó bñn yi. Èé ká ì pá à bío lòn khéero ò lén. Bío á bío ká wee khòoní míten bío yi, bñn á Ìnén mún dà à khòoní Ìten bío yi. ²² Ba lé 6a *Heberewa le? Awa, á Ìnén mún lé o hebere níi. Ba ló a *Isirayele òpomu yi léé? A Ìnén mún ló a òpomu yi. Ba ló a *Abarahaamu nɔnkãni yi léé? A Ìnén mún lé o mòmànii. ²³ Ba lé o *Krista ton-sáwá léé? I yáá à bío lè ì òhũ mía bñn, Ìnén lé o Krista ton-sá po 6a. I sá lò bon po 6a, 6a dó mi ho kásó yi á po 6arén, 6a han mi po po 6arén. I zàanía ì mukãni cúa cèrèè po 6a. ²⁴ Ba *Zúifùwa han mi lè le làbãani yimù cúa-6úará-jun dà-kéní mia á dñn hã zen cúa-hònú. ²⁵ Ba nùpua vñaana mi lè le búini, á dñn hã zen cúa-tñn. Cúekúee 6úí á 6a lèekaa mi lè hã huua le mí ì 6úe. Ho won-beení lú mu òumu yi làa mi dñn hã zen cúa-tñn. Cúekúee 6úí á ì wó le wizon-kùure lè mí tñnahũ mu òun-beení yi. ²⁶ Pónna cèrèè ká ì wi le véenii yi á ì lò bon bío cèrèè bío yi: Hã muna 6úí na sú cáa á ì lò bon káló yi. Ba kñnlowà, lè wán síi nùpua, làa bío yínɔn wán síi nùpua, bán búenbúen beéra ì lò ì véenii yi. I lò bon hã ló-beera yi, hã mana yi, mu òun-beení yi. Wán zàwa na le mí lé 6a kèrètíewa à mu òn yí bon bán mún beéra ì lò. ²⁷ I sá lò bon dàkhíina. Hã pónna 6úí á ì cáana yí òuma, le hñni lè le òu-hãní beéra ì lò. Pónna cèrèè à ì máa yí bío dí. Le tènii lè ho péerú mún beéra ì lò. ²⁸ Mu yáá pá yínɔn bñn mí dòn. Bío á ì wee leéka bío hã wízoní búenbúen mún wi bñn: Ba kèrètíewa kuio búenbúen á ì yi wee dè bío yi. ²⁹ Hen ká a 6úí léé yídà, à ì lò wé be mu bío yi. Ká a 6úí wó bè-kohó à mu vá mi làa sòbée.

³⁰ Ká ì ko à ì khòoní Ìten, à ì wé mu ì yídamu bío yi. ³¹ Le Dónbeení na lé wa Nùhũso Yeesu 6àn Maá, dén na ko lè le 6úaanii fèèè, á zù le ì yí máa fí sabéré. ³² Pãahũ na á ì 6ueé

wi ho Damaasi lóhó yi, ó o Kυεεεεεε na wee sá a béε Aretaasi yèni yi le 6a pe ho lóhó zūapiní búenbúen, à 6a wii mi. ³³ Ká 6a màhá can ho lío-beení lè há hūni á ĩ zon yi á 6a lée liinía lè ho soró món, lé bún fenía mi.†

12

Bïo ó o Núhúso zéenia là a Poole

¹ I ko à ĩ khòoní ĩten à mu jòn jùhú mía. Èε ká ĩ màhá à bío mu bè-sànkania na ó o Núhúso zéenia làa mi dání yi. ² ĩ zū a kèrètíε búí. Le Dónbeení buan wo yòoraráa ho wáayi jún-tíahú mu wáa à yí lúlúio píru náa. O lá van ho wáayi binbirí lée, tàá há lée kònkórá jà a yi lée, bún á ĩ yí zū. Le Dónbeení lé ðio zū mu. ³ Mu bon! I zū le le Dónbeení buan wo yòoraráa ho wáayi. Ká a lá van ho wáayi binbirí lée tàá há lée kònkórá jà a yi lée, bún á ĩ yí zū. Le Dónbeení lé ðio zū mu. ⁴ Bïo ó o vaá jà le Dónbeení cón ho wáayi mu yi á yí dà máa bío, á mu níi mún yí nòn nùpue yi ò o bío mu. ⁵ I ñ khòoní ĩten bío wó a níi mu yi bío yi. Ká ínén ĩ beere dání yi, á ĩ khòoní ĩten ĩ yídàmu bío yi. ⁶ Ká ĩ yàá pá lá wi à ĩ khòoní ĩten, se ĩ pá yínón khéero, lé bío á ĩ ñ mĩ ho túiá poni. Èε ká ĩ màhá máa bío, ĩ yí wi à 6a nùpua càtí mi à dà bío á ĩ wee wé làa bío á ĩ wee bío wán.

⁷ Mi yí mòn le, ĩ lá dà à yòoní ĩten bún bè-beera so na le Dónbeení zéenia làa mi bún bío yi. Èε lé bún nòn á le dó bío búí mĩ na wee vá ĩ sánia yi. Le díá ó o *Satāni tonkaro wó mu làa mi, bèra a na à ĩ yí yòoní ĩten. ⁸ I flora a Núhúso dān há zen cúa-tín le o véení ĩ lònbee mu. ⁹ O o bíá nòn mĩ: «ĩ sāamu ù kǎna fo, lé bío á ho pǎahú na fo wee mi ũ yídàmu yi lé hón pǎahú so yi á ĩ pánká 6èn wíokaa wee mi yi». Awa, á mu sūaaní à ĩ wé khòn bío á ĩ lé o yídà bío yi, bèra a na ò o *Krista pánká keń mĩ binbirí. ¹⁰ Lé bún bío yi, á ĩ sīi wan bío á ĩ lé o yídà bío yi. O Krista bío yi hàrí 6a wé là mi, à le lònbee yí mi, hàrí à 6a wé júníni ĩ sánia, à ĩ hácíri yáa, á ĩ sīi pá à wa. Lé bío ká ĩ lé o yídà pǎahú na yi, à ĩ yí ho pánká hón pǎahú so yi.

O Poole yilera lúnkaa ho Korente kèrètíewa bío yi

¹¹ I bíá lè ĩ jùhú mía bún, èε ká lé minén nòn á ĩ bíarāa kà. Mu bon, minén lé bíá lá ko à mi mĩ ho túiá ĩ jii 6a nùpua yahó. Hàrí ká ĩ yínón dèε á bíá mí wee jǎká bío le 6a lé 6a tonkarowà binbirí á yí sūaaní mi bío woon yi. ¹² Bío á ínén lé o Yeesu tonkaro, á ĩ jà ĩ yi làa sòobéε, á le Dónbeení ðin ĩ wán á wórāa mu yéréké bíowa lè mí sīiwà. ¹³ Lé mu yén á ĩ wó nòn 6a kèrètíewa kuio na ká yi ká ĩ yí wó mu yí nòn mia, ká mu yínón bío á ĩ yí díá á mi lá ĩ jún-sèró. Mi wáa sén díá na mĩ bún bío yi.

¹⁴ Hen làa cínú ká ĩ buen mi cón á bún wáa à wé mu cúa-tín níi. Bún á ĩ mún máa bío le mi na bío búí mĩ. Minén mi beere lé bíá á ĩ wee cà, ĩ màkóo mía mi níi bío yi. Mu yínón 6a zàwa wee bàrá mí níi bío ká lè mĩn nùwā, ká 6a zàwa 6àn nùwā lé bíá wee bàrá mu ká làa ba. ¹⁵ Inén cón á ĩ níi bío búenbúen lá déró ho tonló yi mi bío yi á à wé sī mĩ. I yàá dà à na ĩ mukāni búenbúen mi bío yi. Bío á ínén wa mia lè ĩ sòobéε jún-sī lé bún wee lén mu búí bío mi wa làa mi yi.

¹⁶ Mi tà à zūn le ĩ bío yí wó jún-sèró mi wán. Ba búí wee bío le o Poole 6èntín héra, o wee khà wen à fé níi bío. ¹⁷ Bíá búenbúen na á ĩ tonkaa mi cón ó o búí á ĩ so ðin wán á tò mi wán le? ¹⁸ I hía flora a Tiite, ó o buara mi cón, á wán za ní-kéní búí na mi zū á bò làa wo. O Tiite mu so 6ueé khà mia fó bío búí le? Inén làa wo so yí wó yilera dà-kéní á yí sárāa le? Le dání na wa lá so yínón dà-kéní le?

¹⁹ Bío wa bíá ho vūahú yi 6ueé 6ó hen, jún-sī mi wee leéka le wa wee bío sī waten yi. Èε ká 6ueé. Wa bíá mu le Dónbeení yahó wa páaníló là a *Krista bío yi. Wán zàwa lè wán hīnni na á ĩ wa làa sòobéε, wa wee bío bún búenbúen bèra a na mi jàa va lè mí yahó le Dónbeení wǎhú wán. ²⁰ I zāna à ĩ 6uee yí mia ká mi yí ka làa bío á ĩ wee leéka, ká ínén 6èn yí ka làa bío á minén wee leéka. I zāna le jún-sī á ĩ 6ueé yí mia ká mi wi há fio yi, á

† 11:33 Mi loń Bè-wénia vūahú 9.25

wee dí le yandee làa mín, á sĩa wee cí mín yi, á wee penka làa mín ká mi ì là mín, á wee ñùu mín ká mi ì ydoní miten, á yú bïo na à mi wé. ²¹ I zãna le ká ì ñuara mi cón, à wàn Dónbeení díá à hã ñiyio dí mi mi bïo yi. I zãna à ì ñuee mi mia à wá mi bïo yi, lé bïo á bïa fù wi mu bè-kora wéró yi á yí yèrémáa mí yilera lè mí wárá, á pá wi ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síwà wéró yi. I zãna à ì ñuee yí ña ká ña pá wee wé mu bïo na yí se lè mí síwà búenbúen.

13

O Poole mándén zéeni là a tènii bïo

¹ Bïo á ì ñuen mi cón ká á wáa à wé ì ñuenlò cúa-tín ní. Mu túara ká sji: «Mu bïo búenbúen á wa à lén yïo ña seéràa ñuwã ñun tàá ñuwã tín bè-bionii wán.»* ² Mu cúa-ñun ní na á ì ñuara mi cón, á ì ñà bïa wee wé mu bè-kora làa bïa ká búenbúen zeñ wán. Bïo á ì wáa khèra làa mia bïo ká wán, á ì wíokaa wee ñi mi zeñ wán le ká ì khíi bñía ñuara á ñi woon ní máa lé ho béró yi. ³ Mi wi à mi zũn wéréwéré le o *Krista wee ñin ñén wán à bíoráa. Awa! A mi zũn mu le o Krista yínón yí dà mi tñahú. I wee ñi mi zeñ wán, o ò zéeni mí pánká làa mia. ⁴ O búeró ho *kùrùwá wán ó o zéeni le mí lé o yídà bún bon, ká hã laa na ká wán ó o yïo wi lua le Dónbeení pánká yi. Warén páaníló làa wo bïo yi á wa mún lé ña yídàwa bún bon. Ee ká wa màhá wee ñi mi zeñ wán: Le Dónbeení pánká yi á warén làa wo yïo á à wé lua mi tñahú!

⁵ Mi loñ miten à dándá miten miten, à zũn le mi dó mi sĩa o Yeesu Krista yi. Mi so yí zũ le o wi mia le? Nún-sí á mi loñna miten mən à mi yí ka làa bún! ⁶ Ee ká ì láa mu yi le mi zũ le warén bán zéeni le wa dó wa sĩa wo yi. ⁷ Wa wee fio le Dónbeení yi bèra a na à mi wé yí wé mu bè-kora. Ee ká wa màhá yí máa wé mu à zéeniáa le warén á sée wi yi. Wa wee wé mu bèra a na à mi wé wé ho tñiá poni bïo mí dòn, hàrí ká wa bïo búenbúen ka lè mu ñii yí sú. ⁸ Wa yí dà máa kán ho tñiá poni, bïo bún bún mí dòn lé bïo wa dà wee wé. ⁹ Mu bon, wa wee zãmaka bïo á warén lé ña yídàwa, à minén pánká wi bïo yi. Bïo wa wee cà wa fioró yi lé à mi wé ña ñupua na á wékheró bïo yí máa mĩ léé yi. ¹⁰ Bïo ñon á ì fèra wee túaràa ho vñahú mu ù na mia lée bèra a na ká ì khíi ñuee dñn mia à ì yí ñin ho pánká na ó o Nùhũso ñon mĩ wán à zaráa làa mia. Mu bon, le Dónbeení yí ñon ho mĩ à ì yáa mia, ká lée bèra a na à ì séeni mia à mi síadéro le yi va làa yahó.

¹¹ Wàn zàwa lè wàn hínni, mi le mi sĩa wa, à síadéro le Dónbeení yi va làa yahó. Mi wé hení mín sĩa à ñi-cúa wé dà-kéni à keñ mín wán làa hээрà. A le Dónbeení na wa wen á wee na ho hээрà ña ñupua yi á à keñ làa mia.

¹² Mi tèní mín yi sese lòn nu zàwa. Bïa bïo sã le Dónbeení yi hen búenbúen wee tèní mia. ¹³ Le wa Nùhũso Yeesu *Krista sãamu, lè le Dónbeení waminí, lè le Dónbeení Hácírí páaníló làa wen, à keñ lè mi búenbúen.

* 13:1 Mi loñ Lándá zéeni ló vñahú (Deutéronome) 19.15

Ho vūahū na ó o Poole túara nɔn ho Kalasii kèrètíewa kuure yi

Vūahū túaró nūhū

Ho vūahū mu lé o Poole túara ho nɔn ho Kalasii kǎhū kèrètíewa kuure yi. Bío ó o yánkaa buera le Dónbeení bín-tente bín, á 6a nùpua búí dó mí sía o Yeesu yi (Bè-wénia 16.6).

Ba búí ló buée bíá le bíá yínɔ́n 6a *zúifùwa ko 6a kúio míten làa bío ho làndá bòráa mu. O o Poole túara ho vūahū nɔn 6a yi le 6a yí bè hón kàránló so yi, lé bío ho yí héhaa là a Yeesu *Krista bín-tente. O bíá le bío 6a dó mí sía o Yeesu yi, lé búin te bío 6a térénnanáa le Dónbeení yahó, ká yínɔ́n bío 6a bò ho làndá yi. O Poole nín-yání zéénia bío ó o Yeesu yánkaa vonnáa wo ó o wó a tonkaro (1–2).

O Poole dín le Dónbeení vǎn-kíá wán á zéénia le yíá dó mí síi o Yeesu yi, á wón n̄ kǎní, ká yínɔ́n 6a zúifùwa làndá bèró lé bío ò kǎní 6ànsò (3–4).

Ho vūahū lii véenii ó o bíá le 6a ko 6a 6ua miten lòn nùpua na wi miten bío síi. Ba ko 6a díá le le Dónbeení Hácírí dí 6a yahó, á 6a à yí le mukǎn-fínle, á mún n̄ wań mín (5–6).

Le tǎenii

¹ Inén Poole lé o Yeesu *Krista tonkaro. Mu yínɔ́n nùpua wó mi là a tonkaro, á ì mún yí dín nii woon wán á wóráa wo. Mu lé o Yeesu Krista là a Maá Dónbeení lé bíá tonkaa mi, lerén Dónbeení mu na véénia wo léra 6a ñí-hía tǎahū. ² Mu lé inén lè wàn zàwa na làa mi páanía wi búenbúen lé warén wee túa ho vūahū na ká á à na minén kèrètíewa kuio na wi ho Kalasii kǎhū yi.

³ Le wàn Maá Dónbeení lè wa Núhúso Yeesu Krista à wé mí sǎamu làa mia, à na ho héerà mia. ⁴ O Krista tà nɔn míten á wó wa bè-kora séndíaró muini yíá, á kǎníanáa wen ho zuia dímíjǎ kohó na ká níi yi. Lé ká síi ó o Krista wóráa wàn Maá Dónbeení síi bío, ⁵ wón na ho cùkú bío sǎ yi há lúlúio na níi mía yi. *Amiina!

Le Dónbeení bín-tente lée dà-kéní mí dòn

⁶ Bío mí pá le Dónbeení na von mia o *Krista sǎamu pánká yi à mi yèrémáa bò bín-tente veere na bío yí bon yi fùafùá 6èntín lée bío na vǎ mi làa sòobéε. ⁷ Mu yí máa zéení le bín-tente búí bíniá wi, búeé! Ba nùpua búí lé bíá wee lúnka mi yílera, á wi 6a yèrémá a Krista bín-tente. ⁸ Awa! Ká a búí, tàá warén wa beere, tàá wáyí tonkaro búí kǎhí buée buera bín-tente búí na wi mí dòn làa dío á warén buera nɔn mia, à wón 6ànsò à há dánkáa yí. ⁹ Wa bíá mu, á ì pá bíniá wee bío mu: Hen ká a búí ló buée buera bín-tente na wi mí dòn làa dío mi tà bío, à 6ànsò à há dánkáa yí. ¹⁰ Awa! A mi so wee leéka le ì wi à 6a nùpua tà ì bío lée, tàá lé le Dónbeení? Lé 6a nùpua á ì so wi à ì bío wé sí yi le? Ká mu lé à wé à ì bío wé sí 6a nùpua yi, se ì lá máa wé Krista ton-sá.

Bío ó o Núhúso vonnáa o Poole wó là a tonkaro

¹¹ Wàn zàwa lè wàn hínni, le ì bío bío ká na mia: Le Dónbeení bín-tente na á ì buera nɔn mia á yí ló nùpue cǎn. ¹² A le mún yínɔ́n dèε na á ì yú nùpue búí cǎn, tàá dèε na ó o búí kàránna làa mi. Le bín-tente na á ì wee bue lé o Yeesu *Krista mí beere lé yíá zéénia le làa mi. ¹³ Mi yáá jǎ bío á ì kuio lá cannáa 6a *zúifùwa làndá bèró yi. Ì lá wee jíiní le Dónbeení nípomu sǎniá làa sòobéε, á wi à ì búe mu níhū. ¹⁴ Ba zúifùwa làndá bèró á ì lá henía bío po wa nínzàwa na ká. A bío á wàn maáwà bò henía á ì lá wee là héeré á po 6a nùpua na ká. ¹⁵ εε ká le Dónbeení máhá fèra léra mi bàrá mí dòn ká ì yáá dín yí ton. Le sǎamu na le wó làa mi lé búin bío yi á le vonnáa mi. ¹⁶ Le zéénia mí Za Yeesu bío làa mi, à inén 6èn bíni zéení mu làa bíá yí zú le Dónbeení. A ì dèénia hínnon wà à ì yí túara

nùpue yi làa bïo á ì wé. ¹⁷ I yàá yí van ho Zeruzalεemu á yí vaá m̄n m̄n làa bïa wó a Yeesu tonkarowà ló mi, à ì wà van ho Arabii kōhū, á ñ̄n b̄n b̄nía ñ̄uararāa ho Damaasi lóhó yi. ¹⁸ Lúlúio bïo t̄n b̄n m̄n á ì wà van ho Zeruzalεemu á vaá zūna a Sefaasi, á wó h̄a wizooní píru h̄onú b̄n làa wo. ¹⁹ O Yeesu tonkarowà na ká ó o búí á ì yí m̄n ká yín̄n̄ o Núh̄so ñ̄n za Zaaki. ²⁰ Le Dónbeení lé ì seéraso, bïo á ì wee túa á à na mia ká yín̄n̄ sabéré. ²¹ B̄n m̄n á ì wà van ho Siirii lè ho Silisii k̄na yi. ²² Eε ká ho *Zudee kōhū k̄rèt̄εwa kuio màh̄á lá ñ̄n yí m̄n mi. ²³ Bïo ñ̄a ñ̄a mí ñ̄n lé bïo ká: «Yia lá wee ñ̄n̄ wa s̄n̄ía lé wón w̄a wee bue le siid̄eró bïo na ó o lá wi ò o búe ñ̄h̄ū». ²⁴ A ñ̄a wee kh̄oní le Dónbeení ì bïo yi.

2

O Poole lè ñ̄a tonkarowà na ká

¹ Lúlúio píru náa b̄n m̄n á ñ̄n là a Baanabaasi bò m̄n yòora ho Zeruzalεemu. I mún fó a Tiite bòráa.

² I tà yòora ho Zeruzalεemu, lé bïo le Dónbeení zéenia mu làa mi le ì wé mu. I yòó ñ̄n, á ñ̄a k̄rèt̄εwa ya-díwá mí ñ̄n lé bïa á ì zéenia le b̄n-tente na á ì wee bue na bïa yín̄n̄ ñ̄a *zúifùwa yi bïo ñ̄n yi. Lé bïo á ì lá yí wi à ho tonló na á ì sá kh̄ina, làa h̄ia á ì lá lan wee sá h̄a làa na ká wán à wé ton-k̄amāa.

³ O Tiite lé o kerεeki ñ̄i, à ñ̄a yàá pá yí k̄k̄āa wo yi le o bè ho *kúiró l̄ndá yi. ⁴ Ká ñ̄a búí na le mí lé wán z̄awa à mu ñ̄n yí bon, á sà míten zon wa t̄ahū, à loñ bïo ó o Yeesu *Krista wó á wa wirāa waten, bèra a na ñ̄a yèr̄emá w̄en wé lè ho l̄ndá wobāaní.

⁵ Eε ká wa màh̄á yí tà yí ñ̄n mu ñ̄i ñ̄a yi h̄uúu, bèra a na à le b̄n-tente t̄iá poni k̄n̄ b̄n mi bïo yi.

⁶ Ñ̄a k̄rèt̄εwa kuure ya-díwá (bïo ñ̄a karāa bïo yí ciran mi, le Dónbeení yí máa hueeka n̄pua m̄n yi), ñ̄a ya-díwá mu á yí k̄k̄āa mi le ì b̄n̄i bè bïo búí mu wán. ⁷ Ñ̄a yàá zūna le le b̄n-tente bue naló bïa yín̄n̄ ñ̄a zúifùwa yi ñ̄n tonló á le Dónbeení k̄arāfāa mi làa bïo le k̄arāfāarāa ho o Piere yi le o bue le na ñ̄a zúifùwa yi. ⁸ Mu bon, ȳa wó ó o Piere lé o Yeesu tonkaro ñ̄a zúifùwa c̄n̄, lé wón mún wó á ì lé o Yeesu tonkaro bïa yín̄n̄ ñ̄a zúifùwa c̄n̄. ⁹ O Zaaki, là a Piere là a Z̄n̄, b̄n̄ na ñ̄a wee lá l̄n̄ b̄r̄ob̄r̄owa na ñ̄uan ñ̄a k̄rèt̄εwa ñ̄en̄ñ̄en̄ kuure ñ̄n̄ía á zūna le lé le Dónbeení lè mí s̄amu á k̄arāfāa ho tonló mu mi. Lé b̄n̄ ñ̄n̄ á ñ̄a dá mí ñ̄n̄ ñ̄n̄ là a Baanabaasi yi á wa t̄en̄ía m̄n yi, à zéení le ñ̄a tà wa bïo, le ñ̄a lée dà-kéní làa w̄en. A wa le war̄en ñ̄ va làa bïa yín̄n̄ ñ̄a zúifùwa c̄n̄, ká ñ̄ar̄en̄ ñ̄ va làa bïa lé ñ̄a zúifùwa c̄n̄. ¹⁰ Bïo ñ̄a cà wa c̄n̄ s̄en̄ía, lé à wa wé pa ñ̄a k̄rèt̄εwa kuure ñ̄i-khenia bïo. A ñ̄ ñ̄en̄ s̄obāa ñ̄ten b̄n̄ w̄eró yi.

¹¹ Ká p̄ahū na ó o Piere ñ̄uara ho Antiosi lóhó yi, á ì zéenia o w̄kheró làa wo ñ̄a ñ̄en̄ñ̄en̄ ȳo yi. ¹² Mu bon, p̄ahū na ñ̄a n̄pua búí na là a Zaaki zū m̄n ñ̄n̄ yí ñ̄uara, ká a Piere mu wee páaní dí lè wán z̄awa na yín̄n̄ ñ̄a *zúifùwa. Ká p̄ahū na á b̄n̄ n̄pua so ñ̄ueé ñ̄n̄ yi, ó o khú á yí máa dí làa ba, lé bïo ó o z̄ana ñ̄a k̄rèt̄εwa na wee hení ñ̄a zúifùwa l̄ndá bïo. ¹³ Wán z̄awa k̄rèt̄εwa na lé ñ̄a zúifùwa mún zon o Piere mu bïo yi. H̄arí o Baanabaasi ñ̄a yàá pá cá dó mu yi. ¹⁴ Eε ká p̄ahū na á ì m̄n̄ à ñ̄a varāa yí t̄er̄enna à héha lè ho t̄iá poni na le Dónbeení b̄n-tente le mu korāa, á ì b̄ia làa wo wán z̄awa ñ̄en̄ñ̄en̄ ȳo yi ká s̄i: «Ñ̄n̄ na lé o zúifù à ñ̄ wee ñ̄ua ñ̄ten làa bïa yín̄n̄ ñ̄a zúifùwa bïo s̄i à ñ̄ día mu zúifùmu, á dà à wé kaka à k̄k̄ānāa wán z̄awa na yín̄n̄ ñ̄a zúifùwa yi le ñ̄a ñ̄ua míten lè ñ̄a zúifùwa bïo s̄i?»

B̄ia le ñ̄a zúifùwa làa b̄ia yín̄n̄ ñ̄a k̄n̄iló bïo

¹⁵ War̄en na lé ñ̄a *zúifùwa tonnāa, wa yí mà yí dó b̄n̄ bè-kora w̄erowà so na yín̄n̄ ñ̄a zúifùwa ñ̄i. ¹⁶ Eε ká wa màh̄á zū le mu yín̄n̄ o *M̄ȳiize l̄ndá bèr̄o wee wé ò o n̄pue t̄er̄ennāa le Dónbeení yahó, ká lé bïo á ñ̄anso dó mí s̄i o Yeesu *Krista yi. Lé b̄n̄ ñ̄n̄ á wa ñ̄orāa wa s̄ia o Yeesu Krista mu yi á à w̄erāa ñ̄a n̄pua na t̄er̄enna bïo wa dó wa s̄ia wo yi bïo yi, ká mu yín̄n̄ bïo wa bò ho l̄ndá yi. ¹⁷ Ká war̄en wi à wa t̄er̄en le Dónbeení

yahó o Yeesu Krista pànká yi, à lé bǔn tǐn bǐnía wee wé wɛn lè 6a bè-kora wérowà, se bǔn so wee zéeni le o Krista wee sá na mu bè-kora yi le? Bùéé dé! ¹⁸ Mu bon, hen ká í yèrémáa bò ho làndá na á í pǎ díá yi, se bǔn wee zéeni le í síinía í jǔhǔ íten. ¹⁹ Ho làndá bǐo dǎní yi, á í ka lòn nùpue na húrun. A lé horén làndá mu jǔn mún wó mu. Bǔn wó bèra a na à í dǎn kɛn le mukǎní yi le Dónbeení bǐo yi. I ka lòn nùpue na páanía búaa ho *kùrùwá wán là a Krista. ²⁰ I mukǎní wi bǔn bon, ká í wǎa yí te íten, o Krista mí bæere lé yǎa wi mií. Le mukǎní na á í wi yi há laà na kà wán á í wi yi í síidéro o Krista yi bǐo yi, wón na wara mi, á tà nɔn mítén í bǐo yi. ²¹ I yí dà máa pǐ le Dónbeení sǎamu na le wó làa mi bǐo. Mu bon, hen ká mu lá lé o Mɔyíize làndá lé hǎa wee wé ò o nùpue téréen le Dónbeení yahó, se o Krista húrun kǎamáa.

3

Ho Kalasiisa bǐnbúmu bǐo

¹ Eee! Kalasii kǎhúsa, mi so lée bǐnbúwá le? Yǎa khà mia vǐinía lée wée? O *Krista na búaa ho *kùrùwá wán bǐo jǔn zéeni làa mia wéréwéré. ² I ì tǔa mia làa bǐo dà-kéni: Bǐo mi yú le Dónbeení Hácírí so lé bǐo mi tíra ho làndá jii lée? Bùéé! Mu lé bǐo mi dó mi sía le Dónbeení bín-tente na mi jǎ yi. ³ Mi bǐnbúra vaá 6ó bǔn yi le? Mi búakáa lè le Dónbeení Hácírí, á lé há laà na kà wán á mi wi mi dǐn mi kùrú pànká wán le? ⁴ Bǐo sá mia búenbúen so lée kǎamáa le? Bùéé! Mu yí dà máa wé kǎamáa. ⁵ Mi wa loń lon! Hen ká le Dónbeení wee na mí Hácírí wɛn, á wee wé ho yéréké bǐowa mi tǎhǔ à le so wé mu lé bǐo mi wee bè o *Mɔyíize làndá yi lée, tàá lé bǐo mi dó mi sía le bín-tente na mi jǎ yi?

Le Dónbeení wee wé ò o nùpue téréen le yahó

⁶ Bǐo ó o *Abarahaamu bǐo wóráa lé bǐo kà: «O dó mí síi le Dónbeení yi, lé bǔn nɔn le càtío wo là a nùpue na téréenna le yahó.»* ⁷ Awa, mi wǎa zǔn bǐo kà: Bǐa dó mí sía le Dónbeení yi bán lé bǐa lé o Abarahaamu zàwa. ⁸ Mu fèra túara le Dónbeení bióní vǔahǔ yi le bǐa yínɔn 6a *zúífùwa á le Dónbeení ì wé á 6a à téréen le yahó 6a síadéro le yi bǐo yi. Le bín-tente fèra túara a Abarahaamu dǎní yi á bǐa nɔn wo yi: «Le Dónbeení á à dǐn únén wán á à wéráa mu bè-tentewà lè há síwà búenbúen.»† ⁹ Awa, á bǐa dó mí sía le Dónbeení yi á le è wé lè mu tentemu là a Abarahaamu mu bǐo síi. ¹⁰ Mu bon, bǐa wi 6a bè ho làndá yi à kǎnínáa á há dǎnkáa á à yí. Mu túara le Dónbeení bióní vǔahǔ yi kà síi: «Le o nùpue na yí máa bè bǐo túara ho làndá vǔahǔ yi búenbúen fééé à tí jii à dǎnkání.»‡ ¹¹ Mu lée kénkén, nùpue yí dà máa téréen le Dónbeení yahó ho làndá na á 6ànso bò yi bǐo yi, lé bǐo mu túara le Dónbeení bióní vǔahǔ yi le «yǎa téréenna le Dónbeení yahó bǐo á 6ànso dó mí síi le yi bǐo yi, wón á à kɛn le mukǎní binbirí yi.»§ ¹² Ho làndá bèró bǐo yí cɛéra le síidéro le Dónbeení yi. Ká yǎa mahá wee bè bǐo ho làndá bò henía yi à tí jii, wón yǐo á à wé lua ho pànká yi. ¹³ Há dǎnkáa na lá jǎ wa júná yi ho làndá bǐo yi ó o *Krista fó bò mítén wán wa lahó yi, á wa wi waten. Lé bǐo mu túara: «Le yǎa búaa le búeení wán à dǎnkání.»* ¹⁴ Bǔn wó bèra a na à mu bè-tentewà na le Dónbeení dó mí jii le mí ì wé là a Abarahaamu à bènben dǎ bǐa yínɔn 6a zúífùwa 6a páaníló là a Krista bǐo yi, á wa yí le Dónbeení Hácírí na le dó mí jii le mí ì na, wa síadéro le yi bǐo yi.

Ho làndá lè le jii déro bǐo

¹⁵ Wán zàwa lè wán hínni, mi wa héha mu lè 6a nùpua bǐo. Mu bǐo na ó o nùpue le mí ì wé na ó o túara bàrá, ká mu héhaa lè ho kǎhǔ làndá, á nùpue yí dà máa yèrémá mu. ¹⁶ Lé kà síi le Dónbeení dó mí jii nɔn o *Abarahaamu là a nɔnkáni yi. A mu jǔn lé o Abarahaamu làa yǎa nɔnkáni can wo yi á bǐo le Dónbeení dó mí jii le mí ì wé bǐo sǎ yi.

* **3:6** Mi loń Bǐo jǔhǔ búeení vǔahǔ (Genèse) 12.3 † **3:8** Mi loń Bǐo jǔhǔ búeení vǔahǔ (Genèse) 12.3 ‡ **3:10** Mi loń Làndá bǐo zéeniíló vǔahǔ (Deutéronome) 27.26 § **3:11** Mi loń Habakuuki vǔahǔ 2.4 * **3:13** Mi loń Làndá zéeniíló vǔahǔ (Deutéronome) 21.23

Mu yí túara le: «Làa bĩa n̄nkānī can wo yi», à wāa keŋ lè hā boo. Mu túara le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi le: «Yia n̄nkānī can foñ», wón na lé o *Krista. ¹⁷ Awa! A ĩ wāa wee bío bĩo kà: Le Dónbeenĩ bío na le le mí ì wé na le dó mí jii bĩo yi vó á ho làndá na ɓuara hā lúlúio khiá-náa làa ɓóní làa píru le jii déro mu m̄n yí dà máa khíní yi, tàá máa yèrémá le. ¹⁸ Mu bon, ká hā k̄ia wee yí le Dónbeenĩ c̄n ho làndá bèró pànká yi, se hā bío wāa yí ló bío le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ì wé yi. A mu j̄n̄n lé bío le dó mí jii le mí ì wé á le ñn wán wórāa mí s̄amu là a Abarahaamu.

Ho làndá bèró b̄n j̄hũ

¹⁹ Awa, á lée webio n̄n le Dónbeenĩ b̄rāa ho làndá? Le b̄ ho bèra a na ɓa n̄pua wé z̄ñ mí wékheró fúaa ho p̄ahũ na á yia khii te o *Abarahaamu yi ɓueé ton. Lé orén bío yi á le Dónbeenĩ dó mí jii. Le Dónbeenĩ tonkarowà na ho wāayi lé bĩa zéenia ho làndá. Ká a n̄pue ɓúi lé yia mu ñn wán wórāa. ²⁰ Ká mu lée n̄pue ñi-kéní le mí ì wé mí bío, se o m̄kóo máa keŋ yia o ò ñn wán yi. A le Dónbeenĩ dén m̄h̄á lé lerén mí d̄n, á le dó mí jii n̄n. ²¹ Awa! B̄n so wee zéení le ho làndá làa bío le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ì wé yí máa tà mín yi le? B̄ueé, hen ká làndá ɓúi lá dà wee na le mukānī ɓa n̄pua yi, á h̄n làndá so pànká yi, á ɓa lá dà à t̄rén le Dónbeenĩ yahó. ²² Ká le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi á mu bía le mu bè-kohó pànká wi ho ñm̄j̄ná n̄pua ɓúenɓúen wán, bèra a na à bío le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ì na bĩa s̄a dó le yi à bío s̄i ɓa yi ɓa s̄adéro o Yeesu Krista yi pànká yi.

Hā k̄ia na le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ì na w̄n

²³ S̄ani à le s̄idéro o *Krista yi p̄ahũ d̄a, à wa ka lè wa wi ho k̄asó yi ho làndá níi yi, á pannāa ho p̄ahũ na le Dónbeenĩ ì wé á wa à z̄ñ dén s̄idéro so. ²⁴ Ho làndá lé h̄a wó wa paro fúaa o Krista ɓuenlò, bèra a na à wa t̄rén le Dónbeenĩ yahó wa s̄adéro o Krista mu yi pànká yi. ²⁵ Hā laà na kà wán á le s̄idéro o Krista yi p̄ahũ ñn, wa bío wāa b̄nía mía o paro mu níi yi.

²⁶ Mu bon, mi ɓúenɓúen lé le Dónbeenĩ z̄awa mi s̄adéro o Krista yi bío yi. ²⁷ Minén ɓúenɓúen na ho *bátè̀m̄ wó á mi p̄anía là a Krista á wāa ka lè mi z̄á a Krista mu. ²⁸ Hueekaró wāa mía ɓa *z̄uífùwa làa bĩa yín̄n ɓa z̄uífùwa p̄ahũ. Hueekaró mía ɓa wobáani làa bĩa wi mít̄n p̄ahũ, hueekaró mía báawa làa h̄awa p̄ahũ, lé bío mi ɓúenɓúen lée dà-kéní mi p̄aníló là a Yeesu Krista bío yi. ²⁹ Ká mi bío s̄a a Krista yi, se mi wāa lé o *Abarahaamu m̄nm̄nía. A hā k̄ia na le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ì na a yi á bío ò s̄i mia.

4

Mu wobámu lè ho keŋ m̄ten bío

¹ Bío kà lé bío á ĩ wi à ĩ zéení: P̄ahũ na ó o k̄ia ɓ̄anso lé o háyónza yi, ó orén là a wobá-n̄i á hueekaró mía p̄ahũ, h̄arí bío mu bío ɓúenɓúen s̄a a yi mí cúee. ² Ɛ̄e ká ɓa n̄pua ɓúi lé bĩa m̄h̄á wee loñ orén làa bío s̄a a yi yi, à parāa ho p̄ahũ na á ɓ̄n maá b̄ará. ³ P̄ahũ na warén mún h̄a ka lòn háyúwá, á wa lé ho ñm̄j̄ná b̄iowa wobáani.

⁴ Ká ho p̄ahũ na le Dónbeenĩ b̄ará á ñn, á le tonkaa mí za ó o ɓueé ton o h̄aa yi. O ɓuan mít̄n làa bío ó o *M̄oyiize làndá b̄rāa mu. ⁵ O ɓuara ɓueé wó bèra a na à bĩa lá wee bè ho làndá yi keŋ mít̄n, á mún wó w̄n lè le Dónbeenĩ z̄awa. ⁶ Mu bon, mi lé le Dónbeenĩ z̄awa. Lé b̄n n̄n le dó mí Za Hácirí wa s̄a yi, ño wee wé à wa dàñ ve le p̄ñp̄ñ le: «Abaa.» Mu k̄ará le: I Maá. ⁷ Awa, á fo wāa yín̄n wobá-n̄i, fo lé le Dónbeenĩ za. A bío fo lé le za, á le k̄ia na bío s̄a le z̄awa yi, á le mún ñ na foñ.

O Poole yilera l̄nkaa ho Kalasiisa bío yi

⁸ Bío mi yánkaa yí z̄u le Dónbeenĩ, á mi wee s̄a lòn wobáani à na hā doñina na yín̄n le Dónbeenĩ yi. ⁹ Ɛ̄e ká hā laà na kà wán á mi z̄u le Dónbeenĩ. Bío yáá here lé bío le z̄na le mi bío s̄a mí yi. Awa! A mu wó kaka á mi b̄nía b̄o b̄n b̄iowa so na p̄nkáwá mía, á

bïo ñúhú mía yi? Mi wi mi bíní wé mu bïowa mu wobáání le? ¹⁰ Hã wizooní 6úí, lè hã pïina 6úí, lè hã pònna 6úí, lè hã lúlúio 6úí á mi wee hení bïo dà. ¹¹ I zãna à ho tonló na á ï sá mi bïo yi à wé kãamãa.

Le bin-tente zúkúsa

¹² Wàn zàwa lè wàn hínni, ï wee fio mu mi cón, mi wé lè ï bïo síi. Inén so yí wó ïten lè mi bïo síi le? Mi yí wó bïo na yí se làa mi. ¹³ Mi zū le mu vãmú lé bïo ñon á ï ñinnãa mi cón á nín-yání buerarãa le bin-tente ñon mia. ¹⁴ Mi lò bon ï vãmú bïo yi. Mi lá dà à pï ï bïo, ká mi yí wó mu. Mi 6uan mi lòn Dónbeenï wáyai tonkaro. Mi yáa 6uan mi là a *Krista Yeesu bïo. ¹⁵ Mi sí-wεε na fù dén bïo wó kaka? Mu bon, ï láa mu yi le ká mi lá dà à khúaa mi yïo á à na miï, se mi wó mu. ¹⁶ Lé ho tũíá poni na á ï wee mï na mia bïo yi á ï wórãa mi zúkúso le? ¹⁷ Ba nùpua mu here mi sã, ká hã yilera na màhã wi 6a yi mi ñání yi á yí se. Ba wi 6a khεé mia làa mi ká 6a wé à mi yèrémá hení 6arén bïo. ¹⁸ Ká a nùpue here mu bïo na se sã, se mu se. Ká a wee wé mu hã pònna 6úen6úen yi, se mu se, ká mu yí wé pãahú na á ï wi làa mia mí dòn. ¹⁹ I zàwa, ï wíokaa lò wee be mi bïo yi lòn hãa na wee te bïo síi, fúaa bïo mi lá a Krista ferenkóomu. ²⁰ Mu 6èntín lá à wé sí miï à ï keñ mi ñsání, à yèrémá ï bionï bïoró à bïorãa làa mia. Lé bïo á ï yilera yáara mi bïo yi.

O Akaare là a Sara bïo

²¹ Mi bío lon! Minén na wi mi bè ho làndá yi, mi yí ñá bïo ho bía le? ²² Mu bon, mu túara ho *làndá vūahú yi le «o *Abarahaamu yú 6a zàwa bùaa ñun. O yà-kéní ó o yú là a Akaare na lé o wobá-hãñi, ká yïa so ó o yú lè mín hãa Sara.»* ²³ O za na ó o wobá-hãñi ton, wón ton héhaa lè 6a nùpua sía bïo. Ká a za na ó o yú lè mín hãa wón ton le Dónbeenï ñii déró pánká yi. ²⁴ Bïo bía ká 6àn kúará binbirï wi: Ba hãawa nùwã ñun mu bïo wee zéení le páaníi cúa-ñun na le Dónbeenï bò. Le nín-yání páaníi bò ho pãahú na le Dónbeenï ñon ho làndá yi le Sinayii 6úee wán. Dén páaníi so zàwa lé 6a wobáání làa bïo ó o wobá-hĩnzoró Akaare zàwa lé 6a wobáání bïo síi. ²⁵ O Akaare bïo wee zéení ho Sinayii 6úee na wi ho Arabii kōhú yi bïo. O bïo mún wee zéení ho Zeruzalεemu na hã làa na ká wán bïo, hón na lè mí zàwa lé 6a wobáání. ²⁶ Ká ho Zeruzalεemu na ho wáyai hón wi mítén. Lé horén lé wàn nu. ²⁷ Mu bon! Bïo ká lé bïo túara le Dónbeenï bionï vūahú yi:

«Ūnén na yí dà máa yí za,

wεé ū síi.

Ūnén na yí zūna a za teró vía,

wé zèeka lè le sí-wεε.

Mu bon, o hãa na 6a pã día

zàwa boo po a hãa na 6àn báa wi.»†

²⁸ Minén wàn zàwa lè wàn hínni, mi lé le Dónbeenï ñii déró zàwa là a *Izaaki bïo síi. ²⁹ Ká ho fù lè ho yahó ó o Abarahaamu za na ton héhaa lè 6a nùpua sía bïo á wee beé yïa ton le Dónbeenï Hácírí pánká yi lò. Lé bñn mu pá karãa hã làa na ká wán. ³⁰ εε ká lée webio túara le Dónbeenï bionï vūahú yi? «Día le o wobá-hãñi lén lè mí za. Lé bïo ó o wobá-hãñi za yí ko ò o léé hã kía yi là a hãa na wi mítén za.»‡ ³¹ Awa, wàn zàwa lè wàn hínni, wa yínóñ wobá-hãñi zàwa, ká wa lé o hãa na wi mítén zàwa.

5

O Krista wó á wa wi waten

¹ O *Krista léra wa ñúná bèra a na à wa keñ waten binbirï. Á mi cén ca vñvñ. Mi yí bíní yí día mítén mu wobáamu níi yi. ² Inén Poole wee bío le ká mi wee *kúio mítén, se o Krista bïo ñúhú wãa bñnía mía mi cón. ³ I wi à ï pá bñní wíoka bío mu na mia: Nùpue léé

* 4:22 Mi loñ Bïo ñúhú 6úeenii vūahú (Genèse) 16.15; 21.2 † 4:27 Mi loñ Ezayii vūahú 54.1 ‡ 4:30 Mi loñ Bïo ñúhú 6úeenii vūahú (Genèse) 21.10

nùpue na bɪnɪa kúio miten ho *lándá bɪo yi ko ò o bè ho lándá mu búenbúen yi à tíí jii. ⁴Minén na wi à le Dónbeenɪ wé mia lè ɓa nɪ-térénnia ho lándá na mi wee bè yi bɪo yi, mi là a Krista fáara mín yi. Mu sãamu na ó o wó làa mia á mi vɪnɪa. ⁵Ká warén bán wee lòní le Dónbeenɪ Hácírí pánká yi bɪo wa à téréen le yahó wa síadéro le yi bɪo yi. ⁶Mu bon, bɪa páania là a Krista cón, á bɪo here yínɔ́ à ù kúii tàá à ù yí kúii. Ká bɪo here lé ù síidéro le Dónbeenɪ yi na wee mi le waminɪ wára na fo wee wé yi.

⁷Minén na lá wee va lè mí yahó sese, lé o yén hò mia le mi yí bɪnɪ yí bè ho tɪiá poni yi? ⁸Bɪo hò mia ká yí ló le Dónbeenɪ na von mia yi. ⁹Mu ka lè le ja-fi-za dɛɛ na ká le dó mu dũmu yi khan à mu búenbúen lé. ¹⁰Ɛɛ ká í láa mia, á dó í sɪi o Nuhúso yi le bɪo mi wee leéka máa kɛ́n mí dòn lè ínén bè-leékani. Ká yia màhá kúaa mia mín yi hàrì ò o kɛ́n kaka, ó o nùhú á à sí.

¹¹Wàn zàwa lè wàn hɪnni, ká ínén lá bɪnɪa wee kàrán ɓa nùpua le ho *kúiiro lée bɪo na ko, á lée webio nɔ́n á ɓa tɪn lá wé è jɪinɪnɪa í sánia? Mu bon, ká í lá wee wé bɪn, se o Krista húmú ho *kùrùwá wán bɪo lá máa kánká ɓa nùpua. ¹²Awa! Le bɪa wee kúee mia mín yi wáa búe mí bámu nùhú kènkèrèkè le wa loń!

Mi wé día le le Dónbeenɪ Hácírí dí mi yahó

¹³Wàn zàwa lè wàn hɪnni, le Dónbeenɪ von mia à mi kɛ́n miten, èɛ ká mi màhá yí bè bɪn yi à wé wéráa bɪo mí sɪa wee vá yi na yí se. Mi wé sá na mín yi lè le waminɪ. ¹⁴Mu bon, o *Mɔyize lándá búenbúen jii tun le bionɪ na ká yi: «Wáń mi ninza làa bɪo á ùnén ù bɛɛre waráa ũten bɪo sɪi.»* ¹⁵Ɛɛ ká mi wee ɓoonika mín yi, á wee fi mín yi, à mi zúrɪ mu le lé minén mi bɛɛre wee yáa mín.

¹⁶I wáa à bɪo bɪo ká à na mia: Mi día le le Dónbeenɪ Hácírí dí mí bɪo búenbúen yahó. Lé bɪn nà na ká mi máa bè bɪo mí sɪa wee vá yi na yí se yi. ¹⁷Bɪo há sánia sɪi wee vá yi na yí se lè le Dónbeenɪ Hácírí wee fi. A le Dónbeenɪ Hácírí mún yí máa tà bɪo ó o nùpue sɪi wee vá yi. Mu mí bɪo jɪun yí máa tà mín yi. Lé bɪn nɔ́n á mi yí dà máa wé bɪo mi le mi ì wé. ¹⁸Ká mi wee día à le Dónbeenɪ Hácírí dí mi yahó, se mi bɪo wáa mia ho lándá ní yi.

¹⁹Bɪo wa sɪa wee vá yi na yí se á wee mi wéréwéré. Mu lé ho bá-fénló lè ho há-fénló lè mí síiwá, lè há nɪyi-wára. ²⁰Há wónna háló, lè mu nín-símú wéro. Ho jɪnmínló, há fio lè le yandee. Le sí-khúaarè, ho penka làa mín, ho máa jí mín yi à sanká mín lè há kuio. ²¹Há yio na wee lé mí ninzàwa bɪo, ho ja-jɪunló, ho dándɪnló, lè mu ɓàn síiwá. Bɪo á í bɪa nɔ́n mia lè ho yahó, lé bɪn á í pá wíokaa wee bɪo ò na mia: Bɪa wee wé hɔ́n wára so búenbúen lahó mia le Dónbeenɪ béenɪ díiní.

²²Bɪo le Dónbeenɪ Hácírí wee wé à mu kɛ́n o nùpue yi lé bɪo ká: Mu lé le waminɪ, le sí-wɛɛ, ho hɛ́rè, le yi jɪló, le hii wéro, le sɪi na se, le síidéro le Dónbeenɪ yi, ²³Ho wayíro, ho dàń miten ɓua yi. Bɪn bɪowa so búenbúen á ho lándá yí pá bɪo. ²⁴Bɪa bɪo sá a *Krista yi bán ka lè ɓa ɓúaa bɪo ɓa sɪa wee vá yi lè mí síiwá na yí se ho *kùrùwá wán. ²⁵Bɪo le Dónbeenɪ Hácírí nɔ́n á wa yio wi luaráa, à mi le wa día waten à le Hácírí mu dí wa bɪo búenbúen yahó. ²⁶Mi yí le wa wé yòoní waten, à wé yí cà há bionɪ làa mín, à yio wé yí lé mín bɪowa.

6

Mi wé tà séenɪ mín

¹Wàn zàwa lè wàn hɪnni, ká a ɓúii mi zù yi ò o wee wé mu bɪo na yí se, à minén na le Dónbeenɪ Hácírí dú yahó à bàrá a ho wá-tente wán. Ɛɛ ká mi màhá wayíi miten à wéráa mu. Ká minén na wee wé mu cén pa miten bɪo, à yí día à minén mi bɛɛre bɪnɪ wé mu bè-kora. ²Mi wé séenɪ mín à láráa mín jɪun-sèro. Ká mi wee wé ká, á mi ì bè o *Krista lándá yi á à tíí jii. ³Ká a ɓúii wee leéka le minén bɪo jɪhú wi ò o yáa yínɔ́ dɛɛ, se o wee khà miten. ⁴Le mi nɪ-kéní kéní wíoka loń bɪo minén mi bɛɛre wee ɓua lè miten, á mi ì mí

* 5:14 Mi loń Levii nùwá vùahú (Lévitique) 19.18

bïo mi dà à wεé mi sía bïo yi miten dĩnĩ yi, ká mi máa tèé miten là a búí. ⁵ Mu bon, mi lè mí nĩ-kénĩ kénĩ wárá na mi wee wé bïo ciran mia. ⁶ Le yĩa 6a wee kàrán lè le Dónbeenĩ bionĩ wé lén bïo ó o wee yĩ búenbúen búí à hã làa yĩa wee kàrán wo. ⁷ Mi yĩ khà miten. Le Dónbeenĩ yĩ máa zùarĩ yi. Bïo ó o nùpue dù lé búñ ó o ò lá. ⁸ Yĩa wee dĩ bïo sí hã sãnía yi wón bïo khii yáa. Ká yĩa wee dĩ bïo sí le Dónbeenĩ Hácírĩ yi, ó ò yĩ le mukãní na máa vé. ⁹ Mi yĩ le wa tèé wa bàra mu bè-tentewà wéró yi. Mu bon, ká wa yĩ khú mu wéró yi, á wa khii lá bïo wa dù ho pãahũ na mu ko yi. ¹⁰ Lé búñ te mu á pãahũ léé pãahũ na wa yú mu 6àn níi yi, à mi wa wé mu bè-tentewà lè 6a nùpua búenbúen, sònkú bĩa dó mí sía le Dónbeenĩ yi lè warén bïo.

Móndén tɛɛni

¹¹ Mi loĩ ho túaró na kà 6uakaró. Lé ínén lè í nín-bia wee túa bïo kà á à na mia. ¹² Bĩa wee kíká mia à mi *kúio miten, bán nùpua so wi 6a zéeni miten à 6a mi. Bïo 6a wee cà lé bïo 6a à wé ká 6a nùpua máa beé 6a lò o *Krista *kùrùwá bïo yi. ¹³ Ba nùpua mu wee hení ho *kúiiro bïo ká 6arén mí bæere yĩ máa bè ho làndá yi. Ká 6a màhã wi à mi mún kúio à 6arén khòoní mítén bïo yi. ¹⁴ Inén máa khòoní íten bïo búí bïo yi ká yínɔní wa Núhũso Yeesu Krista kùrùwá bïo yi. O Yeesu húmú ho kùrùwá wán bïo yi, á ho dĩmíná ka lòn dèe na húrun ínén cón. A ho dĩmíná bïo dĩnĩ yi á í mún ka lè í húrun. ¹⁵ Mu bon, fo kúio loo tàá fo yĩ kúio loo, búñ yínɔní bïo na here. Bïo here lé bïo le Dónbeenĩ bínía wó wɛn lè 6a nĩ-fla. ¹⁶ Le bĩa búenbúen na à bè ho kàránlò na á í nɔn 6a yi yi à le Dónbeenĩ wé lè mí héerà, à zũn 6a màkárĩ, à le mún wé mu lè mí nĩpomu búenbúen. ¹⁷ Le bïo ká wán ò o búí wãa yĩ bínĩ yĩ sɛé mi. Lé bïo ó o Krista bïo yi á hã fãani wi í wán. ¹⁸ Wàn zàwa lè wàn hínni, le wa Núhũso Yeesu Krista wé mu bè-tentewà làa mia. *Amiina!

Ho vūahū na ó o Poole túara n̄n ho Efeze kèrètíewa kuure yi

Vūahū túaró n̄hū

O Poole lé yia túara ho vūahū na kà. Ho Efeze lé ho Azii kōhū ló-beenī lé b̄n te b̄io ó o n̄nnaa ho vūahū mu 6a kèrètíewa kuure na b̄n làa b̄ia ká 6úen6úen yi. O Poole kará ho Efeze yi yú há lúlúio b̄io t̄in (Bè-wénia 19.1–20.1). Lé b̄n m̄n ó o túararáa ho vūahū mu ká a wi ho kàsó yi (3.1; 4.1).

Ho vūahū mu yi ó o Poole dó le Dónbeenī b̄arákà, ò o zéenia b̄io le hueekaaraa mí n̄pomu, á séraraa 6a bè-kora día o Yeesu húmú ho *kùrùwá wán pánká (1–3).

B̄n m̄n, ó o Poole wee fan à b̄ia 6úen6úen na dó mí s̄ia o Yeesu yi à wé dàń 6ua míten làa b̄io le Dónbeenī le mu koraa (4–6).

B̄io le Dónbeenī n̄pomu wóraa le dà-kéní ó o Poole zéenia làa b̄iowa b̄io t̄in:

1. O le mu ka lòn n̄pue s̄anía, ó o Yeesu lé há n̄hū (1.23).
2. O le mu ka lòn z̄i m̄nkúio, ó o Yeesu lé le huee na 6uan ho soró đ̄nia (2.20-22).
3. O le mu ka lòn háa, ó o Yeesu lé o háa 6àn báa (5.21-33).

Le t̄enī

¹ Mu lé ínén Poole, yia le Dónbeenī le mí s̄i b̄io á wó á ì lé o Yeesu *Krista tonkaro, lé mi wee túa ho vūahū na kà. I wee t̄enī minén na b̄io s̄a le Dónbeenī yi [ho Efeze lóhó yi], á páania là a Yeesu Krista, á s̄adéro wo yi f̄ará t̄ina. ² Le wán Maá Dónbeenī, là a N̄hūso Yeesu Krista à wé mu s̄amu làa mia, à na ho h̄erà mia.

Le Dónbeenī s̄amu na le wó làa w̄en b̄io

³ Mi wa khòní le Dónbeenī, đ̄io lé wa N̄hūso Yeesu *Krista 6àn Dónbeenī le 6àn Maá. Le wó á le Hácírí bè-tentewà le mí s̄iwà na wee lé le c̄n á wi w̄en wa páaníló là a Krista b̄io yi. ⁴ Mu bon. Le Dónbeenī f̄era hueekaa w̄en à wa páaní là a Krista ká b̄io 6úí đ̄in yí léra. Le wó b̄n à wa wé 6a n̄pua na wee ce le yahó, à wékhe b̄io yí m̄i léé yi. B̄io le Dónbeenī wara w̄en, ⁵ á le f̄era le mí ì đ̄in o Yeesu Krista wán á à wéráa w̄en le mí z̄awa binbirí. B̄n lé b̄io le s̄i vá yi le mí ì wé. ⁶ A wa w̄aa ko wa wé khòní le Dónbeenī le s̄amu beenī b̄io yi. B̄n s̄amu beenī so le wó làa w̄en b̄io le Za na le wa làa s̄obéé wó b̄io yi.

⁷ B̄io wa páania là a Krista, wón na kúaará mí c̄ni húrunnáa wa b̄io yi, á le Dónbeenī k̄anía w̄en á séra wa bè-kora día. B̄n lé le s̄amu na n̄i mia, ⁸ b̄io le wó á wa yú yòó puunía. Le Dónbeenī le mí bè-z̄nminí na n̄i tun ⁹ á wó á wa dàńna z̄na b̄io le s̄i vá yi le mí ì wé na lá s̄a yi, b̄io le f̄era le mí ì đ̄in o Krista wán á à wé. ¹⁰ B̄n lé à b̄io ho wáayi làa b̄io ho tá wán 6úen6úen à le vá kúee mín wán ho p̄ahū na le le mu ko yi o n̄hūso n̄-kéní tá, wón na lé o Krista.

¹¹ B̄io wa páania là a Krista á le Dónbeenī hueeka w̄en à wa b̄io s̄i le yi. Le wó mu lé b̄io le f̄era le mí ì wé mu. A b̄io le le mí ì wé 6úen6úen á le wee wé làa b̄io le s̄i vá yi. ¹² A warén na n̄n-yání dó wa s̄ia o Krista b̄io yi wee lòní á w̄aa ko wa wé khòní le le c̄kú beenī b̄io yi.

¹³ Minén mún páania là a Krista. Mi n̄á le b̄n-tente na lé ho t̄iá poni na wee k̄aní mia á dó mí s̄ia o Krista yi. B̄io mi páania làa wo, á le Dónbeenī n̄n mí Hácírí mia, đ̄io á le dó mí n̄i le mí ì na. Dén Hácírí so le le Dónbeenī fliminí na bò mi wán. ¹⁴ B̄io le Dónbeenī f̄era n̄n dén Hácírí so w̄en, á wa w̄aa dà à z̄n le. Le mún ò na há k̄ia na le dó mí n̄i le mí ì na w̄en. H̄n k̄ia so á wa à yí p̄ahū na á le k̄hí t̄i warén 6úen6úen na b̄io s̄a le yi k̄áníló n̄i. A wa w̄aa ko wa wé khòní le Dónbeenī le c̄kú beenī b̄io yi.

O Poole floró na ó o wó bïo

¹⁵ Lé bŭn nɔn á bïo á ìnén já bïo mi dóráa mi sía o Núhŭso Yeesu yi bïo, làa bïo mi waráa bïa búenbúen na bïo sã le Dónbeenĩ yi bïo, ¹⁶ á ì wee dé le Dónbeenĩ b́arákà fɛɛ mi bïo yi, á wee fio mi bïo yi. ¹⁷ Ì wee fio wa Núhŭso Yeesu *Krista b́an Dónbeenĩ yi, ðio lé wàn Maá cùkúso, le le na mu bïo zŭrló pánká mia, à wé zéeni mu bïo làa mia mí Hácírí pánká yi, bèra a na à mi wíoka zŭn le sese. ¹⁸ Le le hén mi hácírí à bïo mi dó mi sía wee lóní na le von mia bïo yi à mi ðán zŭn. A mi mún ðán zŭn le Dónbeenĩ ḱia na semu b́an síi mía bïo, h́ia á bïa bïo sã le yi níni wi yi. ¹⁹ A mi mún ðán zŭn le Dónbeenĩ pánká beenĩ na b́an síi mía bïo, h́ia le wee séeni lè warén na dó wa sía le yi. Hón pánká beenĩ so lé h́ia ²⁰ ó o vèniá là a Krista á yòó b́ará mí nín-t́iáni ho wáayi. ²¹ Le Dónbeenĩ yòniá a Krista ká síi h́a pánkáwá lè mí síiwá búenbúen jŭhŭ wán, o yèni po h́a pánkáwá búenbúen yènnáa, h́ia h́a làa na ká wán làa h́ia wi lè ho món. ²² Le Dónbeenĩ b́ará a Krista mu bïo búenbúen jŭhŭ wán, á wón na wi mu bïo búenbúen jŭhŭ wán á le wó lè 6a kèrɛt́ewa búenbúen kuure jŭhŭso. ²³ Dén kuure so lé o sánia, ó o Krista mu mí kùure wi yi jii sú, ó o mún sú h́a làa búenbúen.

2

Le Dónbeenĩ śamu na kánia wen bïo

¹ Minén wékhewa lè mi bè-kora na mi lá wee wé bïo yi, á mi lá lé 6a nùpua na húrun mu húmú binbirí le Dónbeenĩ ćn. ² Mi lá wee 6ua miten lè ho ðímíj́asa na yí zŭ le Dónbeenĩ bïo síi, á wee wé 6a ćnáwa jŭhŭso síi bïo. Ba ćnáwa jŭhŭso mu lé yia wee wíoka v́ini b́ia ṕa le Dónbeenĩ síi bïo wéró. ³ Warén búenbúen mún lá ka lè 6a bïo, á wee wé bïo wa sía wee vá yi na yí se. Wa lá wee wé bïo yí se na sí wa sánia lè wa yilera yi. Lé bŭn nɔn á le Dónbeenĩ mún lá ko le síini warén j́uná làa b́ia ká bïo.

⁴ Eɛ ká le Dónbeenĩ màkárí b̀nt́n jii mía. Bïo á le wa wen ðàkh́ina, ⁵ lé bŭn te bïo le nɔnnáa le mukáni binbirí wen wa páaníló là a *Krista bïo yi, hàrí ká wa lá lé 6a nùpua na húrun mu húmú binbirí wa bè-kora bïo yi. Mu bon. Lé le Dónbeenĩ śamu kánia mia. ⁶ A wa páaníló là a Yeesu Krista bïo yi á le mún páania vèniá wen làa wo, á yòó b́ará ho wáayi. ⁷ Le Dónbeenĩ wó mu tentemu làa wen wa páaníló là a Yeesu Krista bïo yi, bèra à na à le śamu na jii mía à le zéeni lè 6a nùpua búenbúen ho ýró na lua yi. ⁸ Mu bon, mu lé le Dónbeenĩ lè mí śamu nɔn mi kánianáa mi síadéro le yi bïo yi. Ho káníló mu bïo yí ló mia, mu lé le Dónbeenĩ wó mu làa mia làa ḱamáa. ⁹ Ho káníló mu bïo yáa pá yí ló mi wára yi, ó o búí wáa yí ko ò o yóní mítén mu bïo yi. ¹⁰ Mu bon. Le Dónbeenĩ lé ðio má wen, á nɔn le mukáni binbirí wen wa páaníló là a Yeesu Krista bïo yi, bèra a na à wa wé wé h́a wén-tentewá, h́ia le fèra bò le wa wé wé.

Ba zúifùwa làa b́ia yínɔn 6a zúifùwa wó le ðà-kéni

¹¹ Minén na yínɔn 6a *zúifùwa, mi b́ini leéka bïo mi lá karáa bïo. Ba zúifùwa le mí lé le Dónbeenĩ nìpomu bïo 6a kúiora bïo yi. A 6a jina mia lé bïo mi yí kúiora lè 6a bïo síi. ¹² Ho ṕahŭ mu yi, ká mi yí zŭ a Krista. Mi lá yí ða máa ḿi máa dé o *Isirayɛle nìpomu jii, bŭn na le Dónbeenĩ léra á mu bïo sã le yi. Le Dónbeenĩ páani na le bò làa bïo le dó mí jii le mí ì wé á mi níi lá mía yi. Mi lá 6uan miten ho ðímíj́a yi ká bïo mi dó mi sía wee lóní lá mía, mi lá yí zŭ le Dónbeenĩ. ¹³ Eɛ ká h́a làa na ká wán, mi páaníló là a Yeesu *Krista bïo yi, á minén na lá khèra le Dónbeenĩ yi á wáa vá 6ueé 6ó le yi, o Krista na kúará mí ćani húrunnáa mi bïo yi pánká yi. ¹⁴ Mu bon. O Krista mu mítén lé yia dó ho héera wa ṕahŭ. H́a jinmia na lá wi 6a zúifùwa làa b́ia yínɔn 6a zúifùwa ṕahŭ lòn soró, ó o 6ueé fù léra mí húmú pánká yi, á wó 6a lè mu nìpomu ðà-kéni. ¹⁵ Ba zúifùwa làndá làa bïo 6a bò henía búenbúen ó o 6ueé 6ó jŭhŭ, bèra a na à 6a wé le kuure ðà-finle 6a páaníló làa wo bïo yi. Lé bŭn ó o wó á dóráa ho héera 6a ṕahŭ. ¹⁶ O Krista mu wó á h́a jinmia na lá wi b́arén mín yi ṕahŭ á wáa vó. O wó á 6a lé le kuure ðà-kéni, á wó á 6a

bíníá sí lè le Dónbeení o húmú ho *kùrùwá wán pànká yi. ¹⁷ O Krista mu ɓueé buera ho héerà bín-tente á nɔn minén na lá khèra lè le Dónbeení yi, lè warén na ɓó le yi. ¹⁸ Mu bon, lé o Krista mu ɓio yi á wa ɓúenɓúen dà à ðínnáa wán Maá Dónbeení yahó, le Dónbeení Hácírí dà-kéní na wa yú pànká yi.

¹⁹ Awa, á minén na yínɔ́ ɓa zúífùwa, mi wáa yínɔ́ ní-hání na ɓio yí sá le Dónbeení n̄pomu yi, mi wáa wee mí dé le Dónbeení n̄pomu jii, mi lé le Dónbeení zii nùpua. ²⁰ Mi ka lòn zii na ɓa wee so ɓàn mónkúio. Ba tonkarowà lè ɓa jii-cúa fɛerowà ka lòn zii jùhú. Ká a Yeesu Krista mí ɓɛere ka lòn huee na ɓuan ho soró ðínná. ²¹ Lé wa páaníló làa wo ɓio yi á wa ɓuannáa mín yi sese lòn zii mónkúio, á soni wee yòo, à wé le zii na ɓio sá a Nùhúso yi. ²² Lé mi páaníló là a Krista ɓio yi á minén mún làa ɓia ká ɓuannáa mín yi lòn zii mónkúio, à wé le zii na le Dónbeení wi yi lè mí Hácírí.

3

Ho tonló na le Dónbeení kàràfáa o Poole yi

¹ Lé ɓún te ɓio á ínén Poole wee fio le Dónbeení yi mi ɓio yi. Ba dó mi ho kàsó yi lé ɓio á í lé o Yeesu *Krista ton-sá minén na yínɔ́ ɓa *zúífùwa ɓio yi.

² Ho tonló na le Dónbeení kàràfáa mi lè mí sáamu mi ɓio yi á mi jà ɓio kénkén. ³ Le Dónbeení zééníá mu ɓio na lá sà yi làa mi, ɓio á í túara ðání yi cínú. ⁴ Mi kàráanna ho, á mi ì mi ɓio á í zúnáa mu ɓio na lá sà yi o Krista ðání yi ɓio. ⁵ Mu ɓio mu á le yí fèra yí zééníá lè ɓa nùpua na hàání làa ɓio á le zééníáa mu há laà na ká wán lè warén na le le tonkarowà, lè le jii-cúa fɛerowà, mí Hácírí pànká yi. ⁶ Mu ɓio mu lé ɓio kà: ɓia yínɔ́ ɓa zúífùwa páaníló là a Yeesu Krista ɓio yi, á ɓa wáa léera há kía yi làa ɓia lé ɓa zúífùwa, ɓa lé le kuure dà-kéní làa ba, á mu bè-tentewà na le Dónbeení dó mi jii le mí ì wé è na mí n̄pomu yi á ɓa níní mún wi yi. ɓún dà wee wé le bín-tente pànká yi.

⁷ Lé dén bín-tente so á í wee bue lé ɓio le Dónbeení lè mí sáamu á nɔn ho tonló mu mi ì wee sá lè lerén mí ɓɛere pànká. ⁸ ɓia ɓio sá le yi ɓúenɓúen t̄ahú ínén lé yia ɓio jùhú mía po ɓa. Ɛé ká le Dónbeení lè mí sáamu màhá pá nɔn ho tonló mu mi lè í bue o Krista bè-tentewà na jii mía ɓio à na ɓia yínɔ́ ɓa zúífùwa yi. ⁹ A le mún nɔn ho tonló mi ì ɓio le le mí ì wé na lá sà yi wéró à í zéení ɓio wéréwéré na ɓa nùpua yi. Le Dónbeení, ðio léra mu ɓio ɓúenɓúen, á lá sà mu yi hàání. ¹⁰ Mu wó bèra a na à ho wáayi pànkáwá wáa zún le bè-zúnminí lè mí síiwá ɓio, ɓa kèrèt̄ewa ɓúenɓúen kuure pànká yi. ¹¹ ɓún á le Dónbeení fèra le mí ì wé ká ɓio ɓúí ðín yí léra, lé ɓún le wáa tíra jii wa Nùhúso Yeesu Krista yi. ¹² Wa páaníló làa wo lè wa síadéró wo yi ɓio yi, lé ɓún nɔn á wa dà wee ðínnáa le Dónbeení yahó ká zánii mía wɛn. ¹³ Lé ɓún te ɓio á í ì fioráa mia à le lònbee lè mí síiwá na á í wee lá mi ɓio yi à mi yí tée mi bàra ɓio yi. Le lònbee mu wee zéení le mi ɓio jùhú wi binbirí.

Le waminí binbirí na ó o Krista zééníá

¹⁴ Lé ɓún te ɓio á í wee fàrá í nɔnkójúná wán wán Maá Dónbeení yahó à fio, ¹⁵ dén na lé há zí-júná na ho wáayi làa hía ho tá wán ɓúenɓúen ɓàn Maá. ¹⁶ I wee fio lerén na semu ɓàn síi mía yi, le le Hácírí dé ho pànká mia ¹⁷ à mi síadéró o *Krista yi ɓio yi, ò o keń làa mia féɛɛ. I wee fio le mi wań le Dónbeení, à minén mún wań mín. Ká mi wee wé ɓún, á mi ì keń lòn v̄indɛɛ na naní zon ho tá yi, tàá lòn zii na jùhú fàrá se. ¹⁸ ɓún lé ɓio á à na á minén làa ɓia ɓio sá le Dónbeení yi ɓúenɓúen á à zúnáa le o Krista ɓènt̄ín wa wɛn làa sòobɛɛ. ¹⁹ A ɓio ó o Krista wa làa wɛn á mi ì zúní, hàrí ká nùpue yí dà máa zúní mu máa véení. Lé ɓún ñ na ká mi ì keń làa ɓio le Dónbeení le mi keńnáa ɓúenɓúen.

²⁰ Le Dónbeení dà mu ɓio ɓúenɓúen. ɓio wa dà à fio le cón, hàrí ɓio wa yàá wee leéka, ɓún ɓúenɓúen á le bè-wéníá wee puuní yi lè le pànká na le wee séení làa wɛn. ²¹ A mi wáa wa khòní le Dónbeení ɓio le wee ðín ɓa kèrèt̄ewa ɓúenɓúen kuure là a Yeesu Krista wán à wé ɓio yi. Mi wa khòní le féɛɛ há lúlúio na jii mía yi. *Amiina!

4

Wa lé le dà-kéni

¹ A bïo á ìnén Poole na wi ho kàsó yi o Nùhùso tonló na á ì wee sá bïo yi wáa wee cà mi cón làa sòobéé lé bïo kà: Minén na le Dónbeenì von, mi ɓua miten làa bïo mu koráa. ² Mi wé liiní miten à wé wayi, à wé jì mi yiwa. Mi wé hĩ mi sĩa mín bïowa yi bïo mi wa mín bïo yi. ³ Le Dónbeenì Hácírí wó mia lè le dà-kéni, á mi bánbá à ho héerà kéni mi pãahũ, à mi wé le dà-kéni fɛɛɛ.

⁴ Wa lée dà-kéni làa bïo á hã sãnia lée dà-kéniáa, á le Dónbeenì Hácírí dà-kéni lé dïo á wa ɓúenɓúen yú, á bïo wa ɓúenɓúen mún dó wa sĩa wee lòní lée dà-kéni, bïo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì na wɛn pãahũ na le von wɛn yi. ⁵ Wa Nùhùso lée ñi-kéni, á mu bïo na wa tà yi lée dà-kéni, á ho *bátéèmu na wa yú mún lée dà-kéni. ⁶ Le Dónbeenì lée dà-kéni á lé wa ɓúenɓúen Maá. Le wi wa ɓúenɓúen jùhũ wán, le wee dïn wa ɓúenɓúen wán à wéráa bïo le le mí ì wé, le wi wa ɓúenɓúen yi.

⁷ Ɛɛ ká le Dónbeenì màhã hõn wa ñi-kéni kéni lè mu bïowa wéro pánká làa bïo ó o *Krista le mu koráa. ⁸ Bïo ká lé bïo túara le Dónbeenì bioní vūahũ yi: «O wĩkaa mí zúkúsa na ó o dàña á khèra yòoraráa.

O nɔn mí bè-hãnia ɓa nùpua yi.»*

⁹ Bïo ɓa wee bío le «o yòora», bñn kúará lée webio? Bñn wee zéeni le sãni ò o yòo, ó o lion ho tá wán vó. ¹⁰ O orén mu na lion làa bñn bïo, lé orén ñi-kéni mu lé yĩa pá bñnia yòora ho wáayi jùn-tãahũ á tíraráa mu bïo ɓúenɓúen jii. ¹¹ Lé orén hõn ɓa nùpua lè mu bïowa wéro pánká: Ba ɓúí ó o wó lè mí tonkarowà, ɓa ɓúí ó o wó á ɓa wee fɛɛ le Dónbeenì jii-cúa, ɓa ɓúí ó o wó á ɓa wee bue le Dónbeenì bín-tente. Ba ɓúí ó o wó á ɓa wee pa le Dónbeenì ñipomu bïo à kàrán ɓa. ¹² O nɔn bñn bïowa so wéro pánká à bán nùpua so wé dàñ séeni bĩa bïo sã le Dónbeenì yi à ɓa dàñ sá nanáa le yi, bèra a na à ɓa kèrètɛwa ɓúenɓúen kuure na lé o *Krista sãnia à pánká wé dé wán. ¹³ Lé bñn ñ na á wa siadéro le Dónbeenì Za yi là a zũnló á à wé wɛn lè le dà-kéni, à wé ɓa kèrètɛwa na dõn vó, là a Krista na á bïo ɓúí yí fòora yi bïo sii. ¹⁴ Ká mu wó kà, á wa wáa máa bñn máa kéni lòn háyónzáwa na khàró yí do, lòn woohũ na ho pinpiró lè mu jumu yànbónló wee héé yèrémáka. Nì-khàwa máa bñn máa vñn wɛn máa yí lè mí kàránló. ¹⁵ Ká wa wee mĩ ho tũia na mín yi bïo wa wa mín bïo yi, á wa kénló là a Krista bïo sii wé è dé wán ká mu wà, wón na lé ho jùhũ. ¹⁶ Lé orén wee wé ò o ñipomu wé le dà-kéni, làa bïo ó o nùpue sãnia bïo cɛékaaráa mín yi wó a nùpue bïo sii. Ká a nùpue sãnia bïowa lè mí dà-kéni kéni wee sá mí tonló làa bïo mu koráa, à hã dã wé se. Lé ká sii ɓa kèrètɛwa ɓúenɓúen kuure bïo karáa. Ká ɓa lè mí ñi-kéni kéni wa mín, á wee sá mí tonni làa bïo mu koráa, à le kuure mu dã wé se.

Le mukān-finle na ɓa kèrètɛwa yú bïo

¹⁷ Awa, á bïo ká lé bïo á ì ì hení ì na mia wa Nùhùso yèni yi: Mi wáa yí bñn yí ɓua miten làa bĩa yí zũ le Dónbeenì bïo sii. Ba wee bè mí yilera mu bè-káamáa wán. ¹⁸ Ba yí zũ dèɛ le Dónbeenì bïo dãní yi. Le mukān binbirí na wee lé le Dónbeenì cón á ɓa níi mia yi. Lé bïo ɓa tun mí yiwa, á le Dónbeenì bïo dãní yi á ɓa mún yí zũ hàrì dèɛ. ¹⁹ Ba yí zũ ñiyio. Mu koomu lè mí síiwà á ɓa wee wé ká ɓa wà, mu jii fñnii mia. ²⁰ Ká pãahũ na minén tà a *Krista bïo yi, á yínɔ́ làa bñn sii á ɓa le mi ɓua lè miten. ²¹ Bïo bïo ciran wo ɓúenɓúen á minén já kénkén, á mi páaniló làa wo bïo yi á ɓa mún kàránna mia là a Yeesu Krista mu tũia poni. ²² Bñn wee zéeni le mi ko mi día bïo mi fù wee ɓua lè miten ká mi yínɔ́ ɓa kèrètɛwa. Bñn pãahũ ká bïo ɓa nùpua sĩa wee vá yi na wee vñn ɓa á wee yáa mia. ²³ Mi día le le Dónbeenì yèrémá mia à mi yilera wé hã bè-fla. ²⁴ Mi yèrémá wé ɓa ñi-fla. Le Dónbeenì wó mia lè ɓa ñi-fla à mi ɓonmín làa de. A mi wáa ɓua miten héha làa bñn, à wé ɓa nùpua na téréna á wee ce le Dónbeenì yahó làa bïo le tũia poni bòráa mu.

* 4:8 Mi lorí Lení vūahũ (Psaumes) 68.19

²⁵ Awa, á mi wáa khi há sabióní fūaaló yi. Mi wé mǐ ho tūiá na mín yi, lé bǐo wa lé há sǎniá dà-kéní. ²⁶ Ká mi sǎa wé cǎ à mi yí wé bè-kora. Mi wé yí díá le le wii tɛ ká mi sǎa pá wee cí. ²⁷ Mi yí díá le o *Satáni yí pánká mi wán. ²⁸ Yia lá lée kǎnlo à ǎnsó yí bǐnǐ yí ǎuaa bǐo. ǎnsó wé sá ó ò yí mu bǐo á à ǎniánáa mí màkóo, á mún ò séenínáa ǎa nǐ-khenia. ²⁹ Mi wé yí mǐ bǐn-kora na mín yi. Há bǐn-tentewà na dà à hení ǎa nǐpua sǎa ho pǎahǔ na mu ko yi lé há mi wé bǐo bèra a na à ǎia wee ǎi há à há wé séení. ³⁰ A le Dónbeenǐ Hácírí na le nǎn mia á mi yí véenǐ yi. Dén Hácírí so lé le Dónbeenǐ fliminǐ na bò mi wán, à zéenǐ le mi bǐo sǎ le yi, á pan ho pǎahǔ na le khi tí mi kǎnǐló ǎii. ³¹ Bǐo ǎa wó làa mia ká mu yí se, à mi yí ǎua mi yiwa yi. Mi wé yí cí mi sǎa mín wán. Mi wé yí zá làa mín, mi wé yí là mín. Mi díá mu sǔnsúmámu lè mí sǐwà. ³² Mi wé wé mu tentemu làa mín, à zǔnǐ mín màkárí. Mi wé sén díá na mín yi làa bǐo le Dónbeenǐ dǐn o *Krista wán á séra díá nǎnnáa mia.

5

¹ A bǐo mi lé le Dónbeenǐ zàwa na le wa làa sòobɛɛ, á mi cén wé wé lè le bǐo síi. ² Mi le le waminǐ wé mi mi wárá búenbúen yi làa bǐo ó o *Krista wararáa wɛn á húrun wa bǐo yi. O wara wɛn á nǎn mí mukǎnǐ wa bǐo yi. Bǐo ó o wó lé le muinǐ na bǐo sí le Dónbeenǐ yi. ³ Bǐo mi bǐo sǎ le Dónbeenǐ yi, á mi wáa ko mi khi ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà yi, à khi há nǐyi-wárá na sǔii mia yi. Mi yí wé nǐpua na yǐo yí máa sí làa bǐo. Bǔn bǐowa so búenbúen á yí ko à mu bǐo wé mǐ lɛɛ mia húuu. ⁴ Há nǐyi-bióní lè há bǐn-conconwà lè há kàakó-bióní á mi yí ko mi wé bǐo. Bǐo mi ko mi wé wé lé le Dónbeenǐ bǎrákà déró. ⁵ Mi ko mi zǔnǐ mu sese le ǎia wee wé ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà, làa ǎia wee wé há nǐyi-wárá na sǔii mia bán búenbúen máa dí le Dónbeenǐ là a Krista béenǐ húuu. A ǎia yǐo yí máa sí lè mu bǐo, bán mún máa dí le béenǐ mu. Lé bǐo á bǐo ǎa wee cǎ ka lòn wǎnna na ǎa dó mí sǎa yi. ⁶ Mi yí díá le ǎa nǐ-khàwa à vǐinǐ mia lè mí bióní, lé bǐo á ǎia yí máa bè le Dónbeenǐ biónǐ yi à ǎa wee wé bǔn bǐowa so á le khi síinǐ ǎúná. ⁷ Awa, á minén yí lɛɛ ǎa wárá yi làa ba.

⁸ Mu bon. Mi lá wi le tǐbírí yi, ká mi páanǐló là a Krista bǐo yi á mi wáa wi mu khoomu yi. A mi cén wáa ǎua miten làa ǎia wi mu khoomu yi bǐo. ⁹ Lé bǐo á ǎia bǐo sǎ mu khoomu yi á wee wé há wárá na se, na téréenna, á bǐo lé ho tūiá. ¹⁰ A mi cén bánbá à mi zǔnǐ bǐo sí a Núhǔso yi, ¹¹ à há wárá na cǔnú mia, há ǎa ǎia bǐo sǎ le tǐbírí yi wee wé à minén yí lɛɛ yi làa ba. Mi yáá bǐo mu wéréwéré le bǐo ǎa wee wé á yí se. ¹² Mu bon, bǐo ǎa wee sǎnka miten wé á bǐoró nǐyio yáá wi. ¹³ ɛɛ ká ǎa wárá mu búenbúen á bǐo bǐa wéréwéré, à mu kɛnǐ lòn khoomu á ló mu wán. ¹⁴ Mu bon, mu bǐo búenbúen na mu khoomu ló wán bǔn bǐo so bǐo sǎ mu yi. Lé bǔn nǎn á bǐo ká bǐaráa:

«Ūnén na dǔma, sǐn.

Híní lé ǎa nǐ-hía tǎahǔ,

ó o Krista á à dé mí khoomu ũ wán.»

¹⁵ Awa, á mi cén pa miten bǐo bǐo mi ò ǎua lè miten dǎnǐ yi sese. Mi wé mu bè-zǔnminǐ ǎansowà ká mi yí wé bǔnbúwá. ¹⁶ Pǎahǔ lée pǎahǔ na mi dà à wé mu bè-tentewà yi à mi wé mu lé bǐo ho pǎahǔ na wa wi yi nǐpua wee wé mu bè-kora dàkhǐna. ¹⁷ Lé bǔn nǎn á mi ko à mi bánbá à mi zǔnǐ bǐo ó o Núhǔso le mi wé wé ká mi yí wé ǎa nǐpua na yí wi mi zǔnǐ bǐo. ¹⁸ Mi wé yí ǎu ho dǐvén dà khií, bǔn wee yáa o nǐpue. Ká mi wé díá le le Dónbeenǐ Hácírí pánká à kɛnǐ mi wán. ¹⁹ Mi wé sío há lení lè mí síiwà na wee lé le Dónbeenǐ cǎn à henínáa mín sǎa. Mi wé sío à khòonǐ a Núhǔso lè mí sǎa búenbúen. ²⁰ Mi wé dé wán Maá Dónbeenǐ bǎrákà féɛɛ mu bǐo búenbúen bǐo yi, wa Núhǔso Yeesu Krista yèni yi.

Bǐo ǎa kèrɛtɛwa ko ǎa wé ǎua làa mín

²¹ Bǐo mi wee kǎnbi o Krista, á mi wé liinǐ miten na mín yi.

²² Hãawa, mi wé liiní miten na mi b́aránı́ yi làa bïo mi wee liinínáa miten à na a *Krista yi bïo síi. ²³ Mu bon, o hãa ñúhúso lé b́àn báa, làa bïo 6a kèrètíewa búenbúen kuure ñúhúso lé o Krista bïo síi. Le kuure mu lé o sánı́a na ó o kánı́a. ²⁴ Bïo á 6a kèrètíewa búenbúen kuure wee liinínáa miten à na a Krista yi, lé b́un b́àn síi à 6a hãawa mún wé liinínáa miten à na mí b́aránı́ yi mu bïo búenbúen yi.

²⁵ Báawa, mi wé wań mi h́ánánı́ làa bïo ó o Krista waráa 6a kèrètíewa búenbúen kuure bïo síi, á nɔn mi mukánı́ le bïo yi. ²⁶ O wó b́un b́era a na à le bïo sı́ le Dónbeenı́ yi. O ceéra le le mu ñumu le le b́ionı́, ²⁷ b́era a na à 6a kèrètíewa búenbúen kuure mu wé dèe na wee ce, á fıanı́ mı́a yi, á cùkú wi, à le dàń d́ın o yahó ká bè-kohó yèni yı́ máa ve leé le yi. ²⁸ B́un búenbúen wee zéeni bïo ó o báa ko ò o wańnáa mín hãa. O ko ò o wań wo làa bïo ó o waráa mi kùrú sánı́a. Báa na wa mín hãa se o wa míten. ²⁹ A nùpue na b́en d́ın ñina mí sánı́a wón mı́a. O yàá wee wé d́ıni hã à pa hã bïo, làa bïo ó o Krista wee wéráa mu le 6a kèrètíewa búenbúen kuure ³⁰ na lé o sánı́a bïo síi. A warén so yınɔn o sánı́a bïowa búı le? ³¹ Le Dónbeenı́ b́ionı́ v́uahı́ yi á bïo ká lé bïo túara: «Lé b́un nɔn ó o báa á à dı́a mín maá le mín nu ká à leé le mín hãa, á 6a mí nùwá ñun á à wé sánı́a dà-kéni.»* ³² Bïo bı́a ká lee bè-beeni na sà yi. A ínén wee bı́o le mu lé o Krista le 6a kèrètíewa búenbúen kuure bïo á mu wee zéeni. ³³ Ká mu màhá mún wee zéeni minén bïo: Ba báawa le mí ñı-kéni kénı́ ko 6a wań mí h́ánánı́ làa bïo 6a waráa míten bïo síi. A 6a hãawa mún ko à 6a wé kónbi mí b́aránı́.

6

¹ Zàwa, mi wé bè mi maáwà le mi nuwà b́ionı́ yi mi páanıló là a Ñúhúso bïo yi. Lé bïo á lé b́un mi ko à mi wé wé. ² Le Dónbeenı́ bïo na le bò henı́a t́ıahı́, á bïo lé nın-yanı́ dó mí ñii bò wán lé bïo ká: «Wé kónbi mın maá le mın nu, ³ á ũ bïo á à wé se á à yı́ le mukón-tónı́ ho tá wán.»*

⁴ Maáwà, mi wé yı́ cı́ı mi zàwa sı́a. Mi wé bé 6a sese à zéeni 6a làa bïo sı́ a Ñúhúso yi à guaráa 6a.

⁵ Wobáanı́, mi wé bè mi ñúnása na wi ho d́ımı́ná yi b́ionı́ yi. Mi wé kónbi 6a sese le le yi poni. Mi wé bè 6a b́ionı́ yi làa bïo mi wee bèráa o *Krista b́ionı́ yi bïo síi. ⁶ Mi wé yı́ wé mu 6a yı́o yi mí dón à càráa le yèni 6a cón. Ká mi wé wé bïo le Dónbeenı́ sı́ı vá yi le mi sı́a búenbúen lé bïo mi lé o Krista wobáanı́. ⁷ Mi wé sá na mi ñúnása yi le mi sı́a búenbúen, à keń le mu lé o Ñúhúso á mi wee sá na yi, ká mi yı́ máa sá na nùpua yi. ⁸ Mi zı́n le bïo mi ñı-kéni kénı́ wee wé ká mu se á mi khı́ı yi b́àn cúnú o Ñúhúso cón, à mi wé wobáanı́ táa nùpua na wi míten.

⁹ Wobáanı́ ñúnása, mi mún 6ua mi wobáanı́ sese. Mi wé yı́ là h́eere làa ba. Mi zı́n le minén làa ba á leéra a Ñúhúso ñı-kéni yi, wón wi ho wáayi, o yı́ máa hueeka nùpua mín yi.

Hã fio sı́a na le Dónbeenı́ nɔn wen bïo

¹⁰ Bïo á ĩ bı́o ò na mia á à véenınáa lé bïo ká: Bïo mi páanı́a là a Ñúhúso, á mi cà ho pánká orén na pánká beenı́ b́àn síi mı́a cón. ¹¹ Mi khuii hã fio sı́a na le Dónbeenı́ nɔn mia, à dàń f́ará d́ın sánsáráa o *Satáni ñı-khènló. ¹² Mu yınɔn nùpua á wa wee firáa, búee. Lé hã pánká-súmáa na yı́ máa mi, h́ıa wee dí le béenı́ ho d́ımı́ná na bïo sá a Satáni yi yi, le hã pánká-súmáa na wi ho wáayi, lé h́ın wa wee firáa. ¹³ Lé b́un nɔn á ĩ le mi khuiiráa hã fio sı́a na le Dónbeenı́ nɔn mia búenbúen, b́era a na ká ṕahı́ na mu wé here yi à mi dàń d́ın à sánsá mu, á mu véenı́ı ká mi pá à f́ará à d́ın. ¹⁴ Awa, á mi wáa wı́oka miten. Mi d́ın le Dónbeenı́ túıá poni wán à b́un wé lón ku-ceenı́ı na mi can le mi kuio. Mi wé 6a ñı-térénnı́a à b́un wé lón h́ıa h́eenı́ı sı́a á mi pon mi kosı́a yi. ¹⁵ Mi ca mi kuio le Dónbeenı́ bın-tente na wee na ho h́eera buero yi, à b́un wé lón nakáa á mi zá. ¹⁶ Ṕahı́ lee ṕahı́,

* **5:31** Mi loń Bïo ñúhú búeenı́ı v́uahı́ (Genèse) 2.24 * **6:3** Mi loń Léro v́uahı́ (Exode) 20.12; Lándá zéenıló v́uahı́ (Deutéronome) 5.16

à mi wé wíoka dé mi sía le Dónbeenĩ yi, à bũn wé lòn hĩa hènĩi sía na mi ɓuan mi yahó à hɛráa o Satāni hĩa dānaso. ¹⁷ Mi wíoka zũn kɛnkɛn le le Dónbeenĩ kǎnía mia, à bũn wé lòn kónlè na mi ɓúra. Mi wíoka zũn le Dónbeenĩ biónĩ sese à bũn wé lòn khà-tónĩ, hĩa le Dónbeenĩ Hácírĩ nɔn mia. ¹⁸ Mi wé fio le Dónbeenĩ yi fɛɛɛ mu ɓio ɓúenɓúen ɓio yi, à wé día le le Dónbeenĩ Hácírĩ dí mi yahó à mi floráa. Bũn ɓio yi à mi na miten ɓúenɓúen le yi à yí sa ho floró tá. Mi wé fio na ɓia ɓio sã le Dónbeenĩ yi ɓúenɓúen yi fɛɛɛ. ¹⁹ Mi mún wé fio na ínén yi, bèra a na à hã biónĩ na á ĩ ko à ĩ bío à le Dónbeenĩ dé ĩ jii yi, à ĩ dàń zéení le bín-tente ɓio na lá sà yi lè le sí-heɓúee. ²⁰ O Yeesu *Krista dó mi le ĩ zéení le bín-tente mu lè ɓa nùpua. Lé bũn nɔn ɓa dóráa mi ho kàsó yi. Awa, á mi fio na miĩ à ĩ dàń zéení le bín-tente mu ɓio lè le sí-heɓúee làa ɓio mu koráa.

Móndén tɛɛni

²¹ Wàn za Tisiiki na wa wa làa sòobéɛ, wón na wee sá a Núhũso tonló sese, wón ɓueé zéení bío á ĩ ɓio karáa ɓúenɓúen làa mia, à mi zũn mu. ²² Lé bũn ɓio yi á ĩ wee tonkaráa wo mi cǎn, ò o ɓuee zéení ɓio wa ɓio karáa làa mia, à hĩi mi sía.

²³ Le wàn Maá Dónbeenĩ là a Núhũso Yeesu *Krista à na ho hɛrà minén na lé wàn zàwa lè wàn hĩnni kèrètɛwa yi. Le ɓa wé à mi wań mín, à wíoka dé mi sía o Yeesu yi.

²⁴ Le le Dónbeenĩ wé wé mu sãamu làa ɓia ɓúenɓúen na wa wa Núhũso Yeesu Krista lè le waminĩ na jii mía.

Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Filiipu kèrètíewa kuure yi

Vūahú túaró nūhú

Ho vūahú na kà lé o Poole túara ho nɔn ho Filiipu lóhó kèrètíewa kuure yi. Lé 6arén lé 6a nín-yání nùpua na ó o Poole buera le bín-tente nɔn yi ho Maseduana kōhú yi (Bè-wénia 16.12-40), á 6a tà dó mí sía o Yeesu *Krista yi. Ho vūahú mu ó o Poole hía wee túa ká a wi ho kàsó yi ká a màhã túara ho lè le sí-wεε.

Ho vūahú mu nūhú 6úεεníi ó o Poole zéenía le mí síi wan ho Filiipusa bïo yi. Bún món ó o zéenía bïo ó o bïo kará làa ba, ò o henía 6a sía. O mún bía nɔn 6a yi le 6a wé liiní miten làa bïo ó o Yeesu wóráa mu bïo síi. O zéenía le mí ì tonka a Epaforodiite là a Timotee ho Filiipu kèrètíewa cón (1–2).

O nà 6a zeñ wán le 6a wé yí jí ho kàránló na bïo yí bon bïo, ká 6a sòobá miten à wé wé là arén bïo síi (3).

O zéenía bïo le Dónbeení wee nanáa le sí-wεε lè ho hээрà bïa 6úen6úen na páanía là a Krista yi (4).

Le tɛení

¹ Inén Poole là a Timotee na lé o Yeesu *Krista ton-sáwá wee tɛení minén kèrètíewa na wi ho Filiipu lóhó yi. Wa wee tɛení 6a ya-díwá làa bïa wee séení 6a yi, làa bïa ká 6úen6úen na bïo sã le Dónbeení yi 6a páaníló là a Yeesu Krista bïo yi. ² Le wán Maá Dónbeení là a Núhúso Yeesu Krista à wé mí sãamu làa mia, à na ho hээрà mia.

O Poole flora ho Filiipusa bïo yi

³ Pãahú léé pãahú ká ì leékaa mi bïo, à ì dé wán Dónbeení bárakà. ⁴ Pãahú léé pãahú ká ì wee fio à ì mún fio na mi 6úen6úen yi lè le sí-wεε. ⁵ Lé bïo, à lá ho pãahú na mi dó mi sía o *Krista yi á 6ueé 6ó ho zuia yi, á mi dó mi níní miñ le Dónbeení bín-tente bueró tonló yi. ⁶ Ì láa mu yi le ho ton-tente na le Dónbeení 6úa nūhú mia, á le è sá á à tíi jii o Yeesu Krista bíní buen-nɔnzoñ. ⁷ Ì tũiá sí à hñn yilera so kerí miñ mi 6úen6úen dání yi, lé bïo á ì wa mia làa sòobéε. Mu bon, le Dónbeení wó á mi lééra le bín-tente bueró tonló yi làa mi. A pãahú na á ì wi ho kàsó yi, á wee tà le Dónbeení bioní jii o cítí-fl yahó, á ì wee zéení mu wéréwéré le mu lé ho tũiá. ⁸ Mu bon, le Dónbeení zū le mu lé ho tũiá poni, le ì wa mia làa sòobéε làa bïo ó o Yeesu Krista waráa mia. ⁹ A ì wee fio le Dónbeení cón le mi waminí wíoka wé dé wán, à mi bïo zūnló le Dónbeení bïo dání yi, làa bïo se làa bïo yí se hueekaró mín yi à wíoka wé dé wán. ¹⁰ Bún ká mi ì dàñ ñ lén bïo se po bïo ká bèra a na à mi ce le Dónbeení yahó à wékheró bïo yí mĩ yí léé yi à vaa 6úe o Krista bíní buen-nɔnzoñ. ¹¹ A mi bè-wénia 6úen6úen á à téréen o Yeesu Krista pánká yi, á 6a nùpua á à dé ho cùkú le Dónbeení yi, á à khòoní le.

Le bín-tente bueró bïo

¹² Wán zàwa lè wán hñni, ì wi à mi zūñ le bïo sá miñ lé bún wó á le bín-tente bueró tonló vannáa lè mí yahó. ¹³ Mu bon, ho *Oroomu béε zĩ-beení parowà núnása làa bïa ká 6úen6úen zū le lé o *Krista bïo yi á ì wiráa ho kàsó yi. ¹⁴ Bïo á ì wi ho kàsó yi lé bún mún wó á wán zàwa lè wán hñni boomuso wíokaa dó mí sía o Núhúso yi, á wíokaa henía mí sía le Dónbeení bioní bueró yi. ¹⁵ Ba 6úi wi 6a tãahú wee bue o Krista bín-tente lé bïo 6a wee dí le yandee làa mi, á wi à 6a bïo nūhú wé poñ mi. εε ká 6a 6úi bán wee bue le bioní mu lè le yi na se. ¹⁶ Bánsowa so wee wé mu lé bïo 6a wa mi, á zū le ì wi hen le bín-tente jii tàró bïo yi. ¹⁷ Ká bïa wi à 6a bïo nūhú wé poñ mi o Krista bín-tente bueró bïo yi, bán yilera na wi 6a yi yí se. Ba wi à 6a beé ì lò à bè bïo á ì wi ho kàsó yi wán. ¹⁸ εε ká bún

6úen6úen nùhù mia. A mu wé le yi na se loo, tàá yi na yí se loo, bún yí here. Bïo nùhù wi lé ò o Krista bïo wé bue. Bïo ó o Krista bïo yú wee bue bún léé zámakaa í cón, á ì wé è zámaka mu bïo yi féeε. ¹⁹ Lé bïo á ì zù le bïo wee wé kà 6úen6úen vaa véenii lé í káníló mi floró pànká yi, là a Yeesu Krista Hácírí* na wee séení mi pànká yi. ²⁰ Bïo á ì pan làa sòobée á dó ì sïi wee lòní lé bïo kà: I máa wé bïo 6úi na hã nÿio dà à dí mi bïo yi. Ká ì sïi á à wé here á wáa wé è dé ho cùkú o Krista yi ì wára yi làa bïo á ì wee wéráa mu, à ì yïo wé lua, tàá à ì hí. ²¹ Mu bon, ínén cón ká ì yïo wi lua, se lé ho cùkú dérò o Krista yi bïo yi. Ká ì 6èn húrun loo, á ì mún ñ yí cùnú bún yi. ²² εε ká bïo á ì yïo wi lua wà, á tonló cùnú wi 6a nùpua cón, á bïo á ì wáa à lén á ì yí zù. ²³ I wee héhéeka mu mí bïo nùn pãahù. I lá húrun á vaá wi là a Krista, se mu lá à wé sí mi, lé bïo á bún lé bïo 6èntín súaani. ²⁴ εε ká minén bïo yi á ì keñlò làa mia á nùhù 6èn wíokaa wi po bún. ²⁵ A bïo á ì wáa láa mu yi, á ì zù le ì keñ bïn, á à keñ lè mi 6úen6úen á wé è séení mia, à mi wíoka zún le Dónbeení bïo, à sía wa mi siadéro o Yeesu yi bïo yi. ²⁶ Lé bún ñ na ká ì khíi bïnía 6uara mi cón, á mi ì wíoka zámaka làa sòobée ì bïo yi mi páaníló là a Krista yi.

Bïo 6a kèrètɛwa ko 6a 6ua lè miten

²⁷ Bïo bïo here lé bïo mi ì 6ua miten sese á à héha làa bïo ó o *Krista bïn-tente le mu koráa, bèra a na ká ì 6uara mi cón loo tàá ká ì yí 6uara loo, à ì wé nì le mi fára ñin mi siadéro o Krista yi wán lè le hácírí dà-kéní, á wó le nii dà-kéní páanía lá le lònbee wee tà le Dónbeení bïn-tente nii. ²⁸ Mi yí día le mi zúkúsa záníka mia bïo woon yi. Bún ñ zéení làa ba le 6a à yáa, ká mu 6èn ñ zéení lè minén le mi ì kání. Bún 6úen6úen lé le Dónbeení wó mu. ²⁹ Mu bon, le Dónbeení wó mu sãamu làa mia: Le wó á mi dó mi sía o Krista yi á mún lò wee be o bïo yi. ³⁰ Mu bon, ínén làa mia páanía wee lá le lònbee dà-kéní, ño á ì hía lá lè ho yahó á mi mæn. A lé dén lònbee so á ì pá lan wee lá á mi wee nì bïo.

2

¹ Mi pànká wee wíoka keñ mi páaníló là a *Krista bïo yi. O waminí wee hení mi sía. Mi páanía le Dónbeení Hácírí pànká yi. Mi sía se á zù le màkárí. ² Awa, á mi cén wáa wé nì mín yi, à wañ mín, à wé mi yilera làa dà-kéní. Mi wé bún 6úen6úen á tíiraa ì sí-weε nii. ³ Mi yí wé bïo 6úi na wee wé à mi bïo nùhù keñ poñ bía ká. Mi wé yí yoní miten bía ká wán à 6a mi mia. Ká mi wé liiní miten à wé leéka le bía ká súaani mia. ⁴ Mi wé yí leéka minén mi dòn bïo, ká mi mún wé leéka bía ká bïo.

- ⁵ Bïo mi páanía là a Yeesu Krista, á mi 6ua miten làa bïo ó o 6uannáa miten bïo síi:
⁶ Orén na ka lè le Dónbeení bïo, á yí le mí ì 6ua mí màamínló làa de konloon.
⁷ Bueé. O tà día bún 6úen6úen ò o bueé ton lè 6a nùpua bïo síi á lé o nùpue binbirí, á wó miten là a ton-sá bïo síi.
⁸ O liinía miten á tà bô le Dónbeení bioní yi fúaa o tà mu húmú yi, hàrí mu húmú ho *kùrùwá wán.
⁹ Lé bún nòn le Dónbeení wáa yoníanáa wo ó o wi mu bïo 6úen6úen nùhù wán, á wó ó o yú le yèni na po hã yènnáa 6úen6úen.
¹⁰ A bía wi ho wáayi làa bía wi ho tá wán làa bía wi ho ñi-hónbó-lóhó yi 6úen6úen ñ fára mí nankópúná wán o yahó.
¹¹ A 6a 6úen6úen á à bío wéréwéré le o Yeesu *Krista lé o Nùhúso, á à déráa ho cùkú o Maá Dónbeení yi.

Ba kèrètɛwa ka lòn khoomu ho ñmɛndá yi

¹² Minén na á ì wa làa sòobée, bïo mi wee bè le Dónbeení bioní yi, á mi wé wé bïo á bía le kánía ko 6a wé. Mi wé kònbi le Dónbeení làa sòobée à wéráa mu. Bïo mi láa wee wé mu ká ì wi làa mia, á mi pá wíoka wé wé mu hàrí bïo á ì mia làa mia. ¹³ Lé le Dónbeení wee na ho pànká mia à mi sía vá hã wára na sí le yi à dàñ wéráa hã.

* **1:19** Yeesu Krista Hácírí: O Yeesu Krista Hácírí na bïo bía hen lè le Dónbeení Hácírí léé dà-kéní.

¹⁴ Bïo lée bïo na mi wee wé, à mi yí khi mi kíó yi ká mi ì zá làa mín à wéráa mu, ¹⁵ bèra a na à wékhe bïo yí mǐ yí léé mia, à mi wé 6a nùpua na wee ce le Dónbeenǐ yahó, le Dónbeenǐ zàwa na á fianǐ mía yi ho lòn bïo nùpua na lé 6a nǐ-sǔmáa tǎhǔ. Mi ka lòn khoomu 6a tǎhǔ lòn fɪntɛɛna na dó bïo síi, ¹⁶ minén na wee bue le bín-tente, dïo wee na le mukǎnǐ binbirǐ. Ká mi wee wé làa bǔn, á ì dà à zámaka mi bïo yi o *Krista bǐnǐ 6uen-nònzoñ, lé bïo le lònbee na á ì lá mi bïo yi yínǎñ kǎamáa. ¹⁷ Bïo mi dó mi sía le Dónbeenǐ yi á mi nǎn miten le yi bǔn ka lòn muinǐ na 6a yan bïo síi. A hàrí ká 6a ko 6a 6úe mi, à ì wé lòn hámu na bò mu wán, á ì wee zámaka mu bïo yi á à zámaka lè mi 6úen6úen. ¹⁸ Làa bǔn bïo síi, á minén mún wé zámaka, à mún zámaka làa mi.

O Timotee là a Epaforodiite tonkaa bïo

¹⁹ I wee leéka le hen làa cǐnú ká a Nùhúso Yeesu tà, á ì tonka a Timotee mi cǐn bèra a na à ì jí mi sǎ à síi hǐ mi bïo yi. ²⁰ Lé bïo ká mu yínǎñ wón á nùpua na wee leéka mi bïo làa bïo á ìnén wee leékaráa mu á mía. ²¹ Bǐa ká 6úen6úen yara sǎ mí kùrú bïo ká a Yeesu *Krista bïo níi ló. ²² Minén mi beere zǔ bïo ó o wó. O páanía sá le bín-tente tonló làa mi làa bïo ó o za wé sáráa lè mín maá. ²³ Awa! Ká ì zǔna bïo á ì bïo ò wéráa, ó orén lé yǎa á ì wee leéka à ì dèení tonka mi cǐn. ²⁴ I láa mu yi le hen làa cǐnú ká a Nùhúso ò na ho wǎhǔ miǐ á ìnén ì beere á à 6uen mi cǐn. ²⁵ Ee ká wán za Epaforodiite na mi lá tonkaa ì cǐn ò o 6uee na mi níi bïo na mi le mi ì séení làa mi miǐ, á ì le mu ko à ì día wo ò o bǐnǐ 6uen mi cǐn. O sá le bín-tente tonló á lá le lònbee làa mi làa sòobéɛ. ²⁶ O 6èntǐn wi ò o mi mi wán, á mún yilera lúnkaa lé bïo ó o zǔ le mi ná mí vánvámu bïo. ²⁷ Mu bon, o lò lá yí here làa sòobéɛ, lée cǐnú ká a yáá lá à hí. Ká le Dónbeenǐ màhǎ zǔna a màkárí, mu yáá yínǎñ orén mí dòn, ìnén á le mún zǔna màkárí bèra a na à le yi-véɛ na wi ì wán à yí dé wán. ²⁸ Lé bǔn nǎn á ì wi à ì día wo ò o 6uen mi cǐn fùafù, bèra a na ká mi mǎn wo, à mi sía wa, à ìnén yi-véɛ bèn yòo tǐ yi. ²⁹ Awa! A mi sí a yahó lè há zámaka-beenǐ mi páaníló là a Krista bïo yi. Ba nùpua na ka là a bïo á mi wé kǎnbi, ³⁰ lé bïo á cǐnú ká ká a lá à hí o Krista tonló bïo yi. Bïo mi yí dà máa wé máa na miǐ lé bïo mi khèra làa mi, lé bǔn ó orén zàanía mí mukǎnǐ á wó séeníánaa mi.

3

O Krista bïo jùhǔ wi po bïo ká

¹ Wán zàwa lè wán hínni, á bïo ká wán á ì wee bïo bïo ká làa mia: Mi wé zámaka bïo mi páanía là a Nùhúso bïo yi. Mu bïo na á ì túara nǎn mia na á ì bǐnǐa wee tǐi yi yínǎñ bïo na wee seé mi, ká mu lée bïo na á à séení mia, à bïo 6úi yí dàní mia yí vǐnǐ. ² Mi pa miten bïo 6a ton-sá-kora yi, 6a ka lòn boonǐ, 6a sòobáa wee hení ho kúioró bïo dàkhǐna. ³ Mu bon, warén lé bǐa kúiora binbirǐ. Wa wee 6úaanǐ le Dónbeenǐ lè le Hácírí pánká, á wee zámaka wa páaníló là a Yeesu *Krista bïo yi, á yí dó wa sía waten yi. ⁴ Ká a 6úi lá wee leéka le mí dà à dé mí síi míten yi, se ìnén dà à dé ì síi bǔn yi á à poñ wón 6ánsò. Mu bon, ì túiá lá à wé sí à ì dé ì síi ìten yi, ⁵ lé bïo á ìnén 6a *kúio ì teró wizoonǐ bïo hètǐn zoñ. Wán síi lé o *Isirayeele nǐpomu, ì ton o Bènzaméɛ zǐ-jùhǔ yi. Wán nùwǎ lé 6a *zúífùwa binbirǐ, á ì lé o zúífù binbirǐ. I lé o *Farizíɛ á henía o *Moyiize làndá bèró bïo, ⁶ á ì can ì kuio làa sòobéɛ le Dónbeenǐ tonló yi fúaa ì lá wee beé 6a kèrètɛɛwa kuure lò. A ho *làndá mu bèró dàní yi, á nùpue lá yí dà máa bïo le ì wó khon mu 6úi yi hùúu. ⁷ Ee ká a Krista bïo yi, á bǔn biowa so na lá ka lòn cǐnú bïo ì cǐn á ì wǎa wee wé lòn bè-kǎamáa. ⁸ Mu bon, mu bïo 6úen6úen ka lòn bïo na jùhǔ mía ì cǐn, lé bïo á ì Nùhúso Yeesu Krista zǔnló bǔn lé bïo jùhǔ wi po bïo ká 6úen6úen. Lé orén Krista mu bïo yi á ì pǎnáa mu 6úen6úen, á wee wé mu lòn zàn-bïo, bèra a na à ì bïo wíoka sí a yi binbirǐ ⁹ à páaní làa wo. Mu yínǎñ bïo á ìnén bò ho làndá yi á nǎn á ì térénnánaa, ká lé bïo á ì dó ì síi o Krista yi á le Dónbeenǐ wóráa mi là a nǐ-térénnii. ¹⁰ Bïo á ì wee cà lé o Krista zǔnló, à mún zǔn ho pánká na le

Dónbeenĩ nɔn wo yi o vèeró mɔn. I wi à ï páaní a lònbee yi làa wo à tà mu húmú yi là a bïo síi. ¹¹ Ká mu wó kà, á ïnén mún ñ láa mu yi le le Dónbeenĩ khii vèení mi.

Wa ko wa bánbá vaa yí bïo wa wee cà

¹² Wàn zàwa lè wàn hĩnni, ï yí dà máa bío le bïo á ï wee cà á ï wáa yú vó, tàá bío á ï ko à ï keĩnáa á jii wáa tun. Εε ká ï màhá wee hení ï lò bèra a na à ï yí mu, lé bïo ó o Yeesu *Krista léra mi á ï bïo sã a yi búenbúen. ¹³ Wàn zàwa lè wàn hĩnni, ïnén yí máa leéka le ï yú mu vó. Bïo bïo here mi lé bïo kà: Bïo á ï wó khiĩna á ï wáa yí máa loĩ, bïo wi ï yahó lé bũn á ï wee bánbá bïo yi. ¹⁴ A bïo á ï wee cà lé bũn á ï wáa wee lùwí bïo yi, bèra a na à ï vaa yí ï veró cúnú ho wáayi le Dónbeenĩ cɔn ï páaníló là a Yeesu Krista bïo yi. ¹⁵ Lé hɔn yilera so ko à há wé keĩ warén kèrètɛwa na dɔn vó le Dónbeenĩ bïo dǎní yi yi. Εε ká mi wee leéka bè-vio búu mu bïo yi, à le Dónbeenĩ zéení mu yara wéréwéré làa mia. ¹⁶ Bïo wi bĩn, á hen na wa van vaá bó yi á mi wáa le wa wíoka bánbá làa bũn bïo.

¹⁷ Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mi wé wé bío á ï wee wé. Bïa wee bè bïo mi mɔn à wa wee wé yi lé bán á mi fá mi yĩo yi. ¹⁸ Mu bon, ba nùpua cèrèe wáraa wee zéení le ba lé o Krista na húrun ho *kùrùwá wán zúkúsa. I lá wee wé bío mu na mia fɛɛɛ, á ï pá bĩnía wee bío mu làa mia ká ï wá. ¹⁹ Bán nùpua so píora lé ba doffina, á há ñyi-wára na ba wee wé lé hɔn á ba wee khòní miten bïo yi. Bïo ba wee leéka lé ho ñmíjǎ bïo mí dòn. Mu vaa véení ká ba à yáa búenbúen. ²⁰ Εε ká warén kùrú lahó hɔn yòó wi ho wáayi. A wa kǎnĩlo Yeesu Krista na à lé bĩn á à buen lé wón wa wee lòoní. ²¹ Hen ká a khii buara á wa sǎnía na cùkú mia ó o bueé wé á há à keĩ là a sǎnía na cùkú wi bïo síi. O o ò wé mu lè ho pǎnká na wi o cɔn, hĩa ó o ò yíraa le sée mu bïo búenbúen wañ.

4

¹ Awa, wàn zàwa lè wàn hĩnni na ï wa làa sòobéε, ï síi bèntĩn vá à ï bĩnĩ mi mia. Mi bïo wee wé ï síi, á lé minén bïo yi à ï yí ho cùkú, á mi wáa wíoka fǎrá ñn mi páaníló là a Nùhũso yi.

Le zéenti bïo

² O Evodii là a Sèntiisi á ï wee hení bïo kà á à na yi le ba jii-cúa wé le dà-kéní ba páaníló là a Nùhũso bïo yi. ³ Εε ká ïnén na páanía wee sá ho tonló làa mi lè mí yahó á ï wee bío bïo kà á à na yi: Ba háawa mu mí nùwǎ jɔn á ï séení. Ba páanía lá le lònbee làa mi le Dónbeenĩ bĩn-tente bueró bïo yi. O Kileman lè wàn zàwa na ká mún páanía lá le lònbee làa mi le Dónbeenĩ bĩn-tente bueró bïo yi. Bán yènnáa túara bïa yú le mukǎnĩ binbirĩ yènnáa vǔahũ yi.

⁴ Mi wé zǎmaka fɛɛɛ mi páaníló là a Nùhũso bïo yi. I wíokaa wee bío mu, mi wé zǎmaka. ⁵ Mi wé ba nùpua na wayika à ba nùpua búenbúen zũn bïo. Mi wé leéka le hen làa cĩnũ ká a Nùhũso á à buen. ⁶ Mi yí le mi hácírí yáa bïo woon yi. Εε ká mi màkóo wé wi bïo lée bïo yi, à mi zéení mu lè le Dónbeenĩ. Mi mún wé dé le bǎrákà fɛɛɛ. ⁷ Ká mi wee wé kà, á le Dónbeenĩ á à na mí héerà mia, hɔn héerà so dà bío wa wee leéka búenbúen wán, ho ò wé á mi yiwa máa wé è dè, á yilera máa wé è lùnká mi páaníló là a Yeesu *Krista bïo yi.

⁸ Wàn zàwa lè wàn hĩnni, á bío kà wán á ï ï bío bïo kà làa mia: Bïo ko mu wé here mia lé ho tũíá poni bïo, làa bïo búenbúen na ko lè le kɔnbii, làa bïo téréna, làa bïo wee ce, làa bïo ó o nùpue ko ò wañ, làa bïo ko lè ho cùkú. Bïo búenbúen na se làa sòobéε, làa bïo ko lè le búaanii lé bũn bïo ko mu wé here mia. ⁹ Bïo á ï kǎrána làa mia á mi tà yi, bïo mi jǎ ï cɔn làa bïo mi mɔn à ï wee wé lé bũn á mi wé bè yi. Ká mi wee wé kà, á le Dónbeenĩ na wee na ho héerà, á à keĩ làa mia.

Ho Filiipu lóhó kèrètɛwa bǎrákà déró bïo

¹⁰ I wee zǎmaka làa sòobéε ï páaníló là a Nùhũso yi, lé bïo mi màhá wáa ñǎna zéení làa mi le mi pan ï bïo. Mu bon, mi pan ï bïo yí khú ká lé bïo mi lá ñn yí yú mu wéró níi. ¹¹ Mu yínɔn bïo búu fòora mi á nɔn á ï wee bíoráa kà. Hen ká ï bïo ka làa bïo na, à ï síi wa

mu bïo yi lé bïo á ï mána mu búenbúen. ¹² I khon loo, á ï zũ bïo á ï ì 6ua lè ìten. I bïo wi loo á ï zũ bïo á ï ì 6ua lè ìten. I yú bïo á ï dí loo, tàá ï yí yú bïo á ï dí loo, à ï yí puuní loo, tàá à bïo wi ï cǎn fòo mií loo, mu búenbúen yi á ï zũ bïo á ï ì 6ua lè ìten sese. ¹³ Bũn bïowa so wéró pánká ó o *Krista wee na mií. ¹⁴ Èè ká bïo mi séení mi le lònbee na yú mi bïo yi 6èntĩn lée bïo na se.

¹⁵ Minén Filiipusa, mi zũ le pãahũ na á ï 6úa le Dónbeenĩ bín-tente bueró ñúhũ mi cǎn, á ló ho Maseduana kǎhũ yi, á lé minén mi dòn lé 6a kèrètíewa kuure na séení mi. ¹⁶ Pãahũ na á ï wi ho Tesaloniiki yi lé bĩn mi 6úa mu ñúhũ yi, á séení mi làa bïo á ï màkóo wi yi á dǎn hã cúa-ñun. ¹⁷ Bũn yí máa zéení le ï wee cà à mi wé séení mi làa bũn síi fèèè, èè ká ï màhã wi à le Dónbeenĩ na bïo mi wee wé 6àn cǎnú mia. ¹⁸ Mi hãmu na mi tonkaa là a Epaforodiite 6ueé dǎn mi lè mí ñi-kãa, mu yàá puunía bïo á ï màkóo wi yi búenbúen. Bïo mi nǎn mií ka lòn muinĩ yia na cǎina á sãmu sí le Dónbeenĩ yi. ¹⁹ Wàn Dónbeenĩ na nãfòró ñii mía á à na bïo mi màkóo wi yi búenbúen mia mi páaníló là a Yeesu *Krista bïo yi. ²⁰ Le ho cùkú à bïo sí wàn Maá Dónbeenĩ yi fèèè hã lúlúio na ñii mía yi. *Amiina!

Le tɛɛní

²¹ Bĩa bïo sã le Dónbeenĩ yi 6a páaníló là a Yeesu *Krista bïo yi á mi tɛɛní yi lè mí ñi-kéní kéní. Wàn zàwa lè wàn hĩnni na làa mi páanía wi mún wee tɛɛní mia. ²² Bĩa hen na bïo sã le Dónbeenĩ yi búenbúen wee tɛɛní mia, sǎnkú bĩa wee sá ho *Oroomu béè cǎn.

²³ Le o Núhũso Yeesu Krista wé mu sãamu làa mia.

Ho vūahú na ó o Poole túara n̄n ho Koloosi kèrètíewa kuure yi

Vūahú túaró n̄hú

Ho vūahú na kà lé o Poole túara ho n̄n ho Koloosi lóhó kèrètíewa kuure yi. Yia nín-yání buera le Dónbeení bioní b̄n lé yia 6a le Epafaraasi, o là a Poole páanía wee sá ho tonló dà-kéní. O wee lé ho Koloosi lóhó mí bæere yi (1.7; 4.12).

Pāahú na ó o Poole wi ho kàsó yi ho Oroomu yi (4.3), ó o Epafaraasi 6ueé 6úεkíó wo á bía n̄n wo yi le 6a n̄pua 6úí h̄n̄n wee v̄íní ho Koloosi kèrètíewa lè ho kàránló 6úí síí.

Lé b̄n̄n n̄n ó o Poole túararáa ho vūahú na kà n̄n 6a yi, à zéení le Dónbeení t̄úá poni làa ba, bèra a na à 6a p̄í 6a n̄pua mu kàránló. O mún bía n̄n 6a yi le le Dónbeení ð̄n o Yeesu *Krista wán léraráa ho ð̄m̄j̄ná, á lé orén le wee ð̄n wán k̄n̄ínáa 6a n̄pua (1–2).

O zéénia bio 6a wé è 6ua lè mítén 6a pááníló là a *Krista yi (3–4).

Lé o Tisiiki là a Oneziimu ó o Poole tonkaa lè ho vūahú mu á 6a vaá n̄n ho Koloosi kèrètíewa kuure yi.

Le t̄èní

¹ Mu lé ínén Poole, yia le Dónbeení lè mí síí b̄io á wó á ì lé o Yeesu *Krista tonkaro, lé mi wee túa ho vūahú na kà. Inén lè wán za Tim̄tee ² á wee t̄èní minén wán zàwa lè wán h̄nni na b̄io s̄á le Dónbeení yi ho Koloosi lóhó yi á páanía là a Krista, á siadéro wo yi f̄ará t̄ina. Le wán Maá Dónbeení à wé mu s̄amu làa mia, à na ho héerà mia.

O Poole Dónbeení b̄arákà déró b̄io

³ Hen ká wa sansan wee fio wa N̄h̄so Yeesu *Krista 6àn Maá Dónbeení yi mi b̄io yi, à wa dé le b̄arákà. ⁴ Wa wee dé le b̄arákà lé b̄io wa j̄á b̄io mí sía dóráa o Yeesu Krista yi b̄io, làa b̄io mí waráa b̄ia 6úén6úén na b̄io s̄á le Dónbeení yi. ⁵ Mi dó mi sía á wa mín, lé b̄io mi dó mi sía á wee l̄oní le Dónbeení bè-tente na le dó mí j̄ii le mí ì ká làa mia ho wáayi. Mu bè-tente mu á mi j̄á b̄io p̄ahú na 6a buera le b̄in-tente n̄n mia yi, dén na lé ho t̄úá poni. ⁶ Ho ð̄m̄j̄ná 6úén6úén yi, á b̄ia wee tà le b̄in-tente mu b̄io, à wé b̄io sí le Dónbeení yi á wee dé wán ká 6a wà. Lé kà síí á mu mún wee wéráa minén c̄n à lá ho p̄ahú na mi j̄á le b̄in-tente mu yi, á z̄una le Dónbeení s̄amu b̄io binbirí à 6uee 6úe ho zuia j̄ii wán. ⁷ Mu lé o Epafaraasi, yia wa wa làa s̄obéε na làa w̄en páanía wee sá a Krista tonló, lé wón buera le b̄in-tente mu n̄n mia. O wee s̄obá mítén à sáráa o Krista tonló wa lahó yi mi c̄n. ⁸ Lé orén 6ueé b̄ia le waminí na á le Dónbeení Hácirí wó á mi wa làa mín b̄io làa w̄en.

⁹ Lé b̄n̄n n̄n á p̄ahú na wa j̄á mi b̄io yi j̄ii wán, á wa wee fio le Dónbeení yi f̄éε mi b̄io yi. Wa wee fio le le Dónbeení na mu bè-z̄n̄miní lè mu b̄io z̄n̄ló 6úén6úén na wee lé lerén mí bæere Hácirí c̄n mia. Lé b̄n̄n ñ na ká mi ì z̄n̄ b̄io le síí vá yi á mu j̄ii ì sí. ¹⁰ B̄n̄n ká mi ì dàñ ñ 6ua mitén làa b̄io mu koráa là a N̄h̄so, á mi wé è wé b̄io sí a yi 6úén6úén f̄éε lè h̄á wárá na se lè mí sííwà 6úén6úén, á à wíoka à z̄n̄ le Dónbeení. ¹¹ B̄io le Dónbeení p̄ánká j̄ii míá, á wa wee fio le yi le le wé à mi p̄ánká keñ bèra a na à mi wé dàñ h̄í mi sía, à j̄í mi yiwa lè le sí-wεε. ¹² Mi wé dé wán Maá Dónbeení b̄arákà. Le wó á mi ko à mi ní keñ h̄á k̄ia na le b̄ará ká làa b̄ia b̄io s̄á le yi mu khoomu yi le c̄n. ¹³ Le k̄anía w̄en le t̄ibirí p̄ánká níi yi, á wa w̄áa wi le Za na le wa làa s̄obéε béení ð̄iníi ¹⁴ Lé o Za mu p̄ánká yi á le k̄anía w̄en, á séra wa bè-kora díá.

O Krista kh̄oniló leni

¹⁵ O Za mu yi á wa wee mi le Dónbeení na yí dà máa mi.

O kí mu b̄io 6úén6úén, á wi mu bè-lénnia 6úén6úén j̄h̄ú wán.

16 Lé bïo ó orén lé yïa le Dónbeenĩ ðĩn wán léraráa mu bïo búenbúen,
 bïo ho wáayi, làa bïo ho tá yi,
 bïo wee mi, làa bïo yí máa mi,
 hã pánkává lè mí síiwà búenbúen.

Le Dónbeenĩ ðĩn orén wán á léraráa mu bïo búenbúen,
 mu bïo búenbúen le léra orén bïo yi.

17 Orén wi ká bïo búii ðĩn yí léra.

Lé orén pánká yi á mu bïo búenbúen wi mí lara yi sese.

18 Ba kèrètíewa búenbúen kuure na ka lòn sánia bàn ñúhũ lé orén.

Lé orén le kuure mu búia wán.

Lé orén lé ba ñi-hía ñin-yání so na vèera á máa bĩnĩ máa hí
 bèra a na ò o dí mu bïo búenbúen yahó.

19 Lé bïo mu wó sína le Dónbeenĩ yi à bïo lerén karáa búenbúen à le Za mún keĩ làa bũn.

20 A mu mún wó sína le yi à le ðĩn orén wán à bïo ho wáayi làa bïo ho tá yi búenbúen làa
 de bĩnĩ wé sí.

Lé o Za na húrun ho *kùrùwá wán á cãni kúará pánká yi á le dóráa ho héerà lerén lè mu
 bïo búenbúen pãahũ.

21 A minén na lá lé ba ñi-hání le Dónbeenĩ cõn, á lá lé le zúkúsa mi yile-kora lè mí bè-
 kora wéró bïo yi, 22 á le wáa wó á mi bĩnia sí làa de bïo le wó á le Za wó a nùpue á húrun
 pánká yi. Le wó ká síi bèra a na à mi dàn ðĩn le yahó ká mi wee ce á fianĩ mía yi á bè-kohó
 yèni yí máa ve léé yi. 23 Ká mi màhã ko mi wíoka dé mí sía o Za mu yi, à fará ðĩn. Bïo mi
 dó mi sía wee lònĩ bïo le Dónbeenĩ dó mí ñii le mí ì wé le bín-tente yi á mi yí khènnáa.
 Le bín-tente mu lé ðio mi ñá khíina, ðio buera ñon ho ðimíña nùpua búenbúen yi. A lé
 lerén bín-tente mu bueró tonló á ñén Poole mún wee sá.

O Poole lònbee na ó o wee lá bïo

24 Hã làa na ká wán á le lònbee na á ì wee lá mi bïo yi á ì wee zãmaka bïo yi. Lé ká
 síi á ì sánia lò ò beráa á à tíiráa le lònbee na wa ko wa kãa yi ñii* o *Krista tonló sáró yi
 ba kèrètíewa búenbúen kuure na lé o sánia bïo yi. 25 Ñén wáa lé ba kèrètíewa búenbúen
 kuure mu ton-sá lé bïo le Dónbeenĩ karáfáa ho tonló mi, á le ì zéeni mí bionĩ bïo yahó
 búenbúen mi séeniló bïo yi. 26 Le bionĩ mu lé mu bïo na le Dónbeenĩ lá sà ho ðimíña
 nùpua búenbúen yi hàání. Éé ká hã làa na ká wán á le wáa zéenia le bionĩ mu bïo làa
 bïa bïo sã le yi. 27 Le Dónbeenĩ le mí ì zéeni làa ba le le bïo na lá sà yi na semu bàn síi
 mía á ba nùpua búenbúen ñinĩ dàn keĩ yi. Bũn bïo so lé o Krista páaniló làa mia. Lé bũn
 ñon á mi dó mi sía wee lònĩ ho cùkú na le Dónbeenĩ dó mí ñii le mi ñinĩ ì keĩ yi. 28 Lé
 wón Krista so á wa wee zéeni bïo, á wee ñi le Dónbeenĩ ñipomu ñi-kénĩ kénĩ zení wán,
 á wee kàrán ba lè mí ñi-kénĩ kénĩ mu bè-zúrminĩ pánká yi. Wa wee wé bũn bèra a na à
 ba ñi-kénĩ kénĩ dàn ðã vé ba páaniló là a Krista pánká yi. 29 Lé bũn te bïo á ì wee sáráa
 ho tonló mu lè ì sòobéé là a Krista pánká beenĩ na wee mi bïo á ì wee wé yi.

2

1 Ì wi à mi zúr le ì wee sá lè ì sòobéé minén lè ho Lawodisee lóhó kèrètíewa, làa bïa
 ká búenbúen na yère mún ðĩn yí dá ì wán bïo yi. 2 Ì wee sá lè ì sòobéé bèra a na à mi
 búenbúen sía wé hereka à mi wé le dà-kénĩ bïo mi wa làa mín bïo yi. Bũn bïo yi á mi ì
 yí mu bè-tentewà lè mí síiwà búenbúen na ko làa mia ká mi bènñin zũna le le Dónbeenĩ
 bín-tente na mi ñá lé ho tũiá poni. Lé bũn ñi na ká mi ì zúr le Dónbeenĩ bïo na lá sà yi,
 bũn na lé o *Krista. 3 Lé orén mí ðon á mu bïo zúrlo lè mu bè-zúrminĩ búenbúen na lé
 ho nàfòró binbirĩ wee lé cõn. 4 Ì bía bũn ñon mia bèra a na à mi yí día mítén le o búii khà
 lè mí bín-sia vĩini. 5 Ì mía mi tíahũ bũn bon, ká ì hácirí dén màhã wi làa mia. Bïo mi
 buannáa mín sese, làa bïo mí síadéro o Krista yi fará tína á ì síi wan bïo yi.

* 1:24 Mi loĩ Matiye vüahũ 24.3-14; Maaki vüahũ 13.19-23

Wa páaníló là a Krista bïo

⁶ Awa, á bïo mi tà ò o Yeesu *Krista wé mi Núhũso, á mi wáa 6ua miten làa bïo sí a yi mi páaníló làa wo bïo yi. ⁷ Mi fára mi siadéro wo yi lòn vïndεε na naní zon ho tá yi bïo síi. Mi le mi siadéro mu wo yi à wíoka wé dé wán. Mi wíoka fára ðĩn mi siadéro wo yi. Mi wé mu búenbúen héha là ho kàránlò na mi yú, à wíoka wé dé le Dónbeenĩ bárakà féεε.

⁸ Mi pa miten bïo. Mi yí día le 6a núpua ví mia là mí kàránlò na yí bon á jùhũ mia. Hón kàránlò so fára 6a núpua làndáwá là ho ðímíjná pánkáwá na yí máa mi wán, ká ho yí fára Krista wán. ⁹ Mu bon, bïo ó o Krista wó a núpue mí cúee á bïo le Dónbeenĩ karáa búenbúen ó o mún karáa. ¹⁰ A le Dónbeenĩ bïo ðání yi á mi bïo búenbúen jii sú mi páaníló là a Krista yi, wón na wi há pánkáwá na yí máa mi búenbúen jùhũ wán. ¹¹ Bïo mi páanía làa wo, á mi lé 6a núpua na 6a kúiora. Ká hón kúioró so màhá yí wó mi sánia yi. Ho *kúiiro na ó o *Krista wó lé mu bè-kohó pánká na ó o léra mia. ¹² Páahũ na mi bátízera yi, á mi ka lòn núpua na páanía nùuna là a Krista á mún páanía vèera làa wo lé bïo mi dó mi sía le Dónbeenĩ pánká na vèenia wo léra 6a ñi-hía tíahũ yi. ¹³ A minén na lá húrun le Dónbeenĩ cón mu bè-kora na mi lá wee wé làa bïo mi yí kúiora bïo yi, á le wáa vèenia mia mi páaníló là a Krista bïo yi. Le séra wa bè-kora búenbúen día. ¹⁴ Wa wékheró bïo na jà wa júná yi á le 6ó jùhũ lòn kení vūahũ bïo síi. Le 6úaa mu ho *kùrùwá wán á 6óràa mu jùhũ. ¹⁵ Le fáara há pánkáwá na yí máa mi búenbúen fūna á dó há ñiyio há yi 6a núpua búenbúen yahó o Krista húmú ho kùrùwá wán pánká yi.

¹⁶ Ó o 6úii wáa yí ko ò o cítí mia bïo mi yí bò 6a *làndá yi mu bè-dínii là mu bè-junii ðání yi, tàá bïo mi yí máa dí há són-beera, tàá ho píihũ miló nín-yání wizonle sánú, tàá 6a *zúifùwa vúnkaló wizonle sánú. ¹⁷ Bũn búenbúen fù lé bïo lá wà 6ueé wé 6àn khánkhánaamu. Ká mu binbiriso wee lé o Krista yi. ¹⁸ Mi yí día le o 6úii bío le mi yí ko là ho cúnú le Dónbeenĩ cón. I wee bío bíá wee wé là 6a wee liini miten à 6úaaní ho wáayi tonkarowá bïo. Ba wee bío le mi bïo jùhũ wi po bíá ká 6a bè-minii bïo yi. Lé 6arén te mí kùrú yilera. Ba wee yòoní miten mu bïo yi káamáa. ¹⁹ Ba yí cεéra a Krista na ka lòn sánia 6àn jùhũ yi. Lé orén wee wé à há sánia bíowa na cεékaa mín yi à wé ðá làa bïo le Dónbeenĩ le mu wéráa.

Wa húmú là wa vèeró là a Krista bïo

²⁰ Mi páanía húrun là a Krista, á kánia ho ðímíjná pánkáwá na yí máa mi níi yi. A léé webio ñon á mi pá wee día miten à 6a kíkáka yi là mí *làndáwá, ka là mi bïo pá sá ho ðímíjná yi? ²¹ Ba le mi yí lá bïo ká, à yí dí bïo ká, à bïo ká mi yí ðá. ²² Hón làndáwá so bïo ciran mu bïo na ká a núpue jíána mu là mí màkóo, à mu vé. Lé 6a núpua bò há á wee kàrán làa mín. ²³ Mu bon, mu ka lòn bè-zúrminí bïo na se á wee zéení le 6a núpua wé dé mí sòobεε le Dónbeenĩ bïo yi, à wé liini miten, à wé beé mí sánia lò. εε ká mu jùhũ màhá mia. Mu wee kápa bïo 6a núpua sía wee vá yi mí ðon yi.

3

¹ A bïo mi ka là mi vèera là a *Krista, á mi wáa wé cànka bïo bïo sá ho wáayi, hen na ó o Krista yòó kará yi le Dónbeenĩ nín-tíání. ² Mi wé leéka bïo bïo sá ho wáayi bïo, ká mi wé yí leéka bïo bïo sá ho ðímíjná yi bïo. ³ Mu bon, mi ka là mi húrun, á mi wáa yú le mukōn-finle là a Krista, wón na páanía là le Dónbeenĩ. Bíá bïo sá ho ðímíjná yi á le mukōn-finle mu bïo sá yi. ⁴ O Krista lé yia lé mi mukānĩ. Ká a Krista khíi wà 6ueé zéení miten là ho ðímíjnása, á mún ñ zéení làa ba le mi bïo sá mí yi, á mi ñ páaní a cùkú yi làa wo.

Le mukōn-finle là le mukōn-ktñle bïo

⁵ Awa, á bïo wi mia na bïo sá ho ðímíjná yi á mi 6úe jùhũ. Bũn na lé ho há-fénló là ho bá-fénló là mí síiwá, là há ñiyi-wará, là mu bïo na yí se na mi sía wee vá yi, là há yïo na yí máa sí là mu bïo. Bũn na ka lòn wònna na mi dó mi sía yi. ⁶ Hón wékhewa so lé háa

wee wé à le Dónbeenĩ s̄i c̄n̄áa [b̄ia yí m̄áa bè le b̄ionĩ yí.] ⁷ Lé b̄ũn b̄àn s̄i á minén mún lá wee wé p̄áahũ na h̄ã wékhewa p̄ánká wi mi wán. ⁸ Εε ká h̄ã laà na ká wán á mi khí mu búenbúen yí. Mi wé yí le mi s̄ia c̄ĩ, mi día le muk̄ōn-ñiíle, le h̄ã lant̄aa, le h̄ã k̄aakó-b̄ioní. ⁹ Mi wé yí f̄īaa sab̄ioní na mín yí. Mi wé yí wé b̄ũn b̄iowa so, le b̄iō mi w̄áa día b̄iō mi f̄u wee b̄ua le miten. ¹⁰ Mi w̄áa yèrè máa wó 6a ñi-f̄ia. Lé le Dónbeenĩ wó mia le 6a ñi-f̄ia á wee yèrè máa mia f̄éεε, à mi 6onmín làa de, à mi z̄ũn le binbirĩ. ¹¹ Lé b̄ũn ñon á 6a *z̄uíf̄uwa làa b̄ia yín̄ōñ 6a z̄uíf̄uwa, làa b̄ia k̄uíora làa b̄ia yí k̄uíora, le 6a ñi-h̄ání, làa b̄ia ȳiō yí h̄era, le 6a wobáaní làa b̄ia wi miten, bán búenbúen á hueekaró m̄ia yí. O *Krista mí dòn lé ȳia b̄iō ñúhũ wi. B̄ia dó mí s̄ia wo yí búenbúen ó o p̄áan̄iánaa.

¹² Awa, minén na le Dónbeenĩ wa á hueekaa á mi b̄iō s̄ã le yí, mi w̄áa wé 6a ñupua na z̄ũ le mak̄arí. Mi wé wé mu tentemu. Mi wé liiní miten à wé wayika. Mi wé ñi mi yiwa. ¹³ Mi wé yí le mi s̄ia c̄ĩ mín yí. Ká a búi wé wó khon le mí ninza, à mi s̄én día na mín yí. B̄iō ó o Ñúhũso sérar̄aa mi wékhéró día, le b̄ũn b̄àn s̄i á minén mún wé s̄én día nanáa mín yí. ¹⁴ Mi wañ mín, b̄ũn lé b̄iō b̄iō here á po b̄iō ká búenbúen. Lé b̄ũn á à wé mia le le dà-kéní binbirĩ.

¹⁵ Le o Krista h̄éer̄a na ó o wee na mia à dí mi b̄iowa búenbúen yahó. Lé h̄ón h̄éer̄a so á le Dónbeenĩ hueekaa mia à mi keñ yí, à mi wé lòn s̄ánia dà-kéní. Mi wé dé le b̄arákà. ¹⁶ Le o Krista b̄ioní keñ mi yiwa à ñii sí, à mi wé k̄arán mín, à wé hení mín s̄ia le mu bè-z̄ũnminĩ na ñii sú. Mi wé sío h̄ã lení le mí síwà le mi s̄ia búenbúen à dér̄aa le Dónbeenĩ b̄arákà. ¹⁷ B̄iō mi wee bío làa b̄iō mi wee wé búenbúen á mi wé wé là a Ñúhũso Yeesu yèni. Mi wé dé o Maá Dónbeenĩ b̄arákà o Yeesu mu p̄ánká yí.

B̄iō wa ko wa b̄ua làa mín

¹⁸ H̄ãawa, mi wé liiní miten na mi b̄arání yí, làa b̄iō mi ko mi wé wé làa b̄ũ mi p̄áan̄iló là a Ñúhũso b̄iō yí. ¹⁹ Báawa, mi wañ mi h̄ánání. Mi wé yí ñiiní mi muk̄aní 6a wán.

²⁰ Z̄àwa, mi wé bè mi maáwà le mí nuwà b̄ioní yí mu b̄iō búenbúen yí, le b̄iō á b̄ũn sí a Ñúhũso yí. ²¹ Maáwà, mi wé yí c̄iĩ mi z̄àwa s̄ia à tèè 6a bàra.

²² Wobáaní, mi wé bè mi ñúnása na wi ho ñim̄iñá yí b̄ioní búenbúen yí. Mi wé yí wé mu 6a ȳiō yí mí dòn à càr̄aa le yèni 6a c̄ñ. Ká mi mah̄á wé s̄ã na 6a yí le le yí na wee ce, b̄iō mi wee k̄onbi o Ñúhũso b̄iō yí. ²³ Mi wé wee s̄ã tonló lée tonló, à mi h̄én mi yiwa s̄ar̄aa ho, à keñ le mu lé o Ñúhũso á mi wee s̄ã na yí, ká mi yí m̄áa s̄ã na ñupua yí. ²⁴ Lé b̄iō mi z̄ũ le o Ñúhũso á à s̄ání mia, dén s̄ánii so le h̄ã k̄īa na ó o bàrá ká làa b̄ia b̄iō s̄ã a yí. Ȳia lé mi Ñúhũso lé o Yeesu Krista, le wón á mi wee s̄ã na yí. ²⁵ Ká b̄ia 6èn wee wé b̄iō yí tér̄enna, bán ó o Ñúhũso á à s̄ání yí á à héha làa b̄ũn, o m̄áa hueeka ñupua mín yí.

4

¹ Wobáaní ñúnása, mi wé wé b̄iō tér̄enna á héhaa le mi wobáaní. Lé b̄iō mi z̄ũ le minén mún Ñúhũso wi ho wáayi.

Le z̄éenti le tèenti b̄iō

² Mi yí khí ho fioró yí. Mi dé s̄obéεε ho yí à wé dé le Dónbeenĩ b̄arákà f̄éεε. ³ Mi mún wé fio na warén yí bèra a na à le Dónbeenĩ h̄én mí b̄in-tente bueró ñii na wen, b̄ũn na le o *Krista b̄iō na lá s̄ã yí. Lé b̄ũn b̄iō yí á ñi wir̄aa ho k̄asó yí. ⁴ Mi fio na miĩ bèra a na à ñi dàñ z̄éeni mu wér̄ewéré làa b̄iō á ñi ko à ñi z̄éeni làa b̄ũ.

⁵ Mi wé z̄ũn miten guaró b̄ia yín̄ōñ 6a k̄èr̄èt̄iεwa t̄īahũ. P̄áahũ lée p̄áahũ na mi dà à wé mu bè-tentewà yí à mi wé mu. ⁶ Mi wé 6a ñupua na z̄ũ h̄ã b̄ioní à wé bío h̄ã b̄in-tentewà, à wé dàñ bío le 6a ñupua làa b̄iō mu kor̄aa.

⁷ O Tisiiki buéé z̄éeni b̄iō á ñi b̄iō kar̄aa búenbúen làa mia. Wón lé wàn za mu k̄èr̄èt̄iεmu dàñí yí á ñi wa làa s̄obéεε. O wee s̄obá miten à s̄ar̄aa o Ñúhũso tonló làa mi. ⁸ B̄iō ñon á ñi wee tonkar̄aa wo mi c̄ñ lée bèra a na à mi z̄ũn b̄iō wa b̄iō kar̄aa, o ò h̄iĩ mi s̄ia. ⁹ O Onziimu na wee lé mi c̄ñ á à bè mín làa wo. Wón mún lé wàn za mu k̄èr̄èt̄iεmu dàñí yí

á ĩ wa làa sòobéε. O sñidéro o Krista yi fára tina. Lé 6arén mí nùwã pun á à bè mín 6ueé zéení bïo wó wa cón 6úen6úen làa mia.

¹⁰ O Arisitaaki, yia làa mi páanía wi ho kàsó yi á wee tèení mia. O Baanabaasi 6àn za na 6a le Maaki mún wee tèení mia. O 6uenló bïo fèra bía nòn mia. Ká a 6ueé dñn mia, à mi 6ua a sese. ¹¹ O Yeesu, yia 6a mún wee ve le Zusituusi wón mún wee tèení mia. Ba *zúifùwa na lé 6a kèrètíewa tñahũ, á bán mí dòn lé bïa làa mi páanía wee sá, à zéení le Dónbeenĩ bá-zàmu bïo. Ba henía ĩ sñi. ¹² O Epafaraasi, yia wee lé mí cón, á mún wee tèení mia. Wón mún lé o Yeesu Krista ton-sá, á wee sòobá mítén à fio fèεε mi bïo yi bèra a na à mi siadéro le Dónbeenĩ yi wíoka fára tñn, à wé 6a kèrètíewa na dñn vó, á yí máa titika le Dónbeenĩ sñi bïo wéro yi. ¹³ Inén ĩ beεre mən bïo ó o wee beéráa mítén lò làa sòobéε minén le ho Lawodisee le ho Hiyerapoliisi lórá kèrètíewa bïo yi. ¹⁴ O Luki na lé o dòkòtúaràn, yia á ĩ wa làa sòobéε, là a Demaasi mún wee tèení mia.

¹⁵ Mi tèení wàn zàwa le wàn hñnni kèrètíewa na wi ho Lawodisee lóhó yi. Mi mún tèení a Ninfa le 6a kèrètíewa na wee kúee mín wán o zñi yi.

¹⁶ Ká mi kàráanna ĩ vñahũ mu vó, à mi na ho ho Lawodisee kèrètíewa kuure yi à bán mún kàrán. Ká bán mún tonía ho vñahũ na nòn 6a yi á nòn mia, à mi mún kàrán hón.

¹⁷ Mi hení na a Aasiipu yi le ho tonló na o Nùhũso kàràfáa wo yi ò o wé sá à ho pñi sí.

¹⁸ Lòn bïo lé inén Poole le ĩ nín-bia á wee túa bïo kà à na mia. Mi yí le mi yiwa sà mñ ĩ ho kàsó na á ĩ wi yi. Le le Dónbeenĩ à wé mí sãamu làa mia.

Ho nín-yání vūahū na ó o Poole túara nɔn ho Tsaloniiki kèrètíewa kuure yi

Vūahū túaró jūhū

Ho vūahū mu lé o Poole túara ho á nɔn ho Tsaloniiki kèrètíewa kuure yi. Ho Tsaloniiki mu lé ho Maseduana kōhū ló-beenī. Ba kèrètíewa kuure na ho lóhó mu yi lé orén Poole fára le. Eε ká a màhā yí dàina yí kará bín yí míana. Lé bío á ho kàránló na ó o wee na á 6a *zúifùwa búí yí tà bío, á 6a jɔn wo (Bè-wénia vūahū 17.1-17). Bío nɔn ó o túararáa ho vūahū mu lé ho tonló na ó o sá hūinia yi bín ó o wi ò o bíní sí jii.

Bío le kuure mu yí fára yí míana, ká bío le kèrètíewa wee wé ká mu se búenbúen ó o já, ó o wee zámaka mu bío yi, á wee hení 6a sía le 6a bánbá à 6a kèrètíemu wé va lè ho yahó. O bía 6a nī-hía vèeró bío làa ba, làa bío ó o *Krista à bíní ì buen á buéé fé bía dó mí sía wo yi. O mún bía le 6a wé sá à yí dí parí.

Ba bè-zúrlowà tò mu wán le ho vūahū mu lé hĩa lé o Poole nín-yání vūahū na ó o túara. O túara ho hã lúlúio búarà-jun làa píru (50), lè ho búarà-jun làa píru làa dà-kéní (51) pãahū o Yeesu teró mɔn.

¹ Mu lé warén, o Poole, là a Silivēn là a Timotee á wee túa ho vūahū na kà á à na minén Tsaloniiki kèrètíewa kuure yi, minén na bío sã a Maá Dónbeenī là a Núhūso Yeesu *Krista yi. Le le Dónbeenī wé mí sãamu làa mia à na ho héerà mia.

Bío ho Tsaloniiki kèrètíewa buan lè miten

² Wa wee dé le Dónbeenī bārakà féεε mi búenbúen bío yi. Wa yí máa khí le Dónbeenī fioró yi mi bío yi. ³ Wa wee leéka mi bío fúuu wàn Maá Dónbeenī yahó. Lé bío á mi yí dú parí mi síadéro le Dónbeenī yi. Le waminī na wi mia lé dén nɔn á mi wee wéráa mu bè-tentewà. A mi síadéro wa Núhūso Yeesu *Krista yi á mún fára ðin. ⁴ Wàn zàwa lè wàn hīnni, wa zū mu le le Dónbeenī wa mia á hueekaa à mi bío sí le yi. ⁵ Wa yí buera le bín-tente yí nɔn mia lè wa jini mí dòn, wa mún wó mu lè le Dónbeenī Hácírí pánká, á mún láa mu yi kénkén le le bín-tente mu bío lé ho tūiá. Bío wa buan lè waten mi t̄ahū à mi bío wé seráa á mi zū. ⁶ Bío warén wó á mi bò yi, á mún bò bío ó o Núhūso wó yi. Hári bío mi lò wee be làa sòobéε mí cúee, à mi pá tà bò le Dónbeenī bionī yi lè le sí-wεε, ðio le Dónbeenī Hácírí wee na.

⁷ Bío mi wó kà lé b̄n á b̄ia tà a Krista bío ho Maseduana lè ho Akayii kãna yi búenbúen lá ko 6a wé loñ yi à wé. ⁸ Lé lè minén cón ó o Núhūso bionī ðin yi á sã jánáa ho Maseduana lè ho Akayii yi. Mu yínɔñ b̄n mí dòn. Mi Dónbeenī bío tàró á bènbéra hã lùu búenbúen, á mu b̄an bíoró yàá wãa jūhū mía wa c̄n. ⁹ Ba nùpua búenbúen wee bío bío mi buan làa wεn bío, pãahū na wa van mi c̄n yi. Ba mún wee bío bío mi pã hã w̄onna à mi tà le Dónbeenī binbirí na wi féεε bío, á nɔn miten le yi ¹⁰ á pannáa le Za Yeesu na à lé ho wáayi ì buen, wón na le vèenía. Orén Yeesu mu lé yia á à k̄nī wεn le Dónbeenī sí-c̄ilè cítii pãahū.

2

Ho tonló na ó o Poole sã ho Tsaloniiki lóhó yi bío

¹ Wàn zàwa lè wàn hīnni, minén miten mɔn wa buenló mi c̄n cūnú. ² Mi zū mu le s̄ani wa buen mi c̄n, á 6a beéra wa lò, á zuañna wεn ho Filiipu lóhó yi. Ká le Dónbeenī màhã henía wa sía á wa bueraráa le Dónbeenī bín-tente nɔn mia lè hã kánkáa.* ³ Wa bè-bionii

* 2:2 Mi loñ Bè-wénia vūahū 16.19-24; 17.1-9

yí dǐn bǐo na yí bon wán. Yilera na yí se mía wɛn. Wa yí máa cà à wa vǐnǐ nùpue. ⁴ Bùéé. Le Dónbeenǐ lora wɛn, á mɔn à wa ko làa bǔ, á le kàràfáa mí bín-tente wɛn á wa wee bue. Hen ká wa wee bǐo, se mu yínǎn nùpua á wa le wa à wɛé sǐa, ká mu lé le Dónbeenǐ. Dén na zǔ bǐo khiína zoó wi wa sǐa yi. ⁵ Mi zǔ mu kénkén le wa biónǐ yínǎn nǐ-khènló biónǐ. Wa yí máa bǐo à cà bǐo nùpue búí cǔn. Bǔn le Dónbeenǐ mí bɛɛre zǔ. ⁶ Wa mún yí cà à minén tàá nǐ-vio khòonǐ wɛn. ⁷ Wa yàá lá ko à wa wé fé bǐo búí mi cǔn lé bǐo wa lé o *Krista tonkarowà. Ɛɛ ká wa màhá tà wayiíra waten mi tǎahǔ làa bǐo ó o há-ɲàa wé wayiíráa mítén à loínáa mí zàwa yi bǐo sǐi. ⁸ Wa wa mia làa sòobéé lé bǔn nɔn á wa yí kǎnaa le Dónbeenǐ bín-tente bueró à na mia yi mí dòn, à wa le wa à na waten búenbúen mi bǐo yi. Bǔn wee zéénǐ le mi bǐo ɓèntǐn here wɛn dàkhǐna. ⁹ Wàn zàwa lè wàn hínni, ho tonló na wa sá, làa bǐo wa lò bonnáa á mi zǔ bǐo. Wa sá le wisoni lè ho tǐnàahǔ, bèra a na à wa bǐo yí wé sèró mi nǐ-kénǐ búí wán. Lé ká sǐi á wa wóràa á bueraràa le Dónbeenǐ bín-tente nɔn mia. ¹⁰ Minén na tà a Krista bǐo á wa ɓuan waten sese yahó, á térénnà waten. Bǐo ɓa dà à bǐo le wa wó khon yi á mía. Minén lè le Dónbeenǐ lé mu sɛéràsa. ¹¹ Mi zǔ mu le mi nǐ-kénǐ kénǐ á wa ɓuan làa bǐo ó o maá wee wé ɓua lè mí zàwa bǐo sǐi. ¹² Wa nɔn há yile-tentewà mia, á híina mi sǐa, á bía mu henía nɔn mia le mi ɓua mitén làa bǐo le Dónbeenǐ sǐi vá yi. Dén na von mia à mi kɛnǐ le bá-zamu cùkú yi.

¹³ Wa mún pá bǐnǐa wee dé le Dónbeenǐ bǎrákà bè-vio búí bǐo yi. Pǎahǔ na mi ɲá le Dónbeenǐ biónǐ wa ɲinǐ yi, á mi yí ɓuan le lòn nùpue biónǐ, à mi ɓuan le lè le Dónbeenǐ biónǐ bǐo sǐi. Mu bon. Le ɓèntǐn ló le Dónbeenǐ cǔn làa tǔiá. Le biónǐ mu bè-wénia wee mi minén na tà a Krista bǐo cǔn. ¹⁴ Wàn zàwa lè wàn hínni, ho *Zudee kǎhǔ kèrètǐewa kuio na bǐo sǐa le Dónbeenǐ yi bǐo na sá ɓa yi lé bǔn ɓàn sǐi á minén mún kǎa yi. Le lònbee na yú ɓa ɓa *zúifùwa nǐi yi, lé dé n lònbee so sǐi á mǐn zàwa mún beéra lè mi lò. ¹⁵ Lé ɓarén zúifùwa yáania ɓó le *Dónbeenǐ ɲi-cúa fɛɛrowà. Lé ɓa zúifùwa mún ɓó a Nùhǔso Yeesu. Warén wa bɛɛre á ɓa beéra lò. Le Dónbeenǐ sǐi bǐo wéró mía ɓa yi hùúu. Bǐo bǐo wi ɓa nùpua búenbúen yi á ɓa tun wǎna. ¹⁶ Wa lá wi à wa bue le Dónbeenǐ biónǐ à na bǐa yínǎn ɓa zúifùwa yi à ɓàn fen, á ɓa wi ɓa hɛ wɛn. Lé ká sǐi á ɓa wó à tǐraràa mí bè-kora na ɓa wee wé féɛɛ ɲii. Ɛɛ ká mu véenǐ á le Dónbeenǐ sǐi cǎ ɓa yi.

O Poole sǐi vá ò o mi ho kèrètǐewa wán

¹⁷ Wàn zàwa lè wàn hínni, wa saawaa mǐn yi á yú pǎahǔ à wa máa mi mǐn, ká wa màhá wee leéka mi bǐo. A wa wee ɓánbá, á wi wa mi mi wán, lé bǐo á mi bǐo wi wɛn làa sòobéé. ¹⁸ Lé bǔn nɔn á wa lá wi à wa bǐnǐ ɓuee ɓúɛkǐ mia. Inén Poole wó mu lora dǎn há zen cúa-yɛn. Ká a *Satǎni màhá hò wɛn. ¹⁹ Bǐo nɔn á wa dóràa wa sǐa, á wi le sǐ-wɛɛ yi, lé minén bǐo yi. Lé minén lé le sǎánii na á à wɛé wa sǐa wa Nùhǔso Yeesu yahó o khií bǐnǐ ɓuenló pǎahǔ. ²⁰ Mu bon. Lé minén lé wa cùkú lè wa sǐ-wɛɛ.

3

¹ Bǐo wa míana wa máa ɲí mi sǎ, á wa ɲà wa yiwa san. Lé bǔn nɔn á wa tò mu wán le wa à kɛnǐ ho Atɛna lóhó yi wa dòn, ² à wa tonkaa wàn za Timotee mi cǔn, wón na wee sá le bín-tente bueró tonló lè le Dónbeenǐ, dǐo bǐo ciran o *Krista. Wa tonkaa wo ò o ɓuee wé à mi sǐadéro le Dónbeenǐ yi wíoka fǎrá dǐn, ò o mún henǐ mi sǐa. ³ Lé bǔn á à na ká minén búí máa día mítén á ho zuia lònbee na wee yí mia máa lúnka mi yilera. Minén mitén yàá zǔ mu le warén na tà a *Krista bǐo ko wa kǎa le lònbee mu yi. ⁴ Bǐo wa híia wi mi cǔn á wa fèra bía mu nɔn mia le wa lò ò be làa sòobéé. Mi zǔ le bǔn lé bǐo ɓèn wó. ⁵ Lé bǔn nɔn á ï ɲà ï yi san á ï tonkaa o Timotee mi cǔn ò o ɓuee loín bǐo mi sǐadéro le Dónbeenǐ yi bǐo karàa à bǐnǐ ɓuee bǐo na mií. Bǐo dà-kénǐ á ï lá zǎna yi, le ɲún-sǐ ó o *Satǎni khà mia vǐnǐa. Ká mu lá wó làa bǔn se wa sɛéra waten mi bǐo yi kǎamáa.

⁶ Ɛɛ ká bǐo ó o Timotee ló mi cǔn ɓueé dǎn, á bǐo ó o bía mi sǐadéro le Dónbeenǐ yi lè mi waminǐ dǎnǐ yi lée sǐ-wɛɛ bǐo. O bía le ká mi san san lon wa bǐo à mi sǐa wa. O le mi wee cà à mi mi wa wán làa bǐo á warén mún wi à wa mináa mi wán bǐo sǐi. ⁷ Wàn zàwa

lè wàn hínni, lé bǔn nɔn wa yúráa le sí-híflè mi síadéro le Dónbeení yi bío yi le hácírí yáaró le le lònbee na wee yí wɛn yi. ⁸ Hã laà na kà wán á bío mi can tǐna o Nùhũso yi á wee fání wa sǎnía. ⁹ Wa yàá yí zǔ bío wa à dé le le Dónbeení bǎrákà le sí-wɛɛ na wa wee yí le yahó mi bío yi. ¹⁰ Wa wee fio le Dónbeení yi le wa sòobéɛ le wisoni le ho tǐnàahú à wa làa mia bǐnǐ mi mín, à bío fòora mia mi síadéro le Dónbeení yi bío yi à wa tíí bǔn jii.

¹¹ Le wàn Maá Dónbeení mí bæere le wa Nùhũso Yeesu à wíoka ho wǒhú na wa à bè bueé mináa mi wán. ¹² Le o Nùhũso wé à le waminí na mi wa làa mín á mún wa le 6a nùpua búenbúen, à wé dé wán à yòo puuní. Le le waminí mu 6onmín làa dío á wa waráa mia. ¹³ Bǔn ká a Nùhũso á à hení mi sía, á mi yiwa á à ce wàn Maá Dónbeení yahó, wa Nùhũso Yeesu làa bío búenbúen na bío sǎ a yi búenló pǎahú.

4

Bíio 6a kèrètíewa ko 6a 6ua le miten

¹ Wàn zàwa le wàn hínni, wa kenía mia làa bío mi ì 6uaráa miten á bío á à wé sínáa le Dónbeení yi. A le làa bǔn mi 6uan le miten. ɛ ká wa màhá wee fio mu mi cǔn làa sòobéɛ á wee hení mu na mia o Nùhũso Yeesu yèni yi le mi wíoka dé mu wán.

² Hã yile-tentewà na wa nɔn mia á mi zǔ. Lé o Nùhũso Yeesu á há ló yi. ³ Bío le Dónbeení wee cà lé à minén mi kuio bío sí le yi: Mi pa miten bío ho há-fénló le ho bá-fénló le mí sííwà yi. ⁴ Mi nǐ-kéní kéní zǔn bío mi ì hénínáa mi sǎnía yi mu bío yi à héha làa bío le Dónbeení síi vá yi. ⁵ Mi yí día miten à mu bío na yí se poní wé 6úe làa bío á bío yí zǔ le Dónbeení wee wéráa mu. ⁶ Nǐi woon yí wé yí khe le mín za mu bío mu dǎnǐ yi hùúu. Wa bío mu nɔn mia vó á jà mi zeñ wán le bío wee wé hǔn wára so síi ó o Nùhũso síi á à cǐ yi á à cíí. ⁷ Bío bío bon, le Dónbeení yí von wɛn le wa wé há-fénló làa bá-fénló le mí sííwà. Le von wɛn à wa bío sí le yi búenbúen. ⁸ Lé bǔn nɔn ká yǐa pǎ há bíonǐ na kà, se mu yínɔn nùpue á 6anso pǎ bío. Mu lé le Dónbeení ó o pǎ, dío wee na mí Háacírí mia.

⁹ Bǔn khiína bǐn, á mu jùhú mún wǎa mia à 6a túa vǔahú na mia 6a kèrètíewa waminí dǎnǐ yi. Bío mi ì wañ làa mín á le Dónbeení zéénia làa mia vó. ¹⁰ Bǔn lé bío á mi yàá 6uan le wàn zàwa le wàn hínni búenbúen na ho Maseduana kǒhú búenbúen yi. ɛ ká wa pá wee fio mia le mi wíoka dé mu wán. ¹¹ Mi sòobá miten à keñ mín wán ho héerà yi. Bío bío ciran mia lé bío mi wé loñ. Mi wé sá à jǐá mi màkóo miten làa bío wa heníanáa mu nɔn mia. ¹² Lé bǔn á à na ká bío yínɔn 6a kèrètíewa wé è kǔnbi mia á mi bío mún máa wé sèro o búí wán.

O Nùhũso bǐnǐ búenló bío

¹³ Wàn zàwa le wàn hínni, wa wi mi zǔn bío húrún tǔiá. Lé bǔn á à na ká mi yilera máa yáa làa bío yí dó mí sía 6a nǐ-hía vèeró bío yi bío síi. ¹⁴ Wa dó wa sía le o Yeesu húrún á vèera. Lé o Yeesu mu bío yi á le Dónbeení á à ve bío húrún á à kúee mín wán làa wo.

¹⁵ O Nùhũso bíonǐ 6úí dǎnǐ yi, á bío kà lé bío wa à bío: Ká a Nùhũso khií bǐnǐa 6uara, á warén na yǐo á à wé lua hón pǎahú so yi á máa dí bío húrún yahó. ¹⁶ Le zèerè á à dé, á le Dónbeení wáayi tonkarowà jùhũso tǎmu, le le Dónbeení búaanǐ tǎmu sǎ á à jí. Bǔn ká a Nùhũso mí bæere á à lé ho wáayi á à lii. A bío húrún ká 6a dó mí sía o *Krista yi á à vèe ho yahó. ¹⁷ Bǔn món á warén na yǐo wi lua á le Dónbeení á à páanǐ ì lá làa ba há dùndúio wán á yòo sínáa o Nùhũso yahó. Bǔn ká wa à keñ là a Nùhũso féɛ. ¹⁸ Mi wé bío há bíonǐ mu na mín yi à henínáa mín sía.

5

¹ Wàn zàwa le wàn hínni, mu jùhú mia à 6a túa vǔahú na mia mu bíowa mu búenbúen 6àn wéró pǎahú le mu 6àn wizonle dǎnǐ yi. ² Minén mi bæere yàá zǔ mu sese le o Nùhũso búenló á khií wé mu bè-vǐnikanii làa bío ó o kǔnlo wee wé búennáa ho tǐnàahú bío síi. ³ Ká 6a nùpua khií wee bío: «Wa wi ho héerà yi. Bío na yí se máa yí wɛn.» Lé hón pǎahú

so 6a yïo 6ueé tí ká mu bïo 6úen6úen fù lùnkáa mín yi 6a wán. Mu khíi yòoka 6a wán làa bïo ó o há-sániso sání vía wee wé yòokaráa o wán bïo síi o teró pãahú. Ba máa fen le wizonle mu zoñ. ⁴ Εε ká minén wán zàwa lè wán hínni, minén bán mía le tibirí yi, á le wizonle mu máa yòoka mi wán là a kònlo bïo. ⁵ Mi 6úen6úen bïo sã mu khoomu yi, mi bïo sã le wisoni yi. Mu yínɔñ tñàahú wa wi yi. Wa mía tibirí yi. ⁶ Awa, á mi yí le dãmu 6úe wɛn làa bïa ká bïo. Mi wa fání wa yïo à zūn waten 6uaró mu bïo 6úen6úen yi. ⁷ Lé ho tñàahú á 6a nùpua wee wé da yi, á lé ho tñàahú á 6a mún wee wé ɲu khée yi. ⁸ Εε ká warén bán bïo sã le wisoni yi á wa ko wa zūn waten 6uaró mu bïo 6úen6úen yi. Wa siadéro le Dónbeenĩ yi, lè wa waminĩ á ko mu wé lòn hĩa táro báká na wa à zĩ á à paráa waten yi, á wa siadéro ho kãniló bïo yi á ko mu wé lòn hãnló kónlè na wa wé è 6ún. ⁹ Le Dónbeenĩ yí lera wɛn cítii bïo yi. Le wi à le kãní wɛn lè wa Núhúso Yeesu *Krista níi. ¹⁰ Wón lé yĩa húrun wa bïo yi, bèra a na ká wa yïo wi lua loo, tàá ká wà húrun loo, à wa làa wo páaní keñ mín wán. ¹¹ Mi wé hení mín sia ká síi, à wé séenika mín à mi siadéro le Dónbeenĩ yi wé dé wán làa bïo mi yàá wee wéráa mu.

Hã bioní na bïo henia nɔn 6a kèrètíewa yi

¹² Wán zàwa lè wán hínni, wa wee fio bïo ká mi cón: Mi wé kònbi bïa wee sá le Dónbeenĩ tonló mi cón, bán na ó o Núhúso bàrá mi ɲúhú wán le 6a wé zéeni mia. ¹³ Mi wé kònbi 6a, à wañ 6a lè mí sòobéε le Dónbeenĩ tonló na 6a wee sá bïo yi. Mi keñ mín wán làa héerà.

¹⁴ Wán zàwa lè wán hínni, wa pá binía wee fio mia: Mi wé bío 6a paríwà cón. Bïa le hézãnií wi yi à mi hení bán sia. Mi wé sí 6a yídàwa. Mi wé ɲí mi yiwa 6a nùpua 6úen6úen bïowa yi. ¹⁵ Mi pa miten bïo, mi wé yí dĩ yúaa mín wán. Minén mín yi wé sòobá miten à wé mu bè-tentewà làa mín féεε, à mún wé mu làa bïa ká 6úen6úen.

¹⁶ Mi wé le mi sia wa féεε, ¹⁷ à yí khí ho floró yi. ¹⁸ Mi wé dé le Dónbeenĩ bārakà bïo 6úen6úen yi. Bũn lé bïo le Dónbeenĩ cà minén na lé lè dà-kéní là a Yeesu *Krista cón.

¹⁹ Mi yí hè le Dónbeenĩ Hácírí bè-wénii. ²⁰ Le Dónbeenĩ ɲi-cúa na lé wee féε á mi yí pĩ à wé làa kàakó-bïo. ²¹ Mi wé cincíi mu bïo 6úen6úen vé, à lén bïo se mu yi à 6ua. ²² Mu bïo na yí se lè mí síiwà á mi khènnáa.

²³ Le le Dónbeenĩ na wee na ho héerà lé ðio wé à mi keñ lè lerén bïo binbirĩ. Le minén mi kúio, mi hácírí, lè mi mànákã, lè mi sánia à le pa bïo à fianĩ yí zo, à lònínáa wa Núhúso Yeesu Krista 6uenló. ²⁴ Le Dónbeenĩ na von mia wee wé bïo le dó mí ɲii le mí ì wé. Lerén lé ðio á à wé mu á à tíí ɲii.

²⁵ Wán zàwa lè wán hínni, mi wé fio na wɛn.

Le tɛenĩ

²⁶ Mi tɛenĩ wán zàwa lè wán hínni kèrètíewa 6úen6úen yi lè le kònbi.

²⁷ I ðĩn o Núhúso wán wee 6ón6ónínáa mia, le ho vūahú na ká à mi kàrán le 6a kèrètíewa 6úen6úen ɲí.

²⁸ Le wa Núhúso Yeesu Krista sãamu à keñ làa mia.

Ho jun nni vūahū na ó o Poole túara non ho Tesaloniiki kèrètíewa kuure yi

Vūahū túaró jūhū

Ho vūahū mu na kà yi, ó o Poole binia lá a Nuhūso buenló bío wee zéeni yahó. Lé bío ba nupua búii hía wee bío wéréwéré le o buara vó. A mu dó le zánii ba kèrètíewa kuure yi. Ba wee bío le o Yeesu pá le mí máa fé mí. O Poole bía le sáni ò o Yeesu biní buen, ó o nī-sūmúii búii á à hīnii ì káaní ba nupua, á ba à sánsá le Dónbeení. Ba búii wee leéka le bío ó o Nuhūso buenló wáa sùaráa kà síi, á mí ì kèenii máa wé è sá dèè, á ba ninzàwa wé è díinii. Ó o Poole pá mu, ò o bía bío kà non ba yi: «Yia yí wi ò o wé sá dèè, á bànsò bèn mún yí ko ò o wé dí.»

O túara ho nín-yání vūahū á píina bío yèn bún mán ó o bèn túara hía kà.

¹ Mu lé warén, o Poole là a Silivēn là a Timotee á wee túa ho vūahū na kà á à na minén Tesaloniiki kèrètíewa kuure yi, minén na bío sá wán Maá Dónbeení là a Nuhūso Yeesu *Krista yi. ² Le o Maá Dónbeení là a Nuhūso Yeesu *Krista wé mí sáamu làa mia, à na ho héerà mia.

O Nuhūso Yeesu buéé fi le cttii

³ Wán zàwa lè wán hīnni kèrètíewa, wa ko wa wé dé le Dónbeení bārakà féèè mi bío yi. Mu térénna à wa wé mu, lé bío mi síadéro le Dónbeení yi wee va lè mí yahó làa sòobéè, á le waminí na mi nī-kénii kénii wa làa mún á wee dé wán. ⁴ Lé bún non wa wee khòonínaa waten ba kèrètíewa kuio tīahū bío mi tà fàrá dīn sese bío yi, làa bío ba nupua jina mia á wee beé mi lò à mi pá tà dó mi sía o Yeesu *Krista yi.

⁵ Mu wee zéeni le le Dónbeení cttii filó térénna. Lé bún nà na ká mi ì koñ lè le Dónbeení bá-zàmu, bío mi lò wee be bío yi. ⁶ Bío térénna lé bío le Dónbeení á à wé. Bía wee beé mi lò á le è beé lò. ⁷ Minén na lò wee be á le Dónbeení khii na hā vūnà yi làa wèn pāahū na ó o Nuhūso Yeesu khii yòó lé ho wáayi lè mí wáayi tonkarowà na pánká wi á buéé líi zéeni mítén. ⁸ O ò buen ho dshū na yèkèyèkè yi, á buéé beé bía yí wi ba zūn le Dónbeení lò, á yí máa bè wa Nuhūso Yeesu bín-tente yi. ⁹ Lònbee na jii mía lé dīo á à yí ba. Le Dónbeení á à ja ba à ba á khèn lerén lè mí dànló na cùkú wi yi. ¹⁰ Nònzoñ na o ò lé á à buen yi, á bía bío sá a yi á à dé ho cùkú wo yi. Bía dó mí sía o yi á à mi a, á à zāmaka a bío yi. Minén mún n kèñ ba tīahū, lé bío mi tà le bíoní na wa buera non mia bío.

¹¹ Lé bún non wa wee fio féèè mi bío yi. Wa wee fio le Dónbeení yi le le wé à mi koñ lè ho veró na le von làa mia. Wa wee fio le le Dónbeení dànló pánká yi, à mu tentemu na mi wee leéka wéro lè mi síadéro le Dónbeení yi à le Dónbeení tíi jii. ¹² Ká mu wó làa bún, á wa Nuhūso Yeesu yèni á à yí ho cùkú mi bío yi, á minén mún n yí ho cùkú o bío yi. Bún lé wán Dónbeení là a Nuhūso Yeesu Krista sáamu.

2

Bío zéenia le Dónbeení zúkusó dānii yi

¹ Wán zàwa lè wán hīnni, hen ká mu lé bío ciran wa Nuhūso Yeesu *Krista buenló lè wa fémínló làa wo bío, á wa wee fio mia ² le mi yí dèenii lúnka mi yilera à wé lè mi júná mía bīn, ka lè o Nuhūso buara mi ja sá. Mu dà à wé le mu féera non mia lòn Dónbeení jii-cúa, tàá mu bía non mia, tàá mu zéenia le wa ka lè wa túara mu ho vūahū yi non mia. ³ Mi yí díia le nupue khà mia làa bío búii síi hūúu, lé bío le wizonle mu máa dá ká ba nupua

á yí káa, á yí pá le Dónbeenŋ bŋo. A le Dónbeenŋ zúkúso*, yŋa nŋhŋ sú á yí zéenia mŋten yí vó. ⁴ Bŋo 6a nŋpua wee 6uaani 6úen6úen lòn doŋfina ó o ò firáa. O ò yòoní mŋten bŋn 6úen6úen wán. Ó khŋi hení mí síi á yòó zo le *Dónbeenŋ zŋ-beenŋ yi á zoó keeni ká a bŋo le mínén lé le Dónbeenŋ. ⁵ Bŋo á ŋ hŋa dŋn yí ló mi cŋn, á ŋ bŋa mu làa mia, tàá mi yi sà mu yi le? ⁶ Mi wáa zŋ bŋo 6uan wo dŋnŋa bŋo ká wán. Lé bŋn nŋn ó o máa zéeni mŋten ká mu yŋnŋn ho pãahŋ na fèra bò día dŋn. ⁷ Mu bè-sŋmúí na bŋo sánkaa á dèenŋa 6úakáa wee wé. Pãahŋ na á bŋo pá 6uan mu dŋnŋa á à khèn làa bŋ, ⁸ bŋn ká le Dónbeenŋ zúkúso mãhã à zéeni mŋten. Ó o Nŋhŋso Yeesu nŋi sŋnsãmu pánká á à 6úe o. O ò yáa wo lè mí 6uenlò pánká. ⁹ Le Dónbeenŋ zúkúso mu khŋi 6uen là a *Satãni dàrló, á 6ueé wé mu yéréké bŋowa lè mí síiwá á à khà lè 6a nŋpua. ¹⁰ Hã wén-kora lè mí síiwá o ò wé á à khà làa bŋa wee vŋiní mŋten. Ba wee vŋiní mŋten lé bŋo 6a pá ho tŋiá poni na dà 6a wee kãní, á yí wa ho. ¹¹ Lé bŋn nŋn á ho pánká na wee vŋiní á le Dónbeenŋ á à dé 6a yi, bèra a na à 6a dé mí sía bŋo yí bon yi. ¹² A bŋa 6úen6úen na yí máa dé mí sía ho tŋiá poni yi à 6a wee wéé mí sía mu bè-kora wéró yi, bán 6úen6úen nŋnã á à sí.

Le Dónbeenŋ hueekaa mia á kãnía

¹³ Wán zàwa lè wán hŋnŋi, mínén na ó o Nŋhŋso wa, wa ko wa wé dé le Dónbeenŋ báraká fèe mi bŋo yi. Lé bŋo mu nŋn-yání, á le Dónbeenŋ hueekaa mia le mí ì kãní lè mí Hácírí pánká, dŋo wee wé à wa bŋo sí le yi, à séeni bŋo mi dó mi sía ho tŋiá poni yi. ¹⁴ Lé bŋn le Dónbeenŋ von mia bŋo yi le bŋn-tente na wa buera nŋn mia pánká yi. Le von mia bèra a na ò o Nŋhŋso Yeesu *Krista cùkú à mi nŋi keŋ yi.

¹⁵ Wán zàwa lè wán hŋnŋi, lé bŋn nŋn à mi cén hení mi lò, à fárá dŋn. Bŋo wa bŋa lè wa nŋiní nŋn mia làa bŋo wa túara hã vŋnna yi á kenŋa làa mia à mi bè yi sese. ¹⁶ Wa Nŋhŋso Yeesu Krista mí bæere lè wán Maá Dónbeenŋ á wó á wa yú le sí-hebúee na nŋi mŋa lè le síidéro binbirí. ¹⁷ Le 6a wŋoka dé mi sí-hebúee wán, à na ho pánká mia, hŋa mi ì wéráa mu bŋo 6úen6úen na se, mi bŋoní lè mi wárá yi.

3

Mi wé flo na wen

¹ Wán zàwa lè wán hŋnŋi, mu véenŋi á mi wé flo na wen bèra a na ò o Nŋhŋso bŋoní wŋoka wé dàŋ ben fè hã lùà fùafùà à le yí ho cùkú hã lòn-vio yi làa bŋo á le bŋo wóráa mínén cŋn bŋo síi. ² Mi mún flo à le Dónbeenŋ kãní wen 6a nŋ-kora lè 6a nŋ-sŋmáa nŋiní yi, bŋo 6a 6úen6úen yŋnŋn nŋpua na wee tà à dé mí sía le Dónbeenŋ yi. ³ Ee ká a Nŋhŋso wón le mí ì wé bŋo na ò o wé mu. O ò sí mia á à pa mi bŋo ó o nŋ-sŋmúí máa yí mia. ⁴ O Nŋhŋso hŋina wa sía mi bŋo yi, o wee zéeni mu na wen le bŋo wa henŋa nŋn mia á mi wee wé, á mún wee wé mu ká mi wá fèe. ⁵ Le o Nŋhŋso séeni mia mi yŋlora yi, à mi warŋ le Dónbeenŋ, à mi mún dàŋ wé nŋi mi yiwa làa bŋo ó o *Krista nãnáa mí yi bŋo síi.

Mi wé sá làa bŋo á warén wóráa mu

⁶ Wán zàwa lè wán hŋnŋi, wa wee hení mu ù na mia wa Nŋhŋso Yeesu *Krista yèni yi, le bŋa 6úen6úen na lé 6a paríwá mi tŋahŋ á yí máa 6ua mŋten héha lè ho kàránlò na wa nŋn mia, á mi pa mŋten bŋo yi. ⁷ Mínén mi bæere zŋ bŋo mi ì 6ua lè mŋten á à wéráa lè wa bŋo. Warén keera làa mia á wa yí dú parí. ⁸ Wa yí día waten ó o 6úí yí dŋnŋa kãamáa. Bùee! Wa sá á lò bon làa sòobé le wisoni lè ho tŋnãahŋ, bèra a na à wa bŋo yí wé sèró mi nŋ-kénŋi woon wán. ⁹ Ho pánká na wa yú bŋo yi, á wa lá dà à bŋo le mí wé séeni wen. Ee ká wa le wa máa bŋo mu. Wa wó mu ká síi á zéenia làa mia le mí bè yi. ¹⁰ Pãahŋ na wa keera mi cŋn á bŋo ká lè bŋo wa henŋa nŋn mia: Yŋa yí wi ò o sá dèe, á 6ãnsò 6èn mún yí ko ò o wé dí. ¹¹ Wa wee bŋo làa mia ká síi lé bŋo wa wee nŋi le 6a 6úí wi mi tŋahŋ lé 6a paríwá. Ba yí máa sá dèe. Ba bè-wénŋa 6úí mŋa ká yŋnŋn à dé mŋten 6a nŋ-vio bŋowa yi. ¹² Bán nŋpua

* **2:3** Dónbeenŋ zúkúso: O zúkúso mu lé o Satãni tonkaro. O pá le Dónbeenŋ bŋo. Orén mí bæere làndá na ó o bò yi mŋa. Le Dónbeenŋ dánkáa wi o wán fèe.

so á wa wee fio á à hení bïo kà á à na yi o Nùhùso Yeesu Krista yèni yi, le 6a ko 6a wé sá à dàńńáa míten 6ua.

¹³ Wàn zàwa lè wàn hínni, minén bán yí le mi bàrá tè mu bïo na se wéró yi. ¹⁴ Hen ká a 6úi pǎ le mí máa bè bïo wa bía ho vūahú na kà yi, à mi zūń 6ànsò bïo, à wé yí va dǎ a, á hā nīyio ò dí o. ¹⁵ Εε ká mi màhǎ yí wé o lè mi zúkúso, ká mi wé zéení a lè mīn za bïo síi.

Hā dúbuaa lè le tēni

¹⁶ Le o Nùhùso míten, yía lé ho hээрà 6ànsò, à wé na ho hээрà mia hā pǎnna 6úen6úen yi fээε. Le o Nùhùso кеń lè mi 6úen6úen. ¹⁷ Lé ínén Poole lè í nín-bia á te le tēni na kà bïo wee túa. I wee wé túa mu à véeníńáa í vǎnna. Lé bǔn le í vǎnna túaró síi. ¹⁸ Le o Nùhùso Yeesu Krista wé mí sǎamu lè mi 6úen6úen.

Ho nín-yání vūahū na ó o Poole túara n̄n o Timotee yi

Vūahū túaró jūhū

O Timotee b̄n maá h̄a lé o *Kεεεsi n̄i, ká b̄n nu h̄a lé o zúifù h̄nzoró, á lé o kèrèt̄e. O Poole là a Timotee zūna mín ká a Poole mu wà vaá bue le Dónbeen̄i b̄ion̄i ho Lisitere lóhó yi. Mu p̄ahū ká a Timotee lé o yàrónza f̄εε. O h̄a dó mí s̄i le Dónbeen̄i yi làa sòob̄εε (Bè-wénia 16.1-3). A lá b̄n̄jii wán, ó o Timotee w̄a b̄o a Poole yi á 6a wee sá le Dónbeen̄i tonló (Bè-wénia 17.14; 18.5; 19.22).

O Poole v̄onna na ó o túara n̄n o Timotee yi lé h̄a b̄io j̄un.

Ho nín-yání vūahū yi ó o b̄ia b̄iowa b̄io t̄in b̄io:

1. O j̄a 6a kèrèt̄ewa zeñ wán le 6a pa mít̄en b̄ia wee kàrán 6a le mu b̄io na yí bon b̄io yi.
2. O zéenia b̄io 6a kèrèt̄ewa ko 6a wé b̄uaan̄ináa le Dónbeen̄i. O mún zéenia b̄io á 6a kèrèt̄ewa búenb̄úen, le 6a kuio n̄i-k̄ia làa b̄ia wee séení 6a ko 6a 6ua le mít̄en.
3. Mu véen̄i ó o Poole zéenia b̄io ó o Timotee ko ò o 6ua le 6a kèrèt̄ewa à dàñ sáráa le Dónbeen̄i tonló sese.

Le t̄en̄i

¹ Inén Poole lé o Yeesu *Krista tonkaro, lé b̄io le Dónbeen̄i na lé wa k̄an̄ilo là a Yeesu Krista mu le í sá ho tonló mu konloon. ² Timotee, lé ūnén á í wee túa ho vūahū na kà á á na yi, lé b̄io á wa siadéró o Krista yi d̄añ yi á ū lé í za. Le wán Maá Dónbeen̄i là a Yeesu Krista na lé wa j̄uh̄uso à wé mu bè-tentewà làa fo. Le 6a na mí wamin̄i le mí h̄éerà mia.

Yi hácr̄i b̄ia wee v̄ini 6a n̄upua le mí kàránl̄o yi

³ Làa b̄io á í b̄iaráa mu n̄n fon̄, díá à ū k̄een̄i ho Ef̄εze yi. Ba n̄upua b̄ui wi ho lóhó mu yi á wee v̄in̄i 6a n̄upua le mí kàránl̄o. Cén h̄e 6a le 6a díá mu. ⁴ Mún b̄io na 6a yi le 6a yí na mít̄en h̄a w̄ah̄io bè-b̄ion̄i yi, làa b̄io á b̄an̄ b̄uaawa b̄io wóráa b̄io b̄ioró. B̄n̄ lé b̄io wee dé le w̄aan̄i na here 6a p̄ahū, mu yí máa wé à 6a na mít̄en b̄io le Dónbeen̄i le mí ì wé yi, á wa yí dà máa z̄ūñ b̄io le Dónbeen̄i le mí ì wé ká wa yí dó wa s̄ia le yi. ⁵ B̄io n̄n á í le ū b̄ioráa mu na 6a yi lé b̄io á 6a ko 6a wañ mí n̄inzàwa. Ká 6a le mí wa mí n̄inzàwa á 6a ko à 6a s̄ia ce à wé le h̄a yile-tentewà, à dé mí s̄ia búenb̄úen le Dónbeen̄i yi. ⁶ H̄ón wén-tentewà so búenb̄úen á 6a b̄ui p̄á díá à 6a wee v̄in̄i mít̄en le le w̄aan̄i-kánl̄e na j̄uh̄ú mia. ⁷ O *M̄oyiize làndá kàránl̄o le 6a n̄upua b̄io á 6a wee hen̄i ká b̄io 6a wee b̄io làa b̄io 6a wee kàrán á b̄arén mí b̄εere yí z̄ū kúará. ⁸ Mu bon, o M̄oyiize làndá se, ká wa wee bè ho yi làa b̄io á mu koráa. ⁹ Wa ko à wa z̄ūñ le ho yí bàrá n̄upua na t̄ér̄enna b̄io yi. B̄uée! B̄ia ho bàrá b̄io yi lé b̄ia yí máa bè le Dónbeen̄i b̄ion̄i yi, le 6a n̄i-k̄aania le 6a n̄i-s̄umáa, le 6a bè-kora wérowà. Ho bàrá b̄ia yí máa k̄n̄bi le Dónbeen̄i, làa b̄ia wee 6ua mít̄en le le b̄io j̄uh̄ú mia b̄io yi, làa b̄ia wee b̄ue mí maáwà táá mí nuwà b̄io yi. N̄i-b̄ue l̄ee n̄i-b̄ue á ho bàrá b̄io yi. ¹⁰ Ho mún bàrá b̄ia wee wé ho h̄á-fénl̄o le ho bá-fénl̄o le mí s̄iíwà, le 6a báawa na wee da le mí n̄inzàwa báawa, làa b̄ia wee ȳéé 6a n̄upua b̄io yi. Ho làndá mu bàrá 6a sab̄in-f̄uaalowa làa b̄ia wee dé mí j̄in̄i na ká 6a máa bè mu yi b̄io yi. Ho bàrá b̄ia búenb̄úen na yí máa bè ho kàránl̄o na t̄ér̄enna yi b̄io yi. ¹¹ H̄ón kàránl̄o so héhaa le le Dónbeen̄i c̄ukúso b̄in-tente. Le Dónbeen̄i na wee wé mu bè-tentewà lé dén kàrafáa le b̄in-tente mu mī.

O Poole wee dé o Krista b̄arákà

¹² I wee dé wa j̄uh̄uso Yeesu *Krista b̄arákà lé b̄io ó o n̄n ho p̄anká mī á í wee sáráa o tonló. I wee dé o b̄arákà lé b̄io ó o láa mī, á léra mi wó le mí ton-sá. ¹³ Inén na f̄u wee yáa o yèni, á wee beé b̄ia tà a b̄io lò, á mún wee là a, εε ká arén wón màhá zūna í màkárí

lé bïo á ï lá yí zū bïo á ï wee wé, á ï yí dó ï sïi wo yi. ¹⁴ Wa Núhúso Yeesu Krista wó mu sãamu lè mí sïiwà làa mi. O wó á ï dó ï sïi wo yi, á wa a, á mún wa 6a nùpua. ¹⁵ Bïo á ï wee bïo kà láayi wi á ko à 6a nùpua dé mí sïa mu yi: O Yeesu Krista 6uara ho ðímíjǎ yi bèra a na à 6a bè-kora wérowà kǎní. A ïnén lé yǎ lé o bè-kora wéro po bïa ká. ¹⁶ Ká a Yeesu màhá zūna ï màkǎrí, ïnén na bè-kora wi po bïa ká, á jǎ mí yi ï bïo yi. O wó mu á zéenia lè 6a nùpua na khíi tà a bïo á à yírǎa le mukǎní binbirí na máa vé. ¹⁷ Le 6a nùpua búenbúen dé ho cùkú le Dónbeení yi à wé kǎnbi le, lerén na á nùpue yí dà máa mi, á wi fǎǎǎ, á wee dí le bǎǎǎ fǎǎǎ. Lerén mí dòn lé le Dónbeení. *Amiina!

O Poole wee hení a Timotee sïi

¹⁸ I za Timotee, bïo kà lé bïo á ï hení ï na foñ, à héha lè há bioní na le Dónbeení jǎ-cúa fǎǎrowà yánia bía ũ dǎní yi, bèra a na ũ sïi wé here le bín-tente tonló na fo wee sá yi. ¹⁹ Wíoka dé ũ sïi, à sá ho lè le yi na se. Ba ñ-dòndáa búí pǎ bún á 6a 6èn yí bínia yí dó mí sïa le Dónbeení yi. ²⁰ Bán nùpua so ó o Himenǎ là a Alekisǎndere wi tǎahú. A ï día 6a á 6a bïo sǎ a Satǎni yi, bèra a na à 6a yí bíní yí là le Dónbeení.

2

Bïo á wa ko à wa wé fio bïo yi

¹ Bïo á à wé here mia á à dí bïo ká búenbúen yahó lé bïo kà: Mi wé fio le Dónbeení yi lè mí sòobǎǎ, á 6ón6óní le, á dé le bǎrákà 6a nùpua búenbúen bïo yi. ² Mi wé fio na 6a bá-zàwa làa bïa á ho pǎnká wi níi yi búenbúen yi, lé bún ñ na ká wa à kerí ho héerà yi, á à wé waten, á mún wé è wé há wǎrá na se. ³ Ho fio à na 6a nùpua yi lée bïo na se, á mu mún sï le Dónbeení na kǎnia wen yi. ⁴ Le wi à 6a nùpua búenbúen kǎní à zūñ ho tǎia poni. ⁵ Mu bon, le Dónbeení lée dà-kéní. A yǎ wi 6a nùpua làa de pǎahú lée ñ-kéní. Wón lé o Yeesu *Krista na 6ueé wó a nùpue. ⁶ O 6uara 6ueé ñon mítén á kǎnianáa 6a nùpua. O wó mu á zéenianáa le le Dónbeení wi le kǎní 6a nùpua búenbúen ho pǎahú na mu ko yi. ⁷ Lé bún bïo yi á le Dónbeení wóráa mi lè mí bín-buero, á tonkaa mi le ï kǎrán bïa yínǎ 6a *zúifùwa, à 6a dé mí sïa le yi. Bïo á ï mà kà lée tǎia poni, sabéré mia mu yi.

Bïo 6a háawa ko 6a wé 6ua lè mítén

⁸ Awa, á bún lé bïo ñon á ï wi à há lùà búenbúen yi à 6a nùpua hóoní mí níní dá ho wáayi à fioráa. Ba yí le mí sïa cí mín yi, 6a mún yí zá làa mín à wéráa mu. ⁹ I mún wi à 6a háawa sïa zíló à héha làa bïo mu koráa 6a nùpua búenbúen cǎn. Ba ko 6a wé dé le kǎnbii mí sïa zíló yi, à wé 6ua mítén sese. Le 6a jún-vǎní wíokaró yí wé bïo na à na ká 6a nùpua wé è loñ 6a yi. Há donkhue-sïa na wó lè ho sǎnú tǎá bè-vio búí na yàwá here à 6a wé yí zǐ. Ba yáa pǎ yí ko 6a wé zǐ há sïa na yàwá here dàkhíina. ¹⁰ Eǎ ká 6a wé sòobá mítén à wéráa há wǎrá na se. Bún lé bïo 6a háawa na le mí wee kǎnbi le Dónbeení ko 6a wé 6ua lè mítén. ¹¹ Ho kǎránló pǎahú á 6a háawa ko 6a wé tété à bé zo à júnáa yǎa wee na ho kǎránló cǎn. ¹² I yí tà le 6a háawa wé kǎrán 6a báawa, tǎá à 6a yí pǎnká 6a wán. Ba ko 6a wé kǎǎní sūuní. ¹³ Mu bon, o Adáma lé yǎ le Dónbeení má ho yahó á màhá bò yi mánáa o Eǎve. ¹⁴ A mu mún yínǎ o Adáma lé yǎ ó o *Satǎni sūna, o háa lé yǎ ó o sūna, á lé wón lé yǎ yí bò le Dónbeení bè-bionii yi. ¹⁵ Hàrí bïo mu wó ká á 6a háawa á à kǎní 6a hámu bïo yi, ká 6a dó mí sïa le Dónbeení yi, á le waminí wi 6a yi, á wee 6ua mítén sese làa bïo le Dónbeení le mu koráa.

3

Ba kèrètǎewa kuure ya-díwá

¹ Bïo á ï mí ï na mia á láayi wi: Nùpue na wi ò o wé o ya-dí 6a kèrètǎewa kuure yi, wón wi ò o sá tonló na se. ² O ya-dí ko ò o zūñ mítén 6uaró à wékheró bïo yí mí léé yi. O ko ò o wé háa yà-kéní 6anso. O wǎrá ko à há wé se, à wé o nùpue na bïo búenbúen ó o wee wé kǎna, á 6a nùpua wee kǎnbi. O mún ko ò o zūñ 6a ñ-hǎní 6uaró, à zūñ 6a nùpua kǎránló.

³ O yí ko ò o wé ña-ñu, o mún yí ko ò o wé nùpue na wa fio, òwéé. O sîi ko le wé se, à wé o nùpue na yí wa bíoní. O yí ko ò o sòobá dé mí sîi le wá rí yí. ⁴ O ko ò o dà nì mí zîi nùpua òwéé, ò o zàwá wé jí a cón, à wé kònbi o. ⁵ Ká a nùpue hía yí dà mí kùrú zîi nùpua máa òwéé, ó o ò wé kaka à dà nì òwéé òwéé kà kèrètíewa kuure? ⁶ O ya-dí yí ko ò o wé nùpue na síidéro o *Krista yí òwéé yí míana, bèra a na o hía yí yòoní mítén mu bío yí, à le Dónbeení síiní a òwéé lãa bío le síiníanaa o Satãni òwéé bío síi. ⁷ O ko ò o wé o nùpue na wee òwéé mítén sese à bío yí òwéé kà kèrètíewa wé kònbi o o wén-tentewà bío yí, bèra a na à bè-kohó bío yí mí òwéé wo yí, ò o Satãni hía yí yí o ví.

Ba kèrètíewa kuure ton-sáwá bío

⁸ Ba kèrètíewa kuure ton-sáwá ko à òwéé òwéé nùpua na wee òwéé mítén sese, à yí wé òwéé òwéé òwéé. Ba yí ko òwéé òwéé ho *dívén dà mí ní wán, à sòobá dé mí sîi le wá rí càrò yí. ⁹ Le Dónbeení tûiá òwéé bíoní na le zéenia hã síadéro le yí òwéé yí á òwéé ko òwéé wé bè yí lè le yí na wee ce. ¹⁰ Hen ká mí le mí òwéé lén nùpua á à wé lè òwéé kèrètíewa kuure ton-sáwá à mí loñ òwéé ká fíaní míá òwéé yí, ká òwéé dà à sá ho tonló mu, à mí wãa òwéé bán. ¹¹ Ba hãnaní ko à òwéé òwéé mítén sese, à yí wá nì hã òwéé-òwéé. Ba ko òwéé òwéé nùpua na bío òwéé-òwéé òwéé wee wé ká òwéé, à láayi kèrí mu bío òwéé-òwéé yí. ¹² Ba kèrètíewa kuure ton-sá ko à òwéé hã wé yà-kéní, o ko ò o dà nì mí zàwá lè mí nì zîi nùpua òwéé. ¹³ Ba kèrètíewa kuure ton-sáwá na tonló se bán á òwéé nùpua wee kònbi, á òwéé òwéé á à sèn á à bíoráa o Yeesu na òwéé mí sía yí bío.

Mu bío zūnló na wa wee yí o Krista yí cón

¹⁴ I wee leéka à òwéé òwéé cón hen làa cínú. Èé ká òwéé túa bío kà ¹⁵ bèra a na ká òwéé míana òwéé-òwéé à òwéé pá zūnló bío á òwéé òwéé òwéé òwéé kèrètíewa kuure yí. Dén kuure so lé òwéé kèrètíewa zî-òwéé na bío sã le Dónbeení yí. Le kuure mu lé òwéé sã ho tûiá òwéé òwéé òwéé làa bío á hã òwéé-òwéé wé sínaa le zîi òwéé síi, lé lerén á ho tûiá òwéé mu òwéé wán. ¹⁶ Le Dónbeení bè-sànkani na le zéenia làa wén wa síadéro o Yeesu yí òwéé yí òwéé òwéé lée bè-beení.

O Krista

òwéé wó a nùpue,

á le Dónbeení Hácírí wéenia wo zéeniaana le o bío bon.*

O o zéenia mítén lè le Dónbeení tonkarowà na ho wáayi.

O bío buera òwéé hã síiwà òwéé-òwéé yí.

Ho òwéé-òwéé yí á òwéé nùpua òwéé mí sía wo yí.

Le Dónbeení yòoní wo á òwéé ho cùkú yí.

4

Le Dónbeení bè-wénia òwéé-òwéé se

¹ Le Dónbeení Hácírí bío mu wéréwéré le hen ká ho òwéé-òwéé wéeró khíi òwéé á òwéé nùpua òwéé wãa à khíi á máa dé mí sía le Dónbeení yí. Ba à yèrémá khíi bè mu bíowa na wee khá òwéé nùpua wíiní yí, lè òwéé cínáwa kàránló yí. ² Bán nùpua so wee tí bío wí òwéé yíwá yí ká òwéé fúaa hã sabíoní à wíiníanaa òwéé nùpua. Ba bè-leekania yí, á òwéé yí zū bío se làa bío yí se máa hueeka mí nì yí. ³ Ba wee bío le mu yaamu yí se, á wee hè mu. Ba mún wee hè òwéé nùpua lè mu bè-dínia òwéé díró ká le Dónbeení òwéé lera mu ho díró bío yí, bèra a na à bío òwéé mí sía o *Krista yí, na zū ho tûiá òwéé òwéé dé le Dónbeení bákákà díráa mu. ⁴ Bío le Dónbeení lera òwéé-òwéé se, á wa ko wa wé tá mu yí à dé le bákákà mu bío yí. ⁵ Mu bon, le Dónbeení bíoní lè ho fíoró lé bú nì wee wé à mu bío òwéé-òwéé ce le Dónbeení yahó.

O Yeesu Krista ton-sá tente

⁶ Bún bíowa so na ká òwéé-òwéé á òwéé kàrán lè òwéé kèrètíewa, bún ká fo màhá wãa à wé o Yeesu *Krista ton-sá tente na le Dónbeení bíoní wee kàrán fèéé òwéé síidéro le yí bío yí, làa

* 3:16 Mi loñ Oroomusa wãhú 1.4

bïo fo bòráa bïo 6a kàráanna làa fo yi bïo yi. ⁷ Hã wàhio na yí máa zéení mu bè-tente là a nùpue, hĩa yí héhaa lè wa siadéro le Dónbeenĩ yi á ù pí bïo. Bïo fo ko à ù wé lé ho kení ùten làa bïo á fo ò bèráa le Dónbeenĩ yi sese. ⁸ Bïo fo ò kení lè ù sánia lée bïo na dà fo wé è séení. Èε ká ho sòobá ùten à wé bè le Dónbeenĩ yi sese bűn cűnú wi bïo búenbűen yi, lé bïo á yĩa bò le Dónbeenĩ yi wón le dó mí jii le mí ì na le mukáni binbirĩ yi hĩa làa na kà wán, lè ho yĩró na lua yi. ⁹ Le bionĩ na kà lée bionĩ na láayi wi á 6a nùpua ko 6a tà yi. ¹⁰ Mu bon, wa wee sá à lò be, à sòobá waten lé bïo wa dó wa sia wee lònĩ bïo le Dónbeenĩ na wi fěεε le mí ì wé. Le lé 6a nùpua búenbűen kánilo, sònkú bĩa dó mí sia le yi. ¹¹ Bűn lé bïo á fo ko à ù bè hení à wé kàrán lè 6a nùpua.

Bïo á fo ko ù 6ua lè ùten

¹² Yí díá le 6a zùan̄ foñ lé bïo á fo lé o háyónza. Èε ká ù màhá 6ua ùten sese à bĩa dó mí sia le Dónbeenĩ yi mi à bè yi: Û bioní yi, ù wára yi, bïo á fo wa lè 6a nùpua yi, ù siidéro yi lè ù sĩa na wee ce yi. ¹³ Wé sòobá ùten à kàrán le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ à na 6a kèrètŕewa yi. Wé hení 6a sia à kàrán 6a à paráa ì buenlò. ¹⁴ Le Dónbeenĩ Hácirí hãmu na fo yú á ù yí wé làa bïo na jũhũ mía. Fo yú mu á héhaa làa bïo le Dónbeenĩ jii-cúa fεerowà bĩa pãahũ na á 6a kèrètŕewa kuure ya-díwá bò mí níní ù wán. ¹⁵ Bïo á ì zéénia làa fo búenbűen á ù wé sòobá ùten à wé wé. Na ùten búenbűen ho tonlò mu yi à 6a nùpua mi bïo á fo wee varáa lè ù yahó. ¹⁶ Pa ùten bïo fo wee 6uaráa ùten làa bïo fo wee kàrán lè 6a nùpua dǎnĩ yi. Fára dǎn̄ à bè le Dónbeenĩ yi mu búenbűen yi. Ká fo dǎrna wee wé làa bűn bïo, á ùnén ù bεere á à kání ùten á mún ñ kání bĩa wee jii ù bioní.

5

¹ Wé yí là hεerè làa nĩ-kínle. Fo wé le fo o zéení a, à ù wé mu lè le kònbii, à keñ lè o lé mĩn maá. Ba yàrówá á ù wé zéení lè mĩn zàwa bïo síi. ² Ba hã-kĩa ù zűn 6uaró à keñ lè 6a lé mĩn nuwà. Ba hã-yàrówá á ù wé zéení lè mĩn hĩnni bïo síi, ká ù màhá wé mu lè hã yilera na se.

Ba mahãawa na wi 6a kèrètŕewa kuure yi bïo

³ Wé pa 6a mahãawa bïo, sònkú bĩa nùpua na wee loñ 6a yi mía. ⁴ Ká mahãa zàwa tàá o mòmànía wi á 6a ko 6a zűn le 6arén lé bĩa ko à 6a wé loñ mĩn zĩ-jũhũ bïo. Ká 6a wee wé kà se 6a wee wĩ bïo á 6àn nùwá lè 6àn 6uaawa wó non 6a yi khĩna. Bűn lé bïo sí le Dónbeenĩ yi. ⁵ Ká a mahãa na nùpue na à loñ wo yi mía, ó o kará mí dòn, wón bïo búenbűen ó o dó le Dónbeenĩ níi yi. O wee fio le Dónbeenĩ yi à 6ón6óní le le wisoni lè ho tĩnàahũ à máa khí. ⁶ Ká mahãa na 6èn wee wé bïo sí a yi, wón ka lè o húrún hárí ká a yĩo wi lua. ⁷ Bűn lé bïo á ù hení na 6a yi, bèra à na à wékheró bïo yí mĩ lεé 6a yi. ⁸ Ká a nùpue yí máa loñ bĩa làa wo te mĩn yi, sònkú bĩa bïo sã a yi binbirĩ, se bïo ó o le mí dó mí síi o *Krista yi ó o hĩnía món. O yàá sűnsűmána po yĩa yí dó mí síi wo yi.

⁹ O hãa na lúlúio yú ho 6uará-tĩn lé yĩa ko ò o mĩ dé 6a mahãawa tĩahũ, o ko ò o wé o hãa na yan le cúekúee. ¹⁰ O ko ò o wé hãa na 6a nùpua wee kònbii o wén-tentewà na kà bïo yi: O buan mí zàwa sese, o tà á 6a nĩ-hàní làara a wán, o sεera bĩa bïo sã le Dónbeenĩ yi zení,* o séénia bĩa yú le lònbee lè mí síiwà, hã wén-tentewà lè mí síiwà cèrεε ó o wó.

¹¹ Ká 6a mahã-fia bán ù lén níi. Lé bïo á pãahũ na ká mu yaamu bïo wi 6a yi, à 6a sia bïo wéró wé à 6a bĩnĩ a Krista món. ¹² Ká 6a wó kà, se 6a júná sú lé bïo á bïo 6a dó mí jini le mí máa ya á 6a yàara.

¹³ Hen ká fo mà 6a dó 6a mahãawa jii á 6a wé è hée è vará 6a nùpua jini ká 6a máa sá dèε. Mu yàá máa kãpa bűn yi mí dòn, 6a lé 6a dǎn biorowà, á wee kúee mí jini hã tũiawà na bïo yí ciran 6a yi. ¹⁴ Lé bűn búenbűen bïo yi á ì wi à 6a mahã-fia à yaka à te mí zàwa wé loñ yi mí zĩnĩ yi, bèra a na à wa zúkúsa yí yí bín-kora mĩ lεé wεn. ¹⁵ Ì wee bío

* **5:10** Hã zení sεeró: Mu kúará le o tà liinia mĩten á sá non bĩa bïo sã le Dónbeenĩ yi.

bún lé bïo á 6a búí yàá dènía yèrèmaa bò a *Satāni yi. ¹⁶ Ká hãa búí na lé o kèrètíε bân temínlowà búí lée mahãawa, ó orén lé yia ko ò o wé séení 6a, bèra a na à bán bïo wãa yi wé sèró 6a kèrètíεwa kuure wán. Bún ká 6a mahãawa na séenílowà mía á 6a kèrètíεwa kuure á à dān wé è séení.

¹⁷ Ba kèrètíεwa kuure ya-díwá na wee sá mí tonló sese á ko lè le kònbi lè le séení, sònkú bïa wee dé mí sòobéε le Dónbeení bióní bueró yi à wé kàrán 6a nùpua làa de. ¹⁸ Le Dónbeení bióní vūahú á bïo ká túara yi: «Hen ká a nàa wee và ho ònló yi à ù yí ca a jii.»† Mu pá bñía túara: «O ton-sá ko lè mí sàánii.»‡ ¹⁹ Hen ká 6a kèrètíεwa kuure ya-dí búí ó o búí le o wó khon bïo búí bïo yi à ù le bānsò sèéràsa nùwã jùn tàá nùwã tìn kerí, ká bún mía à ù yí tà mu. ²⁰ Yia wé wó khon à ù ve o à bïoráa 6a nùpua yïo yi. Ká fo wee wé làa bún á mu ù zānì bïa ká á 6a máa dé mítén hñn wárá so yi.

²¹ Bïo ká lé bïo á ï wee hení ì na foñ le Dónbeení là a Yeesu Krista lè 6a tonkarowà na ho wáayi yahó: Sòobá ūten à bè mu yi, à wé yí hueeka 6a nùpua mín yi. ²² Wé yí zà ù sñi wán à bè ù níní nùpue wán dérāa wo ho tonló yi 6a kèrètíεwa kuure yi ká fo yí zū bïo ó o karāa sese. Yí lèé o búí bè-kora yi làa wo, le ūnén ū bεere à wé o nùpue na wee ce le Dónbeení yahó.

²³ Wé yí jū jūmu mí dòn, ká ù wé jū ho *dīvēn cīnú ū pīohó na wee vá túntún bïo yi.

²⁴ Ba nùpua búí bè-kora na 6a wee wé wee mi denkhεen hārì ká 6a yàá ònló yí cītío 6a. Ká 6a búí bán bñn bïo wee zñr làa mōn. ²⁵ Lé làa bún sñi á hã wén-tentewà wee mināa wéréwéré mu khoomu yi. Hã yí máa sà yi hārì ká hã bïo yí zūna fūa.

6

¹ Bïa lé 6a wobáani búenbúen ko 6a wé kònbi mí júnása, bèra a na à 6a nùpua yí yáa le Dónbeení yèni, à mún yí bïo yí khe ho kàránló na wa wee na dānì yi. ² Ká bïa júnása dó mí sñi o *Krista yi à 6a yí leéka le bïo 6a lé bân zāwa 6a sñadéró bïo yi á 6a máa wé è kònbi 6a. Ba yàá ko 6a wíoka wé sá na 6a yi lè mí sòobéε, lé bïo á 6a júnása mu na 6a wee sá na yi á dó mí sñi le Dónbeení yi á 6a wa 6a.

Bún bïowa so á ù kàrán lè 6a nùpua à hení 6a sñi mu wéró yi.

Ho kàránló na bïo yi bon lè le wárì warló bïo

³ Ká a búí wee kàrán bè-vio na wi mí dòn làa bún, á yí tà wa Núhūso Yeesu *Krista bióní binbirí yi, á mún yí tà bïo wa wee kàrán lè 6a nùpua waten buaró dānì yi, ⁴ se wón bānsò wee yòní mítén, o yí zū hārì dèε. Bïo ò wa lée zía làa wāanii kánló. Bún wee búen lè le yandee lè hã zía lè hã lantāa, lè hã yile-kora. ⁵ Ba nùpua wé kán mín fεεε lé bïo 6a yilera yí se, làa bïo 6a yí zū ho tūiá poni. Ba wee leéka le ká mí tà bò bïo sñi le Dónbeení yi á mí ì yí le wárì. ⁶ Mu bon, le sñidéró le Dónbeení yi cūnú wi làa sòobéε ká bïo fo yú á ù sñi wan bïo yi. ⁷ Wa wee te ká wa dèε búí mía, ká wa khii wee hí á wa mún máa bua dèε búí máa lénnāa. ⁸ Lé bún ká wa yú bïo wa à dí, á yú hã sñi-zinia se bún á à yí wen. ⁹ Ká bïa wi à 6a wé ho nāfòró bānsowà konloon bán wee dé mítén mu bè-kora wéró yi, à kerí lòn nùpua na á dādā vñn. Ba wa mu bïo na jūhū mía, na wee bōoní a nùpue yi, à yáa wo búenbúenbúen. ¹⁰ Mu bon, le wárì warló á wee búen lè mu bïo na yí se lè mí sñiwà. Ba nùpua búí khèra lè le Dónbeení, lé bïo 6a sòobāa dó mí sñi le wárì càró yi dà, á 6a lò bñn wee be mu tá làa sòobéε.

Le zéeni na ó o Poole nñn o Timotee yi

¹¹ Ká ūnén na dó ù sñi le Dónbeení yi, khèn làa bún bïowa so búenbúen. Wíoka sòobá ūten à wé wé bïo téréna le Dónbeení yahó. Bua ūten làa bïo mu sināa le Dónbeení yi. Wé dé ù sñi le yi fεεε, à wañ 6a nùpua, à wé hñ ù sñi à mún wé wayi. ¹² Wíoka dé sòobéε ù sñidéró o *Krista yi làa bïo ó o dāsí wee dérāa mí sòobéε à firāa hã fio bïo sñi, à ù yí le mukānì na máa vé. Lé bún bïo yi á le vonnāa fo, á fo bía ù sñidéró le Dónbeení yi bïo

† 5:18 Mi loñ Lándá zéenílo vūahú (Deutéronome) 25.4 ‡ 5:18 Mi loñ Luki vūahú 10.7

wéréwéré 6a seéràsa cèrèè yahó. ¹³I wee hení bïo kà á à na foñ le Dónbeení yahó, lerén na wee na le mukāñi mu bïo 6úen6úen yi, í mún wee hení mu ù na foñ o Krista yahó, wón na mà ho tũíá wéréwéré o Pilaate yahó. ¹⁴Wé bè bïo á í bía nən foñ yi sese, wé mu le mu jii sí bèra a na à nùpue yí dàí mĩ wékheró bïo leé foñ fúaa wa Nùhũso Yeesu Krista khíi bĩnía 6uara. ¹⁵O khíi 6uen ho pãahũ na le Dónbeení le mu ko yi:

Lerén Dónbeení na mu bè-tentewà lè mí síiwà wee lé cón,
na dà mu bïo 6úen6úen, á lé le Dónbeení mí dòn.

Le lé 6a bá-zàwa 6úen6úen bée, á lé 6a júnása 6úen6úen Nùhũso.

¹⁶Lerén mí dòn lé dïo wi féeè.

Mu khoomu na le wi yi bàn síi á nùpue yí dà máa sùará yi.

Nùpue dïñ yí mən le, ó o 6úí mún yí dà máa mi le.

Le ho cùkú lè ho pánká à bïo sí le yi féeè. Amiina!

Ho nàfòró 6ànsowà zéenti

¹⁷Hení mu na ho nàfòró 6ànsowà yi le 6a wé yí yòoní mítén, le 6a yí dé mí sía ho nàfòró na yí máa mía yi, à leéka le ho dà à kání 6a mu bïo 6úen6úen yi, ká 6a dé mí sía le Dónbeení yi, dén na wee na mu bïo 6úen6úen wen à wa sía wa bïo yi. ¹⁸Bïo na 6a yi le 6a wé wé mu bè-tentewà, à wé wé mu cèrèè. Le 6a wé hén mí níní à séení 6a nùpua.

¹⁹Ká 6a wee wé kà síi, se lée nàfòró binbirí á 6a wee bàrá sese ká lè mítén à khíi yíráa le mukāñi binbirí.

Le mǎndén zéenti

²⁰Timotee, bïo le Dónbeení kàràfáa foñ á ù wíoka pa bïo sese. Hã bín-conconwà làa hã bïo 6úí yí cèéra le Dónbeení yi à ù yí tà bïo. Mu bïo na 6a wee ve làa bïo zũrló ká mu jòn yí bon bàn kàránló á ù mún yí tà bïo. ²¹Bũn bïo zũrló so á 6a 6úí dó mí sía yi lé bũn te bïo á 6a bĩníanáa le Dónbeení mǎn. Le le Dónbeení wé mí sãamu làa mia.

Ho jun nii vūahū na ó o Poole túara nɔn o Timotee yi

Vūahū túaró juhū

Pāahū na ó o Poole wee túa ho vūahū na kà yi ká a wi ho kàsó yi ho Oroomu yi. O lò hía wee be (2.9) à nùpue na à séení a mún mía (4.16).

Bïo ó o Poole mu wee leéka le mí húmú wà ɓueé sùará, ó o bánbáa ò o kenía o Timotee na ó o wa làa sòobéε. O Poole wee dé le Dónbeenĩ bārakà o Timotee mu bïo yi. O wee hení na a yi le o fàrá ðĩn mí s̄idéró o *Krista yi wán, à bánbá wé sá le Dónbeenĩ bín-tente bueró tonló, hàrí ká ɓa nùpua wee beé o lò ho tonló mu sáró bïo yi (1.1–2.13).

O Poole pá b̄nía bía nɔn wo yi le o hē ɓa nùpua na wa hā bín-conconwà bíoró. Lé bïo á mu yí máa na à le Dónbeenĩ tonló va làa yahó, ò o bía nɔn o Timotee yi le o wé làa bïo mínén wee wéráa, à lá ho tūiá poni, lè le waminĩ, lè ho ten liiníló ðání. O mún bía nɔn wo yi le o yí nɔnsā ho kàránlò tente na ó o yú bïo yi (2.14–4.5).

Ho vūahū véení ó o zéeníá bïo ó orén mí beere lò bonnáa, làa bïo le Dónbeenĩ séeníanáa wo o lònbee yi (4.6-18).

Le t̄ení

¹ Mu lé ínén Poole, yia le Dónbeenĩ lè mí s̄i bïo á wó á ï lé o Yeesu *Krista tonkaro lé mi wee túa ho vūahū na kà. Le tonkaa mi le ï bue le mukānĩ binbirĩ na máa vé bïo, ðio le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ï na wɛn wa páaníló là a Yeesu Krista bïo yi. ² I wee túa ho á à na ūnén Timotee na lé ï za na ï wa làa sòobéε yi. Le o Maá Dónbeenĩ lè wa Nuhūso Yeesu Krista wé mu s̄amu làa fo, à zūn ū màkárí, à na ho héerà foñ.

O Poole wee hení a Timotee s̄i

³ I wee dé le Dónbeenĩ bārakà, dén na á ï wee sá na yi lè le yi na wee ce làa bïo á wán maáwà fù wee sá nanáa le yi bïo s̄i. Le wisoni lè ho t̄nàahū ká ï wee fio, à ï mún wé fio na foñ. ⁴ Hen ká ï wee leéka le wéε na fo wá bïo pāahū na á ï wà día fo yi, à ï s̄i vá làa sòobéε à ï b̄nĩ mi ū wán à zāmaka mu bïo yi. ⁵ I mún wee leéka bïo á fo dóráa ū s̄i lè ū sòobéε o Yeesu *Krista yi bïo. Dén s̄idéró so na kera m̄n ɓúaa Loyiisi lè m̄n nu Eniisi yi, á ï láa le lé dén b̄n s̄i mún wi ūnén yi. ⁶ Lé b̄n nɔn á mu bïo wéró pánká na le Dónbeenĩ nɔn foñ pāahū na á ï bò ï n̄nĩ ū wán yi, á ū wíoka dé sòobéε yi. ⁷ Mu bon, le Dónbeenĩ Hácírí na le nɔn wɛn yínɔn z̄n̄nĩ Hácírí, ká le màhá wee na ho pánká wɛn, á wee wé à wa wañ ɓa nùpua, à mún ðañ waten ɓua yi.

⁸ Awa, á ū yí n̄yi o Nuhūso bïo bíoró yi, à ū mún yí n̄yi bïo á ínén wi ho kàsó yi bïo yi. Ká ū tà à wa páanĩ le lònbee yi le Dónbeenĩ bín-tente bïo yi, à wé mu lè ho pánká na le Dónbeenĩ nɔn foñ. ⁹ Le Dónbeenĩ mu lé ðio k̄nía wɛn á hueekaa wɛn à wa bïo s̄i le yi. Mu yínɔn wa wén-tentewà bïo yi á le wóráa mu. Mu lé lerén lè mí s̄amu k̄nía wɛn làa bïo le lon le mí ï wéráa mu. B̄n le f̄era wíokaa wa bïo yi o Yeesu Krista pánká yi ká ho ðim̄j̄ná ðĩn yí léra. ¹⁰ Bïo ká wán á mu s̄amu mu bïo wáa wee mi wéréwéré, lé bïo á wa k̄n̄ilo Yeesu Krista ɓuara ɓueé fá mu húmú f̄uhū. O zéeníá le ká wa tà le Dónbeenĩ bín-tente bïo, á wa à yí le mukānĩ binbirĩ na máa vé.

¹¹ Inén le Dónbeenĩ léra á wó lè mí tonkaro, á le ï bue mí bín-tente na ɓa nùpua yi à mún kàrán ɓa làa de. ¹² Lé b̄n bïo yi á ï wiráa le lònbee na kà yi, á mu n̄yio mún yí dú mi, lé bïo á ï zū yia á ï dó ï s̄i yi, á ï láa mu yi le le ðà à pa le bín-tente na le kàràfáa mi bïo. Mu bon, le è pa le bïo fúaa le wizonle na ó o kh̄i b̄nĩ ï ɓuen yi.

¹³ Ho tũiá poni bíonĩ na á fo jǎ í cǎn á ũ bua, à bè le yi. Wé mu lè le s̄idéro o Yeesu Krista yi à wań 6a nùpua ũ páaniló làa wo b̄io yi. ¹⁴ Mu bè-tentewà na le Dónbeenĩ kàràfáa foń mí Hácírí na wi làa wɛn pànká yi, á ũ pa b̄io.

¹⁵ Fo zũ le ho Azii kǎhũ nùpua na dó mí s̄ia le Dónbeenĩ yi cèrèe pǎ mi día. O Fizee le là a Hεεmɔzeene mún wi 6a t̄iahũ. ¹⁶ Le o Núhũso wé mí s̄amu là a Onezifoore z̄i-jũhũ nùpua, lé b̄io ó o wee h̄ĩ í s̄i túntún. B̄io á í wi ho kàsó yi ó o yí máa n̄yi b̄io yi 6a nùpua yahó. ¹⁷ Pǎahũ na ó o buara ho Oroomu yi hen ó o bánbáa ò o cànkaa mi fúaa b̄io ó o yú mi. ¹⁸ Le o Núhũso z̄ũn o màkárí n̄nzoñ na ó o kh̄ii buée cíti 6a nùpua yi. Fo zũ le pǎahũ na á í h̄ia wi ho Efeze lóhó yi ó o s̄enia mi làa s̄obé.

2

O ton-sá ko lè mí s̄anti

¹ Ká ũnén na lé í za, wé yí ũ pànká mu s̄amu na ó o Yeesu *Krista wó làa fo yi. ² B̄io á í kàràna lè 6a nùpua 6a seéràsa cèrèe yahó na fo jǎ í cǎn, ũ b̄iní kàrán lè 6a nùpua na láayi wi, b̄ia dà à b̄iní ì kàrán mu lè 6a búu. ³ Le lònbee na wee yí o Yeesu Krista ton-sáwá á ũ tà yi làa b̄io ó o dásí tente wee t̄aràa le lònbee yi b̄io s̄i. ⁴ O dásí na wi ò o b̄io wé s̄í mí jũhũso yi wón yí máa wé día mítén à bè-vio búu b̄umaka. ⁵ O nùpue na wi h̄a penkaa lùwii yi á mún yí dà máa yí b̄io ko làa wo ká a yí bò 6a lùwílowà làndá yi. ⁶ O v̄aro na wee tà beé mí lò ho v̄aró yi lé ȳia ko ò o wé o yahón nùpue na á à yí mí lònbee c̄ũnú. ⁷ Wé v̄a ũ yi b̄io á í wee bío na foń wán, ó o Núhũso ò wé á fo ò z̄ũn mu búenb̄uen kúará. ⁸ B̄iní leéka a Yeesu Krista na v̄era b̄io, wón na lé o *Daviide m̄nm̄n̄i. B̄ũn lé le b̄in-tente na á í wee bue. ⁹ Lé lerén b̄in-tente mu b̄io yi á 6a cannáa mi dó ho kàsó yi á wee beé lò lòn nùpue na wó khon. Eε ká le Dónbeenĩ bíonĩ dén á nùpue yí can. ¹⁰ Lé b̄ũn n̄n á í wee tà le lònbee lè mí s̄iwà yi b̄ia le Dónbeenĩ hueekaa b̄io yi, bèra a na à bán mún k̄anĩ 6a páaniló là a Yeesu Krista b̄io yi à 6a dàñ zo a c̄ukú na máa vé yi. ¹¹ Le bíonĩ na ká láayi wi:

Ká wa ká lòn nùpua na páanía húrun làa wo,
á wa mún n̄ yí le muk̄anĩ làa wo.

¹² Ká wa wee dàñ h̄i wa s̄ia,
á wa à dí le béenĩ làa wo.

Ká wa p̄a a,
ó orén mún n̄ p̄i wɛn.

¹³ Ká wa yí máa wé b̄io ó o le wa wé,
ó orén yí máa yèrémá mí j̄ii.
Mu bon, b̄io ó o karáa ó o yí dà máa lé wán.

Le Dónbeenĩ bíonĩ bueró na j̄ii tun

¹⁴ Bío na 6a kèrèt̄ewa yi le 6a b̄iní leéka mu b̄iowa na ká b̄io, à hení mu na 6a yi le Dónbeenĩ yahó le 6a wé yí dé mítén le w̄aaní na j̄ũhũ mía yi. Le yí máa s̄ení b̄ia wee j̄í le ká mu yín̄n̄ 6a yáaró. ¹⁵ S̄obá ũten à wé o nùpue na láayi wi le Dónbeenĩ yahó. B̄ua ũten là a ton-sá na yí máa n̄yi mí ton-sánii b̄io yi b̄io s̄i, à wé bue ho tũiá poni bíonĩ. ¹⁶ H̄a b̄in-conconwà làa h̄ia b̄io búu yí c̄éra le Dónbeenĩ yi à ũ yí dé ũten yi, lé b̄io á b̄ia wee dé mítén h̄n bíonĩ so s̄i yi á wee wíoka khèn lè le Dónbeenĩ ká 6a wà. ¹⁷ Bán nùpua so bíonĩ ka lòn c̄aká na wee beeni. O Himenee là a Filēete wi 6a nùpua mu t̄iahũ. ¹⁸ Ba kh̄era lè ho tũiá poni lé b̄io 6a wee bío le 6a n̄-h̄ia v̄era kh̄ína, à v̄inínáa 6a nùpua à 6a b̄inía a Yeesu món. ¹⁹ Eε ká le Dónbeenĩ n̄pomu bán yí máa dèké yi lòn z̄ii na j̄ũhũ f̄ará t̄ina b̄io s̄i. Mu túara le z̄ii mu j̄ũhũ na f̄ará t̄ina wán ká s̄i: «O Núhũso z̄ũ b̄ia b̄io s̄a a yi». Mu mún túara le: «B̄ia le mí b̄io s̄a a Núhũso yi lè mí n̄-kéní kéní w̄aa wé yí wé bè-kohó».

²⁰ O n̄f̄oró 6̄anso z̄ii yi á ho d̄inl̄o s̄ia lè mí s̄iwà wi yi. H̄a búu wó lè ho s̄anú, h̄a búu wó lè ho t̄j̄n̄n, h̄a búu má lè ho córó, h̄a búu lé h̄a búenĩ á 6a tan. H̄a búu 6a wee s̄aràa h̄a

wizon-beera yi, ká hã 6úi 6a wee sáráa hã wizon-káamáawa yi. ²¹ Hen ká yia wee ceé mítén ho kàránlò mu dǎní yi, wón á à keń lòn dǐnlò dèe na 6a wee sáráa le wizon-beenĩ yi bǐo sii. O bǐo á à sǐ mí Núhũso yi, á bǐo ɲúhũ ù keń o cǎn. O wíokaa hã wén-tentewá wéró bǐo yi.

²² Awa, á mu bǐo na yí se na wee vá 6a yàrówá dé mu bè-kohó yi á ù khènnáa. Bánbá á ù wé o nùpue na téréna, à sǐidéro le Dónbeenĩ yi fàrá tǐn, à wań 6a nùpua, à wé à ho héerá keń ùnén làa ba pǎahũ. A bǐa sǐa wee ce á wee fio wa Núhũso yi à mún wé làa bǐn bǐo sii. ²³ Hã bín-conconwá bíoró á ù yí dé úten yi, fo zǔ le mu wee 6uen lè hã warà. ²⁴ O o Núhũso ton-sá ɲǎn yí ko ò o wé tá warà. O ko ò o wé wé mu tentemu lè 6a nùpua 6úen6úen, à wé dǎn kàrán 6a nùpua. O ko ò o wé o nùpue na mu bǐo 6úen6úen wee kúu yi. ²⁵ Hàrí bǐa yí tà a bǐo ó o pá ko ò o wé wayiráa à kàrán 6a, ɲún-sǐ á le Dónbeenĩ ì wé á 6a sǐa á à yèrémá á à tà ho túiá poni bǐo. ²⁶ Le è wé á 6a à zǔn bǐo se, á à fee mítén o *Satáni nii yi, wón na ka lòn dádá na lá vǔn 6a á 6a wee wé o sii bǐo.

3

Mu biowa na khii wé á ho dímǐndá à vérdá

¹ Zǔn mu, le ká mu bǐo 6úen6úen véro khii wá 6ueé dǎ, á le lònbee á à keń làa sòobéε. ² Lé bǐo mu pǎahũ ká 6a nùpua wé è cà mí kùrú bǐo mí dòn. Ba à wań le wárí á à poń mu bǐo 6úen6úen. Ba wé è khòní mítén, á à yòní mítén. Ba wé è bío hã bín-kora á à lé le Dónbeenĩ yi. Ba zàwa máa wé è ɲí mín nùwá bíoní. Ba nùpua á à wé 6a bè-yízǔnlowá. Bǐo lé le Dónbeenĩ bǐo á 6a máa wé è dé kǎnbii yi. ³ Ba máa wań mín nùpua. Ba máa wé è zǔn nùpue makárí. Ba wé è yáa 6a nùpua yènnáa. Ba máa wé è dǎn mítén máa 6ua yi, 6a à wé 6a ñi-sǔmáa, bǐo se á 6a máa wań. ⁴ Bǐa làa ba lé le ɲii á 6a wé è lé món. Ba máa wé è le mí yiwa máa wéráa mu bǐo. Ba à wé 6a khònlowá, 6a à wań mí sǐa bǐo á à poń le Dónbeenĩ. ⁵ Ba wé è 6ua mítén lè 6a wee wé bǐo sǐ le Dónbeenĩ yi, à le pánká 6a ɲǎn yí tà bǐo. Bán nùpua so á ù khènnáa. ⁶ Ba nùpua mu tǐahũ 6a 6úi wé è lé yi á à zo hã zǐní, á zoó khà 6a hǎawa 6úi na sǐadéro yí fàrá yí tǐna, á sú lè mu bè-kora, à 6a yèrémá bè 6a bíoní yi. Ba hǎawa mu sǐa wee vá mu bǐo na yí se lè mí sǐiwá wéró yi. ⁷ Ba wee kení mítén fèεε ká 6a màhǎ yí dǎnna yí zǔna ho túiá poni. ⁸ Bán nùpua so yí tà ho túiá poni bǐo làa bǐo ó o Zanεesi là a Zánberεesi* hǐa yí taráa o *Moyiize bǐo bǐo sii. Ba yilera yí se, 6a yí dó mí sǐa sese le Dónbeenĩ yi. ⁹ εε ká 6a bǐo màhǎ máa va làa yahó lé bǐo 6a nùpua 6úen6úen zǔ le 6a vǔnun làa bǐo ó o Zanεesi là a Zánberεesi vǐlò bǐo hǐa zǔnanáa bǐo sǐi.

Bǐo 6a kenía làa fo, á ù 6ua sese

¹⁰ εε ká ùnén wón zǔ bǐo á ì wee kàrán lè 6a nùpua, á zǔ bǐo á ì wee 6ua lè ìten. Fo zǔ ì tonlò ɲúhũ, á zǔ bǐo á ì dóráa ì sǐi le Dónbeenĩ yi. Fo mún zǔ bǐo á ì wee hǐnǎa ì sǐi làa bǐo á ì waráa 6a nùpua. Fo zǔ bǐo á ì wee ɲǐnǎa ì yi. ¹¹ Bǐo 6a nùpua ɲíníanǎa ì sǎnǎa, á beéra ì lò ho Antiosi lè ho Ikoniyuumu, lè ho Lisitere lórá yi, á fo zǔ. Mu bon, 6a 6èntǐn beéra ì lò làa sòobéε. εε ká wa Núhũso màhǎ kǎnǎa mi mu 6úen6úen yi. ¹² Bǐa 6úen6úen na wi 6a 6ua mítén à héha làa bǐo le Dónbeenĩ sǐi vá yi wa páaníló là a Yeesu *Krista bǐo yi, bán 6a à beé lò. ¹³ Ká 6a ñi-sǔmáa lè 6a sabín-fúaalowa, bán sǔnsǔmámu lè 6a sabíoní wé è dé wán ká mu wá. Ba à vǐnǐ 6a nùpua, á 6a nùpua mún ñ vǐnǐ 6arén. ¹⁴ Ká ùnén, bánbá à ù wé bè bǐo á fo kenía yi, à tà mu yi lè ù sǐi 6úen6úen. Ùnén ù beere zǔ bǐa kenía mu làa fo. ¹⁵ Le Dónbeenĩ bíoní vǔahũ á fo zǔ bǐo hàrí ù háyónmu yi. Lé lerén dà à na mu bè-zǔnminí binbirí foñ, bǐo á fo dà à bè yi á à dérǎa ù sǐi o Yeesu Krista yi á à kǎnǎa. ¹⁶ Le Dónbeenĩ bíoní vǔahũ á túara lè lerén mí beere Hácírí pánká. Le bíoní mu bǐo ɲúhũ wi làa sòobéε. Lé lerén wee kàrán o nùpue, á wee wé ò o pí bǐo yí bon, lé lerén wee bé o nùpue, le mún wee wé ò o wé wé bǐo téréna. ¹⁷ Lé bǐn ñ na ká le Dónbeenĩ nùpue á à dǎn wé è wé hã wárá na se.

* 3:8 Mi loń Léro vǔahũ (Exode) 7.11-12

4

O Poole mǎndén bio na ó o henía

¹ Bio kà lé bio á ì wee hení ì na foñ lè le sòobéε le Dónbeenĩ yahó, là a Yeesu *Krista yahó, wón na khií buen bueé cítí 6a yèn-vèeniasa lè 6a ñi-hía á mún bueé dí mí béεñi. ² Hàrí ho pǎahũ wé se loo, à ho yí wé se loo, à ù wé bue le Dónbeenĩ bíoni. Bĩa wé wó khon à ù zéení 6a wékheró bio na 6a yi, à hení mu na 6a yi le 6a día mu bè-kora wéró. Wé hení 6a sía. Bũn búenbúen á ù wé jĩ ù yi à wé kàrán 6a. ³ Lé bio á pǎahũ búí khií dǎ ká 6a nùpua máa wé è jí bĩa wee kàrán 6a lè ho tũíá poni cǎn, ká 6a wé è wé bio sí 6a yi, á wé è jí 6a ñi-kàránlowà cèrèε na bio yí bon cǎn. ⁴ Ba à pĩ ho tũíá poni bio ká 6a à bè hǎ sabíoní mǎn. ⁵ Εε ká ùnén wón zũrĩ ùten buaró mu bio búenbúen yi, tà le lònbee yi. Wé bue le Dónbeenĩ bín-tente na 6a nùpua yi. Sá ho tonló mu sese làa bio mu koráa.

⁶ Ká ínén wón húmú sùaráa, ì ka lòn yĩa na 6a yan lè le muinĩ wó. ⁷ I sá a Yeesu Krista tonló lè ì síi búenbúen lòn nùpue na san ho saró lè mí sòobéε. Bio le Dónbeenĩ le ì wé á ì wó á mu jii sú lòn nùpue na lùwa vaá dǎn hen na ó o ko ó o vaa dǎ yi. I síidéro o Yeesu Krista yi á ì yí día. ⁸ Bio ká wán á ho cǎnú na ko làa mi bio á ì wó bio téréna bio yi, á bàrá pan mi ho wáayi. O Núhũso na lé o cítí fĩ na téréna á à na ho cǎnú mu miĩ pǎahũ na ó o khií cítí 6a nùpua yi. Mu máa wé ínén ì dòn ó ò na ho cǎnú yi, ká bĩa búenbúen na wee lòní a bĩnĩ buenló ó o mún ñ na ho yi.

O Poole wi ò o Timotee buen o cǎn

⁹ Bánbá à ù buen ì cǎn fùafù. ¹⁰ Lé bio ó o Demaasi wà ò o día mi á van ho Tesaloniiki lóhó ho ðímíjǎ biowa na ó o wa bio yi. O Keresǎn wón wà van ho Kalasii kǎhũ, ò o Tiite bèn van ho Dalamatii kǎhũ. ¹¹ O Luki mí dòn lé yĩa wi hen làa mi. Hen ká fo bò o buen à ù fé o Maaki buennáa, lé bio ó o dà wee séení mi ho tonló yi. ¹² O Tisiiki wón á ì tonkaa ó o van ho Efεεze. ¹³ Fo bò o buen à ù bue lé ho Torowaasi yi à ù lá ì báká beenĩ na á ì día o Kaapuusi cǎn 6ua buennáa. Fo bò o buen à ù mún khuii ì vǎnna, sǎnkú ì sǎnna na ho túaró wi wán. ¹⁴ O Alekisǎndere na lé o kháa-liki bènfin wó khon làa mi dàkhĩna. Le Dónbeenĩ á à sǎání a yi á à héha làa bio ó o wó. ¹⁵ Ùnén mún pa ùten bio lé bio á bio wa wee kàrán lè 6a nùpua ó o yí tà bio hùúu. ¹⁶ Bio 6a nín-yání buan mi vannáa le cítii finii, á hàrí nùpue yí bueé tà ì jii, 6a búenbúen pǎ mi día. Le le Dónbeenĩ sén mu día na 6a yi. ¹⁷ Εε ká a Núhũso wón pan ì bio á nǎn ho pǎnká miĩ á ì bueraráa o bíoni á bĩa yí zũ le Dónbeenĩ cèrèε jǎ le. Lé orén kǎnía mi 6a kúdenwà yi. ¹⁸ O Núhũso á à kǎní mi mu bè-sũmáa búenbúen yi. O ò kǎní mi á ì keñ ho wáayi o bá-zǎmu yi. Le ho cùkú à bio sí a yi féε hǎ lúlúio na jii mía yi. *Amiina!

Le mǎndén tènĩ

¹⁹ I wee tènĩ a Pirisiiye là a Akilaasi yi. I mún wee tènĩ a Onεzifoore zĩ-jũhũ nùpua yi. ²⁰ O Erasiite wón kará ho Korente yi, ká a Torofimu wón á ì día ho Milee yi lé bio ó o lò yí here. ²¹ Bánbá à ù buen ká le tènĩ ðĩn yí hĩnǎn.

O Ebuluusi, là a Pudēnsi là a Linuusi là a Kolodia lè wǎn zǎwa lè wǎn hĩnni kèrètĩewa na wi hen búenbúen wee tènĩ foñ.

²² Le wa Núhũso keñ làa fo, le o wé mí sǎamu làa mia.

Ho vūahũ na ó o Poole túara nɔn o Tiite yi

Vūahũ túaró jūhũ

O Tiite hĩa lé o Poole nĩ-kenínii. O yínɔ́n zúifù (Kalasiisa 2.1-3). O hĩa wee bè là a Poole à 6a sá le Dónbeenĩ bín-tente bueró tonló.

Pāahũ na ó o Poole wee túa ho vūahũ na kà á à na a yi, ká a wi ho Kerεete yi á wee loń 6a kèrètɛwa kuio na wi hã lórá na bín yi bĩo, à hã wé va lè mí yahó (1.5).

Mu nín-yání ó o Poole zéenia bĩo á 6a kèrètɛwa kuure ya-díwá ko 6a 6ua lè mítén (1.5-16).

Bũn mɔ́n ó o Poole zéenia o Tiite làa bĩo ó o ko ò o wé kàrán lè 6a kèrètɛwa kuio. Hón kuio so lé 6a nĩ-kía kuure, lè 6a hã-kía kuure, lè 6a yàrówá kuure, lè 6a wobáaní kuure (2).

O mún zéenia bĩo 6a kèrètɛwa ko 6a 6ua lè mítén à dàń kεenínáa mún wán lè ho hээрà, ká hã zía lè hã bín-zàwa lè ho sankaró mía 6a pāahũ. Bũn mɔ́n ó o tɛenia 6a yi (3).

Le tɛeni

¹ Mu lé ínén Poole á túara ho vūahũ na kà. I lé le Dónbeenĩ ton-sá là a Yeesu *Krista tonkaro, bèra a na à bĩa le hueekaa à 6a siadéro wíoka fára tĩn à 6a zũn ho tũiá poni na à wé á 6a à 6ua mítén á à héha làa bĩo sí le Dónbeenĩ yi. ² Lé bũn ñ na á 6a dà à dé mí sĩa wé è lòní le mukānĩ binbirĩ na máa vé, ðio le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ì na bĩa bĩo sá le yi yi ká bĩo búí ðĩn yí léra. Wa láa mu yi lé bĩo wa zũ le le Dónbeenĩ máa wé fĩ sabéré. ³ Ká bĩo le le mí ì wé pāahũ ðɔn, á le zéenia bĩo le dó mí jii le mí ì wé wéréwéré lè 6a nùpua làa bĩa le tonkaa le 6a bue mí bín-tente jini. Lé hón tonló so á wa kãnilo Dónbeenĩ kàràfáa mi.

⁴ Mu lé ínén Poole á túara ho vūahũ mu nɔn ũnén Tiite yi. Fo lé i za binbirĩ wa siadéro le Dónbeenĩ yi bĩo yi. Le wán Maá Dónbeenĩ lè wa kãnilo Yeesu *Krista à wé mí sãamu làa fo à na ho hээрà foñ.

Ho tonló na ó o Tiite ko ò o sá ho Kerεete yi

⁵ I wá à i día fo ho Kerεete kōhũ yi, à ũ wíoka bĩo á ínén làa fo 6ua jūhũ à véení, à mún hueeka 6a nùpua bàráka hã lórá lè mí dà-kéní kéní na 6a kèrètɛwa wi yi à 6a dí 6a yahó. Liinĩ ũ hácirí bĩo á i henía nɔn foñ wán. ⁶ O ya-dí ko ò o wé nùpue na á bè-kohó yèni yí máa ve léé yi. O ya-dí ko ò o hãa yà-kéní na ó o yan lé wón mí ðòn ò o kãna yi à yí lé mɔ́n. O zàwa ko à 6a dé mí sĩa o Yeesu *Krista yi, 6a mún ko à 6a zũn mítén buaró, bèra a na à bè-kohó bĩo yí mĩ léé 6a yi, à 6a mún yí wé 6a zà-kãania. ⁷ Lé bĩo 6a kèrètɛwa kuure ya-dí lé le Dónbeenĩ ton-sá, lé bũn bĩo yi ó o yí ko à bè-kohó yèni ve léé wo yi. O yí ko ò o wé nùpue na yí máa tà jí bĩa ká cǎn, á sii sùwa. O yí ko ò o wé o nùpue na wee ju ho *divén dàkhíina, á wa hã bíoní. O yí ko ò o wé o nùpue na sòobáa dó mí sí le wárí yi, á wee cà le làa bĩo yínɔ́n mu. ⁸ Eε ká a màhã ko ò o wé o nùpue na wee hén mí yahó sí 6a nùpua. O ko ò o wañ mu bè-tente wéro. O ko ò o wé o bè-zũrĩminĩ 6ãnsò, á téréna, á wee wé bĩo sí le Dónbeenĩ yi, á dà wee 6ua mítén sese. ⁹ Le Dónbeenĩ bín-tente, ðio lé ho tũiá poni na kàránna làa wo ó o ko ò o wíoka 6ua sese. Ká a wee wé ká sii, o ò dàń wé è hení bĩa ká sĩa á 6a à bè ho kàránlò na bĩo bon yi, á mún ñ dàń ñ zéeni wéréwéré làa bĩa le ho kàránlò mu bĩo yí bon le 6a wee vĩini mítén.

¹⁰ Mu bon, 6a kèrètɛwa cèrèε, sònkú bĩa wee bè ho *kúiiro làndá yi tĩahũ, á yí máa jí ðèε, á wee bío hã bín-conconwá à khàráa 6a nùpua vĩini. ¹¹ Yí día le bãnsowa so wé kàrán 6a nùpua lé bĩo 6a kàránlò mu yí bon, ho wee yáa hã zĩ-jún-kũio. Mu yáa yínɔ́n bũn mí ðòn, 6a wee wé mu à càráa le wárí. ¹² Ho Kerεete kōhũsa nĩ-kéní búí na 6arén

wee lá làa ñi-cúa fεero á bía bïo kà: «Ho Kerεtesa lé 6a sabín-fúaalowa, 6a sũnsũmána lòn zĩn-búaa, 6a lé 6a paríwà, bïo 6a wa lé ho dará 6a dí.» ¹³ A mu 6èn bon, o ñii mu tũíá sí. Lé bũn ñon, á ù zá làa ba à mì le sòobéε na 6a yi à 6a yèrémá dé mí sía bïo bon yi ¹⁴ à yí tà 6a *zúífùwa hácin-bíoní, làa bíá pǎ ho tũíá poni làndáwá yi. ¹⁵ Yia wee ce le Dónbeenĩ yahó, á làndá yí máa hè làa bïo búí díró. Ká yia yí máa ce le Dónbeenĩ yahó, á yí dó mí síi o Yeesu yi, wón wára búenbúen yí máa ce. Hàrí o yilera yáá yí máa ce. O wó bïo yí se à mu ñiyio máa dí o. ¹⁶ O wee bío wéréwéré le mí zũ le Dónbeenĩ εε ká a wára hñn wee zéeni le mu yí bon. O bïo sũii ló, o yí máa bè le Dónbeenĩ bíoní yi, o yí dà bïo na se máa wé.

2

Bïo 6a kèrètíewa ko à 6a 6ua lè mítén

¹ Εε ká ũnén wón wé kàrán 6a nùpua lè ho kàránló na bïo bon. ² Bío na 6a ñi-kíá yi le 6a wé 6ua mítén yi mu bïo búenbúen yi. Le bïo 6a à 6ua lè mítén à wé à 6a nùpua kñnbi 6a. Ba ko à 6a wé mu bè-zũrĩminĩ 6ànsowà, à wé 6a nùpua na fàrá tĩna mí síadéró le Dónbeenĩ yi, à wé wañ 6a nùpua làa sòobéε, à wé ñi mí yiwa. ³ A ù mún bío na 6a há-kíá yi le bïo 6a wee 6ua lè mítén à héha làa bïo le Dónbeenĩ síi vá yi. Ba yí ko 6a wé yáa bíá ká yènnáa, à yí sòobá yí dé mítén ho *dĩvén ñuló yi. Ba ko à 6a wé zéeni 6a nùpua làa bïo se. ⁴ Ká 6a wee wé ká síi á 6a à dàñ wé è kàrán 6a há-fla làa bïo 6a ko 6a wañnáa mí bàrání lè mí zàwa, ⁵ á à wé mu bè-zũrĩminĩ 6ànsowà, á wé è kǎna mí bàrání mí dòn yi, á wé è loñ mí zĩnĩ tonni yi sese, á à wé 6a há-tentewà, á wé è liinĩ mítén á à na mí bàrání yi. Ká 6a wee 6ua mítén ká síi, á 6a nùpua máa wé è bío há bín-kora máa leε le Dónbeenĩ bíonĩ yi.

⁶ Mún hení na 6a yàrówá yi le 6a wé mu bè-zũrĩminĩ 6ànsowà ⁷ mu bïo búenbúen yi. Ũnén ũ beere ko à ù wé wé há wára na se à bíá ká mi, à bè yi. Dé sòobéε ũ kàránló yi á wé wé ho lè le yi na púaara díá. ⁸ Wé mĩ ho tũíá poni, hĩa á nùpue yí dà máa kán, bèra a na à há ñiyio dí bíá yí tà ù bïo lé bïo 6a máa dàñ máa bío bín-kohó wa dǎnĩ yi.

⁹ Ba wobáanĩ bán á ù bío na yi le 6a wé liinĩ mítén na mí ñúnása yi mu bïo búenbúen yi, à wé wé bïo sí 6a yi, à wé yí kán 6a, ¹⁰ à wé yí kñnbũnĩ 6a níi bïo. Ba yáa ko à 6a wé zéeni le mí láayi wi binbirĩ mu bïo búenbúen yi. Ká 6a wee wé ká síi, á 6a wára búenbúen á à wé á 6a nùpua wé è kñnbi ho kàránló wa kǎnĩlo Dónbeenĩ dǎnĩ yi.

¹¹ Mu bon, le wó mí sãamu á héraráa ho kǎnĩló wñhũ ñon 6a nùpua búenbúen yi. ¹² Mu sãamu mu bïo yi, á le Dónbeenĩ wee kàrán wen á wa pí bïo yí sí le yi lè ho dímíjǎ bïo na wa sía wee vá yi, bèra a na à wa wé mu bè-zũrĩminĩ 6ànsowà, lè 6a ñi-térénna, lè 6a nùpua na wee wé bïo sí le Dónbeenĩ yi há làa na ká wán. ¹³ Bũn lé bïo wa ko wa wé à dérãa wa sía lòní le wizón-tente na ó o Yeesu *Křista na lé wa Dónbe-beeni á lé wa kǎnĩlo khii 6ueé zéeni mítén mí cùkú yi. ¹⁴ O tà hũrun wa bïo yi, bèra a na ò o kǎnĩ wen ho pǎnká na wee ñaa wen dé mu bè-kora lè mí síiwà búenbúen níi yi, à wa wé 6a nùpua na wee ce o yahó, à bïo sí a yi, à há wára na se wéró bïo keñ yi fεεε.

¹⁵ Bío á ï bíá ñon foñ á ù wé kàrán lè 6a kèrètíewa lè ho pǎnká búenbúen na fo yú. Wé hení 6a sía le 6a bè mu yi. Ká bíá yí máa bè mu yi bán à ù wé zaráa. Yí tà le nùpue zuañ foñ.

3

¹ Bĩnĩ leéka 6a kèrètíewa le 6a ko à 6a wé liinĩ mítén 6a bá-zàwa lè ho pǎnká ya-díwá yahó à wé bè 6a bíoní yi, à há wára na se wéró bïo keñ 6a yi. ² Bío na 6a yi le 6a wé yí bío yí khe na nùpue yi, à wé yí fi lè 6a nùpua, à wé 6a nùpua na wayika, à wé yí zuañ 6a nùpua yi. ³ Mu bon, warén mún lá yí máa ñi dèε, á lé 6a ñi-kǎania, á dó wa sía mu bïo na yí bon yi. Bío wa sía wee vá yi búenbúen lé bũn á wa hĩa wee wé á yí dà máa díá. Wa lá lé 6a yi-kora 6ànsowà á wee dí le yandee. Wa lá wee wé à 6a nùpua ñin wen, à warén mún

ɲin 6a. ⁴ Εε ká wa kânílo Dónbeenĩ á zéenia mí tentemu, làa bïo le wa lè 6a nùpua. ⁵ Le kánia wɛn lé bïo á le zūna wa màkárí, ká mu yínɔ́n wa wárá na téréna na wa dàńna wó bïo yi. Le kánia wɛn á ceéra wɛn lè mí Hácírí pànká, á wa yú le mukōn-finle. ⁶ Le Hácírí mu á le Dónbeenĩ nɔn wɛn á le wi wɛn wa kânílo Yeesu *Krista pànká yi. ⁷ Lé bŭn bïo yi á wa dà à yí le mukānĩ binbirĩ na máa ve, ðio wa dó wa sĩa wee lòní. Mu búenbúen dà à wé lé bïo le Dónbeenĩ wó wɛn lè 6a nĩ-térénnia le sãamu pànká yi. ⁸ Hã bíoní na á ï bía nɔn foñ kà á láayi wi.

I wi à ù hení hã bïo làa sòobéε à na 6a nùpua yi bèra a na à bĩa dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi wíoka ca mí kuio mu bïo na se wéró yi. Ho kàránló mu se á ɲúhŭ wi 6a búenbúen cŭn. ⁹ Ká 6a nùpua na wa le wãanĩ na ɲúhŭ mía, làa bĩa wa le nɔnkāni wãanĩ, làa bĩa wa hã zĩa, làa bĩa wa a *Mɔyiize làndá bïo wãanĩ, bán búenbúen à ù khènnáa. Bŭn búenbúen ɲúhŭ mía, mu yí máa séení nùpue. ¹⁰ Yĩa wee khéε 6a kèrètŭewa à ù ve o bíoráa. Ká a yí tà à ù wíoka ve o hã cúa-ɲun ní bíoráa. Ká a pá yí ɲá mu, à ù wé ɲàa wo bání. ¹¹ Mún zŭn mu kénkén le wón nùpue so síi á día ho wã-tente. Mu bè-kora na ó o wee wé wee zéení le o ɲúhŭ sú.

Le mónđen tɛɛnĩ

¹² I ï tonka a Aatemaasi tàá o Tisiiki mi cŭn. Ká 6arén á yĩa 6ueé dŭn mia, á ũnén 6èn bánbá à ù 6uee yí mi ho Nikopoliisi lóhó yi. I wi à ï 6uee kɛɛní bŭn le tɛɛnĩ pãahŭ. ¹³ O Zenaasi na lé ho *làndá zŭnlo là a Apoloosi, à ù bánbá à ù séení mí vɛɛnĩ yi. Yí le dèε búí fòo 6a yi. ¹⁴ Bĩa dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi lè wa bïo síi mún ko 6a ca mí kuio mu bïo na se wéró yi, à wé séení 6a nùpua làa bïo 6a màkóo wi yi, bèra a na à 6a bïo ɲúhŭ kɛnĩ.

¹⁵ Bĩa wi hen làa mi búenbúen wee tɛɛnĩ foñ. Bĩa wa wɛn mí stadéro le Dónbeenĩ yi bïo yi á ũnén mún tɛɛnĩ yi. Le le Dónbeenĩ wé mí sãamu lè mi búenbúen.

Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn o Filemɔn yi

Vūahú túaró jūhú

Ho vūahú na kà lé o Poole túara ho á nɔn o Filemɔn yi. O Filemɔn lé o Poole ɓàn ɓɔnlo. O fù lé o nùpue na ɓio jūhú wi ɓa nùpua cón làa sòobéε, á lé ho Koloosi kèrètɛwa kuure nǐ-kéní. O Filemɔn wobá-nǐi ɓúí fù wi á lùwa ò o díá a. O yèni ɓa le Onεziimu.

Ho vūahú mu yi ó o Poole tɛnía o Filemɔn làa ɓia làa wo páanía wi yi (1-3). O Poole dó le Dónbeenǐ bǎrákà o Filemɔn síidéro o Yeesu *Krista yi ɓio yi, làa ɓio ó o wa lè mín zàwa lè mín hǐnni kèrètɛwa ɓio yi (4-7).

ɓio ó o Onεziimu wà díá mí jūhúso, ó o fò mín là a Poole ká wón wi ho kàsó yi, ó o Poole mu wó ó o tà a Yeesu ɓio, á lé o kèrètɛ. ɓio mu wó kà, ó o Poole le o ɓíní yèrémá va mí jūhúso Filemɔn cón. Lé ɓún te ɓio ó o túara ho vūahú nɔn o Filemɔn mu yi, á flora a le ká a Onεziimu ɓínía ɓuara a cón, ò o tà sɛn ɓio ó o wó ɓúenɓúen díá à na a yi, à ɓua a sese ɓio ó o wǎa lé ɓàn za mu kèrètɛmu dǎní yi ɓio yi (8-22).

Le tɛnǐi

¹ Mu lé ínén Poole, yǐa wi ho kàsó yi o Yeesu *Krista tonló sǎró ɓio yi, lé mi wee túa ho vūahú na kà á na ũnén Filemɔn yi. O Timotee na lé wàn za, wón làa mi páanía wee tɛnǐi foñ, ũnén na làa wɛn páanía wee sá, na wa wa làa sòobéε. ² Wa mún wee tɛnǐi wàn hǐnló Apia yi, là a Aasiipu, wón mún làa wɛn páanía wee lá le lònbee lè mí síiwà. Ba kèrètɛwa kuure na wee kúee mín wán ũ zǐi á wa mún wee tɛnǐi yi. ³ Le wàn Maá Dónbeenǐ là a Nūhúso Yeesu *Krista à wé mí sǎamu làa mia, à na ho hɛrà mia.

O Poole sǐi wan o Filemɔn ɓio yi

⁴ Hen ká í sansan wee fio le Dónbeenǐ yi, à í dé le bǎrákà ũ ɓio yi. ⁵ Lé ɓio á ũ síidéro o Yeesu *Krista yi á í wee jí ɓio, á mún wee jí ɓio fo wa làa ɓia ɓúenɓúen na ɓio sǎ le Dónbeenǐ yi. ⁶ Í wee fio le ɓia dó mi sía o Krista yi làa fo páaní à pánká wíoka keñ á wíoka zǔrǐ mu bè-tentewà ɓúenɓúen, ɓio le Dónbeenǐ wee wé làa wɛn wa páaníló là a Krista ɓio yi. ⁷ Lé ɓio á ɓio fo wa lè wàn zàwa lè wàn hǐnni á í jǎ, á í síi ɓèntǐn wan, á síi há làa sòobéε mu ɓio yi. Mu bon, ɓia ɓio sǎ le Dónbeenǐ yi á fo hǐina sía.

O Poole wee fio o Filemɔn o Onεziimu dǎní yi

⁸⁻⁹ Lé ɓún te ɓio á í wee floráa fo le ũ wé ɓio fo ko à ũ wé. Wa páaníló là a *Krista ɓio yi, á í lá dà à na le jǐi á à ɓio le ũ wé mu. Εε ká í màhá pá à fio fo ɓio wa wa làa mín ɓio yi. Awa, á ínén nǐ-kínle Poole, yǐa wi ho kàsó yi o Yeesu Krista tonló sǎró ɓio yi á pá wee fio fo ɓio wa wa làa mín ɓio yi, ¹⁰ le ũ sǎbéré à ũ wé ɓio á í ì ɓio ò na foñ o Onεziimu dǎní yi, wón na á í wó ó o lé í za mu kèrètɛmu dǎní yi ho kàsó yi. ¹¹ O ɓio jūhú lá mia ũ cón ɓún bon, εε ká há làa na kà wán á ínén làa fo ó o ɓio jūhú wǎa wi cón.*

¹² Awa, á í wǎa à ɓio le o Onεziimu mu ɓíní ɓuen ũ cón, o ɓio ɓèntǐn here miǐ làa sòobéε. ¹³ ɓio á í wi ho kàsó yi le ɓín-tente ɓio yi, á í yàá lá wi à í díá wo í nǐsǎní, ò o wé séení mí ũ lahó yi. ¹⁴ Εε ká í màhá yí wi à í wé ɓio ɓúí o dǎní yi ká í làa fo yí jǎ mín yi. Lé ɓio á í yí wi à mu tentemu na fo ò wé á à na miǐ à wé lè í wee kǐkǐ foñ lè mu wéro, ká mu lé ũnén ũ ɓεεre yi.

¹⁵ Nún-sǐ á le Dónbeenǐ yàá wó ó o Onεziimu khèra làa fo ho pòn-za dèε yi, bèra a na ká a ɓínía ɓuara ũ cón, à mi wǎa páaní keení féεε. ¹⁶ Há làa na kà wán ó o yínóñ wobá-nǐi mí

* **1:11** Onεziimu: Le yèni mu kúará le «mu jūhú wi».

dòn, o bïo nùhù wi po bün. O wáa lé mìn za kèrètíε, á fo ko à ù wíoka wań wo làa sòobéε. O lé wàn za kèrètíε na á ï bènťín wa làa sòobéε. Á ï mún láa mu yi le fo ò wíoka à wań wo á yàá a poń ínén, bïo ó o bïo sã foń bïo yi, làa bïo mi páanía là a Nùhúso bïo yi.

¹⁷ Awa, ká fo zū le warén lé 6a bónlowà binbirí, ká a binía 6uara ù cón, à ù 6ua a sese, à keń lè lé ínén ï beεre. ¹⁸ Ká a wó khon làa fo bïo 6úi yi, tàá ká a ko ò o wí bïo 6úi foń síi, à ù nĩ mu ínén nùhù yi. ¹⁹ Hã ni-cúa na á ï wee túa lè ï nín-bia lé hĩa kà: «Ínén Poole á à wí ù kení na wi o yi». I yí máa bío le fo ko à ù wí bïo 6úi mi, ká fo màhá ko à ù zūń lé ínén lé yĩa zéenia o Yeesu bïo làa fo á fo yúráa le mukāń binbirí. ²⁰ Awa, wàn za Filemɔn, á ï wee fio fo o Nùhúso yèni yi le ù wé bïo á ï wee fio fo le ù wé. Wa páaníló là a *Krista bïo yi, ù yí día le ï yilera lúnka mu bïo yi.

²¹ I láa mu yi le bïo á ï túara ho vūahũ yi le ù wé á fo ò wé kénkén. I yàá zū le fo ò wé yóo puuní bïo á ï le ù wé yi. ²² Mún cà le zii 6úi ká làa mi. Ho fioró na mi wee wé ï bïo yi, á ï láa mu yi le hen làa cínú ká ï yí íten 6ueé 6úεkí mia.

Le mɔndén tɛɛní

²³ O Epafaraasi na làa mi páanía wi ho kásó yi o Yeesu *Krista tonló sáró bïo yi wee tɛɛní foń. ²⁴ O Maaki, là a Arisitaaki, là a Demaasi, là a Luki, bán 6úen6úen na làa wɛn páanía wee sá ho tonló dà-kéní á mún wee tɛɛní foń.

²⁵ Le wa Nùhúso Yeesu *Krista à wé mí sãamu làa mia.

Hebere vūahú

Vūahú túaró jùhú

Yia túara ho vūahú mu á wa yí zū. Bànsò túara ho nòn bía tà a Yeesu yi na le lònbee lè mí síwà yú. O túara ho nòn 6a yi bèra a na à 6a yí pí le Dónbeení bïo, ká 6a hení mí sía à fàrá ðín, à zūn le bïo ó o Yeesu wó á po mu bïo búenbúen.

Ho vūahú mu wee zéení le le Dónbeení ðín mí Za Yeesu wán zéeníánaa miten lè 6a nùpua á mu vóráa. Le *Dónbeení jì-cúa fεεrowà ó orén bïo jùhú wi po. O po ho wáayi tonkarowà, á po a *Moyiize là a Zozue (1–3).

O Yeesu mu bïo jùhú wi po le *Dónbeení yankarowà na yánkaa wi. Orén lé yia lé le Dónbeení yankaro binbirí. Lé bñn te bïo le Dónbeení mu wee sèn 6a nùpua bè-kora díá à kánínaa 6a mu húmú yi o pánká yi. Bïo ó o *Isirayεele nìpomu fù wee ya há muiní lè 6a bà-kùio na le Dónbeení yi, lé bñn fù wee zéení a Yeesu *Krista na 6ueé hí bïo (4–10).

Ho vūahú lii véenii wee hení 6a kèrètíewa sía à 6a wíoka ca mí kuio le Dónbeení bïo yi. Bïo le Dónbeení nìpomu fù fàrá ðinnáa mí síadéro le Dónbeení yi á ho vūahú mu bía bïo. Ho mún wee kàrán 6a nùpua à 6a kàràfá miten o Yeesu mí dòn yi. Le 6a fá mí yïo wo yi, à hí mí sía le lònbee lè mí síwà yi, á fàrá ðín fúaa mu véenii (11–13).

Le Dónbeení ðín mí Za wán wee bíoráa

¹ Le Dónbeení yánkaa ðín 6a jì-cúa fεεrowà wán á bíaráa lè wán 6úaaawa. Le wó mu pònna cèrèe yi, á le bíoró làa ba mún síwà boo. ² Εε ká há làa na ká wán há pònna vaa véenii, á le ðín mí Za wán wee bíoráa làa wεn. Lé le Za mu le ðín wán á léraráa mu bïo búenbúen. Lé orén le wáa dó mu bïo búenbúen níi yi. ³ Orén lé yia le Dónbeení cùkú beení wee mi yi. Bïo á le Dónbeení karáa lé bñn ó orén mún karáa. O buan mu bíowa búenbúen ðínía lè mí bíoní na pánká wi. Lé orén le Dónbeení ðín wán á séraráa 6a nùpua bè-kora díá, á 6a wee ce le yahó. Bñn món ó o yóó kará ho wáayi le Dónbeení nín-ñání, dén na po mu bïo búenbúen.

Le Dónbeení Za po ho wáayi tonkarowà

⁴ Làa bïo le Dónbeení Za po poráa ho wáayi tonkarowà, lé ká síi á le yèni na le wee ve làa wo mún po poráa 6a yèni. ⁵ Le Dónbeení ðín yí bía làa wáayi tonkaro búi le:

«Fo lé í Za.

Ho zuia jii wán á í lé mñn Maá.»*

Le mún ðín yí bía bïo ká là a 6úi:

«Ínén á à wé 6àn Maá,

ó orén á à wé í Za.»†

⁶ Ká pãahú na le Dónbeení tonkaa mí Za kíleso ho ðímíjá yi, á le bía bïo ká:

«Ho wáayi tonkarowà búenbúen ko 6a wé 6úaaní a.»‡

⁷ A le 6èn bía ho wáayi tonkarowà ðání yi le:

«Le Dónbeení wee wé à le tonkarowà kεn lòn pinpiró,

le wee wé à le ton-sáwá mu kεn lòn dōhú ðenní.»§

⁸ Ká le màhá bía bïo ká mí Za ðání yi:

«Ūnén Dónbeení, ū béení ðíró jii máa fi máa mi.

Fo ò pa ū nìpomu bïo lè ho térénló.

⁹ Fo wa bïo téréinna, fo jina mu bè-kora.

Lé bñn nòn á ínén na lé ū Dónbeení á kúaa ho jiló ū jùhú wán

à zéení le í tà ū bïo.

Lé bñn wεéra ū síi.

* 1:5 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 2.7 † 1:5 Mi loñ Samuwεele cúa-jun níi vūahú 7.14 ‡ 1:6 Mi loñ Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 32.43 § 1:7 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 104.4

I dó ho cùkú foñ á po mi ninzàwa na ká.»*

¹⁰ Le pá bíníá bía bïo kà mí Za mu dání yi:

«Mu ñúhú búakání ká bïo búí ñín yí léra, á ùnén Núhúso lé fo léra ho tá, á lé fo mún léra ho wáayi.

¹¹ Bún bè-lénna so búenbúen khíi vé, ká ùnén á à keñ bín féεε.

Ho wáayi lé ho tá wé è khè lòn sí-zínia.

¹² Fo ò bi mu lòn báká beení á à bàrá, mu ù yèrémá lòn sí-zínia,

ká ùnén á à ñín làa bïo fo karáa, fo ò keñ bín féεε.»†

¹³ Le Dónbeení ñín yí bía làa wáayi tonkaro búí le:

«Buee keení í nín-tíání,

fúaa ká í búrá ù zúkúsa ù tá

á ù bò ù zení wán.»‡

¹⁴ A ba tonkarowà na wee lé ho wáayi òn lé ba yén? Ba lé le Dónbeení ton-sáwá. Le wee tonka ba à ba buee séení bíá á à yí ho káníló le Dónbeení cón.

2

Mi wa dé ho káníló bio le sòobéε yi

¹ Lé bún nən á bïo wa ñá á wa ko wa bua lè wa sòobéε, bèra a na wa yí ví. ² Le Dónbeení ñi-cúa na ho wáayi tonkarowà mà á bïo lé ho tũíá, á nùpue léε nùpue na òn yí bò há yi, wón yú mu bàn lònbee na ko làa wo.* ³ Awa, ká warén mún yí dó ho káníló na kà bàn síi bïo le sòobéε yi, á wa so dà à kání waten le lònbee na ko làa wen yi le? Ho káníló mu bïo lé o Núhúso mítén á nín-yání buera mu. A bíá ñá mu á zéénia lè warén le ho bïo bon. ⁴ A le Dónbeení zéénia le bïo ba bía bon. Le zéénia mu lè mu yéréké bíowa lè mí síiwà na wee zéení le pánká, lè mu bíowa wéró pánká na lerén mí beεε Hácírí wee na ba nùpua yi làa bio le síi vá yi.

Le Dónbeení ñín o Yeesu wán wee káníndá ba nùpua

⁵ Le Dónbeení yí dó ho yíron ñímíñá na wa wee bío bïo ho wáayi tonkarowà níi yi. ⁶ Le Dónbeení bíoní vūahú yi, ó o búí yáá túara bïo ká:

«Éεε Dónbeení! O nùpue léε wée á fo ò leékaráa o bio?

O nùpue léε wée á fo ò paráa o bïo?

⁷ Fo wó á ho wáayi tonkarowà bïo ñúhú wi á po a ho pñn-za dèε yi.

Bún món á fo bíníá wó ó o yú ho cùkú lè le yèni,

⁸ fo bàrá a mu bïo búenbúen ñúhú wán.»†

Bún wee zéení le le Dónbeení wó ó o wi mu bïo búenbúen ñúhú wán, á dèε búí yí ká. Éε ká há làa na kà wán á wa ñín yí máa mi mu. ⁹ Éε ká bïo ká lé bïo wa zú: Le Dónbeení wó á ho wáayi tonkarowà bïo ñúhú wi á po a Yeesu ho pñn-za dèε yi. A há làa na kà wán á le bíníá wó ó o yú ho cùkú lè le yèni le lònbee na ó o lá á húrunnáa bïo yi. Le wó mu ká síi bèra a na à le sáamu pánká yi, ò o húmú bio séení ba nùpua búenbúen. ¹⁰ Mu bon, mu se à le Dónbeení na léra mu bïo búenbúen, ñio buan mu búenbúen ñíníá à wé ò o Yeesu káa le lònbee yi bèra a na ò o bïo ñii sí làa bio mu lá ko mu wéráa. Le wó ká síi bèra a na à ba nùpua cèrèε páaní le cùkú yi làa de. Lé o Yeesu wó á ba nùpua cèrèε wé è yíráa ho káníló. ¹¹ O Yeesu lé yíá wee wé à ba nùpua ce le Dónbeení yahó. A bíá ó o wee wé à ba ce bán búenbúen làa wo wáa léε Maá ní-kéní zàwa. Lé bún te bïo ó o Yeesu wee veráa ba lè mín zàwa lè mín hínni ká mu ñiyio mía wo yi. ¹² Bïo ká lé bïo ó o bía:

«Dónbeení, í ò zéení ù bïo lè wán zàwa lè wán hínni.

* **1:9** Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 45.7-8 † **1:12** Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 102.26-28 ‡ **1:13** Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 110.1 * **2:2** Le Dónbeení ñi-cúa na le tonkarowà mà: Mu wee bío o Mòyiize làndá bio dání yi. Ba zúifùwa cón á le Dónbeení ñín ho wáayi tonkarowà wán á bíaráa là a Mòyiize. † **2:8** Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 8.5-7

I ì khòoní fo ũ n̄pomu búenbúen t̄lahũ.»†

13 O mún bía le:

«Ínén á à dé í s̄i le Dónbeenĩ yi.»

O pá b̄nía bía le:

«Lé w̄en na páanía wi, ínén lè 6a zàwa na fo n̄n m̄i.»§

14 Awa, á b̄io á bán zàwa so lé 6a n̄pua binbirí, ó o Yeesu mí bæere mún lá 6a s̄i, bèra a na ò orén mí bæere húmú pànká yi ò o yí ho pànká o *Satāni wán, ȳia wee wé à 6a n̄pua hí, 15 ò o mún k̄n̄i b̄ia búenbúen na mu húmú z̄ónlò lá can lòn wobáani 6a s̄i w̄izooní búenbúen yi. 16 O Yeesu mu cén yí 6uara wáayi tonkarowà séenilò b̄io yi. Lé o *Abarahaamu m̄onm̄anía ó o wà 6ueé séení. 17 Lé b̄un n̄n ó o ko ò o láráa mín zàwa lè mín hínni s̄i binbirí, bèra a na ò o d̄án wé mín zàwa lè mín hínni mu yankarowà n̄úh̄uso, á z̄ũ 6a n̄pua makárí, á láayi wi le Dónbeenĩ c̄n, à le Dónbeenĩ wé s̄en 6a n̄pua bè-kora día. 18 A b̄io ó o Yeesu mí bæere k̄aa le lònbee yi á kúará kh̄era, lé b̄un n̄n ó o dà wee séenínáa b̄ia búenbúen na ho kúará kh̄enlò wee yí.

3

O Yeesu b̄io n̄úh̄u wi po a M̄oyiize

1 Lé b̄un n̄n á minén w̄an zàwa lè w̄an hínni na b̄io s̄a le Dónbeenĩ yi, minén na le mún hueekaa à mi níni k̄en le b̄io yi, mi le mi yilera k̄en o Yeesu b̄io wán. Lé orén le Dónbeenĩ tonkaa ó o 6ueé wó b̄io wa dó wa s̄ia yi wee b̄io wéréwéré yankarowà n̄úh̄uso.

2 Le Dónbeenĩ léra a ò o s̄a ho tonlò mu, ó o mún bò b̄io búenbúen na le le o wé yi, làa b̄io ó o *M̄oyiize yánkaa wóráa mu lè le Dónbeenĩ n̄pomu. 3 Ēe ká a Yeesu màh̄á ko lè ho cùkú á po a M̄oyiize, làa b̄io á ȳia son le z̄ii koráa lè ho cùkú á po le z̄ii mí bæere b̄io s̄i.

4 Mu bon, z̄ii na wi à n̄pue yí son le dén mía. Ká le Dónbeenĩ lé d̄io 6èn wó á mu b̄io búenbúen wi làa b̄io mu karáa. 5 O M̄oyiize yánkaa bò b̄io le Dónbeenĩ le o wé yi le z̄ii n̄pomu búenbúen t̄lahũ. Wón lé le Dónbeenĩ ton-sá, á b̄io ó o wee wé ko mu z̄eení le Dónbeenĩ n̄i-cúa na le è f̄e. 6 O *Krista mún bò b̄io le Dónbeenĩ le o wé yi ká wón 6èn lé le Za, á le bàrá mí z̄ii n̄pomu n̄úh̄u wán. B̄un n̄pomu so lé warén, ká wa wíokaa henía wa s̄ia wee lòní b̄io wa dó wa s̄ia yi.

B̄ia dó mí s̄ia le Dónbeenĩ yi khi k̄en le v̄ũrn̄a yi

7 Lé b̄un n̄n le Dónbeenĩ Hácírí bía b̄io kà:

«Ho zuia, ká le Dónbeenĩ wee b̄io làa mia,

8 à mi yí wé lòn n̄pua na yí wi 6a n̄i d̄e

làa b̄io á mi wóráa mu ho p̄ahũ na mi k̄aa á kh̄uaana le Dónbeenĩ n̄ii yi ho tá henĩ yi b̄io s̄i.

9 A le bía le m̄in 6uaawa yánkaa kh̄uaana mí n̄ii yi ho tá henĩ yi

á kh̄eraráa mí kúará

à 6a n̄n m̄on b̄io mí wó h̄a lúlúio 6úará-n̄un yi.

10 Lé b̄un te b̄io á le s̄i c̄n̄áa 6a yi, á bía b̄io kà:

Ba n̄pua na kà wee p̄i b̄io f̄e, le d̄ání na á i wi à 6a lá á 6a día.

11 B̄io le s̄i c̄a 6a yi, á le báa

le ho lahó na á le wíokaa à 6a v̄ũn yi á 6a w̄aa máa zo yi huúu.»*

12 W̄an zàwa lè w̄an hínni, mi pa miten b̄io, ò o 6úi h̄ia yí wé s̄i-kohó 6ànso mi t̄lahũ à k̄aa p̄i le Dónbeenĩ día, d̄io wi f̄e. 13 Mi wé henĩ mín s̄ia làa w̄izooní búenbúen, p̄ahũ na wa wi «ho zuia» na le Dónbeenĩ bía b̄io. Ká mi wé wé mu bèra a na à mi n̄i-kéní woon yí día miten le mu bè-kohó kh̄a v̄iní, à wé lòn n̄pua na yí wi 6a n̄i d̄e b̄io s̄i. 14 Ká wa f̄ará d̄in b̄io wa dó wa s̄ia yi wán mu n̄úh̄u búenbúen fúaa wa muk̄n̄i véró, se wa màh̄á páanía s̄a là a Krista. 15 Làa b̄io mu bíaráa kà s̄i:

† 2:12 Mi loñ Lení v̄uahũ (Psaumes) 22.23 § 2:13 Mi loñ Ezayii v̄uahũ 8.18 * 3:11 Mi loñ Lení v̄uahũ (Psaumes) 95.7-11

«Ho zuia, ká le Dónbeenĩ wee bío làa mia,
à mi yí wé lòn nùpua na yí wi à 6a jí dèε
làa bío á mi wóràa mu ho pàahũ na mi káa á khũaana le Dónbeenĩ jii yi bío síi.»†

16 Bĩa ná le Dónbeenĩ bíonĩ à 6a «káa á khũaana le jii yi» lé 6a yén? Mu so yínǎĩ bĩa búenbúen na ó o Mǎyiize fó lóràa ho *Ezipite kǎhũ yi le? 17 Bĩa «le Dónbeenĩ síi cǎ yi há lúlúio búarǎ-jun yi» lé 6a yén? Mu so yínǎĩ bĩa wó mu bè-kora ho tá henĩ yi á húrún bĩn le? 18 A bĩa le «báa le ho lahó na á le wíokaa à 6a vǔrĩ yi á 6a wǎa máa zo hùúu» lé 6a yén? Mu so yínǎĩ bĩa pǎ á yí bò bío le bía yi le? 19 Wa 6èn mǎn le 6a yí dàrna yí zon há vǔrĩná lahó mu yi, lé bío 6a yí tà yí dó mí sía le Dónbeenĩ yi.

4

1 Awa, á bío le Dónbeenĩ jii na le dó le wa à zo há vǔrĩná lahó na le wíokaa ká làa wen pá wi bĩn wa bío yi, á mi cén wa pa waten bío à wa yí khe ho lahó mu yi. 2 Mu bon, dén bĩn-tente so á wa ná làa bío á wàn búaaawa yánkaa jánáa le bío síi. Ká le bíonĩ mu màhá yí séenía 6a, lé bío 6a dó mí sía le bíonĩ mu yi. 3 Ká warén bán ñ zo há vǔrĩná lahó mu yi, lé bío wa dó wa sía le bíonĩ mu yi. Ho lahó mu na le bía bío ká dǎnĩ yi:

«Bìo á ĩ síi cǎ 6a yi, á ĩ báa

le ho lahó na á ĩ wíokaa à 6a vǔrĩ yi á 6a wǎa máa yí hùúu.»*

Pàahũ na le Dónbeenĩ bía mu yi, à bũn le léra mu bío búenbúen vó. 4 Le Dónbeenĩ bíonĩ vǔahũ búu yi á bío ká lé bío bía há wizoonĩ bío hẹjun níi dǎnĩ yi: «Bìo le Dónbeenĩ sá mí tonló búenbúen vó, á le vǔrĩna há wizoonĩ bío hẹjun níi zon.»† 5 A bío ká pá bĩnía bía: «Ho lahó na á ĩ wíokaa à 6a vǔrĩ yi á 6a wǎa máa yí hùúu.»

6 Bĩa le Dónbeenĩ nín-yání bía le bĩn-tente mu nǎn yi bán yí zon há vǔrĩná lahó mu yi, lé bío 6a yí tà yí dó mí sía le yi. Lé bũn te bío á 6a búu dà à zoràa ho lahó mu yi. 7 Lé bũn te bío le Dónbeenĩ bĩnía dó le wizonle búu, á wee ve làa «zuia». Le wizonle mu ó o *Daviide bía dǎnĩ yi lúlúio cèrèε bũn mǎn là há bíonĩ na ká, háa wa ló wán:

«Ho zuia, ká le Dónbeenĩ wee bío làa mia,
à mi yí wé lòn nùpua na yí wi 6a jí dèε.»‡

8 Ká a Zozue lá dú mu nǐpomu yahó á 6a zon há vǔrĩná mu lahó yi, se le Dónbeenĩ wǎa lá máa bĩnĩ máa bío wizonle búu bío. 9 Lé bũn nǎn á há vǔrĩná na ka là há wizoonĩ bío hẹjun níi vǔrĩná bío á le Dónbeenĩ wíokaa bío ká là mí nǐpomu. 10 Mu bon, yia zon le Dónbeenĩ vǔrĩná yi, wón mún sá vó wee vǔrĩ làa bío le Dónbeenĩ sá à le vǔrĩnanáa bío síi. 11 Awa, á mi cén wa dé sòobéε à wa dǎn zo há vǔrĩná mu yi. Mi wa pa waten bío à wa háa yí pĩ le Dónbeenĩ bío, làa bío á wàn búaaawa pánáa le bío bío síi. 12 Le Dónbeenĩ bíonĩ wee na le mukǎnĩ binbirĩ, le pǎnká wi làa sòobéε po ho khà-tónĩ na yara lé há bío jun. Le wee zo 6a nùpua khĩi zoo búe 6a sía yi. Le ka lòn khà-tónĩ, á wee fũaa há hũn-júná khĩi zoo búe ho sánbǎniló yi. Bío ó o nùpue síi wee vá yi, là a yilera á le bíonĩ mu wee zũn wéréwéré. 13 Mu bè-lénna yi á dèε woon yí sà le Dónbeenĩ yi. Mu búenbúen dǎn dǎnkheεn á le wee mi. Dén Dónbeenĩ so lé dǎo wa búenbúen là wa ñ-kénĩ kénĩ ko wa khĩi zéeni bío wa wó à na yi.

O Yeesu lé 6a yankarowà jùhũso beenĩ

14 Wa yú le *Dónbeenĩ yankarowà jùhũso beenĩ. Wón khĩina zoó 6ó le Dónbeenĩ mí beere yi yàá. Ba yankarowà jùhũso beenĩ mu lé o Yeesu, le Dónbeenĩ Za. Awa, á bío wa dó wa sía yi á mi cén wǎa le wa wíoka pa bío làa sòobéε. 15 Ba yankarowà jùhũso beenĩ na wa yú yínǎĩ nùpue na yí dà máa séenĩ wen wa yídamu yi. Orén mí beere á ho kúarǎ khénló là mí síiwà yàá yú làa bío warén kúarǎ wee khénnáa, ká arén màhá yí wó bè-kohó yí mǎn. 16 A mi wǎa wa vá vaa búe le Dónbeenĩ na wee wé mu sǎamu yi ká zǎnii

† 3:15 Mi loĩ Lenĩ vǔahũ (Psaumes) 95.7-8 * 4:3 Mi loĩ Lenĩ vǔahũ (Psaumes) 95.11 † 4:4 Mi loĩ Bío jùhũ búeenĩ vǔahũ (Genèse) 2.2 ‡ 4:7 Mi loĩ Lenĩ vǔahũ (Psaumes) 95.7-8

mía wen. Ká wa wó bún, á le è zǔrǐ wa màkárí, á à sén wa bè-kora à díá. Le è wé mu ho p̄ahǔ na mu ko yi.

5

¹ Ba yankarowà ñúhúso á le Dónbeenǐ léra 6a nùpua t̄ahǔ, ò o wé sá le tonló 6a bǐo yi. Orén lé yǐa wee na 6a nùpua mu hǎmu le Dónbeenǐ yi, á wee ya 6a bè-kora séndíaró muiní. ² Ba nùpua na yí zǔ mu bǐo yara, na wee va vǐ, bán ó o yankaro mu zǔ bǐo, lé bǐo ó orén mí beere mún lé o yídà. ³ Lé bún bǐo yi ó o ko ò o wé ya orén lè 6a zǎamáa bè-kora séndíaró muiní. ⁴ Nùpue yí dà máa dé mítén làa yankarowà ñúhúso mítén. Le Dónbeenǐ lé dǐo wee ve o nùpue à dé ho tonló mu yi, làa bǐo le vonnáa o *Aaron á dó ho yi bǐo síi. ⁵ O *Krista bǐo mún ka kà síi. O yí wó mítén làa yankarowà ñúhúso. Lé le Dónbeenǐ dó a ho tonló mu yi, á bía bǐo kà n̄n wo yi:

«Fo lé ǐ Za.

Ho zuia ñii wán á ǐ lé m̄n Maá.»*

⁶ Le Dónbeenǐ pá b̄nía bía bǐo kà:

«Fo lé o yankaro f̄εε

là a M̄εkised̄εki bǐo síi.»†

⁷ P̄ahǔ na ó o *Krista h̄ia wi ho tá wán, ó o flora á b̄n̄b̄nía le Dónbeenǐ lè mí p̄anká, lè h̄a yèn-caa, dǐo lá dà wee k̄n̄i a mu h̄umú yi. A bǐo ó o liinía mítén, á tà mu búenb̄uen yi, á le Dónbeenǐ ñá a floró. ⁸ Bǐo ó o lé le Dónbeenǐ Za mí cúee, ò o pá tà le lònbee búenb̄uen na yú a yi á keníanáa mítén làa bǐo ó ò bèráa le Dónbeenǐ b̄ionǐ yi. ⁹ Lé bún tíira a bǐo búenb̄uen ñii, á n̄n á b̄ia wee bè o b̄ionǐ yi búenb̄uen wé è yíráa ho k̄n̄iló na lé le muk̄n̄i na máa vé. ¹⁰ Le Dónbeenǐ dó a wó lè 6a yankarowà ñúhúso là a M̄εkised̄εki bǐo síi.

Héyii! Mi yí p̄ le Dónbeenǐ bǐo

¹¹ Bǐo c̄èr̄ε wi wa c̄n̄ wa dà à b̄io o M̄εkised̄εki mu bǐo d̄ání yi, ká mu yara zéeniló lònbee màhá wi, lé bǐo mi yí máa wé ñí mu bǐo à zǔrǐ yara f̄uaf̄u. ¹² Mi w̄aa lá ko mi wé 6a ñi-karánlowà, à hàrǐ lòn zuia mi màkóo pá wi 6a wíoka k̄arán mia lè le Dónbeenǐ bǐo na n̄n-yání k̄áranna làa mia. Mi màkóo pá wi mu yoomu yi, mi yí dà máa dí d̄inló na ñi. ¹³ Yǐa màkóo wi mu yoomu yi wón ka lòn kúnkúza. O yí zǔ bǐo se làa bǐo yí se hueekaró mín yi. ¹⁴ εε ká ho d̄inló na ñi h̄ón lé b̄ia d̄n̄ vó te mí d̄inló. Bán fá, á zǔ bǐo se làa bǐo yí se hueekaró mín yi.

6

¹ Lé bún n̄n ó o *Krista n̄n-yání bǐo na 6a k̄áranna làa wen á mi wa dà wán, ká wa va làa yahó o bǐo zǔrǐló yi lòn nùpua na d̄n̄ vó. Bǐo wa zǔ vó á mi yí wa b̄iní búaa k̄aránló ñúhǔ: Mu lé à p̄i h̄a wárá na yí se, à dé ũ síi le Dónbeenǐ yi, ² làa bǐo 6a wee wé à ceéráa mítén le Dónbeenǐ yahó,* lè le níi bèró 6a nùpua wán, làa bǐo 6a ñi-hía á à vèeráa, lè le mónđen cítii bǐo. ³ Bún lé bǐo wa à wé, ká le Dónbeenǐ tà. ⁴ Mi loí. Ba nùpua búii wi b̄in á yú mu khoomu, le Dónbeenǐ h̄n̄ 6a lè mu bè-tentewà c̄èr̄ε, 6a mún yú le Dónbeenǐ Hácírí, ⁵ á zǔ le le Dónbeenǐ b̄ionǐ se làa s̄ob̄éε. Ho d̄im̄iná na ho ȳró á 6a zǔ p̄anká bǐo. ⁶ Bún búenb̄uen món, à 6a pá b̄nía wee wé mí bè-kía, á bǐo w̄aa b̄iní ì wé á 6a à yèrémánáa mí yilera lè mí wárá bún mía. Bán nùpua so síi ka lè 6a b̄nía wee búεε le Dónbeenǐ Za ho *kùrùwá wán, á wee z̄uán wo yi 6a nùpua ȳo yi.

⁷ Hen ká ho v̄iohó wee tè wé se ho tá wán ò o varó d̄inló be wé se, à le Dónbeenǐ dúbua ho tá mu yi. ⁸ Ká lé h̄a kíkara lè le ñi-kora wee sà ho wán, se ho tá mu c̄nú mía. Le Dónbeenǐ h̄ia d̄ánk̄aní ho, á mu véenii ká ho ò c̄í.

⁹ Wán z̄awa lè wán h̄inni na wa wa làa s̄ob̄éε, hàrǐ ká wa wee b̄io kà síi, á wa pá láa mu yi le mi bò ho w̄a-tente, h̄ia wee va ho k̄n̄iló lahó yi. ¹⁰ Le Dónbeenǐ t̄ér̄enna, le yi

* 5:5 Mi loí Lení v̄uahǔ (Psaumes) 2.7 † 5:6 Mi loí Lení v̄uahǔ (Psaumes) 110.4 * 6:2 Le Dónbeenǐ b̄ionǐ v̄onna búii yi á mu bía le: Lè h̄a b̄at̄ém̄wa.

máa sà mi bè-wénia yi, làa bïo mi zééníanáa le mi wa làa de. Le séení na mi wó, làa dïo mi pá lan wee wé 6a kèrètíewa dání yi á le zū. ¹¹ Ká wa màhá wi à mi nǐ-kéní kéní ca mi kuio fúaa mu véení, bèra a na à bïo mi dó mi sía wee lóní à wé à jii sí. ¹² Mi cén wáa yí dí parí, ká mi wé lè 6a nùpua na wee dé mí sía le Dónbeení yi féeε bïo síi, à yíráa bïo le dó mí jii le mí ì na.

Le Dónbeení dó mí jii à le máa yèrémá le

¹³ Bïo le Dónbeení hía dó mí jii nǎn o *Abarahaamu yi, á le báa lè mí yèni, lé bïo á nùpue na po le á le è báaráa yèni á mía. ¹⁴ Bïo kà lé bïo le bía: «Ūuu, ì ì wé mu bè-tentewà cèrèε làa fo, ì ì wé á ũ mǎnmánía á à wé boo làa sòobéε.»† ¹⁵ O o Abarahaamu bèn há mi síi pannáa bïo le Dónbeení dó mí jii le mí ì wé, á le wó mu nǎn wo yi. ¹⁶ Ká 6a nùpua le mí ì báa, à 6a báa là a búí na po 6a yèni, á nùpue mún máa wé bíní kán bïo 6a báa jii wán. ¹⁷ Làa bún síi á le Dónbeení mún wi à bïa le dó mí jii le mí ì wé lè mu bè-tentewà à zūñ kénkén le le è wé mu. Lé bún te bïo le báa á bò bïo le dó mí jii le mí ì wé wán. ¹⁸ Mu bon, mu biowa bïo jún mu na yí máa yèrémá á le Dónbeení yí máa fí sabéré yi. Awa, á warén na pá mu bïo búenbúen á sía há làa sòobéε wíokaa wee dé wa sía lóní bïo le Dónbeení dó mí jii le mí ì wé. ¹⁹ Bïo wa dó wa sía wee lóní lé bún buan wen dínía vínvín le Dónbeení yahó, á wó á wa dàína cúaa ho pǎnsò-beení na sankaa há pǎnsòni bùkú lè há cúa-jún, á yòó zon le *sòobá-lùe bàn binbiriso yi. ²⁰ Dén sòobá-lùe bàn binbiriso so ó o Yeesu zon yí dú wa yahó warén wa bèere bïo yi. Mu bon, lé orén lé 6a yankarowà júhúso féeε là a nǐ na 6a le Mèlekisedéεki bïo síi.

7

O Mèlekisedéεki lé o béε, á lé le Dónbeení yankaro

¹ O Mèlekisedéεki mu lé ho lóhó na 6a le Saléεmu béε, á mún lé le Dónbeení na wi mu bïo búenbúen júhú wán yankaro. Páahú na ó o *Abarahaamu hía tá há hía lè 6a bá-zàwa á dàína 6a, á bïo ó o bínía wee buen, ó o Mèlekisedéεki lée sá a yahó, á dúbuaa wo yi.* ² A bïo ó o *Abarahaamu yú há hía téení bàn cúa-pírú níi ó o nǎn o Mèlekisedéεki yi. Le yèni mu kúará le «térénló béε». A bïo ó o lé ho Saléεmu béε, bún kúará le o lé ho «héerà béε». ³ Bàn maá lè bàn nu á nùpue yí zū. Nùpue yí zū a nǎnkǎni cèení. O teró bïo yí bía yí mǎn, ó o húmú bïo mún yí bía yí mǎn. O bïo bonmín lè le Dónbeení Za bïo: O lé o yankaro féeε.

⁴ Mi loñ bïo ó o Mèlekisedéεki mu bïo júhú wiráa. Hàrí wàn bùaa Abarahaamu bïo na ó o yú há hía téení bàn cúa-pírú níi á wón nǎn wo yi. ⁵ O nǐ na 6a le *Levii mǎnmánía na lé 6a yankarowà ó o Mǎyize làndá nǎn le níi yi le 6a wé fé o *Isirayéle nǐpomu bïo na 6a wee yí bàn cúa-pírú níi. O o Isirayéle nǐpomu mu jǎn lé bàn zàwa, lé bïo á bán nǎnkǎni mún can o Abarahaamu yi. ⁶ Ká a Mèlekisedéεki wón nǎnkǎni yí can Levii yi, ò o Abarahaamu màhá pá nǎn bïo ó o yú bàn cúa-pírú níi wo yi. O Mèlekisedéεki mu dúbuaa o Abarahaamu na le Dónbeení dó mí jii nǎn yi. ⁷ A wa zū kénkén le yía wee dúbua wón bïo júhú wi po yía 6a wee dúbua yi. ⁸ O Levii nùwǎ, bïa ó o Isirayéle nǐpomu wee na bïo 6a wee yí bàn cúa-pírú níi yi, bán lée nùpua, 6a wee hí. Ká a Mèlekisedéεki na ó o Abarahaamu nǎn mí bïo bàn cúa-pírú níi yi, wón yío wi lua làa bïo le Dónbeení bioní vūahú bíaráa mu. ⁹ O Levii nùwǎ lé bïa á mu bïo bàn cúa-pírú níi wee na yi. Éε ká bïo ó o Abarahaamu na lé bàn bùaa á léra mu, bún wee zéení le orén Levii mún wáa léra mu. ¹⁰ Mu bon, páahú na ó o Mèlekisedéεki sá a Abarahaamu yahó yi, ká a Levii dǐn yí ton. Éε ká mu páahú ká a wi mín bùaa mu yi.

¹¹ O Isirayéle nǐpomu *làndá yi, ó o Levii zǐ-júhú lé hía ho yankaró tonló bïo sá yi. Ba lé 6a yankarowà là a *Aaron bïo síi. Éε Ká 6a yankaró tonló jii màhá yí sú. Lé bún nǎn á yankaro veere búí ló na ka là a Mèlekisedéεki bïo, wón yí ló Aaron nǎnkǎni yi. ¹² Ká ho

† 6:14 Mi loñ Bïo júhú búéení vūahú (Genèse) 22.16-17 * 7:1 Mi loñ Bïo júhú búéení vūahú (Genèse) 14.18-20

yankaro tonló hĩa yèrèmaa, se ho làndá mún ko ho yèrèma. ¹³ Yia hã bíoní mu bía dǎní yí bǎn zǐ-ṣúhú nùpua yí wó yankarowà yí mǎn. ¹⁴ Wa zū le wón na lé wa Núhúso á ton o *Zudaa zǐ-ṣúhú yí. A bǐo ó o Mɔyize wee bío 6a yankarowà bǐo, ó o 6èn mún yí bía bǐo búí ho zǐ-ṣúhú mu dǎní yí.

O Yeesu lé o yankaro là a Melkisedeki bǐo síi

¹⁵ A bǐo wǎa wíokaa nǎn ó o yankaro mu bǐo wee ceráa lé bǐo kà: O yankaro búí ló á ka là a Melkisedeki bǐo síi. ¹⁶ O yí wó yankaro làa bǐo 6a nùpua bòráa mu bǐo síi. O wó a yankaro le mukǎní na wi o yí na máa vé máa mi bǐo yí. ¹⁷ Bǐo kà lé bǐo le Dónbeení bíoní vūahú bía:

«Fo lé o yankaro fěεε

là a Melkisedeki bǐo síi.»†

¹⁸ Le Dónbeení khínía ho nín-yání làndá yí, lé bǐo ho pǎnká mía, ho bǐo ṣúhú mía. ¹⁹ Ho làndá mu lá yí dà máa wé á nùpue máa téréen le Dónbeení yahó. Ká hã laà na kà wán á bǐo wa dó wa sǐa yí wee lòní bún 6èn wíokaa sǔaaní. Lé bún pǎnká yí á wa wee dàní vá vaa 6úeráa le Dónbeení yí.

²⁰ Mu yínǎn bún mí dòn. Le Dónbeení báa mu ṣii wán. Bǐa ká bán wó 6a yankarowà à le yí báa bǐo. ²¹ Ká a Yeesu wón le Dónbeení wó là a yankaro, á báa bò mu wán làa bǐo kà:

«O Núhúso á báa mu ṣii wán,
á máa bǐnǐ máa yèrèma mi ṣii.

Fo lé o yankaro fěεε.»‡

²² Lé bún nǎn á le páanǐ na ó o Yeesu wó á le wi warén lè le Dónbeení pǎahú á sǔaaní dǐo lè ho yahó.

²³ Bǐo pá bǐnǐa wee sankaa mu mín yí lé bǐo kà: Ba yankaro cèrèε khíina, lé bǐo mu húmú yí máa día à 6a sá lén. ²⁴ εε ká bǐo ó o Yeesu ù keń bǐn fěεε, á nǐ-veere máa lá a lahó o yankaró tonló yí. ²⁵ Lé bún nǎn ó o dà wee kǎnínáa bǐa wee vá 6uee 6úe le Dónbeení yí orén pǎnká yí. Mu bon, o Yeesu mu wi fěεε, á wee fio le Dónbeení yí 6a bǐo yí.

²⁶ A wón yankarowà ṣúhúso so na lé o Yeesu lé yia á ko làa wen. O wee ce le Dónbeení yahó, o bè-yáanii mía, fíanǐ mía wo yí, o yí máa páanǐ làa bè-kora wérowà. Le Dónbeení bàrá a mu bǐo búenbúen ṣúhú wán. ²⁷ O màkóo mía ò o ya muinǐ làa wizoóní mí bè-kora bǐo yí lè 6a zǎamáa bè-kora bǐo yí làa bǐo 6a yankarowà ṣúnása na ká wee wéráa mu bǐo síi. Le muinǐ ó o yan cúekúee mí dòn á mu vóráa, á lé orén mítén mún wó le muinǐ mu yia. ²⁸ Ba yankarowà ṣúnása na 6a wee dǐn o *Mɔyize làndá wán à kúeeráa, bán dà à va à vǐ. Ká ho *làndá bèrò mún á le Dónbeení báa á bàrá mí za wó là a yankaro, wón na bǐo búenbúen ṣii sù fěεε.

8

O Yeesu lé 6a yankarowà ṣúhúso

¹ Bǐo wa le wa à bío búenbúen á bǐo ṣúhú wi po bǐo ká lé bǐo kà: Ba yankarowà ṣúhúso na bǐo bía ká lé yia á warén yú. O yòó kará ho wáayi le Dónbeení na dà mu bǐo búenbúen nín-tǎnǐ. ² O wee sá mí yankaró tonló mu le *sòobá-lùe yí hã pǎnsòni búkú binbirǐ yí, hĩa á nùpue yí tá, lé o Núhúso Dónbeení mítén tá ho. Nùpue yí tá hón. ³ Yankarowà ṣúhúso léee yankarowà ṣúhúso á léra, bèra a na ò o wé wé mu hǎmu, à ya hã muinǐ na le Dónbeení yí. Awa, á warén yankarowà ṣúhúso 6èn mún ko ò o yí bǐo búí à hã lè le Dónbeení. ⁴ O lá wi ho tá wán, se o yáá lá máa wé yankaro. Lé bǐo 6a búí wi vó á wee hã le Dónbeení làa bǐo ó o *Mɔyize làndá bòráa mu. ⁵ Bán yankarowà ṣúnása so tonló na 6a wee sá lé ho binbirǐ so na wi ho wáayi bǎn khǎnkhǎnámu. Mu bon, pǎahú na ó o Mɔyize hĩa ko ò o búaká tá hã pǎnsòni búkú yí, á le Dónbeení bía nǎn wo yí: «Loń, wé

† 7:17 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 110.4 ‡ 7:21 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 110.4

mu búenbúen làa bío á ì zééníanáa mu nɔn foñ le búee wán.»* ⁶ Ká hã laà na kà wán ó o Yeesu wón le Dónbeení kàràfáa ho tonló yi. Ho bío ñúhú wi làa sòobéé, lé bío le páaní na ó o bò le Dónbeení lè 6a nùpua pãahú á sũaaní sũaaní ðio lá wi lè ho yahó, lé bío á bío le Dónbeení dó mí ñii le mí ì wé è na wen le páaní mu yi bún sũaaní bío lè ho yahó.

Le Dónbeení dó mí ñii le mí ì bè le páaní finle

⁷ Ká le *páaní na le Dónbeení bò lè ho yahó á fianí lá mía yi se le lá máa bíní máa bè páaní búí. ⁸ Éé ká lé bío le Dónbeení ñipomu wó khon làa de á nɔn le bíaràa bío kà:

«Mí loí, lé ínén Nuhúso Dónbeení bía bío kà:

Pãahú búí khíi dã, ká ì bè le páaní finle

là a *Isirayele ñipomu, là a *Zudaa zì-ñúhú ñipomu.

⁹ Dén páaní so á à wé mí ðòn làa ðio á ì bò lè 6àn 6úaaawa

pãahú na á ì tò 6a níi wán lóràa ho *Ezipite kòhú yi.

Bán yí bò bío wa bía tò wán yi.

Lé bún te bío á ì 6èn mún pã 6a día, lé ínén Nuhúso bía mu.

¹⁰ Bío kà món le páaní na á ínén Nuhúso á à bè là a *Isirayele ñipomu lé ðio kà:

Ì ì wé á 6a wé è leéka ì làndáwá bío,

ì ì dé hã 6a sĩa yi. Lé ínén Nuhúso bía mu.

Ì ì wé 6àn Dónbeení,

á 6arén ñ wé ì ñipomu.

¹¹ Nùpue máa bíní máa kàrán mún za tàá mí ninza le 6a tà ínén Nuhúso bío,

lé bío 6a búenbúen á à tà ì bío,

à lá 6a ñi-kía yi líi búe 6a háyúwá yi.

¹² Ì ì sén 6a bè-kora á à día,

á máa bíní máa leéka 6a wékheró bío hùú.»†

¹³ Bío le Dónbeení wee bío le páaní finle bío, bún wee zéení le le càtío le páaní na bò lè ho yahó làa dà-kínle. A bío léé bío 6èn hĩa kína, se mu ká ho víló.

9

Le ñin-yání páaní bèró

¹ Le páaní na bò lè ho yahó á làndáwá wi wee kàrán 6a nùpua làa bío le Dónbeení wee 6úaaníináa. A 6a nùpua lè le Dónbeení mu fémínló lahó mún wi ho tá wán. ² Mu bon, hã pònsòni bùkú á tá mu bío yi, á káana lè hã cúa-ñun. A ho ñin-yání lahó na 6a wee ve làa sòobá-lùe lé bín á le fíntá-cúaa, lè le tàbárí na ho búurú na bío sã le Dónbeení yi wi wán, á zoó wi yi. ³ A ho ñun níi lahó lé hĩa 6a le *sòobá-lùe 6àn binbiriso. ⁴ Lé hón lahó so á mu bío na sãmu sí cíníi ðéé na wó lè ho sãnú bío cèera yi, á le páaní bonkoní na mání lè le yahó wó lè ho sãnú zoó wi yi. Dén bonkoní so á le ðéé búí wi yi á mu bío na 6a le *maané wi yi. O o *Aaron bñin-za na sà hã vónna mún wi le bonkoní mu yi, à séení hã hue-penlenwà, hĩa le páaní làndáwá na le Dónbeení nɔn o *Moyiize yi á túara wán.

⁵ Le bonkoní mu 6àn ñúhú á ho wáayi tonkarowà na 6a le Serubēnwa wi yi, á wee zéení le Dónbeení cùkú. Ba mía tàró pon le bonkoní mu ñi-pæe yi, bñn na 6a nùpua bè-kora wee sén día yi. Éé ká bún bíoró pãahú yínɔñ hĩa kà.

⁶ Lé làa bún á hã sĩa mu bàrákaráa. A le *sòobá-lùe lé bín le *Dónbeení yankarowà wee zoo sá mí tonló yi làa wizooní. ⁷ Ká le sòobá-lùe 6àn binbiriso dén lé 6a yankarowà ñúhúso mí ðòn wee zo le yi. O wee zo bñn le cúekúee le lúlúure yi lè 6a búaa na ó o fũaana cãni, à zoo na le Dónbeení yi orén mí bæere bè-kora séndíaró bío yi, lè le Dónbeení ñipomu na ká bè-kora séndíaró bío yi. ⁸ Le Dónbeení Hácírí wee zéení mu le ká le sòobá-lùe wi bñn wà, á se le sòobá-lùe 6àn binbiriso ñii yí dà máa hén. ⁹ Bñn bíowa so wee zéení bío wee wé hã laà na kà wán bío. Mu wee zéení le mu hãmu na 6a nùpua wee wé, lè hã muini na 6a wee ya yí dà máa wé á 6a máa térén le Dónbeení yahó. ¹⁰ Mu lé 6a nùpua

* 8:5 Mi loí Léró vūahú (Exode) 25.40 † 8:12 Mi loí Zeremii vūahú 31.31-34

mí dòn *làndáwá na 6a bò ho dínló, lè mu bè-ḡunii, làa bïo 6a wee sɛɛka lè miten dǎní yi. Hǎ làndáwá mu kera bín fúaa pǎahǔ na le Dónbeenǐ yèrémáa mu bïowa yi.

O Krista lé mu bè-kora sɛndiaró muini yia

¹¹ O *Krista ɓuara ɓueé wó 6a yankarowà ḡúhúso bèra a na wa yí mu bè-tentewà. Le lùe na ó o sá mí yankaró tonló yi dɛn ḡii mún sú po hǎ pǎnsòni bùkú na yáania tá ho tá henǐ yi. Le yínǎn dèe na á nùpua tá. Le bïo yí sǎ ho dímíḡá yi. ¹² O Krista zon le Dónbeenǐ *sòobá-lùe bàn binbiriso yi le cúekúee mí dòn á mu vóráa. Mu yínǎn bà-kúio cǎni ó o zonnáa, lé o kùrú cǎni lé dïo ó o zonnáa, á wee kǎnínáa 6a nùpua fɛɛɛ. ¹³ O nòn-zúnle na 6a wee cíí sǎni na 6a wee kúee mu ḡumu yi à wǎa lè 6a nùpua na yí máa ce à héha là a *Mɔyiize làndá, lè 6a kókówá lè 6a dǎani cǎni, lé bǔn wee ceé 6a à héha lè ho làndá mu. ¹⁴ Ká bǔn wee wé ká síi, se o Krista cǎni dɛn bïo ɓèn wíokaa yòo po bǔn. Le Dónbeenǐ Hácírí pànká yi ó o Krista mu tà nòn mítén á wó a muini yia na á fiani mía yi. O cǎni lé dɛn á à ceé wa yiwa hǎ wárá na wee ɓua wen varáa mu húmú laho yi yi, bèra a na à wa dǎn sá na le Dónbeenǐ na wi fɛɛɛ yi.

Le cǎni lé le pǎanii na bò fimini

¹⁵ Lé bǔn nòn o *Krista bòráa le *pǎanii finle le Dónbeenǐ lè 6a nùpua pǎahǔ. O húrun á feníanaa 6a nùpua mu bè-kora na 6a wó le nín-yání pǎanii pǎahǔ, à bïa na le Dónbeenǐ von dǎn yí hǎ kǐa na máa vé, hǐa bïo fèra bía día.

¹⁶ Nùpue mǎndɛn ḡi-cúa bïo hǐa wee bío, se ɓanso húrun. ¹⁷ Mu bon, hen ká yia mà hǎ ḡi-cúa mu húrun, à hǎ bïo màhá wé le sòobéɛ. Lé bïo ká a yïo wi lua, à hǎ ḡi-cúa mu bïo máa wé here. ¹⁸ Lé bǔn yàa nòn le cǎni kúaará á bòráa le nín-yání pǎanii. ¹⁹ Bïo ó o *Mɔyiize kàráanna hǎ làndáwá á nòn o *Isirayɛle nḡomu ɓúenɓúen yi wó, ó o lá 6a nòn-zàwa lè 6a kókówá cǎni na ó o cǎn, á bò mu ḡumu wán. O o lá le vǐndè-za na 6a le *izoo pu lakahó, lè ho yènsé muhǔ, ò o wee wǎa hǎ làndáwá vǔahǔ, lè 6a nùpua ɓúenɓúen ²⁰ ká a bío bïo ká: «Dìo ká lé le pǎanii na le Dónbeenǐ bò nòn mia ɓàn cǎni.»* ²¹ Làa bǔn síi, ó o mún wǎana hǎ pǎnsòni bùkú lè hǎ sía na wi ho yi ɓúenɓúen. ²² Ho làndá vǔahǔ yi á mu yàa bía le mu bïo ɓúenɓúen wee ceé lè le cǎni, le ká cǎni yí kúaará á bè-kora yí dà máa sɛn máa día.

O Krista nòn miten le cúekúee mu vóráa

²³ Awa, Ká bïo wi ho wáyai ɓàn khǎnkhǎnámamu wee ceé là a *Mɔyiize làndáwá, á mu ɓàn binbiriso ko mu ceé làa bïo sǔaaní sǔaaní bǔn. ²⁴ O *Krista yí zon hǎ pǎnsòni bùkú na 6a nùpua tá yi. Hón bùkú so lé hen na le Dónbeenǐ wi yi ɓàn khǎnkhǎnámamu, ká ho yínǎn horén mí bɛere. Lé ho wáyai ó o Krista yòora á yòo dín le Dónbeenǐ yahó wee yanka le wa bïo yi. ²⁵ Làa lúlúio á le *Dónbeenǐ yankarowà ḡúhúso beenǐ wé zo le sòobá-lùe ɓàn binbiriso yi lè 6a bùaa na 6a fúana cǎni. Ká a Krista wón yí máa wé zoo ya mítén làa muini fɛɛɛ. ²⁶ Ká a lá wee wé bǔn fɛɛɛ, se o lò lá wé è be fɛɛɛ à lá ho dímíḡá lénló pǎahǔ ɓuee ɓúe ho zuia yi. Ɛɛ ká hǎ pǎnna vaa véenii, ó o Krista ɓuara le cúekúee mí dòn á ɓueé wó mítén lè le muini yia á ɓóráa mu bè-kohó ḡúhǔ. ²⁷ Nùpue léee nùpue á à hí le cúekúee mí dòn. Bǔn mǎn á le Dónbeenǐ ì cítí o. ²⁸ Lé làa bǔn ó o Krista wóráa mítén lè le muini yia le cúekúee mí dòn á ɓóráa 6a minka nùpua bè-kora ḡúhǔ. O khíi bini ì ɓuen, ká bǔn màhá máa wé bè-kora ó o ɓueé ɓúe ḡúhǔ. O ɓueé kǎní bïa pan o ɓuenló.

10

O Krista ɓueé ɓó hǎ muini yaró ḡúhǔ

¹ Bïo ó o *Mɔyiize làndá wee zéeni yínǎn bïo wi ɓàn binbiriso mí bɛere. Mu lé mu ɓàn khǎnkhǎnámamu. Hón làndá so wee zéeni le hǎ muini dà-kéní kéní mu ko hǎ wé ya làa lúlúio fɛɛɛ. Lé bǔn nòn á bïa 6a wee ya hǎ bïo yi á hǎ yí dà máa wé á 6a máa téréen le Dónbeenǐ yahó. ² Ká bǔn mía se bïa 6a wee ya hǎ muini mu bïo yi á bè-kora wǎa lá à sɛn

* 9:20 Mi loŋ Léró vǔahǔ (Exode) 24.3-8

á à díá làa cúekúee, á lá máa b́nı́ máa leéka mí bè-kora mu b́o, á máa ya muını́ mu b́o yi. ³ Ɛε ká búeeé. Làa lúluıo ká há muını́ mu wee wé à 6a b́nı́ leéka mí bè-kora b́o. ⁴ Mu bon, 6a nòn-zàwa lè 6a kókówá cāni yí dà máa búe mu bè-kora ɲúhú.

⁵ Lé b́nı́ nòn á b́o ó o *Krista 6uara ho d́mı́ɲá yi, ó o b́a nòn le Dónbeenı́ yi:
«Fo yí tà há muını́ lè mu bè-hānıı b́o,

à ũ wó á ĩ sānı́a wı.

⁶ Ba bùaa na 6a f́ı́aana á ćı́na le muını́ yεεnıı dèε wán

lè há muını́ mu búı́ na 6a wee ya mu bè-kora séndı́aró b́o yi búenb́uen b́o yí wó sına fon.

⁷ A ĩ wāa b́ı́a: Lé mi na wà à 6uen

6ueé wé ũ sı́ı b́o.

B́nı́ lé b́o túara ĩ dānı́ yi le Dónbeenı́ b́onı́ v́ı́ahú yi.»*

⁸ B́o ká lé b́o ó o Krista b́ı́a lè ho yahó: «Fo yí tà há muını́ lè mu bè-hānıı b́o. Fo mún yí tà 6a bùaa na 6a wee f́ı́aà à ćı́ı le muını́ yεεnıı dèε wán, lè le muını́ na 6a wee ya mu bè-kora séndı́aró b́o yi b́o. B́nı́ búenb́uen yí máa wa ũ sı́ı.» A há muını́ mu ɲòn wee ya à héha làa b́o ho *lándá bòráa mu. ⁹ O Krista t́n b́ı́nı́a b́ı́a: «Lé mi na wà à 6uen 6ueé wé ũ sı́ı b́o.» O Krista 6ó ho háánı́ muını́ ɲúhú ò orén mí bεere wó míten là a muını́ yı́a dó há lahó yi. ¹⁰ O Yeesu Krista wó le Dónbeenı́ sı́ı b́o. B́o ó o Krista nòn míten á húrun le cúekúee á mu vóráa, lé b́nı́ wó á wa b́o sã le Dónbeenı́ yi. ¹¹ Ba yankarowà búenb́uen wee d́n ya há muını́ dà-kénı́ kénı́ mu làa wızonı́, à há ɲòn yí dà máa sén bè-kora máa día húúu. ¹² Ɛε ká a Krista yan mu bè-kora séndı́aró muını́ le cúekúee, ò o yòó kará le Dónbeenı́ nın-tı́ánı́ f́éεε, ¹³ á pan b́o le Dónbeenı́ á à dé o zúkúsa o tá ó ò bè mí zenı́ wán.

¹⁴ Le muını́ dà-kénı́ mí dòn na ó o Yeesu mu yan lé dén wó á b́ı́a b́o sã le Dónbeenı́ yi téréna le yahó. ¹⁵ Lé b́nı́ le Dónbeenı́ Hácı́rı́ mún b́ı́a. Le b́ı́a b́o ká lè ho yahó:

¹⁶ «B́o ká lé b́o ó o Núhúso b́ı́a:

Há wızonı́ mu khı́ı́o ḿondén

á dı́o ká lé le páanı́ na á ĩ ì bè làa ba.

İ ì dé ĩ lándáwá 6a sına yi,

İ ì wé á 6a wé è leéka há b́o,

¹⁷ İ máa b́nı́ máa leéka 6a bè-kora lè 6a wékheró b́o húúu.»†

¹⁸ Hen ká mu bè-kora h́ı́a séra día, se muını́ yaró wāa ḿı́a b́nı́ bè-kora so séndı́aró b́o yi.

O Krista héra ho wāhú nòn wen

¹⁹ Awa, wán zàwa lè wán h́nııı, lé o Yeesu cāni pánká yi á wa láa mu yi le wa à zo le *sòobá-lùe 6àn binbirıso yi. ²⁰ O có ho wā-finle na lé ho wā-binbirı́ á nòn wen. O héra ho pānsò-beenı́ na ka lè ho lé o sānı́a á wa wee dānı́ yòó zo le sòobá-lùe 6àn binbirıso yi.

²¹ Á wa yú 6a yankarowà ɲúhúso na wi le *Dónbeenı́ zı-beenı́ ɲúhú yi. ²² Mı́ wāa wa vá vaa búe le Dónbeenı́ yi lè le yi na púaara día, lè le sı́ıdéró binbirı́. Mu b́o na wa wó à mu yı́ se á mı́ wa lén wa sına yi à há ce, à mún sεε wa sānı́a lè mu ɲumu na wee ce. ²³ B́o wa dó wa sına yi wee lònı́ á mı́ le wa wé zéenı́ b́o wéréwéré, à yı́ tée wa bàra. Mu bon, le Dónbeenı́ dó mí ɲı́ı le mí ì wé b́o na, à le wé mu. ²⁴ Mı́ wa pa mın b́o, à wé henı́ mın sına le waminı́ lè há wárá na se dānı́ yi. ²⁵ Mı́ yı́ wa khı́ à wé yı́ 6uen wa kuure fémı́nı́o làa b́o 6a nı́-dòndáa búı́ khú yı́ máa 6uennáa b́o sı́ı, ká mı́ màhã wa wé henı́ mın sına, s̀nkú b́o wa zı́ le o Núhúso wızonle ɲàana lua.

²⁶ B́o wa zı́ ho t́ı́ıá vó ká wa wó bè-kora làa cānıı, se muını́ wāa kún ḿı́a máa ya b́nı́ bè-kora so séndı́aró b́o yi. ²⁷ B́o ká, lé ho lònı́ le cítı́ı lè ho dā-sūmúı́ na à ćı́ı le Dónbeenı́ zúkúsa. ²⁸ Hen ká a búı́ yáara a *Moyı́ıze lándá, ká mu 6àn seéràsa nùwã ɲun tàá nùwã t́n wı, á 6ānsò ko ò o búe, màkárı́ zı́nı́o ḿı́a mu yi. ²⁹ S̀nkú yı́a zı́aı́na le Dónbeenı́ Za yi, á wó le páanı́ cāni na ceéra 6ānsò lè mu kàakó-b́o, á là le Dónbeenı́ Hácı́rı́ sāmı́uso, wón lònbee so máa poń b́nı́ le. ³⁰ Yı́a b́ı́a b́o ká á wa zı́: «Há yúaa dı́ro b́o sã mı́ı. Yı́a ko

* **10:7** Mı́ loń Lenı́ v́ı́ahú (Psaumes) 40.7-9 † **10:17** Mı́ loń Zeremı́ı v́ı́ahú 31.33-34

làa bïo na, á ï wé mu lè ànsò». O mún pá bía bïo kà: «O Núhúso á à fí le cítii mí nìpomu wán.»[†] ³¹ Le Dónbeení na wi féeé á nùpue hía zon níi, bún zánii wi làa sòobéé. ³² Mi bíní leéka bio wó khíina, le páahú na le Dónbeení dó mí khoomu mi wán, á le lònbee yú mia làa sòobéé. ³³ Ba là mia, á beéra mi lò ba nùpua búenbúen yïo yi, tàá bía ba beéra lò làa bún síi á mi tà nii. ³⁴ Mu bon, mi lò páanía bon làa bía wi ho kàsó yi. Hàrí mi níi bïo ba fó á mi yàá pá tà mu lè le sí-wéé, lé bïo mi zú le bïo sã mia á sũaaní sũaaní mu, bún á à kéí bín féeé. ³⁵ Awa, á mi wãa yí titika bio mi láa yi. Lé lerén síidéro mu bio yi á mi ì yíráa le sáanii na bio níhú wi làa sòobéé. ³⁶ Mi ko mi hí mi sía bèra a na à mi dàí wé bio le Dónbeení le mi wé. Lé bún ñ na ká mi ì yí bio le dó mí nii le mí ì na mia. ³⁷ Le Dónbeení bioní vūahú yi á bio kà bía:

«Hen làa cínú tente
ká yia lua á ßueé dā.

O máa mía.

³⁸ O nùpue na téréna wón ñ kéí le mukāní binbirí na máa vé yi o síidéro le Dónbeení yi pánká yi.

Éé ká ànsò bínía ló lè mí món, á ï síi máa wa a bio yi.»[§]

³⁹ Éé ká bán na wee lé lè mí món à vī lén á warén mía tīahú. Warén bán dó wa sía le Dónbeení yi, á wi ho káníló wōhú wán.

11

Wàn ßuaawa síidéro le Dónbeení yi bio

¹ O nùpue síidéro le Dónbeení yi wee zéení le mu bio na á ànsò dó mí síi wee lòní yíró o láa yi. Mu wee zéení le bio á ànsò yïo yí máa mi ó o láa yi le mu bio bon binbirí.

² Lé wàn maáwà síidéro le Dónbeení yi nòn á le tàráa ba bio.

³ Lé bio wa dó wa sía le Dónbeení yi á nòn wa zúnáa le le léra ho ðímíjā lè mí bioní. Lé kà síi wa zúnáa le bio yí máa mi lé bún le ðín wán léraráa bio wa wee mi. ⁴ O *Abéele dó mí síi le Dónbeení yi, lé bún nòn le muini na ó o yan á sũaaní a *Kajéé muini. Lé o síidéro mu nòn le Dónbeení tà fóráa o hāmu, á bía le o téréna. O Abéele húrun, éé ká a síidéro le Dónbeení yi bio yi, á bio ó o wó á ba nùpua pá wee bio bio.*

⁵ Lé o Enōki síidéro le Dónbeení yi bio yi ó o ßuan yòoraráa ho wáayi lè mí yèn-vèení «á nùpue yí bínía yí mōn, lé bio le Dónbeení ßuan wo yòoraráa ho wáayi.» Sāni ò o ßua yòo ho wáayi, á le Dónbeení bioní vūahú zéénía mu le «o bio wó sína le Dónbeení yi.»[†]

⁶ A bún jōñ ßueé wé ká mu yínōñ le síidéro le Dónbeení yi bio yi, á nùpue bio yí dà máa wé sí Dónbeení yi húúu. Yia wee vá vaá ßúe le Dónbeení yi ko ò o láa mu yi le le wi binbirí, á bía wee cà ba zūr le á le mún wee sàání yi.

⁷ Lé o Nōwee síidéro le Dónbeení yi bio yi á le zééníanáa bio wà ßueé wé làa wo. O o Nōwee dó mu le sòobéé yi, ó o wíokaa ho won-beení ó orén là a zīi nùpua káníanáa. Lé o síidéro mu le Dónbeení yi á síinía ho ðímíjā níhú. A lé o síidéro mu bio yi á le Dónbeení le o térénnanáa.

⁸ Lé o *Abarahaamu síidéro le Dónbeení yi bio yi ó o tàráa le veró á wà van ho kōhú na le Dónbeení le mí ì na a yi, à ho bio sí a yi. O yáá hínōn wà ká a yí zū hen na ó o wee va yi. ⁹ O dó mí síi le Dónbeení yi, ó o wà vaá káyáa ho kōhú na le Dónbeení dó mí nii le mí ì na a yi yi, á kera há pōnsōni búkúwá yi bín là a *Izaaki là a *Zakoobu, bán na á há kīa dà-kéní kéní mu bio mún sã yi.

¹⁰ O Abarahaamu mu láa wee lòní ho lóhó na níhú fārā tīna. Hón lóhó so lé le Dónbeení zéénía bio ho fāraráa, á lé lerén mún fārā ho.

[†] 10:30 Mi loñ Lándá zéenílò vūahú (Deutéronome) 32.35-36   § 10:38 Mi loñ Habakuuki vūahú 2.3-4   * 11:4 Mi loñ Bio níhú ßúéení vūahú (Genèse) 4.3-10   † 11:5 Mi loñ Bio níhú ßúéení vūahú (Genèse) 5.21.24

11 Lé o Sara síidéro le Dónbeenĩ yi á nɔn le wó ó o yúráa o za ká a ɲɔ̀n híana yí máa te, ò o mún kína. Ɛε ká a màhã láa le ká le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé bío na, à le wé mu.

12 Lé bũn nɔn á wàn ò̀uaawa ñĩ-kéní mí dòn, o Abarahaamu, á wó 6a zãamãa ò̀an maá, ká a húmú yáá lá sùarãa. Mu ñipomu na sã a mɔ̀n á boo lè hã mà̀nàayio bío síi, tàá lè le hẽnlè na mu yámú ɲumu ɲii bia bío síi. Nùpue yàá yí dà máa mĩ 6a máa zũn ɲii.

13 Bán búenbúen dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi á húrun à bío le dó mí ɲii le mí ì wé yí kúaa 6a wán. Ɛε ká 6a màhã pá khèra mɔ̀n mu, á 6a sĩa wan mu bío yi, á 6a bía wéréwéré le mí lé 6a káyáwá ho tá wán. 14 Bío 6a bía bũn ká síi wee zéeni le 6a màkóo wi maá zĩ yi ho wáayi. 15 Hen ká 6a lá leékaa ho kòhũ na 6a ló día bĩnĩ varó bío binbirĩ, se 6a lá à dà̀n ñ bĩnĩ ì va ho. 16 Ɛε ká lé bío le maá zĩ na bío sũaanĩ, ò̀io wi ho wáayi, lé dén 6a màkóo wi yi. Lé bũn nɔn le Dónbeenĩ yí máa ñiyi bío 6a wee ve le le mín Dónbeenĩ bío yi, dén na son ho lóhó ká làa ba.

17 Lé o Abarahaamu síidéro le Dónbeenĩ yi bío yi ó o tà le mí ì ya mí za Izaaki lè le muinĩ á à na le yi pãhũ na le le mí ì khén o kúará yi, ká a ɲɔ̀n zũ kénkén le le Dónbeenĩ mu dó mí ɲii nɔn wo yi. 18 Mu bon, le Dónbeenĩ hía bía nɔn wo yi: «Ba zàwa na á ì dó ì ɲii le ì na fon, lé o Izaaki á ì ì ò̀n wán á fo ò̀ yíráa 6a.»† 19 Ɛε ká a Abarahaamu lon mí yi, ó o le le Dónbeenĩ dà 6a ñĩ-hía wee vèeni. Lé bũn nɔn á le Dónbeenĩ mu díarãa o za nɔn wo yi, ó o ka lòn yia na vèera.

20 Lé o Izaaki síidéro le Dónbeenĩ yi bío yi ó o dúbuaarãa o Zakoobu là a Ezayuu yi bío wà bueé wé dàni yi.

21 Lé o Zakoobu síidéro le Dónbeenĩ yi nɔn á bío ó o húmú dõn, ó o dúbuaarãa o Zozεεfu zàwa lè mí ñĩ-kéní kéní yi, ò o buan mí bũni yi á líí óurá ò o ò̀uaanía le Dónbeenĩ.

22 Lé o Zozεεfu síidéro le Dónbeenĩ yi nɔn ó o húmú pãhũ ó o bíarãa o *Isirayεele ñipomu léro ho *Ezipite yi bío, á zéeni bío 6a à wé là a ñĩ-hínmu.

23 Lé o *Mɔ̀yiize ò̀an nùwã síadéro le Dónbeenĩ yi bío yi á 6a sankaarãa wo hã piina tĩn. Bío 6a mɔ̀n o za semu, ó o béé bíonĩ 6a yí zãna.

24 Lé o Mɔ̀yiize síidéro le Dónbeenĩ yi nɔn á bío ó o hía dõn, ó o pã le 6a wé yí ve mí làa Ezipite béé hínló za. 25 O tà lá le lònbee lè le Dónbeenĩ ñipomu, à bío lá dà à wéé o síi ho pò̀n-za yi, bũn na lé mu bè-kora ó o pã día. 26 Ho Ezipite kòhũ nãfòró wi bũn bon. Ɛε ká a Mɔ̀yiize cõn, á hã làntàa na à là làa wo làa bío 6a wee là làa yia le Dónbeenĩ mɔ̀n léra bío síi á bío ɲúhũ wi o cõn làa sòobéε, lé bío ó o khèra mɔ̀n ho cũnú na pan wo ho yĩró.

27 Lé o Mɔ̀yiize síidéro le Dónbeenĩ yi nɔn ó o lóráa ho Ezipite kòhũ yi wà ò o yí zãna bío ho kòhũ mu béé síi á à cĩ a yi. O ka lè o yĩo wi le Dónbeenĩ na yí máa mi wán, lé bũn te bío ó o fãrá tĩnanãa. 28 Lé o síidéro le Dónbeenĩ yi nɔn ó o dúráa 6a *zúífúwa sãnú na 6a le Paaki, á nɔn le ɲii le 6a khĩi o Isirayεele ñipomu zĩnĩ zũajinĩ lè le cãni bèra a na à ho wáayi tonkaro na wee búe 6a nùpua à yí búe 6a hínbii zàwa.

29 Lé o Isirayεele ñipomu síadéro le Dónbeenĩ yi nɔn 6a dàrna kãanãa mu yámú ɲumu bè-muhũ yi lè mí laà lòn tá henĩ bío síi. Ɛε ká ho Ezipitesa ɲɔ̀n 6a mɔ̀n bueé zon, á mu ɲumu ó 6a búenbúen.

30 Lé o *Isirayεele ñipomu síadéro le Dónbeenĩ yi nɔn 6a bánbãa ho Zerikoo lóhó hã wizoonĩ bío hẽɲun, á ho dándá beenĩ na son kíniã ho lóhó mu yi á tò. 31 Lé o hãa na lá wee yéé mítén, yia 6a le Arahaabu síidéro le Dónbeenĩ yi nɔn ó o kãniãnaã, ò o yí páaniã yí húrun lè le Dónbeenĩ zúkúsa. Lé bío 6a cũiilowà na ló 6a Isirayεelesa cõn ó o buan se.

32 Bío á ì yáá wãa à bĩnĩ ì bío lé mu yén. O Zedion, là a Baraaki, là a Samusõn, là a Zefitee, là a *Daviide, là a Samuwεele lè 6a ɲi-cúa fεerowà bío na 6a wó á ì yí dà máa tè yi búenbúen máa vèeni. 33 Lé 6a síadéro le Dónbeenĩ yi bío yi nɔn 6a dàrna 6a bá-zàwa, á wó bío téréna, á yú bío le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na 6a yi, á mún dàrna tunnáa 6a kúdenwà ɲinĩ. 34 Lé le síidéro mu le Dónbeenĩ yi bío yi nɔn 6a dàrna órãa hã dã-sũmãa,

† 11:18 Mi loñ Bío ɲúhũ búenii vũahũ (Genèse) 21.12

á kǎnía miten ho khà-tóní búeró yi. Ba buεεkaa á lò bǐnía fá. Ba henía mí sǐa táráa há hǐa, á dàǎna ɲɔn mí zúkúsa hǐn-táwá. ³⁵ Lé 6a háawa búí sǐadéro le Dónbeení yi nɔn 6a bǐnía mɔnnáa mín nùpua na lá húrun lé bǐo 6a vèera.

Ba nùpua búí 6a ɲiǐnía sǎnía 6a sǐadéro le Dónbeení yi bǐo yi, á 6a pǎ le mí máa kǎní mítén á 6a húrun, bèra a na à 6a bǐnǐ vèe à keń le mukǎní binbirí yi. ³⁶ Ba búí ɲà mí yiwa á há làntàa kúio 6a yi. Ba han 6a, á can lè há zúakàríwà kúaa ho kàsó yi. ³⁷ Ba búí 6a lèekaa lè há huua 6ó, 6a búí 6a kúiora lè há kàràkàráwà, ká 6a búí bán 6a 6ó lè ho khà-tóní. Ba búí bán yí zū hen na 6a à zo, á wee zǐ 6a pia lè 6a via sǔnna. Mu bǐo búenbúen fòora 6a yi. Ba beéra 6a lò làa sòobéε. ³⁸ Ho ðimǐná yí ko làa ba, lé bǐo 6a sǐaaní ho. Ba wee héε vǐná ho tá hení lè há búaa yi, á wee héε zo há hue-beera pǔnna lè há kǎna yi.

³⁹ Le Dónbeení tà bán búenbúen bǐo 6a sǐadéro le yi bǐo yi. Εε ká bǐo le Dónbeení mu dó mí ɲii nɔn le mí ì na 6a yi á 6a màhá pá yí yú, ⁴⁰ lé bǐo Le Dónbeení lá wíokaa bǐo sǐaaní bún á ká lè wa búenbúen. Lé bún nɔn 6arén mí dòn yí ko 6a bǐo ɲii sí ká warén na ká ɲii ló.

12

Mi wa hǐ wa sǐa le lònbee lè mi sǐwà yi

¹ Awa, bǐo á bán seérà-kúii so kǐnía wɛn, á minén mún wa pǐ bǐo búenbúen na wee hè wɛn wa máa va lè ho yahó, à mu bè-kora na wee bǔmaka wɛn à wa pǐ día, ká mi wa lùwí lè wa sòobéε vaa dǎ hen na wa ko wa vaa dǎ. ² Mi wa fá wa yǐo o Yeesu yi. Wón lé yǐa wee wé à wa dàń dé wa sǐa le Dónbeení yi. Lé orén wee tíí wa sǐadéro mu ɲii. O tà á 6a búaa wo ho *kùrùwá wán ó o húrun, á tà mu bán ɲiyio yi, lé bǐo ó o fèra mɔn le sǐ-wεε na wi mu món. A há làa na ká wán, ó o 6èn kará le Dónbeení nín-tǐání.

³ Mi leéka a Yeesu bǐo. Ba bè-kora wérowà hǐnɔn o wán, ká a màhá ɲà mí yi mu búenbúen yi. A mi wǎa yí le mi bàra tèro à yí pànká mi wán. ⁴ Mi wee fi lè mu bè-kora, εε ká mi ðǐn yí fun làa bún yí vaá 6ó mu húmú yi. ⁵ Mi so yiwa sà le zéení na le Dónbeení nɔn mia yi lè le zàwa bǐo sǐi le?

«ǐ za, hen ká a Nùhǔso wee bé fo, à ũ yí pǐ.

Hen ká a wee zá làa fo, à ũ yí tée ũ bàra.

⁶ Mu bon, o Nùhǔso wee wé bé bǐa ó o wa.

Bǐa ó o zū le 6a bǐo sǎ a yi bán búenbúen lé bǐa ó o wee wé ha.»*

⁷ A lé mi béro bǐo yi nɔn mi lò wee beráa. Le Dónbeení 6uan mia lè mí kùrú zàwa bǐo sǐi. Lé o za yén á bán maá máa wé bé? ⁸ Ká le Dónbeení yí máa bé mia lè mí zàwa na ká búenbúen bǐo, se mi lé le zǐi zàwa, ká mi yínɔn le zàwa binbirí. ⁹ Wa maáwà fù wee bé wɛn á wa mún fù wee kǔnbi 6a. A mu so yí sǐaaní à wa wé kǔnbi o Maá Dónbeení poń bún bèra a na wa yí le mukǎní le? ¹⁰ Wa maáwà wee bé wɛn ho pǔn-za yi héha lè 6a kùrú yilera. Ká le Dónbeení dén wee bé wɛn bèra a na wa bǐo wé se. Le wi à wa ce làa bǐo lerén wee ceráa. ¹¹ Wa béro pǎahǔ á mu máa wé wé sǐ wɛn, mu wee wé beé wa lò. Εε ká mu véení á bǐa bó bán lé bǐa wee wé 6a nùpua na téréna, bán wee wé keń ho héérà yi mu bǐo yi.

¹² A mi cén hení mi bàra na tò, mi zení na wee tǔmaka à mi fàrá ðǐnǐ. ¹³ Mi bè ho wǔhǔ na muina, bèra a na à yǐa lé o lóní bǐo yí dé wán, ká a vεεní dàń téréen.

¹⁴ Mi wé à ho héérà keń minén lè 6a nùpua búenbúen pǎahǔ, à ceé miten le Dónbeení yahó, ká bún mía á nùpue woon máa mi a Nùhǔso Dónbeení. ¹⁵ O búí yí vǐ vǐ à pǐ le Dónbeení sǎamu na le wee wé na a yi. Mi pa miten bǐo, mi yí día le bǐo búí na yí se à lé mi tǐahǔ lòn vǐndè-hεεre à dèé bǐa ká. ¹⁶ Mi pa miten bǐo mu koomu lè mí sǐwà wéro yi. Mi wé yí zàań bǐo bǐo sǎ le Dónbeení yi làa bǐo á yǐa 6a le Ezayuu wóràa mu bǐo sǐi. Wón

* 12:6 Mi loń Wǎhio vǔahǔ (Proverbes) 3.11-12

mən ho dɪnló yi á pánáa mí nì-kɪnmu nən mín fɛɛ yi. ¹⁷ A mu vaa véenii ó o wi à bàn maá dúbua a yi, ká wón mahá yí wó mu. Ó o wá hã yèn-ca-poa san à mu yí dàina yí yèrèmaa.

¹⁸ Bïo ho fù làa yahó nùpua vá vaá bóráa le búee na 6a le Sinayii yi, bún na ó o nùpue dà wee túii yi, na lé ho dǎhǎ, lè le tǐbí-cǎaá, lè ho pinpi-beenǐ, á minén yí vá yí vaá bóráa lahó búii yi làa bún bàn síi. ¹⁹ Ba ná le búaanǐ wǐló, lè mu tǎn-beenǐ sǎ, á 6a yí dàina mu. A 6a le le Dónbeenǐ yí bǐnǐ yí bío làa mí mǐten. ²⁰ Lé bïo á bïo mà nən 6a yi po 6a. Bïo kà lé bïo mu tǎmu bíá: «Nùpue léee nùpue túaa le búee mu yi, hàrí ò o wé zàn-yǎ, á wón n lèeka lè hã huua á à búee.»† ²¹ Bïo á bán mən á zǎnǎ 6a làa sòobéε, fúaa o *Moyiize bíá bïo kà: † zǎna zǎna á wee zà.

²² εε ká minén bán vá vaá bó le búee na 6a le Sion yi, lè le Dónbeenǐ na wi fɛεε 6a lóhó yi, hón na lé ho Zeruzaleεmu na wi ho wáayi. Mi vá vaá bó 6a nùpua cèrèε na wee dí ho sǎnú yi, bán na lé ho wáayi tonkarowà, lè le Dónbeenǐ hǐnbǐi zàwa na yènnáa túara le cǎn ho wáayi. ²³ Mi vá vaá bó le Dónbeenǐ hǐnbǐi zàwa na yènnáa túara le cǎn ho wáayi yi. Le Dónbeenǐ na wee fǐ le cítǐi 6a nùpua búenbúen wán lé dǐo mi vá vaá bó yi, á vá vaá bó 6a nùpua na téréna á bïo jǐi sú yi. ²⁴ O Yeesu, yǎ kúaará mí cǎni ceéraráa wən lé wón mi vá vaá bó yi. Lé orén le Dónbeenǐ dǐn wán bóráa le páanii finle làa wən. Ó o cǎni mún bïo jǐhǐ wi po a *Abεele bïo.

²⁵ A mi cén wé jí yǎa wee bío làa mia cǎn sese. O *Isirayεele nǐpomu yáania yí ná yǎa ná 6a zeñ wán cǎn, á le lònbee bèn yú 6a. Ká warén bán lé le Dónbeenǐ wee bío làa wən ho wáayi. Ká wa tun wa jǐkǎnna le wa máa jí le cǎn, á le lònbee mún n yí wən léee kénkén.

²⁶ Le Dónbeenǐ yánkaa wee bío à ho tá búenbúen dèké. A ho zuia á bïo kà lé bïo le dó mi jǐi nən wən le mí ì wé: «ǐ pá à bǐnǐ ì wǐoka à dèké ho tá, á mún n dèké ho wáayi.»‡ ²⁷ Bún kúará le bïo léra na dà wee dèké á khǐi vé. Ká bïo yí dà máa dèké bún n kéñ bǐn.

²⁸ Lé bún nən á warén bá-zǎmu na wa yú á yí dà máa dèké. Bún bïo yi à mi wa zǔrǐ le Dónbeenǐ sǎamu na le wó làa wən bïo, à sá na le yi à héha làa bïo le síi vá yi, lè le kǎnbǐi, lè le ya-hézǎnǐ. ²⁹ Mu bon, wán Dónbeenǐ ka lòn dǎhǎ na wee yáa mu bïo.

13

Bïo le Dónbeenǐ nǐpomu ko 6a bua lè mǐten

¹ Mi wañ mín làa bïo 6a nuzàwa waráa mín bïo síi. ² Nǐ-hǎni wé huera mi wán à mi bua a sese, mi yí le mi yiwa sà bún yi. Ba nǐ-dòndáa búii wó mu, á 6a buan ho wáayi tonkarowà ká 6a yí zū mu. ³ Mi wé leéka bíá wi ho kàsó yi bïo, à kéñ lè mi páania wi ho yi làa ba. Mi mún wé leéka bíá 6a wee beé lò bïo, à kéñ lè minén 6a mún wee beé lò.

⁴ Báawa lè mí hǎnǎnǐ, mi wé bè bïo le Dónbeenǐ bíá yi mu yaamu dǎnǐ yi. O báa tàá o háa á yí ko ò o wé hǎ-fénló tàá bá-fénló. Mi zǔrǐ le le Dónbeenǐ khǐi síini 6a há-féwá lè 6a bá-féwá júná.

⁵ Mi yí le mi sía sòobá wé vá le wári yi dà khǐi. Mi le bïo wi mi cǎn à mi sía wa bïo yi. Le Dónbeenǐ mí bεεre yáa bíá bïo kà: «Loñ, † máa díá fo ũ dòn, † máa pǐ fo hùúu.»* ⁶ Lé bún te bïo wa sía hereka á dà à bíoráa bïo kà:

«O Nùhǐso Dónbeenǐ wee séenǐ wən fɛεε,

á wa máa zǎn dèε.

Nùpua yí dà dèε búii máa wé làa mi»†

⁷ Bíá zéenia le Dónbeenǐ bïo làa mia á mi tà le yi á mi wé leéka bïo. Mi loñ bïo 6a buan lè mǐten le Dónbeenǐ bïo dǎnǐ yi vaá húrunnáa. Minén mún bua mǐten lè 6a bïo síi. ⁸ Bïo ó o Yeesu *Krista karáa ho hǐihǐ lé bún ó o mún karáa ho zuia. Lé bún ó o ò dǐnnáa fɛεε máa yèrémá hùúu. ⁹ Mi pa mǐten bïo, à yí díá le 6a khǎ mia vǐini lè ho kǎránló síiwá na

† 12:20 Mi loñ Léro vǎahǐ (Exode) 19.12-13 ‡ 12:26 Mi loñ Aazee vǎahǐ 2.6 * 13:5 Le bíoni mu bíá bò bïo túara ho Lándá zéenióló vǎahǐ (Deutéronome) 31.6, 8 yi là a Zozue vǎahǐ 1.5 yi. † 13:6 Mi loñ Lení vǎahǐ (Psaumes) 118.6

yí se. Bïo se lé à wa yí ho pànká le Dónbeenĩ sãamu na le wee wé bïo yi, Ká yínǎí hã làndáwá na bò ho ðínló wán bïo yi.

¹⁰ Warén muinĩ yeeníi ðèè wi. A 6a yankarowà na wee sá 6a *zúifùwa pǎnsòni bùkú yi á yí ko 6a wé dí bïo wi le wán. ¹¹ Ba yankarowà ñúhũso wee 6ua 6a bùaa na 6a fũaana cãni à zoráa le *sòobá-lùè yi mu bè-kora séndíaró bïo yi. Ká 6a bùaa mu bán 6a wee lée cǐi ho donkíahũ. ¹² Lé làa bũn síi 6a mún 6uan o Yeesu lóráa ho Zeruzalèemu lóhó donkíahũ á lée 6ó. O bïo wó ká síi bèra a na ò o cãni pànká yi, à 6a nùpua bè-kora sén día. ¹³ A mi wãa wa lée sí a Yeesu mu yahó ho donkíahũ, à hã làntàa na là làa wo 6àn síi à wa mún tà yi. ¹⁴ Ho lahó na wa wi yi ho ðímíjǎ yi á máa keń bĩn fèèè. Lé bũn te bïo wa wee càráa hĩa wa khíi keení yí ho yĩró na lua yi. ¹⁵ Mi wé wa khòoní le Dónbeenĩ fèèè o Yeesu pànká yi, à bũn wé lòn muinĩ na wa yan nǎn le yi. Dén muinĩ so lé wa ñiní bè-bíonii na wa wé è khòonínáa le. ¹⁶ Mi wíoka wé wé mu bè-tentewà le 6a nùpua, à wé séeni mín le mí nĩ bïo. Bũn ka lòn muinĩ, mu bïo sí le Dónbeenĩ yi. Mi yí le mi yiwa sà bũn yi.

¹⁷ Bĩa wi mi ñúhũ wán á mi wé bè bíoní yi. Ba wee pa mi bïo, á lé 6arén mún khíi zéeni bïo mi bïo karáa le le Dónbeenĩ. Ká mi wee bè 6a bíoní yi, á 6a wé è sá mí tonló le le sí-wèè. Ká mi yí máa wé bũn, á 6a wé è sá ho ká 6a sía yí wan, bũn á cǔnú mia yi.

¹⁸ Mi wé fio na wèn. Wa láa waten yi, á zũ le wa yí wó yí khon bïo 6úii yi. A wa mún wi à wa wé wé bïo se fèèè. ¹⁹ I wee hení mu á à na mia le mi fio le Dónbeenĩ yi bèra a na à ï yí ho wǎhũ bĩnĩ 6uen mi cǔn fùafù.

Hã farà

²⁰⁻²¹ Le le Dónbeenĩ wé à mi ðán wé bïo se á le síi vá yi. Lé lerén lé ho hээрà 6ànso. Le bò le páanii làa wèn fèèè le wa ñúhũso Yeesu cãni. Lé lerén vèniá wo léra mu húmú yi á wó le mí ñipomu paro binbirĩ. Le o Yeesu *Krista pànká yi à le Dónbeenĩ mu wé à wa ðán wé bïo le síi vá yi. Le ho cùkú bïo sí a Yeesu Krista yi fèèè. *Amiina!

Móndén bioní làa tènii

²² Wán zàwa le wán hĩnni, hã bíoní bïo yèn na á ï túara ká á mi pa bïo sese, ï túara hã nǎn mia à henínáa mi sía. ²³ Wán za Timotee á 6a wãa léra ho kásó yi día. Ká a yú 6ueé ðǎn fùafù, á wa à bè mín 6ueé 6úèèkí mia. ²⁴ Mi tènii mi ya-díwá 6úen6úen yi, làa bĩa bïo sã le Dónbeenĩ yi 6úen6úen. Wán zàwa le wán hĩnni na wi ho Italii kǎhũ yi wee tènii mia. ²⁵ Le le Dónbeenĩ wé mí sãamu le mí 6úen6úen.

Ho vūahũ na ó o Zaaki túara

Vūahũ túaró jūhũ

O Zaaki na lé o Yeesu b̄an za, lé ȳia túara ho vūahũ na k̄a. O Yeesu h̄umú là a v̄eéro m̄on lé b̄io ó o t̄ar̄aa o b̄io, á wó a n̄i-ken̄inii. O o b̄io z̄een̄ia le o wó ho Zeruzal̄emu k̄er̄et̄ewa kuure ya-dí (Bè-wénia 15). O b̄ion̄i yahó s̄á ba *z̄uíf̄uwa na lé ba k̄er̄et̄ewa, na saawaa wi h̄a k̄a-vio yi (1.1).

B̄io ba k̄er̄et̄ewa ko ba b̄ua le m̄iten lé b̄un ó o Zaaki b̄ia b̄io mí vūahũ yi. O b̄ia le mu bè-z̄ur̄min̄i wee lé le Dónbeen̄i c̄n. O m̄un b̄ia ho n̄af̄oró, le mu khemu, le ho kúar̄a khénl̄o b̄io (1.2–2.13).

O Zaaki b̄ia le le s̄id̄eró le Dónbeen̄i yi le h̄a w̄ar̄á á l̄éra (2.14-26). O b̄ia le wa j̄in̄i paa ko h̄a k̄er̄ (3.1-13). O m̄un b̄ia mu bè-z̄ur̄min̄i binbir̄i b̄io (3.13-18). B̄ia wee kúee ba n̄upua m̄in yi, làa b̄ia wee j̄u m̄in, le ho n̄af̄oró b̄ansow̄a bán búenb̄uen ó o j̄a zeñ wán (4.1–5.6). O Zaaki vūahũ l̄i véen̄i, ó o j̄a ba k̄er̄et̄ewa zeñ wán le ba wé h̄i mí s̄ia, á wé fio le Dónbeen̄i yi na m̄in yi.

Le t̄en̄i

¹ Mu lé ín̄én Zaaki na lé le Dónbeen̄i là a Yeesu *Krista ton-sá á túara ho vūahũ na k̄a. I wee t̄en̄i a *Isiraȳele z̄i-j̄un̄á píru j̄un n̄ipomu yi, b̄ia t̄a a Krista b̄io, na saawaa wi ho d̄im̄j̄á yi.

Mi h̄i mi s̄ia le lònbee p̄ahũ

² Wán z̄awa le wán h̄inni k̄er̄et̄ewa, ká le lònbee le mí s̄iw̄a wé yú mia, á mi z̄ur̄ le mi j̄un̄á s̄i làa s̄ob̄é. ³ Hen ká mi s̄id̄eró le Dónbeen̄i yi f̄ar̄á t̄ina le lònbee p̄ahũ, lé b̄un ñ na ká mi ì w̄ioka á d̄an̄ le lònbee mu. ⁴ Mi ko mi w̄ioka ca mi kuio á s̄ansá le lònbee f̄úaa mu vaa véen̄i. Lé b̄un ñ na ká mi ì wé ba n̄upua na b̄io búenb̄uen se, á bè-kohó b̄io yí máa m̄i lé yi, á d̄e b̄ui yí f̄ora yi.

Mi wé dé mi s̄ia le Dónbeen̄i yi á flor̄a

⁵ Ká a b̄ui wi mi t̄ahũ á mu bè-z̄ur̄min̄i f̄ora yi, á b̄anso fio mu le Dónbeen̄i c̄n, á le è na mu wo yi. Le Dónbeen̄i h̄ii wi, le wee h̄a ba n̄upua búenb̄uen, le yí máa wé héh̄éka b̄io b̄ui yi. ⁶ É ká b̄anso m̄ah̄ ko ò o dé mí s̄i binbir̄i le Dónbeen̄i yi á flor̄a, á yí titika. Ȳia wee fio ká a titika b̄io bonm̄in lòn d̄e b̄ui na ho pinpiró wee ȳer̄em̄aka làa b̄io ho s̄i vá yi. ⁷ B̄anso yí ko ò o leeka le mí ì yí b̄io le Dónbeen̄i c̄n. ⁸ O yí z̄u b̄io ó o ò dé mí s̄i yi. O yí dà máa bè b̄io dà-kén̄i m̄on.

O k̄er̄et̄e na khon làa ȳia n̄af̄oró wi b̄io

⁹ O k̄er̄et̄e na khon á b̄io j̄uhũ m̄ia ò o le mí s̄i wa, lé b̄io le Dónbeen̄i c̄n ó o b̄io j̄uhũ wi. ¹⁰ O o k̄er̄et̄e na lé o n̄af̄oró b̄anso s̄i m̄un dà á wa, lé b̄io le Dónbeen̄i z̄een̄ia làa wo le ká m̄in̄én b̄io n̄ii m̄ia, se o b̄io j̄uhũ m̄ia. O b̄io búenb̄uen á à vé le le p̄iif̄il̄e b̄ui s̄i na máa wé m̄ia ká le di b̄io s̄i. ¹¹ Ká le wii hà á ȳòo wee j̄i le mí s̄ob̄é, à le j̄in̄i he, à p̄iif̄il̄e di, à semu búenb̄uen d̄en̄i v̄i. Lé ká s̄i ó o n̄af̄oró b̄anso b̄io kh̄ii wér̄aa. O b̄io búenb̄uen kh̄ii d̄in̄ d̄in̄ á à vé làa cúekúee.

Mu bè-kora wéró yilera wee lé o n̄upue yi

¹² Ȳia k̄aa le lònbee le mí s̄iw̄a yi, ò o s̄id̄eró le Dónbeen̄i yi pá f̄ar̄á d̄in̄ wón b̄anso j̄uhũ s̄i. Mu bon. Ȳia h̄a mí s̄i f̄úaa mu vaa véen̄i, á le Dónbeen̄i ì na le muk̄an̄i binbir̄i na máa vé b̄anso yi. Dén lé le s̄án̄ii na le dó mí j̄ii le mí ì na b̄ia wa le yi. ¹³ Ȳia s̄i wé vá mu bè-kora wéró yi, á b̄anso yí b̄io le lé le Dónbeen̄i mu ló yi. Mu bon. Le Dónbeen̄i s̄i yí dà máa vá bè-kora wéró yi, á ler̄én mí b̄ere m̄un yí máa dé mu wéró yilera o n̄upue yi.

¹⁴ Εε κά mu lé wa sía váró mu bè-kora wéró yi, lé bñn wee khà wεn vñini. ¹⁵ Κά yña màhã síi vá mu bño na yí se yi á tà wó mu, à bñn lé bño wé mu bè-kohó. Κά mu bè-kohó hña fárá mí naní òanso yi á vivio tña, à mu wé mu húmú.

¹⁶ Wàn zàwa lè wàn hñni na á ĩ wa làa sòobéε, mi yí khà miten. ¹⁷ Mu bè-tentewà búenbúen wee lé le Dónbeenĩ cñn, dén mí dòn na léra mu khoomu. Le Dónbeenĩ ðñn mí ðñnní, le yí máa yèrèmaká lòn tàró. ¹⁸ Le Dónbeenĩ lè mí síi bño á yáá nòn mí mukāñi wεn lè mí bíonĩ na lé ho tñiá poni, á wa wãa dú mu bè-lénna búenbúen yahó lè mu bè-yáa bño síi.

Mi wé wé bño le Dónbeenĩ bíonĩ bia

¹⁹ Wàn zàwa lè wàn hñni na á ĩ wa làa sòobéε, mi zñn bño kà: Mi ñi-kení kení ko à mi wé tá mi jikōnna sese. Mi wé yí cí bíonĩ wán. Mi mún wé yí le mi sía cí fùafù. ²⁰ Mu bon, o nùpue na síi wee cí á yí dà máa wé bño téréna le Dónbeenĩ cñn. ²¹ Lé bñn nòn á bño wee tíi o nùpue yi búenbúen, lè mu sñnsñmámu à mi día. Mi liinĩ miten à tà le Dónbeenĩ bíonĩ bño, ðño le dù mi yiwa. Dén dà a kñní mia.

²² Κά mi màhã wé yí jí le bíonĩ mu mí dòn. Mi wé wé bño le bíonĩ mu le mi wé. Κά mi yí máa wé bñn, se mi wee khà miten. ²³ Mu bon. Yña wee jí le bíonĩ mí dòn ò o yí máa wé bño le bíonĩ mu le o wé, wón òanso ka lòn nùpue na lá ho zùbálén ò o lora mí yahó. ²⁴ Bño ó o lora mítén vó ò o wà, ó o yi ðεénia sà bño ó o karáa yi. ²⁵ Κά yña òεn wee cñii le Dónbeenĩ làndá, ho làndá tente na wee wé ò o nùpue wé mítén, á wee tà bè ho yi, wón òanso jñhũ á à wé sí mu bño yi. Òanso yí máa jí ho làndá mu à bñní nōnsã yi. O wee bè ho yi.

²⁶ Hen ká a búii wee leéka le bño mí wee wé lé bño sí le Dónbeenĩ yi, à òanso màhã jñi pεé mia, se o wee khà miten, se bño ó o le mí wee wé bño sí le Dónbeenĩ yi jñhũ mia. ²⁷ Wàn Maá Dónbeenĩ yahó á bño sí le yi binbirĩ lé à wa séení òa híiminí lè òa màhãawa na lò wee be, à mún yí día le ho ðñmíjã bño vá wεn dé mu bè-kohó yi.

2

Mi wé yí hueeka òa nùpua mín yi

¹ Wàn zàwa lè wàn hñni, bño mi dó mi sía wa Nùhũso Yeesu *Krista na lé o cùkúso yi, á mi wãa wé yí hueeka òa nùpua mín yi. ² Hen ká a búii lá òuara mi kúeemínwánlò lùe yi síi, á zã mí nín-kíza fibεere na wó lè ho sánú lè mí sí-sení. Mu pãahũ à ñi-khenii búii mún vaá lò òuara ho kúeemínwánlò dà-kení kení mu yi lè mí sí-lènna. ³ A mi kōnbio hã sí-sení òanso á bíá nòn wo yi: «Ūnén, òuee kεení le kanmúiní wán.» A mi òεn bíá nòn o sí-lènna òanso yi: «Ūnén ðñn ho wáayi», bñn mia à «ũ òuee kεení ho tá yi ĩ ñisání.» ⁴ Κά mi wee wé bñn, se mi so yí máa hueeka mín le? Κά mi wee wé kà, se lé hã yile-kora lé hña mi òuan á wee cítirãa mín.

⁵ Wàn zàwa lè wàn hñni na á ĩ wa làa sòobéε, mi jí bño kà: Mu so yínōñ le Dónbeenĩ hueekaa bia lé òa ñi-khenia ho ðñmíjãsa cñn, à òa dé mí sía le yi le? Dén síidéró so lé ðño lé òa nãfòró binbirĩ. Ba níní ĩ kεñ le Dónbeenĩ béεñi na le dó mí jñi le mí na bíá wa le yi. ⁶ Εε κά minén bán màhã wee zùañ òa ñi-khenia yi. A bíá wee beé mi lò, á wee òua mia varáa le cítii finñi lara yi so yínōñ ho nãfòró òansowà le? ⁷ Ho nãfòró òansowà mu mí bεere lé bán mún wee yáa o Yeesu na mi bño sã yi yèni. ⁸ Le Dónbeenĩ bá-zámu làndá na túara le Dónbeenĩ bíonĩ vñahũ yi lé hña kà: «Wañ mi ninza làa bño ūnén ū bεere waráa ūten bño síi.»* Κά mi wee bè ho làndá mu yi binbirĩ, se mu se. ⁹ Εε κά mi wee hueeka òa nùpua mín yi, se mi wee wé mu bè-kora. Mi jñná á à sí, lé bño mi yí bò ho làndá mu yi. ¹⁰ Mu bon, ká a búii vñnun bño le Dónbeenĩ bò henía dà-kení búii wán, hàrí ká a bò bño ká búenbúen yi, se lé mu búenbúen ó o pá vñnun wán. ¹¹ Mu bon. Le Dónbeenĩ na bíá le

* 2:8 Mi loñ Levii nùwã vñahũ (Lévitique) 19.18

ũ yí fé báa tàá hãa,† lé dén mún bía le ũ yí 6úe nùpue.‡ Awa! A ka lè fo yí fó hãa tàá fo yí fó báa, à fo màhã 6ó a nùpue, se fo pá vùnun le Dónbeenĩ làndá wán. 12 Mi zũn le le Dónbeenĩ á à cítii mia lè ho làndá tente na wee wé ò o nùpue wé mítén. Lé bũn nòn á mi ko mi bè ho làndá mu yi mi bíoní lè mi wára yi. 13 Mu bon, pãahũ na le Dónbeenĩ khíi cítii 6a nùpua yi, á bía yí zũna mí ninzàwa màkárí á yí wó le hii làa ba, á le Dónbeenĩ mún khíi máa zũn 6a màkárí á máa wé le hii làa ba. Ká yia wee zũn mí ninzàwa màkárí à wé le hii làa ba, wón ponĩ á à sèn le cítii fi nònzon.

Le siidéro le Dónbeenĩ yi ko mu wé mi hã wára yi

14 Wán zàwa lè wán hínni, ká a 6úii bía le mí tà a *Krista bío ò o wára á mu màhã yí máa mi yi, se mu jùhũ so wi le? Bũn so dà a kãní a le? 15 Ka lè mìn za tàá mìn hínló na lé o kèrètíe á sǐ-zǐnia tà mía, á bè-dínni wee fòo wo yi síi, 16 ó o 6úii ló mi tãhũ bía nòn wo yi: «Lén làa héerà, vaa lá ũ tènĩ dèe zǐ, à vaa yí ho dǐnló dí sǐ.» A 6ànsò màhã yí hñn wo làa bío ó o màkóo wi yi, se mu jùhũ so wi le? 17 Lé bũn á yia le mí tà a Krista bío à mu yí máa mi a wára yi, se mu jùhũ mía.

18 Mu dà a wé le o 6úii bía bío kà: «Ba 6úii tà a Krista bío mí dòn, à 6a 6úii 6èn wee wé hã wára na se mí dòn.» Awa! A ũ wãa zéeni ũ Krista bío tàró binbirĩ na hã wára mía yi làa mi, á ínén 6èn ñ zéeni làa foñ lè ñ wára na se le ñ tà a Krista bío binbirĩ. 19 Fo tà le le Dónbeenĩ lée dà-kéní mí dòn le? A bũn se lon. A 6a cínáwa mún tà mu yi á wee zà le yahó lè le zánii. 20 Fo lée bǐnbú le? Fo wi à ñ zéeni làa fo le o Krista bío tàró na yí máa mi hã wára yi jùhũ mía le?

21 Mi loñ wán 6úaa *Abaraamu. Lée webio nòn á le Dónbeenĩ le o lé o nùpue na téréna? Mu so yínón bío ó o wó bío yi le? O tà hñn mí za *Izaaki lè le Dónbeenĩ le muinĩ yeenii dèe wán. 22 Fo yí mòn le? O siidéro le Dónbeenĩ yi á léera là a wára. Lé bũn ó o siidéro mu jii sùráa hã wára na ó o wó bío yi. 23 Bũn lé bío nòn á bío túara le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi o dǎní yi á jii sùráa: «O *Abaraamu dó mí síi le Dónbeenĩ yi, lé bũn nòn le cǎtío wo là a nùpue na téréna le yahó,» S á le dú mu bǐnmu làa wo.* 24 Mi yí mòn le? O nùpue wára lé hãa wee wé ò o wé o nùpue na téréna, ká mu yínón o Krista bío tàró mí dòn. 25 Lé bũn ó o hãa 6úii na hãa wee yèé mítén bío hãa wóráa. O yèni 6a le Arahaabu.† O hãa téréna le Dónbeenĩ yahó bío ó o wó bío yi. O hãa tà ó o *Isirayeele nǐpomu tonkarowà làara a wán, á séenia 6a á 6a ló ho lóhó yi à nùpue yí mòn 6a.

26 Mu bon, nùpue mànáká hãa ló a yi ò o hí. Lé bũn ó o Krista bío tàró na yí máa mi hã wára yi á mún ka lòn bío na húrún.

3

O nùpue ko ò o jii pèè wé

1 Wán zàwa lè wán hínni, mi 6úen6úen yí cà à mi wé ñ-kàránlowà. Mi zũ le warén ñ-kàránlowà á le cítii khíi wé here wán á à porĩ 6a nùpua na ká. 2 Mu bon, wa 6úen6úen wee wé khe bío cèrèe yi. Nùpue 6úii lá yí máa bío khe síi, se wón 6ànsò lée nùpue na jii tun á dà mí sǎnia wee 6ua yi.

3 Hen ká wa wi ò o cúa wé bè bío wa le o wé yi, à wa dé ho kàràfi o jii yi. Lé bũn wa wee wé à dǎnnaa o bío. 4 Mi mún loñ ho won-beeni na 6a wee ca ho pǎnsó-beeni yi à ho pinpi-beeni wé jaa. Lée dà-za dèe 6úii pènpéréké na cèera ho món yi, lé dén á yia wee pà ho won-beeni mu wee wé ki làa ho, à ho va làa hen na ó o le ho va yi. 5 O nùpue jii mún ka ká síi. Le ka cǐnú, ká le màhã wee khòní mítén mu bè-beera na le dà wee wé bío yi. Mi loñ, yínón ho dǎ-za wee cǐi le dùu-beeni le? 6 O nùpue jii mún ka lòn dǎhũ. Wa sǎnia bíowa 6úen6úen tãhũ á le jii le dǐo sú lè mu bè-korá á wee dèé wa sǎnia 6úen6úen. Lé

† 2:11 Mi loñ Léro vūahũ (Exode) 20.13 ‡ 2:11 Mi loñ Léro vūahũ (Exode) 20.14 § 2:23 Mi loñ Bío Núhũ Búeenii vūahũ (Genèse) 15.6 * 2:23 Mi loñ Ezayii vūahũ 41.8 † 2:25 Arahaabu: Mi loñ Zozue vūahũ 2.1-21; 6.22-25

lerén wee yáa wa bïo búenbúen lè ho dōhũ bïo sii. Bũn bè-yáanii so búenbúen wee lé o *Satāni yi.

⁷ O nùpue dà wee mání 6a naɲuwà lè mí síwà, lè mu ɲumu bùaa, lè 6a ɲinzàwa, ó o mún mání 6a. ⁸ Ká le ɲii dén á nùpue yí dà máa hè yi. Le yí se. Le yí dà máa wé tété. Le ka lòn sùró na wi le yi, á wee búe 6a nùpua. ⁹ Lé le ɲii mu á wa wee khòonínaa o Nùhũso Dónbeenĩ na lé wa Maá. A lé lerén ɲii dà-kéní kéní mu á wa mún wee dánkání lè 6a nùpua, bán na le Dónbeenĩ léra à 6a bonmín làa de. ¹⁰ Le khòoní lè hã dánkáa wee lé le ɲii dà-kéní mu yi. Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mu lá yí ko mu wé wé kà síi. ¹¹ Mi so ðĩn mɔn à ɲumu na sí làa bïo yí sí á páanía wee lé buii dà-kéní yi le? ¹² Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mónkòró vĩndèè so dà a ha ɲia le? A ɲinna so dà a ha mónkòró le? Làa bũn síi, á mu ɲumu na sí yí dà máa lé le buii na ɲumu yí sí yi.

Mu bè-zũrminĩ wee lé le Dónbeenĩ cõn

¹³ Wàn zàwa lè wàn hĩnni, nùpue na bè-zũrminĩ binbirĩ wi á wi mi t̃ahũ le? A b̃anso wãa zéeni mu làa bïo ó o wee ɓuaráa mítén sese, lè hã wárá na ó o wee liinĩ mítén wé. Lé bũn á à zéeni le o bè-zũrminĩ binbirĩ wi. ¹⁴ Èé ká lé le yandee-sũmúu wi mia, á wee penka làa mín, à mi yí yòoní mítén bïo mi le mi lé mu bè-zũrminĩ b̃ansowà bïo yi. Ká bũn wi mia, se mi p̃á ho t̃úúá poni. ¹⁵ Mu bè-zũrminĩ mu lé ho ðĩmĩnáa bè-zũrminĩ. Mu yí ló le Dónbeenĩ Hácirĩ cõn. Mu yáa ló a Satāni cõn. ¹⁶ Hen ká le yandee lè hã penkaa wi lùe na yi, à dén lùe so bïo lùnka. Hã wén-kora lè mí síwà wee wé k̃erĩ b̃ĩn. ¹⁷ Èé ká yã le Dónbeenĩ bè-zũrminĩ wi yi, wón yi wee ce. O mún wee wé à ho héerà k̃erĩ 6a nùpua p̃aahũ, o wayi, o bionĩ mia. B̃anso zũ mí ninzàwa màkárí. O hii wi á wárá búenbúen se. O yí máa hueeka nùpua mín yi, o lé o húaara. ¹⁸ Bán wee wé à ho héerà k̃erĩ 6a nùpua p̃aahũ, 6a wárá ka lòn bè-ðĩni, bïo wee lé mu món lée bïo na sí le Dónbeenĩ yi.

4

Bïo á mi s̃ia wee vá wéró yi na yí se á mi khi yi

¹ Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mu wó kaka á mi wee firáa làa mín? Mu so yínɔn mi s̃ia bïo na yí se càró b̃an poni na wee búe mia f̃ééé bïo yi á mu wee wéráa le? ² Mi s̃ia wee vá mu bïo búu yi ká mi màhá yí dà máa yí mu à mi wãa wé búe mín. Le yandee wi mia á bïo mi yí máa yí bïo mi s̃ia vá yi, à mi wãa wé fi làa mín. Mi yí máa yí bïo mi s̃ia vá yi, lé bïo mi yí máa fio mu le Dónbeenĩ cõn. ³ Tàá ká mi flora le Dónbeenĩ cõn á mi máa yí mu, lé bïo á bïo mi leékaa wee fioráa yí se. Mi fioró ɲúhũ lé à mi yí mu bïo à w̃eráa mi s̃ia cùééé. ⁴ Mi ka lòn hãa na b̃an báa wi ò o wee fé 6a bá-vio. Mi so yí zũ le yã wa ho ðĩmĩná bïo se wón ɲina le Dónbeenĩ le? Yã wi ò o wañ ho ðĩmĩná bïo, á b̃anso b̃èn ñ wé le Dónbeenĩ zúkúso. ⁵ Mi so wee leéka le le Dónbeenĩ bionĩ ṽuahũ yi á hã bionĩ na ká bía k̃amáa le? «Le Dónbeenĩ Hácirĩ na le dó w̃en á le yí wi à le léé yi là a búu huúu.» ⁶ Èé ká le s̃amu na le màhá wee wé làa w̃en á po bũn. Bïo ká lé bïo bía le Dónbeenĩ bionĩ ṽuahũ yi: «Bia wee yòoní mítén á le Dónbeenĩ p̃á bïo, ká le màhá wee wé mí s̃amu làa bía wee liinĩ mítén.»* ⁷ A mi cén wé liinĩ mítén le Dónbeenĩ yahó. Mi ðĩn s̃ansá a Satāni, ó o ò lùwí ká à día mia. ⁸ Mi lén va lè le Dónbeenĩ cõn á lerén b̃èn ñ sí mí yahó. Minén bè-kora wéròwà, mi khi mu bè-kora wéró yi. Minén na yí máa bè mu bïo dà-kéní món, mi día mítén búenbúen na le Dónbeenĩ yi. ⁹ Mi sè mi yara, à mi wá. Mi día hã konsinĩ à mi wá. Mi día le sí-w̃éé à mi sè mi yara. ¹⁰ Mi liinĩ mítén o Nùhũso yahó ó o ò yòoní mia.

Mi wé yí cítí mín

¹¹ Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mi wé yí ɲùu mín. Yã ɲùuna m̃ĩn za tàá m̃ĩn h̃ĩnló, tàá á cítí wo, se b̃anso bía khon le Dónbeenĩ làndá ðání yi, o wee cítí ho. Ká fo h̃ia wee fi le cítí ho làndá wán, se fo wãa yí máa bè ho yi. Fo wee wé ũten lè le Dónbeenĩ làndá cítí-fi.

* 4:6 Mi lon Wãhio ṽuahũ (Proverbs) 3.34

¹² Le Dónbeenĩ mí dòn lé ðiò bàrá ho làndá á lé lerén mún lé o cíti-fi. Lé lerén dà à kǎni a nùpue, á mún dà à wé ó o bǐo á à yáa. A ùnén bèn lé o yén á wee cítiráa mín za?

Minén nàfòró bànsowà, héyii!

¹³ Awa, mi le ì bǐo bǐo dà-kéní na mia. Mi wee wé bǐo le ho zuia tàá ho yǐró ká mi ì va ho lóhó na kà, á vaá duan le lúlú-kùure, á à yí ho cǔnú. ¹⁴ Mi wee wé bǐo bǐn ká mi nǎn yí zǔ bǐo pan mia ho yǐró. Mi ka lòn 6ó-khũumu na wé fà à dèení bǐni khǐ fùafù. ¹⁵ Mi lá ko mi wé bǐo bǐo ká: «Ká le Dónbeenĩ tà, á wa yǐo wi lua ho yǐró á séenia wén á wa à wé bǐo ká làa bǐo ká.» ¹⁶ Εε á bǐn mi yí máa wé à mi wee yòoní miten lè mi khòn-bióní. Bǐn síi yí se. ¹⁷ Lé bǐn nǎn, ká yǐa zǔ bǐo ó o ko ò o wé ká mu se ò o yí wó mu, se bànsò wó khon.

5

¹ Awa, bǐo ká wán lé minén nàfòró bànsowà á ìwiráa. Mi wá, à wāamaka mu bè-sūmáa na khǐi yí mia bǐo yi. ² Mi nàfòró wee yáa. Mi sí-zǐnia á ho bènlo wee là. ³ Mi sánú lè mí tǔnǎn semu wee yáa. Lé bǐn wee zéeni le mi wó khon. Lé bǐn nǎn le Dónbeenĩ cíti fi nǎnzoñ, ká mi bǐo á à yáa búenbúen làa bǐo ho dǎhú wé cǐnǎa mu bǐo bǐo síi. Cǐnú ká, ká ho ðimǐná á à vé, à minén pá pan mi nàfòró bǐo á 6ó6ókaa ho yi lée webio? ⁴ Mi loí, 6a nùpua na wee sá mi manawà yi á mi máa wé dèení sàání yi. Lé bǐn lé mi wékheró, á nǎn 6a wee zaráa làa mia. A 6a zía mu á le Dónbeenĩ na dà mu bǐo búenbúen ná. ⁵ Ho tá wán, á bǐo búí yí fòora mia. Mi wee wé bǐo mi sía vá yi. Mi wee wéé mi sía. Mi wee ðiiní miten lòn bùaa na 6a wee há ho búeró bǐo yi ká le cíti filó wizonle dén bèn náana lua. ⁶ Bǐa yí wó yí khon, á mi síinia núná á 6ó, à 6a yáa yí tǎmáa hàrí cǐnú.

Mi wé hǐ mi sía à pa a Nùhũso

⁷ Wán zàwa lè wán hǐnni, lé bǐn nǎn, á mi hǐ mi sía fúaa ká a Nùhũso bǐnia 6uara. Mi loí o vǎro. O wee wé hǐ mí síi pa há vi-yáa na ó o ò ðí mí bǐo, à mún hǐ mí síi pa há viora na à ðéé o bè-dǐnii, à bè yi láráa mí ðǐnló. ⁸ Minén mún wé hǐ mi sía, mi hení mi sía, lé bǐo ó o Nùhũso ò buen hen làa cǐnú.

⁹ Wán zàwa lè wán hǐnni, mi wé yí le mi sía cǐ mín yi à nùu mín, ó o Nùhũso máa cíti mia. Hen làa cǐnú ká a Nùhũso na lé o cíti-fi á à buen. ¹⁰ Wán zàwa lè wán hǐnni, le Dónbeenĩ ñi-cúa fεerowà na bía a Nùhũso Dónbeenĩ yèni yi, á lò bon ká 6a pá há mí sía. Minén mún hǐ mi sía le lònbee yi lè 6a bǐo síi. ¹¹ Mi loí, wa wee bǐo le bán na tà le lònbee yi, á núná sí. A mu bèn bon, mí ná a Zoobu bǐo. O hǐa há mí síi á mu bǐo búenbúen kúio wo yi, á mi bèn mǎn bǐo ó o Nùhũso wó nǎn wo yi mu va à véení. Túiá poni, o Nùhũso zǔ le màkárí làa sòobéε.

Mi wé le ñi-kéní bànsowà

¹² Wán zàwa lè wán hǐnni, bǐo yáa pá wi bǐn á ì hení ì na mia lé bǐo ká: Mi yí vǐ vǐ yí dé dèε. Mi yí dé ho tá, tàá ho wáayi, tàá bè-vio búí. Mi wé le ũuu, à mi ðǐn bǐn wán. Ká mi le búéé, à mi ðǐn bǐn wán. Bǐn lé bǐo ò na ká le Dónbeenĩ máa síini mí núná.

Mi wé séeni mǐn ho floró yi

¹³ Hen ká minén ó o búí lò wee be ò o fio le Dónbeenĩ yi. Ká a búí síi wan, ò o sío à khòoní a Nùhũso. ¹⁴ Hen ká minén ó o búí lò yí here, ò o ve 6a kèrètíεwa kuure ya-ðíwá à bán 6uee khǐi ho ñiló làa wo o Nùhũso yèni yi, ká 6a fio na a yi. ¹⁵ Ká 6a dó mí síi binbirí á floraráa, á yǐa lò yí here á à wa. O Nùhũso á à wéé wo. Ká bànsò wó bè-kora búí, ó o Nùhũso ò sén mu ù día. ¹⁶ Awa! A mi wáa wé bǐo mi wékheró làa mín. Mi wé fio na mín yi, bèra a na à mi wa. O nùpue na térinna wón floró pánká wi. ¹⁷ Mi loí, le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεero *Elii hǐa lé o nùpue lè warén bǐo síi. A bǐo ó o flora lè mí sòobéε bèra a na à

ho viohó yí tètè, á ho ɓèn yí tò á dɓn hã lúluio ɓio tɓn lè mí sanká.* ¹⁸ Bɓn mɓn ó o ɓínía fióra á ho viohó tò á ho tá ɓio na dà wee ha á han mí bia.

Yia vɓnun ɓini ɓuenló

¹⁹ Wán zàwa lè wán hinni, hen ká a ɓúi vɓnun díá le Dónbeenĩ tɓiá poni mi tɓahĩ, ó o ɓúi ɓuan ɓueé bàrá ho wã-tente wán, ²⁰ à mi zɓn le yia fó a bè-kora wéro ho wã-kohó na ó o lá wi wán, wón kánía wo mu húmú yi. Lé ɓɓn nà na ká le Dónbeenĩ máa ɓini máa leéka ɓànsó bè-kora na ó o wó ɓúenɓúen ɓio.

---

* **5:17** Mi loń Bá-zàwa nín-yání vūahĩ (1 Rois) 17–18

Ho nín-yání vūahǔ na ó o Piεre túara

Vūahǔ túaró nǔhǔ

O Piεre nín-yání vūahǔ ó o túara nǎn 6a kèrètɛwa na saawaa wi ho Azii Minεere kǎna 6úi yi. Nún-sí lé o Poole, tàá bǐa làa wo páania sá á zéenia le Dónbeenǐ bǐo làa ba, á 6a tàráa mu yi. Ba nǔpua fù wee bàká 6a yi, á wee beé 6a lò bǐo 6a dó mí sǐa o Yeesu yi bǐo yi. Lé bǔn te bǐo ó o Piεre túararáa ho vūahǔ na kà nǎn 6a yi, á henía 6a sǐa, à 6a yara sí a Yeesu *Krista, à wé fàrá tǐn le lònbee pǎahǔ, làa bǐo ó o Yeesu na bǐo nǎn 6a kǎnianáa á wóráa mu. O Piεre leékaa 6a làa bǐo le Dónbeenǐ kǎnianáa 6a, làa bǐo le wó á 6a yúráa le síidéro o Yeesu Krista húmú là a vèeró pǎnká yi, á dó mí sǐa wee lòní binbirǐ. O henía 6a sǐa bèra a na, à 6a wíoka fání mí yǐo, à 6ua mítén sese 6a páaníló là a Krista bǐo yi. Bǐo ó o Yeesu 6uannáa mítén le lònbee lè mí síiwà na yú a yi, lé bǔn 6àn síi á 6arén mún ko 6a bè yi. O Piεre nǎn le zéeni lè mí síiwà 6a yi, bèra a na à 6a zǔn mún 6uaró mu bǐo 6úen6úen yi, à bǐa yi zǔ le Dónbeenǐ wé mi mu, à bán mún tà le Dónbeenǐ bǐo, à wé 6úaaní le.

Le tɛnǐ

¹ Inén Piεre na lé o Yeesu *Krista tonkaro lé mi wee túa ho vūahǔ na kà. I wee túa ho á à na bǐa le Dónbeenǐ hueekaa wó lè mí nǐpomu yi, na saawaa wi mu nǐ-hǎmu yi ho Pǎn, lè ho Kalasii, lè ho Kapadoosi, lè ho *Azii, lè ho Bitinii kǎna yi. ² O Maá Dónbeenǐ hueekaa mia á héhaa làa bǐo le fèra le mí ì wé làa bǔ, á wó mia lè mu nǐpomu na bǐo sǎ le yi mí Hácírí pǎnká yi. Le wó mu bèra a na ò o húmú ho *kùrùwá wán pǎnká yi, à mí wé 6a nǔpua na wee ce le Dónbeenǐ yahó, à wé wé bǐo ó o Yeesu Krista le mi wé. Le le Dónbeenǐ wíoka wé wé mí sǎamu làa mia, à wíoka wé na mí héerà mia.

Wa síadéro à lòní ho kǎniló bǐo

³ Mi wa 6úaaní le Dónbeenǐ, dén lé wa Nǔhǔso Yeesu *Krista 6àn Maá. Le minka tentemu bǐo yi, á le wó á wa yú le mukǎn-finle o Yeesu Krista na lá húrun na á le vèenia pǎnká yi. Lé bǔn bǐo yi á wa dó wa sǐa wee lòní làa sòobéε, ⁴ á pannáa bǐo bǐo sǎ le nǐpomu yi na le bàrá ho wáyí ká làa mia. Bǔn bǐo so yí máa yáa, timu mía mu yi, mu yí máa yèrémá. ⁵ Bǐo mi dó mí sǐa le Dónbeenǐ yi, á le dànló pan mia, bèra a na à mi yí ho kǎniló, hǐa bǐo wíokaa vó día pan mí zéeníló ho ðímǐjá vé nǎnzoñ. ⁶ Lé bǔn bǐo yi, á mi wee zǎmakaráa làa sòobéε, hàrí ká le lònbee lè mí síiwà wee yí mia hǎ làa na kà wán ho pǎn-za yi. ⁷ Ho sǎnú yáá lé mu bǐo na wee yáa. Éε ká ho màhá pá wee wé pá ho dǎhǔ yi, à zǔnnaa le ho lé ho sǎnú binbirǐ. Lé kà síi á minén síadéro le Dónbeenǐ yi na bǐo nǔhǔ wi làa sòobéε po ho sǎnú 6àn kúará mún ko lè ho khénló, à zǔnnaa le mi dó mí sǐa binbirǐ le yi. Ká mí síadéro le Dónbeenǐ yi fàrá tǐna, á pǎahǔ na ó o Yeesu Krista khǐi 6ueé zéeni mítén yi, á mi ì yí le khòonii, lè ho cùkú, lè le kǎnbii. ⁸ O Yeesu mu á mi yí mǎn, à mi nǎn pá wa a. Hàrí bǐo mi pá ðǐn yí máa mi a mí cúee, à mi dó mí sǐa wo yi. Lé bǔn nǎn á mi wiráa le sí-wεε yi làa sòobéε. Dén sí-wεε so bǐo á yí dà máa bǐo. ⁹ Mi wi le sí-wεε yi, lé bǐo mi dó mí sǐa o Yeesu yi ó o kǎnia mia.

¹⁰ Le Dónbeenǐ nǐ-cúa fεerowà yánkaa cinciira ho kǎniló mu bǐo làa sòobéε, á fεera hǎ nǐ-cúa na bǐo ciran mu sǎamu na le Dónbeenǐ le mí ì wé làa mia. ¹¹ O Krista Hácírí* kera lè 6a nǐ-cúa fεerowà mu, á le lònbee na ó o ò kǎa yi, lè ho cùkú na ó o ò yí mu 6àn món, á le Hácírí mu fèra zéenia bǐo làa ba. A 6a cà lè mí sòobéε à zǔn mu wéró pǎahǔ, làa bǐo mu ù wéráa síi. ¹² A mu zéenia làa ba le mu bǐowa mu 6àn nǐ-cúa na 6a wee fεε á bǐo yí ciran 6arén mí bεere, ká mu lé minén á mu ciran. A lé bǔn á bǐa wee bue le bín-tente hǎ

* **1:11** Krista Hácírí: O Krista Hácírí na bǐo bǐa hen lè le Dónbeenǐ Hácírí lée dà-kéni

laà na kà wán á zéenia làa mia lè le Dónbeenĩ Hácírí na ló ho wáayi pánká. Ho wáayi tonkarowá yaá mún sĩa vá à 6a zũn mu bĩo mu.

Bĩo le Dónbeenĩ nĩpomu ko 6a 6ua lè miten

¹³ Lé bũn nɔn, à mi wãa fání mi yĩo le Dónbeenĩ tonló sáró bĩo yi, à zũn miten 6uaró. Mi dé mi sĩa làa sòobéε à lòní mu sãamu na le è wé làa mia o Yeesu *Krista bĩnĩ 6uen nònzoñ. ¹⁴ Bĩo mi lá ãĩn yí zũ le Dónbeenĩ bĩo yara á bĩo mi sĩa lá wé vá wéró yi na yí se á mi wãa díá, ká mi wé wé bĩo le Dónbeenĩ le mí wé. ¹⁵ Le Dónbeenĩ na von mia á wee ce, á minén mún wé 6a nùpua na wee ce le yahó mi bĩo 6úen6úen yi. ¹⁶ Mu bon, mu túara le Dónbeenĩ bĩonĩ vũahũ yi kà sii: «Mi keñ mu cemuyi, lé bĩo á ínén wee ce.»†

¹⁷ Bĩo ká mi wee fio, à mi ve le Dónbeenĩ lè mĩn Maá, dén na yí máa hueeka 6a nùpua mĩn yi, le wee cítí 6a 6úen6úen à héha làa bĩo 6a nĩ-kéní kéní wó. Le yí máa hueeka 6a mĩn yi. Awa, á mi 6ua miten à zéení le mi wee kũnbi le Dónbeenĩ ho pãahũ na mi ì wé ho tá wán yi. ¹⁸ Le Dónbeenĩ léra mi núná bĩo mi lá wee 6ua lè miten yi, bũn na mi kenía mĩn maáwà cǎn na nũhũ mía. Mi zũ le mu yínɔn le wárí tàá ho sánú na wee yáa á le wó làa bũ. ¹⁹ Bùéé, o Yeesu Krista, yĩa ka lòn muinĩ pioza na á fianĩ woon mía yi, lé wón cãni na bĩo nũhũ wi binbirĩ pánká yi á le léraráa mi núná. ²⁰ Le Dónbeenĩ fèra léra a mu bĩo yi, ká bĩo 6úí ãĩn yí léra, á hã pũnna véenĩ na kà yi, ó o *Krista mu wãa zéenia mĩten minén bĩo yi. ²¹ Lé o Krista bĩo yi á mi dóráa mi sĩa le Dónbeenĩ yi, dén na vèenia wo á dó ho cùkú yi. Lé bũn wó á mi dóráa mi sĩa le Dónbeenĩ yi wee lòní bĩo le le mí ì wé.

²² Ho tũiá poni bĩonĩ na mi bò yi lé dén nɔn á mi wee ceráa le Dónbeenĩ yahó, bèra a na à le waminĩ binbirĩ keñ mia. Awa, á mi cén wañ mĩn làa sòobéε lè hã yiwa na wee ce.

²³ Mu bon, mi wãa bĩnía ton, ká mi màhã yínɔn nùpua na ton à bĩo sĩa mu hũmú yi. Lé le Dónbeenĩ bĩonĩ na wi bĩn fèεε pánká yi á mi tonnáa, dén na wee na le mukãni binbirĩ.

²⁴ Mu bon, mu túara le Dónbeenĩ bĩonĩ vũahũ yi kà sii:

«Ba nùpua 6úen6úen ka lè le nĩnĩ bĩo sĩa,
á ho cùkú na 6a wee yí ka lè le pũilè bĩo sĩa.
Le nĩnĩ wé he, à le pũilè di,

²⁵ ká a Nũhũso bĩonĩ dén wi bĩn fèεε hã lúlúio na nĩi mía yi.»‡
Dén bĩonĩ so lé le bĩn-tente na buera nɔn mia.

2

¹ Awa, á mi khí mu sũnsũmámu lè mí sĩwá yi. Mi wé yí fũaa sabionĩ hũúu, mi yí wé nĩ-khàwa, mi wé yí dí yandee hũúu, mi wé yí nũu nùpua à yáa 6a yènnáa. ² Mi wañ le Dónbeenĩ bĩonĩ mí ãĩn làa bĩo 6a kúnkúzàwa waráa mi nuwá yoomu bĩo sĩa, bèra a na à mi dá le Dónbeenĩ bĩo ãĩn yi mi kãníló bĩo yi. ³ Mu bon, mi zũna bĩo ó o Nũhũso seráa.

Bĩa dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi lé le nĩpomu

⁴ Mi vá 6uee 6úe o Yeesu yi, wón na lé le mukãni 6ãnsò, na ka lòn huee na 6a nùpua pã díá, ká lé lerén á le Dónbeenĩ màhã léra, le bĩo nũhũ wi le cǎn làa sòobéε. ⁵ Minén mún le mukãni wi yi, á mi mún ka lòn huua. Awa, á mi díá le le Dónbeenĩ khuii mia soráa le zĩi na le Dónbeenĩ Hácírí wi yi, à wé le *Dónbeenĩ yankarowá na wé è ya hã muinĩ làa bĩo le Dónbeenĩ Hácírí mu le mu koráa, hĩa le wé è tà bĩo o Yeesu *Krista bĩo yi. ⁶ Mu bon, bĩo ká lé bĩo túara le Dónbeenĩ bĩonĩ vũahũ yi: «Mi loñ, ì léra le huee na wee 6ua ho soró ãĩn, ãĩn bĩo nũhũ wi làa sòobéε, á à bàrá ho lóhó na 6a le *Sion yi. Yĩa á à dé mí sĩa le yi á nĩyio máa dí hũúu.»* ⁷ Awa, á minén na wãa dó mí sĩa o Yeesu yi, minén á à yí le kũnbii. Ká bĩa yí dó mí sĩa wo yi, á mu túara: «Le huee na 6a so-sowa lá pã díá lé ãĩn hĩa bĩnía 6ueé 6uan ho soró ãĩn.»† ⁸ A mu mún túara: «Le lé le huee na wee kũkũn

† 1:16 Mi loñ Levii nũwá vũahũ (Lévítique) 19.2 ‡ 1:25 Mi loñ Ezayii vũahũ 24.25 * 2:6 Mi loñ Ezayii vũahũ 28.16 † 2:7 Mi loñ Leni vũahũ (Psaumes) 118.22

wán, ho ɓúaa hó na wee lùwá a nùpue».† Bán wee kãkõn le wán lé ɓio ɓa pã le Dónbeenĩ bionĩ ɓio. A ɓũn lé ɓio mún sã ɓa yi. ⁹ Ɛε ká minén bán lé mu nĩpomu na léra, á lé ɓa yankarowà na ɓio sã a béε yi. Mi lé ho síi na wee ce le Dónbeenĩ yahó. Le Dónbeenĩ wó mia le mí nĩpomu, bèra a na à mi bue le bè-beera na le wó ɓio, dén na léra mia le tibirí yi á dó mí khoomu na ɓàn síi mía yi. ¹⁰ Mi yánkaa lá yínɔ́ Dónbeenĩ nĩpomu, ká hã laà na kà wán á mi wãa lé le nĩpomu. Le Dónbeenĩ lá yí máa wé le hii làa mia, ká hã laà na kà wán á le wee wé le làa mia.

Mi ɓua miten sese ɓia yi zũ le Dónbeenĩ tãhũ

¹¹ Minén na á ĩ wa làa sòobéε, mi lé ɓa nĩ-hãní ho tá wán na khii lé á à lén. A ĩ wee hení mu ù na mia, à ɓio ɓa nùpua sĩa wee vá yi na yí se, ɓio wee yáa o nùpue mukãní binbirí ɓio à mi khènnáa. ¹² Mi ɓua miten sese ɓia yi zũ le Dónbeenĩ tãhũ. Mi ɓua miten làa ɓũn, bèra a na ká ɓa wee yáa mi yèni le mi lé ɓa bè-kora wérowà, à ɓa mi mi wén-tentewà, à dé ho cùkú le Dónbeenĩ yi pãhũ na á dén ñ zéeni miten làa ba yi.

Le kònbi na ko le ho pànká ya-díwá

¹³ Mi wé liiní miten na ho pànká ya-díwá ɓúenɓúen yi mi páaníló là a Núhũso ɓio yi. Mi wé liiní miten na a béε yi, wón á wi ɓa ɓúenɓúen jũhũ wán, ¹⁴ à mún wé liiní miten na ɓa júnása yi, bán na ó o wee tonka à ɓa beé ɓia wee wé mu bè-kora lò, ká ɓa wíoka ɓia wee wé mu ɓio na se yènnáa. ¹⁵ Mu bon, ɓio sí le Dónbeenĩ yi lé à mi wén-tentewà ɓio yi, à ɓia wee ɓio hã bín-conconwà na yí zũ le dèε à yí dàń ɓio ɓio ɓúu mi dǎní yi. ¹⁶ Mi ɓua miten le ɓa nùpua na wi miten ɓio síi. Ká mi màhá yí bè ɓũn yi à wé wéráa mu bè-kora. Mi wé le Dónbeenĩ ton-sáwá binbirí. ¹⁷ Mi wé kònbi ɓa nùpua ɓúenɓúen, à wań mìn zàwa le mìn hĩnni kèrètíewa. Mi wé hézǎn le Dónbeenĩ, à wé kònbi o béε.

Mi ko mi wé tà le lònbee yi là a Krista ɓio síi

¹⁸ Minén ton-sáwá, mi wé bè mi júnása bioní yi le le kònbi binbirí. Mi wé yí wé mu làa ɓia sĩa se á wayika mí dòn, ká mi mún wé wé mu làa ɓia lònbee wi. ¹⁹ Mu bon, ká a nùpue wee hĩ mí síi le lònbee na lá yí ko le yí o yi le Dónbeenĩ kònbi ɓio yi, se mu lée ɓio na se. ²⁰ Ká ɓa wee ha mia mu bè-kora na mi wó ɓio yi á mi hã mi sĩa, se ɓũn so cùkú wi le? Ɛε ká ɓa wee beé mi lò mu bè-tentewà na mi wee wé ɓio yi à mi hã mi sĩa, se ɓũn lée ɓio na se le Dónbeenĩ yahó. ²¹ Lé ɓũn wéró ɓio yi le Dónbeenĩ vonnáa mia, lé ɓio ó o *Krista mí bæere mún lò bon mi ɓio yi. O wó mu zéeni làa mia, bèra a na à mi bè mu yi. ²² O yí wó bè-kohó yí mɔn, o yí fã sabéré yí mɔn. ²³ Ba nùpua là a, ká arén yí là nùpue. ɓia beera a lò ó o yí là làa hɛrè, ká a màhá dó mí ɓio le Dónbeenĩ níi yi, dén wee cítí ɓa nùpua làa ɓio téréna. ²⁴ Orén mí bæere lò bon wa bè-kora ɓio yi ho *kùrùwá wán, bèra a na à mu bè-kora dǎní yi à wa wé lòn nùpua na húrun, ká wa keń le mukãní yi ɓio téréna wéró ɓio yi. Le lònbee na ó o lá lé dén wéera mia. ²⁵ Mu bon, mi lá ka lòn pia na vúnun, Ɛε ká hã laà na kà wán á mi wãa yèrémáa ɓuara mi paro cǎn, yĩa wee pa mi mukãní ɓio.

3

ɓio ɓa háawa le mí ɓarání ko ɓa wé ɓua làa mìn

¹ Làa ɓũn síi á minén háawa mún wé liiní miten na mi ɓarání yi, bèra a na, ká mi ɓarání ɓúu na pã yí dó mí sĩa le Dónbeenĩ bioní yi á mɔn ɓio mi wee ɓua le miten, à bán dé mí sĩa le yi ká bioní yí ɓia yí nɔn ɓa yi, ² lé ɓio ɓa wee mi ɓio mi wee ɓua le miten sese, làa ɓio mi wee kònbiráa ɓa. ³ Mi yí le miten wíokaró à wé mi sǎnía wíokaró, lòn júná páro, le mu bè-zínia na wó le ho sǎnú, le hã sí-sení zíló. ⁴ Ká mi le miten wíokaró à wé mi yiwa wíokaró, ɓũn na lé le síi na máa yáa, na wayi, na wi ho hээрà yi. ɓũn lé ɓio ɓio jũhũ wi le Dónbeenĩ cǎn làa sòobéε. ⁵ Lé làa ɓũn á ɓa háawa na dó mí sĩa le Dónbeenĩ

† 2:8 Mi loń Ezayii vũahũ 8.14

yi, na bïo sã le yi yánkaa wee wíokaráa mítén, 6a yánkaa wee liiní mítén na mí b́aránı́ yi, ⁶ là a háa na 6a le Sara bïo sı́ı. Wón yánkaa wee bè bïo á 6àn báa *Abarahaamu le o wé yi, á wee ve o le mí ńúhúso. Minén á à wé wón Sara so m̀onm̀anía mu tentemu na mi wé è wé bïo yi, ká zánı́ı woon yí lúnka mi yilera. ⁷ Minén báawa 6èn mún zúrı́ le mí hánánı́ na mi wiráa á pánkává tà mía. Mi wé 6ua 6a sese, à wé k̀nbi 6a, lé bïo 6arén làa mia á à páanı́ ì yí mu hámu na lé le mukānı́ binbirı́. Mi wé wé ká sı́ı bèra a na à bïo 6úi yí b́umaka mi fıoró.

Mi ko mi wé wé bïo térénna

⁸ Awa, á mi búenb́úen le mi yilera wé dà-kénı́, à zúrı́ mın màkárı́, à wań mın. Mi wé 6a nùpua na sı́a se, à wé liinı́ miten na mın yi. ⁹ Yı́a wé wó khon làa mia à mi yí wı́ mu kee. Yı́a wé là mia à mi yí là 6ànso. Mu bè-tentewà lé bïo á mi wé fan na mın yi. Mu bon, le Dónbeenı́ von mia b́un bïo yi, bèra à na à mi yí mu bè-tentewà na le dó mí ńı́ı le mí ì na mia.

¹⁰ «Mu bon, yı́a wa ò o keńı́ le mukānı́ yi,
à sı́ı wı́zoonı́ wé se,
à 6ànso ḱhı́ há bın-kora b́ıoró yi,
à wé yí fı́ıaa há sabıónı́.

¹¹ B́anso ńı́ı mu bè-kora wéró, à wé wé bïo térénna, à wé cà ho héεrà fı́εε.

¹² Mu bon, o ńúhúso wee pa bı́a wee wé bïo térénna bïo,
o wee ńı́ı 6a fıoró.

Ká bı́a wee wé mu bè-kora bán ó o ńı́ı bïo.»*

¹³ Ká mi can mi kuio mu bè-tentewà wéró yi, á nùpue so ò wé bè-kora làa mia le? ¹⁴ Hárı́ ká le lònbee á à yí mia bïo mi wee wé bïo térénna bïo yi, se mi ńúná sı́ı. Mi yí zón bı́a dà à beé mi lò, à mi mún yí lúnka mi yilera. ¹⁵ Ká mi 6úaanı́ a *Krista mi sı́a yi, à zúrı́ le o lé o ńúhúso. Mi wé wı́oka miten, bèra a na ká nùpue wé t̀ı́ara mia làa bïo mí dó mi sı́a wee lònı́ı bïo, à mi dàń zéenı́ı mu yara. ¹⁶ Ká mi màhá wé wayı́ı miten à wéráa mu, le le k̀nbiı́, le le yi na yí máa dè, bèra a na à bı́a wee báká mia, na wee là mia lé bïo mi wee 6ua miten làa bïo mu koráa mi páanı́ló là a Krista bïo yi, à há ńı́yio dí. ¹⁷ Mu bon, ká mu lé le Dónbeenı́ sı́ı bïo ò o nùpue lò be bïo ó o wee wé mu bïo na se bïo yi, b́un śı́aanı́ bïo le lònbee á à yí o mu bè-kora na ó o wee wé bïo yi.

¹⁸ Mu bon, o Krista mí beεre lò bon 6a nùpua búenb́úen bè-kora bïo yi. Wón na yí wó bè-kohó yí m̀on á húrun le cúekúee 6a bè-kora wérowà bïo yi, bèra a na ò o dàń 6ua mia varáa le Dónbeenı́ cón. Ba 6ó a, ká a màhá vèera le Dónbeenı́ Hácırı́ pánká yi. ¹⁹ Lé dén Hácırı́ so pánká yi ó o mún vaá bueraráa le bın-tente ǹon bı́a wı́ 6a ńı́ı-hı́a lùe yi lòn kásósa. ²⁰ Ba lé bı́a hı́a ńı́ı le Dónbeenı́ bïo, á dén há mí sı́ı 6a bïo yi o Ǹowe wón-beenı́ wı́okaró ńı́ı. O wón-beenı́ mu á ńı́ı-kúııı hı́a yí zon, lé nùpua nùwá hètın mí dòn, bán lé bı́a le Dónbeenı́ kánı́a mu ńun-beenı́ yi. ²¹ Mu hı́a wee zéenı́ı ho *bátéεmù na wee kánı́ı mia há làa na ká wán bïo. Ho bátéεmù yıǹon wa sánı́a timu á ho wee seε lén. Ho wee zéenı́ı le wa lé 6a nùpua na tà bò le Dónbeenı́ yi le há yiwa na wee ce. B́un wó o Yeesu Krista vèeró pánká yi. ²² O Yeesu mu yòora ho wáayi, á yòó wı́ le Dónbeenı́ nın-tı́anı́. Le Dónbeenı́ wáayi tonkarowà le há pánkává búenb́úen le mí sı́ıwà ó o wı́ ńúhú wán.

4

Le mukōn-ńınle bïo

¹ Bïo ó o *Krista lò bon mí sánı́a yi ká sı́ı, á minén mún le há yilera mu sı́ı keńı́ı mia. Mu bon, yı́a sánı́a lò bon, wón wáa bı́nı́a mía bè-kora wéenı́ı. ² A mi sı́ı wı́zoonı́ na mi ì wé ho tá wán á mi wáa yı́ı ko à mi wé wé bïo mí sı́a wee vá yi na yı́ı se, ká mi wé wé bïo sı́ı le Dónbeenı́ yi. ³ Mu bon, ho ńı́ıhı́ı na ḱhı́ına yi, á mi sòobáa wó bı́a yı́ı zı́ı le Dónbeenı́

* **3:12** Mi loń Lenı́ vı́ahı́ (Psaumes) 34.13-17

sía bïo. Mi lá wee wé mu koomu lè mí sîiwà, á wee wé bïo mí sía wee vá yi na yí se. Mi lá lé 6a ña-ñuwà lè 6a dàndíwá, á lá wee hã hã wõnna, bñn na le Dónbeení ñina. ⁴ Ká hã laà na kà wán á 6a wó coon bïo mi yí lèéra mu koomu lè mí sîiwà na 6a wee wé yi làa ba, á 6a wáa wee là mia. ⁵ Eε ká 6a màhã khíi fεε bïo 6a wó tûiá làa yia wíokaa mítén vó 6a yèn-vèeniasa lè 6a ñi-hía cítíró bïo yi. ⁶ Lé bñn bïo yi á le bín-tente mu buera ñonñáa bïa húrun yi. Mu lé bïa húrun mu húmú na 6a nùpua 6úen6úen ko 6a yí mu bè-kora bïo yi. Le buera ñon bèra a na à 6a yí le mukãñi binbirí le Dónbeení Hácírí pánká yi.

Mi ko mi wé zûrín mìn buaró

⁷ Hen làa cínú ká mu bïo 6úen6úen á à vé. A mi cén fání mi yïo à zûrín mitén buaró, à mi wé dàñ fio. ⁸ Bïo ñúhú wi làa sòobéε lé à mi wañ mìn lè mi sía 6úen6úen. Mu bon, mi wé sén mu bè-kora cèrèε díá.* ⁹ Yia wé van yia cón, ò o 6ua a sese, ká a yí khíi mí kíó yi à wéráa mu. ¹⁰ Mu bïo wéró pánká na le Dónbeení ñon mi ñi-kéní kéní yi á mi wé séení làa mìn. Ká mi wee wé kà síi, á mu tentemu lè mí sîiwà na le Dónbeení wó làa mia á mi ì dàñ ñ pa bïo sese. ¹¹ Yia le bióní bíoró pánká ñon yi à wón wé bío le Dónbeení bióní na 6a nùpua yi. Yia lée ton-sá, à wón wé sá lè ho pánká na le Dónbeení ñon wo yi, bèra a na à mu bïo 6úen6úen yi à ho cùkú bïo sí le Dónbeení yi o Yeesu *Krista pánká yi, wón na ho cùkú lè ho pánká á bïo sã yi hã lúlúio na ñii mía yi. *Amiina!

Bïa lò wee be o Krista bïo yi ñún-sîni bïo

¹² Minén na á ì wa làa sòobéε, mi yí le le lònbe-sùmúí na wee yí mia à bïo wé mia coon, à keñ lè le lá yí ko à le yí mia. ¹³ Mi yàá wéε mi sía bïo mi lò wee be bïo yi làa bïo ó o *Krista lò bonnáa bïo, bèra a na ká a khíi zéenia mítén mí cùkú yi, á mi sía mún ñ wa, á à zãmaka làa sòobéε. ¹⁴ Hen ká 6a nùpua wee là mia o Krista bïo yi, se mi ñúná sí, lé bïo le Dónbeení Hácírí cùkúso á wi làa mia. ¹⁵ O 6úi mi ñahú lònbee ñúhú á yí ko à mu wé bïo á 6ànsò lé o ñi-6úe, tàá kènlo, tàá bè-kora wéro, tàá bïo á 6ànsò wee héε dé mí ñii hã tûiáwà na yí ciran wo yi bïo yi. ¹⁶ Eε ká a 6úi màhã lò wee be bïo ó o lé o kèrètíε bïo yi, à 6ànsò yí ñiyi mu bïo yi. Bãnsò yàá dé le Dónbeení bārākà bïo 6a wee ve o là a kèrètíε bïo yi. ¹⁷ Mu bon, le cítíi fló pãahú dñn, á le ñon ñ 6úaká lè le Dónbeení ñipomu. Ká le wee 6úaká lè warén na lé le ñipomu, á bïa pã yí dó mí sía le Dónbeení bín-tente yi bán bïo 6èn ñ wé kaka coon? ¹⁸ «Ká bïa wee wé bïo téréenna wee kãa le lònbee lè mí sîiwà yi à fennáa, á bïa yí bò le Dónbeení yi lè 6a bè-kora wérowà bán bïo 6èn ñ wé kaka coon?»† ¹⁹ Awa, á bïa lò wee be à héha lè le Dónbeení síi bïo wíoka wé wé bïo se. Ba wáa díá mí bïo le níi yi, dén na léra mu bïo 6úen6úen. Hen ká le dó mí ñii le mí ì wé bïo na, à le wé mu.

5

Ba ya-díwá zéeni na ñon 6a yi bïo

¹ Hã laà na kà wán á ì bióní yahó 6èn ñ sí 6a ya-díwá na wi mi kuure yi. Inén mún lé o ya-dí lè 6a bïo síi. † lé o seéràsò le lònbee na yú a *Krista dñní yi, ó o cùkú na le Dónbeení khíi zéení á 6a nùpua á à mi á ì keñ yi. ² Le Dónbeení ñipomu na le kàràfáa mia na ka lòn pi-6oohú á mi wé pa bïo sese. Mi wé yí wé mu lòn bïo na 6a kíkãa mia le mi wé, ká mi wé wé mu lé bïo mu ló mi sía yi, à wé wé mu làa bïo le Dónbeení le mu koráa. Mi mún wé yí wé mu le wárí càró bïo yi, ká mi wé wé mu lè mí sía 6úen6úen. ³ Bïa le Dónbeení kàràfáa mia á mi wé yí wé pánká wán lòn bá-zàwa, ká mi wé wé bïo se, à 6a wé mi à bè yi. ⁴ Ká mi wee wé kà síi, ká yia ka lòn pi-pa na wee pa wa 6úen6úen bïo khíi 6uara, á mi ì yí le sàánii na cùkú wi, dío máa yáa.

Le zéeni na yahó sã 6a kèrètíεwa kuure bïo

* 4:8 Mi loñ Wàhio vūahú (Proverbs) 10.12 † 4:18 Mi loñ Wàhio vūahú (Proverbs) 11.31

⁵ Minén yàrówá mún wé bè 6a ya-díwá bíoní yi, mi búenbúen wé liiní miten na mín yi. Mu bon. «Bia wee yòoní mítén á le Dónbeenĩ pá bïo, ká le màhã wee wé mí sãamu làa bia wee liiní mítén.»* ⁶ A mi cén liiní miten le Dónbeenĩ na dà mu bïo búenbúen yahó, bèra a na à le yòoní mia ho pãahũ na mu ko yi. ⁷ Mu bïo búenbúen na mi yilera wee lúnka bïo yi á mi dé bïo le Dónbeenĩ níi yi, lé bïo le wee pa mi bïo. ⁸ Mi zũn miten, à fání mi yïo, mi zúkúso na lé o *Satãni na ka lòn kúden na wé hée wunwún ká a muù, á wee cà yïa ó o ò yí á à là. ⁹ Mi wíoka fárá mi sãdéró le Dónbeenĩ yi tĩnĩ, à sãnsá a. Mi zũ le mĩn zàwa lè mĩn hĩnni kèrètíewa na wi ho ðĩmĩjã yi mún lò wee be lè mi bïo síi. ¹⁰ Mi lò á à be ho pòn-za dèe yi. Èe ká le Dónbeenĩ ì wé á mi bïo búenbúen bĩnĩ ì wé se, á mi sãdéró á à wíoka à fárá à tĩn, le è dé ho pánká mia, le è wé á bïo búu máa dèké mia máa yí. Lé lerén wee wé mu bè-tentewà lè mí síiwà. Le von mia bèra a na à mi níni kèĩ le cùkú na jii mia yi mi páaníló là a *Krista bïo yi. ¹¹ Ho pánká á bïo sã le yi fée. *Amiina!

Le mónđen tènĩ

¹² O Silivēn, yia lé wàn za kèrètíe na á ì láa yi, lé wón séenía mi túararãa ho vãn-za na kà. I túara ho à henínãa mi sã, à zéeni làa mia le le Dónbeenĩ sãamu binbirĩ bũn lé bïo mi wi yi. ¹³ Ba kèrètíewa kuure na wi ho *Babiloona yi hen, bia le Dónbeenĩ hueekaa lè mi bïo síi á wee tènĩ mia. I za Maaki mún wee tènĩ mia. ¹⁴ Mi tènĩ mín yi sese. Le ho hээрà à kèĩ lè mi búenbúen na páanía là a Krista!

---

* 5:5 Mi lorí Wáhio vüahũ (Proverbs) 3.34

Ho jun nii vūahū na ó o Piere túara

Vūahū túaró jūhū

Ho vūahū na kà lé o Piere túara ho nɔn bīa búenbúen na dó mí sía o Yeesu *Krista yi. Ba nùpua búii zon 6a kèrètíewa kuio yi, á wee vīnii 6a lè ho kàránlò na wi mí dòn lè le Dónbeení bín-tente. Á 6a kèrètíewa mu dó mítén há wára lè mí síiwà na yí se yi. Lé bán nùpua so bīo yi nɔn ó o Piere túararáa ho vūahū mu.

O Piere le 6a ko 6a wé 6ua mítén làa bīo le Dónbeení le mu koráa, à fàrá òn ho tūiá poni wán, hīa ó o Yeesu tonkarowà kàránna làa ba (1).

O bía le 6a pa mítén 6a nī-kàránlowà kàránlò na bīo yí bon yi (2).

O Piere le bīa le o Yeesu máa bīnii máa 6uen á lé 6a sabín-fūaalowa. O le o Yeesu mu há mí síi ò o máa 6uen fūa, lé 6a nùpua bīo yi, á wi à hàrí nī-kénii kà à yí vī, ká 6a búenbúen dàñ yí ho pāhū à yèrémá mí yilera lè mí wára, à le Dónbeení kánii 6a (3).

Le tēnii

¹ Mu lé ínén Simón Piere na lé o Yeesu *Krista ton-sá là a tonkaro á wee túa ho vūahū na kà. I wee túa ho á à na minén na siadéro o Yeesu yi lée dà-kénii lè warén siadéro wo yi. Būn dàrina wó o Yeesu Krista na lé wán Dónbeení lè wa kánii térénlò pánká yi. ² Le le Dónbeení lè wa Núhúso Yeesu zūnlò bīo yi, à le Dónbeení wé mu sáamu cèrèè làa mia, à na ho héerà cèrèè mia.

Bīo 6a kèrètíewa ko 6a buaràa mítén

³ Le Dónbeení pánká wó á wa yú bīo ko làa wen búenbúen na à séení wen á wa à kéí le mukánii yi, á à wéráa bīo sí le yi. Mu bon, le wó á wa zūna yīa von wen à wa níni kéí o cùkú là a tentemu yi. ⁴ Lé làa būn á le Dónbeení dó mí jii wó mu bè-beera na bīo jūhū wi làa sòobéè á nɔn wen, bèra a na à mi kánii ho òmíjii bīo na 6a nùpua sía wee vá yi na yí se yi, à páaní wé le dà-kénii lè le Dónbeení. ⁵ Lé būn bīo yi à mi dé sòobéè mítén yi, à wé 6ua mítén sese, à bè bīo mi dó mí sía le Dónbeení yi wán. Mi wíoka zūn le Dónbeení, à bè bīo mi wee 6ua mítén sese wán, ⁶ à wé dàñ mítén 6ua mu bīo búenbúen yi à bè bīo mi zū le Dónbeení wán. Mi yí tée mi bàra à bè bīo mi dà mítén wee 6ua mu bīo búenbúen yi wán, à wíoka ca tīn le Dónbeení yi à bè bīo mi yí máa tée mi bàra wán. ⁷ Mi le mi bīo wé sí mín yi à bè bīo mi wee ca tīn le Dónbeení yi wán, à waí mín bè bīo mi bīo sí mín yi wán. ⁸ Mu bon, ká būn búenbúen wi mia làa sòobéè, á wa Núhúso Yeesu *Krista zūnlò mi cón cūnú á à kéí, á mi wé è wé mu bīo na se. ⁹ Ká bīa á būn bīowa so mía yi, bán yí máa mi bīo sese, 6a ka lòn muiiwà. Bīo le Dónbeení séra 6a bè-kora na 6a wó khíina díá á 6a yiwa sà yi.

¹⁰ Awa, á minén wán zàwa lè wán hínni, mi wíoka ca mi kuio, bèra a na à bīo le Dónbeení von mia á hueekaa bīo yi à mi òn wán. Ká mi 6uan mítén làa būn, á mi máa vī ho wōhū yi máa mi hūú. ¹¹ Lé būn n na ká a Yeesu Krista, wa Núhúso na lé wa kánii béenii na wi fèèè díró á mi níni á à kéí yi binbirí.

¹² Lé būn bīo yi á í pá wé è leéka mia fèèè lè mu bīowa mu bīo, hàrí bīo á í zū le mu bīowa mu á mi zū vó, á mi mún dó mí sía làa sòobéè ho tūiá poni bionii na kàránna làa mia yi. ¹³ I wee leéka le ká í yío wi lua, á mu se à í wé bīnii leéka mia lè mu bīowa mu à mi hácíri kéí mu wán. ¹⁴ Mu bon, í zū le hen làa cīnú ká í hí làa bīo wa Núhúso Yeesu Krista zéenianáa mu làa mi. ¹⁵ Ée ká í màhá à bánbá, bèra a na à í húmú mónén, à mi pá wé leéka mu bīowa mu bīo fèèè.

O Yeesu Krista cùkú beenii na wa mɔn bīo

16 Mu bon, bio wa Nuhũso Yeesu *Krista buara lè mí pànká, á wa yí bía bio làa mia lè ba nùpua hácin-bióní, búeé. Warén wa bæere man wo lè mí cùkú beení. 17 Mu bon, o Yeesu Krista yú a Maá Dónbeení cùkú beení. O cùkú beení bânso Dónbeení bía làa wo kà síi: «Yia kà lé í Za na á ì bô í tàkà wán, o bio sí miì làa sòobéé».* 18 Warén wa bæere jí mu tãmu mu sã ho wáayi ká wa là a Yeesu mu páanía wi le búee na bio sã le Dónbeení yi wán.† 19 Lé bún te bio le Dónbeení ji-cúa fεerowà bióní láayi wíokaa wiráa wa cón, à mi cén wé pa hã bio sese. Mu bon, hã ji-cúa mu ka lòn flintání na dó hen na mu yuumu wi yi, á pan ò o Yeesu na ka lòn tá-tia mànàayiire à zéení mítén mi sía yi. 20 Mi yàá ko mi zún le le Dónbeení ji-cúa na wi le Dónbeení bióní vūahũ yi á nùpue yí dà máa zéení bio yara wéréwéré mitén. 21 Mu bon, le Dónbeení ji-cúa fεerowà ji-cúa na ba fεera á yí ló barén mí bæere yi. Lé le Dónbeení Hácíri dó hã bióní mu ba jini yi á ba bía le yèni yi.

2

Ba nĩ-kàránlowà na bio yi bon bio

1 Bía le mí lé le Dónbeení ji-cúa fεerowà à mu yí bon á hĩa wi o *Isirayεele nìpomu t̄ahũ. Làa bún síi á ba nĩ-kàránlowà na bio yí bon á mún ñ keñ mi t̄ahũ. Ba wé è kàrán ba nùpua làa bio yí bon á à yáaráa ba. Hàri o Nuhũso na séra ba bè-kora díá á kánía ba á ba à pí ì díá. Lé bún te bio á ba à d̄ind̄in ñ yáa. 2 Nùpua cèrèé á à tà ba bio á wé è wé mu koomu lè mí síiwà na ba wee wé. Lé barén bio yi á ba nùpua wé è yáaráa le Dónbeení t̄iá poni wõhũ yèni. 3 Le wári càró làa poní bio yi á ba nĩ-kàránlowà mu wé è khà mia lè hã bín-sia. Eε ká ba júná síiníló bio màhá wíokaa vó díá míana, le Dónbeení á à yáa ba máa khí.

4 Hàri ho wáayi tonkarowà na yánkaa wó mu bè-kora á le Dónbeení yàá pá yí díá coon, ká le màhá dó ba le lònbee lahó yi, á can ba le hã zúakùaríwà le t̄íbí-cúáá yi pannáa le cítii fló wizonle. 5 Hàri ho hàání nùpua na yí bô bio le Dónbeení bía yi á le yí díá coon, le dúee be-beení ó ba j̄uhũ. Yia le kánía lé o ñi na ba le Nwewe, wón na fù wee bío lè ba nùpua le ba wé wé bio téréna, lé wón lè ba nùpua nùwã h̄ejun á le Dónbeení kánía. 6 Ho *Sodòmumu lè ho *Komære lórása á le Dónbeení mún síinía júná, á hã lóra mu lè mí nùpua cã búkúbúkúbúkú. Lé kà síi á le wóráa, à zéení le b̄ia yí máa bè bio le wee bío yi á le mún khí síiní júná làa bún bio. 7 Eε ká a ñi na ba le Loote, yia téréna, wón á le kánía. O ñi mu p̄ahũ nùpua bè-wénia na fù yí se á véénia o yi. 8 Mu bon, o ñi-térénnii mu yi fù wee vá làa sòobéé, lé bio ó o fù wi làa ba, á wee mi bio ba wee wé, á wee jí bio ba wee bío na yí se làa wizoní búenb̄uen. 9 Lé làa bún ó o Nuhũso wee kánínáa b̄ia can t̄ina a yi le lònbee yi, ká a b̄en wee bua b̄ia wee wé mu bè-kora, á pannáa le cítii fl̄ n̄onzoñ á à beéráa bán lò. 10 Bía ó o Nuhũso màpáa á à beé lò lé b̄ia wee zuañ le Dónbeení j̄uhũsomu yi à ba wee wé mí sía bio na yí se.

Ba nĩ-kàránlowà mu láa mítén yi làa sòobéé, ba wee yòní mítén, á yí máa k̄enbi ho wáayi búaa na cùkú wi. Ba yàá wee là ba. 11 Hàri ho wáayi tonkarowà na pànkáwá yàá wi po po barén pá yí máa bío bín-kora leé ho wáayi búaa mu yi o Nuhũso yahó. 12 Ba nùpua mu ka lòn najuwà á háciira mía, na bio sã ho w̄i búeró yi. Ba wee là bio ba yí zũ, á ba b̄en ñ búe ba làa bio ba wee búeráa ba najuwà bio síi. 13 Lé hón yéréké so ò sá ba yi hã wén-kora na ba wee wé bio yi. Bio ba wee wéé mí sía yi lé hã ñiyi-wará na ba wee wé, hàri le wisoni yi yàá. Hen ká ba páanía wee dí làa mia, à mi yèni wé yáa, à hã ñiyio dí mia, lé bio ba wa mí wará mu. 14 Ho há-fénló á ba dó mí sía yi làa sòobéé. Ba yí máa sa bè-kora wéró tá, á b̄ia pànkáwá mía lé bán ba wee khà dé mítén yi. Ba ȳo yí máa sí làa bio h̄uúu, á hã dánkáa b̄en wi ba wán. 15 Ba v̄unun díá ho wõhũ à ba bô a ñi na ba le Bozoore za *Balaamu wará yi, wón na ba yà j̄ii lè le wári le o wé mu bè-kora, ó o mún tà

* 1:17 Mi loñ Matiye vūahũ 3.17 † 1:18 Mi loñ Matiye vūahũ 17.1-5; Maaki vūahũ 9.2-7; Luki vūahũ 9.28-35

fó le. ¹⁶ Εε κά a wékheró mu màhã bïo mà nɔn wo yi. O sũnpèenĩ na yí máa bío, á bía làa wo lòn nùpue, á hòráa o jì-cúa fεero Balaamu mu o sàá-wárá na ó o lá le mí ì wé yi.

¹⁷ Ba ñi-kàránlowà mu ka lòn jùn-dãa na á jumu mía yi, á mún ka lòn viohó na wee kán lè mí pànká ká ho máa tè. Le Dónbeenĩ á à kúee 6a le tìbí-cúaa lahó yi. ¹⁸ Hã bín-hebúaa na júná mía lè hã ñiyi-wárá na 6a wee wé lé bũn 6a wee hée khà lè 6a nùpua na còonía día bïo na lá vũnun wee wé, à bán mún bĩnĩ wé wé lè 6arén bïo síi. ¹⁹ Ba wee bío na 6a yi le ká 6a tà á 6a à keĩ miten, à 6arén mí bæere jòn lé 6a wobáani 6a sía bïo na wee yáa 6a níi yi. Mu bon, bïo lée bïo hĩa yú pànká nùpue wán, à 6anso wé mu bïo mu wobá-nii. ²⁰ Ba 6úi zũ a Yeesu Krista, yia lé wa Núhũso á lé wa kãnílo, lé bũn bïo yi á bán wáa día ho ðímíjã bïo na wee vĩinĩ 6a nùpua. Εε κά 6a màhã bĩnía día miten á ho ðímíjã bïo mu yú pànká 6a wán, à 6a bïo wíoka yáa à poĩ bïo mu fù karáa. ²¹ Mu bon, 6a yáa lá yí zũna bïo le Dónbeenĩ le 6a 6ua lè miten sũaanĩ bïo 6a zũ mu à 6a yí máa bè le Dónbeenĩ mu làndáwá na kàráanna làa ba yi. ²² Mu bè-zúrĩminĩ bionĩ na kà lé hĩa bïo sá 6a yi: Bïo ó o buenza lá tãmaa lé bũn ó o bĩnía vaá wee dí, ó o nònbùeenĩ na 6a lá sεera á bĩnía wee zo ho fãncínló yi.

3

O Núhũso bĩnĩ buenlò bïo

¹ Minén na á ì wa làa sòobée, bïo ká wáa lé mu cúa-jùn níi ká ì wee túa mia. Hã vónna mu mí bïo jùn yi á ì wee leéka mia, á wee dé pànká hã hácin-tentewà na wi mia yi. ² Mi le mi hácirĩ keĩ le *Dónbeenĩ jì-cúa fεerowà jì-cúa na 6a fèra mà wán. Mi mún bĩnĩ leéka a Yeesu tonkarowà bïo na 6a kàráanna làa mia bïo, bũn na lé wa Núhũso lè wa kãnílo bïo na ó o bò henía. ³ Bïo mi ko mi zũn ho yahó lé bïo ká: Ho pãahũ vaa véenii ká 6a nùpua 6úi á à hĩnĩ wé è wé bïo 6a sía vá yi na yí se. Ba wé è yáa mí jini yi á à na mia, ⁴ á wé è bío bïo ká: «Bïo ó o Yeesu wáa dó mí jii le mí ì buen, ó o wen? Wàn 6úaawa húmú jii wán, á mu bïo 6úen6úen pá ðĩn làa bïo mu lá karáa hàrí ho ðímíjã jũhũ 6úeenii.» ⁵ Ba wé è bío bũn lé bïo 6a wee wé le cãni à keĩ lè 6a yí zũ bïo wó khĩina, le le Dónbeenĩ yánkaa léra ho wáayi lè ho tá, ká mu jumu fù wi hã lù 6úen6úen yi, á le bía á ho tá ló mu jumu yi. ⁶ Lé mu jumu á le Dónbeenĩ mún pá bĩnía véenía lè ho ðímíjã bïo mu na le fù léra. ⁷ Làa bũn síi, á le Dónbeenĩ mún bía le ho wáayi lè ho tá na ho zuia à keĩ bĩn à pa bïo le khii cítĩ 6a nùpua yi, á à síinĩ bĩa pá le Dónbeenĩ júná. Mu zoñ ká ho wáayi lè ho tá á à cĩ búkúbúkúbúkú.

⁸ Minén na á ì wa làa sòobée, bïo dà-kénĩ na mi yáa yí ko à mi nɔnsã yi lé bïo ká: O Núhũso cón á le wizonle dà-kénĩ ka lòn lúlúio khĩa-pírú, á hã lúlúio khĩa-pírú ka lòn wizonle dà-kénĩ. ⁹ Ba nùpua 6úi wee leéka le o Núhũso wee mía á à wéráa bïo ó o dó mí jii le mí ì wé. Εε κά 6úee. O hã mí síi mi bïo yi, á yí wi à hàrí ñi-kénĩ vĩ, ká mi 6úen6úen yèrèma mi yilera lè mi wárá.

¹⁰ Εε κά a Núhũso bĩnĩ buenlò wizonle dén pá khii cí 6a nùpua wán là a kònlò bïo síi. Mu zoñ ká ho wáayi bïowa á à yáa, ho jũuvĩlò sã á à jí pónpón. Ho tá làa bïo wi ho yi 6úen6úen á à vĩ. ¹¹ Bïo á bũn bïowa so 6úen6úen khii wé, á mi cén zũn bïo mi ì 6ua lè miten. Mi 6ua miten làa bïo sí le Dónbeenĩ yi, à ca tĩn le yi. ¹² Mi lònĩ le wizonle na le Dónbeenĩ ì wé ó o *Krista á à bĩnĩ ì buen yi, à 6ua miten sese bèra a na à le wizonle mu dã fùafù. Mu zoñ le Dónbeenĩ á à 6úe ho wáayi jũhũ lè ho ðãhũ. A mu bïowa na wi ho yi 6úen6úen á à juu. ¹³ Le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ì wé ho tá lè ho wáayi bè-fla, á bïo téréna wé è wé yi. Bũn lé bïo wa wee lònĩ.

Mi ko mi zũn miten guaró

¹⁴ Awa, minén na á ì wa làa sòobée, á bïo mi wee lònĩ le wizonle mu, á mi bánbá téréna miten, à wékhe bïo yí mĩ léé mia, à mi keĩ ho hээрà yi. ¹⁵ Mi zũn le bïo ó o Núhũso jãnáa mí yi ò o máa buen jũhũ lée bèra a na à 6a nùpua fen, làa bïo á wàn za Poole na wa wa

làa sòobéé túararàa mu nɔn mia. O túara mu á héhaa lè mu bè-zũrĩnĩ na le Dónbeenĩ nɔn wo yi. ¹⁶ Lé bũn ó o Poole wee túa mí vɔnna búenbúen yi ká a wee bío mu bío. Hã bíonĩ búí wi hã vɔnna mu yi á jíló do. Lé bũn te bío ɔa nùpua búí na yí zũ mu bío yara, na síadéro le Dónbeenĩ yi yí fàrá yí tĩna, á wee yèrè má hã bíonĩ mu kúará. Ba wee yèrè má hã kúará làa bío ɔa wee yèrè má náa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bíonĩ búí ɔan kúará. Lé ká síi ɔa wee wé à yáaráa mítén.

¹⁷ Εε ká minén na á ĩ wa làa sòobéé, ĩ jà mi zeñ wán vó. Mi yí díá le bíá yí téréna à vĩinĩ mia, mi fàrá tĩn mi síadéro le Dónbeenĩ yi. ¹⁸ Mi wa wé à wa wíoka keń wa Nũhũso Yeesu *Krista na lé wa kãnílo sãamu yi, à wa zũrĩlò làa wo à wíoka wé dé wán. Le ho cùkú à bío sí a yi hã làa na ká wán lè hã lúlúio na jii mía yi. *Amiina!

Ho nín-yání vūahū na ó o

Zān túara

Vūahū túaró nūhū

O Zān, yia lé o Yeesu nǐ-kenínia nǐ-kéní, lé wón túara ho vūahū na kà. O túara ho à nǐnāa 6a kèrètíewa zeñ wán 6a nǐ-khàwa bǐo yi. O bía mí vūahū mu yi le o Yeesu lé le Dónbeenǐ Za bǐo bon á 6ueé wó a nùpue binbirǐ. O mún zéenia le 6a kèrètíewa lé le Dónbeenǐ zàwa, á 6a ko 6a wé 6ua mítén làa bǐa wi mu khoomu yi bǐo, à mún warǐ mín. Lé bǐo le Dónbeenǐ lé le waminǐ 6ànso, á mún ka wéréwéré lòn khoomu.

Le Dónbeenǐ bionǐ wee na le mukānǐ binbirǐ

¹ Bǐo á ǐ wee túa á à na mia lé bǐo bǐo ciran yia lé le Bionǐ na wee na le mukānǐ binbirǐ. Mu nūhū 6úeenǐ ká bǐo 6úí ðǐn yí léra ká arén wi fǐéé. Ká bǐo ká wán wa nǐa a tǎmu, á mǎn wo, á fá wa yǐo wo yi, á 6uan wo yi. ² Yia wee na le mukānǐ binbirǐ á zéenia mítén làa wén. Wa mǎn wo á wee mǐ ho tǔiá o nǐi. Wa wee bue le orén na wee na le mukānǐ binbirǐ á wi fǐéé. O páania wi là a Maá Dónbeenǐ. Ká hǎ làa na ká wán á le Dónbeenǐ wó á wa mǎn wo. ³ Mu bon. Bǐo wa mǎn làa bǐo wa nǐa lé bǐn wa wee bue bǐo á mún ñ na mia, bèra a na à minén làa wén mún páaní. Warén páania là a Maá Dónbeenǐ lè mí Za Yeesu *Krista. ⁴ I wee túa mu á à na mia bèra a na à wa sǐ-wéé nǐi à sí bǐo wa páania bǐo yi.

Mi 6ua mítén làa bǐa wi mu khoomu yi bǐo sǐi

⁵ Ðio ká lé le bionǐ na wa nǐa o Yeesu *Krista cǎn, ðio wa à bue á a na mia: Le Dónbeenǐ ka wéréwéré lòn khoomu. Hàrí bǐo 6úí yùíi lòn tǐbírǐ á mía le yi. ⁶ Ká wa le wa páania làa de à wa pá wee 6ua waten làa bǐa wi le tǐbírǐ yi bǐo sǐi, se wa lé 6a sabín-fūaalowa, á yí máa bè le Dónbeenǐ tǔiá yi. ⁷ Éé ká wa wee 6ua waten làa bǐa wi mu khoomu yi bǐo, làa bǐo le Dónbeenǐ mí bǐere karáa wéréwéré lòn khoomu, se wa wǎa páania, á le Dónbeenǐ Za Yeesu cǎni á wé è ceé wén wa bè-kora 6úen6úen yi. ⁸ Ká wa le wa yí máa wé bè-kora, se wa wee vǐnǐ waten, á yí tà le Dónbeenǐ tǔiá poni bǐo. ⁹ Éé ká wa wee tà bǐo wéréwéré le wa wó khon, á le Dónbeenǐ na téréna á yí máa yèrémá mí nǐi, dén á à sén wa bè-kora á à día, á à ceé wén bǐo wa wó khon yi 6úen6úen. ¹⁰ Ká wa le wa yǐnǎnǐ bè-kora wérowà, se wa wee lá le Dónbeenǐ lòn sabín-fūaalo, se wa yí tà bǐo le bía yi.

2

Wa séenilo lé o Yeesu Krista

¹ I zàwa, ǐ túara bǐo kà, bèra a na à mi yí wé mu bè-kora. Ká a 6úí pá khǐi vǎ vǎ wó bè-kohó, á wa séenilo wi o Maá Dónbeenǐ nǐsǎnǐ. Wón lé o Yeesu Krista, wón na téréna. ² Mu bon, o Yeesu *Krista wó wa bè-kora séndíaró muinǐ yia. O yí wó mu warén wa dòn bǐo yi. O mún wó mu ho ðímínása 6úen6úen bè-kora bǐo yi.

³ Hen ká wa wee bè bǐo le Dónbeenǐ bò henía yi, se wa wǎa zū le wa zū le Dónbeenǐ binbirǐ. ⁴ Ká a 6úí le mí zū le, ò o yí máa bè bǐo á le bò henía yi, se wón lée sabín-fūaalo á yí tà le Dónbeenǐ tǔiá poni bǐo. ⁵ Ká yia màhǎ wee bè le bionǐ yi, wón wee zéeni le mí wa le Dónbeenǐ bǐo bon. Lé ká sǐi á wa à zǔrnáa le wa páania làa de. ⁶ Yia le minén lè le Dónbeenǐ páania, á 6ànso 6èn mún ko ò o 6ua mítén làa bǐo ó o Yeesu 6uannáa mítén bǐo sǐi.

Mu bè-finle na le Dónbeenǐ bò henía

⁷ Minén na á ǐ wa làa sòobéé, bǐo ká yǐnǎnǐ bè-finle na le Dónbeenǐ bò henía á ǐ wee túa á à na mia, 6ùeé. Mu lée bè-kǐnle na mi nǐa pǎahū na 6a 6ueé buera le Dónbeenǐ bǐn-tente nǎn mia yi. Bǐn bè-kǐnle so lé le bionǐ na mi nǐa mu pǎahū. ⁸ Éé ká mu mún lée bè-finle á ǐ

wee túa á à na mia. Mu bè-finle mu bïo bon binbirì. Mu wee mi a Yeesu *Krista lè minén mi bæere yi. Lé bïo á bïo yùíí lòn túbírí búakáa wee ví, á le Dónbeení tũíá poni na ka lòn khoomu á 6a nùpua dènia wee mi. ⁹ Yia le mí wi bún khoomu so yi ò o òina mín za tàá mín hínló kèrètíe, se 6anso pá wi le túbírí yi. ¹⁰ Yia wa mín zàwa lè mín hínni kèrètíewa, wón wi mu khoomu yi. Wón 6anso á bïo na dà wee vîiní mia yi. ¹¹ Ká yia òina mín za tàá mín hínló kèrètíe, wón wi le túbírí yi. O wee varáka le yi, ó o yí zū hen na ó o wee va. Lé bïo le túbírí wó a là a muíi.

¹² I zàwa, í túara mia lé bïo mi bè-kora séra díá o Yeesu Krista pánká yi.

¹³ Minén nǐ-kíá, í túara mia lé bïo á yia wi bún ká bïo 6úi ðín yí léra á mi zū.

Minén yàrówá, í túara mia lé bïo ó o Satāni fūuhǔ á mi fá.

¹⁴ I zàwa, í túara mia lé bïo ó o Maá Dónbeení á mi zū.

Minén nǐ-kíá, í túara mia lé bïo á yia wi bún ká mu bïo 6úi ðín yí léra á mi zū.

Minén yàrówá, í túara mia lé bïo mi sładéro o Yeesu yi pánká wi, á pan le Dónbeení bióní bïo, ó o *Satāni fūuhǔ á mi fá.

¹⁵ Awa, lé mi búenbúen á í wee bío bío ká á à na yi: Mi yí wań mu bïowa na bïo sã ho ðímíjǎ yi. Ká a 6úi wa ho ðímíjǎ bïo, se 6anso yí wa a Maá. ¹⁶ Lé bïo le sǐi na wé vá mu bïo na yí se yi, làa bïo hã yïo wé lé 6àn yíró poni, lè ho nǎfòró yíró na wee wé ò o nùpue yòoní mítén, bún búenbúen yí ló a Maá yi, mu bïo sã ho ðímíjǎ yi. ¹⁷ A hón ðímíjǎ so lè ho bïowa na yí se na 6a nùpua sǐa wee vá yi á òn̄n wee kǐí. Ká yia wee wé bïo le Dónbeení sǐi vá yi, wón á à kèí bún fèe.

O Krista zúkúsa á wi

¹⁸ I zàwa, hen làa cǐnú ká hón ðímíjǎ so á à vé. Mi òá le o *Krista zúkúso á à zéení mítén. Ee ká hã làa na ká wán yáá, ó o Krista zúkúsa á wi. Lé bún òn̄n á wa zúnáa le hen làa cǐnú ká hón ðímíjǎ so á à vé. ¹⁹ O Krista zúkúsa mu lá wi wa tǐahǔ ká 6a 6èntǐn lá yí tà a bïo, lé bún òn̄n 6a lóráa wa tǐahǔ. Mu bon, ká 6a 6èntǐn lá tà a bïo, se 6a yí ló wa tǐahǔ á yí wà. Ee ká bïo 6a ló wa tǐahǔ wà, bún wee zéení le 6a 6èntǐn lá yí tà a Krista bïo. ²⁰ Ee ká minén bán ó o Yeesu Krista wó á mi yú le Dónbeení Hácírí, á mi búenbúen mún zū ho tũíá poni bïo. ²¹ I wee túa mia yínǎn bïo mi yí zū ho tũíá poni, 6ùeé. Ho tũíá poni á mi zū, á zū le ho tũíá poni á sabéré mia yi.

²² Awa, á yia wǎa lé o sabín-fũaalo lé o yén? Mu so yínǎn yia le o Yeesu yínǎn *Yia le Dónbeení mǎn léra le? Mu bon, yia wee bío bún wón lé yia lé o Krista zúkúso. Wón pǎ a Maá Dónbeení lè mí Za Yeesu bïo. ²³ Nùpue lée nùpue na pǎ le Dónbeení Za Yeesu bïo, se 6anso yí páanía là a Maá Dónbeení. Nùpue lée nùpue na tà le Dónbeení Za Yeesu bïo, se 6anso páanía là a Maá Dónbeení. ²⁴ Lé bún òn̄n á bïo mi òá pǎahǔ na 6a 6ueé buera le Dónbeení bín-tente òn̄n mia yi á mi pan bïo lè mi sòobé. Ká mi pan bïo mi òá bïo pǎahǔ na 6a 6ueé buera le Dónbeení bín-tente òn̄n mia yi, á minén mún ò páaní lè le Dónbeení Za Yeesu là a Maá Dónbeení. ²⁵ Ká wa páanía ká sǐi, á wa à yí le mukǎnì binbirì na máa vé, ðío ó o Yeesu dó mí òii le mí ì na wén.

²⁶ Bïo òn̄n á í túararǎa bún bïowa so òn̄n mia, lé 6a nùpua na wi 6a wé khà mia vîiní bïo yi. ²⁷ Ee ká minén bán ó o Yeesu wó á mi yú le Dónbeení Hácírí á le wi làa mia. A mi màkóo yáá wǎa bǐnǐa mia nǐ-kǎránlo veere yi. Mu bon, le Dónbeení Hácírí wé è kǎrán mia lè mu búenbúen. Bïo le Hácírí mu wé è kǎrán làa mia lé ho tũíá poni, le yí máa fǐ sabéré. A mi cén páaní là a Yeesu Krista làa bïo le Hácírí mu kǎránannáa mu làa mia.

Yia páanía là a Yeesu yi ko ò o wé bè-kora

²⁸ Awa, í zàwa, mi cén páaní là a Yeesu Krista bèra a na ká a khii lua, á wa sǐ a yahó ká wa yiwa yí máa dè, à òyio yí dí wén.

²⁹ Mi zū le o Yeesu *Krista á térénna. Bún bïo yi à mi mún zūí le nùpue lée nùpue na wee wé bïo térénna le Dónbeení yahó, se wón 6anso mún lé le Dónbeení Za.

3

¹ Eee! Mi loñ bïo ó o Maá Dónbeenĩ waráa wen! O Maá Dónbeenĩ wa wen làa sòobéé, ó o wee ve wen le mí zàwa, á wa bèn lé le zàwa bïo bon. Èé ká ho ðímínáa bán yí zū le wa lé le Dónbeenĩ zàwa lé bïo á 6a yí zū le. ² Awa, minén na á ĩ wa làa sòobéé, wa wáa lé le Dónbeenĩ zàwa vó. Ká bïo wa khíi kerínáa bún á le Dónbeenĩ ðĩn yí zééníà làa wen. Bïo á wa zū lé bïo kà: Hen ká a Yeesu *Krista khíi lua, á wa à mi a làa bïo ó o karáa, á warén mún ñ yèrémá à kerín là a bïo. ³ Bïa búenbúen na dó mí sïa wee lòoní bún ko 6a wé ceé mítén làa bïo ó orén mí bæere wee ceráa bïo sïi.

⁴ Nùpue lée nùpue na wee wé mu bè-kora, se bânso pá le Dónbeenĩ làndá. Mu bè-kora wéró lé le Dónbeenĩ làndá píló. ⁵ A mi mún zū le o Yeesu Krista buara à sén 6a nùpua bè-kora día. A mi mún zū le o yí máa wé bè-kohó hùúu. ⁶ Lé bún nòn á yïa páanía làa wo á mún yí ko ò o wé bè-kora. A yïa wee wé mu bè-kora wón yí mún wo á mún yí zū a.

⁷ I zàwa, mi yí día mitén le nùpue khà vīnī. O nùpue na wee wé mu bïo na téréenna le Dónbeenĩ yahó, wón téréenna làa bïo o Yeesu Krista téréennána. ⁸ Ká yïa wee wé mu bè-kora, wón bïo sã a *Satāni yi. Lé bïo ó o Satāni wee wé mu bè-kora hàrí ho ðímínáa jùhũ búééníi. Lé bún nòn le Dónbeenĩ Za Yeesu Krista buara bèra a na ò o búee yáa o Satāni bè-wénia. ⁹ Yïa wó le Dónbeenĩ za wón bânso yí ko ò o wé bè-kora. Mu bon, le mukānĩ binbirĩ na wee lé le Dónbeenĩ cǎn á wi bânso yi. O yí dà máa wé è wé bè-kora, lé bïo ó o lé le Dónbeenĩ za. ¹⁰ Lé ká sïi á le Dónbeenĩ zàwa lè le Satāni zàwa wee hueekaráa mín yi: Yïa yí máa wé bïo téréenna le Dónbeenĩ yahó á yí wa mín za tàá mín hĩnló kèrètĩe, wón bïo yí sã le Dónbeenĩ yi.

Bïo bia 6a kèrètĩewa mín yi waminĩ ðānĩ yi

¹¹ Dïo ká lé le bionĩ na mi já páahũ na 6a búee buera le Dónbeenĩ bín-tente nòn mia yi: Mi wa wañ mín. ¹² Minén tĩahũ ò o búii yí bè bïo ó o *Kāneé wó bân sïi yi, wón bïo sã a Satāni yi, á nòn ó o bóráa mín fēé. A lée webio nòn ó o bóráa wo? Lé bïo ó orén lé o ñi-sūmúú à bân fēé wó bïo téréenna le Dónbeenĩ yahó.

¹³ Wàn zàwa lè wàn hĩnni, lé bún nòn ká ho ðímínáa jina mia, à mi yí le mu wé mia coon. ¹⁴ Warén zū le wa bïo wáa yí sã mu húmú yi, le wa yú le mukānĩ binbirĩ. Wa zū mu lé bïo wa wa wàn zàwa lè wàn hĩnni kèrètĩewa. Yïa yí wa mín za tàá mín hĩnló, wón bïo sã mu húmú yi. ¹⁵ Mu bon. Yïa jina mín za tàá mín hĩnló kèrètĩe wón ka lòn ñi-búe. A mi zū le o ñi-búe ñi-kéní ká á máa yí le mukānĩ binbirĩ na máa vé.

¹⁶ Bïo ká lé bïo wa zūnáa le waminĩ: O Yeesu *Krista wa wen, á dó mí mukānĩ nòn wa bïo yi. Lé làa bún sïi á warén mún ko wa déráa wa mukānĩ na wàn zàwa lè wàn hĩnni kèrètĩewa bïo yi. ¹⁷ Hen ká a búii á bïo wi cǎn sïi, à bân za tàá bân hĩnló kèrètĩe búii bèn khon, ó o yí zūna a makári, á yí séénia wo, se bïo le Dónbeenĩ le o wañ lè 6a nùpua ó o so wa làa ba le? ¹⁸ I zàwa, mi yí lè wa wán mín lè hã bionĩ na wa wee bïo na mín yi mí dòn. Mi lè wa waminĩ à wé mi wa wárá yi. Bún lé bïo á à zééní le wa wa mín binbirĩ.

¹⁹ Lé ká sïi wa à zūrnáa le wa bïo sã ho tūiá poni yi. A wa sïa á à kerín ho hээрà yi le Dónbeenĩ yahó. ²⁰ Hàrí ká wa sïa le wa wó khon kaka, á le Dónbeenĩ dén pá dà po wa sïa. Le zū mu bïo búenbúen.

²¹ Minén na á ĩ wa làa sòobéé, hen ká wa sïa yí le wa wó khon, se wa poní séra kúaará le Dónbeenĩ yahó. ²² Bún ká wa flora bïo lée bïo le cǎn á le è na mu búenbúen wen, lé bïo wa bò le bionĩ yi, á wee wé bïo sí le yi. ²³ Bïo ká lé bïo á le bò henía: Le wa dé wa sïa mí Za Yeesu *Krista yi, à mún wañ mín làa bïo ó orén mí bæere bóráa mu henía. ²⁴ Yïa bò le Dónbeenĩ bionĩ yi wón páanía làa de, á le mún páanía lè bânso. Le Dónbeenĩ nòn mí Háciri wen. Lé bún nòn á wa zūnáa le le páanía làa wen.

4

Yïa le Dónbeenĩ Háciri wi yi á wee zūn kaka

¹ Minén na á ĩ wa làa sòobéε, mi pa miten bïo. Bïa búenbúen na le le Dónbeenĩ Hácírí wi làa mí á mi wé yí dèení dé mi sĩa yi. O búí le mí wee bío lè le Dónbeenĩ Hácírí pánká, à mi cūii òanso bíoní à khénnáa o kúará loń le mu so bon le. Lé bïo á bïa le mí lé le Dónbeenĩ ñi-cúa fεerowà à mu yí bon á wi ho ðímíjńá lùà búenbúen yi. ² Mi dà a zūń bïa le le Dónbeenĩ Hácírí wi làa mí làa bío kà: Yia bía wéréwéré le o Yeesu *Krista òueé wó a nùpue bío bon, se wón le Dónbeenĩ Hácírí wiráa. ³ Ká yia yí tà le mí ì bío wéréwéré le o Yeesu Krista òueé wó a nùpue, se Dónbeenĩ Hácírí mía làa wón òanso. Lé o Krista zúkúso hácírí wi làa wo, ðio búenlò bío á mi ñá. Awa, á lé ðén hácírí so wáa wi ho ðímíjńá yi hā laà na kà wán. ⁴ εε ká minén na lé ĩ zàwa, minén bío sã le Dónbeenĩ yi á bán na le mí lé le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεerowà à mu yí bon á mi ðàńna á fáara fūna. Mi ðàńna òa lé bío á le Hácírí na wi lè minén pánká wi po ðio wi ho ðímíjńá yi. ⁵ Ba ñi-cúa fεerowà mu bío sã ho ðímíjńá yi, lé búń nɔn òa wee bíoráa ho ðímíjńása bíoní, á bán mún wee ñí òa cón. ⁶ Ká warén òèn bío sã le Dónbeenĩ yi, á bïa zū le wee ñí wa cón. Ká yia bío yí sã le Dónbeenĩ yi wón yí máa ñí wa cón. Lé làa búń á wa dà a hueekaráa yia le Dónbeenĩ Hácírí na lé ho tũíá poni wi yi á à lén mín yi làa yia ó o Satāni na lé o sabín-fūaalo hácírí wi yi.

Le waminĩ ló le Dónbeenĩ yi

⁷ Minén na á ĩ wa làa sòobéε, mi le wa wań mín, lé bío le waminĩ ló le Dónbeenĩ yi. Ká mi wa mín se mu wee zéení le mi lé le Dónbeenĩ zàwa, á zū le Dónbeenĩ. ⁸ Bïa yí wa mín, bán yí zū le Dónbeenĩ, lé bío le Dónbeenĩ lé le waminĩ òanso. ⁹ Bío kà lé bío le Dónbeenĩ zéení le mí wa làa wen: Le tonkaa mí Za kéní ó o òuara ho ðímíjńá yi, à wa ðàń yí le mukāńi binbirĩ o pánká yi. ¹⁰ Bío kà lé bío wee na à wa zūńnáa le waminĩ bío: Mu yínɔń bío warén wa lè le Dónbeenĩ. Ká lé bío lerén wa làa wen, á tonkaa mí Za ó o òueé wó wa bè-kora séndíaró muinĩ yia. ¹¹ Minén na ĩ wa làa sòobéε, á bío á le Dónbeenĩ wara wen lè mí sòobéε kà sii, á warén mún ko à wa wań mín. ¹² Nùpue na ðĩń mɔn le Dónbeenĩ wón mía. εε ká wa wa wa mín, á le è keń làa wen, á bío le Dónbeenĩ wa lè òa nùpua á à mí wéréwéré wa t̄iahũ.

¹³ Bío nɔn wa zū le warén páanía làa de á lerén mún páanía làa wen, lé bío le nɔn mí Hácírí wen. ¹⁴ O Maá Dónbeenĩ tonkaa mí Za ò o òuee kání ho ðímíjńása. Warén mɔn mu á lé mu sεérasa. ¹⁵ Nùpue na bía wéréwéré le o Yeesu lé le Dónbeenĩ Za, wón òanso le Dónbeenĩ páaníanaa, ó o mún páanía lè le Dónbeenĩ. ¹⁶ Warén bán zū bío le Dónbeenĩ wa làa wen, á mún dó wa sĩa mu yi. Le Dónbeenĩ lé le waminĩ òanso. O nùpue na wa le Dónbeenĩ á wa òa nùpua, wón páanía lè le Dónbeenĩ, á le Dónbeenĩ mún páanía làa wo. ¹⁷ Bío nɔn wa poní á à sénnáa le cítii fĩ nɔnzòń lé bío wa zū le bío le Dónbeenĩ wa làa wen á wee mi wéréwéré wa t̄iahũ. Wa poní á à sén le Dónbeenĩ yahó lé bío wa páanía làa de ho ðímíjńá yi làa bío ó o Yeesu *Krista páaníanaa làa de ho yi. ¹⁸ Yia zū le le Dónbeenĩ wa mí, wón á zánii mía yi. Mu bon, yia zū le le Dónbeenĩ wa mí binbirĩ, wón á zánii yí dà máa keń yi hũuu. O nùpue na zána lé yia wee leéka le le Dónbeenĩ á à síiní mí ñúhũ. Lé búń nɔn á yia le zánii wi yi yí máa mi bío le Dónbeenĩ wa làa wo wéréwéré.

¹⁹ Warén wa mín lé bío le Dónbeenĩ nín-yání wara wen. ²⁰ O búí lá le minén wa le Dónbeenĩ ò o ñina mín za tàá mín hĩnló kèrèt̄t̄ε, se òanso lé o sabín-fūaalo. Mu bon, òan za tàá òan hĩnló na ó o wee mi ó o yí wa, ó o òèn ñ wé kaka à wańnáa le Dónbeenĩ, ðio ó o yí máa mi? ²¹ Le Dónbeenĩ mún bò mu henía le yia wa minén Dónbeenĩ, á òanso mún ko ò o wań mín za tàá mín hĩnló kèrèt̄t̄ε.

5

Le Dónbeenĩ zàwa yú le sée ho ðímíjńá wán

¹ Nùpue léé nùpue na tà le o Yeesu lé *Yia le Dónbeenĩ mɔn léra bío bon, se wón òanso á le Dónbeenĩ wó lè mí za. A nùpue léé nùpue na wa yia lé o maá, ó o mún ñ wań o maá mu zàwa. ² Ká warén wa bæere wa le Dónbeenĩ á wee bè bío le bò henía yi, lé búń wa à zūńnáa le wa wa le Dónbeenĩ zàwa. ³ Mu bon, ká wa wa le Dónbeenĩ, á wa wé è bè

bïo le bò henía yi. A bïo le Dónbeenĩ bò henía á máa wé sèró na ò wɛn, ⁴ lé bïo á bïa lé le Dónbeenĩ zàwa búenbúen á yú le sée ho ðímíjǎ wán. A bïo nɔn wa yúráa le sée ho ðímíjǎ wán lé wa sǎdéró o Yeesu yi bïo yi. ⁵ Yia yú le sée ho ðímíjǎ wán lée wée? Mu lé yia tà le o Yeesu *Krista lé le Dónbeenĩ Za bïo bon.

Ho tũíá na mà o Yeesu Krista ðǎní yi

⁶ O Yeesu *Krista mu lé yia ðueé kǎa ho *bátèèmu òumu yi, á kúaará mí cǎni húrunnáa. O yí kǎa ho bátèèmu òumu yi mí dòn, o kǎa ho bátèèmu òumu yi ó o mún kúaará mí cǎni húrunnáa. A yia wee mǐ mu tũíá lé le Dónbeenĩ Hácírí, lé bïo le Hácírí mu lé ho tũíá poni ðànso. ⁷ Bïo wee zéení le mu bon lée bïowa bïo tǐn: ⁸ Le Dónbeenĩ Hácírí, lè mu òumu, lè le cǎni. A mu mí bïo tǐn wee zéení mu bïo dà-kéní mu. ⁹ Hen ká wa wee tà ho tũíá na ða nùpua wee mǐ yi, á le Dónbeenĩ tũíá na le wee mǐ po ða nùpua tũíá, hón wa mún ko wa tà yi. Ho tũíá na le wee mǐ lé hǎa bïo ciran le Za. ¹⁰ Yia tà le o Yeesu lé le Dónbeenĩ Za, wón láa ho tũíá mu yi. Yia yí tà ho tũíá mu bïo, wón wee wé le Dónbeenĩ làa sabín-fũaalo. Lé bïo ó o yí tà le ho tũíá na le Dónbeenĩ wee mǐ mí Za ðǎní yi á bon. ¹¹ Ho tũíá mu lé hǎa kǎ: Le Dónbeenĩ nɔn le mukǎni binbirĩ na máa vé wɛn. Lé le Za á le ðín wán á nɔnnáa le. ¹² Yia páanía lè le Dónbeenĩ Za, se wón yú le mukǎni binbirĩ na máa vé. Yia yí páanía lè le Dónbeenĩ Za, se wón yí yú ðén mukǎni so.

Le mukǎni binbirĩ na máa vé bïo

¹³ Bïo kǎ búenbúen á ï túara nɔn mínén na tà le Dónbeenĩ Za Yeesu yèni pǎnká bïo, bèra a na à mi zǔn le mi yú le mukǎni binbirĩ na máa vé. ¹⁴ Bïo nɔn wa poni sérarǎa le Dónbeenĩ yahó lé bïo kǎ: Hen ká wa flora le Dónbeenĩ yi bïo búí ðǎní yi ká mu lé le sǐi bïo, à le òí wa cǎn. ¹⁵ A bïo wa zǔ le le wee òí wa cǎn, á wa mún zǔ le bïo wa flora bïo yi á le wó wó.

¹⁶ Hen ká a búí mɔn mín za tàá mín hǐnló kèrètǐe búí ò o wee wé mu bè-kohó na yí máa wé ò o hí mu húmú binbirĩ, á ðànso ko ò o fio le Dónbeenĩ yi na a yi, á le è na le mukǎni binbirĩ wo yi. Le bionĩ mu bïo ciran bïa wee wé mu bè-kohó na yí máa wé à ða hí mu húmú binbirĩ. Èé ká mu bè-kohó búí wee wé ò o nùpue hí mu húmú binbirĩ. Yínɔí bún á ï le mi fio bïo yi. ¹⁷ Wékheró lée wékheró búenbúen lée bè-kohó bún bon. Èé ká bè-kora búenbúen màhá yí máa wé ò o nùpue hí mu húmú binbirĩ.

¹⁸ Wa zǔ le yia wó le Dónbeenĩ za á máa wé è wé mu bè-kora, lé bïo le Dónbeenĩ Za Yeesu wee kǎni a mu wéró yi. O o *Satāni mún yí dà máa wé o làa ðèè woon. ¹⁹ Warén bán zǔ le wa bïo sǎ le Dónbeenĩ yi. Ká ho ðímíjǎsa na yí zǔ le Dónbeenĩ bán búenbúen ó o Satāni pǎnká wi wán. ²⁰ Wa mún zǔ le le Dónbeenĩ Za Yeesu lé yia ðueé wó á wa zǔnáa le Dónbeenĩ binbirĩ. A wa páanía lè le Dónbeenĩ binbirĩ wa páaníló lè le Za Yeesu *Krista bïo yi. Lerén lé le Dónbeenĩ binbirĩ, á lerén mí dòn lé ðío mún wee na le mukǎni binbirĩ na máa vé. ²¹ Ì zàwa, mi pa miten bïo à mi yí ðuaaní hǎa ðofina na yínɔí le Dónbeenĩ binbirĩ.

Ho pūn nī vūahū na ó o Zān túara

Vūahū túaró pūhū

O Zān, yīa lé o Yeesu nī-keninia nī-kéní, lé wón túara ho vūahū na kà. Ho vūahū mu yí, ó o von mīten làa nī-kínle. O túara ho nōn 6a kèrètíewa kuure 6úí yí.

Ba kèrètíewa kuure mu ó o wee ve làa háa lè mí zàwa. O wíokaa bíá 6a nī-khàwa lè le waminí bío, á mún bíá le 6a sòobá mīten à wé bè le Dónbeení tūiá poni yí.

Vūahū nīn-yání bioní

¹⁻² Inén na lé o nī-kínle, lé mi wee túa ho vūahū na kà. I wee túa ho á à na a háa na le Dónbeení léra yí, orén lè mí zàwa. I wa mi 6úen6úen làa sòobéε, lé bío le Dónbeení tūiá poni na le zéenia làa wén á wa tà yí á ho wi wa yiwa yí féeε. Mu yínón inén í dòn wa mia. Bíá 6úen6úen na tà ho tūiá mu bío á mún wa mia. ³ Le o Maá Dónbeení lè mí Za Yeesu *Krista à wé mu sáamu lè le hii làa wén, à 6a na ho héerá warén na tà ho tūiá poni bío á wa mín yí.

Mi wa warí mín à pī ho kàránló na yí bon bío

⁴ Ū zàwa 6úí á í ná bío le 6a tà bò le Dónbeení tūiá poni yí làa bío ó o Maá Dónbeení heníanáa mu nōn wén, á í sīi 6èntín wan mu bío yí làa sòobéε. ⁵ Háa mu, há laà na kà wán, á bío á í hení ì na foné lé bío kà: Mi wa warí mín. Le bíoní mu yínón bín-finle na bò henía á í túara nōn mia, 6ùeé. Le bío mà nōn wén ho pāahū na wa 6úakáa á ná le Dónbeení bíoní yí. ⁶ Hen ká wa wee bè bío le Dónbeení bò henía yí, lé bún á à zéení le wa wa le Dónbeení. Bío le Dónbeení bò henía pāahū na wa 6úakáa ná le Dónbeení bíoní yí lé bío kà: Mi warí mín.

⁷ I wee bío kà sīi lé bío 6a nī-khàwa wáa bera fò há lùà 6úen6úen. Ba wee bío le bío ó o Yeesu *Krista 6ueé wó a nùpue á yí bon. Ba lé 6a nī-khàwa, 6a lé o Krista zúkúsa. ⁸ A mi cén pa mīten bío, à bío mi wó 6úen6úen le Dónbeení bío yí á mi yí tē yí, ká mi yí mu cūnú à ho pīi sí.

⁹ Yīa yí máa tà bè ho kàránló na bío ciran o Krista yí, ká a báará díá ho, se wón yí zū le Dónbeení. Ká yīa wee tà bè ho yí, wón páanía là a Maá Dónbeení lè mí Za. ¹⁰ Ká nùpue 6úí na yí máa tà bè ho kàránló na bío ciran o Krista yí wé 6uara mi cón, á wi ò o kàrán mia, à mi yí tà le o làa mi wán. Mi yí hén mi yara sí 6ànso. ¹¹ Yīa héra mí yahó sá a nùpue mu sīi, se 6ànso làa wo lēéra há wén-kora na ó o wee wé yí.

Vūahū mǎndén bioní

¹² Bío cèrèε á í wi à í bío làa mia, ká í mǎhá yí wi à í túa mu vūahū yí. I wi à í 6uen mi cón íten á wa 6ueé páaní ì tà há láakáwá. Ká bún wó, á wa sí-wεε pīi mǎhá à sí.

¹³ Mín hínló na le Dónbeení mún léra, wón lè mí zàwa wee tēení mia.

Ho tɪn ní vǔahǔ na ó o Zán túara

Vǔahǔ túaró nǔhǔ

O Zán, yíá lé o Yeesu nǐ-kenínia nǐ-kéní, lé wón túara ho vǔahǔ na kà. Ho vǔahǔ mu yi, ó o von mítén làa nǐ-kínle. O túara ho nǎn ɓa kèrètɛwa kuure ya-dí ɓúí na ɓa le Kayuusi yi. O wíokaa o Kayuusi là a Demetiriyuusi yènnáa ɓio ɓa wó ɓio yi.

Ká a Dioterɛfu wáraá hǎn ó o yí wa, ó o le ɓa kèrètɛwa yí bè há yi.

Le tɛnǐ

¹ Kayuusi, mu lé ínén na lé o nǐ-kínle á wee túa ho vǔahǔ na kà á a na foñ. I wa fo làa sòobéɛ. ² Unén na á i wa làa sòobéɛ, i wee fan à ù ɓio ɓúenɓúen wé se. ɓio á unén lè le Dónbeenǐ ɓuannáa mín sese, lé ɓún ɓàn síi à ù sǎnia lò mún wé hereráa. ³ Wàn zàwa kèrètɛwa ɓueé ɓia nǎn mǐ le le Dónbeenǐ tǔiá poni ɓio á fo henía, á fo mún wee bè ho yi. ɓio á i ná mu, á i síi wan làa sòobéɛ. ⁴ ɓio á i síi á à ɓíní i wa yi á à pon ɓio á i ná à ɓa le i zàwa mu kèrètɛmu dǎnǐ yi bò le Dónbeenǐ tǔiá yi, ɓún mía.

O Kayuusi bò le Dónbeenǐ yi sese

⁵ Unén na á i wa làa sòobéɛ, wàn zàwa kèrètɛwa á fo wee ɓua sese, hàrí ɓia lé ɓa nǐ-hǎnǐ á fo pá wee ɓua sese. ɓún lé ɓio wee zéení le fo ɓèntín bò le Dónbeenǐ yi. ⁶ ɓio fo wa làa ɓa á ɓa mà tǔiá nǎn ɓa kèrètɛwa kuure yi. Ká ɓán nùpua so síi fo wee séení ɓa varáa yi làa ɓio le Dónbeenǐ le mu koráa, se mu se. ⁷ Mu bon, mu lé o *Krista tonló ɓio yi á ɓa lóráa, à ɓa yí fó hàrí dèɛ ɓia yí zǔ le Dónbeenǐ cǎn. ⁸ Awa, á mu sǎ warén yi à wa wé séení ɓán nùpua so síi. Ká wa wee séení ɓa, ɓún ká wa mún páanía làa ɓa á wee zéení le Dónbeenǐ tǔiá poni ɓio.

O Dioterɛfu là a Demetiriyuusi ɓio

⁹ I túara ho vǎn-za nǎn mǐ kèrètɛwa kuure yi. Ɛɛ ká a Dioterɛfu na wa ò o wé dí mu ɓio ɓúenɓúen yahó á yí máa cǎtǐ i ɓióní. ¹⁰ Ká i ɓuara, á há wén-kora na ó o wó, lè há sabióní na ó o fúaaana i nǐi á i ɓueé ɓio ɓio làa mía. ɓio ó o ɓínía wee wé yáá po ɓún. O yí máa tà à wàn zàwa kèrètɛwa làa o wán. A ɓia mún tà le ɓa wé làa mí wán ó o hò. A ɓia ɓa wee làa wán ó o wee na lén ɓa kèrètɛwa kuure yi.

¹¹ Unén na á i wa làa sòobéɛ, fo wé mǎn ɓa nùpua na wee wé ɓio yí se à ù yí bè ɓa wáraá yi. Ɛɛ ká fo wé mǎn ɓa nùpua na wee wé ɓio se à ù bè ɓán wáraá yi. Yíá wee wé ɓio se wón ɓio sǎ le Dónbeenǐ yi. Yíá wee wé ɓio yí se wón yí zǔ Dónbeenǐ.

¹² O Demetiriyuusi wón ɓa nùpua ɓúenɓúen ɓèn wee wíoka yèni. ɓio ó o wee ɓua mítén héha lè le Dónbeenǐ tǔiá poni lé ɓún wee zéení le o lé o nǐ-tente. Inén mún wee wíoka a yèni, á ù zǔ le ɓio á i wee mǐ ɓúenɓúen lé ho tǔiá.

Le mǎndén tɛnǐ

¹³ ɓio cèrèɛ á i wi à i ɓio làa fo, ká i màhá máa túa mu vǔahǔ yi. ¹⁴ I wi à i buen ù cǎn hen làa cǐnú, á wa ɓueé páaní i tà há láakáwá. ¹⁵ Le ho héerà à keñ làa fo. Mín ɓónlowà na làa wén páanía wi á wee tɛnǐ foñ. Mún tɛnǐ wàn ɓónlowà na làa fo páanía wi yi lè mí nǐ-kéní kéní.

Ho vūahũ na ó o Zude túara

Vūahũ túaró jùhũ

O Zude lé yia túara ho vūahũ na kà á nɔn le Dónbeenĩ nĩpomu búenbúen yi. Ho vūahũ mu bioní ló mín là a Piere jùn nĩ vūahũ na á wón túara. Há vōnna mu mí bĩo jùn wee jĩ 6a kèrètíewa zeñ wán le 6a pa míten bĩo 6a nĩ-kàránlowà na bio yí bon bĩo yi, bán na wee wé há wára na 6a sĩa wee vá yi na yí se.

O Zude mu bía le 6a nĩ-kàránlowà mu wee wé mu bio na yí se làa sòobéε. O bía le le Dónbeenĩ á à síiní 6a júná. O mún bía le 6a kèrètíewa wíoka wé bánbá à wé le dà-kéní là a Yeesu, à dé mí sòobéε le Dónbeenĩ bĩo yi le Dónbeenĩ mu Hácírí pànká yi, à wañ mín, bèra a na ò o Yeesu *Krista pànká yi à 6a yí le mukānĩ binbirĩ na máa vé.

Le tēnĩ

¹ Mu lé ínén Zude, o Yeesu *Krista ton-sá, ínén na lé o Zaaki 6àn za, lé mi wee túa ho vūahũ na kà. I wee túa ho á à na bĩa ó o Maá Dónbeenĩ hueeka yi, á wa, bĩa ó o Yeesu Krista wee pa bĩo. ² Le o Núhũso wé mu tentemu cèrèε làa mia, à na mí hээрà mia, á wíoka wañ mia.

Ba nĩ-kàránlowà na wee v̄tini 6a nùpua bio

³ Minén na á ĩ wa làa sòobéε, ĩ s̄i b̄ent̄in lá vá làa sòobéε à ĩ túa mia ho k̄an̄iló na bĩo ciran wa búenbúen d̄an̄i yi. Há làa na kà wán á mu w̄aa léε konloon à ĩ wé mu, bèra a na à ĩ hení mi s̄ia à mi f̄ar̄a t̄in mu bĩo na mi tà yi, bĩo le Dónbeenĩ nɔn bĩa bĩo s̄a le yi le cúekúεε á mu v̄or̄aa. ⁴ I wee túa mia lé bĩo 6a nùpua búi na pá le Dónbeenĩ, á tun míten yi zonnáa mi t̄ia hũ. Ba wee yèrémá wán Dónbeenĩ s̄aamu bionĩ kúarà à dàñ wéráa mí s̄ia wára na yí se. Lé b̄un 6a wee wé à p̄ináa o Yeesu Krista, wón mí dòn na lé wa ya-dí le wa jùhũso. Mu fèra túara le le Dónbeenĩ á à síiní 6a júná.

⁵ I zū le bio á ĩ bío ò na mia kà búenbúen á mi zū, ká ĩ m̄ah̄á pá b̄in̄ia wee leéka mia làa b̄ũ. Mi zū bio ó o Núhũso k̄an̄ianáa o *Isirayεεle nĩpomu ho *Ezipite k̄oh̄ũ yi. Ká b̄ia pá yí dó mí s̄ia le yi bán le wó á 6a húrun. ⁶ Mi b̄in̄i leéka ho wáayi tonkarowà búi bio, bán na ȳio yí sù ho pànká na le Dónbeenĩ nɔn 6a yi á 6a ló hen na 6a lá wi yi. Lé b̄un te bĩo le Dónbeenĩ can 6a kúaaráa le t̄ibí-c̄uáá yi á pannáa le wizonle na le kh̄ii fi le cít̄ii yi. ⁷ Mi mún b̄in̄i leéka ho *Sod̄om̄u le ho *Kom̄ore lórása bio, le há lórà na s̄uàrákaa yi làa ba bio. Há lórà mu nùpua dó míten mu koomu wára le mí síiwà yi, á wi 6a wé da le 6a zàn-bùaa. A bio kà wán 6a wi ho d̄oh̄ũ na wee c̄i f̄éεε yi. Mu wó kà à j̄in̄áa 6a nùpua zeñ wán.

⁸ Lé h̄s̄n wára so síi lé h̄ia á 6a nùpua mu na wi mi t̄ia hũ á mún wee wé. Ba h̄aciira bò mu b̄iowa na yí bon wán, á mu bio na sí 6a yi na yí se lé b̄un 6a wee wé. Le Dónbeenĩ jùhũsomu 6a wee zuañ yi, á wee là ho wáayi bùaa na cùkú wi. ⁹ Hàrí ho wáayi tonkarowà jùhũso na yèni 6a le Misεεle yáa pá yí henía mí s̄ii yi wó b̄un. Wón j̄on̄ là a *Sat̄ani khon mín yi o *M̄oyiize nĩ-hin̄mu wán, ká a m̄ah̄á yí là a. Bio kà lé bio ó o b̄ia: «Le o Núhũso beé ũ lò». ¹⁰ Eε ká barén nùpua mu bán wee là bio 6a yí zū, 6a yí máa le mí yiwa wéráa mu bio lòn na j̄uwà, lé b̄un yáa wee yáa 6a. ¹¹ Ho yéréké á à sá 6a yi. Ba wee wé là a n̄ii na 6a le *K̄ar̄εε bio síi. Le wárí càró bio yi á 6a wó khon làa bio ó o n̄ii na 6a le *Balaamu wóráa mu bio síi. Ba bio yáara, lé bio 6a k̄aa là a n̄ii na 6a le Koree bio síi. ¹² Hen ká mi b̄unbua-d̄in̄ló á 6a páan̄ia wee dí làa mia, à mi d̄in̄ló díró ȳir̄aa k̄eñ. Ba wee dí bùubaa ká mu n̄iyio máa dí 6a, 6a wee leéka míten bio mí dòn. Ba ka lòn viohó na wee kán le mí pànká ká ho máa tè. Ba ka lòn v̄ins̄ia na yí máa ha mí haró p̄ah̄ũ, na 6a d̄εera kúarà á há húrun. ¹³ Ba n̄iyi-wára wee mi làa bio ho mu-beenĩ j̄umu yànbónló

khùankhúá wee léé kúia mináa bïo síi. Ba ka lòn mànáayio na la-kéní mía, á le Dónbeení bèn ká ho lahó làa ba le tíbí-cúáá yi, á ba khíi keí yi fées.

¹⁴ O Enòki, yíá lé wàn maáwà nùwā hènun níi à lá a Adáma jii wán, á yánkaa fεεra le Dónbeení jì-cúá barén dǎní yi mún kà sii: «Mi loí, lé o Núhúso na bò ò buen lè ho wáayi tonkarowà cèrécèrécèré, ¹⁵ á buéé cíí ba nùpua búenbúen. Ba bè-kora wérowà búenbúen na káa á pǎ le Dónbeení ó ò síiní júná ba bè-kora na ba wó lè há bín-kora na ba bía le Dónbeení dǎní yi bïo yi».

¹⁶ Ba nùpua mu sía yí máa wa mi. Ba wee wírí mítén bïo yi làa wizooní búenbúen. Ba sía bïo na yí se lé bún ba wee wé. Ba wee khòn lè mí bioní, á wee wíoka ba nùpua yèni à càráa mu bïo.

Le zéeni na nòn ba kèrètíewa bïo yi

¹⁷ Εε ká minén na á í wa làa sòobée, mi bíní leéka wa Núhúso Yeesu *Krista tonkarowà jì-cúá bïo. ¹⁸ Ba bía le: «Há pònna vaa véení, ká ba nùpua wé è yáa mí jini yi á à na mia. Ba wé è wé mí sía bïo na yí se, á à pí le Dónbeení bïo». ¹⁹ Lé barén wee khéé ba nùpua. Ba leékaa bïo na, à ba wé. Dónbeení Hácírí mía ba yi. ²⁰ Εε ká minén na á í wa làa sòobée, mi dǎn mi síadéro le Dónbeení yi wán à séenínáa mín, à mi wíoka va làa yahó. Mi wé fio lè le Dónbeení Hácírí pánká. ²¹ Mi bua mín làa bïo le Dónbeení wa làa mia, à dé mi sía lòoní le mukānī na máa vé, dío wa Núhúso Yeesu *Krista á à na mia o tentemu bïo yi. ²² Bía síadéro yí fárá yí tina sese le Dónbeení yi á mi zún màkárí. ²³ Mi kǎní ba há júná síiníló yi. Mi mún zún bía ká màkárí, ká mi màhá pa mítén bïo. Mi jin ba wára, hàrí ba sí-zínia á mi yáá pá yí túii yi ba wén-kora bïo yi.

Móndén jì-cúá

²⁴⁻²⁵ Le Dónbeení dà, le è pa mia á mi máa díá ho wǎhú, le è wé á mi ì dǎn le yahó ká bè-kohó bïo máa mí máa léé mia. Le è wé á mi ì zámaka le yahó le cùkú beení yi. Mi wa khòoní le Dónbeení na lé le dà-kéní, le lé wa kǎnìlo wa páaníló là a Yeesu *Krista bïo yi, wón na lé wa Núhúso. Le ho cùkú, lè mu beemu, lè ho pánká búenbúen na bïo sǎ a yi fées à bïo pá sí a yi há làa na ká wán à lén fées. *Amiina!

Le Dónbeenì Bè-sànkani na le zééní là a Zǎn

Vūahǔ túaró jǔhǔ

Yia túara mu bè-sànkani vūahǔ lé o Zǎn na lé o *Krista tonkaro. Pāahǔ na ó o wee túa ho yi ká bǎa tà a Krista bǐo á ho Oroomu béé wee beé lò làa sòobéé. O túara ho pāahǔ na 6a hǎa wǐira a 6uan zoó díá ho kǎhǔ na wi mu jumu tǎahǔ, hǎa 6a le Patimɔasi yi. O túara ho á heníanaa bǎa tà a Krista bǐo sía. O le 6a wíoka dé mí sía o Yeesu yi lé bǐo ó o dàrina mu bǐo búenbúen. O vūahǔ mu yi á le Dónbeenì páanii kǐnle vūahǔ bǐo cèrèé wee mi yi.

O Zǎn bǐa mí vūahǔ yi le o Yeesu zééníá míten làa mí. A lé o Yeesu mu mún bǐa le o túa bǐo ó o mɔn búenbúen (1). O o Zǎn bèn túara há vǔnna bǐo hẹ̀jun á nɔnka 6a kèrètɛwa kuio bǐo hẹ̀jun na wi ho Azii kǎhǔ yi (2–3). O zééníá bǐo ó o mɔn ho wáayi, lè ho sò-mánu firó, lè há bǔaaní bǐo hẹ̀jun, lè mu bǐowa bǐo hẹ̀jun, lè há lánpóra bǐo hẹ̀jun bǐo (4–16). Ho ló-beenì *Babiloona cǐló là a Satāni lè mí ton-sáwá yáaró bǐo (17–20). Bǔn mɔn ó o mɔn ho dǐmǐná finle na le Dónbeenì léra. O bǐa le hen làa cǐnú ká a Yeesu á à bǐnì ì buen (21–22).

Bǐo ho vūahǔ wee zéeni

¹ Bǐo wi ho vūahǔ na ká yi lé le Dónbeenì bè-sànkani na le zééníá là a Yeesu *Krista á wón zéeni na mí ton-sáwá yi, à 6a zǔn bǐo ò wé hen làa cǐnú. O o Yeesu tonkaa mí tonkaro na ló ho wáayi nǐ-kéní, ò o buee lii zéeni mu lè mí ton-sá na 6a le Zǎn. ² Bǐo ó o Zǎn mu mɔn búenbúen ó o mà tǔiá. O zǔ le mu lé le Dónbeenì jǐ-cúa, á zǔ le lé o Yeesu Krista zéeniá mu. ³ Bǐa wee kàrán le Dónbeenì jǐ-cúa na túara ho vūahǔ na ká yi, làa bǐa wee jí há à pa há bǐo bán júná bènɛn sí, lé bǐo mu bǐowa mu wéró á sàaráa.

O Zǎn tɛniá 6a kèrètɛwa kuio bǐo hẹ̀jun yi

⁴ Ho vūahǔ mu lé ínén Zǎn wee túa ho á à na ho Azii kǎhǔ lóra bǐo hẹ̀jun kèrètɛwa kuio bǐo hẹ̀jun yi. Le le Dónbeenì, dǐo wi fééé, na wi ká bǐo búí dǐn yí léra na bò ò buen, à wé mu sáamu làa mia, à na ho hээрà mia. Le há háciira mí bǐo hẹ̀jun,* hǎa dǐn le Dónbeenì bá-zámu kanmúini yahó à mún wé mu sáamu làa mia, à na ho hээрà mia. ⁵ Le o Yeesu Krista, yia wee mǐ ho tǔiá le Dónbeenì jǐi, yia láayi wi, yia nín-yání vèera ló 6a nǐ-hía tǎahǔ, yia wi 6a bá-záwa búenbúen jǔhǔ wán à mún wé mu sáamu làa mia, à na ho hээрà mia.

Lé orén wa wɛn, á húrún cǎni kúaará kǎnianáa wɛn wa bè-kora yi, ⁶ á wó á wa lé le *Dónbeenì yankarowá nǐpomu na wee sá bǎn Maá Dónbeenì tonló. Le ho cùkú lè ho pánká à bǐo sí a yi fééé há lúlúio na jǐi mía yi. *Amiina!

⁷ Mi loń! Nín-yia há dùndúio yi bò ò buen. Ba nùpua búenbúen á à mi a, hǎrí bǐa cú a. Ho dǐmǐná kǎna síiwà búenbúen á à tà le wéé o bǐo yi. Lé bǔn mu ù wéráa. *Amiina! ⁸ O Núhúso Dónbeenì, dǐo wi fééé, na wi ká bǐo búí dǐn yí léra, na bò ò buen, dǐo dà mu bǐo búenbúen á wee bío: «Lé ínén á búá mu bǐo búenbúen jǔhǔ, á lé ínén mún ñ véeni mu bǐo búenbúen.»

O Zǎn mɔn o Krista lè mí cùkú beenì

⁹ Inén lé o Zǎn na lé mǐn za wa páaníló là a Yeesu bǐo yi. I làa mia páanía le Dónbeenì bá-zámu yi, á léera mi lò beéró làa bǐo mi wee hǐnáa mi sía yi làa mia. Lé ínén 6a hǎa wǐira á 6uan zoó díá ho kǎhǔ na wi mu jumu tǎahǔ, hǎa 6a le Patimɔasi yi. Ba zoó díá mi bǐn lé bǐo á ì buera le Dónbeenì bíoni á zéeniá ho tǔiá na ó o Yeesu mà. ¹⁰ O Núhúso wizonle

* **1:4** Há háciira mí bǐo hẹ̀jun: Mu bǐo hẹ̀jun wee zéeni mu bǐo na jǐi sú bǐo. Hen ká á há háciira bǐo hẹ̀jun lé le Dónbeenì Háciri á mu wee zéeni bǐo.

zon,† á le Dónbeenĩ Hácírí pànká kera í wán, á í ná tãmu búí sã pónpón lòn búaanĩ tãmu í món. ¹¹ A mu tãmu mu bía làa mi: «Bìo fo wee mi à ù túa ho vūahũ yì na há lórà bìo hẹ̀nùn na kà kèrètíewa kuio bìo hẹ̀nùn yì: Ho Efeze, ho Simiina, ho Pekaamu, ho Tiatire, ho Saade, ho Filadelfiia, lè ho Lawodisee.» ¹² Bìo á í ná mu tãmu mu sã, á í yèrèmaa le í khíi loń yia bía làa mi, á í khíi mɔn fíntá-cúaaawa bìo hẹ̀nùn na wó lè ho sánú. ¹³ O o búí lòn nùpue‡ á zoó wi há t̄ahũ. Bànso zã ho báká tóní, á can míten lè le nín-kéní na tã lè ho sánú. ¹⁴ O nún-vání ka p̄iap̄ia lòn yènsé. O yio ka lòn d̄shũ denle, ¹⁵ á zení wee n̄iika k̄iák̄iá lòn t̄n̄n na ba pa á wiokaa. O tãmu sã wee ní lòn n̄un-beenĩ v̄n̄aló. ¹⁶ Há mànàayio bìo hẹ̀nùn ó o buan lè mí nín-tiání. Ho khà-tóní yara n̄unso na n̄ia wi á wee lé o n̄ii yì. O yahó ka c̄nc̄n lòn wiso-hád̄shũ.

¹⁷ Bìo á í mɔn wo kà, á í lùwá a tá díá, á yí máa kànkán lòn nùpue na húrun. O o líí bò mí nín-tiání í wán ò o bía: «Yí z̄n wà. Lé ínén á búá mu bìo búenbúen n̄uhũ, á lé ínén mún khíi véení mu bìo búenbúen. ¹⁸ Inén lé yia le mukānĩ binbirí wi c̄n. Í lá húrun, á lé mi na w̄a wi le mukānĩ yì f̄eεε há lúlúio na n̄ii mia yì. Mu húmú á í pànká wi wán, á ho n̄i-h̄nbó-lóhó á í pànká mún wi wán. ¹⁹ Awa, á bìo fo wee mi, bìo wi làa bìo bueé wé mu món, bún búenbúen à ù túa. ²⁰ Ká mu lé há mànàayio bìo hẹ̀nùn na á í buan lè í nín-tiání, lè há fíntá-cúaaawa bìo hẹ̀nùn na wó lè ho sánú, bún b̄an kúará á í zéení làa fo: Há mànàayio bìo hẹ̀nùn h̄n bìo wee zéení le Dónbeenĩ tonkarowà na wee pa ba kèrètíewa kuio bìo hẹ̀nùn yì bìo. Ká há fíntá-cúaaawa bìo hẹ̀nùn, h̄n bìo b̄en wee zéení ba kèrètíewa kuio bìo hẹ̀nùn bìo.»

2

Bìo mà n̄n ho Efeze kèrètíewa kuure yì

¹ «Há n̄i-cúá na kà á ù túa à na le Dónbeenĩ tonkaro yì, yia wee pa ho Efeze lóhó kèrètíewa kuure yì:

«Yia buan há mànàayio bìo hẹ̀nùn lè mí nín-tiání, na wee varáka há fíntá-cúaaawa bìo hẹ̀nùn na wó lè ho sánú t̄ahũ, lé wón wee bío bìo kà: ² Í z̄ bío mi wee wé, mi tà le lònbee yì mu bìo yì, á mún wee hí mi sía mu yì. Í z̄ le b̄ia lé ba n̄i-s̄máa á mi p̄ bío. Ba búí na le mí lé o *Krista tonkarowà à mu yí bon, á mi khéra kúará, á z̄ le ba lé ba sabín-f̄ūaalowa. ³ Mi wee tà hí mi sía, à tà le lònbee yì í bìo yì, mi yí máa tèé mi bàra. ⁴ Eε ká í mah̄ à zá làa mia bìo búí na á í mɔn mia à mu yí se bìo yì. Bìo mi wa làa mi p̄ahũ na mi búakáa dó mi sía mi á mi díá. ⁵ Awa! Á mi cén và mi yiwa bìo mi fù karáa wán, à z̄n le mí ló lè ho món. Mi cén yèrèma mi yilera lè mi wára à wé làa bìo mi fù karáa bìo. Ká mi yí yèrèmaa, á í bueé lá mi fíntá-cúaa á à lén b̄n. ⁶ Ká í mah̄ mún wee búá mia. Lé bìo á bìo ba Nikolayiitewa wee wé á mi n̄ina, làa bìo á ínén mún n̄inanáa mu.

⁷ «Yia wee ní bìo, à b̄anso ní bìo le Dónbeenĩ Hácírí wee bío na ba kèrètíewa kuio yì. Yia dàna ho f̄uhũ fá, á le Dónbeenĩ v̄ns̄ia buahó v̄nd̄e na wee na le mukānĩ ba n̄upua yì, á b̄anso á í na dén b̄an b̄ere díró ní yì.»

Bìo mà n̄n ho Simiina kèrètíewa kuure yì

⁸ «Há n̄i-cúá na kà á ù túa à na le Dónbeenĩ tonkaro yì, yia wee pa ho Simiina lóhó kèrètíewa kuure yì:

«Yia búá mu bìo búenbúen n̄uhũ, á mún khíi véení mu bìo búenbúen, yia lá húrun á vèera, lé wón wee bío bìo kà: ⁹ Í z̄ mí lò beéró bìo, á z̄ mí khemu bìo, à ho n̄àfòró binbirí n̄n wi mí c̄n. A b̄ia le mí lé ba *zúifùwa à ba yín̄n̄ ba zúifùwa binbirí bìo ba

† **1:10** O N̄uh̄so wizonle: Le wizonle mu lé o Yeesu vèeró wizonle. Le lé ho dimaasi. ‡ **1:13** Mu k̄eεεkimu yì á mu bía: «Lòn nùpue za». Mu bìo wee zéení yia ó o Daniyεεle mɔn (Daniyεεle vūahũ 7.13-14; 10.5-6). Ba zúifùwa c̄n ó o nùpue za mu lé Yia le Dónbeenĩ mɔn léra.

wee yáa lè mi yèni á ì mún zū. Ba nùpua mu kuure bïo sã a *Satãni yi. ¹⁰ Le lònbee na à yí mia á mi yí zón. Mi loń, o Satãni á à wé á mi búí 6a à kúee ho kàsó yi á à khénnáa mi kúará. Le lònbee á à yí mia hã wizooní bïo píru yi.* Mi fára đĩn mi s̄adéro miĩ wán, hãrí 6a búe mia, á ì ì na le mukãñ binbirĩ mia.

¹¹ «Yia wee jí bïo, à 6ãnsó jí bïo le Dónbeenĩ Hácírí wee bïo na 6a kèrètłewa kuio yi. Yia dãnna ho fũuhũ fá, wón 6ãnsó á mu húmú cúa-ɲun níi máa yí.»

Bionĩ mà nɔn ho Pɛkaamu kèrètłewa kuure yi

¹² «Hã ɲi-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeenĩ tonkaro yi, yia wee pa ho Pɛkaamu kèrètłewa kuure yi:

«Yia ho khà-tóní yara ɲunso na ɲia wi á wee lé ɲii yi, lé wón wee bïo bïo kà: ¹³ I zū le ho lóhó na fo wi yi lé o *Satãni béenĩ dínii. Mi yí bíníá ì món à mi fára đĩn mi s̄adéro miĩ wán. Hãrí pãahũ na 6a 6ó a níi na 6a le Antipaasi yi mi cón hen na ó o Satãni mu wi yi, á mi pá wíokaa dó mi s̄ia miĩ. O Antipaasi mu lé wón mà ho túiá ì ɲii binbirĩ. ¹⁴ Eε ká ì màhã à zá làa mia c̄inú bïo á ì mɔn mia à mu yí se bïo yi. Ba búí wi làa mia na bò a níi na 6a le *Balaamu kàránló yi. Wón na zéeniá o *Isirayεele ɲipomu khà v̄iniló là a níi na lé o béε, yia 6a le Balaaki† á bán là hã wónna taa, á wó ho hã-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà. ¹⁵ Lé kà síi 6a búí mún wi làa mia á bòráa 6a Nikolayiitewa kàránló yi. ¹⁶ A mi cén yèrémá mi yilera lè mi wára. Ká mi yí yèrémáa, á hen làa c̄inú ká ì buen, á bueé fi làa bán nùpua so lè ho khà-tóní na wee lé ì ɲii yi.

¹⁷ «Yia wee jí bïo, à 6ãnsó jí bïo le Dónbeenĩ Hácírí wee bïo na 6a kèrètłewa kuio yi. Yia dãnna ho fũuhũ fá, á ho *maanε na 6a sãnkã á ì ì na a yi ó o ò là. I mún ñ na le hue-poni 6ãnsó yi. Le huee mu á ì wóncí le yèn-finle wán á à na 6ãnsó yi. Nĩ-veere yí dà máa zūn le yèni mu ká yínɔn yia le hue-poni mu nɔn yi.»

Bïo mà nɔn ho Tiatire kèrètłewa kuure yi

¹⁸ «Hã ɲi-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeenĩ tonkaro yi, yia wee pa ho Tiatire lóhó kèrètłewa kuure yi:

«Yia lé le Dónbeenĩ Za, na yïo ka lòn d̄shũ denle, á zení wee ɲuĩka lòn t̄ɲn, lé wón wee bïo bïo kà: ¹⁹ Bïo mi wee wé á ì zū. A le waminĩ na wee mi mia, làa bïo mi yí máa bíní ì món, làa bïo mi wee wé na 6a nùpua yi, làa bïo mi wee hĩnáa mi s̄ia, mu búenbúen á ì zū. I mún zū le hã làa na kà wán, á bïo mi wee wé á po bïo mi wó pãahũ na mi búakáa dó mi s̄ia o Yeesu yi. ²⁰ Eε ká ì màhã à zá làa mia bïo búí na ì mɔn mia à mu yí se bïo yi. O hãa Zezabεele‡, yia le mí lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fεero à mu yí bon á mi wee díá ò o khà ì ton-sáwá v̄iní. O wee ɲaa 6a dé ho bá-fénló lè ho hã-fénló lè mí síiwà wéro yi, lè hã wónna taa làró yi. ²¹ A ì nɔn ho pãahũ wo yi, ò o yèrémá mí yilera lè mí wára, ká a màhã yí tà le mí ì díá mí koomu wára. ²² Awa! I ì wé ó o ò t̄e mu v̄amú á b̄ia làa wo wee páaní búenbúen á ì beé lò làa sòobéε, se 6a b̄en yèrémáa, á díá a koomu wára. ²³ B̄ia bò a yi búenbúen á ì ì búe. Ká mu wó kà, á 6a kèrètłewa kuio búenbúen á à zūn le ínén lé yia á zū a nùpue yilera, làa bïo ó o síi vá yi. I ì s̄aání mi n̄i-kéní kéní yi á à héha làa bïo mi wee wé.

²⁴ «Ká minén Tiatire kèrètłewa kuure nùpua na ká, na yí tà yí bò ho kàránló mu yi, á mún yí wi mi zūn bïo 6a wee ve là a *Satãni bïo na sà yi, bán á ì ì bïo bïo kà á à na yi: I máa bíní máa hení bïo búí wéro máa na mia, ²⁵ ká bïo mi dó mi s̄ia miĩ lé b̄un mi fára đĩn wán làa bïo mi wee wéráa mu fúaa ì bíní buenló.

²⁶⁻²⁸ «Yia dãnna fá ho fũuhũ, á bò bïo á ì wee zéeni yi fúaa mu véeni, wón á ì ì na ho pánká yi ó o ò wé hã síiwà búenbúen ɲuhũ wán làa bïo á ínén mún yúráa ho pánká ì

* **2:10** Hã wizooní bïo píru: B̄un wee zéeni le le lònbee mu máa mia. † **2:14** Balaamu làa Balaaki: Mi Loń Miló v̄uhũ (Nombres) 22–24; 25.1-3; 31.16 ‡ **2:20** Zezabεele: Mi loń Bá-zàwa n̄n-yání v̄uhũ (1 Rois) 16.31; 19.1-2

Maá cón bïo sii. O o ò sùwaní mí pànká 6a wán làa sòobéε, á wé è fi 6a lòn sïa na má làa córó. Bànsó á ì ì na há tá-tïa mànàayiire yi. §

²⁹ «Yïa wee jí bïo, à bànsó jí bïo le Dónbeení Hácírí wee bío na 6a kèrètïewa kuio yi.»

3

Bïo mà nòn ho Saade kèrètïewa kuure yi

¹ «Hã jì-cúa na kà á ù túa à na le Dónbeení tonkaro, yïa wee pa ho Saade lóhó kèrètïewa kuure yi:

«Yïa há háciira bïo hènun na bïo sã le Dónbeení yi wiráa, na há mànàayio bïo hènun wi ní yi, lé wón wee bío bïo kà: Bïo mi wee wé á ì zũ. Ba nùpua wee leéka le mi yú le mukānī binbirī, à mi jòn húrūn le Dónbeení yahó. ² Awa, á mi cén fání mi yïo, à dé pànká miten yi, à bïo ká mia jùhũ hĩa yí 6úe. Mu bon. I zũ le bïo mi wee wé á jii yí sú ì Maá Dónbeení yahó. ³ Awa, á mi bíní leéka mi yiwa bïo mi já lè le Dónbeení bíoní á tà le yi bïo. Mi yèrémá mi yilera lè mi wára, à wé bè le bíoní mu yi. Ká mi yí fánía mi yïo, á ì 6ueé yòoka mi wán là a kònlo bïo. Mi máa dàñ máa zún ì 6uenló mi cón pāhũ. ⁴ εε ká 6a 6úí mähá wi mi cón ho Saade mu lóhó kèrètïewa kuure tïahũ á 6uan míten sese le Dónbeení yahó lòn nùpua na sï-zinia wee ce wéréwéré. Bán á à bè làa mi ká 6a zã há sï-poa, lé bïo 6a ko làa bũ.

⁵ «Làa bũn sii á yïa dàña ho fũuhũ fá, á wón n zini lè há sï-poa. O yèni á ì máa lén bïa yú le mukānī binbirī yènnáa vūahũ yi hùúu. I ì ãñ ì Maá lè mí tonkarowà yahó á à bío le bànsó bïo sã mi.

⁶ «Yïa wee jí bïo, à bànsó jí bïo le Dónbeení Hácírí wee bío na 6a kèrètïewa kuio yi sese.»

Bïo mà nòn ho Filadelfi kèrètïewa kuure yi

⁷ «Hã jì-cúa na kà á ù túa à na le Dónbeení tonkaro na wee pa ho Filadelfi lóhó kèrètïewa kuure yi:

«Yïa na bàn sii mía, na lé ho tũia poni bànsó, yïa ó o *Daviide béení díró ní naló pànká wi ní yi lòn woohũ won-za, yïa héra mu bïo jii à nùpue máa dàñ pe mu jii, na mún pon mu bïo jii à nùpue máa dàñ hén mu jii, lé wón wee bío bïo kà: ⁸ Bïo mi wee wé á ì zũ. I zũ le 6a nùpua yí máa kònbi mia sese, εε ká mi mähá pá wee bè ì bíoní yi, mi yí pã ì bïo 6a nùpua yahó. Awa, ì héra ho zũajii nòn mia. A nùpue na mún dà à bíní ì pe ho á mía. ⁹ Mí loñ, bïo kà lé bïo á ì wé làa bïa bïo sã a Satāni yi, bán na wee fũaa há sabioní le mí lé 6a *zúifùwa à mu jòn yí bon. I ì wé á 6a 6ueé fára mí nankójúná wán mi yahó, á 6a à zún le ì wa mia. ¹⁰ Bïo á ì henía nòn mia le mi hĩ mi sïa á mi tà bô yi. Lé bũn nòn á le lònbee na 6ueé khén ho ãmíjã nùpua 6úen6úen kúará á ìnén 6èn mún n kání mia yi. ¹¹ Hen làa cínú ká ì 6uen. Bïo mi dó mi sïa mi lé bũn mi fára ãñ wán làa bïo mi wee wéráa mu, bèra a na ò o 6úí hĩa yí fé mi bïo na wee zéeni le mi fá ho fũuhũ.

¹² «Yïa dàña ho fũuhũ fá, wón n keñ lòn bòròbòrò ì Maá *Dónbeení zï-beení yi féεε. Bànsó ò keñ le zii mu yi féεε. I Maá Dónbeení yèni, lè le lóhó yèni á ì túa bànsó wán. Hón lóhó so lé ho Zeruzaleemu finle na à lé ho wáayi le Dónbeení cón á à lii. Ìnén yèn-finle á ì mún n túa bànsó wán.

¹³ «Yïa wee jí bïo, à bànsó jí bïo le Dónbeení Hácírí wee bío na 6a kèrètïewa kuio yi sese.»

Bïo mà nòn ho Lawodisee kèrètïewa kuure yi

¹⁴ «Hã jì-cúa na kà á ù túa à na le Dónbeení tonkaro yi, yïa wee pa ho Lawodisee lóhó kèrètïewa kuure yi:

§ 2:26-28 Tá-tïa mànàayiire: Le mànàayiire mu wee zéeni le sée yíró bïo. Le mún wee zéeni a Krista bá-zàmu 6úákáró bïo. Mí loñ Lení vūahũ (Psaumes) 2.8-9; Mílo vūahũ (Nombres) 24.17; Bè-sànkani vūahũ 22.16

«Yia yèni 6a le *Amiina, yia wee mĩ ho tũia poni le Dónbeenĩ jii, yia láayi wi, yia lé ho tũia poni 6anso, na le Dónbeenĩ ãn wán léraráa mu bĩo 6úen6úen, lé wón wee bĩo bĩo kà: ¹⁵ Bĩo mi wee wé á ã zũ. Le Dónbeenĩ bĩo yi, á mi yĩ sùwa, á mi mún yĩ wan. Mi lá ka lè mi sùwa tàá mi lá wan, se bũn pá wãa sũaanĩ. ¹⁶ Ká bĩo mi yĩ sùwa á mi mún yĩ wan, à mi ka tũn, á ã ã kũn mia á à kũia. ¹⁷ Mi wee bĩo le mi níi bĩo wi, le mi bò miten mi nãfòró wán, bĩo 6úí yĩ fòora mia, tàá. A mi yĩ zũ ká mi lé 6a yinyio 6ansowà á bĩo màkárí wi. Mi lé 6a nĩ-khenia. Mi lé 6a muiiwà á wee vará mi bĩo. ¹⁸ Awa, á mi día le ã zéeni mia: Ho sãnú binbirĩ na ceéra ho dũhũ yi á mi wãa 6uee yà ã cõn. Lé bũn ñ na ká mi ã wé mu bĩo 6ansowà binbirĩ. Mi 6uee yà hã sĩ-poa ã cõn à zĩ sàráa mi nĩyio. Mi mún 6uee yà hã yĩo tĩni ã cõn à váani lè mi yĩo à mi wé mi. ¹⁹ Bĩa á ãnén wa ká 6a wó khon, à ã zá làa ba, à bé 6a. Mi cén bĩnĩ dé sòobéé miten yi, à yèrémá mi yilera lè mi wárá. ²⁰ Mi loĩ, ã ãn ho zũajii á wee tènĩ. Ká yia jã ã sã á tà le ã 6uee zo, á ã zo 6anso cõn á wa à páani ã dí.

²¹ «Yia dàina ho fũuhũ fá, á ã wé á 6anso ò kéeni mu bá-zàmu kanmúini wán ã nĩsãni, làa bĩo á ãnén mún fá ho fũuhũ á karáráa ã bá-zàmu kanmúini wán ã Maá nĩsãni.

²² «Yia wee jí bĩo, à 6anso jí bĩo le Dónbeenĩ Háciri wee bĩo na 6a kèrètíewa kuio yi sese.»

4

Le khònti na le Dónbeenĩ wee yi ho wáyí

¹ Bũn món, á ã bĩnia mɔn à ho wáyí jii héra. A mu tãmu na lá bía làa mi lè ho yahó, na sã wee jí lòn bũaanĩ, lé bũn tĩn wee bĩo làa mi: «Buee yòo hen, á ã ã zéeni bĩo 6ueé wé làa fo.» ² Mĩ lahó yi, á le Dónbeenĩ Háciri pánká kera ã wán, á ã mɔn mu bá-zàmu kanmúini 6úí ho wáyí ò o 6úí kará le wán. ³ Bãnsò semu ka lè hã *hue-seni 6úí na 6a le zasipu làa saaduana ciaciakaró bĩo síi, á wee juiika kũiakũia. Le bon-khónle mún ló kĩnia mu bá-zàmu kanmúini mu yi á wee juiika lòn *hue-seni na 6a le emeroode. ⁴ Mu bá-zàmu kanmúini mu 6àn sii 6óni làa bĩo náa kĩnia le yi, á 6a nĩ-kĩa 6óni làa nũwã náa kará wán. Ba 6úen6úen zã hã sĩ-poa, á 6úra mu bá-zàmu khònlúaa na wó lè ho sãnú. ⁵ Mu bá-zàmu kanmúini mu á ho viohó juiikaró wee lé yi, á ho nãmakaró sã mún wee jí le yi. Hã fĩntã-cúaaawa bĩo hẽjũn zãnia yèen bàrá le yahó. Hón lé hã hácira bĩo hẽjũn na bĩo sã le Dónbeenĩ yi. ⁶ Bĩo 6úí lòn saahó na jumu wee ce wéréwéré lòn mákã dũuhũ á mún wi mu bá-zàmu kanmúini mu yahó.

Búaa búaa náa 6úí mún ãn kĩnia le kanmúini mu yi. Ba yara lè 6a máa 6úen6úen léé yĩo. ⁷ O nĩn-yáni yia ka lòn kúden. O jũn níi yia ka lòn dãa-za. O tĩn níi yia yahó ka lòn nũpue yahó. O náa níi yia wón ka lòn duiio na déera wá. ⁸ Ba mí búaa náa 6úen6úen á mía bĩo hẽzĩn hẽzĩn wi. Hã 6úen6úen vó lè hã yĩo. Bĩo ká lé bĩo 6a wee bĩo le wisoni lè ho tĩnãahũ fẽẽẽ:

«O Nũhũso Dónbeenĩ 6àn sii mía.

O dà mu bĩo 6úen6úen.

O wi ká bĩo 6úí ãn yĩ léra.

O wi fẽẽẽ, o bò ò buen.»

⁹ Hen ká 6a búaa mu sansan wee bĩo yia kará mu bá-zàmu kanmúini wán beemu bĩo á wee khòni a, á wee dé o bákã, wón na wi fẽẽẽ hã lúlúio na jii mía yi, ¹⁰ à 6a nĩ-kĩa 6óni làa nũwã náa lii búrá yia kará mu bá-zàmu kanmúini wán na wi fẽẽẽ hã lúlúio na jii mía yahó à búaanĩ a. Ba wee wé hén mí sãnú khònlúaa lii kũia mu bá-zàmu kanmúini yahó ká 6a à bĩo bĩo kà:

¹¹ «Nũhũso, wa Dónbeenĩ,

fo ko lè ho cùkú.

Fo ko lè le khòni.

Ho pánkã 6úen6úen bĩo sã foñ.

Lé bïo ùnén lé yïa léra mu bïo búenbúen.
 Ùnén lé yïa le mu keń,
 á mu bèn wi.»

5

O Pioza mí dòn lé yïa ko lè ho vūahū benló

¹I bíníá le í loń, á ĩ mən à yïa kará mu bá-zàmu kanmúiní wán buan vūahū búí lè mí nín-tíání. Ho vūahū mu yahó lè ho mání búenbúen á ho túaró wi wán, á bun. Ho jii lan lè ho sò-mánu há zen cúa-hèjun. ²I mún mən wáayi tonkaro búí na pànká wi, ò o wee bío bío kà pónpón: «Yïa ko lè ho sò-mánu na lan lè ho vūahū mu jii firó à ben ho lé o yén?» ³Ká yïa màhá ko lè ho benló à kàrán ho á yí ló. Bànso mía ho wáayi, o mún mía ho tá wán, á ho tá fíkōhū ó o mún mía yi. ⁴Á ĩ bènťin wá mu bío yi làa sòobéé, lé bío á yïa ko lè ho benló à kàrán ho á yí ló. ⁵A 6a nĩ-kíá 6óní làa nùwā náa nĩ-kéní búí á wee bío làa mi: «Yí wá bío. Loń, yïa 6a wee ve làa Zudaa zĩ-júhū nùpua kúden, o bée *Daviide mənmaní, á fá ho fūuhū.* Wón lé yïa ko lè ho sò-mánu na lan lè ho vūahū mu jii firó, à ben ho.»

⁶I bíníá le í loń, á ĩ mən Pioza búí na ka lòn yïa na 6a fā yan làa muiní, ká a đin le béení kanmúiní sii yi, 6a búa búa náa, lè 6a nĩ-kíá 6óní làa nùwā náa tīahū. O Pioza mu wāa là a yio lé mu bío hèjun hèjun. Hón yio so lé há háciira bío hèjun na le Dónbeení tonkaa ho đimíjā kùarāa búenbúen yi. ⁷O Pioza mu vá vaá 6ó yïa kará mu bá-zàmu kanmúiní wán, ò o fó ho vūahū na á wón buan lè mí nín-tíání. ⁸Bío ó o fó ho buan, á 6a búa búa náa lè 6a nĩ-kíá 6óní làa nùwā náa á 6ueé 6úrá a Pioza mu yahó. Ba búenbúen buan há kòncówá, á mún buan há lánpórá na wó lè ho sánú, na mu bío búí na sámu sí sú á wee cí yi. Bún bío so wee zéeni bío bío sã le Dónbeení yi floró bío. ⁹A 6a búa búa náa lè 6a nĩ-kíá 6óní làa nùwā náa wee sío le len-finle na ká:

«Ùnén lé fo ko lè ho vūahū mu féro.
 Fo ko lè ho vūahū mu féro à fi ho sò-mánu na lan ho jii.

Lé bío ùnén lé fo 6a yan lè le muiní.

Ū cāni lé đio yā 6a nùpua á 6a bío sã le Dónbeení yi.

Ba ló ho đimíjā kāna nùpua lè mí síiwá búenbúen yi,

hàrí 6a wé lùe lée lùe,

hàrí 6a bío bíoní lée bíoní.

¹⁰Fo wó á 6a lé wán *Dónbeení yankarowá nípomu,
 à 6a wé sá na le yi.

Ba à dí le béení ho tá wán.»

¹¹I bíníá le í loń, á ĩ jā ho wáayi tonkarowá sã. Ba ka cèrécèrécèré, á kíniá mu bá-zàmu kanmúiní, lè 6a búa búa náa, lè 6a nĩ-kíá 6óní làa nùwā náa yi.† ¹²Bío ká lé bío 6a wee bío pónpón:

«O Pioza na 6a lá fá

á ho dàńló, lè ho nàfòró, lè mu bè-zūríminí, lè ho pànká á bío sã yi.

O ko lè le kònbii.

O ko lè ho cùkú.

O ko lè le khòoní.»

¹³A mu bè-lénniá búenbúen, bío wi ho wáayi làa bío wi ho tá yi, bío wi ho tá fíkōhū, làa bío wi mu jumú yi, mu búenbúen na wi há kùarāa búenbúen yi, á ĩ jā sã à mu wee bío bío ká:

«Le khòoní, lè le kònbii, lè ho cùkú, lè ho pànká

á bío sã yïa kará mu bá-zàmu kanmúiní wán,

là a Pioza yi fēēē há lúlúio na jii mía yi.»

* **5:5** Zudaa zĩ-júhū nùpua kúden là a bée Daviide mənmaní: Mi loń Bío Núhū Búeení vūahū (Genèse) 49.9; Ezayii vūahū 11.1, 10 † **5:11** Mi loń Daniyēele vūahū 7.10

14 A 6a bùaa bùaa náa le: Amiina! A 6a ñi-kíá 6óní làa nùwā náa 6èn líí 6úrá à 6a 6ùaaníá 6a.

6

O Pioza fù ho sò-mánu bío hèzín

1 I bíníá le í loń, á í mən ò o Pioza fù ho nín-yání sò-mánu na lá lan ho vūahú jii. A í já 6a bùaa bùaa náa yà-kéní sã ò o béra lòn viohó na nà: «Buee khíí lén!» 2 A í le í loń, à lée cón-poni na. Yíá yòora a á 6uan le tée. O 6úi nən mu bá-zàmu khònlúee wo yi ó o 6úra á wàráa lòn san-béé á tìn wà vaá fá ho fūuhú.

3 O o Pioza fù ho jùn níi sò-mánu na lá lan ho vūahú jii. A í já 6a bùaa bùaa náa jùn níiso sã ò o béra: «Buee khíí lén!» 4 O o cúa 6úi zoó ló hùεεn lòn dōhú. Yíá kará a wán ó o 6úi nən ho pánká yi, ò o wé à ho hээрà yí keń ho tá wán, à 6a nùpua wé 6úe mín. O 6úi nən ho khà-tó-tóní wo yi ó o 6uan.

5 O o Pioza fù ho tìn níi sò-mánu na lá lan ho vūahú jii. A í já 6a bùaa bùaa náa tìn níiso sã ó o béra: «Buee khíí lén!» A í le í loń, à lée cón-bírí na lua. Yíá kará a wán á 6uan le dèe na 6a wee mənzá lè mu bío línlimu. 6 A í já bío 6úi sã lòn nùpue tãmu 6a bùaa bùaa náa sîi yi à mu wee bío: «O nùpue wizon-kùure sámú sàáníi lé hã daa làn pámuárè dà-kéní yàwá. Ká mu lé hã sîo, se lée làn pámuárè bío tìn ho yàwá dà-kéní mu yi. Ká ho jiló lè ho *dívén bún à ù díá mí yàwá yi.»

7 O o Pioza fù ho náa níi sò-mánu na lá lan ho vūahú jii. A í já 6a bùaa bùaa náa níiso sã ó o béra: «Buee khíí lén!» 8 A í le í loń à lée cón-khúuní na lua. Yíá kará a wán yèni 6a le Húmú. Ho ñi-hónbó-lóhó bò a món. Ho ñimíjá nùpua 6úen6úen sankanən cúa-náa níi bío dó 6a níi yi, à 6a 6úe 6a lè ho khà-tóní, lè le híni, lè mu vãmú, lè 6a zín-búaa.

9 O o Pioza fù ho hònú níi sò-mánu na lá lan ho vūahú jii, á í mən hã mànákãwa 6úi le muini yεeni tá. Bía bò le Dónbeení bíoní yi, á mà ho tũíá le jii á 6a 6ó, lé bán te mí mànákãwa. 10 Bío kà lé bío hã mànákãwa mu wee bío pónpón: «Núhúso Dónbeení na 6àn síi mía, yíá lé ho tũíá poni 6ànso, lé ho pãahú yén fo ò pa á à síinínáa ho ñimíjá nùpua júná á à ñíráa hã yúaa wa 6úeró bío yi coon?» 11 A le Dónbeení nən hã sí-poa 6a ñi-kéní kéní yi, à le bía nən 6a yi le 6a hí mí sía cínú à paráa 6a ninzáwa ton-sáwá, 6àn zàwa lè 6àn hínni na 6a à 6úe lè 6arén bío síi jii síró.

12 I bíníá le í loń, á í mən ò o Pioza fù ho hèzín níi sò-mánu na lá lan ho vūahú jii, á ho tá dèkíó lè mí pánká. A le wii yèrémáa ka kúirikúirikúiri, à ho píihú hón mùia hobobo lòn cãni. 13 Hã mànáyio wee tè líi lòn hánbíó na ho pinpi-beení wee díí. 14 Ho wáyí bun zon mín yi lòn pãhú á vūnun, á hã 6úaa lè hã táwá na mu jumu kíniá yi, bún 6úen6úen lóka mí lara yi á vūnun. 15 Ho ñimíjá 6úen6úen bá-zàwa lè 6a júnása, 6a dásíwá júnása, ho náfóró 6ànsowà, bía pánkáwá wi, 6a wobáani làa bía wi mítén, 6a 6úen6úen hээрa sà mítén hã kãní yi lè hã 6úaa hue-beera pònna. 16 A 6a wee bío lè hã 6úaa lè mí hue-beera: «Mí jñ wεn, à yíá kará mu bá-zàmu kanmúini wán à yí mí wεn, ò o Pioza síini wa júná. 17 Lé bío á yíá kará mu bá-zàmu kanmúini wán là a Pioza wizon-beení na 6a à fí le cítii yi wáa dōn. A yíá dà à kãní mítén le wizonle mu yi wón mía.»

7

Le Dónbeení bò le fímini mí ton-sáwá 6uráa wán

1 Bún món, á í mən le Dónbeení tonkarowà nùwā náa à 6a ñin ho ñimíjá sãa mí bío náa yi á hò ho pinpiró hen na 6a ñinka yi, à ho yí và ho tá, lè mu jùn-beera, lè hã vñsía wán. 2 A í bíníá le í loń, á í mən le Dónbeení tonkaro veere ò o ló lè le wii hènii. Le dèe na le Dónbeení, ñio lé le mukãní 6ànso, á wee bè lè mí fímini ó o 6uan. O o bía bío kà pónpón lè le Dónbeení tonkarowà nùwā náa mu, bía le nən ho pánká yi à 6a yáaráa ho tá lè mu jùn-beera: 3 «Ho tá lè mu jùn-beera lè hã vñsía á mí ñin yí yáa ká wa yí bò le fímini wán Dónbeení ton-sáwá 6uráa wán yí vó.» 4 A bía le fímini mu bò wán á 6a

zéenía jii làa mi. Ba búenbúen wó nùpua muaaseé búará-hèjùn làa muaaseé náa. Ba ló a *Isirayele nìpomu zì-júná búenbúen yi. ⁵⁻⁸ O *Zudaa zì-júhú nùpua na le flimini mu bò wán lée muaaseé píru jùn. O o Urubèn, là a Kaade, là a Azere, là a Nefutalii, là a Manasee, là a Simion, là a Levii, là a Izakaare, là a Zabulon, là a Zozefu, là a Bènzamee, bán búenbúen zì-júná nùpua muaaseé píru jùn jùn á le flimini mu bò wán.

Ba zãamá-kúii ðin o Pioza yahó

⁹ Bún món, á ì le ì loí, à lée minka zãamá-kúii na. Ba jii yí dà máa zúí. Ba ló ho ðimíjã kãna nùpua lè mí síwà búenbúen yi, hàrí 6a wé lùe lùe, hàrí 6a bío bíoní lée bíoní. I mɔn 6a à 6a ðin mu bá-zàmu kanmúiní yahó, là a Pioza yahó. Ba zã há sí-poa, á buanka há yúkúio vōnna à zéení le mí sía wan. ¹⁰ Bío kà lé bío 6a wee bío pónpón: «Wàn Dónbeení na kará mu bá-zàmu kanmúiní wán là a Pioza, lé bán kãnía wɛn.»

¹¹ A ho wáayi tonkarowà búenbúen ðin kɔnía 6a nì-kíá 6óní làa nùwã náa, lè 6a bùaa bùaa náa na ðin kɔnía mu bá-zàmu kanmúiní yi á líí búrá le yahó, á wee bùaaní le Dónbeení ¹² ká 6a a bío:

*Amiina!

Mu bè-zúrminí lè ho dànló lè ho pánká á bío sã wàn Dónbeení yi.

Le ko lè le kōnbii lè ho cùkú.

Wa ko wa khòoní le à dé le bārakà fɛɛ há lúlúio na jii mía yi.

*Amiina!»

¹³ A 6a nì-kíá nì-kéní wãa tũara mi: «Ba sí-poa 6ànsowà mu á fo zũ le? Ba wee lé wɛn?»

¹⁴ A ì bíá nɔn wo yi: «Wàn maá, ũnén lé fo zũ 6a.» O o nì-kɔnle mu bíniá bíá: «Bia kà lé bia kãa le lònbe-be-beeni* yi. Ba sɛera mí sí-zinia o Pioza cãni yi á há wee ce pũiapũia. ¹⁵ Lé bún te bío 6a ðinnáa le Dónbeení bá-zàmu kanmúiní yahó. Ba wee sá na le Dónbeení yi le wisoní lè mí tɔnàahú fɛɛ le zì-beeni na bío sã le yi yi. A le Dónbeení, ðio kará mu bá-zàmu kanmúiní wán á à kɛn láa ba, á à pa 6a bío.

¹⁶ Hini làa ju-hãní máa bíni máa dàñ 6a.

Wii máa bíni máa jí 6a,

á wunwuró mún máa bíni máa beé 6a lò.

¹⁷ Lé bío ó o Pioza na wí mu bá-zàmu kanmúiní síi yi á à pa 6a bío làa bío ó o pi-pa wee wé paráa mí pia bío. O wé è dí 6a yahó á à varáa le jùn-dãní yi, ðio wee na le mukãní binbirí, á le Dónbeení á à sũuka 6a yèn-caa búenbúen.»

8

O Pioza fù ho hɛjùn níi sò-mánu

¹ Bío ó o Pioza màhá fù ho hɛjùn níi sò-mánu na lá lan ho vũahú jii, á bío ho wáayi búenbúen wó tétété á dó mí yi. ² A ì le ì loí, á ì mɔn le Dónbeení tonkarowà nùwã hɛjùn na ðin le Dónbeení yahó. A 6a nɔn há bùaaní dà-kéní kéní 6a yi. ³ A le Dónbeení tonkaro veere búí ló á bueé ðin le *ãnsãn cɔnii dɛɛ nĩsãní. O buan ho lánpóhó na 6a wee wé cɔí mu bío na sãmu sí yi. Ho wó lè ho sãnú. A 6a nɔn mu bío na sãmu sí cèrèè wo yi ò o cɔí mu ho yi ho *ãnsãn cɔnii dɛɛ na wó lè ho sãnú wán, ðio wí mu bá-zàmu kanmúiní yahó. A mu bío mu làa bia bío sã le Dónbeení yi floró ò o páaní na le Dónbeení yi. ⁴ A mu bío na sãmu sí na wee cɔí ho lánpóhó na ó o buan yi yiíní làa bia bío sã le Dónbeení yi floró á páanía yóò ðɔn le Dónbeení. ⁵ Bún món ó o wáayi tonkaro mu khá há donfũaa ho *ãnsãn cɔnii á kúaa ho lánpóhó mu yi á kónkúaa kúaa ho tá wán lè mí pánká. Bío ó o kónkúaa há kúaa kà síi, á ho viohó juiíkaa á nãmakaa, á ho tá ðékio lè mí pánká.

Hã bùaaní bío náa na nín-yání wã

* **7:14** Le lònbe-be-beeni: Mí Loí Matiye vũahú 24.21; Maaki vũahú 13.19

⁶ A ho wáayi tonkarowà nùwā hẹ̀nùn na ɓuan hā bǔaani wāa wíokaa mítén hā wíló bǐo yi.

⁷ O o nín-yání tonkaro wāa wǎ mí bǔaani. Bǐo ó o wǎ le, á ho viohó mànàayio, lè ho dǎhǔ, lè le cāni lùnkāa mín yi á dǐndǐn tò ho tá yi. A ho tá lè mí vǐnsǎ lè mí jíní bǐo na cǎka búenbúen á à yí mu ɓàn sankanèn cúa-tǐn.

⁸ O o ɓun ní tonkaro á wǎ mí bǔaani. A bǐo ɓúí lòn ɓúe-beeni na zà, á ɓa lèera dó mu yámú ɓumu yi, á bǐo yèrémáa wó le cāni á à yí mu ɓàn sankanèn cúa-tǐn. ⁹ A ɓa búa na wi le cāni mu yi á húrun. A hā wonna na wi le yi mún fù.

¹⁰ O o cúa-tǐn ní tonkaro wǎ mí bǔaani. A le mànàayi-be-beeni ɓúí zà wó ho dǎhǔ kùera lion hā vǔna lè hā ɓun-dǎa ɓàn sankanèn cúa-tǐn tǐn wán. ¹¹ Le mànàayiire mu yèni ɓa le Hɛnheró. A hā vǔna lè hā ɓun-dǎa ɓumu, á bǐo yèrémáa wó mu ɓun-hia á à yí mu sankanèn cúa-tǐn. A ɓa nùpua cèrèe húrun lé bǐo ɓa ɓun mu ɓun-hia mu.

¹² O o cúa-náa ní tonkaro wǎ mí bǔaani. A le wii, lè ho pǐihǔ, lè hā mànàayio sankanèn cúa-tǐn tǐn ní á ɓooniá yi, á mu ɓàn khoomu sankanèn cúa-tǐn tǐn ní á wó. A le wisoni lè ho tǐnàahǔ sankanèn cúa-tǐn tǐn ní wó le tǐbíri cikoón.

¹³ A ì le ì loń, á ì mɔn duio ɓúí ò o yòo wee dèe ho wáayi firicírri á wee bío bío kà ɓónpón: «Yéréké loo! Yéréké! Ho yéréké á à sá ho dǐmǐjá nùpua yi lé bío le Dónbeeni tonkarowà nùwā tǐn na ká á à wǎ mí bǔaani.»

9

Bǐo wó hā bǔaani bǐo hònú ní wíló mǎn

¹ O o cúa-hònú ní tonkaro wǎ mí bǔaani. A ì mɔn mànàayiire ɓúí na kùera lion ho tá yi. Ho kǎhǔ na nàyló ɓii mía ɓii won-za á ɓa nɔn le yi. ² A le ɓueé héra ho kǎhǔ na nàyló ɓii mía ɓii, á le minka yiini ló ho yi kúntùn, á pon ho tá búenbúen yi á mu wó le tǐbíri á le wii yí máa mi. ³ A ɓa kòoyówá ló le yiini mu yi á ɓera fò ho tá. Ba nɔn ho pánká ɓa yi á ɓa wé táa ɓa nùpua lè ɓa naawà bǐo sǐi. ⁴ A ɓa bía nɔn ɓa yi le le jíní, lè hā vǐnsǎ, làa bǐo lée bǐo na wee sà hā vǔna à ɓa yí tǔii yi. Ká ɓa nùpua na le Dónbeeni flimini mía wán lé bán mí dòn à ɓa wé táa. ⁵ Ba yí nɔn le ní ɓa yi le ɓa ɓúe ɓa nùpua mu, ká ɓa màhǎ à beé ɓa lò làa sòobèe á à dǎ hā pǐina bǐo hònú. Bǐo ɓa wee beé là a nùpue lò á ka lòn naa táró vía bǐo sǐi. ⁶ Pǎahǔ na á ɓún ñ wé yi ká ɓa nùpua wé è bío le mí lá húrun se mu sǔaani. Èe ká ɓa màhǎ máa hí. Ba sǎa wé è vá mu húmú yi. Èe ká ɓa máa yí mu.

⁷ Ba kòoyówá mu ka lòn cúaawa na ɓa wíokaa hā hǐa táró bǐo yi. Ba búenbúen ɓúná á mu bío ɓúí ponka yi lòn bá-zamu khònlúaa na wó lè ho sǎnú. Ba yara ka lòn nùpua yara, ⁸ á ɓún-vání túeeka lòn hǎawa ɓún-vání. Ba ɓia ka lòn kúdenwà ɓia. ⁹ Ba kosǎa ka lè hā ponka yi làa hǎnló bǐowa ɓúí. Ba mía sǎa wee jí wùrùwári wùrùwári lòn wòtórówa lè mí cúaawa na lùwa bò ò va hā hǐa. ¹⁰ Ba zǔaa wi á ka lòn naawà zǔaa. Lé hǎn zǔaa so á ɓa à beé lè ɓa nùpua lò hā pǐina bǐo hònú yi. ¹¹ Ba kòoyówá mu béè lé o tonkaro na pan ho kǎhǔ na nàyló ɓii mía yi. O yèni lè mu heberemu ɓa le Abadon, ká mu kerekimu á ɓa wee ve o làa Apolijon, mu kúará le «Bè-yáaro.» ¹² ɓún lé ho nín-yání yéréké na wó khǐina. Yérékéwá bǐo ɓun á pá à ɓíni ì wé á à sǐ ɓún yi.

Bǐo wó hā bǔaani bǐo hẹ̀zǐn ní wíló mǎn

¹³ ɓún mǎn ó o cúa-hẹ̀zǐn ní tonkaro á wǎ mí bǔaani. A ho *ánsán cǐnii dèe na wó lè ho sǎnú, dǐo wi le Dónbeeni yahó á tǎmu ɓúí ló kónbúaa mí bǐo náa yi á ì já sǎ. ¹⁴ Mu tǎmu mu bía nɔn o tonkaro cúa-hẹ̀zǐn ní na ɓuan mí bǔaani yi: «Ba tonkarowà na ló ho wáayi nùwā náa na ɓa can ho muhǔ na ɓa le Efaraate ɓii à ù fee kúia.» ¹⁵ O o feera ɓa kúaarà à ɓa ɓúe ho dǐmǐjá nùpua sankanèn cúa-tǐn ní ɓúhǔ. Ba lá wíokaa ɓa díá á pannáa dén lúlúure so, hón pǐihǔ so, dén wizonle so, hón ɓón-kéní kéní so. ¹⁶ Barén hǐn-táwá na yòora ɓa cúaawa á ɓa zéeniá ɓii làa mi. Ba le ɓa lé ho muaaseé khǐá-pírú pírú ɓúná khǐá-ɓun. ¹⁷ Bǐo á ì mɔn lè ɓa sǐí lé bǐo kà: Ba búenbúen mu bǐowa ponka kosǎa yi. Mu ɓúí ka hùeɛn lòn dǎhǔ. Mu ɓúí lé mu bè-búrán. Mu ɓúí lé mu bè-dondó. Ba cúaawa

ɲúná ka lòn kúdenwà ɲúná. Ho dǎhú lè le yíini lè ho kíríbi wee lé lè 6a ɲiní. ¹⁸ Mu bè-súmáa bío tɛn mu, ho dǎhú lè le yíini lè ho kíríbi na wee lé lè 6a ɲiní lé bío bóka ho ɔ́míɲá nùpua. Bía mu bó búenbúen á à yí 6a sankanèn cúa-tɛn. ¹⁹ Ba cúawa mu pànkáwá wi 6a ɲiní lè 6a zúaa yi. Mu bon, 6a zúaa ɲúná wi á ka lòn háwá, lé hǎn 6a wee bóonínáa 6a nùpua yi.

²⁰ Ká 6a nùpua na mu bè-súmáa á yí yú yí bó, bán pá yí yèrémáa yí día mí wǎnna hǎló. Ba pá wee búaaní 6a cínáwa. Há wǎnna na wó lè ho sǎnú, làa hǎa wó lè le wén-hǎnló, làa hǎa wó lè ho tǔɲòn, làa hǎa wó lè há huua lè há búɛɛní, bún na yí máa mi mu bío, á yí máa jí mu bío, á yí dà máa wé dɛɛ, lé bún á bán pá wee búaaní. ²¹ Ba nùpua búeró, lè mu nín-símú wéró, lè ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síwá, lè ho kǎnló, bún búenbúen á 6a pá yí yèrémáa á yí día wéró.

10

Ho vǎn-za na á ho wáayi tonkaro buan

¹ A í bɛnía le í loń, á í mǎn le Dónbeení tonkaro búí na pànká wi, ò o ló ho wáayi wee lii. Le dùndúure pon wo yi lòn dà-zínii. A le bon-khǎnle bánbáa o ɲúhú. O yahó wee ɲuíka lòn wii, á zení ka lòn dǎhú bǎrǎbǎrǎwa. ² Vǎn-za búí na héra ó o buan. O nín-tíánɛn zeń ó o bǎ mu yámú ɲumu wán, ká a nín-káahón zeń ó o bǎ ho tá wán, ³ ò o béra pǎnpǎn lòn kúden. Bío ó o béra ká síi, á ho viohó nàmakaró bía há zen cúa-hèɲun. ⁴ Bío á hón viohó so nàmakaa khíina, á í wi à í túa bío ho nàmakaró mu bía, á í ɲá tǎmu búí sǎ ho wáayi à mu bía: «Ho viohó mu nàmakaró bǎn ɲi-cúa á ũ bua ũ dòn. Yí túa há.» ⁵ O o tonkaro na á í mǎn ò o ɔ́n mu yámú ɲumu lè ho tá wán, á hónía mí nín-tíánɛn ní dá ho wáayi, ⁶ ò o báa lè le Dónbeení yèni, ɔ́o wi bɛn féɛɛ há lúlúio na ɲii mía yi, na léra ho wáayi làa bío wi ho yi búenbúen, lè ho tá làa bío wi ho yi búenbúen, lè mu yámú ɲumu, làa bío wi mu yi búenbúen. O bía: «Mu wǎa máa bɛnía máa mía. ⁷ Nǎnzǎ na ó o hèɲun níi tonkaro á à wí mí búaaní yi, bún zoń ká le Dónbeení bío na le lá le mí ì wé na sà yi á à wé á ɲii ì sí, làa bío le mǎnáa mu nǎn mí ton-sáwá na lé le ɲi-cúa féɛrowá yi.» ⁸ A mu tǎmu na á í lá ɲá sǎ ho wáayi á tɛn bɛnía bía bío ká nǎn mii: «Vaa fé ho vǎhú na ó o tonkaro na ɔ́n mu yámú ɲumu lè ho tá wán buan.» ⁹ A í bèn vaá bó a yi, á flora a le o na ho vǎn-za mu mii. O o bía nǎn mii: «Nín-hǎa, wǎa fé ho là. Ho líi wé hɛɛ ũ píohó yi hàrí ká ho lá ka lòn sǎrǎ ũ ɲii yi.» ¹⁰ A í fó ho vǎn-za mu á là. Ho yoo bóòò lòn sǎrǎ. Bío á í là ho wó, á ho wó mu bè-hia í píohó yi. ¹¹ A 6a bía bío ká nǎn mii: «Fo ko à ũ pá bɛnía bue bío le Dónbeení le mí ì wé lè ho ɔ́míɲá kǎna nùpua lè mí síwá cèrèɛ, hàrí 6a bío bíoní léé bíoní, lè 6a bá-záwa cèrèɛ.»

11

Ba nùwǎ ɲun na wee mǐ ho túiá le Dónbeení ɲii

¹ O o búí nǎn le kǎaní na 6a wee mǎnzǎ lè mu bío mii, ò o bía làa mi: «Vaa mǎnzǎ le *Dónbeení zǐ-beení, à mǎnzǎ ho *ǎnsǎn cǐnii dɛɛ. Ba nùpua na wi le Dónbeení zǐ-beení mu yi á wee búaaní le, á ũ mǐ à zǔn ɲii. ² Ká le zǐ-beení mu bǎn lún á ũ yí mǎnzǎ. Hón día nǎn bía yí zǔ le Dónbeení yi. Ba à yonka ho lóhó na bío sǎ le Dónbeení yi há píina búará-ɲun làa bío ɲun yi. ³ Ba nùwǎ ɲun na wee mǐ ho túiá í ɲii á í ì tonka à 6a buéé féɛ í ɲi-cúa. Ba à zǐ há sía na wee zéeni le mu yúmú wó 6a wán á à féɛráa í ɲi-cúa mu há wízoní khía-pírú ɲun làa búará-tɛn yi.» ⁴ Bán nùwǎ ɲun so lé há Olivewa vǐnsía bío ɲun lè há fɛntǎ-cúaawa bío ɲun, háa bío bía hàaní.* Ba ɔ́n o Núhúso na wi ho ɔ́míɲá búenbúen ɲúhú wán yahó. ⁵ Ká a búí le mí ì wé 6a làa bè-kohó, á ho dǎhú ù lé lè 6a ɲiní léé cǐ 6a zúkúsa á à búé. Lé ká síi á yǎ le mí ì wé 6a làa bè-kohó á à híráa. ⁶ Ba yú ho pànká á à héréa ho viohó á ho máa tɛ, pǎahú na 6a wee féɛ le Dónbeení ɲi-cúa yi. Ba dà

* 11:4 Mi loń Zakari vǎhú 4.3, 11-14

à yèrè má mu ò mu á mu ù wé le cāni. Ba dà à wé á mu bè-sūmáa lè mí síwà wé è sá ho ðímíjǎ yi túntún ho pǎahǔ na sí ǎa yi.

⁷ Ká hǎ òi-cúá na ǎa ko ǎa fεε á fεera vó, ó o yǎa búí á à lé ho kǎhǔ na nǎyiló òii mǎa yi á léé fi làa ǎa. O ò dàǎ ǎa, á à búé ǎa. ⁸ A ǎa òi-hínmu ǎa à kúia ǎa nùpua fémínló lahó yi, ho ló-beení na ǎa búaa ǎa Núhúso yi ho *kùrùwá wán á bó. Ho ló-beení mu yèn-wàahǔ ǎa le *Sodǎumu tàá *Ezipite. ⁹ Ba nùpua na ló ho ðímíjǎ kǎna nùpua lè mí síwà búenbúen yi, hàrí ǎa wé lùe léé lùe, hàrí ǎa búo búoní léé búoní, tǎhǔ á búee ðín á à loǎ ǎa nùwǎ òun mu òi-hínmu hǎ wizooní búo tǎn lè mí canko yi, á à pí le ǎa mǎa nùu. ¹⁰ Ba nùpua na ho ðímíjǎ yi síá á à wa búo ǎa húrun búo yi. Ba à dí mu sǎnú á à hǎ mín lè mu búo, lé búo ǎa òi-cúá fεerowá nùwǎ òun mu á beérarǎa ǎa lò làa sòobéε.

¹¹ Ká hǎ wizooní búo tǎn lè mí canko mu khǎina, á le Dónbeení kúaa mí sǎnsǎmu na wee na le mukǎní ǎa yi á ǎa vèera hínǎn. A bíá mu wó yǎo yi búenbúen zǎna làa sòobéε.

¹² A ǎa nùwǎ òun mu òi-jǎ tǎmu búí sǎ pǎnpǎn ho wǎayi à mu wee búo làa ǎa: «Mí búee yòo hen.» A ǎa hínǎn yòo wá hǎ dùndúio wán ká ǎa zúkúsa ðín wee loǎ. ¹³ Ho pǎn-kéní mu yi à búǎ ho tá dèkíó lè mí pǎnká, á fù ho lóhó sankanǎn cúa-pírú níi. Nùpua na húrun mu yi léé muaaseé hènun. Bíá fera yí húrun bán zǎnkǎa, á ǎa búaanía le Dónbeení na wi ho wǎayi.

¹⁴ Ho cúa-òun níi yéréké khǎina, á hen làa cǎnú ká ho cúa-tǎn níi ò búen.

Búo wó hǎ búaaní búo hènun níi wǎló mǎn

¹⁵ O o hènun níi tonkaro wǎ mí búaaní, á tǎmu cèrèε bíá pǎnpǎn ho wǎayi:

«Wa Núhúso Dónbeení làa *Yǎa ó o mǎn léra á ho ðímíjǎ béení búo màhǎ wǎa sǎ yi binbirí, á le Dónbeení á à dí le béení fεεε hǎ lúlúio na òii mǎa yi.»

¹⁶ A ǎa òi-kǎa búoní làa nùwǎ náa na kará mí bá-zǎmu kanmúiní wán le Dónbeení yahó á líí búrá à ǎa wee búaaní le Dónbeení ¹⁷ ká ǎa à búo:

«Núhúso Dónbeení,
 únén na dà mu búo búenbúen,
 na wi fεεε á wi ká búo búí ðín yí léra,
 wa wee dé ũ bǎrákǎ,
 lé búo á ũ pǎnká na òii mǎa lé hón fo lá lè ũ béení.»

¹⁸ Ho ðímíjǎ kǎna nùpua síá cǎ foǎ,
 èε ká únén lé yǎa síi wǎa wee cǎ ǎa yi.

Ho pǎahǔ ðǎn à ũ fi le cítii bíá húrun búenbúen wán.
 Ho pǎahǔ ðǎn à ũ sǎání ũ ton-sǎwá na lé ũ òi-cúá fεerowá,

làa bíá búo sǎ foǎ yi, bán na wee kǎnbi fo,
 bíá búo òuhǔ wi làa bíá búo òuhǔ mǎa.

Ho pǎahǔ ðǎn à ũ yǎa bíá wee yǎa ho ðímíjǎ nùpua.»

¹⁹ Búo ǎa bíá vó, á le *Dónbeení zǎ-beení na wi ho wǎayi òii héra. A le páaníi búonkóní díá wee mí. A ho viðhó òiúúkaa á nǎmakǎa. Ho tá dèkíó lè mí pǎnká á ho viðhó mànáayio tò cèrèε.

12

Búo ó o hǎa là a yǎa wó làa mǎn

¹ Búǎ mǎn á yéréké bè-beení búí zéénía mítén ho wǎayi. O léé hǎa, á le wii pon yi lòn dà-zǎnii á bò mí zení ho píihǔ wán. O búura mu bá-zǎmu khǎnlúee na wó lè hǎ mànáayio píru òun. ² O sǎní ðǎn á wee búé, ó o wee wá pǎnpǎn. ³ A yéréké bè-veere búí búnia zéénía mítén ho wǎayi. Mí loǎ, o léé òiá be-beení búí síi á ka hùεεn lòn ðǎhǔ. O òuná léé búo hènun, ká a wǎa léé búo píru. O òuná mí búo hènun á mu bá-zǎmu khǎnlúe-zǎwa búura yi. ⁴ O sǎara hǎ mànáayio sankanǎn cúa-tǎn níi lè mí zǎnii á kúaa ho tá yi. O òiá be-beení

mu ò hã na sãní wee búe yahó. O wi ká a ton ò o lá a za ví. ⁵ O o hã mu ton mí za báa. O za mu khií sùwaní mí pànká ho òmíjǎ kǎna nùpua búenbúen wán. Bío ó o ton, ó o za òmíjǎ fò búen wán á buan yòora le Dónbeení lè mí bá-zàmu kanmúiní cǎn. ⁶ Ká a hã wón lùwa van ho lahó na le Dónbeení wíokaa ká làa wo yi le dùure yi. Lé bín 6a à pa a bío yi hã wízoní khiá-pírú òun làa búarǎ-tín pǎahú.

⁷ A hã fio wǎa cǎana ho wáayi. Le Dónbeení tonkarowà lè mí òmíjǎ Misεεle á fun là a òmíjǎ be-beení mu lè mí tonkarowà, ⁸ á òmíjǎ 6a á 6a lahó wǎa mía ho wáayi. ⁹ Ba òmíjǎ wo lè mí tonkarowà léra bín. O òmíjǎ be-beení mu lé o hã na wi bín hàání.* Ba wee ve o làa Ní-bákálo tàá Satáni. Lé orén wee khiá ho òmíjǎ nùpua búenbúen vǎiní. Ba òmíjǎ orén lè mí tonkarowà búenbúen kúaa ho tá yi.

¹⁰ A òmíjǎ támu búí sǎ ho wáayi à mu wee bío bío ká pǎnpǎn:

«Le Dónbeení wǎa kǎnía wɛn hã làa na ká wán.

Le zéénia le mí dà mu bío búenbúen,

le mí lé o bée.

Le zéénia le yǎ le mǎn léra á ho pànká búenbúen nǎn yi.

Lé bío á yǎ lá wee òmíjǎ wán Dónbeení yahó à bàká wán zàwa lè wán hínni yi

le wisoni lè ho tǎnǎahú le 6a wó khon á 6a òmíjǎ léra ho wáayi.

¹¹ Wán zàwa lè wán hínni á òmíjǎ a o Píozá cǎni pànká yi, làa bío 6a mà le le Dónbeení bíoní lé ho tǎnǎ poní pànká yi.

Ba mukǎní bío yí here 6a yi, á 6a yí zǎna mu húmú.

¹² Lé búen nǎn á minén na wi ho wáayi búenbúen wǎa zǎmaka.

εε ká minén na wi ho tá wán làa bíá wi mu òmíjǎ yi á ho yéréké 6èn nǎ sá yi.

Lé bío ó o Satáni lion mi cǎn. O sǎi cǎ lè mí sòobée lé bío ó o zǔ le ho pǎahú na ká a yi ka cǎinú.»

¹³ Bío ó o òmíjǎ be-beení zǎna le 6a òmíjǎ wo dó ho tá yi wó, ó o bò a hã na ton o za báa yi wee òmíjǎ. ¹⁴ A 6a nǎn hã mía búí o hã mu yi lòn òmíjǎ be-beení mía, ó o òmíjǎ vannáa le dùure yi, ho lahó na le Dónbeení wíokaa ká làa wo yi. Lé bín 6a à pa a bío yi hã lúlúio bío tǎn lè mí sanká pǎahú. O o òmíjǎ be-beení na mún lé o hã mu na wi bín hàání máa yí o máa wé làa òmíjǎ. ¹⁵ O o hã mu kǎna mu òmíjǎ á mu vǎnǎ lòn muhú òmíjǎ á bò a hã mún wá vaá lá a. ¹⁶ Ká ho tá mǎhǎ séeénia o hã á héra mí òmíjǎ à ho òmíjǎ vǎ mu òmíjǎ mu búenbúen véénia. ¹⁷ Bío mu wó ká, ó o òmíjǎ be-beení mu sǎi cǎ a hã yi, ó o bínía wá vaá wee fi là a zàwa na ká. Bán zàwa so lé 6a nùpua na wee bè bío le Dónbeení bò henía yi, á bò ho tǎnǎ poní na ó o Yeesu zéénia làa ba yi. ¹⁸ O òmíjǎ be-beení mu wá vaá òmíjǎ mu yámú òmíjǎ.

13

O yǎ na ló mu yámú òmíjǎ yi bío

¹ A òmíjǎ bínía le òmíjǎ ló á òmíjǎ mǎn yǎ búí ò o ló mu yámú òmíjǎ yi. O òmíjǎ lée bío hènun, á wǎa lée bío pírú. Hã wǎa mu mí bío pírú zǎinía lè mu bá-zàmu khǎnlúe-zàwa. Hã òmíjǎ mu á 6a túara hã yènnáa wán á là lè le Dónbeení. ² O yǎ mu ka lòn mǎnǎn mùindaa. O nín-khonna ka lòn búe-khá nín-khonna, á òmíjǎ ka lòn kúden òmíjǎ. O o òmíjǎ be-beení á nǎn mí pànká bǎn sǎi wo yi, á nǎn mí bá-zàmu bǎn sǎi wo yi. ³ O yǎ mu òmíjǎ dà-kéní ka lè 6a hà ho ó o lá à hí. εε ká ho mǎhǎ bínía wan. Bío mu wó ká á ho òmíjǎ òmíjǎ búenbúen wó coon mu bío yi, á 6a tà a yǎ mu bío. ⁴ A 6a wee búaaní a òmíjǎ be-beení lé bío ó o nǎn mí pànká bǎn sǎi wo yi. Ba mún wee búaaní a yǎ mu ká 6a à bío: «Yǎ á à tée là a yǎ mu wón mía. Yǎ dà a mía.»

⁵ O yǎ le níi ò o wé yáa mí òmíjǎ yi ká a là le Dónbeení. Bún bǎn wéró níi nǎn wo yi hã pǎina búarǎ-òun làa bío òun yi. ⁶ O o wee bío hã bín-kora léé le Dónbeení yi ká a là le

* 12:9 Mi Loñ Bío òmíjǎ Búeení vǎahú (Genèse) 3.1-15

yèni, làa hen na le wi yi, làa bĩa wi ho wáayi. ⁷ O yú le níi o ò fi làa bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi à dàń 6a. O yú ho pànká ho ðímíjńá kãna nùpua lè mí síiwà búenbúen wán, hàrí 6a keń lùe lée lùe, hàrí 6a bío bíonĩ lée bíonĩ. ⁸ Ho ðímíjńá nùpua búenbúen á à òuaaní a. Bán na yennáa yí túara hàrí ho ðímíjńá jùhũ búεni bĩa yú le mukãni binbirĩ yennáa vūahũ yi, hĩa ó o Pioza na 6a 6ó te, lé bán á à òuaaní a.

⁹ Yĩa wee jí bĩo, à òanso jí bĩo á à bío: ¹⁰ Yĩa ho kàsó zoró sã yi, wón ñ zo ho. A yĩa ho khà-tóní húmú sã yi, wón 6a à búe làa ho. Lé bũn á bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi ko 6a hĩ mí sĩa yi, à wíoka dé mí sĩa le Dónbeenĩ yi.

O yĩa na ló ho tá yi bĩo

¹¹ A ĩ bĩnía le ĩ loń á ĩ tĩn mɔn yĩa búí ò o líí ló ho tá yi. O wãa lé mu bĩo jũn á ka lòn Pioza wãa. Ká a màhá wee bío là a jĩa be-beeni bĩo síi. ¹² O nín-yání yĩa pànká òan síi ó o yú bèra a na ò o wé sá a yahó. O wee kíká ho ðímíjńá nùpua búenbúen yi à 6a òuaaní a nín-yání yĩa na 6a hà ó o lá à hí ká a màhá bĩnía wan. ¹³ O wee wé mu yéréké bè-beera. O yáa wee wé à ho dōhũ lé ho wáayi líi à 6a nùpua búenbúen mi. ¹⁴ O wee vĩnĩ ho ðímíjńá nùpua lé bĩo ó o yú le níi à wéráa bũn yéréké bĩowa so o yĩa na ló mu yámú jumu yi yahó. O wee bío le o yĩa na 6a hà lè ho khà-tóní ó o yí húrun, à 6a mí òan kansi à déráa ho cùkú wo yi. ¹⁵ O yú ho pànká ò o dé le mukãni o kansi mu yi ò o wé dàń bío, ò o mún dàń búe bĩa búenbúen na le mí máa òuaaní a kansi mu. ¹⁶ Bĩa bĩo jùhũ wi làa bĩa bĩo jùhũ mía, ho nãfòró òansowà lè 6a ñi-khenia, 6a nùpua na wi míten lè 6a wobáani, bán búenbúen ó o yĩa mu wee kíká yi à 6a bè le fliminĩ mí nín-tĩani níni wán tàá mí òuráa wán. ¹⁷ Ká le fliminĩ mu mía nùpue wán, á òanso yí dà bĩo máa yà, ó o mún yí dà bĩo máa yèé. Le fliminĩ mu lé o nín-yání yĩa yèni, tàá ho mìló jii na màa lè le yèni mu.

¹⁸ Ba nùpua ko 6a le mí yiwa hen sese: Yĩa zũ mu bĩo, á òanso dà à zũn o yĩa mu yèni mìló jii òan kúará. Mu wee zéeni a nùpue bĩo. Hã jii lée 666.

14

O Pioza làa bĩa le Dónbeenĩ yà bĩo

¹ A ĩ bĩnía le ĩ loń à lée Pioza na le búee na 6a le Sion búee wán. Ba nùpua muaaseé búará-hèjũn, làa muaaseé náa páania wi le wán làa wo. Ba nùpua mu ó o Pioza lè mín maá yennáa túara òuráa wán. ² A ĩ jńá tãmu búí sã ho wáayi lòn jũn-beeni vãnáló. Mu sã mún wee jí lòn vlohó na wee nãmaka lè mí pànká. Mu sã wee jí lòn kòncówá na 6a wee búá. ³ Ba nùpua mu búenbúen ðĩn mu bá-zamu kanmúini, lè 6a búaa búaa náa, lè 6a ñi-kĩa yahó à 6a wee sío le len-finle. Nùpue na dà le leni mu á à sío mía ká mu yĩnɔń 6a nùpua muaaseé búará-hèjũn làa muaaseé náa mu na le Dónbeenĩ yà ho ðímíjńá nùpua tĩahũ. ⁴ Bán á yí páania làa hãawa yí mɔn hũúu á 6a wee ce le Dónbeenĩ yahó. Ba wee bè o Pioza yi à varáa hã lùe búenbúen na á wón wee va yi. Ho ðímíjńá nùpua tĩahũ á òarén lé bĩa le Dónbeenĩ yà á 6a bĩo sã lerén là a Pioza yi lòn bè-yáa bĩo síi. ⁵ Ba yí fã sabéré yí mɔn hàrí lòn wizon-kéni. Wékheró bĩo yí dà máa mĩ máa léé 6a yi.

Ho wáayi tonkaro búí wee bĩo le Dónbeenĩ cĩti bĩo

⁶ A ĩ bĩnía le ĩ loń á ĩ mɔn wáayi tonkaro búí ò o yóó wee déε ho wáayi firicirĩi. O wà bueé bue le bĩn-tente na wi bĩn féεε á jii mía á à na ho ðímíjńá kãna nùpua lè mí síiwà búenbúen yi, hàrí 6a keń lùe lée lùe, hàrí 6a bío bíonĩ lée bíonĩ.

⁷ O wee bío bĩo kà pɔnpɔn: «Mí wé kɔnbi le Dónbeenĩ à lén le yèni. Lé bĩo le Dónbeenĩ cĩti fló pãahũ ðɔn. Mí wé òuaaní le Dónbeenĩ na léra ho wáayi, lè ho tá, lè mu jumu búenbúen.»

⁸ Ó o jũn níi wáayi tonkaro na bò a nín-yání tonkaro món, á wee bío bĩo kà: «Ho *Babiloona beeni bĩo yáara loo! Ho bĩo yáara! Ho dèéra ho ðímíjńá nùpua búenbúen lè ho bá-fénló lè ho há-fénló lè mí síiwà làa sòobéε lòn *dĩvén na ho juiina làa ba.» ⁹ Bũn món ó o tĩn níi wáayi tonkaro na bò a jũn níi món, á bĩa bĩo kà pɔnpɔn: «Yĩa wé è òuaaní

a yia na ló mu yámú jumu yi lè mí kansì, ká ònso ó o yia mu flimini wi òuure tàà o ní wán, ¹⁰ á wón le Dónbeení sí á à cí yi làa sòobé. Mu ù wé lòn òwén na here á le Dónbeení juiina lè ònso. O lò á à be làa sòobé ho kíribi na wee cí yi òa tonkarowà na bío sá le Dónbeení yi là a Pioza yahó. ¹¹ A ho òhú na wee beé o lò á máa hí máa mi. Ho yíni wé è lé fée há lúúio na jii máa yi. Mu bon, bán na wé è òuaaní a yia lè mí kansì, na òa à bè o yia mu flimini wán, bán lò kúii wé è be le wisoni lè ho tinaahú fée.»

¹² Lé bún á bío bío sá le Dónbeení yi, bío wee bè bío le òò henía yi á yí binía o Yeesu món, á ko òa hí mí sía yi. ¹³ I ná tãmu búii sá ho wáyí, à mu bío: «Túa bío kà: Bío wee hí ká òa páania là a Nuhúso bán júná sí bío ká wán.» A le Dónbeení Hácíri le úuu le bán júná sí. Le òa à vún le lònbee na òa lá bío yi. Ba bè-wénia wee zéeni le òa tonló sá se.

Lé mu bío khèró pãahú wãa òn

¹⁴ A í binía le í loí à léè dùndúure dà-poni na, ò o búii lòn nùpue kará le wán. O búia mu bá-zàmu khònlúee na wó lè ho sánú, á òuan le khònlè na jia wi. ¹⁵ O o tonkaro búii zoó ló le *Dónbeení zì-beeni na ho wáyí yi á wee bío pónpón làa yia kará le dùndúure wán: «Lá ú khònlè à ú khè mu bío ho tá wán, mu khèró pãahú òn.» ¹⁶ A yia kará le dùndúure wán wãa khò mu bío ho tá wán búenbúen véenia. ¹⁷ O o tonkaro búii binía zoó ló le Dónbeení zì-beeni yi ho wáyí, á mún òuan le khònlè na jia wi. ¹⁸ O o tonkaro búii na wee loí le muini yéni òhú bío á zoó ló ho *ánsán cíinii lùe yi. O wee bío bío ká pónpón làa yia òuan le khònlè na jia wi: «Lá ú khònlè à ú líi khè ho èrèzén na ho tá wán búenbúen, ho wãa bon.» ¹⁹⁻²⁰ O o wáyí tonkaro mu líi khó ho èrèzén búenbúen á léè kúaa le dà-beeni na òa wee òaa ho yi ho donkiahú. Le dà-beeni na ho èrèzén wee òaa yi á wee zéeni le Dónbeení sí-cíilè bío. Ba léè òaana ho èrèzén mu, á mu wó le cãni vãnaa yú há kilométerewa khiá-tin síi, ká le booró wee dé o cúa à ká a juhú.

15

Le Dónbeení tonkarowà lè mu bè-súmáa bío

¹ A í binía le í loí á í mòn yéréké bè-beeni búii ho wáyí na wó mí coon. I mòn Dónbeení tonkarowà nùwã hènun, á òuanka mu bè-súmáa bío hènun. Bún bè-súmáa so lé bío á à tíi le Dónbeení sí-cíilè jii. ² A í binía le í loí á í mòn bío búii lòn saahó na jumu wee ce wéréwéré lòn máká òuhú á ho òhú mún wi yi. Bío òanna a yia lè mí kansì lè ho mílò jii na màa là a yèni, lé bán òn ho saahó mu wán. Ba òuan há kòncówá na le Dónbeení nòn òa yi, ³ á wee sío le Dónbeení ton-sá *Moyiize là a Pioza leni:

«Nuhúso Dónbeení na dà mu bío búenbúen,
bío fo wee wé búenbúen lé mu bè-beera, mu wee wé òa nùpua coon.
Dímíjã kãna búenbúen bé,
bío fo wee wé búenbúen á téréna, mu òn ho túiá poni wán.

⁴ Yia máa kònbí fo

wón máa.

Yia á à pí máa òuaaní fo

wón máa.

Fo lé le Dónbeení ú òn, ú síi máa.

Ho dímíjã kãna nùpua búenbúen á òueé òuaaní fo

lé bío á ú wee wé bío téréna à òa mi.»

⁵ Bún món á í mòn à le zì-beeni na ho wáyí jii héra. A há pònsòni búkú na wee zéeni le le Dónbeení wi lè mí nìpomu á zoó día wee mi. ⁶ A le Dónbeení tonkarowà nùwã hènun mu na òuan mu bè-súmáa bío hènun á zoó ló le zì-beeni mu yi. Ba zã há báká túa bè-poa púiapúia, á canka mítén lè há nín-kéníwà na tá lè ho sánú. ⁷ A òa òuaa òuaa náa na kínia mu bá-zàmu kanmúini yi yà-kéní á nòn há lánpóra bío hènun na wó lè ho sánú ho wáyí tonkarowà nùwã hènun mu yi. Há lánpóra mu sú lè le Dónbeení na wi fée há lúúio na

jii mía yi sí-cíílè. ⁸ A le *Dónbeení zí-beení wáa sú lè le yiini. Le yiini mu wee zéeni le Dónbeení cùkú lè le dànló bïo. A nùpue yí dà máa biní máa zo le, ká mu bè-sùmáa bïo hènun na 6a tonkarowà mu òuan á yí khíina.

16

Mu bè-sùmáa bïo hènun bïo

¹ A ì jà tãmu búí sã pónpón zoó le *Dónbeení zí-beení yi à mu bía bïo kà nòn 6a tonkarowà nùwá hènun mu yi: «Le Dónbeení sí-cíílè na wi há lánpórá mu yi á mi kónkó kúia ho tá wán.»

² O o nín-yání tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bïo kúaará. A mu hínon wó há càkásùmáa bïa búenbúen na ó o yia flimini wi wán, bïa wee òuaaní a yia mu kansí.

³ O o òun níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bïo kúaa mu yámú òumu yi, á mu yèrémáa ka lòn ní-hío cãni. A 6a bùaa na wi mu yi búenbúen húrun.

⁴ O o tìn níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bïo kúaa há vûna lè há òun-dãa yi, á há òumu yèrémáa wó le cãni. ⁵ A ì jà ò o tonkaro na mu òumu bïo wi níi yi á bía:

«Ûnén na wi féeé á wi ká bïo búí òin yí léra, ù síi mía.

Bïo fo fá lè ù cítii á téréna.

⁶ Ba nùpua kúaará ù òi-cúa fèerowà cãni làa bïa bïo sã foñ na ká cãni, á fo 6èn nòn le cãni 6a yi le 6a òu. Mu yú 6a.»

⁷ A tãmu búí ló ho *ãnsán cínii, á ì jà. Mu bía: «Mu bon, Núhúso Dónbeení na dà mu bïo búenbúen, bïo fo wee fí lè ù cítii á téréna, mu òin ho túiá òni wán.»

⁸ O o náa níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bïo kúaará le wii wán. A le wii yú le níi wee cíkaraa 6a nùpua lè mí dãhú, ⁹ á le cíkaraa 6a làa sòobéé. A 6a wee là le Dónbeení, dén na pánká wi mu bè-sùmáa mu wán. Ba yí tà à yèrémá mí yilera lè mí wára à dérãa ho cùkú le Dónbeení yi.

¹⁰ O o hònú níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bïo kúaará a yia bá-zàmu kanmúini wán. A há kãna na ó o wi òuhú wán á le tibi-cúaa dó wán. A 6a nùpua wee cúaaka mí òenni lé bïo 6a lò wee berãa. ¹¹ A 6a wee là le Dónbeení lé bïo há càkává wee beerãa 6a lò à 6a pá yí tà yí yèrémáa yí òia mí wén-kora wéró.

¹² O o hènín níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bïo kúaa ho muhú na 6a le Efaraate yi, á ho òumu vã bèra a na à 6a bá-zàwa na ló lè le wii hènii òuee òan khíi. ¹³ A ì binia le ì loñ á ì mòn cínáwa bùaa tìn búí à 6a wee lé 6a bùaa bùaa tìn òini yi. Ba ka lòn beéwa. O yà-kéní wee lé o òia be-beení jii yi, ká a búí wee lé o yia na ló mu òumu yi jii yi, ká a yà-kéní wee lé yia na wee fée há òi-cúa na yí bon jii yi. ¹⁴ Ba lé o *Satani tonkarowà na wee wé mu yéréké bïowa. Ba à híni ì tè ho òimíjã búenbúen bá-zàwa yi á à ve, à 6a òuee tá há hã lè le Dónbeení, dén na dà mu bïo búenbúen, le Dónbeení mu wizon-beení zoñ.

¹⁵ O o Núhúso bía: «Mi loñ! I òueé yòoka mi wán là a kònló bïo. Yia fánia mí yio, á wee zí mí sía féeé bèra a na ò o yí vará mí birí ì òuenló pãahú à há òiyio dí, wón 6ãnsò òuhú sí.»

¹⁶ Ba cínáwa mu von ho òimíjã bá-zàwa búenbúen kúaa mín wán ho lahó na 6a le Haamakedon lè mu heberemu yi.

¹⁷ O o hènun níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bïo kúaa ho pinpiró yi. A tãmu búí ló mu bá-zàmu kanmúini yi zoó le *Dónbeení zí-beení yi, á bía pónpón: «Mu wáa vó.» ¹⁸ Ho viohó òuiíkaa á nãmakaa, á ho tá òekío lè mí pánká. A lá 6a nùpua lénlò jii wán òuee òue ho pãahú mu yi á ho tá òekéro mu 6àn síi òin yí wó yí mòn. ¹⁹ A ho lò-beení bénkãa lè há cúa-tìn, á ho òimíjã kãna lóra búenbúen fù. Le Dónbeení yí céra ho lò-beení *Babiloona yí òia. A ho òivén na wee zéeni le le Dónbeení síi cã lè mí sòobéé bïo á le kíkãa ho yi á ho òun. ²⁰ Há kãna na mu òumu kínia yi lè há bùaa búenbúen vùnun, á nùpue yí máa mi. ²¹ Ho viohó mànáayi-beera tò lion 6a nùpua wán. Le mànáayiire dà-kéní líró dà à yí

kiloowa búará-ɲun làa píru síi. A ɓa nùpua là le Dónbeení le minka lònbee na yú ɓa há mànaayo mu ɓio yi. Le lònbee mu ɓàn síi mía.

17

O hãa na sòobáa wee yèé miten ɓio

¹ Búñ mɔn á ɓa tonkarowà nùwã hɛɲun na ɓuan há lánpórá nì-kéní vá ɓueé ɓó mi ò o bía: «Buen le í zéení ɓio á ì ì síinínaa o hãa na sòobáa wee yèé miten dàkhíina ɲúhú làa fo, yia kará mu ɲun-beera ɲii. ² Ho ðímíɲá kãna bá-zàwa wee fé o. Ho ðímíɲá nùpua mún wee fé o làa sòobéε, ó o ɓio wee khéení ɓa lòn *ðivén na ɓa ɲun.» ³ A le Dónbeení Hácírí pànká kera í wán, ó o tonkaro mu ɓuan mi vannáa le dùure yi. A ì mɔn hãa ɓúí le dùure mu yi ká a kará a yia yà-muhú ɓúí wán. O yia mu ɲúná lé há ɓio hɛɲun á wãa lé há ɓio píru. O sãnia ɓúenɓúen vó le há yènnáa na wee là le Dónbeení. ⁴ O hãa mu na kará a wán zá le dà-muhú cūencūen. O bè-zínia á wó le ho sánú, le há *hue-sení le mí síiwà na yàwá here. O ɓuan le ɲuuní dèe na wó le ho sánú. Le sú le mu ɓio na wee zéení a yírá-wará là a bá-fénló na ó o wee wé. ⁵ Le yèni ɓúí na kúará sà yi á túara a ɓuure wán, le

«Babiloona BEENI,

HÁAWA NA WEE YÈÉ MITEN LÈ HO ðÍMÍɲÁ YÍRÁ-WARÁ ɓÀN NU.»

⁶ Í mɔn o hãa mu ò o ɲun le cãni á sù wee khée. Bía ɓio sã le Dónbeení yi, bía mà ho túiá o Yeesu ɲii lé bán te mí cãni.

ɓio á ì mɔn wo kà, ó o ɓio wó mi coon làa sòobéε. ⁷ O o tonkaro mu bía le lée webio nɔn ó o hãa mu ɓio wórãa mi coon. O bía: «Bío ó o hãa mu, là a yia na ó o kará wán ɓio karáa á ì ì benka à na foñ. O yia mu lé o yia na ɲúná lé há ɓio hɛɲun, á wãa lé há ɓio píru. ⁸ O yia mu na fo mɔn á yio lá wi lua, ká ɓio ká wán ó o húrun. O ko ò o vèe lé ho kòhú na náyiló ɲii mía yi, à ɓio lée yáa ɓúenɓúenɓúen. Ba nùpua na yènnáa yí túara hàrí ho ðímíɲá ɲúhú ɓúeeníi bía na yú le mukãní binbirí yènnáa vūahú yi á à mi a ká ɓa à wé coon. Ba à wé coon lé ɓio ó o yio lá wi lua, á húrun, á ɓíní mɔn wán.

⁹ «Ba nùpua ko ɓa le mí yiwa hen sese à zūrnáa mu ɓiowa mu ɓàn kúará. Há ɲúná ɓio hɛɲun wee zéení há ɓúaa ɓio hɛɲun na ó o hãa na ɓio bía á kará wán. Há mún lé ɓa bá-zàwa nùwã hɛɲun. ¹⁰ Ba bá-zàwa mu tiahú á ɓa nùwã hònú béení vó. Ká a nì-kéní wee dí mí béení, ká yia so béení díró wi làa mɔn. O khii lá le, ó o máa dí le máa mía. ¹¹ Ká a yia na yio lá wi lua ká ɓio ká wán ó o húrun, wón mí bæere lé ɓa bá-zàwa nùwã hɛɲun níi. O mún ló ɓa nùwã hɛɲun tiahú. Wón ɓio á à yáa ɓúenɓúenɓúen.

¹² «Hã wãa ɓio píru na fo mɔn hñn ɓèn lé ɓa bá-zàwa nùwã píru na ðin yí lá mí béení. Ba à yí ho pànká á à dí le béení là a yia ho pòn-za dèe cīnú mí dòn yi. ¹³ Ba à wé le ɲii dà-kéní á à sá à nanáa o yia mu yi le mí pànká ɓúenɓúen. ¹⁴ Ba à fi là a Pioza, ká wón màhá à dàí ɓa, lé ɓio ó o wi ɓa ɲúnása ɓúenɓúen ɲúhú wán, á wi ɓa bá-zàwa ɓúenɓúen ɲúhú wán. Bía ó o von á hueekaa, bía siadéro wo yi fàrá ðin, lé bán là a Pioza mu á à páaní ì fá ho fūuhú.»

¹⁵ O tonkaro mu pá ɓíní bía ɓio ká làa mi: «Mu ɲun-beera mu na fo mɔn, ɓio ó o hãa na wee yèé miten kará ɲii, búñ lé ho ðímíɲá kãna minka nùpua, hàrí ɓa wé lùe lée lùe, hàrí ɓa bío bíoní lée bíoní. ¹⁶ Ká há wãa ɓio píru na fo mɔn là a yia mí bæere bán á à ɲin o hãa mu. Bío wi o cñn ɓúenɓúen ɓa à ɓúe ɲúhú ká ɓa à día wo mí kãamãa. Ba à là a taa ká ɓio ká ɓa à cīí. ¹⁷ Mu bon. Le Dónbeení dó ɓio le le mí ì wé wéro ɓa sia yi á ɓa à wé le ɲii dà-kéní á à sá à nanáa o yia mu yi le mí pànká ɓúenɓúen fúaa ɓio le bía à ɲii sí. ¹⁸ Ká a hãa na fo mɔn, wón lé ho ló-beení, hia yú ho pànká ho ðímíɲá kãna bá-zàwa ɓúenɓúen wán.»

18

Ho Babiloona lóhó cīló ɓio

¹ Bũn mɔ̀n á ĩ bĩnía mɔ̀n le Dónbeenĩ tonkaro búí ò o yòó ló wee lii. O yú ho pànká beenĩ á cùkú khon-beenĩ líí kúaará ho ðímíjǎ kúaráa búenbúen yi. ² O tonkaro mu bía bĩo kà pǎnpǎn: «Ho *Babiloona beenĩ bĩo yáara loo! Ho bĩo yáara! Ho wáa lé 6a cínáwa lóhó. Ba cínáwa lè mí síwà kará ho yi. Ba jínzàwa na yí máa là* na 6a nùpua jina, bán búenbúen wi ho yi. ³ Ho ðéera ho ðímíjǎ nùpua búenbúen lè ho bá-fénló lè ho há-fénló lè mí síwà làa sòobéè lòn ðivén na ho juiína làa ba. Ho ka lòn háa na wee yéé mítén á ho ðímíjǎ bá-zàwa wee fé. Ba duanlowà wó ho nàfòró 6ànsowà mu minka bĩo na á ho lóhó mu sa sía wee vá yi bĩo yi.»

⁴ A ĩ bĩnía jǎ tǎmu búí sǎ ho wáayi à mu bía: «Minén na lé ĩ nĩpomu, mi lé ho lóhó mu yi, bèra a na à mi níní yí keń mu bè-kora na ho wee wé yi, à mu bè-sũmáa na à yí ho à yí yí mia. ⁵ Mu bè-sũmáa á à yí ho lé bĩo mu minka bè-kora na ho wee wé á jà mín wán yòó 6ó le Dónbeenĩ yi, á le yí céra ho yí día. ⁶ Há wén-kora na ho wó lè 6a nùpua lé hǎn 6àn síi à mi mún wé làa ho. Bĩo á ho wó lé bũn 6àn síi cúa-jun à mi wé làa ho. Ho wén-kora na ka lòn *ðivén á ho juiína lè 6a nùpua lé hǎn hereló 6àn síi cúa-jun à mi mún juií làa ho. ⁷ Hen na ho 6úaanía mítén vaá 6ó yi, lè mu minka bè-sení na ho wéera lè mí síi, lé kà síi à mí mún beé lè ho lò à véenĩ ho yi. Ho wee bío mí yi le mí lé o béé, le mí yínǎí maháa á mí yi máa vá máa mi hùúu. ⁸ Lé bũn nɔ̀n á wizon-kéní búí ká mu bè-sũmáa á à yí ho. Bũn lé mu húmú, lè le yi véé, lè le hĩn-sũmú. Horén mí beere á à cĩ ho ðǎhũ yi dúkúdúkúdúkú. Lé bĩo ó o Núhũso Dónbeenĩ na sínía ho júhũ á pànká wi.»

⁹ Mu nònzòñ á ho ðímíjǎ kǎna bá-zàwa na lè ho lóhó mu léera ho bá-fénló lè ho há-fénló lè mí síwà lè ho minka bè-sení na wéera ho síi yi á à mi ho cĩlò yíiní. Ká 6a mɔ̀n le á 6a à wá à kúaará ho bĩo yi. ¹⁰ Mu zòñ ká 6a à khèn á à ðĩn lé le zǎnii bĩo wee wé ho yi bĩo yi, ká 6a à bío bĩo kà:

«Yéréké loo, yéréké!

Ho *Babiloona beenĩ na lá yí máa sí yí,

nín-hĩa júhũ ðeenía sú ho pǎn-za ðèè yi.»

¹¹ Ba duanlowà búenbúen mún ñ tà le wéè lòn yúmú wó 6a wán lé bĩo á yĩa wé è yà 6a bĩo á wáa mía. ¹² Bũn bĩowa so lé ho sǎnú, lè ho tǎjǎn, lè há *hue-sení lè mí síwà na yàwá here, lè há pǎnsò-sení bè-poa, lè há pǎnsò-muna na yàwá here lè há sũiina, lè há búèenĩ búí síwà na yàwá here. Ba mún wee yéé há donkhue-sǎa lè mí síwà. Há búí wó lè 6a sǎmáwà pia, há búí lé há búèenĩ búí síwà na yàwá here, há búí lé ho hǎnló, há búí lé ho tǎjǎn, há búí lé há *hue-sení búí síi. ¹³ Ba mún wee yéé mu bĩowa na sǎmu sí á yàwá here. Bũn lé le vǐndèè búí donkuua, lè há vǎn-zàwa búí, lè ho jiló na sǎmu sí, lè ho míirè. Ba mún wee yéé ho ðivén lè ho jiló, lè mu ðũmu lè ho ðĩnló lè mí síwà. Ba mún wee yéé 6a nàwa, 6a pia, 6a cúawa lè mí wòtórówa. Ba mún wee yéé 6a nùpua. ¹⁴ Ba wé è wá ká 6a à bío bĩo kà: «Mu minka bè-sení na ũ yĩo lá wee lé á yáara vó búenbúen. Ũ nàfòró lè ũ semu búenbúen vó. Fo máa bĩnĩ máa yí mu hùúu.»

¹⁵ Ba duanlowà na duara ho yi wóráa ho nàfòró 6ànsowà á à khèn á à ðĩn lé le zǎnii bĩo wee wé ho yi bĩo yi. Ba à tà le wéè lòn yúmú wó 6a wán ¹⁶ ká 6a à bío bĩo kà:

«Yéréké loo, yéréké!

Ho ló-beenĩ yáara vó!

Ho lá ka lòn háa na wee ní há pǎnsò-sení bè-poa,

lè há pǎnsò-muna na yàwá here,

á wee zĩ mu bĩowa na wó lè ho sǎnú,

lè há *hue-sení lè mí síwà na yàwá here.

17-18 Ho ló-beenĩ mu nàfòró búenbúen ðeenía yáara vó ho pǎn-za ðèè yi.»

* 18:2 Ba jínzàwa na yí máa là: Mi loĩ ho Lándá zéeniló vūahũ (Deutéronome) 14.12-18

Hã won-beera ñúnása, làa bĩa wee pà hã, làa bĩa wee zo hã, làa bĩa wee yí mí ñii ðínló mu yámú ñumu wán, bán búenbúen ká ba mɔn ho ló-beeni mu cíló yiini á ba à khèn á à ðin, á à bío bío ká pónpón: «Ho ló-beeni mu bán síi lá mía.» ¹⁹ Ba à tà le wéé á wé è khuii le tñi á à kúee mí wán lòn yúmú wó ba wán, ká ba à bío bío ká pónpón:

«Yéréké loo, yéréké!

Lé ho ló-beeni mu minka nàfòró bío yi á hã won-beera bànsowà á nàfòró wiráa.

Lé bún búenbúen dènia yáara vó ho pòn-za dèe yi.»

²⁰ Minén na wi ho wáayi, mi zámaka ho yáaró bío yi.

Minén na bío sã le Dónbeeni yi,

là a Yeesu tonkarowà lè le Dónbeeni ñi-cúa fεεrowà, minén mún zámaka.

Lé bío le Dónbeeni siinia ho ñúhú bío ho wó làa mia bío yi.

²¹ A ho wáayi tonkaro búii na pánká wi wãa lá le hue-be-beeni búii á lèeráa dó mu yámú ñumu yi ò o bía: «Lé ká síi á ba khii lèeráa ho ló-beeni *Babiloona lè mí pánká cúekúee wán, á núpue yère máa bini máa dá ho wán. ²² Ʋ kòncó búawá, lè ù len-béwá, lè ù pòròpí-wíwa, lè ù búaa-wíwa á sã máa bini máa jí hùúu. Ʋ níi ton-sáwá á núpue yère máa bini máa dá wán. Ʋ bío niló sã máa bini máa jí. ²³ Khoomu máa bini máa dé foñ. Yaamu máa bini máa ca foñ. Bún búenbúen á à wé foñ, lé bío á ù duanlowà bío wi po ho ðimíjà duanlowà búenbúen. Fo mún khà ho ðimíjà núpua búenbúen viniá lè ù nín-símú wára. ²⁴ Le Dónbeeni ñi-cúa fεεrowà, làa bĩa ká na bío sã le yi na ba bó, lè ba núpua na ba bó búenbúen, bún búenbúen ñà ho ló-beeni mu ñúhú yi. Lé bún te bío le Dónbeeni á à siinia ho ñúhú.»

19

¹ Bún món, á ñíjà tãmu búii sã ho wáayi lòn zãamá-kúii na wee bío:

«Mí khòoní le Dónbeeni.

Lerén lé ðio wee fení ba núpua.

Ho cùkú lè ho pánká á bío sã wàn Dónbeeni yi.

² Bío le wee fi lè le cítii á téréenna, mu ðin ho tũii poni wán.

Mu bon, lerén lé ðio siinia a hãa mu na sòobáa wee yéé mítén ñúhú,

yia wó á ho ðimíjà núpua páania làa wo á yáararàa ba.

Le Dónbeeni ton-sáwá na húmú bío ló a níi yi á le dù yúaa.»

³ Mu tãmu pá bini bía:

«Mí khòoní le Dónbeeni!

Ho ló-beeni mu cíló ðhú máa hí máa mi.

Ho yiini á à lé fεεε hã lúlúio na ñii mía yi!»

⁴ A ba ñi-kia bóni làa nùwã náa, lè ba búaa búaa náa á líi búrá le Dónbeeni na kará mí bá-zàmu kanmúini wán yahó, à ba wee bío:

«*Amiina! Mí khòoní le Dónbeeni!»

O Pioza yaamu sãnú ðíró bío

⁵ A ñíjà tãmu búii sã lè mu bá-zàmu kanmúini cón à mu bía:

«Minén na lé le Dónbeeni ton-sáwá na wee kònbi le,

bĩa bío ñúhú wi làa bĩa bío ñúhú mía, mi khòoní wàn Dónbeeni.»

⁶ A ñi bini ñíjà tãmu búii sã ho wáayi lòn zãamá-kúii tãmu. Mu sã ñà lòn ñun-beeni vãnáló, mu sã ñà lòn viohó na nà lè mí pánká bío síi, á bía bío ká:

«Mí khòoní le Dónbeeni

lé bío á wa ñúhúso Dónbeeni na dà mu bío búenbúen á wi mí béeni yi.

⁷ Mi le wa sía wa, mi wa zámaka, mi wa dé ho cùkú le yi,

lé bío ó o Pioza yaamu sãnú ðíró á ðn.

Bàn fúaalè wón wíokaa mítén vó.

⁸ Le Dónbeeni nòn hã sí-zinia bè-seni bè-poa púiapúia wo yi.»

Hón sǐ-poa so bǐo wee zéeni bǐo téréna na á bǐa bǐo sǎ le Dónbeenǐ yi wó.

⁹ A le Dónbeenǐ tonkaro wǎa bǐa nǎn mi: «Túa bǐo kà: Bǐa 6a von o Pioza yaamu sǎnú dǐini ǒntǐn júná sǐ.» O o bǐnǐa bǐa: «Bǐo bǐa lé le Dónbeenǐ túiá na á le mà.» ¹⁰ A ǐ wǎa lí búrǎ a tá le ǐ 6úaanǐ a, ká a màhá bǐa nǎn mi: «Ébé! Yí wé bǔn. Inén wee sǎ le Dónbeenǐ tonló lè ũnén lè mǐn zǎwa lè mǐn hǐnni bǐo sǐi, minén na bò ho túiá poni na ó o Yeesu zéeniá yi. Le Dónbeenǐ lé dǐo à ũ 6úaanǐ. Mu bon, ho túiá poni na ó o Yeesu zéeniá, lé hón á le Dónbeenǐ ji-cúa fεerowà ji-cúa fǎrá wán.»

Bǐo á yǐa yòora a cón-poni á à wé

¹¹ A ǐ bǐnǐa le ǐ loǐ, á ǐ mǎn à ho wǎayi jii héra. A ǐ le ǐ loǐ à lée cón-poni na. Yǐa yòora a yèni 6a le «Yǐa láayi wi á lé ho túiá poni 6ànso.» O wee síni 6a nǔpua júná, à tá hǎ hǐa làa bǐo téréna. ¹² O yǐo ka lòn dǎhǔ denle. Mu bá-zǎmu khǒnlúe-zǎwa cèrèe á 6úra a jǔhǔ yi. Yèni 6úi á túara a wán. Nǔpue yí zǔ le ká mu yǐnǎn orén mí dòn. ¹³ O kǎnbun na ó o zǎ á zǐira le cǎni yi. O yèni 6úi 6a le «Dónbeenǐ bǐonǐ.»

¹⁴ Ba hǐn-tǎwǎ na ló ho wǎayi á yòora 6a cón-poa bò a yi. Ba zǎ hǎ sǐ-poa bè-sení pǔiapǔia. ¹⁵ Khà-tóni yara junsó na jia wi á wee lé o jii yi. Hón khà-tóni so lé hǐa ó o ò firáa lè ho dǐmǐná kǎna nǔpua, á à dàǐ 6a. O o ò sùwanǐ mí pǎnká 6a wán làa sòobéε. O ò fi 6a làa bǐo 6a wee firáa ho Erézén bia à jaa bǐo sǐi, à zéeniáa le Dónbeenǐ na dà mu bǐo 6úen6úen sǐ-cǐlè. ¹⁶ Bǐo kà lé bǐo túara a kǎnbun là a buzòohǔ wán:

«BÁ-ZÁWA 6ÚEN6ÚEN BÉε, NÚNÁSA 6ÚEN6ÚEN NÚHÚSO.»

¹⁷ A ǐ bǐnǐa le ǐ loǐ, á ǐ mǎn le Dónbeenǐ tonkaro 6úi ò o zoó dǐn le wii yi, á wee bǐo bǐo kà pǎnpǎn lè 6a jǐnzǎwa na wee khǐi yòo déε firǐcǐrii ho wǎayi: «Mí 6uee kúee mǐn wán à mí dí ho sǎnú, hǐa le Dónbeenǐ wíokaa bǐo. ¹⁸ Bǐa 6úen6úen na húrún á mí 6uee dí sǎniá: Ba bá-zǎwa, 6a dǎsǐwǎ júnáasa, 6a cúawa làa bǐa wee yòo 6a, 6a nǔpua na wi mǐten lè 6a wobáanǐ, bǐa bǐo jǔhǔ mía làa bǐo jǔhǔ wi.»

¹⁹ A ǐ bǐnǐa le ǐ loǐ á ǐ mǎn o yǐa, lè ho dǐmǐná bá-zǎwa lè mí hǐn-tǎwǎ, à 6a kúaa mǐn wán à firáa làa yǐa yòora a cón-poni lè mí hǐn-tǎwǎ. ²⁰ A 6a wǐira a yǐa mu, á wǐira yǐa fεera hǎ ji-cúa na yí bon na wó mu yéréké biowa o yǐa mu yahó. O wó kà sǐi á khàráa 6a nǔpua vǐiniá, bán na ó o yǐa mu fǐimini bò wán, bán na 6úaanǐa o kansi. O yǐa mu là a ji-cúa fεero mu á 6a kúaa ho kǐribǐ dǎ-be-beenǐ yi lè mí yèn-vèeni. ²¹ O o yǐa mu hǐn-tǎwǎ na ká bán á yǐa yòora a cón-poni 6ó lè ho khà-tóni na wee lé o jii yi, á 6a jǐnzǎwa 6úen6úen 6ueé dú 6a sǎniá, á sù.

20

Bǐo wó hǎ lúlúio khǐá-pírú pǎahǔ

¹ A ǐ bǐnǐa le ǐ loǐ á ǐ mǎn le Dónbeenǐ tonkaro ò o ló ho wǎayi wee lii. O 6uan ho kǒhǔ na nǎyiló jii mía 6àn zǔajii won-za, á 6uan ho zúakúarǐ na 6úaa. ² O tonkaro mu wǐira a jǐa be-beenǐ. O jǐa mu lé o háa na wi bǐn hàanǐ. Ba wee ve o làa Nǐ-bàkáló tàá Satǎni. O wǐira a can lè ho zúakúarǐ ò o mía dǎ hǎ lúlúio khǐá-pírú. ³ O can wo lío dó ho kǒhǔ na nǎyiló jii mía yi, á dó jii, á bò le Dónbeenǐ fǐimini wán. O wó bǔn bèra a na, ò o wǎa yí bǐni yí dàǐ khà 6a nǔpua vǐini ká hǎ lúlúio khǐá-pírú mu yí khǐina. Ká hón khǐi khǐina, ó o ko ò o lén lée fee día o ò wé ho pǎn-za déε.

⁴ A ǐ bǐnǐa le ǐ loǐ á ǐ mǎn bá-zǎmu kanmúini. Bǐa kará hǎ wán á le béeǐni díró pǎnká nǎn yi. ǐ mún mǎn bǐa 6a kúiora júná mànakǎwa. Ba kúiora 6a júná lé bǐo 6a zéeniá ho túiá na ó o Yeesu mà, á buera le Dónbeenǐ bǐonǐ. Bán yí 6úaanǐa o yǐa, á yí 6úaanǐa o kansi. O fǐimini mún mía 6a 6uráa lè 6a nǐni wán. Ba vèera á à páanǐ ò dí le béeǐni làa yǐa le Dónbeenǐ mǎn léra á à dǎ hǎ lúlúio khǐá-pírú. ⁵ Bǔn lé ho nǐn-yánǐ vèeró. Ba nǐ-hǐa na ká bán máa vèe ká hǎ lúlúio khǐá-pírú jii á yí sǐ. ⁶ Bǐa nǐn-yánǐ vèera bán júná sǐ, 6a bǐo sǎ le Dónbeenǐ yi. Mu cúa-jun nǐi húmú máa yí pǎnká bán wán. Ba à wé le Dónbeenǐ làa yǐa le mǎn léra yankarowà. Ba à dí le béeǐni làa wo á à dǎ hǎ lúlúio khǐá-pírú.

O Satāni bïo yáara

⁷ Ká hã lúlúio khiá-pírú mu khiína, á 6a à lén o Satāni á lée fee á à díá ⁸ ó o tñn ì hñn wé è khà ho ðímíjǎ kǎna búenbúen nùpua á à vñiní. Hñn kǎna so 6a wee ve làa Kooki làa Makooki* O o ò ve 6a à kúee mín wán hã hĩa táro bïo yi. Ba à wé boo lòn yámú jumu jii hñnlè bia bïo síi. ⁹ I mǎn 6a à 6a ló ho ðímíjǎ kùarǎa búenbúen yi jàana lua á bueé dó kǐnía ho lóhó na le Dónbeení wa làa sòobéε yi, hĩa le nìpomu wi yi. Ká dǎhũ búí màhã ló ho wáyai á líí bó 6a jùhũ. ¹⁰ O Satāni na lá wee khà 6a vñiní wón 6a wñira dó ho kírìbì dǎ-be-beení yi, hen na á 6a kúaa o yǎ làa yǎ fεera hã jì-cúa na yí bon yi. Ba lò á à be bñn fεεε le wisoni lè ho tñnàahũ hã lúlúio na jii mía yi.

Le Dónbeení cítio ho ðímíjǎ nùpua búenbúen

¹¹ A ì bñnía le ì loñ á ì mǎn bá-zàmu kanmúí-beení dà-poni làa yǎ kará le wán. Ho tá lè ho wáyai jnuuna vñnun o yahó, á máa bñnía mía. ¹² A ì bñnía le ì loñ á ì mǎn 6a ñi-hía, bña bïo jùhũ wi làa bña bïo jùhũ mía, à 6a ðñn mu bá-zàmu kanmúíni mu yahó. O o búí hénkaa hã vǎnna na 6a nùpua bè-wénia túara yi. O o búí mún lá ho vñahũ búí héra. Hón á bña yú le mukǎnì binbirí yènnáa túara yi. A le Dónbeení fǎ le cítii 6a ñi-hía wán á héhaa lè 6a bè-wénia na túara hã vǎnna mu yi. ¹³ Bña húrun mu jumu yi céra á mu jumu díá á 6a ló. Hàrí mu húmú lè ho ñi-hónbó-lóhó á díá mí ñi-hía á 6a ló. A le Dónbeení cítio 6a ñi-hía búenbúen á héhaa làa bïo 6a ñi-kéní kéní wó. ¹⁴ A mu húmú lè ho ñi-hónbó-lóhó á 6a dóra kúaa ho dǎ-be-beení yi. Hón dǎ-be-beení so lé mu húmú cúa-jun níi. ¹⁵ Nùpue lée nùpue na yèni mía ho vñahũ na á bña yú le mukǎnì binbirí yènnáa túara yi, bán búenbúen 6a mún dóra kúaa ho dǎ-be-beení mu yi.

21

Ho wáyai finle lè ho tá finle

¹ A ì bñnía le ì loñ á ì mǎn ho wáyai finle lè ho tá finle. Ho wáyai lè ho tá na lá wi lè ho yahó á jnuuna vñnun. Mu yámú jumu wǎa mía. ² A ì mǎn ho Zeruzalεemu lóhó dà-finle, hĩa bïo sǎ le Dónbeení yi. Ho ló ho wáyai le Dónbeení cǎn wee lii. Ho se làa sòobéε lòn há-fla na wíokaa mítén mí yaamu bïo yi. ³ A mu tǎn-beení búí sǎ jǎ lè mu bá-zàmu kanmúíni cǎn á bía: «Mi loñ, bïo ká wán á le Dónbeení páanía kará lè 6a nùpua. Le páanía kará làa ba, á 6a lé le nìpomu. Le Dónbeení mí bεere wi làa ba. ⁴ Le sùukaa 6a yèn-caa búenbúen. Mu húmú lè le yi véε lè le wéε, lè le lònbee á wǎa vó, lé bïo á mu bè-kía búenbúen vó.»

⁵ A yǎ kará mu bá-zàmu kanmúíni wán wǎa bía: «Mi loñ, ì wó mu bïo búenbúen lè mu bè-fla.» O bía: «Túa bïo á ì bía, lé bïo hã bioní mu lé ho túiá poni á láayi wi.»

⁶ O o bñnía bía: «Mu jii wǎa sú. Lé ñén á gúa mu bïo búenbúen jùhũ, á lé ñén mún ñ véení mu bïo búenbúen. Ì lé mu bïo búenbúen jùhũ búεení, á mún lé mu véení. Yǎ le ju-hǎní dà, á mu jumu na wee lé le mukǎnì binbirí jun-dǎní yi á ñén ñ na bǎnso yi làa kǎamáa ó o ò ju. ⁷ Bñn búenbúen lé hã kía na bïo á à sǎ yǎ fá ho fñuhũ yi. A ì wǎa à wé bǎnso bǎn Dónbeení, á bǎnso wǎa à wé ì za. ⁸ Ká 6a zǎnlowà, làa bña pǎ le Dónbeení bïo, lè hã yǎrá-wará wérowà, lè 6a ñi-búewá, làa bña wee wé ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà, lè 6a ñi-cíwa, lè 6a wǎn-hǎwà, lè 6a sabín-fñaalowa, bán búenbúen á à kúee ho kírìbì dǎ-be-beení yi á bñn bèn ñ wé bán bïo na sǎ 6a yi. Bñn lé mu húmú cúa-jun níi.»

Ho Zeruzalεemu lóhó dà-finle

⁹ A le Dónbeení tonkarowà nùwǎ hèjrun na guan hã lánporá bïo hèjrun na mu bè-súmáa wi yi ñi-kéní á bueé bía nǎn miñ: «Buen le ì zéeni a Pioza bǎn há-fla làa fo.»

¹⁰ A le Dónbeení Hácírí pǎnká kera ì wán ó o tonkaro mu lá mi yòorarǎa le búee búí na bùaa á ðñn làa sòobéε wán. O zéeni ho Zeruzalεemu lóhó na bïo sǎ le Dónbeení yi làa mi

* **20:8** Kooki làa Makooki: Hã bïo wee zéeni bía lé le Dónbeení zúkúsa bïo ho pǎahũ vaa véení. Loñ Ezekiyεε le vñahũ 38-39

ká ho ló ho wáayi le Dónbeenĩ cǎn wee lii. ¹¹ Ho lóhó mu wee ɲuiíka kǎiákǎiá lè le hue-senĩ na yàwá here na ɓa le zasipu bǐo sǐi. Ho wee ce wéréwéré lòn máká dǔuhǔ. Bǐo ho wee ɲuiíkaráa wee zéeni le Dónbeenĩ cǔkú. ¹² Ho lóhó mu dándá na bánbáa ho á ɓúaa, á mún dǎn. Hã zǔaɲiní na wi ho dándá mu yi á léee píru ɲun. A hã lè mí dà-kéní kéní á le Dónbeenĩ tonkarowà nǐ-kéní kéní pan yi. O o *Isirayele zǐ-ɲúná píru ɲun yènnáa túara hã zǔaɲiní mu mí dà-kéní kéní wán. ¹³ Hã zǔaɲiní bǐo tǐn wi lè le wii hènǐi, bǐo tǐn wi lè le wii hènǐi ɓàn nín-tǎnǐ, bǐo tǐn wi lè le wii hènǐi ɓàn nín-káahó, ká hã bǐo tǐn wi lè le wii tènǐi. ¹⁴ Ho dándá mu ɲuhǔ bàrá hã hue-be-beera píru ɲun wán. O Pioza tonkarowà píru ɲun yènnáa túara hã hue-be-beera mu dà-kéní kéní wán.

¹⁵ O o tonkaro mu na wee bǐo làa mi á ɓuan le dèe ɓúii na wee mǎnzá lè mu bǐo. Le wó lè ho sǎnú. Dén lé dǐo ó o ò mǎnzá lè ho lóhó, lè ho zǔaɲiní, lè ho dándá. ¹⁶ Ho lóhó mu sǎa léee bǐo náa, á mǎa mín. O o tonkaro mu wǎa mǎnzáa ho lóhó mu á ho yú mu bǐo mǎnzǎnǐi cúa-muaasee píru ɲun na à yí hã kilomēterewa muaasee ɲun làa khiá-náa sǐi. Ho dǎamu á mún mǎa mín lè ho sǎnǐ dà-kéní tóntómú. ¹⁷ O mún mǎnzáa ho lóhó mu dándá làa bǐo ɓa nǔpua wee mǎnzá lè mu bǐo á ho yú nín-kókónǐi cúa-ɓúará-hèɲun làa bǐo náa. ¹⁸ Ho dándá mu son lè hã *hue-senĩ ɓúii na ɓa le zasipu. Ho lóhó mí beere hón son lè ho sǎnú binbirǐ, á wee ce wéréwéré lòn máká dǔuhǔ. ¹⁹ Hã hue-be-beera píru ɲun na ho dándá ɲuhǔ bàrá wán á donkhueékaa lè hã hue-senĩ píru ɲun.

Le nín-yání hue-be-beenĩ á donkhueéra lè le hue-senĩ na ɓa le zasipu.

Le ɲun nǐi donkhueéra lè le hue-senĩ na ɓa le safiire.

Le tǐn nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le kaliseduana.

Le náa nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le emeroode.

²⁰ Le hònú nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le saaduana.

Le hènɲin nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le koronaliina.

Le hènɲun nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le korisoliite.

Le hènɲin nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le beeriile.

Le dènú nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le topaaze.

Le píru nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le korizoparaze.

Le píru dòn nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le turikuaaze.

Le píru ɲun nǐi donkhueéra làa dǐo ɓa le amitisiite.

²¹ Hã zǔaɲiní píru ɲun na lénkaa ho lóhó mu dándá yi wonna lè mí dà-kéní kéní á wó lè hã hue-poa ɓúii sǐi bè-senĩ dà-kéní kéní na yàwá here. Ho lóhó mu wǎ-beenĩ hón wó lè ho sǎnú, á wee ce wéréwéré lòn máká dǔuhǔ.

²² Ho lóhó mu á ÿ yí mǎn *Dónbeenĩ zǐ-beenĩ yi. Ho màkóo mía le yi, lé bǐo ó o Nuhǔso Dónbeenĩ na dà mu bǐo ɓúenɓúen là a Pioza lé bán mí beere á wi bǐn. ²³ Ho lóhó mu màkóo mía le wii lè ho píihǔ khoomu yi. Le Dónbeenĩ cǔkú ka lòn khon-be-beenĩ á dó ho wán. O o Pioza mún dó mí khoomu ho wán. ²⁴ Lé bǐn khoomu so á ho dǐmǐɲá kǎna nǔpua á à keɲ yi. A ho dǐmǐɲá bá-zàwa á à ɓua mí nǐi bǐo ò ɓuennáa ho yi. ²⁵ Ho lóhó mu dándá zǔaɲiní á mǎa bǐnǐ mǎa pe le wisoni yi. Mu bon. Hã mǎa bǐnǐ mǎa pe, lé bǐo á tá mǎa bǐnǐ mǎa hí. ²⁶ Ho dǐmǐɲá cǔkú lè ho bè-senĩ ɓúenɓúen á ɓa wé è ɓua à ɓuennáa ho lóhó mu yi. ²⁷ Bǐo na yí mǎa ce le Dónbeenĩ yahó mǎa zo ho lóhó mu hùúu. Hã yǐrá-wára wérowà lè ɓa sabín-fǔaalowa mún mǎa zo ho lóhó mu hùúu. Bǐa yènnáa túara bǐa yú le mukǎnǐ binbirǐ yènnáa vǔahǔ yi, hǐa ó o Pioza te, lé bán mí dòn zoó keɲni ho lóhó mu yi.

22

¹ O o tonkaro mu zéeni ho muhǔ ɓúii làa mi. Ho ɲumu wee na le mukǎnǐ binbirǐ ɓa nǔpua yi. Mu wee ɲuiíka lòn máká dǔuhǔ. Mu wee lé le Dónbeenĩ là a Pioza bá-zàmu kanmúini cǎn, ² à vǎná ho lóhó mu wǎ-beenĩ sǐi yi. A le vǐndèe na wee na le mukǎnǐ binbirǐ á wi ho muhǔ mu sǎa mí bǐo ɲun yi. Le wee ha hã cúa-píru ɲun le lúlúure yi. Píihǔ léee píihǔ à le ha. Le ɓàn vǎnna lé le tǐni á ho dǐmǐɲá kǎna nǔpua wee vǎani lè mítén. ³ Bǐo ɓúii na le Dónbeenĩ dǎnkánǐa á mǎa bǐnǐ mǎa keɲ ho lóhó mu yi. Le Dónbeenĩ là a Pioza bá-zàmu kanmúini wi ho yi, á le Dónbeenĩ ton-sáwá wé è ɓuaani le Dónbeenĩ.

⁴ Ba à mi le Dónbeení yahó, le yèni á à túa 6a 6uráa wán. ⁵ Ho tá máa bíní máa hí. Nùpua màkóo máa bíní máa keń fíntání làa wii khoomu yi, lé bio ó o Nùhúso Dónbeení á à dé mí khoomu 6a wán. Ba à dí le béení fée há lúluo na jii mía.

O Yeesu le hen làa cínú ká mí ì bíní ì buen

⁶ Bún món, ó o tonkaro mu bínía bía nòn mi: «Hã bioní na fo já lé ho tũíá poni á láayi wi. O Nùhúso Dónbeení lé yia wee dé mí Hácírí mí ji-cúa fεerowà yi. Orén lé yia tonkaa mí tonkaro ò o buee zéeni bio á à wé hen làa cínú lè mí ton-sáwá.»

⁷ O Yeesu bía: «Loń, í ì bíní ì buen hen làa cínú. Yia wee tà bè le Dónbeení ji-cúa na fεera ho vūahú na kà yi 6èntín jūhú sí.»

⁸ Lé ínén Zãn á mən mu biowa mu, á já bio bía búenbúen. Bio á í mən mu á já mu vó, á í líí búrá o wáayi tonkaro mu tá le í 6úaaní a. ⁹ Ká a màhá bía nòn mi: «Ébé! Yí wé bún. Inén wee sá le Dónbeení tonló lè ũnén lè mĩn zàwa lè mĩn hínni bio sí, minén na lé le *Dónbeení ji-cúa fεerowà làa bía wee tà bè ho vūahú na kà bioní yi. Le Dónbeení lé dío à ũ 6úaaní.» ¹⁰ O o pá bínía bía: «Hã ji-cúa na fεera ho vūahú na kà yi á ũ yí gua ũ dòn. Mu bon, bio há zéeniá wéró á sàaràa. ¹¹ Yia yí téréna, à wón wé wé bio yí téréna. Yia yí máa ce le Dónbeení yahó, à wón wé wé bio yí máa ce le Dónbeení yahó. Yia téréna, à wón wé wé bio téréna. Yia bio sã le Dónbeení yi, à wón wé wé bio sí le Dónbeení yi.»

¹² O Yeesu bínía bía: «Loń, í ì bíní ì buen hen làa cínú. Bía wó se làa bía yí wó yí se lè mí nĩ-kéní kéní á í guan bio na ko làa ba wà buee na yi. ¹³ Lé ínén á 6úa mu bio búenbúen jūhú, á lé ínén mún ñ véeni mu bio búenbúen. I lé mu bio búenbúen jūhú búεnii, á mún lé mu véeni.»

¹⁴ «Bia sεera mí sí-zinia á há wee ce wéréwéré bán júná sí. Ba à dàń ñ zo ho lóhó mu yi á zoó dí le vĩndεε na wee na le mukāń binbirí bia. ¹⁵ Ká bĩa lé 6a booní* lè 6a nĩ-cíwa, làa bía wee wé ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síwà, lè 6a nĩ-búewá, lè 6a wõn-hãwà, làa bía wa há sabioní, bán búenbúen á à keń ho khūuhú.»

¹⁶ «Inén Yeesu lé mí tonkaa í tonkaro na ló ho wáayi ò o buee zéeni mu biowa mu bio lè minén kèrɛtɛwa mi kuio yi. I lé o béε *Daviide mòmmaní, í ka lòn tá-tĩa mànàayiire† na wee juiíka.»

¹⁷ Le Dónbeení Hácírí là a há-fia páania wee bio le: «Buen.» Bía búenbúen já bio bía à bán mún bio le: «Buen.» Bía le ju-hāńí dà, à bán buen. Bía wi à 6a ju mu jumu na wee na le mukāń binbirí à 6a buee ju mu làa kāmáa.

¹⁸ Minén búenbúen na wee jí le Dónbeení ji-cúa na fεera ho vūahú na kà yi á ínén Zãn wee mĩ bio kà làa sòobεε á à na yi: Hen ká nùpue bò bio ho vūahú mu ji-cúa na fεera wán, á le Dónbeení ì wé á mu bè-sūmáa na bio bía ho vūahú mu yi á à yí 6ànso. ¹⁹ Ká yia 6èn mún léra bio 6úi ho vūahú mu ji-cúa na fεera yi, á le Dónbeení á à lén 6ànso ní le vĩndεε na wee na le mukāń binbirí bia díiní, lè ho lóhó mu zoró yi, làa bio mu zéeniánaa ho vūahú mu yi.

²⁰ A yia na zéeniá bio bía ho vūahú na kà yi bio wee bio bio kà: «Hen làa cínú ká í bíní ì buen léé kénkén.»

«*Amiina! Nùhúso Yeesu, buen!»

²¹ Le o Nùhúso Yeesu wé mí sãamu lè 6a búenbúen.

* 22:15 Ba booní: Ba zúifúwa cón á 6a booní bio wee zéeni 6a nùpua na yí máa ce le Dónbeení yahó. † 22:16 Tá-tĩa mànàayiire: Mi loń 2.26-28